॥ ನಮೋ ತಸ್ಸ ಭಗವತೋ ಅರಹತೋ ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧಸ್ಸ॥

# ಅಭಿಧಮ್ಮಪಿಟಕೇ

# ವಿಭಙ್ಗ-ಮೂಲಟೀಕಾ

## ೧. ಖನ್ಧವಿಭಙ್ಗೋ

### ೧. ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ

**ಚತುಸಚ್ಚದಸೋ**ತಿ ಚತ್ತಾರಿ ಸಚ್ಚಾನಿ ಸಮಾಹಟಾನಿ ಚತುಸಚ್ಚಂ, ಚತುಸಚ್ಚಂ ಪಸ್ಸೀತಿ ಚತುಸಚ್ಚದಸೋ। ಸತಿಪಿ ಸಾವಕಾನಂ ಪಚ್ಚೇಕಬುದ್ಧಾನಞ್ಚ ಚತುಸಚ್ಚದಸ್ಸನಭಾವೇ ಅನಞ್ಞಪುಬ್ಬಕತ್ತಾ ಭಗವತೋ ಚತುಸಚ್ಚದಸ್ಸನಸ್ಸ, ತತ್ಥ ಚ ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಾಯ ದಸಬಲೇಸು ಚ ವಸೀಭಾವಸ್ಸ ಪತ್ತಿತೋ ಪರಸನ್ತಾನೇಸು ಚ ಪಸಾರಿತಭಾವೇನ ಸುಪಾಕಟತ್ತಾ ಭಗವಾವ ವಿಸೇಸೇನ "ಚತುಸಚ್ಚದಸೋ"ತಿ ಥೋಮನಂ ಅರಹತೀತಿ । ನಾಥತೀತಿ **ನಾಥೋ,** ವೇನೇಯ್ಯಾನಂ ಹಿತಸುಖಂ ಆಸೀಸತಿ ಪತ್ಥೇತಿ, ಪರಸನ್ತಾನಗತಂ ವಾ ಕಿಲೇಸಬ್ಯಸನಂ ಉಪತಾಪೇತಿ, "ಸಾಧು, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಭಿಕ್ಖು ಕಾಲೇನ ಕಾಲಂ ಅತ್ತಸಮ್ಪತ್ತಿಂ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಿತಾ"ತಿಆದಿನಾ (ಅ॰ ನಿ॰ ೮.೭) ವಾ ತಂ ತಂ ಹಿತಪಟಿಪತ್ತಿಂ ಯಾಚತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಪರಮೇನ ಚಿತ್ತಿಸ್ಸರಿಯೇನ ಸಮನ್ನಾಗತೋ, ಸಬ್ಬಸತ್ತೇ ವಾ ಗುಣೇಹಿ ಈಸತಿ ಅಭಿಭವತೀತಿ ಪರಮಿಸ್ಸರೋ ಭಗವಾ "ನಾಥೋ"ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। **"ಸದ್ಧಮ್ಮೇ ಗಾರವಂ ಕತ್ವಾ ಕರಿಸ್ಸಾಮೀ"**ತಿ ಸೋತಬ್ಬಭಾವೇ ಕಾರಣಂ ವತ್ವಾ ಪುನ ಸವನೇ ನಿಯೋಜೇನ್ತೋ ಆಹ **"ತಂ ಸುಣಾಥ ಸಮಾಹಿತಾ"**ತಿ। **"ಪೋರಾಣಟ್ಠಕಥಾನಯಂ ವಿಗಾಹಿತ್ವಾ ಕರಿಸ್ಸಾಮೀ"**ತಿ ವಾ ಏತೇನ ಸಕ್ಕಚ್ಚಸವನೇ ಚ ಕಾರಣಂ ವತ್ವಾ ತತ್ಥ ನಿಯೋಜೇನ್ತೋ ಆಹ **"ಸದ್ಧಮ್ಮೇ ಗಾರವಂ ಕತ್ವಾ ತಂ ಸುಣಾಥಾ"**ತಿ।

ಏತ್ಥ ಚ "ಚತುಸಚ್ಚದಸೋ"ತಿ ವಚನಂ ಥೋಮನಮೇವ ಚತುಪ್ಪಭೇದಾಯ ದೇಸನಾಯ ಸಮಾನಗಣನದಸ್ಸನಗುಣೇನ, "ಅಟ್ಠಾರಸಹಿ ಬುದ್ಧಧಮ್ಮೇಹಿ ಉಪೇತೋ"ತಿ ಚ ಅಟ್ಠಾರಸಪ್ಪಭೇದಾಯ ದೇಸನಾಯ ಸಮಾನಗಣನಗುಣೇಹೀತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಯಥಾವುತ್ತೇನ ವಾ ನಿರತಿಸಯೇನ ಚತುಸಚ್ಚದಸ್ಸನೇನ ಭಗವಾ ಚತುಧಾ ಧಮ್ಮಸಙ್ಗಣಿಂ ದೇಸೇತುಂ ಸಮತ್ಥೋ ಅಹೋಸಿ, ಅಟ್ಠಾರಸಬುದ್ಧಧಮ್ಮಸಮನ್ನಾಗಮೇನ ಅಟ್ಠಾರಸಧಾ ವಿಭಙ್ಗನ್ತಿ ಯಥಾವುತ್ತದೇಸನಾಸಮತ್ಥತಾಸಮ್ಪಾದಕಗುಣನಿದಸ್ಸನಮೇತಂ "ಚತುಸಚ್ಚದಸೋ ಉಪೇತೋ ಬುದ್ಧಧಮ್ಮೇಹಿ ಅಟ್ಠಾರಸಹೀ"ತಿ। ತೇನ ಯಥಾವುತ್ತಾಯ ದೇಸನಾಯ ಸಬ್ಬಞ್ಞುಭಾಸಿತತ್ತಾ ಅವಿಪರೀತತಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ತತ್ಥ ಸತ್ತೇ ಉಗ್ಗಹಾದೀಸು ನಿಯೋಜೇತಿ, ನಿಟ್ಠಾನಗಮನಞ್ಚ ಅತ್ತನೋ ವಾಯಾಮಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಅಟ್ಠಕಥಾಸವನೇ ಚ ಆದರಂ ಉಪ್ಪಾದಯತಿ, ಯಥಾವುತ್ತಗುಣರಹಿತೇನ ಅಸಬ್ಬಞ್ಞುನಾ ದೇಸೇತುಂ ಅಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯತಂ ಧಮ್ಮಸಙ್ಗಣೀವಿಭಙ್ಗಪ್ಪಕರಣಾನಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ತತ್ಥ ತದಟ್ಠಕಥಾಯ ಚ ಸಾತಿಸಯಂ ಗಾರವಂ ಜನಯತಿ, ಬುದ್ಧಾದೀನಞ್ಚ ರತನಾನಂ ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧತಾದಿಗುಣೇ ವಿಭಾವೇತಿ।

ತತ್ಥ ಚತ್ತಾರಿ ಸಚ್ಚಾನಿ ಪಾಕಟಾನೇವ, ಅಟ್ಠಾರಸ ಪನ ಬುದ್ಧಧಮ್ಮಾ ಏವಂ ವೇದಿತಬ್ಬಾ - "ಅತೀತಂಸೇ ಬುದ್ಧಸ್ಸ ಭಗವತೋ ಅಪ್ಪಟಿಹತಂ ಞಾಣಂ, ಅನಾಗತಂಸೇ…ಪೇ॰… ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂಸೇ…ಪೇ॰… ಇಮೇಹಿ ತೀಹಿ ಧಮ್ಮೇಹಿ ಸಮನ್ನಾಗತಸ್ಸ ಬುದ್ಧಸ್ಸ ಭಗವತೋ ಸಬ್ಬಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ಞಾಣಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಂ ಞಾಣಾನುಪರಿವತ್ತಂ, ಸಬ್ಬಂ ವಚೀಕಮ್ಮಂ…ಪೇ॰ … ಸಬ್ಬಂ ಮನೋಕಮ್ಮಂ… ಪೇ॰… ಇಮೇಹಿ ಛಹಿ ಧಮ್ಮೇಹಿ ಸಮನ್ನಾಗತಸ್ಸ ಬುದ್ಧಸ್ಸ ಭಗವತೋ ನತ್ಥಿ ಛನ್ದಸ್ಸ ಹಾನಿ, ನತ್ಥಿ ಧಮ್ಮದೇಸನಾಯ, ನತ್ಥಿ ವೀರಿಯಸ್ಸ, ನತ್ಥಿ ಸಮಾಧಿಸ್ಸ, ನತ್ಥಿ ಪಞ್ಞಾಯ, ನತ್ಥಿ ವಿಮುತ್ತಿಯಾ ಹಾನಿ। ಇಮೇಹಿ ದ್ವಾದಸಹಿ ಧಮ್ಮೇಹಿ ಸಮನ್ನಾಗತಸ್ಸ ಬುದ್ಧಸ್ಸ ಭಗವತೋ ನತ್ಥಿ ದವಾ, ನತ್ಥಿ ರವಾ, ನತ್ಥಿ ಅಫುಟಂ, ನತ್ಥಿ ವೇಗಾಯಿತತ್ತಂ, ನತ್ಥಿ ಅಬ್ಯಾವಟಮನೋ, ನತ್ಥಿ ಅಪ್ಪಟಿಸಙ್ಖಾನುಪೇಕ್ಖಾ"ತಿ।

ತತ್ಥ **ನತ್ಥಿ ದವಾತಿ** ಖಿಡ್ಡಾಧಿಪ್ಪಾಯೇನ ಕಿರಿಯಾ ನತ್ಥಿ। **ನತ್ಥಿ ರವಾತಿ** ಸಹಸಾ ಕಿರಿಯಾ ನತ್ಥಿ। **ನತ್ಥಿ ಅಫುಟನ್ತಿ** ಞಾಣೇನ ಅಫುಸಿತಂ ನತ್ಥಿ। **ನತ್ಥಿ ವೇಗಾಯಿತತ್ತನ್ತಿ** ತುರಿತಕಿರಿಯಾ ನತ್ಥಿ। **ನತ್ಥಿ ಅಬ್ಯಾವಟಮನೋತಿ** ನಿರತ್ಥಕೋ ಚಿತ್ತಸಮುದಾಚಾರೋ ನತ್ಥಿ। **ನತ್ಥಿ ಅಪ್ಪಟಿಸಙ್ಖಾನುಪೇಕ್ಖಾತಿ** ಅಞ್ಞಾಣುಪೇಕ್ಖಾ ನತ್ಥಿ। ಕತ್ಥಚಿ ಪನ "ನತ್ಥಿ ಧಮ್ಮದೇಸನಾಯ ಹಾನೀ"ತಿ ಅಲಿಖಿತ್ವಾ "ನತ್ಥಿ ಛನ್ದಸ್ಸ ಹಾನಿ, ನತ್ಥಿ ವೀರಿಯಸ್ಸ, ನತ್ಥಿ ಸತ್ತಿಯಾ"ತಿ ಲಿಖನ್ತಿ।

೧. ಧಮ್ಮಸಙ್ಗಹೇ ಧಮ್ಮೇ ಕುಸಲಾದಿಕೇ ತಿಕದುಕೇಹಿ ಸಙ್ಗಹೇತ್ವಾ ತೇ ಏವ ಧಮ್ಮೇ ಸುತ್ತನ್ತೇ ಖನ್ಧಾದಿವಸೇನ ವುತ್ತೇ ವಿಭಜಿತುಂ ವಿಭಙ್ಗಪ್ಪಕರಣಂ ವುತ್ತಂ। ತತ್ಥ ಸಙ್ಖೇಪೇನ ವುತ್ತಾನಂ ಖನ್ಧಾದೀನಂ ವಿಭಜನಂ ವಿಭಙ್ಗೋ। ಸೋ ಸೋ ವಿಭಙ್ಗೋ ಪಕತೋ ಅಧಿಕತೋ ಯಸ್ಸಾ ಪಾಳಿಯಾ, ಸಾ **"ವಿಭಙ್ಗಪ್ಪಕರಣ"ನ್ತಿ** ವುಚ್ಚತಿ। **ಅಧಿಕತೋತಿ** ಚ ವತ್ತಬ್ಬಭಾವೇನ ಪರಿಗ್ಗಹಿತೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ತತ್ಥ ವಿಭಙ್ಗಪ್ಪಕರಣಸ್ಸ ಆದಿಭೂತೇ ಖನ್ಧವಿಭಙ್ಗೇ "ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಾ ರೂಪಕ್ಖನ್ಧೋ…ಪೇ॰… ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧೋ"ತಿ ಇದಂ ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯಂ ನಾಮ। ನನು ನ ಏತ್ತಕಮೇವ ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯನ್ತಿ? ಸಚ್ಚಂ, **ಇತಿ**-ಸದ್ದೇನ ಪನ ಆದಿ-ಸದ್ದತ್ಥಜೋತಕೇನ ಪಕಾರತ್ಥಜೋತಕೇನ ವಾ ಸಬ್ಬಂ ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯಂ ಸಙ್ಗಹೇತ್ವಾ ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧೋತಿ ಏವಮಾದಿ ಏವಂಪಕಾರಂ ವಾ ಇದಂ **ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯನ್ತಿ** ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಅಥ ವಾ ಏಕದೇಸೇನ ಸಮುದಾಯಂ ನಿದಸ್ಸೇತಿ ಪಬ್ಬತಸಮುದ್ದಾದಿನಿದಸ್ಸಕೋ ವಿಯ। ತತ್ಥ ನಿಬ್ಬಾನವಜ್ಜಾನಂ ಸಬ್ಬಧಮ್ಮಾನಂ ಸಙ್ಗಾಹಕತ್ತಾ ಸಬ್ಬಸಙ್ಗಾಹಕೇಹಿ ಚ ಆಯತನಾದೀಹಿ ಅಪ್ಪಕತರಪದತ್ತಾ ಖನ್ಧಾನಂ ಖನ್ಧವಿಭಙ್ಗೋ ಆದಿಮ್ಹಿ ವುತ್ತೋ।

**ನ ತತೋ ಹೇಟ್ಠಾತಿ** ರೂಪಾದೀನಂ ವೇದಯಿತಾದಿಸಭಾವತ್ತಾಭಾವಾ ಯಸ್ಮಿಂ ಸಭಾವೇ ಅತೀತಾದಯೋ ರಾಸೀ ಕತ್ವಾ ವತ್ತಬ್ಬಾ, ತಸ್ಸ ರುಪ್ಪನಾದಿತೋ ಅಞ್ಞಸ್ಸಾಭಾವಾ ಚ ಹೇಟ್ಠಾ ಗಣನೇಸು ಸಙ್ಖತಧಮ್ಮಾನಂ ಅನಿಟ್ಠಾನಂ ಸಾವಸೇಸಭಾವಂ, ನ ಹೇಟ್ಠಾ ಗಣನಮತ್ತಾಭಾವಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ। ಛಟ್ಠಸ್ಸ ಪನ ಖನ್ಧಸ್ಸ ಅಭಾವಾ **"ನ ಉದ್ಧ"ನ್ತಿ** ಆಹ। ನ ಹಿ ಸವಿಭಾಗಧಮ್ಮೇಹಿ ನಿಸ್ಸಟಸ್ಸ ಅತೀತಾದಿಭಾವರಹಿತಸ್ಸ ಏಕಸ್ಸ ನಿಬ್ಬಾನಸ್ಸ ರಾಸಟ್ಠೋ ಅತ್ಥೀತಿ। **"ರಾಸಿಮ್ಹೀ"ತಿ** ಸದ್ದತ್ಥಸಹಿತಂ ಖನ್ಧ-ಸದ್ದಸ್ಸ ವಿಸಯಂ ದಸ್ಸೇತಿ। **"ಗುಣೇ ಪಣ್ಣತ್ತಿಯಂ ರುಳ್ಹಿಯ"ನ್ತಿ** ವಿಸಯಮೇವ ಖನ್ಧ-ಸದ್ದಸ್ಸ ದಸ್ಸೇತಿ, ನ ಸದ್ದತ್ಥಂ। ಲೋಕಿಯಲೋಕುತ್ತರಭೇದಞ್ಹಿ ಸೀಲಾದಿಗುಣಂ ನಿಪ್ಪದೇಸೇನ ಗಹೇತ್ವಾ ಪವತ್ತಮಾನೋ ಖನ್ಧ-ಸದ್ದೋ ಸೀಲಾದಿಗುಣವಿಸಿಟ್ಠಂ ರಾಸಟ್ಠಂ ದೀಪೇತೀತಿ। ಕೇಚಿ ಪನ "ಗುಣಟ್ಠೋ ಏತ್ಥ ಖನ್ಧಟ್ಠೋ"ತಿ ವದನ್ತಿ। **ದಾರುಕ್ಖನ್ಧೋತಿ** ಏತ್ಥ ಪನ ನ **ಖನ್ಧ**-ಸದ್ದೋ ಪಞ್ಞತ್ತಿ-ಸದ್ದಸ್ಸ ಅತ್ಥೇ ವತ್ತತಿ, ತಾದಿಸೇ ಪನ ಪುಥುಲಾಯತೇ ದಾರುಮ್ಹಿ ದಾರುಕ್ಖನ್ಧೋತಿ ಪಞ್ಞತ್ತಿ ಹೋತೀತಿ ಪಞ್ಞತ್ತಿಯಂ ನಿಪತತೀತಿ ವುತ್ತಂ। ತಥಾ ಏಕಸ್ಮಿಮ್ಪಿ ವಿಞ್ಞಾಣೇ ಪವತ್ತೋ ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧೋತಿ ಖನ್ಧ-ಸದ್ದೋ ನ ರುಳ್ಹೀ-ಸದ್ದಸ್ಸ ಅತ್ಥಂ ವದತಿ, ಸಮುದಾಯೇ ಪನ ನಿರುಳ್ಹೋ ಖನ್ಧ-ಸದ್ದೋ ತದೇಕದೇಸೇ ಪವತ್ತಮಾನೋ ತಾಯ ಏವ ರುಳ್ಹಿಯಾ ಪವತ್ತತೀತಿ ಖನ್ಧ-ಸದ್ದೋ ರುಳ್ಹಿಯಂ ನಿಪತತೀತಿ ವುತ್ತಂ।

**ರಾಸಿತೋ ಗುಣತೋತಿ** ಸಬ್ಬತ್ಥ ನಿಸ್ಸಕ್ಕವಚನಂ ವಿಸಯಸ್ಸೇವ ಖನ್ಧ-ಸದ್ದಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ ಕಾರಣಭಾವಂ ಸನ್ಧಾಯ ಕತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। "ರಾಸಿತೋ"ತಿ ಇಮಮತ್ಥಂ ಸದ್ದತ್ಥವಸೇನಪಿ ನಿಯಮೇತ್ವಾ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಅಯಞ್ಹಿ ಖನ್ಧಟ್ಠೋ ನಾಮ ಪಿಣ್ಡಟ್ಠೋ"ತಿಆದಿಮಾಹ**। ಕೋಟ್ಠಾಸಟ್ಠೇ ಖನ್ಧಟ್ಠೇ ಛಟ್ಠೇನಪಿ ಖನ್ಧೇನ ಭವಿತಬ್ಬಂ। ನಿಬ್ಬಾನಮ್ಪಿ ಹಿ ಛಟ್ಠೋ ಕೋಟ್ಠಾಸೋತಿ। ತಸ್ಮಾ "ಖನ್ಧಟ್ಠೋ ನಾಮ ರಾಸಟ್ಠೋ"ತಿ ಯುತ್ತಂ। ಯೇಸಂ ವಾ ಅತೀತಾದಿವಸೇನ ಭೇದೋ ಅತ್ಥಿ, ತೇಸಂ ರುಪ್ಪನಾದಿಲಕ್ಖಣವಸೇನ ತಂತಂಕೋಟ್ಠಾಸತಾ ವುಚ್ಚತೀತಿ ಭೇದರಹಿತಸ್ಸ ನಿಬ್ಬಾನಸ್ಸ ಕೋಟ್ಠಾಸಟ್ಠೇನ ಚ ಖನ್ಧಭಾವೋ ನ ವುತ್ತೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

**ಏತ್ತಾವತಾತಿ** ಉದ್ದೇಸಮತ್ತೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಚತ್ತಾರೋ ಚ ಮಹಾಭೂತಾ…ಪೇ॰… ರೂಪನ್ತಿ** ಏವಂ ವಿಭತ್ತೋ। ಕತ್ಥಾತಿ ಚೇ? ಏಕಾದಸಸು ಓಕಾಸೇಸು। ಇತಿ-ಸದ್ದೇನ ನಿದಸ್ಸನತ್ಥೇನ ಸಬ್ಬೋ ವಿಭಜನನಯೋ ದಸ್ಸಿತೋ। ಇದಞ್ಚ ವಿಭಜನಂ ಓಳಾರಿಕಾದೀಸು ಚಕ್ಖಾಯತನನ್ತಿಆದಿವಿಭಜನಞ್ಚ ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ ಏಕಾದಸಸು ಓಕಾಸೇಸು ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ, ಏವಂ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧಾದೀಸುಪಿ। ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧೋ ಪನ ಏಕಾದಸೋಕಾಸೇಸು ಪುರಿಮೇ ಓಕಾಸಪಞ್ಚಕೇ "ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ…ಪೇ॰… ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣ"ನ್ತಿ

ಛವಿಞ್ಞಾಣಕಾಯವಿಸೇಸೇನ ವಿಭತ್ತೋ, ನ ತತ್ಥ ಮನೋಧಾತು ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತೂತಿ ವಿಭಜನಂ ಅತ್ಥಿ। ತಂ ಪನ ದ್ವಯಂ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣನ್ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ಇಮಮತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇತುಂ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ “**ಮನೋಧಾತು ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತೂ**”ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

ಏವಂ ಪಾಳಿನಯೇನ ಪಞ್ಚಸು ಖನ್ಧೇಸು ಧಮ್ಮಪರಿಚ್ಛೇದಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಪುನ ಅಞ್ಞೇನ ಪಕಾರೇನ ದಸ್ಸೇತುಂ “**ಅಪಿಚಾ**”ತಿಆದಿಮಾಹ। **ಏತ್ಥಾ**ತಿ ಏತಸ್ಮಿಂ ಖನ್ಧನಿದ್ದೇಸೇ।

## ೧. ರೂಪಕ್ಖನ್ಧನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೨. **ಯಂ ಕಿಞ್ಚೀ**ತಿ ಏತ್ಥ **ಯ**ನ್ತಿ ಸಾಮಞ್ಞೇನ ಅನಿಯಮನಿದಸ್ಸನಂ, **ಕಿಞ್ಚೀ**ತಿ ಪಕಾರನ್ತರಭೇದಂ ಆಮಸಿತ್ವಾ ಅನಿಯಮನಿದಸ್ಸನಂ। ಉಭಯೇನಪಿ ಅತೀತಂ ವಾ…ಪೇ॰… ಸನ್ತಿಕೇ ವಾ ಅಪ್ಪಂ ವಾ ಬಹುಂ ವಾ ಯಾದಿಸಂ ವಾ ತಾದಿಸಂ ವಾ ಯಂ ಕಿಞ್ಚೀತಿ ನಪುಂಸಕನಿದ್ದೇಸಾರಹಂ ಸಬ್ಬಂ ಬ್ಯಾಪೇತ್ವಾ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತೀತಿ ಅಞ್ಞೇಸುಪಿ ನಪುಂಸಕನಿದ್ದೇಸಾರಹೇಸು ಪಸಙ್ಗಂ ದಿಸ್ವಾ ತಸ್ಸ ಅಧಿಪ್ಪೇತತ್ಥಂ ಅತಿಚ್ಚ ಪವತ್ತಿತೋ ಅತಿಪ್ಪಸಙ್ಗಸ್ಸ ನಿಯಮನತ್ಥಂ “**ರೂಪ**”ನ್ತಿ ಆಹ। **ಯಂಕಿಞ್ಚೀ**ತಿ ಸನಿಪಾತಂ ಯಂ-ಸದ್ದಂ ಕಿಂ-ಸದ್ದಞ್ಚ ಅನಿಯಮೇಕತ್ಥದೀಪನವಸೇನ ಏಕಂ ಪದನ್ತಿ ಗಹೇತ್ವಾ “**ಪದದ್ವಯೇನಪೀ**”ತಿ ವುತ್ತಂ।

**ಕಿಞ್ಚ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ರೂಪಂ ವದೇಥಾ**ತಿ ತುಮ್ಹೇಪಿ ರೂಪಂ ರೂಪನ್ತಿ ವದೇಥ, ತಂ ಕೇನ ಕಾರಣೇನ ವದೇಥಾತಿ ಅತ್ಥೋ, ಅಥ ವಾ ಕೇನ ಕಾರಣೇನ ರೂಪಂ, ತಂ ಕಾರಣಂ ವದೇಥಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅಥೇತೇಸು ಭಿಕ್ಖೂಸು ತುಣ್ಹೀಭೂತೇಸು ಭಗವಾ ಆಹ “**ರುಪ್ಪತೀತಿ ಖೋ**”ತಿಆದಿ।

**ಭಿಜ್ಜತೀ**ತಿ ಸೀತಾದಿಸನ್ನಿಪಾತೇ ವಿಸದಿಸಸನ್ತಾನುಪ್ಪತ್ತಿದಸ್ಸನತೋ ಪುರಿಮಸನ್ತಾನಸ್ಸ ಭೇದಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ। ಭೇದೋ ಚ ವಿಸದಿಸತಾವಿಕಾರಾಪತ್ತೀತಿ ಭಿಜ್ಜತೀತಿ ವಿಕಾರಂ ಆಪಜ್ಜತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ವಿಕಾರಾಪತ್ತಿ ಚ ಸೀತಾದಿಸನ್ನಿಪಾತೇ ವಿಸದಿಸರೂಪುಪ್ಪತ್ತಿಯೇವ। ಅರೂಪಕ್ಖನ್ಧಾನಂ ಪನ ಅತಿಲಹುಪರಿವತ್ತಿತೋ ಯಥಾ ರೂಪಧಮ್ಮಾನಂ ಠಿತಿಕ್ಖಣೇ ಸೀತಾದೀಹಿ ಸಮಾಗಮೋ ಹೋತಿ, ಯೇನ ತತ್ಥ ಉತುನೋ ಠಿತಿಪ್ಪತ್ತಸ್ಸ ಪುರಿಮಸದಿಸಸನ್ತಾನುಪ್ಪಾದನಸಮತ್ಥತಾ ನ ಹೋತಿ ಆಹಾರಾದಿಕಸ್ಸ ವಾ, ಏವಂ ಅಞ್ಞೇಹಿ ಸಮಾಗಮೋ ನತ್ಥಿ। ಸಙ್ಘಟ್ಟನೇನ ಚ ವಿಕಾರಾಪತ್ತಿಯಂ **ರುಪ್ಪನ**-ಸದ್ದೋ ನಿರುಳ್ಹೋ, ತಸ್ಮಾ ಅರೂಪಧಮ್ಮಾನಂ ಸಙ್ಘಟ್ಟನವಿರಹಿತತ್ತಾ ರೂಪಧಮ್ಮಾನಂ ವಿಯ ಪಾಕಟಸ್ಸ ವಿಕಾರಸ್ಸ ಅಭಾವತೋ ಚ “ರುಪ್ಪನ್ತೀ”ತಿ “ರುಪ್ಪನಲಕ್ಖಣಾ”ತಿ ಚ ನ ವುಚ್ಚನ್ತಿ। ಜಿಘಚ್ಛಾಪಿಪಾಸಾಹಿ ರುಪ್ಪನಞ್ಚ ಉದರಗ್ಗಿಸನ್ನಿಪಾತೇನ ಹೋತೀತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಏತ್ಥ ಚ **ಕುಪ್ಪತೀ**ತಿ ಏತೇನ ಕತ್ತುಅತ್ಥೇ ರೂಪಪದಸಿದ್ಧಿಂ ದಸ್ಸೇತಿ, **ಘಟ್ಟೀಯತಿ ಪೀಳೀಯತೀ**ತಿ ಏತೇಹಿ ಕಮ್ಮತ್ಥೇ। ಕೋಪಾದಿಕಿರಿಯಾಯೇವ ಹಿ ರುಪ್ಪನಕಿರಿಯಾತಿ। ಸೋ ಪನ ಕತ್ತುಭೂತೋ ಕಮ್ಮಭೂತೋ ಚ ಅತ್ಥೋ ಭಿಜ್ಜಮಾನೋ ಹೋತೀತಿ ಇಮಸ್ಸತ್ಥಸ್ಸ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ “**ಭಿಜ್ಜತೀತಿ ಅತ್ಥೋ**”ತಿ ವುತ್ತಂ। ಅಥ ವಾ **ರುಪ್ಪತೀತಿ ರೂಪ**ನ್ತಿ ಕಮ್ಮಕತ್ತುತ್ಥೇ ರೂಪಪದಸಿದ್ಧಿ ವುತ್ತಾ। ವಿಕಾರೋ ಹಿ ರುಪ್ಪನನ್ತಿ। ತೇನೇವ “ಭಿಜ್ಜತೀತಿ ಅತ್ಥೋ”ತಿ ಕಮ್ಮಕತ್ತುತ್ಥೇನ ಭಿಜ್ಜತಿ-ಸದ್ದೇನ ಅತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ಯಂ ಪನ ರುಪ್ಪತಿ ಭಿಜ್ಜತಿ, ತಂ ಯಸ್ಮಾ ಕುಪ್ಪತಿ ಘಟ್ಟೀಯತಿ ಪೀಳೀಯತಿ, ತಸ್ಮಾ ಏತೇಹಿ ಚ ಪದೇಹಿ ಪದತ್ಥೋ ಪಾಕಟೋ ಕತೋತಿ। “ಕೇನಟ್ಠೇನಾ”ತಿ ಪುಚ್ಛಾಸಭಾಗವಸೇನ “**ರುಪ್ಪನಟ್ಠೇನಾ**”ತಿ ವುತ್ತಂ। ನ ಕೇವಲಂ ಸದ್ದತ್ಥೋಯೇವ ರುಪ್ಪನಂ, ತಸ್ಸ ಪನತ್ಥಸ್ಸ ಲಕ್ಖಣಞ್ಚ ಹೋತೀತಿ ಅತ್ಥಲಕ್ಖಣವಸೇನ “**ರುಪ್ಪನಲಕ್ಖಣೇನ ರೂಪನ್ತಿಪಿ ವತ್ತುಂ ವಟ್ಟತೀ**”ತಿ ಆಹ।

**ಭಿಜ್ಜಿತ್ವಾ**ತಿ ಮುಚ್ಛಾಪತ್ತಿಯಾ ಮುಚ್ಛಿತ್ವಾ ಅಙ್ಗಪಚ್ಚಙ್ಗಾನಂ ಭೇದನವಸೇನ ವಾ ಭಿಜ್ಜಿತ್ವಾ। **ಅಚ್ಚನ್ತಖಾರೇನ ಸೀತೋದಕೇನಾ**ತಿ ಅತಿಸೀತಭಾವಮೇವ ಸನ್ಧಾಯ ಅಚ್ಚನ್ತಖಾರತಾ ವುತ್ತಾ ಸಿಯಾ। ನ ಹಿ ತಂ ಕಪ್ಪಸಣ್ಠಾನಂ ಉದಕಂ ಸಮ್ಪತ್ತಿಕರಂ ಪಥವೀಸನ್ಧಾರಕಂ ಕಪ್ಪವಿನಾಸಉದಕಂ ವಿಯ ಖಾರಂ ಭವಿತುಂ ಅರಹತಿ। ತಥಾ ಹಿ ಸತಿ ಪಥವೀ ವಿಲೀಯೇಯ್ಯಾತಿ। **ಅವೀಚಿಮಹಾನಿರಯೇ**ತಿ ಸಉಸ್ಸದಂ ಅವೀಚಿನಿರಯಂ ವುತ್ತಂ। ತೇನೇವ “**ತತ್ಥ ಹೀ**”ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। **ಪೇತ್ತಿ…ಪೇ॰… ನ ಹೋನ್ತೀ**ತಿ ಏವಂವಿಧಾಪಿ ಸತ್ತಾ ಅತ್ಥೀತಿ

ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ ಏವಂವಿಧಾಯೇವ ಹೋನ್ತೀತಿ ನಿಯಮಾಭಾವತೋ। ಏವಂ **ಕಾಲಕಞ್ಜಿಕಾದೀಸುಪೀತಿ। ಸರನ್ತಾ ಗಚ್ಛನ್ತೀತಿ** ಸರೀಸಪ-ಸದ್ದಸ್ಸ ಅತ್ಥಂ ವದತಿ।

**ಅಭಿಸಞ್ಞೂಹಿತ್ವಾತಿ** ಏತ್ಥ ಸಮೂಹಂ ಕತ್ವಾತಿಪಿ ಅತ್ಥೋ। **ಏತೇನ ಸಬ್ಬಂ ರೂಪಂ...ಪೇ॰... ದಸ್ಸಿತಂ ಹೋತೀತಿ** ಏತೇನ ರೂಪಕ್ಖನ್ಧ-ಸದ್ದಸ್ಸ ಸಮಾನಾಧಿಕರಣಸಮಾಸಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ತೇನೇವಾಹ **"ನ ಹಿ ರೂಪತೋ...ಪೇ॰... ಅತ್ಥೀ"**ತಿ।

೩. **ಪಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾತಿ** ಏತ್ಥ ಏಕಾದಸೋಕಾಸೇಸು ರೂಪಂ ಪಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ನ ಹಿ ತತ್ಥ ಮಾತಿಕಂಯೇವ ಪಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ಮಾತಿಕಾ ಠಪಿತಾ, ಅಥ ಖೋ ಪಕರಣಪ್ಪತ್ತಂ ರೂಪನ್ತಿ।

**ಅಪರೋ ನಯೋ...ಪೇ॰... ಏತ್ಥೇವ ಗಣನಂ ಗತ**ನ್ತಿ ಏತೇನ **ಅತೀತಂಸೇನಾ**ತಿ ಭುಮ್ಮತ್ಥೇ ಕರಣವಚನನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। ಯೇನ ಪಕಾರೇನ ಗಣನಂ ಗತಂ, ತಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಚತ್ತಾರೋ ಚ ಮಹಾಭೂತಾ"**ತಿಆದಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಅತ್ಥೇ ಸತಿ ಮಹಾಭೂತುಪಾದಾಯರೂಪಭಾವೋ ಅತೀತಕೋಟ್ಠಾಸೇ ಗಣನಸ್ಸ ಕಾರಣನ್ತಿ ಆಪಜ್ಜತಿ। ನ ಹಿ ಅತೀತಂಸಾನಂ ವೇದನಾದೀನಂ ನಿವತ್ತನತ್ಥಂ ಇದಂ ವಚನಂ "ಯಂ ರೂಪ"ನ್ತಿ ಏತೇನೇವ ತೇಸಂ ನಿವತ್ತಿತತ್ತಾ, ನಾಪಿ ರೂಪಸ್ಸ ಅಞ್ಞಪ್ಪಕಾರನಿವತ್ತನತ್ಥಂ ಸಬ್ಬಪ್ಪಕಾರಸ್ಸ ತತ್ಥ ಗಣಿತತ್ತಾ, ನ ಚ ಅನಾಗತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾಕಾರನಿವತ್ತನತ್ಥಂ ಅತೀತಂಸವಚನೇನ ತಂನಿವತ್ತನತೋತಿ। ಅಥ ಪನ ಯಂ ಅತೀತಂಸೇನ ಗಣಿತಂ, ತಂ **ಚತ್ತಾರೋ ಚ...ಪೇ॰... ರೂಪ**ನ್ತಿ ಏವಂ ಗಣಿತನ್ತಿ ಅಯಮತ್ಥೋ ಅಧಿಪ್ಪೇತೋ, ಏವಂ ಸತಿ ಗಣನನ್ತರದಸ್ಸನಂ ಇದಂ ಸಿಯಾ, ನ ಅತೀತಂಸೇನ ಗಣಿತಪ್ಪಕಾರದಸ್ಸನಂ, ತಂದಸ್ಸನೇ ಪನ ಸತಿ ಭೂತುಪಾದಾಯರೂಪಪ್ಪಕಾರೇನ ಅತೀತಂಸೇ ಗಣಿತಂ ತಂಸಭಾವತ್ತಾತಿ ಆಪನ್ನಮೇವ ಹೋತಿ, ನ ಚ ಏವಂಸಭಾವತಾ ಅತೀತಂಸೇ ಗಣಿತತಾಯ ಕಾರಣಂ ಭವಿತುಂ ಅರಹತಿ ಏವಂಸಭಾವಸ್ಸೇವ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾನಾಗತೇಸು ಗಣಿತತ್ತಾ ಸುಖಾದಿಸಭಾವಸ್ಸ ಚ ಅತೀತಂಸೇ ಗಣಿತತ್ತಾ, ತಸ್ಮಾ ಪುರಿಮನಯೋ ಏವ ಯುತ್ತೋ। ಅಜ್ಝತ್ತಬಹಿದ್ಧಾನಿದ್ದೇಸೇಸುಪಿ ತಾದಿಸೋ ಏವತ್ಥೋ ಲಬ್ಭತೀತಿ।

**ಸುತ್ತನ್ತಪರಿಯಾಯತೋತಿ** ಪರಿಯಾಯದೇಸನತ್ತಾ ಸುತ್ತಸ್ಸ ವುತ್ತಂ। **ಅಭಿಧಮ್ಮನಿದ್ದೇಸತೋತಿ** ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯದೇಸನತ್ತಾ ಅಭಿಧಮ್ಮಸ್ಸ ನಿಚ್ಛಯೇನ ದೇಸೋ ನಿದ್ದೇಸೋತಿ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತಂ। **ಕಿಞ್ಚಾಪೀ**ತಿಆದೀಸು ಅಯಮಧಿಪ್ಪಾಯೋ - ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯತ್ತಾ ಯಥಾ "ಅತೀತಂ ನನ್ವಾಗಮೇಯ್ಯಾ"ತಿಆದೀಸು ಅದ್ಧಾನವಸೇನ ಅತೀತಾದಿಭಾವೋವ ವುತ್ತೋ, ತಥಾ ಇಧಾಪಿ ನಿದ್ದಿಸಿತಬ್ಬೋ (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೨೭೨, ೨೭೫; ಅಪ॰ ಥೇರ ೨.೫೫.೨೪೪) ಸಿಯಾ। ಏವಂ ಸನ್ತೇಪಿ ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯಮ್ಪಿ ಅಭಿಧಮ್ಮದೇಸನಾಯೇವ ಸುತ್ತನ್ತೇ ವುತ್ತಧಮ್ಮೇ ವಿಚಿನಿತ್ವಾ ವಿಭಜನವಸೇನ ಪವತ್ತಾತಿ ಅಭಿಧಮ್ಮನಿದ್ದೇಸೇನೇವ ಅತೀತಾದಿಭಾವೋ ನಿದ್ದಿಟ್ಠೋತಿ।

**ಅದ್ಧಾಸನ್ತತಿಸಮಯಖಣವಸೇನಾತಿ** ಏತ್ಥ ಚುತಿಪಟಿಸನ್ಧಿಪರಿಚ್ಛಿನ್ನೇ ಕಾಲೇ **ಅದ್ಧಾ**-ಸದ್ದೋ ವತ್ತತೀತಿ "ಅಹೋಸಿಂ ನು ಖೋ ಅಹಮತೀತಮದ್ಧಾನ"ನ್ತಿಆದಿಸುತ್ತವಸೇನ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೧೮; ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೨೦) ವಿಞ್ಞಾಯತಿ। "ತಯೋಮೇ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅದ್ಧಾ। ಕತಮೇ ತಯೋ? ಅತೀತೋ ಅದ್ಧಾ, ಅನಾಗತೋ ಅದ್ಧಾ, ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೋ ಅದ್ಧಾ"ತಿ (ಇತಿವು॰ ೬೩; ದೀ॰ ನಿ॰ ೩.೩೦೫) ಏತ್ಥ ಪನ ಪರಮತ್ಥತೋ ಪರಿಚ್ಛಿಜ್ಜಮಾನೋ ಅದ್ಧಾ **ನಿರುತ್ತಿಪಥಸುತ್ತ**ವಸೇನ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೬೨) ಖಣಪರಿಚ್ಛಿನ್ನೋ ಯುತ್ತೋ। ತತ್ಥ ಹಿ "ಯಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ರೂಪಂ ಜಾತಂ ಪಾತುಭೂತಂ, 'ಅತ್ಥೀ'ತಿ ತಸ್ಸ ಸಙ್ಖಾ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೬೨) ವಿಜ್ಜಮಾನಸ್ಸ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನತಾ ತತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಪಚ್ಛಾ ಚ ಅತೀತಾನಾಗತತಾ ವುತ್ತಾತಿ। ಯೇಭುಯ್ಯೇನ ಪನ ಚುತಿಪಟಿಸನ್ಧಿಪರಿಚ್ಛಿನ್ನೋ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೩.೩೦೫; ಇತಿವು॰ ೬೩) **ಸುತ್ತೇಸು** ಅತೀತಾದಿಕೋ ಅದ್ಧಾ ವುತ್ತೋತಿ ಸೋ ಏವ ಇಧಾಪಿ **"ಅದ್ಧಾವಸೇನಾ"**ತಿ ವುತ್ತೋ। ಸೀತಂ ಸೀತಸ್ಸ ಸಭಾಗೋ, ತಥಾ ಉಣ್ಹಂ ಉಣ್ಹಸ್ಸ। ಯಂ ಪನ ಸೀತಂ ಉಣ್ಹಂ ವಾ ಸರೀರೇ ಸನ್ನಿಪತಿತಂ ಸನ್ತಾನವಸೇನ ಪವತ್ತಮಾನಂ ಅನೂನಂ ಅನಧಿಕಂ ಏಕಾಕಾರಂ, ತಂ ಏಕೋ ಉತೂತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಸಭಾಗಉತುನೋ ಅನೇಕನ್ತಸಭಾವತೋ ಏಕಗಹಣಂ ಕತಂ, ಏವಂ ಆಹಾರೇಪಿ। **ಏಕವೀಥಿಏಕಜವನಸಮುಟ್ಠಾನ**ನ್ತಿ ಪಞ್ಚಛಟ್ಠದ್ವಾರವಸೇನ ವುತ್ತಂ। **ಸನ್ತತಿಸಮಯ**ಕಥಾ ವಿಪಸ್ಸಕಾನಂ ಉಪಕಾರತ್ಥಾಯ ಅಟ್ಠಕಥಾಸು ಕಥಿತಾ।

**ನಿಟ್ಠಿತಹೇತುಪಚ್ಚಯಕಿಚ್ಚಂ, ನಿಟ್ಠಿತಹೇತುಕಿಚ್ಚಮನಿಟ್ಠಿತಪಚ್ಚಯಕಿಚ್ಚಂ, ಉಭಯಕಿಚ್ಚಮಸಮ್ಪತ್ತಂ, ಸಕಿಚ್ಚಕ್ಖಣೇ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ।** ಜನಕೋ **ಹೇತು,** ಉಪತ್ಥಮ್ಭಕೋ **ಪಚ್ಚಯೋ,** ತೇಸಂ ಉಪ್ಪಾದನಂ ಉಪತ್ಥಮ್ಭನಞ್ಚ **ಕಿಚ್ಚಂ**। ಯಥಾ ಬೀಜಸ್ಸ ಅಙ್ಕುರುಪ್ಪಾದನಂ ಪಥವೀಆದೀನಞ್ಚ ತದುಪತ್ಥಮ್ಭನಂ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಕಟತ್ತಾರೂಪವಿಪಾಕುಪ್ಪಾದನಂ ಆಹಾರಾದೀನಂ ತದುಪತ್ಥಮ್ಭನಂ, ಏವಂ ಏಕೇಕಸ್ಸ ಕಲಾಪಸ್ಸ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಸ್ಸ ಚ ಜನಕಾನಂ ಕಮ್ಮಾನನ್ತರಾದಿಪಚ್ಚಯಭೂತಾನಂ ಉಪತ್ಥಮ್ಭಕಾನಞ್ಚ ಸಹಜಾತಪುರೇಜಾತಪಚ್ಛಾಜಾತಾನಂ ಕಿಚ್ಚಂ ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। ತತ್ಥ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇ **ಹೇತುಕಿಚ್ಚಂ** ದಟ್ಠಬ್ಬಂ, ತೀಸುಪಿ ಖಣೇಸು **ಪಚ್ಚಯಕಿಚ್ಚಂ**। ಪಥವೀಆದೀನಂ ಸನ್ಧಾರಣಾದಿಕಂ ಫಸ್ಸಾದೀನಂ ಫುಸನಾದಿಕಞ್ಚ ಅತ್ತನೋ ಅತ್ತನೋ ಕಿಚ್ಚಂ ಸಕಿಚ್ಚಂ, ತಸ್ಸ ಕರಣಕ್ಖಣೋ **ಸಕಿಚ್ಚಕ್ಖಣೋ**। ಸಹ ವಾ ಕಿಚ್ಚೇನ ಸಕಿಚ್ಚಂ, ಯಸ್ಮಿಂ ಖಣೇ ಸಕಿಚ್ಚಂ ರೂಪಂ ವಾ ಅರೂಪಂ ವಾ ಹೋತಿ, ಸೋ **ಸಕಿಚ್ಚಕ್ಖಣೋ,** ತಸ್ಮಿಂ ಖಣೇ **ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ**।

೬. **ಏತ್ತಕಮೇವಾ**ತಿ "ತೇಸಂ ತೇಸ"ನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ಆಮೇಡಿತವಚನೇನ ಅಭಿಬ್ಯಾಪನತ್ಥೇನ ವುತ್ತತ್ಥಮೇವ। "ಅಪರಸ್ಸ ಅಪರಸ್ಸಾ"ತಿ ದೀಪನಂ **ಅಪರದೀಪನಂ**। **ಪರಿಯೇಸತೂ**ತಿ ಏತೇನ ಪರಿಯೇಸನಾಯ ಅನಿಟ್ಠನಾಮನಿವತ್ತನಸ್ಸ ಅಕಾರಣಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ಕಮ್ಮದೋಸೇನ ಹಿ ಚಿತ್ತವಿಪಲ್ಲಾಸದೋಸೇನ ಚ ಗೂಥಭಕ್ಖಪಾಣಾದಯೋ ಉಮ್ಮತ್ತಕಾದಯೋ ಚ ಪರಿಯೇಸೇಯ್ಯುಂ ದಿಟ್ಠಿವಿಪಲ್ಲಾಸೇನ ಚ ಯೋನಕಾದಯೋ ನ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಪರಿಯೇಸಿತಬ್ಬಸಭಾವತ್ತಾ, ಅಪರಿಯೇಸಿತಬ್ಬಸಭಾವತ್ತಾ ಪನ ಏತಸ್ಸ ಅನಿಟ್ಠಮಿಚ್ಚೇವ ನಾಮನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ಸಮ್ಪತ್ತಿವಿರಹತೋ**ತಿ ರೂಪಾದೀನಂ ದೇವಮನುಸ್ಸಸಮ್ಪತ್ತಿಭವೇ ಕುಸಲಕಮ್ಮಫಲತಾ ಸಮಿದ್ಧಸೋಭನತಾ ಚ ಸಮ್ಪತ್ತಿ, ತಬ್ಬಿರಹತೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ತತೋ ಏವ ತಂ ನ ಪರಿಯೇಸಿತಬ್ಬನ್ತಿ। ಸೋಭನಾನಿ ಚ ಕಾನಿಚಿ ಹತ್ಥಿರೂಪಾದೀನಿ ಅಕುಸಲಕಮ್ಮನಿಬ್ಬತ್ತಾನಿ ನ ತೇಸಂಯೇವ ಹತ್ಥಿಆದೀನಂ ಸುಖಸ್ಸ ಹೇತುಭಾವಂ ಗಚ್ಛನ್ತೀತಿ ತೇಸಂ ಸಙ್ಗಣ್ಹನತ್ಥಂ **"ಅಕನ್ತ"**ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ತಸ್ಸ ತಸ್ಸೇವ ಹಿ ಸತ್ತಸ್ಸ ಅತ್ತನಾ ಕತೇನ ಕುಸಲೇನ ನಿಬ್ಬತ್ತಂ ಸುಖಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ಅಕುಸಲೇನ ನಿಬ್ಬತ್ತಂ ದುಕ್ಖಸ್ಸ। ತಸ್ಮಾ ಕಮ್ಮಜಾನಂ ಇಟ್ಠಾನಿಟ್ಠತಾ ಕಮ್ಮಕಾರಕಸತ್ತಸ್ಸ ವಸೇನ ಯೋಜನಾರಹಾ ಸಿಯಾ। ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ಪನ **"ಕುಸಲಕಮ್ಮಜಂ ಅನಿಟ್ಠಂ ನಾಮ ನತ್ಥೀ"**ತಿ ಇದಮೇವ ವುತ್ತಂ, ನ ವುತ್ತಂ "ಅಕುಸಲಕಮ್ಮಜಂ ಇಟ್ಠಂ ನಾಮ ನತ್ಥೀ"ತಿ। ತೇನ ಅಕುಸಲಕಮ್ಮಜಮ್ಪಿ ಸೋಭನಂ ಪರಸತ್ತಾನಂ ಇಟ್ಠನ್ತಿ ಅನುಞ್ಞಾತಂ ಭವಿಸ್ಸತಿ। ಕುಸಲಕಮ್ಮಜಂ ಪನ ಸಬ್ಬೇಸಂ ಇಟ್ಠಮೇವಾತಿ ವದನ್ತಿ। ತಿರಚ್ಛಾನಗತಾನಂ ಪನ ಕೇಸಞ್ಚಿ ಮನುಸ್ಸರೂಪಂ ಅಮನಾಪಂ, ಯತೋ ತೇ ದಿಸ್ವಾವ ಪಲಾಯನ್ತಿ। ಮನುಸ್ಸಾ ಚ ದೇವತಾರೂಪಂ ದಿಸ್ವಾ ಭಾಯನ್ತಿ, ತೇಸಮ್ಪಿ ವಿಪಾಕವಿಞ್ಞಾಣಂ ತಂ ರೂಪಂ ಆರಬ್ಭ ಕುಸಲವಿಪಾಕಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತಾದಿಸಸ್ಸ ಪನ ಪುಞ್ಞಸ್ಸ ಅಭಾವಾ ನ ತೇಸಂ ತತ್ಥ ಅಭಿರತಿ ಹೋತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಕುಸಲಕಮ್ಮಜಸ್ಸ ಪನ ಅನಿಟ್ಠಸ್ಸಾಭಾವೋ ವಿಯ ಅಕುಸಲಕಮ್ಮಜಸ್ಸ ಸೋಭನಸ್ಸ ಇಟ್ಠಸ್ಸ ಅಭಾವೋ ವತ್ತಬ್ಬೋ। ಹತ್ಥಿಆದೀನಮ್ಪಿ ಹಿ ಅಕುಸಲಕಮ್ಮಜಂ ಮನುಸ್ಸಾನಂ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಸ್ಸೇವ ಆರಮ್ಮಣಂ, ಕುಸಲಕಮ್ಮಜಂ ಪನ ಪವತ್ತೇ ಸಮುಟ್ಠಿತಂ ಕುಸಲವಿಪಾಕಸ್ಸ। ಇಟ್ಠಾರಮ್ಮಣೇನ ಪನ ವೋಮಿಸ್ಸಕತ್ತಾ ಅಪ್ಪಕಂ ಅಕುಸಲಕಮ್ಮಜಂ ಬಹುಲಂ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕುಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಕಾರಣಂ ನ ಭವಿಸ್ಸತೀತಿ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುನ್ತಿ। ವಿಪಾಕಂ ಪನ ಕತ್ಥಚಿ ನ ಸಕ್ಕಾ ವಞ್ಚೇತುನ್ತಿ ವಿಪಾಕವಸೇನ ಇಟ್ಠಾನಿಟ್ಠಾರಮ್ಮಣವವತ್ಥಾನಂ ಸುಟ್ಠು ವುತ್ತಂ। ತಸ್ಮಾ ತಂ ಅನುಗನ್ತ್ವಾ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಇಟ್ಠಾನಿಟ್ಠತಾ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ।

**ಅನಿಟ್ಠಾ ಪಞ್ಚ ಕಾಮಗುಣಾ**ತಿ ಕಸ್ಮಾ ವುತ್ತಂ, ನನು "ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾನಿ ರೂಪಾನಿ ಇಟ್ಠಾನೀ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೧೬೬; ೨.೧೫೫; ೩.೧೯೦; ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೩೦) ಏವಮಾದಿನಾ ಇಟ್ಠಾನೇವ ರೂಪಾದೀನಿ "ಕಾಮಗುಣಾ"ತಿ ವುತ್ತಾನೀತಿ? ಕಾಮಗುಣಸದಿಸೇಸು ಕಾಮಗುಣವೋಹಾರತೋ, ಸದಿಸತಾ ಚ ರೂಪಾದಿಭಾವೋಯೇವ , ನ ಇಟ್ಠತಾ। "ಅನಿಟ್ಠಾ"ತಿ ವಾ ವಚನೇನ ಅಕಾಮಗುಣತಾ ದಸ್ಸಿತಾತಿ ಕಾಮಗುಣವಿಸಭಾಗಾ ರೂಪಾದಯೋ "ಕಾಮಗುಣಾ"ತಿ ವುತ್ತಾ ಅಸಿವೇ "ಸಿವಾ"ತಿ ವೋಹಾರೋ ವಿಯ। ಸಬ್ಬಾನಿ ವಾ ಇಟ್ಠಾನಿಟ್ಠಾನಿ ರೂಪಾದೀನಿ ತಣ್ಹಾವತ್ಥುಭಾವತೋ ಕಾಮಗುಣಾಯೇವ। ವುತ್ತಞ್ಹಿ "ರೂಪಾ ಲೋಕೇ ಪಿಯರೂಪಂ ಸಾತರೂಪ"ನ್ತಿಆದಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೨.೪೦೦; ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೧೩೩; ವಿಭ॰ ೨೦೩)। ಅತಿಸಯೇನ ಪನ ಕಾಮನೀಯತ್ತಾ ಸುತ್ತೇಸು "ಕಾಮಗುಣಾ"ತಿ ಇಟ್ಠಾನಿ ರೂಪಾದೀನಿ ವುತ್ತಾನೀತಿ।

ದ್ವೀಸುಪಿ ಹೀನಪಣೀತಪದೇಸು **“ಅಕುಸಲಕಮ್ಮಜವಸೇನ ಕುಸಲಕಮ್ಮಜವಸೇನಾ”**ತಿ ವಚನಂ **“ತೇಸಂ ತೇಸಂ ಸತ್ತಾನ”**ನ್ತಿ ಸತ್ತವಸೇನ ನಿಯಮೇತ್ವಾ ವಿಭಜಿತತ್ತಾ, ಅಯಞ್ಚತ್ಥೋ **“ತೇಸಂ ತೇಸ”**ನ್ತಿ ಅವಯವಯೋಗೇ ಸಾಮಿವಚನಂ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಸತ್ತಸನ್ತಾನಪರಿಯಾಪನ್ನೇಸು ಕಮ್ಮಜಂ ವಿಸಿಟ್ಠನ್ತಿ **“ಕಮ್ಮಜವಸೇನಾ”**ತಿ ವುತ್ತಂ। ಯದಿ ಪನ ತೇಹಿ ತೇಹೀತಿ ಏತಸ್ಮಿಂ ಅತ್ಥೇ **ತೇಸಂ ತೇಸ**ನ್ತಿ ಸಾಮಿವಚನಂ, ವಿಸಯವಿಸಯೀಸಮ್ಬನ್ಧೇ ವಾ, ನ ಕಮ್ಮಜವಸೇನೇವ ರೂಪಾದೀನಿ ವಿಭತ್ತಾನಿ, ಸಬ್ಬೇಸಂ ಪನ ಇನ್ದ್ರಿಯಬದ್ಧಾನಂ ವಸೇನ ವಿಭತ್ತಾನೀತಿ ವಿಞ್ಞಾಯನ್ತಿ। ಏತ್ಥ ಚ ಪಾಕಟೇಹಿ ರೂಪಾದೀಹಿ ನಯೋ ದಸ್ಸಿತೋತಿ ಚಕ್ಖಾದೀಸುಪಿ ಹೀನಪಣೀತತಾ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ।

**ಮನಾಪಪರಿಯನ್ತ**ನ್ತಿ ಮನಾಪಂ ಪರಿಯನ್ತಂ ಮರಿಯಾದಾಭೂತಂ ಪಞ್ಚಸು ಕಾಮಗುಣೇಸು ವದಾಮೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಕಿಂ ಕಾರಣನ್ತಿ? ಯಸ್ಮಾ ತೇ ಏಕಚ್ಚಸ್ಸ ಮನಾಪಾ ಹೋನ್ತಿ, ಏಕಚ್ಚಸ್ಸ ಅಮನಾಪಾ, ಯಸ್ಸ ಯೇವ ಮನಾಪಾ, ತಸ್ಸ ತೇವ ಪರಮಾ, ತಸ್ಮಾ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಅಜ್ಝಾಸಯವಸೇನ ಕಾಮಗುಣಾನಂ ಪರಮತಾ ಹೋತಿ, ನ ತೇಸಂಯೇವ ಸಭಾವತೋ।

**ಏವ**ನ್ತಿ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಸುತ್ತೇ ವುತ್ತನಯೇನ। ಏಕಸ್ಮಿಂಯೇವ ಅಸ್ಸಾದನಕುಜ್ಝನತೋ ಆರಮ್ಮಣಸಭಾವಸ್ಸೇವ ಇಟ್ಠಾನಿಟ್ಠಾಭಾವತೋ ಅನಿಟ್ಠಂ “ಇಟ್ಠ”ನ್ತಿ ಗಹಣತೋ ಚ, ಇಟ್ಠಂ “ಅನಿಟ್ಠ”ನ್ತಿ ಗಹಣತೋ ಚ **ಇಟ್ಠಾನಿಟ್ಠಂ ನಾಮ ಪಾಟಿಯೇಕ್ಕಂ ಪಟಿವಿಭತ್ತಂ ನತ್ಥೀ**ತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಸಞ್ಞಾವಿಪಲ್ಲಾಸೇನ ಚಾ**ತಿಆದಿನಾ ನಿಬ್ಬಾನೇ ವಿಯ ಅಞ್ಞೇಸು ಆರಮ್ಮಣೇಸು ಸಞ್ಞಾವಿಪಲ್ಲಾಸೇನ ಇಟ್ಠಾನಿಟ್ಠಗ್ಗಹಣಂ ಹೋತಿ। ಪಿತ್ತುಮ್ಮತ್ತಾದೀನಂ ಖೀರಸಕ್ಕರಾದೀಸು ದೋಸುಸ್ಸದಸಮುಟ್ಠಿತಸಞ್ಞಾವಿಪಲ್ಲಾಸವಸೇನ ತಿತ್ತಗ್ಗಹಣಂ ವಿಯಾತಿ ಇಮಮತ್ಥಂ ಸನ್ಧಾಯ ಮನಾಪಪರಿಯನ್ತತಾ ವುತ್ತಾತಿ ದಸ್ಸೇತಿ।

**ವಿಭತ್ತಂ ಅತ್ಥೀ**ತಿ ಚ ವವತ್ಥಿತಂ ಅತ್ಥೀತಿ ಅತ್ಥೋ, ಅಟ್ಠಕಥಾಚರಿಯೇಹಿ ವಿಭತ್ತಂ ಪಕಾಸಿತನ್ತಿ ವಾ। ತಞ್ಚ ಮಜ್ಝಿಮಕಸತ್ತಸ್ಸ ವಸೇನ ವವತ್ಥಿತಂ ಪಕಾಸಿತಞ್ಚ, ಅಞ್ಞೇಸಞ್ಚ ವಿಪಲ್ಲಾಸವಸೇನ ಇದಂ ಇಟ್ಠಂ ಅನಿಟ್ಠಞ್ಚ ಹೋತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಏವಂ ವವತ್ಥಿತಸ್ಸ ಪನಿಟ್ಠಾನಿಟ್ಠಸ್ಸ ಅನಿಟ್ಠಂ ಇಟ್ಠನ್ತಿ ಚ ಗಹಣೇ ನ ಕೇವಲಂ ಸಞ್ಞಾವಿಪಲ್ಲಾಸೋವ ಕಾರಣಂ, ಧಾತುಕ್ಖೋಭವಸೇನ ಇನ್ದ್ರಿಯವಿಕಾರಾಪತ್ತಿಆದಿನಾ ಕುಸಲಾಕುಸಲವಿಪಾಕುಪ್ಪತ್ತಿಹೇತುಭಾವೋಪೀತಿ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುಂ। ತಥಾ ಹಿ ಸೀತುದಕಂ ಘಮ್ಮಾಭಿತತ್ತಾನಂ ಕುಸಲವಿಪಾಕಸ್ಸ ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಹೇತು ಹೋತಿ, ಸೀತಾಭಿಭೂತಾನಂ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಸ್ಸ। ತೂಲಪಿಚುಸಮ್ಫಸ್ಸೋ ವಣೇ ದುಕ್ಖೋ ನಿವಣೇ ಸುಖೋ, ಮುದುತರುಣಹತ್ಥಸಮ್ಬಾಹನಞ್ಚ ಸುಖಂ ಉಪ್ಪಾದೇತಿ, ತೇನೇವ ಹತ್ಥೇನ ಪಹರಣಂ ದುಕ್ಖಂ, ತಸ್ಮಾ ವಿಪಾಕವಸೇನ ಆರಮ್ಮಣವವತ್ಥಾನಂ ಯುತ್ತಂ।

**ಕಿಞ್ಚಾಪೀ**ತಿಆದಿನಾ ಸತಿಪಿ ಸಞ್ಞಾವಿಪಲ್ಲಾಸೇ ಬುದ್ಧರೂಪದಸ್ಸನಾದೀಸು ಕುಸಲವಿಪಾಕಸ್ಸೇವ ಗೂಥದಸ್ಸನಾದೀಸು ಚ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಸ್ಸ ಉಪ್ಪತ್ತಿಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ತೇನ ವಿಪಾಕೇನ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಇಟ್ಠಾನಿಟ್ಠತಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ವಿಜ್ಜಮಾನೇಪಿ ಸಞ್ಞಾವಿಪಲ್ಲಾಸೇ ಆರಮ್ಮಣೇನ ವಿಪಾಕನಿಯಮದಸ್ಸನಂ ಆರಮ್ಮಣನಿಯಮದಸ್ಸನತ್ಥಮೇವ ಕತನ್ತಿ।

**ಅಪಿಚ ದ್ವಾರವಸೇನಪೀ**ತಿಆದಿನಾ ದ್ವಾರನ್ತರೇ ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಸುಖಸ್ಸ ಚ ಪಚ್ಚಯಭೂತಸ್ಸ ದ್ವಾರನ್ತರೇ ಸುಖದುಕ್ಖವಿಪಾಕುಪ್ಪಾದನತೋ ವಿಪಾಕೇನ ಆರಮ್ಮಣನಿಯಮದಸ್ಸನೇನ ಏಕಸ್ಮಿಂಯೇವ ಚ ದ್ವಾರೇ ಸಮಾನಸ್ಸೇವ ಮಣಿರತನಾದಿಫೋಟ್ಠಬ್ಬಸ್ಸ ಸಣಿಕಂ ಫುಸನೇ ಪೋಥನೇ ಚ ಸುಖದುಕ್ಖುಪ್ಪಾದನತೋ ವಿಪಾಕವಸೇನ ಇಟ್ಠಾನಿಟ್ಠತಾ ದಸ್ಸಿತಾತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ।

**ಹೇಟ್ಠಿಮನಯೋ**ತಿ ಮಜ್ಝಿಮಕಸತ್ತಸ್ಸ ವಿಪಾಕಸ್ಸ ಚ ವಸೇನ ವವತ್ಥಿತಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಗಹೇತ್ವಾ “ತೇಸಂ ತೇಸಂ ಸತ್ತಾನಂ ಉಞ್ಞಾತ”ನ್ತಿ (ವಿಭ॰ ೬) ಚ ಆದಿನಾ ವುತ್ತನಯೋ। **ಸಮ್ಮುತಿಮನಾಪ**ನ್ತಿ ಮಜ್ಝಿಮಕಸತ್ತಸ್ಸ ವಿಪಾಕಸ್ಸ ಚ ವಸೇನ ಸಮ್ಮತಂ ವವತ್ಥಿತಂ ಮನಾಪಂ, ತಂ ಪನ ಸಭಾವೇನೇವ ವವತ್ಥಿತನ್ತಿ ಅಭಿನನ್ದಿತಬ್ಬತೋವ ನ ಭಿನ್ದತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಸಞ್ಞಾವಿಪಲ್ಲಾಸೇನ

ನೇರಯಿಕಾದೀಹಿಪಿ ಪುಗ್ಗಲೇಹಿ ಮನಾಪನ್ತಿ ಗಹಿತಂ ಪುಗ್ಗಲಮನಾಪಂ "**ತಂ ತಂ ವಾ ಪನಾ**"ತಿಆದಿನಾ ಭಿನ್ದತಿ। ವೇಮಾನಿಕಪೇತರೂಪಮ್ಪಿ ಅಕುಸಲಕಮ್ಮಜತ್ತಾ ಕಮ್ಮಕಾರಣಾದಿದುಕ್ಖವತ್ಥುಭಾವತೋ ಚ "ಮನುಸ್ಸರೂಪತೋ ಹೀನ"ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ।

೭. ಓಳಾರಿಕರೂಪಾನಂ ವತ್ಥಾರಮ್ಮಣಪಟಿಘಾತವಸೇನ ಸುಪರಿಗ್ಗಹಿತತಾ, ಸುಖುಮಾನಂ ತಥಾ ಅಭಾವತೋ ದುಪ್ಪರಿಗ್ಗಹಿತತಾ ಚ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ। ದುಪ್ಪರಿಗ್ಗಹಟ್ಠೇನೇವ ಲಕ್ಖಣದುಪ್ಪಟಿವಿಜ್ಝನತಾ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। **ದಸವಿಧ**ನ್ತಿ "ದೂರೇ"ತಿ ಅವುತ್ತಸ್ಸ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ ವುತ್ತಂ। ವುತ್ತಮ್ಪಿ ಪನ ಓಕಾಸತೋ ದೂರೇ ಹೋತಿಯೇವ।

**ಹೇಟ್ಠಿಮನಯೋ**ತಿ "ಇತ್ಥಿನ್ದ್ರಿಯಂ…ಪೇ॰… ಇದಂ ವುಚ್ಚತಿ ರೂಪಂ ಸನ್ತಿಕೇ"ತಿ (ವಿಭ॰ ೭) ಏವಂ ಲಕ್ಖಣತೋ ದ್ವಾದಸಹತ್ಥವಸೇನ ವವತ್ಥಿತಓಕಾಸತೋ ಚ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ನಿಯ್ಯಾತಿತನಯೋ। ಸೋ ಲಕ್ಖಣೋಕಾಸವಸೇನ ದೂರಸನ್ತಿಕೇನ ಸಹ ಗಹೇತ್ವಾ ನಿಯ್ಯಾತಿತತ್ತಾ **ಭಿನ್ದಮಾನೋ** ಮಿಸ್ಸಕಂ ಕರೋನ್ತೋ **ಗತೋ**। ಅಥ ವಾ **ಭಿನ್ದಮಾನೋ**ತಿ ಸರೂಪದಸ್ಸನೇನ ಲಕ್ಖಣತೋ ಯೇವಾಪನಕೇನ ಓಕಾಸತೋತಿ ಏವಂ ಲಕ್ಖಣತೋ ಓಕಾಸತೋ ಚ ವಿಸುಂ ಕರೋನ್ತೋ ಗತೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅಥ ವಾ ಲಕ್ಖಣತೋ ಸನ್ತಿಕದೂರಾನಂ ಓಕಾಸತೋ ದೂರಸನ್ತಿಕಭಾವಕರಣೇನ ಸನ್ತಿಕಭಾವಂ ಭಿನ್ದಿತ್ವಾ ದೂರಭಾವಂ, ದೂರಭಾವಞ್ಚ ಭಿನ್ದಿತ್ವಾ ಸನ್ತಿಕಭಾವಂ ಕರೋನ್ತೋ ಪವತ್ತೋತಿ "**ಭಿನ್ದಮಾನೋ ಗತೋ**"ತಿ ವುತ್ತಂ। **ಇಧ ಪನಾ**ತಿ "ತಂ ತಂ ವಾ ಪನ ರೂಪಂ ಉಪಾದಾಯ ಉಪಾದಾಯಾ"ತಿ ಇಧ ಪುರಿಮನಯೇನ ಲಕ್ಖಣತೋ ದೂರಂ ಓಕಾಸತೋ ಸನ್ತಿಕಭಾವಕರಣೇನ ನ ಭಿನ್ದತಿ ಭಗವಾ, ನ ಚ ಓಕಾಸದೂರತೋ ವಿಸುಂ ಕರಣೇನ, ನಾಪಿ ಓಕಾಸದೂರೇನ ವೋಮಿಸ್ಸಕಕರಣೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಕಿಂ ಪನ ಕರೋತೀತಿ? ಓಕಾಸತೋ ದೂರಮೇವ ಭಿನ್ದತಿ। ಏತ್ಥ ಪನ ನ ಪುಬ್ಬೇ ವುತ್ತನಯೇನ ತಿಧಾ ಅತ್ಥೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ನ ಹಿ ಓಕಾಸತೋ ದೂರಂ ಲಕ್ಖಣತೋ ಸನ್ತಿಕಂ ಕರೋತಿ, ಲಕ್ಖಣತೋ ವಾ ವಿಸುಂ ತೇನ ವಾ ವೋಮಿಸ್ಸಕನ್ತಿ। ಓಕಾಸತೋ ದೂರಸ್ಸ ಪನ ಓಕಾಸತೋವ ಸನ್ತಿಕಭಾವಕರಣಂ ಇಧ "ಭೇದನ"ನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। **ಇಧ ಪನ ನ ಲಕ್ಖಣತೋ ದೂರಂ ಭಿನ್ದತೀ**ತಿ ಏತ್ಥಾಪಿ ವಾ ನ ಪುಬ್ಬೇ ವುತ್ತನಯೇನ ತಿಧಾ ಭೇದಸ್ಸ ಅಕರಣಂ ವುತ್ತಂ, ಲಕ್ಖಣತೋ ಸನ್ತಿಕದೂರಾನಂ ಪನ ಲಕ್ಖಣತೋ ಉಪಾದಾಯುಪಾದಾಯ ದೂರಸನ್ತಿಕಭಾವೋ ನತ್ಥೀತಿ ಲಕ್ಖಣತೋ ದೂರಸ್ಸ ಲಕ್ಖಣತೋವ ಸನ್ತಿಕಭಾವಾಕರಣಂ ಲಕ್ಖಣತೋ ದೂರಸ್ಸ ಅಭೇದನನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಪುರಿಮನಯೋ ವಿಯ ಅಯಂ ನಯೋ ನ ಹೋತೀತಿ ಏತ್ತಕಮೇವ ಹಿ ಏತ್ಥ ದಸ್ಸೇತೀತಿ ಭಿನ್ದಮಾನೋತಿ ಏತ್ಥ ಚ ಅಞ್ಞಥಾ ಭೇದನಂ ವುತ್ತಂ, ಭೇದನಂ ಇಧ ಚ ಅಞ್ಞಥಾ ವುತ್ತನ್ತಿ।

ರೂಪಕ್ಖನ್ಧನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ೨. ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೮. ಚಕ್ಖಾದಯೋ ಪಸಾದಾ ಓಳಾರಿಕಮನೋಮಯತ್ತಭಾವಪರಿಯಾಪನ್ನಾ ಕಾಯವೋಹಾರಂ ಅರಹನ್ತೀತಿ ತಬ್ಬತ್ಥುಕಾ ಅದುಕ್ಖಮಸುಖಾ "**ಕಾಯಿಕಾ**"ತಿ ಪರಿಯಾಯೇನ ವುತ್ತಾ, ನ ಕಾಯಪಸಾದವತ್ಥುಕತ್ತಾ। ನ ಹಿ ಚಕ್ಖಾದಯೋ ಕಾಯಪಸಾದಾ ಹೋನ್ತೀತಿ। **ಸನ್ತತಿವಸೇನ ಖಣಾದಿವಸೇನ ಚಾ**ತಿ ಏತ್ಥ ಅದ್ಧಾಸಮಯವಸೇನ ಅತೀತಾದಿಭಾವಸ್ಸ ಅವಚನಂ ಸುಖಾದಿವಸೇನ ಭಿನ್ನಾಯ ಅತೀತಾದಿಭಾವವಚನತೋ। ನ ಹಿ ಸುಖಾಯೇವ ಅದ್ಧಾವಸೇನ ಸಮಯವಸೇನ ಚ ಅತೀತಾದಿಕಾ ಹೋತಿ, ತಥಾ ದುಕ್ಖಾ ಅದುಕ್ಖಮಸುಖಾ ಚ ಕಾಯಿಕಚೇತಸಿಕಾದಿಭಾವೇನ ಭಿನ್ನಾ। ತೇನ ವೇದನಾಸಮುದಯೋ ಅದ್ಧಾಸಮಯವಸೇನ ಅತೀತಾದಿಭಾವೇನ ವತ್ತಬ್ಬತಂ ಅರಹತಿ ಸಮುದಾಯಸ್ಸ ತೇಹಿ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ದಿತಬ್ಬತ್ತಾ, ವೇದನೇಕದೇಸಾ ಪನ ಏತ್ಥ ಗಹಿತಾತಿ ತೇ ಸನ್ತತಿಖಣೇಹಿ ಪರಿಚ್ಛೇದಂ ಅರಹನ್ತಿ ತತ್ಥ ತಥಾಪರಿಚ್ಛಿನ್ದಿತಬ್ಬಾನಂ ಗಹಿತತ್ತಾತಿ। ಏಕಸನ್ತತಿಯಂ ಪನ ಸುಖಾದಿಅನೇಕಭೇದಸಬ್ಭಾವೇನ ತೇಸು ಯೋ ಭೇದೋ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ದಿತಬ್ಬಭಾವೇನ ಗಹಿತೋ, ತಸ್ಸ ಏಕಪ್ಪಕಾರಸ್ಸ ಪಾಕಟಸ್ಸ ಪರಿಚ್ಛೇದಿಕಾ ತಂಸಹಿತದ್ವಾರಾಲಮ್ಬನಪ್ಪವತ್ತಾ, ಅವಿಚ್ಛೇದೇನ ತದುಪ್ಪಾದಕೇಕವಿಧವಿಸಯಸಮಾಯೋಗಪ್ಪವತ್ತಾ ಚ ಸನ್ತತಿ ಭವಿತುಂ ಅರಹತೀತಿ ತಸ್ಸ ಭೇದನ್ತರಂ ಅನಾಮಸಿತ್ವಾ ಪರಿಚ್ಛೇದಕಭಾವೇನ ಗಹಣಂ ಕತಂ। ಲಹುಪರಿವತ್ತಿನೋ ವಾ ಧಮ್ಮಾ

ಪರಿವತ್ತನೇನೇವ ಪರಿಚ್ಛೇದಂ ಅರಹನ್ತೀತಿ ಸನ್ತತಿಖಣವಸೇನ ಪರಿಚ್ಛೇದೋ ವುತ್ತೋ। **ಪುಬ್ಬನ್ತಾಪರನ್ತಮಜ್ಝಗತಾತಿ** ಏತೇನ ಹೇತುಪಚ್ಚಯಕಿಚ್ಚವಸೇನ ವುತ್ತನಯಂ ದಸ್ಸೇತಿ।

೧೧. ಕಿಲೇಸಗ್ಗಿಸಮ್ಪಯೋಗತೋ **ಸದರಥಾ**। ಏತೇನ ಸಭಾವತೋ ಓಳಾರಿಕತಂ ದಸ್ಸೇತಿ, **ದುಕ್ಖವಿಪಾಕಟ್ಠೇನಾತಿ** ಏತೇನ ಓಳಾರಿಕವಿಪಾಕನಿಪ್ಫಾದನೇನ ಕಿಚ್ಚತೋ। ಕಮ್ಮವೇಗಕ್ಖಿತ್ತಾ ಕಮ್ಮಪಟಿಬದ್ಧಭೂತಾ ಚ ಕಾಯಕಮ್ಮಾದಿಬ್ಯಾಪಾರವಿರಹತೋ ನಿರುಸ್ಸಾಹಾ ವಿಪಾಕಾ, ಸಉಸ್ಸಾಹಾ ಚ ಕಿರಿಯಾ ಅವಿಪಾಕಾ। ಸವಿಪಾಕಾ ಚ ಸಗಬ್ಭಾ ವಿಯ ಓಳಾರಿಕಾತಿ ತಬ್ಬಿಪಕ್ಖತೋ ಅವಿಪಾಕಾ **ಸುಖುಮಾತಿ** ವುತ್ತಾ।

**ಅಸಾತಟ್ಠೇನಾತಿ** ಅಮಧುರಟ್ಠೇನ। ತೇನ ಸಾತಪಟಿಪಕ್ಖಂ ಅನಿಟ್ಠಸಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತಿ। **ದುಕ್ಖಟ್ಠೇನಾತಿ** ದುಕ್ಖಮಟ್ಠೇನ। ತೇನ ದುಕ್ಖಾನಂ ಸನ್ತಾಪನಕಿಚ್ಚಂ ದಸ್ಸೇತಿ। "ಯಾಯಂ, ಭನ್ತೇ, ಅದುಕ್ಖಮಸುಖಾ ವೇದನಾ, ಸನ್ತಸ್ಮಿಂ ಏಸಾ ಪಣೀತೇ ಸುಖೇ ವುತ್ತಾ ಭಗವತಾ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೨.೮೮; ಸಂ॰ ನಿ॰ ೪.೨೬೭) ವಚನತೋ **ಅದುಕ್ಖಮಸುಖಾ** ಫರಣಸಭಾವವಿರಹತೋ ಅಸನ್ತಾನಂ ಕಾಮರಾಗಪಟಿಘಾನುಸಯಾನಂ ಅನುಸಯನಸ್ಸ ಅಟ್ಠಾನತ್ತಾ **ಸನ್ತಾ,** ಸುಖೇ ನಿಕನ್ತಿಂ ಪರಿಯಾದಾಯ ಅಧಿಗನ್ತಬ್ಬತ್ತಾ ಪಧಾನಭಾವಂ ನೀತಾತಿ **ಪಣೀತಾತಿ**। ತಥಾ ಅನಧಿಗನ್ತಬ್ಬಾ ಚ ಕಾಮಾವಚರಜಾತಿಆದಿಸಙ್ಕರಂ ಅಕತ್ವಾ ಸಮಾನಜಾತಿಯಂ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತವಿಪ್ಪಯುತ್ತಾದಿಕೇ ಸಮಾನಭೇದೇ ಸುಖತೋ ಪಣೀತಾತಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ। ಉಪಬ್ರೂಹಿತಾನಂ ಧಾತೂನಂ ಪಚ್ಚಯಭಾವೇನ ಸುಖಾ **ಖೋಭೇತಿ** ವಿಬಾಧಿತಾನಂ ಪಚ್ಚಯಭಾವೇನ ದುಕ್ಖಾ ಚ। ಉಭಯಮ್ಪಿ ಕಾಯಂ ಬ್ಯಾಪೇನ್ತಂ ವಿಯ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ **ಫರತಿ। ಮದಯಮಾನನ್ತಿ** ಮದಂ ಕರೋನ್ತಂ। **ಛಾದಯಮಾನನ್ತಿ** ಇಚ್ಛಂ ಉಪ್ಪಾದೇನ್ತಂ, ಅವತ್ಥರಮಾನಂ ವಾ। ಘಮ್ಮಾಭಿತತ್ತಸ್ಸ ಸೀತೋದಕಘಟೇನ ಆಸಿತ್ತಸ್ಸ ಯಥಾ ಕಾಯೋ ಉಪಬ್ರೂಹಿತೋ ಹೋತಿ, ಏವಂ ಸುಖಸಮಙ್ಗಿನೋಪೀತಿ ಕತ್ವಾ **"ಆಸಿಞ್ಚಮಾನಂ ವಿಯಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। **ಏಕತ್ತನಿಮಿತ್ತೇಯೇವಾತಿ** ಪಥವೀಕಸಿಣಾದಿಕೇ ಏಕಸಭಾವೇ ಏವ ನಿಮಿತ್ತೇ। **ಚರತೀತಿ** ನಾನಾವಜ್ಜನೇ ಜವನೇ ವೇದನಾ ವಿಯ ವಿಪ್ಫನ್ದನರಹಿತತ್ತಾ **ಸುಖುಮಾ।**

ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇ ಅಕುಸಲತಾಯ **ಅಕೋವಿದೋ। ಕುಸಲತ್ತಿಕೇ...ಪೇ॰... ಆಗತತ್ತಾತಿ** "ಕುಸಲಾಕುಸಲಾ ವೇದನಾ ಓಳಾರಿಕಾ, ಅಬ್ಯಾಕತಾ ವೇದನಾ ಸುಖುಮಾ"ತಿ ಏವಂ ಆಗತತ್ತಾ। ಭೂಮನ್ತರಭೇದೇ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಯಮ್ಪೀ"**ತಿಆದಿ ಆರದ್ಧಂ। **ಇಮಿನಾ ನೀಹಾರೇನಾತಿ** ಏತೇನ "ಕಾಮಾವಚರಸುಖತೋ ಕಾಮಾವಚರುಪೇಕ್ಖಾ ಸುಖುಮಾ"ತಿಆದಿನಾ ಸಭಾವಾದಿಭೇದೇನ ಚ ಓಳಾರಿಕಸುಖುಮಭಾವಂ ತತ್ರ ತತ್ರೇವ ಕಥೇನ್ತೋ ನ ಭಿನ್ದತೀತಿ ನಯಂ ದಸ್ಸೇತಿ।

**ಲೋಕಿಯಲೋಕುತ್ತರಮಿಸ್ಸಕಾ ಕಥಿತಾ,** ತಸ್ಮಾ ಏಕನ್ತಪಣೀತೇ ಹೀನಪಣೀತಾನಂ ಉದ್ಧಟತ್ತಾ ಏವಮೇವ ಏಕನ್ತಹೀನೇ ಚ ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ ಹೀನಪಣೀತತಾ ಉದ್ಧರಿತಬ್ಬಾತಿ ಅನುಞ್ಞಾತಂ ಹೋತೀತಿ ಉಭಯತ್ಥ ತದುದ್ಧರಣೇ ನ ಕುಕ್ಕುಚ್ಚಾಯಿತಬ್ಬನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಅಕುಸಲಾನಂ ಕುಸಲಾದೀಹಿ ಸುಖುಮತ್ತಾಭಾವತೋ ಪಾಳಿಯಾ ಆಗತಸ್ಸ ಅಪರಿವತ್ತನೀಯಭಾವೇನ **"ಹೇಟ್ಠಿಮನಯೋ ನ ಓಲೋಕೇತಬ್ಬೋ"**ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ವದನ್ತಿ, ತಂತಂವಾಪನವಸೇನ ಕಥನೇಪಿ ಪರಿವತ್ತನಂ ನತ್ಥೀತಿ ನ ಪರಿವತ್ತನಂ ಸನ್ಧಾಯ "ಹೇಟ್ಠಿಮನಯೋ ನ ಓಲೋಕೇತಬ್ಬೋ"ತಿ ವುತ್ತಂ, ಹೇಟ್ಠಿಮನಯಸ್ಸ ಪನ ವುತ್ತತ್ತಾ ಅವುತ್ತನಯಂ ಗಹೇತ್ವಾ "ತಂ ತಂ ವಾ ಪನಾ"ತಿ ವತ್ತುಂ ಯುತ್ತನ್ತಿ "ಹೇಟ್ಠಿಮನಯೋ ನ ಓಲೋಕೇತಬ್ಬೋ"ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಬಹುವಿಪಾಕಾ ಅಕುಸಲಾ ದೋಸುಸ್ಸನ್ನತಾಯ **ಓಳಾರಿಕಾ,** ತಥಾ ಅಪ್ಪವಿಪಾಕಾ ಕುಸಲಾ। ಮನ್ದದೋಸತ್ತಾ ಅಪ್ಪವಿಪಾಕಾ ಅಕುಸಲಾ **ಸುಖುಮಾ,** ತಥಾ ಬಹುವಿಪಾಕಾ ಕುಸಲಾ ಚ। ಓಳಾರಿಕಸುಖುಮನಿಕನ್ತಿವತ್ಥುಭಾವತೋ ಕಾಮಾವಚರಾದೀನಂ **ಓಳಾರಿಕಸುಖುಮತಾ । ಸಾಪೀತಿ** ಭಾವನಾಮಯಾಯ ಭೇದನೇನ ದಾನಮಯಸೀಲಮಯಾನಞ್ಚ ಪಚ್ಚೇಕಂ ಭೇದನಂ ನಯತೋ ದಸ್ಸಿತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। **ಸಾಪೀತಿ** ವಾ ತಿವಿಧಾಪೀತಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ।

೧೩. ಜಾತಿಆದಿವಸೇನ ಅಸಮಾನಕೋಟ್ಠಾಸತಾ **ವಿಸಭಾಗಟ್ಠೋ**। ದುಕ್ಖವಿಪಾಕತಾದಿವಸೇನ ಅಸದಿಸಕಿಚ್ಚತಾ, ಅಸದಿಸಸಭಾವತಾ ವಾ **ವಿಸಂಸಟ್ಠೋ,** ನ ಅಸಮ್ಪಯೋಗೋ। ಯದಿ ಸಿಯಾ, ದೂರವಿಪರಿಯಾಯೇನ ಸನ್ತಿಕಂ ಹೋತೀತಿ ಸಂಸಟ್ಠಟ್ಠೇನ ಸನ್ತಿಕತಾ ಆಪಜ್ಜತಿ, ನ ಚ ವೇದನಾಯ ವೇದನಾಸಮ್ಪಯೋಗೋ ಅತ್ಥಿ। ಸನ್ತಿಕಪದವಣ್ಣನಾಯ ಚ "ಸಭಾಗಟ್ಠೇನ ಸರಿಕ್ಖಟ್ಠೇನ ಚಾ"ತಿ ವಕ್ಖತೀತಿ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಅತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

**ನ ದೂರತೋ ಸನ್ತಿಕಂ ಉದ್ಧರಿತಬ್ಬ**ನ್ತಿ ಕಸ್ಮಾ ವುತ್ತಂ, ಕಿಂ ಯಥಾ ಸನ್ತಿಕತೋ ಅಕುಸಲತೋ ಅಕುಸಲಾ ದೂರೇತಿ ಉದ್ಧರೀಯತಿ, ತಥಾ ತತೋ ದೂರತೋ ಕುಸಲತೋ ಕುಸಲಾ ಸನ್ತಿಕೇತಿ ಉದ್ಧರಿತುಂ ನ ಸಕ್ಕಾತಿ? ನ ಸಕ್ಕಾ। ತಥಾ ಹಿ ಸತಿ ಕುಸಲಾ ಕುಸಲಾಯ ಸನ್ತಿಕೇತಿ ಕತ್ವಾ ಸನ್ತಿಕತೋ ಸನ್ತಿಕತಾ ಏವ ಉದ್ಧರಿತಾ ಸಿಯಾ, ತಥಾ ಚ ಸತಿ ಸನ್ತಿಕಸನ್ತಿಕತರತಾವಚನಮೇವ ಆಪಜ್ಜತಿ, ಉಪಾದಾಯುಪಾದಾಯ ದೂರಸನ್ತಿಕತಾವ ಇಧ ವುಚ್ಚತಿ, ತಸ್ಮಾ ದೂರತೋ ದೂರುದ್ಧರಣಂ ವಿಯ ಸನ್ತಿಕತೋ ಸನ್ತಿಕುದ್ಧರಣಞ್ಚ ನ ಸಕ್ಕಾ ಕಾತುಂ ದೂರದೂರತರತಾಯ ವಿಯ ಸನ್ತಿಕಸನ್ತಿಕತರತಾಯ ಚ ಅನಧಿಪ್ಪೇತತ್ತಾ। ಅಥ ಪನ ವದೇಯ್ಯ "ನ ಕುಸಲಾ ಕುಸಲಾಯ ಏವ ಸನ್ತಿಕೇತಿ ಉದ್ಧರಿತಬ್ಬಾ, ಅಥ ಖೋ ಯತೋ ಸಾ ದೂರೇ, ತಸ್ಸಾ ಅಕುಸಲಾಯಾ"ತಿ, ತಞ್ಚ ನತ್ಥಿ। ನ ಹಿ ಅಕುಸಲಾಯ ಕುಸಲಾ ಕದಾಚಿ ಸನ್ತಿಕೇ ಅತ್ಥೀತಿ। ಅಥಾಪಿ ವದೇಯ್ಯ "ಯಾ ಅಕುಸಲಾ ಕುಸಲಾಯ ಸನ್ತಿಕೇ, ಸಾ ತತೋ ದೂರತೋ ಕುಸಲತೋ ಉದ್ಧರಿತಬ್ಬಾ"ತಿ, ತದಪಿ ನತ್ಥಿ। ನ ಹಿ ಕುಸಲೇ ಅಕುಸಲಾ ಅತ್ಥಿ, ಯಾ ತತೋ ಸನ್ತಿಕೇತಿ ಉದ್ಧರಿಯೇಯ್ಯ, ತಸ್ಮಾ ಇಧ ವುತ್ತಸ್ಸ ದೂರಸ್ಸ ದೂರತೋ ಅಚ್ಚನ್ತವಿಸಭಾಗತ್ತಾ ದೂರೇ ಸನ್ತಿಕಂ ನತ್ಥೀತಿ ನ ಸಕ್ಕಾ ದೂರತೋ ಸನ್ತಿಕಂ ಉದ್ಧರಿತುಂ, ಸನ್ತಿಕೇ ಪನಿಧ ವುತ್ತೇ ಭಿನ್ನೇ ತತ್ಥೇವ ದೂರಂ ಲಬ್ಭತೀತಿ ಆಹ "**ಸನ್ತಿಕತೋ ಪನ ದೂರಂ ಉದ್ಧರಿತಬ್ಬ**"ನ್ತಿ।

ಉಪಾದಾಯುಪಾದಾಯ ದೂರತೋ ಚ ಸನ್ತಿಕಂ ನ ಸಕ್ಕಾ ಉದ್ಧರಿತುಂ। ಲೋಭಸಹಗತಾಯ ದೋಸಸಹಗತಾ ದೂರೇ ಲೋಭಸಹಗತಾ ಸನ್ತಿಕೇತಿ ಹಿ ವುಚ್ಚಮಾನೇ ಸನ್ತಿಕತೋವ ಸನ್ತಿಕಂ ಉದ್ಧರಿತಂ ಹೋತಿ। ತಥಾ ದೋಸಸಹಗತಾಯ ಲೋಭಸಹಗತಾ ದೂರೇ ದೋಸಸಹಗತಾ ಸನ್ತಿಕೇತಿ ಏತ್ಥಾಪಿ ಸಭಾಗತೋ ಸಭಾಗನ್ತರಸ್ಸ ಉದ್ಧಟತ್ತಾ, ನ ಚ ಸಕ್ಕಾ "ಲೋಭಸಹಗತಾಯ ದೋಸಸಹಗತಾ ದೂರೇ ಸಾ ಏವ ಚ ಸನ್ತಿಕೇ"ತಿ ವತ್ತುಂ ದೋಸಸಹಗತಾಯ ಸನ್ತಿಕಭಾವಸ್ಸ ಅಕಾರಣತ್ತಾ, ತಸ್ಮಾ ವಿಸಭಾಗತಾ ಭೇದಂ ಅಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ನ ಪವತ್ತತೀತಿ ಸಭಾಗಾಬ್ಯಾಪಕತ್ತಾ ದೂರತಾಯ ದೂರತೋ ಸನ್ತಿಕುದ್ಧರಣಂ ನ ಸಕ್ಕಾ ಕಾತುಂ। ನ ಹಿ ದೋಸಸಹಗತಾ ಅಕುಸಲಸಭಾಗಂ ಸಬ್ಬಂ ಬ್ಯಾಪೇತ್ವಾ ಪವತ್ತತೀತಿ। ಸಭಾಗತಾ ಪನ ಭೇದಂ ಅನ್ತೋಗಧಂ ಕತ್ವಾ ಪವತ್ತತೀತಿ ವಿಸಭಾಗಬ್ಯಾಪಕತ್ತಾ ಸನ್ತಿಕತಾಯ ಸನ್ತಿಕತೋ ದೂರುದ್ಧರಣಂ ಸಕ್ಕಾ ಕಾತುಂ। ಅಕುಸಲತಾ ಹಿ ಲೋಭಸಹಗತಾದಿಸಬ್ಬವಿಸಭಾಗಬ್ಯಾಪಿಕಾತಿ। ತೇನಾಹ "**ನ ದೂರತೋ ಸನ್ತಿಕಂ ಉದ್ಧರಿತಬ್ಬ**"ನ್ತಿಆದಿ।

ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

### ೩. ಸಞ್ಞಾಕ್ಖನ್ಧನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೧೭. **ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಜಾ ಸಞ್ಞಾ**ತಿ ಏತ್ಥ ಯದಿಪಿ ವತ್ಥುತೋ ಫಸ್ಸಸ್ಸ ನಾಮಂ ಫಸ್ಸತೋ ಚ ಸಞ್ಞಾಯ, ವತ್ಥುವಿಸಿಟ್ಠಫಸ್ಸೇನ ಪನ ವಿಸಿಟ್ಠಸಞ್ಞಾ ವತ್ಥುನಾ ಚ ವಿಸಿಟ್ಠಾ ಹೋತಿ ಫಸ್ಸಸ್ಸ ವಿಯ ತಸ್ಸಾಪಿ ತಬ್ಬತ್ಥುಕತ್ತಾತಿ "**ವತ್ಥುತೋ ನಾಮ**"ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। **ಪಟಿಘಸಮ್ಫಸ್ಸಜಾ ಸಞ್ಞಾ**ತಿ ಏತ್ಥಾಪಿ ಯಥಾ ಫಸ್ಸೋ ವತ್ಥಾರಮ್ಮಣಪಟಿಘಟ್ಟನೇನ ಉಪ್ಪನ್ನೋ, ತಥಾ ತತೋ ಜಾತಸಞ್ಞಾಪೀತಿ "**ವತ್ಥಾರಮ್ಮಣತೋ ನಾಮ**"ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ಏತ್ಥ ಚ ಪಟಿಘಜೋ ಸಮ್ಫಸ್ಸೋ, ಪಟಿಘವಿಞ್ಞೇಯ್ಯೋ ವಾ ಸಮ್ಫಸ್ಸೋ **ಪಟಿಘಸಮ್ಫಸ್ಸೋ**ತಿ ಉತ್ತರಪದಲೋಪಂ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಭಾವೇ ವಚನಂ ಅಧಿಕಿಚ್ಚ ಪವತ್ತಾ, ವಚನಾಧೀನಾ ವಾ ಅರೂಪಕ್ಖನ್ಧಾ, ಅಧಿವಚನಂ ವಾ ಏತೇಸಂ ಪಕಾಸನಂ ಅತ್ಥೀತಿ "ಅಧಿವಚನಾ"ತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ, ತತೋಜೋ ಸಮ್ಫಸ್ಸೋ ಅಧಿವಚನಸಮ್ಫಸ್ಸೋ, ಸಮ್ಫಸ್ಸೋಯೇವ ವಾ ಯಥಾವುತ್ತೇಹಿ ಅತ್ಥೇಹಿ

ಅಧಿವಚನೋ ಚ ಸಮ್ಫಸ್ಸೋ ಚಾತಿ ಅಧಿವಚನಸಮ್ಫಸ್ಸೋ, ಅಧಿವಚನವಿಞ್ಞೇಯ್ಯೋ ವಾ ಸಮ್ಫಸ್ಸೋ ಅಧಿವಚನಸಮ್ಫಸ್ಸೋ, ತತೋ ತಸ್ಮಿಂ ವಾ ಜಾತಾ **ಅಧಿವಚನಸಮ್ಫಸ್ಸಜಾ**। ಪಞ್ಚದ್ವಾರಿಕಸಮ್ಫಸ್ಸೇಪಿ ಯಥಾವುತ್ತೋ ಅತ್ಥೋ ಸಮ್ಭವತೀತಿ ತೇನ ಪರಿಯಾಯೇನ ತತೋಜಾಪಿ ಸಞ್ಞಾ **"ಅಧಿವಚನಸಮ್ಫಸ್ಸಜಾ"**ತಿ ವುತ್ತಾ। ಯಥಾ ಪನ ಅಞ್ಞಪ್ಪಕಾರಾಸಮ್ಭವತೋ ಮನೋಸಮ್ಫಸ್ಸಜಾ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯೇನ "ಅಧಿವಚನಸಮ್ಫಸ್ಸಜಾ"ತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ನ ಏವಂ ಅಯಂ ಪಟಿಘಸಮ್ಫಸ್ಸಜಾ ಆವೇಣಿಕಪ್ಪಕಾರನ್ತರಸಮ್ಭವತೋತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

ಯದಿ ಏವಂ ಚತ್ತಾರೋ ಖನ್ಧಾಪಿ ಯಥಾವುತ್ತಸಮ್ಫಸ್ಸತೋ ಜಾತತ್ತಾ "ಅಧಿವಚನಸಮ್ಫಸ್ಸಜಾ"ತಿ ವತ್ತುಂ ಯುತ್ತಾ, ಸಞ್ಞಾವ ಕಸ್ಮಾ ಏವಂ ವುತ್ತಾತಿ? ತಿಣ್ಣಂ ಖನ್ಧಾನಂ ಅತ್ಥವಸೇನ ಅತ್ತನೋ ಪತ್ತಮ್ಪಿ ನಾಮಂ ಯತ್ಥ ಪವತ್ತಮಾನೋ ಅಧಿವಚನಸಮ್ಫಸ್ಸಜ-ಸದ್ದೋ ನಿರುಳ್ಹತಾಯ ಧಮ್ಮಾಭಿಲಾಪೋ ಹೋತಿ, ತಸ್ಸಾ ಸಞ್ಞಾಯ ಏವ ಆರೋಪೇತ್ವಾ ಸಯಂ ನಿವತ್ತನಂ ಹೋತಿ। ತೇನಾಹ **"ತಯೋ ಹಿ ಅರೂಪಿನೋ ಖನ್ಧಾ"**ತಿಆದಿ। ಅಥ ವಾ ಸಞ್ಞಾಯ ಪಟಿಘಸಮ್ಫಸ್ಸಜಾತಿ ಅಞ್ಞಮ್ಪಿ ವಿಸಿಟ್ಠಂ ನಾಮಂ ಅತ್ಥೀತಿ ಅಧಿವಚನಸಮ್ಫಸ್ಸಜಾನಾಮಂ ತಿಣ್ಣಂಯೇವ ಖನ್ಧಾನಂ ಭವಿತುಂ ಅರಹತಿ। ತೇ ಪನ ಅತ್ತನೋ ನಾಮಂ ಸಞ್ಞಾಯ ದತ್ವಾ ನಿವತ್ತಾತಿ ಇಮಮತ್ಥಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ **"ತಯೋ ಹಿ ಅರೂಪಿನೋ ಖನ್ಧಾ"**ತಿಆದಿ। **ಪಞ್ಚದ್ವಾರಿಕಸಞ್ಞಾ ಓಲೋಕೇತ್ವಾಪಿ ಜಾನಿತುಂ ಸಕ್ಕಾ**ತಿ ಇದಂ ತೇನ ತೇನಾಧಿಪ್ಪಾಯೇನ ಹತ್ಥವಿಕಾರಾದಿಕರಣೇ ತದಧಿಪ್ಪಾಯವಿಜಾನನನಿಮಿತ್ತಭೂತಾ ವಿಞ್ಞತ್ತಿ ವಿಯ ರಜ್ಜಿತ್ವಾ ಓಲೋಕನಾದೀಸು ರತ್ತತಾದಿವಿಜಾನನನಿಮಿತ್ತಂ ಓಲೋಕನಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣವಿಸಯಸಮಾಗಮೇ ಪಾಕಟಂ ಹೋತೀತಿ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಾಯ ಸಞ್ಞಾಯಪಿ ತಥಾಪಾಕಟಭಾವಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ।

ರಜ್ಜಿತ್ವಾ ಓಲೋಕನಾದಿವಸೇನ ಪಾಕಟಾ ಜವನಪ್ಪವತ್ತಾ ಭವಿತುಂ ಅರಹತೀತಿ ಏತಿಸ್ಸಾ ಆಸಙ್ಕಾಯ ನಿವತ್ತನತ್ಥಂ **"ಪಸಾದವತ್ಥುಕಾ ಏವಾ"**ತಿ ಆಹ। **ಅಞ್ಞಂ ಚಿನ್ತೇನ್ತನ್ತಿ** ಯಂ ಪುಬ್ಬೇ ತೇನ ಚಿನ್ತಿತಂ ಞಾತಂ, ತತೋ ಅಞ್ಞಂ ಚಿನ್ತೇನ್ತನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಸಞ್ಞಾಕ್ಖನ್ಧನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ೪. ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೧೦. **ಹೇಟ್ಠಿಮಕೋಟಿಯಾ**ತಿ ಏತ್ಥ ಭುಮ್ಮನಿದ್ದೇಸೋವ। ತತ್ಥ ಹಿ ಪಧಾನಂ ದಸ್ಸಿತನ್ತಿ। ಯದಿ ಏವಂ ಉಪರಿಮಕೋಟಿಯಾ ತಂ ನ ದಸ್ಸಿತನ್ತಿ ಆಪಜ್ಜತೀತಿ? ನಾಪಜ್ಜತಿ, ಉಪರಿಮಕೋಟಿಗತಭಾವೇನ ವಿನಾ ಹೇಟ್ಠಿಮಕೋಟಿಗತಭಾವಾಭಾವತೋ। ಹೇಟ್ಠಿಮಕೋಟಿ ಹಿ ಸಬ್ಬಬ್ಯಾಪಿಕಾತಿ। ದುತಿಯೇ ಕರಣನಿದ್ದೇಸೋ, ಹೇಟ್ಠಿಮಕೋಟಿಯಾ ಆಗತಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಪುರಿಮೇಪಿ ವಾ "ಹೇಟ್ಠಿಮಕೋಟಿಯಾ"ತಿ ಯಂ ವುತ್ತಂ, ತಞ್ಚ ಪಧಾನಸಙ್ಖಾರದಸ್ಸನವಸೇನಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧಕರಣೇನ ಕರಣನಿದ್ದೇಸೋವ। **ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಸಙ್ಖಾರಾ**ತಿ ಏಕೂನಪಞ್ಞಾಸಪ್ಪಭೇದೇ ಸಙ್ಖಾರೇ ಆಹ। **ಗಹಿತಾವ ಹೋನ್ತಿ** ತಪ್ಪಟಿಬದ್ಧತ್ತಾ।

ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ಪಕಿಣ್ಣಕಕಥಾವಣ್ಣನಾ

**ಸಮುಗ್ಗಮ**-ಸದ್ದೋ ಸಞ್ಜಾತಿಯಂ ಆದಿಉಪ್ಪತ್ತಿಯಂ ನಿರುಳ್ಹೋ। ತಂತಂಪಚ್ಚಯಸಮಾಯೋಗೇ ಹಿ ಪುರಿಮಭವಸಙ್ಖಾತಾ ಪುರಿಮನ್ತತೋ ಉದ್ಧಙ್ಗಮನಂ **ಸಮುಗ್ಗಮೋ,** ಸನ್ಧಿಯಂ ವಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ ಉಗ್ಗಮೋ **ಸಮುಗ್ಗಮೋ**। ಸೋ ಪನ ಯತ್ಥ ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಾ ಪರಿಪುಣ್ಣಾ ಸಮುಗ್ಗಚ್ಛನ್ತಿ, ತತ್ಥೇವ ದಸ್ಸಿತೋ। ಏತೇನ ನಯೇನ ಅಪರಿಪುಣ್ಣಖನ್ಧಸಮುಗ್ಗಮೋ ಏಕವೋಕಾರಚತುವೋಕಾರೇಸು ಸಕ್ಕಾ ವಿಞ್ಞಾತುನ್ತಿ। ಅಥ ವಾ ಯಥಾಧಿಗತಾನಂ ಪಞ್ಚನ್ನಮ್ಪಿ ಖನ್ಧಾನಂ ಸಹ ಉಗ್ಗಮೋ ಉಪ್ಪತ್ತಿ **ಸಮುಗ್ಗಮೋ**। ಏತಸ್ಮಿಂ ಅತ್ಥೇ ವಿಕಲುಪ್ಪತ್ತಿ ಅಸಙ್ಗಹಿತಾ ಹೋತಿ। ಹಿಮವನ್ತಪ್ಪದೇಸೇ ಜಾತಿಮನ್ತಏಳಕಲೋಮಂ **ಜಾತಿಉಣ್ಣಾ**। **ಸಪ್ಪಿಮಣ್ಡಬಿನ್ದೂ**ತಿ ಏವಂ ಏತ್ಥಾಪಿ

**ಬಿನ್ದು**-ಸದ್ದೋ ಯೋಜೇತಬ್ಬೋ। **ಏವಂವಣ್ಣಪ್ಪಟಿಭಾಗನ್ತಿ** ಏವಂವಣ್ಣಂ ಏವಂಸಣ್ಠಾನಞ್ಚ। ಪಟಿಭಜನಂ ವಾ **ಪಟಿಭಾಗೋ,** ಸದಿಸತಾಭಜನಂ ಸದಿಸತಾಪತ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಏವಂವಿಧೋ ವಣ್ಣಪ್ಪಟಿಭಾಗೋ ಏತಸ್ಸಾತಿ **ಏವಂವಣ್ಣಪ್ಪಟಿಭಾಗಂ।**

**ಸನ್ತತಿಸೀಸಾನೀತಿ** ಸನ್ತತಿಮೂಲಾನಿ, ಸನ್ತತಿಕೋಟ್ಠಾಸಾ ವಾ। ಅನೇಕಿನ್ದ್ರಿಯಸಮಾಹಾರಭಾವತೋ ಹಿ ಪಧಾನಙ್ಗಂ "ಸೀಸ"ನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ಏವಂ ವತ್ಥುದಸಕಾದಿಕೋಟ್ಠಾಸಾ ಅನೇಕರೂಪಸಮುದಾಯಭೂತಾ "ಸೀಸಾನೀ"ತಿ ವುತ್ತಾನೀತಿ।

**ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಾ ಪರಿಪುಣ್ಣಾ ಹೋನ್ತೀತಿ** ಗಣನಾಪಾರಿಪೂರಿಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ, ನ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಖನ್ಧಸ್ಸ ಪರಿಪುಣ್ಣತಂ। ಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನಪವೇಣಿಯಾ ವುತ್ತತ್ತಾ "ಉತುಚಿತ್ತಾಹಾರಜಪವೇಣೀ ಚ ಏತ್ತಕಂ ಕಾಲಂ ಅತಿಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ಹೋತೀ"ತಿಆದಿನಾ ವತ್ತಬ್ಬಾ ಸಿಯಾ, ತಂ ಪನ "ಪುಬ್ಬಾಪರತೋ"ತಿ ಏತ್ಥ ವಕ್ಖತೀತಿ ಅಕಥೇತ್ವಾ ಕಮ್ಮಜಪವೇಣೀ ಚ ನ ಸಬ್ಬಾ ವುತ್ತಾತಿ ಅವುತ್ತಂ ದಸ್ಸೇತುಂ ಓಪಪಾತಿಕಸಮುಗ್ಗಮೋ ನಾಮ ದಸ್ಸಿತೋ। **ಏವಂ...ಪೇ॰... ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಾ ಪರಿಪುಣ್ಣಾ ಹೋನ್ತೀತಿ** ಪರಿಪುಣ್ಣಾಯತನಾನಂ ವಸೇನ ನಯೋ ದಸ್ಸಿತೋ, ಅಪರಿಪುಣ್ಣಾಯತನಾನಂ ಪನ ಕಾಮಾವಚರಾನಂ ರೂಪಾವಚರಾನಂ ಪರಿಹೀನಾಯತನಸ್ಸ ವಸೇನ ಸನ್ತತಿಸೀಸಹಾನಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

**ಪುಬ್ಬಾಪರತೋತಿ** ಅಯಂ ವಿಚಾರಣಾ ನ ಪಞ್ಚನ್ನಂ ಖನ್ಧಾನಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿಯಂ, ಅಥ ಖೋ ತೇಸಂ ರೂಪಸಮುಟ್ಠಾಪನೇತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ತಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ **"ಏವಂ ಪನಾ"**ತಿಆದಿ। **ಅಪಚ್ಛಾಅಪುರೇ ಉಪ್ಪನ್ನೇಸೂತಿ** ಏತೇನ ಸಂಸಯಕಾರಣಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ಸಹುಪ್ಪನ್ನೇಸು ಹಿ ಇದಮೇವ ಪಠಮಂ ರೂಪಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತಿ, ಇದಂ ಪಚ್ಛಾತಿ ಅದಸ್ಸಿತಂ ನ ಸಕ್ಕಾ ವಿಞ್ಞಾತುಂ। ಏತ್ಥ ಚ "ಪುಬ್ಬಾಪರತೋ"ತಿ ಏತಿಸ್ಸಾ ವಿಚಾರಣಾಯ ವತ್ಥುಭಾವೇನ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ ಉಪ್ಪನ್ನಾ ಪವತ್ತಾ ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಾ ಗಹಿತಾ। ತತ್ಥ ಚ ನಿದ್ಧಾರಣೇ ಭುಮ್ಮನಿದ್ದೇಸೋತಿ **"ರೂಪಂ ಪಠಮಂ ರೂಪಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತೀ"**ತಿ ಆಹ। ಅಞ್ಞಥಾ ಭಾವೇನಭಾವಲಕ್ಖಣತ್ಥೇ ಭುಮ್ಮನಿದ್ದೇಸೇ ಸತಿ ರೂಪಸ್ಸ ರೂಪಸಮುಟ್ಠಾಪನಕ್ಖಣೇ ಕಮ್ಮಸ್ಸಪಿ ರೂಪಸಮುಟ್ಠಾನಂ ವದನ್ತೀತಿ ಉಭಯನ್ತಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾತಿ। ರೂಪಾರೂಪಸನ್ತತಿಞ್ಚ ಗಹೇತ್ವಾ ಅಯಂ ವಿಚಾರಣಾ ಪವತ್ತಾತಿ **"ರೂಪಂ ಪಠಮಂ ರೂಪಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತೀ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। ಅಞ್ಞಥಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿಕ್ಖಣೇ ಏವ ವಿಜ್ಜಮಾನೇ ಗಹೇತ್ವಾ ವಿಚಾರಣಾಯ ಕರಿಯಮಾನಾಯ ಅರೂಪಸ್ಸ ರೂಪಸಮುಟ್ಠಾಪನಮೇವ ನತ್ಥೀತಿ ಪುಬ್ಬಾಪರಸಮುಟ್ಠಾಪನವಿಚಾರಣಾವ ಇಧ ನ ಉಪಪಜ್ಜತೀತಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾತಿ। **ವತ್ಥು ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇ ದುಬ್ಬಲಂ ಹೋತೀತಿ** ಸಬ್ಬರೂಪಾನಂ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇ ದುಬ್ಬಲತಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ। ತದಾ ಹಿ ತಂ ಪಚ್ಛಾಜಾತಪಚ್ಚಯರಹಿತಂ ಆಹಾರಾದೀಹಿ ಚ ಅನುಪತ್ಥದ್ಧನ್ತಿ "ದುಬ್ಬಲ"ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। **ಕಮ್ಮವೇಗಕ್ಖಿತ್ತತ್ತಾತಿ** ಇದಂ ಸತಿಪಿ ಭವಙ್ಗಸ್ಸ ಕಮ್ಮಜಭಾವೇ ಸಾಯಂ ವಿಪಾಕಸನ್ತತಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿಕ್ಖಣೇ ಪುರಿಮಭವಙ್ಗಸಮುಟ್ಠಾಪಕತೋ ಅಞ್ಞೇನ ಕಮ್ಮುನಾ ಖಿತ್ತಾ ವಿಯ ಅಪ್ಪತಿಟ್ಠಿತಾ, ತತೋ ಪರಞ್ಚ ಸಮಾನಸನ್ತತಿಯಂ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯಂ ಪುರೇಜಾತಪಚ್ಚಯಞ್ಚ ಲಭಿತ್ವಾ ಪತಿಟ್ಠಿತಾತಿ ಇಮಮತ್ಥಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ।

**ಪವೇಣೀ ಘಟಿಯತೀತಿ** ಚಕ್ಖಾದಿವತ್ಥುಸನ್ತತಿ ಏಕಸ್ಮಿಂ ವಿಜ್ಜಮಾನೇ ಏವ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ನಿರೋಧುಪ್ಪತ್ತಿವಸೇನ ಘಟಿಯತಿ, ನ ಚುತಿಪಟಿಸನ್ಧಿನಿಸ್ಸಯವತ್ಥೂನಂ ವಿಯ ವಿಚ್ಛೇದಪ್ಪವತ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಅಙ್ಗತೋತಿ** ಝಾನಙ್ಗತೋ। ಝಾನಙ್ಗಾನಿ ಹಿ ಚಿತ್ತೇನ ಸಹ ರೂಪಸಮುಟ್ಠಾಪಕಾನಿ, ತೇಸಂ ಅನುಬಲದಾಯಕಾನಿ ಮಗ್ಗಙ್ಗಾದೀನಿ ತೇಸು ವಿಜ್ಜಮಾನೇಸು ವಿಸೇಸರೂಪಪ್ಪವತ್ತಿದಸ್ಸನತೋ। ಅಥ ವಾ ಯಾನಿ ಚಿತ್ತಙ್ಗಾನಿ ಚೇತನಾದೀನಿ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ರೂಪಸಮುಟ್ಠಾಪನೇ ಅಙ್ಗಭಾವಂ ಸಹಾಯಭಾವಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿ, ತೇಸಂ ಬಲದಾಯಕೇಹಿ ಝಾನಙ್ಗಾದೀಹಿ ಅಪರಿಹೀನನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ತತೋ ಪರಿಹೀನತ್ತಾ ಹಿ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಿ ರೂಪಂ ನ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇನ್ತೀತಿ। ಯೋ ಪನ ವದೇಯ್ಯ "ಪಟಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತೇನ ಸಹಜಾತವತ್ಥು ತಸ್ಸ ಠಿತಿಕ್ಖಣೇ ಚ ಭಙ್ಗಕ್ಖಣೇ ಚ ಪುರೇಜಾತನ್ತಿ ಕತ್ವಾ ಪಚ್ಚಯವೇಕಲ್ಲಾಭಾವತೋ ತಸ್ಮಿಂ ಖಣದ್ವಯೇ ರೂಪಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತೂ"ತಿ, ತಂ ನಿವಾರೇನ್ತೋ ಆಹ **"ಯದಿ ಹಿ ಚಿತ್ತ"**ನ್ತಿಆದಿ। ತತ್ಥ ಠಿತಿಭಙ್ಗಕ್ಖಣೇಸುಪಿ ತೇಸಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ವತ್ಥು ಪುರೇಜಾತಂ ನ ಹೋತೀತಿ ನ ವತ್ತಬ್ಬಮೇವೇತನ್ತಿ ಅನುಜಾನಿ, ತತ್ಥಾಪಿ ದೋಸಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ಯದಿ ತದಾ ರೂಪಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇಯ್ಯ, ತವ ಮತೇನ ಪಟಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತಮ್ಪಿ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇಯ್ಯ, ತದಾ ಪನ ರೂಪುಪ್ಪಾದನಮೇವ ನತ್ಥಿ। ಯದಾ ಚ ರೂಪುಪ್ಪಾದನಂ, ತದಾ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇ ತವ ಮತೇನಪಿ ಪಚ್ಚಯವೇಕಲ್ಲಮೇವ ಪಟಿಸನ್ಧಿಕ್ಖಣೇ ಪುರೇಜಾತನಿಸ್ಸಯಾಭಾವತೋ,

ತಸ್ಮಾ **ಪಟಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತಂ ರೂಪಂ ನ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತೀ**ತಿ ಅಯಮೇತ್ಥ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇ ಅಟ್ಠ ರೂಪಾನಿ ಗಹೇತ್ವಾ ಉಟ್ಠಹತಿ। ಕಸ್ಮಾ? ಅರೂಪಧಮ್ಮಾನಂ ಅನನ್ತರಾದಿಪಚ್ಚಯವಸೇನ ಸವೇಗಾನಂ ಪರಿಪುಣ್ಣಬಲಾನಮೇವ ಉಪ್ಪತ್ತಿತೋ।

**ಅವಿಸಯತಾಯಾ**ತಿ ಅಗತಪುಬ್ಬಸ್ಸ ಗಾಮಸ್ಸ ಆಗನ್ತುಕಸ್ಸ ಅವಿಸಯಭಾವತೋ। **ಅಪ್ಪಹುತತಾಯಾ**ತಿ ತತ್ಥ ತಸ್ಸ ಅನಿಸ್ಸರಭಾವತೋ। **ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನ...ಪೇ॰... ಠಿತಾನೀ**ತಿ ಇದಂ ಯೇಹಾಕಾರೇಹಿ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನರೂಪಾನಂ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾ ಪಚ್ಚಯಾ ಹೋನ್ತಿ, ತೇಹಿ ಸಬ್ಬೇಹಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾ ಸಮತಿಂಸಕಮ್ಮಜರೂಪಾನಂ ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ ಪಚ್ಚಯಾ ಹೋನ್ತೀತಿ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತಂ।

**ವಟ್ಟಮೂಲ**ನ್ತಿ ತಣ್ಹಾ ಅವಿಜ್ಜಾ ವುಚ್ಚತಿ। ಚುತಿಚಿತ್ತೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ರೂಪಂ ತತೋ ಪುರಿಮತರೇಹಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ವಿಯ ನ ಭವನ್ತರೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ವಟ್ಟಮೂಲಸ್ಸ ವೂಪಸನ್ತತ್ತಾ ಅನುಪ್ಪತ್ತಿ ವಿಚಾರೇತಬ್ಬಾ।

**ರೂಪಸ್ಸ ನತ್ಥಿತಾಯಾ**ತಿ ರೂಪಾನಂ ನಿಸ್ಸರಣತ್ತಾ ಅರೂಪಸ್ಸ, ವಿರಾಗವಸೇನ ಪಹೀನತ್ತಾ ಉಪ್ಪಾದೇತಬ್ಬಸ್ಸ ಅಭಾವಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ। ರೂಪೋಕಾಸೇ ವಾ ರೂಪಂ ಅತ್ಥೀತಿ ಕತ್ವಾ ರೂಪಪಚ್ಚಯಾನಂ ರೂಪುಪ್ಪಾದನಂ ಹೋತಿ, ಅರೂಪಂ ಪನ ರೂಪಸ್ಸ ಓಕಾಸೋ ನ ಹೋತೀತಿ ಯಸ್ಮಿಂ ರೂಪೇ ಸತಿ ಚಿತ್ತಂ ಅಞ್ಞಂ ರೂಪಂ ಉಪ್ಪಾದೇಯ್ಯ, ತದೇವ ತತ್ಥ ನತ್ಥೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಪುರಿಮರೂಪಸ್ಸಪಿ ಹಿ ಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ಅತ್ಥಿ ಪುತ್ತಸ್ಸ ಪಿತಿಸದಿಸತಾದಸ್ಸನತೋತಿ।

**ಉತು ಪನ ಪಠಮಂ ರೂಪಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತಿ** ಪಟಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತಸ್ಸ ಠಿತಿಕ್ಖಣೇ ಸಮುಟ್ಠಾಪನತೋತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। **ಉತು ನಾಮ ಚೇಸ ದನ್ಧನಿರೋಧೋ**ತಿಆದಿ ಉತುಸ್ಸ ಠಾನಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪಾದನೇ ಕಾರಣದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಅರೂಪಾನಂ ಉಪ್ಪಾದಕಾಲದಸ್ಸನತ್ಥಞ್ಚ ವುತ್ತಂ। ದನ್ಧನಿರೋಧತ್ತಾ ಹಿ ಸೋ ಠಿತಿಕ್ಖಣೇ ಬಲವಾತಿ ತದಾ ರೂಪಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತಿ, ತಸ್ಮಿಂ ಧರನ್ತೇ ಏವ ಖಿಪ್ಪನಿರೋಧತ್ತಾ ಸೋಳಸಸು ಚಿತ್ತೇಸು ಉಪ್ಪನ್ನೇಸು ಪಟಿಸನ್ಧಿಅನನ್ತರಂ ಚಿತ್ತಂ ಉತುನಾ ಸಮುಟ್ಠಿತೇ ರೂಪೇ ಪುನ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। **ತಸ್ಮಿಂ ಧರನ್ತೇ ಏವ ಸೋಳಸ ಚಿತ್ತಾನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ನಿರುಜ್ಝನ್ತೀ**ತಿ ಏತೇನ ಪನ ವಚನೇನ ಯದಿ ಉಪ್ಪಾದನಿರೋಧಕ್ಖಣಾ ಧರಮಾನಕ್ಖಣೇ ಏವ ಗಹಿತಾ, ''ಸೋಳಸಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕಂ ರೂಪ''ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ, ಅಥುಪ್ಪಾದಕ್ಖಣಂ ಅಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ನಿರೋಧಕ್ಖಣೋವ ಗಹಿತೋ, ''ಸತ್ತರಸಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕ''ನ್ತಿ, ಸಚೇ ನಿರೋಧಕ್ಖಣಂ ಅಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೋ ಗಹಿತೋ, ''ಅಧಿಕಸೋಳಸಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕ''ನ್ತಿ, ಯದಿ ಪನ ಉಪ್ಪಾದನಿರೋಧಕ್ಖಣಾ ಧರಮಾನಕ್ಖಣೇ ನ ಗಹಿತಾ, ''ಅಧಿಕಸತ್ತರಸಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕ''ನ್ತಿ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ **''ತೇಸು ಪಟಿಸನ್ಧಿಅನನ್ತರ''**ನ್ತಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿಪಿ ತಸ್ಸ ಧರಮಾನಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪನ್ನೇಸು ಗಹಿತಾ, ತಸ್ಮಾ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೋ ಧರಮಾನಕ್ಖಣೇ ಗಹಿತೋತಿ ನಿರೋಧಕ್ಖಣೇ ಅಗ್ಗಹಿತೇ ಅಧಿಕಸೋಳಸಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕತಾ ವಕ್ಖಮಾನಾ, ಗಹಿತೇ ವಾ ಸೋಳಸಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕತಾ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

**ಓಜಾ ಖರಾ**ತಿ ಸವತ್ಥುಕಂ ಓಜಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ। ಸಭಾವತೋ ಸುಖುಮಾಯ ಹಿ ಓಜಾಯ ವತ್ಥುವಸೇನ ಅತ್ಥಿ ಓಳಾರಿಕಸುಖುಮತಾತಿ।

**ಚಿತ್ತಞ್ಚೇವಾ**ತಿ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಪುಬ್ಬಙ್ಗಮತಾಯ ವುತ್ತಂ, ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾಪಿ ಪನ ರೂಪಸಮುಟ್ಠಾಪಕಾ ಹೋನ್ತೀತಿ। ಯಥಾಹ ''ಹೇತೂ ಹೇತುಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ತಂಸಮುಟ್ಠಾನಾನಞ್ಚ ರೂಪಾನಂ ಹೇತುಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ''ತಿಆದಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೧)। **ಚಿತ್ತ**ನ್ತಿ ವಾ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಂ ಗಣ್ಹಾತಿ, ನ ಕಮ್ಮಂಚೇತನಂ ವಿಯ ಏಕಧಮ್ಮಮೇವ ಅವಿಜ್ಜಮಾನಂ। ಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನಞ್ಚ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತೇಹಿಪಿ ಸಮುಟ್ಠಿತಂ ಹೋತೂತಿ ಚೇ? ನ, ತೇಹಿ ಸಮುಟ್ಠಿತಭಾವಸ್ಸ ಅವುತ್ತತ್ತಾ, ಅವಚನಞ್ಚ ತೇಸಂ ಕೇನಚಿ ಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯಭಾವಾಭಾವತೋ।

**ಅದ್ಧಾನಪರಿಚ್ಛೇದತೋತಿ** ಕಾಲಪರಿಚ್ಛೇದತೋ। ತತ್ಥ “ಸತ್ತರಸ ಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾ ರೂಪಸ್ಸ ಅದ್ಧಾ, ರೂಪಸ್ಸ ಸತ್ತರಸಮೋ ಭಾಗೋ ಅರೂಪಸ್ಸಾ”ತಿ ಏಸೋ ಅದ್ಧಾನಪರಿಚ್ಛೇದೋ ಅಧಿಪ್ಪೇತೋ। **ಪಟಿಸನ್ಧಿಕ್ಖಣೇತಿ** ಇದಂ ನಯದಸ್ಸನಮತ್ತಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ ತತೋ ಪರಮ್ಪಿ ರೂಪಾರೂಪಾನಂ ಸಹುಪ್ಪತ್ತಿಸಬ್ಭಾವತೋ, ನ ಪನೇತಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಕ್ಖಣೇ ಅಸಹುಪ್ಪತ್ತಿಅಭಾವಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ, ಪಟಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತಸ್ಸ ಠಿತಿಭಙ್ಗಕ್ಖಣೇಸುಪಿ ರೂಪುಪ್ಪತ್ತಿಂ ಸಯಮೇವ ವಕ್ಖತೀತಿ। ಫಲಪ್ಪತ್ತನಿದಸ್ಸನೇನ ಚ ರೂಪಾರೂಪಾನಂ ಅಸಮಾನಕಾಲತಂ ನಿದಸ್ಸೇತಿ, ನ ಸಹುಪ್ಪಾದಂ ತದತ್ಥಂ ಅನಾರದ್ಧತ್ತಾ। ಸಹುಪ್ಪಾದೇನ ಪನ ಅಸಮಾನಕಾಲತಾ ಸುಖದೀಪನಾ ಹೋತೀತಿ ತಂದೀಪನತ್ಥಮೇವ ಸಹುಪ್ಪಾದಗ್ಗಹಣಂ।

ಯದಿ ಏವಂ ರೂಪಾರೂಪಾನಂ ಅಸಮಾನದ್ಧತ್ತಾ ಅರೂಪಂ ಓಹಾಯ ರೂಪಸ್ಸ ಪವತ್ತಿ ಆಪಜ್ಜತೀತಿ ಏತಸ್ಸಾ ನಿವಾರಣತ್ಥಮಾಹ **“ತತ್ಥ ಕಿಞ್ಚಾಪೀ”**ತಿಆದಿ। **ಏಕಪ್ಪಮಾಣಾವಾತಿ** ನಿರನ್ತರಂ ಪವತ್ತಮಾನೇಸು ರೂಪಾರೂಪಧಮ್ಮೇಸು ನಿಚ್ಛಿದ್ದೇಸು ಅರೂಪರಹಿತಂ ರೂಪಂ, ರೂಪರಹಿತಂ ವಾ ಅರೂಪಂ ನತ್ಥೀತಿ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತಂ। ಅಯಞ್ಚ ಕಥಾ ಪಞ್ಚವೋಕಾರೇ ಕಮ್ಮಜರೂಪಪ್ಪವತ್ತಿಂ ನಿಬ್ಬಾನಪಟಿಭಾಗನಿರೋಧಸಮಾಪತ್ತಿರಹಿತಂ ಸನ್ಧಾಯ ಕತಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। **ಪದೇ ಪದನ್ತಿ** ಅತ್ತನೋ ಪದೇ ಏವ ಪದಂ ನಿಕ್ಖಿಪನ್ತೋ ವಿಯ ಲಹುಂ ಲಹುಂ ಅಕ್ಕಮಿತ್ವಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಅನೋಹಾಯಾತಿ** ಯಾವ ಚುತಿ, ತಾವ ಅವಿಜಹಿತ್ವಾ, ಚುತಿಕ್ಖಣೇ ಪನ ಸಹೇವ ನಿರುಜ್ಝನ್ತೀತಿ। ಯಸ್ಮಿಞ್ಚದ್ಧಾನೇ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಅನೋಹಾಯ ಪವತ್ತಿ, ಸೋ ಚ ಪಟಿಸನ್ಧಿಚುತಿಪರಿಚ್ಛಿನ್ನೋ ಉಕ್ಕಂಸತೋ ಏತೇಸಂ ಅದ್ಧಾತಿ। **ಏವನ್ತಿ** ಏತೇನ ಪುಬ್ಬೇ ವುತ್ತಂ ಅವಕಂಸತೋ ಅದ್ಧಾಪಕಾರಂ ಇಮಞ್ಚ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತೀತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

**ಏಕುಪ್ಪಾದನಾನಾನಿರೋಧತೋತಿ** ಏತಂ ದ್ವಯಮಪಿ ಸಹ ಗಹೇತ್ವಾ ರೂಪಾರೂಪಾನಂ “ಏಕುಪ್ಪಾದನಾನಾನಿರೋಧತೋ”ತಿ ಏಕೋ ದಟ್ಠಬ್ಬಾಕಾರೋ ವುತ್ತೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಏವಂ ಇತೋ ಪರೇಸುಪಿ। **ಪಚ್ಛಿಮಕಮ್ಮಜಂ ಠಪೇತ್ವಾತಿ** ತಸ್ಸ ಚುತಿಚಿತ್ತೇನ ಸಹ ನಿರುಜ್ಝನತೋ ನಾನಾನಿರೋಧೋ ನತ್ಥೀತಿ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತನ್ತಿ ವದನ್ತಿ। ತಸ್ಸ ಪನ ಏಕುಪ್ಪಾದೋಪಿ ನತ್ಥಿ ಹೇಟ್ಠಾ ಸೋಳಸಕೇ ಪಚ್ಛಿಮಸ್ಸ ಭಙ್ಗಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪತ್ತಿವಚನತೋ। ಯದಿ ಪನ ಯಸ್ಸ ಏಕುಪ್ಪಾದನಾನಾನಿರೋಧಾ ದ್ವೇಪಿ ನ ಸನ್ತಿ, ತಂ ಠಪೇತಬ್ಬಂ। ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಭಙ್ಗಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಠಪೇತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ, ಪಚ್ಛಿಮಕಮ್ಮಜಸ್ಸ ಪನ ಉಪ್ಪತ್ತಿತೋ ಪರತೋ ಚಿತ್ತೇಸು ಪವತ್ತಮಾನೇಸು ಕಮ್ಮಜರೂಪಸ್ಸ ಅನುಪ್ಪತ್ತಿತೋ ವಜ್ಜೇತಬ್ಬಂ ಗಹೇತಬ್ಬಞ್ಚ ತದಾ ನತ್ಥೀತಿ “ಪಚ್ಛಿಮಕಮ್ಮಜಂ ಠಪೇತ್ವಾ”ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ತತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಪನ ಅಟ್ಠಚತ್ತಾಲೀಸಕಮ್ಮಜರೂಪಪವೇಣೀ ಅತ್ಥೀತಿ ತತ್ಥ ಯಂ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪನ್ನಂ, ತಂ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇ ನಿರುಜ್ಝತೀತಿ “ಏಕುಪ್ಪಾದನಾನಾನಿರೋಧ”ನ್ತಿ ಗಹೇತ್ವಾ ಠಿತಿಭಙ್ಗಕ್ಖಣೇಸು ಉಪ್ಪನ್ನರೂಪಾನಿ ವಜ್ಜೇತ್ವಾ ಏವಂ ಏಕುಪ್ಪಾದನಾನಾನಿರೋಧತೋ ವೇದಿತಬ್ಬಾತಿ ಯೋಜನಾ ಕತಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ತಞ್ಹಿ ರೂಪಂ ಅರೂಪೇನ, ಅರೂಪಞ್ಚ ತೇನ ಏಕುಪ್ಪಾದನಾನಾನಿರೋಧನ್ತಿ। ತತ್ಥ ಸಙ್ಖಲಿಕಸ್ಸ ವಿಯ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಪವೇಣೀತಿ ಕತ್ವಾ ಅಟ್ಠಚತ್ತಾಲೀಸಕಮ್ಮಜಿಯವಚನಂ ಕತಂ, ಅಞ್ಞಥಾ ಏಕೂನಪಞ್ಞಾಸಕಮ್ಮಜಿಯವಚನಂ ಕತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ।

**ನಾನುಪ್ಪಾದ...ಪೇ॰... ಪಚ್ಛಿಮಕಮ್ಮಜೇನ ದೀಪೇತಬ್ಬಾತಿ** ತೇನ ಸುದೀಪನತ್ತಾ ವುತ್ತಂ। ಏತೇನ ಹಿ ನಯೇನ ಸಕ್ಕಾ ತತೋ ಪುಬ್ಬೇಪಿ ಏಕಸ್ಸ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಭಙ್ಗಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪನ್ನರೂಪಂ ಅಞ್ಞಸ್ಸಪಿ ಭಙ್ಗಕ್ಖಣೇ ಏವ ನಿರುಜ್ಝತೀತಿ ತಂ ಅರೂಪೇನ, ಅರೂಪಞ್ಚ ತೇನ ನಾನುಪ್ಪಾದಂ ಏಕನಿರೋಧನ್ತಿ ವಿಞ್ಞಾತುನ್ತಿ। ಉಭಯತ್ಥಾಪಿ ಪನ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಠಿತಿಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ರೂಪಂ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಠಿತಿಕ್ಖಣೇ, ತಸ್ಸ ಠಿತಿಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ಠಿತಿಕ್ಖಣೇ ಏವ ನಿರುಜ್ಝನಕಂ ಅರೂಪಞ್ಚ ನ ಸಙ್ಗಹಿತಂ, ತಂ “ನಾನುಪ್ಪಾದತೋ ನಾನಾನಿರೋಧತೋ”ತಿ ಏತ್ಥೇವ ಸಙ್ಗಹಂ ಗಚ್ಛತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಚತುಸನ್ತತಿಕರೂಪೇನ ಹಿ ನಾನುಪ್ಪಾದನಾನಾನಿರೋಧತಾದೀಪನಾ ಏತ್ಥ ಠಿತಿಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ದಸ್ಸಿತತ್ತಾ ಅದಸ್ಸಿತಸ್ಸ ವಸೇನ ನಯದಸ್ಸನಂ ಹೋತೀತಿ। ಸಮತಿಂಸಕಮ್ಮಜರೂಪೇಸು ಏವ ಠಿತಸ್ಸಪಿ ಗಬ್ಭೇ ಗತಸ್ಸ ಮರಣಂ ಅತ್ಥೀತಿ ತೇಸಂ ಏವ ವಸೇನ ಪಚ್ಛಿಮಕಮ್ಪಿ ಯೋಜಿತಂ। **ಅಮರಾ ನಾಮ ಭವೇಯ್ಯುಂ,** ಕಸ್ಮಾ? ಯಥಾ ಛನ್ನಂ ವತ್ಥೂನಂ ಪವತ್ತಿ , ಏವಂ ತದುಪ್ಪಾದಕಕಮ್ಮೇನೇವ ಭವಙ್ಗಾದೀನಞ್ಚ ತಬ್ಬತ್ಥುಕಾನಂ ಪವತ್ತಿಯಾ ಭವಿತಬ್ಬನ್ತಿ। ನ ಹಿ ತಂ ಕಾರಣಂ ಅತ್ಥಿ, ಯೇನ ತಂ ಕಮ್ಮಜೇಸು ಏಕಚ್ಚಂ ಪವತ್ತೇಯ್ಯ, ಏಕಚ್ಚಂ ನ ಪವತ್ತೇಯ್ಯಾತಿ। ತಸ್ಮಾ ಆಯುಉಸ್ಮಾವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಂ ಜೀವಿತಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಅನೂನತ್ತಾ ವುತ್ತಂ **“ಅಮರಾ ನಾಮ ಭವೇಯ್ಯು”**ನ್ತಿ।

“ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇ ನಿರುಜ್ಝತಿ, ಠಿತಿಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಠಿತಿಕ್ಖಣೇ, ಭಙ್ಗಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಭಙ್ಗಕ್ಖಣೇ ನಿರುಜ್ಝತೀ”ತಿ ಇದಂ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ಆಗತತ್ತಾ ವುತ್ತನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಅತ್ತನೋ ಪನಾಧಿಪ್ಪಾಯಂ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ನಿರೋಧಕ್ಖಣೇ, ಠಿತಿಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪನ್ನಞ್ಚ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇ, ಭಙ್ಗಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಠಿತಿಕ್ಖಣೇ ನಿರುಜ್ಝತೀತಿ ದೀಪೇತೀತಿಯೇವ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ ಅದ್ಧಾನಪರಿಚ್ಛೇದೇ “ತಂ ಪನ ಸತ್ತರಸಮೇನ ಚಿತ್ತೇನ ಸದ್ಧಿಂ ನಿರುಜ್ಝತೀ”ತಿ (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨೮ ಪಕಿಣ್ಣಕಕಥಾ) ವುತ್ತಂ। **ಇಮಾಯ ಪಾಳಿಯಾ ವಿರುಜ್ಝತಿ,** ಕಸ್ಮಾ? ಚತುಸಮುಟ್ಠಾನಿಕರೂಪಸ್ಸಪಿ ಸಮಾನಾಯುಕತಾಯ ಭವಿತಬ್ಬತ್ತಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಯಥಾ ಪನ ಏತೇಹಿ ಯೋಜಿತಂ, ತಥಾ ರೂಪಸ್ಸ ಏಕುಪ್ಪಾದನಾನಾನಿರೋಧತಾ ನಾನುಪ್ಪಾದೇಕನಿರೋಧತಾ ಚ ನತ್ಥಿಯೇವ।

ಯಾ ಪನ ಏತೇಹಿ ರೂಪಸ್ಸ ಸತ್ತರಸಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕತಾ ವುತ್ತಾ, ಯಾ ಚ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ತತಿಯಭಾಗಾಧಿಕಸೋಳಸಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕತಾ, ಸಾ **ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದವಿಭಙ್ಗಟ್ಠಕಥಾಯಂ** (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨೨೭) ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಾಯ ಚುತಿಯಾ ಅನನ್ತರಾ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಂ ದಸ್ಸೇತುಂ “ಏತ್ತಾವತಾ ಏಕಾದಸ ಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾ ಅತೀತಾ ಹೋನ್ತಿ, ತಥಾ ಪಞ್ಚದಸ ಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾ ಅತೀತಾ ಹೋನ್ತಿ, ಅಥಾವಸೇಸಪಞ್ಚಚಿತ್ತಏಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕೇ ತಸ್ಮಿಂ ಯೇವಾರಮ್ಮಣೇ ಪಟಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ”ತಿ ದಸ್ಸಿತೇನ ಸೋಳಸಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕಭಾವೇನ ವಿರುಜ್ಝತಿ। ನ ಹಿ ಸಕ್ಕಾ “ಠಿತಿಕ್ಖಣೇ ಏವ ರೂಪಂ ಆಪಾಥಮಾಗಚ್ಛತೀ”ತಿ ವತ್ತುಂ। ತಥಾ ಹಿ ಸತಿ ನ ರೂಪಸ್ಸ ಏಕಾದಸ ವಾ ಪಞ್ಚದಸೇವ ವಾ ಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾ ಅತೀತಾ, ಅಥ ಖೋ ಅತಿರೇಕಏಕಾದಸಪಞ್ಚದಸಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾ। ತಸ್ಮಾ ಯದಿಪಿ ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ಠಿತಿಪ್ಪತ್ತಮೇವ ರೂಪಂ ಪಸಾದಂ ಘಟ್ಟೇತೀತಿ ಯುಜ್ಜೇಯ್ಯ, ಮನೋದ್ವಾರೇ ಪನ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇಪಿ ಆಪಾಥಮಾಗಚ್ಛತೀತಿ ಇಚ್ಛಿತಬ್ಬಮೇತಂ। ನ ಹಿ ಮನೋದ್ವಾರೇ ಅತೀತಾದೀಸು ಕಿಞ್ಚಿ ಆಪಾಥಂ ನಾಗಚ್ಛತೀತಿ। ಮನೋದ್ವಾರೇ ಚ ಏವಂ ವುತ್ತಂ “ಏಕಾದಸ ಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾ ಅತೀತಾ, ಅಥಾವಸೇಸಪಞ್ಚಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕೇ”ತಿ (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨೨೭)।

ಯೋ ಚೇತ್ಥ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಠಿತಿಕ್ಖಣೋ ವುತ್ತೋ, ಸೋ ಚ ಅತ್ಥಿ ನತ್ಥೀತಿ ವಿಚಾರೇತಬ್ಬೋ। **ಚಿತ್ತಯಮಕೇ** (ಯಮ॰ ೨.ಚಿತ್ತಯಮಕ. ೧೦೨) ಹಿ “ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನನ್ತಿ? ಭಙ್ಗಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪನ್ನಂ, ನೋ ಚ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನ”ನ್ತಿ ಏತ್ತಕಮೇವ ವುತ್ತಂ, ನ ವುತ್ತಂ “ಠಿತಿಕ್ಖಣೇ ಭಙ್ಗಕ್ಖಣೇ ಚಾ”ತಿ। ತಥಾ “ನುಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ನುಪ್ಪನ್ನನ್ತಿ? ಭಙ್ಗಕ್ಖಣೇ ನುಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ, ನೋ ಚ ನುಪ್ಪನ್ನ”ನ್ತಿ ಏತ್ತಕಮೇವ ವುತ್ತಂ, ನ ವುತ್ತಂ “ಠಿತಿಕ್ಖಣೇ ಭಙ್ಗಕ್ಖಣೇ ಚಾ”ತಿ। ಏವಂ “ನ ನಿರುದ್ಧಂ ನ ನಿರುಜ್ಝಮಾನಂ, ನ ನಿರುಜ್ಝಮಾನಂ ನ ನಿರುದ್ಧ”ನ್ತಿ ಏತೇಸಂ ಪರಿಪುಣ್ಣವಿಸ್ಸಜ್ಜನೇ “ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇ ಅನಾಗತಞ್ಚಾ”ತಿ ವತ್ವಾ “ಠಿತಿಕ್ಖಣೇ”ತಿ ಅವಚನಂ, ಅತಿಕ್ಕನ್ತಕಾಲವಾರೇ ಚ “ಭಙ್ಗಕ್ಖಣೇ ಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣಂ ವೀತಿಕ್ಕನ್ತ”ನ್ತಿ ವತ್ವಾ “ಠಿತಿಕ್ಖಣೇ”ತಿ ಅವಚನಂ ಠಿತಿಕ್ಖಣಾಭಾವಂ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ದೀಪೇತಿ। **ಸುತ್ತೇಸುಪಿ** ಹಿ “ಠಿತಸ್ಸ ಅಞ್ಞಥತ್ತಂ ಪಞ್ಞಾಯತೀ”ತಿ ತಸ್ಸೇವ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೩೮; ಅ॰ ನಿ॰ ೩.೪೭) ಏಕಸ್ಸ ಅಞ್ಞಥತ್ತಾಭಾವತೋ “ಯಸ್ಸಾ ಅಞ್ಞಥತ್ತಂ ಪಞ್ಞಾಯತಿ, ಸಾ ಸನ್ತತಿಠಿತೀ”ತಿ ನ ನ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುನ್ತಿ, ವಿಜ್ಜಮಾನಂ ವಾ ಖಣದ್ವಯಸಮಙ್ಗಿಂ ಠಿತನ್ತಿ।

ಯೋ ಚೇತ್ಥ ಚಿತ್ತನಿರೋಧಕ್ಖಣೇ ರೂಪುಪ್ಪಾದೋ ವುತ್ತೋ, ಸೋ ಚ ವಿಚಾರೇತಬ್ಬೋ “ಯಸ್ಸ ವಾ ಪನ ಸಮುದಯಸಚ್ಚಂ ನಿರುಜ್ಝತಿ, ತಸ್ಸ ದುಕ್ಖಸಚ್ಚಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ? ನೋತಿ ವುತ್ತ”ನ್ತಿ (ಯಮ॰ ೧.ಸಚ್ಚಯಮಕ.೧೩೮)। ಯೋ ಚ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇ ರೂಪನಿರೋಧೋ ವುತ್ತೋ, ಸೋ ಚ ವಿಚಾರೇತಬ್ಬೋ “ಯಸ್ಸ ಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ, ತಸ್ಸ ಅಬ್ಯಾಕತಾ ಧಮ್ಮಾ ನಿರುಜ್ಝನ್ತೀತಿ? ನೋತಿಆದಿ (ಯಮ॰ ೩.ಧಮ್ಮಯಮಕ.೧೯೩) ವುತ್ತ”ನ್ತಿ। ನ ಚ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನರೂಪಮೇವ ಸನ್ಧಾಯ ಪಟಿಕ್ಖೇಪೋ ಕತೋತಿ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುಂ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನರೂಪಾಧಿಕಾರಸ್ಸ ಅಭಾವಾ, ಅಬ್ಯಾಕತಸದ್ದಸ್ಸ ಚ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನರೂಪೇಸ್ವೇವ ಅಪ್ಪವತ್ತಿತೋ। ಯದಿ **ಸಙ್ಖಾರಯಮಕೇ** ಕಾಯಸಙ್ಖಾರಸ್ಸ ಚಿತ್ತಸಙ್ಖಾರೇನ ಸಹುಪ್ಪಾದೇಕನಿರೋಧವಚನತೋ ಅಬ್ಯಾಕತ-ಸದ್ದೇನ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಮೇವೇತ್ಥ ಗಹಿತನ್ತಿ ಕಾರಣಂ ವದೇಯ್ಯ, ತಮ್ಪಿ ಅಕಾರಣಂ। ನ ಹಿ ತೇನ ವಚನೇನ ಅಞ್ಞರೂಪಾನಂ ಚಿತ್ತೇನ ಸಹುಪ್ಪಾದಸಹನಿರೋಧಪಟಿಕ್ಖೇಪೋ ಕತೋ, ನಾಪಿ ನಾನುಪ್ಪಾದನಾನಾನಿರೋಧಾನುಜಾನನಂ, ನೇವ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನತೋ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಅಬ್ಯಾಕತಭಾವನಿವಾರಣಞ್ಚ ಕತಂ, ತಸ್ಮಾ ತಥಾ ಅಪ್ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತಾನಾನುಞ್ಞಾತಾನಿವಾರಿತಾಬ್ಯಾಕತಭಾವಾನಂ ಸಹುಪ್ಪಾದಸಹನಿರೋಧಾದಿಕಾನಂ ಕಮ್ಮಜಾದೀನಂ ಏತೇನ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇ ನಿರೋಧೋ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತೋತಿ ನ ಸಕ್ಕಾ

ಕಮ್ಮಜಾದೀನಂ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇ ನಿರೋಧಂ ವತ್ತುಂ। ಯಮಕಪಾಳಿಅನುಸ್ಸರಣೇ ಚ ಸತಿ ಉಪ್ಪಾದಾನನ್ತರಂ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಭಿಜ್ಜಮಾನತಾತಿ ತಸ್ಮಿಂ ಖಣೇ ಚಿತ್ತಂ ನ ಚ ರೂಪಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತಿ ವಿನಸ್ಸಮಾನತ್ತಾ, ನಾಪಿ ಚ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ರೂಪಸಮುಟ್ಠಾಪಕಸ್ಸ ಸಹಾಯಭಾವಂ ಗಚ್ಛತೀತಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತೇನ ಸಹುಪ್ಪನ್ನೋ ಉತು ತದನನ್ತರಸ್ಸ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇ ರೂಪಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇಯ್ಯ। ಏವಞ್ಚ ಸತಿ ರೂಪಾರೂಪಾನಂ ಆದಿಮ್ಹಿ ಸಹ ರೂಪಸಮುಟ್ಠಾಪನತೋ ಪುಬ್ಬಾಪರತೋತಿ ಇದಮ್ಪಿ ನತ್ಥಿ, ಅತಿಲಹುಪರಿವತ್ತಞ್ಚ ಚಿತ್ತನ್ತಿ ಯೇನ ಸಹುಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತಂ ಚಿತ್ತಕ್ಖಣೇ ರೂಪಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಮೇವಾತಿ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುಂ। ತೇನೇವ ಹಿ ತಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿತೋ ಉದ್ಧಂ ಅಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾನಂ ಅತ್ತನಾ ಸಹ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾನಂ ನ ಕೇನಚಿ ಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ತದನನ್ತರಞ್ಚ ತಂ ಠಿತಿಪ್ಪತ್ತನ್ತಿ ತದನನ್ತರಂ ಚಿತ್ತಂ ತಸ್ಸ ಪಚ್ಛಾಜಾತಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ನ ಸಹಜಾತಪಚ್ಚಯೋತಿ। ಯದಿ ಏವಂ "ಯಸ್ಸ ಕಾಯಸಙ್ಖಾರೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತಸ್ಸ ವಚೀಸಙ್ಖಾರೋ ನಿರುಜ್ಝತೀತಿ? ನೋ"ತಿ (ಯಮ॰ ೨.ಸಙ್ಖಾರಯಮಕ.೧೨೮), ವತ್ತಬ್ಬನ್ತಿ ಚೇ? ನ, ಚಿತ್ತನಿರೋಧಕ್ಖಣೇ ರೂಪುಪ್ಪಾದಾರಮ್ಭಾಭಾವತೋತಿ। ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯೇನ ಹಿ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇ ಏವ ರೂಪಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ಹೋತಿ, ಚಿತ್ತಕ್ಖಣೇ ಪನ ಅವೀತಿವತ್ತೇ ತಂ ಅತ್ತನೋ ರೂಪಸಮುಟ್ಠಾಪನಪುರೇಜಾತಪಚ್ಚಯಕಿಚ್ಚಂ ನ ಕರೋತಿ, ಅರೂಪಞ್ಚ ತಸ್ಸ ಪಚ್ಛಾಜಾತಪಚ್ಚಯೋ ನ ಹೋತೀತಿ ಠಿತಿಪ್ಪತ್ತಿವಿಸೇಸಾಲಾಭಂ ಸನ್ಧಾಯ ಪರಿಯಾಯೇನ ಇದಂ ವುತ್ತನ್ತಿ।

**ತತೋ ಪರಂ ಪನಾತಿ** ಏತಸ್ಸ "ಏತ್ಥ ಪನ ಯದೇತ"ನ್ತಿಆದಿಕಾಯಪಿ ಸಙ್ಗಹಕಥಾಯ ನಿಟ್ಠಿತಾಯ ಪುರಿಮಕಥಾಯ ಸನ್ನಿಟ್ಠಾನತೋ "ತತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಕಮ್ಮಜರೂಪಪವೇಣೀ ನ ಪವತ್ತತೀ"ತಿ ಏತೇನ ಸಹ ಸಮ್ಬನ್ಧೋತಿ ಚುತಿತೋ ಪರನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ರೂಪಂ ಪನ ರೂಪೇನ ಸಹಾತಿ**ಆದಿನಾ ಯಥಾ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ವುತ್ತಂ, ತಥಾ ಏಕುಪ್ಪಾದೇಕನಿರೋಧತಾ ರೂಪಾನಂ ಅರೂಪೇಹಿ, ಅರೂಪಾನಂ ರೂಪೇಹಿ ಚ ನತ್ಥೀತಿ ಕತ್ವಾ ರೂಪಾನಂ ರೂಪೇಹೇವ, ಅರೂಪಾನಞ್ಚ ಅರೂಪೇಹಿ ಯೋಜಿತಾ।

**ಸರೀರಸ್ಸ ರೂಪಂ** ಅವಯವಭೂತನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ, ಘನಭೂತೋ ಪುಞ್ಜಭಾವೋ **ಘನಪುಞ್ಜಭಾವೋ,** ನ ತಿಲಮುಗ್ಗಾದಿಪುಞ್ಜಾ ವಿಯ ಸಿಥಿಲಸಮ್ಬನ್ಧಾನಾನಂ ಪುಞ್ಜೋತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಏಕುಪ್ಪಾದಾದಿತಾತಿ** ಯಥಾವುತ್ತೇ ತಯೋ ಪಕಾರೇ ಆಹ।

**ಹೇಟ್ಠಾತಿ** ರೂಪಕಣ್ಡವಣ್ಣನಾಯಂ। **ಪರಿನಿಪ್ಫನ್ನಾವ ಹೋನ್ತೀತಿ** ವಿಕಾರರೂಪಾದೀನಞ್ಚ ರೂಪಕಣ್ಡವಣ್ಣನಾಯಂ ಪರಿನಿಪ್ಫನ್ನತಾಪರಿಯಾಯೋ ವುತ್ತೋತಿ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತಂ। ಪರಿನಿಪ್ಫನ್ನನಿಪ್ಫನ್ನಾನಂ ಕೋ ವಿಸೇಸೋತಿ? ಪುಬ್ಬನ್ತಾಪರನ್ತಪರಿಚ್ಛಿನ್ನೋ ಪಚ್ಚಯೇಹಿ ನಿಪ್ಫಾದಿತೋ ತಿಲಕ್ಖಣಾಹತೋ ಸಭಾವಧಮ್ಮೋ **ಪರಿನಿಪ್ಫನ್ನೋ, ನಿಪ್ಫನ್ನೋ** ಪನ ಅಸಭಾವಧಮ್ಮೋಪಿ ಹೋತಿ ನಾಮಗ್ಗಹಣಸಮಾಪಜ್ಜನಾದಿವಸೇನ ನಿಪ್ಫಾದಿಯಮಾನೋತಿ। **ನಿರೋಧಸಮಾಪತ್ತಿ ಪನಾತಿ** ಏತೇನ ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ಉಪಾದಾಪಞ್ಞತ್ತಿಂ ತದೇಕದೇಸೇನ ದಸ್ಸೇತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಪಕಿಣ್ಣಕಕಥಾವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ಕಮಾದಿವಿನಿಚ್ಛಯಕಥಾವಣ್ಣನಾ

**ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಾತಿ**ಆದಿನಾ ಪಠಮಂ ಪಹಾತಬ್ಬಾ ಪಠಮಂ ವುತ್ತಾ, ದುತಿಯಂ ಪಹಾತಬ್ಬಾ ದುತಿಯನ್ತಿ ಅಯಂ **ಪಹಾನಕ್ಕಮೋ।** ಅನುಪುಬ್ಬಪಣೀತಾ ಭೂಮಿಯೋ ಅನುಪುಬ್ಬೇನ ವವತ್ಥಿತಾತಿ ತಾಸಂ ವಸೇನ ದೇಸನಾಯ **ಭೂಮಿಕ್ಕಮೋ।** "ಚತ್ತಾರೋ ಸತಿಪಟ್ಠಾನಾ"ತಿಆದಿಕೋ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೩೭೨, ೩೮೨, ೩೮೩; ವಿಭ॰ ೩೫೫) ಏಕಕ್ಖಣೇಪಿ ಸತಿಪಟ್ಠಾನಾದಿಸಮ್ಭವತೋ **ದೇಸನಾಕ್ಕಮೋವ।** ದಾನಕಥಾದಯೋ ಅನುಪುಬ್ಬುಕ್ಕಂಸತೋ ಕಥಿತಾ, ಉಪ್ಪತ್ತಿಆದಿವವತ್ಥಾನಾಭಾವತೋ ಪನ ದಾನಾದೀನಂ ಇಧ ದೇಸನಾಕ್ಕಮವಚನಂ। ದೇಸನಾಕ್ಕಮೋತಿ ಚ ಯಥಾವುತ್ತವವತ್ಥಾನಾಭಾವತೋ ಅನೇಕೇಸಂ ವಚನಾನಂ ಸಹ ಪವತ್ತಿಯಾ ಅಸಮ್ಭವತೋ ಯೇನ ಕೇನಚಿ ಪುಬ್ಬಾಪರಿಯೇನ ದೇಸೇತಬ್ಬತ್ತಾ ತೇನ ತೇನಾಧಿಪ್ಪಾಯೇನ ದೇಸನಾಮತ್ತಸ್ಸೇವ ಕಮೋ ವುಚ್ಚತಿ। **ಅಭೇದೇನ ಹೀತಿ** ರೂಪಾದೀನಂ ಭೇದಂ ಅಕತ್ವಾ ಪಿಣ್ಡಗ್ಗಹಣೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಚಕ್ಖುಆದೀನಮ್ಪಿ ವಿಸಯಭೂತನ್ತಿ** ಏಕದೇಸೇನ

ರೂಪಕ್ಖನ್ಧಂ ಸಮುದಾಯಭೂತಂ ವದತಿ। **ಏವನ್ತಿ** ಏತ್ಥ ವುತ್ತನಯೇನಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। "ಛದ್ವಾರಾಧಿಪತಿ ರಾಜಾ"ತಿ (ಧ॰ ಪ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨.ಏರಕಪತ್ತನಾಗರಾಜವತ್ಥು) "ಮನೋಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಾ ಧಮ್ಮಾ"ತಿ (ಧ॰ ಪ॰ ೧-೨) ಚ ವಚನತೋ ವಿಞ್ಞಾಣಂ **ಅಧಿಪತಿ।**

ರೂಪಕ್ಖನ್ಧೇ **"ಸಾಸವಂ ಉಪಾದಾನಿಯ"**ನ್ತಿ ವಚನಂ ಅನಾಸವಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಸಬ್ಭಾವತೋ ರೂಪಕ್ಖನ್ಧಸ್ಸ ತಂಸಭಾವತಾನಿವತ್ತನತ್ಥಂ, ನ ಅನಾಸವರೂಪನಿವತ್ತನತ್ಥನ್ತಿ। **ಅನಾಸವಾವ ಖನ್ಧೇಸು ವುತ್ತಾ**ತಿ ಏತ್ಥ ಅಟ್ಠಾನಪ್ಪಯುತ್ತೋ **ಏವ-**ಸದ್ದೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ, ಅನಾಸವಾ ಖನ್ಧೇಸ್ವೇವ ವುತ್ತಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಸಬ್ಬಸಙ್ಖತಾನಂ ಸಭಾಗೇನ ಏಕಜ್ಝಂ ಸಙ್ಗಹೋ **ಸಬ್ಬಸಙ್ಖತಸಭಾಗೇಕಸಙ್ಗಹೋ।** ಸಭಾಗಸಭಾಗೇನ ಹಿ ಸಙ್ಗಯ್ಹಮಾನಾ ಸಬ್ಬಸಙ್ಖತಾ ಫಸ್ಸಾದಯೋ ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಾ ಹೋನ್ತಿ। ತತ್ಥ ರುಪ್ಪನಾದಿಸಾಮಞ್ಞೇನ ಸಮಾನಕೋಟ್ಠಾಸಾ "ಸಭಾಗಾ"ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ತೇಸು ಸಙ್ಖತಾಭಿಸಙ್ಖರಣಕಿಚ್ಚಂ ಆಯೂಹನರಸಾಯ ಚೇತನಾಯ ಬಲವನ್ತಿ ಸಾ "ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧೋ"ತಿ ವುತ್ತಾ, ಅಞ್ಞೇ ಚ ರುಪ್ಪನಾದಿವಿಸೇಸಲಕ್ಖಣರಹಿತಾ ಫಸ್ಸಾದಯೋ ಸಙ್ಖತಾಭಿಸಙ್ಖರಣಸಾಮಞ್ಞೇನಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ಫುಸನಾದಯೋ ಪನ ಸಭಾವಾ ವಿಸುಂ ಖನ್ಧ-ಸದ್ದವಚನೀಯಾ ನ ಹೋನ್ತೀತಿ ಧಮ್ಮಸಭಾವವಿಞ್ಞುನಾ ತಥಾಗತೇನ ಫಸ್ಸಖನ್ಧಾದಯೋ ನ ವುತ್ತಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾತಿ। "ಯೇ ಕೇಚಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಸಮಣಾ ವಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ವಾ ಸಸ್ಸತವಾದಾ ಸಸ್ಸತಂ ಲೋಕಞ್ಚ ಪಞ್ಞಪೇನ್ತಿ ಅತ್ತಾನಞ್ಚ, ಸಬ್ಬೇ ತೇ ಇಮೇಯೇವ ಪಞ್ಚುಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧೇ ನಿಸ್ಸಾಯ ಪಟಿಚ್ಚ, ಏತೇಸಂ ವಾ ಅಞ್ಞತರ"ನ್ತಿಆದೀನಞ್ಚ ಸುತ್ತಾನಂ ವಸೇನ ಅತ್ತತ್ತನಿಯಗಾಹವತ್ಥುಸ್ಸ ಏತಪರಮತಾ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ, ಏತೇನ ಚ ವಕ್ಖಮಾನಸುತ್ತವಸೇನ ಚ ಖನ್ಧೇ ಏವ ನಿಸ್ಸಾಯ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಾದಿವಸೇನ ನ ವತ್ತಬ್ಬಾ ಚ ದಿಟ್ಠಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಖನ್ಧನಿಬ್ಬಾನವಜ್ಜಸ್ಸ ಸಭಾವಧಮ್ಮಸ್ಸ ಅಭಾವತೋತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಅಞ್ಞೇಸಞ್ಚ ಖನ್ಧ-ಸದ್ದವಚನೀಯಾನಂ ಸೀಲಕ್ಖನ್ಧಾದೀನಂ ಸಬ್ಭಾವತೋ ನ ಪಞ್ಚೇವಾತಿ ಏತಂ ಚೋದನಂ ನಿವತ್ತೇತುಮಾಹ **"ಅಞ್ಞೇಸಞ್ಚ ತದವರೋಧತೋ"**ತಿ।

ದುಕ್ಖದುಕ್ಖವಿಪರಿಣಾಮದುಕ್ಖಸಙ್ಖಾರದುಕ್ಖತಾವಸೇನ ವೇದನಾಯ **ಆಬಾಧಕತ್ತಂ** ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ರಾಗಾದಿಸಮ್ಪಯುತ್ತಸ್ಸ ವಿಪರಿಣಾಮಾದಿದುಕ್ಖಸ್ಸ ಇತ್ಥಿಪುರಿಸಾದಿಆಕಾರಗ್ಗಾಹಿಕಾ ತಂತಂಸಙ್ಕಪ್ಪಮೂಲಭೂತಾ ಸಞ್ಞಾ **ಸಮುಟ್ಠಾನಂ।** ರೋಗಸ್ಸ ಪಿತ್ತಾದೀನಿ ವಿಯ ಆಸನ್ನಕಾರಣಂ **ಸಮುಟ್ಠಾನಂ,** ಉತುಭೋಜನವೇಸಮಾದೀನಿ ವಿಯ ಮೂಲಕಾರಣಂ **ನಿದಾನಂ।** "ಚಿತ್ತಸ್ಸಙ್ಗಭೂತಾ ಚೇತಸಿಕಾ"ತಿ ಚಿತ್ತಂ **ಗಿಲಾನೂಪಮಂ** ವುತ್ತಂ, ಸುಖಸಞ್ಞಾದಿವಸೇನ ವೇದನಾಕಾರಣಾಯ ಹೇತುಭಾವತೋ ವೇದನಾಭೋಜನಸ್ಸ ಛಾದಾಪನತೋ ಚ ಸಞ್ಞಾ **ಅಪರಾಧೂಪಮಾ ಬ್ಯಞ್ಜನೂಪಮಾ** ಚ, "ಪಞ್ಚ ವಧಕಾ ಪಚ್ಚತ್ಥಿಕಾತಿ ಖೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಪಞ್ಚನ್ನೇತಂ ಉಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧಾನಂ ಅಧಿವಚನ"ನ್ತಿ **ಆಸಿವಿಸೂಪಮೇ** (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೪.೨೩೮) ವಧಕಾತಿ ವುತ್ತಾ, "ಭಾರೋತಿ ಖೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಪಞ್ಚನ್ನೇತಂ ಉಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧಾನಂ ಅಧಿವಚನ"ನ್ತಿ **ಭಾರಸುತ್ತೇ** (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೨೨) ಭಾರಾತಿ, "ಅತೀತಂಪಾಹಂ ಅದ್ಧಾನಂ ರೂಪೇನ ಖಜ್ಜಿಂ, ಸೇಯ್ಯಥಾಪಾಹಂ ಏತರಹಿ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೇನ ರೂಪೇನ ಖಜ್ಜಾಮಿ, ಅಹಞ್ಚೇವ ಖೋ ಪನ ಅನಾಗತಂ ರೂಪಂ ಅಭಿನನ್ದೇಯ್ಯಂ, ಅನಾಗತೇನಪಾಹಂ ರೂಪೇನ ಖಜ್ಜೇಯ್ಯಂ। ಸೇಯ್ಯಥಾಪೇತರಹಿ ಖಜ್ಜಾಮೀ"ತಿಆದಿನಾ **ಖಜ್ಜನೀಯಪರಿಯಾಯೇನ** (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೭೯) ಖಾದಕಾತಿ , "ಸೋ ಅನಿಚ್ಚಂ ರೂಪಂ 'ಅನಿಚ್ಚಂ ರೂಪ'ನ್ತಿ ಯಥಾಭೂತಂ ನಪ್ಪಜಾನಾತೀ"ತಿಆದಿನಾ **ಯಮಕಸುತ್ತೇ** (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೮೫) ಅನಿಚ್ಚಾದಿಕಾತಿ। ಯದಿಪಿ ಇಮಸ್ಮಿಂ ವಿಭಙ್ಗೇ ಅವಿಸೇಸೇನ ಖನ್ಧಾ ವುತ್ತಾ, ಬಾಹುಲ್ಲೇನ ಪನ ಉಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧಾನಂ ತದನ್ತೋಗಧಾನಂ ದಟ್ಠಬ್ಬತಾ ವುತ್ತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾತಿ।

**ದೇಸಿತಾದಿಚ್ಚಬನ್ಧುನಾ**ತಿ ದೇಸಿತಂ ಆದಿಚ್ಚಬನ್ಧುನಾ, ದೇಸಿತಾನಿ ವಾ। ಗಾಥಾಸುಖತ್ಥಂ ಅನುನಾಸಿಕಲೋಪೋ, ನಿಕಾರಲೋಪೋ ವಾ ಕತೋ।

**ಗಹೇತುಂ ನ ಸಕ್ಕಾ**ತಿ ನಿಚ್ಚಾದಿವಸೇನ ಗಹೇತುಂ ನ ಯುತ್ತನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

ರೂಪೇನ ಸಣ್ಠಾನೇನ ಫಲಕಸದಿಸೋ ದಿಸ್ಸಮಾನೋ ಖರಭಾವಾಭಾವಾ ಫಲಕಕಿಚ್ಚಂ ನ ಕರೋತೀತಿ **"ನ ಸಕ್ಕಾ ತಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಫಲಕಂ ವಾ ಆಸನಂ ವಾ ಕಾತು"**ನ್ತಿ ಆಹ। **ನ ತಥಾ ತಿಟ್ಠತೀತಿ** ನಿಚ್ಚಾದಿಕಾ ನ ಹೋತೀತಿ ಅತ್ಥೋ, ತಣ್ಹಾದಿಟ್ಠೀಹಿ ವಾ ನಿಚ್ಚಾದಿಗ್ಗಹಣವಸೇನ ಉಪ್ಪಾದಾದಿಅನನ್ತರಂ ಭಿಜ್ಜನತೋ ಗಹಿತಾಕಾರಾ ಹುತ್ವಾ ನ ತಿಟ್ಠತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಕೋಟಿಸತಸಹಸ್ಸಸಙ್ಖ್ಯಾ**ತಿ ಇದಂ ನ ಗಣನಪರಿಚ್ಛೇದದಸ್ಸನಂ, ಬಹುಭಾವದಸ್ಸನಮೇವ ಪನೇತಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। **ಉದಕಜಲ್ಲಕ**ನ್ತಿ ಉದಕಲಸಿಕಂ। ಯಥಾ ಉದಕತಲೇ ಬಿನ್ದುನಿಪಾತಜನಿತೋ ವಾತೋ ಉದಕಜಲ್ಲಕಂ ಸಙ್ಕಡ್ಢಿತ್ವಾ ಪುಟಂ ಕತ್ವಾ ಪುಪ್ಫುಳಂ ನಾಮ ಕರೋತಿ, ಏವಂ ವತ್ಥುಮ್ಹಿ ಆರಮ್ಮಣಾಪಾಥಗಮನಜನಿತೋ ಫಸ್ಸೋ ಅನುಪಚ್ಛಿನ್ನಂ ಕಿಲೇಸಜಲ್ಲಂ ಸಹಕಾರೀಪಚ್ಚಯನ್ತರಭಾವೇನ ಸಙ್ಕಡ್ಢಿತ್ವಾ ವೇದನಂ ನಾಮ ಕರೋತಿ। ಇದಞ್ಚ ಕಿಲೇಸೇಹಿ ಮೂಲಕಾರಣಭೂತೇಹಿ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸಾದನಭೂತೇಹಿ ಚ ನಿಬ್ಬತ್ತಂ ವಟ್ಟಗತವೇದನಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಉಕ್ಕಟ್ಠಪರಿಚ್ಛೇದೇನ ವಾ ಚತ್ತಾರೋ ಪಚ್ಚಯಾ ವುತ್ತಾ, ಊನೇಹಿಪಿ ಪನ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೇವ।

**ನಾನಾಲಕ್ಖಣೋ**ತಿ ವಣ್ಣಗನ್ಧರಸಫಸ್ಸಾದೀಹಿ ನಾನಾಸಭಾವೋ। ಮಾಯಾಯ ದಸ್ಸಿತಂ ರೂಪಂ **"ಮಾಯಾ"**ತಿ ಆಹ। ಪಞ್ಚಪಿ ಉಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧಾ ಅಸುಭಾದಿಸಭಾವಾ ಏವ ಕಿಲೇಸಾಸುಚಿವತ್ಥುಭಾವಾದಿತೋತಿ ಅಸುಭಾದಿತೋ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ ಏವ। ತಥಾಪಿ ಕತ್ಥಚಿ ಕೋಚಿ ವಿಸೇಸೋ ಸುಖಗ್ಗಹಣೀಯೋ ಹೋತೀತಿ ಆಹ **"ವಿಸೇಸತೋ ಚಾ"**ತಿಆದಿ। ತತ್ಥ ಚತ್ತಾರೋ ಸತಿಪಟ್ಠಾನಾ ಚತುವಿಪಲ್ಲಾಸಪ್ಪಹಾನಕರಾತಿ ತೇಸಂ ಗೋಚರಭಾವೇನ ರೂಪಕ್ಖನ್ಧಾದೀಸು ಅಸುಭಾದಿವಸೇನ ದಟ್ಠಬ್ಬತಾ ವುತ್ತಾ।

**ಖನ್ಧೇಹಿ ನ ವಿಹಞ್ಞತಿ** ಪರಿವಿದಿತಸಭಾವತ್ತಾ। ವಿಪಸ್ಸಕೋಪಿ ಹಿ ತೇಸಂ ವಿಪತ್ತಿಯಂ ನ ದುಕ್ಖಮಾಪಜ್ಜತಿ, ಖೀಣಾಸವೇಸು ಪನ ವತ್ತಬ್ಬಮೇವ ನತ್ಥಿ। ತೇ ಹಿ ಆಯತಿಮ್ಪಿ ಖನ್ಧೇಹಿ ನ ಬಾಧೀಯನ್ತೀತಿ । **ಕಬಳೀಕಾರಾಹಾರಂ ಪರಿಜಾನಾತೀ**ತಿ "ಆಹಾರಸಮುದಯಾ ರೂಪಸಮುದಯೋ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೫೬-೫೭) ವುತ್ತತ್ತಾ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕರೂಪೇ ಛನ್ದರಾಗಂ ಪಜಹನ್ತೋ ತಸ್ಸ ಸಮುದಯಭೂತೇ ಕಬಳೀಕಾರಾಹಾರೇಪಿ ಛನ್ದರಾಗಂ ಪಜಹತೀತಿ ಅತ್ಥೋ, ಅಯಂ ಪಹಾನಪರಿಞ್ಞಾ। ಅಜ್ಝತ್ತಿಕರೂಪಂ ಪನ ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹನ್ತೋ ತಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಭೂತಂ ಕಬಳೀಕಾರಾಹಾರಮ್ಪಿ ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹಾತೀತಿ ಞಾತಪರಿಞ್ಞಾ। ತಸ್ಸ ಚ ಉದಯವಯಾನುಪಸ್ಸೀ ಹೋತೀತಿ ತೀರಣಪರಿಞ್ಞಾ ಚ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ। ಕಾಮರಾಗಭೂತಂ ಅಭಿಜ್ಝಂ ಸನ್ಧಾಯ **"ಅಭಿಜ್ಝಾಕಾಯಗನ್ಥ"**ನ್ತಿ ಆಹ। ಅಸುಭಾನುಪಸ್ಸನಾಯ ಹಿ ಕಾಮರಾಗಪ್ಪಹಾನಂ ಹೋತೀತಿ। ಕಾಮರಾಗಮುಖೇನ ವಾ ಸಬ್ಬಲೋಭಪ್ಪಹಾನಂ ವದತಿ। "ಫಸ್ಸಪಚ್ಚಯಾ ವೇದನಾ"ತಿ ವುತ್ತತ್ತಾ ಆಹಾರಪರಿಜಾನನೇ ವುತ್ತನಯೇನ ಫಸ್ಸಪರಿಜಾನನಞ್ಚ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ।

ಸುಖತ್ಥಮೇವ ಭವಪತ್ಥನಾ ಹೋತೀತಿ ವೇದನಾಯ ತಣ್ಹಂ ಪಜಹನ್ತೋ **ಭವೋಘಂ ಉತ್ತರತಿ**। ಸಬ್ಬಂ ವೇದನಂ ದುಕ್ಖತೋ ಪಸ್ಸನ್ತೋ ಅತ್ತನೋ ಪರೇನ ಅಪುಬ್ಬಂ ದುಕ್ಖಂ ಉಪ್ಪಾದಿತಂ, ಸುಖಂ ವಾ ವಿನಾಸಿತಂ ನ ಪಸ್ಸತಿ, ತತೋ "ಅನತ್ಥಂ ಮೇ ಅಚರೀ"ತಿಆದಿಆಘಾತವತ್ಥುಪ್ಪಹಾನತೋ **ಬ್ಯಾಪಾದಕಾಯಗನ್ಥಂ ಭಿನ್ದತಿ**। "ಸುಖಬಹುಲೇ ಸುಗತಿಭವೇ ಸುದ್ಧೀ"ತಿ ಗಹೇತ್ವಾ ಗೋಸೀಲಗೋವತಾದೀಹಿ ಸುದ್ಧಿಂ ಪರಾಮಸನ್ತೋ ಸುಖಪತ್ಥನಾವಸೇನೇವ ಪರಾಮಸತೀತಿ ವೇದನಾಯ ತಣ್ಹಂ ಪಜಹನ್ತೋ **ಸೀಲಬ್ಬತುಪಾದಾನಂ ನ ಉಪಾದಿಯತಿ**। ಮನೋಸಞ್ಚೇತನಾ ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧೋವ, ಸಞ್ಞಾ ಪನ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಾತಿ ಸಞ್ಞಾಸಙ್ಖಾರೇ ಅನತ್ತತೋ ಪಸ್ಸನ್ತೋ ಮನೋಸಞ್ಚೇತನಾಯ ಛನ್ದರಾಗಂ ಪಜಹತಿ ಏವ, ತಞ್ಚ ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹಾತಿ ತೀರೇತಿ ಚಾತಿ **"ಸಞ್ಞಂ ಸಙ್ಖಾರೇ... ಪೇ॰... ಪರಿಜಾನಾತೀ"**ತಿ ವುತ್ತಂ।

ಅವಿಜ್ಜಾಯ ವಿಞ್ಞಾಣೇ ಘನಗ್ಗಹಣಂ ಹೋತೀತಿ ಘನವಿನಿಬ್ಭೋಗಂ ಕತ್ವಾ ತಂ ಅನಿಚ್ಚತೋ ಪಸ್ಸನ್ತೋ **ಅವಿಜ್ಜೋಘಂ ಉತ್ತರತಿ**। ಮೋಹಬಲೇನೇವ ಸೀಲಬ್ಬತಪರಾಮಾಸಂ ಹೋತೀತಿ ತಂ ಪಜಹನ್ತೋ **ಸೀಲಬ್ಬತಪರಾಮಾಸಕಾಯಗನ್ಥಂ ಭಿನ್ದತಿ**।

"ಯಞ್ಚ ಖೋ ಏತಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ವುಚ್ಚತಿ ಚಿತ್ತಂ ಇತಿಪಿ ಮನೋ ಇತಿಪಿ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಇತಿಪಿ, ತತ್ರಾಸ್ಸುತವಾ ಪುಥುಜ್ಜನೋ ನಾಲಂ ನಿಬ್ಬಿನ್ದಿತುಂ, ನಾಲಂ ವಿರಜ್ಜಿತುಂ, ನಾಲಂ ವಿಮುಚ್ಚಿತುಂ। ತಂ ಕಿಸ್ಸ ಹೇತು? ದೀಘರತ್ತಂಹೇತಂ,

ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅಸ್ಸುತವತೋ ಪುಥುಜ್ಜನಸ್ಸ ಅಜ್ಝೋಸಿತಂ ಮಮಾಯಿತಂ ಪರಾಮಟ್ಠಂ ‘ಏತಂ ಮಮ, ಏಸೋಹಮಸ್ಮಿ, ಏಸೋ ಮೇ ಅತ್ತಾ’’ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೬೧) -

ವಚನತೋ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ನಿಚ್ಚತೋ ಪಸ್ಸನ್ತೋ ದಿಟ್ಠುಪಾದಾನಂ ಉಪಾದಿಯತೀತಿ ಅನಿಚ್ಚತೋ ಪಸ್ಸನ್ತೋ ತಂ ನ ಉಪಾದಿಯತೀತಿ।

ಕಮಾದಿವಿನಿಚ್ಛಯಕಥಾವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ೨. ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ

**೩೪**. ಏವಂ ಯಾ ಏಕವಿಧಾದಿನಾ ವುತ್ತವೇದನಾನಂ ಭೂಮಿವಸೇನ ಜಾನಿತಬ್ಬತಾ, ತಂ ವತ್ವಾ ಪುನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತತೋ ದಸ್ಸಿತತಾದಿಜಾನಿತಬ್ಬಪ್ಪಕಾರಂ ವತ್ತುಮಾಹ **‘‘ಅಪಿಚಾ’’**ತಿಆದಿ। **ಅಟ್ಠವಿಧೇನ ತತ್ಥಾತಿ ತತ್ಥ**-ಸದ್ದಸ್ಸ ಸತ್ತವಿಧಭೇದೇನೇವ ಯೋಜನಾ ಛಬ್ಬಿಧಭೇದೇನ ಯೋಜನಾಯ ಸತಿ ಅಟ್ಠವಿಧತ್ತಾಭಾವತೋ।

**ಪೂರಣತ್ಥಮೇವ ವುತ್ತೋ**ತಿ ದಸವಿಧತಾಪೂರಣತ್ಥಮೇವ ವುತ್ತೋ, ನ ನವವಿಧಭೇದೇ ವಿಯ ನಯದಾನತ್ಥಂ। ಕಸ್ಮಾ? ತತ್ಥ ನಯಸ್ಸ ದಿನ್ನತ್ತಾ। ಭಿನ್ದಿತಬ್ಬಸ್ಸ ಹಿ ಭೇದನಂ ನಯದಾನಂ, ತಞ್ಚ ತತ್ಥ ಕತನ್ತಿ। ಯಥಾ ಚ ಕುಸಲತ್ತಿಕೋ, ಏವಂ ‘‘ಕಾಯಸಮ್ಫಸ್ಸಜಾ ವೇದನಾ ಅತ್ಥಿ ಸುಖಾ, ಅತ್ಥಿ ದುಕ್ಖಾ’’ತಿ ಇದಮ್ಪಿ ಪೂರಣತ್ಥಮೇವಾತಿ ದೀಪಿತಂ ಹೋತಿ ಅಟ್ಠವಿಧಭೇದೇ ನಯಸ್ಸ ದಿನ್ನತ್ತಾ।

ಪುಬ್ಬೇ ಗಹಿತತೋ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಗಹಣಂ ವಡ್ಢನಂ ಗಹಣವಡ್ಢನವಸೇನ, ನ ಪುರಿಮಗಹಿತೇ ಠಿತೇ ಅಞ್ಞುಪಚಯವಸೇನ। ವಡ್ಢನ-ಸದ್ದೋ ವಾ ಛೇದನತ್ಥೋ ಕೇಸವಡ್ಢನಾದೀಸು ವಿಯಾತಿ ಪುಬ್ಬೇ ಗಹಿತಸ್ಸ ಅಗ್ಗಹಣಂ ಛಿನ್ದನಂ ವಡ್ಢನಂ, ದುಕತಿಕಾನಂ ಉಭಯೇಸಂ ವಡ್ಢನಂ ಉಭಯವಡ್ಢನಂ, ಉಭಯತೋ ವಾ ಪವತ್ತಂ ವಡ್ಢನಂ ಉಭಯವಡ್ಢನಂ, ತದೇವ ಉಭತೋವಡ್ಢನಕಂ, ತೇನ ನಯನೀಹರಣಂ **ಉಭತೋವಡ್ಢನಕನೀಹಾರೋ**। ವಡ್ಢನಕನಯೋ ವಾ ವಡ್ಢನಕನೀಹಾರೋ, ಉಭಯತೋ ಪವತ್ತೋ ವಡ್ಢನಕನೀಹಾರೋ **ಉಭತೋವಡ್ಢನಕನೀಹಾರೋ**। ತತ್ಥ ದುಕಮೂಲಕತಿಕಮೂಲಕಉಭತೋವಡ್ಢನಕೇಸು ದುವಿಧತಿವಿಧಭೇದಾನಂಯೇವ ಹಿ ವಿಸೇಸೋ। ಅಞ್ಞೇ ಭೇದಾ ಅವಿಸಿಟ್ಠಾ, ತಥಾಪಿ ಪಞ್ಞಾಪ್ಪಭೇದಜನನತ್ಥಂ ಧಮ್ಮವಿತಕ್ಕೇನ ಞಾತಿವಿತಕ್ಕಾದಿನಿರತ್ಥಕವಿತಕ್ಕನಿವಾರಣತ್ಥಂ ಇಮಞ್ಚ ಪಾಳಿಂ ವಿತಕ್ಕೇನ್ತಸ್ಸ ಧಮ್ಮೂಪಸಂಹಿತಪಾಮೋಜ್ಜಜನನತ್ಥಂ ಏಕೇಕಸ್ಸ ವಾರಸ್ಸ ಗಹಿತಸ್ಸ ನಿಯ್ಯಾನಮುಖಭಾವತೋ ಚ ದುವಿಧತಿವಿಧಭೇದನಾನತ್ತವಸೇನ ಇತರೇಪಿ ಭೇದಾ ವುತ್ತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಾಪೇಕ್ಖೇಸು ಏಕಸ್ಸ ವಿಸೇಸೇನ ಇತರೇಸಮ್ಪಿ ವಿಸಿಟ್ಠಭಾವತೋ। ನ ಕೇವಲಂ ಏಕವಿಧೋವ, ಅಥ ಖೋ ದುವಿಧೋ ಚ। ನ ಚ ಏಕದುವಿಧೋವ, ಅಥ ಖೋ ತಿವಿಧೋಪಿ। ನಾಪಿ ಏಕ…ಪೇ॰… ನವವಿಧೋವ, ಅಥ ಖೋ ದಸವಿಧೋಪೀತಿ ಹಿ ಏವಞ್ಚ ತೇ ಭೇದಾ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಾಪೇಕ್ಖಾ, ತಸ್ಮಾ ಏಕೋ ಭೇದೋ ವಿಸಿಟ್ಠೋ ಅತ್ತನಾ ಅಪೇಕ್ಖಿಯಮಾನೇ, ಅತ್ತಾನಞ್ಚ ಅಪೇಕ್ಖಮಾನೇ ಅಞ್ಞಭೇದೇ ವಿಸೇಸೇತೀತಿ ತಸ್ಸ ವಸೇನ ತೇಪಿ ವತ್ತಬ್ಬತಂ ಅರಹನ್ತೀತಿ ವುತ್ತಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

**ಸತ್ತವಿಧೇನಾ**ತಿಆದಯೋ ಅಞ್ಞಪ್ಪಭೇದನಿರಪೇಕ್ಖಾ ಕೇವಲಂ ಬಹುಪ್ಪಕಾರತಾದಸ್ಸನತ್ಥಂ ವುತ್ತಾತಿ ಸಬ್ಬೇಹಿ ತೇಹಿ ಪಕಾರೇಹಿ **‘‘ಬಹುವಿಧೇನ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧಂ ದಸ್ಸೇಸೀ’’**ತಿ ವುತ್ತಂ। ಮಹಾವಿಸಯೋ ರಾಜಾ ವಿಯ ಸವಿಸಯೇ ಭಗವಾಪಿ **ಮಹಾವಿಸಯತಾಯ** ಅಪ್ಪಟಿಹತೋ **ಯಥಾ ಯಥಾ ಇಚ್ಛತಿ, ತಥಾ ತಥಾ ದೇಸೇತುಂ ಸಕ್ಕೋತಿ** ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಾನಾವರಣಞಾಣಯೋಗತೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ದುಕೇ ವತ್ವಾ ತಿಕಾ ವುತ್ತಾತಿ ತಿಕಾ ದುಕೇಸು ಪಕ್ಖಿತ್ತಾತಿ ಯುತ್ತಂ, ದುಕಾ ಪನ ಕಥಂ ತಿಕೇಸು ಪಕ್ಖಿತ್ತಾತಿ? ಪರತೋ ವುತ್ತೇಪಿ ತಸ್ಮಿಂ ತಸ್ಮಿಂ ತಿಕೇ ಅಪೇಕ್ಖಕಾಪೇಕ್ಖಿತಬ್ಬವಸೇನ ದುಕಾನಂ ಯೋಜಿತತ್ತಾ।

**ಕಿರಿಯಮನೋಧಾತು ಆವಜ್ಜನವಸೇನ ಲಬ್ಭತೀತಿ** ವುತ್ತಂ, ಆವಜ್ಜನಾ ಪನ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಪಚ್ಚಯಾ ನ ಹೋತಿ। ನ ಹಿ ಸಮಾನವೀಥಿಯಂ ಪಚ್ಛಿಮೋ ಧಮ್ಮೋ ಪುರಿಮಸ್ಸ ಕೋಚಿ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ। ಯೇ ಚ ವದನ್ತಿ "ಆವಜ್ಜನವೇದನಾವ ಚಕ್ಖುಸಙ್ಘಟ್ಟನಾಯ ಉಪ್ಪನ್ನತ್ತಾ ಏವಂ ವುತ್ತಾ"ತಿ, ತಞ್ಚ ನ ಯುತ್ತಂ। ನ ಹಿ "ಚಕ್ಖುರೂಪಪಟಿಘಾತೋ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸೋ"ತಿ ಕತ್ಥಚಿ ಸುತ್ತೇ ವಾ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ವಾ ವುತ್ತಂ। ಯದಿ ಸೋ ಚ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸೋ ಸಿಯಾ, ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಸಹಜಾತಾಪಿ ವೇದನಾ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಪಚ್ಚಯಾತಿ ಸಾ ಇಧ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ನ ವಜ್ಜೇತಬ್ಬಾ ಸಿಯಾ। ಪಾಳಿಯಞ್ಚ "ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಪಚ್ಚಯಾ ವೇದನಾ ಅತ್ಥಿ ಅಬ್ಯಾಕತಾ"ತಿ ಏತ್ಥ ಸಙ್ಗಹಿತತ್ತಾ ಪುನ "ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಜಾ ವೇದನಾ"ತಿ ನ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾತಿ। ಅಯಂ ಪನೇತ್ಥಾಧಿಪ್ಪಾಯೋ - ಆವಜ್ಜನವೇದನಂ ವಿನಾ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಸ್ಸ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ನತ್ಥೀತಿ ತದುಪ್ಪಾದಿಕಾ ಸಾ ತಪ್ಪಯೋಜನತ್ತಾ ಪರಿಯಾಯೇನ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಪಚ್ಚಯಾತಿ ವತ್ತುಂ ಯುತ್ತಾತಿ, ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯೇನ ಪನ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಸ್ಸ ಪರತೋವ ವೇದನಾ ಲಬ್ಭನ್ತಿ।

**ಚತುತ್ತಿಂಸಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದವಸೇನಾತಿ** ಏತ್ಥ ರೂಪಾರೂಪಾವಚರಾನಂ ಅಗ್ಗಹಣಂ ತೇಸಂ ಸಯಮೇವ ಮನೋದ್ವಾರಭೂತತ್ತಾ। ಸಬ್ಬಭವಙ್ಗಮನೋ ಹಿ ಮನೋದ್ವಾರಂ, ಚುತಿಪಟಿಸನ್ಧಿಯೋ ಚ ತತೋ ಅನಞ್ಞಾತಿ। ಇಮಸ್ಮಿಂ ಪನ ಚತುವೀಸತಿವಿಧಭೇದೇ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಪಚ್ಚಯಾದಿಕುಸಲಾದೀನಂ ಸಮಾನವೀಥಿಯಂ ಲಬ್ಭಮಾನತಾ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ವುತ್ತಾ, ಪಾಳಿಯಂ ಪನ ಏಕೂನವೀಸತಿಚತುವೀಸತಿಕಾ ಸಙ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ಆಗತಾತಿ "ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಪಚ್ಚಯಾ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧೋ ಅತ್ಥಿ ಅನುಪಾದಿನ್ನಅನುಪಾದಾನಿಯೋ ಅಸಂಕಿಲಿಟ್ಠಅಸಂಕಿಲೇಸಿಕೋ ಅವಿತಕ್ಕಅವಿಚಾರೋ"ತಿಆದಿನಾ ನಾನಾವೀಥಿಗತಾನಂ ಲಬ್ಭಮಾನತಾಯ ವುತ್ತತ್ತಾ ಕುಸಲತ್ತಿಕಸ್ಸಪಿ ನಾನಾವೀಥಿಯಂ ಲಬ್ಭಮಾನತಾ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ। ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ಪನ ಸಮಾನವೀಥಿಯಂ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಪಚ್ಚಯಾದಿಕತಾ ಏಕನ್ತಿಕಾತಿ ಕತ್ವಾ ಏತ್ಥ ಲಬ್ಭಮಾನತಾ ದಸ್ಸಿತಾ, ನ ಪನ ಅಸಮಾನವೀಥಿಯಂ ಲಬ್ಭಮಾನತಾ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತಾ। ತೇನೇವ "**ತಾನಿ ಸತ್ತವಿಧಾದೀಸು ಯತ್ಥ ಕತ್ಥಚಿ ಠತ್ವಾ ಕಥೇತುಂ ವಟ್ಟನ್ತೀ**"ತಿ ಆಹ। ನ ಹಿ ಸಮಾನವೀಥಿಯಂಯೇವ ಉಪನಿಸ್ಸಯಕೋಟಿಸಮತಿಕ್ಕಮಭಾವನಾಹಿ ಲಬ್ಭಮಾನತಾ ಹೋತಿ। ತಿಧಾಪಿ ಚ ಲಬ್ಭಮಾನತಂ ಸನ್ಧಾಯ "**ಯತ್ಥ ಕತ್ಥಚಿ ಠತ್ವಾ ಕಥೇತುಂ ವಟ್ಟನ್ತೀ**"ತಿ ವುಚ್ಚತಿ।

**ಏತಾನೀತಿ** ಯಥಾದಸ್ಸಿತಾನಿ ಕುಸಲಾದೀನಿ ಚಿತ್ತಾನಿ ವದತಿ, ವೇದನಾನಿದ್ದೇಸೇಪಿ ಚ ಏತಸ್ಮಿಂ ಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಸ್ಸ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ವಸೇನ ಕಥೇತುಂ ಸುಖನ್ತಿ ಚಿತ್ತಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಕತೋ। ತೇನೇವ ಪನ ಚಿತ್ತಾನಿ ಸತ್ತವಿಧಭೇದೇ ತಿಕಭೂಮಿವಸೇನ, ಚತುವೀಸತಿವಿಧಭೇದೇ ದ್ವಾರತಿಕವಸೇನ, ತಿಂಸವಿಧಭೇದೇ ದ್ವಾರಭೂಮಿವಸೇನ, ಬಹುವಿಧಭೇದೇ ದ್ವಾರತಿಕಭೂಮಿವಸೇನ ದೀಪಿತಾನೀತಿ "**ತೇಸು ಯತ್ಥ ಕತ್ಥಚಿ ಠತ್ವಾ ಕಥೇತುಂ ವಟ್ಟನ್ತೀ**"ತಿ ವುತ್ತಂ। ಕುಸಲಾದೀನಂ ದೀಪನಾ ಕಾಮಾವಚರಾದಿಭೂಮಿವಸೇನ ಕಾತಬ್ಬಾ, ತಾ ಚ ಭೂಮಿಯೋ ತಿಂಸವಿಧಭೇದೇ ಸಯಮೇವಾಗತಾ, ನ ಚ ಸತ್ತವಿಧಭೇದೇ ವಿಯ ದ್ವಾರಂ ಅನಾಮಟ್ಠಂ, ಅತಿಬ್ಯತ್ತಾ ಚ ಏತ್ಥ ಸಮಾನಾಸಮಾನವೀಥೀಸು ಲಬ್ಭಮಾನತಾತಿ **ತಿಂಸವಿಧೇ…ಪೇ॰… ಸುಖದೀಪನಾನಿ ಹೋನ್ತೀ**"ತಿ ವುತ್ತಂ। ಕಸ್ಮಾ ಪನ ತಿಂಸವಿಧಸ್ಮಿಂಯೇವ ಠತ್ವಾ ದೀಪಯಿಂಸು, ನನು ದ್ವಾರತಿಕಭೂಮೀನಂ ಆಮಟ್ಠತ್ತಾ ಬಹುವಿಧಭೇದೇ ಠತ್ವಾ ದೀಪೇತಬ್ಬಾನೀತಿ? ನ, ದೀಪೇತಬ್ಬಟ್ಠಾನಾತಿಕ್ಕಮತೋ। ಸತ್ತವಿಧಭೇದೋ ಹಿ ದ್ವಾರಸ್ಸ ಅನಾಮಟ್ಠತ್ತಾ ದೀಪನಾಯ ಅಟ್ಠಾನಂ, ಚತುವೀಸತಿವಿಧಭೇದೇ ಆಮಟ್ಠದ್ವಾರತಿಕಾ ನ ಭೂಮಿಯೋ ಅಪೇಕ್ಖಿತ್ವಾ ಠಪಿತಾ, ತಿಂಸವಿಧಭೇದೇ ಆಮಟ್ಠದ್ವಾರಭೂಮಿಯೋ ವುತ್ತಾ। ಯೇ ಚ ಠಪಿತಾ, ತೇ ಚೇತ್ಥ ತಿಕಾ ಅಪೇಕ್ಖಿತಬ್ಬರಹಿತಾ ಕೇವಲಂ ಭೂಮೀಹಿ ಸಹ ದೀಪೇತಬ್ಬಾವ। ತೇನೇದಂ ದೀಪನಾಯ ಠಾನಂ, ತದತಿಕ್ಕಮೇ ಪನ ಠಾನಾತಿಕ್ಕಮೋ ಹೋತೀತಿ।

**ಉಪನಿಸ್ಸಯಕೋಟಿಯಾತಿ** ಏತ್ಥ "ಸದ್ಧಂ ಉಪನಿಸ್ಸಾಯ ದಾನಂ ದೇತೀ"ತಿಆದಿನಾ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೪೨೩) ನಾನಾವೀಥಿಯಂ ಪಕತೂಪನಿಸ್ಸಯೋ ವುತ್ತೋತಿ ಏಕವೀಥಿಯಂ ಕುಸಲಾದೀನಂ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಾದಯೋ ತದಭಾವೇ ಅಭಾವತೋ ಜಾತಿ ವಿಯ ಜರಾಮರಣಸ್ಸ ಉಪನಿಸ್ಸಯಲೇಸೇನ ಪಚ್ಚಯೋತಿ ವತ್ತುಂ ಯುಜ್ಜೇಯ್ಯ, ಇಧ ಪನ "ಕಸಿಣರೂಪದಸ್ಸನಹೇತುಉಪ್ಪನ್ನಾ ಪರಿಕಮ್ಮಾದಿವೇದನಾ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಪಚ್ಚಯಾ"ತಿ ವಕ್ಖತಿ, ತಸ್ಮಾ ನಾನಾವೀಥಿಯಂ ಗತಾನಿ ಏತಾನಿ ಚಿತ್ತಾನಿ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಪಚ್ಚಯಾ ಲಬ್ಭಮಾನಾನೀತಿ ನ ಉಪನಿಸ್ಸಯಲೇಸೋ ಉಪನಿಸ್ಸಯಕೋಟಿ, ಬಲವಬಲವಾನಂ ಪನ

ಪರಿಕಮ್ಮಾದೀನಂ ಉಪನಿಸ್ಸಯಾನಂ ಸಬ್ಬೇಸಂ ಆದಿಭೂತೋ ಉಪನಿಸ್ಸಯೋ ಉಪನಿಸ್ಸಯಕೋಟಿ। "ವಾಲಕೋಟಿ ನ ಪಞ್ಞಾಯತೀ"ತಿಆದೀಸು ವಿಯ ಹಿ ಆದಿ, ಅವಯವೋ ವಾ ಕೋಟಿ। ಕಸಿಣರೂಪದಸ್ಸನತೋ ಪಭುತಿ ಚ ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಾದೀನಂ ವೇದನಾನಂ ಉಪನಿಸ್ಸಯೋ ಪವತ್ತೋತಿ ತಂ ದಸ್ಸನಂ ಉಪನಿಸ್ಸಯಕೋಟಿ। ಪರಿಕಮ್ಮಾದೀನಿ ವಿಯ ವಾ ನ ಬಲವಉಪನಿಸ್ಸಯೋ ದಸ್ಸನನ್ತಿ ತಸ್ಸ ಉಪನಿಸ್ಸಯನ್ತಭಾವೇನ ಉಪನಿಸ್ಸಯಕೋಟಿತಾ ವುತ್ತಾ। ಘಾನಾದಿದ್ವಾರೇಸು ತೀಸು ಉಪನಿಸ್ಸಯಕೋಟಿಯಾ ಲಬ್ಭಮಾನತ್ತಾಭಾವಂ ವದನ್ತೋ ಇಧ ಸಮಾನವೀಥಿ ನ ಗಹಿತಾತಿ ದೀಪೇತಿ। ದಸ್ಸನಸವನಾನಿ ವಿಯ ಹಿ ಕಸಿಣಪರಿಕಮ್ಮಾದೀನಂ ಘಾಯನಾದೀನಿ ಉಪನಿಸ್ಸಯಾ ನ ಹೋನ್ತೀತಿ ತದಲಾಭೋ ದೀಪಿತೋತಿ। ಯದಿಪಿ ವಾಯೋಕಸಿಣಂ ಫುಸಿತ್ವಾಪಿ ಗಹೇತಬ್ಬಂ, ಪುರಿಮೇನ ಪನ ಸವನೇನ ವಿನಾ ತಂ ಫುಸನಂ ಸಯಮೇವ ಮೂಲುಪನಿಸ್ಸಯೋ ಯೇಭುಯ್ಯೇನ ನ ಹೋತೀತಿ ತಸ್ಸ ಉಪನಿಸ್ಸಯಕೋಟಿತಾ ನ ವುತ್ತಾ।

ಅಜ್ಝಾಸಯೇನ ಸಮ್ಪತ್ತಿಗತೋ **ಅಜ್ಝಾಸಯಸಮ್ಪನ್ನೋ,** ಸಮ್ಪನ್ನಜ್ಝಾಸಯೋತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। **ವತ್ತಪ್ಪಟಿವತ್ತ**ನ್ತಿ ಖುದ್ದಕಞ್ಚೇವ ಮಹನ್ತಞ್ಚ ವತ್ತಂ, ಪುಬ್ಬೇ ವಾ ಕತಂ **ವತ್ತಂ,** ಪಚ್ಛಾ ಕತಂ **ಪಟಿವತ್ತಂ। ಏವಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣ**ನ್ತಿ ಆದಿಮ್ಹಿ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಆಹ, ತತೋ ಪರಂ ಉಪ್ಪನ್ನಾನಿಪಿ ಪನ ಕಸಿಣರೂಪದಸ್ಸನಕಲ್ಯಾಣಮಿತ್ತದಸ್ಸನಸಂವೇಗವತ್ಥುದಸ್ಸನಾದೀನಿ ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯಾ ಹೋನ್ತಿಯೇವಾತಿ। ತೇನ ತದುಪನಿಸ್ಸಯಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ ದಸ್ಸೇತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಯಥಾಭೂತಸಭಾವಾದಸ್ಸನಂ **ಅಸಮಪೇಕ್ಖನಾ।** "ಅಸ್ಮೀ"ತಿ ರೂಪಾದೀಸು **ವಿನಿಬನ್ಧಸ್ಸ।** ಸಭಾವನ್ತರಾಮಸನವಸೇನ **ಪರಾಮಟ್ಠಸ್ಸ,** ಪರಾಮಟ್ಠವತೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಆರಮ್ಮಣಾಧಿಗಹಣವಸೇನ ಅನು ಅನು ಉಪ್ಪಜ್ಜನಧಮ್ಮತಾಯ ಥಿರಭಾವಕಿಲೇಸಸ್ಸ **ಥಾಮಗತಸ್ಸ,** ಅಪ್ಪಹೀನಕಾಮರಾಗಾದಿಕಸ್ಸ ವಾ। **ಪರಿಗ್ಗಹೇ ಠಿತೋ**ತಿ ವೀಮಂಸಾಯ ಠಿತೋ। ಏತ್ಥ ಚ **ಅಸಮಪೇಕ್ಖನಾಯಾ**ತಿಆದಿನಾ ಮೋಹಾದೀನಂ ಕಿಚ್ಚೇನ ಪಾಕಟೇನ ತೇಸಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿವಸೇನ ವಿಚಾರಣಾ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ರೂಪದಸ್ಸನೇನ ಉಪ್ಪನ್ನಕಿಲೇಸಸಮತಿಕ್ಕಮವಸೇನ ಪವತ್ತಾ ರೂಪದಸ್ಸನಹೇತುಕಾ ಹೋತೀತಿ **"ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಪಚ್ಚಯಾ ನಾಮ ಜಾತಾ"**ತಿ ಆಹ। ಏತ್ಥ ಚ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಸ್ಸ ಚತುಭೂಮಿಕವೇದನಾಯ ಉಪನಿಸ್ಸಯಭಾವೋ ಏವ ಪಕಾರನ್ತರೇನ ಕಥಿತೋ, ತಥಾ "ಭಾವನಾವಸೇನಾ"ತಿ ಏತ್ಥ ಚ।

ಕಲಾಪಸಮ್ಮಸನೇನ **ತೀಣಿ ಲಕ್ಖಣಾನಿ ಆರೋಪೇತ್ವಾ** ಉದಯಬ್ಬಯಾನುಪಸ್ಸನಾದಿಕಾಯ **ವಿಪಸ್ಸನಾಪಟಿಪಾಟಿಯಾ** ಆದಿಮ್ಹಿ ರೂಪಾರಮ್ಮಣಪರಿಗ್ಗಹೇನ ರೂಪಾರಮ್ಮಣಂ ಸಮ್ಮಸಿತ್ವಾ, ತಂಮೂಲಕಂ ವಾ ಸಬ್ಬಂ ಸಮ್ಮಸನಂ ಆದಿಭೂತೇ ರೂಪಾರಮ್ಮಣೇ ಪವತ್ತತೀತಿ ಕತ್ವಾ ಆಹ **"ರೂಪಾರಮ್ಮಣಂ ಸಮ್ಮಸಿತ್ವಾ"**ತಿ। ಏತ್ಥ ಚ ನಾಮರೂಪಪರಿಗ್ಗಹಾದಿ ಸಬ್ಬಂ ಸಮ್ಮಸನಂ **ಭಾವನಾ**ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। **ರೂಪಾರಮ್ಮಣಂ ಸಮ್ಮಸಿತ್ವಾ**ತಿ ಚ ಯಥಾವುತ್ತಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಭೂತಂ ರೂಪಾರಮ್ಮಣಂ ವುತ್ತಂ, ನ ಯಂ ಕಿಞ್ಚಿ। ಆರಮ್ಮಣೇನ ಹಿ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಂ ದಸ್ಸೇತೀತಿ। ಏವಂ "ರೂಪಾರಮ್ಮಣೇ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಕಿಲೇಸ"ನ್ತಿ ಏತ್ಥಾಪಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

**ಇದಂ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಂ ಕಿಂನಿಸ್ಸಿತ**ನ್ತಿ ಚಕ್ಖುದ್ವಾರೇ ವಿಯ ಯೋಜನಾಯ ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ ಆಪೋಧಾತುಯಾ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಸ್ಸ ಚ ವಸೇನ ಮಹಾಭೂತನಿಸ್ಸಿತತಾ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ।

**ಜಾತಿ...ಪೇ॰... ಬಲವಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀ**ತಿ ಯಥಾವುತ್ತಾನಂ ಭಯತೋ ದಿಸ್ಸಮಾನಾನಂ ಜಾತಿಆದೀನಂ ಬಲವಪಚ್ಚಯಭಾವೇನ ತೇಸಂ ಭಯತೋ ದಸ್ಸನೇನ ಸಹಜಾತಸ್ಸ ಮನೋಸಮ್ಫಸ್ಸಸ್ಸ, ತಸ್ಸ ವಾ ದಸ್ಸನಸ್ಸ ದ್ವಾರಭೂತಸ್ಸ ಭವಙ್ಗಮನೋಸಮ್ಫಸ್ಸಸ್ಸ ಬಲವಪಚ್ಚಯಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತಿ।

**ಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣೇ**ತಿ ನ ಪುಬ್ಬೇ ವುತ್ತೇ ಜಾತಿಆದಿಆರಮ್ಮಣೇವ, ಅಥ ಖೋ ಸಬ್ಬಸ್ಮಿಂ ರಾಗಾದಿವತ್ಥುಭೂತೇ ಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣೇ। **ವತ್ಥುನಿಸ್ಸಿತ**ನ್ತಿ ಏತ್ಥ ವೇದನಾದಿಸಞ್ಞಿತಸ್ಸ ಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣೇಕದೇಸಸ್ಸ ಪರಿಗ್ಗಹಮುಖೇನ ಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣಪರಿಗ್ಗಹಂ ದಸ್ಸೇತಿ।

**ಮನೋಸಮ್ಫಸ್ಸೋ**ತಿ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಸಮ್ಫಸ್ಸಸ್ಸ ಕಾರಣಭಾವೇನ ಗಹಿತಂ, ತದೇವ ಅತ್ತನೋ ಫಲಸ್ಸೇವ ಫಲಭಾವೇನ ವತ್ತುಂ ನ ಯುತ್ತಂ ಕಾರಣಫಲಸಙ್ಕರಭಾವೇನ ಸೋತೂನಂ ಸಮ್ಮೋಹಜನಕತ್ತಾತಿ ಆಹ **"ನ ಹಿ ಸಕ್ಕಾ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಮನೋಸಮ್ಫಸ್ಸಜನ್ತಿ ನಿದ್ದಿಸಿತು**"ನ್ತಿ, ನ ಪನ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಮನೋಸಮ್ಫಸ್ಸೇನ ಸಹಜಾತಭಾವಸ್ಸ ಅಭಾವಾ। ಯಸ್ಮಾ ವಾ ಯಥಾ "ತಿಣ್ಣಂ ಸಙ್ಗತಿ ಫಸ್ಸೋ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೨೦೪; ೩.೪೨೦, ೪೨೫-೪೨೬; ಸಂ॰ ನಿ॰ ೪.೬೦) ವಚನತೋ ಇನ್ದ್ರಿಯವಿಸಯಾ ವಿಯ ವಿಞ್ಞಾಣಮ್ಪಿ ಫಸ್ಸಸ್ಸ ವಿಸೇಸಪಚ್ಚಯೋ, ನ ತಥಾ ಫಸ್ಸೋ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ, ತಸ್ಮಾ ಇನ್ದ್ರಿಯವಿಸಯಾ ವಿಯ ವಿಞ್ಞಾಣಮ್ಪಿ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಜಾದಿವಚನಂ ನ ಅರಹತೀತಿ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಜಾದಿಭಾವೋ ನ ಕತೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

### ೩. ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಣ್ಣನಾ

**೧೫೦**. ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದರೂಪವಸೇನ ತಂ ತಂ ಸಮುದಾಯಂ ಏಕೇಕಂ ಧಮ್ಮಂ ಕತ್ವಾ **"ಪಞ್ಚಪಣ್ಣಾಸ ಕಾಮಾವಚರಧಮ್ಮೇ**"ತಿ ಆಹ। **ರಜ್ಜನ್ತಸ್ಸಾ**ತಿಆದೀಸು ರಾಗಾದಯೋ ಛಸು ದ್ವಾರೇಸು ಸೀಲಾದಯೋ ಚ ಪಞ್ಚ ಸಂವರಾ ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ, ಸಮ್ಮಸನಂ ಪನ ಮನೋದ್ವಾರೇ ಏವ। ರೂಪಾರೂಪಾವಚರಧಮ್ಮೇಸು ಅಭಿಜ್ಝಾದೋಮನಸ್ಸಾದಿಉಪ್ಪತ್ತಿ ಅತ್ಥೀತಿ ತತೋ ಸತಿಸಂವರೋ ಞಾಣವೀರಿಯಸಂವರಾ ಚ ಯಥಾಯೋಗಂ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ। ಪರಿಗ್ಗಹವಚನೇನ ಸಮ್ಮಸನಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಾನಿ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ। **ತೇಯೇವಾ**ತಿ ಚತ್ತಾರೋ ಖನ್ಧಾ ವುತ್ತಾ।

ಸಮಾನೇ ದೇಸಿತಬ್ಬೇ ದೇಸನಾಮತ್ತಸ್ಸ ಪರಿವಟ್ಟನಂ **ಪರಿವಟ್ಟೋ**। ತೀಸುಪಿ ಪರಿವಟ್ಟೇಸು ಕತ್ಥಚಿ ಕಿಞ್ಚಿ ಊನಂ ಅಧಿಕಂ ವಾ ನತ್ಥೀತಿ ಕತ್ವಾ ಆಹ **"ಏಕೋವ ಪರಿಚ್ಛೇದೋ**"ತಿ।

ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಖನ್ಧವಿಭಙ್ಗವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

# ೨. ಆಯತನವಿಭಙ್ಗೋ

## ೧. ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ

೧೫೨. **ವಿಸೇಸತೋ**ತಿ ಆಯತನ-ಸದ್ದತ್ಥೋ ವಿಯ ಅಸಾಧಾರಣತೋ ಚಕ್ಖಾದಿಸದ್ದತ್ಥತೋತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಅಸ್ಸಾದೇತೀ**ತಿ ಚಕ್ಖತಿ-ಸದ್ದೋ "ಮಧುಂ ಚಕ್ಖತಿ ಬ್ಯಞ್ಜನಂ ಚಕ್ಖತೀ"ತಿ ರಸಸಾಯನತ್ಥೋ ಅತ್ಥೀತಿ ತಸ್ಸ ವಸೇನ ಅತ್ಥಂ ವದತಿ। "ಚಕ್ಖುಂ ಖೋ, ಮಾಗಣ್ಡಿಯ, ರೂಪಾರಾಮಂ ರೂಪರತಂ ರೂಪಸಮ್ಮುದಿತ"ನ್ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೨.೨೦೯) ವಚನತೋ ಚಕ್ಖು ರೂಪಂ ಅಸ್ಸಾದೇತಿ। ಸತಿಪಿ ಸೋತಾದೀನಂ ಸದ್ದಾರಮ್ಮಣಾದಿರತಿಭಾವೇ ನಿರುಳ್ಹತ್ತಾ ಚಕ್ಖುಮ್ಹಿಯೇವ ಚಕ್ಖು-ಸದ್ದೋ ಪವತ್ತತಿ ಪದುಮಾದೀಸು ಪಙ್ಕಜಾದಿಸದ್ದಾ ವಿಯಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। **ವಿಭಾವೇತಿ ಚಾ**ತಿ ಸದ್ದಲಕ್ಖಣಸಿದ್ಧಸ್ಸ ಚಕ್ಖತಿ-ಸದ್ದಸ್ಸ ವಸೇನ ಅತ್ಥಂ ವದತಿ। ಚಕ್ಖತೀತಿ ಹಿ ಆಚಿಕ್ಖತಿ, ಅಭಿಬ್ಯತ್ತಂ ವದತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ನಯನಸ್ಸ ಚ ವದನ್ತಸ್ಸ ವಿಯ ಸಮವಿಸಮವಿಭಾವನಮೇವ ಆಚಿಕ್ಖನನ್ತಿ ಕತ್ವಾ ಆಹ "**ವಿಭಾವೇತಿ ಚಾತಿ ಅತ್ಥೋ**"ತಿ। ಅನೇಕತ್ಥತ್ತಾ ವಾ ಧಾತೂನಂ ವಿಭಾವನತ್ಥತಾ ಚಕ್ಖು-ಸದ್ದಸ್ಸ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ರತ್ತದುಟ್ಠಾದಿಕಾಲೇಸು ಕಕಣ್ಟಕರೂಪಂ ವಿಯ ಉದ್ದರೂಪಂ ವಿಯ ಚ **ವಣ್ಣವಿಕಾರಂ ಆಪಜ್ಜಮಾನಂ** ರೂಪಂ **ಹದಯಙ್ಗತಭಾವಂ ರೂಪಯತಿ** ರೂಪಮಿವ ಪಕಾಸಂ ಕರೋತಿ, ಸವಿಗ್ಗಹಮಿವ ಕತ್ವಾ ದಸ್ಸೇತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ವಿತ್ಥಾರಣಂ ವಾ ರೂಪ-ಸದ್ದಸ್ಸ ಅತ್ಥೋ, ವಿತ್ಥಾರಣಞ್ಚ ಪಕಾಸನಮೇವಾತಿ ಆಹ "**ಪಕಾಸೇತೀ**"ತಿ। ಅನೇಕತ್ಥತ್ತಾ ವಾ ಧಾತೂನಂ ಪಕಾಸನತ್ಥೋಯೇವ ರೂಪ-ಸದ್ದೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ, ವಣ್ಣವಾಚಕಸ್ಸ ರೂಪ-ಸದ್ದಸ್ಸ **ರೂಪಯತೀ**ತಿ ನಿಬ್ಬಚನಂ, ರೂಪವಾಚಕಸ್ಸ ರುಪ್ಪತೀತಿ ಅಯಂ ವಿಸೇಸೋ।

**ಉದಾಹರೀಯತೀ**ತಿ ವುಚ್ಚತೀತಿ-ಅತ್ಥೇ ವಚನಮೇವ ಗಹಿತಂ ಸಿಯಾ, ನ ಚ ವಚನ-ಸದ್ದೋಯೇವ ಏತ್ಥ ಸದ್ದೋ, ಅಥ ಖೋ ಸಬ್ಬೋಪಿ ಸೋತವಿಞ್ಞೇಯ್ಯೋತಿ **ಸಪ್ಪತೀ**ತಿ ಸಕೇಹಿ ಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಸಪ್ಪೀಯತಿ ಸೋತವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಭಾವಂ ಗಮೀಯತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಸೂಚಯತೀ**ತಿ ಅತ್ತನೋ ವತ್ಥುಂ ಗನ್ಧವಸೇನ ಅಪಾಕಟಂ "ಇದಂ ಸುಗನ್ಧಂ ದುಗ್ಗನ್ಧ"ನ್ತಿ ಪಕಾಸೇತಿ, ಪಟಿಚ್ಛನ್ನಂ ವಾ ಪುಪ್ಫಾದಿವತ್ಥುಂ "ಏತ್ಥ ಪುಪ್ಫಂ ಅತ್ಥಿ ಚಮ್ಪಕಾದಿ, ಫಲಮತ್ಥಿ ಅಮ್ಬಾದೀ"ತಿ ಪೇಸುಞ್ಞಂ ಕರೋನ್ತಂ ವಿಯ ಹೋತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ರಸಗ್ಗಹಣಮೂಲಕತ್ತಾ ಆಹಾರಜ್ಝೋಹರಣಸ್ಸ ಜೀವಿತಹೇತುಮ್ಹಿ ಆಹಾರರಸೇ ನಿನ್ನತಾಯ **ಜೀವಿತಂ ಅವ್ಹಾಯತೀ**ತಿ ಜಿವ್ಹಾ ವುತ್ತಾ ನಿರುತ್ತಿಲಕ್ಖಣೇನ। **ಕುಚ್ಛಿತಾನಂ ಸಾಸವಧಮ್ಮಾನಂ ಆಯೋ**ತಿ ವಿಸೇಸೇನ **ಕಾಯೋ** ವುತ್ತೋ ಅನುತ್ತರಿಯಹೇತುಭಾವಂ ಅನಾಗಚ್ಛನ್ತೇಸು ಕಾಮರಾಗನಿದಾನಕಮ್ಮಜನಿತೇಸು ಕಾಮರಾಗಸ್ಸ ಚ ವಿಸೇಸಪಚ್ಚಯೇಸು ಘಾನಜಿವ್ಹಾಕಾಯೇಸು ಕಾಯಸ್ಸ ವಿಸೇಸತರಸಾಸವಪಚ್ಚಯತ್ತಾ। ತೇನ ಹಿ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಂ ಅಸ್ಸಾದೇನ್ತಾ ಸತ್ತಾ ಮೇಥುನಮ್ಪಿ ಸೇವನ್ತಿ। **ಉಪ್ಪತ್ತಿದೇಸೋ**ತಿ ಉಪ್ಪತ್ತಿಕಾರಣನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಕಾಯಿನ್ದ್ರಿಯವತ್ಥುಕಾ ವಾ ಚತ್ತಾರೋ ಖನ್ಧಾ ಬಲವಕಾಮಾಸವಾದಿಹೇತುಭಾವತೋ ವಿಸೇಸೇನ "**ಸಾಸವಾ**"ತಿ ವುತ್ತಾ, ತೇಸಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜನಟ್ಠಾನನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಅತ್ತನೋ ಲಕ್ಖಣಂ ಧಾರಯನ್ತೀ**ತಿ ಯೇ ವಿಸೇಸಲಕ್ಖಣೇನ ಆಯತನಸದ್ದಪರಾ ವತ್ತಬ್ಬಾ, ತೇ ಚಕ್ಖಾದಯೋ ತಥಾ ವುತ್ತಾತಿ ಅಞ್ಞೇ ಮನೋಗೋಚರಭೂತಾ ಧಮ್ಮಾ ಸಾಮಞ್ಞಲಕ್ಖಣೇನೇವ ಏಕಾಯತನತ್ತಂ ಉಪನೇತ್ವಾ ವುತ್ತಾ। ಓಳಾರಿಕವತ್ಥಾರಮ್ಮಣಮನನಸಙ್ಖಾತೇಹಿ ವಿಸಯವಿಸಯಿಭಾವೇಹಿ ಪುರಿಮಾನಿ ಪಾಕಟಾನೀತಿ ತಥಾ ಅಪಾಕಟಾ ಚ ಅಞ್ಞೇ ಮನೋಗೋಚರಾ ನ ಅತ್ತನೋ ಸಭಾವಂ ನ ಧಾರೇನ್ತೀತಿ ಇಮಸ್ಸತ್ಥಸ್ಸ ದೀಪನತ್ಥೋ ಧಮ್ಮ-ಸದ್ದೋತಿ।

**ವಾಯಮನ್ತೀ**ತಿ ಅತ್ತನೋ ಕಿಚ್ಚಂ ಕರೋನ್ತಿಚ್ಚೇವ ಅತ್ಥೋ। ಇಮಸ್ಮಿಞ್ಚ ಅತ್ಥೇ ಆಯತನ್ತಿ ಏತ್ಥಾತಿ ಆಯತನನ್ತಿ ಅಧಿಕರಣತ್ಥೋ ಆಯತನ-ಸದ್ದೋ, ದುತಿಯತತಿಯೇಸು ಕತ್ತುಅತ್ಥೋ। **ತೇ ಚಾ**ತಿ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಧಮ್ಮೇ। ತೇ ಹಿ ತಂತಂದ್ವಾರಾರಮ್ಮಣೇಸು ಆಯನ್ತಿ ಆಗಚ್ಛನ್ತಿ ಪವತ್ತನ್ತೀತಿ **ಆಯಾ**ತಿ। **ವಿತ್ಥಾರೇನ್ತೀ**ತಿ ಪುಬ್ಬೇ ಅನುಪ್ಪನ್ನತ್ತಾ ಲೀನಾನಿ ಅಪಾಕಟಾನಿ ಪುಬ್ಬನ್ತತೋ ಉದ್ಧಂ ಪಸಾರೇನ್ತಿ ಪಾಕಟಾನಿ ಕರೋನ್ತಿ ಉಪ್ಪಾದೇನ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

ರುಳ್ಹೀವಸೇನ ಆಯತನ-ಸದ್ದಸ್ಸತ್ಥಂ ವತ್ತುಂ **“ಅಪಿಚಾ”**ತಿಆದಿ ಆರದ್ಧಂ। **ತಂ ನಿಸ್ಸಿತತ್ತಾತಿ** ಏತ್ಥ ಮನೋ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಂ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾನಂ ನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೋ ನ ಹೋತೀತಿ ತಸ್ಸ ನೇಸಂ ದ್ವಾರಭಾವೋ ನಿಸ್ಸಯಭಾವೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। **ಅತ್ಥತೋತಿ** ವಚನತ್ಥತೋ, ನ ವಚನೀಯತ್ಥತೋ। ವಚನತ್ಥೋ ಹೇತ್ಥ ವುತ್ತೋ “ಚಕ್ಖತೀ”ತಿಆದಿನಾ, ನ ವಚನೀಯತ್ಥೋ “ಯಂ ಚಕ್ಖು ಚತುನ್ನಂ ಮಹಾಭೂತಾನಂ ಉಪಾದಾಯ ಪಸಾದೋ”ತಿಆದಿನಾ (ಧ॰ ಸ॰ ೫೯೭) ವಿಯಾತಿ।

**ತಾವತ್ವತೋತಿ** ಅನೂನಾಧಿಕಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ತತ್ಥ ದ್ವಾದಸಾಯತನವಿನಿಮುತ್ತಸ್ಸ ಕಸ್ಸಚಿ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಅಭಾವಾ ಅಧಿಕಭಾವತೋ ಚೋದನಾ ನತ್ಥಿ, ಸಲಕ್ಖಣಧಾರಣಂ ಪನ ಸಬ್ಬೇಸಂ ಸಾಮಞ್ಞಲಕ್ಖಣನ್ತಿ ಊನಚೋದನಾ ಸಮ್ಭವತೀತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ **“ಚಕ್ಖಾದಯೋಪಿ ಹೀ”**ತಿಆದಿ। **ಅಸಾಧಾರಣನ್ತಿ** ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಂ ಅಸಾಧಾರಣಂ। ಸತಿಪಿ ಅಸಾಧಾರಣಾರಮ್ಮಣಭಾವೇ ಚಕ್ಖಾದೀನಂ ದ್ವಾರಭಾವೇನ ಗಹಿತತ್ತಾ ಧಮ್ಮಾಯತನೇ ಅಗ್ಗಹಣಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ದ್ವಾರಾರಮ್ಮಣಭಾವೇಹಿ ವಾ ಅಸಾಧಾರಣತಂ ಸನ್ಧಾಯ **“ಅಸಾಧಾರಣ”**ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ।

ಯೇಭುಯ್ಯಸಹುಪ್ಪತ್ತಿಆದೀಹಿ ಉಪ್ಪತ್ತಿಕ್ಕಮಾದಿಅಯುತ್ತಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ। **ಅಜ್ಝತ್ತಿಕೇಸು ಹೀತಿ** ಏತೇನ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಭಾವೇನ ವಿಸಯಿಭಾವೇನ ಚ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಾನಂ ಪಠಮಂ ದೇಸೇತಬ್ಬತಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ತೇಸು ಹಿ ಪಠಮಂ ದೇಸೇತಬ್ಬೇಸು ಪಾಕಟತ್ತಾ ಪಠಮತರಂ ಚಕ್ಖಾಯತನಂ ದೇಸಿತನ್ತಿ। **ತತೋ ಘಾನಾಯತನಾದೀನೀತಿ** ಏತ್ಥ ಬಹೂಪಕಾರತ್ತಾಭಾವೇನ ಚಕ್ಖುಸೋತೇಹಿ ಪುರಿಮತರಂ ಅದೇಸೇತಬ್ಬಾನಿ ಸಹ ವತ್ತುಂ ಅಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯತ್ತಾ ಏಕೇನ ಕಮೇನ ದೇಸೇತಬ್ಬಾನೀತಿ ಘಾನಾದಿಕ್ಕಮೇನ ದೇಸಿತಾನೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಅಞ್ಞಥಾಪಿ ಹಿ ದೇಸಿತೇಸು ನ ನ ಸಕ್ಕಾ ಚೋದೇತುಂ, ನ ಚ ಸಕ್ಕಾ ಸೋಧೇತಬ್ಬಾನಿ ನ ದೇಸೇತುನ್ತಿ। ಗೋಚರೋ ವಿಸಯೋ ಏತಸ್ಸಾತಿ **ಗೋಚರವಿಸಯೋ,** ಮನೋ। ಕಸ್ಸ ಪನ ಗೋಚರೋ ಏತಸ್ಸ ವಿಸಯೋತಿ? ಚಕ್ಖಾದೀನಂ ಪಞ್ಚನ್ನಮ್ಪಿ। **ವಿಞ್ಞಾಣುಪ್ಪತ್ತಿಕಾರಣವವತ್ಥಾನತೋತಿ** ಏತೇನ ಚ ಚಕ್ಖಾದಿಅನನ್ತರಂ ರೂಪಾದಿವಚನಸ್ಸ ಕಾರಣಮಾಹ।

**ಪಚ್ಚಯಭೇದೋ** ಕಮ್ಮಾದಿಭೇದೋ। ನಿರಯಾದಿಕೋ ಅಪದಾದಿಗತಿನಾನಾಕರಣಞ್ಚ **ಗತಿಭೇದೋ।** ಹತ್ಥಿಅಸ್ಸಾದಿಕೋ ಖತ್ತಿಯಾದಿಕೋ ಚ **ನಿಕಾಯಭೇದೋ।** ತಂತಂಸತ್ತಸನ್ತಾನಭೇದೋ **ಪುಗ್ಗಲಭೇದೋ।** ಯಾ ಚ ಚಕ್ಖಾದೀನಂ ವತ್ಥೂನಂ ಅನನ್ತಭೇದತಾ ವುತ್ತಾ, ಸೋಯೇವ ಹದಯವತ್ಥುಸ್ಸ ಚ ಭೇದೋ ಹೋತಿ। ತತೋ ಮನಾಯತನಸ್ಸ ಅನನ್ತಪ್ಪಭೇದತಾ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ ದುಕ್ಖಾಪಟಿಪದಾದಿತೋ ಆರಮ್ಮಣಾಧಿಪತಿಆದಿಭೇದತೋ ಚ। ಇಮಸ್ಮಿಂ ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯೇ ವಿಪಸ್ಸನಾ ವುತ್ತಾತಿ ವಿಪಸ್ಸನುಪಗಮನಞ್ಚ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಏಕಾಸೀತಿಭೇದತಾ ಮನಾಯತನಸ್ಸ ವುತ್ತಾ ನಿದ್ದೇಸವಸೇನ। ನೀಲಂ ನೀಲಸ್ಸೇವ **ಸಭಾಗಂ,** ಅಞ್ಞಂ **ವಿಸಭಾಗಂ,** ಏವಂ ಕುಸಲಸಮುಟ್ಠಾನಾದಿಭೇದೇಸು ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। **ತೇಭೂಮಕಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣವಸೇನಾತಿ** ಪುಬ್ಬೇ ವುತ್ತಂ ಚಕ್ಖಾದಿವಜ್ಜಂ ಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ।

ಸಪರಿಪ್ಫನ್ದಕಿರಿಯಾವಸೇನ ಈಹನಂ **ಈಹಾ।** ಚಿನ್ತನವಸೇನ ಬ್ಯಾಪಾರಕರಣಂ **ಬ್ಯಾಪಾರೋ।** ತತ್ಥ ಬ್ಯಾಪಾರಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ **“ನ ಹಿ ಚಕ್ಖು ರೂಪಾದೀನಂ ಏವಂ ಹೋತೀ”**ತಿ। ಈಹಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ **“ನ ಚ ತಾನೀ”**ತಿಆದಿ। ಉಭಯಮ್ಪಿ ಪನ ಈಹಾ ಚ ಹೋತಿ ಬ್ಯಾಪಾರೋ ಚಾತಿ ಉಪ್ಪಟಿಪಾಟಿವಚನಂ। **ಧಮ್ಮತಾವಾತಿ** ಸಭಾವೋವ, ಕಾರಣಸಮತ್ಥತಾ ವಾ। ಈಹಾಬ್ಯಾಪಾರರಹಿತಾನಂ ದ್ವಾರಾದಿಭಾವೋ **ಧಮ್ಮತಾ।** ಇಮಸ್ಮಿಞ್ಚ ಅತ್ಥೇ **ಯನ್ತಿ** ಏತಸ್ಸ ಯಸ್ಮಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಪುರಿಮಸ್ಮಿಂ ಸಮ್ಭವನವಿಸೇಸನಂ ಯಂ-ಸದ್ದೋ। “ಸುಞ್ಞೋ ಗಾಮೋತಿ ಖೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಛನ್ನೇತಂ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಾನಂ ಆಯತನಾನಂ ಅಧಿವಚನ”ನ್ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೪.೨೩೮) ವಚನತೋ **ಸುಞ್ಞಗಾಮೋ ವಿಯ ದಟ್ಠಬ್ಬಾನಿ।** ಅನ್ನಪಾನಸಮೋಹಿತನ್ತಿ ಗಹಿತೇ ಸುಞ್ಞಗಾಮೇ ಯಞ್ಞದೇವ ಭಾಜನಂ ಪರಾಮಸೀಯತಿ, ತಂ ತಂ ರಿತ್ತಕಂಯೇವ ಪರಾಮಸೀಯತಿ, ಏವಂ ಧುವಾದಿಭಾವೇನ ಗಹಿತಾನಿ ಉಪಪರಿಕ್ಖಿಯಮಾನಾನಿ ರಿತ್ತಕಾನೇವ ಏತಾನಿ ದಿಸ್ಸನ್ತೀತಿ। ಚಕ್ಖಾದಿದ್ವಾರೇಸು ಅಭಿಜ್ಝಾದೋಮನಸ್ಸುಪ್ಪಾದಕಭಾವೇನ ರೂಪಾದೀನಿ ಚಕ್ಖಾದೀನಂ **ಅಭಿಘಾತಕಾನೀತಿ** ವುತ್ತಾನಿ। ಅಹಿಸುಸುಮಾರಪಕ್ಖಿಕುಕ್ಕುರಸಿಙ್ಗಾಲಮಕ್ಕಟಾ **ಛ ಪಾಣಕಾ।** ವಿಸಮಬಿಲಾಕಾಸಗಾಮಸುಸಾನವನಾನಿ **ತೇಸಂ ಗೋಚರಾ।** ತತ್ಥ ವಿಸಮಾದಿಅಜ್ಝಾಸಯೇಹಿ ಚಕ್ಖಾದೀಹಿ

ವಿಸಮಭಾವಬಿಲಾಕಾಸಗಾಮಸುಸಾನಸನ್ನಿಸ್ಸಿತಸದಿಸುಪಾದಿನ್ನಧಮ್ಮವನಭಾವೇಹಿ ಅಭಿರಮಿತತ್ತಾ ರೂಪಾದೀನಮ್ಪಿ ವಿಸಮಾದಿಸದಿಸತಾ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ।

**ಹುತ್ವಾ ಅಭಾವಟ್ಠೇನಾ**ತಿ ಇದಂ ಇತರೇಸಂ ಚತುನ್ನಂ ಆಕಾರಾನಂ ಸಙ್ಗಹಕತ್ತಾ ವಿಸುಂ ವುತ್ತಂ। ಹುತ್ವಾ ಅಭಾವಾಕಾರೋ ಏವ ಹಿ ಉಪ್ಪಾದವಯತ್ತಾಕಾರಾದಯೋತಿ। ತತ್ಥ **ಹುತ್ವಾ**ತಿ ಏತೇನ ಪುರಿಮನ್ತವಿವಿತ್ತತಾಪುಬ್ಬಕಂ ಮಜ್ಝೇ ವಿಜ್ಜಮಾನತಂ ದಸ್ಸೇತಿ, ತಂ ವತ್ವಾ **ಅಭಾವ**ವಚನೇನ ಮಜ್ಝೇ ವಿಜ್ಜಮಾನತಾಪುಬ್ಬಕಂ, ಅಪರನ್ತೇ ಅವಿಜ್ಜಮಾನತಂ, ಉಭಯೇನಪಿ ಸದಾ ಅಭಾವೋ ಅನಿಚ್ಚಲಕ್ಖಣನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। ಸಭಾವವಿಜಹನಂ **ವಿಪರಿಣಾಮೋ,** ಜರಾಭಙ್ಗೇಹಿ ವಾ ಪರಿವತ್ತನಂ, ಸನ್ತಾನವಿಕಾರಾಪತ್ತಿ ವಾ। ಸದಾ ಅಭಾವೇಪಿ ಚಿರಟ್ಠಾನಂ ಸಿಯಾತಿ ತಂನಿವಾರಣತ್ಥಂ **“ತಾವಕಾಲಿಕತೋ**”ತಿ ಆಹ। ಉಪ್ಪಾದವಯಞ್ಞಥತ್ತರಹಿತಂ **ನಿಚ್ಚಂ,** ನ ಇತರಥಾತಿ **ನಿಚ್ಚಪಟಿಕ್ಖೇಪತೋ ಅನಿಚ್ಚಂ,** ನಿಚ್ಚಪಟಿಪಕ್ಖತೋತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

ಜಾತಿಧಮ್ಮತಾದೀಹಿ ಅನಿಟ್ಠತಾ **ಪಟಿಪೀಳನಂ। ಪಟಿಪೀಳನಟ್ಠೇನಾ**ತಿ ಚ ಯಸ್ಸ ತಂ ಪವತ್ತತಿ, ತಂ ಪುಗ್ಗಲಂ ಪಟಿಪೀಳನತೋ, ಸಯಂ ವಾ ಜರಾದೀಹಿ ಪಟಿಪೀಳನತ್ತಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಪರಿತ್ತಟ್ಠಿತಿಕಸ್ಸಪಿ ಅತ್ತನೋ ವಿಜ್ಜಮಾನಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪಾದಾದೀಹಿ ಅಭಿಣ್ಹಂ ಸಮ್ಪಟಿಪೀಳನತ್ತಾ **“ಅಭಿಣ್ಹಸಮ್ಪಟಿಪೀಳನತೋ**”ತಿ ಪುರಿಮಂ ಸಾಮಞ್ಞಲಕ್ಖಣಂ ವಿಸೇಸೇತ್ವಾ ವದತಿ, ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ ಪೀಳನತೋ **ದುಕ್ಖಮಂ।** ಸುಖಪಟಿಪಕ್ಖಭಾವತೋ ದುಕ್ಖಂ ಸುಖಂ ಪಟಿಕ್ಖಿಪತಿ ನಿವಾರೇತಿ, ದುಕ್ಖವಚನಂ ವಾ ಅತ್ಥತೋ ಸುಖಂ ಪಟಿಕ್ಖಿಪತೀತಿ ಆಹ **“ಸುಖಪಟಿಕ್ಖೇಪತೋ**”ತಿ।

ನತ್ಥಿ ಏತಸ್ಸ ವಸವತ್ತನಕೋ, ನಾಪಿ ಇದಂ ವಸವತ್ತನಕನ್ತಿ ಅವಸವತ್ತನಕಂ, ಅತ್ತನೋ ಪರಸ್ಮಿಂ ಪರಸ್ಸ ಚ ಅತ್ತನಿ ವಸವತ್ತನಭಾವೋ ವಾ ವಸವತ್ತನಕಂ, ತಂ ಏತಸ್ಸ ನತ್ಥೀತಿ ಅವಸವತ್ತನಕಂ, ಅವಸವತ್ತನಕಸ್ಸ ಅವಸವತ್ತನಕೋ ವಾ ಅತ್ಥೋ ಸಭಾವೋ **ಅವಸವತ್ತನಕಟ್ಠೋ,** ಇದಞ್ಚ ಸಾಮಞ್ಞಲಕ್ಖಣಂ। **ತೇನಾ**ತಿ ಪರಸ್ಸ ಅತ್ತನಿ **ವಸವತ್ತನಾಕಾರೇನ ಸುಞ್ಞಂ।** ಇಮಸ್ಮಿಞ್ಚ ಅತ್ಥೇ **ಸುಞ್ಞತೋ**ತಿ ಏತಸ್ಸೇವ ವಿಸೇಸನಂ **“ಅಸ್ಸಾಮಿಕತೋ**”ತಿ। ಅಥ ವಾ “ಯಸ್ಮಾ ವಾ ಏತಂ...ಪೇ॰... ಮಾ ಪಾಪುಣಾತೂ”ತಿ ಏವಂ ಚಿನ್ತಯಮಾನಸ್ಸ ಕಸ್ಸಚಿ ತೀಸು ಠಾನೇಸು ವಸವತ್ತನಭಾವೋ ನತ್ಥಿ, ಸುಞ್ಞಂ ತಂ **ತೇನ** ಅತ್ತನೋಯೇವ **ವಸವತ್ತನಾಕಾರೇನಾ**ತಿ ಅತ್ಥೋ। ನ ಇದಂ ಕಸ್ಸಚಿ ಕಾಮಕಾರಿಯಂ, ನಾಪಿ ಏತಸ್ಸ ಕಿಞ್ಚಿ ಕಾಮಕಾರಿಯಂ ಅತ್ಥೀತಿ **ಅಕಾಮಕಾರಿಯಂ।** ಏತೇನ ಅವಸವತ್ತನತ್ಥಂ ವಿಸೇಸೇತ್ವಾ ದಸ್ಸೇತಿ।

**ವಿಭವಗತಿ** ವಿನಾಸಗಮನಂ। ಸನ್ತತಿಯಂ ಭವನ್ತರುಪ್ಪತ್ತಿಯೇವ **ಭವಸಙ್ಕನ್ತಿಗಮನಂ।** ಸನ್ತತಿಯಾ ಯಥಾಪವತ್ತಾಕಾರವಿಜಹನಂ **ಪಕತಿಭಾವವಿಜಹನಂ।** “ಚಕ್ಖು ಅನಿಚ್ಚ”ನ್ತಿ ವುತ್ತೇ ಚಕ್ಖುಅನಿಚ್ಚ-ಸದ್ದಾನಂ ಏಕತ್ಥತ್ತಾ ಅನಿಚ್ಚಾನಂ ಸೇಸಧಮ್ಮಾನಮ್ಪಿ ಚಕ್ಖುಭಾವೋ ಆಪಜ್ಜತೀತಿ ಏತಿಸ್ಸಾ ಚೋದನಾಯ ನಿವಾರಣತ್ಥಂ ವಿಸೇಸಸಾಮಞ್ಞಲಕ್ಖಣವಾಚಕಾನಞ್ಚ ಸದ್ದಾನಂ ಏಕದೇಸಸಮುದಾಯಬೋಧನವಿಸೇಸಂ ದೀಪೇತುಂ **“ಅಪಿಚಾ**”ತಿಆದಿಮಾಹ।

**ಕಿಂ ದಸ್ಸಿತ**ನ್ತಿ ವಿಪಸ್ಸನಾಚಾರಂ ಕಥೇನ್ತೇನ ಕಿಂ ಲಕ್ಖಣಂ ದಸ್ಸಿತನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। “ಕತಮಾ ಚಾನನ್ದ, ಅನತ್ತಸಞ್ಞಾ? ಇಧಾನನ್ದ, ಭಿಕ್ಖು ಅರಞ್ಞಗತೋ ವಾ ರುಕ್ಖಮೂಲಗತೋ ವಾ ಸುಞ್ಞಾಗಾರಗತೋ ವಾ ಇತಿ ಪಟಿಸಞ್ಚಿಕ್ಖತಿ ‘ಚಕ್ಖು ಅನತ್ತಾ’ತಿ... ಪೇ॰... ‘ಧಮ್ಮಾ ಅನತ್ತಾ’ತಿ। ಇತಿ ಇಮೇಸು ಛಸು ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಬಾಹಿರೇಸು ಆಯತನೇಸು ಅನತ್ತಾನುಪಸ್ಸೀ ವಿಹರತೀ”ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೧೦.೬೦) ಅವಿಸೇಸೇಸು ಆಯತನೇಸು ಅನತ್ತಾನುಪಸ್ಸನಾ ವುತ್ತಾತಿ ಕಾರಣಭೂತಾನಂ ಚಕ್ಖಾದೀನಂ, ಫಲಭೂತಾನಞ್ಚ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಂ ಕಾರಣಫಲಮತ್ತತಾಯ ಅನತ್ತತಾಯ ಅನತ್ತಲಕ್ಖಣವಿಭಾವನತ್ಥಾಯ ಆಯತನದೇಸನಾತಿ ಆಹ **“ದ್ವಾದಸನ್ನಂ...ಪೇ॰... ಅನತ್ತಲಕ್ಖಣ**”ನ್ತಿ। ಯದಿಪಿ ಅನಿಚ್ಚದುಕ್ಖಲಕ್ಖಣಾನಿ ಏತ್ಥ ದಸ್ಸಿತಾನಿ, ತೇಹಿ ಚ ಅನತ್ತಲಕ್ಖಣಮೇವ ವಿಸೇಸೇನ ದಸ್ಸಿತನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। **ವೇತಿ ಚಾ**ತಿ ಏತ್ಥ **ಇತಿ**-ಸದ್ದೋ ಸಮಾಪನತ್ಥೋ। **ಇಚ್ಚಸ್ಸಾ**ತಿ ಏತ್ಥ **ಇತಿ**-ಸದ್ದೋ ಯಥಾಸಮಾಪಿತಸ್ಸ ಆರೋಪೇತಬ್ಬದೋಸಸ್ಸ ನಿದಸ್ಸನತ್ಥೋ। **ಏವನ್ತಿ** “ಚಕ್ಖು ಅತ್ತಾ”ತಿ ಏವಂ ವಾದೇ ಸತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಇಚ್ಚಸ್ಸಾ**ತಿ ವಾ **ಇತಿ**-ಸದ್ದೋ

“ಇತಿ ವದನ್ತಸ್ಸಾ”ತಿ ಪರವಾದಿಸ್ಸ ದೋಸಲಕ್ಖಣಾಕಾರನಿದಸ್ಸನತ್ಥೋ। **ಏವನ್ತಿ** ದೋಸಗಮನಪ್ಪಕಾರನಿದಸ್ಸನತ್ಥೋ। ರೂಪೇ ಅತ್ತನಿ “ಏವಂ ಮೇ ರೂಪಂ ಹೋತೂ”ತಿ ಅತ್ತನಿಯೇ ವಿಯ ಸಾಮಿನಿದ್ದೇಸಾಪತ್ತೀತಿ ಚೇ? ನ, “ಮಮ ಅತ್ತಾ”ತಿ ಗಹಿತತ್ತಾ। “ಮಮ ಅತ್ತಾ”ತಿ ಹಿ ಗಹಿತಂ ರೂಪಂ ವಸವತ್ತಿತಾಯ “ಏವಂ ಮೇ ಹೋತೂ”ತಿ ಇಚ್ಛಿಯಮಾನಞ್ಚ ತಥೇವ ಭವೇಯ್ಯ, ಇಚ್ಛತೋಪಿ ಹಿ ತಸ್ಸ ರೂಪಸಙ್ಖಾತೋ ಅತ್ತಾ ಅವಸವತ್ತಿ ಚಾತಿ। **ಆಬಾಧಾಯಾತಿ** ಏವಂ ದುಕ್ಖೇನ। **ಪಞ್ಞಾಪನನ್ತಿ** ಪರೇಸಂ ಞಾಪನಂ। ಅನತ್ತಲಕ್ಖಣಪಞ್ಞಾಪನಸ್ಸ ಅಞ್ಞೇಸಂ ಅವಿಸಯತ್ತಾ ಅನತ್ತಲಕ್ಖಣದೀಪಕಾನಂ ಅನಿಚ್ಚದುಕ್ಖಲಕ್ಖಣಾನಞ್ಚ ಪಞ್ಞಾಪನಸ್ಸ ಅವಿಸಯತಾ ದಸ್ಸಿತಾ ಹೋತಿ।

ಏವಂ ಪನ ದುಪ್ಪಞ್ಞಾಪನತಾ ಏತೇಸಂ ದುರೂಪಟ್ಠಾನತಾಯ ಹೋತೀತಿ ತೇಸಂ ಅನುಪಟ್ಠಹನಕಾರಣಂ ಪುಚ್ಛನ್ತೋ ಆಹ **“ಇಮಾನಿ ಪನಾ”**ತಿಆದಿ। ಠಾನಾದೀಸು ನಿರನ್ತರಂ ಪವತ್ತಮಾನಸ್ಸ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತಸ್ಸ **ಅಭಿಣ್ಹಸಮ್ಫುಟಿಪೀಳನಸ್ಸ**। ಧಾತುಮತ್ತತಾಯ ಚಕ್ಖಾದೀನಂ ಸಮೂಹತೋ ವಿನಿಬ್ಭುಜ್ಜನಂ **ನಾನಾಧಾತುವಿನಿಬ್ಭೋಗೋ। ಘನೇನಾತಿ** ಚತ್ತಾರಿಪಿ ಘನಾನಿ ಘನಭಾವೇನ ಏಕತ್ತಂ ಉಪನೇತ್ವಾ ವದತಿ। ಪಞ್ಞಾಯೇವ ಸನ್ತತಿವಿಕೋಪನಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। **ಯಾಥಾವಸರಸತೋತಿ** ಅವಿಪರೀತಸಭಾವತೋ। ಸಭಾವೋ ಹಿ ರಸಿಯಮಾನೋ ಅವಿರದ್ಧಪಟಿವೇಧೇನ ಅಸ್ಸಾದಿಯಮಾನೋ **“ರಸೋ”**ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಅನಿಚ್ಚಾದೀಹಿ ಅನಿಚ್ಚಲಕ್ಖಣಾದೀನಂ ಅಞ್ಞತ್ಥ ವಚನಂ ರುಪ್ಪನಾದಿವಸೇನ ಪವತ್ತರೂಪಾದಿಗ್ಗಹಣತೋ ವಿಸಿಟ್ಠಸ್ಸ ಅನಿಚ್ಚಾದಿಗ್ಗಹಣಸ್ಸ ಸಬ್ಭಾವಾ। ನ ಹಿ ನಾಮರೂಪಪರಿಚ್ಛೇದಮತ್ತೇನ ಕಿಚ್ಚಸಿದ್ಧಿ ಹೋತಿ, ಅನಿಚ್ಚಾದಯೋ ಚ ರೂಪಾದೀನಂ ಆಕಾರಾ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ತೇ ಪನಾಕಾರಾ ಪರಮತ್ಥತೋ ಅವಿಜ್ಜಮಾನಾ ರೂಪಾದೀನಂ ಆಕಾರಮತ್ತಾಯೇವಾತಿ ಕತ್ವಾ **ಅಟ್ಠಸಾಲಿನಿಯಂ** (ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೩೫೦) ಲಕ್ಖಣಾರಮ್ಮಣಿಕವಿಪಸ್ಸನಾಯ ಖನ್ಧಾರಮ್ಮಣತಾ ವುತ್ತಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯಮತ್ತೇ ಠಾತುಂ ಯುತ್ತಂ, ನಾತಿಧಾವಿತುಂ। “ಅನಿಚ್ಚ”ನ್ತಿ ಚ ಗಣ್ಹನ್ತೋ “ದುಕ್ಖಂ ಅನತ್ತಾ”ತಿ ನ ಗಣ್ಹಾತಿ, ತಥಾ ದುಕ್ಖಾದಿಗ್ಗಹಣೇ ಇತರಸ್ಸಾಗಹಣಂ। ಅನಿಚ್ಚಾದಿಗ್ಗಹಣಾನಿ ಚ ನಿಚ್ಚಸಞ್ಞಾದಿನಿವತ್ತನಕಾನಿ ಸದ್ಧಾಸಮಾಧಿಪಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯಾಧಿಕಾನಿ ತಿವಿಧವಿಮೋಕ್ಖಮುಖಭೂತಾನಿ। ತಸ್ಮಾ ಏತೇಸಂ ಆಕಾರಾನಂ ಪರಿಗ್ಗಯ್ಹಮಾನಾನಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ವಿಸೇಸೋ ಚ ಅತ್ಥೀತಿ ತೀಣಿ ಲಕ್ಖಣಾನಿ ವುತ್ತಾನಿ।

ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ೨. ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ

೧೬೭. ನಾಮರೂಪಪರಿಚ್ಛೇದಕಥಾ ಅಭಿಧಮ್ಮಕಥಾತಿ ಸುತ್ತನ್ತೇ ವಿಯ ಪಚ್ಚಯಯುಗಳವಸೇನ ಅಕಥೇತ್ವಾ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಬಾಹಿರವಸೇನ ಅಭಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾನಿ ಆಯತನಾನಿ ಅಬ್ಬೋಕಾರತೋ ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯೇ ಕಥಿತಾನಿ। **ಆಗಮ್ಮಾತಿ** ಸಬ್ಬಸಙ್ಖಾರೇಹಿ ನಿಬ್ಬಿನ್ದಸ್ಸ ವಿಸಙ್ಖಾರನಿನ್ನಸ್ಸ ಗೋತ್ರಭುನಾ ವಿವಟ್ಟಿತಮಾನಸಸ್ಸ ಮಗ್ಗೇನ ಸಚ್ಛಿಕರಣೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸಚ್ಛಿಕಿರಿಯಮಾನಞ್ಹಿ ತಂ ಅಧಿಗನ್ತ್ವಾ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯಭೂತಞ್ಚ ಪಟಿಚ್ಚ ಅಧಿಪತಿಪಚ್ಚಯಭೂತೇ ಚ ತಮ್ಹಿ ಪರಮಸ್ಸಾಸಭಾವೇನ ವಿನಿಮುತ್ತಸಙ್ಖಾರಸ್ಸ ಚ ಗತಿಭಾವೇನ ಪತಿಟ್ಠಾನಭೂತೇ ಪತಿಟ್ಠಾಯ ಖಯಸಙ್ಖಾತೋ ಮಗ್ಗೋ ರಾಗಾದಯೋ ಖೇಪೇತೀತಿ ತಂಸಚ್ಛಿಕರಣಾಭಾವೇ ರಾಗಾದೀನಂ ಅನುಪ್ಪತ್ತಿನಿರೋಧಗಮನಾಭಾವಾ **“ತಂ ಆಗಮ್ಮ ರಾಗಾದಯೋ ಖೀಯನ್ತೀ”**ತಿ ವುತ್ತಂ। **ಸುತ್ತತೋ ಮುಞ್ಚಿತ್ವಾತಿ** ಸುತ್ತಪದಾನಿ ಮುಞ್ಚಿತ್ವಾ। ಅಞ್ಞೋ ಸುತ್ತಸ್ಸ ಅತ್ಥೋ “ಮಾತರಂ ಪಿತರಂ ಹನ್ತ್ವಾ”ತಿಆದೀಸು (ಧ॰ ಪ॰ ೨೯೪-೨೯೫) ವಿಯ ಆಹರಿತಬ್ಬೋ, ನತ್ಥಿ ಸುತ್ತಪದೇಹೇವ ನೀತೋ ಅತ್ಥೋತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ಏಕಂ ನಾನನ್ತಿ** ಚುಣ್ಣಿತಂ ಖುದ್ದಕಂ ವಾ ಕರಣಂ, **ಚುಣ್ಣೀಕರಣನ್ತಿ** ಅಬಹುಮಾನೇನ ವದತಿ। **ನ ತ್ವಂ ಏಕಂ ನಾನಂ ಜಾನಾಸೀತಿ** ಕಿಂ ಏತ್ತಕಂ ತ್ವಮೇವ ನ ಜಾನಾಸೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ನನು ಞಾತೇತಿ** “ಯದಿಪಿ ಪುಬ್ಬೇ ನ ಞಾತಂ, ಅಧುನಾಪಿ ಞಾತೇ ನನು ಸಾಧು ಹೋತೀ”ತಿ ಅತ್ತನೋ ಜಾನನಂ ಪಟಿಚ್ಛಾದೇತ್ವಾ ವಿಕ್ಖೇಪಂ ಕರೋನ್ತಂ ನಿಬನ್ಧತಿ। **ವಿಭಜಿತ್ವಾತಿ** ಅಕ್ಖರತ್ಥಮತ್ತೇ ಅಟ್ಠತ್ವಾ ಲೀನಂ ಅತ್ಥಂ ವಿಭಜಿತ್ವಾ ಉದ್ಧರಿತ್ವಾ ನೀಹರಿತ್ವಾ ಕಥಿತನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। **ರಾಗಾದೀನಂ ಖಯೋ** ನಾಮ ಅಭಾವಮತ್ತೋ, ನ ಚ ಅಭಾವಸ್ಸ

ಬಹುಭಾವೋ ಅತ್ಥಿ ಅತ್ತನೋ ಅಭಾವತ್ತಾತಿ ವದನ್ತಸ್ಸ ವಚನಪಚ್ಛಿನ್ದನತ್ಥಂ ಪುಚ್ಛತಿ **“ರಾಗಕ್ಖಯೋ ನಾಮ ರಾಗಸ್ಸೇವ ಖಯೋ”**ತಿಆದಿ। ಯದಿ ಹಿ ರಾಗಕ್ಖಯೋ ದೋಸಾದೀನಂ ಖಯೋ ನ ಹೋತಿ, ದೋಸಕ್ಖಯಾದಯೋ ಚ ರಾಗಾದೀನಂ ಖಯಾ, ಅಞ್ಞಮಞ್ಞವಿಸಿಟ್ಠಾ ಭಿನ್ನಾ ಆಪನ್ನಾ ಹೋನ್ತೀತಿ ಬಹುನಿಬ್ಬಾನತಾ ಆಪನ್ನಾ ಏವ ಹೋತಿ, ಅಞ್ಞಮಞ್ಞವಿಸೇಸೋ ಚ ನಾಮ ನಿಸ್ಸಭಾವಸ್ಸ ನತ್ಥೀತಿ ಸಸಭಾವತಾ ಚ ನಿಬ್ಬಾನಸ್ಸ। **ನವ ತಣ್ಹಾಮೂಲಕಾ** “ತಣ್ಹಂ ಪಟಿಚ್ಚ ಪರಿಯೇಸನಾ”ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೨.೧೦೩; ೩.೩೫೯; ಅ॰ ನಿ॰ ೯.೨೩; ವಿಭ॰ ೯೬೩) ಆದಯೋ, ತೇಸು ಪರಿಯೇಸನಾದಯೋ ಚ ಪರಿಯೇಸನಾದಿಕರಕಿಲೇಸಾ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। **ದಿಯಡ್ಢಕಿಲೇಸಸಹಸ್ಸಂ** ನಿದಾನಕಥಾಯಂ ವುತ್ತಂ।

**ಓಳಾರಿಕತಾಯ ಕಾರೇತಬ್ಬೋ**ತಿ ಅತಿಸುಖುಮಸ್ಸ ನಿಬ್ಬಾನಸ್ಸ ಓಳಾರಿಕಭಾವದೋಸಾಪತ್ತಿಯಾ ಬೋಧೇತಬ್ಬೋ, ನಿಗ್ಗಹೇತಬ್ಬೋ ವಾ। **ವತ್ಥುನ್ತಿ** ಉಪಾದಿನ್ನಕಫೋಟ್ಠಬ್ಬಂ ಮೇಥುನಂ। ಅಚ್ಛಾದೀನಮ್ಪಿ ನಿಬ್ಬಾನಪ್ಪತ್ತಿ ಕಸ್ಮಾ ವುತ್ತಾ, ನನು “ಕಿಲೇಸಾನಂ ಅಚ್ಚನ್ತಂ ಅನುಪ್ಪತ್ತಿನಿರೋಧೋ ನಿಬ್ಬಾನ”ನ್ತಿ ಇಚ್ಛನ್ತಸ್ಸ ಕಿಲೇಸಾನಂ ವಿನಾಸೋ ಕಞ್ಚಿ ಕಾಲಂ ಅಪ್ಪವತ್ತಿ ನಿಬ್ಬಾನಂ ನ ಹೋತೀತಿ? ನ, ಅಭಾವಸಾಮಞ್ಞತೋ। ಅಚ್ಚನ್ತಾಪವತ್ತಿ ಹಿ ಕಞ್ಚಿ ಕಾಲಞ್ಚ ಅಪ್ಪವತ್ತಿ ಅಭಾವೋಯೇವಾತಿ ನತ್ಥಿ ವಿಸೇಸೋ। ಸವಿಸೇಸಂ ವಾ ವದನ್ತಸ್ಸ ಅಭಾವತಾ ಆಪಜ್ಜತೀತಿ। ತಿರಚ್ಛಾನಗತೇಹಿಪಿ ಪಾಪುಣಿತಬ್ಬತ್ತಾ ತೇಸಮ್ಪಿ ಪಾಕಟಂ ಪಿಳನ್ಧನಂ ವಿಯ ಓಳಾರಿಕಂ ಥೂಲಂ। ಕೇವಲಂ ಪನ ಕಣ್ಣೇ ಪಿಳನ್ಧಿತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ, ಪಿಳನ್ಧನತೋಪಿ ವಾ ಥೂಲತ್ತಾ ನ ಸಕ್ಕಾತಿ ಉಪ್ಪಣ್ಡೇನ್ತೋ ವಿಯ ನಿಗ್ಗಣ್ಹಾತಿ।

ನಿಬ್ಬಾನಾರಮ್ಮಣಕರಣೇನ ಗೋತ್ರಭುಕ್ಖಣೇ ಕಿಲೇಸಕ್ಖಯಪ್ಪತ್ತಿ ಪನಸ್ಸ ಆಪನ್ನಾತಿ ಮಞ್ಞಮಾನೋ ಆಹ **“ತ್ವಂ ಅಖೀಣೇಸುಯೇವಾ”**ತಿಆದಿ। ನನು ಆರಮ್ಮಣಕರಣಮತ್ತೇನ ಕಿಲೇಸಕ್ಖಯೋ ಅನುಪ್ಪತ್ತೋತಿ ನ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುಂ। ಚಿತ್ತಞ್ಹಿ ಅತೀತಾನಾಗತಾದಿಸಬ್ಬಂ ಆಲಮ್ಬೇತಿ, ನ ನಿಪ್ಫನ್ನಮೇವಾತಿ ಗೋತ್ರಭುಪಿ ಮಗ್ಗೇನ ಕಿಲೇಸಾನಂ ಯಾ ಅನುಪ್ಪತ್ತಿಧಮ್ಮತಾ ಕಾತಬ್ಬಾ, ತಂ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತಿಸ್ಸತೀತಿ? ನ, ಅಪ್ಪತ್ತನಿಬ್ಬಾನಸ್ಸ ನಿಬ್ಬಾನಾರಮ್ಮಣಞಾಣಾಭಾವತೋ। ನ ಹಿ ಅಞ್ಞಧಮ್ಮಾ ವಿಯ ನಿಬ್ಬಾನಂ, ತಂ ಪನ ಅತಿಗಮ್ಭೀರತ್ತಾ ಅಪ್ಪತ್ತೇನ ಆಲಮ್ಬಿತುಂ ನ ಸಕ್ಕಾ। ತಸ್ಮಾ ತೇನ ಗೋತ್ರಭುನಾ ಪತ್ತಬ್ಬೇನ ತಿಕಾಲಿಕಸಭಾವಾತಿಕ್ಕನ್ತಗಮ್ಭೀರಭಾವೇನ ಭವಿತಬ್ಬಂ, ಕಿಲೇಸಕ್ಖಯಮತ್ತತಂ ವಾ ಇಚ್ಛತೋ ಗೋತ್ರಭುತೋ ಪುರೇತರಂ ನಿಪ್ಫನ್ನೇನ ಕಿಲೇಸಕ್ಖಯೇನ। ತೇನಾಹ **“ತ್ವಂ ಅಖೀಣೇಸುಯೇವ ಕಿಲೇಸೇಸು ಕಿಲೇಸಕ್ಖಯಂ ನಿಬ್ಬಾನಂ ಪಞ್ಞಪೇಸೀ”**ತಿ। ಅಪ್ಪತ್ತಕಿಲೇಸಕ್ಖಯಾರಮ್ಮಣಕರಣೇ ಹಿ ಸತಿ ಗೋತ್ರಭುತೋ ಪುರೇತರಚಿತ್ತಾನಿಪಿ ಆಲಮ್ಬೇಯ್ಯುನ್ತಿ।

**ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಕಿಲೇಸಕ್ಖಯಂ ನಿಬ್ಬಾನ**ನ್ತಿ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಭೂತಂ ನಿಬ್ಬಾನಂ ಕತಮನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಮಗ್ಗೋ**ತಿಆದಿನಾ ಪುರಿಮಪುಚ್ಛಾದ್ವಯಮೇವ ವಿವರತಿ।

**ನ ಚ ಕಿಞ್ಚೀ**ತಿ ರೂಪಾದೀಸು ನಿಬ್ಬಾನಂ ಕಿಞ್ಚಿ ನ ಹೋತಿ, ನ ಚ ಕದಾಚಿ ಹೋತಿ, ಅತೀತಾದಿಭಾವೇನ ನ ವತ್ತಬ್ಬನ್ತಿ ವದನ್ತಿ, ತಂ ಆಗಮ್ಮ ಅವಿಜ್ಜಾತಣ್ಹಾನಂ ಕಿಞ್ಚಿ ಏಕದೇಸಮತ್ತಮ್ಪಿ ನ ಹೋತಿ, ತದೇವ ತಂ ಆಗಮ್ಮ ಕದಾಚಿ ನ ಚ ಹೋತೀತಿ ಅತ್ಥೋ ಯುತ್ತೋ।

ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ೩. ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಣ್ಣನಾ

**೧೯೮. ನ...ಪೇ॰... ನವತ್ತಬ್ಬಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣತ್ತಾ**ತಿ ಯಥಾ ಸಾರಮ್ಮಣಾ ಪರಿತ್ತಾದಿಭಾವೇನ ನವತ್ತಬ್ಬಂ ಕಿಞ್ಚಿ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕರೋನ್ತಿ, ಏವಂ ಕಿಞ್ಚಿ ಆಲಮ್ಬನತೋ ನ ನವತ್ತಬ್ಬಕೋಟ್ಠಾಸಂ ಭಜತೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಆಯತನವಿಭಙ್ಗವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

# ೩. ಧಾತುವಿಭಙ್ಗೋ

## ೧. ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ

೧೭೨. ಯದಿಪಿ ಧಾತುಸಂಯುತ್ತಾದೀಸು "ಧಾತುನಾನತ್ತಂ ವೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ದೇಸೇಸ್ಸಾಮಿ, ಕತಮಞ್ಚ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಧಾತುನಾನತ್ತಂ? ಚಕ್ಖುಧಾತು...ಪೇ॰... ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತೂ"ತಿಆದಿನಾ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೮೫) ಅಟ್ಠಾರಸ ಧಾತುಯೋ ಆಗತಾ, ತಾ ಪನ ಅಭಿಧಮ್ಮೇ ಚ ಆಗತಾತಿ ಸಾಧಾರಣತ್ತಾ ಅಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ಸುತ್ತನ್ತೇಸ್ವೇವ ಆಗತೇ ತಯೋ ಧಾತುಛಕ್ಕೇ ಗಹೇತ್ವಾ ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯಂ ವಿಭತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। **ಸಬ್ಬಾ ಧಾತುಯೋತಿ** ಅಟ್ಠಾರಸಪಿ। ಸುಞ್ಞೇ ಸಭಾವಮತ್ತೇ ನಿರುಳ್ಹೋ **ಧಾತು**-ಸದ್ದೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। **ಅಸಮ್ಫುಟ್ಠಧಾತೂತಿ** ಚತೂಹಿ ಮಹಾಭೂತೇಹಿ ಅಬ್ಯಾಪಿತಭಾವೋತಿ ಅತ್ಥೋ।

೧೭೩. **ಪಥವೀಧಾತುದ್ವಯ**ನ್ತಿ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ಪದುದ್ಧಾರೋ ಕತೋ, ಪಾಳಿಯಂ ಪನ "ದ್ವೇಯ"ನ್ತಿ ಆಗಚ್ಛತಿ, ಅತ್ಥೋ ಪನ ಯಥಾವುತ್ತೋವ। **ದ್ವಯ**ನ್ತಿ ಪನ ಪಾಠೇ ಸತಿ ಅಯಮ್ಪಿ ಅತ್ಥೋ ಸಮ್ಭವತಿ। ದ್ವೇ ಅವಯವಾ ಏತಸ್ಸಾತಿ ದ್ವಯಂ, ಪಥವೀಧಾತೂನಂ ದ್ವಯಂ **ಪಥವೀಧಾತುದ್ವಯಂ,** ದ್ವಿನ್ನಂ ಪಥವೀಧಾತೂನಂ ಸಮುದಾಯೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ದ್ವೇ ಏವ ವಾ ಅವಯವಾ ಸಮುದಿತಾ ದ್ವಯಂ, **ಪಥವೀಧಾತುದ್ವಯ**ನ್ತಿ। "ತತ್ಥ ಕತಮಾ ಪಥವೀಧಾತು? ಪಥವೀಧಾತುದ್ವಯಂ, ಏಸಾ ಪಥವೀಧಾತೂ"ತಿ ಸಙ್ಖೇಪೇನ ವಿಸ್ಸಜ್ಜೇತಿ। **ಅತ್ಥಿ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಾ ಅತ್ಥಿ ಬಾಹಿರಾತಿ** ಏತ್ಥ **ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಬಾಹಿರ**-ಸದ್ದಾ ನ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕದುಕೇ ವಿಯ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಬಾಹಿರಾಯತನವಾಚಕಾ, ನಾಪಿ ಅಜ್ಝತ್ತತ್ತಿಕೇ ವುತ್ತೇಹಿ ಅಜ್ಝತ್ತಬಹಿದ್ಧಾ-ಸದ್ದೇಹಿ ಸಮಾನತ್ಥಾ, ಇನ್ದ್ರಿಯಬದ್ಧಾನಿನ್ದ್ರಿಯಬದ್ಧವಾಚಕಾ ಪನ ಏತೇ। ತೇನ **"ಸತ್ತಸನ್ತಾನಪರಿಯಾಪನ್ನಾ"**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। **ನಿಯಕಜ್ಝತ್ತಾತಿ** ಚ ನ ಪಚ್ಚತ್ತಂ ಅತ್ತನಿ ಜಾತತಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ, ಅಥ ಖೋ ಸಬ್ಬಸತ್ತಸನ್ತಾನೇಸು ಜಾತತನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। **ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಪಚ್ಚತ್ತ**ನ್ತಿ ವಚನೇನ ಹಿ ಸತ್ತಸನ್ತಾನಪರಿಯಾಪನ್ನತಾಯ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತಿ, ನ ಪಾಟಿಪುಗ್ಗಲಿಕತಾಯ। **ಸಭಾವಾಕಾರತೋತಿ** ಆಪಾದೀಹಿ ವಿಸಿಟ್ಠೇನ ಅತ್ತನೋ ಏವ ಸಭಾವಭೂತೇನ ಗಹೇತಬ್ಬಾಕಾರೇನ।

**ಕೇಸಾ ಕಕ್ಖಳತ್ತಲಕ್ಖಣಾತಿ** ಕಕ್ಖಳತಾಧಿಕತಾಯ ವುತ್ತಾ। **ಪಾಟಿಯೇಕ್ಕೋ ಕೋಟ್ಠಾಸೋತಿ** ಪಥವೀಕೋಟ್ಠಾಸಮತ್ತೋ ಸುಞ್ಞೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಮತ್ಥಲುಙ್ಗಂ ಅಟ್ಠಿಮಿಞ್ಜಗ್ಗಹಣೇನ ಗಹಿತನ್ತಿ ಇಧ ವಿಸುಂ ನ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

**ಇಮಿನಾತಿ** "ಸೇಯ್ಯಥಿದಂ ಕೇಸಾ"ತಿಆದಿನಾ। **ಕಮ್ಮಂ ಕತ್ವಾತಿ** ಪಯೋಗಂ ವೀರಿಯಂ ಆಯೂಹನಂ ವಾ ಕತ್ವಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಭೋಗಕಾಮೇನ ಕಸಿಯಾದೀಸು ವಿಯ ಅರಹತ್ತಕಾಮೇನ ಚ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಮನಸಿಕಾರೇ ಕಮ್ಮಂ ಕತ್ತಬ್ಬನ್ತಿ। **ಪುಬ್ಬಪಲಿಬೋಧಾತಿ** ಆವಾಸಾದಯೋ ದೀಘಕೇಸಾದಿಕೇ ಖುದ್ದಕಪಲಿಬೋಧೇ ಅಪರಪಲಿಬೋಧಾತಿ ಅಪೇಕ್ಖಿತ್ವಾ ವುತ್ತಾ।

ವಣ್ಣಾದೀನಂ ಪಞ್ಚನ್ನಂ ವಸೇನ ಮನಸಿಕಾರೋ ಧಾತುಪಟಿಕೂಲವಣ್ಣಮನಸಿಕಾರಾನಂ ಸಾಧಾರಣೋ ಪುಬ್ಬಭಾಗೋತಿ ನಿಬ್ಬತ್ತಿತಧಾತುಮನಸಿಕಾರಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಅವಸಾನೇ ಏವಂ ಮನಸಿಕಾರೋ ಪವತ್ತೇತಬ್ಬೋ"**ತಿ ಆಹ। **ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಆಭೋಗಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣರಹಿತಾತಿ** ಕಾರಣಸ್ಸ ಚ ಫಲಸ್ಸ ಚ ಅಬ್ಯಾಪಾರತಾಯ ಧಾತುಮತ್ತತಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ಆಭೋಗಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಾದೀನಮ್ಪಿ ಏವಮೇವ ಅಬ್ಯಾಪಾರತಾ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ನ ಹಿ ತಾನಿ, ತೇಸಞ್ಚ ಕಾರಣಾನಿ ಆಭುಜಿತ್ವಾ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಿತ್ವಾ ಚ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ ಕರೋನ್ತಿ ಚಾತಿ। **ಲಕ್ಖಣವಸೇನಾತಿ** "ಕಕ್ಖಳಂ ಖರಿಗತ"ನ್ತಿಆದಿವಚನಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ।

**ವೇಕನ್ತಕಂ** ಏಕಾ ಲೋಹಜಾತಿ। **ನಾಗನಾಸಿಕಲೋಹಂ** ಲೋಹಸದಿಸಂ ಲೋಹವಿಜಾತಿ ಹಲಿದ್ದಿವಿಜಾತಿ ವಿಯ। ತಿಪುತಮ್ಬಾದೀಹಿ ಮಿಸ್ಸೇತ್ವಾ ಕತಂ ಕರಣೇನ ನಿಬ್ಬತ್ತತ್ತಾ **ಕಿತ್ತಿಮಲೋಹಂ। ಮೋರಕ್ಖಾದೀನಿ** ಏವಂನಾಮಾನೇವೇತಾನಿ। **ಸಾಮುದ್ದಿಕಮುತ್ತಾತಿ** ನಿದಸ್ಸನಮತ್ತಮೇತಂ, ಸಬ್ಬಾಪಿ ಪನ ಮುತ್ತಾ ಮುತ್ತಾ ಏವ।

೧೭೪. ಅಪ್ಪೇತೀತಿ **ಆಪೋ,** ಆಬನ್ಧನವಸೇನ ಸೇಸಭೂತತ್ತಯಂ ಪಾಪುಣಾತಿ ಸಿಲೇಸತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಯೂಸಭೂತೋತಿ** ರಸಭೂತೋ। **ವಕ್ಕಹದಯಯಕನಪಪ್ಫಾಸಾನಿ ತೇಮೇನ್ತನ್ತಿ** ಏತ್ಥ ಯಕನಂ ಹೇಟ್ಠಾಭಾಗಪೂರಣೇನ, ಇತರಾನಿ ತೇಸಂ ಉಪರಿ ಥೋಕಂ ಥೋಕಂ ಪಗ್ಘರಣೇನ ತೇಮೇತಿ। **ಹೇಟ್ಠಾ ಲೇಡ್ಡುಖಣ್ಡಾನಿ ತೇಮಯಮಾನೇತಿ** ತೇಮಕತೇಮಿತಬ್ಬಾನಂ ಅಬ್ಯಾಪಾರಸಾಮಞ್ಞನಿದಸ್ಸನತ್ಥಾಯೇವ ಉಪಮಾ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ, ನ ಠಾನಸಾಮಞ್ಞನಿದಸ್ಸನತ್ಥಾಯ। ಸನ್ನಿಚಿತಲೋಹಿತೇನ ತೇಮೇತಬ್ಬಾನಂ ಕೇಸಞ್ಚಿ ಹೇಟ್ಠಾ, ಕಸ್ಸಚಿ ಉಪರಿ ಠಿತತಞ್ಚ ಸತಿಪಟ್ಠಾನವಿಭಙ್ಗೇ ವಕ್ಖತೀತಿ, ಯಕನಸ್ಸ ಹೇಟ್ಠಾಭಾಗೋ "ಠಿತಂ ಮಯಿ ಲೋಹಿತ"ನ್ತಿ ನ ಜಾನಾತಿ, ವಕ್ಕಾದೀನಿ "ಅಮ್ಹೇ ತೇಮಯಮಾನಂ ಲೋಹಿತಂ ಠಿತ"ನ್ತಿ ನ ಜಾನನ್ತೀತಿ ಏವಂ ಯೋಜನಾ ಕಾತಬ್ಬಾ। ಯಥಾ ಪನ ಭೇಸಜ್ಜಸಿಕ್ಖಾಪದೇ ನಿಯಮೋ ಅತ್ಥಿ "ಯೇಸಂ ಮಂಸಂ ಕಪ್ಪತಿ, ತೇಸಂ ಖೀರ"ನ್ತಿ, ಏವಮಿಧ ನತ್ಥಿ।

೧೭೫. **ತೇಜನವಸೇನಾತಿ** ನಿಸಿತಭಾವೇನ ತಿಕ್ಖಭಾವೇನ। ಸರೀರಸ್ಸ ಪಕತಿಂ ಅತಿಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ಉಣ್ಹಭಾವೋ **ಸನ್ತಾಪೋ,** ಸರೀರದಹನವಸೇನ ಪವತ್ತೋ ಮಹಾದಾಹೋ **ಪರಿದಾಹೋ।** ಅಯಮೇತೇಸಂ ವಿಸೇಸೋ। **ಯೇನ ಜೀರೀಯತೀತಿ** ಏಕಾಹಿಕಾದಿಜರರೋಗೇನ ಜೀರೀಯತೀತಿಪಿ ಅತ್ಥೋ ಯುಜ್ಜತಿ। ಸತವಾರಂ ತಾಪೇತ್ವಾ ಉದಕೇ ಪಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ಉದ್ಧಟಸಪ್ಪಿ **ಸತಧೋತಸಪ್ಪೀತಿ** ವದನ್ತಿ। ರಸಸೋಣಿತಮೇದಮಂಸನ್ಹಾರುಅಟ್ಠಿಅಟ್ಠಿಮಿಞ್ಜಾ **ರಸಾದಯೋ।** ಕೇಚಿ ನ್ಹಾರುಂ ಅಪನೇತ್ವಾ ಸುಕ್ಕಂ ಸತ್ತಮಧಾತುಂ ಅವೋಚುನ್ತಿ। **ಪಾಕತಿಕೋತಿ** ಖೋಭಂ ಅಪ್ಪತ್ತೋ ಸದಾ ವಿಜ್ಜಮಾನೋ। **ಪೇತಗ್ಗಿ** ಮುಖತೋ ಬಹಿ ನಿಗ್ಗತೋವ ಇಧ ಗಹಿತೋ।

೧೭೬. **ವಾಯನವಸೇನಾತಿ** ಸವೇಗಗಮನವಸೇನ, ಸಮುದೀರಣವಸೇನ ವಾ।

೧೭೭. **ಇಮಿನಾ ಯಸ್ಮಿಂ ಆಕಾಸೇ...ಪೇ॰... ತಂ ಕಥಿತನ್ತಿ** ಇದಂ ಕಸಿಣುಗ್ಘಾಟಿಮಾಕಾಸಸ್ಸ ಅಕಥಿತತಂ, ಅಜಟಾಕಾಸಸ್ಸ ಚ ಕಥಿತತಂ ದಸ್ಸೇತುಂ ವುತ್ತಂ।

೧೭೯. ಸುಖದುಕ್ಖಾನಂ ಫರಣಭಾವೋ ಸರೀರಟ್ಠಕಉತುಸ್ಸ ಸುಖದುಕ್ಖಫೋಟ್ಠಬ್ಬಸಮುಟ್ಠಾನಪಚ್ಚಯಭಾವೇನ ಯಥಾಬಲಂ ಸರೀರೇಕದೇಸಸಕಲಸರೀರಫರಣಸಮತ್ಥತಾಯ ವುತ್ತೋ, ಸೋಮನಸ್ಸದೋಮನಸ್ಸಾನಂ ಇಟ್ಠಾನಿಟ್ಠಚಿತ್ತಜಸಮುಟ್ಠಾಪನೇನ ತಥೇವ ಫರಣಸಮತ್ಥತಾಯ। ಏವಂ ಏತೇಸಂ ಸರೀರಫರಣತಾಯ ಏಕಸ್ಸ ಠಾನಂ ಇತರಂ ಪಹರತಿ, ಇತರಸ್ಸ ಚ ಅಞ್ಞನ್ತಿ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞೇನ ಸಪ್ಪಟಿಪಕ್ಖತಂ ದಸ್ಸೇತಿ, ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಪಟಿಪಕ್ಖಓಳಾರಿಕಪ್ಪವತ್ತಿ ಏವ ವಾ ಏತೇಸಂ ಫರಣಂ। ವತ್ಥಾರಮ್ಮಣಾನಿ ಚ ಪಬನ್ಧೇನ ಪವತ್ತಿಹೇತುಭೂತಾನಿ ಫರಣಟ್ಠಾನಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ, ಉಭಯವತೋ ಚ ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ ವಸೇನ ಅಯಂ ಸಪ್ಪಟಿಪಕ್ಖತಾ ದಸ್ಸಿತಾ ಸುಖದಸ್ಸನೀಯತ್ತಾ।

೧೮೧. **ಕಿಲೇಸಕಾಮಂ ಸನ್ಧಾಯಾತಿ** "ಸಙ್ಕಪ್ಪೋ ಕಾಮೋ ರಾಗೋ ಕಾಮೋ"ತಿ (ಮಹಾನಿ॰ ೧; ಚೂಳನಿ॰ ಅಜಿತಮಾಣವಪುಚ್ಛಾನಿದ್ದೇಸ ೮) ಏತ್ಥ ವುತ್ತಂ ಸಙ್ಕಪ್ಪಂ ಸನ್ಧಾಯಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಸೋಪಿ ಹಿ ವಿಬಾಧತಿ ಉಪತಾಪೇತಿ ಚಾತಿ ಕಿಲೇಸಸನ್ಥವಸಮ್ಭವತೋ ಕಿಲೇಸಕಾಮೋ ವಿಭತ್ತೋ ಕಿಲೇಸವತ್ಥುಸಮ್ಭವತೋ ವಾ। **ಕಾಮಪಟಿಸಂಯುತ್ತಾತಿ** ಕಾಮರಾಗಸಙ್ಖಾತೇನ ಕಾಮೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ, ಕಾಮಪಟಿಬದ್ಧಾ ವಾ। ಅಞ್ಞೇಸು ಚ ಕಾಮಪಟಿಸಂಯುತ್ತಧಮ್ಮೇಸು ವಿಜ್ಜಮಾನೇಸು ವಿತಕ್ಕೇಯೇವ ಕಾಮೋಪಪದೋ ಧಾತುಸದ್ದೋ ನಿರುಳ್ಹೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ ವಿತಕ್ಕಸ್ಸ ಕಾಮಪ್ಪಸಙ್ಗಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ ಸಾತಿಸಯತ್ತಾ। ಏಸ ನಯೋ **ಬ್ಯಾಪಾದಧಾತು**ಆದೀಸು। ಪರಸ್ಸ ಅತ್ತನೋ ಚ ದುಕ್ಖಾಯನಂ **ವಿಹಿಂಸಾ। ವಿಹಿಂಸನ್ತೀತಿ** ಹನ್ತುಂ ಇಚ್ಛನ್ತಿ।

೧೮೨. ಉಭಯತ್ಥ ಉಪ್ಪನ್ನೋಪಿ ಅಭಿಜ್ಝಾಸಂಯೋಗೇನ ಕಮ್ಮಪಥಜನನತೋ ಅನಭಿಜ್ಝಾಕಮ್ಮಪಥಭಿನ್ದನತೋ ಚ ಕಾಮವಿತಕ್ಕೋ "**ಕಮ್ಮಪಥಭೇದೋ**"ತಿ ವುತ್ತೋ । **ಬ್ಯಾಪಾದೋ ಪನಾತಿ** ಬ್ಯಾಪಾದವಚನೇನ ಬ್ಯಾಪಾದವಿತಕ್ಕಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ಸೋ ಹಿ ಬ್ಯಾಪಾದಧಾತೂತಿ। ತಥಾ ವಿಹಿಂಸಾಯ ವಿಹಿಂಸಾಧಾತುಯಾ ಚ ಬ್ಯಾಪಾದವಸೇನ ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ ಪಾಣಾತಿಪಾತಾದಿವಸೇನ ಚ ಕಮ್ಮಪಥಭೇದೋ ಯೋಜೇತಬ್ಬೋ। **ಏತ್ಥಾತಿ** ದ್ವೀಸು ತಿಕೇಸು। ಸಬ್ಬಕಾಮಾವಚರಸಬ್ಬಕುಸಲಸಙ್ಗಾಹಕೇಹಿ ಇತರೇ ದ್ವೇ ದ್ವೇ

ಸಙ್ಗಹೇತ್ವಾ ಕಥನಂ **ಸಬ್ಬಸಙ್ಗಾಹಿಕಕಥಾ। ಏತ್ಥಾತಿ** ಪನ ಏತಸ್ಮಿಂ ಛಕ್ಕೇತಿ ವುಚ್ಚಮಾನೇ ಕಾಮಧಾತುವಚನೇನ ಕಾಮಾವಚರಾನಂ ನೇಕ್ಖಮ್ಮಧಾತುಆದೀನಞ್ಚ ಗಹಣಂ ಆಪಜ್ಜತಿ।

**ಲಭಾಪೇತಬ್ಬಾ**ತಿ ಚಕ್ಖುಧಾತಾದಿಭಾವಂ ಲಭಮಾನಾ ಧಮ್ಮಾ ನೀಹರಿತ್ವಾ ದಸ್ಸನೇನ ಲಭಾಪೇತಬ್ಬಾ। ಚರತಿ ಏತ್ಥಾತಿ ಚಾರೋ, ಕಿಂ ಚರತಿ? ಸಮ್ಮಸನಂ, ಸಮ್ಮಸನಸ್ಸ ಚಾರೋ **ಸಮ್ಮಸನಚಾರೋ,** ತೇಭೂಮಕಧಮ್ಮಾನಂ ಅಧಿವಚನಂ।

ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ೨. ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ

೧೮೩. **ಚಕ್ಖುಸ್ಸಾ**ತಿ ವಿಸೇಸಕಾರಣಂ ಅಸಾಧಾರಣಸಾಮಿಭಾವೇನ ನಿದ್ದಿಟ್ಠಂ। ತಞ್ಹಿ ಪುಗ್ಗಲನ್ತರಾಸಾಧಾರಣಂ ನೀಲಾದಿಸಬ್ಬರೂಪಸಾಧಾರಣಞ್ಚ। **ವಿದಹತೀ**ತಿ ಏವಂ ಏವಞ್ಚ ತಯಾ ಪವತ್ತಿತಬ್ಬನ್ತಿ ವಿನಿಯುಜ್ಜಮಾನಂ ವಿಯ ಉಪ್ಪಾದೇತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ವಿದಹತೀ**ತಿ ಚ ಧಾತುಅತ್ಥೋ ಏವ ವಿಸಿಟ್ಠೋ ಉಪಸಗ್ಗೇನ ದೀಪಿತೋತಿ ವಿನಾಪಿ ಉಪಸಗ್ಗೇನ ಧಾತೂತಿ ಏಸೋ ಸದ್ದೋ ತಮತ್ಥಂ ವದತೀತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಕತ್ತುಕಮ್ಮಭಾವಕರಣಅಧಿಕರಣೇಸು ಧಾತುಪದಸಿದ್ಧಿ ಹೋತೀತಿ ಪಞ್ಚಪಿ ಏತೇ ಅತ್ಥಾ ವುತ್ತಾ। **ಸುವಣ್ಣರಜತಾದಿಧಾತುಯೋ** ಸುವಣ್ಣಾದೀನಂ ಬೀಜಭೂತಾ ಸೇಲಾದಯೋ।

**ಅತ್ತನೋ ಸಭಾವಂ ಧಾರೇನ್ತೀತಿ ಧಾತುಯೋ**ತಿ ಏತ್ಥಾಪಿ ಧಾತೀತಿ ಧಾತೂತಿ ಪದಸಿದ್ಧಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಧಾತು-ಸದ್ದೋ ಏವ ಹಿ ಧಾರಣತ್ಥೋಪಿ ಹೋತೀತಿ। ಕತ್ತುಅತ್ಥೋಪಿ ಚಾಯಂ ಪುರಿಮೇನ ಅಸದಿಸೋತಿ ನಿಸ್ಸತ್ತಸಭಾವಮತ್ತಧಾರಣಞ್ಚ ಧಾತು-ಸದ್ದಸ್ಸ ಪಧಾನೋ ಅತ್ಥೋತಿ ವಿಸುಂ ವುತ್ತೋ। **ಧಾತುಯೋ ವಿಯ ಧಾತುಯೋ**ತಿ ಏತ್ಥ ಸೀಹ-ಸದ್ದೋ ವಿಯ ಕೇಸರಿಮ್ಹಿ ನಿರುಳ್ಹೋ ಪುರಿಸೇಸು, ಸೇಲಾವಯವೇಸು ನಿರುಳ್ಹೋ ಧಾತು-ಸದ್ದೋ ಚ ಚಕ್ಖಾದೀಸು ಉಪಚರಿತೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಞಾಣಞ್ಚ ಞೇಯ್ಯಞ್ಚ ಞಾಣಞೇಯ್ಯಾನಿ, ತೇಸಂ ಅವಯವಾ ತಪ್ಪಭೇದಭೂತಾ ಧಾತುಯೋ **ಞಾಣಞೇಯ್ಯಾವಯವಾ।** ತತ್ಥ ಞಾಣಪ್ಪಭೇದಾ ಧಮ್ಮಧಾತುಏಕದೇಸೋ, ಞೇಯ್ಯಪ್ಪಭೇದಾ ಅಟ್ಠಾರಸಾಪೀತಿ ಞಾಣಞೇಯ್ಯಾವಯವಮತ್ತಾ ಧಾತುಯೋ ಹೋನ್ತಿ। ಅಥ ವಾ ಞಾಣೇನ ಞಾತಬ್ಬೋ ಸಭಾವೋ ಧಾತುಸದ್ದೇನ ವುಚ್ಚಮಾನೋ ಅವಿಪರೀತತೋ ಞಾಣಞೇಯ್ಯೋ, ನ ದಿಟ್ಠಿಆದೀಹಿ ವಿಪರೀತಗ್ಗಾಹಕೇಹಿ ಞೇಯ್ಯೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ತಸ್ಸ ಞಾಣಞೇಯ್ಯಸ್ಸ ಅವಯವಾ ಚಕ್ಖಾದಯೋ। ವಿಸಭಾಗಲಕ್ಖಣಾವಯವೇಸು ರಸಾದೀಸು ನಿರುಳ್ಹೋ ಧಾತು-ಸದ್ದೋ ತಾದಿಸೇಸು ಅಞ್ಞಾವಯವೇಸು ಚಕ್ಖಾದೀಸು ಉಪಚರಿತೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ, ರಸಾದೀಸು ವಿಯ ವಾ ಚಕ್ಖಾದೀಸು ನಿರುಳ್ಹೋವ। **ನಿಜ್ಜೀವಮತ್ತಸ್ಸೇತಂ ಅಧಿವಚನ**ನ್ತಿ ಏತೇನ ನಿಜ್ಜೀವಮತ್ತಪದತ್ಥೇ ಧಾತು-ಸದ್ದಸ್ಸ ನಿರುಳ್ಹತಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ಛ ಧಾತುಯೋ ಏತಸ್ಸಾತಿ **ಛಧಾತುಯೋ,** ಯೋ ಲೋಕೇ ''ಪುರಿಸೋ''ತಿ ಧಮ್ಮಸಮುದಾಯೋ ವುಚ್ಚತಿ, ಸೋ ಛಧಾತುರೋ ಛನ್ನಂ ಪಥವೀಆದೀನಂ ನಿಜ್ಜೀವಮತ್ತಸಭಾವಾನಂ ಸಮುದಾಯಮತ್ತೋ, ನ ಏತ್ಥ ಜೀವೋ ಪುರಿಸೋ ವಾ ಅತ್ಥೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಚಕ್ಖಾದೀನಂ ಕಮೋ ಪುಬ್ಬೇ ವುತ್ತೋತಿ ಇಧ ಏಕೇಕಸ್ಮಿಂ ತಿಕೇ ತಿಣ್ಣಂ ತಿಣ್ಣಂ ಧಾತೂನಂ ಕಮಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ **''ಹೇತುಫಲಾನುಪುಬ್ಬವವತ್ಥಾನವಸೇನಾ''**ತಿ। ಹೇತುಫಲಾನಂ ಅನುಪುಬ್ಬವವತ್ಥಾನಂ ಹೇತುಫಲಭಾವೋವ। ತತ್ಥ **ಹೇತೂ**ತಿ ಪಚ್ಚಯೋ ಅಧಿಪ್ಪೇತೋ। **ಫಲ**ನ್ತಿ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನನ್ತಿ ಆಹ **''ಚಕ್ಖುಧಾತೂ''**ತಿಆದಿ। ಮನೋಧಾತುಧಮ್ಮಧಾತೂನಞ್ಚ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಹೇತುಭಾವೋ ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ ಯೋಜೇತಬ್ಬೋ, ದ್ವಾರಭೂತಮನೋವಸೇನ ವಾ ತಸ್ಸಾ ಮನೋಧಾತುಯಾ।

**ಸಬ್ಬಾಸಂ ವಸೇನಾ**ತಿ ಯಥಾವುತ್ತಾನಂ ಆಭಾಧಾತುಆದೀನಂ ಪಞ್ಚತಿಂಸಾಯ ಧಾತೂನಂ ವಸೇನ। ಅಪರಮತ್ಥಸಭಾವಸ್ಸ ಪರಮತ್ಥಸಭಾವೇಸು ನ ಕದಾಚಿ ಅನ್ತೋಗಧತಾ ಅತ್ಥೀತಿ ಆಹ **''ಸಭಾವತೋ ವಿಜ್ಜಮಾನಾನ''**ನ್ತಿ। ಚನ್ದಾಭಾಸೂರಿಯಾಭಾದಿಕಾ ವಣ್ಣನಿಭಾ ಏವಾತಿ ಆಹ **''ರೂಪಧಾತುಯೇವ ಹಿ ಆಭಾಧಾತೂ''**ತಿ। **ರೂಪಾದಿಪಟಿಬದ್ಧಾ**ತಿ ರಾಗವತ್ಥುಭಾವೇನ ಗಹೇತಬ್ಬಾಕಾರೋ

ಸುಭನಿಮಿತ್ತನ್ತಿ ಸನ್ಧಾಯ “ರೂಪಾದಯೋವಾ”ತಿ ಅವತ್ವಾ ಪಟಿಬದ್ಧವಚನಂ ಆಹ। ಅಸತಿಪಿ ರಾಗವತ್ಥುಭಾವೇ “ಕುಸಲವಿಪಾಕಾರಮ್ಮಣಾ ಸುಭಾ ಧಾತೂ”ತಿ ದುತಿಯೋ ವಿಕಪ್ಪೋ ವುತ್ತೋ। **ವಿಹಿಂಸಾಧಾತು** ಚೇತನಾ, ಪರವಿಹೇಠನಭಾವೋ ವಾ। **ಅವಿಹಿಂಸಾ** ಕರುಣಾ।

**ಉಭೋಪೀತಿ** ಧಮ್ಮಧಾತುಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯೋ। **ಹೀನಾದೀಸು** ಪುರಿಮನಯೇನ ಹೀಳಿತಾ ಚಕ್ಖಾದಯೋ **ಹೀನಾ,** ಸಮ್ಭಾವಿತಾ **ಪಣೀತಾ,** ನಾತಿಹೀಳಿತಾ ನಾತಿಸಮ್ಭಾವಿತಾ **ಮಜ್ಝಿಮಾತಿ** ಖನ್ಧವಿಭಙ್ಗೇ ಆಗತಹೀನದುಕತೋಯೇವ ನೀಹರಿತ್ವಾ ಮಜ್ಝಿಮಾ ಧಾತು ವುತ್ತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಯದಿಪಿ ಛವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುವಸೇನ ವಿಭತ್ತಾ, ತಥಾಪಿ “ವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಗ್ಗಹಣೇನ ತಸ್ಸಾ ಪುರೇಚಾರಿಕಪಚ್ಛಾಚಾರಿಕತ್ತಾ ಮನೋಧಾತು ಗಹಿತಾವ ಹೋತೀ”ತಿ ವುತ್ತತ್ತಾ ಆಹ **“ವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು…ಪೇ॰… ಸತ್ತವಿಞ್ಞಾಣಸಙ್ಖೇಪೋಯೇವಾ”**ತಿ। ಅನೇಕೇಸಂ ಚಕ್ಖುಧಾತುಆದೀನಂ, ತಾಸು ಚ ಏಕೇಕಿಸ್ಸಾ ನಾನಪ್ಪಕಾರತಾಯ ನಾನಾಧಾತೂನಂ ವಸೇನ ಅನೇಕಧಾತುನಾನಾಧಾತುಲೋಕೋ ವುತ್ತೋತಿ ಆಹ **“ಅಟ್ಠಾರಸಧಾತುಪ್ಪಭೇದಮತ್ತಮೇವಾ”**ತಿ।

**“ಚಕ್ಖುಸೋತಘಾನಜಿವ್ಹಾಕಾಯಮನೋಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಭೇದೇನಾ”**ತಿ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ಲಿಖಿತಂ। ತತ್ಥ ನ ಚಕ್ಖಾದೀನಂ ಕೇವಲೇನ ಧಾತು-ಸದ್ದೇನ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಅಧಿಪ್ಪೇತೋ ವಿಜಾನನಸಭಾವಸ್ಸ ಪಭೇದವಚನತೋ। ವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು-ಸದ್ದೇನ ಸಮ್ಬನ್ಧೇ ಕರಿಯಮಾನೇ ದ್ವೇ ಮನೋಗಹಣಾನಿ ನ ಕತ್ತಬ್ಬಾನಿ। ನ ಹಿ ದ್ವೇ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯೋ ಅತ್ಥೀತಿ। **“ಚಕ್ಖು…ಪೇ॰… ಕಾಯಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಮನೋಧಾತೂ”**ತಿ ವಾ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಅತುಲ್ಯಯೋಗೇ ದ್ವನ್ದಸಮಾಸಾಭಾವತೋ। ಅಯಂ ಪನೇತ್ಥ ಪಾಠೋ ಸಿಯಾ “ಚಕ್ಖು…ಪೇ॰… ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಮನೋಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಭೇದೇನಾ”ತಿ।

ಖನ್ಧಾಯತನದೇಸನಾ **ಸಙ್ಖೇಪದೇಸನಾ,** ಇನ್ದ್ರಿಯದೇಸನಾ **ವಿತ್ಥಾರದೇಸನಾತಿ** ತದುಭಯಂ ಅಪೇಕ್ಖಿತ್ವಾ **ನಾತಿಸಙ್ಖೇಪವಿತ್ಥಾರಾ ಧಾತುದೇಸನಾ।** ಅಥ ವಾ ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯೇ ವುತ್ತಧಾತುದೇಸನಾ **ಅತಿಸಙ್ಖೇಪದೇಸನಾ,** ಆಭಾಧಾತುಆದೀನಂ ಅನೇಕಧಾತುನಾನಾಧಾತುಅನ್ತಾನಂ ವಸೇನ ದೇಸೇತಬ್ಬಾ **ಅತಿವಿತ್ಥಾರದೇಸನಾತಿ** ತದುಭಯಂ ಅಪೇಕ್ಖಿತ್ವಾ ಅಯಂ **“ನಾತಿಸಙ್ಖೇಪವಿತ್ಥಾರಾ”**ತಿ।

**ಭೇರೀತಲಂ ವಿಯ ಚಕ್ಖುಧಾತು** ಸದ್ದಸ್ಸ ವಿಯ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ನಿಸ್ಸಯಭಾವತೋ। ಏತಾಹಿ ಚ ಉಪಮಾಹಿ ನಿಜ್ಜೀವಾನಂ ಭೇರೀತಲದಣ್ಡಾದೀನಂ ಸಮಾಯೋಗೇ ನಿಜ್ಜೀವಾನಂ ಸದ್ದಾದೀನಂ ವಿಯ ನಿಜ್ಜೀವಾನಂ ಚಕ್ಖುರೂಪಾದೀನಂ ಸಮಾಯೋಗೇ ನಿಜ್ಜೀವಾನಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಂ ಪವತ್ತೀತಿ ಕಾರಣಫಲಾನಂ ಧಾತುಮತ್ತತಾ ಕಾರಕವೇದಕಭಾವವಿರಹಂ ದಸ್ಸೇತಿ।

**ಪುರೇಚರಾನುಚರಾ ವಿಯಾತಿ** ನಿಜ್ಜೀವಸ್ಸ ಕಸ್ಸಚಿ ಕೇಚಿ ನಿಜ್ಜೀವಾ ಪುರೇಚರಾನುಚರಾ ವಿಯಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಮನೋಧಾತುಯೇವ ವಾ ಅತ್ತನೋ ಖಣಂ ಅನತಿವತ್ತನ್ತೀ ಅತ್ತನೋ ಖಣಂ ಅನತಿವತ್ತನ್ತಾನಂಯೇವ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಂ ಅವಿಜ್ಜಮಾನೇಪಿ ಪುರೇಚರಾನುಚರಭಾವೇ ಪುಬ್ಬಕಾಲಾಪರಕಾಲತಾಯ **ಪುರೇಚರಾನುಚರಾ** ವಿಯ ದಟ್ಠಬ್ಬಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಸಲ್ಲಮಿವ ಸೂಲಮಿವ** ತಿವಿಧದುಕ್ಖತಾಸಮಾಯೋಗತೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಆಸಾಯೇವ ದುಕ್ಖಂ **ಆಸಾದುಕ್ಖಂ,** ಆಸಾವಿಘಾತಂ ದುಕ್ಖಂ ವಾ। ಸಞ್ಞಾ ಹಿ ಅಭೂತಂ ದುಕ್ಖದುಕ್ಖಮ್ಪಿ ಸುಭಾದಿತೋ ಸಞ್ಜಾನನ್ತೀ ತಂ ಆಸಂ ತಸ್ಸಾ ಚ ವಿಘಾತಂ ಆಸೀಸಿತಸುಭಾದಿಅಸಿದ್ಧಿಯಾ ಜನೇತೀತಿ। ಕಮ್ಮಪ್ಪಧಾನಾ ಸಙ್ಖಾರಾತಿ **“ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ ಪಕ್ಖಿಪನತೋ”**ತಿಆದಿಮಾಹ। **ಜಾತಿದುಕ್ಖಾನುಬನ್ಧನತೋತಿ** ಅತ್ತನಾ ನಿಬ್ಬತ್ತಿಯಮಾನೇನ ಜಾತಿದುಕ್ಖೇನ ಅನುಬನ್ಧತ್ತಾ। ಭವಪಚ್ಚಯಾ ಜಾತಿ ಹಿ ಜಾತಿದುಕ್ಖನ್ತಿ। ಪದುಮಂ ವಿಯ ದಿಸ್ಸಮಾನಂ ಖುರಚಕ್ಕಂ ವಿಯ ರೂಪಮ್ಪಿ ಇತ್ಥಿಯಾದಿಭಾವೇನ ದಿಸ್ಸಮಾನಂ ನಾನಾವಿಧುಪದ್ದವಂ ಜನೇತಿ। ಸಬ್ಬೇ ಅನತ್ಥಾ ರಾಗಾದಯೋ ಜಾತಿಆದಯೋ ಚ ವಿಸಭೂತಾ ಅಸನ್ತಾ ಸಪ್ಪಟಿಭಯಾ ಚಾತಿ ತಪ್ಪಟಿಪಕ್ಖಭೂತತ್ತಾ ಅಮತಾದಿತೋ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

**ಮುಞ್ಚಿತ್ವಾಪಿ ಅಞ್ಞಂ ಗಹೇತ್ವಾವಾತಿ** ಏತೇನ ಮಕ್ಕಟಸ್ಸ ಗಹಿತಂ ಸಾಖಂ ಮುಞ್ಚಿತ್ವಾಪಿ ಆಕಾಸೇ ಠಾತುಂ ಅಸಮತ್ಥತಾ ವಿಯ ಗಹಿತಾರಮ್ಮಣಂ ಮುಞ್ಚಿತ್ವಾಪಿ ಅಞ್ಞಂ ಅಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ಪವತ್ತಿತುಂ ಅಸಮತ್ಥತಾಯ ಮಕ್ಕಟಸಮಾನತಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ಅಟ್ಠಿವೇಧವಿದ್ಧೋಪಿ **ದಮಥಂ** ಅನುಪಗಚ್ಛನ್ತೋ ದುಟ್ಠಸ್ಸೋ **ಅಸ್ಸಖಳುಙ್ಕೋ**। ರಙ್ಗಗತೋ ನಟೋ **ರಙ್ಗನಟೋ**।

**೧೮೪. ಚಕ್ಖುಞ್ಚ ಪಟಿಚ್ಚ ರೂಪೇ ಚಾತಿ**ಆದಿನಾ ದ್ವಾರಾರಮ್ಮಣೇಸು ಏಕವಚನಬಹುವಚನನಿದ್ದೇಸಾ ಏಕನಾನಾಸನ್ತಾನಗತಾನಂ ಏಕಸನ್ತಾನಗತವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಭಾವತೋ ಏಕನಾನಾಜಾತಿಕತ್ತಾ ಚ।

**ಸಬ್ಬಧಮ್ಮೇಸೂತಿ** ಏತ್ಥ ಸಬ್ಬ-ಸದ್ದೋ ಅಧಿಕಾರವಸೇನ ಯಥಾವುತ್ತವಿಞ್ಞಾಣಸಙ್ಖಾತೇ ಆರಮ್ಮಣಸಙ್ಖಾತೇ ವಾ ಪದೇಸಸಬ್ಬಸ್ಮಿಂ ತಿಟ್ಠತೀತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುನಿದ್ದೇಸೇ "ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ನಿರುದ್ಧಸಮನನ್ತರಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಮನೋಧಾತು, ಮನೋಧಾತುಯಾಪಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ನಿರುದ್ಧಸಮನನ್ತರಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಚಿತ್ತ"ನ್ತಿ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಧಾತಾನನ್ತರಂ ಮನೋಧಾತು ವಿಯ ಮನೋಧಾತಾನನ್ತರಮ್ಪಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಚಿತ್ತನ್ತಿ ಯಾವ ಅಞ್ಞಾ ಮನೋಧಾತು ಉಪ್ಪಜ್ಜಿಸ್ಸತಿ, ತಾವ ಪವತ್ತಂ ಸಬ್ಬಂ ಚಿತ್ತಂ ಏಕತ್ತೇನ ಗಹೇತ್ವಾ ವುತ್ತನ್ತಿ ಏವಮ್ಪಿ ಅತ್ಥೋ ಲಬ್ಭತಿ। ಏವಞ್ಚ ಸತಿ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತಾನನ್ತರಂ ಉಪ್ಪನ್ನಾಯ ಮನೋಧಾತುಯಾ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಭಾವಪ್ಪಸಙ್ಗೋ ನ ಹೋತಿಯೇವ। ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಮನೋಧಾತುಕ್ಕಮನಿದಸ್ಸನಞ್ಚ ತಬ್ಬಿಧುರಸಭಾವೇನ ಉಪ್ಪತ್ತಿಟ್ಠಾನೇನ ಚ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಸ್ಸ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಭಾವದಸ್ಸನತ್ಥಂ, ನ ಅನನ್ತರುಪ್ಪತ್ತಿಮತ್ತೇನಾತಿ ತಬ್ಬಿಧುರಸಭಾವೇ ಏಕತ್ತಂ ಉಪನೇತ್ವಾ ದಸ್ಸನಂ ಯುಜ್ಜತಿ। ಅನುಪನೀತೇಪಿ ಏಕತ್ತೇ ತಬ್ಬಿಧುರಸಭಾವೇ ಏಕಸ್ಮಿಂ ದಸ್ಸಿತೇ ಸಾಮಞ್ಞವಸೇನ ಅಞ್ಞಮ್ಪಿ ಸಬ್ಬಂ ತಂ ಸಭಾವಂ ದಸ್ಸಿತಂ ಹೋತೀತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। **ಪಿ**-ಸದ್ದೇನ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಸಮ್ಪಿಣ್ಡನೇ ಚ ಸತಿ "ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾಪಿ ಸಮನನ್ತರಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಚಿತ್ತಂ...ಪೇ॰... ತಜ್ಜಾ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತೂ"ತಿ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಗ್ಗಹಣೇನ ಭವಙ್ಗಾನನ್ತರಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಮನೋಧಾತುಚಿತ್ತಂ ನಿವತ್ತಿತಂ ಹೋತೀತಿ ಚೇ? ನ, ತಸ್ಸಾ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಭಾವಾಸಿದ್ಧಿತೋ। ನ ಹಿ ಯಂ ಚೋದೀಯತಿ, ತದೇವ ಪರಿಹಾರಾಯ ಹೋತೀತಿ।

**ಮನೋಧಾತುಯಾಪಿ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾಪೀತಿ** ಮನದ್ವಯವಚನೇನ ದ್ವಿನ್ನಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞವಿಧುರಸಭಾವತಾ ದಸ್ಸಿತಾತಿ ತೇನೇವ ಮನೋಧಾತಾವಜ್ಜನಸ್ಸ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಭಾವೋ ನಿವತ್ತಿತೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ವುತ್ತೋ ಹಿ ತಸ್ಸ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುವಿಧುರೋ ಮನೋಧಾತುಸಭಾವೋ **"ಸಬ್ಬಧಮ್ಮೇಸು ವಾ ಪನ ಪಠಮಸಮನ್ನಾಹಾರೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ"**ತಿಆದಿನಾ। **ಸಾ ಸಬ್ಬಾಪೀತಿ** ಏತಂ ಮುಖಮತ್ತನಿದಸ್ಸನಂ। ನ ಹಿ ಜವನಪರಿಯೋಸಾನಾ ಏವ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು, ತದಾರಮ್ಮಣಾದೀನಿಪಿ ಪನ ಹೋನ್ತಿಯೇವಾತಿ। ಏವಂ ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಮನೋಧಾತುವಿಸಿಟ್ಠಸಭಾವವಸೇನ ಸಬ್ಬಂ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಪುನ ಮನೋದ್ವಾರವಸೇನ ಸಾತಿಸಯಂ ಜವನಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ಮನಞ್ಚ ಪಟಿಚ್ಚಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। ಯದಿ ಪನ ಛನ್ನಂ ದ್ವಾರಾನಂ ವಸೇನ ಜವನಾವಸಾನಾನೇವ ಚಿತ್ತಾನಿ ಇಧ "ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತೂ"ತಿ ದಸ್ಸಿತಾನೀತಿ ಅಯಮತ್ಥೋ ಗಯ್ಹೇಯ್ಯ, ಚುತಿಪಟಿಸನ್ಧಿಭವಙ್ಗಾನಂ ಅಗ್ಗಹಿತತ್ತಾ ಸಾವಸೇಸಾ ದೇಸನಾ ಆಪಜ್ಜತಿ, ತಸ್ಮಾ ಯಥಾವುತ್ತೇನ ನಯೇನ ಅತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಛದ್ವಾರಿಕಚಿತ್ತೇಹಿ ವಾ ಸಮಾನಲಕ್ಖಣಾನಿ ಅಞ್ಞಾನಿಪಿ "ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತೂ"ತಿ ದಸ್ಸಿತಾನೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ।

**ಪಟಿಚ್ಚಾತಿ ಆಗತಟ್ಠಾನೇತಿ** ಏತ್ಥ "ಮನೋ ಚ ನೇಸಂ ಗೋಚರವಿಸಯಂ ಪಚ್ಚನುಭೋತೀ"ತಿಆದೀಸು (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೪೫೫) ವಿಸುಂ ಕಾತುಂ ಯುತ್ತಂ, ಇಧ ಪನ "ಚಕ್ಖುಞ್ಚ ಪಟಿಚ್ಚಾ"ತಿಆದೀಸು ಚ-ಸದ್ದೇನ ಸಮ್ಪಿಣ್ಡೇತ್ವಾ ಆವಜ್ಜನಸ್ಸಪಿ ಚಕ್ಖಾದಿಸನ್ನಿಸ್ಸಿತತಾಕರಣಂ ವಿಯ **ಮನಞ್ಚ ಪಟಿಚ್ಚಾತಿ ಆಗತಟ್ಠಾನೇ** ಮನೋದ್ವಾರಸಙ್ಖಾತಭವಙ್ಗಸನ್ನಿಸ್ಸಿತಮೇವ ಆವಜ್ಜನಂ ಕಾತಬ್ಬನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ೩. ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಣ್ಣನಾ

ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕಂ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತನಯತ್ತಾ ಉತ್ತಾನಮೇವಾತಿ।

ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಧಾತುವಿಭಙ್ಗವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

# ೪. ಸಚ್ಚವಿಭಙ್ಗೋ

## ೧. ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯಂ

### ಉದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೧೮೯. **ಸಾಸನಕ್ಕಮೋತಿ** ಅರಿಯಸಚ್ಚಾನಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ ಅರಿಯಸಚ್ಚದೇಸನಾ ವಾ। ಸಕಲಞ್ಹಿ ಸಾಸನಂ ಭಗವತೋ ವಚನಂ ಸಚ್ಚವಿನಿಮುತ್ತಂ ನತ್ಥೀತಿ ಸಚ್ಚೇಸು ಕಮತಿ, ಸೀಲಸಮಾಧಿಪಞ್ಞಾಸಙ್ಖಾತಂ ವಾ ಸಾಸನಂ ಏತೇಸು ಕಮತಿ, ತಸ್ಮಾ ಕಮತಿ ಏತ್ಥಾತಿ ಕಮೋ, ಕಿಂ ಕಮತಿ? ಸಾಸನಂ, ಸಾಸನಸ್ಸ ಕಮೋ **ಸಾಸನಕ್ಕಮೋತಿ** ಸಚ್ಚಾನಿ ಸಾಸನಪವತ್ತಿಟ್ಠಾನಾನಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ, ತಂದೇಸನಾ ಚ ತಬ್ಬೋಹಾರೇನಾತಿ।

**ತಥಾತಿ** ತಂಸಭಾವಾವ। **ಅವಿತಥಾತಿ** ಅಮುಸಾಸಭಾವಾ। **ಅನಞ್ಞಥಾತಿ** ಅಞ್ಞಾಕಾರರಹಿತಾ। ದುಕ್ಖದುಕ್ಖತಾತಂನಿಮಿತ್ತತಾಹಿ ಅನಿಟ್ಠತಾ ಪೀಳನಟ್ಠೋ, ದ್ವಿಧಾಪಿ ಪರಿದಹನಂ, ಕಿಲೇಸದಾಹಸಮಾಯೋಗೋ ವಾ **ಸನ್ತಾಪಟ್ಠೋತಿ** ಅಯಮೇತೇಸಂ ವಿಸೇಸೋ। ಪುಗ್ಗಲಹಿಂಸನಂ ವಾ **ಪೀಳನಂ,** ಅತ್ತನೋ ಏವ ತಿಖಿಣಭಾವೋ ಸನ್ತಾಪನಂ **ಸನ್ತಾಪೋತಿ**। ಏತ್ಥ ಚ **ಪೀಳನಟ್ಠೋ** ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಸರಸೇನೇವ ಆವಿಭವನಾಕಾರೋ, ಇತರೇ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ಸಮುದಯಮಗ್ಗನಿರೋಧದಸ್ಸನೇಹಿ ಆವಿಭವನಾಕಾರಾತಿ ಅಯಂ ಚತುನ್ನಮ್ಪಿ ವಿಸೇಸೋ। ತತ್ರತತ್ರಾಭಿನನ್ದನವಸೇನ ಬ್ಯಾಪೇತ್ವಾ ಊಹನಂ ರಾಸಿಕರಣಂ ದುಕ್ಖನಿಬ್ಬತ್ತನಂ **ಆಯೂಹನಂ,** ಸಮುದಯತೋ ಆಗಚ್ಛತೀತಿ ವಾ ಆಯಂ, ದುಕ್ಖಂ। ತಸ್ಸ ಊಹನಂ ಪವತ್ತನಂ **ಆಯೂಹನಂ,** ಸರಸಾವಿಭಾವನಾಕಾರೋ ಏಸೋ। ನಿದದಾತಿ ದುಕ್ಖನ್ತಿ **ನಿದಾನಂ,** ''ಇದಂ ತಂ ದುಕ್ಖ''ನ್ತಿ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛಾಪೇನ್ತಂ ವಿಯ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ದುಕ್ಖದಸ್ಸನೇನ ಚಾಯಂ **ನಿದಾನಟ್ಠೋ** ಆವಿ ಭವತಿ। **ಸಂಯೋಗಪಲಿಬೋಧಟ್ಠಾ** ನಿರೋಧಮಗ್ಗದಸ್ಸನೇಹಿ, ತೇ ಚ ಸಂಸಾರಸಂಯೋಜನಮಗ್ಗನಿವಾರಣಾಕಾರಾ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

ನಿಸ್ಸರನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಸತ್ತಾ, ಸಯಮೇವ ವಾ ನಿಸ್ಸಟಂ ವಿಸಂಯುತ್ತಂ ಸಬ್ಬಸಙ್ಖತೇಹಿ ಸಬ್ಬುಪಧಿಪಟಿನಿಸ್ಸಗ್ಗಭಾವತೋತಿ **ನಿಸ್ಸರಣಂ**। ಅಯಮಸ್ಸ ಸಭಾವೇನ ಆವಿಭವನಾಕಾರೋ। **ವಿವೇಕಾಸಙ್ಖತಾಮತಟ್ಠಾ** ಸಮುದಯಮಗ್ಗದುಕ್ಖದಸ್ಸನಾವಿಭವನಾಕಾರಾ, ಸಮುದಯಕ್ಖಯಅಪ್ಪಚ್ಚಯಅವಿನಾಸಿತಾ ವಾ। ಸಂಸಾರತೋ ನಿಗ್ಗಮನಂ **ನಿಯ್ಯಾನಂ**। ಅಯಮಸ್ಸ ಸರಸೇನ ಪಕಾಸನಾಕಾರೋ, ಇತರೇ ಸಮುದಯನಿರೋಧದುಕ್ಖದಸ್ಸನೇಹಿ। ತತ್ಥ ಪಲಿಬೋಧುಪಚ್ಛೇದವಸೇನ ನಿಬ್ಬಾನಾಧಿಗಮೋವ ನಿಬ್ಬಾನನಿಮಿತ್ತತಾ **ಹೇತ್ವಟ್ಠೋ**। ಪಞ್ಞಾಪಧಾನತ್ತಾ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ನಿಬ್ಬಾನದಸ್ಸನಂ, ಚತುಸಚ್ಚದಸ್ಸನಂ ವಾ **ದಸ್ಸನಟ್ಠೋ**। ಚತುಸಚ್ಚದಸ್ಸನೇ ಕಿಲೇಸದುಕ್ಖಸನ್ತಾಪವೂಪಸಮನೇ ಚ ಆಧಿಪಚ್ಚಂ ಕರೋನ್ತಿ ಮಗ್ಗಙ್ಗಧಮ್ಮಾ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮೇಸೂತಿ ಸೋ ಮಗ್ಗಸ್ಸ **ಅಧಿಪತೇಯ್ಯಟ್ಠೋತಿ**। ವಿಸೇಸತೋ ವಾ ಆರಮ್ಮಣಾಧಿಪತಿಭೂತಾ ಮಗ್ಗಙ್ಗಧಮ್ಮಾ ಹೋನ್ತಿ ''ಮಗ್ಗಾಧಿಪತಿನೋ ಧಮ್ಮಾ''ತಿ ವಚನತೋತಿ ಸೋ ತೇಸಂ ಆಕಾರೋ **ಅಧಿಪತೇಯ್ಯಟ್ಠೋ**। ಏವಮಾದಿ ಆಹಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ತತ್ಥ **ಅಭಿಸಮಯಟ್ಠೋತಿ** ಅಭಿಸಮೇತಬ್ಬಟ್ಠೋ, ಅಭಿಸಮಯಸ್ಸ ವಾ ವಿಸಯಭೂತೋ ಅತ್ಥೋ **ಅಭಿಸಮಯಟ್ಠೋ,** ಅಭಿಸಮಯಸ್ಸೇವ ವಾ ಪವತ್ತಿಆಕಾರೋ **ಅಭಿಸಮಯಟ್ಠೋ,** ಸೋ ಚೇತ್ಥ ಅಭಿಸಮೇತಬ್ಬೇನ ಪೀಳನಾದಿನಾ ದಸ್ಸಿತೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

ಕುಚ್ಛಿತಂ ಖಂ **ದುಕ್ಖಂ**। ''**ಸಮಾಗಮೋ ಸಮೇತ**''ನ್ತಿಆದೀಸು ಕೇವಲಸ್ಸ **ಆಗಮ**-ಸದ್ದಸ್ಸ **ಏತ**-ಸದ್ದಸ್ಸ ಚ ಪಯೋಗೇ ಸಂಯೋಗತ್ಥಸ್ಸ ಅನುಪಲಬ್ಭನತೋ **ಸಂ**-ಸದ್ದಸ್ಸ ಚ ಪಯೋಗೇ ಉಪಲಬ್ಭನತೋ ''**ಸಂಯೋಗಂ ದೀಪೇತೀ**''ತಿ ಆಹ, ಏವಂ ''**ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಉದಿತ**''ನ್ತಿ ಏತ್ಥಾಪಿ। **ಅಯ**-ಸದ್ದೋ ಗತಿಅತ್ಥಸಿದ್ಧೋ ಹೇತು-ಸದ್ದೋ ವಿಯ ಕಾರಣಂ ದೀಪೇತಿ ಅತ್ತನೋ ಫಲನಿಪ್ಫಾದನೇನ ಅಯತಿ ಪವತ್ತತಿ, ಏತಿ ವಾ ಏತಸ್ಮಾ ಫಲನ್ತಿ ಅಯೋತಿ, ಸಂಯೋಗೇ ಉಪ್ಪತ್ತಿಕಾರಣಂ ಸಮುದಯೋತಿ ಏತ್ಥ

ವಿಸುಂ ಪಯುಜ್ಜಮಾನಾಪಿ ಉಪಸಗ್ಗ-ಸದ್ದಾ ಸಧಾತುಕಂ ಸಂಯೋಗತ್ಥಂ ಉಪ್ಪಾದತ್ಥಞ್ಚ ದೀಪೇನ್ತಿ ಕಿರಿಯಾವಿಸೇಸಕತ್ತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

**ಅಭಾವೋ ಏತ್ಥ ರೋಧಸ್ಸಾತಿ ನಿರೋಧೋತಿ** ಏತೇನ ನಿಬ್ಬಾನಸ್ಸ ದುಕ್ಖವಿವೇಕಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ಸಮಧಿಗತೇ ತಸ್ಮಿಂ ತದಧಿಗಮವತೋ ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ ರೋಧಾಭಾವೋ ಪವತ್ತಿಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ರೋಧಸ್ಸ ಪಟಿಪಕ್ಖಭೂತಾಯ ನಿವತ್ತಿಯಾ ಅಧಿಗತತ್ತಾತಿ ಏತಸ್ಮಿಞ್ಚತ್ಥೇ ಅಭಾವೋ ಏತಸ್ಮಿಂ ರೋಧಸ್ಸಾತಿ ನಿರೋಧೋಇಚ್ಚೇವ ಪದಸಮಾಸೋ। ದುಕ್ಖಾಭಾವೋ ಪನೇತ್ಥ ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ, ನ ನಿಬ್ಬಾನಸ್ಸೇವ। ಅನುಪ್ಪಾದೋ ಏವ ನಿರೋಧೋ **ಅನುಪ್ಪಾದನಿರೋಧೋ**। ಆಯತಿಭವಾದೀಸು ಅಪ್ಪವತ್ತಿ, ನ ಪನ ಭಙ್ಗೋತಿ ಭಙ್ಗವಾಚಕಂ ನಿರೋಧ-ಸದ್ದಂ ನಿವತ್ತೇತ್ವಾ ಅನುಪ್ಪಾದವಾಚಕಂ ಗಣ್ಹಾತಿ। ಏತಸ್ಮಿಂ ಅತ್ಥೇ ಕಾರಣೇ ಫಲೋಪಚಾರಂ ಕತ್ವಾ ನಿರೋಧಪಚ್ಚಯೋ ನಿರೋಧೋತಿ ವುತ್ತೋ। **ಪಟಿಪದಾ ಚ ಹೋತಿ** ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ **ದುಕ್ಖನಿರೋಧಪ್ಪತ್ತಿಯಾ**। ನನು ಸಾ ಏವ ದುಕ್ಖನಿರೋಧಪ್ಪತ್ತೀತಿ ತಸ್ಸಾ ಏವ ಸಾ ಪಟಿಪದಾತಿ ನ ಯುಜ್ಜತೀತಿ? ನ, ಪುಗ್ಗಲಾಧಿಗಮಸ್ಸ ಯೇಹಿ ಸೋ ಅಧಿಗಚ್ಛತಿ, ತೇಸಂ ಕಾರಣಭೂತಧಮ್ಮಾನಞ್ಚ ಪತ್ತಿಭಾವೇನ ಪಟಿಪದಾಭಾವೇನ ಚ ವುತ್ತತ್ತಾ। ಸಚ್ಛಿಕಿರಿಯಾಸಚ್ಛಿಕರಣಧಮ್ಮಾನಂ ಅಞ್ಞತ್ತಾಭಾವೇಪಿ ಹಿ ಪುಗ್ಗಲಸಚ್ಛಿಕಿರಿಯಧಮ್ಮಭಾವೇಹಿ ನಾನತ್ತಂ ಕತ್ವಾ ನಿದ್ದೇಸೋ ಕತೋ। ಅಥ ವಾ ದುಕ್ಖನಿರೋಧಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ನಿಟ್ಠಾನಂ ಫಲನ್ತಿ ತಸ್ಸಾ ದುಕ್ಖನಿರೋಧಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಪಟಿಪದತಾ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

**ಬುದ್ಧಾದಯೋ ಅರಿಯಾ ಪಟಿವಿಜ್ಝನ್ತೀ**ತಿ ಏತ್ಥ ಪಟಿವಿದ್ಧಕಾಲೇ ಪವತ್ತಂ ಬುದ್ಧಾದಿವೋಹಾರಂ "ಅಗಮಾ ರಾಜಗಹಂ ಬುದ್ಧೋ"ತಿಆದೀಸು (ಸು॰ ನಿ॰ ೪೧೦) ವಿಯ ಪುರಿಮಕಾಲೇಪಿ ಆರೋಪೇತ್ವಾ "ಬುದ್ಧಾದಯೋ"ತಿ ವುತ್ತಂ। ತೇ ಹಿ ಬುದ್ಧಾದಯೋ ಚತೂಹಿ ಮಗ್ಗೇಹಿ ಪಟಿವಿಜ್ಝನ್ತೀತಿ। ಅರಿಯಪಟಿವಿಜ್ಝಿತಬ್ಬಾನಿ ಸಚ್ಚಾನಿ **ಅರಿಯಸಚ್ಚಾನೀ**ತಿ ಚೇತ್ಥ ಪುರಿಮಪದೇ ಉತ್ತರಪದಲೋಪೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। **ಅರಿಯಾ ಇಮ**ನ್ತಿ ಪಟಿವಿಜ್ಝಿತಬ್ಬಟ್ಠೇನ ಏಕತ್ತಂ ಉಪನೇತ್ವಾ "ಇಮ"ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। **ತಸ್ಮಾ**ತಿ ತಥಾಗತಸ್ಸ ಅರಿಯತ್ತಾ ತಸ್ಸ ಸಚ್ಚಾನೀತಿ **ಅರಿಯಸಚ್ಚಾನೀ**ತಿ ವುಚ್ಚನ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ತಥಾಗತೇನ ಹಿ ಸಯಂ ಅಧಿಗತತ್ತಾ, ತೇನೇವ ಪಕಾಸಿತತ್ತಾ, ತತೋ ಏವ ಚ ಅಞ್ಞೇಹಿ ಅಧಿಗಮನೀಯತ್ತಾ ತಾನಿ ತಸ್ಸ ಹೋನ್ತೀತಿ। **ಅರಿಯಭಾವಸಿದ್ಧಿತೋಪೀ**ತಿ ಏತ್ಥ ಅರಿಯಸಾಧಕಾನಿ ಸಚ್ಚಾನಿ **ಅರಿಯಸಚ್ಚಾನೀ**ತಿ ಪುಬ್ಬೇ ವಿಯ ಉತ್ತರಪದಲೋಪೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। **ಅರಿಯಾನಿ ಸಚ್ಚಾನೀತಿಪೀ**ತಿ ಏತ್ಥ ಅವಿತಥಭಾವೇನ ಅರಣೀಯತ್ತಾ ಅಧಿಗನ್ತಬ್ಬತ್ತಾ ಅರಿಯಾನಿ, ಅರಿಯವೋಹಾರೋ ವಾ ಅಯಂ ಅವಿಸಂವಾದಕೋ ಅವಿತಥರೂಪೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

**ಬಾಧನಲಕ್ಖಣ**ನ್ತಿ ಏತ್ಥ ದುಕ್ಖದುಕ್ಖತನ್ನಿಮಿತ್ತಭಾವೋ ಬಾಧನಾ, ಉದಯಬ್ಬಯಪೀಳಿತತಾ ವಾ। ಭವಾದೀಸು ಜಾತಿಆದಿವಸೇನ ಚಕ್ಖುರೋಗಾದಿವಸೇನ ಚ ಅನೇಕಧಾ ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಪವತ್ತನಮೇವ ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ **ಸನ್ತಾಪನಂ,** ತದಸ್ಸ ಕಿಚ್ಚಂ **ರಸೋ**। ಪವತ್ತಿನಿವತ್ತೀಸು ಸಂಸಾರಮೋಕ್ಖೇಸು ಪವತ್ತಿ ಹುತ್ವಾ ಗಯ್ಹತೀತಿ **ಪವತ್ತಿಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ**। ಪಭವತಿ ಏತಸ್ಮಾ ದುಕ್ಖಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ ನಿಬ್ಬತ್ತತಿ ಪುರಿಮಭವೇನ ಪಚ್ಛಿಮಭವೋ ಘಟಿತೋ ಸಂಯುತ್ತೋ ಹುತ್ವಾ ಪವತ್ತತೀತಿ **ಪಭವೋ**। "ಏವಮ್ಪಿ ತಣ್ಹಾನುಸಯೇ ಅನೂಹತೇ ನಿಬ್ಬತ್ತತೀ ದುಕ್ಖಮಿದಂ ಪುನಪ್ಪುನ"ನ್ತಿ (ಧ॰ ಪ॰ ೩೩೮) ಏವಂ ಪುನಪ್ಪುನಂ ಉಪ್ಪಾದನಂ **ಅನುಪಚ್ಛೇದಕರಣಂ**। ಭವನಿಸ್ಸರಣನಿವಾರಣಂ **ಪಲಿಬೋಧೋ**। ರಾಗಕ್ಖಯಾದಿಭಾವೇನ ಸಬ್ಬದುಕ್ಖಸನ್ತತಾ **ಸನ್ತಿ**। **ಅಚ್ಚುತಿರಸ**ನ್ತಿ ಅಚ್ಚುತಿಸಮ್ಪತ್ತಿಕಂ। ಚವನಂ ವಾ ಕಿಚ್ಚನ್ತಿ ತದಭಾವಂ ಕಿಚ್ಚಮಿವ ವೋಹರಿತ್ವಾ ಅಚ್ಚುತಿಕಿಚ್ಚನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅಚವನಞ್ಚ ಸಭಾವಸ್ಸಾಪರಿಚ್ಚಜನಂ ಅವಿಕಾರತಾ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧನಿಮಿತ್ತಸುಞ್ಞತಾಯ ಅವಿಗ್ಗಹಂ ಹುತ್ವಾ ಗಯ್ಹತೀತಿ **ಅನಿಮಿತ್ತಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ**। ಅನುಸಯುಪಚ್ಛೇದನವಸೇನ ಸಂಸಾರಚಾರಕತೋ ನಿಗ್ಗಮನೂಪಾಯಭಾವೋ **ನಿಯ್ಯಾನಂ**। ನಿಮಿತ್ತತೋ ಪವತ್ತತೋ ಚ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ವುಟ್ಠಾನಂ ಹುತ್ವಾ ಗಯ್ಹತೀತಿ **ವುಟ್ಠಾನಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ**।

ಅಸುವಣ್ಣಾದಿ ಸುವಣ್ಣಾದಿ ವಿಯ ದಿಸ್ಸಮಾನಂ ಮಾಯಾತಿ ವತ್ಥುಸಬ್ಭಾವಾ ತಸ್ಸಾ **ವಿಪರೀತತಾ** ವುತ್ತಾ। ಉದಕಂ ವಿಯ ದಿಸ್ಸಮಾನಾ ಪನ ಮರೀಚಿ ಉಪಗತಾನಂ ತುಚ್ಛಾ ಹೋತಿ, ವತ್ಥುಮತ್ತಮ್ಪಿ ತಸ್ಸಾ ನ ದಿಸ್ಸತೀತಿ **ವಿಸಂವಾದಿಕಾ** ವುತ್ತಾ। ಮರೀಚಿಮಾಯಾಅತ್ತಾನಂ ವಿಪಕ್ಖೋ ಭಾವೋ **ತಚ್ಛಾವಿಪರೀತಭೂತಭಾವೋ**। **ಅರಿಯಞಾಣಸ್ಸಾ**ತಿ ಅವಿತಥಗಾಹಕಸ್ಸ ಞಾಣಸ್ಸ,

ತೇನ ಪಟಿವೇಧಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಾನಿ ಗಯ್ಹನ್ತಿ, ತೇಸಞ್ಚ **ಗೋಚರಭಾವೋ** ಪಟಿವಿಜ್ಝಿತಬ್ಬತಾಆರಮ್ಮಣಭಾವೋ ಚ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। **ಅಗ್ಗಿಲಕ್ಖಣಂ** ಉಣ್ಹತ್ತಂ। ತಞ್ಹಿ ಕತ್ಥಚಿ ಕಟ್ಠಾದಿಉಪಾದಾನಭೇದೇಪಿ ವಿಸಂವಾದಕಂ ವಿಪರೀತಂ ಅಭೂತಂ ವಾ ಕದಾಚಿ ನ ಹೋತಿ। "ಬ್ಯಾಧಿಧಮ್ಮಾ ಜರಾಧಮ್ಮಾ, ಅಥೋ ಮರಣಧಮ್ಮಿನೋ"ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೩.೩೯; ೫.೫೭) ಏತ್ಥ ವುತ್ತಾ ಜಾತಿಆದಿಕಾ **ಲೋಕಪಕತಿ।** ಮನುಸ್ಸಾನಂ ಉದ್ಧಂ ದೀಘತಾ, ಏಕಚ್ಚಾನಂ ತಿರಚ್ಛಾನಾನಂ ತಿರಿಯಂ ದೀಘತಾ, ವುದ್ಧಿನಿಟ್ಠಂ ಪತ್ತಾನಂ ಪುನ ಅವಡ್ಢನಂ ಏವಮಾದಿಕಾ ಚಾತಿ ವದನ್ತಿ। ತಚ್ಛಾವಿಪರೀತಭೂತಭಾವೇಸು ಪಚ್ಛಿಮೋ **ತಥತಾ,** ಪಠಮೋ **ಅವಿತಥತಾ,** ಮಜ್ಝಿಮೋ **ಅನಞ್ಞಥತಾ**ತಿ ಅಯಮೇತೇಸಂ ವಿಸೇಸೋ।

**ದುಕ್ಖಾ ಅಞ್ಞಂ ನ ಬಾಧಕ**ನ್ತಿ ಕಸ್ಮಾ ವುತ್ತಂ, ನನು ತಣ್ಹಾಪಿ ಜಾತಿ ವಿಯ ದುಕ್ಖನಿಮಿತ್ತತಾಯ ಬಾಧಿಕಾತಿ? ನ, ಬಾಧಕಪಭವಭಾವೇನ ವಿಸುಂ ಗಹಿತತ್ತಾ। ಜಾತಿಆದೀನಂ ವಿಯ ವಾ ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಅಧಿಟ್ಠಾನಭಾವೋ ದುಕ್ಖದುಕ್ಖತಾ ಚ **ಬಾಧಕತಾ,** ನ ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಪಭವಕತಾತಿ ನತ್ಥಿ ತಣ್ಹಾಯ ಪಭವಕಭಾವೇನ ಗಹಿತಾಯ ಬಾಧಕತ್ತಪ್ಪಸಙ್ಗೋ। ತೇನಾಹ **"ದುಕ್ಖಾ ಅಞ್ಞಂ ನ ಬಾಧಕ**"ನ್ತಿ। **ಬಾಧಕತ್ತನಿಯಾಮೇನಾ**ತಿ ದುಕ್ಖಂ ಬಾಧಕಮೇವ, ದುಕ್ಖಮೇವ ಬಾಧಕನ್ತಿ ಏವಂ ದ್ವಿಧಾಪಿ ಬಾಧಕತ್ತಾವಧಾರಣೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ತಂ ವಿನಾ ನಾಞ್ಞತೋ**ತಿ ಸತಿಪಿ ಅವಸೇಸಕಿಲೇಸಅವಸೇಸಾಕುಸಲಸಾಸವಕುಸಲಮೂಲಾವಸೇಸಸಾಸವಕುಸಲಧಮ್ಮಾನಂ ದುಕ್ಖಹೇತುಭಾವೇ ನ ತಣ್ಹಾಯ ವಿನಾ ತೇಸಂ ದುಕ್ಖಹೇತುಭಾವೋ ಅತ್ಥಿ, ತೇಹಿ ಪನ ವಿನಾಪಿ ತಣ್ಹಾಯ ದುಕ್ಖಹೇತುಭಾವೋ ಅತ್ಥಿ ಕುಸಲೇಹಿ ವಿನಾ ಅಕುಸಲೇಹಿ, ರೂಪಾವಚರಾದೀಹಿ ವಿನಾ ಕಾಮಾವಚರಾದೀಹಿ ಚ ತಣ್ಹಾಯ ದುಕ್ಖನಿಬ್ಬತ್ತಕತ್ತಾ। **ತಚ್ಛನಿಯ್ಯಾನಭಾವತ್ತಾ**ತಿ ದ್ವಿಧಾಪಿ ನಿಯಮೇನ ತಚ್ಛೋ ನಿಯ್ಯಾನಭಾವೋ ಏತಸ್ಸ, ನ ಮಿಚ್ಛಾಮಗ್ಗಸ್ಸ ವಿಯ ವಿಪರೀತತಾಯ, ಲೋಕಿಯಮಗ್ಗಸ್ಸ ವಿಯ ವಾ ಅನೇಕನ್ತಿಕತಾಯ ಅತಚ್ಛೋತಿ ತಚ್ಛನಿಯ್ಯಾನಭಾವೋ, ಮಗ್ಗೋ। ತಸ್ಸ ಭಾವೋ ತಚ್ಛನಿಯ್ಯಾನಭಾವತ್ತಂ, ತಸ್ಮಾ **ತಚ್ಛನಿಯ್ಯಾನಭಾವತ್ತಾ।** ಸಬ್ಬತ್ಥ ದ್ವಿಧಾಪಿ ನಿಯಮೇನ ತಚ್ಛಾವಿಪರೀತಭೂತಭಾವೋ ವುತ್ತೋತಿ ಆಹ **"ಇತಿ ತಚ್ಛಾವಿಪಲ್ಲಾಸಾ**"ತಿಆದಿ।

ಸಚ್ಚ-ಸದ್ದಸ್ಸ ಸಮ್ಭವನ್ತಾನಂ ಅತ್ಥಾನಂ ಉದ್ಧರಣಂ, ಸಮ್ಭವನ್ತೇ ವಾ ಅತ್ಥೇ ವತ್ವಾ ಅಧಿಪ್ಪೇತತ್ಥಸ್ಸ ಉದ್ಧರಣಂ **ಅತ್ಥುದ್ಧಾರೋ। ವಿರತಿಸಚ್ಚೇ**ತಿ ಮುಸಾವಾದವಿರತಿಯಂ। ನ ಹಿ ಅಞ್ಞವಿರತೀಸು ಸಚ್ಚ-ಸದ್ದೋ ನಿರುಳ್ಹೋತಿ। "ಇದಮೇವ ಸಚ್ಚಂ, ಮೋಘಮಞ್ಞ"ನ್ತಿ ಗಹಿತಾ ದಿಟ್ಠಿ **ದಿಟ್ಠಿಸಚ್ಚಂ।** "ಅಮೋಸಧಮ್ಮಂ ನಿಬ್ಬಾನಂ , ತದರಿಯಾ ಸಚ್ಚತೋ ವಿದೂ"ತಿ (ಸು॰ ನಿ॰ ೭೬೩) ಅಮೋಸಧಮ್ಮತ್ತಾ ನಿಬ್ಬಾನಂ **ಪರಮತ್ಥಸಚ್ಚಂ** ವುತ್ತಂ। ತಸ್ಸ ಪನ ತಂಸಮ್ಪಾಪಕಸ್ಸ ಚ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಪಜಾನನಾ ಪಟಿವೇಧೋ ಅವಿವಾದಕಾರಣನ್ತಿ ದ್ವಯಮ್ಪಿ "ಏಕಞ್ಹಿ ಸಚ್ಚಂ ನ ದುತಿಯಮತ್ಥಿ, ಯಸ್ಮಿಂ ಪಜಾ ನೋ ವಿವದೇ ಪಜಾನ"ನ್ತಿ (ಸು॰ ನಿ॰ ೮೯೦; ಮಹಾನಿ॰ ೧೧೯) ಮಿಸ್ಸಾ ಗಾಥಾಯ ಸಚ್ಚನ್ತಿ ವುತ್ತಂ।

**ನೇತಂ ದುಕ್ಖಂ ಅರಿಯಸಚ್ಚನ್ತಿ ಆಗಚ್ಛೇಯ್ಯ, ನೇತಂ ಠಾನಂ ವಿಜ್ಜತೀ**ತಿ ಏತೇನ ಜಾತಿಆದೀನಂ ದುಕ್ಖಅರಿಯಸಚ್ಚಭಾವೇ ಅವಿಪರೀತತಂ ದಸ್ಸೇತಿ, **ಅಞ್ಞಂ ದುಕ್ಖಂ ಅರಿಯಸಚ್ಚನ್ತಿ ಆಗಚ್ಛೇಯ್ಯ, ನೇತಂ ಠಾನಂ ವಿಜ್ಜತೀ**ತಿ ಇಮಿನಾ ದುಕ್ಖಅರಿಯಸಚ್ಚಭಾವಸ್ಸ ಜಾತಿಆದೀಸು ನಿಯತತಂ। ಸಚೇಪಿ ಕಥಞ್ಚಿ ಕೋಚಿ ಏವಂಚಿತ್ತೋ ಆಗಚ್ಛೇಯ್ಯ, ಪಞ್ಞಾಪನೇ ಪನ ಸಹಧಮ್ಮೇನ ಪಞ್ಞಾಪನೇ ಅತ್ತನೋ ವಾದಸ್ಸ ಚ ಪಞ್ಞಾಪನೇ ಸಮತ್ಥೋ ನತ್ಥೀತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಅಹಮೇತಂ...ಪೇ॰... ಪಞ್ಞಾಪೇಸ್ಸಾಮೀತಿ ಆಗಚ್ಛೇಯ್ಯ, ನೇತಂ ಠಾನಂ ವಿಜ್ಜತೀ**"ತಿ ವುತ್ತಂ। ಜಾತಿಆದೀನಂ ಅನಞ್ಞಥತಾ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಚ ತಥಾಭೂತಸ್ಸ ಅಭಾವೋಯೇವೇತ್ಥ ಠಾನಾಭಾವೋ। ಸಚೇಪಿ ಕೋಚಿ ಆಗಚ್ಛೇಯ್ಯ, ಆಗಚ್ಛತು, ಠಾನಂ ಪನ ನತ್ಥೀತಿ ಅಯಮೇತ್ಥ ಸುತ್ತತ್ಥೋ। ಏಸ ನಯೋ ದುತಿಯಸುತ್ತೇಪಿ। ತತ್ಥ ಪನ ಸಮ್ಪತ್ತಾ ಪಚ್ಚಕ್ಖತಾ ಚ **ಪಠಮತಾ,** ತಂನಿಮಿತ್ತತಾ **ದುತಿಯತಾ,** ತದುಪಸಮತಾ **ತತಿಯತಾ,** ತಂಸಮ್ಪಾಪಕತಾ **ಚತುತ್ಥತಾ**ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

ನಿಬ್ಬುತಿಕಾಮೇನ ಪರಿಜಾನನಾದೀಹಿ ಅಞ್ಞಂ ಕಿಞ್ಚಿ ಕಿಚ್ಚಂ ಕಾತಬ್ಬಂ ನತ್ಥಿ, ಧಮ್ಮಞಾಣಕಿಚ್ಚಂ ವಾ ಇತೋ ಅಞ್ಞಂ ನತ್ಥಿ, ಪರಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾದೀನಿ ಚ ಏತಪ್ಪರಮಾನೇವಾತಿ **ಚತ್ತಾರೇವ ವುತ್ತಾನಿ।** ತಣ್ಹಾಯ ಆದೀನವದಸ್ಸಾವೀನಂ ವಸೇನ "ತಣ್ಹಾವತ್ಥುಆದೀನಂ

ಏತಂಪರಮತಾಯಾ"ತಿ ವುತ್ತಂ। ತಥಾ ಆಲಯೇ ಪಞ್ಚಕಾಮಗುಣಸಙ್ಖಾತೇ, ಸಕಲವತ್ಥುಕಾಮಸಙ್ಖಾತೇ, ಭವತ್ತಯಸಙ್ಖಾತೇ ವಾ ದುಕ್ಖೇ ದೋಸದಸ್ಸಾವೀನಂ ವಸೇನ "ಆಲಯಾದೀನಂ ಏತಂಪರಮತಾಯಾ"ತಿ ವುತ್ತಂ।

**ಸಹೇತುಕೇನ ದುಕ್ಖೇನಾ**ತಿ ಏತೇನ ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಅಬ್ಬೋಚ್ಛಿನ್ನತಾದಸ್ಸನೇನ ಅತಿಸಂವೇಗವತ್ಥುತಂ ದಸ್ಸೇತಿ।

ನ ಪಟಿವೇಧಞಾಣಂ ವಿಯ ಸಕಿದೇವ ಬುಜ್ಝತಿ, ಅಥ ಖೋ ಅನು ಅನು ಬುಜ್ಝನತೋ **ಅನುಬೋಧೋ,** ಅನುಸ್ಸವಾಕಾರಪರಿವಿತಕ್ಕದಿಟ್ಠಿನಿಜ್ಝಾನಕ್ಖನ್ತಿಅನುಗತೋ ವಾ ಬೋಧೋ **ಅನುಬೋಧೋ।** ನ ಹಿ ಸೋ ಪಚ್ಚಕ್ಖತೋ ಬುಜ್ಝತಿ, ಅನುಸ್ಸವಾದಿವಸೇನ ಪನ ಕಪ್ಪೇತ್ವಾ ಗಣ್ಹಾತೀತಿ। **ಕಿಚ್ಚತೋ**ತಿ ಪರಿಜಾನನಾದಿತೋ। ತಂಕಿಚ್ಚಕರಣೇನೇವ ಹಿ ತಾನಿ ತಸ್ಸ ಪಾಕಟಾನಿ। ವಿವಟ್ಟಾನುಪಸ್ಸನಾಯ ಹಿ ಸಙ್ಖಾರೇಹಿ ಪತಿಲೀಯಮಾನಮಾನಸಸ್ಸ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ಮಗ್ಗಞಾಣಂ ವಿಸಙ್ಖಾರಂ ದುಕ್ಖನಿಸ್ಸರಣಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ದುಕ್ಖಂ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ದತಿ, ದುಕ್ಖಗತಞ್ಚ ತಣ್ಹಂ ಪಜಹತಿ, ನಿರೋಧಞ್ಚ ಫುಸತಿ ಆದಿಚ್ಚೋ ವಿಯ ಪಭಾಯ, ಸಮ್ಮಾಸಙ್ಕಪ್ಪಾದೀಹಿ ಸಹ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ತಂ ಮಗ್ಗಂ ಭಾವೇತಿ, ನ ಚ ಸಙ್ಖಾರೇ ಅಮುಞ್ಚಿತ್ವಾ ಪವತ್ತಮಾನೇನ ಞಾಣೇನ ಏತಂ ಸಬ್ಬಂ ಸಕ್ಕಾ ಕಾತುಂ ನಿಮಿತ್ತಪವತ್ತೇಹಿ ಅವುಟ್ಠಿತತ್ತಾ, ತಸ್ಮಾ ಏತಾನಿ ಕಿಚ್ಚಾನಿ ಕರೋನ್ತಂ ತಂ ಞಾಣಂ ದುಕ್ಖಾದೀನಿ ವಿಭಾವೇತಿ ತತ್ಥ ಸಮ್ಮೋಹನಿವತ್ತನೇನಾತಿ **"ಚತ್ತಾರಿಪಿ ಸಚ್ಚಾನಿ ಪಸ್ಸತೀ"**ತಿ ವುತ್ತಂ।

**ದುಕ್ಖಸಮುದಯಮ್ಪಿ ಸೋ ಪಸ್ಸತೀ**ತಿ ಕಾಲನ್ತರದಸ್ಸನಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತನ್ತಿ ಚೇ? ನ, "ಯೋ ನು ಖೋ, ಆವುಸೋ, ದುಕ್ಖಂ ಪಸ್ಸತಿ, ದುಕ್ಖಸಮುದಯಮ್ಪಿ ಸೋ ಪಸ್ಸತೀ"ತಿಆದಿನಾ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೧೧೦೦) ಏಕದಸ್ಸಿನೋ ಅಞ್ಞತ್ತಯದಸ್ಸಿತಾವಿಚಾರಣಾಯ ತಸ್ಸಾ ಸಾಧನತ್ಥಂ ಗವಂಪತಿತ್ಥೇರೇನ ಇಮಸ್ಸ ಸುತ್ತಸ್ಸ ಆಹರಿತತ್ತಾ ಪಚ್ಚೇಕಞ್ಚ ಸಚ್ಚೇಸು ದಿಸ್ಸಮಾನೇಸು ಅಞ್ಞತ್ತಯದಸ್ಸನಸ್ಸ ಯೋಜಿತತ್ತಾ। ಅಞ್ಞಥಾ ಅನುಪುಬ್ಬಾಭಿಸಮಯೇ ಪುರಿಮದಿಟ್ಠಸ್ಸ ಪಚ್ಛಾ ಅದಸ್ಸನತೋ ಸಮುದಯಾದಿದಸ್ಸಿನೋ ದುಕ್ಖಾದಿದಸ್ಸನತಾ ನ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ ಸಿಯಾತಿ। ಸುದ್ಧಸಙ್ಖಾರಪುಞ್ಜಮತ್ತದಸ್ಸನತೋ **ಸಕ್ಕಾಯದಿಟ್ಠಿ**ಪರಿಯುಟ್ಠಾನಂ ನಿವಾರೇತಿ। "ಲೋಕಸಮುದಯಂ ಖೋ, ಕಚ್ಚಾನ, ಯಥಾಭೂತಂ ಸಮ್ಮಪ್ಪಞ್ಞಾಯ ಪಸ್ಸತೋ ಯಾ ಲೋಕೇ ನತ್ಥಿತಾ, ಸಾ ನ ಹೋತೀ"ತಿ ವಚನತೋ ಸಮುದಯದಸ್ಸನಂ ಹೇತುಫಲಪ್ಪಬನ್ಧಾವಿಚ್ಛೇದದಸ್ಸನವಸೇನ **ಉಚ್ಛೇದದಿಟ್ಠಿ**ಪರಿಯುಟ್ಠಾನಂ ನಿವತ್ತೇತಿ। "ಲೋಕನಿರೋಧಂ ಖೋ... ಪೇ॰... ಪಸ್ಸತೋ ಯಾ ಲೋಕೇ ಅತ್ಥಿತಾ, ಸಾ ನ ಹೋತೀ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೧೫) ವಚನತೋ ನಿರೋಧದಸ್ಸನಂ ಹೇತುನಿರೋಧಾ ಫಲನಿರೋಧದಸ್ಸನವಸೇನ **ಸಸ್ಸತದಿಟ್ಠಿ**ಪರಿಯುಟ್ಠಾನಂ ನಿವಾರೇತಿ। ಅತ್ತಕಾರಸ್ಸ ಪಚ್ಚಕ್ಖದಸ್ಸನತೋ ಮಗ್ಗದಸ್ಸನೇನ "ನತ್ಥಿ ಅತ್ತಕಾರೇ, ನತ್ಥಿ ಪರಕಾರೇ, ನತ್ಥಿ ಪುರಿಸಕಾರೇ"ತಿಆದಿಕಂ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೧೬೮) **ಅಕಿರಿಯದಿಟ್ಠಿ**ಪರಿಯುಟ್ಠಾನಂ ಪಜಹತಿ। "ನತ್ಥಿ ಹೇತು, ನತ್ಥಿ ಪಚ್ಚಯೋ ಸತ್ತಾನಂ ಸಂಕಿಲೇಸಾಯ, ಅಹೇತೂ ಅಪ್ಪಚ್ಚಯಾ ಸತ್ತಾ ಸಂಕಿಲಿಸ್ಸನ್ತಿ। ನತ್ಥಿ ಹೇತು...ಪೇ॰... ವಿಸುದ್ಧಿಯಾ, ಅಹೇತೂ ಅಪ್ಪಚ್ಚಯಾ ಸತ್ತಾ ವಿಸುಜ್ಝನ್ತೀ"ತಿಆದಿಕಾ ಅಹೇತುಕದಿಟ್ಠಿ ಚ ಇಧ ಅಕಿರಿಯದಿಟ್ಠಿಗ್ಗಹಣೇನ ಗಹಿತಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ಸಾಪಿ ಹಿ ವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗದಸ್ಸನೇನ ಪಹೀಯತೀತಿ।

ದುಕ್ಖಞಾಣಂ ಸಮುದಯಫಲಸ್ಸ ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಅಧುವಾದಿಭಾವಂ ಪಸ್ಸತೀತಿ **ಫಲೇ ವಿಪ್ಪಟಿಪತ್ತಿಂ** ನಿವತ್ತೇತಿ। "ಇಸ್ಸರೋ ಲೋಕಂ ಪವತ್ತೇತಿ ನಿವತ್ತೇತಿ ಚಾ"ತಿ **ಇಸ್ಸರಕಾರಣಿನೋ** ವದನ್ತಿ, ಪಧಾನತೋ ಆವಿ ಭವತಿ, ತತ್ಥೇವ ಚ ಪತಿಲೀಯತೀತಿ **ಪಧಾನಕಾರಣಿನೋ।** "ಕಾಲವಸೇನೇವ ಪವತ್ತತಿ ನಿವತ್ತತಿ ಚಾ"ತಿ **ಕಾಲವಾದಿನೋ।** "ಸಭಾವೇನೇವ ಸಮ್ಭೋತಿ ವಿಭೋತಿ ಚಾ"ತಿ **ಸಭಾವವಾದಿನೋ। ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಅಣೂಹಿ ಲೋಕೋ ಪವತ್ತತಿ, ಸಬ್ಬಂ ಪುಬ್ಬೇಕತಹೇತೂತಿ ಏವಮಾದಿ ಅಕಾರಣಪರಿಗ್ಗಹೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ರಾಮುದಕಾಳಾರಾದೀನಂ ವಿಯ **ಅರೂಪಲೋಕೇ,** ನಿಗಣ್ಠಾದೀನಂ ವಿಯ **ಲೋಕಥುಪಿಕಾಯ ಅಪವಗ್ಗೋ** ಮೋಕ್ಖೋತಿ ಗಹಣಂ । **ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಪಧಾನಸ್ಸ ಅಪ್ಪವತ್ತಿ, ಗುಣವಿಯುತ್ತಸ್ಸ ಅತ್ತನೋ ಸಕತ್ತನಿ ಅವಟ್ಠಾನಂ, ಬ್ರಹ್ಮುನಾ ಸಲೋಕತಾ, ದಿಟ್ಠಧಮ್ಮನಿಬ್ಬಾನವಾದಾತಿ ಏವಮಾದಿಗ್ಗಹಣಞ್ಚ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಏತ್ಥ **ಗುಣವಿಯುತ್ತಸ್ಸಾ**ತಿ ಬುದ್ಧಿಸುಖದುಕ್ಖಇಚ್ಛಾದೋಸಪಯತ್ತಧಮ್ಮಾಧಮ್ಮಸಙ್ಖಾರೇಹಿ ನವಹಿ ಅತ್ತಗುಣೇಹಿ ವಿಪ್ಪಯುತ್ತಸ್ಸಾತಿ ಕಣಾದಭಕ್ಖವಾದೋ। ಇನ್ದ್ರಿಯತಪ್ಪನಪುತ್ತಮುಖದಸ್ಸನಾದೀಹಿ ವಿನಾ ಅಪವಗ್ಗೋ ನತ್ಥೀತಿ ಗಹೇತ್ವಾ ತಥಾಪವತ್ತನಂ **ಕಾಮಸುಖಲ್ಲಿಕಾನುಯೋಗೋ।**

ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಬಾಹಿರೇಸು ದ್ವಾದಸಸು ಆಯತನೇಸು ಕಾಮಭವವಿಭವತಣ್ಹಾವಸೇನ ದ್ವಾದಸ ತಿಕಾ **ಛತ್ತಿಂಸ ತಣ್ಹಾವಿಚರಿತಾನಿ। ಖುದ್ದಕವತ್ಥುವಿಭಙ್ಗೇ** ವಾ ಆಗತನಯೇನ ಕಾಲವಿಭಾಗಂ ಅನಾಮಸಿತ್ವಾ ವುತ್ತಾನಿ। ವೀಮಂಸಿದ್ಧಿಪಾದಾದಯೋ ಬೋಧಿಪಕ್ಖಿಯಾ ಕಿಚ್ಚನಾನತ್ತೇನ ವುತ್ತಾ, ಅತ್ಥತೋ ಏಕತ್ತಾ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಮುಖೇನ ತತ್ಥ ಅನ್ತೋಗಧಾ। **ತಯೋ ನೇಕ್ಖಮ್ಮವಿತಕ್ಕಾದಯೋತಿ** ಲೋಕಿಯಕ್ಖಣೇ ಅಲೋಭಮೇತ್ತಾಕರುಣಾಸಮ್ಪಯೋಗವಸೇನ ಭಿನ್ನಾ ಮಗ್ಗಕ್ಖಣೇ ಲೋಭಬ್ಯಾಪಾದವಿಹಿಂಸಾಸಮುಚ್ಛೇದವಸೇನ ತಯೋತಿ ಏಕೋಪಿ ವುತ್ತೋ। ಏಸ ನಯೋ ಸಮ್ಮಾವಾಚಾದೀಸು। ಅಪ್ಪಿಚ್ಛತಾಸನ್ತುಟ್ಠಿತಾನಂ ಪನ ಭಾವೇ ಸಮ್ಮಾಆಜೀವಸಮ್ಭವತೋ ತೇನ ತೇಸಂ ಸಙ್ಗಹೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಭವನ್ತರೇಪಿ ಜೀವಿತಹೇತುಪಿ ಅರಿಯೇಹಿ ಅವೀತಿಕ್ಕಮನೀಯತ್ತಾ ಅರಿಯಕನ್ತಾನಂ ಸಮ್ಮಾವಾಚಾದಿಸೀಲಾನಂ ಗಹಣೇನ ಯೇನ ಸದ್ಧಾಹತ್ಥೇನ ತಾನಿ ಪರಿಗ್ಗಹೇತಬ್ಬಾನಿ, ಸೋ ಸದ್ಧಾಹತ್ಥೋ ಗಹಿತೋಯೇವ ಹೋತೀತಿ ತತೋ ಅನಞ್ಞಾನಿ ಸದ್ಧಿನ್ದ್ರಿಯಸದ್ಧಾಬಲಾನಿ ತತ್ಥ ಅನ್ತೋಗಧಾನಿ ಹೋನ್ತಿ। **ತೇಸಂ ಅತ್ಥಿತಾಯಾತಿ** ಸದ್ಧಿನ್ದ್ರಿಯಸದ್ಧಾಬಲಛನ್ದಿದ್ಧಿಪಾದಾನಂ ಅತ್ಥಿತಾಯ ಸೀಲಸ್ಸ ಅತ್ಥಿಭಾವತೋ ತಿವಿಧೇನಪಿ ಸೀಲೇನ ತೇ ತಯೋಪಿ ಗಹಿತಾತಿ ತತ್ಥ ಅನ್ತೋಗಧಾ। **ಚಿತ್ತಸಮಾಧೀತಿ** ಚಿತ್ತಿದ್ಧಿಪಾದಂ ವದತಿ। "ಚಿತ್ತಂ ಪಞ್ಞಞ್ಚ ಭಾವಯ"ನ್ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೧.೨೩, ೧೯೨) ಹಿ ಚಿತ್ತಮುಖೇನ ಸಮಾಧಿ ವುತ್ತೋತಿ ಸಮಾಧಿಮುಖೇನ ಚಿತ್ತಮ್ಪಿ ವತ್ತಬ್ಬತಂ ಅರಹತಿ। ಚಿತ್ತಿದ್ಧಿಪಾದಭಾವನಾಯ ಪನ ಸಮಾಧಿಪಿ ಅಧಿಮತ್ತೋ ಹೋತೀತಿ ವೀಮಂಸಿದ್ಧಿಪಾದಾದಿವಚನಂ ವಿಯ ಚಿತ್ತಿದ್ಧಿಪಾದವಚನಂ ಅವತ್ವಾ ಇಧ **"ಚಿತ್ತಸಮಾಧೀ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। "ಪೀತಿಮನಸ್ಸ ಕಾಯೋ ಪಸ್ಸಮ್ಭತಿ, ಪಸ್ಸದ್ಧಕಾಯೋ ಸುಖಂ ವೇದೇತಿ, ಸುಖಿನೋ ಚಿತ್ತಂ ಸಮಾಧಿಯತೀ"ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೩.೩೫೯; ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೩೭೬; ಅ॰ ನಿ॰ ३.೯೬; ೧೧.೧೨) ವಚನತೋ ಸಮಾಧಿಉಪಕಾರಾ ಪೀತಿಪಸ್ಸದ್ಧಿಯೋ, ತಸ್ಮಾ ಸಮಾಧಿಗ್ಗಹಣೇನ ಗಹಿತಾ, ಉಪೇಕ್ಖಾ ಪನ ಸಮಾಧಿಉಪಕಾರಕತೋ ತಂಸದಿಸಕಿಚ್ಚತೋ ಚ, ತಸ್ಮಾ ಸಮ್ಮಾಸಮಾಧಿವಸೇನ ಏತೇಸಂ ಅನ್ತೋಗಧತಾ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

**ಭಾರೋ ವಿಯ** ವಿಘಾತಕತ್ತಾ। **ದುಬ್ಭಿಕ್ಖಮಿವ** ಬಾಧಕತ್ತಾ। "ನಿಬ್ಬಾನಪರಮಂ ಸುಖ"ನ್ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೨.೨೧೫, ೨೧೭; ಧ॰ ಪ॰ ೨೦೩, ೨೦೪) ಸುಖಭಾವತೋ **ಸುಭಿಕ್ಖಮಿವ**। ಅನಿಟ್ಠಭಾವತೋ ಸಾಸಙ್ಕಸಪ್ಪಟಿಭಯತೋ ಚ ದುಕ್ಖಂ **ವೇರೀವಿಸರುಕ್ಖಭಯಓರಿಮತೀರೂಪಮಂ**।

**ತಥತ್ಥೇನಾತಿ** ತಥಸಭಾವೇನ, ಪರಿಞ್ಞೇಯ್ಯಭಾವೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಏತೇನ ಅರಿಯಸಚ್ಚದ್ವಯಂ ಸಿಯಾ ದುಕ್ಖಂ, ನ ಅರಿಯಸಚ್ಚಂ, ಸಿಯಾ ಅರಿಯಸಚ್ಚಂ, ನ ದುಕ್ಖನ್ತಿ ಇಮಮತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ಅರಿಯಸಚ್ಚ-ಸದ್ದಪರಾ ಹಿ ದುಕ್ಖಾದಿಸದ್ದಾ ಪರಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾದಿಭಾವಂ ವದನ್ತಿ। ತೇನೇವ ಅರಿಯಸಚ್ಚ-ಸದ್ದಾನಪೇಕ್ಖಂ ದುಕ್ಖ-ಸದ್ದಂ ಸನ್ಧಾಯ ಮಗ್ಗಸಮ್ಪಯುತ್ತಸಾಮಞ್ಞಫಲಧಮ್ಮಾನಂ ಆದಿಪದಸಙ್ಗಹೋ ವುತ್ತೋ, ತದಪೇಕ್ಖಂ ಸನ್ಧಾಯ ಚತುತ್ಥಪದಸಙ್ಗಹೋ। ಸಮುದಯಾದೀಸು ಅವಸೇಸಕಿಲೇಸಾದಯೋ ಸಮುದಯೋ, ನ ಅರಿಯಸಚ್ಚಂ, ಸಙ್ಖಾರನಿರೋಧೋ ನಿರೋಧಸಮಾಪತ್ತಿ ಚ ನಿರೋಧೋ, ನ ಅರಿಯಸಚ್ಚಂ, ಅರಿಯಮಗ್ಗತೋ ಅಞ್ಞಾನಿ ಮಗ್ಗಙ್ಗಾನಿ ಮಗ್ಗೋ, ನ ಅರಿಯಸಚ್ಚನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ನಯೇನ ಯೋಜನಾ ಕಾತಬ್ಬಾ। ದುಕ್ಖಂ ವೇದನೀಯಮ್ಪಿ ಸನ್ತಂ ವೇದಕರಹಿತಂ, ಕೇವಲಂ ಪನ ತಸ್ಮಿಂ ಅತ್ತನೋ ಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಪವತ್ತಮಾನೇ ದುಕ್ಖಂ ವೇದೇತೀತಿ ವೋಹಾರಮತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಏವಂ ಇತರೇಸುಪಿ।

**ಕಿರಿಯಾವ ವಿಜ್ಜತೀತಿ** ಸಮುದಯಮೇವ ವದತಿ, ತಸ್ಸ ವಾ ದುಕ್ಖಪಚ್ಚಯಭಾವಂ। ಮಗ್ಗೋ ಅತ್ಥೀತಿ ವತ್ತಬ್ಬೇ **"ಮಗ್ಗಮತ್ಥೀ"**ತಿ ಓಕಾರಸ್ಸ ಅಭಾವೋ ಕತೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। **ಗಮಕೋತಿ** ಗನ್ತಾ। ಸಾಸವತಾ ಅಸುಭತಾತಿ ಕತ್ವಾ ನಿರೋಧಮಗ್ಗಾ **ಸುಭಾ ಏವ**। ದುಕ್ಖಾದೀನಂ ಪರಿಯಾಯೇನ ಸಮುದಯಾದಿಭಾವೋ ಚ ಅತ್ಥಿ, ನ ಪನ ನಿರೋಧಭಾವೋ, ನಿರೋಧಸ್ಸ ವಾ ದುಕ್ಖಾದಿಭಾವೋತಿ ನ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಸಮಙ್ಗಿತಾತಿ ಆಹ **"ನಿರೋಧಸುಞ್ಞಾನಿ ವಾ"**ತಿಆದಿ। **ಸಮುದಯೇ ದುಕ್ಖಸ್ಸಾಭಾವತೋತಿ** ಪೋನೋಬ್ಭವಿಕಾಯ ತಣ್ಹಾಯ ಪುನಬ್ಭವಸ್ಸ ಅಭಾವತೋ। ಯಥಾ ವಾ ಪಕತಿವಾದೀನಂ ವಿಕಾರಾವಿಭಾವತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಪಟಿಪ್ಪಲೀನಾ ಚ ಪಕತಿಭಾವೇನೇವ ತಿಟ್ಠನ್ತಿ, ನ ಏವಂ ಸಮುದಯಸಮ್ಪಯುತ್ತಮ್ಪಿ ದುಕ್ಖಂ ಸಮುದಯಭಾವೇನ ತಿಟ್ಠತೀತಿ ಆಹ **"ಸಮುದಯೇ ದುಕ್ಖಸ್ಸಾಭಾವತೋ"**ತಿ। ಯಥಾ ಅವಿಭತ್ತೇಹಿ ವಿಕಾರೇಹಿ ಮಹನ್ತಾ ವಿಸೇಸಿನ್ದ್ರಿಯಭೂತವಿಸೇಸೇಹಿ ಪಕತಿಭಾವೇನೇವ ಠಿತೇಹಿ ಪಕತಿ ಸಗಬ್ಭಾ ಪಕತಿವಾದೀನಂ,

ಏವಂ ನ ಫಲೇನ ಸಗಬ್ಭೋ ಹೇತೂತಿ ಅತ್ಥೋ। **ದುಕ್ಖಸಮುದಯಾನಂ ನಿರೋಧಮಗ್ಗಾನಞ್ಚ ಅಸಮವಾಯಾ**ತಿ ಏತಂ ವಿವರನ್ತೋ ಆಹ "**ನ ಹೇತುಸಮವೇತಂ ಹೇತುಫಲ**"ನ್ತಿಆದಿ। ತತ್ಥ ಇಧ ತನ್ತೂಸು ಪಟೋ, ಕಪಾಲೇಸು ಘಟೋ, ಬಿರಣೇಸು ಕಟೋ, ದ್ವೀಸು ಅಣೂಸು ದ್ವಿಅಣುಕನ್ತಿಆದಿನಾ ಇಧ ಬುದ್ಧಿವೋಹಾರಜನಕೋ ಅವಿಸುಂ ಸಿದ್ಧಾನಂ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಸಮವಾಯೋ, ತೇನ ಸಮವಾಯೇನ ಕಾರಣೇಸು ದ್ವೀಸು ಅಣೂಸು ದ್ವಿಅಣುಕಂ ಫಲಂ ಸಮವೇತಂ ಏಕೀಭೂತಮಿವ ಸಮ್ಬನ್ಧಂ, ತೀಸು ಅಣೂಸು ತಿಅಣುಕನ್ತಿ ಏವಂ ಮಹಾಪಥವಿಮಹಾಉದಕಮಹಾಅಗ್ಗಿಮಹಾವಾತಕ್ಖನ್ಧಪರಿಯನ್ತಂ ಫಲಂ ಅತ್ತನೋ ಕಾರಣೇಸು ಸಮವೇತನ್ತಿ ಸಮವಾಯವಾದಿನೋ ವದನ್ತಿ। ಏವಂ ಪನ ವದನ್ತೇಹಿ ಅಪರಿಮಾಣೇಸು ಕಾರಣೇಸು ಮಹಾಪರಿಮಾಣಂ ಏಕಂ ಫಲಂ ಸಮವೇತಂ ಅತ್ತನೋ ಅನ್ತೋಗಧೇಹಿ ಕಾರಣೇಹಿ ಸಗಬ್ಭಂ ಅಸುಞ್ಞನ್ತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ, ಏವಮಿಧ ಸಮವಾಯಾಭಾವಾ ಫಲೇ ಹೇತು ನತ್ಥೀತಿ ಹೇತುಸುಞ್ಞಂ ಫಲನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ಪವತ್ತಿಭಾವತೋ**ತಿ ಸಂಸಾರಸ್ಸ ಪವತ್ತಿಭಾವತೋ। **ಚತುಆಹಾರಭೇದತೋ**ತಿ ಇಮಿನಾ ಚತ್ತಾರೋ ಆಹಾರಭೇದೇ ತೇಹಿ ಭಿನ್ನೇ ತಪ್ಪಚ್ಚಯಧಮ್ಮಭೇದೇ ಚ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ। **ರೂಪಾಭಿನನ್ದನಾದಿಭೇದೋ** ರೂಪಾದಿಖನ್ಧವಸೇನ, ಆರಮ್ಮಣವಸೇನ ವಾ। ಉಪಾದಾನೇಹಿ ಉಪಾದೀಯತೀತಿ ಉಪಾದಿ, ಉಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧಪಞ್ಚಕಂ। ನಿಬ್ಬಾನಞ್ಚ ತಂನಿಸ್ಸರಣಭೂತಂ ತಸ್ಸ ವೂಪಸಮೋ ತಂಸನ್ತೀತಿ ಕತ್ವಾ ತಸ್ಸ ಯಾವ ಪಚ್ಛಿಮಂ ಚಿತ್ತಂ, ತಾವ ಸೇಸತಂ, ತತೋ ಪರಞ್ಚ ಅನವಸೇಸತಂ ಉಪಾದಾಯ "**ಸಉಪಾದಿಸೇಸನಿಬ್ಬಾನಧಾತು ಅನುಪಾದಿಸೇಸನಿಬ್ಬಾನಧಾತೂ**"ತಿ ದ್ವಿಧಾ ವೋಹರೀಯತೀತಿ। "ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿ ಸಮ್ಮಾಸಙ್ಕಪ್ಪೋ **ವಿಪಸ್ಸನಾ,** ಇತರೇ **ಸಮಥೋ**"ತಿ ವದನ್ತಿ। ಸೀಲಮ್ಪಿ ಹಿ ಸಮಥಸ್ಸ ಉಪಕಾರಕತ್ತಾ ಸಮಥಗ್ಗಹಣೇನ ಗಯ್ಹತೀತಿ ತೇಸಂ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಅಥ ವಾ ಯಾನದ್ವಯವಸೇನ ಲದ್ಧೋ ಮಗ್ಗೋ **ಸಮಥೋ ವಿಪಸ್ಸನಾ**ತಿ ಆಗಮನವಸೇನ ವುತ್ತೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। **ಸಪ್ಪದೇಸತ್ತಾ**ತಿ ಸೀಲಕ್ಖನ್ಧಾದೀನಂ ಏಕದೇಸತ್ತಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸೀಲಕ್ಖನ್ಧಾದಯೋ ಹಿ ಸಬ್ಬಲೋಕಿಯಲೋಕುತ್ತರಸೀಲಾದಿಸಙ್ಗಾಹಕಾ, ಅರಿಯಮಗ್ಗೋ ಲೋಕುತ್ತರೋಯೇವಾತಿ ತದೇಕದೇಸೋ ಹೋತಿ।

**ಓನತಸಹಾಯೋ ವಿಯ ವಾಯಾಮೋ** ಪಗ್ಗಹಕಿಚ್ಚಸಾಮಞ್ಞತೋ। **ಅಂಸಕೂಟಂ ದತ್ವಾ ಠಿತಸಹಾಯೋ ವಿಯ ಸತಿ** ಅಪಿಲಾಪನವಸೇನ ನಿಚ್ಚಲಭಾವಕರಣಸಾಮಞ್ಞತೋ। **ಸಜಾತಿತೋ**ತಿ ಸವಿತಕ್ಕಸವಿಚಾರಾದಿಭೇದೇಸು ಸಮಾನಾಯ ಸಮಾಧಿಜಾತಿಯಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಕಿರಿಯತೋ**ತಿ ಸಮಾಧಿಅನುರೂಪಕಿರಿಯತೋ। ತತೋ ಏವ ಹಿ "ಚತ್ತಾರೋ ಸತಿಪಟ್ಠಾನಾ ಸಮಾಧಿನಿಮಿತ್ತಾ, ಚತ್ತಾರೋ ಸಮ್ಮಪ್ಪಧಾನಾ ಸಮಾಧಿಪರಿಕ್ಖಾರಾ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೪೬೨) ಸತಿವಾಯಾಮಾನಂ ಸಮಾಧಿಸ್ಸ ನಿಮಿತ್ತಪರಿಕ್ಖಾರಭಾವೋ ವುತ್ತೋತಿ।

**ಆಕೋಟೇನ್ತೇನ ವಿಯಾ**ತಿ "ಅನಿಚ್ಚಂ ಅನಿಚ್ಚ"ನ್ತಿಆದಿನಾ ಪಞ್ಞಾಸದಿಸೇನ ಕಿಚ್ಚೇನ ಸಮನ್ತತೋ ಆಕೋಟೇನ್ತೇನ ವಿಯ "ಅನಿಚ್ಚಂ ಖಯಟ್ಠೇನ, ದುಕ್ಖಂ ಭಯಟ್ಠೇನಾ"ತಿಆದಿನಾ **ಪರಿವತ್ತನ್ತೇನ ವಿಯ** ಚ ಆದಾಯ ಊಹಿತ್ವಾ ದಿನ್ನಮೇವ ಪಞ್ಞಾ ಪಟಿವಿಜ್ಝತಿ। ದ್ವಿನ್ನಂ ಸಮಾನಕಾಲತ್ತೇಪಿ ಪಚ್ಚಯಭಾವೇನ ಸಙ್ಕಪ್ಪಸ್ಸ ಪುರಿಮಕಾಲಸ್ಸ ವಿಯ ನಿದ್ದೇಸೋ ಕತೋ। **ಸಜಾತಿತೋ**ತಿ "ದುಕ್ಖೇ ಞಾಣ"ನ್ತಿಆದೀಸು ಸಮಾನಾಯ ಪಞ್ಞಾಜಾತಿಯಾ। **ಕಿರಿಯತೋ**ತಿ ಏತ್ಥ ಪಞ್ಞಾಸದಿಸಕಿಚ್ಚಂ ಕಿರಿಯಾತಿ ವುತ್ತಂ, ಪುಬ್ಬೇ ಪನ ಸಮಾಧಿಉಪಕಾರಕಂ ತದನುರೂಪಂ ಕಿಚ್ಚನ್ತಿ ಅಯಮೇತ್ಥ ವಿಸೇಸೋ। "ಸಬ್ಬಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅಭಿಞ್ಞೇಯ್ಯ"ನ್ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೪.೪೬) ವಚನತೋ ಚತ್ತಾರಿಪಿ ಅಭಿಮುಖಂ ಪಚ್ಚಕ್ಖತೋ ಞಾತಬ್ಬಾನಿ, ಅಭಿವಿಸಿಟ್ಠೇನ ವಾ ಞಾಣೇನ ಞಾತಬ್ಬಾನೀತಿ **ಅಭಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾನಿ।**

**ದುರಭಿಸಮ್ಭವತರ**ನ್ತಿ ಅಭಿಸಮ್ಭವಿತುಂ ಸಾಧೇತುಂ ಅಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯತರಂ, ಸತ್ತಿವಿಘಾತೇನ ದುರಧಿಗಮನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಬಾಧಕಪಭವಸನ್ತಿನಿಯ್ಯಾನಲಕ್ಖಣೇಹಿ ವವತ್ಥಾನಂ **ಸಲಕ್ಖಣವವತ್ಥಾನಂ। ದುರವಗಾಹತ್ಥೇನ ಗಮ್ಭೀರತ್ತಾ**ತಿ ಓಳಾರಿಕಾ ದುಕ್ಖಸಮುದಯಾ। ತಿರಚ್ಛಾನಗತಾನಮ್ಪಿ ಹಿ ದುಕ್ಖಂ ಆಹಾರಾದೀಸು ಚ ಅಭಿಲಾಸೋ ಪಾಕಟೋ, ಪೀಳನಾದಿಆಯೂಹನಾದಿವಸೇನ ಪನ "ಇದಂ ದುಕ್ಖಂ, ಇದಮಸ್ಸ ಕಾರಣ"ನ್ತಿ ಯಾಥಾವತೋ ಓಗಾಹಿತುಂ ಅಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯತ್ತಾ **ಗಮ್ಭೀರಾ,** ಸಣ್ಹಸುಖುಮಧಮ್ಮತ್ತಾ ನಿರೋಧಮಗ್ಗಾ ಸಭಾವತೋ ಏವ ಗಮ್ಭೀರತ್ತಾ **ದುರವಗಾಹಾ,** ತೇನೇವ ಉಪ್ಪನ್ನೇ ಮಗ್ಗೇ ನತ್ಥಿ ನಿರೋಧಮಗ್ಗಾನಂ ಯಾಥಾವತೋ ಅನವಗಾಹೋತಿ। ನಿಬ್ಬಾನಮ್ಪಿ ಮಗ್ಗೇನ ಅಧಿಗನ್ತಬ್ಬತ್ತಾ ತಸ್ಸ ಫಲನ್ತಿ ಅಪದಿಸ್ಸತೀತಿ ಆಹ "**ಫಲಾಪದೇಸತೋ**"ತಿ।

ವುತ್ತಞ್ಹಿ “ದುಕ್ಖನಿರೋಧೇ ಞಾಣಂ ಅತ್ಥಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ”ತಿ (ವಿಭಂ॰ ೭೧೯)। ಮಗ್ಗೋಪಿ ನಿರೋಧಸ್ಸ ಸಮ್ಪಾಪಕಭಾವತೋ ಹೇತೂತಿ ಅಪದಿಸ್ಸತೀತಿ ಆಹ **“ಹೇತುಅಪದೇಸತೋ”**ತಿ। ವುತ್ತಮ್ಪಿ ಚೇತಂ “ದುಕ್ಖನಿರೋಧಗಾಮಿನಿಯಾ ಪಟಿಪದಾಯ ಞಾಣಂ ಧಮ್ಮಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ”ತಿ (ವಿಭಂ॰ ೭೧೯)। **ಇತಿ ವಿಜಞ್ಞಾತಿ ಇತಿ**-ಸದ್ದೇನ ವಿಜಾನನಕ್ಕಮಂ ದಸ್ಸೇತಿ। **ಏವಂ ಪಕಾರೇಹೀತಿ ಏವಂ**-ಸದ್ದೇನ ವಿಜಾನನಕಾರಣಭೂತೇ ನಯೇ।

ಉದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ೧. ದುಕ್ಖಸಚ್ಚನಿದ್ದೇಸೋ

### ಜಾತಿನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೧೯೦. **ತತ್ಥ ...ಪೇ॰... ಅಯಂ ಮಾತಿಕಾ**ತಿ ನಿದ್ದೇಸವಾರಆದಿಮ್ಹಿ ವುತ್ತೇ ಜಾತಿಆದಿನಿದ್ದೇಸೇ ತೇಸಂ ಜಾತಿಆದೀನಂ ನಿದ್ದೇಸವಸೇನ ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಅರಿಯಸಚ್ಚಸ್ಸ ಕಥನತ್ಥಾಯ, ತೇಸು ವಾ ಜಾತಿಆದೀಸು ತೇಸಞ್ಚ ದುಕ್ಖಟ್ಠೇ ವೇದಿತಬ್ಬೇ ಜಾತಿಆದೀನಂ ನಿದ್ದೇಸವಸೇನ ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಅರಿಯಸಚ್ಚಸ್ಸ ಕಥನತ್ಥಾಯ ದುಕ್ಖದುಕ್ಖನ್ತಿಆದಿಕಾ ದುಕ್ಖಮಾತಿಕಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅಥ ವಾ **ತತ್ಥಾ**ತಿ ತಸ್ಮಿಂ ನಿದ್ದೇಸವಾರೇ। “ಜಾತಿಪಿ ದುಕ್ಖಾ...ಪೇ॰... ಸಂಖಿತ್ತೇನ ಪಞ್ಚುಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧಾ ದುಕ್ಖಾ”ತಿ ಅಯಂ ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಅರಿಯಸಚ್ಚಸ್ಸ ಕಥನತ್ಥಾಯ ಮಾತಿಕಾತಿ ಯಥಾದಸ್ಸಿತಸ್ಸ ಜಾತಿಆದಿನಿದ್ದೇಸಸ್ಸ ಮಾತಿಕಾಭಾವಂ ದೀಪೇತಿ। ತಂ ದೀಪೇತ್ವಾ ಪುನ ಯಸ್ಮಿಂ ಪದದ್ವಯೇ ಠತ್ವಾ ದುಕ್ಖಂ ಅರಿಯಸಚ್ಚಂ ಕಥೇತಬ್ಬಂ, ತಸ್ಸ ನಿದ್ಧಾರಣತ್ಥಂ ಸಬ್ಬಂ ದುಕ್ಖಂ ಸಙ್ಕಡ್ಢೇನ್ತೋ ಆಹ **“ಇದಞ್ಹಿ ದುಕ್ಖಂ ನಾಮಾ”**ತಿಆದಿ।

**ಸಭಾವತೋ**ತಿ ದುಕ್ಖವೇದಯಿತಸಭಾವತೋ। **ನಾಮತೋ**ತಿ ತೇನೇವ ಸಭಾವೇನ ಲದ್ಧನಾಮತೋ। ತೇನ ನ ಅಞ್ಞೇನ ಪರಿಯಾಯೇನ ಇದಂ ದುಕ್ಖಂ ನಾಮ, ಅಥ ಖೋ ದುಕ್ಖತ್ತಾಯೇವಾತಿ ಸಭಾವೇನ ನಾಮಂ ವಿಸೇಸೇತಿ। ಅಥ ವಾ **ನಾಮತೋ**ತಿ ಉದಯಬ್ಬಯವನ್ತತಾಯ ಲದ್ಧನಾಮತೋ। ಯಥಾ ಅಞ್ಞೇ ಉದಯಬ್ಬಯವನ್ತೋ ಧಮ್ಮಾ ನ ಸಭಾವತೋ ದುಕ್ಖಾ, ನ ಏವಂ ಇದಂ, ಅಥ ಖೋ ಸಭಾವತೋ ದುಕ್ಖಾ, ಭೂತಮೇವೇದಂ ದುಕ್ಖನ್ತಿ ಪುರಿಮೇನ ದುಕ್ಖ-ಸದ್ದೇನ ಪಚ್ಛಿಮಂ ವಿಸೇಸೇತಿ। ವಿಪರಿಣಾಮವನ್ತತಾಯ ಸುಖಂ ಅನಿಟ್ಠಮೇವ ಹೋತೀತಿ ದುಕ್ಖಂ ನಾಮ ಜಾತಂ। ತೇನೇವಾಹ **“ದುಕ್ಖುಪ್ಪತ್ತಿಹೇತುತೋ”**ತಿ। ಕಣ್ಣಸೂಲಾದೀಹಿ ಅಭಿಭೂತಸ್ಸ ನಿತ್ಥುನನಾದೀಹಿ ದುಕ್ಖಾಭಿಭೂತತಾಯ ವಿಞ್ಞಾಯಮಾನಾಯಪಿ ಕಿಂ ತವ ರುಜ್ಜತೀತಿ ಪುಚ್ಛಿತ್ವಾವ ಕಣ್ಣಸೂಲಾದಿದುಕ್ಖಂ ಜಾನಿತಬ್ಬಂ ಹೋತೀತಿ **ಪಟಿಚ್ಛನ್ನದುಕ್ಖತಾ** ತಸ್ಸ ವುತ್ತಾ। **ಉಪಕ್ಕಮಸ್ಸ ಚ ಪಾಕಟಭಾವತೋ**ತಿ ಕಾರಣಾವಸೇನ ದುಕ್ಖವಿಸೇಸಸ್ಸ ಪಾಕಟಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತಿ।

ಸಭಾವಂ ಮುಞ್ಚಿತ್ವಾ ಪಕಾರನ್ತರೇನ ದುಕ್ಖನ್ತಿ ವುಚ್ಚಮಾನಂ **ಪರಿಯಾಯದುಕ್ಖಂ**। ಕಥೇತಬ್ಬತ್ತಾ ಪಟಿಞ್ಞಾತಂ ಯಥಾ ಕಥೇತಬ್ಬಂ, ತಂಪಕಾರದಸ್ಸನತ್ಥಂ **“ಅರಿಯಸಚ್ಚಞ್ಚ ನಾಮೇತ”**ನ್ತಿಆದಿಮಾಹ। **ಸಙ್ಖೇಪೋ** ಸಾಮಞ್ಞಂ, ಸಾಮಞ್ಞಞ್ಚ ವಿಸೇಸೇ ಅನ್ತೋಕರಿತ್ವಾ ಪವತ್ತತೀತಿ ತತ್ಥ ಉಭಯಥಾಪಿ ಕಥೇತುಂ ವಟ್ಟತಿ। **ವಿತ್ಥಾರೋ ಪನ** ವಿಸೇಸೋ ಜಾತಿಆದಿಕೋ, ವಿಸೇಸೋ ಚ ವಿಸೇಸನ್ತರನಿವತ್ತಕೋತಿ ಜಾತಿಆದೀಸು ಜರಾದೀನಂ ಸಙ್ಖಿಪನಂ ನ ಸಕ್ಕಾ ಕಾತುನ್ತಿ ತತ್ಥ ವಿತ್ಥಾರೇನೇವ ಕಥೇತಬ್ಬಂ।

೧೯೧. “ಅಪರಸ್ಸ ಅಪರಸ್ಸಾ”ತಿ ದೀಪನಂ **ಅಪರತ್ಥದೀಪನಂ**। ಸಾಮಿಅತ್ಥೇಪಿ ಹಿ ಅಪರತ್ಥ-ಸದ್ದೋ ಸಿಜ್ಝತೀತಿ। **ತೇಸಂ ತೇಸನ್ತಿ** ವಾ ಸಾಮಿವಸೇನ ವುತ್ತಂ ಅತ್ಥಂ ಭುಮ್ಮವಸೇನ ವತ್ತುಕಾಮತಾಯ ಆಹ **“ಅಪರತ್ಥದೀಪನ”**ನ್ತಿ, ಅಪರಸ್ಮಿಂ ಅಪರಸ್ಮಿಂ ದೀಪನನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅಪರಸ್ಸ ಅಪರಸ್ಸ ವಾ ಜಾತಿಸಞ್ಞಾತಸ್ಸ ಅತ್ಥಸ್ಸ ದೀಪನಂ **ಅಪರತ್ಥದೀಪನಂ**। ಪಞ್ಚಗತಿವಸೇನ ಏಕೇಕಾಯಪಿ ಗತಿಯಾ ಖತ್ತಿಯಾದಿಭುಮ್ಮದೇವಾದಿಹತ್ಥಿಆದಿಜಾತಿವಸೇನ ಚಾತಿ **ಗತಿಜಾತಿವಸೇನ**।

ತಿಣಾಕಾರೋ **ತಿಣಜಾತಿ,** ಸೋ ಚ ಉಪಾದಾಪಞ್ಞತ್ತೀತಿ **"ಪಞ್ಞತ್ತಿಯ"**ನ್ತಿ ಆಹ। **ತದುಪಾದಾಯಾತಿ** ತಂ ಪಠಮಂ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಉಪಾದಾಯ ಅಯಂ ಜಾತಿ, ನಾಸ್ಸ ಕುತೋಚಿ ನಿಗ್ಗಮನಂ ಉಪಾದಾಯ। ಯಸ್ಮಾ ಚ ಏವಂ, ತಸ್ಮಾ **ಸಾವಸ್ಸ ಜಾತಿ** ಪಠಮವಿಞ್ಞಾಣಸಙ್ಖಾತಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅಥ ವಾ ತದುಪಾದಾಯ ಸಜಾತೋತಿ ವುಚ್ಚತೀತಿ **ಸಾವಸ್ಸ ಜಾತಿ** ಪಠಮವಿಞ್ಞಾಣಸಙ್ಖಾತಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ವಿಞ್ಞಾಣಮುಖೇನ ಚ ಪಞ್ಚಪಿ ಖನ್ಧಾ ವುತ್ತಾ ಹೋನ್ತೀತಿ **"ಪಟಿಸನ್ಧಿಯ"**ನ್ತಿ ಆಹ। ಅರಿಯಭಾವಕರಣತ್ತಾ **ಅರಿಯಸೀಲ**ನ್ತಿ ಪಾತಿಮೋಕ್ಖಸಂವರೋ ವುಚ್ಚತಿ। ಜಾತಿಆದೀನಿಪಿ ಲಕ್ಖಣಾನಿ ಧಮ್ಮಾನಂ ಆಕಾರವಿಕಾರಾತಿ ಕತ್ವಾ ಸಹುಪ್ಪಾದಕಾ ಸಹವಿಕಾರಕಾತಿ ವುತ್ತಾ। **ಜಾಯನಟ್ಠೇನಾ**ತಿಆದಿ ಆಯತನವಸೇನ ಯೋನಿವಸೇನ ಚ ದ್ವೀಹಿ ದ್ವೀಹಿ ಪದೇಹಿ ಸಬ್ಬಸತ್ತೇ ಪರಿಯಾದಿಯಿತ್ವಾ ಜಾತಿಂ ದಸ್ಸೇತುಂ ವುತ್ತಂ। ಪುರಿಮನಯೇ ಪನ ಏಕೇಕೇನೇವ ಪದೇನ ಸಬ್ಬಸತ್ತೇ ಪರಿಯಾದಿಯಿತ್ವಾ ಜಾತಿ ದಸ್ಸಿತಾತಿ ಅಯಂ ವಿಸೇಸೋ। ಕೇಚಿ ಪನ "ಪುರಿಮನಯೇ ಕತ್ತುನಿದ್ದೇಸೋ, ಪಚ್ಛಿಮನಯೇ ಭಾವನಿದ್ದೇಸೋ ಕತೋ"ತಿ ವದನ್ತಿ, "ತೇಸಂ ತೇಸಂ ಸತ್ತಾನಂ ಜಾತೀ"ತಿ ಪನ ಕತ್ತರಿ ಸಾಮಿನಿದ್ದೇಸಸ್ಸ ಕತತ್ತಾ ಉಭಯತ್ಥಾಪಿ ಭಾವನಿದ್ದೇಸೋವ ಯುತ್ತೋ। ಸಮ್ಪುಣ್ಣಾ ಜಾತಿ **ಸಞ್ಜಾತಿ।** ಪಾಕಟಾ ನಿಬ್ಬತ್ತಿ **ಅಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಿ।** "ತೇಸಂ ತೇಸಂ ಸತ್ತಾನಂ…ಪೇ॰… ಅಭಿನಿಬ್ಬತ್ತೀ"ತಿ ಸತ್ತವಸೇನ ಪವತ್ತತ್ತಾ **ಸಮ್ಮುತಿಕಥಾ।**

**ತತ್ರ ತತ್ರಾ**ತಿ ಏಕಚತುವೋಕಾರಭವೇಸು ದ್ವಿನ್ನಂ ದ್ವಿನ್ನಂ, ಸೇಸೇ ರೂಪಧಾತುಯಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾನಂ ಪಞ್ಚನ್ನಂ, ಕಾಮಧಾತುಯಂ ವಿಕಲಾವಿಕಲಿನ್ದ್ರಿಯಾನಂ ವಸೇನ ಸತ್ತನ್ನಂ ನವನ್ನಂ ದಸನ್ನಂ ಪುನ ದಸನ್ನಂ ಏಕಾದಸನ್ನಞ್ಚ ಆಯತನಾನಂ ವಸೇನ ಸಙ್ಗಹೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಏಕಭವಪರಿಯಾಪನ್ನಸ್ಸ ಖನ್ಧಸನ್ತಾನಸ್ಸ ಪಠಮಾಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಿಭೂತಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿಕ್ಖನ್ಧಾತಿ ಆಹ **"ಪಠಮಾಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಿಲಕ್ಖಣಾ"**ತಿ। ತಮೇವ ಸನ್ತಾನಂ ನಿಯ್ಯಾತೇನ್ತಂ ವಿಯ "ಹನ್ದ ಗಣ್ಹಥಾ"ತಿ ಪಟಿಚ್ಛಾಪೇನ್ತಂ ವಿಯ ಪವತ್ತತೀತಿ **ನಿಯ್ಯಾತನರಸಾ।** ಸನ್ತತಿಯಾ ಏವ ಉಮ್ಮುಜ್ಜನಂ ಹುತ್ವಾ ಗಯ್ಹತೀತಿ **ಉಮ್ಮುಜ್ಜನಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ।** ದುಕ್ಖರಾಸಿಸ್ಸ ವಿಚಿತ್ತತಾ ದುಕ್ಖವಿಚಿತ್ತತಾ, ದುಕ್ಖವಿಸೇಸಾ ವಾ ತದವಯವಾ, ತಂ ಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾಪೇತಿ ಫಲತೀತಿ **ದುಕ್ಖವಿಚಿತ್ತತಾಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ।**

ಪರಿಯಾಯನಿಪ್ಪರಿಯಾಯದುಕ್ಖೇಸು ಯಂ ದುಕ್ಖಂ ಜಾತಿ ಹೋತಿ, ತಂ ದುಕ್ಖಭಾವೋಯೇವ ತಸ್ಸಾ ದುಕ್ಖಟ್ಠೋ। ಯದಿ ಅಕ್ಖಾನೇನ ಪಾಪುಣಿತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ, ಭಗವಾ ಆಚಿಕ್ಖೇಯ್ಯ। ಭಗವತಾಪಿ -

> "ತಂ ಕಿಂ ಮಞ್ಞಥ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಕತಮೋ ನು ಖೋ ಮಹನ್ತತರೋ? ಯೋ ಚಾಯಂ ಮಯಾ ಪರಿತ್ತೋ ಪಾಣಿಮತ್ತೋ ಪಾಸಾಣೋ ಗಹಿತೋ, ಯೋ ಚ ಹಿಮವಾ ಪಬ್ಬತರಾಜಾತಿ। ಅಪ್ಪಮ…ಪೇ॰… ಗಹಿತೋ, ಹಿಮವನ್ತಂ ಪಬ್ಬತರಾಜಾನಂ ಉಪನಿಧಾಯ ಸಙ್ಖಮ್ಪಿ ನ ಉಪೇತಿ, ಕಲಭಾಗಮ್ಪಿ ನ ಉಪೇತಿ, ಉಪನಿಧಮ್ಪಿ ನ ಉಪೇತಿ। ಏವಮೇವ ಖೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಯಂ ಸೋ ಪುರಿಸೋ ತೀಹಿ ಸತ್ತಿಸತೇಹಿ ಹಞ್ಞಮಾನೋ ತತೋನಿದಾನಂ ದುಕ್ಖಂ ದೋಮನಸ್ಸಂ ಪಟಿಸಂವೇದೇತಿ, ತಂ ನೇರಯಿಕಸ್ಸ ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಉಪನಿಧಾಯ ಸಙ್ಖಮ್ಪಿ…ಪೇ॰… ಉಪನಿಧಮ್ಪಿ ನ ಉಪೇತೀ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೨೫೦) -

ಉಪಮಾವಸೇನ ಪಕಾಸಿತಂ **ಆಪಾಯಿಕದುಕ್ಖಂ।** ಸುಖುಪ್ಪತ್ತಿಕಾರಣಾನಿ ಸುಚೀನಿ ಉಪ್ಪಲಾದೀನೀತಿ ಕತ್ವಾ ತತ್ಥ ನಿಬ್ಬತ್ತಿನಿವಾರಣೇನ ಜಾತಿಯಾ ದುಕ್ಖವತ್ಥುಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತಿ **"ಅಥ ಖೋ"**ತಿಆದಿನಾ। ದುಕ್ಖುಪ್ಪತ್ತಿಕಾರಣೇ ನಿಬ್ಬತ್ತನೇನ ಗಬ್ಭಪರಿಹರಣೂಪಕ್ಕಮೇನ ವಿನಾ ಮಾತುಕುಚ್ಛಿಸಮ್ಭವಮೇವ **ದುಕ್ಖಂ ಗಬ್ಭೋಕ್ಕನ್ತಿಮೂಲಕಂ** ಅಞ್ಞಾನಪೇಕ್ಖತ್ತಾ, ಉಪಕ್ಕಮನಿಬ್ಬತ್ತಂ ಪನ **ಪರಿಹರಣಮೂಲಕಂ** ಓಕ್ಕನ್ತಿಮತ್ತಾನಪೇಕ್ಖತ್ತಾ। ಅಯಮೇತೇಸಂ ವಿಸೇಸೋ।

ಅತ್ತನೋ ಅಭಿಮುಖಂ ಕಡ್ಢನಂ **ಆಕಡ್ಢನಂ,** ಪರಿತೋ ಸಬ್ಬತೋಭಾಗೇನ ಕಡ್ಢನಂ **ಪರಿಕಡ್ಢನಂ।** ಅಧೋ ಧುನನಂ **ಓಧುನನಂ,** ತಿರಿಯಂ, ಸಬ್ಬತೋ ವಾ ಧುನನಂ **ನಿಧುನನಂ।** ತಚ್ಛೇತ್ವಾ ಖಾರಪಕ್ಖಿಪನಂ **ಖಾರಾಪಟಿಚ್ಛಕಂ।**

ಸಕಲಸರೀರನ್ಹಾಪನಂ **ನ್ಹಾಪನಂ,** ಏಕದೇಸಧೋವನಂ **ಧೋವನಂ,** ಸೂರಿಯಾಭಿಮುಖಪವತ್ತನೇನ **ಆತಾಪನಂ,** ಪಞ್ಚಗ್ಗಿತಾಪೇನ **ಪರಿತಾಪನಂ** ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಸಬ್ಬೋಯೇವ ವಾ ತಾಪೋ ದ್ವಿಧಾಪಿ ವುತ್ತೋ।

**ಕುಹಿಂ ನು ಪತಿಟ್ಠಂ ಲಭೇಥ,** ಜಾತಿಯಾ ವಿನಾ ನ ತಸ್ಸ ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಪತಿಟ್ಠಾನಂ ಅತ್ಥೀತಿ ಅತ್ಥೋ, ಜಾತಿಯಾ ವಾ ವಿನಾ ಸೋ ಸತ್ತೋ ಕುಹಿಂ ನು ಪತಿಟ್ಠಂ, ಕತ್ಥ ನು ಪತಿಟ್ಠನ್ತೋ ತಂ ದುಕ್ಖಂ ಲಭೇಥಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ತತ್ಥ ತಿರಚ್ಛಾನೇಸು ಕಥಂ ದುಕ್ಖಂ ಭವೇಯ್ಯ ತಹಿಂ ತಿರಚ್ಛಾನೇಸು ಜಾತಿಂ ವಿನಾ। **ನ ಚಸ್ಸಾ**ತಿ ನ ಚೇ ಅಸ್ಸ। ನನು ನೇವತ್ಥೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಕಾತಬ್ಬೋ, ನನು ಆಹಾತಿ ವಾ। **ಯದತೋ**ತಿ ಯಸ್ಮಾ ನೇವತ್ಥಿ, ತಸ್ಮಾ ಆಹಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

## ಜರಾನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೧೯೧. ಜೀರಣಮೇವ **ಜೀರಣತಾ,** ಜೀರಣಸ್ಸ ವಾ ಆಕಾರೋ **ತಾ**-ಸದ್ದೇನ ವುತ್ತೋ।

**ಯಥಾಪುರೇ ಅಸಲ್ಲಕ್ಖೇನ್ತೇ**ತಿ ಗಾರವಕರಣಉಪಟ್ಠಾನಾದೀನಿ ಅಸಲ್ಲಕ್ಖೇನ್ತೇ ತಂನಿಮಿತ್ತಂ ದೋಮನಸ್ಸಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ಸತಾದೀನ**ನ್ತಿ ಸತಿಸುತವೀರಿಯಪಞ್ಞಾದೀನಂ ವಿಪ್ಪವಾಸನಿಮಿತ್ತಂ ಅತ್ತನಾ ಅಪಸಾದೇತಬ್ಬೇಹಿಪಿ ಅತ್ತನೋ ಪುತ್ತದಾರೇಹಿ ಅಪಸಾದನೀಯತೋ। ಅವಸವತ್ತಙ್ಗಪಚ್ಚಙ್ಗತಾಯ ಸುಚಿಅಸುಚಿಆದಿವಿಚಾರಣವಿರಹೇನ ಚ ಬಾಲಕುಮಾರಕಕಾಲೋ ವಿಯ ಜಿಣ್ಣಕಾಲೋ ಹೋತೀತಿ ಆಹ **"ಭಿಯ್ಯೋ ಬಾಲತ್ತಪ್ಪತ್ತಿಯಾ"**ತಿ।

## ಮರಣನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೧೯೩. "ಕಾಲಸ್ಸ ಅನ್ತಕಸ್ಸ ಕಿರಿಯಾ"ತಿ ಯಾ ಲೋಕೇ ವುಚ್ಚತಿ, ಸಾ ಚುತಿ, ಮರಣನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಚವನಕಾಲೋಯೇವ ವಾ ಅನತಿಕ್ಕಮನೀಯತ್ತಾ ವಿಸೇಸೇನ ಕಾಲೋತಿ ವುತ್ತೋ, ತಸ್ಸ ಕಿರಿಯಾ ಚುತಿಕ್ಖನ್ಧಾನಂ ಭೇದಪ್ಪತ್ತಿಯೇವ। **ಮಚ್ಚು ಮರಣ**ನ್ತಿ ಏತ್ಥಾಪಿ ಸಮಾಸಂ ಅಕತ್ವಾ ಯೋ ಮಚ್ಚು ವುಚ್ಚತಿ ಭೇದೋ, ಯಞ್ಚ ಮರಣಂ ಪಾಣಚಾಗೋ, ಇದಂ ವುಚ್ಚತಿ ಮರಣನ್ತಿ ವಿಸುಂ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ನ ನ ಯುಜ್ಜತಿ।

ಯಸ್ಸ ಖನ್ಧಭೇದಸ್ಸ ಪವತ್ತತ್ತಾ "ತಿಸ್ಸೋ ಮತೋ, ಫುಸ್ಸೋ ಮತೋ"ತಿ ವೋಹಾರೋ ಹೋತಿ, ಸೋ ಖನ್ಧಪ್ಪಬನ್ಧಸ್ಸ ಅನುಪಚ್ಛಿನ್ನತಾಯ **"ಸಮ್ಮುತಿಮರಣ"**ನ್ತಿ ವುತ್ತೋ, ಪಬನ್ಧಸಮುಚ್ಛೇದೋ ಚ **"ಸಮುಚ್ಛೇದಮರಣ"**ನ್ತಿ। ಮರಣಮ್ಪಿ ದುಕ್ಖನ್ತಿ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಪನತ್ಥೇ ದುಕ್ಖಸಚ್ಚಕಥಾ ವಟ್ಟಕಥಾತಿ ಕತ್ವಾ **"ಸಮ್ಮುತಿಮರಣಂ ಅಧಿಪ್ಪೇತ"**ನ್ತಿ ಆಹ। **ತಸ್ಸೇವ ನಾಮ**ನ್ತಿ ತಬ್ಭಾವತೋ ತದೇಕದೇಸಭಾವತೋ ಚ ಮರಣ-ಸದ್ದಬಹುತ್ತೇ ಅಸಮ್ಮೋಹತ್ಥಂ ವುತ್ತಂ। **ಚುತಿಲಕ್ಖಣ**ನ್ತಿ "ಚವನತಾ"ತಿ ನಿದಸ್ಸಿತಚವನಲಕ್ಖಣಮೇವ ವದತಿ। ಸಮ್ಪತ್ತಿಭವಖನ್ಧೇಹಿ ವಿಯೋಜೇತೀತಿ **ವಿಯೋಗರಸಂ,** ವಿಯೋಗಕಿರಿಯಾಭೂತತಾಯ ವಾ **"ವಿಯೋಗರಸ"**ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ಸತ್ತಸ್ಸ ಪುರಿಮಭವತೋ ವಿಪ್ಪವಾಸೋ ಹುತ್ವಾ ಉಪಟ್ಠಾತೀತಿ **ವಿಪ್ಪವಾಸಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ।**

**ಮರಣನ್ತಿಕಾ**ತಿ ಮರಣಸ್ಸ ಆಸನ್ನಾ। ಯದಿ ಮರಣಂ ನ ಭವಿಸ್ಸತಿ, ಯಥಾವುತ್ತಂ ಕಾಯಿಕಂ ಚೇತಸಿಕಞ್ಚ ದುಕ್ಖಂ ನ ಭವಿಸ್ಸತೀತಿ ಆಹ **"ದ್ವಿನ್ನಮ್ಪಿ ದುಕ್ಖಾನಂ ವತ್ಥುಭಾವೇನಾ"**ತಿ।

**ಪಾಪಕಮ್ಮಾದಿನಿಮಿತ್ತ**ನ್ತಿ ಪಾಪಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಂ ಪಾಪಗತಿನಿಮಿತ್ತಞ್ಚಾತಿ ಅತ್ಥೋ, ಕಮ್ಮಮ್ಪಿ ವಾ ಏತ್ಥ "ನಿಮಿತ್ತ"ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ ಉಪಪತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಭಾವೇನ ಉಪಟ್ಠಾನತೋ। ತದುಪಟ್ಠಾನೇಪಿ ಹಿ "ಅಕತಂ ವತ ಮೇ ಕಲ್ಯಾಣ"ನ್ತಿಆದಿನಾ ಅನಪ್ಪಕಂ ದೋಮನಸ್ಸಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ। **ಭದ್ದಸ್ಸಾ**ತಿ ಕಲ್ಯಾಣಕಮ್ಮಸ್ಸಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಅವಿಸೇಸತೋ**ತಿ "ಸಬ್ಬೇಸ"ನ್ತಿ ಏತೇನ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। **ಸಬ್ಬೇಸ**ನ್ತಿ ಚ ಯೇಸಂ ಕಾಯಿಕಂ ದುಕ್ಖಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತೇಯೇವ ಸಬ್ಬೇ ಗಹಿತಾ **"ವಿತುಜ್ಜಮಾನಮಮ್ಮಾನ"**ನ್ತಿ ವಿಸೇಸಿತತ್ತಾ। ಸನ್ಧೀನಂ ಬನ್ಧನಾನಿ ಸನ್ಧಿಬನ್ಧನಾನಿ , ತೇಸಂ ಭೇದನೇನ ನಿಬ್ಬತ್ತಂ ದುಕ್ಖಂ **"ಸನ್ಧಿಬನ್ಧನಚ್ಛೇದನ"**ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। **ಆದಿ**-ಸದ್ದೋ ವಾ ಕಾರಣತ್ಥೋ, ಸನ್ಧಿಬನ್ಧನಚ್ಛೇದನಮೂಲಕನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ಅನಯಬ್ಯಸನಾಪಾದನಂ ವಿಯಾ**ತಿ ಅನಯಬ್ಯಸನಾಪತ್ತಿ ವಿಯಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ವಾಳಾದೀಹಿ ಕತೇ ಹಿ ಅನಯಬ್ಯಸನಾಪಾದನೇ ಅನ್ತೋಗಧಾ ಅನಯಬ್ಯಸನಾಪತ್ತಿ ಏತ್ಥ ನಿದಸ್ಸನನ್ತಿ।

**ಸೋಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ**

**೧೯೪**. ಸುಖಕಾರಣಂ **ಹಿತಂ,** ತಸ್ಸ ಫಲಂ **ಸುಖಂ। ಞಾತಿಕ್ಖಯೋ**ತಿ ಭೋಗಾದೀಹಿ ಞಾತೀನಂ ಪರಿಹಾನಿ ಮರಣಞ್ಚ। **ಅಯಂ ಪನ ವಿಸೇಸೋ**ತಿ ಭೋಗಬ್ಯಸನಾದಿಪದತ್ಥವಿಸೇಸಂ ರೋಗಬ್ಯಸನಾದೀಸು ಸಮಾಸವಿಸೇಸಞ್ಚ ಸನ್ಧಾಯಾಹ। ಞಾತಿಭೋಗಾ ಪಣ್ಣತ್ತಿಮತ್ತಾ ತಬ್ಬಿನಾಸಾವಾತಿ ಇಮಿನಾ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನ ಅಪರಿನಿಪ್ಫನ್ನತಂ ಸನ್ಧಾಯ **"ಅನಿಪ್ಫನ್ನಾನೀ"**ತಿ ಆಹ। ಅಪರಿನಿಪ್ಫನ್ನತಂಯೇವ ಹಿ ಸನ್ಧಾಯ **ವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗೇ** (ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೨.೪೪೭ ಆದಯೋ) ಚ "ದಸ ರೂಪಾನಿ ಅನಿಪ್ಫನ್ನಾನೀ"ತಿ ವುತ್ತಂ। **ರೂಪಕಣ್ಡವಣ್ಣನಾಯಞ್ಚ** (ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೯೭೫ ಪಕಿಣ್ಣಕಕಥಾ) ನಿ "ಅಪರಿನಿಪ್ಫನ್ನಾನೀ"ತಿ ವುತ್ತಾನಿ। **ಖನ್ಧವಿಭಙ್ಗೇ** ಚ ನಿಪ್ಫಾದೇತಬ್ಬಸ್ಸ ನಿರೋಧಸಮಾಪತ್ತಿಆದಿಕಸ್ಸ ನಿಪ್ಫನ್ನತಾ ವುತ್ತಾತಿ ಅಸಭಾವಧಮ್ಮಸ್ಸ ಚ ನಿಪ್ಫನ್ನತಾ, ನಿಬ್ಬಾನಸ್ಸೇವ ಅನಿಪ್ಫನ್ನತಾತಿ।

ಧಮ್ಮ-ಸದ್ದೋ ಹೇತುಅತ್ಥೋತಿ ಆಹ **"ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಉಪ್ಪತ್ತಿಹೇತುನಾ"**ತಿ। **ಝಾಮ**ನ್ತಿ ದಡ್ಢಂ। ಪುಬ್ಬೇ ವುತ್ತಲಕ್ಖಣಾದಿಕಾ ದೋಮನಸ್ಸವೇದನಾ ಸೋಕೋತಿ ತಸ್ಸ ಪುನ ಲಕ್ಖಣಾದಯೋ ನ ವತ್ತಬ್ಬಾ ಸಿಯುಂ, ತಥಾಪಿ ದೋಮನಸ್ಸವಿಸೇಸತ್ತಾ ಸೋಕಸ್ಸ ಚ ವಿಸಿಟ್ಠಾ ಲಕ್ಖಣಾದಯೋ ವತ್ತಬ್ಬಾತಿ **"ಕಿಞ್ಚಾಪೀ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। ವಿಸಾರರಹಿತಂ ಅನ್ತೋ ಏವ ಸಙ್ಕುಚಿತಂ ಚಿನ್ತನಂ, ಸುಕ್ಖನಂ ವಾ **ಅನ್ತೋನಿಜ್ಝಾನಂ। ಪರಿನಿಜ್ಝಾಯನಂ** ದಹನಂ। ಞಾತಿಬ್ಯಸನಾದಿಅನುರೂಪಂ ಸೋಚನಂ **ಅನುಸೋಚನಂ,** ತಂ ತಂ ವಾ ಗುಣಂ ದೋಸಞ್ಚ ಅನುಗನ್ತ್ವಾ ಸೋಚನಂ ತಪ್ಪನಂ **ಅನುಸೋಚನಂ**।

**ಜವನಕ್ಖಣೇ**ತಿ ಮನೋದ್ವಾರಜವನಕ್ಖಣೇ। ತಥಾ ಹಿ ತಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ಏತ್ತಕಾ ಮೇ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಾದಿವೀಥಿಯಮ್ಪಿ ಪನ ಜವನಕ್ಖಣೇ ದೋಮನಸ್ಸಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ ಏವ। ತೇನೇವ **"ಜವನಕ್ಖಣೇ ಚಾ"**ತಿ ಆಹ। ಅಞ್ಞಥಾ ಕಾಯಿಕಚೇತಸಿಕದುಕ್ಖಾನಂ ಕಾಯವತ್ಥುಕಮನೋದ್ವಾರಪ್ಪವತ್ತಾನಮೇವ ಪಚ್ಚಯೋತಿ ಗಣ್ಹೇಯ್ಯ ತತ್ಥ ವಿಸೇಸೇನ ಕಾಯಿಕಚೇತಸಿಕಸದ್ದಪ್ಪವತ್ತಿತೋ।

**ತುಜ್ಜತೀ**ತಿ "ತುದತೀ"ತಿ ವತ್ತಬ್ಬೇ ಬ್ಯತ್ತಯವಸೇನ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

**ಪರಿದೇವನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ**

**೧೯೫. ಆದೇವನ್ತಿ ಏತೇನಾತಿ ಆದೇವೋ**ತಿ ಆದೇವನ-ಸದ್ದಂ ಕತ್ವಾ ಅಸ್ಸುವಿಮೋಚನಾದಿವಿಕಾರಂ ಆಪಜ್ಜನ್ತಾನಂ ತಬ್ಬಿಕಾರಾಪತ್ತಿಯಾ ಸೋ ಸದ್ದೋ ಕರಣಭಾವೇನ ವುತ್ತೋತಿ। ವೀಹಿಪಲಾಪಾದಯೋ ವಿಯ ತುಚ್ಛಂ ವಚನಂ **ಪಲಾಪೋ**। ಗುಣದೋಸೇ ಕಿತ್ತೇತಿ ಬೋಧೇತೀತಿ **ಗುಣದೋಸಕಿತ್ತನರಸೋ** ಲಾಲಪ್ಪ-ಸದ್ದೋ। ಅತ್ಥಾನತ್ಥೇ ಹಿರಿಯಿತಬ್ಬಜನೇ ಚ ಅವಿಚಾರೇತ್ವಾ ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ ಸಮ್ಭಮಭಾವೋ ಹುತ್ವಾ ಪರಿದೇವನ-ಸದ್ದೋ ಉಪಟ್ಠಾತೀತಿ **"ಸಮ್ಭಮಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ"**ತಿ ವುತ್ತೋ, ಸೋಕವತ್ಥುಅಭಿಘಾತೇನ ವಾ ಸಮ್ಭಮೋ, ನ ಉತ್ತಾಸಸಮ್ಭಮೋ, ಸೋ ಚ ಪರಿದೇವನ-ಸದ್ದೇನ ಪಾಕಟೋ ಹೋತೀತಿ ಪರಿದೇವೋ **"ಸಮ್ಭಮಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ"**ತಿ ವುತ್ತೋ।

ಸೋಕಾಭಿಭೂತೋ ಪರಿದೇವನನಿಮಿತ್ತಂ ಮುಟ್ಠಿಪೋಥನಾದೀನಿ ಕರೋತಿ, ಪರಿದೇವನನಿಮಿತ್ತಮೇವ ಚ ಞಾತಿಅಬ್ಭತ್ಥಙ್ಗಮನಾದೀನಿ ಚಿನ್ತೇತೀತಿ ಪರಿದೇವಸ್ಸ ದುಕ್ಖದೋಮನಸ್ಸಾನಂ **ವತ್ಥುಭಾವೋ** ವುತ್ತೋ।

**ಭಿಯ್ಯೋ**ತಿ ಯೇನ ವಿನಾ ನ ಹೋತಿ, ತತೋ ಪರಿದೇವಸಮುಟ್ಠಾಪಕದೋಮನಸ್ಸತೋ, ಪುಬ್ಬೇ ವುತ್ತದುಕ್ಖತೋ ವಾ ಭಿಯ್ಯೋ, ಕಣ್ಠೋಟ್ಠತಾಲುಆದಿಸೋಸಜತೋಪಿ ವಾ ಭಿಯ್ಯೋತಿ ಅಞ್ಞಞ್ಚ ಕಾಯಿಕಂ ಚೇತಸಿಕಂ ತಂನಿದಾನದುಕ್ಖಂ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ।

### ದುಕ್ಖದೋಮನಸ್ಸನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೧೯೬-೭. ಕಾಯಿಕಂ ದುಕ್ಖಂ ಕಾಯಿಕಸ್ಸ ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೋತಿ “**ದುಕ್ಖಿತಸ್ಸ ದುಕ್ಖಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ**”ತಿ ವುತ್ತಂ। ಏತೇನ ದುಕ್ಖೇನ ಅಭಿಭೂತತ್ತಾ ನಕ್ಖತ್ತಂ ಕೀಳಿತುಂ ನ ಲಭಾಮೀತಿ ಬಲವದೋಮನಸ್ಸಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ದುಕ್ಖಸ್ಸ ದೋಮನಸ್ಸವತ್ಥುತಾ ಹೋತಿ।

ಅತ್ತನೋ ಪವತ್ತಿಕ್ಖಣಂ ಸನ್ಧಾಯ “**ಪೀಳೇತೀ**”ತಿ ವುತ್ತಂ ಕಾಯಿಕದುಕ್ಖಂ, ತದುಪನಿಸ್ಸಯತೋ ವಾ।

**ಆವಟ್ಟನ್ತೀ**ತಿ ಪರಿವಟ್ಟನ್ತಿ। **ವಿವಟ್ಟನ್ತೀ**ತಿ ಪಬ್ಬಾರೇ ಖಿತ್ತತ್ಥಮ್ಭೋ ವಿಯ ಲುಠನ್ತಿ। ಮೂಲಚ್ಛಿನ್ನರುಕ್ಖೋ ವಿಯ **ಛಿನ್ನಪಪಾತಂ ಪಪತನ್ತಿ,** ಪರಿದಯ್ಹಮಾನಚಿತ್ತಾ ಪುರಿಮದೋಮನಸ್ಸುಪನಿಸ್ಸಯವಸೇನ **ಚಿನ್ತೇನ್ತಿ,** ವಿಗತೇ ದೋಮನಸ್ಸೇ ತಥಾಚಿನ್ತನಂ ನತ್ಥೀತಿ।

### ಉಪಾಯಾಸನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೧೯೮. ಸಬ್ಬವಿಸಯಪ್ಪಟಿಪತ್ತಿನಿವಾರಣವಸೇನ ಸಮನ್ತತೋ ಸೀದನಂ **ಸಂಸೀದನಂ,** ಉಟ್ಠೇತುಮ್ಪಿ ಅಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯತಾಕರಣವಸೇನ ಅತಿಬಲವಂ, ವಿರೂಪಂ ವಾ ಸೀದನಂ **ವಿಸೀದನಂ**। ಅಙ್ಗಂ ವಿಸಯಂ ಅಗನ್ತ್ವಾ ಞಾತಿಬ್ಯಸನಾದೀಸು ವಿರೂಪೋ ಆಸಜ್ಜೋ ತತ್ಥೇವ ಅವಬನ್ಧತಾ **ಬ್ಯಾಸತ್ತಿ**। ನಿತ್ಥುನನಕರಣತೋ **ನಿತ್ಥುನನರಸೋ**। ವಿಸೀದನಂ **ವಿಸಾದೋ**।

ಸಯಂ ನ ದುಕ್ಖೋ ದೋಸತ್ತಾ ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧಪರಿಯಾಪನ್ನಧಮ್ಮನ್ತರತ್ತಾ ವಾ। ಯೇ ಪನ ದೋಮನಸ್ಸಮೇವ ಉಪಾಯಾಸೋತಿ ವದೇಯ್ಯುಂ, ತೇ “ಉಪಾಯಾಸೋ ತೀಹಿ ಖನ್ಧೇಹಿ ಏಕೇನಾಯತನೇನ ಏಕಾಯ ಧಾತುಯಾ ಸಮ್ಪಯುತ್ತೋ, ಏಕೇನ ಖನ್ಧೇನ ಏಕೇನಾಯತನೇನ ಏಕಾಯ ಧಾತುಯಾ ಕೇಹಿಚಿ ಸಮ್ಪಯುತ್ತೋ”ತಿ (ಧಾತು॰ ೨೪೯) ಇಮಾಯ ಪಾಳಿಯಾ ಪಟಿಕ್ಖಿಪಿತಬ್ಬಾ। ವಿಸಾದಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಸುಖದುಕ್ಖಕಾರಣಂ ಅಗಣಯಿತ್ವಾ ದುಕ್ಖಟ್ಠಾನಾದೀನಿ ಕರೋನ್ತಾನಂ ಉಪಾಯಾಸೋ ಕಾಯಿಕದುಕ್ಖಸ್ಸ ವತ್ಥು ಹೋತಿ, ವಿಸಾದನವಸೇನೇವ ಞಾತಿವಿನಾಸಾದೀನಿ ಚಿನ್ತೇನ್ತಾನಂ ದೋಮನಸ್ಸಸ್ಸ। ಅತ್ತನೋ ಪವತ್ತಿಕ್ಖಣೇಯೇವ ಉಪಾಯಾಸೋ ದೋಮನಸ್ಸಸಮ್ಪಯೋಗತೋ ಚಿತ್ತಂ ಪರಿದಹತಿ, ಅವಿಪ್ಫಾರಿಕತಾಕರಣವಸೇನ ಕಾಯಂ ವಿಸಾದೇತಿ, ತದುಭಯಕರಣೇನೇವ ತತೋ ಪರಂ ತಂನಿಮಿತ್ತಂ ಕಾಯಿಕಂ ಚೇತಸಿಕಞ್ಚ ಅಧಿಮತ್ತಂ ದುಕ್ಖಂ ಜನಯತೀತಿ ದುಕ್ಖೋ ವುತ್ತೋ।

### ಅಪ್ಪಿಯಸಮ್ಪಯೋಗನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೧೯೯. **ನ ಅಪ್ಪಿಯನ್ತೀ**ತಿ ನ ಗಮಿಯನ್ತಿ, ನ ಪವೇಸೀಯನ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಅನತ್ಥ**ನ್ತಿ ಬ್ಯಸನಂ, ದುಕ್ಖಂ ವಾ। **ಅಹಿತ**ನ್ತಿ ತಸ್ಸ ಹೇತುಂ। ದುತಿಯೇ ಅತ್ಥವಿಕಪ್ಪೇ ಅತ್ಥಂ ನ ಕಾಮೇನ್ತೀತಿ **ಅನತ್ಥಕಾಮಾ**ತಿಆದಿ ಅಸಮತ್ಥಸಮಾಸೋಪಿ ಯೋಜಿತೋ। “ಅಸೂರಿಯಪಸ್ಸಾನಿ ಮುಖಾನೀ”ತಿಆದೀಸು ವಿಯ ಹಿ ಯೇನ ಸಮಾಸೋ, ನ ತಸ್ಸಾಯಂ ಪಟಿಸೇಧಕೋ **ಅ**-ಕಾರೋತಿ। ಯಸ್ಮಿಂ ಕಿಸ್ಮಿಞ್ಚಿ ನಿಬ್ಭಯೇ ಯೋಗಕ್ಖೇಮ-ಸದ್ದೋ ನಿರುಳ್ಹೋ ದುಕ್ಖಯೋಗತೋ ಖೇಮತ್ತಾ।

**ಸಙ್ಗತಿ**ಆದೀಸು ಸಙ್ಖಾರವಸೇನ ಯಂ ಲಬ್ಭತಿ, ತಂ ಗಹೇತಬ್ಬಂ। ನ ಹಿ ಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಠಾನನಿಸಜ್ಜಾದಯೋ ಭೋಜನಾದಿಕಿಚ್ಚೇಸು ವಾ ಸಹಕರಣಂ ವಿಜ್ಜತೀತಿ ಪಚ್ಛಿಮದ್ವಯಂ ತದತ್ಥವಸೇನ ಲಬ್ಭತೀತಿ ನ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುನ್ತಿ। **ಯಂ ಲಬ್ಭತೀ**ತಿ ವಾ ಯಂ ಅತ್ಥಜಾತಂ ಲಬ್ಭತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ತೇನ ಯಥಾ ಲಬ್ಭತಿ ಸಙ್ಗತಿಆದೀಸು ಅತ್ಥೋ, ತಥಾ ಯೋಜೇತಬ್ಬೋ। ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ ಹಿ ಸಙ್ಗತಿ ಗನ್ತ್ವಾ ಸಙ್ಖಾರೇಹಿ ಸಂಯೋಗೋ ಹೋತಿ, ಆಗತೇಹಿ ಚ ತೇಹಿ, ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ ಚ ಅತ್ತನೋ ಠಾನಾದೀಸು ಸಙ್ಖಾರೇಹಿ ಸಹಭಾವೋ ಹೋತಿ, ಸಬ್ಬಕಿರಿಯಾಸು ಚ ಮಿಸ್ಸೀಭಾವೋತಿ। **ಅನತ್ಥಭಾವೋ** ಉಪದ್ದವಭಾವೋ।

ಅನಿಟ್ಠಾನಂ ಆಪಾಥಗಮನಮತ್ತಂ ತಂಗಹಣಮತ್ತಞ್ಚ **ಅಪ್ಪಿಯಸಮ್ಪಯೋಗೋ,** ನ ಪನ ಪಥವಿಫಸ್ಸಾದಯೋ ವಿಯ ಅಪ್ಪಿಯಸಮ್ಪಯೋಗೋ ನಾಮ ಏಕೋ ಧಮ್ಮೋ ಅತ್ಥೀತಿ ಆಹ **"ಸೋ ಅತ್ಥತೋ ಏಕೋ ಧಮ್ಮೋ ನಾಮ ನತ್ಥೀ"**ತಿ। ಅನಿಟ್ಠಾನಿ ಕಣ್ಟಕಾದೀನಿ ಅಮಿತ್ತಾ ಚ ಉಸುಆದೀಹಿ ವಿಜ್ಝನಾದಿದುಕ್ಖಂ ಉಪ್ಪಾದೇನ್ತಿ।

**ಇಧಾ**ತಿ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಲೋಕೇ ದುಕ್ಖಂ ಹೋತೀತಿ ವಾ ಇಧ ಇಮಸ್ಮಿಂ ದುಕ್ಖಸಚ್ಚನಿದ್ದೇಸೇ ದುಕ್ಖೋ ವುತ್ತೋತಿ ವಾ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ।

**ಪಿಯವಿಪ್ಪಯೋಗನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ**

೧೦೦. **ಮಿನನ್ತೀ**ತಿ ನಾಳಿಯಾದೀಸು ಧಞ್ಞಂ ವಿಯ ಅನ್ತೋ ಪಕ್ಖಿಪನ್ತಿ, ನ ಬಹಿ ಕರೋನ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಅಮಾ**-ಸದ್ದೋ ಸಹಭಾವದೀಪಕೋ। **ಞಾಯನ್ತಿ ವಾ** ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಾಇಚ್ಚೇವ। ಞಾತಿಬ್ಯಸನಾದಿಕೋ ಹುತ್ವಾ ಉಪಟ್ಠಾತೀತಿ **ಬ್ಯಸನಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ**। ಸೋಕುಪ್ಪಾದನೇನೇವ ಸರೀರಂ ಸೋಸೇನ್ತಿ, ಕಿಸಂ ಕರೋನ್ತಿ, ಅಕಿಸಮ್ಪಿ ನಿರೋಜತಾಕರಣೇನ ಮಿಲಾಪೇನ್ತಿ, ತತೋ ಚ ಕಾಯಿಕಂ ದುಕ್ಖಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ತದುಪ್ಪಾದಕತಾ ವುತ್ತಾ।

**ಸೋಕಸರಸಮಪ್ಪಿತಾ**ತಿ ಏತೇನ ಚೇತಸಿಕದುಕ್ಖಂ ದಸ್ಸೇತಿ, **ವಿತುಜ್ಜನ್ತೀ**ತಿ ಏತೇನ ಕಾಯಿಕಂ ದುಕ್ಖಂ।

**ಇಚ್ಛಾನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ**

೧೦೧. ಯಸ್ಮಿಂ ಕಾಲೇ ಜಾತಿಯಾ ನ ಆಗನ್ತಬ್ಬಂ, ತಂ ಕಾಲಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಆಹ **"ಪರಿನಿಬ್ಬುತೇಸು ಚ ವಿಜ್ಜಮಾನಂ ಜಾತಿಯಾ ಅನಾಗಮನ"**ನ್ತಿ। **ಯಮ್ಪೀ**ತಿ ಯೇನಪೀತಿ ಅತ್ಥೋ ವುತ್ತೋ। ಯದಾಪಿ ಪನ **ಯಂ**-ಸದ್ದೋ "ಇಚ್ಛ"ನ್ತಿ ಏತಂ ಅಪೇಕ್ಖತಿ, ತದಾಪಿ ಅಲಾಭವಿಸಿಟ್ಠಾ ಇಚ್ಛಾ ವುತ್ತಾ ಹೋತಿ। ಯದಾ "ನ ಲಭತೀ"ತಿ ಏತಂ ಅಪೇಕ್ಖತಿ, ತದಾ ಇಚ್ಛಾವಿಸಿಟ್ಠೋ ಅಲಾಭೋ ವುತ್ತೋ ಹೋತಿ। ಸೋ ಪನತ್ಥತೋ ಅಞ್ಞೋ ಧಮ್ಮೋ ನತ್ಥಿ, ತಥಾಪಿ ಅಲಬ್ಭನೇಯ್ಯಇಚ್ಛಾವ ವುತ್ತಾ ಹೋತಿ। ಅಪಾಪುಣಿತಬ್ಬೇಸು ಪವತ್ತತ್ತಾ ಏವ **"ಅಪ್ಪತ್ತಿಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ"**ತಿ ವುತ್ತಾ। ಯತ್ಥ ಹಿ ಸಾ ಇಚ್ಛಾ ಪವತ್ತಾ, ತಂ ವತ್ಥುಂ ಅಪಾಪುಣನ್ತೀ ಹುತ್ವಾ ಗಯ್ಹತೀತಿ।

**ಛಿನ್ನಭಿನ್ನಗಣೇನಾ**ತಿ ನಿಲ್ಲಜ್ಜೇನ ಧುತ್ತಗಣೇನ, ಕಪ್ಪಟಿಕಗಣೇನ ವಾ।

**ವಿಘಾತಮಯ**ನ್ತಿ ಚಿತ್ತವಿಘಾತಮಯಂ ದೋಮನಸ್ಸಂ ಚಿತ್ತವಿಘಾತತೋ ಏವ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಉಬ್ಬನ್ಧನಜರಾತಿಸಾರಾದಿಕಾಯಿಕಂ ದುಕ್ಖಞ್ಚ। **ಇಚ್ಛಿತಾಲಾಭ**ನ್ತಿ ಅಲಬ್ಭನೇಯ್ಯಇಚ್ಛಮೇವ ವದತಿ।

**ಉಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ**

೧೦೨. ವಿತ್ಥಿಣ್ಣಸ್ಸ ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಏತ್ತಕನ್ತಿ ದಸ್ಸನಂ ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಸಙ್ಖೇಪೋ, ತಂ ಕಾತುಂ ನ ಸಕ್ಕಾ ವಿತ್ಥಾರಸ್ಸ ಅನನ್ತತ್ತಾ। ದುಕ್ಖವಿತ್ಥಾರಗತಂ ಪನ ದೇಸನಾವಿತ್ಥಾರಂ ಪಹಾಯ ಯತ್ಥ ಸಬ್ಬೋ ದುಕ್ಖವಿತ್ಥಾರೋ ಸಮೋಧಾನಂ ಗಚ್ಛತಿ, ತತ್ಥ ದೇಸನಾಯ ವವತ್ಥಾನಂ ಸಙ್ಖೇಪೋ, ತಂ ಕಾತುಂ ಸಕ್ಕಾ ತಾದಿಸಸ್ಸ ವತ್ಥುನೋ ಸಬ್ಭಾವಾ।

ದೇಸಂ ಜಾನನ್ತೋ ಮಗ್ಗಕ್ಖಾಯಿಕಪುರಿಸೋ **ದೇಸಕೋ**। ಭಗವಾಪಿ **ದುಕ್ಖಸ್ಸ ದೇಸಕೋ**। **"ದುಕ್ಖನ್ತದೇಸಕೇನಾ"**ತಿ ವಾ ಪಾಠೋ, ದುಕ್ಖನ್ತಕ್ಖಾಯಿಕೋತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಪಾವಕಾದಯೋ ಯಥಾ ಇನ್ಧನಾದೀನಿ ಬಾಧೇನ್ತಿ, ಏವಂ **ಬಾಧಯಮಾನಾ**। **ಮಾರಣನ್ತಿಕದುಕ್ಖಾಭಿಘಾತೇನಾ**ತಿ ಇಮಿನಾ ಅತಿಪಾಕಟೇನ ಜಾತಿಜರಾದುಕ್ಖವಿಘಾತಜಸೋಕಾದಯೋ ದಸ್ಸೇತಿ। **ತತೋ**ತಿ ಪರಿದೇವತೋ ಉದ್ಧಂ। ಕಣ್ಠ ಸೋಸಾದಿ ಸನ್ಧಿ

ಬನ್ಧಚ್ಛೇದನಾದಿ ಜನಕ ಧಾತುಕ್ಖೋಭ ಸಮಾಯೋಗತೋ **ಕಾಯಸ್ಸ ಆಬಾಧನದುಕ್ಖಂ ದುಕ್ಖಂ। ಯೇಸು ಕೇಸುಚೀ**ತಿ ತಿಸ್ಸಸ್ಸ ವಾ ಫುಸ್ಸಸ್ಸ ವಾ ಉಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧೇಸು ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ಚಕ್ಖುರೋಗಾದಿದುಕ್ಖಂ ಸಬ್ಬಸತ್ತಗತಂ ಏವಂಪಕಾರಮೇವಾತಿ ಸಞ್ಞಾಪೆತ್ವಾ ದಸ್ಸೇನ್ತೋತಿ ಅತ್ಥೋ।

ದುಕ್ಖಸಚ್ಚನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ೨. ಸಮುದಯಸಚ್ಚನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

**೧೦೩**. ಉತ್ತರಪದಲೋಪಂ ಕತ್ವಾ **"ಪುನಬ್ಭವಕರಣಂ ಪುನೋಬ್ಭವೋ"**ತಿಆಹ। "ಮನೋಸಮ್ಫಸ್ಸೋ"ತಿ ಏತ್ಥ ಮನೋ ವಿಯ ಚ ಪುರಿಮಪದಸ್ಸ ಓಕಾರನ್ತತಾ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ಅಥ ವಾ ಸೀಲಟ್ಠೇನ ಇಕ-ಸದ್ದೇನ ಗಮಿಯತ್ಥತ್ತಾ ಕಿರಿಯಾವಾಚಕಸ್ಸ ಸದ್ದಸ್ಸ ಅದಸ್ಸನಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ ಯಥಾ "ಅಪೂಪಭಕ್ಖನಸೀಲೋ ಆಪೂಪಿಕೋ"ತಿ। "ತದ್ಧಿತಾ"ಇತಿ ಬಹುವಚನನಿದ್ದೇಸಾ ವಿಚಿತ್ತತ್ತಾ ವಾ ತದ್ಧಿತಾನಂ ಅಭಿಧಾನಲಕ್ಖಣತ್ತಾ ವಾ "ಪುನಬ್ಭವಂ ದೇತೀ"ತಿಆದೀಸು ಅತ್ಥೇಸು ಪೋನೋಬ್ಭವಿಕಸದ್ದಸಿದ್ಧಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ತತ್ಥ ಕಮ್ಮಸಹಜಾತಾ ಪುನಬ್ಭವಂ ದೇತಿ, ಕಮ್ಮಸಹಾಯಭೂತಾ ತದಸಹಜಾತಾ ಪುನಬ್ಭವಾಯ ಸಂವತ್ತತಿ, ದುವಿಧಾಪಿ ಪುನಪ್ಪುನಂ ಭವೇ ನಿಬ್ಬತ್ತೇತಿ। ತೇನೇವಾಹ **"ಪುನಬ್ಭವಸ್ಸ ದಾಯಿಕಾಪೀ"**ತಿಆದಿ। **ಪೋನೋಬ್ಭವಿಕಾಯೇವಾತಿ ನಾಮಂ ಲಭತೀ**ತಿ ಪುನಬ್ಭವಂ ದಾಯಿಕಾಪಿ ಅದಾಯಿಕಾಪಿ ಪುನಬ್ಭವಂ ದೇತಿಚ್ಚೇವ ಪೋನೋಬ್ಭವಿಕಾತಿ ಸಮಾನವಿಪಾಕಾತಿ ನಾಮಂ ಲಭತಿ ಸಮಾನಸಭಾವತ್ತಾ ತದಾನುಭಾವತ್ತಾ ಚ। ಏವಂ ಇತರೇಸು ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ತತ್ಥ ಉಪಧಿಮ್ಹಿ ಯಥಾನಿಬ್ಬತ್ತೇ ಅತ್ತಭಾವೇ ವಿಪಚ್ಚನಕಮ್ಮಂ ಏತಿಸ್ಸಾತಿ **ಉಪಧಿವೇಪಕ್ಕಾ**। ನನ್ದನಟ್ಠೇನ **ನನ್ದೀ,** ರಞ್ಜನಟ್ಠೇನ **ರಾಗೋ**। ಯೋ ಚ ನನ್ದಿರಾಗೋ, ಯಾ ಚ ತಣ್ಹಾ, ಉಭಯಮೇತಂ ಏಕತ್ಥಂ, ಬ್ಯಞ್ಜನಮೇವ ನಾನನ್ತಿ ತಣ್ಹಾ **"ನನ್ದಿರಾಗೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಅತ್ಥತೋ ಏಕತ್ತಂ ಗತಾ"**ತಿ ವುತ್ತಾ। ರಾಗಸಮ್ಬನ್ಧೇನ **"ಉಪ್ಪನ್ನಸ್ಸಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। ರೂಪಾರೂಪಭವರಾಗೋ ವಿಸುಂ ವಕ್ಖತೀತಿ ಕಾಮಭವೇ ಏವ ಭವಪತ್ಥನಾಉಪ್ಪತ್ತಿ ವುತ್ತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ತಸ್ಮಿಂ ತಸ್ಮಿಂ ಪಿಯರೂಪೇ ಪಠಮುಪ್ಪತ್ತಿವಸೇನ **"ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ"**ತಿ ವುತ್ತಾ, ಪುನಪ್ಪುನಂ ಪವತ್ತಿವಸೇನ **"ನಿವಿಸತೀ"**ತಿ, ಪರಿಯುಟ್ಠಾನಾನುಸಯವಸೇನ ವಾ ಉಪ್ಪತ್ತಿನಿವೇಸಾ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ। **ಸಮ್ಪತ್ತಿಯ**ನ್ತಿ ಮನುಸ್ಸಸೋಭಗ್ಗೇ ದೇವತ್ತೇ ಚ। **ಅತ್ತನೋ ಚಕ್ಖು**ನ್ತಿ ಸವತ್ಥುಕಂ ಚಕ್ಖುಮಾಹ, ಸಪಸಾದಂ ವಾ ಮಂಸಪಿಣ್ಡಂ। **ವಿಪ್ಪಸನ್ನಪಞ್ಚಪಸಾದ**ನ್ತಿ ಪರಿಸುದ್ಧನೀಲಪೀತಲೋಹಿತಕಣ್ಹಓದಾತವಣ್ಣಪಸಾದಂ। **ರಜತಪನಾಳಿಕಂ ವಿಯ** ಛಿದ್ದಂ ಅಬ್ಭನ್ತರೇ ಓದಾತತಾ। **ಪಾಮಙ್ಗಸುತ್ತಂ ವಿಯ** ಲಮ್ಬಕಣ್ಣಬದ್ಧಂ। ತುಙ್ಗಾ ಉಚ್ಚಾ ದೀಘಾ ನಾಸಿಕಾ **ತುಙ್ಗನಾಸಿಕಾ,** ಏವಂ **ಲದ್ಧವೋಹಾರಂ** ಅತ್ತನೋ **ಘಾನಂ**। "ಲದ್ಧವೋಹಾರಾ"ತಿ ವಾ ಪಾಠೋ। ತಸ್ಮಿಂ ಸತಿ ತುಙ್ಗಾ ನಾಸಿಕಾ ಯೇಸಂ, ತೇ **ತುಙ್ಗನಾಸಿಕಾ**। ಏವಂ **ಲದ್ಧವೋಹಾರಾ** ಸತ್ತಾ ಅತ್ತನೋ ಘಾನನ್ತಿ ಯೋಜನಾ ಕಾತಬ್ಬಾ। **ಜಿವ್ಹಂ...ಪೇ॰... ಮಞ್ಞನ್ತಿ** ವಣ್ಣಸಣ್ಠಾನತೋ ಕಿಚ್ಚತೋ ಚ। **ಮನಂ...ಪೇ॰... ಉಳಾರಂ ಮಞ್ಞನ್ತಿ** ಅತೀತಾದಿಅತ್ಥವಿಚಿನನಸಮತ್ಥಂ। **ಅತ್ತನಾ ಪಟಿಲದ್ಧಾನೀ**ತಿ ಅಜ್ಝತ್ತಞ್ಚ ಸರೀರಗನ್ಧಾದೀನಿ ಬಹಿದ್ಧಾ ಚ ವಿಲೇಪನಗನ್ಧಾದೀನಿ। **ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ**ತಿ ಯದಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾ ಹೋತಿ, ತದಾ ಏತ್ಥ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ಸಾಮಞ್ಞೇನ ಗಹಿತಾ ಉಪ್ಪಾದಕಿರಿಯಾ ಲಕ್ಖಣಭಾವೇನ ವುತ್ತಾ, ವಿಸಯವಿಸಿಟ್ಠಾ ಲಕ್ಖಿತಬ್ಬಭಾವೇನ। ನ ಹಿ ಸಾಮಞ್ಞವಿಸೇಸೇಹಿ ನಾನತ್ತವೋಹಾರೋ ನ ಹೋತೀತಿ। **ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾ**ತಿ ವಾ ಅನಿಚ್ಛಿತೋ ಉಪ್ಪಾದೋ ಹೇತುಭಾವೇನ ವುತ್ತೋ। **ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ**ತಿ ನಿಚ್ಛಿತೋ ಫಲಭಾವೇನ "ಯದಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾ ಹೋತಿ, ಏತ್ಥ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ"ತಿ। ಸೋ ಹಿ ತೇನ ಉಪಯೋಜಿತೋ ವಿಯ ಹೋತಿ।

ಸಮುದಯಸಚ್ಚನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ೩. ನಿರೋಧಸಚ್ಚನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

**೧೦೪**. **ಅನೂಹತೇ**ತಿ ಅನುದ್ಧತೇ, ಅಪ್ಪಹೀನೇತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಸೀಹೋ ವೇಧಕೇ ಪಟಿಪಜ್ಜತಿ, ನ ಉಸುಮ್ಹಿ, ಸುವಾನೋ ಲೇಡ್ಡುಮ್ಹಿ ಪಟಿಪಜ್ಜತಿ, ನ ಪಹಾರಕೇ। ಖಯಗಮನವಸೇನ **ವಿರಜ್ಜತಿ,** ಅಪ್ಪವತ್ತಿಗಮನವಸೇನ **ನಿರುಜ್ಝತಿ।** ಅನಪೇಕ್ಖತಾಯ ಚಜನವಸೇನ ಹಾನಿವಸೇನ ಚ **ಚಜೀಯತಿ,** ಪುನ ಯಥಾ ನ ಪವತ್ತತಿ, ತಥಾ ದೂರಖಿಪನವಸೇನ **ಪಟಿನಿಸ್ಸಜ್ಜೀಯತಿ,** ಬನ್ಧನಭೂತಾಯ ಮೋಚನವಸೇನ **ಮುಚ್ಚತಿ,** ಅಸಂಕಿಲೇಸವಸೇನ **ನ ಅಲ್ಲೀಯತಿ।** ಆಯೂಹನಂ ಸಮುದಯೋ, ತಪ್ಪಟಿಪಕ್ಖವಸೇನ **ಅನಾಯೂಹನಂ।**

**ಅಪಞ್ಞತ್ತಿ**ನ್ತಿ ಅಪಞ್ಞಾಪನಂ, "ತಿತ್ತಅಲಾಬು ಅತ್ಥೀ"ತಿ ವೋಹಾರಾಭಾವಂ ವಾ। ತಿತ್ತಅಲಾಬುವಲ್ಲಿಯಾ ಅಪ್ಪವತ್ತಿಂ ಇಚ್ಛನ್ತೋ ಪುರಿಸೋ ವಿಯ ಮಗ್ಗೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ, ತಸ್ಸ ತಸ್ಸಾ ಅಪ್ಪವತ್ತಿನಿನ್ನಚಿತ್ತಸ್ಸ ಮೂಲಚ್ಛೇದನಂ ವಿಯ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ನಿಬ್ಬಾನಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ತಣ್ಹಾಪಹಾನಂ। ತದಾಪ್ಪವತ್ತಿ ವಿಯ ತಣ್ಹಾಯ ಅಪ್ಪವತ್ತಿಭೂತಂ ನಿಬ್ಬಾನಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ದುತಿಯೂಪಮಾಯ ದಕ್ಖಿಣದ್ವಾರಂ ವಿಯ ನಿಬ್ಬಾನಂ, ಚೋರಘಾತಕಾ ವಿಯ ಮಗ್ಗೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ, ಪುರಿಮಾ ವಾ ಉಪಮಾ ಮಗ್ಗೇನ ನಿರುದ್ಧಾಯ ಪಿಯರೂಪಸಾತರೂಪೇಸು ನಿರುದ್ಧಾತಿ ವತ್ತಬ್ಬತಾದಸ್ಸನತ್ಥಂ ವುತ್ತಾ, ಪಚ್ಛಿಮಾ ನಿಬ್ಬಾನಂ ಆಗಮ್ಮ ನಿರುದ್ಧಾಯಪಿ।

ನಿರೋಧಸಚ್ಚನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

### ೪. ಮಗ್ಗಸಚ್ಚನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೧೦೫. **ಅಞ್ಞಮಗ್ಗಪಟಿಕ್ಖೇಪನತ್ಥ**ನ್ತಿ ತಿತ್ಥಿಯೇಹಿ ಕಪ್ಪಿತಸ್ಸ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ದುಕ್ಖನಿರೋಧಗಾಮಿನಿಪಟಿಪದಾಭಾವಂ ಪಟಿಕ್ಖೇಪೇತುನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ, ಅಞ್ಞಸ್ಸ ವಾ ಮಗ್ಗಭಾವಪಟಿಕ್ಖೇಪೋ **ಅಞ್ಞಮಗ್ಗಪಟಿಕ್ಖೇಪೋ।** ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ ಅರಿಯಭಾವಕರತ್ತಾ ಅರಿಯಂ ಕರೋತೀತಿ **ಅರಿಯೋ,** ಅರಿಯಫಲಪಟಿಲಾಭಕರತ್ತಾ ಅರಿಯಂ ಲಭಾಪೇತಿ ಜನೇತೀತಿ **ಅರಿಯೋ।** ಅತ್ತನೋ ಕಿಚ್ಚವಸೇನ ಫಲವಸೇನ ಚ ಅರಿಯನಾಮಲಾಭೋ ಏವ ವುತ್ತೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಅಟ್ಠ ಅಙ್ಗಾನಿ ಅಸ್ಸಾತಿ ಅಞ್ಞಪದತ್ಥಸಮಾಸಂ ಅಕತ್ವಾ **"ಅಟ್ಠಙ್ಗಾನಿ ಅಸ್ಸ ಸನ್ತೀತಿ ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕೋ"**ತಿ ಪದಸಿದ್ಧಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

ಚತುರಙ್ಗಸಮನ್ನಾಗತಾ ವಾಚಾ ಜನಂ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತೀತಿ ತಬ್ಬಿಪಕ್ಖವಿರತಿಸಭಾವಾ ಸಮ್ಮಾವಾಚಾ ಭೇದಕರಮಿಚ್ಛಾವಾಚಾಪಹಾನೇನ ಜನೇ ಸಮ್ಪಯುತ್ತೇ ಚ ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹನಕಿಚ್ಚವತೀ ಹೋತೀತಿ **"ಪರಿಗ್ಗಹಲಕ್ಖಣಾ"**ತಿ ವುತ್ತಾ। ಯಥಾ ಚೀವರಕಮ್ಮಾದಿಕೋ ಕಮ್ಮನ್ತೋ ಏಕಂ ಕಾತಬ್ಬಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತಿ ನಿಪ್ಫಾದೇತಿ, ತಂತಂಕಿರಿಯಾನಿಪ್ಫಾದಕೋ ವಾ ಚೇತನಾಸಙ್ಖಾತೋ ಕಮ್ಮನ್ತೋ ಹತ್ಥಪಾದಚಲನಾದಿಕಂ ಕಿರಿಯಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತಿ, ಏವಂ ಸಾವಜ್ಜಕತ್ತಬ್ಬಕಿರಿಯಾಸಮುಟ್ಠಾಪಕಮಿಚ್ಛಾಕಮ್ಮನ್ತಪ್ಪಹಾನೇನ ಸಮ್ಮಾಕಮ್ಮನ್ತೋ ನಿರವಜ್ಜಸಮುಟ್ಠಾಪನಕಿಚ್ಚವಾ ಹೋತಿ, ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮೇ ಚ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇನ್ತೋ ಏವ ಪವತ್ತತೀತಿ **"ಸಮುಟ್ಠಾಪನಲಕ್ಖಣೋ"**ತಿ ವುತ್ತೋ। ಕಾಯವಾಚಾನಂ ಖನ್ಧಸನ್ತಾನಸ್ಸ ಚ ಸಂಕಿಲೇಸಭೂತಮಿಚ್ಛಾಆಜೀವಪ್ಪಹಾನೇನ ಸಮ್ಮಾಆಜೀವೋ **"ವೋದಾಪನಲಕ್ಖಣೋ"**ತಿ ವುತ್ತೋ।

**ಅತ್ತನೋ ಪಚ್ಚನೀಕಕಿಲೇಸಾ** ದಿಟ್ಠೇಕಟ್ಠಾ ಅವಿಜ್ಜಾದಯೋ। **ಪಸ್ಸತೀ**ತಿ ಪಕಾಸೇತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ತೇನೇವ ಹಿ ಅಙ್ಗೇನ ತತ್ಥ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಾ ಪವತ್ತತೀತಿ। **ತಥೇವಾ**ತಿ ಅತ್ತನೋ ಪಚ್ಚನೀಕಕಿಲೇಸೇಹಿ ಸದ್ಧಿನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ಕಿಚ್ಚತೋ**ತಿ ಪುಬ್ಬಭಾಗೇಹಿ ದುಕ್ಖಾದಿಞಾಣೇಹಿ ಕತ್ತಬ್ಬಕಿಚ್ಚಸ್ಸ ಇಧ ನಿಪ್ಫತ್ತಿತೋ, ಇಮಸ್ಸೇವ ವಾ ಞಾಣಸ್ಸ ದುಕ್ಖಾದಿಪ್ಪಕಾಸನಕಿಚ್ಚತೋ। **ತೀಣಿ ನಾಮಾನಿ ಲಭತಿ** ಕಾಮಸಙ್ಕಪ್ಪಾದಿಪ್ಪಹಾನಕಿಚ್ಚನಿಪ್ಫತ್ತಿತೋ। **ಸಿಕ್ಖಾಪದವಿಭಙ್ಗೇ** (ವಿಭಂ॰ ೭೦೩ ಆದಯೋ) "ವಿರತಿಚೇತನಾ ಸಬ್ಬೇ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಾ ಚ ಸಿಕ್ಖಾಪದಾನೀ"ತಿ ವುತ್ತಾತಿ ತತ್ಥ ಪಧಾನಾನಂ ವಿರತಿಚೇತನಾನಂ ವಸೇನ **"ವಿರತಿಯೋಪಿ ಹೋನ್ತಿ ಚೇತನಾಯೋಪೀ"**ತಿ ಆಹ। ಮುಸಾವಾದಾದೀಹಿ ವಿರಮಣಕಾಲೇ ವಾ ವಿರತಿಯೋ ಸುಭಾಸಿತಾದಿವಾಚಾಭಾಸನಾದಿಕಾಲೇ ಚ ಚೇತನಾಯೋ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ, **ಮಗ್ಗಕ್ಖಣೇ ವಿರತಿಯೋವ** ಚೇತನಾನಂ ಅಮಗ್ಗಙ್ಗತ್ತಾ

ಏಕಸ್ಸ ಞಾಣಸ್ಸ ದುಕ್ಖಾದಿಞಾಣತಾ ವಿಯ ಏಕಾಯ ವಿರತಿಯಾ ಮುಸಾವಾದಾದಿವಿರತಿಭಾವೋ ವಿಯ ಚ ಏಕಾಯ ಚೇತನಾಯ ಸಮ್ಮಾವಾಚಾದಿಕಿಚ್ಚತ್ತಯಸಾಧನಸಭಾವಾಭಾವಾ ಸಮ್ಮಾವಾಚಾದಿಭಾವಾಸಿದ್ಧಿತೋ, ತಂಸಿದ್ಧಿಯಞ್ಚ ಅಙ್ಗತ್ತಯತ್ತಾಸಿದ್ಧಿತೋ ಚ।

**ಪುಬ್ಬಭಾಗೇಪಿ ಮಗ್ಗಕ್ಖಣೇಪಿ ಸಮ್ಮಾಸಮಾಧಿ ಏವಾ**ತಿ ಯದಿಪಿ ಸಮಾಧಿಉಪಕಾರಕಾನಂ ಅಭಿನಿರೋಪನಾನುಮಜ್ಜನಸಮ್ಪಿಯಾಯನಬ್ರೂಹನಸನ್ತಸುಖಾನಂ ವಿತಕ್ಕಾದೀನಂ ವಸೇನ ಚತೂಹಿ ಝಾನೇಹಿ ಸಮ್ಮಾಸಮಾಧಿ ವಿಭತ್ತೋ, ತಥಾಪಿ ವಾಯಾಮೋ ವಿಯ ಅನುಪ್ಪನ್ನಾಕುಸಲಾನುಪ್ಪಾದನಾದಿಚತುವಾಯಾಮಕಿಚ್ಚಂ, ಸತಿ ವಿಯ ಚ ಅಸುಭಾಸುಖಾನಿಚ್ಚಾನತ್ತೇಸು ಕಾಯಾದೀಸು ಸುಭಾದಿಸಞ್ಞಾಪಹಾನಚತುಸತಿಕಿಚ್ಚಂ, ಏಕೋ ಸಮಾಧಿ ಚತುಕ್ಕಜ್ಝಾನಸಮಾಧಿಕಿಚ್ಚಂ ನ ಸಾಧೇತೀತಿ ಪುಬ್ಬಭಾಗೇಪಿ ಪಠಮಜ್ಝಾನಸಮಾಧಿಚಿತ್ತೇ ಝಾನಸಮಾಧಿ ಪಠಮಜ್ಝಾನಸಮಾಧಿ ಏವ ಮಗ್ಗಕ್ಖಣೇಪಿ, ತಥಾ ಪುಬ್ಬಭಾಗೇಪಿ ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಸಮಾಧಿಚಿತ್ತೇ ಝಾನಸಮಾಧಿ ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಸಮಾಧಿ ಏವ ಮಗ್ಗಕ್ಖಣೇಪೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

ವಚೀಭೇದಸ್ಸ ಉಪಕಾರಕೋ ವಿತಕ್ಕೋ ಸಾವಜ್ಜಾನವಜ್ಜವಚೀಭೇದನಿವತ್ತನಪವತ್ತನಕರಾಯ ಸಮ್ಮಾವಾಚಾಯಪಿ ಉಪಕಾರಕೋ ಏವಾತಿ "**ಸ್ವಾಯ**"ನ್ತಿಆದಿಮಾಹ। ವಚೀಭೇದನಿಯಾಮಿಕಾ **ವಾಚಾ** ಕಾಯಿಕಕಿರಿಯಾನಿಯಾಮಕಸ್ಸ ಸಮ್ಮಾಕಮ್ಮನ್ತಸ್ಸ **ಉಪಕಾರಿಕಾ**। **ಇದಂ ವೀರಿಯ**ನ್ತಿ ಚತುಸಮ್ಮಪ್ಪಧಾನವೀರಿಯಂ। **ಗತಿಯೋ**ತಿ ನಿಪ್ಫತ್ತಿಯೋ, ಕಿಚ್ಚಾದಿಸಭಾವೇ ವಾ। **ಸಮನ್ನೇಸಿತ್ವಾ**ತಿ ಉಪಧಾರೇತ್ವಾ।

ಪುರಿಮಾನಿ ದ್ವೇ ಸಚ್ಚಾನಿ ಉಗ್ಗಣ್ಹಿತ್ವಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। **ಇಟ್ಠಂ ಕನ್ತ**ನ್ತಿ ನಿರೋಧಮಗ್ಗೇಸು ನಿನ್ನಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತಿ, ನ ಅಭಿನನ್ದನಂ, ತನ್ನಿನ್ನಭಾವೋಯೇವ ಚ ತತ್ಥ ಕಮ್ಮಕರಣಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

**ಕಿಚ್ಚತೋ**ತಿ ಪರಿಞ್ಞಾದಿತೋ। **ಆರಮ್ಮಣಪಟಿವೇಧೋ**ತಿ ಸಚ್ಛಿಕಿರಿಯಾಪಟಿವೇಧಮಾಹ। **ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ಪಟಿವೇಧಞಾಣಂ ಲೋಕುತ್ತರ**ನ್ತಿ ಕಸ್ಮಾ ವುತ್ತಂ, ನನು ಉಗ್ಗಹಾದಿಪಟಿವೇಧೋ ಚ ಪಟಿವೇಧೋವ, ನ ಚ ಸೋ ಲೋಕುತ್ತರೋತಿ? ನ, ಕೇವಲೇನ ಪಟಿವೇಧ-ಸದ್ದೇನ ಉಗ್ಗಹಾದಿಪಟಿವೇಧಾನಂ ಅವಚನೀಯತ್ತಾ, ಪಟಿವೇಧನಿಮಿತ್ತತ್ತಾ ವಾ ಉಗ್ಗಹಾದಿವಸೇನ ಪವತ್ತಂ ದುಕ್ಖಾದೀಸು ಪುಬ್ಬಭಾಗೇ ಞಾಣಂ "ಪಟಿವೇಧೋ"ತಿ ವುತ್ತಂ, ನ ಪಟಿವೇಧತ್ತಾ, ಪಟಿವೇಧಭೂತಮೇವ ಪನ ಞಾಣಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ "**ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ಪಟಿವೇಧಞಾಣಂ ಲೋಕುತ್ತರ**"ನ್ತಿ। ಉಗ್ಗಹಪರಿಪುಚ್ಛಾಞಾಣಾನಿಪಿ ಸವನಞಾಣೇ ಏವ ಅವರೋಧಂ ಗಚ್ಛನ್ತೀತಿ "**ಸವನಧಾರಣಸಮ್ಮಸನಞಾಣಂ ಲೋಕಿಯ**"ನ್ತಿ ತಿವಿಧಮೇವ ಞಾಣಮಾಹ। ಉಗ್ಗಹಾದೀಹಿ ಸಚ್ಚಪರಿಗ್ಗಣ್ಹನಂ **ಪರಿಗ್ಗಹೋ**।

**ಪಯೋಗೋ**ತಿ ಕಿರಿಯಾ, ವಾಯಾಮೋ ವಾ। ತಸ್ಸ ಮಹನ್ತತರಸ್ಸ ಇಚ್ಛಿತಬ್ಬತಂ ದುಕ್ಕರತರತಞ್ಚ ಉಪಮಾಹಿ ದಸ್ಸೇತಿ "**ಭವಗ್ಗಗಹಣತ್ಥ**"ನ್ತಿಆದಿನಾ।

**ಪದಘಾತ**ನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಗತಮಗ್ಗೋ "ಪದ"ನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಯೇನ ಚುಪಾಯೇನ ಕಾರಣೇನ ಕಾಮವಿತಕ್ಕೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಸೋ ತಸ್ಸ ಗತಮಗ್ಗೋತಿ ತಸ್ಸ ಘಾತೋ **ಪದಘಾತೋ**। **ಉಸ್ಸುಕ್ಕಾಪೇತ್ವಾ**ತಿ ಉದ್ಧಂ ಉದ್ಧಂ ಸನ್ತಿವಿಸೇಸಯುತ್ತಂ ಕತ್ವಾ, ವಡ್ಢೇತ್ವಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ಪಾಳಿಯಂ ವಿಭತ್ತೇಸೂ**ತಿ ಕತರಪಾಳಿಯಂ? **ಧಮ್ಮಸಙ್ಗಹೇ** ತಾವ ಅಟ್ಠ ಕಸಿಣಾನಿ ದಸ ಅಸುಭಾ ಚತ್ತಾರೋ ಬ್ರಹ್ಮವಿಹಾರಾ ಚತ್ತಾರಿ ಆರುಪ್ಪಾನಿ ವಿಭತ್ತಾನಿ, **ಆಗಮೇಸು** ದಸ ಅನುಸ್ಸತಿಯೋ ಆಹಾರೇ ಪಟಿಕೂಲಸಞ್ಞಾ ಚತುಧಾತುವವತ್ಥಾನನ್ತಿ ಇಮಾನಿ ಚಾತಿ ತತ್ಥ ತತ್ಥ ವಿಭತ್ತಂ। **ಇಮೇಸು ತೀಸೂ**ತಿ ಕಾಮಾದೀಸು ತೀಸು ಠಾನೇಸು।

**ಮಿಚ್ಛಾವಾಚಾಸಙ್ಖಾತಾಯಾ**ತಿ ಏತೇನ ಏಕಾಯ ಚೇತನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಏಕತ್ತಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ಇಧ ಅರಿಯಸಾವಕೋ ಸಕಲ್ಯಾಣಪುಥುಜ್ಜನಕೋ ಸೇಕ್ಖೋ। **ಕಾಯದ್ವಾರವೀತಿಕ್ಕಮಾ**ತಿ ಆಜೀವಹೇತುಕತೋ ಪಾಣಾತಿಪಾತಾದಿತೋ ವಿಸುಂ ವಿಸುಂ ವಿರಮಣಂ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ।

**ಅಯಂ ಪನಸ್ಸಾ**ತಿ ಮಗ್ಗಭಾವೇನ ಚತುಬ್ಬಿಧಮ್ಪಿ ಏಕತ್ತೇನ ಗಹೇತ್ವಾ ಅಸ್ಸ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಅಯಂ ಝಾನವಸೇನ ಸಬ್ಬಸದಿಸಸಬ್ಬಾಸದಿಸಏಕಚ್ಚಸದಿಸತಾ **ವಿಸೇಸೋ। ಪಾದಕಜ್ಝಾನನಿಯಾಮೇನ ಹೋತೀ**ತಿ ಇಧ ಪಾದಕಜ್ಝಾನನಿಯಾಮಂ ಧುರಂ ಕತ್ವಾ ಆಹ, **ಅಟ್ಠಸಾಲಿನಿಯಂ** ಪನ ವಿಪಸ್ಸನಾನಿಯಾಮಂ ತತ್ಥ ಸಬ್ಬವಾದಾವಿರೋಧತೋ, ಇಧ ಪನ ಸಮ್ಮಸಿತಜ್ಝಾನಪುಗ್ಗಲಜ್ಝಾಸಯವಾದನಿವತ್ತನತೋ ಪಾದಕಜ್ಝಾನನಿಯಾಮಂ। ವಿಪಸ್ಸನಾನಿಯಾಮೋ ಪನ ಸಾಧಾರಣತ್ತಾ ಇಧಾಪಿ ನ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಅಞ್ಞೇ ಚಾಚರಿಯವಾದಾ ವಕ್ಖಮಾನಾ ವಿಭಜಿತಬ್ಬಾತಿ ಯಥಾವುತ್ತಮೇವ ತಾವ ಪಾದಕಜ್ಝಾನನಿಯಾಮಂ ವಿಭಜನ್ತೋ ಆಹ “**ಪಾದಕಜ್ಝಾನನಿಯಾಮೇನ ತಾವಾ**”ತಿ।

**ಆರುಪ್ಪೇ ಚತುಕ್ಕಪಞ್ಚಕ...ಪೇ॰... ವುತ್ತಂ** ಅಟ್ಠಸಾಲಿನಿಯನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ನನು ತತ್ಥ “ಆರುಪ್ಪೇ ತಿಕಚತುಕ್ಕಜ್ಝಾನಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ”ತಿ ವುತ್ತಂ, ನ “ಚತುಕ್ಕಪಞ್ಚಕಜ್ಝಾನ”ನ್ತಿ? ಸಚ್ಚಂ, ಯೇಸು ಪನ ಸಂಸಯೋ ಅತ್ಥಿ, ತೇಸಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿದಸ್ಸನೇನ, ತೇನತ್ಥತೋ ಚತುಕ್ಕಪಞ್ಚಕಜ್ಝಾನಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ವುತ್ತಮೇವ ಹೋತೀತಿ ಏವಮಾಹಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಸಮುದಾಯಞ್ಚ ಅಪೇಕ್ಖಿತ್ವಾ “**ತಞ್ಚ ಲೋಕುತ್ತರಂ, ನ ಲೋಕಿಯ**”ನ್ತಿ ಆಹ। ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಮೇವ ಹಿ ಲೋಕಿಯಂ ತತ್ಥ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ನ ಚತುಕ್ಕಂ ಪಞ್ಚಕಞ್ಚಾತಿ। **ಏತ್ಥ ಕಥ**ನ್ತಿ ಪಾದಕಜ್ಝಾನಸ್ಸ ಅಭಾವಾ ಕಥಂ ದಟ್ಠಬ್ಬನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। **ತಂಝಾನಿಕಾವ ತಸ್ಸ ತತ್ಥ ತಯೋ ಮಗ್ಗಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ** ತಜ್ಝಾನಿಕಂ ಪಠಮಫಲಾದಿಂ ಪಾದಕಂ ಕತ್ವಾ ಉಪರಿಮಗ್ಗಭಾವನಾಯಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ, ತಿಕಚತುಕ್ಕಜ್ಝಾನಿಕಂ ಪನ ಮಗ್ಗಂ ಭಾವೇತ್ವಾ ತತ್ಥುಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ಅರೂಪಜ್ಝಾನಂ ತಜ್ಝಾನಿಕಂ ಫಲಞ್ಚ ಪಾದಕಂ ಕತ್ವಾ ಉಪರಿಮಗ್ಗಭಾವನಾಯ ಅಞ್ಞಝಾನಿಕಾಪಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೀತಿ ಝಾನಙ್ಗಾದಿನಿಯಾಮಿಕಾ ಪುಬ್ಬಾಭಿಸಙ್ಖಾರಸಮಾಪತ್ತಿ ಪಾದಕಂ, ನ ಸಮ್ಮಸಿತಬ್ಬಾತಿ ಫಲಸ್ಸಪಿ ಪಾದಕತಾ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

ದುಕ್ಖಞಾಣಾದೀನಂ ರೂಪಾದಿಭಞಾರಮ್ಮಣತ್ತಾ ನೇಕ್ಖಮ್ಮಸಙ್ಕಪ್ಪಾದೀನಂ ಕಸಿಣಾದಿತಂತಂಕುಸಲಾರಮ್ಮಣಾರಮ್ಮಣತ್ತಾ ಸಮ್ಮಾವಾಚಾದೀನಂ ಅಙ್ಗಾನಂ ತಂತಂವಿರಮಿತಬ್ಬಾದಿಆರಮ್ಮಣತ್ತಾ “**ಯಥಾನುರೂಪ**”ನ್ತಿ ಆಹ। **ತದನುರೂಪೋ**ತಿ ಅವಿಪ್ಪಟಿಸಾರಕರಸೀಲಂ ವಾಯಾಮಸ್ಸ ವಿಸೇಸಪಚ್ಚಯೋತಿ ಸೀಲಾನುರೂಪತಾ ವಾಯಾಮಸ್ಸ ವುತ್ತಾ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಸ್ಸಪಿ, ಸಮ್ಪಯುತ್ತಸ್ಸೇವ ಚ ವಚನತೋ “ಸೀಲಭೂಮಿಯಂ ಪತಿಟ್ಠಿತಸ್ಸಾ”ತಿ ಅವತ್ವಾ “**ಪತಿಟ್ಠಮಾನಸ್ಸಾ**”ತಿ ವುತ್ತಂ। **ಚೇತಸೋ ಅಸಮ್ಮೋಸೋ**ತಿ “ಏಕಾರಕ್ಖೋ”ತಿ ಏತ್ಥ ವುತ್ತೇನ ಸತಾರಕ್ಖೇನ ಚೇತಸೋ ರಕ್ಖಿತತಾ। ತೇನಾಹ “**ಇತಿ...ಪೇ॰... ಸುವಿಹಿತಚಿತ್ತಾರಕ್ಖಸ್ಸಾ**”ತಿ।

ಆಸವಕ್ಖಯಞಾಣಸ್ಸ ವಿಜ್ಜಾಭಾವೋ ವುತ್ತೋತಿ ಆಸವಕ್ಖಯಸಙ್ಖಾತೇ ಮಗ್ಗೇ ತೀಹಿ ಖನ್ಧೇಹಿ ಸಙ್ಗಹಿತೇ ಪಞ್ಞಾಕ್ಖನ್ಧೋ **ವಿಜ್ಜಾ,** ಸೀಲಸ್ಸ ಚತುನ್ನಞ್ಚ ಝಾನಾನಂ ಚರಣಭಾವೋ ವುತ್ತೋತಿ ಇತರೇ ದ್ವೇ ಖನ್ಧಾ **ಚರಣಂ।** ಯನ್ತಿ ಏತೇನ ನಿಬ್ಬಾನಂ ಗಚ್ಛನ್ತೀತಿ ಯಾನಂ, ವಿಪಸ್ಸನಾವ ಯಾನಂ **ವಿಪಸ್ಸನಾಯಾನಂ।** ಸೀಲಂ ಸಮಾಧಿಸ್ಸ ವಿಸೇಸಪಚ್ಚಯೋ, ಸಮಾಧಿ ವಿಪಸ್ಸನಾಯಾತಿ ಸಮಥಸ್ಸ ಉಪಕಾರತ್ತಾ ಸೀಲಕ್ಖನ್ಧೋ ಚ **ಸಮಥಯಾನೇನ** ಸಙ್ಗಹಿತೋ। **ವಿಪಸ್ಸನಾಯಾನೇನ** ಕಾಮೇಸು ಆದೀನವಂ ವಿಭಾವೇನ್ತೋ ಸಮಥಯಾನೇನ ನಿರಾಮಿಸಂ ಝಾನಸುಖಂ ಅಪರಿಚ್ಚಜನ್ತೋ ಅನ್ತದ್ವಯಕುಮ್ಮಗ್ಗಂ ವಿವಜ್ಜೇತಿ। ಪಞ್ಞಾ ವಿಯ ಮೋಹಸ್ಸ, ಸೀಲಸಮಾಧಯೋ ಚ ದೋಸಲೋಭಾನಂ ಉಜುವಿಪಚ್ಚನೀಕಾ ಅದೋಸಾಲೋಭೇಹಿ ಸಾಧೇತಬ್ಬತ್ತಾ। ಸೀಲಸಮಾಧಿಪಞ್ಞಾಯೋಗತೋ **ಆದಿಮಜ್ಝಪರಿಯೋಸಾನಕಲ್ಯಾಣಂ।** ಸೀಲಾದೀನಿ ಹಿ ಸಾಸನಸ್ಸ ಆದಿಮಜ್ಝಪರಿಯೋಸಾನನ್ತಿ। ಯಸ್ಮಿಂ ಠಿತೋ ಮಗ್ಗಟ್ಠೋ ಫಲಟ್ಠೋ ಚ ಅರಿಯೋ ಹೋತಿ, ತಂ ಮಗ್ಗಫಲಸಙ್ಖಾತಂ ಖನ್ಧತ್ತಯಸಙ್ಗಹಿತಂ ಸಾಸನಂ **ಅರಿಯಭೂಮಿ।**

ಮಗ್ಗಸಚ್ಚನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**೨. ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ**

**೧೦೬-೧೧೪. ಅರಿಯಸಚ್ಚ**-ಸದ್ದೋ ಸಮುದಯೇ ವತ್ತಮಾನೋ ಪರಿಞ್ಞೇಯ್ಯಭಾವರಹಿತೇ ಏಕನ್ತಪಹಾತಬ್ಬೇ ತಣ್ಹಾಸಙ್ಖಾತೇ ಸಮುದಯೇ ಪವತ್ತತಿ, ನ ಪಹಾತಬ್ಬಪರಿಞ್ಞೇಯ್ಯೇಸು ಅವಸೇಸಕಿಲೇಸಾವಸೇಸಾಕುಸಲೇಸು ಅಪ್ಪಹಾತಬ್ಬೇಸು ಚ ಸಾಸವಕುಸಲಮೂಲಾವಸೇಸಸಾಸವಕುಸಲೇಸೂತಿ ಸಪ್ಪದೇಸೋ ತತ್ಥ ಸಮುದಯೋ ಹೋತಿ, ಕೇವಲಂ ಸಚ್ಚಸದ್ದೇ ನಿಪ್ಪದೇಸೋತಿ ಆಹ **"ನಿಪ್ಪದೇಸತೋ ಸಮುದಯಂ ದಸ್ಸೇತು"**ನ್ತಿ। ದುಕ್ಖನಿರೋಧಾ ಪನ ಅರಿಯಸಚ್ಚದೇಸನಾಯಂ ಧಮ್ಮತೋ ನಿಪ್ಪದೇಸಾ ಏವ। ನ ಹಿ ತತೋ ಅಞ್ಞೋ ಧಮ್ಮೋ ಅತ್ಥಿ, ಯೋ ಸಚ್ಚದೇಸನಾಯಂ ದುಕ್ಖಂ ನಿರೋಧೋತಿ ಚ ವತ್ತಬ್ಬೋ ಸಿಯಾ, ಮಗ್ಗೋಪಿ ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕಪಞ್ಚಙ್ಗಿಕವಾರೇಸು ಅಪುಬ್ಬೋ ನತ್ಥಿ, ತಸ್ಮಾ ಸಮುದಯಮೇವ "ನಿಪ್ಪದೇಸತೋ ದಸ್ಸೇತು"ನ್ತಿ ವದತಿ ತಸ್ಸ ಸಬ್ಬತ್ಥ ತೀಸುಪಿ ವಾರೇಸು ಅಪುಬ್ಬಸ್ಸ ದಸ್ಸಿತತ್ತಾ। ಅಪುಬ್ಬಸಮುದಯದಸ್ಸನತ್ಥಾಯಪಿ ಹಿ ಸಚ್ಚದೇಸನಾಯಂ "ತತ್ಥ ಕತಮೋ ದುಕ್ಖಸಮುದಯೋ? ತಣ್ಹಾ"ತಿ ವಚನಂ ಕೇವಲಾಯ ತಣ್ಹಾಯ ಸಚ್ಚ-ಸದ್ದಸ್ಸ ಪವತ್ತಿದಸ್ಸನತ್ಥನ್ತಿ। ದೇಸನಾವಸೇನ ಪನ ತಂ ತಂ ಸಮುದಯಂ ಠಪೇತ್ವಾ ದುಕ್ಖಂ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಪಹಾನವಸೇನ ನಿರೋಧೋ ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕಪಞ್ಚಙ್ಗಿಕಸಬ್ಬಲೋಕುತ್ತರಕುಸಲವಸೇನ ಮಗ್ಗೋ ಚ ಅರಿಯಸಚ್ಚದೇಸನಾಯಂ ನ ವುತ್ತೋತಿ ದುಕ್ಖಾದೀನಿ ಚ ತತ್ಥ ಸಪ್ಪದೇಸಾನಿ ದಸ್ಸಿತಾನಿ ಹೋನ್ತೀತಿ ತಾನಿ ಚ ನಿಪ್ಪದೇಸಾನಿ ದಸ್ಸೇತುಂ ಸಚ್ಚದೇಸನಾ ವುತ್ತಾತಿ ವತ್ತುಂ ವಟ್ಟತಿ। **ಪಚ್ಚಯಸಙ್ಖಾತ**ನ್ತಿ ಕಮ್ಮಕಿಲೇಸವಸೇನ ಜಾತಿಆದಿದುಕ್ಖಸ್ಸ ಮೂಲಭೂತನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ನಿರೋಧಸಚ್ಚಂ...ಪೇ॰... ಪಞ್ಚಹಾಕಾರೇಹಿ ನಿದ್ದಿಟ್ಠ**ನ್ತಿ ಅರಿಯಸಚ್ಚದೇಸನತೋ ಸಚ್ಚದೇಸನಾಯ ವಿಸೇಸಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ತತ್ಥ "ತಿಣ್ಣನ್ನಞ್ಚ ಕುಸಲಮೂಲಾನಂ ಅವಸೇಸಾನಞ್ಚ ಸಾಸವಕುಸಲಾನಂ ಪಹಾನ"ನ್ತಿ ಇದಂ ತೇಸಂ ಪಚ್ಚಯಾನಂ ಅವಿಜ್ಜಾತಣ್ಹಾಉಪಾದಾನಾನಂ ಪಹಾನವಸೇನ, ಅವಿಜ್ಜಾದೀಸು ವಾ ಪಹೀನೇಸು ತೇಸಂ ಅಪ್ಪವತ್ತಿವಸೇನ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ನ ಹಿ ಕುಸಲಾ ಪಹಾತಬ್ಬಾತಿ। **ಪಹಾನ**ನ್ತಿ ಚ ಮಗ್ಗಕಿಚ್ಚವಸೇನ ತದಧಿಗಮನೀಯಂ ನಿರೋಧಂ ದಸ್ಸೇತಿ, ನಿರೋಧಸ್ಸೇವ ವಾ ತಣ್ಹಾದೀನಂ ಅಪ್ಪವತ್ತಿಭಾವೋ **ಪಹಾನ**ನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

ಯದಿಪಿ "ಪುಬ್ಬೇವ ಖೋ ಪನಸ್ಸ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ವಚೀಕಮ್ಮಂ ಆಜೀವೋ ಸುಪರಿಸುದ್ಧೋ ಹೋತಿ, ಏವಮಸ್ಸಾಯಂ ಅರಿಯೋ ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕೋ ಮಗ್ಗೋ ಭಾವನಾಪಾರಿಪೂರಿಂ ಗಚ್ಛತೀ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೪೩೧) ಲೋಕುತ್ತರಮಗ್ಗಕ್ಖಣೇ ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕಮಗ್ಗಪಾರಿಪೂರಿಯಾ ಉಪನಿಸ್ಸಯದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಇದಂ ವುತ್ತಂ, ತಥಾಪಿ "ಪುಬ್ಬೇವ ಖೋ ಪನಾ"ತಿ ವಚನಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಾದಿಸುದ್ಧಿಯಾ ದೂರತರುಪನಿಸ್ಸಯತಂ, ಚಕ್ಖಾದೀಸು ಅಸಾರಜ್ಜನ್ತಸ್ಸ ಅಸಂಯುತ್ತಸ್ಸ ಅಸಮ್ಮೂಳ್ಹಸ್ಸ ಆದೀನವಾನುಪಸ್ಸಿನೋ ವಿಹರತೋ ತಾಯೇವ ವುಟ್ಠಾನಗಾಮಿನಿಯಾ ವಿಪಸ್ಸನಾಯ ಆಯತಿಂ ಪಞ್ಚುಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧೇಸು ಅಪಚಯಂ ಗಚ್ಛನ್ತೇಸು ಸಬ್ಬಸಙ್ಖಾರೇಸು ವಿವಟ್ಟನವಸೇನ, ಪೋನೋಬ್ಭವಿಕತಣ್ಹಾಯ ಪಹೀಯಮಾನಾಯ ಕಿಲೇಸದೂರೀಭಾವೇನ, ಕಾಯಿಕಚೇತಸಿಕದರಥಸನ್ತಾಪಪರಿಳಾಹೇಸು ಪಹೀಯಮಾನೇಸು ಪಸ್ಸದ್ಧಕಾಯಚಿತ್ತವಸೇನ ಕಾಯಿಕಚೇತಸಿಕಸುಖೇ ಪಟಿಸಂವೇದಿಯಮಾನೇ "ಯಾ ತಥಾಭೂತಸ್ಸ ದಿಟ್ಠಿ, ಸಾಸ್ಸ ಹೋತಿ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠೀ"ತಿಆದಿನಾ (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೪೩೧) ವುತ್ತಾನಂ ವುಟ್ಠಾನಗಾಮಿನಿವಿಪಸ್ಸನಾಕ್ಖಣೇ ಪವತ್ತಾನಂ ಪಞ್ಚನ್ನಂ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಾದೀನಂ ಅಙ್ಗಾನಂ ಆಸನ್ನತರುಪನಿಸ್ಸಯತಞ್ಚ ದಸ್ಸೇತೀತಿ ಆಸನ್ನತರುಪನಿಸ್ಸಯವಸೇನ ಪಞ್ಚಙ್ಗಿಕಂ ಮಗ್ಗಂ ಸುಖಂ ಬುಜ್ಝನ್ತಾನಂ ಪುಗ್ಗಲಾನಂ ಅಜ್ಝಾಸಯವಸೇನ ಪಞ್ಚಙ್ಗಿಕಮಗ್ಗದೇಸನಾಯ ಪವತ್ತತಂ ದೀಪೇತಿ। ತೇನಾಹ **"ಪುಬ್ಬೇವ ಖೋ...ಪೇ॰... ಸುಪರಿಸುದ್ಧೋ ಹೋತೀತಿ ವಚನತೋ"**ತಿಆದಿ। ಏವಮಿದಂ **ವಚನತೋ**ತಿ ನಿಸ್ಸಕ್ಕವಚನಂ ದೇಸನುಪಾಯಸ್ಸ ಞಾಪಕನಿದಸ್ಸನಂ ಹೋತಿ, **ವಚನತೋ**ತಿ ವಾ ಅತ್ತನೋ ವಚನಾನುರೂಪಂ ಪಞ್ಚಙ್ಗಿಕೋಪಿ ಮಗ್ಗೋ ಪಟಿಪದಾ ಏವಾತಿ ಭಗವತಾ ದೇಸಿತೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಕತ್ಥಾತಿ? ದೇವಪುರೇ, ತಸ್ಮಾ ತಂ ದೇಸಿತನಯಂ ದಸ್ಸೇತುಂ ಪಞ್ಚಙ್ಗಿಕವಾರೋಪಿ ನಿದ್ದಿಟ್ಠೋ ಧಮ್ಮಸಙ್ಗಾಹಕೇಹಿ। ಅಥ ವಾ "ಪುಬ್ಬೇವ ಖೋ ಪನಸ್ಸಾ"ತಿ ವಚನೇನೇವ ಅಜ್ಝಾಸಯವಿಸೇಸಕಾರಣನಿದಸ್ಸಕೇನ ಪುಗ್ಗಲಜ್ಝಾಸಯವಸೇನ ಪಞ್ಚಙ್ಗಿಕೋ ಮಗ್ಗೋಪಿ ಪಟಿಪದಾ ಏವಾತಿ ದೇಸಿತೋ ಹೋತೀತಿ ಆಹ **"ಪುಬ್ಬೇವ ಖೋ ಪನ...ಪೇ॰... ವಚನತೋ ಪನ...ಪೇ॰... ದೇಸಿತೋ"**ತಿ, ತಸ್ಮಾ ತಂ ಸುತ್ತನ್ತೇ ದೇಸಿತನಯಂ ದಸ್ಸೇತುಂ ಪಞ್ಚಙ್ಗಿಕವಾರೋಪಿ ನಿದ್ದಿಟ್ಠೋ ಭಗವತಾ ದೇವಪುರೇತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಝಾನೇಹಿ ದೇಸನಾಪವೇಸೋ, ಭಾವನಾಪವೇಸೋ ವಾ **ಝಾನಾಭಿನಿವೇಸೋ**। ಏಕೇಕಸ್ಮಿಂ ಕೋಟ್ಠಾಸೇ ಚತುನ್ನಂ ಚತುನ್ನಂ ನಯಸಹಸ್ಸಾನಂ ದಸ್ಸನಂ ಗಣನಾಸುಖತ್ಥನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಯಥಾ ಪನ ಪಾಳಿ ಠಿತಾ, ತಥಾ ಏಕೇಕಿಸ್ಸಾ ಪಟಿಪದಾಯ ಸುಞ್ಞತಾದೀಸು ಚ ಪಞ್ಚ ಪಞ್ಚ ಕೋಟ್ಠಾಸೇ ಯೋಜೇತ್ವಾ ಪಾಳಿಗಮನಂ ಕತನ್ತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ। ತತ್ಥ ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕವಾರೇ ದುತಿಯಜ್ಝಾನಾದೀಸು ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಸತ್ತಙ್ಗಿಕೋ ಮಗ್ಗೋ ಹೋತೀತಿ ಯೋಜನಾ ಕಾತಬ್ಬಾ, ಸಬ್ಬಸಙ್ಗಾಹಿಕವಾರೇ ಚ ಯಥಾ ವಿಜ್ಜಮಾನಧಮ್ಮವಸೇನಾತಿ।

ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**೩. ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಣ್ಣನಾ**

೨೧೫. **ಏವಂ ಪುರಿಮೇಸುಪಿ ದ್ವೀಸೂತಿ** ಕಸ್ಮಾ ವುತ್ತಂ, ನನು ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯೇ ದುಕ್ಖನಿರೋಧಗಾಮಿನಿಪಟಿಪದಾನಿದ್ದೇಸೇ ಲೋಕಿಯಲೋಕುತ್ತರಮಿಸ್ಸಕೋ ಮಗ್ಗೋ ವುತ್ತೋ। ತಸ್ಸ ಹಿ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨೦೫) "ಚತೂಸು ಸಚ್ಚೇಸು ಉಗ್ಗಹಾದಿವಸೇನ ಪುಬ್ಬಭಾಗಞಾಣುಪ್ಪತ್ತಿಂ ಸನ್ಧಾಯ ಇದಂ 'ದುಕ್ಖೇ ಞಾಣ'ನ್ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ, ಪಟಿವೇಧಕ್ಖಣೇ ಪನ ಏಕಮೇವ ಞಾಣಂ ಹೋತೀ"ತಿ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಯಾ, ತಥಾ ಸಮ್ಮಾಸಙ್ಕಪ್ಪಾದೀನಞ್ಚ ಲೋಕಿಯಲೋಕುತ್ತರಮಿಸ್ಸಕತಾ ದಸ್ಸಿತಾ "ಅಪಿಚೇಸಾ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿ ನಾಮ ಪುಬ್ಬಭಾಗೇ ನಾನಾಕ್ಖಣಾ ನಾನಾರಮ್ಮಣಾ ಹೋತಿ, ಮಗ್ಗಕ್ಖಣೇ ಏಕಕ್ಖಣಾ ಏಕಾರಮ್ಮಣಾ"ತಿಆದಿನಾ ಚಾತಿ? ಸಚ್ಚಮೇತಂ, ಏವಂ ಪನ ಆಗಮನವಸೇನ ತತ್ಥಾಪಿ ಚತುಸಚ್ಚಕಮ್ಮಟ್ಠಾನದಸ್ಸನಾದಿಮುಖೇನ ಅರಿಯೋವ ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕೋ ಮಗ್ಗೋ ದಸ್ಸಿತೋ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ "ಪಟಿವೇಧಕ್ಖಣೇ ಪನ ಏಕಮೇವ ಞಾಣಂ ಹೋತೀ"ತಿ ಮಗ್ಗಞಾಣಸ್ಸ ಏಕಸ್ಸೇವ ದುಕ್ಖಞಾಣಾದಿತಾ, "ಮಗ್ಗಕ್ಖಣೇ ಪನ…ಪೇ॰… ಏಕೋವ ಕುಸಲಸಙ್ಕಪ್ಪೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಅಯಂ ಸಮ್ಮಾಸಙ್ಕಪ್ಪೋ ನಾಮಾ"ತಿಆದಿನಾ ಮಗ್ಗಸಙ್ಕಪ್ಪಾದೀನಂ ಸಮ್ಮಾಸಙ್ಕಪ್ಪಾದಿತಾ ಚ ನಿದ್ಧಾರಿತಾ, ಪಾಳಿಯಞ್ಚ ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕಂ ಮಗ್ಗಂ ಉದ್ದಿಸಿತ್ವಾ ತಮೇವ ನಿದ್ದಿಸಿತುಂ "ದುಕ್ಖೇ ಞಾಣ"ನ್ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ತೇನ ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯೇಪಿ ದ್ವಿನ್ನಂ ಲೋಕಿಯತಾ, ದ್ವಿನ್ನಂ ಲೋಕುತ್ತರತಾ ವುತ್ತಾ "**ಏವಂ ಪುರಿಮೇಸುಪಿ ದ್ವೀಸೂತಿ** ಏತೇನಾತಿ।

ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಸಚ್ಚವಿಭಙ್ಗವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

# ೫. ಇನ್ದ್ರಿಯವಿಭಙ್ಗೋ

## ೧. ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ

೨೧೯. **ಚಕ್ಖುದ್ವಾರೇ ಇನ್ದಟ್ಠಂ ಕಾರೇತೀತಿ** ಚಕ್ಖುದ್ವಾರಭಾವೇ ತಂದ್ವಾರಿಕೇಹಿ ಅತ್ತನೋ ಇನ್ದಭಾವಂ ಪರಮಿಸ್ಸರಭಾವಂ ಕಾರಯತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ತಞ್ಹಿ ತೇ ರೂಪಗ್ಗಹಣೇ ಅತ್ತಾನಂ ಅನುವತ್ತೇತಿ, ತೇ ಚ ತಂ ಅನುವತ್ತನ್ತೀತಿ। ಏಸ ನಯೋ ಇತರೇಸುಪಿ। ಯೇನ ತಂಸಮಙ್ಗೀಪುಗ್ಗಲೋ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಾ ವಾ ಅಞ್ಞಾತಾವಿನೋ ಹೋನ್ತಿ, ಸೋ ಅಞ್ಞಾತಾವಿಭಾವೋ ಪರಿನಿಟ್ಠಿತಕಿಚ್ಚಜಾನನಂ।

**ಕತ್ಥಚಿ ದ್ವೇತಿ** “ದ್ವಿನ್ನಂ ಖೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಂ ಭಾವಿತತ್ತಾ ಬಹುಲೀಕತತ್ತಾ ಖೀಣಾಸವೋ ಭಿಕ್ಖು ಅಞ್ಞಂ ಬ್ಯಾಕರೋತಿ…ಪೇ॰… ಅರಿಯಾಯ ಚ ಪಞ್ಞಾಯ ಅರಿಯಾಯ ಚ ವಿಮುತ್ತಿಯಾ। ಯಾ ಹಿಸ್ಸ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅರಿಯಾ ಪಞ್ಞಾ, ತದಸ್ಸ ಪಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯಂ। ಯಾ ಹಿಸ್ಸ ಅರಿಯಾ ವಿಮುತ್ತಿ, ತದಸ್ಸ ಸಮಾಧಿನ್ದ್ರಿಯ”ನ್ತಿಆದೀಸು (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೫೧೬) ದ್ವೇ, “ತಿಣ್ಣಂ ಖೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಂ ಭಾವಿತತ್ತಾ ಬಹುಲೀಕತತ್ತಾ ಪಿಣ್ಡೋಲಭಾರದ್ವಾಜೇನ ಭಿಕ್ಖುನಾ ಅಞ್ಞಾ ಬ್ಯಾಕತಾ…ಪೇ॰… ಸತಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ ಸಮಾಧಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ ಪಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸಾ”ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೫೧೯), “ತೀಣಿಮಾನಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿ। ಕತಮಾನಿ ತೀಣಿ? ಅನಞ್ಞಾತಞ್ಞಸ್ಸಾಮೀತಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಅಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಅಞ್ಞಾತಾವಿನ್ದ್ರಿಯ”ನ್ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೪೯೩), “ತೀಣಿಮಾನಿ…ಪೇ॰… ಇತ್ಥಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಪುರಿಸಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯ”ನ್ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೪೯೨) ಚ ಏವಮಾದೀಸು ತೀಣಿ, “ಪಞ್ಚಿಮಾನಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿ ನಾನಾವಿಸಯಾನಿ…ಪೇ॰… ಚಕ್ಖುನ್ದ್ರಿಯಂ…ಪೇ॰… ಕಾಯಿನ್ದ್ರಿಯ”ನ್ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೫೧೨), “ಪಞ್ಚ…ಪೇ॰… ಸುಖಿನ್ದ್ರಿಯಂ…ಪೇ॰… ಉಪೇಕ್ಖಿನ್ದ್ರಿಯ”ನ್ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೫೦೧ ಆದಯೋ), “ಪಞ್ಚ…ಪೇ॰… ಸದ್ಧಿನ್ದ್ರಿಯಂ…ಪೇ॰… ಪಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯ”ನ್ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೪೭೬ ಆದಯೋ) ಚ ಏವಮಾದೀಸು ಪಞ್ಚ। ತತ್ಥ ಸುತ್ತನ್ತೇ ದುಕಾದಿವಚನಂ ನಿಸ್ಸರಣುಪಾಯಾದಿಭಾವತೋ ದುಕಾದೀನಂ। ಸಬ್ಬಾನಿ ಪನ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿ ಅಭಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾನಿ, ಅಭಿಞ್ಞೇಯ್ಯಧಮ್ಮದೇಸನಾ ಚ ಅಭಿಧಮ್ಮೋತಿ ಇಧ ಸಬ್ಬಾನಿ ಏಕತೋ ವುತ್ತಾನಿ।

ಖೀಣಾಸವಸ್ಸ ಭಾವಭೂತೋ ಹುತ್ವಾ ಉಪ್ಪತ್ತಿತೋ **“ಖೀಣಾಸವಸ್ಸೇವ ಉಪ್ಪಜ್ಜನತೋ”**ತಿ ವುತ್ತಂ।

ಲಿಙ್ಗೇತಿ ಗಮೇತಿ ಞಾಪೇತೀತಿ ಲಿಙ್ಗಂ, ಲಿಙ್ಗೀಯತಿ ವಾ ಏತೇನಾತಿ ಲಿಙ್ಗಂ, ಕಿಂ ಲಿಙ್ಗೇತಿ, ಕಿಞ್ಚ ವಾ ಲಿಙ್ಗೀಯತೀತಿ? ಇನ್ದಂ ಇನ್ದೋ ವಾ, ಇನ್ದಸ್ಸ ಲಿಙ್ಗಂ ಇನ್ದಲಿಙ್ಗಂ, ಇನ್ದಲಿಙ್ಗಸ್ಸ ಅತ್ಥೋ ತಂಸಭಾವೋ **ಇನ್ದಲಿಙ್ಗಟ್ಠೋ,** ಇನ್ದಲಿಙ್ಗಮೇವ ವಾ ಇನ್ದ್ರಿಯ-ಸದ್ದಸ್ಸ ಅತ್ಥೋ **ಇನ್ದಲಿಙ್ಗಟ್ಠೋ।** ಸಜ್ಜಿತಂ ಉಪ್ಪಾದಿತನ್ತಿ ಸಿಟ್ಠಂ, ಇನ್ದೇನ ಸಿಟ್ಠಂ **ಇನ್ದಸಿಟ್ಠಂ। ಜುಟ್ಠಂ** ಸೇವಿತಂ। ಕಮ್ಮಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಇನ್ದಸ್ಸ ಲಿಙ್ಗಾನಿ, ತೇನ ಚ ಸಿಟ್ಠಾನೀತಿ ಕಮ್ಮಜಾನೇವ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾನಿ, ನ ಅಞ್ಞಾನಿ। ತೇ ಚ ದ್ವೇ ಅತ್ಥಾ ಕಮ್ಮೇ ಏವ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ, ಇತರೇ ಚ ಭಗವತಿ ಏವಾತಿ **“ಯಥಾಯೋಗ”**ನ್ತಿ ಆಹ। **ತೇನಾತಿ** ಭಗವತೋ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಚ ಇನ್ದತ್ತಾ। **ಏತ್ಥಾತಿ** ಏತೇಸು ಇನ್ದ್ರಿಯೇಸು। **ಉಲ್ಲಿಙ್ಗೇನ್ತಿ** ಪಕಾಸೇನ್ತಿ ಫಲಸಮ್ಪತ್ತಿವಿಪತ್ತೀಹಿ ಕಾರಣಸಮ್ಪತ್ತಿವಿಪತ್ತಿಅವಬೋಧತೋ। “ಸೋ ತಂ ನಿಮಿತ್ತಂ ಆಸೇವತೀ”ತಿಆದೀಸು (ಅ॰ ನಿ॰ ೯.೩೫) ಗೋಚರಕರಣಮ್ಪಿ ಆಸೇವನಾತಿ ವುತ್ತಾತಿ ಆಹ **“ಕಾನಿಚಿ ಗೋಚರಾಸೇವನಾಯಾ”**ತಿ। ತತ್ಥ ಸಬ್ಬೇಸಂ ಗೋಚರೀಕಾತಬ್ಬತ್ತೇಪಿ “ಕಾನಿಚೀ”ತಿ ವಚನಂ ಅವಿಪಸ್ಸಿತಬ್ಬಾನಂ ಬಹುಲೀಮನಸಿಕರಣೇನ ಅನಾಸೇವನೀಯತ್ತಾ। ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಾಮತ್ತಮೇವ ಹಿ ತೇಸು ಹೋತೀತಿ। “ತಸ್ಸ ತಂ ಮಗ್ಗಂ ಆಸೇವತೋ”ತಿಆದೀಸು (ಅ॰ ನಿ॰ ೪.೧೭೦) ಭಾವನಾ “ಆಸೇವನಾ”ತಿ ವುತ್ತಾತಿ ಭಾವೇತಬ್ಬಾನಿ ಸದ್ಧಾದೀನಿ ಸನ್ಧಾಯಾಹ **“ಕಾನಿಚಿ ಭಾವನಾಸೇವನಾಯಾ”**ತಿ। **ಆಧಿಪಚ್ಚಂ** ಇನ್ದ್ರಿಯಪಚ್ಚಯಭಾವೋ, ಅಸತಿ ಚ ಇನ್ದ್ರಿಯಪಚ್ಚಯಭಾವೇ ಇತ್ಥಿಪುರಿಸಿನ್ದ್ರಿಯಾನಂ ಅತ್ತನೋ ಪಚ್ಚಯವಸೇನ ಪವತ್ತಮಾನೇಹಿ ತಂಸಹಿತಸನ್ತಾನೇ ಅಞ್ಞಾಕಾರೇನ ಅನುಪ್ಪಜ್ಜಮಾನೇಹಿ ಲಿಙ್ಗಾದೀಹಿ ಅನುವತ್ತನೀಯಭಾವೋ, ಇಮಸ್ಮಿಞ್ಚತ್ಥೇ ಇನ್ದನ್ತಿ ಪರಮಿಸ್ಸರಿಯಂ ಕರೋನ್ತೀತಿಚ್ಚೇವ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿ। ಚಕ್ಖಾದೀಸು ದಸ್ಸಿತೇನ ನಯೇನ ಅಞ್ಞೇಸಞ್ಚ ತದನುವತ್ತೀಸು ಆಧಿಪಚ್ಚಂ ಯಥಾರಹಂ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ।

**ಹೇಟ್ಠಾ**ತಿ ಅಟ್ಠಸಾಲಿನಿಯಂ। **ಅಮೋಹೋ ಏವ,** ನ ವಿಸುಂ ಚತ್ತಾರೋ ಧಮ್ಮಾ, ತಸ್ಮಾ ಅಮೋಹಸ್ಸ ಪಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯಪದೇ ವಿಭಾವಿತಾನಿ ಲಕ್ಖಣಾದೀನಿ ತೇಸಞ್ಚ ವೇದಿತಬ್ಬಾನೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। **ಸೇಸಾನಿ** ಅಟ್ಠಸಾಲಿನಿಯಂ ಲಕ್ಖಣಾದೀಹಿ **ಸರೂಪೇನೇವ ಆಗತಾನಿ**। ನನು ಚ ಸುಖಿನ್ದ್ರಿಯದುಕ್ಖಿನ್ದ್ರಿಯಾನಂ ತತ್ಥ ಲಕ್ಖಣಾದೀನಿ ನ ವುತ್ತಾನೀತಿ? ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ನ ವುತ್ತಾನಿ, ಸೋಮನಸ್ಸದೋಮನಸ್ಸಿನ್ದ್ರಿಯಾನಂ ಪನ ವುತ್ತಲಕ್ಖಣಾದಿವಸೇನ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯತೋ ಏತೇಸಮ್ಪಿ ವುತ್ತಾನೇವ ಹೋನ್ತಿ। ಕಥಂ? ಇಟ್ಠಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾನುಭವನಲಕ್ಖಣಂ ಸುಖಿನ್ದ್ರಿಯಂ, ಇಟ್ಠಾಕಾರಸಮ್ಭೋಗರಸಂ, ಕಾಯಿಕಸ್ಸಾದಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ, ಕಾಯಿನ್ದ್ರಿಯಪದಟ್ಠಾನಂ । ಅನಿಟ್ಠಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾನುಭವನಲಕ್ಖಣಂ ದುಕ್ಖಿನ್ದ್ರಿಯಂ, ಅನಿಟ್ಠಾಕಾರಸಮ್ಭೋಗರಸಂ, ಕಾಯಿಕಾಬಾಧಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ, ಕಾಯಿನ್ದ್ರಿಯಪದಟ್ಠಾನನ್ತಿ। ಏತ್ಥ ಚ ಇಟ್ಠಾನಿಟ್ಠಾಕಾರಾನಮೇವ ಆರಮ್ಮಣಾನಂ ಸಮ್ಭೋಗರಸತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ, ನ ವಿಪರೀತೇಪಿ ಇಟ್ಠಾಕಾರೇನ ಅನಿಟ್ಠಾಕಾರೇನ ಚ ಸಮ್ಭೋಗರಸತಾತಿ।

ಸತ್ತಾನಂ ಅರಿಯಭೂಮಿಪಟಿಲಾಭೋ ಭಗವತೋ ದೇಸನಾಯ ಸಾಧಾರಣಂ ಪಧಾನಞ್ಚ ಪಯೋಜನನ್ತಿ ಆಹ **"ಅಜ್ಝತ್ತಧಮ್ಮಂ ಪರಿಞ್ಞಾಯಾ"**ತಿಆದಿ। ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ಇತ್ಥಿಪುರಿಸಿನ್ದ್ರಿಯಾನನ್ತರಂ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯದೇಸನಕ್ಕಮೋ ವುತ್ತೋ, ಸೋ ಇನ್ದ್ರಿಯಯಮಕದೇಸನಾಯ ಸಮೇತಿ। ಇಧ ಪನ ಇನ್ದ್ರಿಯವಿಭಙ್ಗೇ ಮನಿನ್ದ್ರಿಯಾನನ್ತರಂ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಂ ವುತ್ತಂ, ತಂ ಪುರಿಮಪಚ್ಛಿಮಾನಂ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಬಾಹಿರಾನಂ ಅನುಪಾಲಕತ್ತೇನ ತೇಸಂ ಮಜ್ಝೇ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಯಞ್ಚ ಕಿಞ್ಚಿ ವೇದಯಿತಂ, ಸಬ್ಬಂ ತಂ ದುಕ್ಖಂ। ಯಾವ ಚ ದುವಿಧತ್ತಭಾವಾನುಪಾಲಕಸ್ಸ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ ಪವತ್ತಿ, ತಾವ ದುಕ್ಖಭೂತಾನಂ ಏತೇಸಂ ವೇದಯಿತಾನಂ ಅನಿವತ್ತೀತಿ **ಞಾಪನತ್ಥಂ**। ತೇನ ಚ ಚಕ್ಖಾದೀನಂ ದುಕ್ಖಾನುಬನ್ಧತಾಯ ಪರಿಞ್ಞೇಯ್ಯತಂ ಞಾಪೇತಿ। **ತತೋ ಅನನ್ತರಂ ಭಾವೇತಬ್ಬತ್ತಾ**ತಿ ಭಾವನಾಮಗ್ಗಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಅಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ। ದಸ್ಸನಾನನ್ತರಾ ಹಿ ಭಾವನಾತಿ।

ಸತಿಪಿ ಪುರೇಜಾತಾದಿಪಚ್ಚಯಭಾವೇ ಇನ್ದ್ರಿಯಪಚ್ಚಯಭಾವೇನ ಸಾಧೇತಬ್ಬಮೇವ ಕಿಚ್ಚಂ **"ಕಿಚ್ಚ"**ನ್ತಿ ಆಹ ತಸ್ಸ ಅನಞ್ಞಸಾಧಾರಣತ್ತಾ ಇನ್ದ್ರಿಯಕಥಾಯ ಚ ಪವತ್ತತ್ತಾ। ಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಭಾವೇನ ಮನಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ **ವಸವತ್ತಾಪನಂ** ಹೋತಿ, ನಾಞ್ಞೇಸಂ। ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಿಪಿ ಹಿ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿ ಸಾಧೇತಬ್ಬಭೂತಾನೇವ ಅತ್ತನೋ ಅತ್ತನೋ ಇನ್ದ್ರಿಯಕಿಚ್ಚಂ ಸಾಧೇನ್ತಿ ಚೇತಸಿಕತ್ತಾತಿ। "ಸಬ್ಬತ್ಥ ಚ ಇನ್ದ್ರಿಯಪಚ್ಚಯಭಾವೇನ ಸಾಧೇತಬ್ಬ"ನ್ತಿ ಅಯಂ ಅಧಿಕಾರೋ ಅನುವತ್ತತೀತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಅನುಪ್ಪಾದನೇ ಅನುಪತ್ಥಮ್ಭೇ ಚ ತಪ್ಪಚ್ಚಯಾನಂ ತಪ್ಪವತ್ತನೇ ನಿಮಿತ್ತಭಾವೋ **ಅನುವಿಧಾನಂ**। ಛಾದೇತ್ವಾ ಫರಿತ್ವಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾ ಸುಖದುಕ್ಖವೇದನಾ ಸಹಜಾತೇ ಅಭಿಭವಿತ್ವಾ ಸಯಮೇವ ಪಾಕಟಾ ಹೋತಿ, ಸಹಜಾತಾ ಚ ತಬ್ಬಸೇನ ಸುಖದುಕ್ಖಭಾವಪ್ಪತ್ತಾ ವಿಯಾತಿ ಆಹ **"ಯಥಾಸಕಂ ಓಳಾರಿಕಾಕಾರಾನುಪಾಪನ"**ನ್ತಿ। ಅಸನ್ತಸ್ಸ ಅಪಣೀತಸ್ಸಪಿ ಅಕುಸಲತಬ್ಬಿಪಾಕಾದಿಸಮ್ಪಯುತ್ತಸ್ಸ ಮಜ್ಝತ್ತಾಕಾರಾನುಪಾಪನಂ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ, ಸಮಾನಜಾತಿಯಂ ವಾ ಸುಖದುಕ್ಖೇಹಿ ಸನ್ತಪಣೀತಾಕಾರಾನುಪಾಪನಞ್ಚ। ಪಸನ್ನಪಗ್ಗಹಿತಉಪಟ್ಠಿತಸಮಾಹಿತದಸ್ಸನಾಕಾರಾನುಪಾಪನಂ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ಸದ್ಧಾದೀನಂ। **ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಉದ್ಧಮ್ಭಾಗಿಯಸಂಯೋಜನಾನಿ ಗಹಿತಾನಿ, ಮಗ್ಗಸಮ್ಪಯುತ್ತಸ್ಸೇವ ಚ ಇನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ ಕಿಚ್ಚಂ ದಸ್ಸಿತಂ, ತೇನೇವ ಫಲಸಮ್ಪಯುತ್ತಸ್ಸ ತಂತಂಸಂಯೋಜನಾನಂಯೇವ ಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸದ್ಧಿಪಹಾನಕಿಚ್ಚತಾ ದಸ್ಸಿತಾ ಹೋತೀತಿ। ಸಬ್ಬಕತಕಿಚ್ಚಂ ಅಞ್ಞಾತಾವಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಕಾತಬ್ಬಸ್ಸ ಅಭಾವಾ ಅಮತಾಭಿಮುಖಮೇವ ತಬ್ಭಾವಪಚ್ಚಯೋ ಚ ಹೋತಿ, ನ ಇತರಾನಿ ವಿಯ ಕಿಚ್ಚನ್ತರಪಸುತಞ್ಚ। ತೇನಾಹ **"ಅಮತಾಭಿಮುಖಭಾವಪಚ್ಚಯತಾ ಚಾ"**ತಿ।

**೨೨೦. ಏವಂ ಸನ್ತೇಪೀ**ತಿ ಸತಿಪಿ ಸಬ್ಬಸಙ್ಗಾಹಕತ್ತೇ ವೀರಿಯಿನ್ದ್ರಿಯಪದಾದೀಹಿ ಸಙ್ಗಹೇತಬ್ಬಾನಿ ಕುಸಲಾಕುಸಲವೀರಿಯಾದೀನಿ, ಚಕ್ಖುನ್ದ್ರಿಯಪದಾದೀಹಿ ಸಙ್ಗಹೇತಬ್ಬಾನಿ ಕಾಲಪುಗ್ಗಲಪಚ್ಚಯಾದಿಭೇದೇನ ಭಿನ್ನಾನಿ ಚಕ್ಖಾದೀನಿ ಸಙ್ಗಣ್ಹನ್ತಿಚ್ಚೇವ **ಸಬ್ಬಸಙ್ಗಾಹಕಾನಿ,** ನ ಯಸ್ಸಾ ಭೂಮಿಯಾ ಯಾನಿ ನ ವಿಜ್ಜನ್ತಿ, ತೇಸಂ ಸಙ್ಗಾಹಕತ್ತಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ತೇನ ಚ ಅವಿಸೇಸಿತತ್ತಾ ಸಬ್ಬೇಸಂ ಸಬ್ಬಭೂಮಿಕತ್ತಗಹಣಪ್ಪಸಙ್ಗೇ ತಂನಿವತ್ತನೇನ ಸಬ್ಬಸಙ್ಗಾಹಕವಚನಂ ಅವಿಜ್ಜಮಾನಸ್ಸ ಸಙ್ಗಾಹಕತ್ತದೀಪಕಂ ನ ಹೋತೀತಿ ದಸ್ಸೇತಿ।

ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ೩. ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಣ್ಣನಾ

**೨೨೩. ಇಧ ಅನಾಭಟ್ಠ**ನ್ತಿ ಏಕನ್ತಾನಾರಮ್ಮಣತ್ತೇನ ಭಾಸಿತಂ। “**ರೂಪಮಿಸ್ಸಕತ್ತಾ ಅನಾರಮ್ಮಣೇಸು ರೂಪಧಮ್ಮೇಸು ಸಙ್ಗಹಿತ**”ನ್ತಿ ಕಸ್ಮಾ ವುತ್ತಂ, ನನು ಮಿಸ್ಸಕತ್ತಾ ಏವ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಅನಾರಮ್ಮಣೇಸು ಅಸಙ್ಗಹಿತಂ। ನ ಹಿ ಅಟ್ಠಿನ್ದ್ರಿಯಾ ಅನಾರಮ್ಮಣಾತಿ ವುತ್ತಾತಿ? ಸಚ್ಚಮೇತಂ, ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಏಕದೇಸಸ್ಸ ಪನ ಅನಾರಮ್ಮಣೇಸು ರೂಪಧಮ್ಮೇಸು ಸಙ್ಗಹಿತತಂ ಸನ್ಧಾಯೇತಂ ವುತ್ತಂ, ಅರೂಪಕೋಟ್ಠಾಸೇನ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಾದಿತಾ ಅತ್ಥೀತಿ ಸಿಯಾಪಕ್ಖೇ ಸಙ್ಗಹಿತನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಅರೂಪಕೋಟ್ಠಾಸೇನ ಪನ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಾದಿತಾ, ರೂಪಕೋಟ್ಠಾಸೇನ ಚ ನವತ್ತಬ್ಬತಾ ಅತ್ಥೀತಿ ಮಿಸ್ಸಕಸ್ಸ ಸಮುದಾಯಸ್ಸೇವ ವಸೇನ ಸಿಯಾಪಕ್ಖೇ ಸಙ್ಗಹಿತಂ, ನ ಏಕದೇಸವಸೇನಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ನ ಹಿ ಅನಾರಮ್ಮಣಂ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಾದಿಭಾವೇನ ನವತ್ತಬ್ಬಂ ನ ಹೋತೀತಿ। “ರೂಪಞ್ಚ ನಿಬ್ಬಾನಞ್ಚ ಅನಾರಮ್ಮಣಾ, ಸತ್ತಿನ್ದ್ರಿಯಾ ಅನಾರಮ್ಮಣಾ”ತಿಆದಿವಚನಞ್ಚ ಅವಿಜ್ಜಮಾನಾರಮ್ಮಣಾನಾರಮ್ಮಣೇಸು ನವತ್ತಬ್ಬೇಸು ಅನಾರಮ್ಮಣತ್ತಾ ನವತ್ತಬ್ಬತಂ ದಸ್ಸೇತಿ, ನ ಸಾರಮ್ಮಣಸ್ಸೇವ ನವತ್ತಬ್ಬತಂ, ನವತ್ತಬ್ಬಸ್ಸ ವಾ ಸಾರಮ್ಮಣತಂ। ನ ಹಿ ನವತ್ತಬ್ಬ-ಸದ್ದೋ ಸಾರಮ್ಮಣೇ ನಿರುಳ್ಹೋ। ಯದಿಪಿ ಸಿಯಾ, “ತಿಸ್ಸೋ ಚ ವೇದನಾ ರೂಪಞ್ಚ ನಿಬ್ಬಾನಞ್ಚ ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ನವತ್ತಬ್ಬಾ ಸುಖಾಯ ವೇದನಾಯ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ”ತಿಆದಿ ನ ವುಚ್ಚೇಯ್ಯ, ಅಥಾಪಿ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಾದಿಸಮ್ಬನ್ಧೋ ನವತ್ತಬ್ಬ-ಸದ್ದೋ ಸಾರಮ್ಮಣೇಸ್ವೇವ ವತ್ತತಿ, “ದ್ವಾಯತನಾ ಸಿಯಾ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಾ”ತಿಆದಿಂ ಅವತ್ವಾ “ಮನಾಯತನಂ ಸಿಯಾ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಂ…ಪೇ॰… ಅಪ್ಪಮಾಣಾರಮ್ಮಣ”ನ್ತಿಪಿ, “ಧಮ್ಮಾಯತನಂ ಸಿಯಾ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಂ…ಪೇ॰… ಅಪ್ಪಮಾಣಾರಮ್ಮಣ”ನ್ತಿಪಿ, “ಸಿಯಾ ಅನಾರಮ್ಮಣ”ನ್ತಿಪಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ। ನ ಹಿ ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕೇ ಸಾವಸೇಸಾ ದೇಸನಾ ಅತ್ಥೀತಿ । “ಅಟ್ಠಿನ್ದ್ರಿಯಾ ಸಿಯಾ ಅಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣಾ”ತಿ ಏತ್ಥ ಚ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಕಾಲೇ ಅರೂಪಸ್ಸ ರೂಪಸ್ಸ ಚ ಅನಾರಮ್ಮಣತ್ತಾ ನವತ್ತಬ್ಬತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಇನ್ದ್ರಿಯವಿಭಙ್ಗವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

# ೬. ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದವಿಭಙ್ಗೋ

## ೧. ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯಂ

### ಉದ್ದೇಸವಾರವಣ್ಣನಾ

**೨೨೫**. '''ಕಿಂವಾದೀ ಭನ್ತೇ ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧೋ'ತಿ? 'ವಿಭಜ್ಜವಾದೀ ಮಹಾರಾಜಾ'''ತಿ (ಪಾರಾ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧.ತತಿಯಸಙ್ಗೀತಿಕಥಾ) ಮೋಗ್ಗಲಿಪುತ್ತತಿಸ್ಸತ್ಥೇರೇನ ವುತ್ತತ್ತಾ ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧಸಾವಕಾ ವಿಭಜ್ಜವಾದಿನೋ। ತೇ ಹಿ ವೇನಯಿಕಾದಿಭಾವಂ ವಿಭಜ್ಜ ವದನ್ತಿ, ಚೀವರಾದೀನಂ ಸೇವಿತಬ್ಬಾಸೇವಿತಬ್ಬಭಾವಂ ವಾ ಸಸ್ಸತುಚ್ಛೇದವಾದೇ ವಾ ವಿಭಜ್ಜ ವದನ್ತಿ "ಸಸ್ಸತೋ ಅತ್ತಾ ಚ ಲೋಕೋ ಚಾ"ತಿಆದೀನಂ ಠಪನೀಯಾನಂ ಠಪನತೋ ರಾಗಾದಿಕ್ಖಯಸ್ಸ ಸಸ್ಸತಸ್ಸ ರಾಗಾದಿಕಾಯದುಚ್ಚರಿತಾದಿಉಚ್ಛೇದಸ್ಸ ಚ ವಚನತೋ, ನ ಪನ ಏಕಂಸಬ್ಯಾಕರಣೀಯಾದಯೋ ತಯೋ ಪಞ್ಹೇ ಅಪನೇತ್ವಾ ವಿಭಜ್ಜಬ್ಯಾಕರಣೀಯಮೇವ ವದನ್ತೀತಿ। ವಿಭಜ್ಜವಾದೀನಂ ಮಣ್ಡಲಂ ಸಮೂಹೋ **ವಿಭಜ್ಜವಾದಿಮಣ್ಡಲಂ,** ವಿಭಜ್ಜವಾದಿನೋ ವಾ ಭಗವತೋ ಪರಿಸಾ **ವಿಭಜ್ಜವಾದಿಮಣ್ಡಲ**ನ್ತಿಪಿ ವದನ್ತಿ। ಆಚರಿಯೇಹಿ ವುತ್ತಅವಿಪರೀತತ್ಥದೀಪನೇನ ತೇ **ಅನಬ್ಭಾಚಿಕ್ಖನ್ತೇನ**। "ಅವಿಜ್ಜಾ ಪುಞ್ಞಾನೇಞ್ಜಾಭಿಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಹೇತುಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀ"ತಿಆದಿಂ ವದನ್ತೋ ಕಥಾವತ್ಥುಮ್ಹಿ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತೇ ಪುಗ್ಗಲವಾದಾದಿಕೇ ಚ ವದನ್ತೋ ಸಕಸಮಯಂ ವೋಕ್ಕಮತಿ ನಾಮ, ತಥಾ **ಅವೋಕ್ಕಮನ್ತೇನ**। ಪರಸಮಯಂ ದೋಸಾರೋಪನಬ್ಯಾಪಾರವಿರಹೇನ **ಅನಾಯೂಹನ್ತೇನ**। "ಇದಮ್ಪಿ ಯುತ್ತಂ ಗಹೇತಬ್ಬ"ನ್ತಿ ಪರಸಮಯಂ ಅಸಮ್ಪಿಣ್ಡೇನ್ತೇನಾತಿ ಕೇಚಿ ವದನ್ತಿ।

"ತಥಾಹಂ ಭಗವತಾ ಧಮ್ಮಂ ದೇಸಿತಂ ಆಜಾನಾಮಿ, ಯಥಾ ತದೇವಿದಂ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಸನ್ಧಾವತಿ ಸಂಸರತಿ ಅನಞ್ಞ"ನ್ತಿಆದಿಂ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೩೯೬) ವದನ್ತೋ ಸುತ್ತಂ ಪಟಿಬಾಹತಿ ನಾಮ, ತಥಾ **ಅಪ್ಪಟಿಬಾಹನ್ತೇನ**। "ತಥಾಹಂ ಭಗವತಾ ಧಮ್ಮಂ ದೇಸಿತಂ ಆಜಾನಾಮಿ, ಯಥಾ ಯೇಮೇ ಅನ್ತರಾಯಿಕಾ ಧಮ್ಮಾ ವುತ್ತಾ ಭಗವತಾ, ತೇ ಪಟಿಸೇವತೋ ನಾಲಂ ಅನ್ತರಾಯಾಯಾ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೨೩೪; ಪಾಚಿ॰ ೪೧೮, ೪೨೯), "ಸುಪಿನನ್ತೇ ಕತೋ ವೀತಿಕ್ಕಮೋ ಆಪತ್ತಿಕರೋ ಹೋತೀ"ತಿ ಚ ಏವಮಾದಿಂ ವದನ್ತೋ ವಿನಯಂ ಪಟಿಲೋಮೇತಿ ನಾಮ, ತಬ್ಬಿಪರಿಯಾಯೇನ ತಂ **ಅನುಲೋಮೇನ್ತೇನ**। ಪಟಿಲೋಮೇನ್ತೋ ಹಿ ಕಮ್ಮನ್ತರಂ ಭಿನ್ದನ್ತೋ ಧಮ್ಮತಞ್ಚ ವಿಲೋಮೇತಿ। ಸುತ್ತನ್ತೇ ವುತ್ತೇ ಚತ್ತಾರೋ **ಮಹಾಪದೇಸೇ,** ಅಟ್ಠಕಥಾಯಞ್ಚ ವುತ್ತೇ ಸುತ್ತಸುತ್ತಾನುಲೋಮಆಚರಿಯವಾದಅತ್ತನೋಮತಿ**ಮಹಾಪದೇಸೇ ಓಲೋಕೇನ್ತೇನ**। ತಂಓಲೋಕನೇನ ಹಿ ಸುತ್ತೇ ವಿನಯೇ ಚ ಸನ್ತಿಟ್ಠತಿ ನಾತಿಧಾವತಿ। **ಧಮ್ಮ**ನ್ತಿ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದಪಾಳಿಂ। **ಅತ್ಥ**ನ್ತಿ ತದತ್ಥಂ। ಹೇತುಹೇತುಫಲಾನಿ ಇಧ ನಾಧಿಪ್ಪೇತಾನಿ। "ದುಕ್ಖಾದೀಸು ಅಞ್ಞಾಣಂ ಅವಿಜ್ಜಾ"ತಿ ವುತ್ತಮತ್ಥಂ ಪರಿವತ್ತಿತ್ವಾ ಪುನ "ಪುಬ್ಬನ್ತೇ ಅಞ್ಞಾಣ"ನ್ತಿಆದೀಹಿ **ಅಪರೇಹಿಪಿ ಪರಿಯಾಯೇಹಿ ನಿದ್ದಿಸನ್ತೇನ**। "ಸಙ್ಖಾರಾ ಇಮಿನಾ ಪರಿಯಾಯೇನ ಭವೋತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ, ತಣ್ಹಾ ಇಮಿನಾ ಪರಿಯಾಯೇನ ಉಪಾದಾನ"ನ್ತಿಆದಿನಾ **ನಿದ್ದಿಸನ್ತೇನಾ**ತಿ ವದನ್ತಿ।

**ಸತ್ತೋ**ತಿ ಸತ್ತಸುಞ್ಞತಾತಿ ವದನ್ತಿ, ಸತ್ತಸುಞ್ಞೇಸು ವಾ ಸಙ್ಖಾರೇಸು ಸತ್ತವೋಹಾರೋ। **ಪಚ್ಚಯಾಕಾರಮೇವ ಚಾ**ತಿ ಪಚ್ಚಯಾಕಾರೋ ಏವ ಚ, **ಮ**-ಕಾರೋ ಪದಸನ್ಧಿಕರೋ।

**ತಸ್ಮಾ**ತಿ ವುತ್ತನಯೇನ ಅತ್ಥವಣ್ಣನಾಯ ಕಾತಬ್ಬತ್ತಾ ದುಕ್ಕರತ್ತಾ ಚ।

**ಪತಿಟ್ಠಂ ನಾಧಿಗಚ್ಛಾಮೀ**ತಿ ಯತ್ಥ ಠಿತಸ್ಸ ವಣ್ಣನಾ ಸುಕರಾ ಹೋತಿ, ತಂ ನಯಂ ಅತ್ತನೋಯೇವ ಞಾಣಬಲೇನ ನಾಧಿಗಚ್ಛಾಮೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ನಿಸ್ಸಯಂ ಪನ ಆಚಿಕ್ಖನ್ತೋ ಆಹ **"ಸಾಸನಂ ಪನಿದ"**ನ್ತಿಆದಿ। ಇಧ **ಸಾಸನ**ನ್ತಿ ಪಾಳಿಧಮ್ಮಮಾಹ,

ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದಮೇವ ವಾ। ಸೋ ಹಿ ಅನುಲೋಮಪಟಿಲೋಮಾದಿನಾನಾದೇಸನಾನಯಮಣ್ಡಿತೋ ಅಬ್ಬೋಚ್ಛಿನ್ನೋ ಅಜ್ಜಾಪಿ ಪವತ್ತತೀತಿ ನಿಸ್ಸಯೋ ಹೋತಿ। ತದಟ್ಠಕಥಾಸಙ್ಖಾತೋ ಚ **ಪುಬ್ಬಾಚರಿಯಮಗ್ಗೋ**ತಿ।

“ತಂ ಸುಣಾಥ ಸಮಾಹಿತಾ”ತಿ ಆದರಜನನೇ ಕಿಂ ಪಯೋಜನನ್ತಿ ತಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ **“ವುತ್ತಞ್ಹೇತ”**ನ್ತಿಆದಿ। **ಅಟ್ಠಿಂ ಕತ್ವಾ**ತಿ ಅತ್ಥಂ ಕತ್ವಾ, ಯಥಾ ವಾ ನ ನಸ್ಸತಿ, ಏವಂ ಅಟ್ಠಿಗತಂ ವಿಯ ಕರೋನ್ತೋ ಅಟ್ಠಿಂ ಕತ್ವಾ। ಪುಬ್ಬಕಾಲತೋ ಅಪರಕಾಲೇ ಭವಂ **ಪುಬ್ಬಾಪರಿಯಂ**। ಪಠಮಾರಮ್ಭಾದಿತೋ ಪಭುತಿ ಖಣೇ ಖಣೇ ಞಾಣವಿಸೇಸಂ ಕಿಲೇಸಕ್ಖಯವಿಸೇಸಞ್ಚ ಲಭತೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಕಮ್ಮವಿಪಾಕಕಿಲೇಸವಟ್ಟಾನಂ ಮೂಲಕಾರಣತ್ತಾ ಆದಿತೋ ವುತ್ತತ್ತಾ ಚ ಅವಿಜ್ಜಾ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದಸ್ಸ ಮೂಲಂ। ತತ್ಥ ವಲ್ಲಿಯಾ ಮೂಲೇ ದಿಟ್ಠೇ ತತೋ ಪಭುತಿ ವಲ್ಲಿಯಾ ಹರಣಂ ವಿಯ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದಸ್ಸ ಮೂಲೇ ದಿಟ್ಠೇ ತತೋ ಪಭುತಿ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದದೇಸನಾತಿ ಉಪಮಾಸಂಸನ್ದನಾ ನ ಕಾತಬ್ಬಾ। ನ ಹಿ ಭಗವತೋ “ಇದಮೇವ ದಿಟ್ಠಂ, ಇತರಂ ಅದಿಟ್ಠ”ನ್ತಿ ವಿಭಜನೀಯಂ ಅತ್ಥಿ ಸಬ್ಬಸ್ಸ ದಿಟ್ಠತ್ತಾ। ಮೂಲತೋ ಪಭುತಿ ಪನ ವಲ್ಲಿಯಾ ಹರಣಂ ವಿಯ ಮೂಲತೋ ಪಭುತಿ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದದೇಸನಾ ಕತಾತಿ ಇದಮೇತ್ಥ ಸಾಮಞ್ಞಮಧಿಪ್ಪೇತಂ, ಬೋಧನೇಯ್ಯಜ್ಝಾಸಯವಸೇನ ವಾ ಬೋಧೇತಬ್ಬಭಾವೇನ ಮೂಲಾದಿದಸ್ಸನಸಾಮಞ್ಞಞ್ಚ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ।

**ತಸ್ಸಾ**ತಿ -

> “ಸ ಖೋ ಸೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಕುಮಾರೋ ವುದ್ಧಿಮನ್ವಾಯ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಂ ಪರಿಪಾಕಮನ್ವಾಯ ಪಞ್ಚಹಿ ಕಾಮಗುಣೇಹಿ ಸಮಪ್ಪಿತೋ…ಪೇ॰… ರಜನೀಯೇಹಿ, ಸೋ ಚಕ್ಖುನಾ ರೂಪಂ ದಿಸ್ವಾ ಪಿಯರೂಪೇ ರೂಪೇ ಸಾರಜ್ಜತಿ, ಅಪಿಯರೂಪೇ ರೂಪೇ ಬ್ಯಾಪಜ್ಜತಿ, ಅನುಪಟ್ಠಿತಕಾಯಸತೀ ಚ ವಿಹರತಿ ಪರಿತ್ತಚೇತಸೋ। ಸೋ ತಞ್ಚ ಚೇತೋವಿಮುತ್ತಿಂ ಪಞ್ಞಾವಿಮುತ್ತಿಂ ಯಥಾಭೂತಂ ನಪ್ಪಜಾನಾತಿ। ಯತ್ಥಸ್ಸ ತೇ ಉಪ್ಪನ್ನಾ ಪಾಪಕಾ ಅಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ ಅಪರಿಸೇಸಾ ನಿರುಜ್ಝನ್ತಿ, ಸೋ ಏವಂ ಅನುರೋಧವಿರೋಧಂ ಸಮಾಪನ್ನೋ ಯಂ ಕಿಞ್ಚಿ ವೇದನಂ ವೇದೇತಿ ಸುಖಂ ವಾ ದುಕ್ಖಂ ವಾ ಅದುಕ್ಖಮಸುಖಂ ವಾ, ಸೋ ತಂ ವೇದನಂ ಅಭಿನನ್ದತಿ ಅಭಿವದತಿ ಅಜ್ಝೋಸಾಯ ತಿಟ್ಠತೀ”ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೪೦೮) -

ಏವಂ ವುತ್ತಸ್ಸ। ಏವಂ ಸೋತದ್ವಾರಾದೀಸುಪಿ। **ಅಭಿವದತೋ**ತಿ “ಅಹೋ ಸುಖಂ, ಅಹೋ ಸುಖ”ನ್ತಿ ವಚೀಭೇದಕರಪ್ಪತ್ತಾಯ ಬಲವತಣ್ಹಾಯ “ಅಹಂ ಮಮಾ”ತಿ ಅಭಿವದತೋ। ತತೋ ಬಲವತಿಯಾ ಮೋಚೇತುಂ ಅಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯಭಾವೇನ **ಅಜ್ಝೋಸಾಯ ತಿಟ್ಠತೋ**। ತತೋಪಿ ಬಲವತೀ ಉಪಾದಾನಭೂತಾ ತಣ್ಹಾ **ನನ್ದೀ**। ಏತ್ಥ ಚ ಅಭಿನನ್ದನಾದಿನಾ ತಣ್ಹಾ ವುತ್ತಾ, ನನ್ದೀವಚನೇನ ತಪ್ಪಚ್ಚಯಂ ಉಪಾದಾನಂ ಚತುಬ್ಬಿಧಮ್ಪಿ ನನ್ದಿತಾತದವಿಪ್ಪಯೋಗತಾಹಿ ತಣ್ಹಾದಿಟ್ಠಾಭಿನನ್ದನಭಾವೇಹಿ ಚಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। **“ಜಾತಿಪಚ್ಚಯಾ ಜರಾಮರಣ”**ನ್ತಿಆದಿಕಞ್ಚ ತತ್ಥೇವ **ಮಹಾತಣ್ಹಾಸಙ್ಖಯವಿಮುತ್ತಿಸುತ್ತೇ** (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೪೦೨-೪೦೩) ವುತ್ತಂ।

ವಿಪಾಕವಟ್ಟಭೂತೇ ಪಟಿಸನ್ಧಿಪವತ್ತಿಫಸ್ಸಾದಯೋ ಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನಞ್ಚ ಓಜಂ ಸನ್ಧಾಯ **“ಚತ್ತಾರೋ ಆಹಾರಾ ತಣ್ಹಾನಿದಾನಾ”**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ, ವಟ್ಟೂಪತ್ಥಮ್ಭಕಾ ಪನ ಇತರೇಪಿ ಆಹಾರಾ ತಣ್ಹಾಪಭವೇ ತಸ್ಮಿಂ ಅವಿಜ್ಜಮಾನೇ ನ ವಿಜ್ಜನ್ತೀತಿ “ತಣ್ಹಾನಿದಾನಾ”ತಿ ವತ್ತುಂ ವಟ್ಟನ್ತಿ।

**ತತೋ ತತೋ**ತಿ ಚತುಬ್ಬಿಧಾಸು ದೇಸನಾಸು ತತೋ ತತೋ ದೇಸನಾತೋ। **ಞಾಯಪ್ಪಟಿವೇಧಾಯ ಸಂವತ್ತತೀತಿ ಞಾಯೋ**ತಿ ಮಗ್ಗೋ, ಸೋಯೇವ ವಾ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋ “ಅರಿಯೋ ಚಸ್ಸ ಞಾಯೋ ಪಞ್ಞಾಯ ಸುದಿಟ್ಠೋ ಹೋತೀ”ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೪೧) ವಚನತೋ। ಸಯಮೇವ ಹಿ ಸಮನ್ತಭದ್ದಕತ್ತಾ ತಥಾ ತಥಾ ಪಟಿವಿಜ್ಝಿತಬ್ಬತ್ತಾ ತಾಯ ತಾಯ ದೇಸನಾಯ ಅತ್ತನೋ ಪಟಿವೇಧಾಯ ಸಂವತ್ತತೀತಿ। ಸಮನ್ತಭದ್ದಕತ್ತಂ ದೇಸನಾವಿಲಾಸಪ್ಪತ್ತಿ ಚ ಚತುನ್ನಮ್ಪಿ ದೇಸನಾನಂ ಸಮಾನಂ ಕಾರಣನ್ತಿ ವಿಸೇಸಕಾರಣಂ ವತ್ತುಕಾಮೋ ಆಹ **“ವಿಸೇಸತೋ”**ತಿ। **ಅಸ್ಸ** ಭಗವತೋ ದೇಸನಾ, **ಅಸ್ಸ** ವಾ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದಸ್ಸ ದೇಸನಾತಿ

ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। **ಪವತ್ತಿಕಾರಣವಿಭಾಗೋ** ಅವಿಜ್ಜಾದಿಕೋವ, ಕಾರಣನ್ತಿ ವಾ ಗಹಿತಾನಂ ಪಕತಿಆದೀನಂ ಅವಿಜ್ಜಾದೀನಞ್ಚ ಅಕಾರಣತಾ ಕಾರಣತಾ ಚ। ತತ್ಥ ಸಮ್ಮೂಳ್ಹಾ ಕೇಚಿ ಅಕಾರಣಂ "ಕಾರಣ"ನ್ತಿ ಗಣ್ಹನ್ತಿ, ಕೇಚಿ ನ ಕಿಞ್ಚಿ ಕಾರಣಂ ಬುಜ್ಝನ್ತೀತಿ ತೇಸಂ ಯಥಾಸಕೇಹಿ ಅನುರೂಪೇಹಿ ಕಾರಣೇಹಿ **ಸಙ್ಖಾರಾದಿಪವತ್ತಿಸನ್ದಸ್ಸನತ್ಥಂ** ಅನುಲೋಮದೇಸನಾ ಪವತ್ತಾ, ಇತರಾಸಂ ತದತ್ಥತಾಸಮ್ಭವೇಪಿ ನ ತಾಸಂ ತದತ್ಥಮೇವ ಪವತ್ತಿ ಅತ್ಥನ್ತರಸಬ್ಭಾವತೋ। ಅಯಂ ಪನ ತದತ್ಥಾ ಏವಾತಿ ಏತಿಸ್ಸಾ ತದತ್ಥತಾ ವುತ್ತಾ। ಪವತ್ತಿಆದೀನವಪಟಿಚ್ಛಾದಿಕಾ ಅವಿಜ್ಜಾ ಆದಿ, ತತೋ ಸಙ್ಖಾರಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ ತತೋ ವಿಞ್ಞಾಣನ್ತಿ ಏವಂ ಪವತ್ತಿಯಾ **ಉಪ್ಪತ್ತಿಕ್ಕಮಸನ್ದಸ್ಸನತ್ಥಞ್ಚ**।

ಅನುವಿಲೋಕಯತೋ ಯೋ ಸಮ್ಬೋಧಿತೋ ಪುಬ್ಬಭಾಗೇ ತಂತಂಫಲಪಟಿವೇಧೋ ಪವತ್ತೋ, ತದನುಸಾರೇನ ತದನುಗಮೇನ ಜರಾಮರಣಾದಿಕಸ್ಸ ಜಾತಿಆದಿಕಾರಣಂ ಯಂ ಅಧಿಗತಂ, ತಸ್ಸ ಸನ್ದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಅಸ್ಸ ಪಟಿಲೋಮದೇಸನಾ ಪವತ್ತಾ, ಅನುವಿಲೋಕಯತೋ ಪಟಿಲೋಮದೇಸನಾ ಪವತ್ತಾತಿ ವಾ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ದೇಸೇನ್ತೋಪಿ ಹಿ ಭಗವಾ ಕಿಚ್ಛಾಪನ್ನಂ ಲೋಕಂ ಅನುವಿಲೋಕೇತ್ವಾ **ಪುಬ್ಬಭಾಗ...ಪೇ... ಸನ್ದಸ್ಸನತ್ಥಂ** ದೇಸೇತೀತಿ। ಆಹಾರತಣ್ಹಾದಯೋ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನದ್ಧಾ, ಸಙ್ಖಾರಾವಿಜ್ಜಾ ಅತೀತದ್ಧಾತಿ ಇಮಿನಾ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನಾಹ **"ಯಾವ ಅತೀತಂ ಅದ್ಧಾನಂ ಅತಿಹರಿತ್ವಾ"**ತಿ, ಆಹಾರಾ ವಾ ತಣ್ಹಾಯ ಪಭಾವೇತಬ್ಬಾ ಅನಾಗತೋ ಅದ್ಧಾ, ತಣ್ಹಾದಯೋ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೋ, ಸಙ್ಖಾರಾವಿಜ್ಜಾ ಅತೀತೋತಿ। ಪಚ್ಚಕ್ಖಂ ಪನ ಫಲಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ತಂನಿದಾನದಸ್ಸನವಸೇನ ಫಲಕಾರಣಪರಮ್ಪರಾಯ ದಸ್ಸನಂ ಯುಜ್ಜತೀತಿ ಆಹಾರಾ ಪುರಿಮತಣ್ಹಾಯ ಉಪ್ಪಾದಿತಾ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೋ ಅದ್ಧಾ, ತಣ್ಹಾದಯೋ ಅತೀತೋ, ಸಙ್ಖಾರಾವಿಜ್ಜಾ ತತೋಪಿ ಅತೀತತರೋ ಸಂಸಾರಸ್ಸ ಅನಾದಿಭಾವದಸ್ಸನತ್ಥಂ ವುತ್ತೋತಿ **ಯಾವ ಅತೀತಂ ಅದ್ಧಾನ**ನ್ತಿ ಯಾವ ಅತೀತತರಂ ಅದ್ಧಾನನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ ಯುತ್ತೋ।

ಆಯತಿಂ ಪುನಬ್ಭವಾಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಿಆಹಾರಕಾ ವಾ ಚತ್ತಾರೋ ಆಹಾರಾ -

> "ಆಹಾರೇತೀತಿ ಅಹಂ ನ ವದಾಮಿ, ಆಹಾರೇತೀತಿ ಚಾಹಂ ವದೇಯ್ಯಂ, ತತ್ರಸ್ಸ ಕಲ್ಲೋ ಪಞ್ಹೋ 'ಕೋ ನು ಖೋ, ಭನ್ತೇ, ಆಹಾರೇತೀ'ತಿ। ಏವಂ ಚಾಹಂ ನ ವದಾಮಿ, ಏವಂ ಪನ ಅವದನ್ತಂ ಮಂ ಯೋ ಏವಂ ಪುಚ್ಛೇಯ್ಯ 'ಕಿಸ್ಸ ನು ಖೋ, ಭನ್ತೇ, ವಿಞ್ಞಾಣಾಹಾರೋ'ತಿ। ಏಸ ಕಲ್ಲೋ ಪಞ್ಹೋ, ತತ್ರ ಕಲ್ಲಂ ವೇಯ್ಯಾಕರಣಂ, ವಿಞ್ಞಾಣಾಹಾರೋ ಆಯತಿಂ ಪುನಬ್ಭವಾಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಿಯಾ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೧೨) -

ವಚನತೋ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತತ್ತಾ ಫಸ್ಸಚೇತನಾನಂ ತಪ್ಪವತ್ತಿಹೇತುತ್ತಾ ಚ ಕಬಳೀಕಾರಾಹಾರಸ್ಸ। ತೇನ ಹಿ ಉಪತ್ಥಮ್ಭಿತರೂಪಕಾಯಸ್ಸ, ತಞ್ಚ ಇಚ್ಛನ್ತಸ್ಸ ಕಮ್ಮವಿಞ್ಞಾಣಾಯೂಹನಂ ಹೋತಿ। ಭೋಜನಞ್ಹಿ ಸದ್ಧಾದೀನಂ ರಾಗಾದೀನಞ್ಚ ಉಪನಿಸ್ಸಯೋತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ। ತಸ್ಮಾ "ತೇ ಕಮ್ಮವಟ್ಟಸಙ್ಗಹಿತಾ ಆಹಾರಾ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೋ ಅದ್ಧಾ"ತಿ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಪರಿಯಾಯೇ ಪುರಿಮೋಯೇವತ್ಥೋ ಯುತ್ತೋ। ಅತೀತದ್ಧುತೋ ಪಭುತಿ "ಇತಿ ಖೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರಾ"ತಿಆದಿನಾ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೩) ಅತೀತೇ ತತೋ ಪರಞ್ಚ ಹೇತುಫಲಪಟಿಪಾಟಿಂ ಪಚ್ಚಕ್ಖಾನಂ ಆಹಾರಾನಂ ನಿದಾನದಸ್ಸನವಸೇನ ಆರೋಹಿತ್ವಾ ನಿವತ್ತನೇನ ವಿನಾ ಅಬುಜ್ಝನ್ತಾನಂ ತಂಸನ್ದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಸಾ ಅಯಂ ದೇಸನಾ ಪವತ್ತಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಅನಾಗತದ್ಧುನೋ ಸನ್ದಸ್ಸನತ್ಥ**ನ್ತಿ ಅನಾಗತದ್ಧುನೋ ದುಪ್ಪಟಿವಿಜ್ಝನ್ತಾನಂ ಅಪಸ್ಸನ್ತಾನಂ ಪಚ್ಚಕ್ಖಂ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ಹೇತುಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಹೇತುಫಲಪರಮ್ಪರಾಯ ತಸ್ಸ ಸನ್ದಸ್ಸನತ್ಥನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಮೂಲಕಾರಣಸದ್ದಂ ಅಪೇಕ್ಖಿತ್ವಾ **"ನ ಅಕಾರಣ"**ನ್ತಿ ನಪುಂಸಕನಿದ್ದೇಸೋ ಕತೋ। ಅಕಾರಣಂ ಯದಿ ಸಿಯಾ, ಸುತ್ತಂ ಪಟಿಬಾಹಿತಂ ಸಿಯಾತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಸುತ್ತಂ ಆಹರತಿ। **ವಟ್ಟಕಥಾಯ ಸೀಸಭಾವೋ** ವಟ್ಟಹೇತುನೋ ಕಮ್ಮಸ್ಸಪಿ ಹೇತುಭಾವೋ। ತತ್ಥ ಭವತಣ್ಹಾಯಪಿ ಹೇತುಭೂತಾ ಅವಿಜ್ಜಾ, ತಾಯ ಪಟಿಚ್ಛಾದಿತಾದೀನವೇ ಭವೇ ತಣ್ಹುಪ್ಪತ್ತಿತೋತಿ ಅವಿಜ್ಜಾ ವಿಸೇಸೇನ ಸೀಸಭೂತಾತಿ **"ಮೂಲಕಾರಣ"**ನ್ತಿ ವುತ್ತಾ। ಪುರಿಮಾಯ ಕೋಟಿಯಾ ಅಪಞ್ಞಾಯಮಾನಾಯ ಉಪ್ಪಾದವಿರಹತೋ ನಿಚ್ಚತಂ

ಗಣ್ಹೇಯ್ಯಾತಿ ಆಹ “**ಏವಞ್ಚೇತಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ವುಚ್ಚತೀ**”ತಿಆದಿ। ತೇನ ಇತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಉಪ್ಪನ್ನಪುಬ್ಬತಾ ನತ್ಥೀತಿ ಅಪಞ್ಞಾಯನತೋ ಪುರಿಮಕೋಟಿಅಪಞ್ಞಾಯನಂ ವುತ್ತನ್ತಿ ಇಮಮತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇತಿ।

ಅವಿಜ್ಜಾತಣ್ಹಾಹೇತುಕ್ಕಮೇನ ಫಲೇಸು ವತ್ತಬ್ಬೇಸು “**ಸುಗತಿದುಗ್ಗತಿಗಾಮಿನೋ**”ತಿ ವಚನಂ ಸದ್ದಲಕ್ಖಣಾವಿರೋಧನತ್ಥಂ। ದ್ವನ್ದೇ ಹಿ ಪೂಜಿತಸ್ಸ ಪುಬ್ಬನಿಪಾತೋತಿ। ಸವರಾ ಕಿರ ಮಂಸಸ್ಸ ಅಟ್ಠಿನಾ ಅಲಗ್ಗನತ್ಥಂ ಪುನಪ್ಪುನಂ ತಾಪೇತ್ವಾ ಕೋಟ್ಟೇತ್ವಾ ಉಣ್ಹೋದಕಂ ಪಾಯೇತ್ವಾ ವಿರಿತ್ತಂ ಸೂನಂ ಅಟ್ಠಿತೋ ಮುತ್ತಮಂಸಂ ಗಾವಿಂ ಮಾರೇನ್ತಿ। ತೇನಾಹ “**ಅಗ್ಗಿಸನ್ತಾಪಿ**”ಚ್ಚಾದಿ। ತತ್ಥ ಯಥಾ ವಜ್ಝಾ ಗಾವೀ ಚ ಅವಿಜ್ಜಾಭಿಭೂತತಾಯ ಯಥಾವುತ್ತಂ ಉಣ್ಹೋದಕಪಾನಂ ಆರಭತಿ, ಏವಂ ಪುಥುಜ್ಜನೋ ಯಥಾವುತ್ತಂ ದುಗ್ಗತಿಗಾಮಿಕಮ್ಮಂ। ಯಥಾ ಪನ ಸಾ ಉಣ್ಹೋದಕಪಾನೇ ಆದೀನವಂ ದಿಸ್ವಾ ತಣ್ಹಾವಸೇನ ಸೀತುದಕಪಾನಂ ಆರಭತಿ, ಏವಮಯಂ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಮನ್ದತ್ತಾ ದುಗ್ಗತಿಗಾಮಿಕಮ್ಮೇ ಆದೀನವಂ ದಿಸ್ವಾ ತಣ್ಹಾವಸೇನ ಸುಗತಿಗಾಮಿಕಮ್ಮಂ ಆರಭತಿ। ದುಕ್ಖೇ ಹಿ ಅವಿಜ್ಜಂ ತಣ್ಹಾ ಅನುವತ್ತತಿ, ಸುಖೇ ತಣ್ಹಂ ಅವಿಜ್ಜಾತಿ।

**ಏವ**ನ್ತಿ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ನಿವುತತ್ತಾ ತಣ್ಹಾಯ ಸಂಯುತ್ತತ್ತಾ ಚ। **ಅಯಂ ಕಾಯೋ**ತಿ ಸವಿಞ್ಞಾಣಕಕಾಯೋ ಖನ್ಧಪಞ್ಚಕಂ, “ಸಳಾಯತನಪಚ್ಚಯಾ ಫಸ್ಸೋ”ತಿ ವಚನತೋ ಫಸ್ಸಕಾರಣಞ್ಚೇತಂ ವುಚ್ಚತೀತಿ ಆಯತನಛಕ್ಕಂ ವಾ। **ಸಮುದಾಗತೋ**ತಿ ಉಪ್ಪನ್ನೋ। **ಬಹಿದ್ಧಾ ಚ ನಾಮರೂಪ**ನ್ತಿ ಬಹಿದ್ಧಾ ಸವಿಞ್ಞಾಣಕಕಾಯೋ ಖನ್ಧಪಞ್ಚಕಂ, ಸಳಾಯತನಾನಿ ವಾ। **ಇತ್ಥೇತ**ನ್ತಿ ಇತ್ಥಂ ಏತಂ। ಅತ್ತನೋ ಚ ಪರೇಸಞ್ಚ ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಾ ದ್ವಾದಸಾಯತನಾನಿ ಚ ದ್ವಾರಾರಮ್ಮಣಭಾವೇನ ವವತ್ಥಿತಾನಿ ದ್ವಯನಾಮಾನೀತಿ ಅತ್ಥೋ। “**ದ್ವಯಂ ಪಟಿಚ್ಚ ಫಸ್ಸೋ**ತಿ ಅಞ್ಞತ್ಥ ಚಕ್ಖುರೂಪಾದೀನಿ ದ್ವಯಾನಿ ಪಟಿಚ್ಚ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಾದಯೋ ವುತ್ತಾ, ಇಧ ಪನ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಬಾಹಿರಾನಿ ಆಯತನಾನಿ। ಮಹಾದ್ವಯಂ ನಾಮ ಕಿರೇತ”ನ್ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨.೨.೧೯) ವುತ್ತಂ। ಅಯಮೇತ್ಥ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ - ಅಞ್ಞತ್ಥ “ಚಕ್ಖುಞ್ಚ ಪಟಿಚ್ಚ ರೂಪೇ ಚ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ, ತಿಣ್ಣಂ ಸಙ್ಗತಿ ಫಸ್ಸೋ”ತಿಆದಿನಾ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೪೩) “ಚಕ್ಖು ಚೇವ ರೂಪಾ ಚ...ಪೇ॰... ಮನೋ ಚೇವ ಧಮ್ಮಾ ಚಾ”ತಿ ವುತ್ತಾನಿ ದ್ವಯಾನಿ ಪಟಿಚ್ಚ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಾದಯೋ ವುತ್ತಾ, ಇಧ ಪನ “ಅಯಞ್ಚೇವ ಕಾಯೋ”ತಿ ಚಕ್ಖಾದಿನಿಸ್ಸಯೇ ಸೇಸಧಮ್ಮೇ ಚಕ್ಖಾದಿನಿಸ್ಸಿತೇ ಏವ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತಂ, ಚಕ್ಖಾದಿಕಾಯಂ ಏಕತ್ತೇನ “ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಾಯತನ”ನ್ತಿ ಗಹೇತ್ವಾ “ಬಹಿದ್ಧಾ ನಾಮರೂಪ”ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ, ರೂಪಾದಿಆರಮ್ಮಣಂ ಏಕತ್ತೇನೇವ ಬಾಹಿರಾಯತನನ್ತಿ ತಾನಿ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಬಾಹಿರಾನಿ ಆಯತನಾನಿ ಪಟಿಚ್ಚ ಫಸ್ಸೋ ವುತ್ತೋ, ತಸ್ಮಾ ಮಹಾದ್ವಯಂ ನಾಮೇತನ್ತಿ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ “ಅತ್ತನೋ ಚ ಪರಸ್ಸ ಚ ಪಞ್ಚಹಿ ಖನ್ಧೇಹಿ ಛಹಾಯತನೇಹಿ ಚಾಪಿ ಅಯಮತ್ಥೋ ದೀಪೇತಬ್ಬೋವಾ”ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨.೨.೧೯) ವುತ್ತಂ। “ಅಯಂ ಕಾಯೋ”ತಿ ಹಿ ವುತ್ತಾನಿ ಸನಿಸ್ಸಯಾನಿ ಚಕ್ಖಾದೀನಿ ಅತ್ತನೋ ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಾ, “ಬಹಿದ್ಧಾ ನಾಮರೂಪ”ನ್ತಿ ವುತ್ತಾನಿ ರೂಪಾದೀನಿ ಪರೇಸಂ। ತಥಾ ಅಯಂ ಕಾಯೋ ಅತ್ತನೋವ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಾನಿ ಆಯತನಾನಿ, ಬಹಿದ್ಧಾ ನಾಮರೂಪಂ ಪರೇಸಂ ಬಾಹಿರಾನೀತಿ। ಅಞ್ಞಥಾ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಾಯತನಮತ್ತೇ ಏವ “ಅಯಂ ಕಾಯೋ”ತಿ ವುತ್ತೇ ನ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಾಯತನಾನೇವ ಅತ್ತನೋ ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಾ ಹೋನ್ತೀತಿ ಅತ್ತನೋ ಚ ಪರೇಸಞ್ಚ ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧೇಹಿ ದೀಪನಾ ನ ಸಮ್ಭವೇಯ್ಯಾತಿ। **ಸಳೇವಾಯತನಾನೀ**ತಿ ಸಳೇವ ಸಮ್ಫಸ್ಸಕಾರಣಾನಿ, ಯೇಹಿ ಕಾರಣಭೂತೇಹಿ ಆಯತನೇಹಿ ಉಪ್ಪನ್ನೇನ ಫಸ್ಸೇನ ಫುಟ್ಠೋ ಬಾಲೋ ಸುಖದುಕ್ಖಂ ಪಟಿಸಂವೇದೇತಿ।

**ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ “ಏತೇಸಂ ವಾ ಅಞ್ಞತರೇನ ಅವಿಜ್ಜಾನೀವರಣಸ್ಸ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಪಣ್ಡಿತಸ್ಸ ತಣ್ಹಾಯ ಸಂಯುತ್ತಸ್ಸಾ”ತಿಆದಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। ತಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ಸುತ್ತೇ ಸಙ್ಖಾರೇ ಅವಿಜ್ಜಾತಣ್ಹಾನಿಸ್ಸಿತೇ ಏವ ಕತ್ವಾ ಕಾಯಗ್ಗಹಣೇನ ವಿಞ್ಞಾಣನಾಮರೂಪಸಳಾಯತನಾನಿ ಗಹೇತ್ವಾ ಏತಸ್ಮಿಞ್ಚ ಕಾಯೇ ಸಳಾಯತನಾನಂ ಫಸ್ಸಂ ತಂನಿಸ್ಸಿತಮೇವ ಕತ್ವಾ ವೇದನಾಯ ವಿಸೇಸಪಚ್ಚಯಭಾವಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೇನ ಭಗವತಾ ಬಾಲಪಣ್ಡಿತಾನಂ ಅತೀತದ್ಧಾವಿಜ್ಜಾತಣ್ಹಾಮೂಲಕೋ ವೇದನಾನ್ತೋ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋ ದಸ್ಸಿತೋ। ಪುನ ಚ ಬಾಲಪಣ್ಡಿತಾನಂ ವಿಸೇಸಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೇನ -

“ಯಾಯ ಚ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅವಿಜ್ಜಾಯ ನಿವುತಸ್ಸ ಬಾಲಸ್ಸ ಯಾಯ ಚ ತಣ್ಹಾಯ ಸಂಯುತ್ತಸ್ಸ ಅಯಂ ಕಾಯೋ ಸಮುದಾಗತೋ, ಸಾ ಚೇವ ಅವಿಜ್ಜಾ ಬಾಲಸ್ಸ ಅಪ್ಪಹೀನಾ, ಸಾ ಚ ತಣ್ಹಾ ಅಪರಿಕ್ಖೀಣಾ। ತಂ ಕಿಸ್ಸ ಹೇತು? ನ, ಭಿಕ್ಖವೇ,

> ಬಾಲೋ ಅಚರಿ ಬ್ರಹ್ಮಚರಿಯಂ ಸಮ್ಮಾ ದುಕ್ಖಕ್ಖಯಾಯ, ತಸ್ಮಾ ಬಾಲೋ ಕಾಯಸ್ಸ ಭೇದಾ ಕಾಯೂಪಗೋ ಹೋತಿ, ಸೋ ಕಾಯೂಪಗೋ ಸಮಾನೋ ನ ಪರಿಮುಚ್ಚತಿ ಜಾತಿಯಾ…ಪೇ॰… ದುಕ್ಖಸ್ಮಾತಿ ವದಾಮೀ''ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೧೯) -

ವೇದನಾಪಭವಂ ಸಾವಿಜ್ಜಂ ತಣ್ಹಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಉಪಾದಾನಭವೇ ಚ ತಂನಿಸ್ಸಿತೇ ಕತ್ವಾ ''ಕಾಯೂಪಗೋ ಹೋತೀ''ತಿಆದಿನಾ ಜಾತಿಆದಿಕೇ ದಸ್ಸೇನ್ತೇನ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಹೇತುಸಮುಟ್ಠಾನತೋ ಪಭುತಿ ಉಭಯಮೂಲೋವ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋ ವುತ್ತೋ, ತಬ್ಬಿಪರಿಯಾಯೇನ ಚ ಪಣ್ಡಿತಸ್ಸ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಹೇತುಪರಿಕ್ಖಯತೋ ಪಭುತಿ ಉಭಯಮೂಲಕೋ ಪಟಿಲೋಮಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋತಿ।

ದುಗ್ಗತಿಗಾಮಿಕಮ್ಮಸ್ಸ ವಿಸೇಸಪಚ್ಚಯತ್ತಾ ಅವಿಜ್ಜಾ **''ಅವಿನ್ದಿಯಂ ವಿನ್ದತೀ''**ತಿ ವುತ್ತಾ, ತಥಾ ವಿಸೇಸಪಚ್ಚಯೋ ವಿನ್ದಿಯಸ್ಸ ನ ಹೋತೀತಿ **''ವಿನ್ದಿಯಂ ನ ವಿನ್ದತೀ'**'ತಿ ಚ। ಅತ್ತನಿ ನಿಸ್ಸಿತಾನಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಂ ಪವತ್ತನಂ ಉಪ್ಪಾದನಂ **ಆಯತನಂ**। ಸಮ್ಮೋಹಭಾವೇನೇವ ಅನಭಿಸಮಯಭೂತತ್ತಾ **ಅವಿದಿತಂ** ಅಞ್ಞಾತಂ **ಕರೋತಿ। ಅನ್ತವಿರಹಿತೇ ಜವಾಪೇತೀತಿ** ಚ ವಣ್ಣಾಗಮವಿಪರಿಯಾಯವಿಕಾರವಿನಾಸಧಾತುಅತ್ಥವಿಸೇಸಯೋಗೇಹಿ ಪಞ್ಚವಿಧಸ್ಸ ನಿರುತ್ತಿಲಕ್ಖಣಸ್ಸ ವಸೇನ ತೀಸುಪಿ ಪದೇಸು ಅ-ಕಾರ ವಿ-ಕಾರ ಜ-ಕಾರೇ ಗಹೇತ್ವಾ ಅಞ್ಞೇಸಂ ವಣ್ಣಾನಂ ಲೋಪಂ ಕತ್ವಾ ಜ-ಕಾರಸ್ಸ ಚ ದುತಿಯಸ್ಸ ಆಗಮಂ ಕತ್ವಾ **''ಅವಿಜ್ಜಾ''**ತಿ ವುತ್ತಾ। ಬ್ಯಞ್ಜನತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಸಭಾವತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **''ಅಪಿಚಾ''**ತಿಆದಿಮಾಹ। ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಂ ವತ್ಥಾರಮ್ಮಣಾನಿ ''ಇದಂ ವತ್ಥು, ಇದಮಾರಮ್ಮಣ''ನ್ತಿ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಞಾತುಂ ನ ಸಕ್ಕಾತಿ ಅವಿಜ್ಜಾ ತಪ್ಪಟಿಚ್ಛಾದಿಕಾ ವುತ್ತಾ। ವತ್ಥಾರಮ್ಮಣಸಭಾವಚ್ಛಾದನತೋ ಏವ ಅವಿಜ್ಜಾದೀನಂ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದಭಾವಸ್ಸ, ಜರಾಮರಣಾದೀನಂ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪನ್ನಭಾವಸ್ಸ ಚ ಛಾದನತೋ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪನ್ನಛಾದನಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಸಙ್ಖಾರ-ಸದ್ದಗ್ಗಹಣೇನ ಆಗತಾ ಸಙ್ಖಾರಾ **ಸಙ್ಖಾರ-ಸದ್ದೇನ ಆಗತಸಙ್ಖಾರಾ**। ಯದಿಪಿ ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರಾಪಿ ಸಙ್ಖಾರ-ಸದ್ದೇನ ಆಗತಾ, ತೇ ಪನ ಇಮಿಸ್ಸಾ ದೇಸನಾಯ ಪಧಾನಾತಿ ವಿಸುಂ ವುತ್ತಾ। ತಸ್ಮಾ **''ದುವಿಧಾ''**ತಿ ಏತ್ಥ ಅಭಿಸಙ್ಖರಣಕಸಙ್ಖಾರಂ ಸಙ್ಖಾರ-ಸದ್ದೇನಾಗತಂ ಸನ್ಧಾಯ ತತ್ಥ ವುತ್ತಮ್ಪಿ ವಜ್ಜೇತ್ವಾ ಸಙ್ಖಾರಸದ್ದೇನ ಆಗತಸಙ್ಖಾರಾ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ। ''ಸಙ್ಖಾರ-ಸದ್ದೇನಾಗತಸಙ್ಖಾರಾ''ತಿ ವಾ ಸಮುದಾಯೋ ವುತ್ತೋ, ತದೇಕದೇಸೋ ಚ ಇಧ ವಣ್ಣಿತಬ್ಬಭಾವೇನ ''ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರಾ''ತಿ, ತಸ್ಮಾ ವಣ್ಣಿತಬ್ಬಸಬ್ಬಸಙ್ಗಹಣವಸೇನ ದುವಿಧತಾ ವುತ್ತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। **ಪಠಮಂ ನಿರುಜ್ಝತಿ ವಚೀಸಙ್ಖಾರೋ**ತಿಆದಿನಾ ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಅಸ್ಸಾಸಪಸ್ಸಾಸಸಞ್ಞಾವೇದನಾವಚೀಸಙ್ಖಾರಾದಯೋ ವುತ್ತಾ, ನ ಅವಿಜ್ಜಾಸಙ್ಖಾರೇಸು ವುತ್ತಾ ಕಾಯಸಞ್ಚೇತನಾದಯೋ।

**ಪರಿತಸ್ಸತೀ**ತಿ ಪಿಪಾಸತಿ। **ಭವತೀ**ತಿ ಉಪಪತ್ತಿಭವಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ, **ಭಾವಯತೀ**ತಿ ಕಮ್ಮಭವಂ। ಚುತಿ ಖನ್ಧಾನಂ ಮರಣನ್ತಿ **''ಮರನ್ತಿ ಏತೇನಾ''**ತಿ ವುತ್ತಂ। ''ದುಕ್ಖಾ ವೇದನಾ ಉಪ್ಪಾದದುಕ್ಖಾ ಠಿತಿದುಕ್ಖಾ''ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೪೬೫) ವಚನತೋ **ದ್ವೇಧಾ ಖಣತಿ। ಆಯಾಸೋ**ತಿ ಪರಿಸ್ಸಮೋ ವಿಸಾದೋ। ಕೇವಲ-ಸದ್ದೋ ಅಸಮ್ಮಿಸ್ಸವಾಚಕೋ ಹೋತಿ ''ಕೇವಲಾ ಸಾಲಯೋ''ತಿ, ನಿರವಸೇಸವಾಚಕೋ ಚ ''ಕೇವಲಾ ಅಙ್ಗಮಗಧಾ''ತಿ, ತಸ್ಮಾ ದ್ವೇಧಾಪಿ ಅತ್ಥಂ ವದತಿ। ತತ್ಥ **ಅಸಮ್ಮಿಸ್ಸಸ್ಸಾ**ತಿ ಸುಖರಹಿತಸ್ಸ। ನ ಹಿ ಏತ್ಥ ಕಿಞ್ಚಿ ಉಪ್ಪಾದವಯರಹಿತಂ ಅತ್ಥೀತಿ।

ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತೇ, ಪುಗ್ಗಲಂ ವಾ ಸಮ್ಮೋಹಯತೀತಿ **ಸಮ್ಮೋಹನರಸಾ**। ಆರಮ್ಮಣಸಭಾವಸ್ಸ ಛಾದನಂ ಹುತ್ವಾ ಗಯ್ಹತೀತಿ **ಛಾದನಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ**। ''ಆಸವಸಮುದಯಾ ಅವಿಜ್ಜಾಸಮುದಯೋ''ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೧೦೩) ವಚನತೋ **ಆಸವಪದಟ್ಠಾನಾ**। ಪಟಿಸನ್ಧಿಜನನತ್ಥಂ ಆಯೂಹನ್ತಿ ಬ್ಯಾಪಾರಂ ಕರೋನ್ತೀತಿ **ಆಯೂಹನರಸಾ,** ರಾಸಿಕರಣಂ ವಾ **ಆಯೂಹನಂ**। ನಾಮರೂಪಸ್ಸ ಪುರೇಚಾರಿಕಭಾವೇನ ಪವತ್ತತೀತಿ **ಪುಬ್ಬಙ್ಗಮರಸಂ**। ಪುರಿಮಭವೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಘಟನಂ ಹುತ್ವಾ ಗಯ್ಹತೀತಿ **ಪಟಿಸನ್ಧಿಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ**। ವಿಞ್ಞಾಣೇನ ಸಹ ಸಮ್ಪಯುಜ್ಜತೀತಿ **ಸಮ್ಪಯೋಗರಸಂ**। ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಸಮ್ಪಯೋಗಾಭಾವತೋ ರೂಪಂ ವಿಕಿರತೀತಿ **ವಿಕಿರಣರಸಂ**।

ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ ಪಿಸಿಯಮಾನಾ ತಣ್ಡುಲಾದಯೋ ವಿಕಿರನ್ತಿ ಚುಣ್ಣೀ ಭವನ್ತೀತಿ। ನಾಮಸ್ಸ ಕದಾಚಿ ಕುಸಲಾದಿಭಾವೋ ಚ ಅತ್ಥೀತಿ ತತೋ ವಿಸೇಸನತ್ಥಂ **“ಅಬ್ಯಾಕತಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನ”**ನ್ತಿ ಆಹ। “ಅಚೇತನಾ ಅಬ್ಯಾಕತಾ”ತಿ ಏತ್ಥ ವಿಯ ಅನಾರಮ್ಮಣತಾ ವಾ **ಅಬ್ಯಾಕತತಾ** ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। **ಆಯತನಲಕ್ಖಣನ್ತಿ** ಘಟನಲಕ್ಖಣಂ, ಆಯಾನಂ ತನನಲಕ್ಖಣಂ ವಾ। ದಸ್ಸನಾದೀನಂ ಕಾರಣಭಾವೋ **ದಸ್ಸನಾದಿರಸತಾ**। ಅಕುಸಲವಿಪಾಕುಪೇಕ್ಖಾಯ ಅನಿಟ್ಠಭಾವತೋ ದುಕ್ಖೇನ ಇತರಾಯ ಚ ಇಟ್ಠಭಾವತೋ ಸುಖೇನ ಸಙ್ಗಹಿತತ್ತಾ **“ಸುಖದುಕ್ಖಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ”**ತಿ ಆಹ। ದುಕ್ಖಸಮುದಯತ್ತಾ **ಹೇತುಲಕ್ಖಣಾ ತಣ್ಹಾ**। “ತತ್ರತತ್ರಾಭಿನನ್ದಿನೀ”ತಿ (ದೀ° ನಿ° ೨.೪೦೦; ಮ° ನಿ° ೧.೧೩೩, ೪೬೦; ವಿಭ° ೨೦೩) ವಚನತೋ **ಅಭಿನನ್ದನರಸಾ**। ಚಿತ್ತಸ್ಸ, ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ ವಾ ರೂಪಾದೀಸು ಅತಿತ್ತಭಾವೋ ಹುತ್ವಾ ಗಯ್ಹತೀತಿ **ಅತಿತ್ತಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ**। ತಣ್ಹಾದಳ್ಹತ್ತಂ ಹುತ್ವಾ ಕಾಮುಪಾದಾನಂ, ಸೇಸಾನಿ ದಿಟ್ಠಿ ಹುತ್ವಾ ಉಪಟ್ಠಹನ್ತೀತಿ **ತಣ್ಹಾದಳ್ಹತ್ತದಿಟ್ಠಿಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ**। ಕಮ್ಮುಪಪತ್ತಿಭವವಸೇನ ಭವಸ್ಸ ಲಕ್ಖಣಾದಯೋ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ।

**ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಅನುಬೋಧಾದಿಭಾವಗ್ಗಹಣಂ। ದುಕ್ಖಾದೀಸು ಅಞ್ಞಾಣಂ **ಅಪ್ಪಟಿಪತ್ತಿ,** ಅಸುಭಾದೀಸು ಸುಭಾದಿವಿಪಲ್ಲಾಸಾ **ಮಿಚ್ಛಾಪಟಿಪತ್ತಿ**। ದಿಟ್ಠಿವಿಪ್ಪಯುತ್ತಾ ವಾ **ಅಪ್ಪಟಿಪತ್ತಿ,** ದಿಟ್ಠಿಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ **ಮಿಚ್ಛಾಪಟಿಪತ್ತಿ**। ನ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಏವ ಛದ್ವಾರಿಕತಾ ಛಳಾರಮ್ಮಣತಾ ಚ, ಅಥ ಖೋ ಅಞ್ಞೇಸುಪಿ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದಙ್ಗೇಸು ಅರೂಪಧಮ್ಮಾನನ್ತಿ ಆಹ **“ಸಬ್ಬೇಸುಪೀ”**ತಿ। **ನೋಭಯಗೋಚರನ್ತಿ** ಮನಾಯತನಮಾಹ। ನ ಹಿ ಅರೂಪಧಮ್ಮಾನಂ ದೇಸವಸೇನ ಆಸನ್ನತಾ ದೂರತಾ ಚ ಅತ್ಥಿ ಅಸಣ್ಠಾನತ್ತಾ, ತಸ್ಮಾ ಮನಾಯತನಸ್ಸ ಗೋಚರೋ ನ ಮನಾಯತನಂ ಸಮ್ಪತ್ತೋ ಅಸಮ್ಪತ್ತೋ ವಾತಿ ವುಚ್ಚತೀತಿ।

ಸೋಕಾದೀನಂ ಸಬ್ಭಾವಾ ಅಙ್ಗಬಹುತ್ತಪ್ಪಸಙ್ಗೇ “ದ್ವಾದಸೇವಾ”ತಿ ಅಙ್ಗಾನಂ ವವತ್ಥಾನಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ನ ಹಿ ಸೋಕಾದಯೋ ಅಙ್ಗಭಾವೇನ ವುತ್ತಾ, ಫಲೇನ ಪನ ಕಾರಣಂ ಅವಿಜ್ಜಂ ಮೂಲಙ್ಗಂ ದಸ್ಸೇತುಂ ತೇ ವುತ್ತಾತಿ। ಜರಾಮರಣಬ್ಭಾಹತಸ್ಸ ಹಿ ಬಾಲಸ್ಸ ತೇ ಸಮ್ಭವನ್ತೀತಿ ಸೋಕಾದೀನಂ ಜರಾಮರಣಕಾರಣತಾ ವುತ್ತಾ। “ಸಾರೀರಿಕಾಯ ದುಕ್ಖಾಯ ವೇದನಾಯ ಫುಟ್ಠೋ”ತಿ (ಸಂ° ನಿ° ೪.೨೫೨) ಚ **ಸುತ್ತೇ** ಜರಾಮರಣನಿಮಿತ್ತಞ್ಚ ದುಕ್ಖಂ ಸಙ್ಗಹಿತನ್ತಿ ತಂತಂನಿಮಿತ್ತಾನಂ ಸಾಧಕಭಾವೇನ ವುತ್ತಂ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಜರಾಮರಣೇನೇವ ಸೋಕಾದೀನಂ ಏಕಸಙ್ಖೇಪೋ ಕತೋ, ತಸ್ಮಾ ತೇಸಂ ಜಾತಿಪಚ್ಚಯತಾ ಯುಜ್ಜತಿ। ಜರಾಮರಣಪಚ್ಚಯಭಾವೇ ಹಿ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಏಕಸಙ್ಖೇಪೋ ಕಾತಬ್ಬೋ ಸಿಯಾ, ಜಾತಿಪಚ್ಚಯಾ ಪನ ಜರಾಮರಣಂ ಸೋಕಾದಯೋ ಚ ಸಮ್ಭವನ್ತೀತಿ। ತತ್ಥ ಜರಾಮರಣಂ ಏಕನ್ತಿಕಂ ಅಙ್ಗಭಾವೇನೇವ ಗಹಿತಂ, ಸೋಕಾದಯೋ ಪನ ರೂಪಭವಾದೀಸು ಅಭಾವತೋ ಅನೇಕನ್ತಿಕಾ ಕೇವಲಂ ಪಾಕಟೇನ ಫಲೇನ ಅವಿಜ್ಜಾನಿದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಗಹಿತಾ। ತೇನ ಅನಾಗತೇ ಜಾತಿಯಾ ಸತಿ ತತೋ ಪರಾಯ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಹೇತುಹೇತುಭೂತಾ ಅವಿಜ್ಜಾ ದಸ್ಸಿತಾತಿ ಭವಚಕ್ಕಸ್ಸ ಅವಿಚ್ಛೇದೋ ದಸ್ಸಿತೋ ಹೋತೀತಿ। ಸುತ್ತಞ್ಚ ಸೋಕಾದೀನಂ ಅವಿಜ್ಜಾ ಕಾರಣನ್ತಿ ಏತಸ್ಸೇವತ್ಥಸ್ಸ ಸಾಧಕಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ, ನ ಸೋಕಾದೀನಂ ಬಾಲಸ್ಸ ಜರಾಮರಣನಿಮಿತ್ತತಾಮತ್ತಸ್ಸ। “ಅಸ್ಸುತವಾ ಪುಥುಜ್ಜನೋ”ತಿ (ಸಂ° ನಿ° ೪.೨೫೨) ಹಿ ವಚನೇನ ಅವಿಜ್ಜಾ ಸೋಕಾದೀನಂ ಕಾರಣನ್ತಿ ದಸ್ಸಿತಾ, ನ ಚ ಜರಾಮರಣನಿಮಿತ್ತಮೇವ ದುಕ್ಖಂ ದುಕ್ಖನ್ತಿ।

ಉದ್ದೇಸವಾರವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ಅವಿಜ್ಜಾಪದನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೨೨೬. **“ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ೯೨ ಸಙ್ಖಾರಾ”ತಿ ಹಿ ವುತ್ತನ್ತಿ** ಏತೇನ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ವಿಸೇಸನಭಾವೇನ ಸಙ್ಖಾರಾನಞ್ಚ ಪಧಾನಭಾವೇನ ವುತ್ತತ್ತಾ ಸಙ್ಖಾರಾನಂ ನಿದ್ದಿಸಿತಬ್ಬಭಾವಸ್ಸ ಕಾರಣಂ ದಸ್ಸೇತಿ। **ಪಿತಾ ಕಥೀಯತಿ** “ದೀಘೋ ಸಾಮೋ, ಮಿತ್ತೋ ರಸ್ಸೋ, ಓದಾತೋ ದತ್ತೋ”ತಿ।

ರಸಿತಬ್ಬೋ ಪಟಿವಿಜ್ಝಿತಬ್ಬೋ ಸಭಾವೋ ರಸೋ, ಅತ್ತನೋ ರಸೋ ಸರಸೋ, ಯಾಥಾವೋ ಸರಸೋ ಯಾಥಾವಸರಸೋ, ಸೋ ಏವ ಲಕ್ಖಿತಬ್ಬತ್ತಾ ಲಕ್ಖಣನ್ತಿ **ಯಾಥಾವಸರಸಲಕ್ಖಣಂ**। “ಕತಮಾ ಚ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅವಿಜ್ಜಾ? ದುಕ್ಖೇ ಅಞ್ಞಾಣ”ನ್ತಿಆದಿನಾ (ಸಂ° ನಿ°

೨.೨; ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೧೦೩) ಸುತ್ತೇ ಚತ್ತಾರೇವ ವುತ್ತಾನೀತಿ "**ಸುತ್ತನ್ತಿಕಪರಿಯಾಯೇನಾ**"ತಿ ಆಹ। **ನಿಕ್ಖೇಪಕಣ್ಡೇ ಪನಾ**ತಿಆದಿನಾ ಇಧ ಚತೂಸು ಠಾನೇಸು ಕಥಿತಾಯ ಏವ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ನಿಕ್ಖೇಪಕಣ್ಡೇ ಅಟ್ಠಸು ಠಾನೇಸು ಕಿಚ್ಚಜಾತಿತೋ ಪಞ್ಚವೀಸತಿಯಾ ಪದೇಹಿ ಲಕ್ಖಣತೋ ಚ ಕಥಿತತ್ತಾ ತದತ್ಥಸಂವಣ್ಣನಾವಸೇನ ವಿಭಾವನಂ ಕರೋತಿ। ಅಹಾಪೇತ್ವಾ ವಿಭಜಿತಬ್ಬವಿಭಜನಞ್ಹಿ **ಅಭಿಧಮ್ಮಪರಿಯಾಯೋ**।

ಜಾಯತಿ ಏತ್ಥಾತಿ **ಜಾತಿ,** ಉಪ್ಪತ್ತಿಟ್ಠಾನಂ। ಯದಿಪಿ ನಿರೋಧಮಗ್ಗೇ ಅವಿಜ್ಜಾ ಆರಮ್ಮಣಂ ನ ಕರೋತಿ, ತೇ ಪನ ಜಾನಿತುಕಾಮಸ್ಸ ತಪ್ಪಟಿಚ್ಛಾದನವಸೇನ ಅನಿರೋಧಮಗ್ಗೇಸು ನಿರೋಧಮಗ್ಗಗ್ಗಹಣಕಆರಣವಸೇನ ಚ ಪವತ್ತಮಾನಾ ತತ್ಥ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ವುಚ್ಚತೀತಿ ತೇಸಮ್ಪಿ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಉಪ್ಪತ್ತಿಟ್ಠಾನತಾ ಹೋತಿ, ಇತರೇಸಂ ಆರಮ್ಮಣಭಾವೇನ ಚಾತಿ। ಸಜ್ಝಿಕಬಲದೇವಗೋಣಾದೀನಂ ಸಙ್ಘಾಟಿನಙ್ಗಲಾದೀನಿ ವಿಯ ಅಞ್ಞಸೇತಾದೀನಂ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ದುಕ್ಖಾದಿವಿಸಯಾನಂ ಅನ್ಧತ್ತಕರಾನಂ ಲೋಭಾದೀನಂ ನಿವತ್ತಕೋ ಅಞ್ಞಾಣಾದಿಸಭಾವೋ ಲಕ್ಖಣನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

**ಅತ್ಥತ್ಥ**ನ್ತಿ ಫಲಫಲಂ। ಆಮೇಡಿತವಚನಞ್ಹಿ ಸಬ್ಬೇಸಂ ಅತ್ಥಾನಂ ವಿಸುಂ ವಿಸುಂ ಪಾಕಟಕರಣಭಾವಪ್ಪಕಾಸನತ್ಥಂ। ಅತ್ಥೋ ಏವ ವಾ ಅತ್ಥೋ **ಅತ್ಥತ್ಥೋ**ತಿ ಅತ್ಥಸ್ಸ ಅವಿಪರೀತತಾದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಅತ್ಥೇನೇವತ್ಥಂ ವಿಸೇಸಯತಿ। ನ ಹಿ ಞಾಣಂ ಅನತ್ಥಂ ಅತ್ಥೋತಿ ಗಣ್ಹಾತೀತಿ। ಏವಂ **ಕಾರಣಕಾರಣ**ನ್ತಿ ಏತ್ಥಾಪಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। **ತಂ ಆಕಾರ**ನ್ತಿ ಅತ್ಥತ್ಥಾದಿಆಕಾರಂ। **ಗಹೇತ್ವಾ**ತಿ ಚಿತ್ತೇ ಪವೇಸೇತ್ವಾ, ಚಿತ್ತೇನ ಪುಗ್ಗಲೇನ ವಾ ಗಹಿತಂ ಕತ್ವಾ। ಪಟಿವಿದ್ಧಸ್ಸ ಪುನ ಅವೇಕ್ಖಣಾ **ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಾ**। ದುಚ್ಚಿನ್ತಿತಚಿನ್ತಿತಾದಿಲಕ್ಖಣಸ್ಸ ಬಾಲಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಬಾಲ್ಯಂ**। **ಪಜಾನಾತೀ**ತಿ ಪಕಾರೇಹಿ ಜಾನಾತಿ। ಬಲವಮೋಹನಂ **ಪಮೋಹೋ**। ಸಮನ್ತತೋ ಮೋಹನಂ **ಸಮ್ಮೋಹೋ**।

**ದುಕ್ಖಾರಮ್ಮಣತಾ**ತಿ ದುಕ್ಖಾರಮ್ಮಣತಾಯ, ಯಾಯ ವಾ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಛಾದೇನ್ತಿಯಾ ದುಕ್ಖಾರಮ್ಮಣಾ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಾ, ಸಾ ತೇಸಂ ಭಾವೋತಿ **ದುಕ್ಖಾರಮ್ಮಣತಾ,** ಆರಮ್ಮಣಮೇವ ವಾ ಆರಮ್ಮಣತಾ, ದುಕ್ಖಂ ಆರಮ್ಮಣತಾ ಏತಿಸ್ಸಾತಿ **ದುಕ್ಖಾರಮ್ಮಣತಾ**।

**ದುದ್ದಸತ್ತಾ ಗಮ್ಭೀರಾ** ನ ಸಭಾವತೋ, ತಸ್ಮಾ ತದಾರಮ್ಮಣತಾ ಅವಿಜ್ಜಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಇತರೇಸಂ ಸಭಾವತೋ ಗಮ್ಭೀರತ್ತಾ ತದಾರಮ್ಮಣತಾ ನುಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। **ಅಪಿಚ ಖೋ ಪನಾ**ತಿ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಸಙ್ಖತಸಭಾವತ್ತಾ ತತೋಪಿ ನಿರೋಧಸ್ಸ ಗಮ್ಭೀರತರತಂ ದಸ್ಸೇತಿ।

ಅವಿಜ್ಜಾಪದನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**ಸಙ್ಖಾರಪದನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ**

**ಪುನಾತೀ**ತಿ ಸೋಧೇತಿ ಅಪುಞ್ಞಫಲತೋ ದುಕ್ಖಸಂಕಿಲೇಸತೋ ಚ, ಹಿತಸುಖಜ್ಝಾಸಯೇನ ಪುಞ್ಞಂ ಕರೋತೀತಿ ತಂನಿಪ್ಫಾದನೇನ ಕಾರಕಸ್ಸಜ್ಝಾಸಯಂ ಪೂರೇತೀತಿ **ಪುಞ್ಞೋ,** ಪೂರಕೋ ಪುಜ್ಜನಿಬ್ಬತ್ತಕೋ ಚ ನಿರುತ್ತಿಲಕ್ಖಣೇನ "**ಪುಞ್ಞೋ**"ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಸಮಾಧಿಪಚ್ಚನೀಕಾನಂ ಅತಿದೂರತಾಯ **ನ ಇಞ್ಜತಿ** ನ ಚಲತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಕಾಯಸ್ಸಾ**ತಿ ದ್ವಾರಸ್ಸ ಸಾಮಿಭಾವೇನ ನಿದ್ದೇಸೋ ಕತೋ।

**ಪುಞ್ಞುಪಗ**ನ್ತಿ ಭವಸಮ್ಪತ್ತುಪಗಂ। **ತತ್ಥಾ**ತಿ ವಿಭಙ್ಗಸುತ್ತೇ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೨)। ತಞ್ಹಿ ಪಧಾನಭಾವೇನ ಗಹಿತನ್ತಿ। **ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಸುತ್ತೇ** (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೧೦೨) ಪನ "ತಯೋಮೇ, ಆವುಸೋ, ಸಙ್ಖಾರಾ"ತಿ ಆಗತನ್ತಿ। **ಸಬ್ಬಞ್ಞುಜಿನಭಾಸಿತೋ ಪನ ಅಯಂ,** ನ ಪಚ್ಚೇಕಜಿನಭಾಸಿತೋ, ಇಮಸ್ಸತ್ಥಸ್ಸ ದೀಪನತ್ಥಂ ಏತೇಸಂ ಸುತ್ತಾನಂ ವಸೇನ ತೇ ಗಹಿತಾ। ಕಥಂ ಪನೇತೇನ

ಗಹಣೇನಾಯಮತ್ಥೋ ದೀಪಿತೋ ಹೋತೀತಿ ತಂದಸ್ಸನತ್ಥಮಾಹ **"ಅಭಿಧಮ್ಮೇಪಿ ಹಿ ಸುತ್ತೇಪಿ ಏಕಸದಿಸಾವ ತನ್ತಿ ನಿದ್ದಿಟ್ಠಾ"**ತಿ। **ಸಬ್ಬಞ್ಞುಭಾಸಿತೋತಿ** ಪಾಕಟೇನ ಸುತ್ತನ್ತೇನ ಸದಿಸತ್ತಾ ಅಯಮ್ಪಿ ಸಬ್ಬಞ್ಞುಭಾಸಿತೋತಿ ಞಾಯತೀತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತೀತಿ।

**"ತೇರಸಾಪೀ"**ತಿ ವುತ್ತಂ, ತತ್ಥ ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತಾನಂ ನ ಭಾವನಾಮಯತಾ ಪಾಕಟಾತಿ **"ಯಥಾ ಹೀ"**ತಿಆದಿಮಾಹ । ಪಥವೀ ಪಥವೀತಿಆದಿಭಾವನಾ ಚ ಕಸಿಣಪರಿಕಮ್ಮಕರಣಂ ಮಣ್ಡಲಕರಣಞ್ಚ ಭಾವನಂ ಭಜಾಪೇನ್ತಿ।

ದಾನವಸೇನ ಪವತ್ತಾ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾ ಧಮ್ಮಾ **ದಾನಂ।** ತತ್ಥ ಬ್ಯಾಪಾರಭೂತಾ ಆಯೂಹನಚೇತನಾ **ದಾನಂ ಆರಬ್ಭ ದಾನಂ ಅಧಿಕಿಚ್ಚ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ** ವುಚ್ಚತಿ, ಏವಂ ಇತರೇಸು। **ಸೋಮನಸ್ಸಚಿತ್ತೇನಾತಿ** ಅನುಮೋದನಾಪವತ್ತಿನಿದಸ್ಸನಮತ್ತಮೇತಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತೇನಪಿ ಹಿ ಅನುಸ್ಸರತಿ ಏವಾತಿ।

**ಅಸರಿಕ್ಖಕಮ್ಪಿ** ಸರಿಕ್ಖಕೇನ ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನವಿಪಾಕೇನ ವೇಹಪ್ಫಲಾದೀಸು ವಿನಾಪಿ ಅಸಞ್ಞೇಸು ಕಟತ್ತಾರೂಪಂ। ರೂಪಮೇವ ಸಫನ್ದನತ್ತಾ **"ಸಇಞ್ಜನ"**ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ ಇಞ್ಜನಕರನೀವರಣಾದೀನಂ ಅವಿಕ್ಖಮ್ಭನತೋ, ರೂಪತಣ್ಹಾಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಇಞ್ಜನಕಸ್ಸ ಕಾರಣತ್ತಾ ವಾ। ತೇನೇವ ರೂಪಾರಮ್ಮಣಂ ನಿಮಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಞ್ಚ ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಂ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯೇನ **"ಅನಿಞ್ಜನ"**ನ್ತಿ ನ ವುಚ್ಚತೀತಿ। ಮಹಾತುಲಾಯ ಧಾರಯಮಾನೋ ನಾಳಿಯಾ ಮಿನಮಾನೋ ಚ ಸಮುದಾಯಮೇವ ಧಾರೇತಿ ಮಿನತಿ ಚ, ನ ಏಕೇಕಂ ಗುಞ್ಜಂ, ಏಕೇಕಂ ತಣ್ಡುಲಂ ವಾ, ಏವಂ ಭಗವಾಪಿ ಅಪರಿಮಾಣಾ ಪರಮಕುಸಲಚೇತನಾಯೋ ಸಮುದಾಯವಸೇನೇವ ಗಹೇತ್ವಾ ಏಕಜಾತಿಕತ್ತಾ ಏಕಮೇವ ಕತ್ವಾ ದಸ್ಸೇತಿ। ಏವಂ ದುತಿಯಾದಯೋಪೀತಿ।

"ಕಾಯದ್ವಾರೇ ಪವತ್ತಾ"ತಿ ಅವತ್ವಾ **"ಆದಾನಗ್ಗಹಣಚೋಪನಂ ಪಾಪಯಮಾನಾ ಉಪ್ಪನ್ನಾ"**ತಿಪಿ ವತ್ತುಂ ವಟ್ಟತೀತಿ ವಚನವಿಸೇಸಮತ್ತಮೇವ ದಸ್ಸೇತಿ। ಕಾಯದ್ವಾರೇ ಪವತ್ತಿ ಏವ ಹಿ ಆದಾನಾದಿಪಾಪನಾತಿ। ಪುರಿಮೇನ ವಾ ದ್ವಾರಸ್ಸ ಉಪಲಕ್ಖಣಭಾವೋ ವುತ್ತೋ, ಪಚ್ಛಿಮೇನ ಚೇತನಾಯ ಸವಿಞ್ಞತ್ತಿರೂಪಸಮುಟ್ಠಾಪನಂ। ತತ್ಥ ಆಕಡ್ಢಿತ್ವಾ ಗಹಣಂ **ಆದಾನಂ,** ಸಮ್ಪಯುತ್ತಸ್ಸ ಗಹಣಂ **ಗಹಣಂ,** ಫನ್ದನಂ **ಚೋಪನಂ।**

**ಏತ್ಥಾತಿ** ಕಾಯವಚೀಸಞ್ಚಾರಗ್ಗಹಣೇ, ಕಾಯವಚೀಸಞ್ಚೇತನಾಗಹಣೇ ವಾ। ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ಅಭಿಞ್ಞಾಚೇತನಾ ನ ಗಹಿತಾ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ನ ಹೋತೀತಿ। ಕಸ್ಮಾ ಪನ ನ ಹೋತಿ, ನನು ಸಾಪಿ ಕುಸಲಾ ವಿಪಾಕಧಮ್ಮಾ ಚಾತಿ? ಸಚ್ಚಂ, ಅನುಪಚ್ಛಿನ್ನತಣ್ಹಾವಿಜ್ಜಾಮಾನೇ ಪನ ಸನ್ತಾನೇ ಸಬ್ಯಾಪಾರಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ ತಸ್ಸಾ ಕುಸಲತಾ ವಿಪಾಕಧಮ್ಮತಾ ಚ ವುತ್ತಾ, ನ ವಿಪಾಕುಪ್ಪಾದನೇನ, ಸಾ ಪನ ವಿಪಾಕಂ ಉಪ್ಪಾದಯನ್ತೀ ರೂಪಾವಚರಮೇವ ಉಪ್ಪಾದೇಯ್ಯ। ನ ಹಿ ಅಞ್ಞಭೂಮಿಕಂ ಕಮ್ಮಂ ಅಞ್ಞಭೂಮಿಕಂ ವಿಪಾಕಂ ಉಪ್ಪಾದೇತೀತಿ। ಅತ್ತನಾ ಸದಿಸಾರಮ್ಮಣಞ್ಚ ತಿಟ್ಠಾನಿಕಂ ತಂ ಉಪ್ಪಾದೇಯ್ಯ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಕಣ್ಡೇ ರೂಪಾವಚರವಿಪಾಕಸ್ಸ ಕಮ್ಮಸದಿಸಾರಮ್ಮಣಸ್ಸೇವ ವುತ್ತತ್ತಾ, ನ ಚ ರೂಪಾವಚರವಿಪಾಕೋ ಪರಿತ್ತಾದಿಆರಮ್ಮಣೋ ಅತ್ಥಿ, ಅಭಿಞ್ಞಾಚೇತನಾ ಚ ಪರಿತ್ತಾದಿಆರಮ್ಮಣಾವ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಾ ವಿಪಾಕಂ ನ ಉಪ್ಪಾದೇತೀತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ। ಕಸಿಣೇಸು ಚ ಉಪ್ಪಾದಿತಸ್ಸ ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಸಮಾಧಿಸ್ಸ ಆನಿಸಂಸಭೂತಾ ಅಭಿಞ್ಞಾ। ಯಥಾಹ "ಸೋ ಏವಂ ಸಮಾಹಿತೇ ಚಿತ್ತೇ"ತಿಆದಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೨೪೪-೨೪೫; ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೩೮೪-೩೮೬)। ತಸ್ಮಾ ಸಮಾಧಿಫಲಸದಿಸಾ ಸಾ, ನ ಚ ಫಲಂ ದೇತೀತಿ ದಾನಸೀಲಾನಿಸಂಸೋ ತಸ್ಮಿಂ ಭವೇ ಪಚ್ಚಯಲಾಭೋ ವಿಯ ಸಾಪಿ ವಿಪಾಕಂ ನ ಉಪ್ಪಾದೇತಿ। **ಯಥಾ ಚ ಅಭಿಞ್ಞಾಚೇತನಾ, ಏವಂ ಉದ್ಧಚ್ಚಚೇತನಾಪಿ ನ ಹೋತೀತಿ** ಇದಂ ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತೇ ಧಮ್ಮೇ ವಿಸುಂ ಉದ್ಧರಿತ್ವಾ "ತೇಸಂ ವಿಪಾಕೇ ಞಾಣಂ ಅತ್ಥಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ"ತಿ (ವಿಭ॰ ೭೨೫) ವುತ್ತತ್ತಾ ವಿಚಾರೇತಬ್ಬಂ।

ಅಯಂ ಪನೇತ್ಥ ಅಮತಗ್ಗಪಥಾನುಗತೋ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ - ದಸ್ಸನಭಾವನಾನಂ ಅಭಾವೇಪಿ ಯೇಸಂ ಪುಥುಜ್ಜನಾನಂ ಸೇಕ್ಖಾನಞ್ಚ ದಸ್ಸನಭಾವನಾಹಿ ಭವಿತಬ್ಬಂ, ತೇಸಂ ತದುಪ್ಪತ್ತಿಕಾಲೇ ತೇಹಿ ಪಹಾತುಂ ಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯಾ ಅಕುಸಲಾ "ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಾ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಾ"ತಿ ಚ ವುಚ್ಚನ್ತಿ, ಪುಥುಜ್ಜನಾನಂ ಪನ ಭಾವನಾಯ ಅಭಾವಾ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಚಿನ್ತಾ

ನತ್ಥಿ। ತೇನ ತೇಸಂ ಪವತ್ತಮಾನಾ ತೇ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತುಂ ಅಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯಾಪಿ "ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಾ"ತಿ ನ ವುಚ್ಚನ್ತಿ। ಯದಿ ವುಚ್ಚೇಯ್ಯುಂ, ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಾ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಾನಂ ಕೇಸಞ್ಚಿ ಕೇಚಿ ಕದಾಚಿ ಆರಮ್ಮಣಾರಮ್ಮಣಾಧಿಪತಿಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಪಚ್ಚಯೋ ಭವೇಯ್ಯುಂ, ನ ಚ ಪಟ್ಠಾನೇ "ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಾ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಾನಂ ಕೇಸಞ್ಚಿ ಕೇನಚಿ ಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ ವುತ್ತಾ। ಸೇಕ್ಖಾನಂ ಪನ ವಿಜ್ಜಮಾನಾ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತುಂ ಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯಾ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಾ। ತೇನೇವ ಸೇಕ್ಖಾನಂ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಾ ಚತ್ತತ್ತಾ ವನ್ತತ್ತಾ ಮುತ್ತತ್ತಾ ಪಹೀನತ್ತಾ ಪಟಿನಿಸ್ಸಟ್ಠತ್ತಾ ಉಕ್ಖೇಟಿತತ್ತಾ ಸಮುಕ್ಖೇಟಿತತ್ತಾ ಅಸ್ಸಾದಿತಬ್ಬಾ ಅಭಿನನ್ದಿತಬ್ಬಾ ಚ ನ ಹೋನ್ತಿ, ಪಹೀನತಾಯ ಏವ ಸೋಮನಸ್ಸಹೇತುಭೂತಾ ಅವಿಕ್ಖೇಪಹೇತುಭೂತಾ ಚ ನ ದೋಮನಸ್ಸಂ ಉದ್ಧಚ್ಚಞ್ಚ ಉಪ್ಪಾದೇನ್ತೀತಿ ನ ತೇ ತೇಸಂ ಆರಮ್ಮಣಾರಮ್ಮಣಾಧಿಪತಿಭಾವಂ ಪಕತೂಪನಿಸ್ಸಯಭಾವಞ್ಚ ಗಚ್ಛನ್ತಿ। ನ ಹಿ ಪಹೀನೇ ಉಪನಿಸ್ಸಾಯ ಅರಿಯೋ ರಾಗಾದಿಕಿಲೇಸೇ ಉಪ್ಪಾದೇತಿ।

ವುತ್ತಞ್ಚ "ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗೇನ ಯೇ ಕಿಲೇಸಾ ಪಹೀನಾ, ತೇ ಕಿಲೇಸೇ ನ ಪುನೇತಿ ನ ಪಚ್ಚೇತಿ ನ ಪಚ್ಚಾಗಚ್ಛತಿ…ಪೇ॰… ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗೇನ…ಪೇ॰… ನ ಪಚ್ಚಾಗಚ್ಛತೀ"ತಿ (ಮಹಾನಿ॰ ೮೦; ಚೂಳನಿ॰ ಮೇತ್ತಗೂಮಾಣವಪುಚ್ಛಾನಿದ್ದೇಸ ೨೭), ನ ಚ ಪುಥುಜ್ಜನಾನಂ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತುಂ ಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯಾ ಇತರೇಸಂ ನ ಕೇನಚಿ ಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋನ್ತೀತಿ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುಂ "ದಿಟ್ಠಿಂ ಅಸ್ಸಾದೇತಿ ಅಭಿನನ್ದತಿ, ತಂ ಆರಬ್ಭ ರಾಗೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ದಿಟ್ಠಿ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ ಉದ್ಧಚ್ಚಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಂ ಆರಬ್ಭ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ ದಿಟ್ಠಿ ಉದ್ಧಚ್ಚಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ"ತಿ ದಿಟ್ಠಿವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾನಂ ಉದ್ಧಚ್ಚಾರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯಭಾವಸ್ಸ ವುತ್ತತ್ತಾ। ಏತ್ಥ ಹಿ **ಉದ್ಧಚ್ಚ**ನ್ತಿ ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತಂ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ ಅಧಿಪತಿಪಚ್ಚಯನಿದ್ದೇಸೇ "ದಿಟ್ಠಿಂ ಗರುಂ ಕತ್ವಾ ಅಸ್ಸಾದೇತಿ ಅಭಿನನ್ದತಿ, ತಂ ಗರುಂ ಕತ್ವಾ ರಾಗೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ದಿಟ್ಠಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೪೦೯) ಏತ್ತಕಮೇವ ವುತ್ತಂ, ನ ವುತ್ತಂ "ಉದ್ಧಚ್ಚಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ"ತಿ। ತಸ್ಮಾ ದಸ್ಸನಭಾವನಾಹಿ ಪಹಾತಬ್ಬಾನಂ ಅತೀತಾದಿಭಾವೇನ ನವತ್ತಬ್ಬತ್ತೇಪಿ ಯಾದಿಸಾನಂ ತಾಹಿ ಅನುಪ್ಪತ್ತಿಧಮ್ಮತಾ ಆಪಾದೇತಬ್ಬಾ, ತೇಸು ಪುಥುಜ್ಜನೇಸು ವತ್ತಮಾನಾ ದಸ್ಸನಂ ಅಪೇಕ್ಖಿತ್ವಾ ತೇನ ಪಹಾತುಂ ಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯಾ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಾ, ಸೇಕ್ಖೇಸು ವತ್ತಮಾನಾ ಭಾವನಂ ಅಪೇಕ್ಖಿತ್ವಾ ತಾಯ ಪಹಾತುಂ ಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯಾ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಾ। ತೇಸು ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಾ ಸಹಾಯವಿರಹಾ ವಿಪಾಕಂ ನ ಜನಯನ್ತೀತಿ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಚೇತನಾಯ ನಾನಾಕ್ಖಣಿಕಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ನ ವುತ್ತೋ, ಅಪೇಕ್ಖಿತಬ್ಬದಸ್ಸನಭಾವನಾರಹಿತಾನಂ ಪನ ಪುಥುಜ್ಜನೇಸು ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾನಂ ಸಕಭಣ್ಡೇ ಛನ್ದರಾಗಾದೀನಂ ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಸ್ಸ ಚ ಸಂಯೋಜನತ್ತಯತದೇಕಟ್ಠಕಿಲೇಸಾನಂ ಅನುಪಚ್ಛಿನ್ನತಾಯ ಅಪರಿಕ್ಖೀಣಸಹಾಯಾನಂ ವಿಪಾಕುಪ್ಪಾದನಂ ನ ಸಕ್ಕಾ ಪಟಿಕ್ಖಿಪಿತುನ್ತಿ ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತಧಮ್ಮಾನಂ ವಿಪಾಕೋ **ವಿಭಙ್ಗೇ** ವುತ್ತೋತಿ।

ಯದಿ ಏವಂ, ಅಪೇಕ್ಖಿತಬ್ಬದಸ್ಸನಭಾವನಾರಹಿತಾನಂ ಅಕುಸಲಾನಂ ನೇವದಸ್ಸನೇನನಭಾವನಾಯಪಹಾತಬ್ಬತಾ ಆಪಜ್ಜತೀತಿ? ನಾಪಜ್ಜತಿ, ಅಪ್ಪಹಾತಬ್ಬಾನಂ "ನೇವ ದಸ್ಸನೇನ ನ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಾ"ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ತಿಕಮಾತಿಕಾ ೮) ವುತ್ತತ್ತಾ, ಅಪ್ಪಹಾತಬ್ಬವಿರುದ್ಧಸಭಾವತ್ತಾ ಚ ಅಕುಸಲಾನಂ। ಏವಮ್ಪಿ ತೇಸಂ ಇಮಸ್ಮಿಂ ತಿಕೇ ನವತ್ತಬ್ಬತಾ ಆಪಜ್ಜತೀತಿ? ನಾಪಜ್ಜತಿ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಕಣ್ಡೇ ದಸ್ಸಿತಾನಂ ದ್ವಾದಸಅಕುಸಲಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾನಂ ದ್ವೀಹಿ ಪದೇಹಿ ಸಙ್ಗಹಿತತ್ತಾ। ಯಥಾ ಹಿ ಧಮ್ಮವಸೇನ ಸಙ್ಖತಧಮ್ಮಾ ಸಬ್ಬೇ ಸಙ್ಗಹಿತಾತಿ ಉಪ್ಪನ್ನತ್ತಿಕೇ ಕಾಲವಸೇನ ಅಸಙ್ಗಹಿತಾಪಿ ಅತೀತಾ ನವತ್ತಬ್ಬಾತಿ ನ ವುತ್ತಾ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದರೂಪಭಾವೇನ ಗಹಿತೇಸು ನವತ್ತಬ್ಬಸ್ಸ ಅಭಾವಾ, ಏವಮಿಧಾಪಿ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಭಾವೇನ ಗಹಿತೇಸು ನವತ್ತಬ್ಬಸ್ಸ ಅಭಾವಾ ನವತ್ತಬ್ಬತಾ ನ ವುತ್ತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಯತ್ಥ ಹಿ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೋ ಕೋಚಿ ನಿಯೋಗತೋ ನವತ್ತಬ್ಬೋ ಅತ್ಥಿ, ತತ್ಥ ತೇಸಂ ಚತುತ್ಥೋ ಕೋಟ್ಠಾಸೋ ಅತ್ಥೀತಿ ಯಥಾವುತ್ತಪದೇಸು ವಿಯ ತತ್ಥಾಪಿ ಭಿನ್ದಿತ್ವಾ ಭಜಾಪೇತಬ್ಬೇ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೇ ಭಿನ್ದಿತ್ವಾ ಭಜಾಪೇತಿ "ಸಿಯಾ ನವತ್ತಬ್ಬಾ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಾ"ತಿಆದಿನಾ। ತದಭಾವಾ ಉಪ್ಪನ್ನತ್ತಿಕೇ ಇಧ ಚ ತಥಾ ನ ವುತ್ತಾ।

ಅಥ ವಾ ಯಥಾ ಸಪ್ಪಟಿಘೇಹಿ ಸಮಾನಸಭಾವತ್ತಾ ರೂಪಧಾತುಯಂ ತಯೋ ಮಹಾಭೂತಾ "ಸಪ್ಪಟಿಘಾ"ತಿ ವುತ್ತಾ। ಯಥಾಹ "ಅಸಞ್ಞಸತ್ತಾನಂ ಅನಿದಸ್ಸನಂ ಸಪ್ಪಟಿಘಂ ಏಕಂ ಮಹಾಭೂತಂ ಪಟಿಚ್ಚ ದ್ವೇ ಮಹಾಭೂತಾ, ದ್ವೇ ಮಹಾಭೂತೇ ಪಟಿಚ್ಚ

ಏಕಂ ಮಹಾಭೂತ"ನ್ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧೧.೯)। ಏವಂ ಪುಥುಜ್ಜನಾನಂ ಪವತ್ತಮಾನಾ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಸಮಾನಸಭಾವಾ "ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಾ"ತಿ ವುಚ್ಚೇಯ್ಯುನ್ತಿ ನತ್ಥಿ ನವತ್ತಬ್ಬತಾಪಸಙ್ಗೋ। ಏವಞ್ಚ ಸತಿ ಪುಥುಜ್ಜನಾನಂ ಪವತ್ತಮಾನಾಪಿ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಾ ಸಕಭಣ್ಡೇ ಛನ್ದರಾಗಾದಯೋ ಪರಭಣ್ಡೇ ಛನ್ದರಾಗಾದೀನಂ ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೋ, ರಾಗೋ ಚ ರಾಗದಿಟ್ಠೀನಂ ಅಧಿಪತಿಪಚ್ಚಯೋತಿ ಅಯಮತ್ಥೋ ಲದ್ಧೋ ಹೋತಿ। ಯಥಾ ಪನ ಅಫೋಟ್ಠಬ್ಬತ್ತಾ ರೂಪಧಾತುಯಂ ತಯೋ ಮಹಾಭೂತಾ ನ ಪರಮತ್ಥತೋ ಸಪ್ಪಟಿಘಾ, ಏವಂ ಅಪೇಕ್ಖಿತಬ್ಬಭಾವನಾರಹಿತಾ ಪುಥುಜ್ಜನೇಸು ಪವತ್ತಮಾನಾ ಸಕಭಣ್ಡೇ ಛನ್ದರಾಗಾದಯೋ ನ ಪರಮತ್ಥತೋ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಾತಿ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಾನಂ ನಾನಾಕ್ಖಣಿಕಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯತಾ ನ ವುತ್ತಾ, ನ ಚ "ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಾ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಾನಂ ಕೇನಚಿ ಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ ವುತ್ತಾ। ಯೇ ಹಿ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಪಚ್ಚಯಾ ಕಿಲೇಸಾ, ನ ತೇ ದಸ್ಸನತೋ ಉದ್ಧಂ ಪವತ್ತನ್ತಿ, ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಪಚ್ಚಯಸ್ಸಪಿ ಪನ ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತಸ್ಸ ಸಹಾಯವೇಕಲ್ಲಮತ್ತಮೇವ ದಸ್ಸನೇನ ಕತಂ, ನ ತಸ್ಸ ಕೋಚಿ ಭಾವೋ ದಸ್ಸನೇನ ಅನುಪ್ಪತ್ತಿಧಮ್ಮತಂ ಆಪಾದಿತೋತಿ ತಸ್ಸ ಏಕನ್ತಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬತಾ ವುತ್ತಾ। ತಸ್ಮಾ ತಸ್ಸ ತಾದಿಸಸ್ಸೇವ ಸತಿ ಸಹಾಯೇ ವಿಪಾಕುಪ್ಪಾದನವಚನಂ, ಅಸತಿ ಚ ವಿಪಾಕಾನುಪ್ಪಾದನವಚನಂ ನ ವಿರುಜ್ಝತೀತಿ।

ಸಾಪಿ ವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಭಾವೇ ಯದಿ ಅಪನೇತಬ್ಬಾ, ಕಸ್ಮಾ "ಸಮವೀಸತಿ ಚೇತನಾ"ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ತಸ್ಸ ಕಾರಣಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ **"ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಪನ ಸಬ್ಬಾಪೇತಾ ಹೋನ್ತೀ"**ತಿ। ಯದಿ ಏವಂ, ಅಭಿಞ್ಞಾಚೇತನಾಯ ಸಹ "ಏಕವೀಸತೀ"ತಿ ವತ್ತಬ್ಬನ್ತಿ? ನ, ಅವಚನಸ್ಸ ವುತ್ತಕಾರಣತ್ತಾ, ತಂ ಪನ ಇತರಾವಚನಸ್ಸಪಿ ಕಾರಣನ್ತಿ ಸಮಾನಚೇತನಾವಚನಕಾರಣವಚನೇನ ಯಂ ಕಾರಣಂ ಅಪೇಕ್ಖಿತ್ವಾ ಏಕಾ ವುತ್ತಾ, ತೇನ ಕಾರಣೇನ ಇತರಾಯಪಿ ವತ್ತಬ್ಬತಂ, ಯಞ್ಚ ಕಾರಣಂ ಅಪೇಕ್ಖಿತ್ವಾ ಇತರಾ ನ ವುತ್ತಾ, ತೇನ ಕಾರಣೇನ ವುತ್ತಾಯಪಿ ಅವತ್ತಬ್ಬತಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ಆನೇಞ್ಜಾಭಿಸಙ್ಖಾರೋ ಚಿತ್ತಸಙ್ಖಾರೋ ಏವಾತಿ ಭೇದಾಭಾವಾ ಪಾಕಟೋತಿ ನ ತಸ್ಸ ಸಂಯೋಗೋ ದಸ್ಸಿತೋ।

**ಸುಖಸಞ್ಞಾಯ ಗಹೇತ್ವಾ**ತಿ ಏತೇನ ತಣ್ಹಾಪವತ್ತಿಂ ದಸ್ಸೇತಿ। **ತಣ್ಹಾಪರಿಕ್ಖಾರೇ**ತಿ ತಣ್ಹಾಯ ಪರಿವಾರೇ, ತಣ್ಹಾಯ "ಸುಖಂ ಸುಭ"ನ್ತಿಆದಿನಾ ಸಜ್ಜಿತೇ ವಾ ಅಲಙ್ಕತೇತಿ ಅತ್ಥೋ। ತಣ್ಹಾ ಹಿ ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಸಮುದಯೋತಿ ಅಜಾನನ್ತೋ "ಅಹೋ ವತಾಹಂ ಕಾಯಸ್ಸ ಭೇದಾ ಪರಂ ಮರಣಾ ಖತ್ತಿಯಮಹಾಸಾಲಾನಂ ವಾ ಸಹಬ್ಯತಂ ಉಪಪಜ್ಜೇಯ್ಯ"ನ್ತಿ ಸಙ್ಖಾರೇ ಪರಿಕ್ಖರೋತೀತಿ। ಅಮರಣತ್ಥಾತಿ ಗಹಿತಾ ದುಕ್ಕರಕಿರಿಯಾ **ಅಮರತಪೋ,** ದೇವಭಾವತ್ಥಂ ತಪೋ ವಾ, ದುಕ್ಖತ್ತಾ ವಾ ಮರೋ ಮಾರಕೋ ತಪೋ **ಅಮರತಪೋ।** ದಿಟ್ಠೇ ಅದಿಟ್ಠ-ಸದ್ದೋ ವಿಯ ಮರೇಸು ಅಮರ-ಸದ್ದೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

ಜಾತಿಆದಿಪಪಾತದುಕ್ಖಜನನತೋ **ಮರುಪಪಾತಸದಿಸತಾ** ಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರಸ್ಸ ವುತ್ತಾ। ರಮಣೀಯಭಾವೇನ ಚ ಅಸ್ಸಾದಭಾವೇನ ಚ ಗಯ್ಹಮಾನಂ ಪುಞ್ಞಫಲಂ **ದೀಪಸಿಖಾಮಧುಲಿತ್ತಸತ್ಥಧಾರಾಸದಿಸಂ,** ತದತ್ಥೋ ಚ ಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರೋ ತಂನಿಪಾತಲೇಹನಸದಿಸೋ।

"ಸುಖೋ ಇಮಿಸ್ಸಾ ಪರಿಬ್ಬಾಜಿಕಾಯ ತರುಣಾಯ ಮುದುಕಾಯ ಲೋಮಸಾಯ ಬಾಹಾಯ ಸಮ್ಫಸ್ಸೋ"ತಿಆದಿನಾ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೪೬೯) ಸುಖಸಞ್ಞಾಯ **ಬಾಲೋ ವಿಯ ಗೂಥಕೀಳನಂ** ಕಿಲೇಸಾಭಿಭೂತತಾಯ ಕೋಧಾರತಿಅಭಿಭೂತೋ ಅಸವಸೋ **ಮರಿತುಕಾಮೋ ವಿಯ ವಿಸಖಾದನಂ** ಕರಣಫಲಕ್ಖಣೇಸು ಜಿಗುಚ್ಛನೀಯಂ ದುಕ್ಖಞ್ಚ **ಅಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರಂ ಆರಭತಿ।** ಲೋಭಸಹಗತಸ್ಸ ವಾ ಗೂಥಕೀಳನಸದಿಸತಾ, ದೋಸಸಹಗತಸ್ಸ ವಿಸಖಾದನಸದಿಸತಾ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ। ಕಾಮಗುಣಸಮಿದ್ಧಿಯಾ ಸಭಯಸ್ಸಪಿ ಪಿಸಾಚನಗರಸ್ಸ ಸುಖವಿಪಲ್ಲಾಸಹೇತುಭಾವೋ ವಿಯ ಅರೂಪವಿಪಾಕಾನಂ ನಿರನ್ತರತಾಯ ಅನುಪಲಕ್ಖಿಯಮಾನಉಪ್ಪಾದವಯಾನಂ, ದೀಘಸನ್ತಾನತಾಯ ಅಗಯ್ಹಮಾನವಿಪರಿಣಾಮಾನಂ, ಸಙ್ಖಾರವಿಪರಿಣಾಮದುಕ್ಖಭೂತಾನಮ್ಪಿ ನಿಚ್ಚಾದಿವಿಪಲ್ಲಾಸಹೇತುಭಾವೋತಿ ತೇಸಂ **ಪಿಸಾಚನಗರಸದಿಸತಾ, ತದಭಿಮುಖಗಮನಸದಿಸತಾ** ಚ ಆನೇಞ್ಜಾಭಿಸಙ್ಖಾರಸ್ಸ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ।

**ತಾವಾತಿ** ವತ್ತಬ್ಬನ್ತರಾಪೇಕ್ಖೋ ನಿಪಾತೋ, ತಸ್ಮಾ ಅವಿಜ್ಜಾ ಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಪಚ್ಚಯೋತಿ ಇದಂ ತಾವ ಸಿದ್ಧಂ, ಇದಂ ಪನ ಅಪರಂ ವತ್ತಬ್ಬನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಪನ ಸಬ್ಬಾಪೇತಾ ಹೋನ್ತೀತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ಅಭಿಞ್ಞಾಚೇತನಾನಂ ಪಚ್ಚಯಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ಚೇತೋಪರಿಯಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಅನಾಗತಂಸಞಾಣೇಹಿ ಪರೇಸಂ ಅತ್ತನೋ ಚ ಸಮೋಹಚಿತ್ತಜಾನನಕಾಲೇತಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ।

**ಅವಿಜ್ಜಾಸಮ್ಮೂಳ್ಹತ್ತಾತಿ** ಭವಾದೀನವಪಟಿಚ್ಛಾದಿಕಾಯ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಸಮ್ಮೂಳ್ಹತ್ತಾ। **ರಾಗಾದೀನನ್ತಿ** ರಾಗದಿಟ್ಠಿವಿಚಿಕಿಚ್ಛುದ್ಧಚ್ಚದೋಮನಸ್ಸಾನಂ ಅವಿಜ್ಜಾಸಮ್ಪಯುತ್ತರಾಗಾದಿಅಸ್ಸಾದನಕಾಲೇಸು ಅವಿಜ್ಜಂ ಆರಬ್ಭ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಗರುಂ ಕತ್ವಾ ಅಸ್ಸಾದನಂ ರಾಗದಿಟ್ಠಿಸಮ್ಪಯುತ್ತಾಯ ಏವ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ, ಅಸ್ಸಾದನಞ್ಚ ರಾಗೋ, ತದವಿಪ್ಪಯುತ್ತಾ ಚ ದಿಟ್ಠೀತಿ ಅಸ್ಸಾದನವಚನೇನೇವ ಯಥಾವುತ್ತಂ ಅವಿಜ್ಜಂ ಗರುಂ ಕರೋನ್ತೀ ದಿಟ್ಠಿ ಚ ವುತ್ತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ರಾಗಾದೀಹಿ ಚ ಪಾಳಿಯಂ ಸರೂಪೇನ ವುತ್ತೇಹಿ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಸಙ್ಖಾರಸ್ಸ ಅವಿಜ್ಜಾರಮ್ಮಣಾದಿತಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ಅನವಿಜ್ಜಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಪಠಮಜವನಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಾಧಿಪತಿಅನನ್ತರಾದಿಪಚ್ಚಯವಚನೇಸು ಅವುತ್ತಸ್ಸ ವುತ್ತಸ್ಸ ಚ ಸಬ್ಬಸ್ಸ ಸಙ್ಗಣ್ಹನತ್ಥಂ **"ಯಂ ಕಿಞ್ಚೀ"**ತಿ ಆಹ। **ವುತ್ತನಯೇನಾತಿ** ಸಮತಿಕ್ಕಮಭವಪತ್ಥನಾವಸೇನ ವುತ್ತನಯೇನ।

**ಏಕಕಾರಣವಾದೋ ಆಪಜ್ಜತೀತಿ** ದೋಸಪ್ಪಸಙ್ಗೋ ವುತ್ತೋ। ಅನಿಟ್ಠೋ ಹಿ ಏಕಕಾರಣವಾದೋ ಸಬ್ಬಸ್ಸ ಸಬ್ಬಕಾಲೇ ಸಮ್ಭವಾಪತ್ತಿತೋ ಏಕಸದಿಸಸಭಾವಾಪತ್ತಿತೋ ಚ। ಯಸ್ಮಾ ತೀಸು ಪಕಾರೇಸು ಅವಿಜ್ಜಮಾನೇಸು ಪಾರಿಸೇಸೇನ ಚತುತ್ಥೇ ಏವ ಚ ವಿಜ್ಜಮಾನೇ ಏಕಹೇತುಫಲದೀಪನೇ ಅತ್ಥೋ ಅತ್ಥಿ, ತಸ್ಮಾ ನ ನುಪಪಜ್ಜತಿ।

**ಯಥಾಫಸ್ಸಂ ವೇದನಾವವತ್ಥಾನತೋತಿ** "ಸುಖವೇದನೀಯಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಫಸ್ಸಂ ಪಟಿಚ್ಚ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಸುಖಾ ವೇದನಾ"ತಿಆದಿನಾ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೬೨), "ಚಕ್ಖುಞ್ಚ ಪಟಿಚ್ಚ...ಪೇ॰... ತಿಣ್ಣಂ ಸಙ್ಗತಿ ಫಸ್ಸೋ, ಫಸ್ಸಪಚ್ಚಯಾ ವೇದನಾ"ತಿಆದಿನಾ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೪೩) ಚ ಸುಖವೇದನೀಯಾದಿಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಾದಿಅನುರೂಪೇನ ಸುಖವೇದನಾದಿಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಜಾವೇದನಾದೀನಂ ವವತ್ಥಾನತೋ, ಸಮಾನೇಸು ಚಕ್ಖುರೂಪಾದೀಸು ಫಸ್ಸವಸೇನ ಸುಖಾದಿವಿಪರಿಯಾಯಾಭಾವತೋ, ಸಮಾನೇಸು ಚ ರೂಪಮನಸಿಕಾರಾದೀಸು ಚಕ್ಖಾದಿಸಙ್ಘಟ್ಟನವಸೇನ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಜಾದಿವಿಪರಿಯಾಯಾಭಾವತೋ, ಅಞ್ಞಪಚ್ಚಯಸಾಮಞ್ಞೇಪಿ ಫಸ್ಸವಸೇನ ಸುಖಾದಿಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಜಾದೀನಂ ಓಳಾರಿಕಸುಖುಮಾದಿಸಙ್ಕರಾಭಾವತೋ ಚಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸುಖಾದೀನಂ ಯಥಾವುತ್ತಸಮ್ಫಸ್ಸಸ್ಸ ಅವಿಪರೀತೋ ಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ಏವ **ಯಥಾವೇದನಂ ಫಸ್ಸವವತ್ಥಾನಂ,** ಕಾರಣಫಲವಿಸೇಸೇನ ವಾ ಫಲಕಾರಣವಿಸೇಸನಿಚ್ಛಯೋ ಹೋತೀತಿ ಉಭಯತ್ಥಾಪಿ ನಿಚ್ಛಯೋ ವವತ್ಥಾನನ್ತಿ ವುತ್ತೋ। **ಕಮ್ಮಾದಯೋತಿ** ಕಮ್ಮಾಹಾರಉತುಆದಯೋ ಅಪಾಕಟಾ ಸೇಮ್ಹಪಟಿಕಾರೇನ ರೋಗವೂಪಸಮತೋ।

**"ಅಸ್ಸಾದಾನುಪಸ್ಸಿನೋ ತಣ್ಹಾ ಪವಡ್ಢತೀ"ತಿ ವಚನತೋತಿ** "ಸಂಯೋಜನೀಯೇಸು, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಧಮ್ಮೇಸು ಅಸ್ಸಾದಾನುಪಸ್ಸಿನೋ ವಿಹರತೋ ತಣ್ಹಾ ಪವಡ್ಢತಿ, ತಣ್ಹಾಪಚ್ಚಯಾ ಉಪಾದಾನಂ, ಉಪಾದಾನಪಚ್ಚಯಾ ಭವೋ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೫೩-೫೪) ಇಮಿನಾ ಸುತ್ತೇನ ತಣ್ಹಾಯ ಸಙ್ಖಾರಕಾರಣಭಾವಸ್ಸ ವುತ್ತತ್ತಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಪುನ ತಸ್ಸಾಪಿ ಅವಿಜ್ಜಾ ಕಾರಣನ್ತಿ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ **"ಅವಿಜ್ಜಾಸಮುದಯಾ ಆಸವಸಮುದಯೋತಿ ವಚನತೋ"**ತಿ ಆಹ। ತಣ್ಹಾ ವಾ ಚತುರುಪಾದಾನಭೂತಾ ಕಾಮಭವದಿಟ್ಠಾಸವಾ ಚ ಸಙ್ಖಾರಸ್ಸ ಕಾರಣನ್ತಿ ಪಾಕಟಾತಿ ಸುತ್ತದ್ವಯೇನಪಿ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಸಙ್ಖಾರಕಾರಣಭಾವಮೇವ ದಸ್ಸೇತಿ। **ಅಸ್ಸಾದಾನುಪಸ್ಸಿನೋತಿ** ಹಿ ವಚನೇನ ಆದೀನವಪಟಿಚ್ಛಾದನಕಿಚ್ಚಾ ಅವಿಜ್ಜಾ ತಣ್ಹಾಯ ಕಾರಣನ್ತಿ ದಸ್ಸಿತಾ ಹೋತೀತಿ। ಯಸ್ಮಾ ಅವಿದ್ವಾ, ತಸ್ಮಾ ಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರಾದಿಕೇ ಅಭಿಸಙ್ಖರೋತೀತಿ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಸಙ್ಖಾರಕಾರಣಭಾವಸ್ಸ **ಪಾಕಟತ್ತಾ** ಅವಿದ್ದಸುಭಾವೋ ಸಙ್ಖಾರಕಾರಣಭಾವೇನ ವುತ್ತೋ ಖೀಣಾಸವಸ್ಸ ಸಙ್ಖಾರಾಭಾವತೋ **ಅಸಾಧಾರಣತ್ತಾ** ಚ। ಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರಾದೀನಂ ಸಾಧಾರಣಾನಿ ವತ್ಥಾರಮ್ಮಣಾದೀನೀತಿ ಪುಞ್ಞಭವಾದಿಆದೀನವಪಟಿಚ್ಛಾದಿಕಾ ಅವಿಜ್ಜಾ ಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರಾದೀನಂ ಅಸಾಧಾರಣಂ ಕಾರಣನ್ತಿ ವಾ ಅತ್ಥೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। **ಠಾನವಿರುದ್ಧೋತಿ** ಅತ್ಥಿತಾವಿರುದ್ಧೋ। ಕೇಚಿ ಪನ "ಪಟಿಸನ್ಧಿಆದೀನಿ ಠಾನಾನೀ"ತಿ ವದನ್ತಿ, ಏವಂ ಸತಿ ಪುರಿಮಚಿತ್ತಂ ಪಚ್ಛಿಮಚಿತ್ತಸ್ಸ ಠಾನವಿರುದ್ಧೋ ಪಚ್ಚಯೋತಿ ನ ಇದಂ ಏಕನ್ತಿಕಂ ಸಿಯಾ। ಭವಙ್ಗಮ್ಪಿ ಹಿ ಭವಙ್ಗಸ್ಸ

ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯೋ, ಜವನಂ ಜವನಸ್ಸಾತಿ, ನ ಚ ಸಿಪ್ಪಾದೀನಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಆದಿತಾನಂ ಅತ್ಥೀತಿ ನ ತಂ ಇಧ ಅಧಿಪ್ಪೇತಂ। ಕಮ್ಮಂ ರೂಪಸ್ಸ ನಮನರುಪ್ಪನವಿರೋಧಾ ಸಾರಮ್ಮಣಾನಾರಮ್ಮಣವಿರೋಧಾ ಚ **ಸಭಾವವಿರುದ್ಧೋ ಪಚ್ಚಯೋ, ಖೀರಾದೀನಿ ದಧಿಆದೀನಂ** ಮಧುರಮ್ಬಿಲರಸಾದಿಸಭಾವವಿರೋಧಾ। ಅವಿಜಾನನಕಿಚ್ಚೋ **ಆಲೋಕೋ** ವಿಜಾನನಕಿಚ್ಚಸ್ಸ **ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ,** ಅಮದನಕಿಚ್ಚಾ ಚ **ಗುಳಾದಯೋ** ಮದನಕಿಚ್ಚಸ್ಸ **ಆಸವಸ್ಸ**।

**ಗೋಲೋಮಾವಿಲೋಮಾನಿ ದಬ್ಬಾಯ** ಪಚ್ಚಯೋ, **ದಧಿಆದೀನಿ ಭೂತಿಣಕಸ್ಸ**। ಏತ್ಥ ಚ **ಅವೀತಿ** ರತ್ತಾ ಏಳಕಾ ವುಚ್ಚನ್ತಿ। ವಿಪಾಕಾಯೇವ ತೇ ಚ ನ, ತಸ್ಮಾ ದುಕ್ಖವಿಪಾಕಾಯಪಿ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ತದವಿಪಾಕಾನಂ ಪುಞ್ಞಾನೇಞ್ಜಾಭಿಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಪಚ್ಚಯತ್ತಂ ನ ನ ಯುಜ್ಜತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ತದವಿಪಾಕತ್ತೇಪಿ ಸಾವಜ್ಜತಾಯ ತದವಿರುದ್ಧಾನಂ ತಂಸದಿಸಾನಞ್ಚ ಅಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರಾನಮೇವ ಪಚ್ಚಯೋ, ನ ಇತರೇಸನ್ತಿ ಏತಸ್ಸ ಪಸಙ್ಗಸ್ಸ ನಿವಾರಣತ್ಥಂ "ವಿರುದ್ಧೋ ಚಾವಿರುದ್ಧೋ ಚ, ಸದಿಸಾಸದಿಸೋ ತಥಾ। ಧಮ್ಮಾನಂ ಪಚ್ಚಯೋ ಸಿದ್ಧೋ"ತಿ ವುತ್ತಂ, ತಸ್ಮಾ ತಮತ್ಥಂ ಪಾಕಟಂ ಕರೋನ್ತೋ **"ಇತಿ ಅಯಂ ಅವಿಜ್ಜಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ।

ಅಚ್ಛೇಜ್ಜಸುತ್ತಾವುತಾಭೇಜ್ಜಮಣೀನಂ ವಿಯ ಪುಬ್ಬಾಪರಿಯವವತ್ಥಾನಂ ನಿಯತಿ, ನಿಯತಿಯಾ, ನಿಯತಿ ಏವ ವಾ ಸಙ್ಗತಿ ಸಮಾಗಮೋ ನಿಯತಿಸಙ್ಗತಿ, ತಾಯ ಭಾವೇಸು ಪರಿಣತಾ ಮನುಸ್ಸದೇವವಿಹಙ್ಗಾದಿಭಾವಂ ಪತ್ತಾ **ನಿಯತಿಸಙ್ಗತಿಭಾವಪರಿಣತಾ**। ನಿಯತಿಯಾ ಸಙ್ಗತಿಯಾ ಭಾವೇನ ಚ ಪರಿಣತಾ ನಾನಪ್ಪಕಾರತಂ ಪತ್ತಾ **ನಿಯತಿಸಙ್ಗತಿಭಾವಪರಿಣತಾ**ತಿ ಚ ಅತ್ಥಂ ವದನ್ತಿ। ಏತೇಹಿ ಚ ವಿಕಪ್ಪನೇಹಿ ಅವಿಜ್ಜಾ ಅಕುಸಲಂ ಚಿತ್ತಂ ಕತ್ವಾ ಪುಞ್ಞಾದೀಸು ಯತ್ಥ ಕತ್ಥಚಿ ಪವತ್ತತೀತಿ ಇಮಮತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ **"ಸೋ ಏವಂ ಅವಿಜ್ಜಾಯಾ"**ತಿಆದಿ।

**ಅಪರಿಣಾಯಕೋ ಬಾಲೋ**ತಿ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗಸಮ್ಪಟಿಪಾದಕಕಲ್ಯಾಣಮಿತ್ತರಹಿತೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗಾವಸಾನಂ ವಾ ಞಾಣಂ ಸಮವಿಸಮಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ನಿಬ್ಬಾನಂ ನಯತೀತಿ ಪರಿಣಾಯಕನ್ತಿ ವುತ್ತಂ, ತೇನ ರಹಿತೋ **ಅಪರಿಣಾಯಕೋ। ಧಮ್ಮಂ ಞತ್ವಾ**ತಿ ಸಪ್ಪುರಿಸೂಪನಿಸ್ಸಯೇನ ಚತುಸಚ್ಚಪ್ಪಕಾಸಕಸುತ್ತಾದಿಧಮ್ಮಂ ಞತ್ವಾ, ಮಗ್ಗಞಾಣೇನೇವ ವಾ ಸಬ್ಬಧಮ್ಮಪವರಂ ನಿಬ್ಬಾನಂ ಞತ್ವಾ, ತಂಜಾನನಾಯತ್ತತ್ತಾ ಪನ ಸೇಸಸಚ್ಚಾಭಿಸಮಯಸ್ಸ ಸಮಾನಕಾಲಮ್ಪಿ ತಂ ಪುರಿಮಕಾಲಂ ವಿಯ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತಂ।

ಸಙ್ಖಾರಪದನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

### ವಿಞ್ಞಾಣಪದನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೨೨೭. ಯಥಾವುತ್ತಸಙ್ಖಾರಪಚ್ಚಯಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ತಂಕಮ್ಮನಿಬ್ಬತ್ತಮೇವ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಭವಿತುಂ ಅರಹತೀತಿ **"ಬಾತ್ತಿಂಸ ಲೋಕಿಯವಿಪಾಕವಿಞ್ಞಾಣಾನಿ ಸಙ್ಗಹಿತಾನಿ ಹೋನ್ತೀ"**ತಿ ಆಹ। **ಧಾತುಕಥಾಯಂ** (ಧಾತು॰ ೪೬೬) ಪನ ವಿಪ್ಪಯುತ್ತೇನಸಙ್ಗಹಿತಾಸಙ್ಗಹಿತಪದನಿದ್ದೇಸೇ -

> "ಸಙ್ಖಾರಪಚ್ಚಯಾ ವಿಞ್ಞಾಣೇನ ಯೇ ಧಮ್ಮಾ…ಪೇ॰… ಸಳಾಯತನಪಚ್ಚಯಾ ಫಸ್ಸೇನ, ಫಸ್ಸಪಚ್ಚಯಾ ವೇದನಾಯ ಯೇ ಧಮ್ಮಾ ವಿಪ್ಪಯುತ್ತಾ, ತೇ ಧಮ್ಮಾ ಕತಿಹಿ ಖನ್ಧೇಹಿ…ಪೇ॰… ಸಙ್ಗಹಿತಾ? ತೇ ಧಮ್ಮಾ ಅಸಙ್ಖತಂ ಖನ್ಧತೋ ಠಪೇತ್ವಾ ಏಕೇನ ಖನ್ಧೇನ ಏಕಾದಸಹಾಯತನೇಹಿ ಏಕಾದಸಹಿ ಧಾತೂಹಿ ಸಙ್ಗಹಿತಾ। ಕತಿಹಿ ಅಸಙ್ಗಹಿತಾ? ಚತೂಹಿ ಖನ್ಧೇಹಿ ಏಕೇನಾಯತನೇನ ಸತ್ತಹಿ ಧಾತೂಹಿ ಅಸಙ್ಗಹಿತಾ"ತಿ -

ವಚನತೋ ಸಬ್ಬವಿಞ್ಞಾಣಫಸ್ಸವೇದನಾಪರಿಗ್ಗಹೋ ಕತೋ। ಯದಿ ಹಿ ಏತ್ಥ ವಿಞ್ಞಾಣಫಸ್ಸವೇದನಾ ಸಪ್ಪದೇಸಾ ಸಿಯುಂ, "ವಿಪಾಕಾ ಧಮ್ಮಾ"ತಿ ಇಮಸ್ಸ ವಿಯ ವಿಸ್ಸಜ್ಜನಂ ಸಿಯಾ, ತಸ್ಮಾ ತತ್ಥ ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಸೇನ ಸಙ್ಖಾರಪಚ್ಚಯಾ ವಿಞ್ಞಾಣಾದಯೋ ಗಹಿತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರಾ ಚ ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯೇ ಚತುಭೂಮಕಕುಸಲಸಙ್ಖಾರೋ

ಅಕುಸಲಸಞ್ಞಾರೋ ಚ ವುತ್ತೋತಿ ಸೋ ಏವ ಧಾತುಕಥಾಯಂ ಗಹಿತೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಭವೋ ಪನ **ಧಾತುಕಥಾಯಂ** ಕಮ್ಮುಪಪತ್ತಿಭವವಿಸೇಸದಸ್ಸನತ್ಥಂ ನ ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಸೇನ ಗಹಿತೋ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ ತತ್ಥ "ಉಪಾದಾನಪಚ್ಚಯಾ ಭವೋ"ತಿ ಅನುದ್ಧರಿತ್ವಾ "ಕಮ್ಮಭವೋ"ತಿಆದಿನಾವ ನಯೇನ ಭವೋ ಉದ್ಧಟೋ। **ವಿಪಾಕಞ್ಚೇತ**ನ್ತಿ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ವಿಪಾಕತ್ತಾ ಸಞ್ಞಾರಪಚ್ಚಯತ್ತಂ ಸಾಧೇತಿ, ತಸ್ಸ ಪನ ಸಾಧನತ್ಥಂ "ಉಪಚಿತಕಮ್ಮಾಭಾವೇ ವಿಪಾಕಾಭಾವತೋ"ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ತಂ ವಿವರನ್ತೋ **"ವಿಪಾಕಞ್ಚಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ।

**ಯೇಭುಯ್ಯೇನ ಲೋಭಸಮ್ಪಯುತ್ತಜವನಾವಸಾನೇ**ತಿ ಜವನೇನ ತದಾರಮ್ಮಣನಿಯಮೇ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾನನ್ತರಂ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತತದಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ವುತ್ತತ್ತಾ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾನೇವ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ತಿಹೇತುಕಜವನಾವಸಾನೇ ಚ ಕದಾಚಿ ಅಹೇತುಕಂ ತದಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಾ **"ಯೇಭುಯ್ಯೇನಾ"**ತಿ ಆಹ। **ಸಕಿಂ ವಾ**ತಿ "ದಿರತ್ತತಿರತ್ತಾ"ದೀಸು ವಿಯ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ದ್ವಿಕ್ಖತ್ತುಮೇವ ಪನ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೀತಿ ವದನ್ತಿ। "ದಿರತ್ತತಿರತ್ತ"ನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಪನ ವಾ-ಸದ್ದಸ್ಸ ಅಭಾವಾ ವಚನಸಿಲಿಟ್ಠತಾಮತ್ತೇನ ದಿರತ್ತಗ್ಗಹಣಂ ಕತನ್ತಿ ಯುಜ್ಜತಿ, "ನಿರನ್ತರತಿರತ್ತದಸ್ಸನತ್ಥಂ ವಾ"ತಿ। ಇಧ ಪನ ವಾ-ಸದ್ದೋ ವಿಕಪ್ಪನತ್ಥೋ ವುತ್ತೋತಿ ಸಕಿಂ ಏವ ಚ ಕದಾಚಿ ಪವತ್ತಿಂ ಸನ್ಧಾಯ **"ಸಕಿಂ ವಾ"**ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ತೇನೇವ ಹಿ ಸಕಿಂ ತದಾರಮ್ಮಣಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ ವಿಚಾರೇತಬ್ಬತಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ಚಿತ್ತಪ್ಪವತ್ತಿಗಣನಾಯಂ ಪನಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। ತತ್ಥ **ಚಿತ್ತಪ್ಪವತ್ತಿಗಣನಾಯ**ನ್ತಿ ವಿಪಾಕಕಥಾಯಂ ಬಲವರೂಪಾದಿಕೇ ಆರಮ್ಮಣೇ ವುತ್ತಂ ಚಿತ್ತಪ್ಪವತ್ತಿಗಣನಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ। ತತ್ಥ ಹಿ ದ್ವೇವ ತದಾರಮ್ಮಣುಪ್ಪತ್ತಿವಾರಾ ಆಗತಾ। ಜವನವಿಸಯಾನುಭವನಞ್ಹಿ ತದಾರಮ್ಮಣಂ ಆಸನ್ನಭೇದೇ ತಸ್ಮಿಂ ವಿಸಯೇ ಏಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾವಸಿಟ್ಠಾಯುಕೇ ನ ಉಪ್ಪಜ್ಜೇಯ್ಯಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। **ಅನುರೂಪಾಯ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ**ತಿ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಸ್ಸ ಅಪಾಯಪಟಿಸನ್ಧಿ, ಕಾಮಾವಚರಾದಿಕುಸಲವಿಪಾಕಾನಂ ಕಾಮರೂಪಾರೂಪಸುಗತಿಪಟಿಸನ್ಧಿಯೋ ಯಥಾಕಮ್ಮಂ ಅನುರೂಪಾ।

ಪಟಿಸನ್ಧಿಕಥಾ ಮಹಾವಿಸಯಾತಿ ಕತ್ವಾ ಪವತ್ತಿಮೇವ ತಾವ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ಪವತ್ತಿಯಂ ಪನಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। ಅಹೇತುಕದ್ವಯಾದೀನಂ ದ್ವಾರನಿಯಮಾನಿಯಮಾವಚನಂ ಭವಙ್ಗಭೂತಾನಂ ಸಯಮೇವ ದ್ವಾರತ್ತಾ ಚುತಿಪಟಿಸನ್ಧಿಭೂತಾನಞ್ಚ ಭವಙ್ಗಸಙ್ಖಾತೇನ ಅಞ್ಞೇನ ಚ ದ್ವಾರೇನ ಅನುಪ್ಪತ್ತಿತೋ ನಿಯತಂ ಅನಿಯತಂ ವಾ ದ್ವಾರಂ ಏತೇಸನ್ತಿ ವತ್ತುಂ ಅಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯತ್ತಾ। ಏಕಸ್ಸ ಸತ್ತಸ್ಸ ಪವತ್ತರೂಪಾವಚರವಿಪಾಕೋ ಪಥವೀಕಸಿಣಾದೀಸು ಯಸ್ಮಿಂ ಆರಮ್ಮಣೇ ಪವತ್ತೋ, ತತೋ ಅಞ್ಞಸ್ಮಿಂ ತಸ್ಸ ಪವತ್ತಿ ನತ್ಥೀತಿ ರೂಪಾವಚರಾನಂ ನಿಯತಾರಮ್ಮಣತಾ ವುತ್ತಾ। **ತತ್ರಸ್ಸಾ**ತಿ ಪವತ್ತಿಯಂ ಬಾತ್ತಿಂಸವಿಧಸ್ಸ।

ಇನ್ದ್ರಿಯಪ್ಪವತ್ತಿಆನುಭಾವತೋ ಏವ ಚಕ್ಖುಸೋತದ್ವಾರಭೇದೇನ, ತಸ್ಸ ಚ ವಿಞ್ಞಾಣವೀಥಿಭೇದಾಯತ್ತತ್ತಾ ವೀಥಿಭೇದೇನ ಚ ಭವಿತಬ್ಬಂ, ತಸ್ಮಿಞ್ಚ ಸತಿ "ಆವಜ್ಜನಾನನ್ತರಂ ದಸ್ಸನಂ ಸವನಂ ವಾ ತದನನ್ತರಂ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನ"ನ್ತಿಆದಿನಾ ಚಿತ್ತನಿಯಮೇನ ಭವಿತಬ್ಬಂ। ತಥಾ ಚ ಸತಿ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಸನ್ತೀರಣಾನಮ್ಪಿ ಭಾವೋ ಸಿದ್ಧೋ ಹೋತಿ, ನ ಇನ್ದ್ರಿಯಪ್ಪವತ್ತಿಆನುಭಾವೇನ ದಸ್ಸನಸವನಮತ್ತಸ್ಸೇವ, ನಾಪಿ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಂ ಏವ ದಸ್ಸನಸವನಕಿಚ್ಚತಾತಿ ಇಮಮತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ **"ದ್ವಾರವೀಥಿಭೇದೇ ಚಿತ್ತನಿಯಮತೋ ಚಾ"**ತಿ। ಪಠಮಕುಸಲೇನ ಚೇ ತದಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ಹೋತಿ, ತಂ ಪಠಮಕುಸಲಾನನ್ತರಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ಜನಕಂ ಅನುಬನ್ಧತಿ ನಾಮ, ದುತಿಯಕುಸಲಾದಿಅನನ್ತರಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ಜನಕಸದಿಸಂ ಅನುಬನ್ಧತಿ ನಾಮ, ಅಕುಸಲಾನನ್ತರಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಞ್ಚ ಕಾಮಾವಚರತಾಯ ಜನಕಸದಿಸನ್ತಿ।

**ಏಕಾದಸ ತದಾರಮ್ಮಣಚಿತ್ತಾನಿ...ಪೇ॰... ತದಾರಮ್ಮಣಂ ನ ಗಣ್ಹನ್ತೀ**ತಿ ತದಾರಮ್ಮಣಭಾವತಾಯ "ತದಾರಮ್ಮಣ"ನ್ತಿ ಲದ್ಧನಾಮಾನಿ ತದಾರಮ್ಮಣಭಾವಂ ನ ಗಣ್ಹನ್ತಿ, ತದಾರಮ್ಮಣಭಾವೇನ ನಪ್ಪವತ್ತನ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅಥ ವಾ ನಾಮಗೋತ್ತಂ ಆರಬ್ಭ ಜವನೇ ಜವಿತೇ ತದಾರಮ್ಮಣಂ ತಸ್ಸ ಜವನಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಂ ನ ಗಣ್ಹನ್ತಿ, ನಾಲಮ್ಬನ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ರೂಪಾರೂಪಧಮ್ಮೇ**ತಿ ರೂಪಾರೂಪಾವಚರೇ ಧಮ್ಮೇ। ಇದಂ ಪನ ವತ್ವಾ **"ಅಭಿಞ್ಞಾಞಾಣಂ ಆರಬ್ಭಾ"**ತಿ ವಿಸೇಸನಂ ಪರಿತ್ತಾದಿಆರಮ್ಮಣತಾಯ ಕಾಮಾವಚರಸದಿಸೇಸು ಚೇವ ತದಾರಮ್ಮಣಾನುಪ್ಪತ್ತಿದಸ್ಸನತ್ಥಂ। ಮಿಚ್ಛತ್ತನಿಯತಾ ಧಮ್ಮಾ ಮಗ್ಗೋ ವಿಯ ಭಾವನಾಯ ಸಿದ್ಧಾ

ಮಹಾಬಲಾ ಚಾತಿ ತತ್ಥ ಜವನೇನ ಪವತ್ತಮಾನೇನ ಸಾನುಬನ್ಧನೇನ ನ ಭವಿತಬ್ಬನ್ತಿ ತೇಸು ತದಾರಮ್ಮಣಂ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತಂ। **ಲೋಕುತ್ತರಧಮ್ಮೇ ಆರಬ್ಭಾ**ತಿ ಏತೇನೇವ ಸಿದ್ಧೇ "**ಸಮ್ಮತ್ತನಿಯತಧಮ್ಮೇಸೂ**"ತಿ ವಿಸುಂ ಉದ್ಧರಣಂ ಸಮ್ಮತ್ತಮಿಚ್ಛತ್ತನಿಯತಧಮ್ಮಾನಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಪಟಿಪಕ್ಖಾತಿ ಬಲವಭಾವೇನ ತದಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಅವತ್ಥುಭಾವದಸ್ಸನತ್ಥಂ।

ಏವಂ ಪವತ್ತಿಯಂ ವಿಞ್ಞಾಣಪ್ಪವತ್ತಿಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ ದಸ್ಸೇತುಂ "**ಯಂ ಪನ ವುತ್ತ**"ನ್ತಿಆದಿಮಾಹ। **ಕೇನ ಕತ್ಥಾ**ತಿ ಕೇನ ಚಿತ್ತೇನ ಕಸ್ಮಿಂ ಭವೇ। ಏಕೂನವೀಸತಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯೋ ತೇನ ತೇನ ಚಿತ್ತೇನ ಪವತ್ತಮಾನಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿಕ್ಖಣೇ ರೂಪಾರೂಪಧಮ್ಮಾತಿ ತೇನ ತೇನ ಚಿತ್ತೇನ ಸಾ ಸಾ ತತ್ಥ ತತ್ಥ ಪಟಿಸನ್ಧಿ ಹೋತೀತಿ ವುತ್ತಾ। **ತಸ್ಸಾ**ತಿ ಚಿತ್ತಸ್ಸ।

**ಆಗನ್ತ್ವಾ**ತಿ ಆಗತಂ ವಿಯ ಹುತ್ವಾ। **ಗೋಪಕಸೀವಲೀ**ತಿ ರಞ್ಞೋ ಹಿತಾರಕ್ಖೇ ಗೋಪಕಕುಲೇ ಜಾತೋ ಸೀವಲಿನಾಮಕೋ। ಕಮ್ಮಾದಿಅನುಸ್ಸರಣಬ್ಯಾಪಾರರಹಿತತ್ತಾ "**ಸಮ್ಮೂಳ್ಹಕಾಲಕಿರಿಯಾ**"ತಿ ವುತ್ತಾ। ಅಬ್ಯಾಪಾರೇನೇವ ಹಿ ತತ್ಥ ಕಮ್ಮಾದಿಉಪಟ್ಠಾನಂ ಹೋತೀತಿ। "ಪಿಸಿಯಮಾನಾಯ ಮಕ್ಖಿಕಾಯ ಪಠಮಂ ಕಾಯದ್ವಾರಾವಜ್ಜನಂ ಭವಙ್ಗಂ ನಾವಟ್ಟೇತಿ ಅತ್ತನಾ ಚಿನ್ತಿಯಮಾನಸ್ಸ ಕಸ್ಸಚಿ ಅತ್ಥಿತಾಯಾ"ತಿ ಕೇಚಿ ಕಾರಣಂ ವದನ್ತಿ, ತದೇತಂ ಅಕಾರಣಂ ಭವಙ್ಗವಿಸಯತೋ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಚಿನ್ತಿಯಮಾನಸ್ಸ ಅಭಾವಾ ಅಞ್ಞಚಿತ್ತಪ್ಪವತ್ತಕಾಲೇ ಚ ಭವಙ್ಗಾವಟ್ಟನಸ್ಸೇವ ಅಸಮ್ಭವತೋ। ಇದಂ ಪನೇತ್ಥ ಕಾರಣಂ ಸಿಯಾ - "ತಾನಿಸ್ಸ ತಮ್ಹಿ ಸಮಯೇ ಓಲಮ್ಬನ್ತಿ ಅಜ್ಝೋಲಮ್ಬನ್ತಿ ಅಭಿಪ್ಪಲಮ್ಬನ್ತೀ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೨೪೮) ವಚನತೋ ತೀಸು ಜವನವಾರೇಸು ಅಪ್ಪವತ್ತೇಸ್ವೇವ ಕಮ್ಮಾದಿಉಪಟ್ಠಾನೇನ ಭವಿತಬ್ಬಂ। ಅನೇಕಜವನವಾರಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ ಹಿ ಅಜ್ಝೋಲಮ್ಬನಂ ಅಭಿಪ್ಪಲಮ್ಬನಞ್ಚ ಹೋತೀತಿ। ತಸ್ಮಾ ಕಾಯದ್ವಾರಾವಜ್ಜನಂ ಅನಾವಟ್ಟೇತ್ವಾ ಮನೋದ್ವಾರಾವಜ್ಜನಮೇವ ಕಮ್ಮಾದಿಆಲಮ್ಬಣಂ ಪಠಮಂ ಭವಙ್ಗಂ ಆವಟ್ಟೇತಿ, ತತೋ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಸ್ಸ ಬಲವತ್ತಾ ದುತಿಯವಾರೇ ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣವೀಥಿ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೇ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬೇ ಪವತ್ತತಿ, ತತೋ ಪುರಿಮಜವನವಾರಗಹಿತೇಸ್ವೇವ ಕಮ್ಮಾದೀಸು ಕಮೇನ ಮನೋದ್ವಾರಜವನಂ ಜವಿತ್ವಾ ಮೂಲಭವಙ್ಗಸಙ್ಖಾತಂ ಆಗನ್ತುಕಭವಙ್ಗಸಙ್ಖಾತಂ ವಾ ತದಾರಮ್ಮಣಂ ಭವಙ್ಗಂ ಓತರತಿ, ತದಾರಮ್ಮಣಾಭಾವೇ ವಾ ಭವಙ್ಗಮೇವ। **ಏತಸ್ಮಿಂ ಠಾನೇ ಕಾಲಂ ಕರೋತೀ**ತಿ ತದಾರಮ್ಮಣಾನನ್ತರೇನ ಚುತಿಚಿತ್ತೇನ, ತದಾರಮ್ಮಣಾಭಾವೇ ವಾ ಭವಙ್ಗಸಙ್ಖಾತೇನೇವ ಚುತಿಚಿತ್ತೇನ ಚವತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಭವಙ್ಗಮೇವ ಹಿ ಚುತಿಚಿತ್ತಂ ಹುತ್ವಾ ಪವತ್ತತೀತಿ ಚುತಿಚಿತ್ತಂ ಇಧ "ಭವಙ್ಗ"ನ್ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ। ಮನೋದ್ವಾರವಿಸಯೋ ಲಹುಕೋತಿ ಲಹುಕಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ "**ಅರೂಪಧಮ್ಮಾನಂ...ಪೇ॰... ಲಹುಕೋ**"ತಿ। ಅರೂಪಧಮ್ಮಸ್ಸ ಹಿ ಮನೋದ್ವಾರಸ್ಸ ವಿಸಯೋ ಲಹುಕಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋತಿ। ಬಲವತಿ ಚ ರೂಪಧಮ್ಮಸ್ಸ ಕಾಯದ್ವಾರಸ್ಸ ವಿಸಯೇ ಅಪ್ಪವತ್ತಿತ್ವಾ ಮನೋದ್ವಾರವಿಸಯೇ ಕಮ್ಮಾದಿಮ್ಹಿ ಪಠಮಂ ಚಿತ್ತಪ್ಪವತ್ತಿದಸ್ಸನೇನ ಅರೂಪಧಮ್ಮಾನಂ ವಿಸಯಸ್ಸ ಲಹುಕತಾ ದೀಪಿತಾತಿ। ರೂಪಾನಂ ವಿಸಯಾಭಾವೇಪಿ ವಾ "ಅರೂಪಧಮ್ಮಾನ"ನ್ತಿ ವಚನಂ ಯೇಸಂ ವಿಸಯೋ ಅತ್ಥಿ, ತಂದಸ್ಸನತ್ಥಮೇವಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ತೇನ ಲಹುಕಮ್ಮಾದೀಸು ಚಿತ್ತಪ್ಪವತ್ತಿತೋ ಲಹುಗಹಣೀಯತಾ ವಿಸಯಸ್ಸ ಲಹುಕತಾ।

ಕಮ್ಮಾದೀನಂ ಭೂಮಿಚಿತ್ತುಪಾದಾದಿವಸೇನ ವಿತ್ಥಾರತೋ ಅನನ್ತೋ ಪಭೇದೋತಿ "**ಸಙ್ಖೇಪತೋ**"ತಿ ಆಹ।

ಅವಿಜ್ಜಾತಣ್ಹಾದಿಕಿಲೇಸೇಸು ಅನುಪಚ್ಛಿನ್ನೇಸ್ವೇವ ಕಮ್ಮಾದಿನೋ ಉಪಟ್ಠಾನಂ, ತಞ್ಚಾರಬ್ಭ ಚಿತ್ತಸನ್ತಾನಸ್ಸ ಭವನ್ತರನಿನ್ನಪೋಣಪಬ್ಭಾರತಾ ಹೋತೀತಿ ಆಹ "**ಅನುಪಚ್ಛಿನ್ನಕಿಲೇಸಬಲವಿನಾಮಿತ**"ನ್ತಿ। ಸನ್ತಾನೇ ಹಿ ವಿನಾಮಿತೇ ತದೇಕದೇಸಭೂತಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತಞ್ಚ ವಿನಾಮಿತಮೇವ ಹೋತಿ, ನ ಚ ಏಕದೇಸವಿನಾಮಿತಭಾವೇನ ವಿನಾ ಸನ್ತಾನವಿನಾಮಿತತಾ ಅತ್ಥೀತಿ। ಸಬ್ಬತ್ಥ ಪನ "ದುಗ್ಗತಿಪಟಿಸನ್ಧಿನಿನ್ನಾಯ ಚುತಿಯಾ ಪುರಿಮಜವನಾನಿ ಅಕುಸಲಾನಿ, ಇತರಾಯ ಚ ಕುಸಲಾನೀ"ತಿ ನಿಚ್ಛಿನನ್ತಿ। "ನಿಮಿತ್ತಸ್ಸಾದಗಧಿತಂ ವಾ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ವಿಞ್ಞಾಣಂ ತಿಟ್ಠಮಾನಂ ತಿಟ್ಠತಿ ಅನುಬ್ಯಞ್ಜನಸ್ಸಾದಗಧಿತಂ ವಾ। ತಸ್ಮಿಂ ಚೇ ಸಮಯೇ ಕಾಲಂ ಕರೋತಿ, ಠಾನಮೇತಂ ವಿಜ್ಜತಿ, ಯಂ ದ್ವಿನ್ನಂ ಗತೀನಂ ಅಞ್ಞತರಂ ಗತಿಂ ಉಪಪಜ್ಜೇಯ್ಯ ನಿರಯಂ ವಾ ತಿರಚ್ಛಾನಯೋನಿಂ ವಾ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೪.೨೩೫) ವುತ್ತಂ। ತಸ್ಮಾ ಆಸನ್ನಂ ಅಕುಸಲಂ ದುಗ್ಗತಿಯಂ, ಕುಸಲಞ್ಚ ಸುಗತಿಯಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಉಪನಿಸ್ಸಯೋ ಹೋತೀತಿ।

**ರಾಗಾದಿಹೇತುಭೂತಂ ಹೀನಮಾರಮ್ಮಣ**ನ್ತಿ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಂ ಭವಿತುಂ ಯುತ್ತಂ ಅನಿಟ್ಠಾರಮ್ಮಣಂ ಆಹ। ತಮ್ಪಿ ಹಿ ಸಙ್ಕಪ್ಪವಸೇನ ರಾಗಸ್ಸಪಿ ಹೇತು ಹೋತೀತಿ। ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಜನಕಕಮ್ಮಸಹಜಾತಾನಂ ವಾ ತಂಸದಿಸಾಸನ್ನಚುತಿಜವನಚೇತನಾಸಹಜಾತಾನಞ್ಚ ರಾಗಾದೀನಂ ಹೇತುಭಾವೋ ಏವ ಹೀನತಾ। ತಞ್ಹಿ ಪಚ್ಛಾನುತಾಪಜನಕಕಮ್ಮಾನಮಾರಮ್ಮಣಂ ಕಮ್ಮವಸೇನ ಅನಿಟ್ಠಂ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಂ ಭವೇಯ್ಯ, ಅಞ್ಞಥಾ ಚ ಇಟ್ಠಾರಮ್ಮಣೇ ಪವತ್ತಸ್ಸ ಅಕುಸಲಕಮ್ಮಸ್ಸ ವಿಪಾಕೋ ಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಾರಮ್ಮಣೋ ನ ಭವೇಯ್ಯ। ನ ಹಿ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕೋ ಇಟ್ಠಾರಮ್ಮಣೋ ಭವಿತುಮರಹತೀತಿ। ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ಚ ಆಪಾಥಮಾಗಚ್ಛನ್ತಂ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಂ ಆಸನ್ನಕತಕಮ್ಮಾರಮ್ಮಣಸನ್ತತಿಯಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ತಂಸದಿಸಞ್ಚ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ, ಅಞ್ಞಥಾ ತದೇವ ಪಟಿಸನ್ಧಿಆರಮ್ಮಣೂಪಟ್ಠಾಪಕಂ ತದೇವ ಚ ಪಟಿಸನ್ಧಿಜನಕಂ ಭವೇಯ್ಯ, ನ ಚ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಉಪಚಾರಭೂತಾನಿ ವಿಯ "ಏತಸ್ಮಿಂ ತಯಾ ಪವತ್ತಿತಬ್ಬ"ನ್ತಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಆರಮ್ಮಣಂ ಅನುಪಾದೇನ್ತಾನಿ ವಿಯ ಚ ಪವತ್ತಾನಿ ಚುತಿಆಸನ್ನಾನಿ ಜವನಾನಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿಜನಕಾನಿ ಭವೇಯ್ಯುಂ। "ಕತತ್ತಾ ಉಪಚಿತತ್ತಾ"ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೪೩೧) ಹಿ ವುತ್ತಂ। ತದಾ ಚ ತಂಸಮಾನವೀಥಿಯಂ ವಿಯ ಪವತ್ತಮಾನಾನಿ ಕಥಂ ಕತೂಪಚಿತಾನಿ ಸಿಯುಂ, ನ ಚ ಅಸ್ಸಾದಿತಾನಿ ತದಾ, ನ ಚ ಲೋಕಿಯಾನಿ ಲೋಕುತ್ತರಾನಿ ವಿಯ ಸಮಾನವೀಥಿಫಲಾನಿ ಹೋನ್ತಿ।

> "ಪುಬ್ಬೇ ವಾಸ್ಸ ತಂ ಕತಂ ಹೋತಿ ಪಾಪಕಮ್ಮಂ ದುಕ್ಖವೇದನೀಯಂ, ಪಚ್ಛಾ ವಾಸ್ಸ ತಂ ಕತಂ ಹೋತಿ ಪಾಪಕಮ್ಮಂ ದುಕ್ಖವೇದನೀಯಂ, ಮರಣಕಾಲೇ ವಾಸ್ಸ ಹೋತಿ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿ ಸಮತ್ತಾ ಸಮಾದಿನ್ನಾ, ತೇನ ಸೋ ಕಾಯಸ್ಸ ಭೇದಾ ಪರಂ ಮರಣಾ ಅಪಾಯಂ ದುಗ್ಗತಿಂ ವಿನಿಪಾತಂ ನಿರಯಂ ಉಪಪಜ್ಜತೀ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೩೦೩) -

ಆದಿನಾ ಸುತ್ತೇ ಮರಣಕಾಲೇ ಸಮತ್ತಾಯ ಸಮಾದಿನ್ನಾಯ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿಯಾ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಯಾ ಚ ಸಹಜಾತಚೇತನಾಯ ಪಟಿಸನ್ಧಿದಾನಂ ವುತ್ತಂ, ನ ಚ ದುಬ್ಬಲೇಹಿ ಪಞ್ಚದ್ವಾರಿಕಜವನೇಹಿ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿ ವಾ ಸಮತ್ತಾ ಹೋತಿ ಸಮಾದಿನ್ನಾ। ವಕ್ಖತಿ ಚ -

> "ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ಹೇತಂ ಕುಸಲಾಕುಸಲಧಮ್ಮಪಟಿವಿಜಾನನಾದಿಚವನಪರಿಯೋಸಾನಂ ಕಿಚ್ಚಂ ಮನೋದ್ವಾರಿಕಚಿತ್ತೇನೇವ ಹೋತಿ, ನ ಪಞ್ಚದ್ವಾರಿಕೇನಾತಿ ಸಬ್ಬಸ್ಸಪೇತಸ್ಸ ಕಿಚ್ಚಸ್ಸ ಕರಣೇ ಸಹಜವನಕಾನಿ ವೀಥಿಚಿತ್ತಾನಿ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತಾನೀ"ತಿ (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೭೬೬)।

ತತ್ಥ ಹಿ "ನ ಕಿಞ್ಚಿ ಧಮ್ಮಂ ಪಟಿವಿಜಾನಾತೀತಿ 'ಮನೋಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಾ ಧಮ್ಮಾ'ತಿ (ಧ॰ ಪ॰ ೧-೨) ಏವಂ ವುತ್ತಂ ಏಕಮ್ಪಿ ಕುಸಲಂ ವಾ ಅಕುಸಲಂ ವಾ ನ ಪಟಿವಿಜಾನಾತೀ"ತಿ (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೭೬೬) ಚ ವುತ್ತಂ। ಯೇಸಂ ಪಟಿವಿಭಾವನಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ ಸುಖಂ ವಾ ದುಕ್ಖಂ ವಾ ಅನ್ವೇತಿ, ತೇಸಂ ಸಾ ಪವತ್ತಿ ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತಾ, ಕುಸಲಾಕುಸಲಕಮ್ಮಸಮಾದಾನಞ್ಚ ತಾದಿಸಮೇವಾತಿ। ತದಾರಮ್ಮಣಾನನ್ತರಂ ಪನ ಚವನಂ, ತದನನ್ತರಾ ಚ ಉಪಪತ್ತಿ ಮನೋದ್ವಾರಿಕಾ ಏವ ಹೋತಿ, ನ ಸಹಜವನಕವೀಥಿಚಿತ್ತೇ ಪರಿಯಾಪನ್ನಾತಿ ಇಮಿನಾ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನ ಇಧ ಪಞ್ಚದ್ವಾರಿಕತದಾರಮ್ಮಣಾನನ್ತರಂ ಚುತಿ, ತದನನ್ತರಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿ ಚ ವುತ್ತಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ತತ್ಥ ಅವಸೇಸಪಞ್ಚಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕೇ ರೂಪಾದಿಮ್ಹಿ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಂ ಸನ್ಧಾಯೇವ "ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಂ ಉಪಪತ್ತಿಚಿತ್ತಂ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಭವಙ್ಗಸ್ಸ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ, ಅವಸೇಸೇಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕೇ ಚ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಸನ್ಧಾಯ "ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಂ ಉಪಪತ್ತಿಚಿತ್ತಂ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಭವಙ್ಗಸ್ಸ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೨.೧೯.೨೮) ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

**ಸುದ್ಧಾಯ ವಾ**ತಿ ಮಹಗ್ಗತಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಾಯ ಜವನವೀಥಿಯಾ ತದಾರಮ್ಮಣರಹಿತಾಯಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸಾ ಪನ ಜವನವೀಥಿ ಮಹಗ್ಗತವಿಪಾಕಸ್ಸ ಉಪಚಾರೋ ವಿಯ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ಕೇಚಿ ಪನ ತಂ ವೀಥಿಂ ಮಹಗ್ಗತಾವಸಾನಂ ವದನ್ತಿ। ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಾ ಏಕಾದಸವಿಧಾ, ನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಾ ಸತ್ತವಿಧಾ।

**ಏತೇನಾನುಸಾರೇನ ಆರುಪ್ಪಚುತಿಯಾಪಿ ಅನನ್ತರಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ**ತಿ ಇದಂ ಕಸ್ಮಾ ವುತ್ತಂ, ನನು "ಪಥವೀಕಸಿಣಜ್ಝಾನಾದಿವಸೇನ ಪಟಿಲದ್ಧಮಹಗ್ಗತಸುಗತಿಯಂ ಠಿತಸ್ಸಾ"ತಿ ಏವಮಾದಿಕೇ ಏವ ನಯೇ ಅಯಮ್ಪಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿ ಅವರುದ್ಧಾತಿ? ನ, ತತ್ಥ ರೂಪಾವಚರಚುತಿಅನನ್ತರಾಯ ಏವ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ವುತ್ತತ್ತಾ। ತತ್ಥ ಹಿ "ಪಥವೀಕಸಿಣಾದಿಕಂ ವಾ ನಿಮಿತ್ತಂ ಮಹಗ್ಗತಚಿತ್ತಂ ವಾ ಮನೋದ್ವಾರೇ ಆಪಾಥಮಾಗಚ್ಛತಿ। ಚಕ್ಖುಸೋತಾನಂ ವಾ"ತಿಆದಿಕೇನ ರೂಪಾವಚರಚುತಿಯಾ ಏವ ಅನನ್ತರಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿ ವುತ್ತಾತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ। ಅಥಾಪಿ ಯಥಾಸಮ್ಭವಯೋಜನಾಯ ಅಯಮ್ಪಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿ ತತ್ಥೇವ ಅವರುದ್ಧಾ, ಅರೂಪಾವಚರಚುತಿಅನನ್ತರಾ ಪನ ರೂಪಾವಚರಪಟಿಸನ್ಧಿ ನತ್ಥಿ, ಅರೂಪಾವಚರೇ ಚ ಉಪರೂಪರಿಚುತಿಯಾ ಹೇಟ್ಠಿಮಾ ಹೇಟ್ಠಿಮಾ ಪಟಿಸನ್ಧೀತಿ ಚತುತ್ಥಾರುಪ್ಪಚುತಿಯಾ ನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿ ನತ್ಥಿ। ತೇನ ತತೋ ತತ್ಥೇವ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಾ ಕಾಮಾವಚರೇ ಚ ಅತೀತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿ ಇತರಾಹಿ ಚ ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ ಅತೀತನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಾ ಆರುಪ್ಪಪಟಿಸನ್ಧಿ, ಅತೀತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಾ ಚ ಕಾಮಾವಚರಪಟಿಸನ್ಧಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾತಿ ಇಮಸ್ಸ ವಿಸೇಸಸ್ಸ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ ವಿಸುಂ ಉದ್ಧರಣಂ ಕತಂ।

ಏವಂ ಆರಮ್ಮಣವಸೇನ ಏಕವಿಧಾಯ ಕಾಮಾವಚರಸುಗತಿಚುತಿಯಾ ದುವಿಧಾ ದುಗ್ಗತಿಪಟಿಸನ್ಧಿ, ದುಗ್ಗತಿಚುತಿಯಾ ದುವಿಧಾ ಸುಗತಿಪಟಿಸನ್ಧಿ, ಕಾಮಾವಚರಸುಗತಿಚುತಿಯಾ ದ್ವಿಏಕದ್ವಿಪ್ಪಕಾರಾನಂ ಕಾಮರೂಪಾರುಪ್ಪಾನಂ ವಸೇನ ಪಞ್ಚವಿಧಾ ಸುಗತಿಪಟಿಸನ್ಧಿ, ರೂಪಾವಚರಚುತಿಯಾ ಚ ತಥೇವ ಪಞ್ಚವಿಧಾ, ದುವಿಧಾಯ ಆರುಪ್ಪಚುತಿಯಾ ಪಚ್ಚೇಕಂ ದ್ವಿನ್ನಂ ದ್ವಿನ್ನಂ ಕಾಮಾರುಪ್ಪಾನಂ ವಸೇನ ಅಟ್ಠವಿಧಾ ಚ ಪಟಿಸನ್ಧಿ ದಸ್ಸಿತಾ, ದುಗ್ಗತಿಚುತಿಯಾ ಪನ ಏಕವಿಧಾಯ ದುಗ್ಗತಿಪಟಿಸನ್ಧಿ ದುವಿಧಾ ನ ದಸ್ಸಿತಾ, ತಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ದುಗ್ಗತಿಯಂ ಠಿತಸ್ಸ ಪನಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। ಯಥಾವುತ್ತಾ ಪನ -

ದ್ವಿದ್ವಿಪಞ್ಚಪ್ಪಕಾರಾ ಚ, ಪಞ್ಚಾಟ್ಠದುವಿಧಾಪಿ ಚ।
ಚತುವೀಸತಿ ಸಬ್ಬಾಪಿ, ತಾ ಹೋನ್ತಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯೋ॥

"ಕಾಮಾವಚರಸ್ಸ ಕುಸಲಸ್ಸ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಕತತ್ತಾ"ತಿಆದಿನಾ (ಧ॰ ಸ॰ ೪೩೧, ೪೫೫, ೪೯೮) ನಾನಾಕ್ಖಣಿಕಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ದಸ್ಸಿತಪ್ಪಕಾರೋತಿ ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯಭಾವಮೇವ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ವುತ್ತಞ್ಹೇತ"**ನ್ತಿಆದಿಮಾಹ।

**ಆದಿನಾ ಸಹಾ**ತಿಆದಿನಾ ವಿಮಿಸ್ಸವಿಞ್ಞಾಣೇನ ಸಹ। **ಓಮತೋ ದ್ವೇ ವಾ ತಯೋ ವಾ ದಸಕಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೀ**ತಿ ಗಬ್ಭಸೇಯ್ಯಕಾನಂ ವಸೇನ ವುತ್ತಂ। ಅಞ್ಞತ್ಥ ಹಿ ಅನೇಕೇ ಕಲಾಪಾ ಸಹ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ। ಬ್ರಹ್ಮತ್ತಭಾವೇಪಿ ಹಿ ಅನೇಕಗಾವುತಪ್ಪಮಾಣೇ ಅನೇಕೇ ಕಲಾಪಾ ಸಹುಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೀತಿ ತಿಂಸತೋ ಅಧಿಕಾನೇವ ರೂಪಾನಿ ಹೋನ್ತಿ ಗನ್ಧರಸಾಹಾರಾನಂ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತತ್ತಾ ಚಕ್ಖುಸೋತವತ್ಥುಸತ್ತಕಜೀವಿತಛಕ್ಕಭಾವೇಪಿ ತೇಸಂ ಬಹುತ್ತಾ। **ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ** ಪನ ತತ್ಥಪಿ ಚಕ್ಖುಸೋತವತ್ಥುದಸಕಾನಂ ಜೀವಿತನವಕಸ್ಸ ಚ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ವುತ್ತಾ, **ಪಾಳಿಯಂ** ಪನ "ರೂಪಧಾತುಯಾ ಉಪಪತ್ತಿಕ್ಖಣೇ ಠಪೇತ್ವಾ ಅಸಞ್ಞಸತ್ತಾನಂ ದೇವಾನಂ ಪಞ್ಚಾಯತನಾನಿ ಪಾತುಭವನ್ತಿ, ಪಞ್ಚ ಧಾತುಯೋ ಪಾತುಭವನ್ತೀ"ತಿ ವುತ್ತಂ, ತಥಾ "ರೂಪಧಾತುಯಾ ಛ ಆಯತನಾನಿ ನವ ಧಾತುಯೋ"ತಿ ಸಬ್ಬಸಙ್ಗಹವಸೇನ ತತ್ಥ ವಿಜ್ಜಮಾನಾಯತನಧಾತುಯೋ ದಸ್ಸೇತುಂ ವುತ್ತಂ। **ಕಥಾವತ್ಥುಮ್ಹಿ** ಚ ಘಾನಾಯತನಾದೀನಂ ವಿಯ ಗನ್ಧಾಯತನಾದೀನಞ್ಚ ತತ್ಥ ಭಾವೋ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತೋ "ಅತ್ಥಿ ತತ್ಥ ಘಾನಾಯತನನ್ತಿ? ಆಮನ್ತಾ, ಅತ್ಥಿ ತತ್ಥ ಗನ್ಧಾಯತನನ್ತಿ? ನ ಹೇವಂ ವತ್ತಬ್ಬೇ"ತಿಆದಿನಾ (ಕಥಾ॰ ೫೧೯), ನ ಚ ಅಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾಯತನಾನಂ ಪಥವೀಧಾತುಆದೀನಂ ವಿಯ ಅಗನ್ಧರಸಾಯತನಾನಂ ಗನ್ಧರಸಾನಂ ತತ್ಥ ಭಾವೋ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುಂ ಫುಸಿತುಂ ಅಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯತಾವಿನಿಮುತ್ತಸ್ಸ ಪಥವೀಆದಿಸಭಾವಸ್ಸ ವಿಯ ಗನ್ಧರಸಭಾವವಿನಿಮುತ್ತಸ್ಸ ಗನ್ಧರಸಸಭಾವಸ್ಸ ಅಭಾವಾ।

ಯದಿ ಚ ಘಾನಸಮ್ಫಸ್ಸಾದೀನಂ ಕಾರಣಭಾವೋ ನತ್ಥೀತಿ ಆಯತನಾನೀತಿ ತೇನ ವುಚ್ಚೇಯ್ಯುಂ, ಧಾತು-ಸದ್ದೋ ಪನ ನಿಸ್ಸತ್ತನಿಜ್ಜೀವವಾಚಕೋತಿ ಗನ್ಧಧಾತುರಸಧಾತೂತಿ ಅವಚನೇ ನತ್ಥಿ ಕಾರಣಂ, ಧಮ್ಮಭಾವೋ ಚ ತೇಸಂ ಏಕನ್ತೇನ ಇಚ್ಛಿತಬ್ಬೋ ಸಭಾವಧಾರಣಾದಿಲಕ್ಖಣತೋ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಅಭಾವಾ, ಧಮ್ಮಾನಞ್ಚ ಆಯತನಭಾವೋ ಏಕನ್ತತೋ **ಯಮಕೇ** (ಯಮ॰ ೧.

ಆಯತನಯಮಕ.೧೩) ವುತ್ತೋ "ಧಮ್ಮೋ ಆಯತನನ್ತಿ? ಆಮನ್ತಾ"ತಿ। ತಸ್ಮಾ ತೇಸಂ ಗನ್ಧರಸಾಯತನಭಾವಾಭಾವೇಪಿ ಕೋಚಿ ಆಯತನಸಭಾವೋ ವತ್ತಬ್ಬೋ। ಯದಿ ಚ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಭಾವತೋ ಅಞ್ಞೋ ಪಥವೀಧಾತುಆದಿಭಾವೋ ವಿಯ ಗನ್ಧರಸಭಾವತೋ ಅಞ್ಞೋ ತೇಸಂ ಕೋಚಿ ಸಭಾವೋ ಸಿಯಾ, ತೇಸಂ ಧಮ್ಮಾಯತನೇ ಸಙ್ಗಹೋ। ಗನ್ಧರಸಭಾವೇ ಪನ ಆಯತನಭಾವೇ ಚ ಸತಿ ಗನ್ಧೋ ಚ ಸೋ ಆಯತನಞ್ಚಾ ಗನ್ಧಾಯತನಂ, ರಸೋ ಚ ಸೋ ಆಯತನಞ್ಚಾ ರಸಾಯತನನ್ತಿ ಇದಮಾಪನ್ನಮೇವಾತಿ ಗನ್ಧರಸಾಯತನಭಾವೋ ಚ ನ ಸಕ್ಕಾ ನಿವಾರೇತುಂ, "ತಯೋ ಆಹಾರಾ"ತಿ (ವಿಭಂ॰ ೯೯೩) ಚ ವಚನತೋ ಕಬಳೀಕಾರಾಹಾರಸ್ಸ ತತ್ಥ ಅಭಾವೋ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ। ತಸ್ಮಾ ಯಥಾ ಪಾಳಿಯಾ ಅವಿರೋಧೋ ಹೋತಿ, ತಥಾ ರೂಪಗಣನಾ ಕಾತಬ್ಬಾ। ಏವಞ್ಹಿ ಧಮ್ಮತಾ ನ ವಿಲೋಮಿತಾ ಹೋತೀತಿ।

**ಜಾತಿಉಣ್ಣಾಯಾ**ತಿ ಗಬ್ಭಂ ಫಾಲೇತ್ವಾ ಗಹಿತಉಣ್ಣಾಯಾತಿಪಿ ವದನ್ತಿ। **ಸಮ್ಭವಭೇದೋ**ತಿ ಅತ್ಥಿತಾಭೇದೋ। ನಿಜ್ಝಾಮತಣ್ಹಿಕಾ ಕಿರ ನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಾತುರತಾಯ ಕಾಮಂ ಸೇವಿತ್ವಾ ಗಬ್ಭಂ ನ ಗಣ್ಹನ್ತಿ।

**ರೂಪೀಬ್ರಹ್ಮೇಸು ತಾವ ಓಪಪಾತಿಕಯೋನಿಕೇಸೂ**ತಿ ಓಪಪಾತಿಕಯೋನಿಕೇಹಿ ರೂಪೀಬ್ರಹ್ಮೇ ನಿದ್ಧಾರೇತಿ। "ಸಂಸೇದಜೋಪಪಾತೀಸು ಅವಕಂಸತೋ ತಿಂಸಾ"ತಿ ಏತಂ ವಿವರನ್ತೋ ಆಹ "**ಅವಕಂಸತೋ ಪನಾ**"ತಿಆದಿ, ತಂ ಪನೇತಂ ಪಾಳಿಯಾ ನ ಸಮೇತಿ। ನ ಹಿ ಪಾಳಿಯಂ ಕಾಮಾವಚರಾನಂ ಸಂಸೇದಜೋಪಪಾತಿಕಾನಂ ಅಘಾನಕಾನಂ ಉಪಪತ್ತಿ ವುತ್ತಾ। **ಧಮ್ಮಹದಯವಿಭಙ್ಗೇ** (ವಿಭಂ॰ ೧೦೦೭) ಹಿ –

> "ಕಾಮಧಾತುಯಾ ಉಪಪತ್ತಿಕ್ಖಣೇ ಕಸ್ಸಚಿ ಏಕಾದಸಾಯತನಾನಿ ಪಾತುಭವನ್ತಿ, ಕಸ್ಸಚಿ ದಸಾಯತನಾನಿ, ಕಸ್ಸಚಿ ಅಪರಾನಿ ದಸಾಯತನಾನಿ, ಕಸ್ಸಚಿ ನವಾಯತನಾನಿ, ಕಸ್ಸಚಿ ಸತ್ತಾಯತನಾನಿ ಪಾತುಭವನ್ತೀ"ತಿ –

ವುತ್ತಂ, ನ ವುತ್ತಂ "ಅಟ್ಠಾಯತನಾನಿ ಪಾತುಭವನ್ತೀ"ತಿ। ತಥಾ "ದಸಾಯತನಾನಿ ಪಾತುಭವನ್ತೀ"ತಿ ತಿಕ್ಖತ್ತುಂ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ, ಅಘಾನಕಉಪಪತ್ತಿಯಾ ವಿಜ್ಜಮಾನಾಯ ತಿಕ್ಖತ್ತುಞ್ಚ "ನವಾಯತನಾನಿ ಪಾತುಭವನ್ತೀ"ತಿ, ನ ಚ ತಂ ವುತ್ತಂ। ಏವಂ ಧಾತುಪಾತುಭಾವಾದಿಪಞ್ಹೇಸು ಯಮಕೇಪಿ ಘಾನಜಿವ್ಹಾಕಾಯಾನಂ ಸಹಚಾರಿತಾ ವುತ್ತಾತಿ।

ಚುತಿಪಟಿಸನ್ಧೀನಂ ಖನ್ಧಾದೀಹಿ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಸಮಾನತಾ **ಅಭೇದೋ,** ಅಸಮಾನತಾ **ಭೇದೋ।** ನಯಮುಖಮತ್ತಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ವುತ್ತಂ ಅವುತ್ತಞ್ಚ ಸಬ್ಬಂ ಸಙ್ಗಣ್ಹಿತ್ವಾ ಆಹ "**ಅಯಂ ತಾವ ಅರೂಪಭೂಮೀಸುಯೇವ ನಯೋ**"ತಿ। ರೂಪಾರೂಪಾವಚರಾನಂ ಉಪಚಾರಸ್ಸ ಬಲವತಾಯ ತತೋ ಚವಿತ್ವಾ ದುಗ್ಗತಿಯಂ ಉಪಪತ್ತಿ ನತ್ಥೀತಿ "**ಏಕಚ್ಚಸುಗತಿಚುತಿಯಾ**"ತಿ ಆಹ। **ಏಕಚ್ಚದುಗ್ಗತಿಪಟಿಸನ್ಧೀ**ತಿ ಏತ್ಥ **ಏಕಚ್ಚ**ಗ್ಗಹಣಸ್ಸ ಪಯೋಜನಂ ಮಗ್ಗಿತಬ್ಬಂ। ಅಯಂ ಪನೇತ್ಥಾಧಿಪ್ಪಾಯೋ ಸಿಯಾ – ನಾನತ್ತಕಾಯನಾನತ್ತಸಞ್ಞೀಸು ವುತ್ತಾ ಏಕಚ್ಚೇ ವಿನಿಪಾತಿಕಾ ತಿಹೇತುಕಾದಿಪಟಿಸನ್ಧಿಕಾ, ತೇಸಂ ತಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಂ ವಿನಿಪಾತಭಾವೇನ ದುಗ್ಗತಿಪಟಿಸನ್ಧೀತಿ ಗಹೇತ್ವಾ, ಸಬ್ಬಸುಗತಿಚುತಿಯಾವ ಸಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿ ಹೋತಿ, ನ ಏಕಚ್ಚಸುಗತಿಚುತಿಯಾ ಏವಾತಿ ತಂನಿವತ್ತನತ್ಥಂ ಏಕಚ್ಚದುಗ್ಗತಿಗ್ಗಹಣಂ ಕತಂ। ಅಪಾಯಪಟಿಸನ್ಧಿ ಏವ ಹಿ ಏಕಚ್ಚಸುಗತಿಚುತಿಯಾ ಹೋತಿ, ನ ಸಬ್ಬಸುಗತಿಚುತಿಯಾ। ಅಥ ವಾ ದುಗ್ಗತಿಪಟಿಸನ್ಧಿ ದುವಿಧಾ ಏಕಚ್ಚಸುಗತಿಚುತಿಯಾ ಅನನ್ತರಾ ದುಗ್ಗತಿಚುತಿಯಾ ಚಾತಿ। ತತ್ಥ ಪಚ್ಛಿಮಂ ವಜ್ಜೇತ್ವಾ ಪುರಿಮಂ ಏವ ಗಣ್ಹಿತುಂ ಆಹ "**ಏಕಚ್ಚದುಗ್ಗತಿಪಟಿಸನ್ಧೀ**"ತಿ। **ಅಹೇತುಕಚುತಿಯಾ ಸಹೇತುಕಪಟಿಸನ್ಧೀ**ತಿ ದುಹೇತುಕಾ ತಿಹೇತುಕಾ ಚ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ। ಮಣ್ಡೂಕದೇವಪುತ್ತಾದೀನಂ ವಿಯ ಹಿ ಅಹೇತುಕಚುತಿಯಾ ತಿಹೇತುಕಪಟಿಸನ್ಧಿಪಿ ಹೋತೀತಿ।

**ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ವಿಪರೀತತೋ ಚ ಯಥಾಯೋಗಂ ಯೋಜೇತಬ್ಬ**ನ್ತಿ "ಏಕಚ್ಚಸುಗತಿಚುತಿಯಾ ಏಕಚ್ಚದುಗ್ಗತಿಪಟಿಸನ್ಧೀ"ತಿಆದೀಸು ಭೇದವಿಸೇಸೇಸು "ಏಕಚ್ಚದುಗ್ಗತಿಚುತಿಯಾ ಏಕಚ್ಚಸುಗತಿಪಟಿಸನ್ಧೀ"ತಿಆದಿನಾ ಯಂ ಯಂ ಯುಜ್ಜತಿ, ತಂ ತಂ ಯೋಜೇತಬ್ಬನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಯುಜ್ಜಮಾನಮತ್ತಾಪೇಕ್ಖನವಸೇನ ನಪುಂಸಕನಿದ್ದೇಸೋ ಕತೋ, ಯೋಜೇತಬ್ಬನ್ತಿ ವಾ ಭಾವತ್ಥೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಅಮಹಗ್ಗತಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣಾಯ ಮಹಗ್ಗತಅಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣಾತಿಆದೀಸು ಪನ ವಿಪರೀತಯೋಜನಾ ನ ಕಾತಬ್ಬಾ। ನ ಹಿ

ಮಹಗ್ಗತಅಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣಾಯ ಚುತಿಯಾ ಅರೂಪಭೂಮೀಸು ಅಮಹಗ್ಗತಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿ ಅತ್ಥಿ। ಚತುಕ್ಖನ್ಧಾಯ ಅರೂಪಚುತಿಯಾ ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಾ ಕಾಮಾವಚರಪಟಿಸನ್ಧೀತಿ ಏತಸ್ಸ ವಿಪರಿಯಾಯೋ ಸಯಮೇವ ಯೋಜಿತೋ। ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಚುತಿಯಾ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಾ ಪಟಿಸನ್ಧೀತಿ ಏತಸ್ಸ ಚ ವಿಪರಿಯಾಯೋ ನತ್ಥಿ ಏವಾತಿ। ಭೇದವಿಸೇಸೋ ಏವ ಚ ಏವಂ ವಿತ್ಥಾರೇನ ದಸ್ಸಿತೋ, ಅಭೇದವಿಸೇಸೋ ಪನ ಏಕೇಕಸ್ಮಿಂ ಭೇದೇ ತತ್ಥ ತತ್ಥೇವ ಚುತಿಪಟಿಸನ್ಧಿಯೋಜನಾವಸೇನ ಯೋಜೇತಬ್ಬೋ "ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಾಯ ಕಾಮಾವಚರಾಯ ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಾ ಕಾಮಾವಚರಾ…ಪೇ॰… ಅವಿತಕ್ಕಅವಿಚಾರಾಯ ಅವಿತಕ್ಕಅವಿಚಾರಾ"ತಿ, ಚತುಕ್ಖನ್ಧಾಯ ಪನ ಚತುಕ್ಖನ್ಧಾ ಸಯಮೇವ ಯೋಜಿತಾ। ಏತೇನೇವ ನಯೇನ ಸಕ್ಕಾ ಞಾತುನ್ತಿ ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಾದೀಸು ಅಭೇದವಿಸೇಸೋ ನ ದಸ್ಸಿತೋತಿ। **ತತೋ ಹೇತುಂ ವಿನಾತಿ** ತತ್ಥ ಹೇತುಂ ವಿನಾ।

ಅಙ್ಗಪಚ್ಚಙ್ಗಸನ್ಧೀನಂ ಬನ್ಧನಾನಿ **ಅಙ್ಗಪಚ್ಚಙ್ಗಸನ್ಧಿಬನ್ಧನಾನಿ,** ತೇಸಂ **ಛೇದಕಾನಂ। ನಿರುದ್ಧೇಸು ಚಕ್ಖಾದೀಸೂತಿ** ಅತಿಮನ್ದಭಾವೂಪಗಮನಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಪಞ್ಚದ್ವಾರಿಕವಿಞ್ಞಾಣಾನನ್ತರಮ್ಪಿ ಹಿ ಪುಬ್ಬೇ ಚುತಿ ದಸ್ಸಿತಾ। **ಯಮಕೇ** ಚ (ಯಮ॰ ೧.ಆಯತನಯಮಕ.೧೨೦) -

> "ಯಸ್ಸ ಚಕ್ಖಾಯತನಂ ನಿರುಜ್ಝತಿ, ತಸ್ಸ ಮನಾಯತನಂ ನಿರುಜ್ಝತೀತಿ? ಆಮನ್ತಾ। ಯಸ್ಸ ವಾ ಪನ ಮನಾಯತನಂ ನಿರುಜ್ಝತಿ, ತಸ್ಸ ಚಕ್ಖಾಯತನಂ ನಿರುಜ್ಝತೀತಿ? ಸಚಿತ್ತಕಾನಂ ಅಚಕ್ಖುಕಾನಂ ಚವನ್ತಾನಂ ತೇಸಂ ಮನಾಯತನಂ ನಿರುಜ್ಝತಿ, ನೋ ಚ ತೇಸಂ ಚಕ್ಖಾಯತನಂ ನಿರುಜ್ಝತಿ। ಸಚಕ್ಖುಕಾನಂ ಚವನ್ತಾನಂ ತೇಸಂ ಮನಾಯತನಞ್ಚ ನಿರುಜ್ಝತಿ, ಚಕ್ಖಾಯತನಞ್ಚ ನಿರುಜ್ಝತೀ"ತಿ -

ಆದಿನಾ ಚಕ್ಖಾಯತನಾದೀನಂ ಚುತಿಚಿತ್ತೇನ ಸಹ ನಿರೋಧೋ ವುತ್ತೋತಿ। ಲದ್ಧೋ ಅವಸೇಸೋ ಅವಿಜ್ಜಾದಿಕೋ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಏತೇನಾತಿ **ಲದ್ಧಾವಸೇಸಪಚ್ಚಯೋ,** ಸಙ್ಖಾರೋ। ಅವಿಜ್ಜಾಪಟಿಚ್ಛಾದಿತಾದೀನವೇ ತಸ್ಮಿಂ ಕಮ್ಮಾದಿವಿಸಯೇ ಪಟಿಸನ್ಧಿವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಭಾವೇನ ಉಪ್ಪತ್ತಿಟ್ಠಾನಭೂತೇ ತಣ್ಹಾಯ ಅಪ್ಪಹೀನತ್ತಾ ಏವ ಪುರಿಮುಪ್ಪನ್ನಾಯ ಚ ಸನ್ತತಿಯಾ ಪರಿಣತತ್ತಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿಟ್ಠಾನಾಭಿಮುಖಂ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ನಿನ್ನಪೋಣಪಬ್ಭಾರಂ ಹುತ್ವಾ ಪವತ್ತತೀತಿ ಆಹ **"ತಣ್ಹಾ ನಾಮೇತೀ"**ತಿ। **ಸಹಜಾತಸಙ್ಖಾರಾತಿ** ಚುತಿಆಸನ್ನಜವನವಿಞ್ಞಾಣಸಹಜಾತಚೇತನಾ, ಸಬ್ಬೇಪಿ ವಾ ಫಸ್ಸಾದಯೋ। ತಸ್ಮಿಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಟ್ಠಾನೇ ಕಮ್ಮಾದಿವಿಸಯೇ ವಿಞ್ಞಾಣಂ **ಖಿಪನ್ತಿ,** ಖಿಪನ್ತಾ ವಿಯ ತಸ್ಮಿಂ ವಿಸಯೇ ಪಟಿಸನ್ಧಿವಸೇನ ವಿಞ್ಞಾಣಪತಿಟ್ಠಾನಸ್ಸ ಹೇತುಭಾವೇನ ಪವತ್ತನ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ತ**ನ್ತಿ ತಂ ವಿಞ್ಞಾಣಂ, ಚುತಿಪಟಿಸನ್ಧಿತದಾಸನ್ನವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ ಸನ್ತತಿವಸೇನ ವಿಞ್ಞಾಣನ್ತಿ ಉಪನೀತೇಕತ್ತಂ। **ತಣ್ಹಾಯ ನಾಮಿಯಮಾನಂ…ಪೇ॰… ಪವತ್ತತೀ**ತಿ ನಮನಖಿಪನಪುರಿಮನಿಸ್ಸಯಜಹನಾಪರನಿಸ್ಸಯಸ್ಸಾದನನಿಸ್ಸಯರಹಿತಪವತ್ತನಾನಿ ಸನ್ತತಿವಸೇನ ತಸ್ಸೇವೇಕಸ್ಸ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಹೋನ್ತಿ, ನ ಅಞ್ಞಸ್ಸಾತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। **ಸನ್ತತಿವಸೇನಾತಿ** ಚ ವದನ್ತೋ "ತದೇವಿದಂ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಸನ್ಧಾವತಿ ಸಂಸರತಿ ಅನಞ್ಞ"ನ್ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೩೯೬) ಇದಞ್ಚ ಮಿಚ್ಛಾಗಾಹಂ ಪಟಿಕ್ಖಿಪತಿ। ಸತಿ ಹಿ ನಾನತ್ತನಯೇ ಸನ್ತತಿವಸೇನ ಏಕತ್ತನಯೋ ಹೋತೀತಿ। ಓರಿಮತೀರರುಕ್ಖವಿನಿಬದ್ಧರಜ್ಜು ವಿಯ ಪುರಿಮಭವತ್ತಭಾವವಿನಿಬನ್ಧಂ ಕಮ್ಮಾದಿಆರಮ್ಮಣಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ, ಪುರಿಸೋ ವಿಯ ವಿಞ್ಞಾಣಂ, ತಸ್ಸ ಮಾತಿಕಾತಿಕ್ಕಮನಿಚ್ಛಾ ವಿಯ ತಣ್ಹಾ, ಅತಿಕ್ಕಮನಪಯೋಗೋ ವಿಯ ಖಿಪನಕಸಙ್ಖಾರಾ। ಯಥಾ ಚ ಸೋ ಪುರಿಸೋ ಪರತೀರೇ ಪತಿಟ್ಠಹಮಾನೋ ಪರತೀರರುಕ್ಖವಿನಿಬದ್ಧಂ ಕಿಞ್ಚಿ ಅಸ್ಸಾದಯಮಾನೋ ಅನಸ್ಸಾದಯಮಾನೋ ವಾ ಕೇವಲಂ ಪಥವಿಯಂ ಸಬಲಪಯೋಗೇಹೇವ ಪತಿಟ್ಠಾತಿ, ಏವಮಿದಮ್ಪಿ ಭವನ್ತರತ್ತಭಾವವಿನಿಬದ್ಧಂ ಹದಯವತ್ಥುನಿಸ್ಸಯಂ ಪಞ್ಚವೋಕಾರಭವೇ ಅಸ್ಸಾದಯಮಾನಂ ಚತುವೋಕಾರಭವೇ ಅನಸ್ಸಾದಯಮಾನಂ ವಾ ಕೇವಲಂ ಆರಮ್ಮಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಮ್ಮೇಹೇವ ಪವತ್ತತಿ। ತತ್ಥ **ಅಸ್ಸಾದಯಮಾನ**ನ್ತಿ ಪಾಪುಣನ್ತಂ, ಪಟಿಲಭಮಾನನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ಭವನ್ತರಾದಿಪಟಿಸನ್ಧಾನತೋತಿ** ಭವನ್ತರಸ್ಸ ಆದಿಸಮ್ಬನ್ಧನತೋ, ಭವನ್ತರಾದಯೋ ವಾ ಭವಯೋನಿಗತಿವಿಞ್ಞಾಣಟ್ಠಿತಿಸತ್ತಾವಾಸನ್ತರಾ, ತೇಸಂ ಪಟಿಸನ್ಧಾನತೋತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಕಮ್ಮನ್ತಿ** ಪಟಿಸನ್ಧಿಜನಕಂ ಕಮ್ಮಂ। **ಸಙ್ಖಾರಾತಿ** ಚುತಿಆಸನ್ನಜವನವಿಞ್ಞಾಣಸಹಗತಾ ಖಿಪನಕಸಙ್ಖಾರಾ।

**ಸದ್ದಾದಿಹೇತುಕಾತಿ** ಏತ್ಥ ಪಟಿಘೋಸೋ ಸದ್ದಹೇತುಕೋ, ಪದೀಪೋ ಪದೀಪನ್ತರಾದಿಹೇತುಕೋ, ಮುದ್ದಾ ಲಞ್ಛನಹೇತುಕಾ, ಛಾಯಾ ಆದಾಸಾದಿಗತಮುಖಾದಿಹೇತುಕಾ। **ಅಞ್ಞತ್ರ ಅಗನ್ತ್ವಾ ಹೋನ್ತೀತಿ** ಸದ್ದಾದಿಪಚ್ಚಯದೇಸಂ ಅಗನ್ತ್ವಾ ಸದ್ದಾದಿಹೇತುಕಾ ಹೋನ್ತಿ ತತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಅಭಾವಾ, ಏವಮಿದಮ್ಪಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿವಿಞ್ಞಾಣಂ ನ ಹೇತುದೇಸಂ ಗನ್ತ್ವಾ ತಂಹೇತುಕಂ ಹೋತಿ ತತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಅಭಾವಾ, ತಸ್ಮಾ ನ ಇದಂ ಹೇತುದೇಸತೋ ಪುರಿಮಭವತೋ ಆಗತಂ ಪಟಿಘೋಸಾದಯೋ ವಿಯ ಸದ್ದಾದಿದೇಸತೋ, ನಾಪಿ ತತ್ಥ ಹೇತುನಾ ವಿನಾ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಸದ್ದಾದೀಹಿ ವಿನಾ ಪಟಿಘೋಸಾದಯೋ ವಿಯಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅಥ ವಾ **ಅಞ್ಞತ್ರ ಅಗನ್ತ್ವಾ ಹೋನ್ತೀತಿ** ಪುಬ್ಬೇ ಪಚ್ಚಯದೇಸೇ ಸನ್ನಿಹಿತಾ ಹುತ್ವಾ ತತೋ ಅಞ್ಞತ್ರ ಗನ್ತ್ವಾ ತಪ್ಪಚ್ಚಯಾ ನ ಹೋನ್ತಿ ಉಪ್ಪತ್ತಿತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಅಭಾವಾ, ನಾಪಿ ಸದ್ದಾದಿಪಚ್ಚಯಾ ನ ಹೋನ್ತಿ, ಏವಮಿದಮ್ಪೀತಿ ವುತ್ತನಯೇನ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। **ಏಸ ನಯೋತಿ** ಬೀಜಙ್ಕುರಾದೀಸು ಸಬ್ಬಹೇತುಹೇತುಸಮುಪ್ಪನ್ನೇಸು ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ ಯೋಜನಾ ಕಾತಬ್ಬಾತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। ಇಧಾಪಿ ಹಿ ಹೇತುಹೇತುಸಮುಪ್ಪನ್ನವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ ಏಕನ್ತಮೇಕತ್ತೇ ಸತಿ ನ ಮನುಸ್ಸಗತಿಕೋ ದೇವಗತಿಭೂತೋ ಸಿಯಾ, ಏಕನ್ತನಾನತ್ತೇ ನ ಕಮ್ಮವತೋ ಫಲಂ ಸಿಯಾ। ತತೋ "ರತ್ತಸ್ಸ ಬೀಜಂ, ರತ್ತಸ್ಸ ಫಲ"ನ್ತಿಆದಿಕಸ್ಸ ವಿಯ "ಭೂತಪುಬ್ಬಾಹಂ, ಭನ್ತೇ, ರೋಹಿತಸ್ಸೋ ನಾಮ ಇಸೀ"ತಿಆದಿಕಸ್ಸ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೧.೧೦೭) ವೋಹಾರಸ್ಸ ಲೋಪೋ ಸಿಯಾ, ತಸ್ಮಾ ಏತ್ಥ ಸನ್ತಾನಬನ್ಧೇ ಸತಿ ಹೇತುಹೇತುಸಮುಪ್ಪನ್ನೇಸು ನ ಏಕನ್ತಮೇವ ಏಕತಾ ವಾ ನಾನತಾ ವಾ ಉಪಗನ್ತಬ್ಬಾ। ಏತ್ಥ ಚ ಏಕನ್ತಏಕತಾಪಟಿಸೇಧೇನ "ಸಯಂಕತಂ ಸುಖಂ ದುಕ್ಖ"ನ್ತಿ ಇಮಂ ದಿಟ್ಠಿಂ ನಿವಾರೇತಿ, ಏಕನ್ತನಾನತಾಪಟಿಸೇಧೇನ "ಪರಂಕತಂ ಸುಖಂ ದುಕ್ಖ"ನ್ತಿ, ಹೇತುಹೇತುಸಮುಪ್ಪನ್ನಭಾವವಚನೇನ "ಅಧಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪನ್ನ"ನ್ತಿ। **ಏತ್ಥಾತಿ** ಏಕಸನ್ತಾನೇ।

ಚತುಮಧುರಅಲತ್ತಕರಸಾದಿಭಾವನಾ ಅಮ್ಬಮಾತುಲುಙ್ಗಾದಿಬೀಜಾನಂ **ಅಭಿಸಙ್ಖಾರೋ**। ಏತ್ಥ ಬೀಜಂ ವಿಯ ಕಮ್ಮವಾ ಸತ್ತೋ, ಅಭಿಸಙ್ಖಾರೋ ವಿಯ ಕಮ್ಮಂ, ಬೀಜಸ್ಸ ಅಙ್ಕುರಾದಿಪ್ಪಬನ್ಧೋ ವಿಯ ಸತ್ತಸ್ಸ ಪಟಿಸನ್ಧಿವಿಞ್ಞಾಣಾದಿಪ್ಪಬನ್ಧೋ, ತತ್ಥುಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ಮಧುರಸ್ಸ ರತ್ತಕೇಸರಸ್ಸ ವಾ ಫಲಸ್ಸ ವಾ ತಸ್ಸೇವ ಬೀಜಸ್ಸ, ತತೋ ಏವ ಚ ಅಭಿಸಙ್ಖಾರತೋ ಭಾವೋ ವಿಯ ಕಮ್ಮಕಾರಕಸ್ಸೇವ ಸತ್ತಸ್ಸ, ತಂಕಮ್ಮತೋ ಏವ ಚ ಫಲಸ್ಸ ಭಾವೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಬಾಲಸರೀರೇ ಕತಂ ವಿಜ್ಜಾಪರಿಯಾಪುಣನಂ ಸಿಪ್ಪಸಿಕ್ಖನಂ ಓಸಧಪ್ಪಯೋಗೋ ಚ ನ ವುಡ್ಢಸರೀರಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿ। ಅಥ ಚ ತಂನಿಮಿತ್ತಂ ವಿಜ್ಜಾಪಾಟವಂ ಸಿಪ್ಪಜಾನನಂ ಅನಾಮಯತಾ ಚ ವುಡ್ಢಸರೀರೇ ಹೋತಿ, ನ ಚ ತಂ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಹೋತಿ ತಂಸನ್ತತಿಪರಿಯಾಪನ್ನೇ ಏವ ವುಡ್ಢಸರೀರೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜನತೋ, ನ ಚ ಯಥಾಪಯುತ್ತೇನ ವಿಜ್ಜಾಪರಿಯಾಪುಣನಾದಿನಾ ವಿನಾ ಅಞ್ಞತೋ ಹೋತಿ ತದಭಾವೇ ಅಭಾವತೋ। ಏವಮಿಧಾಪಿ ಸನ್ತಾನೇ ಯಂ ಫಲಂ, ಏತಂ ನಾಞ್ಞಸ್ಸ, ನ ಚ ಅಞ್ಞತೋತಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। **ನ ಅಞ್ಞತೋತಿ** ಏತೇನ ಚ ಸಙ್ಖಾರಾಭಾವೇ ಫಲಾಭಾವಮೇವ ದಸ್ಸೇತಿ, ನಾಞ್ಞಪಚ್ಚಯನಿವಾರಣಂ ಕರೋತಿ।

ಯಮ್ಪಿ ವುತ್ತಂ, ತತ್ಥ ವದಾಮಾತಿ ವಚನಸೇಸೋ। ತತ್ಥ ವಾ ಉಪಭುಞ್ಜಕೇ ಅಸತಿ ಸಿದ್ಧಾ ಭುಞ್ಜಕಸಮ್ಮುತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಫಲತೀತಿ ಸಮ್ಮುತಿ **ಫಲತಿಸಮ್ಮುತಿ**।

**ಏವಂ ಸನ್ತೇಪೀತಿ** ಅಸಙ್ಕನ್ತಿಪಾತುಭಾವೇ, ತತ್ಥ ಚ ಯಥಾವುತ್ತದೋಸಪರಿಹರಣೇ ಸತಿ ಸಿದ್ಧೇತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಪವತ್ತಿತೋ ಪುಬ್ಬೇತಿ** ಕಮ್ಮಾಯೂಹನಕ್ಖಣತೋ ಪುಬ್ಬೇ। **ಪಚ್ಛಾ ಚಾತಿ** ವಿಪಚ್ಚನಪವತ್ತಿತೋ ಪಚ್ಛಾ ಚ। ಅವಿಪಕ್ಕವಿಪಾಕಾ ಕತತ್ತಾ ಚೇ ಪಚ್ಚಯಾ, ವಿಪಕ್ಕವಿಪಾಕಾನಮ್ಪಿ ಕತತ್ತಂ ಸಮಾನನ್ತಿ ತೇಸಮ್ಪಿ ಫಲಾವಹತಾ ಸಿಯಾತಿ ಆಸಙ್ಕಾನಿವತ್ತನತ್ಥಂ ಆಹ "**ನ ಚ ನಿಚ್ಚಂ ಫಲಾವಹಾ**"ತಿ। **ನ ವಿಜ್ಜಮಾನತ್ತಾ ವಾ ಅವಿಜ್ಜಮಾನತ್ತಾ ವಾತಿ** ಏತೇನ ವಿಜ್ಜಮಾನತ್ತಂ ಅವಿಜ್ಜಮಾನತ್ತಞ್ಚ ನಿಸ್ಸಾಯ ವುತ್ತದೋಸೇವ ಪರಿಹರತಿ।

ತಸ್ಸಾ ಪಾಟಿಭೋಗಕಿರಿಯಾಯ, ಭಣ್ಡಕೀಣನಕಿರಿಯಾಯ, ಇಣಗಹಣಾದಿಕಿರಿಯಾಯ ವಾ ಕರಣಮತ್ತಂ **ತಂಕಿರಿಯಾಕರಣಮತ್ತಂ**। ತದೇವ **ತದತ್ಥನಿಯ್ಯಾತನೇ** ಪಟಿಭಣ್ಡದಾನೇ ಇಣದಾನೇ ಚ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ಅಫಲಿತನಿಯ್ಯಾತನಾದಿಫಲನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ಅವಿಸೇಸೇನಾತಿ** "ತಿಹೇತುಕೋ ತಿಹೇತುಕಸ್ಸಾ"ತಿಆದಿಕಂ ಭೇದಂ ಅಕತ್ವಾವ ಸಾಮಞ್ಞತೋ, ಪಿಣ್ಡವಸೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸಬ್ಬತ್ಥ ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೋ ಬಲವಕಮ್ಮಸ್ಸ ವಸೇನ ಯೋಜೇತಬ್ಬೋ। "ದುಬ್ಬಲಞ್ಹಿ ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೋ ನ ಹೋತೀ"ತಿ ವಕ್ಖಮಾನಮೇವೇತಂ ಪಟ್ಠಾನವಣ್ಣನಾಯನ್ತಿ। **ಅವಿಸೇಸೇನಾತಿ** ಸಬ್ಬಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರಂ ಸಹ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ। **ದ್ವಾದಸಾಕುಸಲಚೇತನಾಭೇದೋತಿ** ಏತ್ಥ ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತಾ ಕಸ್ಮಾ ಗಹಿತಾತಿ ವಿಚಾರೇತಬ್ಬಮೇತಂ। **ಏಕಸ್ಸ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ತಥೇವ ಪಚ್ಚಯೋ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ, ನೋ ಪವತ್ತೇತಿ** ಏಕಸ್ಸೇವ ಪಚ್ಚಯಭಾವನಿಯಮೋ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ, ನೋ ಪವತ್ತೇ। ಪವತ್ತೇ ಹಿ ಸತ್ತನ್ನಮ್ಪಿ ಪಚ್ಚಯೋತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। "ತಥಾ ಕಾಮಾವಚರದೇವಲೋಕೇಪಿ ಅನಿಟ್ಠಾ ರೂಪಾದಯೋ ನತ್ಥೀ"ತಿ ವುತ್ತಂ, ದೇವಾನಂ ಪನ ಪುಬ್ಬನಿಮಿತ್ತಪಾತುಭಾವಕಾಲೇ ಮಿಲಾತಮಾಲಾದೀನಂ ಅನಿಟ್ಠತಾ ಕಥಂ ನ ಸಿಯಾ।

**ಸ್ವೇವ ದ್ವೀಸು ಭವೇಸೂತಿ** ಏತ್ಥ ಏಕೂನತಿಂಸಚೇತನಾಭೇದಮ್ಪಿ ಚಿತ್ತಸಙ್ಖಾರಂ ಚಿತ್ತಸಙ್ಖಾರಭಾವೇನ ಏಕತ್ತಂ ಉಪನೇತ್ವಾ **"ಸ್ವೇವಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। ತದೇಕದೇಸೋ ಪನ ಕಾಮಾವಚರಚಿತ್ತಸಙ್ಖಾರೋವ ತೇರಸನ್ನಂ ನವನ್ನಞ್ಚ ಪಚ್ಚಯೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಏಕದೇಸಪಚ್ಚಯಭಾವೇನ ಹಿ ಸಮುದಾಯೋ ವುತ್ತೋತಿ।

ಯತ್ಥ ಚ ವಿತ್ಥಾರಪ್ಪಕಾಸನಂ ಕತಂ, ತತೋ ಭವತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಮುಖಮತ್ತಪ್ಪಕಾಸನಂ ಕಾತುಕಾಮೋ ಆಹ **"ಆದಿತೋ ಪಟ್ಠಾಯಾ"**ತಿ। ತೇನ "ದ್ವೀಸು ಭವೇಸೂ"ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। **ತತಿಯಜ್ಝಾನಭೂಮಿವಸೇನಾತಿ** ಏತೇನ ಏಕತ್ತಕಾಯಏಕತ್ತಸಞ್ಞೀಸಾಮಞ್ಞೇನ ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಭೂಮಿ ಚ ಅಸಞ್ಞಾರುಪ್ಪವಜ್ಜಾ ಗಹಿತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। **ಯಥಾಸಮ್ಭವನ್ತಿ** ಏಕವೀಸತಿಯಾ ಕಾಮಾವಚರರೂಪಾವಚರಕುಸಲವಿಪಾಕೇಸು ಚುದ್ದಸನ್ನಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ ಪವತ್ತೇ ಚ, ಸತ್ತನ್ನಂ ಪವತ್ತೇ ಏವ। ಅಯಂ ಯಥಾಸಮ್ಭವೋ।

**ಚತುನ್ನಂ ವಿಞ್ಞಾಣಾನನ್ತಿ** ಭವಾದಯೋ ಅಪೇಕ್ಖಿತ್ವಾ ವುತ್ತಂ, ಚತೂಸು ಅನ್ತೋಗಧಾನಂ ಪನ ತಿಣ್ಣಂ ವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ ತೀಸು ವಿಞ್ಞಾಣಟ್ಠಿತೀಸು ಚ ಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ಯೋಜೇತಬ್ಬೋ, ಅವಿಞ್ಞಾಣಕೇ ಸತ್ತಾವಾಸೇ ಸಙ್ಖಾರಪಚ್ಚಯಾ ವಿಞ್ಞಾಣೇ ಅವಿಜ್ಜಮಾನೇಪಿ ತಸ್ಸ ಸಙ್ಖಾರಹೇತುಕತ್ತಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಅಪಿಚಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। ಏತಸ್ಮಿಞ್ಚ ಮುಖಮತ್ತಪ್ಪಕಾಸನೇ ಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರಾದೀನಂ ದುಗ್ಗತಿಆದೀಸು ಪವತ್ತಿಯಂ ಕುಸಲವಿಪಾಕಾದಿವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ ಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ಭವೇಸು ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವಿಞ್ಞಾಯತೀತಿ ನ ವುತ್ತೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ವಿಞ್ಞಾಣಪದನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**ನಾಮರೂಪಪದನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ**

೨೨೮. ಸುತ್ತನ್ತಾಭಿಧಮ್ಮೇಸು ನಾಮರೂಪದೇಸನಾವಿಸೇಸೋ **ದೇಸನಾಭೇದೋ**। **ತಯೋ ಖನ್ಧಾತಿ** ಏತಂ ಯದಿಪಿ ಪಾಳಿಯಂ ನತ್ಥಿ, ಅತ್ಥತೋ ಪನ ವುತ್ತಮೇವ ಹೋತೀತಿ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಅಣ್ಡಜಾನಞ್ಚ ಅಭಾವಕಾನನ್ತಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। **ಸನ್ತತಿಸೀಸಾನೀತಿ** ಕಲಾಪಸನ್ತಾನಮೂಲಾನಿ। ಯದಿಪಿ ವಿಕಾರರೂಪಾನಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿಕ್ಖಣೇ ನ ಸನ್ತಿ, ಲಕ್ಖಣಪರಿಚ್ಛೇದರೂಪಾನಿ ಪನ ಸನ್ತೀತಿ ತಾನಿ ಅಪರಿನಿಪ್ಫನ್ನಾನಿ ಪರಮತ್ಥತೋ ವಿವಜ್ಜೇನ್ತೋ ಆಹ **"ರೂಪರೂಪತೋ"**ತಿ।

**ಕಾಮಭವೇ ಪನ ಯಸ್ಮಾ ಸೇಸಓಪಪಾತಿಕಾನ**ನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಕಾಮಭವೇ "ಓಪಪಾತಿಕಾ"ತಿ ವುತ್ತಾ ನ ಸನ್ತಿ, ಯೇನ ಸೇಸಗ್ಗಹಣಂ ಸಾತ್ಥಕಂ ಭವೇಯ್ಯ, ಅಣ್ಡಜಗಬ್ಭಸೇಯ್ಯಕೇಹಿ ಪನ ಓಪಪಾತಿಕಸಂಸೇದಜಾ ಸೇಸಾ ಹೋನ್ತೀತಿ ಸೇಸಗ್ಗಹಣಂ ಕತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಅಥ ವಾ ಬ್ರಹ್ಮಕಾಯಿಕಾದಿಕೇಹಿ ಓಪಪಾತಿಕೇಹಿ ವುತ್ತೇಹಿ ಸೇಸೇ ಸನ್ಧಾಯ **"ಸೇಸಓಪಪಾತಿಕಾನ"**ನ್ತಿ ಆಹ। ತೇ ಪನ ಅರೂಪಿನೋಪಿ ಸನ್ತೀತಿ **"ಕಾಮಭವೇ"**ತಿ ವುತ್ತಂ, ಅಪರಿಪುಣ್ಣಾಯತನಾನಂ ಪನ ನಾಮರೂಪಂ ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ ರೂಪಮಿಸ್ಸಕವಿಞ್ಞಾಣನಿದ್ದೇಸೇ ವುತ್ತನಯೇನ ಸಕ್ಕಾ ಧಮ್ಮಗಣನಾತೋ ವಿಞ್ಞಾತುನ್ತಿ ನ ವುತ್ತನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

ಅವಕಂಸತೋ ದ್ವೇ ಅಟ್ಠಕಾನೇವ ಉತುಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾನಿ ಹೋನ್ತೀತಿ ಸಸದ್ದಕಾಲಂ ಸನ್ಧಾಯ **"ಉಕ್ಕಂಸತೋ ದ್ವಿನ್ನಂ ನವಕಾನ"**ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। **ಪುಬ್ಬೇ**ತಿ ಖನ್ಧವಿಭಙ್ಗೇತಿ ವದನ್ತಿ। ತತ್ಥ ಹಿ "ಏಕೇಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣೇ ತಿಕ್ಖತ್ತುಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನ"ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ಇಧೇವ ವಾ ವುತ್ತಂ ಸನ್ತತಿದ್ವಯಾದಿಕಂ ಸತ್ತಕಪರಿಯೋಸಾನಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ **"ಪುಬ್ಬೇ ವುತ್ತಂ ಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನಂ ಸತ್ತತಿವಿಧ"**ನ್ತಿ, ತಂ ಪನುಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ಏಕೇಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣೇ ತಿಕ್ಖತ್ತುಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ಇಮಿನಾಧಿಪ್ಪಾಯೇನ ವುತ್ತಂ "ಏಕೇಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣೇ ತಿಕ್ಖತ್ತುಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನ"ನ್ತಿ। **ಚತುದ್ದಿಸಾ ವವತ್ಥಾಪಿತಾ**ತಿ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಸಂಸಟ್ಠಸೀಸಾ ಮೂಲೇನ ಚತೂಸು ದಿಸಾಸು ವವತ್ಥಾಪಿತಾ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಆಲಿಙ್ಗೇತ್ವಾ ಠಿತಾ ಭಿನ್ನವಾಹನಿಕಾ ವಿಯ।

**ಪಞ್ಚವೋಕಾರಭವೇ ಚ ಪವತ್ತಿಯ**ನ್ತಿ ರೂಪಾಜನಕಕಮ್ಮಜಂ ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಪ್ಪವತ್ತಿಕಾಲಂ ಸಹಜಾತವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಞ್ಚ ಸನ್ಧಾಯಾಹ। ತದಾ ಹಿ ತತೋ ನಾಮಮೇವ ಹೋತೀತಿ, ಕಮ್ಮವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಾ ಪನ ಸದಾಪಿ ಉಭಯಂ ಹೋತೀತಿ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುಂ, ಪಚ್ಛಾಜಾತವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಾ ಚ ರೂಪಂ ಉಪತ್ಥದ್ಧಂ ಹೋತೀತಿ। **ಅಸಞ್ಞೇಸೂ**ತಿಆದಿ ಕಮ್ಮವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ, **ಪಞ್ಚವೋಕಾರಭವೇ ಚ ಪವತ್ತಿಯ**ನ್ತಿ ಭವಙ್ಗಾದಿಜನಕಕಮ್ಮತೋ ಅಞ್ಞೇನ ರೂಪುಪ್ಪತ್ತಿಕಾಲಂ ನಿರೋಧಸಮಾಪತ್ತಿಕಾಲಂ ಭವಙ್ಗಾದಿಉಪ್ಪತ್ತಿಕಾಲತೋ ಅಞ್ಞಕಾಲಞ್ಚ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತನ್ತಿ ಯುತ್ತಂ। ಭವಙ್ಗಾದಿಉಪ್ಪತ್ತಿಕಾಲೇ ಹಿ ತಂಜನಕೇನೇವ ಕಮ್ಮುನಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ರೂಪಂ, ಸೋ ಚ ವಿಪಾಕೋ ಕಮ್ಮವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀತಿ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುಂ। ಸಹಜಾತವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಾನಪೇಕ್ಖಮ್ಪಿ ಹಿ ಪವತ್ತಿಯಂ ಕಮ್ಮೇನ ಪವತ್ತಮಾನಂ ರೂಪಂ ನಾಮಞ್ಚ ನ ಕಮ್ಮವಿಞ್ಞಾಣಾನಪೇಕ್ಖಂ ಹೋತೀತಿ। **ಸಬ್ಬತ್ಥಾ**ತಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ ಪವತ್ತೇ ಚ। ಸಹಜಾತವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಾ ನಾಮರೂಪಂ, ಕಮ್ಮವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಾ ಚ ನಾಮರೂಪಞ್ಚ ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। **ನಾಮಞ್ಚ ರೂಪಞ್ಚ ನಾಮರೂಪಞ್ಚ ನಾಮರೂಪ**ನ್ತಿ ಏತ್ಥ ನಾಮರೂಪ-ಸದ್ದೋ ಅತ್ತನೋ ಏಕದೇಸೇನ ನಾಮ-ಸದ್ದೇನ ನಾಮ-ಸದ್ದಸ್ಸ ಸರೂಪೋ, ರೂಪ-ಸದ್ದೇನ ಚ ರೂಪ-ಸದ್ದಸ್ಸ, ತಸ್ಮಾ "ಸರೂಪಾನಂ ಏಕಸೇಸೋ"ತಿ ನಾಮರೂಪ-ಸದ್ದಸ್ಸ ಠಾನಂ ಇತರೇಸಞ್ಚ ನಾಮರೂಪ-ಸದ್ದಾನಂ ಅದಸ್ಸನಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

ವಿಪಾಕತೋ ಅಞ್ಞಂ **ಅವಿಪಾಕಂ**। ಯತೋ ದ್ವಿಧಾ ಮತಂ, ತತೋ ಯುತ್ತಮೇವ ಇದನ್ತಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। **ಕುಸಲಾದಿಚಿತ್ತಕ್ಖಣೇತಿ ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಅಕುಸಲಕಿರಿಯಚಿತ್ತಕ್ಖಣೇ ವಿಯ ವಿಪಾಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣೇಪಿ ವಿಪಾಕಾಜನಕಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನಂ ಸಙ್ಗಹಿತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ವಿಪಾಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣೇ ಪನ ಅಭಿಸಙ್ಖಾರವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಾ ಪುಬ್ಬೇ ವುತ್ತನಯೇನ ಉಭಯಞ್ಚ ಉಪಲಬ್ಭತೀತಿ ತಾದಿಸವಿಪಾಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣವಜ್ಜನತ್ಥಂ **"ಕುಸಲಾದಿಚಿತ್ತಕ್ಖಣೇ"**ತಿ ವುತ್ತಂ।

**ಸುತ್ತನ್ತಿಕಪರಿಯಾಯೇನಾ**ತಿ ಪಟ್ಠಾನೇ ರೂಪಾನಂ ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯಸ್ಸ ಅವುತ್ತತ್ತಾ ವುತ್ತಂ, ಸುತ್ತನ್ತೇ ಪನ "ಯಸ್ಮಿಂ ಸತಿ ಯಂ ಹೋತಿ, ಅಸತಿ ಚ ನ ಹೋತಿ, ಸೋ ತಸ್ಸ ಉಪನಿಸ್ಸಯೋ ನಿದಾನಂ ಹೇತು ಪಭವೋ"ತಿ ಕತ್ವಾ "ವಿಞ್ಞಾಣೂಪನಿಸಂ ನಾಮರೂಪ"ನ್ತಿ ರೂಪಸ್ಸ ಚ ವಿಞ್ಞಾಣೂಪನಿಸ್ಸಯತಾ ವುತ್ತಾ। ವನಪತ್ಥಪರಿಯಾಯೇ ಚ ವನಸಣ್ಡಗಾಮನಿಗಮನಗರಜನಪದಪುಗ್ಗಲೂಪನಿಸ್ಸಯೋ ಇರಿಯಾಪಥವಿಹಾರೋ, ತತೋ ಚ ಚೀವರಾದೀನಂ ಜೀವಿತಪರಿಕ್ಖಾರಾನಂ ಕಸಿರೇನ ಚ ಅಪ್ಪಕಸಿರೇನ ಚ ಸಮುದಾಗಮನಂ ವುತ್ತಂ, ನ ಚ ವನಸಣ್ಡಾದಯೋ ಆರಮ್ಮಣೂಪನಿಸ್ಸಯಾದಿಭಾವಂ ಇರಿಯಾಪಥಾನಂ ಚೀವರಾದಿಸಮುದಾಗಮನಸ್ಸ ಚ ಭಜನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ವಿನಾ ಅಭಾವೋ ಏವ ಚ ಸುತ್ತನ್ತಪರಿಯಾಯತೋ ಉಪನಿಸ್ಸಯಭಾವೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ನಾಮಸ್ಸ ಅಭಿಸಙ್ಖಾರವಿಞ್ಞಾಣಂ ಕಮ್ಮಾರಮ್ಮಣಪಟಿಸನ್ಧಿಆದಿಕಾಲೇ

ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯೋವ ಹೋತೀತಿ ವತ್ತಬ್ಬಮೇವ ನತ್ಥೀತಿ ರೂಪಸ್ಸೇವ ಸುತ್ತನ್ತಿಕಪರಿಯಾಯತೋ ಏಕಧಾ ಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ವುತ್ತೋ। ಸಸಂಸಯಸ್ಸ ಹಿ ರೂಪಸ್ಸ ತಂಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀತಿ ವುತ್ತೇ ನಾಮಸ್ಸ ಹೋತೀತಿ ವತ್ತಬ್ಬಮೇವ ನತ್ಥೀತಿ।

ಪವತ್ತಸ್ಸ ಪಾಕಟತ್ತಾ ಅಪಾಕಟಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಪುಚ್ಛತಿ **"ಕಥಂ ಪನೇತ"**ನ್ತಿಆದಿನಾ। ಸುತ್ತತೋ ನಾಮಂ, ಯುತ್ತಿತೋ ರೂಪಂ ವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಾ ಹೋತೀತಿ ಜಾನಿತಬ್ಬಂ। ಯುತ್ತಿತೋ ಸಾಧೇತ್ವಾ ಸುತ್ತೇನ ತಂ ದಳ್ಹಂ ಕರೋನ್ತೋ **"ಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನಸ್ಸಪಿ ಹೀ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। **ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಸ್ಸೇವಾತಿ** ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಸ್ಸ ವಿಯ। ಯಸ್ಮಾ ನಾಮರೂಪಮೇವ ಪವತ್ತಮಾನಂ ದಿಸ್ಸತಿ, ತಸ್ಮಾ ತದೇವ ವದನ್ತೇನ ಅನುತ್ತರಂ ಧಮ್ಮಚಕ್ಕಂ ಪವತ್ತಿತಂ। ಸುಞ್ಞತಾಪಕಾಸನಞ್ಹಿ ಧಮ್ಮಚಕ್ಕಪ್ಪವತ್ತನನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ನಾಮರೂಪಮತ್ತತಾವಚನೇನೇವ ವಾ ಪವತ್ತಿಯಾ ದುಕ್ಖಸಚ್ಚಮತ್ತತಾ ವುತ್ತಾ, ದುಕ್ಖಸಚ್ಚಪ್ಪಕಾಸನೇನ ಚ ತಸ್ಸ ಸಮುದಯೋ, ತಸ್ಸ ಚ ನಿರೋಧೋ, ನಿರೋಧಗಾಮೀ ಚ ಮಗ್ಗೋ ಪಕಾಸಿತೋ ಏವ ಹೋತಿ। ಅಹೇತುಕಸ್ಸ ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಹೇತುನಿರೋಧಾ, ಅನಿರುಜ್ಝನಕಸ್ಸ ಚ ಅಭಾವಾ, ನಿರೋಧಸ್ಸ ಚ ಉಪಾಯೇನ ವಿನಾ ಅನಧಿಗನ್ತಬ್ಬತ್ತಾತಿ ಚತುಸಚ್ಚಪ್ಪಕಾಸನಂ ಧಮ್ಮಚಕ್ಕಪ್ಪವತ್ತನಂ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ।

ನಾಮರೂಪಪದನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ಸಳಾಯತನಪದನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೨೨೯. **ನಿಯಮತೋತಿ** ಚ ಇದಂ ಚತುನ್ನಂ ಭೂತಾನಂ, ಛನ್ನಂ ವತ್ಥೂನಂ, ಜೀವಿತಸ್ಸ ಚ ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ ಸಹಜಾತನಿಸ್ಸಯಪುರೇಜಾತಇನ್ದ್ರಿಯಾದಿನಾ ಏಕನ್ತೇನ ಸಳಾಯತನಸ್ಸ ಪವತ್ತಮಾನಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಭಾವಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ। ರೂಪಾಯತನಾದೀನಂ ಪನ ಸಹಜಾತನಿಸ್ಸಯಾನುಪಾಲನಭಾವೋ ನತ್ಥೀತಿ ಅಗ್ಗಹಣಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಆರಮ್ಮಣಾರಮ್ಮಣಪುರೇಜಾತಾದಿಭಾವೋ ಚ ತೇಸಂ ನ ಸನ್ತತಿಪರಿಯಾಪನ್ನಾನಮೇವ, ನ ಚ ಚಕ್ಖಾದೀನಂ ವಿಯ ಏಕಪ್ಪಕಾರೇನೇವಾತಿ ಅನಿಯಮತೋ ಪಚ್ಚಯಭಾವೋ। **ನಿಯಮತೋ...ಪೇ॰... ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯನ್ತಿ ಏವ**ನ್ತಿ ಏತ್ಥ **ಏವಂ**-ಸದ್ದೇನ ವಾ ರೂಪಾಯತನಾದೀನಮ್ಪಿ ಸಙ್ಗಹೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। **ಛಟ್ಠಾಯತನಞ್ಚ ಸಳಾಯತನಞ್ಚ ಸಳಾಯತನ**ನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಯದಿಪಿ ಛಟ್ಠಾಯತನಸಳಾಯತನ-ಸದ್ದಾನಂ ಸದ್ದತೋ ಸರೂಪತಾ ನತ್ಥಿ, ಅತ್ಥತೋ ಪನ ಸಳಾಯತನೇಕದೇಸೋವ ಛಟ್ಠಾಯತನನ್ತಿ ಏಕದೇಸಸರೂಪತಾ ಅತ್ಥೀತಿ ಏಕದೇಸಸರೂಪೇಕಸೇಸೋ ಕತೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಅತ್ಥತೋಪಿ ಹಿ ಸರೂಪಾನಂ ಏಕದೇಸಸರೂಪೇಕಸೇಸಂ ಇಚ್ಛನ್ತಿ "ವಜ್ಜೋ ಚ ಕುಟಿಲೋ ಚ ಕುಟಿಲಾ"ತಿ, ತಸ್ಮಾ ಅತ್ಥತೋ ಏಕದೇಸಸರೂಪಾನಞ್ಚ ಏಕಸೇಸೇನ ಭವಿತಬ್ಬನ್ತಿ।

ಅಥ ವಾ ಛಟ್ಠಾಯತನಞ್ಚ ಮನಾಯತನಞ್ಚ ಛಟ್ಠಾಯತನನ್ತಿ ವಾ, ಮನಾಯತನನ್ತಿ ವಾ, ಛಟ್ಠಾಯತನಞ್ಚ ಛಟ್ಠಾಯತನಞ್ಚ ಛಟ್ಠಾಯತನನ್ತಿ ವಾ, ಮನಾಯತನಞ್ಚ ಮನಾಯತನಞ್ಚ ಮನಾಯತನನ್ತಿ ವಾ ಏಕಸೇಸಂ ಕತ್ವಾ ಚಕ್ಖಾದೀಹಿ ಸಹ "ಸಳಾಯತನ"ನ್ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ತಮೇವ ಏಕಸೇಸಂ ನಾಮಮತ್ತಪಚ್ಚಯಸ್ಸ, ನಾಮರೂಪಪಚ್ಚಯಸ್ಸ ಚ ಮನಾಯತನಸ್ಸ ವಸೇನ ಕತಂ ಅತ್ಥತೋ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ **"ಛಟ್ಠಾಯತನಞ್ಚ ಸಳಾಯತನಞ್ಚ ಸಳಾಯತನನ್ತಿ ಏವಂ ಕತೇಕಸೇಸಸ್ಸಾ"**ತಿ। ಯಥಾವುತ್ತೋಪಿ ಹಿ ಏಕಸೇಸೋ ಅತ್ಥತೋ ಛಟ್ಠಾಯತನಞ್ಚ ಸಳಾಯತನಞ್ಚಾತಿ ಏವಂ ಕತೋ ನಾಮ ಹೋತೀತಿ। ಸಬ್ಬತ್ಥ ಚ ಏಕಸೇಸೇ ಕತೇ ಏಕವಚನನಿದ್ದೇಸೋ ಕತೇಕಸೇಸಾನಂ ಸಳಾಯತನಾದಿಸದ್ದವಚನೀಯತಾಸಾಮಞ್ಞವಸೇನ ಕತೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। **ಅಬ್ಯಾಕತವಾರೇ ವಕ್ಖತೀತಿ** ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಅಕುಸಲವಾರೇ ಕುಸಲವಾರೇ ಚ "ನಾಮಪಚ್ಚಯಾ ಛಟ್ಠಾಯತನ"ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ, ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯೇ ಪನ ವಿಪಾಕಛಟ್ಠಾಯತನಮೇವ ಗಹಿತನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನ ಅಬ್ಯಾಕತವಾರಮೇವ ಸಾಧಕಭಾವೇನ ಉದಾಹಟನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಪಚ್ಚಯನಯೇ ಪನ "ಛಟ್ಠಾ ಹೋತಿ ತಂ ಅವಕಂಸತೋ"ತಿಆದಿನಾ ಅವಿಪಾಕಸ್ಸಪಿ ಪಚ್ಚಯೋ ಉದ್ಧಟೋ, ಸೋ ನಿರವಸೇಸಂ ವತ್ತುಕಾಮತಾಯ

ಉದ್ಧಟೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। **ಇಧ ಸಙ್ಗಹಿತನ್ತಿ** ಇಧ ಏಕಸೇಸನಯೇನ ಸಙ್ಗಹಿತಂ, ತತ್ಥ ಅಬ್ಯಾಕತವಾರೇ ಲೋಕಿಯವಿಪಾಕಭಾಜನೀಯೇ ವಿಭತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

**ನೇಯ್ಯನ್ತಿ** ಞೇಯ್ಯಂ। **ಉಕ್ಕಂಸಾವಕಂಸೋತಿ** ಏತ್ಥ ಸತ್ತಧಾ ಪಚ್ಚಯಭಾವತೋ ಉಕ್ಕಂಸೋ ಅಟ್ಠಧಾ ಪಚ್ಚಯಭಾವೋ, ತತೋ ಪನ ನವಧಾ ತತೋ ವಾ ದಸಧಾತಿ ಅಯಂ ಉಕ್ಕಂಸೋ, ಅವಕಂಸೋ ಪನ ದಸಧಾ ಪಚ್ಚಯಭಾವತೋ ನವಧಾ ಪಚ್ಚಯಭಾವೋ, ತತೋ ಅಟ್ಠಧಾ, ತತೋ ಸತ್ತಧಾತಿ ಏವಂ ವೇದಿತಬ್ಬೋ, ನ ಪನ ಸತ್ತಧಾ ಪಚ್ಚಯಭಾವತೋ ಏವ ದ್ವೇಪಿ ಉಕ್ಕಂಸಾವಕಂಸಾ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ ತತೋ ಅವಕಂಸಾಭಾವತೋತಿ।

**ಹದಯವತ್ಥುನೋ ಸಹಾಯಂ ಹುತ್ವಾತಿ** ಏತೇನ ಅರೂಪೇ ವಿಯ ಅಸಹಾಯಂ ನಾಮಂ ನ ಹೋತಿ, ಹದಯವತ್ಥು ಚ ನಾಮೇನ ಸಹ ಛಟ್ಠಾಯತನಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀತಿ ಏತ್ತಕಮೇವ ದಸ್ಸೇತಿ, ನ ಪನ ಯಥಾ ಹದಯವತ್ಥು ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ತಥಾ ನಾಮಮ್ಪೀತಿ ಅಯಮತ್ಥೋ ಅಧಿಪ್ಪೇತೋ। ವತ್ಥು ಹಿ ವಿಪ್ಪಯುತ್ತಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ನ ನಾಮಂ, ನಾಮಞ್ಚ ವಿಪಾಕಹೇತಾದಿಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ನ ವತ್ಥೂತಿ। ಪವತ್ತೇ ಅರೂಪಧಮ್ಮಾ ಕಮ್ಮಜರೂಪಸ್ಸ ಠಿತಿಪ್ಪತ್ತಸ್ಸೇವ ಪಚ್ಚಯಾ ಹೋನ್ತಿ, ನ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಸ್ಸಾತಿ ವಿಪ್ಪಯುತ್ತಅತ್ಥಿಅವಿಗತಾ ಚ ಪಚ್ಛಾಜಾತವಿಪ್ಪಯುತ್ತಾದಯೋ ಏವ ಚಕ್ಖಾದೀನಂ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ।

**ಅವಸೇಸಮನಾಯತನಸ್ಸಾತಿ** ಏತ್ಥ "ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಭವೇ ಪನಾ"ತಿ ಏತಸ್ಸ ಅನುವತ್ತಮಾನತ್ತಾ ಪಞ್ಚವೋಕಾರಭವೇ ಏವ ಪವತ್ತಮಾನಂ ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣೇಹಿ ಅವಸೇಸಮನಾಯತನಂ ವುತ್ತನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ನಾಮರೂಪಸ್ಸ ಸಹಜಾತಾದಿಸಾಧಾರಣಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾದಿಅಸಾಧಾರಣಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ಚ ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ ಯೋಜೇತಬ್ಬೋ।

ಸಳಾಯತನಪದನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

### ಫಸ್ಸಪದನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೨೩೦. "ಛಟ್ಠಾಯತನಪಚ್ಚಯಾ ಫಸ್ಸೋ"ತಿ ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯಪಾಳಿ ಆರುಪ್ಪಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಾತಿ **"ಛಟ್ಠಾಯತನಪಚ್ಚಯಾ ಫಸ್ಸೋತಿ ಪಾಳಿಅನುಸಾರತೋ"**ತಿ ಆಹ। **ಅಜ್ಝತ್ತನ್ತಿ** ಸಸನ್ತತಿಪರಿಯಾಪನ್ನಮೇವ ಗಣ್ಹಾತಿ। ತಞ್ಹಿ ಸಸನ್ತತಿಪರಿಯಾಪನ್ನಕಮ್ಮನಿಬ್ಬತ್ತಂ ತಾದಿಸಸ್ಸ ಫಸ್ಸಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ರೂಪಾದೀನಿ ಪನ ಬಹಿದ್ಧಾ ಅನುಪಾದಿನ್ನಾನಿ ಚ ಫಸ್ಸಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಂ ಹೋನ್ತಿ, ನ ತಾನಿ ಚಕ್ಖಾದೀನಿ ವಿಯ ಸಸನ್ತತಿಪರಿಯಾಪನ್ನಕಮ್ಮಕಿಲೇಸನಿಮಿತ್ತಪವತ್ತಿಭಾವೇನ ಫಸ್ಸಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋತಿ ಪಠಮಾಚರಿಯವಾದೇ ನ ಗಹಿತಾನಿ, ದುತಿಯಾಚರಿಯವಾದೇ ಪನ ಯಥಾ ತಥಾ ವಾ ಪಚ್ಚಯಭಾವೇ ಸತಿ ನ ಸಕ್ಕಾ ವಜ್ಜೇತುನ್ತಿ ಗಹಿತಾನೀತಿ।

ಯದಿ ಸಬ್ಬಾಯತನೇಹಿ ಏಕೋ ಫಸ್ಸೋ ಸಮ್ಭವೇಯ್ಯ, "ಸಳಾಯತನಪಚ್ಚಯಾ ಫಸ್ಸೋ"ತಿ ಏಕಸ್ಸ ವಚನಂ ಯುಜ್ಜೇಯ್ಯ। ಅಥಾಪಿ ಏಕಮ್ಹಾ ಆಯತನಾ ಸಬ್ಬೇ ಫಸ್ಸಾ ಸಮ್ಭವೇಯ್ಯುಂ, ತಥಾಪಿ ಸಬ್ಬಾಯತನೇಹಿ ಸಬ್ಬಫಸ್ಸಸಮ್ಭವತೋ ಆಯತನಭೇದೇನ ಫಸ್ಸಭೇದೋ ನತ್ಥೀತಿ ತದಭೇದವಸೇನ ಏಕಸ್ಸ ವಚನಂ ಯುಜ್ಜೇಯ್ಯ, ತಥಾ ಪನ ಅಸಮ್ಭವತೋ ನ ಯುತ್ತನ್ತಿ ಚೋದೇತಿ **"ನ ಸಬ್ಬಾಯತನೇಹೀ"**ತಿಆದಿನಾ। ಅಞ್ಞಸ್ಸಪಿ ವಾ ಅಸಮ್ಭವನ್ತಸ್ಸ ವಿಧಾನಸ್ಸ ಬೋಧನತ್ಥಮೇವ **"ನಾಪಿ ಏಕಮ್ಹಾ ಆಯತನಾ ಸಬ್ಬೇ ಫಸ್ಸಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ, "ನ ಸಬ್ಬಾಯತನೇಹಿ ಏಕೋ ಫಸ್ಸೋ ಸಮ್ಭೋತೀ"ತಿ ಇದಮೇವ ಪನ ಏಕಫಸ್ಸವಚನಸ್ಸ ಅಯುತ್ತದೀಪಕಂ ಕಾರಣನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ನಿದಸ್ಸನವಸೇನ ವಾ ಏತಂ ವುತ್ತಂ, ನಾಪಿ ಏಕಮ್ಹಾ ಆಯತನಾ ಸಬ್ಬೇ ಫಸ್ಸಾ ಸಮ್ಭೋನ್ತಿ, ಏವಂ ನ ಸಬ್ಬಾಯತನೇಹಿ ಏಕೋ ಫಸ್ಸೋ ಸಮ್ಭೋತಿ, ತಸ್ಮಾ ಏಕಸ್ಸ ವಚನಂ ಅಯುತ್ತನ್ತಿ। ಪರಿಹಾರಂ ಪನ ಅನೇಕಾಯತನೇಹಿ ಏಕಫಸ್ಸಸ್ಸ ಸಮ್ಭವತೋತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ತತ್ರಿದಂ ವಿಸ್ಸಜ್ಜನ"**ನ್ತಿಆದಿಮಾಹ। ಏಕೋಪಿ ಅನೇಕಾಯತನಪ್ಪಭವೋ **ಏಕೋಪನೇಕಾಯತನಪ್ಪಭವೋ**। ಛಧಾಪಚ್ಚಯತ್ತೇ ಪಞ್ಚವಿಭಾವಯೇತಿ ಏವಂ ಸೇಸೇಸುಪಿ ಯೋಜನಾ। **ತಥಾ ಚಾತಿ**

ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾನಿ ರೂಪಾದೀನಿ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಞ್ಚ ಧಮ್ಮಾಯತನಪರಿಯಾಪನ್ನಂ ರೂಪರೂಪಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ। **ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯಮತ್ತೇನಾ**ತಿ ತಂ ಸಬ್ಬಂ ಅಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ಅಞ್ಞಞ್ಚ ಧಮ್ಮಾಯತನಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ।

ಫಸ್ಸಪದನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

### ವೇದನಾಪದನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

**೨೩೧**. ‘‘ಸೇಸಾನ’’ನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಸ್ಸ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಾದಯೋ ಪಞ್ಚ ಯದಿಪಿ ಅನನ್ತರಾದೀಹಿಪಿ ಪಚ್ಚಯಾ ಹೋನ್ತಿ, ಅನನ್ತರಾದೀನಂ ಪನ ಉಪನಿಸ್ಸಯೇ ಅನ್ತೋಗಧತ್ತಾ ಸನ್ತೀರಣತದಾರಮ್ಮಣಾನಞ್ಚ ಸಾಧಾರಣಸ್ಸ ತಸ್ಸ ವಸೇನ **‘‘ಏಕಧಾ’’**ತಿ ವುತ್ತಂ।

ತೇಭೂಮಕವಿಪಾಕವೇದನಾನಮ್ಪಿ ಸಹಜಾತಮನೋಸಮ್ಫಸ್ಸಸಙ್ಖಾತೋ ಸೋ ಫಸ್ಸೋ ಅಟ್ಠಧಾ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀತಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। ಪಚ್ಚಯಂ ಅನುಪಾದಿನ್ನಮ್ಪಿ ಕೇಚಿ ಇಚ್ಛನ್ತೀತಿ **‘‘ಯಾ ಪನಾ’’**ತಿಆದಿನಾ ಮನೋದ್ವಾರಾವಜ್ಜನಫಸ್ಸಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ವುತ್ತೋ, ತಞ್ಚ ಮುಖಮತ್ತದಸ್ಸನತ್ಥಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಏತೇನ ನಯೇನ ಸಬ್ಬಸ್ಸ ಅನನ್ತರಸ್ಸ ಅನಾನನ್ತರಸ್ಸ ಚ ಫಸ್ಸಸ್ಸ ತಸ್ಸಾ ತಸ್ಸಾ ವಿಪಾಕವೇದನಾಯ ಉಪನಿಸ್ಸಯತಾ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾತಿ।

ವೇದನಾಪದನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

### ತಣ್ಹಾಪದನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

**೨೩೨**. **ಮಮತ್ತೇನಾ**ತಿ ಸಮ್ಪಿಯಾಯಮಾನೇನ, ಅಸ್ಸಾದನತಣ್ಹಾಯಾತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ತತ್ಥ ಪುತ್ತೋ ವಿಯ ವೇದನಾ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ, ಖೀರಾದಯೋ ವಿಯ ವೇದನಾಯ ಪಚ್ಚಯಭೂತಾ ರೂಪಾದಯೋ, ಖೀರಾದಿದಾಯಿಕಾ ಧಾತಿ ವಿಯ ರೂಪಾದಿಛಳಾರಮ್ಮಣದಾಯಕಾ ಚಿತ್ತಕಾರಾದಯೋ ಛ। ತತ್ಥ ವೇಜ್ಜೋ ರಸಾಯನೋಜಾವಸೇನ ತದುಪತ್ಥಮ್ಭಿತಜೀವಿತವಸೇನ ಚ ಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ದಾಯಕೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಮತ್ತಮೇವ ಹೋತಿ, ನ ಉಪನಿಸ್ಸಯೋ ವಿಯ ಉಪ್ಪಾದಕೋತಿ ಉಪ್ಪಾದಕಸ್ಸ ಉಪನಿಸ್ಸಯಸ್ಸೇವ ವಸೇನ **‘‘ಏಕಧಾವಾ’’**ತಿ ವುತ್ತಂ। ಉಪನಿಸ್ಸಯೇನ ವಾ ಆರಮ್ಮಣೂಪನಿಸ್ಸಯೋ ಸಙ್ಗಹಿತೋ, ತೇನ ಚ ಆರಮ್ಮಣಭಾವೇನ ತಂಸಭಾವೋ ಅಞ್ಞೋಪಿ ಆರಮ್ಮಣಭಾವೋ ದೀಪಿತೋ ಹೋತೀತಿ ಉಪನಿಸ್ಸಯವಸೇನೇವ ಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ವುತ್ತೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

**ಯಸ್ಮಾ ವಾ**ತಿಆದಿನಾ ನ ಕೇವಲಂ ವಿಪಾಕಸುಖವೇದನಾ ಏವ, ತಿಸ್ಸೋಪಿ ಪನ ವೇದನಾ ವಿಪಾಕಾ ವಿಸೇಸೇನ ತಣ್ಹಾಯ ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೋ, ಅವಿಸೇಸೇನ ಇತರಾ ಚಾತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। **ಉಪೇಕ್ಖಾ ಪನ ಸನ್ತತ್ತಾ, ಸುಖಮಿಚ್ಚೇವ ಭಾಸಿತಾ**ತಿ ತಸ್ಮಾ ಸಾಪಿ ಭಿಯ್ಯೋ ಇಚ್ಛನವಸೇನ ತಣ್ಹಾಯ ಉಪನಿಸ್ಸಯೋತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ । ಉಪೇಕ್ಖಾ ಪನ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಭೂತಾ ಅನಿಟ್ಠತ್ತಾ ದುಕ್ಖೇ ಅವರೋಧೇತಬ್ಬಾ, ಇತರಾ ಇಟ್ಠತ್ತಾ ಸುಖೇತಿ ಸಾ ದುಕ್ಖಂ ವಿಯ ಸುಖಂ ವಿಯ ಚ ಉಪನಿಸ್ಸಯೋ ಹೋತೀತಿ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುನ್ತಿ। ‘‘ವೇದನಾಪಚ್ಚಯಾ ತಣ್ಹಾ’’ತಿ ವಚನೇನ ಸಬ್ಬಸ್ಸ ವೇದನಾವತೋ ಪಚ್ಚಯಸ್ಸ ಅತ್ಥಿತಾಯ ತಣ್ಹುಪ್ಪತ್ತಿಪ್ಪಸಙ್ಗೇ ತಂನಿವಾರಣತ್ಥಮಾಹ **‘‘ವೇದನಾಪಚ್ಚಯಾ ಚಾಪೀ’’**ತಿಆದಿ।

ನನು ‘‘ಅನುಸಯಸಹಾಯಾ ವೇದನಾ ತಣ್ಹಾಯ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀ’’ತಿ ವಚನಸ್ಸ ಅಭಾವಾ ಅತಿಪ್ಪಸಙ್ಗನಿವತ್ತನಂ ನ ಸಕ್ಕಾ ಕಾತುನ್ತಿ? ನ, ವಟ್ಟಕಥಾಯ ಪವತ್ತತ್ತಾ। ವಟ್ಟಸ್ಸ ಹಿ ಅನುಸಯವಿರಹೇ ಅಭಾವತೋ ಅನುಸಯಸಹಿತಾಯೇವ ಪಚ್ಚಯೋತಿ ಅತ್ಥತೋ ವುತ್ತಮೇತಂ ಹೋತೀತಿ। ಅಥ ವಾ ‘‘ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ’’ತಿ ಅನುವತ್ತಮಾನತ್ತಾ ಅನುಸಯಸಹಿತಾವ ಪಚ್ಚಯೋತಿ

ವಿಞ್ಞಾಯತಿ। “ವೇದನಾಪಚ್ಚಯಾ ತಣ್ಹಾ”ತಿ ಚ ಏತ್ಥ ವೇದನಾಪಚ್ಚಯಾ ಏವ ತಣ್ಹಾ, ನ ವೇದನಾಯ ವಿನಾತಿ ಅಯಂ ನಿಯಮೋ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ, ನ ವೇದನಾಪಚ್ಚಯಾ ತಣ್ಹಾ ಹೋತಿ ಏವಾತಿ, ತಸ್ಮಾ ಅತಿಪ್ಪಸಙ್ಗೋ ನತ್ಥಿ ಏವಾತಿ।

**ವುಸೀಮತೋ**ತಿ ವುಸಿತವತೋ, ವುಸಿತಬ್ರಹ್ಮಚರಿಯವಾಸಸ್ಸಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ವುಸ್ಸತೀತಿ ವಾ “ವುಸೀ”ತಿ ಮಗ್ಗೋ ವುಚ್ಚತಿ, ಸೋ ಏತಸ್ಸ ವುತ್ಥೋ ಅತ್ಥೀತಿ **ವುಸೀಮಾ**। ಅಗ್ಗಫಲಂ ವಾ ಪರಿನಿಟ್ಠಿತವಾಸತ್ತಾ “ವುಸೀ”ತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ತಂ ಏತಸ್ಸ ಅತ್ಥೀತಿ **ವುಸೀಮಾ**।

ತಣ್ಹಾಪದನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ಉಪಾದಾನಪದನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

**೨೩೩**. **ಸಸ್ಸತೋ ಅತ್ತಾ**ತಿ ಇದಂ ಪುರಿಮದಿಟ್ಠಿಂ ಉಪಾದಿಯಮಾನಂ ಉತ್ತರದಿಟ್ಠಿಂ ನಿದಸ್ಸೇತುಂ ವುತ್ತಂ। ಯಥಾ ಹಿ ಏಸಾ ದಿಟ್ಠಿ ದಳ್ಹೀಕರಣವಸೇನ ಪುರಿಮಂ ಉತ್ತರಾ ಉಪಾದಿಯತಿ, ಏವಂ “ನತ್ಥಿ ದಿನ್ನ”ನ್ತಿಆದಿಕಾಪೀತಿ। **ಅತ್ತ**ಗ್ಗಹಣಂ ಪನ ಅತ್ತವಾದುಪಾದಾನನ್ತಿ ನ ಇದಂ ದಿಟ್ಠುಪಾದಾನದಸ್ಸನನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। **ಲೋಕೋ ಚಾ**ತಿ ವಾ ಅತ್ತಗ್ಗಹಣವಿನಿಮುತ್ತಂ ಗಹಣಂ ದಿಟ್ಠುಪಾದಾನಭೂತಂ ಇಧ ಪುರಿಮದಿಟ್ಠಿಉತ್ತರದಿಟ್ಠಿವಚನೇಹಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। “ಧಮ್ಮಸಙ್ಖೇಪವಿತ್ಥಾರೇ ಪನ ಸಙ್ಖೇಪತೋ ತಣ್ಹಾದಳ್ಹತ್ತಂ, ಸಙ್ಖೇಪತೋ ದಿಟ್ಠಿಮತ್ತಮೇವ, ವಿತ್ಥಾರತೋ ಪನಾ”ತಿ ಏವಂ ಧಮ್ಮಸಙ್ಖೇಪವಿತ್ಥಾರತೋ ಸಙ್ಖೇಪಂ ವಿತ್ಥಾರಞ್ಚ ನಿದ್ಧಾರೇತೀತಿ। **ಧಮ್ಮಸಙ್ಖೇಪವಿತ್ಥಾರೇ**ತಿ ನಿದ್ಧಾರಣೇ ಭುಮ್ಮಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

ಪಕತಿಅಣುಆದೀನಂ ಸಸ್ಸತಗಾಹಪುಬ್ಬಙ್ಗಮೋ, ಸರೀರಸ್ಸ ಉಚ್ಛೇದಗ್ಗಾಹಪುಬ್ಬಙ್ಗಮೋ ಚ ತೇಸಂ ಸಾಮಿಭೂತೋ ಕೋಚಿ ಸಸ್ಸತೋ ಉಚ್ಛಿಜ್ಜಮಾನೋ ವಾ ಅತ್ತಾ ಅತ್ಥೀತಿ ಅತ್ತಗ್ಗಾಹೋ ಕದಾಚಿ ಹೋತೀತಿ “**ಯೇಭುಯ್ಯೇನಾ**”ತಿ ವುತ್ತಂ। ಯೇಭುಯ್ಯೇನ ಪಠಮಂ ಅತ್ತವಾದುಪಾದಾನನ್ತಿಆದಿನಾ ವಾ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

ಯದಿಪಿ ಭವರಾಗಜವನವೀಥಿ ಸಬ್ಬಪಠಮಂ ಪವತ್ತತಿ ಗಹಿತಪ್ಪಟಿಸನ್ಧಿಕಸ್ಸ ಭವನಿಕನ್ತಿಯಾ ಪವತ್ತಿತಬ್ಬತ್ತಾ, ಸೋ ಪನ ಭವರಾಗೋ ತಣ್ಹಾದಳ್ಹತ್ತಂ ನ ಹೋತೀತಿ ಮಞ್ಞಮಾನೋ ನ ಕಾಮುಪಾದಾನಸ್ಸ ಪಠಮುಪ್ಪತ್ತಿಮಾಹ। ತಣ್ಹಾ ಕಾಮುಪಾದಾನನ್ತಿ ಪನ ವಿಭಾಗಸ್ಸ ಅಕರಣೇ ಸಬ್ಬಾಪಿ ತಣ್ಹಾ ಕಾಮುಪಾದಾನನ್ತಿ, ಕರಣೇಪಿ ಕಾಮರಾಗತೋ ಅಞ್ಞಾಪಿ ತಣ್ಹಾ ದಳ್ಹಭಾವಂ ಪತ್ತಾ ಕಾಮುಪಾದಾನನ್ತಿ ತಸ್ಸ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗವಜ್ಝತಾ ವುತ್ತಾ।

ಉಪ್ಪತ್ತಿಟ್ಠಾನಭೂತಾ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾ **ವಿಸಯೋ**। ಪಞ್ಚುಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧಾ ಆಲಯೋ, ತತ್ಥ ರಮತೀತಿ **ಆಲಯರಾಮಾ** , ಪಜಾ। ತೇನೇವ ಸಾ ಆಲಯರಾಮತಾ ಚ ಸಕಸನ್ತಾನೇ ಪರಸನ್ತಾನೇ ಚ ಪಾಕಟಾ ಹೋತೀತಿ। ಉಪನಿಸ್ಸಯವಚನೇನ ಆರಮ್ಮಣಾನನ್ತರಪಕತೂಪನಿಸ್ಸಯಾ ವುತ್ತಾತಿ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯಾದೀನಮ್ಪಿ ಸಙ್ಗಹೋ ಕತೋ ಹೋತಿ।

ಉಪಾದಾನಪದನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ಭವಪದನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

**೨೩೪**. ಫಲವೋಹಾರೇನ ಕಮ್ಮಭವೋ ಭವೋತಿ ವುತ್ತೋತಿ ಉಪಪತ್ತಿಭವನಿಬ್ಬಚನಮೇವ ದ್ವಯಸ್ಸಪಿ ಸಾಧಾರಣಂ ಕತ್ವಾ ವದನ್ತೋ ಆಹ “**ಭವತೀತಿ ಭವೋ**”ತಿ। **ಭವಂ ಗಚ್ಛತೀ**ತಿ ನಿಪ್ಫಾದನಫಲವಸೇನ ಅತ್ತನೋ ಪವತ್ತಿಕಾಲೇ ಭವಾಭಿಮುಖಂ ಹುತ್ವಾ ಪವತ್ತತೀತಿ ಅತ್ಥೋ, ನಿಬ್ಬತ್ತನಮೇವ ವಾ ಏತ್ಥ ಗಮನಂ ಅಧಿಪ್ಪೇತಂ।

**ಸಞ್ಞಾವತಂ ಭವೋ ಸಞ್ಞಾಭವೋ**ತಿ ಏತ್ಥ ವನ್ತು-ಸದ್ದಸ್ಸ ಲೋಪೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ, ತಸ್ಸ ವಾ ಅತ್ಥೇ ಅಕಾರಂ ಕತ್ವಾ "ಸಞ್ಞಭವೋ"ತಿಪಿ ಪಾಠೋ। ವೋಕಿರೀಯತಿ ಪಸಾರೀಯತಿ ವಿತ್ಥಾರೀಯತೀತಿ ವೋಕಾರೋ, ವೋಕಿರಣಂ ವಾ ವೋಕಾರೋ, ಸೋ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಪವತ್ತತ್ತಾ **ಏಕೋ ವೋಕಾರೋ**ತಿ ವುತ್ತೋ, ಪದೇಸಪಸಟುಪ್ಪತ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ಚೇತನಾಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ವಾ...ಪೇ॰... ಸಙ್ಗಹಿತಾ**ತಿ ಆಚಯಗಾಮಿತಾಯ ಕಮ್ಮಸಙ್ಖಾತತಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಕಮ್ಮಭವೇ ಸಙ್ಗಹಿತಭಾವಂ ಪರಿಯಾಯೇನ ವದತಿ, ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯೇನ ಪನ ಚೇತನಾವ ಕಮ್ಮಭವೋ। ವುತ್ತಞ್ಹಿ "ಕಮ್ಮಭವೋ ತೀಹಿ ಖನ್ಧೇಹಿ ಏಕೇನಾಯತನೇನ ಏಕಾಯ ಧಾತುಯಾ ಸಮ್ಪಯುತ್ತೋ, ಏಕೇನ ಖನ್ಧೇನ ಏಕೇನಾಯತನೇನ ಏಕಾಯ ಧಾತುಯಾ ಕೇಹಿಚಿ ಸಮ್ಪಯುತ್ತೋ"ತಿ (ಧಾತು॰ ೨೪೪)। ಉಪಪತ್ತಿಭವೋ ತೀಹಿಪಿ ತಿಕೇಹಿ ವುತ್ತಾ ಉಪಪತ್ತಿಕ್ಖನ್ಧಾವ। ಯಥಾಹ "ಉಪಪತ್ತಿಭವೋ ಕಾಮಭವೋ ಸಞ್ಞಾಭವೋ ಪಞ್ಚವೋಕಾರಭವೋ ಪಞ್ಚಹಿ ಖನ್ಧೇಹಿ ಏಕಾದಸಹಾಯತನೇಹಿ ಸತ್ತರಸಹಿ ಧಾತೂಹಿ ಸಙ್ಗಹಿತೋ"ತಿಆದಿ (ಧಾತು॰ ೬೭)। ಯದಿ ಹಿ ಅನುಪಾದಿನ್ನಕಾನಮ್ಪಿ ಗಹಣಂ ಸಿಯಾ, "ದ್ವಾದಸಹಾಯತನೇಹಿ ಅಟ್ಠಾರಸಹಿ ಧಾತೂಹೀ"ತಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾತಿ।

ಸಙ್ಖಾರಭವಾನಂ ಧಮ್ಮಭೇದತೋ ನ ಸಙ್ಖಾರಾ ಏವ ಪುನ ವುತ್ತಾತಿ **"ಸಾತ್ಥಕಮೇವಿದಂ ಪುನವಚನ"**ನ್ತಿ ಏತಂ ನ ಯುತ್ತನ್ತಿ ಚೇ? ನ, ಭವೇಕದೇಸಭಾವೇನ ಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಭವೋತಿ ಪುನ ವುತ್ತತ್ತಾ। ಪರೇನ ವಾ ಧಮ್ಮವಿಸೇಸಂ ಅಗಣೇತ್ವಾ ಪುನವಚನಂ ಚೋದಿತನ್ತಿ ಚೋದಕಾಭಿಲಾಸವಸೇನ **"ಸಾತ್ಥಕಮೇವಿದಂ ಪುನವಚನ"**ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ।

ಕಾಮಭವಾದಿನಿಬ್ಬತ್ತನಕಸ್ಸ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಕಾಮಭವಾದಿಭಾವೋ ಫಲವೋಹಾರೇನ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ವುತ್ತೋ। ಅನ್ತೋಗಧೇ ವಿಸುಂ ಅಗಣೇತ್ವಾ ಅಬ್ಭನ್ತರಗತೇ ಏವ ಕತ್ವಾ ಕಾಮಭವಾದಿಕೇ ಕಮ್ಮುಪಪತ್ತಿಭವವಸೇನ ದುಗುಣೇ ಕತ್ವಾ ಆಹ **"ಛ ಭವಾ"**ತಿ।

**ಅವಿಸೇಸೇನಾ**ತಿ ಉಪಾದಾನಭೇದಂ ಅಕತ್ವಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಉಪಾದಾನಭೇದಾಕರಣೇನೇವ ಚ ದ್ವಾದಸಪ್ಪಭೇದಸ್ಸ ಸಙ್ಗಹವಸೇನ ಸಙ್ಗಹತೋ **"ಛ ಭವಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ।

ಗೋಸೀಲೇನ ಕುಕ್ಕುರಸೀಲೇನ ಚ ಸಮತ್ತೇನ ಸಮಾದಿನ್ನೇನ ಗುನ್ನಂ ಕುಕ್ಕುರಾನಞ್ಚ ಸಹಬ್ಯತಾ ವುತ್ತಾತಿ ಸೀಲಬ್ಬತುಪಾದಾನವತೋ ಝಾನಭಾವನಾ ನ ಇಜ್ಝತೀತಿ ಮಞ್ಞಮಾನಾ ತೇನ **ರೂಪಾರೂಪಭವಾ ನ ಹೋನ್ತೀತಿ ಕೇಚಿ ವದನ್ತಿ,** ವಕ್ಖಮಾನೇನ ಪನ ಪಕಾರೇನ ಪಚ್ಚಯಭಾವತೋ **"ತಂ ನ ಗಹೇತಬ್ಬ"**ನ್ತಿ ಆಹ। ಅಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗೇ ಚ ಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗಪರಾಮಸನಂ ಸೀಲಬ್ಬತುಪಾದಾನನ್ತಿ ಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗಪರಾಮಸನೇನ ರೂಪಾರೂಪಾವಚರಜ್ಝಾನಾನಂ ನಿಬ್ಬತ್ತನಂ ನ ಯುಜ್ಜತೀತಿ। ಪುರಾಣಭಾರತಸೀತಾಹರಣಪಸುಬನ್ಧವಿಧಿಆದಿಸವನಂ **ಅಸದ್ಧಮ್ಮಸವನಂ। ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಅಸಪ್ಪುರಿಸೂಪನಿಸ್ಸಯಂ ಪುಬ್ಬೇ ಚ ಅಕತಪುಞ್ಞತಂ ಅತ್ತಮಿಚ್ಛಾಪಣಿಧಿತಞ್ಚ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ। **ತದನ್ತೋಗಧಾ ಏವಾ**ತಿ ತಸ್ಮಿಂ ದುಚ್ಚರಿತನಿಬ್ಬತ್ತೇ ಸುಚರಿತನಿಬ್ಬತ್ತೇ ಚ ಕಾಮಭವೇ ಅನ್ತೋಗಧಾ ಏವಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ಅನ್ತೋಗಧಾ**ತಿ ಚ ಸಞ್ಞಾಭವಪಞ್ಚವೋಕಾರಭವಾನಂ ಏಕದೇಸೇನ ಅನ್ತೋಗಧತ್ತಾ ವುತ್ತಂ। ನ ಹಿ ತೇ ನಿರವಸೇಸಾ ಕಾಮಭವೇ ಅನ್ತೋಗಧಾತಿ। **ಸಪ್ಪಭೇದಸ್ಸಾ**ತಿ ಸುಗತಿದುಗ್ಗತಿಮನುಸ್ಸಾದಿಪ್ಪಭೇದವತೋ। ಕಮೇನ ಚ ಅವತ್ವಾ ಸೀಲಬ್ಬತುಪಾದಾನಸ್ಸ ಅನ್ತೇ ಭವಪಚ್ಚಯಭಾವವಚನಂ ಅತ್ತವಾದುಪಾದಾನಂ ವಿಯ ಅಭಿಣ್ಹಂ ಅಸಮುದಾಚರಣತೋ ಅತ್ತವಾದುಪಾದಾನನಿಮಿತ್ತತ್ತಾ ಚ।

**ಹೇತುಪಚ್ಚಯಪ್ಪಭೇದೇಹೀ**ತಿ ಏತ್ಥ ಮಗ್ಗಪಚ್ಚಯೋ ಚ ವತ್ತಬ್ಬೋ। ದಿಟ್ಠುಪಾದಾನಾದೀನಿ ಹಿ ಮಗ್ಗಪಚ್ಚಯಾ ಹೋನ್ತೀತಿ।

ಭವಪದನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ಜಾತಿಜರಾಮರಣಾದಿಪದನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೧೩೫. ಉಪಪತ್ತಿಭವುಪ್ಪತ್ತಿಯೇವ ಜಾತೀತಿ ಆಹ **"ನ ಉಪಪತ್ತಿಭವೋ"**ತಿ। ಜಾಯಮಾನಸ್ಸ ಪನ ಜಾತಿ ಜಾತೀತಿ ಉಪಪತ್ತಿಭವೋಪಿ ಅಸತಿ ಅಭಾವಾ ಜಾತಿಯಾ ಪಚ್ಚಯೋತಿ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುಂ। ಜಾಯಮಾನರೂಪಪದಟ್ಠಾನತಾಪಿ ಹಿ ರೂಪಜಾತಿಯಾ ವುತ್ತಾ "ಉಪಚಿತರೂಪಪದಟ್ಠಾನೋ (ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೬೪೧) ಉಪಚಯೋ, ಅನುಪ್ಪಬನ್ಧರೂಪಪದಟ್ಠಾನಾ ಸನ್ತತೀ"ತಿ।

ಖನ್ಧಾನಂ ಜಾತಾನಂ ಉಳಾರಾನುಳಾರತಾಚ **ಹೀನಪಣೀತತಾ। ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಸುವಣ್ಣದುಬ್ಬಣ್ಣಾದಿವಿಸೇಸಂ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ। ಅಜ್ಝತ್ತಸನ್ತಾನಗತತೋ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ವಿಸೇಸಕಾರಕಸ್ಸ ಕಾರಣಸ್ಸ ಅಭಾವಾ **"ಅಜ್ಝತ್ತಸನ್ತಾನೇ"**ತಿ ಆಹ।

**ತೇನ ತೇನಾ**ತಿ ಞಾತಿಬ್ಯಸನಾದಿನಾ ಜರಾಮರಣತೋ ಅಞ್ಞೇನ ದುಕ್ಖಧಮ್ಮೇನ। **ಉಪನಿಸ್ಸಯಕೋಟಿಯಾ**ತಿ ಉಪನಿಸ್ಸಯಂಸೇನ, ಉಪನಿಸ್ಸಯಲೇಸೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಯೋ ಹಿ ಪಟ್ಠಾನೇ ಅನಾಗತೋ ಸತಿ ಭಾವಾ ಅಸತಿ ಚ ಅಭಾವಾ ಸುತ್ತನ್ತಿಕಪರಿಯಾಯೇನ ಉಪನಿಸ್ಸಯೋ, ಸೋ "ಉಪನಿಸ್ಸಯಕೋಟೀ"ತಿ ವುಚ್ಚತಿ।

ಜಾತಿಜರಾಮರಣಾದಿಪದನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ಭವಚಕ್ಕಕಥಾವಣ್ಣನಾ

೧೪೧. **ಸಮಿತ**ನ್ತಿ ಸಙ್ಗತಂ, ಅಬ್ಬೋಚ್ಛಿನ್ನನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಕಾಮಯಾನಸ್ಸಾ**ತಿ ಕಾಮಯಮಾನಸ್ಸ, ಕಾಮೋ ಯಾನಂ ಏತಸ್ಸಾತಿ ವಾ ಕಾಮಯಾನೋ, ತಸ್ಸ **ಕಾಮಯಾನಸ್ಸ। ರುಪ್ಪತೀ**ತಿ ಸೋಕೇನ ರುಪ್ಪತಿ।

ಪರಿಯುಟ್ಠಾನತಾಯ ತಿಟ್ಠನಸೀಲೋ **ಪರಿಯುಟ್ಠಾನಟ್ಠಾಯೀ।** "ಪರಿಯುಟ್ಠಟ್ಠಾಯಿನೋ"ತಿ ವಾ ಪಾಠೋ, ತತ್ಥ ಪರಿಯುಟ್ಠಾತೀತಿ ಪರಿಯುಟ್ಠಂ, ದಿಟ್ಠಿಪರಿಯುಟ್ಠಂ, ತೇನ ತಿಟ್ಠತೀತಿ **ಪರಿಯುಟ್ಠಟ್ಠಾಯೀ**ತಿ ಅತ್ಥೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। **ಪಞ್ಚ ಪುಬ್ಬನಿಮಿತ್ತಾನೀ**ತಿ "ಮಾಲಾ ಮಿಲಾಯನ್ತಿ, ವತ್ಥಾನಿ ಕಿಲಿಸ್ಸನ್ತಿ, ಕಚ್ಛೇಹಿ ಸೇದಾ ಮುಚ್ಚನ್ತಿ, ಕಾಯೇ ವೇವಣ್ಣಿಯಂ ಓಕ್ಕಮತಿ, ದೇವೋ ದೇವಾಸನೇ ನಾಭಿರಮತೀ"ತಿ (ಇತಿವು॰ ೮೩) ವುತ್ತಾನಿ ಪಞ್ಚ ಮರಣಪುಬ್ಬನಿಮಿತ್ತಾನೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ತಾನಿ ಹಿ ದಿಸ್ವಾ ಕಮ್ಮನಿಬ್ಬತ್ತಕ್ಖನ್ಧಸಙ್ಖಾತೇ ಉಪಪತ್ತಿಭವೇ ಭವಛನ್ದಬಲೇನ ದೇವಾನಂ ಬಲವಸೋಕೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ। **ಬಾಲೋ**ತಿ ಅವಿದ್ವಾ। ತೇನ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಕಾರಣಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತಿ। **ತಿವಿಧ**ನ್ತಿ ತಸ್ಸಾರುಪ್ಪಕಥಾಸವನಕಮ್ಮಕಾರಣಾದಸ್ಸನಮರಣಕಾಲಕಮ್ಮೋಪಟ್ಠಾನನಿದಾನಂ ಸೋಕಾದಿದುಕ್ಖಂ। **ಆಸವೇ ಸಾಧೇನ್ತೀ**ತಿ ಆಸವೇ ಗಮೇನ್ತಿ ಬೋಧೇನ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ಏವಂ ಸತೀ**ತಿ ಅವಿದಿತಾದಿತಾಯ ಅನಾದಿಭಾವೇ ಸತಿ। **ಆದಿಮತ್ತಕಥನ**ನ್ತಿಆದಿ ಏತಸ್ಸ ಅತ್ಥೀತಿ ಆದಿಮಂ, ಭವಚಕ್ಕಂ। ತಸ್ಸ ಭಾವೋ ಆದಿಮತ್ತಂ, ತಸ್ಸ ಕಥನಂ ಆದಿಮತ್ತಕಥನಂ। ವಿಸೇಸನಿವತ್ತಿಅತ್ಥೋ ವಾ **ಮತ್ತ**-ಸದ್ದೋ, ಸತಿ ಅನಾದಿಭಾವೇ ಅವಿಜ್ಜಾ ಆದಿಮ್ಹಿ ಮಜ್ಝೇ ಪರಿಯೋಸಾನೇ ಚ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಸಿಯಾತಿ ಆದಿಮತ್ತಾಯ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಕಥನಂ ವಿರುಜ್ಝತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಅವಿಜ್ಜಾಗ್ಗಹಣೇನಾ**ತಿ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಉಪ್ಪಾದನೇನ ಕಥನೇನ, ಅಪ್ಪಹಾನೇನ ವಾ, ಅತ್ತನೋ ಸನ್ತಾನೇ ಸನ್ನಿಹಿತಭಾವಕರಣೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಕಮ್ಮಾದೀನೀ**ತಿ ಕಮ್ಮವಿಪಾಕವಟ್ಟಾನಿ। ವಟ್ಟಕಾರಣಭಾವೇನ ಪಧಾನತ್ತಾ "ಪಧಾನಧಮ್ಮೋ"ತಿ ಅವಿಜ್ಜಾ ಕಥಿತಾ। ವದತೀತಿ **ವದೋ।** ವೇದೇತಿ, ವೇದಿಯತೀತಿ ವಾ **ವೇದೇಯ್ಯೋ,** ಸುಖಾದಿಂ ಅನುಭವತಿ, ಸಬ್ಬವಿಸಯೇ ವಾ ಜಾನಾತಿ, "ಸುಖಿತೋ"ತಿಆದಿನಾ ಅತ್ತನಾ ಪರೇಹಿ ಚ ಜಾನಾತಿ ಞಾಯತಿ ಚಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಬ್ರಹ್ಮಾದಿನಾ ವಾ ಅತ್ತನಾ ವಾತಿ ವಾ**-ಸದ್ದೋ ಚ-ಸದ್ದತ್ಥೋ। ತೇನಾಹ **"ಕಾರಕವೇದಕರಹಿತ"**ನ್ತಿ ಚ-ಸದ್ದತ್ಥಸಮಾಸಂ।

**ದ್ವಾದಸವಿಧಸುಞ್ಞತಾಸುಞ್ಞ**ನ್ತಿ ಅವಿಜ್ಜಾದೀನಂ ದ್ವಾದಸವಿಧಾನಂ ಸುಞ್ಞತಾಯ ಸುಞ್ಞಂ, ಚತುಬ್ಬಿಧಮ್ಪಿ ವಾ ಸುಞ್ಞತಂ ಏಕಂ ಕತ್ವಾ ದ್ವಾದಸಙ್ಗತಾಯ ದ್ವಾದಸವಿಧಾತಿ ತಾಯ ದ್ವಾದಸವಿಧಾಯ ಸುಞ್ಞತಾಯ ಸುಞ್ಞನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ಪುಬ್ಬನ್ತಾಹರಣತೋ**ತಿ ಪುಬ್ಬನ್ತತೋ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನವಿಪಾಕಸ್ಸ ಆಹರಣತೋ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನವೇದನಾವಸಾನಂ ಏತಂ ಭವಚಕ್ಕನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಭವಚಕ್ಕೇಕದೇಸೋಪಿ ಹಿ ಭವಚಕ್ಕನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ವೇದನಾ ವಾ ತಣ್ಹಾಸಹಾಯಾಯ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀತಿ ವೇದನಾತೋ ಅವಿಜ್ಜಾ, ತತೋ ಸಙ್ಖಾರಾತಿ ಸಮ್ಬಜ್ಝನತೋ ವೇದನಾವಸಾನಂ ಭವಚಕ್ಕನ್ತಿ ಯುತ್ತಮೇತಂ, ಏವಂ ತಣ್ಹಾಮೂಲಕೇ ಚ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। ದ್ವಿನ್ನಮ್ಪಿ ಹಿ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಅನುಪ್ಪವೇಸೋ ಹೋತೀತಿ। ಅವಿಜ್ಜಾ ಧಮ್ಮಸಭಾವಂ ಪಟಿಚ್ಛಾದೇತ್ವಾ ವಿಪರೀತಾಭಿನಿವೇಸಂ ಕರೋನ್ತೀ ದಿಟ್ಠಿಚರಿತೇ ಸಂಸಾರೇ ನಯತಿ, ತೇಸಂ ವಾ ಸಂಸಾರಂ ಸಙ್ಖಾರಾದಿಪವತ್ತಿಂ ನಯತಿ ಪವತ್ತೇತೀತಿ **"ಸಂಸಾರನಾಯಿಕಾ"**ತಿ ವುತ್ತಾ। **ಫಲುಪ್ಪತ್ತಿಯಾ**ತಿ ಕತ್ತುನಿದ್ದೇಸೋ। ವಿಞ್ಞಾಣಾದಿಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಫಲುಪ್ಪತ್ತಿ ಹಿ ಇಧ ದಿಟ್ಠಾ, ಅದಿಟ್ಠಾನಞ್ಚ ಪುರಿಮಭವೇ ಅತ್ತನೋ ಹೇತೂನಂ ಅವಿಜ್ಜಾಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಫಲಂ ಅಜನೇತ್ವಾ ಅನುಪಚ್ಛಿಜ್ಜನಂ ಪಕಾಸೇತಿ। ಅಥ ವಾ ಪುರಿಮಭವಚಕ್ಕಂ ದುತಿಯೇನ ಸಮ್ಬನ್ಧಂ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದನಾಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಫಲಸ್ಸ ಉಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ತಣ್ಹಾದೀನಂ ಹೇತೂನಂ ಅನುಪಚ್ಛೇದಂ ಪಕಾಸೇತಿ, ತಸ್ಮಾ ಫಲುಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಕಾರಣಭೂತಾಯ ಪಠಮಸ್ಸ ಭವಚಕ್ಕಸ್ಸ ಹೇತೂನಂ ಅನುಪಚ್ಛೇದಪ್ಪಕಾಸನತೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸಙ್ಖಾರಾದೀನಮೇವ ವಾ ಫಲಾನಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಅವಿಜ್ಜಾದೀನಂ ಹೇತೂನಂ ಫಲಂ ಅಜನೇತ್ವಾ ಅನುಪಚ್ಛೇದಮೇವ, ವಿಞ್ಞಾಣಾದಿಹೇತೂನಂ ವಾ ಸಙ್ಖಾರಾದೀನಂ ಅನುಬನ್ಧನಮೇವ ಪಕಾಸೇತಿ ಪಠಮಂ ಭವಚಕ್ಕಂ, ನ ದುತಿಯಂ ವಿಯ ಪರಿಯೋಸಾನಮ್ಪೀತಿ **"ಫಲುಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಹೇತೂನಂ ಅನುಪಚ್ಛೇದಪ್ಪಕಾಸನತೋ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। "ವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಾ ನಾಮರೂಪ"ನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಅಪರಿಪುಣ್ಣಾಯತನಕಲಲರೂಪಂ ವತ್ವಾ ತತೋ ಉದ್ಧಂ "ನಾಮರೂಪಪಚ್ಚಯಾ ಸಳಾಯತನ"ನ್ತಿ ಸಳಾಯತನಪ್ಪವತ್ತಿ ವುತ್ತಾತಿ ಆಹ **"ಅನುಪುಬ್ಬಪವತ್ತಿದೀಪನತೋ"**ತಿ। "ಭವಪಚ್ಚಯಾ ಜಾತೀ"ತಿ ಏತ್ಥ ನ ಆಯತನಾನಂ ಕಮೇನ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ವುತ್ತಾತಿ ಆಹ **"ಸಹುಪ್ಪತ್ತಿದೀಪನತೋ"**ತಿ।

ಹೇತುಆದಿಪುಬ್ಬಕಾ ತಯೋ ಸನ್ಧೀ ಏತಸ್ಸಾತಿ **ಹೇತುಫಲಹೇತುಪುಬ್ಬಕತಿಸನ್ಧಿ,** ಭವಚಕ್ಕಂ। ಹೇತುಫಲಹೇತುಫಲವಸೇನ ಚತುಪ್ಪಭೇದೋ ಅಙ್ಗಾನಂ ಸಙ್ಗಹೋ ಏತಸ್ಸಾತಿ **ಚತುಭೇದಸಙ್ಗಹಂ**। ಸರೂಪತೋ ಅವುತ್ತಾಪಿ ತಸ್ಮಿಂ ತಸ್ಮಿಂ ಸಙ್ಗಹೇ ಆಕಿರೀಯನ್ತಿ ಅವಿಜ್ಜಾಸಙ್ಖಾರಾದಿಗ್ಗಹಣೇಹಿ ಪಕಾಸೀಯನ್ತೀತಿ **ಆಕಾರಾ,** ಅತೀತಹೇತುಆದೀನಂ ವಾ ಪಕಾರಾ **ಆಕಾರಾ**। ಕಿಲೇಸಕಮ್ಮವಿಪಾಕಾ ವಿಪಾಕಕಿಲೇಸಕಮ್ಮೇಹಿ ಸಮ್ಬನ್ಧಾ ಹುತ್ವಾ ಪುನಪ್ಪುನಂ ಪರಿವತ್ತನ್ತೀತಿ ತೇಸು ವಟ್ಟನಾಮಂ ಆರೋಪೇತ್ವಾ **"ತಿವಟ್ಟ"**ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ, ವಟ್ಟೇಕದೇಸತ್ತಾ ವಾ "ವಟ್ಟಾನೀ"ತಿ ವುತ್ತಾನಿ।

**ಸನ್ಧೀನಂ ಆದಿಪರಿಯೋಸಾನವವತ್ಥಿತಾ**ತಿ ಸನ್ಧೀನಂ ಪುಬ್ಬಾಪರವವತ್ಥಿತಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

**"ಯಾ ಕಾಚಿ ವಾ ಪನ ಚೇತನಾ ಭವೋ, ಚೇತನಾಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಆಯೂಹನಸಙ್ಖಾರಾ"**ತಿ ಇದಂ ಇಮಿಸ್ಸಾ ಧಮ್ಮಟ್ಠಿತಿಞಾಣಭಾಜನೀಯೇ ವುತ್ತಾಯ **ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಪಾಳಿಯಾ** (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೪೭) ವಸೇನ ವುತ್ತಂ। ಏತ್ಥ ಹಿ "ಚೇತನಾ ಭವೋ"ತಿ ಆಗತಾತಿ। ಭವನಿದ್ದೇಸೇ ಪನ **"ಸಾತ್ಥತೋ"**ತಿ ಏತ್ಥ "ಚೇತನಾವ ಸಙ್ಖಾರಾ, ಭವೋ ಪನ ಚೇತನಾಸಮ್ಪಯುತ್ತಾಪೀ"ತಿ ವಿಭಙ್ಗಪಾಳಿಯಾ ವಸೇನ ದಸ್ಸಿತಂ। "ತತ್ಥ ಕತಮೋ ಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರೋ? ಕುಸಲಾ ಚೇತನಾ ಕಾಮಾವಚರಾ"ತಿಆದಿನಾ ಹಿ ಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಚೇತನಾಭಾವೋ **ವಿಭಙ್ಗಪಾಳಿಯಂ** (ವಿಭ॰ ೨೨೬) ವುತ್ತೋತಿ। ತತ್ಥ **ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಪಾಳಿಯಂ** "ಚೇತನಾಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ವಿಪಾಕಧಮ್ಮತ್ತಾ ಸವಿಪಾಕೇನ ಆಯೂಹನಸಙ್ಖಾತೇನ ಸಙ್ಖತಾಭಿಸಙ್ಖರಣಕಿಚ್ಚೇನ ಸಙ್ಖಾರಾ"ತಿ ವುತ್ತಾ। **ವಿಭಙ್ಗಪಾಳಿಯಂ** (ವಿಭ॰ ೨೩೪) "ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ಭವಗಾಮಿಕಮ್ಮಂ ಕಮ್ಮಭವೋ"ತಿ ಭವಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಭಾವೇನ ಭವಗಾಮಿಭಾವತೋ ಕಮ್ಮಸಂಸಟ್ಠಸಹಾಯತಾಯ ಕಮ್ಮಭಾವತೋ ಚ ಉಪಪತ್ತಿಭವಂ ಭಾವೇನ್ತೀತಿ ಭವೋತಿ ವುತ್ತಾ, ಉಪಪತ್ತಿಭವಭಾವನಕಿಚ್ಚಂ ಪನ ಚೇತನಾಯ ಸಾತಿಸಯನ್ತಿ **ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಪಾಳಿಯಂ** ಚೇತನಾ "ಭವೋ"ತಿ ವುತ್ತಾ, ಭವಾಭಿಸಙ್ಖರಣಕಿಚ್ಚಂ ಚೇತನಾಯ ಸಾತಿಸಯನ್ತಿ **ವಿಭಙ್ಗಪಾಳಿಯಂ** "ಕುಸಲಾ ಚೇತನಾ"ತಿಆದಿನಾ ಚೇತನಾ "ಸಙ್ಖಾರಾ"ತಿ ವುತ್ತಾ, ತಸ್ಮಾ ತೇನ ತೇನ ಪರಿಯಾಯೇನ ಉಭಯಂ ಉಭಯತ್ಥ ವತ್ತುಂ

ಯುತ್ತನ್ತಿ ನತ್ಥೇತ್ಥ ವಿರೋಧೋ । **ಗಹಣನ್ತಿ** ಕಾಮುಪಾದಾನಂ ಕಿಚ್ಚೇನಾಹ। **ಪರಾಮಸನನ್ತಿ** ಇತರಾನಿ। **ಆಯೂಹನಾವಸಾನೇತಿ** ತೀಸುಪಿ ಅತ್ಥವಿಕಪ್ಪೇಸು ವುತ್ತಸ್ಸ ಆಯೂಹನಸ್ಸ ಅವಸಾನೇ।

ದ್ವೀಸು ಅತ್ಥವಿಕಪ್ಪೇಸು ವುತ್ತೇ ಆಯೂಹನಸಙ್ಖಾರೇ **"ತಸ್ಸ ಪುಬ್ಬಭಾಗಾ"**ತಿ ಆಹ, ತತಿಯೇ ವುತ್ತೇ **"ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ"**ತಿ। ದಹರಸ್ಸ ಚಿತ್ತಪ್ಪವತ್ತಿ ಭವಙ್ಗಬಹುಲಾ ಯೇಭುಯ್ಯೇನ ಭವನ್ತರಜನಕಕಮ್ಮಾಯೂಹನಸಮತ್ಥಾ ನ ಹೋತೀತಿ **"ಇಧ ಪರಿಪಕ್ಕತ್ತಾ ಆಯತನಾನ"**ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। **ಕಮ್ಮಂಕರಣಕಾಲೇ ಸಮ್ಮೋಹೋ**ತಿ ಏತೇನ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಭೂತಂ ಸಮ್ಮೋಹಂ ದಸ್ಸೇತಿ, ನ ಕಮ್ಮಸಮ್ಪಯುತ್ತಮೇವ।

ಕಮ್ಮಾನೇವ ವಿಪಾಕಂ ಸಮ್ಭರನ್ತಿ ವಡ್ಢೇನ್ತೀತಿ **ಕಮ್ಮಸಮ್ಭಾರಾ,** ಕಮ್ಮಂ ವಾ ಸಙ್ಖಾರಭವಾ, ತದುಪಕಾರಕಾನಿ ಅವಿಜ್ಜಾತಣ್ಹುಪಾದಾನಾನಿ **ಕಮ್ಮಸಮ್ಭಾರಾ,** ಪಟಿಸನ್ಧಿದಾಯಕೋ ವಾ ಭವೋ ಕಮ್ಮಂ, ತದುಪಕಾರಕಾ ಯಥಾವುತ್ತಆಯೂಹನಸಙ್ಖಾರಾ ಅವಿಜ್ಜಾದಯೋ ಚ **ಕಮ್ಮಸಮ್ಭಾರಾ**ತಿ ಕಮ್ಮಞ್ಚ ಕಮ್ಮಸಮ್ಭಾರಾ ಚ ಕಮ್ಮಸಮ್ಭಾರಾತಿ ಏಕಸೇಸಂ ಕತ್ವಾ **"ಕಮ್ಮಸಮ್ಭಾರಾ"**ತಿ ಆಹ। **ದಸ ಧಮ್ಮಾ ಕಮ್ಮ**ನ್ತಿ ಅವಿಜ್ಜಾದಯೋಪಿ ಕಮ್ಮಸಹಾಯತಾಯ ಕಮ್ಮಸರಿಕ್ಖಕಾ ತದುಪಕಾರಕಾ ಚಾತಿ "ಕಮ್ಮ"ನ್ತಿ ವುತ್ತಾ।

ಸಙ್ಖಿಪ್ಪನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಅವಿಜ್ಜಾದಯೋ ವಿಞ್ಞಾಣಾದಯೋ ಚಾತಿ ಸಙ್ಖೇಪೋ, ಕಮ್ಮಂ ವಿಪಾಕೋ ಚ। ಕಮ್ಮಂ ವಿಪಾಕೋತಿ ಏವಂ ಸಙ್ಖಿಪೀಯತೀತಿ ವಾ ಸಙ್ಖೇಪೋ, ಅವಿಜ್ಜಾದಯೋ ವಿಞ್ಞಾಣಾದಯೋ ಚ। ಸಙ್ಖೇಪಭಾವಸಾಮಞ್ಞೇನ ಪನ ಏಕವಚನಂ ಕತನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಸಙ್ಖೇಪಸದ್ದೋ ವಾ ಭಾಗಾಧಿವಚನನ್ತಿ ಕಮ್ಮಭಾಗೋ **ಕಮ್ಮಸಙ್ಖೇಪೋ।**

**ಏವಂ ಸಮುಪ್ಪನ್ನ**ನ್ತಿ ಕಮ್ಮತೋ ವಿಪಾಕೋ। ತತ್ಥಾಪಿ ಅವಿಜ್ಜಾತೋ ಸಙ್ಖಾರಾತಿ ಏವಂ ಸಮುಪ್ಪನ್ನಂ, ತಿಸನ್ಧಿಆದಿವಸೇನ ವಾ ಸಮುಪ್ಪನ್ನಂ ಇದಂ ಭವಚಕ್ಕನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಇತ್ತರ**ನ್ತಿ ಗಮನಧಮ್ಮಂ, ವಿನಸ್ಸಧಮ್ಮನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ತೇನ ಉಪ್ಪಾದವಯವನ್ತತಾದೀಪಕೇನ **ಅನಿಚ್ಚ**-ಸದ್ದೇನ ವಿಕಾರಾಪತ್ತಿದೀಪಕೇನ **ಚಲ**-ಸದ್ದೇನ ಚ ಅದೀಪಿತಂ ಕಾಲನ್ತರಟ್ಠಾಯಿತಾಪಟಿಕ್ಖೇಪಂ ದೀಪೇತಿ, **ಅಧುವ**ನ್ತಿ ಏತೇನ ಥಿರಭಾವಪಟಿಕ್ಖೇಪಂ ನಿಸ್ಸಾರತಂ। ಹೇತೂ ಏವ ಸಮ್ಭಾರಾ **ಹೇತುಸಮ್ಭಾರಾ।** "ಠಾನಸೋ ಹೇತುಸೋ"ತಿ ಏತ್ಥ ಏವಂ ವುತ್ತಂ ವಾ ಠಾನಂ, ಅಞ್ಞಮ್ಪಿ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಸಾಧಾರಣಂ ಕಾರಣಂ **ಸಮ್ಭಾರೋ,** ಅಸಾಧಾರಣಂ **ಹೇತು। ಏವ**ನ್ತಿ ಏವಂ ಹೇತುತೋ ಧಮ್ಮಮತ್ತಸಮ್ಭವೇ ಹೇತುನಿರೋಧಾ ಚ ವಟ್ಟುಪಚ್ಛೇದೇ ಧಮ್ಮೇ ಚ ತಂನಿರೋಧಾಯ ದೇಸಿತೇ ಸತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಬ್ರಹ್ಮಚರಿಯಂ ಇಧ **ಬ್ರಹ್ಮಚರಿಯಿಧ। ಸತ್ತೇ ಚಾತಿ** ಏತ್ಥ **ಚ**-ಸದ್ದೋ ಏವಂ ಬ್ರಹ್ಮಚರಿಯಞ್ಚ ವಿಜ್ಜತಿ, ಸಸ್ಸತುಚ್ಛೇದಾ ಚ ನ ಹೋನ್ತೀತಿ ಸಮುಚ್ಚಯತ್ಥೋ। ಏವಞ್ಹಿ ಹೇತುಆಯತ್ತೇ ಧಮ್ಮಮತ್ತಸಮ್ಭವೇ ಸತ್ತೋ ನುಪಲಬ್ಭತಿ, ತಸ್ಮಿಞ್ಚ ಉಪಲಬ್ಭನ್ತೇ ಸಸ್ಸತೋ ಉಚ್ಛೇದೋ ವಾ ಸಿಯಾ, ನುಪಲಬ್ಭನ್ತೇ ತಸ್ಮಿಂ ನೇವುಚ್ಛೇದೋ ನ ಸಸ್ಸತನ್ತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ।

**ಸಚ್ಚಪ್ಪಭವತೋ**ತಿ ಸಚ್ಚತೋ, ಸಚ್ಚಾನಂ ವಾ ಪಭವತೋ। **ಕುಸಲಾಕುಸಲಂ ಕಮ್ಮ**ನ್ತಿ ವಟ್ಟಕಥಾಯ ವತ್ತಮಾನತ್ತಾ ಸಾಸವನ್ತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ। **ಅವಿಸೇಸೇನಾ**ತಿ ಚೇತನಾ ಚೇತನಾಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾತಿ ವಿಸೇಸಂ ಅಕತ್ವಾ ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ತಂ ಕುಸಲಾಕುಸಲಂ ಕಮ್ಮಂ "ಸಮುದಯಸಚ್ಚ"ನ್ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। "ತಣ್ಹಾ ಚ…ಪೇ॰… ಅವಸೇಸಾ ಚ ಸಾಸವಾ ಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ"ತಿ ಹಿ ಚೇತನಾಚೇತನಾಸಮ್ಪಯುತ್ತವಿಸೇಸಂ ಅಕತ್ವಾ ವುತ್ತನ್ತಿ, ಅರಿಯಸಚ್ಚವಿಸೇಸಂ ವಾ ಅಕತ್ವಾ ಸಮುದಯಸಚ್ಚನ್ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ವತ್ಥೂಸೂ**ತಿ ಆರಮ್ಮಣೇಸು, ಚಕ್ಖಾದೀಸು ವಾ ಪಟಿಚ್ಚಾದೇತಬ್ಬೇಸು ವತ್ಥೂಸು। **ಸೋಕಾದೀನಂ ಅಧಿಟ್ಠಾನತ್ತಾ**ತಿ ತೇಸಂ ಕಾರಣತ್ತಾ, ತೇಹಿ ಸಿದ್ಧಾಯ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಸಹಿತೇಹಿ ಸಙ್ಖಾರೇಹಿ ಪಚ್ಚಯೋ ಚ ಹೋತಿ ಭವನ್ತರಪಾತುಭಾವಾಯಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಚುತಿಚಿತ್ತಂ ವಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀತಿ **"ಪಚ್ಚಯೋ ಚ ಹೋತಿ ಭವನ್ತರಪಾತುಭಾವಾಯಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ । ತಂ ಪನ ಚುತಿಚಿತ್ತಂ ಅವಿಜ್ಜಾಸಙ್ಖಾರರಹಿತಂ ಭವನ್ತರಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ನ ಹೋತೀತಿ ತಸ್ಸ ಸಹಾಯದಸ್ಸನತ್ಥಮಾಹ **"ಸೋಕಾದೀನಂ ಅಧಿಟ್ಠಾನತ್ತಾ"**ತಿ। **ದ್ವಿಧಾ**ತಿ ಅತ್ತನೋಯೇವ ಸರಸೇನ ಧಮ್ಮನ್ತರಪಚ್ಚಯಭಾವೇನ ಚಾತಿ ದ್ವಿಧಾ।

**ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರಾ**ತಿ ಏತೇನ ಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನತಾದಸ್ಸನೇನ "ಕೋ ನು ಖೋ ಅಭಿಸಙ್ಖರೋತೀತಿ ಏಸ ನೋ ಕಲ್ಲೋ ಪಞ್ಹೋ"ತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। ತೇನೇತಂ ಕಾರಕದಸ್ಸನನಿವಾರಣನ್ತಿ। **ಏವಮಾದಿದಸ್ಸನನಿವಾರಣ**ನ್ತಿ ಏತೇನ "ಸೋಚತಿ ಪರಿದೇವತಿ ದುಕ್ಖಿತೋ"ತಿಆದಿದಸ್ಸನನಿವಾರಣಮಾಹ। ಸೋಕಾದಯೋಪಿ ಹಿ ಪಚ್ಚಯಾಯತ್ತಾ ಅವಸವತ್ತಿನೋತಿ "ಜಾತಿಪಚ್ಚಯಾ ಜರಾಮರಣಂ ಸೋಕ…ಪೇ॰… ಸಮ್ಭವನ್ತೀ"ತಿ ಏತೇನ ವುತ್ತನ್ತಿ।

**ಗಣ್ಡಭೇದಪೀಳಕಾ ವಿಯಾ**ತಿ ಗಣ್ಡಭೇದನತ್ಥಂ ಪಚ್ಚಮಾನೇ ಗಣ್ಡೇ ತಸ್ಸಪಿ ಉಪರಿ ಜಾಯಮಾನಖುದ್ದಕಪೀಳಕಾ ವಿಯ, ಗಣ್ಡಸ್ಸ ವಾ ಅನೇಕಧಾಭೇದೇ ಪೀಳಕಾ ವಿಯ। **ಗಣ್ಡವಿಕಾರಾ** ಸೂನತಾಸರಾಗಪುಬ್ಬಗಹಣಾದಯೋ।

ಪಟಲಾಭಿಭೂತಚಕ್ಖುಕೋ ರೂಪಾನಿ ನ ಪಸ್ಸತಿ, ಕಿಞ್ಚಿಪಿ ಪಸ್ಸನ್ತೋ ಚ ವಿಪರೀತಂ ಪಸ್ಸತಿ, ಏವಂ ಅವಿಜ್ಜಾಭಿಭೂತೋ ದುಕ್ಖಾದೀನಿ ನ ಪಟಿಪಜ್ಜತಿ ನ ಪಸ್ಸತಿ, ಮಿಚ್ಛಾ ವಾ ಪಟಿಪಜ್ಜತೀತಿ **ಪಟಲಂ ವಿಯ ಅವಿಜ್ಜಾ** , ಕಿಮಿನಾ ವಿಯ ಅತ್ತನಾ ಕತತ್ತಾ ವಟ್ಟಸ್ಸ ಅತ್ತನೋಯೇವ ಪರಿಬ್ಭಮನಕಾರಣತ್ತಾ ಚ **ಕೋಸಪ್ಪದೇಸಾ ವಿಯ ಸಙ್ಖಾರಾ,** ಸಙ್ಖಾರಪರಿಗ್ಗಹಂ ವಿನಾ ಪತಿಟ್ಠಂ ಅಲಭಮಾನಂ **ವಿಞ್ಞಾಣಂ** ಪರಿಣಾಯಕಪರಿಗ್ಗಹಂ ವಿನಾ ಪತಿಟ್ಠಂ ಅಲಭಮಾನೋ **ರಾಜಕುಮಾರೋ ವಿಯಾ**ತಿ ಪರಿಗ್ಗಹೇನ ವಿನಾ ಪತಿಟ್ಠಾಲಾಭೋ ಏತ್ಥ ಸಾಮಞ್ಞಂ। **ಉಪಪತ್ತಿನಿಮಿತ್ತ**ನ್ತಿ ಕಮ್ಮಾದಿಆರಮ್ಮಣಮಾಹ। **ಪರಿಕಪ್ಪನತೋ**ತಿ ಆರಮ್ಮಣಕರಣತೋ, ಸಮ್ಪಯುತ್ತೇನ ವಾ ವಿತಕ್ಕೇನ ವಿತಕ್ಕನತೋ। ದೇವಮನುಸ್ಸಮಿಗವಿಹಙ್ಗಾದಿವಿವಿಧಪ್ಪಕಾರತಾಯ **ಮಾಯಾ ವಿಯ ನಾಮರೂಪಂ,** ಪತಿಟ್ಠಾವಿಸೇಸೇನ ವುಡ್ಢಿವಿಸೇಸಾಪತ್ತಿತೋ **ವನಪ್ಪಗುಮ್ಬೋ ವಿಯ ಸಳಾಯತನಂ।** ಆಯತನಾನಂ ವಿಸಯಿವಿಸಯಭೂತಾನಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಾಭಿಮುಖಭಾವತೋ **ಆಯತನಘಟ್ಟನತೋ।** ಏತ್ಥ ಚ ಸಙ್ಖಾರಾದೀನಂ ಕೋಸಪ್ಪದೇಸಪರಿಣಾಯಕಾದೀಹಿ ದ್ವೀಹಿ ದ್ವೀಹಿ ಸದಿಸತಾಯ ದ್ವೇ ದ್ವೇ ಉಪಮಾ ವುತ್ತಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

ಗಮ್ಭೀರೋ ಏವ ಹುತ್ವಾ ಓಭಾಸತಿ ಪಕಾಸತಿ ದಿಸ್ಸತೀತಿ **ಗಮ್ಭೀರಾವಭಾಸೋ। ಜಾತಿಪಚ್ಚಯಸಮ್ಭೂತಸಮುದಾಗತಟ್ಠೋ**ತಿ ಜಾತಿಪಚ್ಚಯಾ ಸಮ್ಭೂತಂ ಹುತ್ವಾ ಸಹಿತಸ್ಸ ಅತ್ತನೋ ಪಚ್ಚಯಾನುರೂಪಸ್ಸ ಉದ್ಧಂ ಉದ್ಧಂ ಆಗತಭಾವೋ, ಅನುಪ್ಪಬನ್ಧೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅಥ ವಾ ಸಮ್ಭೂತಟ್ಠೋ ಚ ಸಮುದಾಗತಟ್ಠೋ ಚ **ಸಮ್ಭೂತಸಮುದಾಗತಟ್ಠೋ।** "ನ ಜಾತಿತೋ ಜರಾಮರಣಂ ನ ಹೋತಿ, ನ ಚ ಜಾತಿಂ ವಿನಾ ಅಞ್ಞತೋ ಹೋತೀ"ತಿ ಹಿ ಜಾತಿಪಚ್ಚಯಸಮ್ಭೂತಟ್ಠೋ ವುತ್ತೋ। **ಇತ್ಥಞ್ಚ ಜಾತಿತೋ ಸಮುದಾಗಚ್ಛತೀ**ತಿ ಪಚ್ಚಯಸಮುದಾಗತಟ್ಠೋ, ಯಾ ಯಾ ಜಾತಿ ಯಥಾ ಯಥಾ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ತದನುರೂಪಪಾತುಭಾವೋತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ಅನುಲೋಮಪಟಿಲೋಮತೋ**ತಿ ಇಧ ಪನ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪಾದಾ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನುಪ್ಪಾದಸಙ್ಖಾತಂ ಅನುಲೋಮಂ, ನಿರೋಧಾ ನಿರೋಧಸಙ್ಖಾತಂ ಪಟಿಲೋಮಞ್ಚಾಹ। ಆದಿತೋ ಪನ ಅನ್ತಗಮನಂ ಅನುಲೋಮಂ, ಅನ್ತತೋ ಚ ಆದಿಗಮನಂ ಪಟಿಲೋಮಮಾಹಾತಿ। "ಇಮೇ ಚತ್ತಾರೋ ಆಹಾರಾ ಕಿಂನಿದಾನಾ"ತಿಆದಿಕಾಯ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೧೧) ವೇಮಜ್ಝತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಪಟಿಲೋಮದೇಸನಾಯ, "ಚಕ್ಖುಂ ಪಟಿಚ್ಚ ರೂಪೇ ಚ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ, ತಿಣ್ಣಂ ಸಙ್ಗತಿ ಫಸ್ಸೋ, ಫಸ್ಸಪಚ್ಚಯಾ ವೇದನಾ"ತಿಆದಿಕಾಯ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೪೩-೪೪; ೨.೪.೬೦) ಅನುಲೋಮದೇಸನಾಯ ಚ **ದ್ವಿಸನ್ಧಿತಿಸಙ್ಖೇಪಂ,** "ಸಂಯೋಜನೀಯೇಸು, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಧಮ್ಮೇಸು ಅಸ್ಸಾದಾನುಪಸ್ಸಿನೋ ವಿಹರತೋ ತಣ್ಹಾ ಪವಡ್ಢತಿ, ತಣ್ಹಾಪಚ್ಚಯಾ ಉಪಾದಾನ"ನ್ತಿಆದೀಸು (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೫೩-೫೪) **ಏಕಸನ್ಧಿದ್ವಿಸಙ್ಖೇಪಂ।**

ಅವಿಜ್ಜಾದೀನಂ ಸಭಾವೋ ಪಟಿವಿಜ್ಝೀಯತೀತಿ **ಪಟಿವೇಧೋ।** ವುತ್ತಞ್ಹಿ "ತೇಸಂ ತೇಸಂ ವಾ ತತ್ಥ ತತ್ಥ ವುತ್ತಧಮ್ಮಾನಂ ಪಟಿವಿಜ್ಝಿತಬ್ಬೋ ಸಲಕ್ಖಣಸಙ್ಖಾತೋ ಅವಿಪರೀತಸಭಾವೋ ಪಟಿವೇಧೋ"ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ನಿದಾನಕಥಾ)। ಅಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರೇಕದೇಸೋ **ಸರಾಗೋ,** ಅಞ್ಞೋ **ವಿರಾಗೋ,** ರಾಗಸ್ಸ ವಾ ಅಪಟಿಪಕ್ಖಭಾವತೋ ರಾಗಪ್ಪವಡ್ಢಕೋ ಸಬ್ಬೋಪಿ ಅಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರೋ **ಸರಾಗೋ,** ಇತರೋ ಪಟಿಪಕ್ಖಭಾವತೋ **ವಿರಾಗೋ।** "ದೀಘರತ್ತಞ್ಹೇತಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅಸ್ಸುತವತೋ

ಪುಥುಜ್ಜನಸ್ಸ ಅಜ್ಝೋಸಿತಂ ಮಮಾಯಿತಂ ಪರಾಮಟ್ಠಂ ‘ಏತಂ ಮಮ, ಏಸೋಹಮಸ್ಮಿ, ಏಸೋ ಮೇ ಅತ್ತಾ”ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೬೨) ಅತ್ತಪರಾಮಾಸಸ್ಸ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ವಿಸಿಟ್ಠಂ ವತ್ಥು ವುತ್ತನ್ತಿ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ **ಸುಞ್ಞತಟ್ಠೋ** ಗಮ್ಭೀರೋ, ಅತ್ತಾ ವಿಜಾನಾತಿ ಸಂಸರತೀತಿ ಸಬ್ಯಾಪಾರತಾಸಙ್ಕನ್ತಿಅಭಿನಿವೇಸಬಲವತಾಯ **ಅಬ್ಯಾಪಾರಟ್ಠಅಸಙ್ಕನ್ತಿಪಟಿಸನ್ಧಿಪಾತುಭಾವಟ್ಠಾ** ಚ ಗಮ್ಭೀರಾ, ನಾಮಸ್ಸ ರೂಪೇನ, ರೂಪಸ್ಸ ಚ ನಾಮೇನ ಅಸಮ್ಪಯೋಗತೋ **ವಿನಿಬ್ಭೋಗೋ,** ನಾಮಸ್ಸ ನಾಮೇನ **ಅವಿನಿಬ್ಭೋಗೋ** ಯೋಜೇತಬ್ಬೋ। ಏಕುಪ್ಪಾದೇಕನಿರೋಧೇಹಿ ಅವಿನಿಬ್ಭೋಗೇ ಅಧಿಪ್ಪೇತೇ ರೂಪಸ್ಸ ಚ ರೂಪೇನ ಲಬ್ಭತಿ। ಅಥ ವಾ ಏಕಚತುವೋಕಾರಭವೇಸು ನಾಮರೂಪಾನಂ ಅಸಹವತ್ತನತೋ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞವಿನಿಬ್ಭೋಗೋ, ಪಞ್ಚವೋಕಾರಭವೇ ಸಹವತ್ತನತೋ ಅವಿನಿಬ್ಭೋಗೋ ಚ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

**ಅಧಿಪತಿಯಟ್ಠೋ** ನಾಮ ಇನ್ದ್ರಿಯಪಚ್ಚಯಭಾವೋ। “ಲೋಕೋಪೇಸೋ ದ್ವಾರಾಪೇಸಾ ಖೇತ್ತಮ್ಪೇತ”ನ್ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೫೯೮-೫೯೯) ವುತ್ತಾ **ಲೋಕಾದಿಅತ್ಥಾ** ಚಕ್ಖಾದೀಸು ಪಞ್ಚಸು ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ। ಮನಾಯತನಸ್ಸಪಿ ಲುಜ್ಜನತೋ ಮನೋಸಮ್ಫಸ್ಸಾದೀನಂ ದ್ವಾರಖೇತ್ತಭಾವತೋ ಚ ಏತೇ ಅತ್ಥಾ ಸಮ್ಭವನ್ತೇವ। ಆಪಾಥಗತಾನಂ ರೂಪಾದೀನಂ ಪಕಾಸನಯೋಗ್ಯತಾಲಕ್ಖಣಂ ಓಭಾಸನಂ ಚಕ್ಖಾದೀನಂ **ವಿಸಯಿಭಾವೋ,** ಮನಾಯತನಸ್ಸ ವಿಜಾನನಂ। **ಸಙ್ಘಟ್ಟನಟ್ಠೋ** ವಿಸೇಸೇನ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಾದೀನಂ ಪಞ್ಚನ್ನಂ, ಇತರೇ ಛನ್ನಮ್ಪಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ। ಫುಸನಞ್ಚ ಫಸ್ಸಸ್ಸ ಸಭಾವೋ, ಸಙ್ಘಟ್ಟನಂ ರಸೋ, ಇತರೇ ಉಪಟ್ಠಾನಾಕಾರಾ। **ಆರಮ್ಮಣರಸಾನುಭವನಟ್ಠೋ** ರಸವಸೇನ ವುತ್ತೋ, **ವೇದಯಿತಟ್ಠೋ** ಲಕ್ಖಣವಸೇನ। ಅತ್ತಾ ವೇದಯತೀತಿ ಅಭಿನಿವೇಸಸ್ಸ ಬಲವತಾಯ **ನಿಜ್ಜೀವಟ್ಠೋ** ವೇದನಾಯ ಗಮ್ಭೀರೋ। ನಿಜ್ಜೀವಾಯ ವೇದನಾಯ ವೇದಯಿತಂ ನಿಜ್ಜೀವವೇದಯಿತಂ, ನಿಜ್ಜೀವವೇದಯಿತಮೇವ ಅತ್ಥೋ **ನಿಜ್ಜೀವವೇದಯಿತಟ್ಠೋ।**

**ಆದಾನಟ್ಠೋ** ಚತುನ್ನಮ್ಪಿ ಉಪಾದಾನಾನಂ ಸಮಾನೋ, **ಗಹಣಟ್ಠೋ** ಕಾಮುಪಾದಾನಸ್ಸ, ಇತರೇಸಂ ತಿಣ್ಣಂ **ಅಭಿನಿವೇಸಾದಿ**ಅತ್ಥೋ। “ದಿಟ್ಠಿಕನ್ತಾರೋ”ತಿ ಹಿ ವಚನತೋ ದಿಟ್ಠೀನಂ **ದುರತಿಕ್ಕಮನಟ್ಠೋಪೀ**ತಿ। ದಳ್ಹಗಹಣತ್ತಾ ವಾ ಚತುನ್ನಮ್ಪಿ **ದುರತಿಕ್ಕಮನಟ್ಠೋ** ಯೋಜೇತಬ್ಬೋ। **ಯೋನಿಗತಿಠಿತಿನಿವಾಸೇಸುಖಿಪನ**ನ್ತಿ ಸಮಾಸೇ ಭುಮ್ಮವಚನಸ್ಸ ಅಲೋಪೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ, ತಸ್ಮಾ ತೇನ ಆಯೂಹನಾಭಿಸಙ್ಖರಣಪದಾನಂ ಸಮಾಸೋ ಹೋತಿ। ಜರಾಮರಣಙ್ಗಂ ಮರಣಪ್ಪಧಾನನ್ತಿ ಮರಣಟ್ಠಾ **ಏವ ಖಯಾದಯೋ** ಗಮ್ಭೀರಾ ದಸ್ಸಿತಾ। ನವನವಾನಞ್ಹಿ ಪರಿಕ್ಖಯೇನ ಖಣ್ಡಿಚ್ಚಾದಿಪರಿಪಕ್ಕಪ್ಪವತ್ತಿ ಜರಾತಿ, **ಖಯಟ್ಠೋ** ವಾ ಜರಾಯ ವುತ್ತೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ನವಭಾವಾಪಗಮೋ ಹಿ ಖಯೋತಿ ವತ್ತುಂ ಯುತ್ತೋತಿ। **ವಿಪರಿಣಾಮಟ್ಠೋ** ದ್ವಿನ್ನಮ್ಪಿ। ಸನ್ತತಿವಸೇನ ವಾ ಜರಾಯ ಖಯವಯಭಾವೋ, ಸಮ್ಮುತಿಖಣಿಕವಸೇನ ಮರಣಸ್ಸ ಭೇದವಿಪರಿಣಾಮತಾ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ।

**ಅತ್ಥನಯಾ**ತಿ ಅತ್ಥಾನಂ ನಯಾ। ಅವಿಜ್ಜಾದಿಅತ್ಥೇಹಿ ಏಕತ್ತಾದೀ ಸೇನ ಭಾವೇನ ನೀಯನ್ತಿ ಗಮ್ಮೇನ್ತೀತಿ ಏಕತ್ತಾದಯೋ ತೇಸಂ ನಯಾತಿ ವುತ್ತಾ। ನೀಯನ್ತೀತಿ ಹಿ ನಯಾತಿ। ಅತ್ಥಾ ಏವ ವಾ ಏಕತ್ತಾದಿಭಾವೇನ ನೀಯಮಾನಾ ಞಾಯಮಾನಾ **“ಅತ್ಥನಯಾ”**ತಿ ವುತ್ತಾ। ನೀಯನ್ತಿ ಏತೇಹೀತಿ ವಾ ನಯಾ, ಏಕತ್ತಾದೀಹಿ ಚ ಅತ್ಥಾ “ಏಕ”ನ್ತಿಆದಿನಾ ನೀಯನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ಏಕತ್ತಾದಯೋ ಅತ್ಥಾನಂ ನಯಾತಿ **ಅತ್ಥನಯಾ।** ಸನ್ತಾನಾನುಪಚ್ಛೇದೇನ ಬೀಜಂ ರುಕ್ಖಭಾವಂ ಪತ್ತಂ ರುಕ್ಖಭಾವೇನ ಪವತ್ತನ್ತಿ ಏಕತ್ತೇನ ವುಚ್ಚತೀತಿ ಸನ್ತಾನಾನುಪಚ್ಛೇದೋ ಏಕತ್ತಂ, ಏವಮಿಧಾಪಿ ಅವಿಜ್ಜಾದೀನಂ **ಸನ್ತಾನಾನುಪಚ್ಛೇದೋ ಏಕತ್ತ**ನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತಿ।

**ಭಿನ್ನಸನ್ತಾನಸ್ಸೇವಾ**ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧರಹಿತಸ್ಸ ನಾನತ್ತಸ್ಸ ಗಹಣತೋ ಸತ್ತನ್ತರೋ ಉಚ್ಛಿನ್ನೋ ಸತ್ತನ್ತರೋ ಉಪ್ಪನ್ನೋತಿ ಗಣ್ಹನ್ತೋ ಉಚ್ಛೇದದಿಟ್ಠಿಮುಪಾದಿಯತಿ।

**ಯತೋ ಕುತೋಚೀ**ತಿ ಯದಿ ಅಞ್ಞಸ್ಮಾ ಅಞ್ಞಸ್ಸುಪ್ಪತ್ತಿ ಸಿಯಾ, ವಾಲಿಕತೋ ತೇಲಸ್ಸ, ಉಚ್ಛುತೋ ಖೀರಸ್ಸ ಕಸ್ಮಾ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ನ ಸಿಯಾ, ತಸ್ಮಾ ನ ಕೋಚಿ ಕಸ್ಸಚಿ ಹೇತು ಅತ್ಥೀತಿ **ಅಹೇತುಕದಿಟ್ಠಿಂ,** ಅವಿಜ್ಜಮಾನೇಪಿ ಹೇತುಮ್ಹಿ ನಿಯತತಾಯ

ತಿಲಗಾವೀಸುಕ್ಕಸೋಣಿತಾದೀಹಿ ತೇಲಖೀರಸರೀರಾದೀನಿ ಪವತ್ತನ್ತೀತಿ **ನಿಯತಿವಾದಞ್ಚ ಉಪಾದಿಯತೀತಿ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬಂ ಯಥಾರಹಂ।**

ಕಸ್ಮಾ? ಯಸ್ಮಾ ಇದಞ್ಹಿ ಭವಚಕ್ಕಂ ಅಪದಾಲೇತ್ವಾ ಸಂಸಾರಭಯಮತೀತೋ ನ ಕೋಚಿ ಸುಪಿನನ್ತರೇಪಿ ಅತ್ಥೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। **ದುರಭಿಯಾನನ್ತಿ** ದುರತಿಕ್ಕಮಂ। **ಅಸನಿವಿಚಕ್ಕಮಿವಾತಿ** ಅಸನಿಮಣ್ಡಲಮಿವ। ತಞ್ಹಿ ನಿಮ್ಮಥನಮೇವ, ನಾನಿಮ್ಮಥನಂ ಪವತ್ತಮಾನಂ ಅತ್ಥಿ, ಏವಂ ಭವಚಕ್ಕಮ್ಪಿ ಏಕನ್ತಂ ದುಕ್ಖುಪ್ಪಾದನತೋ **"ನಿಚ್ಚನಿಮ್ಮಥನ"**ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ।

ಞಾಣಾಸಿನಾ ಅಪದಾಲೇತ್ವಾ ಸಂಸಾರಭಯಂ ಅತೀತೋ ನತ್ಥೀತಿ ಏತಸ್ಸ ಸಾಧಕಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ **"ವುತ್ತಮ್ಪಿ ಚೇತ"**ನ್ತಿಆದಿ। ತನ್ತೂನಂ ಆಕುಲಕಂ ತನ್ತಾಕುಲಕಂ, ತನ್ತಾಕುಲಕಮಿವ ಜಾತಾ **ತನ್ತಾಕುಲಕಜಾತಾ,** ಕಿಲೇಸಕಮ್ಮವಿಪಾಕೇಹಿ ಅತೀವ ಜಟಿತಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಗುಣಾಯ ಸಕುಣಿಯಾ ನೀಡಂ **ಗುಣಾಗುಣ್ಡಿಕಂ।** ವಡ್ಢಿಅಭಾವತೋ **ಅಪಾಯಂ** ದುಕ್ಖಗತಿಭಾವತೋ **ದುಗ್ಗತಿಂ** ಸುಖಸಮುಸ್ಸಯತೋ ವಿನಿಪಾತತ್ತಾ **ವಿನಿಪಾತಞ್ಚ** ಚತುಬ್ಬಿಧಂ **ಅಪಾಯಂ,** "ಖನ್ಧಾನಞ್ಚ ಪಟಿಪಾಟೀ"ತಿಆದಿನಾ ವುತ್ತಂ **ಸಂಸಾರಞ್ಚ ನಾತಿವತ್ತತಿ।** ಸಂಸಾರೋ ಏವ ವಾ ಸಬ್ಬೋ ಇಧ ವಡ್ಢಿಅಪಗಮಾದೀಹಿ ಅತ್ಥೇಹಿ ಅಪಾಯಾದಿನಾಮಕೋ ವುತ್ತೋ ಕೇವಲಂ ದುಕ್ಖಕ್ಖನ್ಧಭಾವತೋ।

ಭವಚಕ್ಕಕಥಾವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ೨. ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ

**೨೪೩**. ಪಥವೀಆಕಾಸಾ ವಿಯ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋ ಮಹಾಪತ್ಥಟವಿತ್ಥಾರಿತಾನಂ ಅತ್ಥಾನಂ ಪರಿಕಪ್ಪವಸೇನ ಕಥಿತೋ। ತಞ್ಹಿ ಅಪತ್ಥಟಂ ಅವಿತ್ಥತಞ್ಚ ಪಥವಿಂ ಆಕಾಸಞ್ಚ ಪತ್ಥರನ್ತೋ ವಿತ್ಥಾರಯನ್ತೋ ವಿಯ ಚ ಏಕೇಕಚಿತ್ತಾವರುದ್ಧಂ ಅಕತ್ವಾ ಸಬ್ಬಸತ್ತಸಬ್ಬಚಿತ್ತಸಾಧಾರಣವಸೇನ ಪತ್ಥಟವಿತ್ಥತಂ ಕತ್ವಾ ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯೇನ ಭಗವಾ ದಸ್ಸೇತಿ। ತತ್ಥ **ನಾನಾಚಿತ್ತವಸೇನಾತಿ** ಅಸಹಜಾತಾನಂ ಸಹಜಾತಾನಞ್ಚ ಪಚ್ಚಯಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಾನಂ ನಾನಾಚಿತ್ತಗತಾನಂ ದಸ್ಸಿತಭಾವಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ। ನವ ಮೂಲಪದಾನಿ ಏತೇಸನ್ತಿ **ನವಮೂಲಪದಾ,** ನಯಾ। "ಏಕೇಕೇನ ನಯೇನ ಚತುನ್ನಂ ಚತುನ್ನಂ ವಾರಾನಂ ಸಙ್ಗಹಿತತ್ತಾ"ತಿ ವುತ್ತಂ, ಏತ್ಥ "ಏಕೇಕೇನ ಚತುಕ್ಕೇನಾ"ತಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ। ನಯಚತುಕ್ಕವಾರಾ ಹಿ ಏತ್ಥ ವವತ್ಥಿತಾ ದಸ್ಸಿತಾನಂ ಚತುಕ್ಕಾನಂ ನಯಭಾವಾತಿ।

### ೧. ಪಚ್ಚಯಚತುಕ್ಕವಣ್ಣನಾ

ಅವಿಜ್ಜಂ ಅಙ್ಗಂ ಅಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ತತೋ ಪರಂ "ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರೋ"ತಿಆದೀನಿ ಪಚ್ಚಯಸಹಿತಾನಿ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಾನಿ ಅಙ್ಗಭಾವೇನ ವುತ್ತಾನೀತಿ ಆಹ **"ನ, ತಸ್ಸ ಅನಙ್ಗತ್ತಾ"**ತಿ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ **ನಿದ್ದೇಸೇ** (ವಿಭಂ॰ ೨೨೬) "ತತ್ಥ ಕತಮಾ ಅವಿಜ್ಜಾ"ತಿ ಅವಿಜ್ಜಂ ವಿಸುಂ ವಿಸ್ಸಜ್ಜೇತ್ವಾ, "ತತ್ಥ ಕತಮೋ ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರೋ"ತಿಆದಿನಾ ತಂತಂಪಚ್ಚಯವನ್ತೋ ಸಙ್ಖಾರಾದಯೋ ವಿಸ್ಸಜ್ಜಿತಾತಿ। ತೀಸು ಪಕಾರೇಸು ಪಠಮಪಠಮವಾರೋ ದುತಿಯವಾರಾದೀಸು ಪವಿಸನ್ತೋ ಪಚ್ಚಯವಿಸೇಸಾದಿಸಬ್ಬನಾನತ್ತಸಾಧಾರಣತ್ತಾ ತೇ ವಾರವಿಸೇಸೇ ಗಣ್ಹಾತೀತಿ **"ಸಬ್ಬಸಙ್ಗಾಹಕೋ"**ತಿ ವುತ್ತೋ। ಪಠಮವಾರೋ ಏವ ಹಿ ನ ಕೇವಲಂ ಛಟ್ಠಾಯತನಮೇವ, ಅಥ ಖೋ ನಾಮಞ್ಚ ಫಸ್ಸಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ, ನಾಮಂ ವಾ ನ ಕೇವಲಂ ಛಟ್ಠಾಯತನಸ್ಸೇವ, ಅಥ ಖೋ ಫಸ್ಸಸ್ಸಾಪೀತಿ ಪಚ್ಚಯವಿಸೇಸದಸ್ಸನತ್ಥಂ, ಯೇನ ಅತ್ಥವಿಸೇಸೇನ ಮಹಾನಿದಾನಸುತ್ತದೇಸನಾ ಪವತ್ತಾ, ತಂದಸ್ಸನತ್ಥಞ್ಚ ಛಟ್ಠಾಯತನಙ್ಗಂ ಪರಿಹಾಪೇತ್ವಾ ವುತ್ತೋತಿ ತಸ್ಸ ದುತಿಯವಾರೇ ಚ ಪವೇಸೋ ವುತ್ತೋ, ನ ಸಬ್ಬಙ್ಗಸಮೋರೋಧತೋ।

**ಯತ್ಥಾತಿ** ವಾರಚತುಕ್ಕೇ ಏಕೇಕವಾರೇ ಚ। **ಅಞ್ಞಥಾತಿ** ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯತೋ ಅಞ್ಞಥಾ ಸಙ್ಖಾರೋತಿ ವುತ್ತಂ। **ಅವುತ್ತನ್ತಿ** "ರೂಪಂ ಸಳಾಯತನ"ನ್ತಿ, ತೇಸುಪಿ ಚ ವಾರೇಸು ಚತೂಸುಪಿ ಸೋಕಾದಯೋ ಅವುತ್ತಾ ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯೇಸು ವುತ್ತಾ। ತತ್ಥ ಚ ವುತ್ತಮೇವ ಇಧ "ಛಟ್ಠಾಯತನ"ನ್ತಿ ಅಞ್ಞಥಾ ವುತ್ತನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

**ಸಬ್ಬಟ್ಠಾನಸಾಧಾರಣತೋತಿ** ವುತ್ತನಯೇನ ಸಬ್ಬವಾರಸಾಧಾರಣತೋ, ಸಬ್ಬವಿಞ್ಞಾಣಪವತ್ತಿಟ್ಠಾನಭವಸಾಧಾರಣತೋ ವಾ। ವಿನಾ ಅಭಾವೇನ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಖನ್ಧತ್ತಯಮ್ಪಿ ಸಮಾನಂ ಫಲಂ ಪಚ್ಚಯೋ ಚಾತಿ ಆಹ **"ಅವಿಸೇಸೇನಾ"**ತಿ। "ತಿಣ್ಣಂ ಸಙ್ಗತಿ ಫಸ್ಸೋ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೨೦೪; ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೪೩) ವಚನತೋ ಪನ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಫಸ್ಸಸ್ಸ ವಿಸೇಸಪಚ್ಚಯೋತಿ ತಸ್ಸ ಫಸ್ಸೋ ವಿಸಿಟ್ಠಂ ಫಲಂ, ಸತಿಪಿ ಪಚ್ಚಯಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಂ ಆಹಾರಪಚ್ಚಯಭಾವೇ ಮನೋಸಞ್ಚೇತನಾಯ ವಿಞ್ಞಾಣಾಹರಣಂ ವಿಸಿಟ್ಠಂ ಕಿಚ್ಚನ್ತಿ ಸಙ್ಖಾರೋ ಚಸ್ಸ ವಿಸಿಟ್ಠೋ ಪಚ್ಚಯೋ। **ಅಚಿತ್ತಕ್ಖಣಮತ್ತಾನೀತಿ** ಚಿತ್ತಕ್ಖಣಪ್ಪಮಾಣರಹಿತಾನಿ। **ತಸ್ಸತ್ಥೋತಿ** ತಸ್ಸ ವುತ್ತಸ್ಸ ಅವಿಜ್ಜಾದಿಕಸ್ಸ ಅತ್ಥೋ ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾಯಂ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

**ಹೇತುಕಾದೀನೀತಿ** ಏತ್ಥ ಯಸ್ಮಿಂ ಚತುಕ್ಕೇ ಹೇತುಕ-ಸದ್ದೋ ವುತ್ತೋ, ತಂ ಹೇತುಕ-ಸದ್ದಸಹಚರಿತತ್ತಾ "ಹೇತುಕ"ನ್ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಹೇತು-ಸದ್ದೋ ಗತಿಸೂಚಕೋ ಅವಿಗತತಾ ಚ ವಿಗತತಾನಿವಾರಣವಸೇನ ಗತಿ ಏವ ಹೋತೀತಿ ಹೇತುಕಚತುಕ್ಕಂ ಅವಿಗತಪಚ್ಚಯವಸೇನ ವುತ್ತನ್ತಿ ವುತ್ತಂ।

**ತಿಧಾ ಚತುಧಾ ಪಞ್ಚಧಾ ವಾತಿ ವಾ**-ಸದ್ದೋ "ಛಧಾ ವಾ"ತಿಪಿ ವಿಕಪ್ಪೇತೀತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಸಮಾಧಿ ಹಿ ಸಾಧಾರಣೇಹಿ ತೀಹಿ ಝಾನಿನ್ದ್ರಿಯಮಗ್ಗಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಚ ಪಚ್ಚಯೋತಿ। **ಉಪಾದಾನಂ ಭವಸ್ಸ ಮಗ್ಗಪಚ್ಚಯೇನ ಚಾತಿ ಸತ್ತಧಾತಿ** ಕಾಮುಪಾದಾನವಜ್ಜಾನಂ ವಸೇನ ವದತಿ। ಕಾಮುಪಾದಾನಂ ಪನ ಯಥಾ ಭವಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ಸೋ ಪಕಾರೋ ತಣ್ಹಾಯಂ ವುತ್ತೋ ಏವಾತಿ ನ ವುತ್ತೋ।

**ಇಮಸ್ಮಿಂ ಚತುಕ್ಕೇ ಸಹಜಾತಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯಾ ಹೋನ್ತೀತಿ** ವಚನವಸೇನಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಅತ್ಥೋ ಹಿ ನ ಕತ್ಥಚಿ ಅತ್ತನೋ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ಯಥಾಸಕೇಹಿ ಪಚ್ಚಯೋ ನ ಹೋತಿ, ಸಹಜಾತಪಚ್ಚಯವಸೇನೇವ ಪನ ಇಮಸ್ಸ ಚತುಕ್ಕಸ್ಸ ವುತ್ತತ್ತಾ ಸೋಯೇವೇತ್ಥ ಹೋತೀತಿ ವದನ್ತಿ। **ಪಠಮವಾರೋತಿ** ಪಠಮಚತುಕ್ಕೋತಿ ಏವಂ ವತ್ತಬ್ಬಂ। **ಭವಾದೀನಂ ತಥಾ ಅಭಾವನ್ತಿ** ಯದಿ ಸಹಜಾತಪಚ್ಚಯವಸೇನೇವ ಪಠಮಚತುಕ್ಕೋ ವುತ್ತೋ, ಭವೋ ಜಾತಿಯಾ, ಜಾತಿ ಚ ಮರಣಸ್ಸ ಸಹಜಾತಪಚ್ಚಯೋ ನ ಹೋತೀತಿ ಯಥಾ ಅವಿಗತಚತುಕ್ಕಾದೀಸು "ಭವಪಚ್ಚಯಾ ಜಾತಿ ಭವಹೇತುಕಾ"ತಿಆದಿ ನ ವುತ್ತಂ ಭವಾದೀನಂ ಅವಿಗತಾದಿಪಚ್ಚಯತಾಯ ಅಭಾವತೋ, ಏವಮಿಧಾಪಿ "ಭವಪಚ್ಚಯಾ ಜಾತೀ"ತಿಆದಿ ನ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ। ಪಚ್ಚಯವಚನಮೇವ ಹಿ ತೇಸಂ ಸಹಜಾತಸೂಚಕಂ ಆಪನ್ನಂ ಅವಿಗತಚತುಕ್ಕಾದೀಸು ವಿಯ ಇಧ ಪಚ್ಚಯವಿಸೇಸಸೂಚಕಸ್ಸ ವಚನನ್ತರಸ್ಸ ಅಭಾವಾ, ನ ಚ ತಂ ನ ವುತ್ತಂ, ನ ಚ ಭವಾದಯೋ ಸಹಜಾತಪಚ್ಚಯಾ ಹೋನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ನ ಸಹಜಾತಪಚ್ಚಯವಸೇನೇವಾಯಂ ಚತುಕ್ಕೋ ವುತ್ತೋ। **ಸೇಸಪಚ್ಚಯಾನಞ್ಚ ಸಮ್ಭವನ್ತಿ** ಇದಂ "ಭವಾದೀನ"ನ್ತಿ ಏತೇನ ಸಹ ಅಯೋಜೇತ್ವಾ ಸಾಮಞ್ಞೇನ ಅವಿಜ್ಜಾದೀನಂ ಸಹಜಾತೇನ ಸಹ ಸೇಸಪಚ್ಚಯಭಾವಾನಞ್ಚ ಸಮ್ಭವಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ। ಅಯಞ್ಹೇತ್ಥ ಅತ್ಥೋ - ಪಚ್ಚಯವಿಸೇಸಸೂಚಕಸ್ಸ ವಚನನ್ತರಸ್ಸ ಅಭಾವಾ ಸಹಜಾತತೋ ಅಞ್ಞೇ ಪಚ್ಚಯಭಾವಾ ಅವಿಜ್ಜಾದೀನಂ ನ ಸಮ್ಭವನ್ತೀತಿ ಸಹಜಾತಪಚ್ಚಯವಸೇನೇವಾಯಂ ಚತುಕ್ಕೋ ಆರದ್ಧೋತಿ ವುಚ್ಚೇಯ್ಯ, ನ ಚ ತೇ ನ ಸಮ್ಭವನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ನಾಯಂ ತಥಾ ಆರದ್ಧೋತಿ।

**"ಮಹಾನಿದಾನಸುತ್ತನ್ತೇ ಏಕಾದಸಙ್ಗಿಕೋ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋ ವುತ್ತೋ"**ತಿ ವುತ್ತಂ, ತತ್ಥ ಪನ "ನಾಮರೂಪಪಚ್ಚಯಾ ವಿಞ್ಞಾಣಂ, ವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಾ ನಾಮರೂಪಂ, ನಾಮಪಚ್ಚಯಾ ಫಸ್ಸೋ"ತಿಆದಿನಾ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೨.೯೭) ದ್ವಿಕ್ಖತ್ತುಂ ಆಗತೇ ನಾಮರೂಪೇ ಏಕಧಾ ಗಹಿತೇ ನವಙ್ಗಿಕೋ, ದ್ವಿಧಾ ಗಹಿತೇ ದಸಙ್ಗಿಕೋ ವುತ್ತೋ, ಅಞ್ಞತ್ಥ ಪನ ವುತ್ತೇಸು ಅವಿಜ್ಜಾಸಙ್ಖಾರೇಸು ಅದ್ಧತ್ತಯದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಯೋಜಿಯಮಾನೇಸು ಏಕಾದಸಙ್ಗಿಕೋ ಹೋತೀತಿ ಕತ್ವಾ ಏವಂ ವುತ್ತನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

**ಮಹಾನಿದಾನಸುತ್ತನ್ತದೇಸನಾಯ ಪರಿಗ್ಗಹತ್ಥ**ನ್ತಿ ತತ್ಥ ಹಿ ಚಕ್ಖಾಯತನಾದೀನಿ ವಿಯ ರೂಪೇ ಛಟ್ಠಾಯತನಞ್ಚ ನಾಮೇ ಅನ್ತೋಗಧಂ ಕತ್ವಾ ಫಸ್ಸಸ್ಸ ನಿರವಸೇಸರೂಪಪಚ್ಚಯಂ ವಿಯ ನಿರವಸೇಸನಾಮಪಚ್ಚಯಞ್ಚ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ನಾಮರೂಪಪಚ್ಚಯಾ ಫಸ್ಸೋ"**ತಿ ವುತ್ತಂ, ಏವಮಿಧಾಪಿ ತತ್ಥ ದಸ್ಸಿತವಿಸೇಸದಸ್ಸನೇನ ತಂದೇಸನಾಪರಿಗ್ಗಹತ್ಥಂ ಏಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣಿಕೇ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೇ ಛಟ್ಠಾಯತನಂ ನಾಮನ್ತೋಗಧಂ ಕತ್ವಾ "ನಾಮಪಚ್ಚಯಾ ಫಸ್ಸೋ"ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ರೂಪಪ್ಪವತ್ತಿದೇಸಂ ಸನ್ಧಾಯ ದೇಸಿತತ್ತಾ** "ಇಮಸ್ಸಾ"ತಿ ವಚನಸೇಸೋ, ನ ಪುರಿಮಾನನ್ತಿ, ತೇನೇವ **"ಅಯಞ್ಚೇ"**ತಿಆದಿಮಾಹ।

**ಯೋನಿವಸೇನ ಓಪಪಾತಿಕಾನ**ನ್ತಿ ಚೇತ್ಥ ಸಂಸೇದಜಯೋನಿಕಾಪಿ ಪರಿಪುಣ್ಣಾಯತನಭಾವೇನ ಓಪಪಾತಿಕಸಙ್ಗಹಂ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ಪಧಾನಾಯ ವಾ ಯೋನಿಯಾ ಸಬ್ಬಪರಿಪುಣ್ಣಾಯತನಯೋನಿಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಓಪಪಾತಿಕಾನ"**ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ಏವಂ ಸಙ್ಗಹನಿದಸ್ಸನವಸೇನೇವ ಹಿ **ಧಮ್ಮಹದಯವಿಭಙ್ಗೇ**ಪಿ (ವಿಭಂ॰ ೧೦೦೬) "ಓಪಪಾತಿಕಾನಂ ಪೇತಾನ"ನ್ತಿಆದಿನಾ ಓಪಪಾತಿಕಗ್ಗಹಣಮೇವ ಕತಂ, ನ ಸಂಸೇದಜಗ್ಗಹಣನ್ತಿ। ಏಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣೇ ಛಹಾಯತನೇಹಿ ಫಸ್ಸಸ್ಸ ಪವತ್ತಿ ನತ್ಥಿ, ನ ಚೇಕಸ್ಸ ಅಕುಸಲಫಸ್ಸಸ್ಸ ಛಟ್ಠಾಯತನವಜ್ಜಂ ಆಯತನಂ ಸಮಾನಕ್ಖಣೇ ಪವತ್ತಮಾನಂ ಪಚ್ಚಯಭೂತಂ ಅತ್ಥಿ, ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯೋ ಚೇತ್ಥ ಪವತ್ತಕೋ ನ ಹೋತೀತಿ ನ ಗಯ್ಹತಿ, ತಸ್ಮಾ "ಸಳಾಯತನಪಚ್ಚಯಾ ಫಸ್ಸೋ"ತಿ ನ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುನ್ತಿ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ **"ಯಸ್ಮಾ ಪನೇಸೋ"**ತಿಆದಿಮಾಹ।

ಪುರಿಮಯೋನಿದ್ವಯೇ ಸಮ್ಭವನ್ತಮ್ಪಿ ಕೇಸಞ್ಚಿ ಸಳಾಯತನಂ ಕಲಲಾದಿಕಾಲೇ ನ ಸಮ್ಭವತೀತಿ **"ಸದಾ ಅಸಮ್ಭವತೋ"**ತಿ ಆಹ। ಪಚ್ಛಿಮಯೋನಿದ್ವಯೇ ಪನ ಯೇಸಂ ಸಮ್ಭವತಿ, ತೇಸಂ ಸದಾ ಸಮ್ಭವತೀತಿ। **ಇತೋ**ತಿ ಇಮಸ್ಮಾ ಚತುಕ್ಕತೋ, ನಯತೋ ವಾ, ಯೋ ವಿಸೇಸೋ।

ಪಚ್ಚಯಚತುಕ್ಕವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ೨. ಹೇತುಚತುಕ್ಕವಣ್ಣನಾ

**೨೪೪. ಜಾತಿಕ್ಖಣಮತ್ತೇ ಏವ ಅಭಾವತೋ**ತಿ ತತೋ ಉದ್ಧಂ ಭಾವತೋತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಅವಿಗತಪಚ್ಚಯನಿಯಮಾಭಾವತೋ** ಭವೇ ಉಪಾದಾನಹೇತುಕಗ್ಗಹಣಂ ನ ಕತಂ, **ಅಭಾವತೋ ಅವಿಗತಪಚ್ಚಯಸ್ಸ** ಜಾತಿಆದೀಸು ಭವಹೇತುಕಾದಿಗ್ಗಹಣಂ ನ ಕತನ್ತಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। ಯಥಾ ಪನ ಯಾವ ವತ್ಥು, ತಾವ ಅನುಪಲಬ್ಭಮಾನಸ್ಸ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ವತ್ಥು ಅವಿಗತಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ ವಿಞ್ಞಾಣತೋ ಉದ್ಧಂ ಪವತ್ತನಕಮ್ಪಿ, ಏವಂ ಉಪಾದಾನಂ ಭವಸಙ್ಗಹಿತಾನಂ ಜಾತಿಆದೀನಂ, ಭವೋ ಚ ಜಾತಿಯಾ ಅವಿಗತಪಚ್ಚಯೋ ಸಿಯಾ। ಅಥ ನ ಸಿಯಾ, ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧೇ ಜಾತಿಆದೀನಂ ಸಙ್ಗಹಿತತ್ತಾ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ನಾಮಸ್ಸ, ನಾಮಞ್ಚ ಅತಕ್ಖಣಿಕಸಮ್ಭವಾ ಛಟ್ಠಾಯತನಸ್ಸ ಅವಿಗತಪಚ್ಚಯೋ ನ ಸಿಯಾತಿ ಇಧ ವಿಯ ತತ್ಥಾಪಿ ಹೇತುಕಗ್ಗಹಣಂ ನ ಕತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ, ತಸ್ಮಾ ಯಾವ ಉಪಾದಾನಂ, ತಾವ ಜಾತಿಆದೀನಂ ಅನುಪಲಬ್ಭೋ, ಜಾತಿಕ್ಖಣಮತ್ತೇ ಏವ ಭವಸ್ಸ ಅಭಾವೋ ಚ ಕಾರಣನ್ತಿ ನ ಸಕ್ಕಾ ಕಾತುಂ। ಸಙ್ಖತಲಕ್ಖಣಾನಂ ಪನ ಜಾತಿಆದೀನಂ ಅಸಭಾವಧಮ್ಮಾನಂ ಭವೇನ ಸಙ್ಗಹಿತತ್ತಾ ಅಸಭಾವಧಮ್ಮಸ್ಸ ಚ ಪರಮತ್ಥತೋ ಭವನ್ತರಸ್ಸ ಅಭಾವತೋ ಹೇತುಆದಿಪಚ್ಚಯಾ ನ ಸನ್ತೀತಿ ಭವಸ್ಸ ಉಪಾದಾನಂ ನ ನಿಯಮೇನ ಅವಿಗತಪಚ್ಚಯೋ, ಭವೋ ಪನ ಜಾತಿಯಾ, ಜಾತಿ ಜರಾಮರಣಸ್ಸ ನೇವ ಅವಿಗತಪಚ್ಚಯೋತಿ ಅವಿಗತಪಚ್ಚಯನಿಯಮಾಭಾವತೋ ಅಭಾವತೋ ಚ ಅವಿಗತಪಚ್ಚಯಸ್ಸ ಭವಾದೀಸು ಹೇತುಕಗ್ಗಹಣಂ ನ ಕತನ್ತಿ ಯುತ್ತಂ।

ನನು ಏವಂ "ನಾಮಂ ವಿಞ್ಞಾಣಹೇತುಕಂ ಛಟ್ಠಾಯತನಂ ನಾಮಹೇತುಕ"ನ್ತಿ ವಚನಂ ನ ವತ್ತಬ್ಬಂ। ನ ಹಿ ನಾಮಸಙ್ಗಹಿತಾನಂ ಜಾತಿಆದೀನಂ ಅವಿಗತಪಚ್ಚಯೋ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಅವಿಗತಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ಚ ಅತ್ಥಿ ಅಸಭಾವಧಮ್ಮತ್ತಾತಿ? ನ, ತೇಸಂ ನಾಮೇನ

ಅಸಙ್ಗಹಿತತ್ತಾ। ನಮನಕಿಚ್ಚಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಞ್ಹಿ ನಾಮಂ, ತಞ್ಚ ಕಿಚ್ಚಂ ಸಭಾವಧಮ್ಮಾನಮೇವ ಹೋತೀತಿ ಸಭಾವಧಮ್ಮಭೂತಾ ಏವ ತಯೋ ಖನ್ಧಾ "ನಾಮ"ನ್ತಿ ವುತ್ತಾ, ತಸ್ಮಾ ತತ್ಥ ಹೇತುಕಗ್ಗಹಣಂ ಯುತ್ತಂ, ಇಧ ಪನ ಭವತೀತಿ ಭವೋ, ನ ಚ ಜಾತಿಆದೀನಿ ನ ಭವನ್ತಿ "ಭವಪಚ್ಚಯಾ ಜಾತಿ ಸಮ್ಭವತಿ, ಜಾತಿಪಚ್ಚಯಾ ಜರಾಮರಣಂ ಸಮ್ಭವತೀ"ತಿ ಯೋಜನತೋ , ತಸ್ಮಾ ಸಙ್ಖರಣತೋ ಸಙ್ಖಾರೇ ವಿಯ ಭವನತೋ ಭವೇ ಜಾತಿಆದೀನಿ ಸಙ್ಗಹಿತಾನೀತಿ ನಿಯಮಾಭಾವಾಭಾವೇಹಿ ಯಥಾವುತ್ತೇಹಿ ಹೇತುಕಗ್ಗಹಣಂ ನ ಕತನ್ತಿ।

**ಕೇಚಿ ಪನಾ**ತಿಆದಿನಾ ರೇವತತ್ಥೇರಮತಂ ವದತಿ। **ಅರೂಪಕ್ಖನ್ಧಾ ಹಿ ಇಧ ಭವೋತಿ ಆಗತಾ**। ವುತ್ತಞ್ಹಿ "ತತ್ಥ ಕತಮೋ ಉಪಾದಾನಪಚ್ಚಯಾ ಭವೋ, ಠಪೇತ್ವಾ ಉಪಾದಾನಂ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧೋ…ಪೇ॰… ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧೋ"ತಿ (ವಿಭ॰ ೨೪೯)।

**"ವತ್ತಬ್ಬಪದೇಸಾಭಾವತೋ"**ತಿ ವುತ್ತಂ, ಸತಿಪಿ ಪನ ಪದೇಸೇ ಉಪಾದಾನಂ ವಿಯ ಸಭಾವಾನಿ ಜಾತಿಆದೀನಿ ನ ಹೋನ್ತೀತಿ ಠಪೇತಬ್ಬಸ್ಸ ಭಾವನ್ತರಸ್ಸ ಅಭಾವತೋ ಏವ ಠಪನಂ ನ ಕಾತಬ್ಬನ್ತಿ ಯುತ್ತಂ। ಜಾಯಮಾನಾನಂ ಪನ ಜಾತಿ, ಜಾತಾನಞ್ಚ ಜರಾಮರಣನ್ತಿ "ಭವಪಚ್ಚಯಾ ಜಾತಿ, ಜಾತಿಪಚ್ಚಯಾ ಜರಾಮರಣ"ನ್ತಿ (ವಿಭ॰ ೨೨೫) ವುತ್ತಂ। ಯಥಾ ಪನ "ನಾಮಪಚ್ಚಯಾ ಫಸ್ಸೋತಿ ತತ್ಥ ಕತಮಂ ನಾಮಂ? ಠಪೇತ್ವಾ ಫಸ್ಸಂ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧೋ…ಪೇ॰… ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧೋ। ಇದಂ ವುಚ್ಚತಿ ನಾಮ"ನ್ತಿ (ವಿಭ॰ ೨೫೯), "ನಾಮರೂಪಪಚ್ಚಯಾ ಸಳಾಯತನನ್ತಿ ಅತ್ಥಿ ನಾಮಂ ಅತ್ಥಿ ರೂಪಂ। ತತ್ಥ ಕತಮಂ ನಾಮಂ? ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧೋ ಸಞ್ಞಾಕ್ಖನ್ಧೋ ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧೋ। ಇದಂ ವುಚ್ಚತಿ ನಾಮಂ। ತತ್ಥ ಕತಮಂ ರೂಪಂ? ಚತ್ತಾರೋ ಮಹಾಭೂತಾ ಯಞ್ಚ ರೂಪಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ಮನೋಧಾತು ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ವತ್ತತಿ, ಇದಂ ವುಚ್ಚತಿ ರೂಪ"ನ್ತಿ (ವಿಭ॰ ೨೬೧) ಚ ಯಂ ನಾಮರೂಪಞ್ಚ ಫಸ್ಸಸ್ಸ ಸಳಾಯತನಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ, ತಸ್ಸ ವತ್ತಬ್ಬಪದೇಸೋ ನಿದ್ದಿಟ್ಠೋ, ಏವಂ ಯೋ ಭವೋ ಜಾತಿಯಾ ಪಚ್ಚಯೋ, ತಸ್ಸಪಿ ಠಪೇತಬ್ಬಗಹೇತಬ್ಬವಿಸೇಸೇ ಸತಿ ನ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತಬ್ಬಪದೇಸೋ ನತ್ಥೀತಿ ವತ್ತುನ್ತಿ।

ಹೇತುಚತುಕ್ಕವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

### ೪. ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಚತುಕ್ಕವಣ್ಣನಾ

**೨೪೬**. ನಿಪ್ಪದೇಸತ್ತಾ ಭವೇನ ಉಪಾದಾನಂ ಸಙ್ಗಹಿತನ್ತಿ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ಉಪಾದಾನಸ್ಸ ವಿಸುಂ ಠಿತಸ್ಸ ಅಭಾವಾ "ಭವಪಚ್ಚಯಾಪಿ ಉಪಾದಾನ"ನ್ತಿ ನ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಭವೋ ನಿಪ್ಪದೇಸೋ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। ಏವಂ ಸತಿ "ನಾಮಪಚ್ಚಯಾಪಿ ವಿಞ್ಞಾಣ"ನ್ತಿ ನ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ, ನಾಮಂ ಪನ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಭೂತಂ ಪಚ್ಚಯಭೂತಞ್ಚ ಸಪ್ಪದೇಸಮೇವ ಗಹಿತನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಯಥಾ ಪನ "ನಾಮಪಚ್ಚಯಾ ಛಟ್ಠಾಯತನಂ, ನಾಮಪಚ್ಚಯಾ ಫಸ್ಸೋ"ತಿಆದೀಸು (ವಿಭ॰ ೧೫೦-೧೫೪) ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಂ ಠಪೇತ್ವಾ ನಾಮಂ ಗಹಿತಂ, ಏವಂ "ಭವಪಚ್ಚಯಾಪಿ ಉಪಾದಾನ"ನ್ತಿ ಇಧಾಪಿ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಂ ಠಪೇತ್ವಾ ಭವಸ್ಸ ಗಹಣಂ ನ ನ ಸಕ್ಕಾ ಕಾತುಂ, ತಸ್ಮಾ ಉಪಾದಾನಸ್ಸ ಅವಿಗತಪಚ್ಚಯನಿಯಮಾಭಾವೋ ವಿಯ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಪಚ್ಚಯನಿಯಮಾಭಾವೋ ಭವೇ ಪುಬ್ಬೇ ವುತ್ತನಯೇನ ಅತ್ಥೀತಿ "ಭವಪಚ್ಚಯಾಪಿ ಉಪಾದಾನ"ನ್ತಿ ನ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

**ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಪಚ್ಚಯೋ**ತಿ ಚೇತ್ಥ ಸಮ್ಪಯುತ್ತವಿಪ್ಪಯುತ್ತಅತ್ಥಿಪಚ್ಚಯೋ ಅಧಿಪ್ಪೇತೋ ಸಿಯಾ। "ನಾಮರೂಪಪಚ್ಚಯಾಪಿ ವಿಞ್ಞಾಣ"ನ್ತಿ ಹಿ ವುತ್ತಂ, ನ ಚ ವತ್ಥು ಅಕುಸಲವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ಪುರೇಜಾತವಿಪ್ಪಯುತ್ತೋ ಪನ ಹೋತೀತಿ। ತಥಾ "ಛಟ್ಠಾಯತನಪಚ್ಚಯಾಪಿ ನಾಮರೂಪ"ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ, ನ ಚ ಛಟ್ಠಾಯತನಂ ಚಕ್ಖಾಯತನುಪಚಯಾದೀನಂ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನರೂಪಸ್ಸ ಚ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ಪಚ್ಛಾಜಾತವಿಪ್ಪಯುತ್ತೋ ಪನ ಹೋತೀತಿ।

ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಚತುಕ್ಕವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**ಸಙ್ಖಾರಾದಿಮೂಲಕನಯಮಾತಿಕಾವಣ್ಣನಾ**

೧೪೭. **"ಅಪುಬ್ಬಸ್ಸ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಸ್ಸ ವತ್ತಬ್ಬಸ್ಸ ಅಭಾವತೋ ಭವಮೂಲಕನಯೋ ನ ವುತ್ತೋ"**ತಿ ವುತ್ತಂ, ಏವಂ ಸತಿ "ಛಟ್ಠಾಯತನಪಚ್ಚಯಾ ಅವಿಜ್ಜಾ"ತಿಆದಿಕಾ ಛಟ್ಠಾಯತನಾದಿಮೂಲಕಾ ಚ ನ ವತ್ತಬ್ಬಾ ಸಿಯುಂ। "ನಾಮಪಚ್ಚಯಾ ಅವಿಜ್ಜಾ"ತಿ ಏತ್ಥ ಹಿ ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಬ್ಬೇ ಚತ್ತಾರೋ ಖನ್ಧಾ ನಾಮನ್ತಿ ವುತ್ತಾತಿ। ತತ್ಥಾಯಂ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ ಸಿಯಾ - ನಾಮವಿಸೇಸಾನಂ ಛಟ್ಠಾಯತನಾದೀನಂ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ವತ್ತಬ್ಬೋತಿ ಛಟ್ಠಾಯತನಾದಿಮೂಲಕಾ ವುತ್ತಾ। ಯದೇವ ಪನ ನಾಮಂ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಪಚ್ಚಯೋ, ತದೇವ ಭವಪಚ್ಚಯಾ ಅವಿಜ್ಜಾತಿ ಏತ್ಥಾಪಿ ವುಚ್ಚೇಯ್ಯ, ನ ವತ್ತಬ್ಬವಿಸೇಸೋ ಕೋಚಿ, ತಸ್ಮಾ ಅಪುಬ್ಬಾಭಾವತೋ ನ ವುತ್ತೋತಿ। ಭವಗ್ಗಹಣೇನ ಚ ಇಧ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಪಚ್ಚಯಭೂತಾ ಸಭಾವಧಮ್ಮಾ ಗಣ್ಹೇಯ್ಯುಂ, ನ ಜಾತಿಆದೀನೀತಿ ಅಪುಬ್ಬಾಭಾವತೋ ನ ವುತ್ತೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। **"ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಅವಿಜ್ಜಾತಿಪಿ ವುತ್ತಂ ಸಿಯಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ, ಯಥಾ ಪನ "ನಾಮಪಚ್ಚಯಾ ಫಸ್ಸೋ"ತಿ ವುತ್ತೇ "ಫಸ್ಸಪಚ್ಚಯಾ ಫಸ್ಸೋ"ತಿ ವುತ್ತಂ ನ ಹೋತಿ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಂ ಠಪೇತ್ವಾ ಪಚ್ಚಯಸ್ಸ ಗಹಣತೋ, ಏವಮಿಧಾಪಿ ನ ಸಿಯಾ, ತಸ್ಮಾ ಭವನವಸೇನ ಸಭಾವಧಮ್ಮಾಸಭಾವಧಮ್ಮೇಸು ಸಾಮಞ್ಞೇನ ಪವತ್ತೋ ಭವ-ಸದ್ದೋತಿ ನ ಸೋ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಪಚ್ಚಯೋತಿ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುಂ। ತೇನ ಭವಮೂಲಕನಯೋ ನ ವುತ್ತೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

"ಉಪಾದಾನಪಚ್ಚಯಾ ಭವೋ"ತಿ ಏತ್ಥ ವಿಯ ಭವೇಕದೇಸೇ ವಿಸುಂ ಪುಬ್ಬೇ ಅಗ್ಗಹಿತೇ ಭವ-ಸದ್ದೋ ಪಚ್ಚಯಸೋಧನತ್ಥಂ ಆದಿತೋ ವುಚ್ಚಮಾನೋ ನಿರವಸೇಸಬೋಧಕೋ ಹೋತಿ, ನ ನಾಮ-ಸದ್ದೋ। ಏವಂಸಭಾವಾ ಹಿ ಏತಾ ನಿರುತ್ತಿಯೋತಿ ಇಮಿನಾವಾ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನ **"ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಅವಿಜ್ಜಾತಿಪಿ ವುತ್ತಂ ಸಿಯಾ"**ತಿ ಆಹಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ, ಇಮಿನಾವ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನ "ಭವಸ್ಸ ನಿಪ್ಪದೇಸತ್ತಾ ಭವಪಚ್ಚಯಾಪಿ ಉಪಾದಾನನ್ತಿ ನ ವುತ್ತ"ನ್ತಿ ಅಯಮತ್ಥೋ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಪಚ್ಚಯವಾರೇ ವುತ್ತೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ತತ್ಥ **ಪಚ್ಛಿನ್ನತ್ತಾ**ತಿ ಏತೇನ ಜಾತಿಜರಾಮರಣಾನಂ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ಅನುಞ್ಞಾತೋ ವಿಯ ಹೋತಿ। ಜಾಯಮಾನಾನಂ ಪನ ಜಾತಿ, ನ ಜಾತಿಯಾ ಜಾಯಮಾನಾ, ಜೀಯಮಾನಮೀಯಮಾನಞ್ಚ ಜರಾಮರಣಂ, ನ ಜರಾಮರಣಸ್ಸ ಜೀಯಮಾನಮೀಯಮಾನಾತಿ ಜಾತಿಆದೀನಿ ಏಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣೇ ನ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ಅಸಮ್ಭವತೋ ಏವ ತಮ್ಮೂಲಕಾ ನಯಾ ನ ಗಹಿತಾ, ಪಚ್ಛೇದೋಪಿ ಪನ ಅತ್ಥೀತಿ **"ತತ್ಥ ಪಚ್ಛಿನ್ನತ್ತಾ"**ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ತೇನೇವ **"ಅಪಿಚಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ।

ಮಾತಿಕಾವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**ಅಕುಸಲನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ**

೧೪೮-೧೪೯. **ಉಪಾದಾನಸ್ಸ ಉಪಾದಾನಪಚ್ಚಯತ್ತಂ ಆಪಜ್ಜೇಯ್ಯಾ**ತಿ ನನು ನಾಯಂ ದೋಸೋ। ಕಾಮುಪಾದಾನಞ್ಹಿ ದಿಟ್ಠುಪಾದಾನಸ್ಸ, ತಞ್ಚ ಇತರಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀತಿ? ಸಚ್ಚಂ, ಕಾಮುಪಾದಾನಸ್ಸ ಪನ ತಣ್ಹಾಗಹಣೇನ ಗಹಿತತ್ತಾ ನಾಮೇ ವಿಯ ವಿಸೇಸಪಚ್ಚಯತ್ತಾಭಾವಾ ಚ ಉಪಾದಾನಗ್ಗಹಣೇನ ತಣ್ಹಾಪಚ್ಚಯಾ ಭವಸ್ಸ ಚ ಪಚ್ಚಯಭೂತಾ ದಿಟ್ಠಿ ಏವ ಗಹಿತಾತಿ ಅಯಂ ದೋಸೋ ವುತ್ತೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಯಸ್ಮಾ ಚ ಉಪಾದಾನಟ್ಠಾನೇ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಂ ಪಚ್ಚಯೋ ಚ ಏಕಮೇವ, ತಸ್ಮಾ "ನಾಮಪಚ್ಚಯಾ ಫಸ್ಸೋ, ನಾಮರೂಪಪಚ್ಚಯಾ ಸಳಾಯತನ"ನ್ತಿ ಏತೇಸಂ ನಿದ್ದೇಸೇಸು ವಿಯ "ಉಪಾದಾನಪಚ್ಚಯಾ ಭವೋ"ತಿ ಏತಸ್ಸ ನಿದ್ದೇಸೇ ಪಚ್ಚಯೋ ವಿಸುಂ ನ ವಿಭತ್ತೋ। ಸತಿಪಿ ವಾ ಭವಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಭಾವೇನ ಕಾಮುಪಾದಾನಸ್ಸಪಿ ಗಹಣೇ "ಠಪೇತ್ವಾ ಉಪಾದಾನ"ನ್ತಿ ಅವುಚ್ಚಮಾನೇ ಕಾಮುಪಾದಾನಂ ಕಾಮುಪಾದಾನಸ್ಸ, ದಿಟ್ಠಿ ಚ ದಿಟ್ಠಿಯಾ ಪಚ್ಚಯೋತಿ ಆಪಜ್ಜೇಯ್ಯಾತಿ ಪಚ್ಚಯಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನತಾನಿವಾರಣತ್ಥಂ **"ಠಪೇತ್ವಾ ಉಪಾದಾನ"**ನ್ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತಿ।

೨೩೨. ಚಕ್ಖಾಯತನಾದಿಉಪತ್ಥಮ್ಭಕಸ್ಸ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನರೂಪಸ್ಸ ಜನಕಂ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಚಕ್ಖಾಯತನುಪಚಯಾದೀನಂ ಪಚ್ಚಯೋತಿ ವುತ್ತಂ ತದಜನಕಮ್ಪೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನ **"ಯಸ್ಸ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನರೂಪಸ್ಸಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। **ತಾಸಮ್ಪಿ ಹೀತಿ**

ಉತುಆಹಾರಜಸನ್ತತೀನಮ್ಪಿ ಹಿ ಉಪತ್ಥಮ್ಭಕಸಮುಟ್ಠಾಪನಪಚ್ಛಾಜಾತಪಚ್ಚಯವಸೇನ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ ಏವಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

೧೫೪. **ಯಥಾನುರೂಪನ್ತಿ** ಮಹಾಭೂತಸಙ್ಖಾತಂ ಪಞ್ಚನ್ನಂ ಸಹಜಾತಾದಿಪಚ್ಚಯೋ, ವತ್ಥುಸಙ್ಖಾತಂ ಛಟ್ಠಸ್ಸ ಪುರೇಜಾತಾದಿಪಚ್ಚಯೋ, ನಾಮಂ ಪಞ್ಚನ್ನಂ ಪಚ್ಛಾಜಾತಾದಿಪಚ್ಚಯೋ, ಛಟ್ಠಸ್ಸ ಸಹಜಾತಾದಿಪಚ್ಚಯೋತಿ ಏಸಾ ಯಥಾನುರೂಪತಾ।

೧೬೪. **ಯಸ್ಮಾತಿ** ಯಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ನಾಮಸ್ಸ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ಹೋತೀತಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ।

೧೭೧. ''ಫಸ್ಸಪಚ್ಚಯಾಪಿ ನಾಮ''ನ್ತಿ ಫಸ್ಸಪಚ್ಚಯಭಾವೇನ ವತ್ತಬ್ಬಸ್ಸೇವ ನಾಮಸ್ಸ ಅತ್ತನೋ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನೇನ ಪವತ್ತಿ ದಸ್ಸಿತಾತಿ **''ಠಪೇತ್ವಾ ಫಸ್ಸ''ನ್ತಿ** ಪುನ ವಚನೇ ಕೋಚಿ ಅತ್ಥೋ ಅತ್ಥೀತಿ ನ ವುತ್ತನ್ತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **''ತಥಾಪೀ''ತಿಆದಿಮಾಹ**।

೧೮೦. ಯಸ್ಮಾ ಅಧಿಮೋಕ್ಖೋಪಿ ನತ್ಥಿ, ತಸ್ಮಾ ಉಪಾದಾನಟ್ಠಾನಂ ಪರಿಹೀನಮೇವಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಬಲವಕಿಲೇಸೇನ ಪನ ಪದಪೂರಣಸ್ಸ ಕಾರಣಂ ತಣ್ಹಾಯ ಅಭಾವೋ ದೋಮನಸ್ಸಸಹಗತೇಸು ವುತ್ತೋ ಏವಾತಿ ತಸ್ಸ ತೇನ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಯೋಜೇತಬ್ಬೋ। **ಸಬ್ಬತ್ಥಾತಿ** ತತಿಯಚಿತ್ತಾದೀಸು ''ತಣ್ಹಾಪಚ್ಚಯಾ ಅಧಿಮೋಕ್ಖೋ''ತಿಆದಿಮ್ಹಿ ವಿಸ್ಸಜ್ಜನಮೇವ ವಿಸೇಸಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಪಾಳಿ ಸಂಖಿತ್ತಾ। **ಹೇಟ್ಠಾತಿ** ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಕಣ್ಡಾದೀಸು।

ಅಕುಸಲನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ಕುಸಲಾಬ್ಯಾಕತನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೧೯೧. **ಪಸಾದೋತಿ** ಸದ್ಧಾ।

೨೦೬. ''ಅಲೋಭೋ ನಿದಾನಂ ಕಮ್ಮಾನಂ ಸಮುದಯಾಯಾ''ತಿಆದಿವಚನತೋ (ಅ॰ ನಿ॰ ೩.೩೪) ಸಬ್ಯಾಪಾರಾನಿ ಕುಸಲಮೂಲಾನಿ ಸಙ್ಖಾರಾನಂ ನಿದಾನಾನಿ ಹೋನ್ತಿ, ನ ಕಮ್ಮವೇಗಕ್ಖಿತ್ತೇಸು ವಿಪಾಕೇಸು ಅಲೋಭಾದಿಸಹಗತಕಮ್ಮಪಟಿಬಿಮ್ಬಭೂತಾ ವಿಯ ಪವತ್ತಮಾನಾ ಅಲೋಭಾದಯೋತಿ ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣೇಸು ವಿಯ ನಿದಾನರಹಿತತಾ **ಸೋತಪತಿತತಾತಿ** ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ಕಿರಿಯಧಮ್ಮಾ ಕಿರಿಯಮತ್ತತ್ತಾ ಕಮ್ಮನಿದಾನರಹಿತಾಇಚ್ಚೇವ ಪರಿಹೀನಾವಿಜ್ಜಾಟ್ಠಾನಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

**ತತಿಯಚತುತ್ಥವಾರಾ ಅಸಮ್ಭವತೋ ಏವಾತಿ** ಕಸ್ಮಾ ವುತ್ತಂ, ಕಿಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಿ ಚಕ್ಖಾಯತನುಪಚಯಾದೀನಂ ಪಚ್ಛಾಜಾತಪಚ್ಚಯಾ ನ ಹೋನ್ತೀತಿ? ಹೋನ್ತಿ, ತದುಪತ್ಥಮ್ಭಕಸ್ಸ ಪನ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಸ್ಸ ಅಸಮುಟ್ಠಾಪನಂ ಸನ್ಧಾಯ **''ಅಸಮ್ಭವತೋ''ತಿ** ವುತ್ತನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಸಹಜಾತಪಚ್ಛಾಜಾತವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಪನ ವಸೇನ ತದಾಪಿ ವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಾ ನಾಮರೂಪಂ, ಪಚ್ಛಾಜಾತಸಹಜಾತನಾಮಸ್ಸ ಸಹಜಾತಪುರೇಜಾತಭೂತಚಕ್ಖಾದಿರೂಪಸ್ಸ ಚ ವಸೇನ ನಾಮರೂಪಪಚ್ಚಯಾ ಸಳಾಯತನಞ್ಚ ಲಬ್ಭತೀತಿ ತತಿಯಚತುತ್ಥವಾರಾ ನ ನ ಸಮ್ಭವನ್ತೀತಿ।

ಕುಸಲಾಬ್ಯಾಕತನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ಅವಿಜ್ಜಾಮೂಲಕಕುಸಲನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೩೩೪. **ಸಮ್ಮೋಹವಸೇನಾತಿ** ಕುಸಲಫಲೇ ಅನಿಚ್ಚಾದಿತಾಯ ಸಭಯೇ ಸಾದುರಸವಿಸರುಕ್ಖಬೀಜಸದಿಸೇ ತಂನಿಬ್ಬತ್ತಕಕುಸಲೇ ಚ ಅನಾದೀನವದಸ್ಸಿತಾವಸೇನ। ಸಮತಿಕ್ಕಮತ್ಥಂ ಭಾವನಾ **ಸಮತಿಕ್ಕಮಭಾವನಾ,** ತದಙ್ಗವಿಕ್ಖಮ್ಭನವಸೇನ ಸಮತಿಕ್ಕಮಭೂತಾ

ವಾ ಭಾವನಾ **ಸಮತಿಕ್ಕಮಭಾವನಾ**।

**ತಥಾ ಇಧ ನ ಲಬ್ಭನ್ತೀ**ತಿ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಏವ ಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಅವಿಗತಾದಿಪಚ್ಚಯತ್ತಾಭಾವಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ, ವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಂ ಪನ ಸಙ್ಖಾರಾದಯೋ ಅವಿಗತಾದಿಪಚ್ಚಯಾ ಹೋನ್ತೀತಿ ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರೋ, ಸಙ್ಖಾರಪಚ್ಚಯಾ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಸಙ್ಖಾರಹೇತುಕನ್ತಿಆದಿನಾ ಯೋಜನಾ ನ ನ ಸಕ್ಕಾ ಕಾತುನ್ತಿ ಅವಿಗತಚತುಕ್ಕಾದೀನಿಪಿ ನ ಇಧ ಲಬ್ಭನ್ತಿ। ವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಾ ನಾಮರೂಪಂ ವಿಞ್ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ನಾಮನ್ತಿಆದಿನಾ ಹಿ ಯಥಾಲಾಭಯೋಜನಾಯ ನಯೋ ದಸ್ಸಿತೋತಿ।

ಅವಿಜ್ಜಾಮೂಲಕಕುಸಲನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

### ಕುಸಲಮೂಲಕವಿಪಾಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

**೩೪೩**. **“ನಾನಾಕ್ಖಣಿಕಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯೋ ಪನ ವತ್ತಬ್ಬಮೇವ ನತ್ಥೀ”**ತಿ ವುತ್ತಂ, ಕಿಂ ಕುಸಲಮೂಲಂ ಅಕುಸಲಮೂಲಞ್ಚ ಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀತಿ? ನ ಹೋತಿ, ಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯಭೂತಾಯ ಪನ ಚೇತನಾಯ ಸಂಸಟ್ಠಂ ಕಮ್ಮಂ ವಿಯ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ। ತೇನ ಏಕೀಭಾವಮಿವ ಗತತ್ತಾತಿ ಏವಂ ವುತ್ತನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಯಥಾ ಕುಸಲಾಕುಸಲಮೂಲೇಹಿ ವಿನಾ ಕಮ್ಮಂ ವಿಪಾಕಂ ನ ಜನೇತೀತಿ ತಾನಿ ವಿಪಾಕಸ್ಸ ಪರಿಯಾಯೇನ ಉಪನಿಸ್ಸಯೋತಿ ವುತ್ತಾನಿ, ಏವಂ ಕಮ್ಮೇನ ಏಕೀಭೂತಾನಿ ಸಂಸಟ್ಠಾನಿ ಹುತ್ವಾ ಕಮ್ಮಜಾನಂ ಪಚ್ಚಯಾ ಹೋನ್ತೀತಿ ಪರಿಯಾಯೇನ ತೇಸಂ ಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯತಾ ವುತ್ತಾ। **ಏಸಾ**ತಿ ಏಸ ಕುಸಲಮೂಲಪಚ್ಚಯೋ ಅಕುಸಲಮೂಲಪಚ್ಚಯೋ ಚಾತಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ।

ಕುಸಲಾಕುಸಲವಿಪಾಕಾನಂ ವಿಯ ಕಿರಿಯಾನಂ ಉಪ್ಪಾದಕಾನಿ ಅವಿಜ್ಜಾಕುಸಲಾಕುಸಲಮೂಲಾನಿ ಚ ನ ಹೋನ್ತೀತಿ ಆಹ **“ಉಪನಿಸ್ಸಯತಂ ನ ಲಭನ್ತೀ”**ತಿ। ಮನಸಿಕಾರೋಪಿ ಜವನವೀಥಿಪಟಿಪಾದಕಮತ್ತತ್ತಾ ಕುಸಲಾಕುಸಲಾನಿ ವಿಯ ಅವಿಜ್ಜಂ ಉಪನಿಸ್ಸಯಂ ನ ಕರೋತಿ, ಅವಿಜ್ಜೂಪನಿಸ್ಸಯಾನಂ ಪನ ಪವತ್ತಿಅತ್ಥಂ ಭವಙ್ಗಾವಟ್ಟನಮತ್ತಂ ಹೋತಿ, ಪಹೀನಾವಿಜ್ಜಾನಞ್ಚ ಕಿರಿಯಾನಂ ಅವಿಜ್ಜಾ ನೇವುಪ್ಪಾದಿಕಾ, ಆರಮ್ಮಣಮತ್ತಮೇವ ಪನ ಹೋತಿ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ “ಕುಸಲೋ ಧಮ್ಮೋ ಅಬ್ಯಾಕತಸ್ಸ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ”ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೪೨೩), “ವಿಪಾಕಧಮ್ಮಧಮ್ಮೋ ನೇವವಿಪಾಕನವಿಪಾಕಧಮ್ಮಧಮ್ಮಸ್ಸ ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ”ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೩.೧೦೩) ಚ ಏವಮಾದೀಸು ಕಿರಿಯಾನಂ ಅಕುಸಲಾ ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯಭಾವೇನ ನ ಉದ್ಧಟಾತಿ। ಅಪಿಚ “ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರಾ”ತಿ ಏತಸ್ಸ ವಸೇನ ಅವಿಜ್ಜಾಮೂಲಕೋ ಕುಸಲನಯೋ ವುತ್ತೋ, “ಸಙ್ಖಾರಪಚ್ಚಯಾ ವಿಞ್ಞಾಣ”ನ್ತಿ ಏತಸ್ಸ ವಸೇನ ಕುಸಲಾಕುಸಲಮೂಲಕೋ ವಿಪಾಕನಯೋ, ಕಿರಿಯಾನಂ ಪನ ನೇವ ಸಙ್ಖಾರಗ್ಗಹಣೇನ, ನ ಚ ವಿಞ್ಞಾಣಗ್ಗಹಣೇನ ಗಹಣಂ ಗಚ್ಛತೀತಿ ತಂಮೂಲಕೋ ಕಿರಿಯಾನಯೋ ನ ಲಬ್ಭತೀತಿ ನ ವುತ್ತೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

**ಅನೇಕಭೇದತೋ**ತಿ ಅವಿಜ್ಜಾದೀನಂ ಮೂಲಪದಾನಂ ಏಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣಿಕಾನಂ ಕಿರಿಯನ್ತೇ ಪಠಮನಯೇ ಸಹಜಾತಾದಿಅನೇಕಪಚ್ಚಯಭಾವೇನ ಗಹಿತತ್ತಾ ತೇಸಂ ಪಚ್ಚಯಾನಂ ವಸೇನ ನವಾದಿಮೂಲಪದಾನಂ ನಯಾನಂ ವಸೇನ, ಅನೇಕಪ್ಪಕಾರತೋ ಚತುನ್ನಂ ಚತುಕ್ಕಾನಂ ವಸೇನಾತಿ ವಾ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। **ಕುಸಲಾಕುಸಲಾನಂ ಪನ ವಿಪಾಕೇ ಚಾ**ತಿ ಏತ್ಥ ಕುಸಲಾಕುಸಲೇಸು ಕುಸಲಾಕುಸಲಾನಂ ವಿಪಾಕೇ ಚಾತಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ। ಪುರಿಮಪಚ್ಛಿಮೇಸು ಹಿ ನಯೇಸು ಯಥಾ ಪಚ್ಚಯಾಕಾರೋ ವುತ್ತೋ, ತಂದಸ್ಸನತ್ಥಂ “ಅನೇಕಭೇದತೋ ಏಕಧಾವಾ”ತಿ ವುತ್ತಂ, ನ ಚ ಪಚ್ಛಿಮನಯೇ ಕುಸಲೇ ಅನೇಕಭೇದತೋ ಪಚ್ಚಯಾಕಾರೋ ವುತ್ತೋ, ಅಥ ಖೋ **“ಏಕಧಾವಾ”**ತಿ। **ಏಕಧಾವಾ**ತಿ ಚ ಮೂಲಪದೇಕಪಚ್ಚಯತಾವಸೇನ, ಏಕಸ್ಸೇವ ವಾ ನಯಸ್ಸ ವಸೇನ ಏಕಪ್ಪಕಾರೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ, ಪಠಮಚತುಕ್ಕಸ್ಸೇವ ವಸೇನಾತಿ ವಾ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। **ಧಮ್ಮಪಚ್ಚಯಭೇದೇ**ತಿ ಅವಿಜ್ಜಾದೀನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಪಚ್ಚಯಭಾವಭೇದೇ ಜರಾಮರಣಾದೀನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಜಾತಿಆದಿಪಚ್ಚಯಭೇದೇ, ತಂತಂಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಸಮಯಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಾನಂ ವಾ ಫಸ್ಸಾದೀನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಏಕಕ್ಖಣಿಕಾವಿಜ್ಜಾದಿಪಚ್ಚಯಭೇದೇ। ಪರಿಯತ್ತಿಆದೀನಂ

ಕಮೋ **ಪರಿಯತ್ತಿ...ಪೇ॰... ಪಟಿಪತ್ತಿಕ್ಕಮೋ**। ಪಚ್ಚಯಾಕಾರೇ ಹಿ ಪಾಳಿಪರಿಯಾಪುಣನತದತ್ಥಸವನಪಾಳಿಅತ್ಥಚಿನ್ತನಾನಿ "ಜರಾಮರಣಂ ಅನಿಚ್ಚಂ ಸಙ್ಖತಂ...ಪೇ॰... ನಿರೋಧಧಮ್ಮ"ನ್ತಿಆದಿನಾ ಭಾವನಾಪಟಿಪತ್ತಿ ಚ ಕಮೇನ ಕಾತಬ್ಬಾತಿ **ಕಮ**-ಗ್ಗಹಣಂ ಕರೋತಿ। **ತತೋ**ತಿ ಞಾಣಪ್ಪಭೇದಜನಕತೋ ಕಮತೋ। ಅಞ್ಞಂ ಕರಣೀಯತರಂ ನತ್ಥಿ। ತದಾಯತ್ತಾ ಹಿ ದುಕ್ಖನ್ತಕಿರಿಯಾತಿ।

ಕುಸಲಮೂಲಕವಿಪಾಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದವಿಭಙ್ಗವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

# ೭. ಸತಿಪಟ್ಠಾನವಿಭಙ್ಗೋ

## ೧. ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯಂ

### ಉದ್ದೇಸವಾರವಣ್ಣನಾ

**೩೫೫. ತಯೋ ಸತಿಪಟ್ಠಾನಾ**ತಿ ಸತಿಪಟ್ಠಾನ-ಸದ್ದಸ್ಸ ಅತ್ಥುದ್ಧಾರಂ ಕರೋತಿ, ನ ಇಧ ಪಾಳಿಯಂ ವುತ್ತಸ್ಸ ಸತಿಪಟ್ಠಾನ-ಸದ್ದಸ್ಸ ಅತ್ಥದಸ್ಸನಂ। **ಆದೀಸು ಹಿ ಸತಿಗೋಚರೋ**ತಿ **ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ "ಫಸ್ಸಸಮುದಯಾ ವೇದನಾನಂ ಸಮುದಯೋ, ನಾಮರೂಪಸಮುದಯಾ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಸಮುದಯೋ, ಮನಸಿಕಾರಸಮುದಯಾ ಧಮ್ಮಾನಂ ಸಮುದಯೋ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೪೦೮) ಸತಿಪಟ್ಠಾನನ್ತಿ ವುತ್ತಾನಂ ಸತಿಗೋಚರಾನಂ ದೀಪಕೇ ಸುತ್ತಪ್ಪದೇಸೇ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ। ಏವಂ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಪಾಳಿಯಮ್ಪಿ ಅವಸೇಸಪಾಳಿಪ್ಪದೇಸದಸ್ಸನತ್ಥೋ ಆದಿ-ಸದ್ದೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ದಾನಾದೀನಿಪಿ ಕರೋನ್ತಸ್ಸ ರೂಪಾದೀನಿ ಕಸಿಣಾದೀನಿ ಚ ಸತಿಯಾ ಠಾನಂ ಹೋತೀತಿ ತಂನಿವಾರಣತ್ಥಮಾಹ **"ಪಧಾನಂ ಠಾನ"**ನ್ತಿ। ಪ-ಸದ್ದೋ ಹಿ ಪಧಾನತ್ಥದೀಪಕೋತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

**ಅರಿಯೋ**ತಿ ಅರಿಯಂ ಸೇಟ್ಠಂ ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧಮಾಹ। **ಏತ್ಥಾ**ತಿ ಏತಸ್ಮಿಂ ಸಳಾಯತನವಿಭಙ್ಗಸುತ್ತೇತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸುತ್ತೇಕದೇಸೇನ ಹಿ ಸುತ್ತಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ತತ್ಥ ಹಿ –

> "ತಯೋ ಸತಿಪಟ್ಠಾನಾ ಯದರಿಯೋ…ಪೇ॰… ಅರಹತೀತಿ ಇತಿ ಖೋ ಪನೇತಂ ವುತ್ತಂ, ಕಿಞ್ಚೇತಂ ಪಟಿಚ್ಚ ವುತ್ತಂ? ಇಧ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಸತ್ಥಾ ಸಾವಕಾನಂ ಧಮ್ಮಂ ದೇಸೇತಿ ಅನುಕಮ್ಪಕೋ ಹಿತೇಸೀ ಅನುಕಮ್ಪಂ ಉಪಾದಾಯ 'ಇದಂ ವೋ ಹಿತಾಯ ಇದಂ ವೋ ಸುಖಾಯಾ'ತಿ। ತಸ್ಸ ಸಾವಕಾ ನ ಸುಸ್ಸೂಸನ್ತಿ, ನ ಸೋತಂ ಓದಹನ್ತಿ, ನ ಅಞ್ಞಾ ಚಿತ್ತಂ ಉಪಟ್ಠಾಪೇನ್ತಿ, ವೋಕ್ಕಮ್ಮ ಚ ಸತ್ಥುಸಾಸನಾ ವತ್ತನ್ತಿ। ತತ್ರ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ತಥಾಗತೋ ನ ಚೇವ ಅನತ್ತಮನೋ ಹೋತಿ, ನ ಚ ಅನತ್ತಮನತಂ ಪಟಿಸಂವೇದೇತಿ, ಅನವಸ್ಸುತೋ ಚ ವಿಹರತಿ ಸತೋ ಸಮ್ಪಜಾನೋ। ಇದಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಪಠಮಂ ಸತಿಪಟ್ಠಾನಂ। ಯದರಿಯೋ…ಪೇ॰… ಅರಹತಿ।
>
> "ಪುನ ಚಪರಂ ಭಿಕ್ಖವೇ ಸತ್ಥಾ…ಪೇ॰… ಇದಂ ವೋ ಸುಖಾಯಾತಿ। ತಸ್ಸ ಏಕಚ್ಚೇ ಸಾವಕಾ ನ ಸುಸ್ಸೂಸನ್ತಿ…ಪೇ॰… ವತ್ತನ್ತಿ। ಏಕಚ್ಚೇ ಸಾವಕಾ ಸುಸ್ಸೂಸನ್ತಿ …ಪೇ॰… ನ ಚ ವೋಕ್ಕಮ್ಮ ಸತ್ಥುಸಾಸನಾ ವತ್ತನ್ತಿ। ತತ್ರ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ತಥಾಗತೋ ನ ಚೇವ ಅತ್ತಮನೋ ಹೋತಿ, ನ ಚ ಅತ್ತಮನತಂ ಪಟಿಸಂವೇದೇತಿ। ನ ಚೇವ ಅನತ್ತಮನೋ ಹೋತಿ, ನ ಚ ಅನತ್ತಮನತಂ ಪಟಿಸಂವೇದೇತಿ। ಅತ್ತಮನತಞ್ಚ ಅನತ್ತಮನತಞ್ಚ ತದುಭಯಂ ಅಭಿನಿವಜ್ಜೇತ್ವಾ ಉಪೇಕ್ಖಕೋ ಚ ವಿಹರತಿ ಸತೋ ಸಮ್ಪಜಾನೋ। ಇದಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ದುತಿಯಂ…ಪೇ॰…।
>
> "ಪುನ ಚಪರಂ…ಪೇ॰… ಸುಖಾಯಾತಿ। ತಸ್ಸ ಸಾವಕಾ ಸುಸ್ಸೂಸನ್ತಿ…ಪೇ॰… ವತ್ತನ್ತಿ। ತತ್ರ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ತಥಾಗತೋ ಅತ್ತಮನೋ ಚೇವ ಹೋತಿ, ಅತ್ತಮನತಞ್ಚ ಪಟಿಸಂವೇದೇತಿ, ಅನವಸ್ಸುತೋ ಚ ವಿಹರತಿ ಸತೋ ಸಮ್ಪಜಾನೋ। ಇದಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ತತಿಯ"ನ್ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೩೧೧) –

ಏವಂ ಪಟಿಘಾನುನಯೇಹಿ ಅನವಸ್ಸುತತಾ, ನಿಚ್ಚಂ ಉಪಟ್ಠಿತಸತಿತಾ, ತದುಭಯವೀತಿವತ್ತತಾ ಸತಿಪಟ್ಠಾನನ್ತಿ ವುತ್ತಾ। ಬುದ್ಧಾನಮೇವ ಕಿರ ನಿಚ್ಚಂ ಉಪಟ್ಠಿತಸತಿತಾ ಹೋತಿ, ನ ಪಚ್ಚೇಕಬುದ್ಧಾದೀನನ್ತಿ।

ಪ-ಸದ್ದೋ ಆರಮ್ಭಂ ಜೋತೇತೀತಿ, ಆರಮ್ಭೋ ಚ ಪವತ್ತೀತಿ ಕತ್ವಾ ಆಹ **"ಪವತ್ತಯಿತಬ್ಬತೋತಿ ಅತ್ಥೋ"**ತಿ। ಸತಿಯಾ ಕರಣಭೂತಾಯ ಪಟ್ಠಾನಂ ಪಟ್ಠಾಪೇತಬ್ಬಂ **ಸತಿಪಟ್ಠಾನಂ**। ಅನ-ಸದ್ದಞ್ಹಿ ಬಹುಲಂ-ವಚನೇನ ಕಮ್ಮತ್ಥಂ ಇಚ್ಛನ್ತಿ ಸದ್ದವಿದೂ, ತಥೇವ

ಕತ್ತುಅತ್ಥಮ್ಪಿ ಇಚ್ಛನ್ತೀತಿ ಪುನ ತತಿಯನಯೇ “**ಪತಿಟ್ಠಾತೀತಿ ಪಟ್ಠಾನ**”ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ತತ್ಥ **ಪ**-ಸದ್ದೋ ಭುಸತ್ಥಂ ಪಕ್ಖನ್ದನಂ ದೀಪೇತೀತಿ “**ಓಕ್ಕನ್ತಿತ್ವಾ ಪಕ್ಖನ್ದಿತ್ವಾ ವತ್ತತೀತಿ ಅತ್ಥೋ**”ತಿ ಆಹ। ಪುನ ಭಾವತ್ಥೇ ಸತಿ-ಸದ್ದಂ ಪಟ್ಠಾನ-ಸದ್ದಞ್ಚ ವಣ್ಣೇನ್ತೋ “**ಅಥ ವಾ**”ತಿಆದಿಮಾಹ। ತೇನ ಪುರಿಮತ್ಥೇ ಸತಿ-ಸದ್ದೋ ಪಟ್ಠಾನ-ಸದ್ದೋ ಚ ಕತ್ತುಅತ್ಥೋತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ।

ವಿಸೇಸೇನ ಕಾಯೋ ಚ ವೇದನಾ ಚ ಅಸ್ಸಾದಸ್ಸ ಕಾರಣನ್ತಿ ತಪ್ಪಹಾನತ್ಥಂ ತೇಸಂ ತಣ್ಹಾವತ್ಥೂನಂ ಓಳಾರಿಕಸುಖುಮಾನಂ ಅಸುಭದುಕ್ಖತಾದಸ್ಸನಾನಿ ಮನ್ದತಿಕ್ಖಪಞ್ಞೇಹಿ ತಣ್ಹಾಚರಿತೇಹಿ ಸುಕರಾನೀತಿ ತಾನಿ ತೇಸಂ ವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗೋತಿ ವುತ್ತಾನಿ, ಏವಂ ದಿಟ್ಠಿಯಾ ವಿಸೇಸಕಾರಣೇಸು ಚಿತ್ತಧಮ್ಮೇಸು ಅನಿಚ್ಚಾನತ್ತತಾದಸ್ಸನಾನಿ ನಾತಿಪಭೇದಾತಿಪಭೇದಗತೇಸು ತೇಸು ತಪ್ಪಹಾನತ್ಥಂ ಮನ್ದತಿಕ್ಖಾನಂ ದಿಟ್ಠಿಚರಿತಾನಂ ಸುಕರಾನೀತಿ ತೇಸಂ ತಾನಿ ವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗೋತಿ। ತಿಕ್ಖೋ ಸಮಥಯಾನಿಕೋ ಓಳಾರಿಕಾರಮ್ಮಣಂ ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹನ್ತೋ ತತ್ಥ ಅಟ್ಠತ್ವಾ ಝಾನಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ವುಟ್ಠಾಯ ವೇದನಂ ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹಾತೀತಿ ಆಹ “**ಓಳಾರಿಕಾರಮ್ಮಣೇ ಅಸಣ್ಠಹನತೋ**”ತಿ। ವಿಪಸ್ಸನಾಯಾನಿಕಸ್ಸ ಸುಖುಮೇ ಚಿತ್ತೇ ಧಮ್ಮೇಸು ಚ ಚಿತ್ತಂ ಪಕ್ಖನ್ದತೀತಿ ತದನುಪಸ್ಸನಾನಂ ತಂವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗತಾ ವುತ್ತಾ।

**ತೇಸಂ ತತ್ಥಾ**ತಿ ಏತ್ಥ **ತತ್ಥ**-ಸದ್ದಸ್ಸ ಪಹಾನತ್ಥನ್ತಿ ಏತೇನ ಯೋಜನಾ। ಪಞ್ಚ ಕಾಮಗುಣಾ ಸವಿಸೇಸಾ ಕಾಯೇ ಲಬ್ಭನ್ತೀತಿ ವಿಸೇಸೇನ ಕಾಯೋ ಕಾಮೋಘಸ್ಸ ವತ್ಥು, ಭವೇ ಸುಖಗ್ಗಹಣವಸೇನ ಭವಸ್ಸಾದೋ ಹೋತೀತಿ ಭವೋಘಸ್ಸ ವೇದನಾ, ಸನ್ತತಿಘನಗ್ಗಹಣವಸೇನ ಚಿತ್ತೇ ಅತ್ತಾಭಿನಿವೇಸೋ ಹೋತೀತಿ ದಿಟ್ಠೋಘಸ್ಸ ಚಿತ್ತಂ, ಧಮ್ಮವಿನಿಬ್ಭೋಗಸ್ಸ ಧಮ್ಮಾನಂ ಧಮ್ಮಮತ್ತತಾಯ ಚ ದುಪ್ಪಟಿವಿಜ್ಝತ್ತಾ ಸಮ್ಮೋಹೋ ಹೋತೀತಿ ಅವಿಜ್ಜೋಘಸ್ಸ ಧಮ್ಮಾ, ತಸ್ಮಾ ತೇಸು ತೇಸಂ ಪಹಾನತ್ಥಂ ಚತ್ತಾರೋವ ವುತ್ತಾ, ದುಕ್ಖಾಯ ವೇದನಾಯ ಪಟಿಘಾನುಸಯೋ ಅನುಸೇತೀತಿ ದುಕ್ಖದುಕ್ಖವಿಪರಿಣಾಮದುಕ್ಖಸಙ್ಖಾರದುಕ್ಖಭೂತಾ ವೇದನಾ ವಿಸೇಸೇನ ಬ್ಯಾಪಾದಕಾಯಗನ್ಥಸ್ಸ ವತ್ಥು, ಚಿತ್ತೇ ನಿಚ್ಚಗ್ಗಹಣವಸೇನ ಸಸ್ಸತಸ್ಸ ಅತ್ತನೋ ಸೀಲೇನ ಸುದ್ಧೀತಿಆದಿಪರಾಮಸನಂ ಹೋತೀತಿ ಸೀಲಬ್ಬತಪರಾಮಾಸಸ್ಸ ಚಿತ್ತಂ, ನಾಮರೂಪಪರಿಚ್ಛೇದೇನ ಭೂತಂ ಭೂತತೋ ಅಪಸ್ಸನ್ತಸ್ಸ ಭವವಿಭವದಿಟ್ಠಿಸಙ್ಖಾತೋ ಇದಂಸಚ್ಚಾಭಿನಿವೇಸೋ ಹೋತೀತಿ ತಸ್ಸ ಧಮ್ಮಾ…ಪೇ॰… ಸುಖವೇದನಾಸ್ಸಾದವಸೇನ ಪರಲೋಕನಿರಪೇಕ್ಖೋ “ನತ್ಥಿ ದಿನ್ನ”ನ್ತಿಆದಿಪರಾಮಾಸಂ ಉಪ್ಪಾದೇತೀತಿ ದಿಟ್ಠುಪಾದಾನಸ್ಸ ವೇದನಾ। ಸನ್ತತಿಘನಗ್ಗಹಣವಸೇನ ಸರಾಗಾದಿಚಿತ್ತೇ ಸಮ್ಮೋಹೋ ಹೋತೀತಿ ಮೋಹಾಗತಿಯಾ ಚಿತ್ತಂ, ಧಮ್ಮಸಭಾವಾನವಬೋಧೇನ ಭಯಂ ಹೋತೀತಿ ಭಯಾಗತಿಯಾ ಧಮ್ಮಾ…ಪೇ॰… ಅವುತ್ತಾನಂ ವುತ್ತನಯೇನ ವತ್ಥುಭಾವೋ ಯೋಜೇತಬ್ಬೋ।

“ಆಹಾರಸಮುದಯಾ ಕಾಯಸಮುದಯೋ, ಫಸ್ಸಸಮುದಯಾ ವೇದನಾಸಮುದಯೋ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೪೦೮), ಸಙ್ಖಾರಪಚ್ಚಯಾ ವಿಞ್ಞಾಣಂ, ವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಾ ನಾಮರೂಪ”ನ್ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೧೨೬; ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೧; ಉದಾ॰ ೧) ವಚನತೋ ಕಾಯಾದೀನಂ ಸಮುದಯಭೂತಾ ಕಬಳೀಕಾರಾಹಾರಫಸ್ಸಮನೋಸಞ್ಚೇತನಾವಿಞ್ಞಾಣಾಹಾರಾ ಕಾಯಾದಿಪರಿಜಾನನೇನ ಪರಿಞ್ಞಾತಾ ಹೋನ್ತೀತಿ ಆಹ “**ಚತುಬ್ಬಿಧಾಹಾರಪರಿಞ್ಞತ್ಥ**”ನ್ತಿ। **ಪಕರಣನಯೋ**ತಿ ತಮ್ಬಪಣ್ಣಿಭಾಸಾಯ ವಣ್ಣನಾನಯೋ। ನೇತ್ತಿಪೇಟಕಪ್ಪಕರಣೇ ಧಮ್ಮಕಥಿಕಾನಂ ಯೋಜನಾನಯೋತಿಪಿ ವದನ್ತಿ।

**ಸರಣವಸೇನಾ**ತಿ ಕಾಯಾದೀನಂ ಕುಸಲಾದಿಧಮ್ಮಾನಞ್ಚ ಧಾರಣತಾವಸೇನ। ಸರನ್ತಿ ಗಚ್ಛನ್ತಿ ಏತಾಯಾತಿ ಸತೀತಿ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಅತ್ಥೇ ಏಕತ್ತೇ ನಿಬ್ಬಾನೇ ಸಮಾಗಮೋ **ಏಕತ್ತಸಮೋಸರಣಂ**। ಏತದೇವ ಹಿ ದಸ್ಸೇತುಂ “**ಯಥಾ ಹೀ**”ತಿಆದಿಮಾಹ। ಏಕನಿಬ್ಬಾನಪ್ಪವೇಸಹೇತುಭೂತೋ ವಾ ಸಮಾನತಾಯ ಏಕೋ ಸತಿಪಟ್ಠಾನಸಭಾವೋ ಏಕತ್ತಂ, ತತ್ಥ ಸಮೋಸರಣಂ ತಂಸಭಾಗತಾ **ಏಕತ್ತಸಮೋಸರಣಂ**। ಏಕನಿಬ್ಬಾನಪ್ಪವೇಸಹೇತುಭಾವಂ ಪನ ದಸ್ಸೇತುಂ “**ಯಥಾ ಹೀ**”ತಿಆದಿಮಾಹ। ಏತಸ್ಮಿಂ ಅತ್ಥೇ ಸರಣೇಕತ್ತಸಮೋಸರಣಾನಿ ಸಹ ಸತಿಪಟ್ಠಾನೇಕಭಾವಸ್ಸ ಕಾರಣತ್ತೇನ ವುತ್ತಾನೀತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾನಿ, ಪುರಿಮಸ್ಮಿಂ ವಿಸುಂ। **ಸರಣವಸೇನಾ**ತಿ ವಾ ಗಮನವಸೇನಾತಿ ಅತ್ಥೇ ಸತಿ ತದೇವ ಗಮನಂ ಸಮೋಸರಣನ್ತಿ ಸಮೋಸರಣೇ ವಾ ಸತಿ-ಸದ್ದತ್ಥವಸೇನ

ಅವುಚ್ಚಮಾನೇ ಧಾರಣತಾವ ಸತೀತಿ ಸತಿ-ಸದ್ದತ್ಥನ್ತರಾಭಾವಾ ಪುರಿಮಂ ಸತಿಭಾವಸ್ಸ ಕಾರಣಂ, ಪಚ್ಛಿಮಂ ಏಕಭಾವಸ್ಸಾತಿ ನಿಬ್ಬಾನಸಮೋಸರಣೇಪಿ ಸಹಿತಾನೇವ ತಾನಿ ಸತಿಪಟ್ಠಾನೇಕಭಾವಸ್ಸ ಕಾರಣಾನಿ।

**ಚುದ್ದಸವಿಧೇನಾ**ತಿ ಇದಂ **ಮಹಾಸತಿಪಟ್ಠಾನಸುತ್ತೇ** (ದೀ॰ ನಿ॰ ೨.೩೭೨ ಆದಯೋ; ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೧೦೫ ಆದಯೋ) ವುತ್ತಾನಂ ಆನಾಪಾನಪಬ್ಬಾದೀನಂ ವಸೇನ। ತಥಾ **ಪಞ್ಚವಿಧೇನ ಧಮ್ಮಾನುಪಸ್ಸನ**ನ್ತಿ ಏತ್ಥಾಪಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಏತ್ಥ ಚ ಉಟ್ಠಾನಕಭಣ್ಡಸದಿಸತಾ ತಂತಂಸತಿಪಟ್ಠಾನಭಾವನಾನುಭಾವಸ್ಸ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। **ಭಿಕ್ಖುಗೋಚರಾ ಹಿ ಏತೇ।** ವುತ್ತಞ್ಹಿ "ಗೋಚರೇ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಚರಥ ಸಕೇ ಪೇತ್ತಿಕೇ ವಿಸಯೇ"ತಿಆದಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೩೭೨; ದೀ॰ ನಿ॰ ೩.೮೦)।

ಕಾಯಾನುಪಸ್ಸನಾದಿಪಟಿಪತ್ತಿಯಾ ಭಿಕ್ಖು ಹೋತೀತಿ ಭಿಕ್ಖುಂ "ಕಾಯಾನುಪಸ್ಸೀ ವಿಹರತೀ"ತಿಆದಿನಾ ದಸ್ಸೇತೀತಿ ಭಿಕ್ಖುಮ್ಹಿ ತಂನಿಯಮತೋ। ತೇನಾಹ "**ಪಟಿಪತ್ತಿಯಾ ವಾ ಭಿಕ್ಖುಭಾವದಸ್ಸನತೋ**"ತಿ।

**ಸಮಂ ಚರೇಯ್ಯಾ**ತಿ ಕಾಯಾದಿವಿಸಮಚರಿಯಂ ಪಹಾಯ ಕಾಯಾದೀಹಿ ಸಮಂ ಚರೇಯ್ಯ। ರಾಗಾದಿವೂಪಸಮೇನ **ಸನ್ತೋ,** ಇನ್ದ್ರಿಯದಮನೇನ **ದನ್ತೋ,** ಚತುಮಗ್ಗನಿಯಮೇನ **ನಿಯತೋ,** ಸೇಟ್ಠಚಾರಿತಾಯ **ಬ್ರಹ್ಮಚಾರೀ।** ಕಾಯದಣ್ಡಾದಿಓರೋಪನೇನ **ನಿಧಾಯ ದಣ್ಡಂ।** ಸೋ ಏವರೂಪೋ ಬಾಹಿತಪಾಪಸಮಿತಪಾಪಭಿನ್ನಕಿಲೇಸತಾಹಿ **ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ**ದಿಸಮಞ್ಞೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

### ಕಾಯಾನುಪಸ್ಸನಾಉದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

**ಅಸಮ್ಮಿಸ್ಸತೋ**ತಿ ವೇದನಾದಯೋಪಿ ಏತ್ಥ ಸಿತಾ, ಏತ್ಥ ಪಟಿಬದ್ಧಾತಿ ಕಾಯೇ ವೇದನಾದಿಅನುಪಸ್ಸನಾಪಸಙ್ಗೇಪಿ ಆಪನ್ನೇ ತದಮಿಸ್ಸತೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅವಯವೀಗಾಹಸಮಞ್ಞಾತಿಧಾವನಸಾರಾದಾನಾಭಿನಿವೇಸನಿಸೇಧನತ್ಥಂ ಕಾಯಂ ಅಙ್ಗಪಚ್ಚಙ್ಗೇಹಿ, ತಾನಿ ಚ ಕೇಸಾದೀಹಿ, ಕೇಸಾದಿಕೇ ಚ ಭೂತುಪಾದಾಯರೂಪೇಹಿ ವಿನಿಬ್ಭುಜನ್ತೋ "**ತಥಾ ನ ಕಾಯೇ**"ತಿಆದಿಮಾಹ। ಪಾಸಾದಾದಿನಗರಾವಯವಸಮೂಹೇ ಅವಯವೀವಾದಿನೋಪಿ ಅವಯವೀಗಾಹಂ ನ ಕರೋನ್ತಿ। ನಗರಂ ನಾಮ ಕೋಚಿ ಅತ್ಥೋ ಅತ್ಥೀತಿ ಪನ ಕೇಸಞ್ಚಿ ಸಮಞ್ಞಾತಿಧಾವನಂ ಸಿಯಾತಿ ಇತ್ಥಿಪುರಿಸಾದಿಸಮಞ್ಞಾತಿಧಾವನೇ ನಗರನಿದಸ್ಸನಂ ವುತ್ತಂ।

ಯಂ ಪಸ್ಸತಿ ಇತ್ಥಿಂ ವಾ ಪುರಿಸಂ ವಾ, ನನು ಚಕ್ಖುನಾ ಇತ್ಥಿಪುರಿಸದಸ್ಸನಂ ನತ್ಥೀತಿ? ಸಚ್ಚಂ ನತ್ಥಿ, "ಇತ್ಥಿಂ ಪಸ್ಸಾಮಿ, ಪುರಿಸಂ ಪಸ್ಸಾಮೀ"ತಿ ಪನ ಪವತ್ತಸಞ್ಞಾಯ ವಸೇನ "**ಯಂ ಪಸ್ಸತೀ**"ತಿ ವುತ್ತಂ। ಮಿಚ್ಛಾದಸ್ಸನೇ ವಾ ದಿಟ್ಠಿಯಾ ಯಂ ಪಸ್ಸತಿ, ನ ತಂ ದಿಟ್ಠಂ, ತಂ ರೂಪಾಯತನಂ ನ ಹೋತಿ, ರೂಪಾಯತನಂ ವಾ ತಂ ನ ಹೋತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅಥ ವಾ ತಂ ಕೇಸಾದಿಭೂತುಪಾದಾಯಸಮೂಹಸಙ್ಖಾತಂ ದಿಟ್ಠಂ ನ ಹೋತಿ, ದಿಟ್ಠಂ ವಾ ಯಥಾವುತ್ತಂ ನ ಹೋತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಯಂ ದಿಟ್ಠಂ ತಂ ನ ಪಸ್ಸತೀ**ತಿ ಯಂ ರೂಪಾಯತನಂ, ಕೇಸಾದಿಭೂತುಪಾದಾಯಸಮೂಹಸಙ್ಖಾತಂ ವಾ ದಿಟ್ಠಂ, ತಂ ಪಞ್ಞಾಚಕ್ಖುನಾ ಭೂತತೋ ನ ಪಸ್ಸತೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ನ ಅಞ್ಞಧಮ್ಮಾನುಪಸ್ಸೀ**ತಿ ನ ಅಞ್ಞಸಭಾವಾನುಪಸ್ಸೀ, ಅಸುಭಾದಿತೋ ಅಞ್ಞಾಕಾರಾನುಪಸ್ಸೀ ನ ಹೋತೀತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। **ಪಥವೀಕಾಯ**ನ್ತಿ ಕೇಸಾದಿಪಥವಿಂ ಧಮ್ಮಸಮೂಹತ್ತಾ ಕಾಯೋತಿ ವದತಿ, ಲಕ್ಖಣಪಥವಿಮೇವ ವಾ ಅನೇಕಪ್ಪಭೇದಸಕಲಸರೀರಗತಂ ಪುಬ್ಬಾಪರಿಯಭಾವೇನ ಪವತ್ತಮಾನಂ ಸಮೂಹವಸೇನ ಗಹೇತ್ವಾ ಕಾಯೋತಿ ವದತಿ, ಏವಂ ಅಞ್ಞತ್ಥಾಪಿ।

**ಅಜ್ಝತ್ತಬಹಿದ್ಧಾ**ತಿ ಅಜ್ಝತ್ತಬಹಿದ್ಧಾಧಮ್ಮಾನಂ **ಘಟಿತಾರಮ್ಮಣಂ** ಏಕತೋ ಆರಮ್ಮಣಭಾವೋ ನತ್ಥೀತಿ ಅತ್ಥೋ, ಅಜ್ಝತ್ತಬಹಿದ್ಧಾ ಧಮ್ಮಾ ವಾ ಘಟಿತಾರಮ್ಮಣಂ ಇದಂ ನತ್ಥೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ತೀಸು ಭವೇಸು ಕಿಲೇಸಾನ**ನ್ತಿ ಭವತ್ತಯವಿಸಯಾನಂ ಕಿಲೇಸಾನನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ಸಬ್ಬತ್ಥಿಕ**ನ್ತಿ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಭವಂ। ಸಬ್ಬಸ್ಮಿಂ ಲೀನೇ ಉದ್ಧಟೇ ಚ ಚಿತ್ತೇ ಇಚ್ಛಿತಬ್ಬತ್ತಾ, ಸಬ್ಬೇ ವಾ ಲೀನೇ ಉದ್ಧಟೇ ಚ ಭಾವೇತಬ್ಬಾ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಾ ಅತ್ಥಿಕಾ ಏತಾಯಾತಿ **ಸಬ್ಬತ್ಥಿಕಾ। ಅನ್ತೋಸಙ್ಖೇಪೋ**ತಿ ಅನ್ತೋಓಲೀಯನಾ ಕೋಸಜ್ಜನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಅವಿಸೇಸೇನ ದ್ವೀಹಿಪಿ ನೀವರಣಪ್ಪಹಾನಂ ವುತ್ತನ್ತಿ ಕತ್ವಾ ಪುನ ಏಕೇಕೇನ ವುತ್ತಪ್ಪಹಾನವಿಸೇಸಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **“ವಿಸೇಸೇನಾ”**ತಿ ಆಹ, “ವಿನೇಯ್ಯ ನೀವರಣಾನೀ”ತಿ ಅವತ್ವಾ ಅಭಿಜ್ಝಾದೋಮನಸ್ಸವಿನಯಸ್ಸ ವಾ ಪಯೋಜನಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **“ವಿಸೇಸೇನಾ”**ತಿಆದಿಮಾಹ। ಕಾಯಾನುಪಸ್ಸನಾಭಾವನಾಯ ಉಜುವಿಪಚ್ಚನೀಕಾನಂ ಅನುರೋಧವಿರೋಧಾದೀನಂ ಪಹಾನದಸ್ಸನಞ್ಹಿ ಏತಸ್ಸ ಪಯೋಜನನ್ತಿ। **ಕಾಯಭಾವನಾಯಾ**ತಿ ಕಾಯಾನುಪಸ್ಸನಾಭಾವನಾ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾ। **ತೇನಾ**ತಿ ಅನುರೋಧಾದಿಪ್ಪಹಾನವಚನೇನ।

**ಸಬ್ಬತ್ಥಿಕಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಂ** ಬುದ್ಧಾನುಸ್ಸತಿ ಮೇತ್ತಾ ಮರಣಸ್ಸತಿ ಅಸುಭಭಾವನಾ ಚ। ಸತಿಸಮ್ಪಜಞ್ಞೇನ ಏತೇನ ಯೋಗಿನಾ ಪರಿಹರಿಯಮಾನಂ ತಂ ಸಬ್ಬತ್ಥಿಕಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಂ ವುತ್ತಂ ಸತಿಸಮ್ಪಜಞ್ಞಬಲೇನ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಪರಿಹರಿತಬ್ಬತ್ತಾ, ಸತಿಯಾ ವಾ ಸಮಥೋ ವುತ್ತೋ ಸಮಾಧಿಕ್ಖನ್ಧಸಙ್ಗಹಿತತ್ತಾ।

ಕಾಯಾನುಪಸ್ಸನಾಉದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ವೇದನಾನುಪಸ್ಸನಾದಿಉದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

**ಕೇವಲಂ ಪನಿಧಾ**ತಿಆದಿನಾ ಇಧ ಏತ್ತಕಂ ವೇದಿತಬ್ಬನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ ಪರಿಚ್ಛೇದಂ ದಸ್ಸೇತಿ। **ಅದ್ದಮದಕ್ಖೀ**ತಿ ದ್ವೇಪಿ ಏಕತ್ಥಾ। **ಸಮ್ಮದ್ದಸೋ**ತಿ ಸಮ್ಮಾ ಪಸ್ಸಕೋ।

**ಸುಖದುಕ್ಖತೋಪಿ ಚಾ**ತಿ ಸುಖಾದೀನಂ ಠಿತಿವಿಪರಿಣಾಮಞಾಣಸುಖತಾಯ, ವಿಪರಿಣಾಮಟ್ಠಿತಿಅಞ್ಞಾಣದುಕ್ಖತಾಯ ಚ ವುತ್ತತ್ತಾ ತಿಸ್ಸೋಪಿ ಚ ಸುಖತೋ ತಿಸ್ಸೋಪಿ ಚ ದುಕ್ಖತೋ ಅನುಪಸ್ಸಿತಬ್ಬಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

ರೂಪಾದಿಆರಮ್ಮಣಛನ್ದಾದಿಅಧಿಪತಿಞಾಣಾದಿಸಹಜಾತಕಾಮಾವಚರಾದಿಭೂಮಿನಾನತ್ತಭೇದಾನಂ ಕುಸಲಾಕುಸಲತಬ್ಬಿಪಾಕಕಿರಿಯಾನಾನತ್ತಭೇದಸ್ಸ ಚ **ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಾಸಙ್ಖಾರಿಕಸವತ್ಥುಕಾವತ್ಥುಕಾದಿನಾನತ್ತಭೇದಾನಞ್ಚ ವಸೇನಾತಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। **ಸುಞ್ಞತಾಧಮ್ಮಸ್ಸಾ**ತಿ “ಧಮ್ಮಾ ಹೋನ್ತಿ, ಖನ್ಧಾ ಹೋನ್ತೀ”ತಿಆದಿನಾ (ಧ॰ ಸ॰ ೧೨೧) ಸುಞ್ಞತಾವಾರೇ ಆಗತಸುಞ್ಞತಾಸಭಾವಸ್ಸ ವಸೇನ। **ಕಾಮಞ್ಚೇತ್ಥಾ**ತಿಆದಿನಾ ಪುಬ್ಬೇ ಪಹೀನತ್ತಾ ಪುನ ಪಹಾನಂ ನ ವತ್ತಬ್ಬನ್ತಿ ಚೋದನಂ ದಸ್ಸೇತಿ, ಮಗ್ಗಚಿತ್ತಕ್ಖಣೇ ವಾ ಏಕತ್ಥ ಪಹೀನಂ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಪಹೀನಂ ಹೋತೀತಿ ವಿಸುಂ ವಿಸುಂ ನ ವತ್ತಬ್ಬನ್ತಿ। ತತ್ಥ ಪುರಿಮಚೋದನಾಯ ನಾನಾಪುಗ್ಗಲಪರಿಹಾರೋ, ಪಚ್ಛಿಮಾಯ ನಾನಾಚಿತ್ತಕ್ಖಣಿಕಪರಿಹಾರೋ। ಲೋಕಿಯಭಾವನಾಯ ಹಿ ಕಾಯೇ ಪಹೀನಂ ನ ವೇದನಾದೀಸು ವಿಕ್ಖಮ್ಭಿತಂ ಹೋತಿ। ಯದಿಪಿ ನ ಪವತ್ತೇಯ್ಯ, ನ ಪಟಿಪಕ್ಖಭಾವನಾಯ ತತ್ಥ ಸಾ ಅಭಿಜ್ಝಾದೋಮನಸ್ಸಸ್ಸ ಅಪ್ಪವತ್ತಿ ಹೋತೀತಿ ಪುನ ತಪ್ಪಹಾನಂ ವತ್ತಬ್ಬಮೇವಾತಿ। ಉಭಯತ್ಥ ವಾ ಉಭಯಂ ಸಮ್ಭವತೋ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। **ಏಕತ್ಥ ಪಹೀನಂ ಸೇಸೇಸುಪಿ ಪಹೀನಂ ಹೋತೀ**ತಿ ಮಗ್ಗಸತಿಪಟ್ಠಾನಭಾವನಂ, ಲೋಕಿಯಭಾವನಾಯ ವಾ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಅಪ್ಪವತ್ತಿಮತ್ತಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ। “ಪಞ್ಚಪಿ ಖನ್ಧಾ ಲೋಕೋ”ತಿ ಹಿ ಚತೂಸುಪಿ ವುತ್ತನ್ತಿ।

ವೇದನಾನುಪಸ್ಸನಾದಿಉದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಉದ್ದೇಸವಾರವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ಕಾಯಾನುಪಸ್ಸನಾನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

**೩೭೪**. ಸಬ್ಬಪ್ಪಕಾರವಚನೇನ ಉದ್ದೇಸೇ ದಸ್ಸಿತಾ ಅಜ್ಝತ್ತಾದಿಅನುಪಸ್ಸನಾ ಪಕಾರಾ ಚ ಗಹಿತಾ। ತತ್ಥ ಅನ್ತೋಗಧಾ ಚುದ್ದಸ ಪಕಾರಾ, ಕಾಯಗತಾಸತಿಸುತ್ತೇ ವುತ್ತಾ ಕೇಸಾದಿವಣ್ಣಕಸಿಣಾರಮ್ಮಣಚತುಕ್ಕಜ್ಝಾನಪ್ಪಕಾರಾ, ಲೋಕಿಯಾದಿಪ್ಪಕಾರಾ ಚಾತಿ ತೇಪಿ

ಗಹಿತಾ ಏವ। ನಿದ್ದೇಸೇ ಹಿ ಏಕಪ್ಪಕಾರನಿದ್ದೇಸೇನ ನಿದಸ್ಸನಮತ್ತಂ ಕತನ್ತಿ, ಸಬ್ಬಪ್ಪಕಾರಗ್ಗಹಣಞ್ಚ ಬಾಹಿರೇಸುಪಿ ಏಕದೇಸಸಮ್ಭವತೋ ಕತನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

**ತಿರಿಯಂ ತಚಪರಿಚ್ಛಿನ್ನ**ನ್ತಿ ಏತ್ಥ ನನು ಕೇಸಲೋಮನಖಾನಂ ಅತಚಪರಿಚ್ಛಿನ್ನತಾ ತಚಸ್ಸ ಚ ಅತ್ಥೀತಿ? ಯದಿಪಿ ಅತ್ಥಿ, ತಚಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಬಹುಲತಾಯ ಪನ ತಚಪರಿಚ್ಛಿನ್ನತಾ ನ ನ ಹೋತಿ ಕಾಯಸ್ಸಾತಿ ಏವಂ ವುತ್ತಂ। ತಚೋ ಪರಿಯನ್ತೋ ಅಸ್ಸಾತಿ ತಚಪರಿಯನ್ತೋತಿ ವುತ್ತೋತಿ ಏತೇನ ಪನ ವಚನೇನ ಕಾಯೇಕದೇಸಭೂತೋ ತಚೋ ಗಹಿತೋ ಏವ। ತಪ್ಪಟಿಬದ್ಧಾ ಚ ಕೇಸಾದಯೋ ತದನುಪವಿಟ್ಠಮೂಲಾ ತಚಪರಿಯನ್ತಾವ ಹೋನ್ತೀತಿ ದ್ವತ್ತಿಂಸಾಕಾರಸಮೂಹೋ ಸಬ್ಬೋಪಿ ಕಾಯೋ ತಚಪರಿಯನ್ತೋತಿ ವುತ್ತೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

“**ಪೂರಂ ನಾನಪ್ಪಕಾರಸ್ಸಾ**”ತಿ ವುತ್ತಂ, ಕೇ ಪನ ತೇ ಪಕಾರಾ? ಯೇಹಿ ನಾನಪ್ಪಕಾರಂ ಅಸುಚಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ಕೇಸಾ ಲೋಮಾತಿಆದಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ಇಮಮತ್ಥಂ ದೀಪೇನ್ತೋ ಆಹ “**ಏತೇ ಕೇಸಾದಯೋ ಆಕಾರಾ**”ತಿ। ಆಕಾರಾ ಪಕಾರಾತಿ ಹಿ ಏಕೋ ಅತ್ಥೋ।

ನಿಸಿನ್ನಸ್ಸ ಯಾವ ಅಪರಿಪ್ಫನ್ದನಿಸಜ್ಜಾಮೂಲಕಂ ದುಕ್ಖಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಯಾವತಾ ಉಟ್ಠಾತಿ ವಾ, ತಾವ ಏಕೋ **ನಿಸಜ್ಜವಾರೋ।** ಯೇನ ವಿಧಿನಾ ಉಗ್ಗಹೇ ಕುಸಲೋ ಹೋತಿ, ಸೋ ಸತ್ತವಿಧೋ ವಿಧಿ “**ಉಗ್ಗಹಕೋಸಲ್ಲ**”ನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ತಂನಿಬ್ಬತ್ತಂ ವಾ ಞಾಣಂ।

ಪಥವೀಧಾತುಬಹುಲಭಾವತೋ ಮತ್ಥಲುಙ್ಗಸ್ಸ ಕರೀಸಾವಸಾನೇ ತನ್ತಿಆರೋಪನಮಾಹ। ಏತ್ಥ ಪನ **ಮಂಸಂ...ಪೇ॰... ವಕ್ಕಂ... ಪೇ॰... ಕೇಸಾ**ತಿ ಏವಂ ವಕ್ಕಪಞ್ಚಕಾದೀಸು ಅನುಲೋಮಸಜ್ಝಾಯಂ ವತ್ವಾ ಪಟಿಲೋಮಸಜ್ಝಾಯೋ ಪುರಿಮೇಹಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ವುತ್ತೋ। ಸ್ವಾಯಂ ಯೇ ಪರತೋ ವಿಸುಂ ತಿಪಞ್ಚಾಹಂ, ಪುರಿಮೇಹಿ ಏಕತೋ ತಿಪಞ್ಚಾಹನ್ತಿ ಛಪಞ್ಚಾಹಂ ಸಜ್ಝಾಯಾ ವಕ್ಖಮಾನಾ, ತೇಸು ಆದಿಅನ್ತದಸ್ಸನವಸೇನ ವುತ್ತೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಅನುಲೋಮಪಟಿಲೋಮಸಜ್ಝಾಯೇಪಿ ಹಿ ಪಟಿಲೋಮಸಜ್ಝಾಯೋ ಅನ್ತಿಮೋತಿ। ಸಜ್ಝಾಯಪ್ಪಕಾರನ್ತರಂ ವಾ ಏತಮ್ಪೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। **ಹತ್ಥಸಙ್ಖಲಿಕಾ** ಅಙ್ಗುಲಿಪನ್ತಿ। **ಲಕ್ಖಣಪಟಿವೇಧಸ್ಸಾ**ತಿ ಅಸುಭಲಕ್ಖಣಪಟಿವೇಧಸ್ಸ, ಧಾತುಲಕ್ಖಣಪಟಿವೇಧಸ್ಸ ವಾ।

ಅತ್ತನೋ ಭಾಗೋ ಸಭಾಗೋ, ಸಭಾಗೇನ ಪರಿಚ್ಛೇದೋ **ಸಭಾಗಪರಿಚ್ಛೇದೋ,** ಹೇಟ್ಠುಪರಿತಿರಿಯನ್ತೇಹಿ ಸಕಕೋಟ್ಠಾಸಿಕಕೇಸನ್ತರಾದೀಹಿ ಚ ಪರಿಚ್ಛೇದೋತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ಧಾತುವಿಭಙ್ಗೋ** (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೩೪೨ ಆದಯೋ) ಪುಕ್ಕುಸಾತಿಸುತ್ತಂ। **ಸಾಧಾರಣವಸೇನಾ**ತಿ ಏತ್ತಕೇನೇವ ಸಿದ್ಧೇ **ಸಬ್ಬ**-ಗ್ಗಹಣಂ ವಣ್ಣಕಸಿಣವಸೇನ ಚತುಕ್ಕಜ್ಝಾನಿಕಸಮಥಸಾಧಾರಣತ್ತಸ್ಸ ಚ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ।

**ಓಕ್ಕಮನವಿಸ್ಸಜ್ಜನ**ನ್ತಿ ಪಟಿಪಜ್ಜಿತಬ್ಬವಜ್ಜೇತಬ್ಬೇ ಮಗ್ಗೇತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಬಹಿದ್ಧಾ ಪುಥುತ್ತಾರಮ್ಮಣೇ**ತಿ ಏತ್ಥ ಕಾಯಾನುಪಸ್ಸನಂ ಹಿತ್ವಾ ಸುಭಾದಿವಸೇನ ಗಯ್ಹಮಾನಾ ಕೇಸಾದಯೋಪಿ ಬಹಿದ್ಧಾ ಪುಥುತ್ತಾರಮ್ಮಣಾನೇವಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। **ಉಕ್ಕುಟ್ಠುಕ್ಕಟ್ಠಟ್ಠಾನೇಯೇವ ಉಟ್ಠಹಿತ್ವಾ**ತಿ ಪುಬ್ಬೇ ವಿಯ ಏಕತ್ಥ ಕತಾಯ ಉಕ್ಕುಟ್ಠಿಯಾ ಕಮೇನ ಸಬ್ಬತಾಲೇಸು ಪತಿತ್ವಾ ಉಟ್ಠಹಿತ್ವಾ ಪರಿಯನ್ತತಾಲಂ ಆದಿತಾಲಞ್ಚ ಅಗನ್ತ್ವಾ ತತೋ ತತೋ ತತ್ಥ ತತ್ಥೇವ ಕತಾಯ ಉಕ್ಕುಟ್ಠಿಯಾ ಉಟ್ಠಹಿತ್ವಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ಅಧಿಚಿತ್ತ**ನ್ತಿ ಸಮಥವಿಪಸ್ಸನಾಚಿತ್ತಂ। **ಅನುಯುತ್ತೇನಾ**ತಿ ಯುತ್ತಪಯುತ್ತೇನ, ಭಾವೇನ್ತೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಸಮಾಧಿನಿಮಿತ್ತಂ** ಉಪಲಕ್ಖಣಾಕಾರೋ ಸಮಾಧಿಯೇವ। **ಮನಸಿ ಕಾತಬ್ಬ**ನ್ತಿ ಚಿತ್ತೇ ಕಾತಬ್ಬಂ, ಉಪ್ಪಾದೇತಬ್ಬನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸಮಾಧಿಕಾರಣಂ ವಾ ಆರಮ್ಮಣಂ ಸಮಾಧಿನಿಮಿತ್ತಂ ಆವಜ್ಜಿತಬ್ಬನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಠಾನಂ ಅತ್ಥೀತಿ ವಚನಸೇಸೋ, ತಂ ಚಿತ್ತಂ ಕೋಸಜ್ಜಾಯ ಸಂವತ್ತೇಯ್ಯ, ಏತಸ್ಸ ಸಂವತ್ತನಸ್ಸ ಕಾರಣಂ ಅತ್ಥೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ತಂ ವಾ ಮನಸಿಕರಣಂ ಚಿತ್ತಂ ಕೋಸಜ್ಜಾಯ ಸಂವತ್ತೇಯ್ಯಾತಿ ಏತಸ್ಸ ಠಾನಂ ಕಾರಣನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। **ನ ಚ ಪಭಙ್ಗೂ**ತಿ ಕಮ್ಮನಿಯಭಾವೂಪಗಮನೇನ ಚ ಪಭಿಜ್ಜನಸಭಾವನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ಆಲಿಮ್ಪೇತೀ**ತಿ ಆದೀಪೇತಿ ಜಾಲೇತಿ। **ತಞ್ಚಾ**ತಿ ತಂ ಪಿಳನ್ಧನವಿಕತಿಸಙ್ಖಾತಂ ಅತ್ಥಂ ಪಯೋಜನಂ। **ಅಸ್ಸಾ**ತಿ ಸುವಣ್ಣಕಾರಸ್ಸ **ಅನುಭೋತಿ** ಸಮ್ಭೋತಿ ಸಾಧೇತಿ । **ಅಸ್ಸ** ವಾ ಸುವಣ್ಣಸ್ಸ **ತಂ** ಅತ್ಥಂ ಸುವಣ್ಣಕಾರೋ **ಅನುಭೋತಿ** ಪಾಪುಣಾತಿ।

ಅಭಿಞ್ಞಾಯ ಇದ್ಧಿವಿಧಾದಿಞಾಣೇನ ಸಚ್ಛಿಕರಣೀಯಸ್ಸ ಇದ್ಧಿವಿಧಪಚ್ಚನುಭವನಾದಿಕಸ್ಸ **ಅಭಿಞ್ಞಾಸಚ್ಛಿಕರಣೀಯಸ್ಸ**। ಪಚ್ಚಕ್ಖಂ ಯಸ್ಸ ಅತ್ಥಿ, ಸೋ ಸಕ್ಖಿ, ಸಕ್ಖಿನೋ ಭಬ್ಬತಾ **ಸಕ್ಖಿಭಬ್ಬತಾ,** ಸಕ್ಖಿಭವನತಾತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಸಕ್ಖಿ ಚ ಸೋ ಭಬ್ಬೋ ಚಾತಿ ವಾ **ಸಕ್ಖಿಭಬ್ಬೋ**। ಅಯಞ್ಹಿ ಇದ್ಧಿವಿಧಾದೀನಂ ಭಬ್ಬೋ, ತತ್ಥ ಚ ಸಕ್ಖೀತಿ ಸಕ್ಖಿಭಬ್ಬೋ, ತಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಸಕ್ಖಿಭಬ್ಬತಾ,** ತಂ ಪಾಪುಣಾತಿ। **ಆಯತನೇ**ತಿ ಪುಬ್ಬಹೇತಾದಿಕೇ ಕಾರಣೇ ಸತಿ।

**ಸೀತಿಭಾವ**ನ್ತಿ ನಿಬ್ಬಾನಂ, ಕಿಲೇಸದರಥವೂಪಸಮಂ ವಾ। **ಸಮ್ಪಹಂಸೇತೀ**ತಿ ಸಮಪವತ್ತಂ ಚಿತ್ತಂ ತಥಾಪವತ್ತಿಯಾ ಪಞ್ಞಾಯ ತೋಸೇತಿ ಉತ್ತೇಜೇತಿ। ಯದಾ ವಾ ನಿರಸ್ಸಾದಂ ಚಿತ್ತಂ ಭಾವನಾಯ ನ ಪಕ್ಖನ್ದತಿ, ತದಾ ಜಾತಿಆದೀನಿ ಸಂವೇಗವತ್ಥೂನಿ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಿತ್ವಾ **ಸಮ್ಪಹಂಸೇತಿ** ಸಮುತ್ತೇಜೇತಿ।

**ತಿರಿಯಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞೇನ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಾ,** ಕಥಂ? **ದ್ವೇ ಕೇಸಾ ಏಕತೋ ನತ್ಥೀ**ತಿ। **ಆಸಯೋ**ತಿ ನಿಸ್ಸಯೋ, ಪಚ್ಚಯೋತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ನಖಾ ತಿರಿಯಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞೇನ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಾ**ತಿ ವಿಸುಂ ವವತ್ಥಿತತಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ। ತಮೇವ ಹಿ ಅತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇತುಂ "**ದ್ವೇ ನಖಾ ಏಕತೋ ನತ್ಥೀ**"ತಿ ಆಹಾತಿ।

**ಸುಖುಮಮ್ಪೀ**ತಿ ಯಥಾವುತ್ತಓಳಾರಿಕಚಮ್ಮತೋ ಸುಖುಮಂ ಅನ್ತೋಮುಖಚಮ್ಮಾದಿ। ಕೋಟ್ಠಾಸೇಸು ವಾ ತಚೇನ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನತ್ತಾ ಯಂ ದುರುಪಲಕ್ಖಣೀಯಂ, ತಂ "ಸುಖುಮ"ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ತಞ್ಹಿ ವುತ್ತನಯೇನ ತಚಂ ವಿವರಿತ್ವಾ ಪಸ್ಸನ್ತಸ್ಸ ಪಾಕಟಂ ಹೋತೀತಿ।

**ತಾಲಗುಳಪಟಲಂ** ನಾಮ ಪಕ್ಕತಾಲಫಲಲಸಿಕಂ ತಾಲಪಟ್ಟಿಕಾಯ ಲಿಮ್ಪಿತ್ವಾ ಸುಕ್ಖಾಪೇತ್ವಾ ಉದ್ಧರಿತ್ವಾ ಗಹಿತಪಟಲಂ।

**ಏವಂ ತಿಮತ್ತಾನೀ**ತಿ ಏವಂ-ಮತ್ತ-ಸದ್ದೇಹಿ ಗೋಪ್ಫಕಟ್ಠಿಕಾದೀನಿ ಅವುತ್ತಾನಿಪಿ ದಸ್ಸೇತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। **ಕೀಳಾಗೋಳಕಾನಿ** ಸುತ್ತೇನ ಬನ್ಧಿತ್ವಾ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಘಟ್ಟೇತ್ವಾ ಕೀಳನಗೋಳಕಾನಿ।

**ತತ್ಥ ಜಙ್ಘಟ್ಠಿಕಸ್ಸ ಪತಿಟ್ಠಿತಟ್ಠಾನ**ನ್ತಿ ಜಣ್ಣುಕಟ್ಠಿಮ್ಹಿ ಪವಿಸಿತ್ವಾ ಠಿತಟ್ಠಾನನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। **ತೇನ** ಅಟ್ಠಿನಾ **ಪತಿಟ್ಠಿತಟ್ಠಾನಂ** ಯಂ **ಕಟಿಟ್ಠಿನೋ,** ತಂ **ಅಗ್ಗಛಿನ್ನಮಹಾಪುನ್ನಾಗಫಲಸದಿಸಂ**। **ಸೀಸಕಪಟ್ಟವೇಠಕಂ** ವೇಠೇತ್ವಾ ಠಪಿತಸೀಸಮಯಂ ಪಟ್ಟಕಂ। ಸುತ್ತಕನ್ತನಸಲಾಕಾವಿದ್ಧಾ ಗೋಳಕಾ ವಟ್ಟನಾತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ, ವಟ್ಟನಾನಂ ಆವಲಿ **ವಟ್ಟನಾವಲಿ**। **ಅವಲೇಖನಸತ್ಥಕಂ** ಉಚ್ಛುತಚಾವಲೇಖನಸತ್ಥಕಂ।

**ವಕ್ಕಭಾಗೇನ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನ**ನ್ತಿ ವಕ್ಕಪರಿಯನ್ತಭಾಗೇನ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಂ।

**ಸಕ್ಖರಸುಧಾವಣ್ಣ**ನ್ತಿ ಮರುಮ್ಪೇಹಿ ಕತಸುಧಾವಣ್ಣಂ। "ಸೇತಸಕ್ಖರಸುಧಾವಣ್ಣ"ನ್ತಿ ಚ ಪಾಠಂ ವದನ್ತಿ, ಸೇತಸಕ್ಖರಾವಣ್ಣಂ ಸುಧಾವಣ್ಣಞ್ಚಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಯತ್ಥ ಅನ್ನಪಾನಂ ನಿಪತಿತ್ವಾ ತಿಟ್ಠತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

**ವಿಸಮಚ್ಛಿನ್ನಕಲಾಪೋ** ವಿಸಮಂ ಉದಕಂ ಪಗ್ಘರತಿ, ಏವಮೇವ ಸರೀರಂ ಕೇಸಕೂಪಾದಿವಿವರೇಹಿ ಉಪರಿ ಹೇಟ್ಠಾ ತಿರಿಯಞ್ಚ ವಿಸಮಂ ಪಗ್ಘರತೀತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ **ವಿಸಮಚ್ಛಿನ್ನ**-ಗ್ಗಹಣಂ ಕರೋತಿ।

ಅತಿಕಟುಕಅಚ್ಚುಣ್ಹಾದಿಕೋ **ವಿಸಭಾಗಾಹಾರೋ** ಉಣ್ಹಕಾಲೇ ಪವತ್ತಮಾನಾನಂ ಧಾತೂನಂ ವಿಸಭಾಗತ್ತಾ।

**ಏಕತ್ತಾರಮ್ಮಣಬಲೇನೇವ ವಾ**ತಿ ವಿಕ್ಖಮ್ಭಿತನೀವರಣೇನ ಸುಸಮಾಹಿತಚಿತ್ತೇನ ಉಪಟ್ಠಿತಸ್ಸ ನಾನಾರಮ್ಮಣವಿಪ್ಫನ್ದನವಿರಹೇನ ಏಕಸಭಾವಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ವಸೇನ। ತಞ್ಹಿ ಏಕತ್ತಾರಮ್ಮಣಂ ಉಪಟ್ಠಹಮಾನಮೇವ ಅತ್ತನಿ ಅಭಿರತಿಂ, ಸಾತಿಸಯಂ ಫರಣಪೀತಿಂ, ಇಟ್ಠಾಕಾರಾನುಭವನಞ್ಚ ಸೋಮನಸ್ಸಂ ಉಪ್ಪಾದೇತಿ। ನ ಹಿ ಅಭಿರತಿಸೋಮನಸ್ಸೇಹಿ ವಿನಾ ಅನತಿಕ್ಕನ್ತಪೀತಿಸುಖಸ್ಸ ಏಕತ್ತುಪಟ್ಠಾನಂ ಅತ್ಥೀತಿ।

**ಅವಿಸೇಸತೋ ಪನ ಸಾಧಾರಣವಸೇನಾ**ತಿ ಪಟಿಕೂಲಧಾತುವಣ್ಣವಿಸೇಸಂ ಅಕತ್ವಾ ಸಮಥವಿಪಸ್ಸನಾಸಾಧಾರಣವಸೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ತಿವಿಧೇನಾ**ತಿ ಅನುಲೋಮಾದಿನಾ ವಕ್ಖಮಾನೇನ। **ಛ ಮಾಸೇ**ತಿ ಅದ್ಧಮಾಸೇ ಊನೇಪಿ ಮಾಸಪರಿಚ್ಛೇದೇನ ಪರಿಚ್ಛಿಜ್ಜಮಾನೇ ಸಜ್ಝಾಯೇ ಛ ಮಾಸಾ ಪರಿಚ್ಛೇದಕಾ ಹೋನ್ತೀತಿ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಪರಿಚ್ಛಿಜ್ಜಮಾನಸ್ಸ ಮಾಸನ್ತರಗಮನನಿವಾರಣಞ್ಹಿ ಛಮಾಸಗ್ಗಹಣಂ, ನ ಸಕಲಛಮಾಸೇ ಪರಿವತ್ತದಸ್ಸನತ್ಥಂ। **ಆಚರಿಯಾ**ತಿ ಅಟ್ಠಕಥಾಚರಿಯಾ।

**ಲಕ್ಖಣ**ನ್ತಿ ಧಾತುಪಟಿಕೂಲಲಕ್ಖಣಂ। ಜನಂ ನ ಅರಹನ್ತೀತಿ **ಅಜಞ್ಞಾ,** ಜನೇ ಪವೇಸೇತುಂ ಅಯುತ್ತಾ ಜಿಗುಚ್ಛನೀಯಾತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ।

**ಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ಅಟ್ಠೀನೀ**ತಿ ಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ಅಟ್ಠೀನಿ ಕೋಟಿಯಾ ಠಿತಾನಿ। ನ ಏತ್ಥ ಕೋಚಿ ಅತ್ತಾ ನಾಮ ಅತ್ಥಿ, ಅಟ್ಠೀನಿ ಏವ ಅಟ್ಠಿಪುಞ್ಜಮತ್ತೋ ಏವಾಯಂ ಸಙ್ಘಾಟೋತಿ ದಸ್ಸೇತಿ । **ಅನೇಕಸನ್ಧಿಯಮಿತೋ**ತಿ ಅನೇಕೇಹಿ ಸನ್ಧೀಹಿ ಯಮಿತೋ ಸಮ್ಬದ್ಧೋ ಸೋ ಅಟ್ಠಿಪುಞ್ಜೋತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। **ನ ಕೇಹಿಚೀ**ತಿ ಯಮೇನ್ತಂ ಅತ್ತಾನಂ ಪಟಿಸೇಧೇತಿ। **ಚೋದಿತೋ** ಜರಾಯ ಮರಣಾಭಿಮುಖಗಮನೇನ ಚೋದಿತೋ।

**ಮಹಾಭೂತಂ ಉಪಾದಾರೂಪೇನ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಂ** "ನೀಲಂ ಪೀತಂ ಸುಗನ್ಧಂ ದುಗ್ಗನ್ಧ"ನ್ತಿಆದಿನಾ। **ಉಪಾದಾರೂಪಂ ಮಹಾಭೂತೇನ** ತನ್ನಿಸ್ಸಿತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ತತೋ ಬಹಿ ಅಭಾವಾ। ಛಾಯಾತಪಾನಂ ಆತಪಪಚ್ಚಯಛಾಯುಪ್ಪಾದಕಭಾವೋ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಪರಿಚ್ಛೇದಕತಾ। ರೂಪಕ್ಖನ್ಧಸ್ಸ ಪರಿಗ್ಗಹಿತತ್ತಾ ತದನ್ತೋಗಧಾನಂ ಚಕ್ಖಾದಿಆಯತನದ್ವಾರಾನಂ ವಸೇನ ತಂತಂದ್ವಾರಿಕಾ ಅರೂಪಿನೋ ಖನ್ಧಾ ಪಾಕಟಾ ಹೋನ್ತಿ, ಆಯತನಾನಿ ಚ ದ್ವಾರಾನಿ ಚ ಆಯತನದ್ವಾರಾನೀತಿ ವಾ ಅತ್ಥೋ। ತೇನ ರೂಪಾಯತನಾದೀನಞ್ಚ ವಸೇನಾತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ।

**ಸಪ್ಪಚ್ಚಯಾ**ತಿ ಸಪ್ಪಚ್ಚಯಭಾವಾ, ಪಚ್ಚಯಾಯತ್ತಂ ಹುತ್ವಾ ನಿಬ್ಬತ್ತನ್ತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಸಮಾನೋ ವಾ ಸದಿಸೋ ಯುತ್ತೋ ಪಚ್ಚಯೋ ಸಪ್ಪಚ್ಚಯೋ, ತಸ್ಮಾ **ಸಪ್ಪಚ್ಚಯಾ।**

**ಏತ್ತಕೋ**ತಿ ಯಥಾವುತ್ತೇನ ಆಕಾರೇನ ಪಗುಣೋ ಕೋಟ್ಠಾಸೋ। ಉಗ್ಗಹೋವ **ಉಗ್ಗಹಸನ್ಧಿ।** ವಣ್ಣಾದಿಮುಖೇನ ಹಿ ಉಪಟ್ಠಾನಂ ಏತ್ಥ ಸನ್ಧೀಯತಿ ಸಮ್ಬುಜ್ಝತೀತಿ "ಸನ್ಧೀ"ತಿ ವುಚ್ಚತಿ।

**ಉಪಟ್ಠಾತೀ**ತಿ ವಣ್ಣಾದಿವಸೇನ ಉಪಟ್ಠಾತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಪಞ್ಚಙ್ಗಸಮನ್ನಾಗತೇ**ತಿ ನಾತಿದೂರನಾಚ್ಚಾಸನ್ನಗಮನಾಗಮನಸಮ್ಪನ್ನನ್ತಿ ಏಕಙ್ಗಂ, ದಿವಾ ಅಬ್ಬೋಕಿಣ್ಣಂ ರತ್ತಿಂ ಅಪ್ಪಸದ್ದಂ ಅಪ್ಪನಿಗ್ಘೋಸನ್ತಿ ಏಕಂ, ಅಪ್ಪಡಂಸಮಕಸವಾತಾತಪಸರೀಸಪಸಮ್ಫಸ್ಸನ್ತಿ ಏಕಂ, ತಸ್ಮಿಂ ಖೋ ಪನ ಸೇನಾಸನೇ ವಿಹರನ್ತಸ್ಸ ಅಪ್ಪಕಸಿರೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಚೀವರ…ಪೇ॰… ಪರಿಕ್ಖಾರೋತಿ ಏಕಂ, ತಸ್ಮಿಂ ಪನ ಸೇನಾಸನೇ ಥೇರಾ ಭಿಕ್ಖೂ ವಿಹರನ್ತಿ ಬಹುಸ್ಸುತಾತಿ ಏಕಂ (ಅ॰ ನಿ॰ ೧೦.೧೧)। **ಪಞ್ಚಙ್ಗಸಮನ್ನಾಗತೇನಾ**ತಿ ಅಪ್ಪಾಬಾಧಾಸಾಠೇಯ್ಯಸದ್ಧಾಪಞ್ಞಾವೀರಿಯೇಹಿ ಪಧಾನಿಯಙ್ಗೇಹಿ ಸಮನ್ನಾಗತೇನ।

**ಉಟ್ಠಾನಕದಾಯನ್ತಿ** ತೇಹಿ ಖೇತ್ತೇಹಿ ಉಟ್ಠಾನಕಂ, ತೇಹಿ ದಾತಬ್ಬಧಞ್ಞನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಏತ್ಥ ಚ ಅಟ್ಠಕುಮ್ಭದಾಯಕಖೇತ್ತಂ ವಿಯ ಮುಖಧೋವನಕಿಚ್ಚಂ, ಸೋಳಸಕುಮ್ಭದಾಯಕಂ ವಿಯ ಖಾದನಭುಞ್ಜನಕಿಚ್ಚಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ ಲಹುಕಗರುಕಭಾವತೋ। ತತೋ ಪನ ಯಂ ದುಕ್ಖಂ ನಿಬ್ಬತ್ತತಿ, ತಂ ಅಞ್ಞಞ್ಚ ದ್ವತ್ತಿಂಸಾಕಾರಮನಸಿಕಾರೇನ ಚ ನಿವತ್ತತೀತಿ ಆಹ "**ಏತ್ಥೇವ ಕಮ್ಮಂ ಕಾತಬ್ಬ**"ನ್ತಿ। **ಏತ್ತಾವತಾತಿ** ಏಕದಿವಸಂ ತಿಂಸ ವಾರೇ ಮನಸಿಕಾರಟ್ಠಪನೇನ।

**ಸಹಸ್ಸುದ್ಧಾರಂ ಸಾಧೇತ್ವಾತಿ** ಸಹಸ್ಸವಡ್ಢಿತಂ ಇಣಂ ಯೋಜೇತ್ವಾ। ಉದ್ಧರಿತಬ್ಬೋತಿ **ಉದ್ಧಾರೋತಿ** ಹಿ ವಡ್ಢಿ ವುಚ್ಚತೀತಿ। **ಸುದ್ಧಚಿತ್ತೇನಾತಿ** ವಿಕ್ಖೇಪಾದಿಕಿಲೇಸವಿರಹಿತಚಿತ್ತೇನ। ಕೇಸಾದೀಸು ತಚೇ ರಜ್ಜನ್ತಾ ಸುಚ್ಛವಿಚಮ್ಮಂ ತಚೋತಿ ಗಹೇತ್ವಾ "ಸುವಣ್ಣಾದಿವಣ್ಣೋ ಮೇ ತಚೋ"ತಿಆದಿನಾ ರಜ್ಜನ್ತಿ।

**ತೇಸು ದ್ವೇ ಏಕಮಗ್ಗಂ ಪಟಿಪಜ್ಜಮಾನಾ ನಾಮ ನ ಹೋನ್ತೀತಿ** ಯಥಾ ತಥಾ ವಾ ಪಲಾಯನ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ತತ್ಥ ರಾಗಾದಿವತ್ಥುಭಾವೇನ ದ್ವತ್ತಿಂಸಾಕಾರಾನಂ ಚೋರಸದಿಸತಾ ಅನತ್ಥಾವಹತಾ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

ಕಮ್ಮಮೇವ ವಿಸೇಸಾಧಿಗಮಸ್ಸ ಠಾನನ್ತಿ **ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಂ** ಭಾವನಾ ವುಚ್ಚತಿ। ತೇನಾಹ "**ಮನಸಿಕರೋನ್ತಸ್ಸ ಅಪ್ಪನಂ ಪಾಪುಣಾತೀ**"ತಿ। ಕಮ್ಮಸ್ಸ ವಾ ಭಾವನಾಯ ಠಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಅಪ್ಪನಾರಮ್ಮಣಭಾವೂಪಗಮನೇನ ಅಪ್ಪನಂ ಪಾಪುಣಾತೀತಿ ವುತ್ತಂ।

**ಮಾನಜಾತಿಕೋತಿ** ಏತೇನ ಲಙ್ಘನಸಮತ್ಥತಾಯೋಗೇನ ಉಪಸಮರಹಿತತಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ಚಿತ್ತಮ್ಪಿ ಹಿ ತಥಾ ನಾನಾರಮ್ಮಣೇಸು ವಡ್ಢಿತಂ ಉಪಸಮರಹಿತನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತಬ್ಬನ್ತಿ।

**ಹತ್ಥೇ ಗಹಿತಪಞ್ಹವತ್ಥು ಪಾಕತಿಕಮೇವಾತಿ** ವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗೇ ವುತ್ತತಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ। ತತ್ಥ ಹಿ ವುತ್ತಂ –

> "ಮಾಲಕತ್ಥೇರೋ ಕಿರ ದೀಘಭಾಣಕಅಭಯತ್ಥೇರಂ ಹತ್ಥೇ ಗಹೇತ್ವಾ 'ಆವುಸೋ ಅಭಯ, ಇಮಂ ತಾವ ಪಞ್ಹಂ ಉಗ್ಗಣ್ಹಾಹೀ'ತಿ ವತ್ವಾ ಆಹ 'ಮಾಲಕತ್ಥೇರೋ ದ್ವತ್ತಿಂಸಕೋಟ್ಠಾಸೇಸು ದ್ವತ್ತಿಂಸಪಠಮಜ್ಝಾನಲಾಭೀ, ಸಚೇ ರತ್ತಿಂ ಏಕಂ, ದಿವಾ ಏಕಂ ಸಮಾಪಜ್ಜತಿ, ಅತಿರೇಕಡ್ಢಮಾಸೇನ ಪುನ ಸಮ್ಪಜ್ಜತಿ। ಸಚೇ ಪನ ದೇವಸಿಕಂ ಏಕಮೇವ ಸಮಾಪಜ್ಜತಿ, ಅತಿರೇಕಮಾಸೇನ ಪುನ ಸಮ್ಪಜ್ಜತೀ'"ತಿ।

ಇದಂ ಪನ **ಏಕಂ ಮನಸಿಕರೋನ್ತಸ್ಸ ಏಕಂ ಪಾಟಿಯೇಕ್ಕಂ ಮನಸಿಕರೋನ್ತಸ್ಸ ದ್ವತ್ತಿಂಸಾತಿ** ಏತಸ್ಸ ಸಾಧನತ್ಥಂ ನಿದಸ್ಸನವಸೇನ ಆನೀತನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

**ಅನುಪಾದಿನ್ನಕಪಕ್ಖೇ ಠಿತಾನೀತಿ** ಏತೇನ ಚೇತಿಯಪಬ್ಬತವಾಸೀ ಮಹಾತಿಸ್ಸತ್ಥೇರೋ ವಿಯ, ಸಙ್ಘರಕ್ಖಿತತ್ಥೇರುಪಟ್ಠಾಕಸಾಮಣೇರೋ ವಿಯ ಚ ಅನುಪಾದಿನ್ನಕಪಕ್ಖೇ ಠಪೇತ್ವಾ, ಗಹೇತುಂ ಸಕ್ಕೋನ್ತಸ್ಸ ದಸವಿಧಾಸುಭವಸೇನ ಜೀವಮಾನಕಸರೀರೇಪಿ ಉಪಟ್ಠಿತೇ ಉಪಚಾರಪ್ಪತ್ತಿ ದಸ್ಸಿತಾ ಹೋತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। "ಅತ್ಥಿಸ್ಸ ಕಾಯೇ"ತಿ ಪನ ಸತ್ತವಸೇನ ಕೇಸಾದೀಸು ಗಯ್ಹಮಾನೇಸು ಯಥಾ "ಇಮಸ್ಮಿಂ ಕಾಯೇ"ತಿ ಸತ್ತ-ಗ್ಗಹಣರಹಿತೇ ಅಹಂಕಾರವತ್ಥುಮ್ಹಿ ವಿದ್ಧಸ್ತಾಹಂಕಾರೇ ಸದಾ ಸನ್ನಿಹಿತೇ ಪಾಕಟೇ ಚ ಅತ್ತನೋ ಕಾಯೇ ಉಪಟ್ಠಾನಂ ಹೋತಿ, ನ ತಥಾ ತತ್ಥಾತಿ ಅಪ್ಪನಂ ಅಪ್ಪತ್ತಾ ಆದೀನವಾನುಪಸ್ಸನಾವ ತತ್ಥ ಹೋತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನಾಹ "**ಅಸುಭಾನುಪಸ್ಸನಾಸಙ್ಖಾತಾ ಪನ ವಿಪಸ್ಸನಾಭಾವನಾ ಹೋತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ**"ತಿ।

**೩೫೭.** ಆದಿಮ್ಹಿ ಸೇವನಾ **ಆಸೇವನಾ,** ವಡ್ಢನಂ **ಭಾವನಾ,** ಪುನಪ್ಪುನಂ ಕರಣಂ **ಬಹುಲೀಕಮ್ಮ**ನ್ತಿ ಅಯಮೇತೇಸಂ ವಿಸೇಸೋ।

**೩೯೨. ವತ್ಥುಪರಿಞ್ಞಾಯಾತಿ** ಅಭಿಜ್ಝಾದೋಮನಸ್ಸಾನಂ ವತ್ಥುಭೂತಸ್ಸ ಕಾಯಸ್ಸ ಪರಿಜಾನನೇನ। **ಅಪ್ಪಿತಾತಿ** ಗಮಿತಾ, ಸಾ ಚ ವಿನಾಸಿತತಾತಿ ಆಹ **"ವಿನಾಸಿತಾ"**ತಿ। ಅಪ್ಪವತ್ತಿಯಂ ಠಪಿತಾತಿಪಿ **ಅಪ್ಪಿತಾತಿ** ಅಯಮತ್ಥೋ ನಿರುತ್ತಿಸಿದ್ಧಿಯಾ ವುತ್ತೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। **ವಿಗತನ್ತಾ ಕತಾತಿ** ಇದಾನಿ ಕಾತಬ್ಬೋ ಅನ್ತೋ ಏತೇಸಂ ನತ್ಥೀತಿ ವಿಗತನ್ತಾ, ಏವಂಭೂತಾ ಕತಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಕಮ್ಮಮೇವ ವಿಸೇಸಾಧಿಗಮಸ್ಸ ಠಾನಂ **ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಂ,** ಕಮ್ಮೇ ವಾ ಠಾನಂ ಭಾವನಾರಮ್ಭೋ **ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಂ,** ತಞ್ಚ ಅನುಪಸ್ಸನಾತಿ ಆಹ **"ಅನುಪಸ್ಸನಾಯ ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನ"**ನ್ತಿ, ಅನುಪಸ್ಸನಾಯ ವುತ್ತನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

ಕಾಯಾನುಪಸ್ಸನಾನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ವೇದನಾನುಪಸ್ಸನಾನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

**೩೯೩.** ಸಮ್ಪಜಾನಸ್ಸ ವೇದಿಯನಂ **ಸಮ್ಪಜಾನವೇದಿಯನಂ। ವತ್ಥುನ್ತಿ** ಸುಖಾದೀನಂ ಆರಮ್ಮಣಮಾಹ, ತೇನ ವತ್ಥು ಆರಮ್ಮಣಂ ಏತಿಸ್ಸಾತಿ **ವತ್ಥುಆರಮ್ಮಣಾತಿ** ಸಮಾಸೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। **ವೋಹಾರಮತ್ತಂ ಹೋತೀತಿ** ಏತೇನ "ಸುಖಂ ವೇದನಂ ವೇದಯಾಮೀ"ತಿ ಇದಂ ವೋಹಾರಮತ್ತೇನ ವುತ್ತನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತಿ।

**ವೀರಿಯಸಮಾಧಿಂ ಯೋಜೇತ್ವಾತಿ** ಅಧಿವಾಸನವೀರಿಯಸ್ಸ ಅಧಿಮತ್ತತಾಯ ತಸ್ಸ ಸಮತಾಯ ಉಭಯಂ ಸಹ ಯೋಜೇತ್ವಾ। **ಸಹ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಹೀತಿ** ಲೋಕುತ್ತರಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಹಿ ಸಹ। ಲೋಕಿಯಾನಮ್ಪಿ ವಾ ಸತಿ ಉಪ್ಪತ್ತಿಕಾಲೇ ತತ್ಥ ಸಮತ್ಥತಂ ಸನ್ಧಾಯ **"ಸಹ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಹೀ"**ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। **ಸಮಸೀಸೀತಿ** ವಾರಸಮಸೀಸೀ ಹುತ್ವಾ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣವಾರಸ್ಸ ಅನನ್ತರವಾರೇ ಪರಿನಿಬ್ಬಾಯೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಸಙ್ಖೇಪಮನಸಿಕಾರವಸೇನ** ಮಹಾಸತಿಪಟ್ಠಾನೇ, **ವಿತ್ಥಾರಮನಸಿಕಾರವಸೇನ** ರಾಹುಲೋವಾದಧಾತುವಿಭಙ್ಗಾದೀಸು।

**ಫಸ್ಸಪಞ್ಚಮಕೇಯೇವಾತಿ ಏವ**-ಸದ್ದೇನ ವುತ್ತೇಸು ತೀಸುಪಿ ಮುಖೇಸು ಪರಿಗ್ಗಹಸ್ಸ ಸಮಾನತಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ನಾಮರೂಪವವತ್ಥಾನಸ್ಸ ಅಧಿಪ್ಪೇತತ್ತಾ ನಿರವಸೇಸರೂಪಪರಿಗ್ಗಹಸ್ಸ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ **"ವತ್ಥು ನಾಮ ಕರಜಕಾಯೋ"**ತಿ ಆಹ, ನ ಚಕ್ಖಾದೀನಿ ಛವತ್ಥೂನೀತಿ। ಕರಜಕಾಯಸ್ಸ ಪನ ವತ್ಥುಭಾವಸಾಧನತ್ಥಂ "ಇದಞ್ಚ ಪನ ಮೇ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಏತ್ಥ ಸಿತಂ, ಏತ್ಥ ಪಟಿಬದ್ಧ"ನ್ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೨೩೪; ಮ॰ ನಿ॰ ೨.೨೫೨) ಸುತ್ತಂ ಆಭತಂ।

ಫಸ್ಸವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ ಪಾಕಟತಾ ಕೇಸಞ್ಚಿ ಹೋತೀತಿ ಯೇಸಂ ನ ಹೋತಿ, ತೇ ಸನ್ಧಾಯಾಹ **"ಫಸ್ಸವಸೇನ ವಾ ಹಿ...ಪೇ॰... ನ ಪಾಕಟಂ ಹೋತೀ"**ತಿ। ತೇಸಂ ಪನ ಅಞ್ಞೇಸಞ್ಚ ಸಬ್ಬೇಸಂ ವೇನೇಯ್ಯಾನಂ ವೇದನಾ ಪಾಕಟಾತಿ ಆಹ **"ವೇದನಾವಸೇನ ಪನ ಪಾಕಟಂ ಹೋತೀ"**ತಿ। **ಸತಧೋತಸಪ್ಪಿ** ನಾಮ ಸತವಾರಂ ವಿಲಾಪೇತ್ವಾ ವಿಲಾಪೇತ್ವಾ ಉದಕೇ ಪಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ಉದ್ಧರಿತ್ವಾ ಗಹಿತಸಪ್ಪಿ।

**ವಿನಿವತ್ತೇತ್ವಾತಿ** ಚತುಕ್ಖನ್ಧಸಮುದಾಯತೋ ವಿಸುಂ ಉದ್ಧರಿತ್ವಾ। ಮಹಾಸತಿಪಟ್ಠಾನಸುತ್ತಾದೀಸು ಕತ್ಥಚಿ ಪಠಮಂ ರೂಪಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಂ ವತ್ವಾ ಪಚ್ಛಾ ಅರೂಪಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಂ ವೇದನಾವಸೇನ ವಿನಿವತ್ತೇತ್ವಾ ದಸ್ಸಿತಂ। ಕತ್ಥಚಿ ಅರೂಪಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಂ ಏವ ವೇದನಾವಸೇನ ಅರೂಪರಾಸಿತೋ, ಞಾತಪರಿಞ್ಞಾಯ ಪರಿಞ್ಞಾತತೋ ವಾ ರೂಪಾರೂಪರಾಸಿತೋ ವಾ ವಿನಿವತ್ತೇತ್ವಾ ದಸ್ಸಿತಂ। ತತ್ಥಾಪಿ ಯೇಸು ಪಠಮಂ ಞಾತಪರಿಞ್ಞಾ ವುತ್ತಾ, ತೇಸು ತದನ್ತೋಗಧಂ । ಯೇಸು ನ ವುತ್ತಾ, ತೇಸು ಚ ವೇದನಾಯ ಆರಮ್ಮಣಮತ್ತಂ ಸಂಖಿತ್ತಂ ಪಾಳಿಅನಾರುಳ್ಹಂ ರೂಪಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಂ ಸನ್ಧಾಯ ರೂಪಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಸ್ಸ ಪಠಮಂ ಕಥಿತತಾ ವುತ್ತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

“ಮನೋವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಇಟ್ಠಾನಂ ಕನ್ತಾನ”ನ್ತಿಆದಿನಾ (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೩೦೬) ನಯೇನ ವುತ್ತಂ ಛಗೇಹಸ್ಸಿತಸೋಮನಸ್ಸಂ ಪಞ್ಚಕಾಮಗುಣೇಸು ಅಸ್ಸಾದಾನುಪಸ್ಸಿನೋ ಏವ ಹೋತೀತಿ ಆಹ “**ಪಞ್ಚಕಾಮಗುಣಾಮಿಸನಿಸ್ಸಿತಾ ಛ ಗೇಹಸ್ಸಿತಸೋಮನಸ್ಸವೇದನಾ**”ತಿ।

ವೇದನಾನುಪಸ್ಸನಾನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ಚಿತ್ತಾನುಪಸ್ಸನಾನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

**೩೮೫**. ಕಿಲೇಸಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಕೇಹಿಚಿ ಕಿಲೇಸೇಹಿ ವಿಪ್ಪಯೋಗೇಪಿ ಸತಿ ಯೇಹಿ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ, ತೇಹಿ ಸಂಕಿಲೇಸಭಾವೇನ ಸದಿಸೇಹಿ ಸಂಕಿಲಿಟ್ಠತ್ತಾ ಇತರೇಹಿಪಿ ನ ವಿಸುದ್ಧತಾ ಹೋತೀತಿ ಆಹ “**ನ ಪಚ್ಛಿಮಪದಂ ಭಜನ್ತೀ**”ತಿ। **ದುವಿಧನ್ತಿ** ವಿಸುಂ ವಚನಂ ಸರಾಗಸದೋಸೇಹಿ ವಿಸಿಟ್ಠಗ್ಗಹಣತ್ಥಂ। ಅವಿಪಸ್ಸನುಪಗತ್ತಾ “**ಇಧ ಓಕಾಸೋವ ನತ್ಥೀ**”ತಿ ವುತ್ತಂ।

ಚಿತ್ತಾನುಪಸ್ಸನಾನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ಧಮ್ಮಾನುಪಸ್ಸನಾನಿದ್ದೇಸೋ

### ಕ. ನೀವರಣಪಬ್ಬವಣ್ಣನಾ

**೩೮೭**. ಕಣ್ಹಸುಕ್ಕಾನಂ ಯುಗನದ್ಧತಾ ನತ್ಥೀತಿ ಪಜಾನನಕಾಲೇ ಅಭಾವಾ “**ಅಭಿಣ್ಹಸಮುದಾಚಾರವಸೇನಾ**”ತಿ ಆಹ।

**ಸುಭಮ್ಪೀ**ತಿ ಕಾಮಚ್ಛನ್ದೋಪಿ। ಸೋ ಹಿ ಅತ್ತನೋ ಗಹಣಾಕಾರೇನ “ಸುಭ”ನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ತೇನಾಕಾರೇನ ಪವತ್ತಮಾನಕಸ್ಸ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಕಾಮಚ್ಛನ್ದಸ್ಸ ನಿಮಿತ್ತತ್ತಾ “**ನಿಮಿತ್ತ**”ನ್ತಿ ಚಾತಿ। ಆಕಙ್ಖಿತಸ್ಸ ಹಿತಸುಖಸ್ಸ ಅನುಪಾಯಭೂತೋ ಮನಸಿಕಾರೋ **ಅನುಪಾಯಮನಸಿಕಾರೋ**। **ತತ್ಥಾ**ತಿ ನಿಪ್ಫಾದೇತಬ್ಬೇ ಆರಮ್ಮಣಭೂತೇ ಚ ದುವಿಧೇಪಿ ಸುಭನಿಮಿತ್ತೇ।

**ಅಸುಭಮ್ಪೀ**ತಿ ಅಸುಭಜ್ಝಾನಮ್ಪಿ। ತಂ ಪನ ದಸಸು ಅಸುಭೇಸು ಕೇಸಾದೀಸು ಚ ಪವತ್ತಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಕೇಸಾದೀಸು ಹಿ ಸಞ್ಞಾ ಅಸುಭಸಞ್ಞಾತಿ ಗಿರಿಮಾನನ್ದಸುತ್ತೇ ವುತ್ತಾತಿ। ಏತ್ಥ ಚತುಬ್ಬಿಧಸ್ಸಪಿ ಅಯೋನಿಸೋಮನಸಿಕಾರಸ್ಸ ಯೋನಿಸೋಮನಸಿಕಾರಸ್ಸ ಚ ದಸ್ಸನಂ ನಿರವಸೇಸದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಕತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ತೇಸು ಪನ ಅಸುಭೇ ಸುಭನ್ತಿ ಅಸುಭನ್ತಿ ಚ ಮನಸಿಕಾರೋ ಇಧಾಧಿಪ್ಪೇತೋ, ತದನುಕುಲತ್ತಾ ವಾ ಇತರೇಪೀತಿ।

ಭೋಜನೇ ಮತ್ತಞ್ಞುನೋ ಥಿನಮಿದ್ಧಾಭಿಭವಾಭಾವಾ ಓತಾರಂ ಅಲಭಮಾನೋ ಕಾಮರಾಗೋ ಪಹೀಯತೀತಿ ವದನ್ತಿ। ಭೋಜನನಿಸ್ಸಿತಂ ಪನ ಆಹಾರೇಪಟಿಕೂಲಸಞ್ಞಂ, ತಬ್ಬಿಪರಿಣಾಮಸ್ಸ ತದಾಧಾರಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಚ ಉಪನಿಸ್ಸಯಭೂತಸ್ಸ ಅಸುಭತಾದಿದಸ್ಸನಂ, ಕಾಯಸ್ಸ ಚ ಆಹಾರಟ್ಠಿತಿಕತಾದಿದಸ್ಸನಂ ಸೋ ಉಪ್ಪಾದೇತೀತಿ ತಸ್ಸ ಕಾಮಚ್ಛನ್ದೋ ಪಹೀಯತೇವ, ಅಭಿಧಮ್ಮಪರಿಯಾಯೇನ ಸಬ್ಬೋಪಿ ಲೋಭೋ ಕಾಮಚ್ಛನ್ದನೀವರಣನ್ತಿ ಆಹ “**ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗೇನಾ**”ತಿ।

**ಓದಿಸ್ಸಕಾನೋದಿಸ್ಸಕದಿಸಾಫರಣಾನ**ನ್ತಿ ಅತ್ತಗರುಅತಿಪ್ಪಿಯಸಹಾಯಮಜ್ಝತ್ತವಸೇನ ಓದಿಸ್ಸಕತಾ, ಸೀಮಾಭೇದೇ ಕತೇ ಅನೋದಿಸ್ಸಕತಾ, ಏಕದಿಸಾಫರಣವಸೇನ ದಿಸಾಫರಣತಾ ಮೇತ್ತಾಯ ಉಗ್ಗಹಣೇ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ವಿಹಾರರಚ್ಛಾಗಾಮಾದಿವಸೇನ ವಾ ಓದಿಸ್ಸಕದಿಸಾಫರಣಂ, ವಿಹಾರಾದಿಉದ್ದೇಸರಹಿತಂ ಪುರತ್ಥಿಮಾದಿದಿಸಾವಸೇನ ಅನೋದಿಸ್ಸಕದಿಸಾಫರಣನ್ತಿ ಏವಂ ವಾ ದ್ವಿಧಾ ಉಗ್ಗಹಂ ಸನ್ಧಾಯ “**ಓದಿಸ್ಸಕಾನೋದಿಸ್ಸಕದಿಸಾಫರಣಾನ**”ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ಉಗ್ಗಹೋ ಚ ಯಾವ ಉಪಚಾರಾ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ, ಉಗ್ಗಹಿತಾಯ ಆಸೇವನಾ **ಭಾವನಾ**। ತತ್ಥ “ಸಬ್ಬೇ ಸತ್ತಾ ಪಾಣಾ ಭೂತಾ ಪುಗ್ಗಲಾ ಅತ್ತಭಾವಪರಿಯಾಪನ್ನಾ”ತಿ ಏತೇಸಂ ವಸೇನ ಪಞ್ಚವಿಧಾ,

ಏಕೇಕಸ್ಮಿಂ "ಅವೇರಾ ಹೋನ್ತು, ಅಬ್ಯಾಪಜ್ಜಾ, ಅನೀಘಾ, ಸುಖೀ ಅತ್ತಾನಂ ಪರಿಹರನ್ತೂ"ತಿ ಚತುಧಾ ಪವತ್ತಿತೋ ವೀಸತಿವಿಧಾ ವಾ ಅನೋಧಿಸೋಫರಣಾ ಮೇತ್ತಾ, "ಸಬ್ಬಾ ಇತ್ಥಿಯೋ ಪುರಿಸಾ ಅರಿಯಾ ಅನರಿಯಾ ದೇವಾ ಮನುಸ್ಸಾ ವಿನಿಪಾತಿಕಾ"ತಿ ಸತ್ತೋಧಿಕರಣವಸೇನ ಪವತ್ತಾ ಸತ್ತವಿಧಾ, ಅಟ್ಠವೀಸತಿವಿಧಾ ವಾ ಓಧಿಸೋಫರಣಾ ಮೇತ್ತಾ, ದಸಹಿ ದಿಸಾಹಿ ದಿಸೋಧಿಕರಣವಸೇನ ಪವತ್ತಾ ದಸವಿಧಾ ಚ ದಿಸಾಫರಣಾ ಮೇತ್ತಾ, ಏಕೇಕಾಯ ವಾ ದಿಸಾಯ ಸತ್ತಾದಿಇತ್ಥಿಆದಿಅವೇರಾದಿಯೋಗೇನ ಅಸೀತಾಧಿಕಚತುಸತಪ್ಪಭೇದಾ ಅನೋಧಿಸೋಓಧಿಸೋಫರಣಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

**ಕಾಯವಿನಾಮನಾ**ತಿ ಕಾಯಸ್ಸ ವಿವಿಧೇನ ಆಕಾರೇನ ನಾಮನಾ।

**ಅತಿಭೋಜನೇ ನಿಮಿತ್ತಗ್ಗಾಹೋ**ತಿ ಅತಿಭೋಜನೇ ಥಿನಮಿದ್ಧಸ್ಸ ನಿಮಿತ್ತಗ್ಗಾಹೋ, "ಏತ್ತಕೇ ಭುತ್ತೇ ಥಿನಮಿದ್ಧಸ್ಸ ಕಾರಣಂ ಹೋತಿ, ಏತ್ತಕೇ ನ ಹೋತೀ"ತಿ ಥಿನಮಿದ್ಧಸ್ಸ ಕಾರಣಾಕಾರಣಗ್ಗಾಹೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಧುತಙ್ಗಾನಂ ವೀರಿಯನಿಸ್ಸಿತತ್ತಾ ಆಹ **"ಧುತಙ್ಗನಿಸ್ಸಿತಸಪ್ಪಾಯಕಥಾಯಪೀ"**ತಿ।

ಕುಕ್ಕುಚ್ಚಮ್ಪಿ ಕತಾಕತಾನುಸೋಚನವಸೇನ ಪವತ್ತಮಾನಂ ಉದ್ಧಚ್ಚೇನ ಸಮಾನಲಕ್ಖಣಂ ಅವೂಪಸಮಸಭಾವಮೇವಾತಿ ಚೇತಸೋ ಅವೂಪಸಮೋ **"ಉದ್ಧಚ್ಚಕುಕ್ಕುಚ್ಚಮೇವಾ"**ತಿ ವುತ್ತೋ।

ಬಹುಸ್ಸುತಸ್ಸ ಗನ್ಥತೋ ಚ ಅತ್ಥತೋ ಚ ಅತ್ಥಾದೀನಿ ವಿಚಿನನ್ತಸ್ಸ ಚೇತಸೋ ವಿಕ್ಖೇಪೋ ನ ಹೋತಿ ಯಥಾವಿಧಿಪಟಿಪತ್ತಿಯಾ ಯಥಾನುರೂಪಪತಿಕಾರಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ ಕತಾಕತಾನುಸೋಚನಞ್ಚಾತಿ **"ಬಾಹುಸಚ್ಚೇನಪಿ ಉದ್ಧಚ್ಚಕುಕ್ಕುಚ್ಚಂ ಪಹೀಯತೀ"**ತಿ ಆಹ। ವುಡ್ಢಸೇವಿತಾ ಚ ವುಡ್ಢಸೀಲಿತಂ ಆವಹತೀತಿ ಚೇತೋವೂಪಸಮಕರತ್ತಾ ಉದ್ಧಚ್ಚಕುಕ್ಕುಚ್ಚಪ್ಪಹಾನಕಾರಿತಾ ವುತ್ತಾ। ವುಡ್ಢತಂ ಪನ ಅನಪೇಕ್ಖಿತ್ವಾ ವಿನಯಧರಾ ಕುಕ್ಕುಚ್ಚವಿನೋದಕಾ ಕಲ್ಯಾಣಮಿತ್ತಾ ವುತ್ತಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

ತಿಟ್ಠತಿ ಏತ್ಥಾತಿ ಠಾನೀಯಾ, ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಯ ಠಾನೀಯಾ **ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಠಾನೀಯಾ**। ಠಾತಬ್ಬಾತಿ ವಾ ಠಾನೀಯಾ, ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ ಠಾನೀಯಾ ಏತೇಸೂತಿ **ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಠಾನೀಯಾ**।

ಕಾಮಂ ಬಹುಸ್ಸುತತಾಪರಿಪುಚ್ಛಕತಾಹಿ ಅಟ್ಠವತ್ಥುಕಾಪಿ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ ಪಹೀಯತಿ, ತಥಾಪಿ ರತನತ್ತಯವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಮೂಲಿಕಾ ಸೇಸವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾತಿ ಕತ್ವಾ ಆಹ **"ತೀಣಿ ರತನಾನಿ ಆರಬ್ಭಾ"**ತಿ। ವಿನಯೇ ಪಕತಞ್ಞುತಾ "ಸಿಕ್ಖಾಯ ಕಙ್ಖತೀ"ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೧೦೦೮; ವಿಭ॰ ೯೧೫) ವುತ್ತಾಯ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಯ ಪಹಾನಂ ಕರೋತೀತಿ ಆಹ **"ವಿನಯೇ ಚಿಣ್ಣವಸೀಭಾವಸ್ಸಪೀ"**ತಿ। **ಓಕಪ್ಪನಿಯಸದ್ಧಾಸಙ್ಖಾತಅಧಿಮೋಕ್ಖಬಹುಲಸ್ಸಾ**ತಿ ಅನುಪವಿಸನಸದ್ಧಾಸಙ್ಖಾತಅಧಿಮೋಕ್ಖೇನ ಅಧಿಮುಚ್ಚನಬಹುಲಸ್ಸ। ಅಧಿಮುಚ್ಚನಞ್ಚ ಅಧಿಮೋಕ್ಖುಪ್ಪಾದನಮೇವಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಸದ್ಧಾಯ ವಾ ನಿನ್ನತಾ **ಅಧಿಮುತ್ತಿ**।

ನೀವರಣಪಬ್ಬವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**೫. ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಪಬ್ಬವಣ್ಣನಾ**

ಖನ್ಧಾದಿಪಾಳಿಯಾ ಅತ್ಥೋ ಖನ್ಧಾದೀನಂ ಅತ್ಥೋತಿ ಕತ್ವಾ ಆಹ **"ಖನ್ಧ...ಪೇ॰... ವಿಪಸ್ಸನಾನಂ ಅತ್ಥಸನ್ನಿಸ್ಸಿತಪರಿಪುಚ್ಛಾಬಹುಲತಾ"**ತಿ। ತೇನ ಪಾಳಿಮುತ್ತಕಪುಚ್ಛಾ ನ ತಥಾ ಪಞ್ಞಾಸಂವತ್ತನಿಕಾ, ಯಥಾ ಅತ್ಥಪಟಿಪುಚ್ಛಾತಿ ದಸ್ಸೇತಿ।

ಮನ್ದತ್ತಾ ಅಗ್ಗಿಜಾಲಾದೀಸು ಆಪೋಧಾತುಆದೀನಂ ವಿಯ ವೀರಿಯಾದೀನಂ ಸಕಿಚ್ಚೇ ಅಸಮತ್ಥತಾ ವುತ್ತಾ।

**ಪತ್ತಂ ನೀಹರನ್ತೋವ ತಂ ಸುತ್ವಾ**ತಿ ಏತ್ಥ ಪಞ್ಚಾಭಿಞ್ಞತ್ತಾ ದಿಬ್ಬಸೋತೇನ ಅಸ್ಸೋಸೀತಿ ವದನ್ತಿ।

**ಪಸಾದಸಿನೇಹಾಭಾವೇನಾ**ತಿ ಪಸಾದಸಞ್ಞಾತಸ್ಸ ಸಿನೇಹಸ್ಸ ಅಭಾವೇನ। **ಗದ್ರಭಪಿಟ್ಠೇ** ಲೂಖರಜೋ ಲೂಖತರೋ ಹುತ್ವಾ ದಿಸ್ಸತೀತಿ ಅತಿಲೂಖತಾಯ ತಂಸದಿಸೇ।

ಸಂವೇಜನಪಸಾದನೇಹಿ ತೇಜನಂ ತೋಸನಞ್ಚ **ಸಮ್ಪಹಂಸನಾ**ತಿ।

ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಪಬ್ಬವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಸಮಥವಿಪಸ್ಸನಾಸುದ್ಧವಿಪಸ್ಸನಾವಸೇನ ಪಠಮಸ್ಸ ಇತರೇಸಞ್ಚ ಕಥಿತತ್ತಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಮಗ್ಗಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಸತಿ ಕಾಯಾನುಪಸ್ಸನಾ ನಾಮಾ**ತಿ ಆಗಮನವಸೇನ ವುತ್ತಂ। **ಏವಂ ತಾವ ದೇಸನಾ ಪುಗ್ಗಲೇ ತಿಟ್ಠ**ತೀತಿ ಕಾಯಾನುಪಸ್ಸೀಆದೀನಂ ಆಗಮನವಸೇನ ವಿಸೇಸೇತ್ವಾ ವುತ್ತಾ ಸತಿಪಟ್ಠಾನದೇಸನಾ ಪುಗ್ಗಲೇ ತಿಟ್ಠತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ನ ಹಿ ಸಕ್ಕಾ ಏಕಸ್ಸ ಅನೇಕಸಮಙ್ಗಿತಾ ವತ್ತುಂ ಏಕಕ್ಖಣೇ ಅನೇಕಸತಿಸಮ್ಭವಾವಬೋಧಪಸಙ್ಗಾ, ಪುಗ್ಗಲಂ ಪನ ಆಮಸಿತ್ವಾ ಸಕಿಚ್ಚಪರಿಚ್ಛಿನ್ನೇ ಧಮ್ಮೇ ವುಚ್ಚಮಾನೇ ಕಿಚ್ಚಭೇದೇನ ಏಕಿಸ್ಸಾಪಿ ಸತಿಯಾ ಅನೇಕನಾಮತಾ ಹೋತೀತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ಕಾಯೇ ಪನಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। ಯಥಾ ಹಿ ಪುಗ್ಗಲಕಿಚ್ಚಂ ಧಮ್ಮಾ ಏವಾತಿ ಧಮ್ಮಭೇದೇನ ಕಾಯಾನುಪಸ್ಸೀಆದಿಪುಗ್ಗಲಭೇದೋವ ಹೋತಿ, ನ ಏವಂ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಧಮ್ಮೋ ಕಿಚ್ಚನ್ತಿ ನ ಧಮ್ಮಭೇದೇನ ತಸ್ಸ ಭೇದೋ, ತಸ್ಮಾ ಏಕಾವ ಸತಿ ಚತುವಿಪಲ್ಲಾಸಪ್ಪಹಾನಭೂತಾ ಮಗ್ಗೇ ಸಮಿದ್ಧಾ ಅನತ್ಥನ್ತರೇನ ತಪ್ಪಹಾನಕಿಚ್ಚಭೇದೇನ ಚತ್ತಾರಿ ನಾಮಾನಿ ಲಭತೀತಿ ಅಯಮೇತ್ಥ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**೨. ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ**

**೩೬೪**. ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯೇ "ಕಥಞ್ಚ ಭಿಕ್ಖು ಕಾಯೇ ಕಾಯಾನುಪಸ್ಸೀ ವಿಹರತಿ? ಇಧ ಭಿಕ್ಖು ಯಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ…ಪೇ॰… ದನ್ಧಾಭಿಞ್ಞಂ ಕಾಯೇ ಕಾಯಾನುಪಸ್ಸೀ, ಯಾ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಸತೀ"ತಿಆದಿನಾ ಆಗಮನವಸೇನ ವಿಸೇಸಿತಾನಿ ಸತಿಪಟ್ಠಾನಾನಿ ಪುಗ್ಗಲೇ ಠಪೇತ್ವಾ ದೇಸೇತ್ವಾ ಪುನ "ತತ್ಥ ಕತಮಂ ಸತಿಪಟ್ಠಾನಂ? ಇಧ ಭಿಕ್ಖು ಯಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ…ಪೇ॰… ದನ್ಧಾಭಿಞ್ಞಂ…ಪೇ॰… ಯಾ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಸತೀ"ತಿಆದಿನಾ ಪುಗ್ಗಲಂ ಅನಾಮಸಿತ್ವಾ ಆಗಮವಿಸೇಸನಞ್ಚ ಅಕತ್ವಾ ಚತುಕಿಚ್ಚಸಾಧಕೇಕಸತಿವಸೇನ ಸುದ್ಧಿಕಸತಿಪಟ್ಠಾನನಯೋ ವುತ್ತೋತಿ ಅಯಮೇತ್ಥ ನಯದ್ವಯೇ ವಿಸೇಸೋ।

ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಸತಿಪಟ್ಠಾನವಿಭಙ್ಗವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

# ೮. ಸಮ್ಮಪ್ಪಧಾನವಿಭಙ್ಗೋ

## ೧. ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ

**೩೯೦. ಕಾರಣಪ್ಪಧಾನಾತಿ** "ಅನುಪ್ಪನ್ನಪಾಪಕಾನುಪ್ಪಾದಾದಿಅತ್ಥಾ"ತಿ ಗಹಿತಾ ತಥೇವ ತೇ ಹೋನ್ತೀತಿ ತಂ ಅತ್ಥಂ ಸಾಧೇನ್ತಿಯೇವಾತಿ ಏತಸ್ಸ ಅತ್ಥಸ್ಸ ದೀಪಕೋ ಸಮ್ಮಾ-ಸದ್ದೋತಿ ಯಥಾಧಿಪ್ಪೇತತ್ಥಸ್ಸ ಅನುಪ್ಪನ್ನಪಾಪಕಾನುಪ್ಪಾದಾದಿನೋ ಕಾರಣಭೂತಾ, ಪಧಾನಕಾರಣಭೂತಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸಮ್ಮಾಸದ್ದಸ್ಸ ಉಪಾಯಯೋನಿಸೋಅತ್ಥದೀಪಕತಂ ಸನ್ಧಾಯ **"ಉಪಾಯಪ್ಪಧಾನಾ ಯೋನಿಸೋಪಧಾನಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। **ಪಟಿಪನ್ನಕೋತಿ** ಭಾವನಮನುಯುತ್ತೋ। ಭುಸಂ ಯೋಗೋ ಪಯೋಗೋ, ಪಯೋಗೋವ ಪರಕ್ಕಮೋ **ಪಯೋಗಪರಕ್ಕಮೋ। ಏತಾನೀತಿ** "ವಾಯಮತೀ"ತಿಆದೀನಿ "ಆಸೇವಮಾನೋ ವಾಯಮತೀ"ತಿಆದಿನಾ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾನಿ।

**ಅನುಪ್ಪನ್ನಾತಿ ಅವತ್ತಬ್ಬತಂ ಆಪನ್ನಾನನ್ತಿ** ಭೂಮಿಲದ್ಧಾರಮ್ಮಣಾಧಿಗ್ಗಹಿತಾವಿಕ್ಖಮ್ಭಿತಾಸಮುಗ್ಘಾತಿತುಪ್ಪನ್ನಾನಂ।

**೩೯೧. ಧಮ್ಮಚ್ಛನ್ದೋತಿ** ತಣ್ಹಾದಿಟ್ಠಿವೀರಿಯಚ್ಛನ್ದಾ ವಿಯ ನ ಅಞ್ಞೋ ಧಮ್ಮೋ, ಅಥ ಖೋ ಛನ್ದನಿಯಸಭಾವೋ ಏವಾತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ **"ಸಭಾವಚ್ಛನ್ದೋ"**ತಿ। ತತ್ಥ "ಯೋ ಕಾಮೇಸು ಕಾಮಚ್ಛನ್ದೋ"ತಿಆದೀಸು (ಧ॰ ಸ॰ ೧೧೦೩) ತಣ್ಹಾ ಛನ್ದೋತಿ ವುತ್ತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ, "ಸಬ್ಬೇವ ನು ಖೋ, ಮಾರಿಸ, ಸಮಣಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ಏಕನ್ತವಾದಾ ಏಕನ್ತಸೀಲಾ ಏಕನ್ತಛನ್ದಾ ಏಕನ್ತಅಜ್ಝೋಸಾನಾ"ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೨.೩೬೬) ಏತ್ಥ ದಿಟ್ಠಿ, ಪಮಾದನಿದ್ದೇಸೇ "ನಿಕ್ಖಿತ್ತಛನ್ದತಾ ನಿಕ್ಖಿತ್ತಧುರತಾ"ತಿ ವೀರಿಯನ್ತಿ ವಣ್ಣೇತಿ।

**೩೯೪. ವಾಯಮತಿ ವೀರಿಯಂ ಆರಭತೀತಿ** ಪದದ್ವಯಸ್ಸಪಿ ನಿದ್ದೇಸೋ ವೀರಿಯನಿದ್ದೇಸೋಯೇವಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನಾಹ "ವೀರಿಯನಿದ್ದೇಸೇ"ತಿ।

**೪೦೬. ಸಬ್ಬಪುಬ್ಬಭಾಗೇತಿ** ಸಬ್ಬಮಗ್ಗಾನಂ ಪುಬ್ಬಭಾಗೇ। **ಪುರಿಮಸ್ಮಿನ್ತಿ** "ಅನುಪ್ಪನ್ನಾ ಮೇ ಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ ಅನುಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾ ಅನತ್ಥಾಯ ಸಂವತ್ತೇಯ್ಯು"ನ್ತಿ ಏತ್ಥಾಪಿ **"ಸಮಥವಿಪಸ್ಸನಾವ ಗಹೇತಬ್ಬಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ, ತಂ ಪನ ಮಗ್ಗಾನುಪ್ಪನ್ನತಾಯ ಭಾವತೋ ಅನುಪ್ಪಜ್ಜಮಾನೇ ಚ ತಸ್ಮಿಂ ವಟ್ಟಾನತ್ಥಸಂವತ್ತನತೋ ನ ಯುತ್ತನ್ತಿ ಪಟಿಕ್ಖಿಪತಿ।

**ಮಹನ್ತಂ ಗಾರವಂ ಹೋತಿ,** ತಸ್ಮಾ "ಸಙ್ಘಗಾರವೇನ ಯಥಾರುಚಿ ವಿನ್ದಿತುಂ ನ ಸಕ್ಕಾ"ತಿ ಸಙ್ಘೇನ ಸಹ ನ ನಿಕ್ಖಮಿ। **ಅತಿಮನ್ದಾನಿ ನೋತಿ** ನನು ಅತಿಮನ್ದಾನೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸನ್ತಸಮಾಪತ್ತಿತೋ ಅಞ್ಞಂ ಸನ್ಧಮ್ಭನಕಾರಣಂ ಬಲವಂ ನತ್ಥೀತಿ **"ತತೋ ಪರಿಹೀನಾ ಸನ್ಥಮ್ಭಿತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋನ್ತೀ"**ತಿ ಆಹ। ನ ಹಿ ಮಹಾರಜ್ಜುಮ್ಹಿ ಛಿನ್ನೇ ಸುತ್ತತನ್ತೂ ಸನ್ಧಾರೇತುಂ ಸಕ್ಕೋನ್ತೀತಿ। ಸಮಥೇ ವತ್ಥುಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ತೇನ ಸಮಾನಗತಿಕಾ ವಿಪಸ್ಸನಾ ಚಾತಿ ಇಮಿನಾ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನಾಹ **"ಏವಂ ಉಪ್ಪನ್ನಾ ಸಮಥವಿಪಸ್ಸನಾ... ಪೇ॰... ಸಂವತ್ತನ್ತೀ"**ತಿ।

**ತತ್ಥ ಅನುಪ್ಪನ್ನಾನನ್ತಿ** ಏತ್ಥ ತತ್ಥ ದುವಿಧಾಯ ಸಮ್ಮಪ್ಪಧಾನಕಥಾಯ, **ತತ್ಥ** ವಾ ಪಾಳಿಯಂ "ಅನುಪ್ಪನ್ನಾನ"ನ್ತಿ ಏತಸ್ಸ ಅಯಂ ವಿನಿಚ್ಛಯೋತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। **ಏತೇಯೇವಾತಿ** ಅನಮತಗ್ಗೇ ಸಂಸಾರೇ ಉಪ್ಪನ್ನಾಯೇವ।

**ಚುದ್ದಸ ಮಹಾವತ್ತಾನಿ** ಖನ್ಧಕೇ ವುತ್ತಾನಿ ಆಗನ್ತುಕಆವಾಸಿಕಗಮಿಕಅನುಮೋದನ ಭತ್ತಗ್ಗ ಪಿಣ್ಡಚಾರಿಕ ಆರಞ್ಞಿಕ ಸೇನಾಸನ ಜನ್ತಾಘರವಚ್ಚಕುಟಿ ಆಚರಿಯಉಪಜ್ಝಾಯಸದ್ಧಿವಿಹಾರಿಕಅನ್ತೇವಾಸಿಕವತ್ತಾನಿ ಚುದ್ದಸ। ತತೋ ಅಞ್ಞಾನಿ ಪನ ಕದಾಚಿ ತಜ್ಜನೀಯಕಮ್ಮಕತಾದಿಕಾಲೇ ಪಾರಿವಾಸಿಕಾದಿಕಾಲೇ ಚ ಚರಿತಬ್ಬಾನಿ ದ್ವಾಸೀತಿ ಖುದ್ದಕವತ್ತಾನೀತಿ ಕಥಿತಾನಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾನಿ। ನ ಹಿ ತಾನಿ ಸಬ್ಬಾಸು ಅವತ್ಥಾಸು ಚರಿತಬ್ಬಾನಿ, ತಸ್ಮಾ ಮಹಾವತ್ತೇ ಅಗಣಿತಾನಿ। ತತ್ಥ "ಪಾರಿವಾಸಿಕಾನಂ ಭಿಕ್ಖೂನಂ ವತ್ತಂ

ಪಞ್ಞಾಪೇಸ್ಸಾಮೀ''ತಿ ಆರಭಿತ್ವಾ ''ನ ಉಪಸಮ್ಪಾದೇತಬ್ಬಂ…ಪೇ॰… ನ ಛಮಾಯಂ ಚಙ್ಕಮನ್ತೇ ಚಙ್ಕಮೇ ಚಙ್ಕಮಿತಬ್ಬ''ನ್ತಿ (ಚೂಳವ॰ ೭೬) ವುತ್ತಾನಿ ಪಕತತ್ತೇ ಚರಿತಬ್ಬವತ್ತಾವಸಾನಾನಿ ಛಸಟ್ಠಿ, ತತೋ ಪರಂ ''ನ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಪಾರಿವಾಸಿಕೇನ ಭಿಕ್ಖುನಾ ಪಾರಿವಾಸಿಕವುಡ್ಢತರೇನ ಭಿಕ್ಖುನಾ ಸದ್ಧಿಂ, ಮೂಲಾಯಪಟಿಕಸ್ಸನಾರಹೇನ, ಮಾನತ್ತಾರಹೇನ, ಮಾನತ್ತಚಾರಿಕೇನ, ಅಬ್ಭಾನಾರಹೇನ ಭಿಕ್ಖುನಾ ಸದ್ಧಿಂ ಏಕಚ್ಛನ್ನೇ ಆವಾಸೇ ವತ್ಥಬ್ಬ''ನ್ತಿಆದೀನಿ (ಚೂಳವ॰ ೮೨) ಪಕತತ್ತೇ ಚರಿತಬ್ಬೇಹಿ ಅನಞ್ಞತ್ತಾ ವಿಸುಂ ವಿಸುಂ ಅಗಣೇತ್ವಾ ಪಾರಿವಾಸಿಕವುಡ್ಢತರಾದೀಸು ಪುಗ್ಗಲನ್ತರೇಸು ಚರಿತಬ್ಬತ್ತಾ ತೇಸಂ ವಸೇನ ಸಮ್ಪಿಣ್ಡೇತ್ವಾ ಏಕೇಕಂ ಕತ್ವಾ ಗಣೇತಬ್ಬಾನಿ ಪಞ್ಚಾತಿ ಏಕಸತ್ತತಿ ವತ್ತಾನಿ, ಉಕ್ಖೇಪನೀಯಕಮ್ಮಕತವತ್ತೇಸು ವತ್ತಪಞ್ಞಾಪನವಸೇನ ವುತ್ತಂ ''ನ ಪಕತತ್ತಸ್ಸ ಭಿಕ್ಖುನೋ ಅಭಿವಾದನಂ ಪಚ್ಚುಟ್ಠಾನಂ…ಪೇ॰… ನಹಾನೇ ಪಿಟ್ಠಿಪರಿಕಮ್ಮಂ ಸಾದಿತಬ್ಬ''ನ್ತಿ (ಚೂಳವ॰ ೭೫) ಇದಂ ಅಭಿವಾದನಾದೀನಂ ಅಸ್ಸಾದಿಯನಂ ಏಕಂ, ''ನ ಪಕತತ್ತೋ ಭಿಕ್ಖು ಸೀಲವಿಪತ್ತಿಯಾ ಅನುದ್ಧಂಸೇತಬ್ಬೋ''ತಿಆದೀನಿ (ಚೂಳವ॰ ೫೧) ಚ ದಸಾತಿ ಏವಂ ದ್ವಾಸೀತಿ ಹೋನ್ತಿ। ಏತೇಸ್ವೇವ ಕಾನಿಚಿ ತಜ್ಜನೀಯಕಮ್ಮಕತಾದಿವತ್ತಾನಿ, ಕಾನಿಚಿ ಪಾರಿವಾಸಿಕಾದಿವತ್ತಾನೀತಿ ಅಗ್ಗಹಿತಗ್ಗಹಣೇನ ದ್ವಾಸೀತಿವತ್ತನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

ಇಧ ವಿಪಾಕಾನುಭವನವಸೇನ ತದಾರಮ್ಮಣಂ, ಅವಿಪಕ್ಕವಿಪಾಕಸ್ಸ ಸಬ್ಬಥಾ ಅವಿಗತತ್ತಾ ಭವಿತ್ವಾ ವಿಗತಮತ್ತವಸೇನ ಕಮ್ಮಞ್ಚ **''ಭುತ್ವಾ ವಿಗತುಪ್ಪನ್ನ''**ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ, **ನ ಅಟ್ಠಸಾಲಿನಿಯಂ** (ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧) ವಿಯ ರಜ್ಜನಾದಿವಸೇನ ಅನುಭುತ್ವಾಪಗತಂ ಜವನಂ, ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ನಿರುದ್ಧತಾವಸೇನ ಭೂತಾಪಗತಸಙ್ಖಾತಂ ಸೇಸಸಙ್ಖತಞ್ಚ ''ಭೂತಾಪಗತುಪ್ಪನ್ನ''ನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ಇಧ ಓಕಾಸಕತುಪ್ಪನ್ನಂ ವಿಪಾಕಮೇವ ವದತಿ, ನ ತತ್ಥ ವಿಯ ಕಮ್ಮಮ್ಪೀತಿ। **ಅನುಸಯಿತಕಿಲೇಸಾತಿ** ಅಪ್ಪಹೀನಾ ಮಗ್ಗೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಾ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾ। ತೇನಾಹ **''ಅತೀತಾ ವಾ…ಪೇ॰… ನ ವತ್ತಬ್ಬಾ''**ತಿ। ತೇಸಞ್ಹಿ ಅಮ್ಬತರುಣೋಪಮಾಯ ವತ್ತಮಾನಾದಿತಾ ನ ವತ್ತಬ್ಬಾತಿ।

ಆಹತಖೀರರುಕ್ಖೋ ವಿಯ ನಿಮಿತ್ತಗ್ಗಾಹವಸೇನ ಅಧಿಗತಂ ಆರಮ್ಮಣಂ, ಅನಾಹತಖೀರರುಕ್ಖೋ ವಿಯ ಅವಿಕ್ಖಮ್ಭಿತತಾಯ ಅನ್ತೋಗಧಕಿಲೇಸಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ, ನಿಮಿತ್ತಗ್ಗಾಹಕಾವಿಕ್ಖಮ್ಭಿತಕಿಲೇಸಾ ವಾ ಪುಗ್ಗಲಾ ಆಹತಾನಾಹತಖೀರರುಕ್ಖಸದಿಸಾ। **ಪುರಿಮನಯೇನೇವಾತಿ** ಅವಿಕ್ಖಮ್ಭಿತುಪ್ಪನ್ನೇ ವಿಯ ''ಇಮಸ್ಮಿಂ ನಾಮ ಠಾನೇ ನುಪ್ಪಜ್ಜಿಸ್ಸನ್ತೀತಿ ನ ವತ್ತಬ್ಬಾ ಅಸಮುಗ್ಘಾಟಿತತ್ತಾ''ತಿ ಯೋಜೇತ್ವಾ ವಿತ್ಥಾರೇತಬ್ಬಂ।

**ಪಾಳಿಯನ್ತಿ** ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಪಾಳಿಯಂ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೩.೨೧)। ಮಗ್ಗೇನ ಪಹೀನಕಿಲೇಸಾನಮೇವ ತಿಧಾ ನವತ್ತಬ್ಬತಂ ಅಪಾಕಟಂ ಪಾಕಟಂ ಕಾತುಂ ಅಜಾತಫಲರುಕ್ಖೋ ಆಭತೋ, ಅತೀತಾದೀನಂ ಅಪ್ಪಹೀನತಾದಸ್ಸನತ್ಥಮ್ಪಿ **''ಜಾತಫಲರುಕ್ಖೇನ ದೀಪೇತಬ್ಬ''**ನ್ತಿ ಆಹ। ತತ್ಥ ಯಥಾ ಅಚ್ಛಿನ್ನೇ ರುಕ್ಖೇ ನಿಬ್ಬತ್ತಿರಹಾನಿ ಫಲಾನಿ ಛಿನ್ನೇ ಅನುಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾನಿ ನ ಕದಾಚಿ ಸಸಭಾವಾನಿ ಅಹೇಸುಂ ಹೋನ್ತಿ ಭವಿಸ್ಸನ್ತಿ ಚಾತಿ ಅತೀತಾದಿಭಾವೇನ ನ ವತ್ತಬ್ಬಾನಿ, ಏವಂ ಮಗ್ಗೇನ ಪಹೀನಕಿಲೇಸಾ ಚ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ಯಥಾ ಚ ಛೇದೇ ಅಸತಿ ಫಲಾನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿಸ್ಸನ್ತಿ, ಸತಿ ಚ ನುಪ್ಪಜ್ಜಿಸ್ಸನ್ತೀತಿ ಛೇದಸ್ಸ ಸಾತ್ಥಕತಾ, ಏವಂ ಮಗ್ಗಭಾವನಾಯ ಚ ಸಾತ್ಥಕತಾ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ।

ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**೩. ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಣ್ಣನಾ**

**೪೨೭.** ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕೇ ಯಂ ವುತ್ತಂ **''ವೀರಿಯಜೇಟ್ಠಿಕಾಯ ಪನ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ವೀರಿಯಸ್ಸ ಅಭಾವಾ ನ ವತ್ತಬ್ಬಾನಿ ಮಗ್ಗಾಧಿಪತೀನೀತಿ ವಾ ನ ಮಗ್ಗಾಧಿಪತೀನೀತಿ ವಾ''**ತಿ, ಏತ್ಥ ''ಮಗ್ಗಾಧಿಪತೀನೀ''ತಿ ನ ವತ್ತಬ್ಬತಾಯ ಏವ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ವೀರಿಯಸ್ಸ ಅಭಾವೋ ಕಾರಣನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಛನ್ದಸ್ಸ ಪನ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ವಾ ನಮಗ್ಗಭೂತಸ್ಸ ಅಧಿಪತಿನೋ ತದಾ ಅಭಾವಾ ''ನ ಮಗ್ಗಾಧಿಪತೀನೀ''ತಿ ನ ವತ್ತಬ್ಬಾನೀತಿ ವುತ್ತಂ। ಛನ್ದಚಿತ್ತಾನಂ ವಿಯ ನಮಗ್ಗಭೂತಸ್ಸ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ವೀರಿಯಾಧಿಪತಿನೋ ಅಭಾವಾತಿ ವಾ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಸಮ್ಮಪ್ಪಧಾನಾನಂ ತದಾ ಮಗ್ಗಸಙ್ಖಾತಅಧಿಪತಿಭಾವತೋ ವಾ ''ನ ಮಗ್ಗಾಧಿಪತೀನೀ''ತಿ ನವತ್ತಬ್ಬತಾ ವುತ್ತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಸಮ್ಮಪ್ಪಧಾನವಿಭಙ್ಗವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

# ೯. ಇದ್ಧಿಪಾದವಿಭಙ್ಗೋ

## ೧. ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ

**೪೩೧. ಇದ್ಧಿ**-ಸದ್ದಸ್ಸ ಪಠಮೋ ಕತ್ತುಅತ್ಥೋ, ದುತಿಯೋ ಕರಣತ್ಥೋ ವುತ್ತೋ, **ಪಾದ**-ಸದ್ದಸ್ಸ ಏಕೋ ಕರಣಮೇವತ್ಥೋ ವುತ್ತೋ। ಪಜ್ಜಿತಬ್ಬಾವ ಇದ್ಧಿ ವುತ್ತಾ, ನ ಚ ಇಜ್ಝನ್ತೀ ಪಜ್ಜಿತಬ್ಬಾ ಚ ಇದ್ಧಿ ಪಜ್ಜನಕರಣೇನ ಪಾದೇನ ಸಮಾನಾಧಿಕರಣಾ ಹೋತೀತಿ **"ಪಠಮೇನತ್ಥೇನ ಇದ್ಧಿ ಏವ ಪಾದೋ ಇದ್ಧಿಪಾದೋ"**ತಿ ನ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುಂ, ತಥಾ ಇದ್ಧಿಕಿರಿಯಾಕರಣೇನ ಸಾಧೇತಬ್ಬಾ ಚ ವುದ್ಧಿಸಙ್ಖಾತಾ ಇದ್ಧಿ ಪಜ್ಜನಕಿರಿಯಾಕರಣೇನ ಪಜ್ಜಿತಬ್ಬಾತಿ ದ್ವಿನ್ನಂ ಕರಣಾನಂ ನ ಅಸಮಾನಾಧಿಕರಣತಾ ಸಮ್ಭವತೀತಿ **"ದುತಿಯೇನತ್ಥೇನ ಇದ್ಧಿಯಾ ಪಾದೋ ಇದ್ಧಿಪಾದೋ"**ತಿ ಚ ನ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುಂ, ತಸ್ಮಾ ಪಠಮೇನತ್ಥೇನ ಇದ್ಧಿಯಾ ಪಾದೋ ಇದ್ಧಿಪಾದೋ, ದುತಿಯೇನತ್ಥೇನ ಇದ್ಧಿ ಏವ ಪಾದೋ ಇದ್ಧಿಪಾದೋತಿ ಏವಂ ಯೋಜನಾ ಯುಜ್ಜತಿ।

"ಛನ್ದಂ ಚೇ…ಪೇ॰… ಅಯಂ ವುಚ್ಚತಿ ಛನ್ದಸಮಾಧೀ"ತಿ ಇಮಾಯ ಪಾಳಿಯಾ ಛನ್ದಾಧಿಪತಿ ಸಮಾಧಿ **ಛನ್ದಸಮಾಧೀ**ತಿ ಅಧಿಪತಿ-ಸದ್ದಲೋಪಂ ಕತ್ವಾ ಸಮಾಸೋ ವುತ್ತೋತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ, ಅಧಿಪತಿ-ಸದ್ದತ್ಥದಸ್ಸನವಸೇನ ಪನ **"ಛನ್ದಹೇತುಕೋ ಛನ್ದಾಧಿಕೋ ವಾ ಸಮಾಧಿ ಛನ್ದಸಮಾಧೀ"**ತಿ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। **ಪಧಾನಭೂತಾ**ತಿ ವೀರಿಯಭೂತಾತಿ ಕೇಚಿ ವದನ್ತಿ। ಸಙ್ಖತಸಙ್ಖಾರಾದಿನಿವತ್ತನತ್ಥಞ್ಹಿ ಪಧಾನಗ್ಗಹಣನ್ತಿ। ಅಥ ವಾ ತಂ ತಂ ವಿಸೇಸಂ ಸಙ್ಖರೋತೀತಿ **ಸಙ್ಖಾರೋ,** ಸಬ್ಬಂ ವೀರಿಯಂ। ತತ್ಥ ಚತುಕಿಚ್ಚಸಾಧಕತೋ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ನಿವತ್ತನತ್ಥಂ ಪಧಾನಗ್ಗಹಣನ್ತಿ **ಪಧಾನಭೂತಾ** ಸೇಟ್ಠಭೂತಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಚತುಬ್ಬಿಧಸ್ಸ ಪನ ವೀರಿಯಸ್ಸ ಅಧಿಪ್ಪೇತತ್ತಾ ಬಹುವಚನನಿದ್ದೇಸೋ ಕತೋ। **ಅಧಿಟ್ಠಾನಟ್ಠೇನಾ**ತಿ ದುವಿಧತ್ಥಾಯಪಿ ಇದ್ಧಿಯಾ ಅಧಿಟ್ಠಾನತ್ಥೇನ। **ಪಾದಭೂತ**ನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ವಿಸುಂ ಸಮಾಸಯೋಜನಾವಸೇನ ಪನ ಯೋ ಪುಬ್ಬೇ ಇದ್ಧಿಪಾದತ್ಥೋ ಪಾದ-ಸದ್ದಸ್ಸ ಉಪಾಯತ್ಥತಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಯಥಾಯುತ್ತೋ ವುತ್ತೋ, ಸೋ ವಕ್ಖಮಾನಾನಂ ಪಟಿಲಾಭಪುಬ್ಬಭಾಗಾನಂ ಕತ್ತುಕರಣಿದ್ಧಿಭಾವಂ, ಉತ್ತರಚೂಳಭಾಜನೀಯೇ ವಾ ವುತ್ತೇಹಿ ಛನ್ದಾದೀಹಿ ಇದ್ಧಿಪಾದೇಹಿ ಸಾಧೇತಬ್ಬಾಯ ಇದ್ಧಿಯಾ ಕತ್ತಿದ್ಧಿಭಾವಂ, ಛನ್ದಾದೀನಞ್ಚ ಕರಣಿದ್ಧಿಭಾವಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ವೀರಿಯಿದ್ಧಿಪಾದನಿದ್ದೇಸೇ "ವೀರಿಯಸಮಾಧಿಪಧಾನಸಙ್ಖಾರಸಮನ್ನಾಗತ"ನ್ತಿ ದ್ವಿಕ್ಖತ್ತುಂ ವೀರಿಯಂ ಆಗತಂ। ತತ್ಥ ಪುರಿಮಂ ಸಮಾಧಿವಿಸೇಸನಂ "ವೀರಿಯಾಧಿಪತಿ ಸಮಾಧಿ ವೀರಿಯಸಮಾಧೀ"ತಿ, ದುತಿಯಂ ಸಮನ್ನಾಗಮಙ್ಗದಸ್ಸನಂ। ದ್ವೇಯೇವ ಹಿ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಸಮನ್ನಾಗಮಙ್ಗಾನಿ ಸಮಾಧಿ ಪಧಾನಸಙ್ಖಾರೋ ಚ, ಛನ್ದಾದಯೋ ಸಮಾಧಿವಿಸೇಸನಾನಿ, ಪಧಾನಸಙ್ಖಾರೋ ಪನ ಪಧಾನವಚನೇನೇವ ವಿಸೇಸಿತೋ, ನ ಛನ್ದಾದೀಹೀತಿ ನ ಇಧ ವೀರಿಯಾಧಿಪತಿತಾ ಪಧಾನಸಙ್ಖಾರಸ್ಸ ವುತ್ತಾ ಹೋತಿ। ವೀರಿಯಞ್ಚ ಸಮಾಧಿಂ ವಿಸೇಸೇತ್ವಾ ಠಿತಮೇವ ಸಮನ್ನಾಗಮಙ್ಗವಸೇನ ಪಧಾನಸಙ್ಖಾರವಚನೇನ ವುತ್ತನ್ತಿ ನಾಪಿ ದ್ವೀಹಿ ವೀರಿಯೇಹಿ ಸಮನ್ನಾಗಮೋ ವುತ್ತೋ ಹೋತೀತಿ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಛನ್ದಾದೀಹಿ ವಿಸಿಟ್ಠೋ ಸಮಾಧಿ, ತಥಾ ವಿಸಿಟ್ಠೇನೇವ ಚ ತೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತೋ ಪಧಾನಸಙ್ಖಾರೋ ಸೇಸಧಮ್ಮಾ ಚ, ತಸ್ಮಾ ಸಮಾಧಿವಿಸೇಸನಾನಂ ವಸೇನ ಚತ್ತಾರೋ ಇದ್ಧಿಪಾದಾ ವುತ್ತಾ। ವಿಸೇಸನಭಾವೋ ಚ ಛನ್ದಾದೀನಂ ತಂತಂಅವಸ್ಸಯನವಸೇನ ಹೋತೀತಿ **"ಛನ್ದಸಮಾಧಿ…ಪೇ॰… ಇದ್ಧಿಪಾದ"**ನ್ತಿ ಏತ್ಥ ನಿಸ್ಸಯತ್ಥೇಪಿ ಪಾದ-ಸದ್ದೇ ಉಪಾಯತ್ಥೇನ ಛನ್ದಾದೀನಂ ಇದ್ಧಿಪಾದತಾ ವುತ್ತಾ ಹೋತಿ। ತೇನೇವ ಉತ್ತರಚೂಳಭಾಜನೀಯೇ "ಚತ್ತಾರೋ ಇದ್ಧಿಪಾದಾ ಛನ್ದಿದ್ಧಿಪಾದೋ"ತಿಆದಿನಾ ಛನ್ದಾದೀನಮೇವ ಇದ್ಧಿಪಾದತಾ ವುತ್ತಾ। ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕೇ ಚ "ಚತ್ತಾರೋ ಇದ್ಧಿಪಾದಾ ಇಧ ಭಿಕ್ಖು ಛನ್ದಸಮಾಧೀ"ತಿಆದಿನಾವ (ವಿಭ॰ ೪೬೨) ಉದ್ದೇಸಂ ಕತ್ವಾಪಿ ಪುನ ಛನ್ದಾದೀನಂಯೇವ ಕುಸಲಾದಿಭಾವೋ ವಿಭತ್ತೋತಿ। ಉಪಾಯಿದ್ಧಿಪಾದದಸ್ಸನತ್ಥಮೇವ ಹಿ ನಿಸ್ಸಯಿದ್ಧಿಪಾದದಸ್ಸನಂ ಕತಂ, ಅಞ್ಞಥಾ ಚತುಬ್ಬಿಧತಾ ನ ಹೋತೀತಿ ಅಯಮೇತ್ಥ ಪಾಳಿವಸೇನ ಅತ್ಥವಿನಿಚ್ಛಯೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

**೪೩೩. ರಥಧುರೇತಿ** ರಥಸ್ಸ ಪುರತೋ। **ಹೀನಜಾತಿಕೋ** ಚಣ್ಡಾಲೋ ಉಪಟ್ಠಾನಾದಿಗುಣಯೋಗೇಪಿ ಸೇನಾಪತಿಟ್ಠಾನಾದೀನಿ ನ ಲಭತೀತಿ ಆಹ **"ಜಾತಿಂ ಸೋಧೇತ್ವಾ...ಪೇ॰... ಜಾತಿಂ ಅವಸ್ಸಯತೀ"**ತಿ। **ಅಮನ್ತನೀಯೋತಿ** ಹಿತಾಹಿತಮನ್ತನೇ ನ ಅರಹೋ।

ರಟ್ಠಪಾಲತ್ಥೇರೋ ಛನ್ದೇ ಸತಿ ಕಥಂ ನಾನುಜಾನಿಸ್ಸನ್ತೀತಿ ಸತ್ತಪಿ ಭತ್ತಾನಿ ಅಭುಞ್ಜಿತ್ವಾ ಮಾತಾಪಿತರೋ ಅನುಜಾನಾಪೇತ್ವಾ ಪಬ್ಬಜಿತ್ವಾ ಛನ್ದಮೇವ ಅವಸ್ಸಾಯ ಲೋಕುತ್ತರಧಮ್ಮಂ ನಿಬ್ಬತ್ತೇಸೀತಿ ಆಹ **"ರಟ್ಠಪಾಲತ್ಥೇರೋ ವಿಯಾ"**ತಿ।

**ಮೋಘರಾಜತ್ಥೇರೋ** ವೀಮಂಸಂ ಅವಸ್ಸಯೀತಿ ತಸ್ಸ ಭಗವಾ "ಸುಞ್ಞತೋ ಲೋಕಂ ಅವೇಕ್ಖಸ್ಸೂ"ತಿ (ಸು॰ ನಿ॰ ೧೧೨೫) ಸುಞ್ಞತಾಕಥಂ ಕಥೇಸಿ, ಪಞ್ಞಾನಿಸ್ಸಿತಮಾನನಿಗ್ಗಹತ್ಥಞ್ಚ ದ್ವಿಕ್ಖತ್ತುಂ ಪುಚ್ಛಿತೋ ಪಞ್ಹಂ ನ ಕಥೇಸಿ। ತತ್ಥ ಪುನಪ್ಪುನಂ ಛನ್ದುಪ್ಪಾದನಂ ತೋಸನಂ ವಿಯ ಹೋತೀತಿ ಛನ್ದಸ್ಸ ಉಪಟ್ಠಾನಸದಿಸತಾ ವುತ್ತಾ, ಥಾಮಭಾವತೋ ವೀರಿಯಸ್ಸ ಸೂರತ್ತಸದಿಸತಾ, "ಛದ್ವಾರಾಧಿಪತಿ ರಾಜಾ"ತಿ (ಧ॰ ಪ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨.೧೮೧ ಏರಕಪತ್ತನಾಗರಾಜವತ್ಥು) ವಚನತೋ ಪುಬ್ಬಙ್ಗಮತ್ತಾ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ವಿಸಿಟ್ಠಜಾತಿಸದಿಸತಾ।

**ಅಭೇದತೋತಿ** ಛನ್ದಾದಿಕೇ ತಯೋ ತಯೋ ಧಮ್ಮೇ ಸಮ್ಪಿಣ್ಡೇತ್ವಾ, ಇದ್ಧಿಇದ್ಧಿಪಾದೇ ಅಮಿಸ್ಸೇತ್ವಾ ವಾ ಕಥನನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ತತ್ಥ ಛನ್ದವೀರಿಯಾದಯೋ ವಿಸೇಸೇನ ಇಜ್ಝನ್ತಿ ಏತಾಯಾತಿ ಇದ್ಧೀತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ, ಇಜ್ಝತೀತಿ ಇದ್ಧೀತಿ ಅವಿಸೇಸೇನ ಸಮಾಧಿಪಧಾನಸಙ್ಖಾರಾಪೀತಿ।

ಛನ್ದಿದ್ಧಿಪಾದಸಮಾಧಿದ್ಧಿಪಾದಾದಯೋ ವಿಸಿಟ್ಠಾ, ಪಾದೋ ಸಬ್ಬಿದ್ಧೀನಂ ಸಾಧಾರಣತ್ತಾ ಅವಿಸಿಟ್ಠೋ, ತಸ್ಮಾ ವಿಸಿಟ್ಠೇಸ್ವೇವ ಪವೇಸಂ ಅವತ್ವಾ ಅವಿಸಿಟ್ಠೇ ಚ ಪವೇಸಂ ವತ್ತುಂ ಯುತ್ತನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ ಸಬ್ಬತ್ಥ **"ಪಾದೇ ಪತಿಟ್ಠಾತಿಪಿ ವತ್ತುಂ ವಟ್ಟತೀ"**ತಿ ಆಹ। **ತತ್ಥೇವಾತಿ** ಛನ್ದಸಮಾಧಿಪಧಾನಸಙ್ಖಾರಇದ್ಧಿಪಾದೇಸು, ಚತೂಸು ಛನ್ದಾದಿಕೇಸ್ವೇವಾತಿ ಅತ್ಥೋ। "ಛನ್ದವತೋ ಕೋ ಸಮಾಧಿ ನ ಇಜ್ಝಿಸ್ಸತೀ"ತಿ ಸಮಾಧಿಭಾವನಾಮುಖೇನ ಭಾವಿತಾ ಸಮಾಧಿಭಾವಿತಾ।

**ಏತ್ಥ ಪನಾತಿ** ಭೇದಕಥಾಯಂ ಅಭೇದಕಥನತೋ ಅಭಿನವಂ ನತ್ಥೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಯೇ ಹಿ ತಯೋ ಧಮ್ಮಾ ಅಭೇದಕಥಾಯಂ ಇದ್ಧಿಇದ್ಧಿಪಾದೋತ್ವೇವ ವುತ್ತಾ, ತೇ ಏವ ಭೇದಕಥಾಯಂ ಇದ್ಧೀಪಿ ಹೋನ್ತಿ ಇದ್ಧಿಪಾದಾಪಿ, ಸೇಸಾ ಇದ್ಧಿಪಾದಾ ಏವಾತಿ ಏವಂ ಅಭಿನವಾಭಾವಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ಛನ್ದೋ ಸಮಾಧೀ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। **ಇಮೇ ಹಿ ತಯೋ...ಪೇ॰... ನ ವಿನಾ,** ತಸ್ಮಾ ಸೇಸಾ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾ ಚತ್ತಾರೋ ಖನ್ಧಾ ತೇಸಂ ತಿಣ್ಣಂ ಇಜ್ಝನೇನ ಇದ್ಧಿ ನಾಮ ಭವೇಯ್ಯುಂ, ನ ಅತ್ತನೋ ಸಭಾವೇನಾತಿ ತೇ ಇದ್ಧಿಪಾದಾ ಏವ ಹೋನ್ತಿ, ನ ಇದ್ಧೀತಿ ಏವಮಿದಂ ಪುರಿಮಸ್ಸ ಕಾರಣಭಾವೇನ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಅಥ ವಾ ತಿಣ್ಣಂ ಇದ್ಧಿತಾ ಇದ್ಧಿಪಾದತಾ ಚ ವುತ್ತಾ, ಸೇಸಾನಞ್ಚ ಇದ್ಧಿಪಾದತಾವ, ತಂ ಸಬ್ಬಂ ಸಾಧೇತುಂ **"ಇಮೇ ಹಿ ತಯೋ...ಪೇ॰... ನ ವಿನಾ"**ತಿ ಆಹ। ತೇನ ಯಸ್ಮಾ ಇಜ್ಝನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ಇದ್ಧಿ। ಇಜ್ಝಮಾನಾ ಚ ಯಸ್ಮಾ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಕೇಹಿ ಸಹೇವ ಇಜ್ಝನ್ತಿ, ನ ವಿನಾ, ತಸ್ಮಾ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾ ಇದ್ಧಿಪಾದಾ, ತದನ್ತೋಗಧತ್ತಾ ಪನ ತೇ ತಯೋ ಧಮ್ಮಾ ಇದ್ಧಿಪಾದಾಪಿ ಹೋನ್ತೀತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। ಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾನಮ್ಪಿ ಪನ ಖನ್ಧಾನಂ ಇದ್ಧಿಭಾವಪರಿಯಾಯೋ ಅತ್ಥೀತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾ ಪನಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। ಚತೂಸು ಖನ್ಧೇಸು ಏಕದೇಸಸ್ಸ ಇದ್ಧಿತಾ, ಚತುನ್ನಮ್ಪಿ "ಇದ್ಧಿಯಾ ಪಾದೋ ಇದ್ಧಿಪಾದೋ"ತಿ ಇಮಿನಾ ಅತ್ಥೇನ ಇದ್ಧಿಪಾದತಾ, ಪುನಪಿ ಚತುನ್ನಂ ಖನ್ಧಾನಂ "ಇದ್ಧಿ ಏವ ಪಾದೋ ಇದ್ಧಿಪಾದೋ"ತಿ ಇಮಿನಾ ಅತ್ಥೇನ ಇದ್ಧಿಪಾದತಾ ಚ ದಸ್ಸಿತಾ, ನ ಅಞ್ಞಸ್ಸಾತಿ ಕತ್ವಾ ಆಹ **"ನ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಕಸ್ಸಚಿ ಅಧಿವಚನ"**ನ್ತಿ। ಇಮಿನಾ "ಇದ್ಧಿ ನಾಮ ಅನಿಪ್ಫನ್ನಾ"ತಿ ಇದಂ ವಾದಂ ಪಟಿಸೇಧೇತಿ।

ಪಟಿಲಾಭಪುಬ್ಬಭಾಗಾನಂ ಪಟಿಲಾಭಸ್ಸೇವ ಚ ಇದ್ಧಿಇದ್ಧಿಪಾದತಾವಚನಂ ಅಪುಬ್ಬನ್ತಿ ಕತ್ವಾ ಪುಚ್ಛತಿ **"ಕೇನಟ್ಠೇನ ಇದ್ಧಿ, ಕೇನಟ್ಠೇನ ಪಾದೋ"**ತಿ। ಪಟಿಲಾಭೋ ಪುಬ್ಬಭಾಗೋ ಚಾತಿ ವಚನಸೇಸೋ। ಉಪಾಯೋ ಚ ಉಪಾಯಭಾವೇನೇವ ಅತ್ತನೋ ಫಲಸ್ಸ ಪತಿಟ್ಠಾ ಹೋತೀತಿ ಆಹ **"ಪತಿಟ್ಠಾನಟ್ಠೇನೇವ ಪಾದೋ"**ತಿ। **ಛನ್ದೋಯೇವ...ಪೇ॰... ವೀಮಂಸಾವ ವೀಮಂಸಿದ್ಧಿಪಾದೋತಿ ಕಥಿತಂ,** ತಸ್ಮಾ ನ ಚತ್ತಾರೋ ಖನ್ಧಾ ಇದ್ಧಿಯಾ ಸಮಾನಕಾಲಿಕಾ ನಾನಾಕ್ಖಣಿಕಾ ವಾ ಇದ್ಧಿಪಾದಾ, ಜೇಟ್ಠಕಭೂತಾ ಪನ

ಛನ್ದಾದಯೋ ಏವ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಇದ್ಧಿಪಾದಾತಿ ಅಯಮೇವ ತೇಸಂ ಅಟ್ಠಕಥಾಚರಿಯಾನಂ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯೇ ಹಿ ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯೇ ಚ ಸಮಾಧಿವಿಸೇಸನವಸೇನ ದಸ್ಸಿತಾನಂ ಉಪಾಯಭೂತಾನಂ ಇದ್ಧಿಪಾದಾನಂ ಪಾಕಟಕರಣತ್ಥಂ ಉತ್ತರಚೂಳಭಾಜನೀಯಂ ವುತ್ತನ್ತಿ। **ಕೇಚೀ**ತಿ ಉತ್ತರವಿಹಾರವಾಸಿಥೇರಾ ಕಿರ।

ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ೨. ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ

**೪೪೪**. ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯೇ "ಇದ್ಧಿಪಾದೋತಿ ತಥಾಭೂತಸ್ಸ ಫಸ್ಸೋ…ಪೇ॰… ಪಗ್ಗಾಹೋ ಅವಿಕ್ಖೇಪೋ"ತಿ (ವಿಭ॰ ೪೪೭) ಇದ್ಧಿಇದ್ಧಿಪಾದತ್ಥದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಪಗ್ಗಾಹಾವಿಕ್ಖೇಪಾ ವುತ್ತಾ, ಚಿತ್ತಪಞ್ಞಾ ಚ ಸಙ್ಖಿಪಿತ್ವಾತಿ। **ಚತ್ತಾರಿ ನಯಸಹಸ್ಸಾನಿ ವಿಭತ್ತಾನೀ**ತಿ ಇದಂ ಸಾಧಿಪತಿವಾರಾನಂ ಪರಿಪುಣ್ಣಾನಂ ಅಭಾವಾ ವಿಚಾರೇತಬ್ಬಂ। ನ ಹಿ ಅಧಿಪತೀನಂ ಅಧಿಪತಯೋ ವಿಜ್ಜನ್ತಿ, ಏಕೇಕಸ್ಮಿಂ ಪನ ಇದ್ಧಿಪಾದನಿದ್ದೇಸೇ ಏಕೇಕೋ ಅಧಿಪತಿವಾರೋ ಲಬ್ಭತೀತಿ ಸೋಳಸ ಸೋಳಸ ನಯಸತಾನಿ ಲಬ್ಭನ್ತಿ।

ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ೩. ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಣ್ಣನಾ

ನನು ಚ ಚತ್ತಾರೋಪಿ ಅಧಿಪತಯೋ ಏಕಕ್ಖಣೇ ಲಬ್ಭನ್ತಿ, ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಸ್ಸ ಪನ ಅಧಿಪತಯೋ ನ ಭವನ್ತಿ "ಚತ್ತಾರೋ ಇದ್ಧಿಪಾದಾ ನ ಮಗ್ಗಾಧಿಪತಿನೋ"ತಿ ವುತ್ತತ್ತಾ। ರಾಜಪುತ್ತೋಪಮಾಪಿ ಹಿ ಏತಮತ್ಥಂ ದೀಪೇತೀತಿ? ನ, ಏಕಕ್ಖಣೇ ದುತಿಯಸ್ಸ ಅಧಿಪತಿನೋ ಅಭಾವತೋ ಏವ, "ನ ಮಗ್ಗಾಧಿಪತಿನೋ"ತಿ ವುತ್ತತ್ತಾ ರಾಜಪುತ್ತೋಪಮಾ ಅಧಿಪತಿಂ ನ ಕರೋನ್ತೀತಿ ಇಮಮೇವತ್ಥಂ ದೀಪೇತಿ, ನ ಅಧಿಪತೀನಂ ಸಹಭಾವಂ। ತಂ ಕಥಂ ಜಾನಿತಬ್ಬನ್ತಿ? ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತತ್ತಾ। ಅಧಿಪತಿಪಚ್ಚಯನಿದ್ದೇಸೇ ಹಿ **ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ** (ಪಟ್ಠಾ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧.೩) ವುತ್ತಾ "ಕಸ್ಮಾ ಪನ ಯಥಾ ಹೇತುಪಚ್ಚಯನಿದ್ದೇಸೇ 'ಹೇತೂ ಹೇತುಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾನ'ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ, ಏವಮಿಧ 'ಅಧಿಪತೀ ಅಧಿಪತಿಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾನ'ನ್ತಿ ಅವತ್ವಾ 'ಛನ್ದಾಧಿಪತಿ ಛನ್ದಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾನ'ನ್ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ದೇಸನಾ ಕತಾತಿ? ಏಕಕ್ಖಣೇ ಅಭಾವತೋ"ತಿ। ಸತಿ ಚ ಚತುನ್ನಂ ಅಧಿಪತೀನಂ ಸಹಭಾವೇ "ಅರಿಯಮಗ್ಗಸಮಙ್ಗಿಸ್ಸ ವೀಮಂಸಾಧಿಪತೇಯ್ಯಂ ಮಗ್ಗಂ ಭಾವೇನ್ತಸ್ಸಾ"ತಿ ವಿಸೇಸನಂ ನ ಕತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ ಅವೀಮಂಸಾಧಿಪತಿಕಸ್ಸ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಅಭಾವಾ। ಛನ್ದಾದೀನಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಾಧಿಪತಿಕರಣಭಾವೇ ಚ "ವೀಮಂಸಂ ಠಪೇತ್ವಾ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತೋ"ತಿಆದಿನಾ ಛನ್ದಾದೀನಂ ವೀಮಂಸಾಧಿಪತಿಕತ್ತವಚನಂ ನ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ। ತಥಾ "ಚತ್ತಾರೋ ಅರಿಯಮಗ್ಗಾ ಸಿಯಾ ಮಗ್ಗಾಧಿಪತಿನೋ, ಸಿಯಾ ನ ವತ್ತಬ್ಬಾ ಮಗ್ಗಾಧಿಪತಿನೋ"ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೧೪೨೯) ಏವಮಾದೀಹಿಪಿ ಅಧಿಪತೀನಂ ಸಹಭಾವೋ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತೋ ಏವಾತಿ।

ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಇದ್ಧಿಪಾದವಿಭಙ್ಗವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

# ೧೦. ಬೋಜ್ಝಙ್ಗವಿಭಙ್ಗೋ

## ೧. ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯಂ

### ಪಠಮನಯವಣ್ಣನಾ

**೪೬೬. ಪತಿಟ್ಠಾನಾಯೂಹನಾ** ಓಘತರಣಸುತ್ತವಣ್ಣನಾಯಂ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧.೧.೧) -

"ಕಿಲೇಸವಸೇನ ಪತಿಟ್ಠಾನಂ, ಅಭಿಸಙ್ಖಾರವಸೇನ ಆಯೂಹನಾ। ತಥಾ ತಣ್ಹಾದಿಟ್ಠೀಹಿ ಪತಿಟ್ಠಾನಂ, ಅವಸೇಸಕಿಲೇಸಾಭಿಸಙ್ಖಾರೇಹಿ ಆಯೂಹನಾ। ತಣ್ಹಾವಸೇನ ಪತಿಟ್ಠಾನಂ, ದಿಟ್ಠಿವಸೇನ ಆಯೂಹನಾ। ಸಸ್ಸತದಿಟ್ಠಿಯಾ ಪತಿಟ್ಠಾನಂ, ಉಚ್ಛೇದದಿಟ್ಠಿಯಾ ಆಯೂಹನಾ। ಲೀನವಸೇನ ಪತಿಟ್ಠಾನಂ, ಉದ್ಧಚ್ಚವಸೇನ ಆಯೂಹನಾ। ಕಾಮಸುಖಾನುಯೋಗವಸೇನ ಪತಿಟ್ಠಾನಂ, ಅತ್ತಕಿಲಮಥಾನುಯೋಗವಸೇನ ಆಯೂಹನಾ। ಸಬ್ಬಾಕುಸಲಾಭಿಸಙ್ಖಾರವಸೇನ ಪತಿಟ್ಠಾನಂ, ಸಬ್ಬಲೋಕಿಯಕುಸಲಾಭಿಸಙ್ಖಾರವಸೇನ ಆಯೂಹನಾ"ತಿ -

ವುತ್ತೇಸು ಪಕಾರೇಸು ಇಧ ಅವುತ್ತಾನಂ ವಸೇನ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಸಮ್ಮಾಪ್ಪವತ್ತೇ ಧಮ್ಮೇ ಪಟಿಸಙ್ಖಿಕ್ಖತಿ, ಉಪಪತ್ತಿತೋ ಇಕ್ಖತಿ, ತದಾಕಾರೋ ಹುತ್ವಾ ಪವತ್ತತೀತಿ **ಪಟಿಸಙ್ಖಾನಲಕ್ಖಣೋ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗೋ।** ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ "ಪಟಿಸಙ್ಖಾ ಸನ್ತಿಟ್ಠನಾ ಗಹಣೇ ಮಜ್ಝತ್ತತಾ"ತಿ ಉಪೇಕ್ಖಾಕಿಚ್ಚಾಧಿಮತ್ತತಾಯ ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾ ವುತ್ತಾ। ಅನುಕ್ಕಮನಿಕ್ಖೇಪೇ ಪಯೋಜನಂ ಪುರಿಮಸ್ಸ ಪುರಿಮಸ್ಸ ಪಚ್ಛಿಮಪಚ್ಛಿಮಕಾರಣಭಾವೋ।

**೪೬೭.** ಬಲವತೀ ಏವ ಸತಿ ಸತಿಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗೋತಿ ಕತ್ವಾ ಬಲವಭಾವದೀಪನತ್ಥಂ ಪಞ್ಞಾ ಗಹಿತಾ, ನ ಯಸ್ಸ ಕಸ್ಸಚಿ ಸಮ್ಪಧಾರಣಸತಿ, ಕುಸಲುಪ್ಪತ್ತಿಕಾರಣಸ್ಸ ಪನ ಸರಣಂ ಸತೀತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ವತ್ತಂ ವಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। **ವತ್ತಸೀಸೇ ಠತ್ವಾತಿ** "ಅಹೋ ವತ ಮೇ ಧಮ್ಮಂ ಸುಣೇಯ್ಯುಂ, ಸುತ್ವಾ ಚ ಧಮ್ಮಂ ಪಸೀದೇಯ್ಯುಂ, ಪಸನ್ನಾ ಚ ಮೇ ಪಸನ್ನಾಕಾರಂ ಕರೇಯ್ಯು"ನ್ತಿ ಏವಂಚಿತ್ತೋ ಅಹುತ್ವಾ "ಸ್ವಾಕ್ಖಾತೋ ಭಗವತಾ ಧಮ್ಮೋ…ಪೇ॰… ವಿಞ್ಞೂಹಿ, ಅಹೋ ವತ ಮೇ ಧಮ್ಮಂ ಸುಣೇಯ್ಯುಂ, ಸುತ್ವಾ ಚ ಧಮ್ಮಂ ಆಜಾನೇಯ್ಯುಂ, ಆಜಾನಿತ್ವಾ ಚ ಪನ ತಥತ್ಥಾಯ ಪಟಿಪಜ್ಜೇಯ್ಯು"ನ್ತಿ ಧಮ್ಮಸುಧಮ್ಮತಂ ಪಟಿಚ್ಚ ಕಾರುಞ್ಞಂ ಅನುದ್ದಯಂ ಅನುಕಮ್ಪಂ ಉಪಾದಾಯ ಮಹಾಕಸ್ಸಪತ್ಥೇರೇನ ವಿಯ ಭಾಸಿತನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। **ವಿಮುತ್ತಾಯತನಸೀಸೇತಿ** "ನ ಹೇವ ಖೋ ಸತ್ಥಾ, ಅಪಿಚ ಖೋ ಯಥಾಸುತಂ ಯಥಾಪರಿಯತ್ತಂ ಧಮ್ಮಂ ವಿತ್ಥಾರೇನ ಪರೇಸಂ ದೇಸೇಸ್ಸಾಮೀ"ತಿ ಏವಂ ವಿಮುತ್ತಿಕಾರಣಪಧಾನಭಾವೇ ಠತ್ವಾ। ಚಿರಕತವತ್ತಾದಿವಸೇನ ತಂಸಮುಟ್ಠಾಪಕೋ ಅರೂಪಕೋಟ್ಠಾಸೋ ವುತ್ತೋ, ಭಾವತ್ಥತ್ತಾ ಏವ ವಾ ಕತಭಾಸಿತ-ಸದ್ದಾ ಕಿರಿಯಾಭೂತಸ್ಸ ಅರೂಪಕೋಟ್ಠಾಸಸ್ಸ ವಾಚಕಾತಿ ಕತ್ವಾ ಆಹ **"ಕಾಯವಿಞ್ಞತ್ತಿಂ…ಪೇ॰… ಕೋಟ್ಠಾಸ"**ನ್ತಿ।

**ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಸಮುಟ್ಠಾಪಕತಾ** ಪುರಿಮಾನಂ ಛನ್ನಂ ಅತ್ತನೋ ಅತ್ತನೋ ಅನನ್ತರಿಕಸ್ಸ, ಪರೇಸಂ ಸಬ್ಬೇಸಂ ವಾ ತಂತಂಪರಿಯಾಯೇನ ಸಮುಟ್ಠಾಪನವಸೇನ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ। **ಕಾಮಲೋಕವಟ್ಟಾಮಿಸಾತಿ** ತಣ್ಹಾ ತದಾರಮ್ಮಣಾ ಖನ್ಧಾತಿ ವದನ್ತಿ, ಪಞ್ಚಕಾಮಗುಣಿಕೋ ಚ ರಾಗೋ ತದಾರಮ್ಮಣಞ್ಚ **ಕಾಮಾಮಿಸಂ,** "ಸಸ್ಸತೋ ಅತ್ತಾ ಚ ಲೋಕೋ ಚಾ"ತಿಆದಿನಾ ಲೋಕಗ್ಗಹಣವಸೇನ ಪವತ್ತೋ ಸಸ್ಸತುಚ್ಛೇದಸಹಗತೋ ರಾಗೋ ತದಾರಮ್ಮಣಞ್ಚ **ಲೋಕಾಮಿಸಂ,** ಲೋಕಧಮ್ಮಾ ವಾ, ವಟ್ಟಸ್ಸಾದವಸೇನ ಉಪ್ಪನ್ನೋ ಸಂಸಾರಜನಕೋ ರಾಗೋ ತದಾರಮ್ಮಣಞ್ಚ **ವಟ್ಟಾಮಿಸಂ।** ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಪುಬ್ಬಭಾಗತ್ತಾ **ಪುಬ್ಬಭಾಗಾ।**

ಪಠಮನಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ದುತಿಯನಯವಣ್ಣನಾ

**೪೭೮-೪೭೯. ಅಭಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ ಧಮ್ಮಾ** ನಾಮ "ಸಬ್ಬೇ ಸತ್ತಾ ಆಹಾರಟ್ಠಿತಿಕಾ, ದ್ವೇ ಧಾತುಯೋ, ತಿಸ್ಸೋ ಧಾತುಯೋ, ಚತ್ತಾರಿ ಅರಿಯಸಚ್ಚಾನಿ, ಪಞ್ಚ ವಿಮುತ್ತಾಯತನಾನಿ, ಛ ಅನುತ್ತರಿಯಾನಿ, ಸತ್ತ ನಿದ್ದಸವತ್ಥೂನಿ, ಅಟ್ಠಾಭಿಭಾಯತನಾನಿ, ನವಾನುಪುಬ್ಬವಿಹಾರಾ, ದಸ ನಿಜ್ಜರವತ್ಥೂನೀ"ತಿ ಏವಂಪಭೇದಾ ಧಮ್ಮಾ , "ಸಬ್ಬಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅಭಿಞ್ಞೇಯ್ಯ"ನ್ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೪.೪೬) ದಸ್ಸಿತಾ ಖನ್ಧಾದಯೋ ಚ। **ವಾನನ್ತಿ** ವಿನನ್ಧನಂ ಭವಾದೀನಂ, ಗಮನಂ ವಾ ಪಿಯರೂಪಸಾತರೂಪೇಸು।

**ಚಙ್ಕಮಂ ಅಧಿಟ್ಠಹನ್ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪನ್ನವೀರಿಯಂ** ವಿಪಸ್ಸನಾಸಹಗತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। **ಏತ್ತಕೇನಾತಿ** "ಲೋಕಿಯಲೋಕುತ್ತರಮಿಸ್ಸಕಾ ಕಥಿತಾ"ತಿ ಏತ್ತಾವತಾ। **ಲೋಕಿಯನ್ತಿ ವದನ್ತೋ ನ ಕಿಲಮತೀತಿ** ಕಾಯವಿಞ್ಞತ್ತಿಸಮುಟ್ಠಾಪಕಸ್ಸ ಲೋಕಿಯತ್ತಾ ಅಚೋದನೀಯೋತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಅಲಬ್ಭ...ಪೇ॰... ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತಾತಿ** ರೂಪಾವಚರೇ ಅಲಬ್ಭಮಾನಕಂ ಪೀತಿಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಂ ಉಪಾದಾಯ ಲಬ್ಭಮಾನಾಪಿ ಅವಿತಕ್ಕಅವಿಚಾರಾ ಪೀತಿ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತಾ, "ಪೀತಿಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗೋ"ತಿ ನ ವುತ್ತೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಕಾಮಾವಚರೇ ವಾ ಅಲಬ್ಭಮಾನಕಂ ಅವಿತಕ್ಕಅವಿಚಾರಂ ಪೀತಿಂ ಉಪಾದಾಯ ಲಬ್ಭಮಾನಕಾವ ಪೀತಿಬೋಜ್ಝಙ್ಗಭೂತಾ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತಾ, ಅವಿತಕ್ಕಅವಿಚಾರೋ ಪೀತಿಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗೋ ನ ವುತ್ತೋತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ಅಜ್ಝತ್ತವಿಮೋಕ್ಖನ್ತಿ** ಅಜ್ಝತ್ತಧಮ್ಮೇ ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ತತೋ ವುಟ್ಠಿತಮಗ್ಗೋ "ಅಜ್ಝತ್ತವಿಮೋಕ್ಖೋ"ತಿ ಇಧ ವುತ್ತೋತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। **ನ ವಾರೇತಬ್ಬೋತಿ** ವಿಪಸ್ಸನಾಪಾದಕೇಸು ಕಸಿಣಾದಿಝಾನೇಸು ಸತಿಆದೀನಂ ನಿಬ್ಬೇಧಭಾಗಿಯತ್ತಾ ನ ಪಟಿಕ್ಖಿಪಿತಬ್ಬೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅನುದ್ಧರನ್ತಾ ಪನ ವಿಪಸ್ಸನಾ ವಿಯ ಬೋಧಿಯಾ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಆಸನ್ನಕಾರಣಂ ಝಾನಂ ನ ಹೋತಿ, ನ ಚ ತಥಾ ಏಕನ್ತಿಕಂ ಕಾರಣಂ, ನ ಚ ವಿಪಸ್ಸನಾಕಿಚ್ಚಸ್ಸ ವಿಯ ಝಾನಕಿಚ್ಚಸ್ಸ ನಿಟ್ಠಾನಂ ಮಗ್ಗೋತಿ ಕತ್ವಾ ನ ಉದ್ಧರನ್ತಿ। ತತ್ಥ ಕಸಿಣಜ್ಝಾನಗ್ಗಹಣೇನ ತದಾಯತ್ತಾನಿ ಆರುಪ್ಪಾನಿಪಿ ಗಹಿತಾನೀತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾನಿ। ಅಸುಭಜ್ಝಾನಾನಂ ಅವಚನಂ ಅವಿತಕ್ಕಾವಿಚಾರಸ್ಸ ಅಧಿಪ್ಪೇತತ್ತಾ।

ದುತಿಯನಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ತತಿಯನಯವಣ್ಣನಾ

**೪೮೦-೪೮೧.** ತದಙ್ಗಸಮುಚ್ಛೇದನಿಸ್ಸರಣವಿವೇಕನಿಸ್ಸಿತತಂ ವತ್ವಾ ಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸದ್ಧಿವಿವೇಕನಿಸ್ಸಿತತ್ತಸ್ಸ ಅವಚನಂ "ಸತಿಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಂ ಭಾವೇತೀ"ತಿಆದಿನಾ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೧೮೨; ವಿಭ॰ ೪೮೧) ಇಧ ಭಾವೇತಬ್ಬಾನಂ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಾನಂ ವುತ್ತತ್ತಾ। ಭಾವಿತಬೋಜ್ಝಙ್ಗಸ್ಸ ಹಿ ಸಚ್ಛಿಕಾತಬ್ಬಾ ಫಲಬೋಜ್ಝಙ್ಗಾ ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯೇ ವುತ್ತಾತಿ। **ವೋಸ್ಸಗ್ಗ**-ಸದ್ದೋ ಪರಿಚ್ಚಾಗತ್ಥೋ ಪಕ್ಖನ್ದನತ್ಥೋ ಚಾತಿ ವೋಸ್ಸಗ್ಗಸ್ಸ ದುವಿಧತಾ ವುತ್ತಾ। **ಯಥಾವುತ್ತೇನಾತಿ** ತದಙ್ಗಸಮುಚ್ಛೇದಪ್ಪಕಾರೇನ ತನ್ನಿನ್ನಭಾವಾರಮ್ಮಣಕರಣಪ್ಪಕಾರೇನ ಚ। **ಪರಿಣಾಮೇನ್ತಂ** ವಿಪಸ್ಸನಾಕ್ಖಣೇ, **ಪರಿಣತಂ** ಮಗ್ಗಕ್ಖಣೇ।

ತತಿಯನಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ೨. ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ

**೪೮೨. ಉಪೇಕ್ಖನವಸೇನಾತಿ** ಸಭಾವನಿದ್ದೇಸತಂ ದಸ್ಸೇತಿ, ಹಾಪನವಡ್ಢನೇಸು ಬ್ಯಾಪಾರಂ ಅಕತ್ವಾ ಉಪಪತ್ತಿತೋ ಇಕ್ಖನವಸೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಲೋಕಿಯಉಪೇಕ್ಖನಾಯ ಅಧಿಕಾ ಉಪೇಕ್ಖನಾ ಅಜ್ಝುಪೇಕ್ಖನಾತಿ** ಅಯಮತ್ಥೋ ಇಧ ಲೋಕುತ್ತರಾ ಏವ

ಅಧಿಪ್ಪೇತಾತಿ ಯುತ್ತೋತಿ।

ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಬೋಜ್ಝಙ್ಗವಿಭಙ್ಗವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

# ೧೧. ಮಗ್ಗಙ್ಗವಿಭಙ್ಗೋ

## ೧. ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ

**೪೯೦**. ಅಭಿಧಮ್ಮೇ ಲೋಕುತ್ತರಚಿತ್ತಭಾಜನೀಯೇಪಿ ‘‘ತಸ್ಮಿಂ ಖೋ ಪನ ಸಮಯೇ ಚತ್ತಾರೋ ಖನ್ಧಾ ಹೋನ್ತಿ…ಪೇ॰… ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕೋ ಮಗ್ಗೋ ಹೋತೀ’’ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೩೩೭) ವುತ್ತತ್ತಾ ಇಧಾಪಿ ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯೇ ಅಭಿಧಮ್ಮಾನುರೂಪಂ ದೇಸನಂ ಕರೋನ್ತೋ ‘‘ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕೋ ಮಗ್ಗೋ’’ತಿ ಅರಿಯೋಪಪದತಂ ನ ಕರೋತಿ।

**೪೯೩**. **ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ**ತಿ ಲೋಕಿಯಕಾಲೇನ ಏತೇಸಂ ಅತಿರೇಕಕಿಚ್ಚಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ವಿರತಿಉಪ್ಪಾದನೇನ ಮಿಚ್ಛಾವಾಚಾದೀನಿ ಪುಗ್ಗಲಂ ಪಜಹಾಪೇನ್ತೀತಿ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಾದೀನಿ ಪಞ್ಚ **‘‘ಕಾರಾಪಕಙ್ಗಾನೀ’’**ತಿ ವುತ್ತಾನಿ। ಸಮ್ಮಾವಾಚಾದಿಕಿರಿಯಾ ಹಿ ವಿರತಿ, ತಞ್ಚ ಏತಾನಿ ಕಾರಾಪೇನ್ತೀತಿ। **ವಿರತಿವಸೇನಾ**ತಿ ವಿರಮಣಕಿರಿಯಾವಸೇನ, ನ ಕಾರಾಪಕಭಾವೇನ ಕತ್ತುಭಾವೇನ ಚಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಇಮಂ…ಪೇ॰… ಕಿಚ್ಚಾತಿರೇಕತಂ ದಸ್ಸೇತು**ನ್ತಿ ಲೋಕುತ್ತರಕ್ಖಣೇಪಿ ಇಮಾನೇವ ಪಞ್ಚ ಸಮ್ಮಾವಾಚಾದಿತ್ತಯಸ್ಸ ಏಕಕ್ಖಣೇ ಕಾರಾಪಕಾನೀತಿ ದಸ್ಸೇತುನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಾದಿಕಾ ದಸ, ತಪ್ಪಚ್ಚಯಾ ಅಕುಸಲಾ ಚ ದಸಾತಿ ವೀಸತಿ ಅಕುಸಲಪಕ್ಖಿಯಾ, ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಾದಿಕಾ ದಸ, ತಪ್ಪಚ್ಚಯಾ ಚ ಕುಸಲಾ ದಸಾತಿ ವೀಸತಿ ಕುಸಲಪಕ್ಖಿಯಾ ಚ ಮಹಾಚತ್ತಾರೀಸಕಸುತ್ತೇ (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೧೩೬) ವುತ್ತಾತಿ ತಸ್ಸ ಏತಂ ನಾಮಂ।

**ಪುಞ್ಞಭಾಗಿಯಾ**ತಿ ಪುಞ್ಞಕೋಟ್ಠಾಸೇ ಭವಾ, ಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರೇಕದೇಸಭೂತಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಖನ್ಧೋಪಧಿಂ ವಿಪಚ್ಚತಿ, ತತ್ಥ ವಾ ವಿಪಚ್ಚತೀತಿ **ಉಪಧಿವೇಪಕ್ಕಾ**।

ಪಞ್ಚಙ್ಗಿಕಮಗ್ಗಂ ಉದ್ದಿಸಿತ್ವಾ ತತ್ಥ ಏಕೇಕಂ ಪುಚ್ಛಿತ್ವಾ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸೇವ ಸಮಯವವತ್ಥಾನಂ ಕತ್ವಾ ವಿಸ್ಸಜ್ಜನಂ **‘‘ಪಾಟಿಯೇಕ್ಕಂ ಪುಚ್ಛಿತ್ವಾ ಪಾಟಿಯೇಕ್ಕಂ ವಿಸ್ಸಜ್ಜನ’’**ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ಸಹ ಪನ ಪುಚ್ಛಿತ್ವಾ ಪಞ್ಚನ್ನಮ್ಪಿ ಸಮಯವವತ್ಥಾನಂ ಕತ್ವಾ ವಿಸ್ಸಜ್ಜನೇ ‘‘ತತ್ಥ ಕತಮಾ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಯಾ ಪಞ್ಞಾ’’ತಿಆದಿಕೋ ಪಟಿನಿದ್ದೇಸೋ ಏಕತೋ ವಿಸ್ಸಜ್ಜನಪಟಿನಿದ್ದೇಸತ್ತಾ ನ ಪಾಟಿಯೇಕ್ಕಂ ಪುಚ್ಛಾವಿಸ್ಸಜ್ಜನಂ ನಾಮ ಹೋತೀತಿ। ತತ್ಥ ಪಞ್ಚಙ್ಗಿಕವಾರೇ ಏವ ಪಾಟಿಯೇಕ್ಕಂ ಪುಚ್ಛಾವಿಸ್ಸಜ್ಜನಂ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಾದೀಸು ಕಾರಾಪಕಙ್ಗೇಸು ಏಕೇಕಮುಖಾಯ ಭಾವನಾಯ ಮಗ್ಗುಪ್ಪತ್ತಿಂ ಸನ್ಧಾಯ ಕತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ವಾಚಾದೀನಿ ಹಿ ಪುಬ್ಬಸುದ್ಧಿಯಾ ಸಿಜ್ಝನ್ತಿ, ನ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಉಪಚಾರೇನಾತಿ।

ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಮಗ್ಗಙ್ಗವಿಭಙ್ಗವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

# ೧೨. ಝಾನವಿಭಙ್ಗೋ

## ೧. ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯಂ

### ಮಾತಿಕಾವಣ್ಣನಾ

೫೦೮. ಝಾನಸ್ಸ **ಪುಬ್ಬಭಾಗಕರಣೀಯಸಮ್ಪದಾ** ಪಾತಿಮೋಕ್ಖಸಂವರಾದಿ। ಅಸುಭಾನುಸ್ಸತಿಯೋ ಲೋಕುತ್ತರಜ್ಝಾನಾನಿ ಚ ಇತೋ ಬಹಿದ್ಧಾ ನತ್ಥೀತಿ **ಸಬ್ಬಪ್ಪಕಾರ**-ಗ್ಗಹಣಂ ಕರೋತಿ, **ಸುಞ್ಞಾ ಪರಪ್ಪವಾದಾ ಸಮಣೇಭೀ**ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೧೩೯; ಅ॰ ನಿ॰ ೪.೨೪೧) ವಚನೇನ ಸಮಣಭಾವಕರಪುಬ್ಬಭಾಗಕರಣೀಯಸಮ್ಪದಾಸಮ್ಪನ್ನಸ್ಸಪಿ ಅಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ಸಿಕ್ಖಾಪದೇಸು ನಾಮಕಾಯಾದಿವಸೇನ ವುತ್ತೇಸು ವಚನಾನತಿಕ್ಕಮವಸೇನ ಸಿಕ್ಖಿತಬ್ಬೇಸು, ಅವೀತಿಕ್ಕಮನವಿರತಿಚೇತನಾಸಙ್ಖಾತೇಸು ವಾ ಸಿಕ್ಖಾಕೋಟ್ಠಾಸೇಸು ಪರಿಪೂರಣವಸೇನ ಸಿಕ್ಖಿತಬ್ಬೇಸು ಸಾ ಸಾ ಭಿಕ್ಖುಸಿಕ್ಖಾದಿಕಾ ಸಿಕ್ಖಾಪದೇಕದೇಸಭೂತಾ ಸಿಕ್ಖಿತಬ್ಬಾತಿ ಆಹ **''ಸಿಕ್ಖಾಪದೇಸೂತಿ ಇದಮಸ್ಸ ಸಿಕ್ಖಿತಬ್ಬಧಮ್ಮಪರಿದೀಪನ''**ನ್ತಿ।

**ಸನ್ತೋಸಾದಿ**ವಸೇನ ಇತರೀತರಸನ್ತೋಸಂ, ತಸ್ಸ ಚ ವಣ್ಣವಾದಿತಂ, ಅಲದ್ಧಾ ಚ ಅಪರಿತಸ್ಸನಂ, ಲದ್ಧಾ ಚ ಅಗಧಿತಪರಿಭೋಗನ್ತಿ ಏತೇ ಗುಣೇ ದಸ್ಸೇತಿ। ಝಾನಭಾವನಾಯ ಕಾರಕೋತಿ ಪರಿದೀಪನಂ **ಕಾರಕಭಾವಪರಿದೀಪನಂ**। **ಅರಞ್ಞ**ನ್ತಿಆದಿನಾ ಸೇನಾಸನಸ್ಸ ಪಭೇದಂ, **ಅಪ್ಪಸದ್ದ**ನ್ತಿಆದಿನಾ ನಿರಾದೀನವತಂ, **ಪಟಿಸಲ್ಲಾನಸಾರುಪ್ಪ**ನ್ತಿ ಆನಿಸಂಸಂ ದೀಪೇತೀತಿ ಆಹ **''ಸೇನಾಸನಪ್ಪಭೇದೇ...ಪೇ॰... ಪರಿದೀಪನ''**ನ್ತಿ।

ಮಾತಿಕಾವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

### ನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೫೦೯. ಕಮ್ಮತ್ಥೇಹಿ ದಿಟ್ಠಿ-ಸದ್ದಾದೀಹಿ ಸಾಸನಂ ವುತ್ತನ್ತಿ **''ದಿಟ್ಠತ್ತಾ ದಿಟ್ಠೀ''**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। **ಸಭಾವಟ್ಠೇನಾ**ತಿ ಅವಿಪರೀತಟ್ಠೇನ। ಸಿಕ್ಖಿಯಮಾನೋ ಕಾಯಾದೀನಿ ವಿನೇತಿ, ನ ಅಞ್ಞಥಾತಿ ಆಹ **''ಸಿಕ್ಖಿತಬ್ಬಟ್ಠೇನ ವಿನಯೋ''**ತಿ, ವಿನಯೋ ವಾ ಸಿಕ್ಖಿತಬ್ಬಾನಿ ಸಿಕ್ಖಾಪದಾನಿ, ಖನ್ಧತ್ತಯಂ ಸಿಕ್ಖಿತಬ್ಬನ್ತಿ ವಿನಯೋ ವಿಯಾತಿ ವಿನಯೋತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। ಸತ್ಥು ಅನುಸಾಸನದಾನಭೂತಂ ಸಿಕ್ಖತ್ತಯನ್ತಿ ಆಹ **''ಅನುಸಿಟ್ಠಿದಾನವಸೇನಾ''**ತಿ।

**ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಪಚ್ಚಯತ್ತಾ**ತಿ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಯಾ ಪಚ್ಚಯತ್ತಾ। ತಿಸ್ಸೋ ಹಿ ಸಿಕ್ಖಾ ಸಿಕ್ಖನ್ತಸ್ಸ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿ ಪರಿಪೂರತೀತಿ। ''ತಸ್ಮಾತಿಹ ತ್ವಂ ಭಿಕ್ಖು ಆದಿಮೇವ ವಿಸೋಧೇಹಿ ಕುಸಲೇಸು ಧಮ್ಮೇಸು, ಕೋ ಚಾದಿ ಕುಸಲಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ? ಸೀಲಞ್ಚ ಸುವಿಸುದ್ಧಂ ದಿಟ್ಠಿ ಚ ಉಜುಕಾ''ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೩೬೯) ವಚನತೋ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಂ ಸಿಕ್ಖತ್ತಯಂ। ಏತಸ್ಮಿಞ್ಚ ಅತ್ಥದ್ವಯೇ ಫಲಕಾರಣೋಪಚಾರೇಹಿ ಸಿಕ್ಖತ್ತಯಂ ''ದಿಟ್ಠೀ''ತಿ ವುತ್ತಂ, ಕುಸಲಧಮ್ಮೇಹಿ ವಾ ಅತ್ತನೋ ಏಕದೇಸಭೂತೇಹೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಭಗವತೋ ವಿನಯನಕಿರಿಯತ್ತಾ ವಿನಯೋ ಸಿಕ್ಖತ್ತಯಂ, ತಂ ಪನ ವಿನಯನಂ ಧಮ್ಮೇನೇವ ಅವಿಸಮಸಭಾವೇನ, ದೇಸನಾಧಮ್ಮೇನ ವಾ ಪವತ್ತಂ, ನ ದಣ್ಡಾದಿನಾತಿ **''ಧಮ್ಮವಿನಯೋ''**ತಿ ವುತ್ತಂ।

**ಅನವಜ್ಜಧಮ್ಮತ್ಥ**ನ್ತಿ ಪರಮಾನವಜ್ಜನಿಬ್ಬಾನತ್ಥಂ, ಅಕುಪ್ಪಚೇತೋವಿಮುತ್ತಿಅತ್ಥಂ ವಾ। ಧಮ್ಮೇಸು ಅಭಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾದೀಸು ಅಭಿಜಾನನಾದಿಕಾರಣಂ ಸಿಕ್ಖತ್ತಯನ್ತಿ ತಂ **''ಧಮ್ಮವಿನಯೋ''**ತಿ ವುತ್ತಂ। ''ಇಮಿಸ್ಸಾ ಇಮಸ್ಮಿ''ನ್ತಿ ಪುನಪ್ಪುನಂ ವುಚ್ಚಮಾನಂ ನಿಯಮಕರಣಂ ಹೋತಿ, ಏವ-ಸದ್ದಲೋಪೋ ವಾ ಕತೋತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನಾಹ **''ನಿಯಮೋ ಕತೋ''**ತಿ।

**೫೧೦. ಭಿಕ್ಖುಕೋತಿ** ಅನಞ್ಞತ್ಥೇನ ಕ-ಕಾರೇನ ಪದಂ ವಡ್ಢಿತನ್ತಿ **“ಭಿಕ್ಖನಧಮ್ಮತಾಯಾ”**ತಿ ಅತ್ಥಮಾಹ। **ಭಿಕ್ಖಕೋತಿ** ಪನ ಪಾಠೇ ಭಿಕ್ಖತೀತಿ ಭಿಕ್ಖಕೋತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಜಲ್ಲಿಕಂ** ರಜಮಿಸ್ಸಂ ಮಲಂ, ಅಮಿಸ್ಸಂ **ಮಲಮೇವ**। **ಭಿನ್ನಪಟಧರೋತಿ** ನಿಬ್ಬಚನಂ ಭಿನ್ನಪಟಧರೇ ಭಿಕ್ಖು-ಸದ್ದಸ್ಸ ನಿರುಳ್ಹತ್ತಾ ವುತ್ತಂ।

ಯಸ್ಸ ಭಾವೇತಬ್ಬೋ ಪಹಾತಬ್ಬೋ ಚ ಓಧಿ ಅವಸಿಟ್ಠೋ ಅತ್ಥಿ, ಸೋ ಓಧಿಸೋ, ಅರಹಾ ಪನ ತದಭಾವಾ ಓಧಿರಹಿತೋತಿ **“ಅನೋಧಿಸೋ ಕಿಲೇಸಾನಂ ಪಹಾನಾ ಭಿಕ್ಖೂ”**ತಿ ವುತ್ತೋ। ಓಧಿ-ಸದ್ದೋ ವಾ ಏಕದೇಸೇ ನಿರುಳ್ಹೋತಿ ಸಬ್ಬಮಗ್ಗಾ ಸಬ್ಬಕಿಲೇಸಾ ಚ ಅರಹತಾ ಭಾವಿತಾ ಪಹೀನಾ ಚ “ಓಧೀ”ತಿ ನ ವುಚ್ಚನ್ತಿ। **ಪಹಾನಾತಿ** ಇದಞ್ಚ ನಿಬ್ಬಚನಂ ಭೇದನಪರಿಯಾಯವಸೇನ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

**ಸೇಕ್ಖೋತಿ**ಆದಿನಾ ಭಿಕ್ಖು-ಸದ್ದೇನ ವುಚ್ಚಮಾನಂ ಅತ್ಥಂ ಗುಣವಸೇನ ದಸ್ಸೇತಿ, ಹೇಟ್ಠಾ ಪನ “ಸಮಞ್ಞಾಯ ಪಟಿಞ್ಞಾಯಾ”ತಿ ಪಞ್ಞಾಯನವಸೇನ, “ಭಿಕ್ಖತೀ”ತಿಆದಿನಾ ನಿಬ್ಬಚನವಸೇನ ದಸ್ಸಿತೋ।

**ಸೇಕ್ಖೋ ಭಿಕ್ಖೂತಿ ಸತ್ತ ಸೇಕ್ಖಾ ಕಥಿತಾ, ಭಿನ್ನತ್ತಾ ಪಾಪಕಾನಂ…ಪೇ॰… ಭಿಕ್ಖೂತಿ ಖೀಣಾಸವೋವ ಕಥಿತೋತಿ** ಇದಂ ದ್ವಯಂ “ಸೇಕ್ಖೋತಿ ಪುಥುಜ್ಜನಕಲ್ಯಾಣಕೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಸತ್ತ ಅರಿಯಾ, ಭಿನ್ನತ್ತಾತಿ ಇಮಿನಾ ಪನ ಚತ್ತಾರೋ ಫಲಟ್ಠಾ”ತಿ ಇಮಿನಾ ದ್ವಯೇನ ನ ಸಮೇತಿ, ತದಿದಂ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯದಸ್ಸನಂ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। **“ಸೇಸಟ್ಠಾನೇಸು ಪುಥುಜ್ಜನಕಲ್ಯಾಣಕಾದಯೋ ಕಥಿತಾ”**ತಿ ವುತ್ತಂ, ನನು ಪಟಿಞ್ಞಾಯ ಭಿಕ್ಖುಸೀಲೋಪಿ ವುತ್ತೋತಿ? ವುತ್ತೋ, ನ ಪನ ಇಧಾಧಿಪ್ಪೇತೋ ಸಬ್ಬಪ್ಪಕಾರಜ್ಝಾನನಿಬ್ಬತ್ತಕಸ್ಸ ಅಧಿಪ್ಪೇತತ್ತಾ।

ಭಗವತೋ ವಚನಂ ಉಪಸಮ್ಪದಾಕಮ್ಮಕರಣಸ್ಸ ಕಾರಣತ್ತಾ ಠಾನಂ, ತದನುರೂಪಂ **ಠಾನಾರಹಂ,** ಅನೂನಞತ್ತಿಅನುಸ್ಸಾವನಂ ಉಪ್ಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ಚ ಅವುತ್ತನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

**೫೧೧. ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯತೋ ಸೀಲಂ** ಸಮಾದಾನವಿರತಿಅವೀತಿಕ್ಕಮನವಿರತಿಭಾವತೋತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಅನಭಿಜ್ಝಾದೀನಿ ಸನ್ಧಾಯ ಚೇತಸಿಕಸೀಲಸ್ಸ ಪರಿಯಾಯಸೀಲತಾ ವುತ್ತಾ। **ನಗರವಡ್ಢಕೀ** ವತ್ಥುವಿಜ್ಜಾಚರಿಯೋತಿ ವದನ್ತಿ। **ಚತುಬ್ಬಿಧೋ ಆಹಾರೋ** ಅಸಿತಾದೀನಿ, ಭಕ್ಖಿತಬ್ಬಭುಞ್ಜಿತಬ್ಬಲೇಹಿತಬ್ಬಚುಬಿತಬ್ಬಾನಿ ವಾ।

**ಪಾತಿಮೋಕ್ಖಸಂವರೇನ ಉಪೇತೋ** ಪಿಹಿತಿನ್ದ್ರಿಯೋ ಹೋತಿ ತಿಣ್ಣಂ ಸುಚರಿತಾನಂ ಇನ್ದ್ರಿಯಸಂವರಾಹಾರತ್ತಾ, ಪಾತಿಮೋಕ್ಖಸಂವರೋ ವಾ ಇನ್ದ್ರಿಯಸಂವರಸ್ಸ ಉಪನಿಸ್ಸಯೋ ಹೋತಿ। ಇತಿ ಪಾತಿಮೋಕ್ಖಸಂವರೇನ ಪಿಹಿತಿನ್ದ್ರಿಯೋ “ಪಾತಿಮೋಕ್ಖಸಂವರಸಂವುತೋ”ತಿ ವುತ್ತೋ। ಇಮಿನಾ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನ “ಸಂವುತೋ”ತಿ ಏತಸ್ಸ ಪಿಹಿತಿನ್ದ್ರಿಯೋತಿ ಅತ್ಥಮಾಹ। **ಪಾತಿಮೋಕ್ಖೇನ ಚ ಸಂವರೇನ ಚಾತಿ** ಇದಂ ಪಾತಿಮೋಕ್ಖತೋ ಅಞ್ಞಂ ಸೀಲಂ ಕಾಯಿಕಅವೀತಿಕ್ಕಮಾದಿಗ್ಗಹಣೇನ ಗಹಿತನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನ ವುತ್ತನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ದುತಿಯೋ ಪನತ್ಥೋ ದ್ವಿನ್ನಮ್ಪಿ ಏಕತ್ಥತಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತೋ।

**೫೧೩. ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ದುಸ್ಸೀಲ್ಯನ್ತಿ** ಇಮಿನಾ ಅಭಿಜ್ಝಾದಯೋ ಚ ಗಹಿತಾತಿ ಸನ್ಧಾಯಾಹ **“ಮನಸಾಪಿ ಆಚರತಿ ಏವ, ತಸ್ಮಾ ತಂ ದಸ್ಸೇತು”**ನ್ತಿ। **ತತ್ಥಾತಿ** ಕಾಯಿಕವೀತಿಕ್ಕಮಾದಿವಸೇನ ವುತ್ತೇಸು ಅನಾಚಾರೇಸು। **ಗರುಭಣ್ಡವಿಸ್ಸಜ್ಜನಮಾಪಜ್ಜತೀತಿ** ಥುಲ್ಲಚ್ಚಯಂ ಆಪಜ್ಜತೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ಅರೋಪಿಮೋತಿ** ಸಜ್ಜಿಕಭೂಮಿಯಂ ಉಟ್ಠಿತೋ ವುತ್ತೋ। **ಘಾತಿಕಮ್ಮ**ನ್ತಿ ಗರುಭಣ್ಡನ್ತರಭೂತಂ ಕಮ್ಮಂ। **ದಣ್ಡಕಮ್ಮ**ನ್ತಿ ಯಥಾವುತ್ತಂ ಹತ್ಥಕಮ್ಮಮಾಹ। ಸಿನಾಯನ್ತಿ ಏತೇನಾತಿ **ಸಿನಾನಂ,** ಚುಣ್ಣಾದಿ।

ಸಚ್ಚಾಲೀಕೇನ ಪಿಯವಾದೀ “ಚಾಟೂ”ತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ಚಾಟುಂ ಅತ್ತಾನಂ ಇಚ್ಛತೀತಿ ಚಾಟುಕಾಮೋ, ತಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಚಾಟುಕಮ್ಯತಾ**। **ಮುಗ್ಗಸೂಪಸ್ಸ ಅಪ್ಪವಿಸನಟ್ಠಾನಂ ನಾಮ ನತ್ಥಿ** ಸಬ್ಬಾಹಾರೇಹಿ ಅವಿರುದ್ಧತ್ತಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಪರಿಭಟತಿ ಧಾರೇತಿ,

ಪೋಸೇತಿ ವಾತಿ **ಪರಿಭಟೋ,** ಅಥ ವಾ ಪರಿವಾರಭೂತೋ ಭಟೋ ಸೇವಕೋ **ಪರಿಭಟೋ**।

**ಭಣ್ಡಾಗಾರಿಕಕಮ್ಮಂ** ಗಿಹೀನಂ ಕರಿಯಮಾನಂ ವುತ್ತಂ। ಪಿಣ್ಡತ್ಥಂ ಪಟಿಪಿಣ್ಡದಾನಂ, ಪಿಣ್ಡಂ ದತ್ವಾ ಪಟಿಪಿಣ್ಡಗ್ಗಹಣಂ ವಾ **ಪಿಣ್ಡಪಟಿಪಿಣ್ಡಂ**। ಸಙ್ಘಭೋಗಚೇತಿಯಭೋಗಾನಂ ಅಯೋನಿಸೋ ವಿಚಾರಣಂ **ಸಙ್ಘುಪ್ಪಾದಚೇತಿಯುಪ್ಪಾದಪಟ್ಠಪನಂ,** ಅತ್ತನೋ ಸನ್ತಕೇ ವಿಯ ಪಟಿಪಜ್ಜನನ್ತಿ ಕೇಚಿ।

**೫೧೪**. ಗಾವೋ ಚರನ್ತಿ ಏತ್ಥಾತಿ ಗೋಚರೋ, ಗೋಚರೋ ವಿಯಾತಿ **ಗೋಚರೋ,** ಅಭಿಣ್ಹಂ ಚರಿತಬ್ಬಟ್ಠಾನಂ। ಗಾವೋ ವಾ ಚಕ್ಖಾದೀನಿ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿ, ತೇಹಿ ಚರಿತಬ್ಬಟ್ಠಾನಂ **ಗೋಚರೋ**। ಅಯುತ್ತೋ ಗೋಚರೋ **ಅಗೋಚರೋತಿ** ತದಞ್ಞೋ ಯುತ್ತೋ "ಗೋಚರೋ"ತಿ ವುತ್ತೋ।

**ವಾ**-ಸದ್ದೋ ವಿಧುನನತ್ಥೋಪಿ ಹೋತೀತಿ ಕತ್ವಾ ಆಹ **"ವಿನಿದ್ಧುತಕಿಬ್ಬಿಸಾನಿ ವಾ"**ತಿ।

**೫೧೫**. ಅವರಾ ಪಚ್ಛಿಮಾ ಮತ್ತಾ ಏತೇಸನ್ತಿ **ಓರಮತ್ತಕಾನಿ**। **ಸಂಯಮಕರಣೀಯಾನೀತಿ** ಕಾಯವಾಚಾಸಂಯಮಮತ್ತೇನ ಕತ್ತಬ್ಬಪಟಿಕಮ್ಮಾನಿ, ವಿಕ್ಖಿಪಿತಬ್ಬಾನಿ ವಾ। "ಪುನ ನ ಏವಂ ಕರೋಮೀ"ತಿ ಚಿತ್ತೇನ ಸಂವರಮತ್ತೇನ, ಇನ್ದ್ರಿಯಸಂವರೇನೇವ ವಾ ಕರಣೀಯಾನಿ **ಸಂವರಕರಣೀಯಾನಿ**। ದಿವಿವಿಹಾರಜನಪದವಾಸೀ **ದಿವಿವಿಹಾರವಾಸೀ**। ಮನಸ್ಸ ಅಧಿಟ್ಠಾನಮೇವ **ಅಧಿಟ್ಠಾನಾವಿಕಮ್ಮಂ**। ದೇಸನಾ ಇಧ **"ವುಟ್ಠಾನಾವಿಕಮ್ಮ"**ನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾ। ತತ್ಥ "ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಕರಣೀಯಾನಿ ಮನಸಿಕಾರಪಟಿಬದ್ಧಾನೀ"ತಿ ವಚನತೋ ಪಾತಿಮೋಕ್ಖಸಂವರವಿಸುದ್ಧತ್ಥಂ ಅನತಿಕ್ಕಮನೀಯಾನಿ ಅನಾಪತ್ತಿಗಮನೀಯಾನಿ ವಜ್ಜಾನಿ ವುತ್ತಾನೀತಿ ಆಚರಿಯಸ್ಸ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। **ಚತುಬ್ಬಿಧಸ್ಸಾತಿ** ಅತ್ತಾನುವಾದಪರಾನುವಾದದಣ್ಡದುಗ್ಗತಿಭಯಸ್ಸ।

**೫೧೬**. "ಇಧ ಭಿಕ್ಖೂ"ತಿ ಭಿಕ್ಖು ಏವ ಅಧಿಪ್ಪೇತೋತಿ ಸನ್ಧಾಯ **"ಸೇಸಸಿಕ್ಖಾ ಪನ ಅತ್ಥುದ್ಧಾರವಸೇನ ಸಿಕ್ಖಾ-ಸದ್ದಸ್ಸ ಅತ್ಥದಸ್ಸನತ್ಥಂ ವುತ್ತಾ"**ತಿ ಆಹ। ಭಿಕ್ಖುಗ್ಗಹಣಂ ಪನ ಅಗ್ಗಪರಿಸಾಮುಖೇನ ಸಬ್ಬಜ್ಝಾನನಿಬ್ಬತ್ತಕಾನಂ ಚತುನ್ನಮ್ಪಿ ಪರಿಸಾನಂ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಕತಂ। ಗುಣತೋ ವಾ ಭಿಕ್ಖು ಅಧಿಪ್ಪೇತೋತಿ ಸಬ್ಬಾಪಿ ಸಿಕ್ಖಾ ಇಧಾಧಿಪ್ಪೇತಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। **ಸಬ್ಬೇನ ಸಿಕ್ಖಾಸಮಾದಾನೇನಾತಿ** ಏತ್ಥ ಯೇನ ಸಮಾದಾನೇನ ಸಬ್ಬಾಪಿ ಸಿಕ್ಖಾ ಸಮಾದಿನ್ನಾ ಹೋನ್ತಿ, ತಂ ಏಕಮ್ಪಿ ಸಬ್ಬಸಮಾದಾನಕಿಚ್ಚಕರತ್ತಾ ಸಬ್ಬಸಮಾದಾನಂ ನಾಮ ಹೋತಿ, ಅನೇಕೇಸು ಪನ ವತ್ತಬ್ಬಮೇವ ನತ್ಥಿ। **ಸಬ್ಬೇನ ಸಿಕ್ಖಿತಬ್ಬಾಕಾರೇನಾತಿ** ಅವೀತಿಕ್ಕಮದೇಸನಾವುಟ್ಠಾನವತ್ತಚರಣಾದಿಆಕಾರೇನ। ವೀತಿಕ್ಕಮನವಸೇನ ಸೇಸಸ್ಸಪಿ ನಿಸ್ಸೇಸತಾಕರಣಂ ಸನ್ಧಾಯ **"ಭಿನ್ನಸ್ಸಪೀ"**ತಿಆದಿಮಾಹ।

**೫೧೮**. ಆವರಣೀಯೇಹಿ ಚಿತ್ತಪರಿಸೋಧನಭಾವನಾ ಜಾಗರಿಯಾನುಯೋಗೋತಿ ಕತ್ವಾ ಆಹ **"ಭಾವನ"**ನ್ತಿ। **ಸುಪ್ಪಪರಿಗ್ಗಾಹಕನ್ತಿ** "ಸುಪ್ಪಪರಿಗ್ಗಾಹಕಂ ನಾಮ ಇದಂ ಇತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಇತೋ ಪರಞ್ಚ ನತ್ಥಿ, ಅಯಮೇತಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿಆದಿನಾ ಪರಿಗ್ಗಾಹಕಂ।

**೫೨೦-೫೨೧**. **ಯುತ್ತೋತಿ** ಆರಮ್ಭಮಾನೋ। ಸಾತಚ್ಚಂ ನೇಪಕ್ಕಞ್ಚ ಪವತ್ತಯಮಾನೋ ಜಾಗರಿಯಾನುಯೋಗಂ ಅನುಯುತ್ತೋ ಹೋತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧಂ ದಸ್ಸೇತಿ।

**೫೨೨**. **ಲೋಕಿಯಾಯಪಿ...ಪೇ॰... ಆಹಾತಿ** ಇದಂ ವಿಪಸ್ಸನಾಭಾವನಾಯ ಸತಿಪಟ್ಠಾನಾದಯೋ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಆರಮ್ಮಣೇ ಸಹ ನಪ್ಪವತ್ತನ್ತಿ, ಪವತ್ತಮಾನಾನಿಪಿ ಇನ್ದ್ರಿಯಬಲಾನಿ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗೇಸ್ವೇವ ಅನ್ತೋಗಧಾನಿ ಹೋನ್ತಿ। ಪೀತಿಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಗ್ಗಹಣೇನ ಹಿ ತದುಪನಿಸ್ಸಯಭೂತಂ ಸದ್ಧಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಸದ್ಧಾಬಲಞ್ಚ ಗಹಿತಮೇವ ಹೋತಿ "ಸದ್ಧೂಪನಿಸಂ ಪಾಮೋಜ್ಜ"ನ್ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೨೩) ವುತ್ತತ್ತಾ। ಮಗ್ಗಙ್ಗಾನಿ ಪಞ್ಚೇವ ವಿಪಸ್ಸನಾಕ್ಖಣೇ ಪವತ್ತನ್ತೀತಿ ಇಮಮತ್ಥಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

**೫೨೩**. ಸಮನ್ತತೋ, ಸಮ್ಮಾ, ಸಮಂ ವಾ ಸಾತ್ಥಕಾದಿಪಜಾನನಂ ಸಮ್ಪಜಾನಂ, ತದೇವ **ಸಮ್ಪಜಞ್ಞಂ**। **ತೇನಾತಿ** ಸತಿಸಮ್ಪಯುತ್ತತ್ತಾ ಏವ ಉದ್ದೇಸೇ ಅವುತ್ತಾಪಿ ಸತಿ ನಿದ್ದೇಸೇ "ಸತೋ"ತಿ ಇಮಿನಾ ವುತ್ತಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

ಸಾತ್ಥಕಾನಂ ಅಭಿಕ್ಕಮಾದೀನಂ ಸಮ್ಪಜಾನನಂ **ಸಾತ್ಥಕಸಮ್ಪಜಞ್ಞಂ**। **ಏವಂ ಸಪ್ಪಾಯಸಮ್ಪಜಞ್ಞಂ**। ಅಭಿಕ್ಕಮಾದೀಸು ಪನ ಭಿಕ್ಖಾಚಾರಗೋಚರೇ ಅಞ್ಞತ್ಥಾಪಿ ಚ ಪವತ್ತೇಸು ಅವಿಜಹಿತೇ ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಸಙ್ಖಾತೇ ಗೋಚರೇ ಸಮ್ಪಜಞ್ಞಂ **ಗೋಚರಸಮ್ಪಜಞ್ಞಂ**। ಅಭಿಕ್ಕಮಾದೀಸು ಅಸಮ್ಮುಯ್ಹನಮೇವ ಸಮ್ಪಜಞ್ಞಂ **ಅಸಮ್ಮೋಹಸಮ್ಪಜಞ್ಞಂ**।

**ದ್ವೇ ಕಥಾತಿ** ವಚನಕರಣಾಕರಣಕಥಾ ನ ಕಥಿತಪುಬ್ಬಾ। ವಚನಂ ಕರೋಮಿ ಏವ, ತಸ್ಮಾ ಸುಬ್ಬಚತ್ತಾ ಪಟಿವಚನಂ ದೇಮೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಸೀಸೇನೇವಾತಿ** ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಗ್ಗೇನೇವ, ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಂ ಪಧಾನಂ ಕತ್ವಾ ಏವಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ತೇನ "ಪತ್ತಮ್ಪಿ ಅಚೇತನ"ನ್ತಿಆದಿನಾ ವಕ್ಖಮಾನಂ ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಂ, ಯಥಾಪರಿಹರಿಯಮಾನಂ ವಾ ಅವಿಜಹಿತ್ವಾತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। "ತಸ್ಮಾ"ತಿ ಏತಸ್ಸ "ಧಮ್ಮಕಥಾ ಕಥೇತಬ್ಬಾಯೇವಾತಿ ವದನ್ತೀ"ತಿ ಏತೇನ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। **ಭಯೇತಿ** ಪರಚಕ್ಕಾದಿಭಯೇ।

**ಅವಸೇಸಟ್ಠಾನೇತಿ** ಯಾಗುಅಗ್ಗಹಿತಟ್ಠಾನೇ। **ಠಾನಚಙ್ಕಮನಮೇವಾತಿ** ಅಧಿಟ್ಠಾತಬ್ಬಿರಿಯಾಪಥವಸೇನ ವುತ್ತಂ, ನ ಭೋಜನಾದಿಕಾಲೇ ಅವಸ್ಸಂ ಕತ್ತಬ್ಬನಿಸಜ್ಜಾಯಪಿ ಪಟಿಕ್ಖೇಪವಸೇನ।

**ಥೇರೋ ದಾರುಚೀರಿಯೋ** –

> "ತಸ್ಮಾತಿಹ ತೇ, ಬಾಹಿಯ, ಏವಂ ಸಿಕ್ಖಿತಬ್ಬಂ। ದಿಟ್ಠೇ ದಿಟ್ಠಮತ್ತಂ ಭವಿಸ್ಸತಿ, ಸುತೇ ಮುತೇ ವಿಞ್ಞಾತೇ। ಯತೋ ಖೋ ತೇ, ಬಾಹಿಯ, ದಿಟ್ಠೇ ದಿಟ್ಠಮತ್ತಂ ಭವಿಸ್ಸತಿ, ಸುತೇ ಮುತೇ ವಿಞ್ಞಾತೇ ವಿಞ್ಞಾತಮತ್ತಂ ಭವಿಸ್ಸತಿ, ತತೋ ತ್ವಂ, ಬಾಹಿಯ, ನ ತೇನ, ಯತೋ ತ್ವಂ, ಬಾಹಿಯ, ನ ತೇನ। ತತೋ ತ್ವಂ, ಬಾಹಿಯ, ನ ತತ್ಥ, ಯತೋ ತ್ವಂ, ಬಾಹಿಯ, ನ ತತ್ಥ। ತತೋ ತ್ವಂ, ಬಾಹಿಯ, ನೇವಿಧ ನ ಹುರಂ ನ ಉಭಯಮನ್ತರೇನ। ಏಸೇವನ್ತೋ ದುಕ್ಖಸ್ಸಾ"ತಿ (ಉದಾ॰ ೧೦) –

ಏತ್ತಕೇನ ಅರಹತ್ತಂ ಸಚ್ಛಾಕಾಸಿ।

ಖಾಣುಆದಿಪರಿಹರಣತ್ಥಂ, ಪತಿಟ್ಠಿತಪಾದಪರಿಹರಣತ್ಥಂ ವಾ ಪಸ್ಸೇನ ಹರಣಂ **ವೀತಿಹರಣ**ನ್ತಿ ವದನ್ತಿ। ಯಾವ ಪತಿಟ್ಠಿತಪಾದೋ, ತಾವ ಆಹರಣಂ **ಅತಿಹರಣಂ,** ತತೋ ಪರಂ ಹರಣಂ **ವೀತಿಹರಣ**ನ್ತಿ ಅಯಂ ವಾ ಏತೇಸಂ ವಿಸೇಸೋ। **ಅವೀಚಿ**ನ್ತಿ ನಿರನ್ತರಂ।

**ಪಠಮಜವನೇಪಿ...ಪೇ॰... ನ ಹೋತೀತಿ** ಇದಂ ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣವೀಥಿಯಂ ಇತ್ಥಿಪುರಿಸೋತಿ ರಜ್ಜನಾದೀನಂ ಅಭಾವಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ। ತತ್ಥ ಹಿ ಆವಜ್ಜನವೋಟ್ಠಬ್ಬನಾನಂ ಅಯೋನಿಸೋ ಆವಜ್ಜನವೋಟ್ಠಬ್ಬನವಸೇನ ಇಟ್ಠೇ ಇತ್ಥಿರೂಪಾದಿಮ್ಹಿ ಲೋಭೋ, ಅನಿಟ್ಠೇ ಚ ಪಟಿಘೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಮನೋದ್ವಾರೇ ಪನ ಇತ್ಥಿಪುರಿಸೋತಿ ರಜ್ಜನಾದಿ ಹೋತಿ, ತಸ್ಸ ಪಞ್ಚದ್ವಾರಜವನಂ ಮೂಲಂ, ಯಥಾವುತ್ತಂ ವಾ ಸಬ್ಬಂ ಭವಙ್ಗಾದಿ। ಏವಂ ಮನೋದ್ವಾರಜವನಸ್ಸ ಮೂಲವಸೇನ **ಮೂಲಪರಿಞ್ಞಾ** ವುತ್ತಾ। **ಆಗನ್ತುಕತಾವಕಾಲಿಕತಾ** ಪನ ಪಞ್ಚದ್ವಾರಜವನಸ್ಸೇವ ಅಪುಬ್ಬತಿತ್ತರತಾವಸೇನ। **ಮಣಿಸಪ್ಪೋ** ಸೀಹಳದೀಪೇ ವಿಜ್ಜಮಾನಾ ಏಕಾ ಸಪ್ಪಜಾತೀತಿ ವದನ್ತಿ। **ಚಲನ**ನ್ತಿ ಕಮ್ಪನಂ।

**ಅತಿಹರತೀತಿ** ಯಾವ ಮುಖಾ ಆಹರತಿ। **ವೀತಿಹರತೀತಿ** ತತೋ ಯಾವ ಕುಚ್ಛಿ, ತಾವ ಹರತಿ, ಕುಚ್ಛಿಗತಂ ವಾ ಪಸ್ಸತೋ ಹರತಿ। **ಅಲ್ಲತ್ತಞ್ಚ ಅನುಪಾಲೇತೀತಿ** ವಾಯುಆದೀಹಿ ಅತಿವಿಸೋಸನಂ ಯಥಾ ನ ಹೋತಿ, ತಥಾ ಪಾಲೇತಿ। **ಆಭುಜತೀತಿ** ಪರಿಯೇಸನಜ್ಝೋಹರಣಜಿಣ್ಣಾಜಿಣ್ಣತಾದಿಂ ಆವಜ್ಜೇತಿ, ವಿಜಾನಾತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ತಂತಂವಿಜಾನನನಿಪ್ಫಾದಕೋಯೇವ ಹಿ ಪಯೋಗೋ

“**ಸಮ್ಮಾಪಯೋಗೋ**”ತಿ ವುತ್ತೋತಿ। ಅಥ ವಾ “ಸಮ್ಮಾಪಟಿಪತ್ತಿಮಾಗಮ್ಮ ಅಬ್ಭನ್ತರೇ ಅತ್ತಾ ನಾಮ ಕೋಚಿ ಭುಜನಕೋ ನತ್ಥೀ”ತಿಆದಿನಾ ವಿಜಾನನಂ **ಆಭುಜನಂ**।

**ಅಟ್ಟಾನೇ**ತಿ ಮನುಸ್ಸಾಮನುಸ್ಸಪರಿಗ್ಗಹಿತೇ ಅಯುತ್ತೇ ಠಾನೇ ಖೇತ್ತದೇವಾಯತನಾದಿಕೇ। **ತುಮ್ಬತೋ** ವೇಳುನಾಳಿಆದಿಉದಕಭಾಜನತೋ। **ತನ್ತಿ** ಛಡ್ಡಿತಂ ಉದಕಂ।

**ಗತೇತಿ ಗಮನೇ**ತಿ ಪುಬ್ಬೇ ಅಭಿಕ್ಕಮಪಟಿಕ್ಕಮಗ್ಗಹಣೇನ ಗಮನೇಪಿ ಪುರತೋ ಪಚ್ಛತೋ ಚ ಕಾಯಸ್ಸ ಅತಿಹರಣಂ ವುತ್ತನ್ತಿ ಇಧ ಗಮನಮೇವ ಗಹಿತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ, ವಕ್ಖಮಾನೋ ವಾ ಏತೇಸಂ ವಿಸೇಸೋ।

**ಏತ್ತಕೇನಾ**ತಿ ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಂ ಅವಿಸ್ಸಜ್ಜೇತ್ವಾ ಚತುನ್ನಂ ಇರಿಯಾಪಥಾನಂ ಪವತ್ತನವಚನಮತ್ತೇನ ಗೋಚರಸಮ್ಪಜಞ್ಞಂ ನ ಪಾಕಟಂ ಹೋತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಏವಂ ಪನ ಸುತ್ತೇ ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಂ ಅವಿಭೂತಂ ಹೋತೀ**ತಿ ಚಙ್ಕಮನಟ್ಠಾನನಿಸಜ್ಜಾಸು ಏವ ಪವತ್ತೇ ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹನ್ತಸ್ಸ ಸುತ್ತೇ ಪವತ್ತಾ ಅಪಾಕಟಾ ಹೋನ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಕಾಯಾದಿಕಿರಿಯಾಮಯತ್ತಾ ಆವಜ್ಜನಕಿರಿಯಾಸಮುಟ್ಠಿತತ್ತಾ ಚ ಜವನಂ, ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ವಾ ಛದ್ವಾರಪ್ಪವತ್ತಂ **ಕಿರಿಯಾಮಯಪವತ್ತಂ** ನಾಮ, ದುತಿಯಜ್ಝಾನಂ ವಚೀಸಙ್ಖಾರವಿರಹಾ “ತುಣ್ಹೀಭಾವೋ”ತಿ ವುಚ್ಚತಿ।

೫೧೮. **ಉಪಾಸನಟ್ಠಾನ**ನ್ತಿ ಇಸ್ಸಾಸಾನಂ ವಿಯ ಉಪಾಸನಸ್ಸ ಸಿಕ್ಖಾಯೋಗಕರಣಸ್ಸ ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಉಪಾಸನಸ್ಸ ಠಾನನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ತಮೇವ ಹಿ ಅತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇತುಂ “**ಯೋಗಪಥ**”ನ್ತಿ ಆಹಾತಿ। **ಸೀಸಂ ಧೋವತೀ**ತಿ ಇಚ್ಛಾದಾಸಬ್ಯಾ ಭುಜಿಸ್ಸತಂ ಞಾಪಯತಿ, ಮಿಚ್ಛಾಪಟಿಪನ್ನೇಹಿ ವಾ ಪಕ್ಖಿತ್ತಂ ಅಯಸರಜಂ ಧೋವತಿ।

೫೧೯. **ವಿನಯಪರಿಯಾಯೇನ** ಅದಿನ್ನಾದಾನಪಾರಾಜಿಕೇ ಆಗತಂ। **ಸುತ್ತನ್ತಪರಿಯಾಯೇನ** ಆರಞ್ಞಕಸಿಕ್ಖಾಪದೇ “ಪಞ್ಚಧನುಸತಿಕಂ ಪಚ್ಛಿಮ”ನ್ತಿ ಆಗತಂ ಆರಞ್ಞಿಕಂ ಭಿಕ್ಖುಂ ಸನ್ಧಾಯ। ನ ಹಿ ಸೋ ವಿನಯಪರಿಯಾಯಿಕೇ ಅರಞ್ಞೇ ವಸನತೋ “ಆರಞ್ಞಕೋ ಪನ್ತಸೇನಾಸನೋ”ತಿ ಸುತ್ತೇ ವುತ್ತೋತಿ।

೫೨೦. **“ನಿತುಮ್ಬ”ನ್ತಿಪಿ “ನದೀಕುಞ್ಜ”ನ್ತಿಪಿ ಯಂ ವದನ್ತಿ,** ತಂ ಕನ್ದರನ್ತಿ ಅಪಬ್ಬತಪದೇಸೇಪಿ ವಿದುಗ್ಗನದೀನಿವತ್ತನಪದೇಸಂ **ಕನ್ದರ**ನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತಿ।

೫೨೧. **ಭಾಜೇತ್ವಾ ದಸ್ಸಿತ**ನ್ತಿ ಏತೇನ ಭಾಜೇತಬ್ಬತಂ ಅನ್ತೇ ನಿದ್ದೇಸಸ್ಸ ಕಾರಣಂ ದಸ್ಸೇತಿ।

೫೨೨. ರಹಸ್ಸ ಕಿರಿಯಾ ರಹಸ್ಸಂ, ತಂ ಅರಹತಿ ತಸ್ಸ ಯೋಗ್ಗನ್ತಿ **ರಾಹಸ್ಸೇಯ್ಯಕಂ**। ವಿಚಿತ್ತಾ ಹಿ ತದ್ಧಿತಾತಿ। ರಹಸಿ ವಾ ಸಾಧು ರಹಸ್ಸಂ, ತಸ್ಸ ಯೋಗ್ಗಂ **ರಾಹಸ್ಸೇಯ್ಯಕಂ**।

೫೨೭. **ಪಣಿಹಿತೋ**ತಿ ಸುಟ್ಠು ಠಪಿತೋ।

೫೨೮. **ಪರಿಗ್ಗಹಿತನಿಯ್ಯಾನ**ನ್ತಿ ಪರಿಗ್ಗಹಿತನಿಯ್ಯಾನಸಭಾವಂ, ಕಾಯಾದೀಸು ಸುಟ್ಠು ಪವತ್ತಿಯಾ ನಿಯ್ಯಾನಸಭಾವಯುತ್ತನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಕಾಯಾದಿಪರಿಗ್ಗಹಣಂ ಞಾಣಂ ವಾ ಪರಿಗ್ಗಹೋ, ತಂ-ಸಮ್ಪಯುತ್ತತಾಯ ಪರಿಗ್ಗಹಿತಂ ನಿಯ್ಯಾನಭೂತಂ ಉಪಟ್ಠಾನಂ ಕತ್ವಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

೫೪೧-೫೪೩. **ವಿಕಾರಪ್ಪತ್ತಿಯಾ**ತಿ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ವಿಕಾರಾಪತ್ತಿಭಾವೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಸಬ್ಬಸಙ್ಗಾಹಿಕವಸೇನಾ**ತಿ ಸತ್ತಸಙ್ಖಾರಗತಸಬ್ಬಕೋಧಸಙ್ಗಾಹಿಕವಸೇನ। ಸಬ್ಬಸಙ್ಗಹಣಞ್ಚ ಸಮುಚ್ಛೇದಪ್ಪಹಾನಸ್ಸಪಿ ಅಧಿಪ್ಪೇತತ್ತಾ ಕತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

**೫೪೬. ಇದಂ ಸನ್ಧಾಯಾತಿ** “ದ್ವೇ ಧಮ್ಮಾ”ತಿ ಸನ್ಧಾಯ। ಏಕವಚನೇನ “ಥಿನಮಿದ್ಧ”ನ್ತಿ ಉದ್ದಿಸಿತ್ವಾಪಿ ನಿದ್ದೇಸೇ “ಸನ್ತಾ”ತಿ **ವಚನಭೇದೋ,** ಬಹುವಚನಂ ಕತನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। **ನಿರೋಧಸನ್ತತಾಯಾತಿ** ವಚನಂ ಅಙ್ಗಸನ್ತತಾಯ, ಸಭಾವಸನ್ತತಾಯ ವಾ ಸನ್ತತಾನಿವಾರಣತ್ಥಂ।

**೫೫೦.** ಥಿನಮಿದ್ಧವಿಕಾರವಿರಹಾ ತಪ್ಪಟಿಪಕ್ಖಸಞ್ಞಾ **ಆಲೋಕಸಞ್ಞಾ** ನಾಮ ಹೋತಿ। ತೇನೇವ ವುತ್ತಂ “ಅಯಂ ಸಞ್ಞಾ ಆಲೋಕಾ ಹೋತೀ”ತಿ।

**೫೫೩.** “ವನ್ತತ್ತಾ ಮುತ್ತತ್ತಾ”ತಿಆದೀನಿ, “ಆಲೋಕಾ ಹೋತೀ”ತಿಆದೀನಿ ಚ **“ಚತ್ತತ್ತಾತಿಆದೀನೀ”**ತಿ ವುತ್ತಾನಿ। **ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ವಾ ದ್ವಿನ್ನಮ್ಪಿ ನಿದ್ದೇಸಪದಾನಿ ಸಙ್ಗಹೇತ್ವಾ ತತ್ಥ ಯಾನಿ ಯೇಸಂ ವೇವಚನಾನಿ, ತಾನೇವ ಸನ್ಧಾಯ **“ಅಞ್ಞಮಞ್ಞವೇವಚನಾನೀ”**ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। **ಪಟಿಮುಞ್ಚತೋತಿ** ಏತೇನ ಸಾರಮ್ಭಂ ಅಭಿಭವಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ನಿರಾವರಣಾ ಹುತ್ವಾ ಆಭುಜತಿ ಸಮ್ಪಜಾನಾತೀತಿ **ನಿರಾವರಣಾಭೋಗಾ,** ತಂಸಭಾವತ್ತಾ **ವಿವಟಾ।**

**೫೫೬.** “ವಿಕಾಲೋ ನು ಖೋ, ನ ನು ಖೋ”ತಿ ಅನಿಚ್ಛಯತಾಯ ಕತವತ್ಥುಜ್ಝಾಚಾರಮೂಲಕೋ ವಿಪ್ಪಟಿಸಾರೋ **ವತ್ಥುಜ್ಝಾಚಾರೋ** ಕಾರಣವೋಹಾರೇನ ವುತ್ತೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

**೫೬೧. ಕಿಲಿಸ್ಸನ್ತೀತಿ** ಕಿಲೇಸೇನ್ತೀತಿ ಅತ್ಥಂ ವದನ್ತಿ, ಸದರಥಭಾವೇನ ಸಯಮೇವ ವಾ ಕಿಲಿಸ್ಸನ್ತಿ। ನ ಹಿ ತೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾ ಕಿಲೇಸರಹಿತಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೀತಿ।

**೫೬೪. ಇಧೇವ** ಚ ವಿಭಙ್ಗೇ “ಉಪೇತೋ ಹೋತೀ”ತಿಆದಿ **ತತ್ಥ ತತ್ಥ ವುತ್ತಮೇವ।**

**೫೮೮. ನಿದ್ದೇಸವಸೇನಾತಿ** “ತತ್ಥ ಕತಮಾ ಉಪೇಕ್ಖಾ? ಯಾ ಉಪೇಕ್ಖಾ”ತಿಆದಿನಿದ್ದೇಸವಸೇನ। “ಇಮಾಯ ಉಪೇಕ್ಖಾಯ ಉಪೇತೋ ಹೋತೀ”ತಿಆದಿ **ಪಟಿನಿದ್ದೇಸವಸೇನಾತಿ** ವದನ್ತಿ। “ತತ್ಥ ಕತಮಾ…ಪೇ॰… ಇಮಾಯ ಉಪೇಕ್ಖಾಯ ಉಪೇತೋ ಹೋತೀ”ತಿ ಏತೇನ ಪುಗ್ಗಲೋ ನಿದ್ದಿಟ್ಠೋ ಹೋತಿ, “ಸಮುಪೇತೋ”ತಿಆದಿನಾ ಪಟಿನಿದ್ದಿಟ್ಠೋ। ಯಾವ ವಾ “ಸಮನ್ನಾಗತೋ”ತಿ ಪದಂ, ತಾವ ನಿದ್ದಿಟ್ಠೋ, “ತೇನ ವುಚ್ಚತಿ ಉಪೇಕ್ಖಕೋ”ತಿ ಇಮಿನಾ ಪಟಿನಿದ್ದಿಟ್ಠೋತಿ ತೇಸಂ ವಸೇನ ನಿದ್ದೇಸಪಟಿನಿದ್ದೇಸಾ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ। **ಪಕಾರೇನಾತಿ** ಉಪೇಕ್ಖಾಯ “ಉಪೇಕ್ಖನಾ”ತಿಆದಿಧಮ್ಮಪ್ಪಕಾರೇನ “ಉಪೇತೋ ಸಮುಪೇತೋ”ತಿಆದಿಪುಗ್ಗಲಪ್ಪಕಾರೇನ ಚ ಉಪೇಕ್ಖಕಸದ್ದಸ್ಸ ಅತ್ಥಂ ಠಪೇನ್ತೋ **ಪಟ್ಠಪೇನ್ತಿ।** “ಉಪೇಕ್ಖಾ”ತಿ ಏತಸ್ಸ ಅತ್ಥಸ್ಸ “ಉಪೇಕ್ಖನಾ”ತಿ **ಕಾರಣಂ।** ಉಪೇಕ್ಖನಾವಸೇನ ಹಿ ಉಪೇಕ್ಖಾತಿ। ತಥಾ “ಉಪೇತೋ ಸಮುಪೇತೋ”ತಿ ಏತೇಸಂ “ಉಪಾಗತೋ ಸಮುಪಾಗತೋ”ತಿ **ಕಾರಣನ್ತಿ** ಏವಂ ಧಮ್ಮಪುಗ್ಗಲವಸೇನ **ತಸ್ಸ ತಸ್ಸತ್ಥಸ್ಸ ಕಾರಣಂ ದಸ್ಸೇನ್ತಾ ವಿವರನ್ತಿ,** “ಉಪೇಕ್ಖಕೋ”ತಿ ಇಮಸ್ಸೇವ ವಾ ಅತ್ಥಸ್ಸ “ಇಮಾಯ ಉಪೇಕ್ಖಾಯ ಉಪೇತೋ ಹೋತೀ”ತಿಆದಿನಾ **ಕಾರಣಂ ದಸ್ಸೇನ್ತಾ।** “ಉಪೇಕ್ಖನಾ ಅಜ್ಝುಪೇಕ್ಖನಾ ಸಮುಪೇತೋ”ತಿಆದಿನಾ ಬ್ಯಞ್ಜನಾನಂ ವಿಭಾಗಂ **ದಸ್ಸೇನ್ತಾ ವಿಭಜನ್ತಿ।** ಉಪೇಕ್ಖಕ-ಸದ್ದನ್ತೋಗಧಾಯ ವಾ ಉಪೇಕ್ಖಾಯ ತಸ್ಸೇವ ಚ ಉಪೇಕ್ಖಕ-ಸದ್ದಸ್ಸ ವಿಸುಂ ಅತ್ಥವಚನಂ “ಯಾ ಉಪೇಕ್ಖಾ ಉಪೇಕ್ಖನಾ”ತಿಆದಿನಾ, “ಇಮಾಯ ಉಪೇಕ್ಖಾಯ ಉಪೇತೋ ಹೋತೀ”ತಿಆದಿನಾ ಚ **ಬ್ಯಞ್ಜನವಿಭಾಗೋ।** ಸಬ್ಬಥಾ ಅಞ್ಞಾತತಾ **ನಿಕುಜ್ಜಿತಭಾವೋ,** ಕೇನಚಿ ಪಕಾರೇನ ವಿಞ್ಞಾತೇಪಿ ನಿರವಸೇಸಪರಿಚ್ಛಿನ್ದನಾಭಾವೋ **ಗಮ್ಭೀರಭಾವೋ।**

**೬೦೧. ಉಪರಿಭೂಮಿಪ್ಪತ್ತಿಯಾತಿ** ಇದಂ “ರೂಪಸಞ್ಞಾನಂ ಸಮತಿಕ್ಕಮಾ”ತಿ ಏತ್ಥೇವ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾಯತನಾದೀನಿಪಿ ವಾ ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಾದೀನಂ ಉಪರಿಭೂಮಿಯೋತಿ ಸಬ್ಬತ್ಥಾಪಿ ನ ನ ಯುಜ್ಜತಿ।

೬೧೦. ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾಯತನನಿದ್ದೇಸೇ “ಅನನ್ತಂ ವಿಞ್ಞಾಣನ್ತಿ ತಂಯೇವ ಆಕಾಸಂ ವಿಞ್ಞಾಣೇನ ಫುಟಂ ಮನಸಿ ಕರೋತಿ ಅನನ್ತಂ ಫರತಿ, ತೇನ ವುಚ್ಚತಿ ಅನನ್ತಂ ವಿಞ್ಞಾಣ”ನ್ತಿ ಏತ್ಥ **ವಿಞ್ಞಾಣೇನಾತಿ** ಏತಂ ಉಪಯೋಗತ್ಥೇ ಕರಣವಚನಂ, ತಂಯೇವ ಆಕಾಸಂ ಫುಟಂ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಮನಸಿ ಕರೋತೀತಿ ಕಿರ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ವುತ್ತಂ। ಅಯಂ ವಾ ಏತಸ್ಸ ಅತ್ಥೋ - ತಂಯೇವ ಆಕಾಸಂ ಫುಟಂ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾಯತನವಿಞ್ಞಾಣೇನ ಮನಸಿ ಕರೋತೀತಿ। ಅಯಂ ಪನತ್ಥೋ ಯುತ್ತೋ - ತಂಯೇವ ಆಕಾಸಂ ವಿಞ್ಞಾಣೇನ ಫುಟಂ ತೇನ ಗಹಿತಾಕಾರಂ ಮನಸಿ ಕರೋತಿ, ಏವಂ ತಂ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಅನನ್ತಂ ಫರತೀತಿ। ಯಞ್ಹಿ ಆಕಾಸಂ ಪಠಮಾರುಪ್ಪಸಮಙ್ಗೀ ವಿಞ್ಞಾಣೇನ ಅನನ್ತಂ ಫರತಿ, ತಂ ಫರಣಾಕಾರಸಹಿತಮೇವ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಮನಸಿಕರೋನ್ತೋ ದುತಿಯಾರುಪ್ಪಸಮಙ್ಗೀ ಅನನ್ತಂ ಫರತೀತಿ ವುಚ್ಚತೀತಿ।

೬೧೫. **ತಂಯೇವ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಅಭಾವೇತೀತಿ** ಯಂ ಪುಬ್ಬೇ “ಅನನ್ತಂ ವಿಞ್ಞಾಣ”ನ್ತಿ ಮನಸಿ ಕತಂ, ತಂಯೇವಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ತಸ್ಸೇವ ಹಿ ಆರಮ್ಮಣಭೂತಂ ಪಠಮೇನ ವಿಯ ರೂಪನಿಮಿತ್ತಂ ತತಿಯೇನಾರುಪ್ಪೇನ ಅಭಾವೇತೀತಿ।

ನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

### ೨. ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ

೬೨೩. ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯೇ ಪಞ್ಚಕನಯದಸ್ಸನೇ “ಪಞ್ಚ ಝಾನಾನೀ”ತಿ ಚ, “ತತ್ಥ ಕತಮಂ ಪಠಮಂ ಝಾನ”ನ್ತಿ ಚ ಆದಿನಾ ಉದ್ಧಟಂ। ಉದ್ಧಟಾನಂಯೇವ ಚತುನ್ನಂ ಪಠಮತತಿಯಚತುತ್ಥಪಞ್ಚಮಜ್ಝಾನಾನಂ ದಸ್ಸನತೋ, ದುತಿಯಸ್ಸೇವ ವಿಸೇಸದಸ್ಸನತೋ ಚ।

ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

### ೩. ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಣ್ಣನಾ

೬೪೦. **ಲೋಕುತ್ತರಾಪನೇತ್ಥಾತಿ** ಏತೇಸು ತೀಸುಝಾನೇಸು “ಲೋಕುತ್ತರಾ ಸಿಯಾ ಅಪ್ಪಮಾಣಾರಮ್ಮಣಾ”ತಿ ಏವಂ ಕೋಟ್ಠಾಸಿಕಾ ಪನ ಮಗ್ಗಕಾಲೇ, ಫಲಕಾಲೇ ವಾ ಲೋಕುತ್ತರಭೂತಾ ಏವಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಾಕಾಸಕಸಿಣಾಲೋಕಕಸಿಣಾನಾಪಾನಬ್ರಹ್ಮವಿಹಾರಚತುತ್ಥಾನಿ **ಸಬ್ಬತ್ಥಪಾದಕಚತುತ್ಥೇ** ಸಙ್ಗಹಿತಾನೀತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾನಿ।

**ಬುದ್ಧಪಚ್ಚೇಕಬುದ್ಧಖೀಣಾಸವಾ ಮಗ್ಗಂ ಭಾವಯಿಂಸು, ಫಲಂ ಸಚ್ಛಿಕರಿಂಸೂತಿ, ಭಾವೇಸ್ಸನ್ತಿ ಸಚ್ಛಿಕರಿಸ್ಸನ್ತೀತಿ** ಚ ಹೇಟ್ಠಿಮಮಗ್ಗಫಲಾನಂ ವಸೇನ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಕುಸಲತೋ ತೇರಸಸು ಹಿ ಚತುತ್ಥೇಸು ಅಯಂ ಕಥಾ ಪವತ್ತಾ, ನ ಚ ಕುಸಲಚತುತ್ಥೇನ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗಫಲಾನಿ ದಟ್ಠುಂ ಸಕ್ಕೋತಿ।

“ಕಿರಿಯತೋ ತೇರಸನ್ನ”ನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಲೋಕುತ್ತರಚತುತ್ಥಂ ಕಿರಿಯಂ ನತ್ಥೀತಿ “ದ್ವಾದಸನ್ನ”ನ್ತಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ, ಕುಸಲತೋ ವಾ ತೇರಸಸು ಸೇಕ್ಖಫಲಚತುತ್ಥಂ ಅನ್ತೋಗಧಂ ಕತ್ವಾ “ಕಿರಿಯತೋ ತೇರಸನ್ನ”ನ್ತಿ ಅಸೇಕ್ಖಚತುತ್ಥೇನ ಸಹ ವದತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಸಬ್ಬತ್ಥಪಾದಕಞ್ಚೇತ್ಥ ಖೀಣಾಸವಾನಂ ಯಾನಿ ಅಭಿಞ್ಞಾದೀನಿ ಸನ್ತಿ, ತೇಸಂ ಸಬ್ಬೇಸಂ ಪಾದಕತ್ತಾ **ಸಬ್ಬತ್ಥಪಾದಕ**ನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ನ ಹಿ ತೇಸಂ ವಟ್ಟಂ ಅತ್ಥೀತಿ। ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಾಕಾಸಕಸಿಣಚತುತ್ಥಾದೀನಿ ವಿಯ ವಾ ನವತ್ತಬ್ಬತಾಯ ಸಬ್ಬತ್ಥಪಾದಕಸಮಾನತ್ತಾ **ಸಬ್ಬತ್ಥಪಾದಕತಾ** ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

**ಮನೋಸಞ್ಚಾರಾ** ನಾಮ ಸಞ್ಞಾವೇದನಾ, ಚತ್ತಾರೋಪಿ ವಾ ಖನ್ಧಾ। **ನಿಮಿತ್ತಂ ಆರಬ್ಭಾ**ತಿ ಏತ್ಥ "ನಿಮಿತ್ತಂ ನಿಬ್ಬಾನಞ್ಚಾ"ತಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ।

"ಅಜ್ಝತ್ತೋ ಧಮ್ಮೋ ಅಜ್ಝತ್ತಸ್ಸ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೨.೨೦.೨೮) ಏತ್ಥ "ಅಜ್ಝತ್ತಾ ಖನ್ಧಾ ಇದ್ಧಿವಿಧಞಾಣಸ್ಸ ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಾನುಸ್ಸತಿಞಾಣಸ್ಸ ಯಥಾಕಮ್ಮೂಪಗಞಾಣಸ್ಸ ಅನಾಗತಂಸಞಾಣಸ್ಸ ಆವಜ್ಜನಾಯ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ ವುತ್ತತ್ತಾ ನ ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಂ ವಿಯ ಯಥಾಕಮ್ಮೂಪಗಞಾಣಂ ಪರಸನ್ತಾನಗತಮೇವ ಜಾನಾತಿ, ಸಸನ್ತಾನಗತಮ್ಪಿ ಪನ ಅಪಾಕಟಂ ರೂಪಂ ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖು ವಿಯ ಅಪಾಕಟಂ ಕಮ್ಮಂ ವಿಭಾವೇತಿ। ತೇನಾಹ **"ಅತ್ತನೋ ಕಮ್ಮಜಾನನಕಾಲೇ**"ತಿ।

ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಞಾನವಿಭಙ್ಗವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

# ೧೩. ಅಪ್ಪಮಞ್ಞಾವಿಭಙ್ಗೋ

### ೧. ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ

೬೪೨. **ಸಬ್ಬಧೀತಿ** ದಿಸಾದೇಸೋಧಿನಾ ಅನೋಧಿಸೋಫರಣಂ ವುತ್ತಂ, **ಸಬ್ಬತ್ತತಾಯ ಸಬ್ಬಾವನ್ತನ್ತಿ** ಸತ್ತೋಧಿನಾ। ತೇನಾಹ **''ಅನೋಧಿಸೋ ದಸ್ಸನತ್ಥ''**ನ್ತಿ। **ತಥಾ-ಸದ್ದೋ ಇತಿ-ಸದ್ದೋ ವಾ ನ ವುತ್ತೋತಿ** ''ಮೇತ್ತಾಸಹಗತೇನ ಚೇತಸಾ''ತಿ ಏತಸ್ಸ ಅನುವತ್ತಕಂ ತಂ ದ್ವಯಂ ತಸ್ಸ ಫರಣನ್ತರಾದಿಟ್ಠಾನಂ ಅಟ್ಠಾನನ್ತಿ ಕತ್ವಾ ನ ವುತ್ತಂ, ಪುನ ''ಮೇತ್ತಾಸಹಗತೇನ ಚೇತಸಾ''ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

೬೪೩. **ಹಿರೋತ್ತಪ್ಪಾನುಪಾಲಿತಾ ಮೇತ್ತಾ ನ ಪರಿಹಾಯತಿ** ಆಸನ್ನಸಪತ್ತಸ್ಸ ರಾಗಸ್ಸ ಸಿನೇಹಸ್ಸ ಚ ವಿಪತ್ತಿಯಾ ಅನುಪ್ಪತ್ತಿತೋತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

೬೪೫. **ಅಧಿಮುಞ್ಚಿತ್ವಾತಿ** ಸುಟ್ಠು ಪಸಾರೇತ್ವಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ತಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **''ಅಧಿಕಭಾವೇನಾ''**ತಿಆದಿಮಾಹ, ಬಲವತಾ ವಾ ಅಧಿಮೋಕ್ಖೇನ **ಅಧಿಮುಚ್ಚಿತ್ವಾ**।

೬೪೮. **ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತೋಯೇವಾತಿ** ''ಸಬ್ಬೇನ ಸಬ್ಬಂ ಸಬ್ಬಥಾ ಸಬ್ಬ''ನ್ತಿ ಏತೇಸಂ ''ಸಬ್ಬೇನ ಸಿಕ್ಖಾಸಮಾದಾನೇನ ಸಬ್ಬಂ ಸಿಕ್ಖಂ, ಸಬ್ಬೇನ ಸಿಕ್ಖಿತಬ್ಬಾಕಾರೇನ ಸಬ್ಬಂ ಸಿಕ್ಖ''ನ್ತಿ ಚ **ಝಾನವಿಭಙ್ಗೇ** (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೫೧೮) ಅತ್ಥೋ ವುತ್ತೋ। ಇಧ ಪನ ಸಬ್ಬೇನ ಅವಧಿನಾ ಅತ್ತಸಮತಾಯ ಸಬ್ಬಸತ್ತಯುತ್ತತಾಯ ಚ ಸಬ್ಬಂ ಲೋಕಂ, ಸಬ್ಬಾವಧಿದಿಸಾದಿಫರಣಾಕಾರೇಹಿ ಸಬ್ಬಂ ಲೋಕನ್ತಿ ಚ ಅತ್ಥೋ ಯುಜ್ಜತಿ।

೬೫೦. **ಪಚ್ಚತ್ಥಿಕವಿಘಾತವಸೇನಾತಿ** ಮೇತ್ತಾದೀನಂ ಆಸನ್ನದೂರಪಚ್ಚತ್ಥಿಕಾನಂ ರಾಗಬ್ಯಾಪಾದಾದೀನಂ ವಿಘಾತವಸೇನ। **ಯಂ ಅಪ್ಪಮಾಣಂ, ಸೋ ಅವೇರೋತಿ** ಸೋ ಅವೇರಭಾವೋತಿ ಅಯಂ ವಾ ತಸ್ಸ ಅತ್ಥೋತಿ।

೬೫೩. ನಿರಯಾದಿ **ಗತಿ,** ಚಣ್ಡಾಲಾದಿ **ಕುಲಂ,** ಅನ್ನಾದೀನಂ ಅಲಾಭಿತಾ **ಭೋಗೋ। ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ದುಬ್ಬಣ್ಣತಾದಿ ಗಹಿತಂ।

ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

### ೩. ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಣ್ಣನಾ

೬೯೯. **ಇಮಸ್ಮಿಂ ಪನ...ಪೇ॰... ಕಥಿತಾತಿ** ಇಮಿನಾ ಇಮಸ್ಮಿಂ ವಿಭಙ್ಗೇ ಕಥಿತಾನಂ ಲೋಕಿಯಭಾವಮೇವ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಖನ್ಧವಿಭಙ್ಗಾದೀಹಿ ವಿಸೇಸೇತೀತಿ ನ ಅಞ್ಞತ್ಥ ಲೋಕುತ್ತರಾನಂ ಅಪ್ಪಮಞ್ಞಾನಂ ಕಥಿತತಾ ಅನುಞ್ಞಾತಾ ಹೋತಿ।

ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಅಪ್ಪಮಞ್ಞಾವಿಭಙ್ಗವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

# ೧೪. ಸಿಕ್ಖಾಪದವಿಭಙ್ಗೋ

## ೧. ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ

೭೦೩. **ಪತಿಟ್ಠಾನಟ್ಠೇನಾ**ತಿ ಸಮ್ಪಯೋಗವಸೇನ ಉಪನಿಸ್ಸಯವಸೇನ ಚ ಓಕಾಸಭಾವೇನ। ಪಿಟ್ಠಪೂವಓದನಕಿಣ್ಣನಾನಾಸಮ್ಭಾರೇ ಪಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ಮದ್ದಿತ್ವಾ ಕತಾ **ಸುರಾ** ನಾಮ। ಮಧುಕಾದಿಪುಪ್ಫಪನಸಾದಿಫಲಉಚ್ಛುಮುದ್ದಿಕಾದಿನಾನಾಸಮ್ಭಾರಾನಂ ರಸಾ ಚಿರಪರಿವಾಸಿತಾ **ಮೇರಯಂ** ನಾಮ, ಆಸವೋತಿ ಅತ್ಥೋ।

೭೦೪. **ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತತ್ತಾ**ತಿ ವಿರತಿಸಮ್ಪಯುತ್ತತ್ತಾ, ವಿರತಿಚೇತನಾಸಮ್ಪಯುತ್ತತ್ತಾ ವಾ।

**ಕಮ್ಮಪಥಾ ಏವಾ**ತಿ ಅಸಬ್ಬಸಾಧಾರಣೇಸು ಝಾನಾದಿಕೋಟ್ಠಾಸೇಸು ಕಮ್ಮಪಥಕೋಟ್ಠಾಸಿಕಾ ಏವಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸುರಾಪಾನಮ್ಪಿ ''ಸುರಾಪಾನಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಆಸೇವಿತಂ…ಪೇ॰… ನಿರಯಸಂವತ್ತನಿಕ''ನ್ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೮.೪೦) ವಿಸುಂ ಕಮ್ಮಪಥಭಾವೇನ ಆಗತನ್ತಿ ವದನ್ತಿ। ಏವಂ ಸತಿ ಏಕಾದಸ ಕಮ್ಮಪಥಾ ಸಿಯುಂ, ತಸ್ಮಾಸ್ಸ ಯಥಾವುತ್ತೇಸ್ವೇವ ಕಮ್ಮಪಥೇಸು ಉಪಕಾರಕತ್ತಸಭಾಗತ್ತವಸೇನ ಅನುಪವೇಸೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

**ಸತ್ತಇತ್ಥಿಪುರಿಸಾರಮ್ಮಣತಾ** ತಥಾಗಹಿತಸಙ್ಖಾರಾರಮ್ಮಣತಾಯ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ''ಪಞ್ಚ ಸಿಕ್ಖಾಪದಾ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಾ''ತಿ ಹಿ ವುತ್ತಂ। ''ಸಬ್ಬಾಪಿ ಹಿ ಏತಾ ವೀತಿಕ್ಕಮಿತಬ್ಬವತ್ಥುಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ವೇರಚೇತನಾಹಿ ಏವ ವಿರಮನ್ತೀ''ತಿ (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೭೦೪) ಚ ವಕ್ಖತೀತಿ।

**ಗೋರೂಪಸೀಲಕೋ** ಪಕತಿಭದ್ದೋ। **ಕಾಕಣಿಕಮತ್ತಸ್ಸ ಅತ್ಥಾಯಾ**ತಿಆದಿ ಲೋಭವಸೇನ ಮುಸಾಕಥನೇ ವುತ್ತಂ। ದೋಸವಸೇನ ಮುಸಾಕಥನೇ ಚ ನಿಟ್ಠಪ್ಪತ್ತೋ ಸಙ್ಘಭೇದೋ ಗಹಿತೋ। ದೋಸವಸೇನ ಪರಸ್ಸ ಬ್ಯಸನತ್ಥಾಯ ಮುಸಾಕಥನೇ ಪನ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಗುಣವಸೇನ ಅಪ್ಪಸಾವಜ್ಜಮಹಾಸಾವಜ್ಜತಾ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ, ಮನ್ದಾಧಿಮತ್ತಬ್ಯಸನಿಚ್ಛಾವಸೇನ ಚ। ನಿಸ್ಸಗ್ಗಿಯಥಾವರವಿಜ್ಜಾಮಯಿದ್ಧಿಮಯಾ ಸಾಹತ್ಥಿಕಾಣತ್ತಿಕೇಸ್ವೇವ ಪವಿಸನ್ತೀತಿ ದ್ವೇ ಏವ ಗಹಿತಾ।

**ಪಞ್ಚಪಿ ಕಮ್ಮಪಥಾ ಏವಾ**ತಿ ಚೇತನಾಸಙ್ಖಾತಂ ಪರಿಯಾಯಸೀಲಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ, ವಿರತಿಸೀಲಂ ಪನ ಮಗ್ಗಕೋಟ್ಠಾಸಿಕನ್ತಿ। **ತೇಸಂ ಪನಾ**ತಿ ಸೇಸಸೀಲಾನಂ।

೭೧೨. **''ಕೋಟ್ಠಾಸಭಾವೇನಾ''**ತಿ ವುತ್ತಂ, ''ಪತಿಟ್ಠಾನಭಾವೇನಾ''ತಿ ಪನ ವತ್ತಬ್ಬಂ। ಏತ್ಥ ಪನ ಸಿಕ್ಖಾಪದವಾರೇ ಪಹೀನಪಞ್ಚಾಭಬ್ಬಟ್ಠಾನಸ್ಸ ಅರಹತೋ ವಿರಮಿತಬ್ಬವೇರಸ್ಸ ಸಬ್ಬಥಾ ಅಭಾವಾ ಕಿರಿಯೇಸು ವಿರತಿಯೋ ನ ಸನ್ತೀತಿ ನ ಉದ್ಧಟಾ, ಸೇಕ್ಖಾನಂ ಪನ ಪಹೀನಪಞ್ಚವೇರತ್ತೇಪಿ ತಂಸಭಾಗತಾಯ ವೇರಭೂತಾನಂ ಅಕುಸಲಾನಂ ವೇರನಿದಾನಾನಂ ಲೋಭಾದೀನಞ್ಚ ಸಬ್ಭಾವಾ ವಿರತೀನಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ನ ನ ಭವಿಸ್ಸತಿ। ಅಕುಸಲಸಮುಟ್ಠಿತಾನಿ ಚ ಕಾಯಕಮ್ಮಾದೀನಿ ತೇಸಂ ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತಾದೀನಿ ವೇರಾನೇವ, ತೇಹಿ ಚ ತೇಸಂ ವಿರತಿಯೋ ಹೋನ್ತೇವ, ಯತೋ ನಫಲಭೂತಸ್ಸಪಿ ಉಪರಿಮಗ್ಗತ್ತಯಸ್ಸ ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕತಾ ಹೋತಿ। ಸಿಕ್ಖಾವಾರೇ ಚ ಅಭಾವೇತಬ್ಬತಾಯ ಫಲಧಮ್ಮಾಪಿ ನ ಸಿಕ್ಖಿತಬ್ಬಾ, ನಾಪಿ ಸಿಕ್ಖಿತಸಿಕ್ಖಸ್ಸ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾ ಕಿರಿಯಧಮ್ಮಾತಿ ನ ಕೇಚಿ ಅಬ್ಯಾಕತಾ ಸಿಕ್ಖಾತಿ ಉದ್ಧಟಾ।

ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ೨. ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಣ್ಣನಾ

೭೧೪. **ಸಮ್ಪತ್ತವಿರತಿವಸೇನಾತಿ** ಸಮ್ಪತ್ತೇ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೇ ಆರಮ್ಮಣೇ ಯಥಾವಿರಮಿತಬ್ಬತೋ ವಿರತಿವಸೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಸಿಕ್ಖಾಪದವಿಭಙ್ಗವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

# ೧೫. ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾವಿಭಙ್ಗೋ

## ೧. ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯಂ

### ೧. ಸಙ್ಗಹವಾರವಣ್ಣನಾ

೭೧೮. **ಏಸೇವ ನಯೋ**ತಿ ಸಙ್ಖೇಪೇನ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ತಮೇವ ನಯಂ ವಿತ್ಥಾರತೋ ದಸ್ಸೇತುಂ "**ಧಮ್ಮಪ್ಪಭೇದಸ್ಸ ಹೀ**"ತಿಆದಿಮಾಹ। ನಿರುತ್ತಿಪಟಿಭಾನಪ್ಪಭೇದಾ ತಬ್ಬಿಸಯಾನಂ ಅತ್ಥಾದೀನಂ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಾದಿಭೇದೇಹಿ ಭಿನ್ದಿತ್ವಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

"**ಯಂ ಕಿಞ್ಚಿ ಪಚ್ಚಯಸಮುಪ್ಪನ್ನ**"ನ್ತಿ ಏತೇನ ಸಚ್ಚಹೇತುಧಮ್ಮಪಚ್ಚಯಾಕಾರವಾರೇಸು ಆಗತಾನಿ ದುಕ್ಖಾದೀನಿ ಗಹಿತಾನಿ। ಸಚ್ಚಪಚ್ಚಯಾಕಾರವಾರೇಸು ನಿಬ್ಬಾನಂ, ಪರಿಯತ್ತಿವಾರೇ ಭಾಸಿತತ್ಥೋ, ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯೇ ವಿಪಾಕೋ ಕಿರಿಯಞ್ಚಾತಿ ಏವಂ ಪಾಳಿಯಂ ವುತ್ತಾನಮೇವ ವಸೇನ ಪಞ್ಚ ಅತ್ಥಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ, ತಥಾ ಧಮ್ಮಾ ಚ।

**ವಿದಹತೀ**ತಿ ನಿಬ್ಬತ್ತಕಹೇತುಆದೀನಂ ಸಾಧಾರಣಂ ನಿಬ್ಬಚನಂ, ತದತ್ಥಂ ಪನ ವಿಭಾವೇತುಮಾಹ "**ಪವತ್ತೇತಿ ಚೇವ ಪಾಪೇತಿ ಚಾ**"ತಿ। ತೇಸು ಪುರಿಮೋ ಅತ್ಥೋ ಮಗ್ಗವಜ್ಜೇಸು ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಭಾಸಿತಮ್ಪಿ ಹಿ ಅವಬೋಧನವಸೇನ ಅತ್ಥಂ ಪವತ್ತೇತೀತಿ। ಮಗ್ಗೋ ಪನ ನಿಬ್ಬಾನಂ ಪಾಪೇತೀತಿ ತಸ್ಮಿಂ ಪಚ್ಛಿಮೋ।

**ಧಮ್ಮನಿರುತ್ತಾಭಿಲಾಪೇ**ತಿ ಏತ್ಥ **ಧಮ್ಮ**-ಸದ್ದೋ ಸಭಾವವಾಚಕೋತಿ ಕತ್ವಾ ಆಹ "**ಯಾ ಸಭಾವನಿರುತ್ತೀ**"ತಿ, ಅವಿಪರೀತನಿರುತ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ತಸ್ಸಾ ಅಭಿಲಾಪೇ**ತಿ ತಸ್ಸಾ ನಿರುತ್ತಿಯಾ ಅವಚನಭೂತಾಯ ಪಞ್ಞತ್ತಿಯಾ ಅಭಿಲಾಪೇತಿ ಕೇಚಿ ವಣ್ಣಯನ್ತಿ। ಏವಂ ಸತಿ ಪಞ್ಞತ್ತಿ ಅಭಿಲಪಿತಬ್ಬಾ , ನ ವಚನನ್ತಿ ಆಪಜ್ಜತಿ, ನ ಚ ವಚನತೋ ಅಞ್ಞಂ ಅಭಿಲಪಿತಬ್ಬಂ ಉಚ್ಚಾರೇತಬ್ಬಂ ಅತ್ಥಿ, ಅಥಾಪಿ ಫಸ್ಸಾದಿವಚನೇಹಿ ಬೋಧೇತಬ್ಬಂ ಅಭಿಲಪಿತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ, ಏವಂ ಸತಿ ಅತ್ಥಧಮ್ಮವಜ್ಜಂ ತೇಹಿ ಬೋಧೇತಬ್ಬಂ ನ ವಿಜ್ಜತೀತಿ ತೇಸಂ ನಿರುತ್ತಿಭಾವೋ ಆಪಜ್ಜತಿ। "ಫಸ್ಸೋತಿ ಚ ಸಭಾವನಿರುತ್ತಿ, ಫಸ್ಸಂ ಫಸ್ಸಾತಿ ನ ಸಭಾವನಿರುತ್ತೀ"ತಿ ದಸ್ಸಿತೋವಾಯಮತ್ಥೋ, ನ ಚ ಅವಚನಂ ಏವಂಪಕಾರಂ ಅತ್ಥಿ, ತಸ್ಮಾ ವಚನಭೂತಾಯ ಏವ ತಸ್ಸಾ ಸಭಾವನಿರುತ್ತಿಯಾ ಅಭಿಲಾಪೇ ಉಚ್ಚಾರಣೇತಿ ಅತ್ಥೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

**ತಂ ಸಭಾವನಿರುತ್ತಿಂ ಸದ್ದಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖನ್ತಸ್ಸ ತಸ್ಮಿಂ ಸಭಾವನಿರುತ್ತಾಭಿಲಾಪೇ ಪಭೇದಗತಂ ಞಾಣಂ ನಿರುತ್ತಿಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ**ತಿ ವುತ್ತತ್ತಾ ನಿರುತ್ತಿಸದ್ದಾರಮ್ಮಣಾಯ ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣವೀಥಿಯಾ ಪರತೋ ಮನೋದ್ವಾರೇ ನಿರುತ್ತಿಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ ಪವತ್ತತೀತಿ ವದನ್ತಿ। "ನಿರುತ್ತಿಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಾ"ತಿ ಚ ವಚನಂ ಸದ್ದಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಪಚ್ಛಾ ಜಾನನಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತನ್ತಿ। ಏವಂ ಪನ ಅಞ್ಞಸ್ಮಿಂ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣೇ ಅಞ್ಞಂ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣನ್ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ಆಪಜ್ಜತಿ। ಯಥಾ ಪನ ದಿಬ್ಬಸೋತಞಾಣಂ ಮನುಸ್ಸಾಮನುಸ್ಸಾದಿಸದ್ದಪ್ಪಭೇದನಿಚ್ಛಯಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಭೂತಂ ತಂ ತಂ ಸದ್ದವಿಭಾವಕಂ, ಏವಂ ಸಭಾವಾಸಭಾವನಿರುತ್ತಿನಿಚ್ಛಯಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಭೂತಂ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಸಭಾವನಿರುತ್ತಿಸದ್ದಾರಮ್ಮಣಂ ತಂವಿಭಾವಕಞಾಣಂ ನಿರುತ್ತಿಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾತಿ ವುಚ್ಚಮಾನೇ ನ ಪಾಳಿವಿರೋಧೋ ಹೋತಿ। **ತಂ ಸಭಾವನಿರುತ್ತಿಂ ಸದ್ದಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖನ್ತಸ್ಸಾ**ತಿ ಚ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಸದ್ದಾರಮ್ಮಣಂ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಂ ಪವತ್ತಯನ್ತಸ್ಸಾತಿ ನ ನ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುಂ। ತಮ್ಪಿ ಹಿ ಞಾಣಂ ಸಭಾವನಿರುತ್ತಿಂ ವಿಭಾವೇನ್ತಂಯೇವ ತಂತಂಸದ್ದಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಾನನ್ತರಂ ತಂತಂಪಭೇದನಿಚ್ಛಯಹೇತುತ್ತಾ ನಿರುತ್ತಿಂ ಭಿನ್ದನ್ತಂ ಪಟಿವಿಜ್ಝನ್ತಮೇವ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ಚ ಪಭೇದಗತಮ್ಪಿ ಹೋತೀತಿ। **ಸಭಾವನಿರುತ್ತೀ**ತಿ ಮಾಗಧಭಾಸಾ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾತಿ ತತೋ ಅಞ್ಞಂ ಸಕ್ಕಟನಾಮಾದಿಸದ್ದಂ ಸನ್ಧಾಯ "**ಅಞ್ಞಂ ಪನಾ**"ತಿ ಆಹ। **ಬ್ಯಞ್ಜನ**ನ್ತಿ ನಿಪಾತಪದಮಾಹ।

**ಕಥಿತಂ** ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ। **ಬೋಧಿಮಣ್ಡ**-ಸದ್ದೋ ಪಠಮಾಭಿಸಮ್ಬುದ್ಧಟ್ಠಾನೇ ಏವ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ, ನ ಯತ್ಥ ಕತ್ಥಚಿ ಬೋಧಿರುಕ್ಖಸ್ಸ ಪತಿಟ್ಠಿತಟ್ಠಾನೇ। **ಸುವಣ್ಣಸಲಾಕ**ನ್ತಿ ಸೇಟ್ಠಸಲಾಕಂ, ಧಮ್ಮದೇಸನತ್ಥಂ ಸಲಾಕಂ ಗಹೇತ್ವಾತಿ ಅತ್ಥೋ, **ನ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಯಂ ಠಿತೇನ** ಪವಾರಿತಂ, ತಸ್ಮಾ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾತೋ ಅಞ್ಞೇನೇವ ಪಕಾರೇನ ಜಾನಿತಬ್ಬತೋ ನ ಸಕ್ಕಟಭಾಸಾಜಾನನಂ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಕಿಚ್ಚನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

**ಇದಂ ಕಥಿತ**ನ್ತಿ ಮಾಗಧಭಾಸಾಯ ಸಭಾವನಿರುತ್ತಿತಾಞಾಪನತ್ಥಂ ಇದಂ ಇದಾನಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಕಥಿತನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಭದ್ದನ್ತವಾರಣ** (ಜಾ॰ ೧.೧೬.೯೭ ಆದಯೋ) -**ತಿತ್ತಿರಜಾತಕಾ**ದೀಸು (ಜಾ॰ ೧.೪.೭೩ ಆದಯೋ) ತಿರಚ್ಛಾನೇಸು ಚ ಮಾಗಧಭಾಸಾ ಉಸ್ಸನ್ನಾ, ನ ಓಟ್ಟಕಾದಿಭಾಸಾ ಸಕ್ಕಟಂ ವಾ।

**ತತ್ಥಾ**ತಿ ಮಾಗಧಸೇಸಭಾಸಾಸು। **ಸೇಸಾ ಪರಿವತ್ತನ್ತಿ** ಏಕನ್ತೇನ ಕಾಲನ್ತರೇ ಅಞ್ಞಥಾ ಹೋನ್ತಿ ವಿನಸ್ಸನ್ತಿ ಚ। ಮಾಗಧಾ ಪನ ಕತ್ಥಚಿ ಕದಾಚಿ ಪರಿವತ್ತನ್ತೀಪಿ ನ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಸಬ್ಬದಾ ಸಬ್ಬಥಾ ಚ ಪರಿವತ್ತತಿ, ಕಪ್ಪವಿನಾಸೇಪಿ ತಿಟ್ಠತಿಯೇವಾತಿ **"ಅಯಮೇವೇಕಾ ನ ಪರಿವತ್ತತೀ"**ತಿ ಆಹ। **ಪಪಞ್ಚೋ**ತಿ ಚಿರಾಯನನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಬುದ್ಧವಚನಮೇವ ಚೇತಸ್ಸ ವಿಸಯೋ, ತೇನೇವ "ನೇಲಙ್ಗೋ ಸೇತಪಚ್ಛಾದೋ"ತಿ ಗಾಥಂ ಪುಚ್ಛಿತೋ ಚಿತ್ತೋ ಗಹಪತಿ "'ಕಿಂ ನು ಖೋ ಏತಂ, ಭನ್ತೇ, ಭಗವತಾ ಭಾಸಿತ'ನ್ತಿ? 'ಏವಂ ಗಹಪತೀ'ತಿ। 'ತೇನ ಹಿ, ಭನ್ತೇ, ಮುಹುತ್ತಂ ಆಗಮೇಥ, ಯಾವಸ್ಸ ಅತ್ಥಂ ಪೇಕ್ಖಾಮೀ'"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೪.೩೪೭) ಆಹಾತಿ ವದನ್ತಿ।

**ಸಬ್ಬತ್ಥಕಞಾಣ**ನ್ತಿ ಅತ್ಥಾದೀಸು ಞಾಣಂ। ತಞ್ಹಿ ಸಬ್ಬೇಸು ತೇಸು ತೀಸು ಚತೂಸುಪಿ ವಾ ಪವತ್ತತ್ತಾ, ಕುಸಲಕಿರಿಯಭೂತಾಯ ಪಟಿಭಾನಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಯ ಧಮ್ಮತ್ಥಭಾವತೋ ತೀಸು ಏವ ವಾ ಪವತ್ತತ್ತಾ **"ಸಬ್ಬತ್ಥಕಞಾಣ"**ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ಇಮಾನಿ ಞಾಣಾನಿ ಇದಮತ್ಥಜೋತಕಾನೀತಿ ಸಾತ್ಥಕಾನಂ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಿತಬ್ಬತ್ತಾ ಸಬ್ಬೋ ಅತ್ಥೋ ಏತಸ್ಸಾತಿಪಿ ಸಬ್ಬತ್ಥಕಂ, ಸಬ್ಬಸ್ಮಿಂ ಖಿತ್ತನ್ತಿ ವಾ। ಸೇಕ್ಖೇ ಪವತ್ತಾ ಅರಹತ್ತಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ವಿಸದಾ ಹೋನ್ತೀತಿ ವದನ್ತಿ। ಪುಬ್ಬಯೋಗೋ ವಿಯ ಪನ ಅರಹತ್ತಪ್ಪತ್ತಿ ಅರಹತೋಪಿ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾವಿಸದತಾಯ ಪಚ್ಚಯೋ ನ ನ ಹೋತೀತಿ ಪಞ್ಚನ್ನಮ್ಪಿ ಯಥಾಯೋಗಂ ಸೇಕ್ಖಾಸೇಕ್ಖಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾವಿಸದತ್ತಕಾರಣತಾ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ।

ಪುಚ್ಛಾಯ ಪರತೋ ಪವತ್ತಾ ಕಥಾತಿ ಕತ್ವಾ ಅಟ್ಠಕಥಾ **"ಪರಿಪುಚ್ಛಾ"**ತಿ ವುತ್ತಾ। **ಪಟಿಪತ್ತಿಂ ಪೂರೇತಬ್ಬಂ ಮಞ್ಞಿಸ್ಸನ್ತೀ**ತಿ ಪಟಿಪತ್ತಿಗರುತಾಯ ಲಾಭಂ ಹೀಳೇನ್ತೇನ ಸತಸಹಸ್ಸಗ್ಘನಕಮ್ಪಿ ಕಮ್ಬಲಂ ವಾಸಿಯಾ ಕೋಟ್ಟೇತ್ವಾ ಪರಿಭಣ್ಡಕರಣಂ ಮಯಾ ಕತಂ ಆವಜ್ಜಿತ್ವಾ ಲಾಭಗರುನೋ ಪರಿಯತ್ತಿಧರಾ ಧಮ್ಮಕಥಿಕಾವ ಭವಿತುಂ ನ ಮಞ್ಞಿಸ್ಸನ್ತೀತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಏತ್ಥ ಚ ಥೇರಸ್ಸ ಕಚ್ಛುಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಪುಬ್ಬೇ ಅವಿಸದತಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಅರಹತ್ತಪ್ಪತ್ತಸ್ಸ ಪಞ್ಹವಿಸ್ಸಜ್ಜನೇನ ಅರಹತ್ತಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ವಿಸದತಾ ದಸ್ಸಿತಾ। **ತಿಸ್ಸತ್ಥೇರೋ** ಅನನ್ತರಂ ವುತ್ತೋ ತಿಸ್ಸತ್ಥೇರೋ ಏವಾತಿ ವದನ್ತಿ।

**ಪಭೇದೋ** ನಾಮ ಮಗ್ಗೇಹಿ ಅಧಿಗತಾನಂ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾನಂ ಪಭೇದಗಮನಂ। **ಅಧಿಗಮೋ** ತೇಹಿ ಪಟಿಲಾಭೋ, ತಸ್ಮಾ ಸೋ ಲೋಕುತ್ತರೋ, ಪಭೇದೋ ಕಾಮಾವಚರೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। **ನ ಪನ ತಥಾ**ತಿ ಯಥಾ ಅಧಿಗಮಸ್ಸ ಬಲವಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ನ ತಥಾ ಪಭೇದಸ್ಸಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಇದಾನಿ ಪರಿಯತ್ತಿಯಾದೀನಂ ಅಧಿಗಮಸ್ಸ ಬಲವಪಚ್ಚಯತ್ತಾಭಾವಂ, ಪುಬ್ಬಯೋಗಸ್ಸ ಚ ಬಲವಪಚ್ಚಯತ್ತಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ಪರಿಯತ್ತಿಸವನಪರಿಪುಚ್ಛಾ ಹೀ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। ತತ್ಥ **ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ ನಾಮ ನತ್ಥೀ**ತಿ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಧಿಗಮೋ ನತ್ಥೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಇದಾನಿ ಯಂ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ, ತಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ಇಮೇ ಪನಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। ಪುಬ್ಬಯೋಗಾಧಿಗಮಾ ಹಿ ದ್ವೇಪಿ ವಿಸದಕಾರಣಾತಿ "ಪುಬ್ಬಯೋಗೋ ಪಭೇದಸ್ಸ ಬಲವಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀ"ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ।

ಸಙ್ಗಹವಾರವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**೨. ಸಚ್ಚವಾರಾದಿವಣ್ಣನಾ**

೭೧೯. ಹೇತುವಾರೇ ಕಾಲತ್ತಯೇಪಿ ಹೇತುಫಲಧಮ್ಮಾ "ಅತ್ಥಾ"ತಿ ವುತ್ತಾ, ತೇಸಞ್ಚ ಹೇತುಧಮ್ಮಾ "ಧಮ್ಮಾ"ತಿ, ಧಮ್ಮವಾರೇ ವೇನೇಯ್ಯವಸೇನ ಅತೀತಾನಞ್ಚ ಸಙ್ಗಹಿತತ್ತಾ "ಉಪ್ಪನ್ನಾ ಸಮುಪ್ಪನ್ನಾ"ತಿಆದಿ ನ ವುತ್ತನ್ತಿ ಅತೀತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾ "ಅತ್ಥಾ"ತಿ ವುತ್ತಾ, ತಂನಿಬ್ಬತ್ತಕಾ ಚ "ಧಮ್ಮಾ"ತಿ ಇದಮೇತೇಸಂ ದ್ವಿನ್ನಮ್ಪಿ ವಾರಾನಂ ನಾನತ್ತಂ।

ಸಚ್ಚವಾರಾದಿವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ೨. ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ

೭೨೫. **ಅವುತ್ತತ್ತಾ**ತಿ "ತೇಸಂ ವಿಪಾಕೇ ಞಾಣ"ನ್ತಿ ಸಾಮಞ್ಞೇನ ವತ್ವಾ ವಿಸೇಸೇನ ಅವುತ್ತತ್ತಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಏತ್ಥ ಚ ಕಿರಿಯಾನಂ ಅವಿಪಾಕತ್ತಾ ಧಮ್ಮಭಾವೋ ನ ವುತ್ತೋತಿ। ಯದಿ ಏವಂ ವಿಪಾಕಾ ನ ಹೋನ್ತೀತಿ ಅತ್ಥಭಾವೋ ಚ ನ ವತ್ತಬ್ಬೋತಿ? ನ, ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನತ್ತಾ। ಏವಞ್ಚೇ ಕುಸಲಾಕುಸಲಾನಮ್ಪಿ ಅತ್ಥಭಾವೋ ಆಪಜ್ಜತೀತಿ। ನಪ್ಪಟಿಸಿದ್ಧೋ, ವಿಪಾಕಸ್ಸ ಪನ ಪಧಾನಹೇತುತಾಯ ಪಾಕಟತ್ತಾ ಧಮ್ಮಭಾವೋವ ತೇಸಂ ವುತ್ತೋ। ಕಿರಿಯಾನಂ ಪಚ್ಚಯತ್ತಾ ಧಮ್ಮಭಾವೋ ಆಪಜ್ಜತೀತಿ ಚೇ? ನಾಯಂ ದೋಸೋ ಅಪ್ಪಟಿಸಿದ್ಧತ್ತಾ, ಕಮ್ಮಫಲಸಮ್ಬನ್ಧಸ್ಸ ಪನ ಅಹೇತುತ್ತಾ ಧಮ್ಮಭಾವೋ ನ ವುತ್ತೋ। ಅಪಿಚ "ಅಯಂ ಇಮಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ, ಇದಂ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನ"ನ್ತಿ ಏವಂ ಭೇದಂ ಅಕತ್ವಾ ಕೇವಲಂ ಕುಸಲಾಕುಸಲೇ ವಿಪಾಕಕಿರಿಯಧಮ್ಮೇ ಚ ಸಭಾವತೋ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖನ್ತಸ್ಸ ಧಮ್ಮಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ ಅತ್ಥಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ ಚ ಹೋತೀತಿಪಿ ತೇಸಂ ಅತ್ಥಧಮ್ಮತಾ ನ ವುತ್ತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ । ಕುಸಲಾಕುಸಲವಾರೇಸು ಚ ಧಮ್ಮಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ ಕುಸಲಾಕುಸಲಾನಂ ಪಚ್ಚಯಭಾವಂ ಸತ್ತಿವಿಸೇಸಂ ಸನಿಪ್ಫಾದೇತಬ್ಬತಂ ಪಸ್ಸನ್ತೀ ನಿಪ್ಫಾದೇತಬ್ಬಾಪೇಕ್ಖಾ ಹೋತೀತಿ ತಂಸಮ್ಬನ್ಧೇನೇವ "ತೇಸಂ ವಿಪಾಕೇ ಞಾಣಂ ಅತ್ಥಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ"ತಿ ವುತ್ತಂ। ಸಭಾವದಸ್ಸನಮತ್ತಮೇವ ಪನ ಅತ್ಥಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಯ ಕಿಚ್ಚಂ ನಿಪ್ಫನ್ನಫಲಮತ್ತದಸ್ಸನತೋತಿ ತಸ್ಸಾ ನಿಪ್ಫಾದಕಾನಪೇಕ್ಖತ್ತಾ ವಿಪಾಕವಾರೇ "ತೇಸಂ ವಿಪಚ್ಚನಕೇ ಞಾಣಂ ಧಮ್ಮಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ"ತಿ ನ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

**ಸಭಾವಪಞ್ಞತ್ತಿಯಾ**ತಿ ನ ಸತ್ತಾದಿಪಞ್ಞತ್ತಿಯಾ, ಅವಿಪರೀತಪಞ್ಞತ್ತಿಯಾ ವಾ। **ಖೋಭೇತ್ವಾ**ತಿ ಲೋಮಹಂಸಜನನಸಾಧುಕಾರದಾನಾದೀಹಿ ಖೋಭೇತ್ವಾ। **ಪುನ ಧಮ್ಮಸ್ಸವನೇ ಜಾನಿಸ್ಸಥಾ**ತಿ ಅಪ್ಪಸ್ಸುತತ್ತಾ ದುತಿಯವಾರಂ ಕಥೇನ್ತೋ ತದೇವ ಕಥೇಸ್ಸತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

೭೪೬. **ಭೂಮಿದಸ್ಸನತ್ಥ**ನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಕಾಮಾವಚರಾ ಲೋಕುತ್ತರಾ ಚ ಭೂಮಿ "ಭೂಮೀ"ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ, ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾ ವಾತಿ।

ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ೩. ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಣ್ಣನಾ

೭೪೭. **ಪಚ್ಚಯಸಮುಪ್ಪನ್ನಞ್ಚ ಅತ್ಥಂ ಪಚ್ಚಯಧಮ್ಮಞ್ಚಾ**ತಿ ವಚನೇಹಿ ಹೇತಾದಿಪಚ್ಚಯಸಮುಪ್ಪನ್ನಾನಂ ಕುಸಲಾಕುಸಲರೂಪಾನಮ್ಪಿ ಅತ್ಥಪರಿಯಾಯಂ, ಹೇತಾದಿಪಚ್ಚಯಭೂತಾನಂ ವಿಪಾಕಕಿರಿಯರೂಪಾನಮ್ಪಿ ಧಮ್ಮಪರಿಯಾಯಞ್ಚ ದಸ್ಸೇತಿ। ಪಟಿಭಾನಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಯ ಕಾಮಾವಚರವಿಪಾಕಾರಮ್ಮಣತಾ ಮಹಗ್ಗತಾರಮ್ಮಣತಾ ಚ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಞಾಣಾರಮ್ಮಣತ್ತೇ ನ ಯುಜ್ಜತಿ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಞಾಣಾನಂ ಕಾಮಾವಚರಲೋಕುತ್ತರಕುಸಲೇಸು ಕಾಮಾವಚರಕಿರಿಯಾಲೋಕುತ್ತರವಿಪಾಕೇಸು ಚ ಉಪ್ಪತ್ತಿತೋ। ಸಬ್ಬಞಾಣಾರಮ್ಮಣತಾಯ ಸತಿ ಯುಜ್ಜೇಯ್ಯ, "ಯೇನ ಞಾಣೇನ ತಾನಿ ಞಾಣಾನಿ ಜಾನಾತೀ"ತಿ (ವಿಭಂ॰ ೭೨೬) ವಚನತೋ ಪನ ನ ಸಬ್ಬಞಾಣಾರಮ್ಮಣತಾತಿ ಕಥಯನ್ತಿ। ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯೇ ಪನ "ಞಾಣೇಸು ಞಾಣಂ ಪಟಿಭಾನಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ"ತಿ ಅವಿಸೇಸೇನ ವುತ್ತತ್ತಾ ಸಬ್ಬಞಾಣಾರಮ್ಮಣತಾ ಸಿಯಾ। ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯೇಪಿ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದವಸೇನ

ಕಥನಂ ನಿರವಸೇಸಕಥನನ್ತಿ ಯಥಾದಸ್ಸಿತವಿಸಯವಚನವಸೇನ “ಯೇನ ಞಾಣೇನ ತಾನಿ ಞಾಣಾನಿ ಜಾನಾತೀ”ತಿ ಯಂ ವುತ್ತಂ, ತಂ ಅಞ್ಞಾರಮ್ಮಣತಂ ನ ಪಟಿಸೇಧೇತೀತಿ। ಯಥಾ ಚ ಅತ್ಥಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾವಿಸಯಾನಂ ನ ನಿರವಸೇಸೇನ ಕಥನಂ ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯೇ, ಏವಂ ಪಟಿಭಾನಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾವಿಸಯಸ್ಸಪೀತಿ। ಏವಂ ಪಟಿಭಾನಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಯ ಸಬ್ಬಞಾಣವಿಸಯತ್ತಾ “ತಿಸ್ಸೋ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ ಸಿಯಾ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಾ ಸಿಯಾ ಮಹಗ್ಗತಾರಮ್ಮಣಾ ಸಿಯಾ ಅಪ್ಪಮಾಣಾರಮ್ಮಣಾ”ತಿ (ವಿಭಂ ೭೪೯) ವುತ್ತಾ।

ಯದಿಪಿ “ಸಿಯಾ ಅತ್ಥಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ ನ ಮಗ್ಗಾರಮ್ಮಣಾ”ತಿ (ವಿಭಂ ೭೪೯) ವಚನತೋ ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯೇ ವುತ್ತಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಸ್ವೇವ ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕನಯೋ ಪವತ್ತೋ। ನ ಹಿ ಮಗ್ಗೋ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನೋ ನ ಹೋತಿ, ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯೇ ಚ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಞಾಣವಿಸಯಾ ಏವ ಪಟಿಭಾನಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ ವುತ್ತಾತಿ ನ ತಸ್ಸಾ ಮಹಗ್ಗತಾರಮ್ಮಣತಾತಿ। ಏವಮಪಿ ದ್ವೇಪಿ ಏತಾ ಪಾಳಿಯೋ ವಿರುಜ್ಝನ್ತಿ, ತಾಸು ಬಲವತರಾಯ ಠತ್ವಾ ಇತರಾಯ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ ಮಗ್ಗಿತಬ್ಬೋ। ಕುಸಲಾಕುಸಲಾನಂ ಪನ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನತ್ತಪಟಿವೇಧೋಪಿ ಕುಸಲಾಕುಸಲಭಾವಪಟಿವೇಧವಿನಿಮುತ್ತೋ ನತ್ಥೀತಿ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯಾ ತತ್ಥ ಧಮ್ಮಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ ಏಕನ್ತಧಮ್ಮವಿಸಯತ್ತಾ, ತಥಾ ವಿಪಾಕಕಿರಿಯಾನಂ ಪಚ್ಚಯಭಾವಪಟಿವೇಧೋಪಿ ವಿಪಾಕಕಿರಿಯಭಾವಪಟಿವೇಧವಿನಿಮುತ್ತೋ ನತ್ಥೀತಿ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯಾ ತತ್ಥ ಅತ್ಥಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ ಏಕನ್ತಿಕಅತ್ಥವಿಸಯತ್ತಾ। ಕಿಞ್ಚಿ ಪನ ಞಾಣಂ ಅಪ್ಪಟಿಭಾನಭೂತಂ ನತ್ಥಿ ಞೇಯ್ಯಪ್ಪಕಾಸನತೋತಿ ಸಬ್ಬಸ್ಮಿಮ್ಪಿ ಞಾಣೇ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯಾ ಪಟಿಭಾನಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ ಭವಿತುಂ ಅರಹತಿ। ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಸು ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕಸ್ಸ ಪವತ್ತಿಯಂ ದ್ವೇಪಿ ಪಾಳಿಯೋ ನ ವಿರುಜ್ಝನ್ತಿ।

**ಸದ್ದಾರಮ್ಮಣತ್ತಾ ಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣಾ**ತಿ ಏತ್ಥ ಪರಸ್ಸ ಅಭಿಲಾಪಸದ್ದಾರಮ್ಮಣತ್ತಾತಿ ಭವಿತಬ್ಬಂ। ನ ಹಿ ಸದ್ದಾರಮ್ಮಣತಾ ಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣತಾಯ ಕಾರಣಂ ಸದ್ದಸ್ಸ ಅಜ್ಝತ್ತಸ್ಸ ಚ ಸಬ್ಭಾವಾತಿ। ಅನುವತ್ತಮಾನೋ ಚ ಸೋ ಏವ ಸದ್ದೋತಿ ವಿಸೇಸನಂ ನ ಕತನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾವಿಭಙ್ಗವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

# ೧೬. ಞಾಣವಿಭಙ್ಗೋ

### ೧. ಏಕಕಮಾತಿಕಾದಿವಣ್ಣನಾ

೭೫೧. **ಓಕಾಸಟ್ಠೇನ** ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಧಮ್ಮಾ ಆರಮ್ಮಣಞ್ಚಾಪಿ **ಞಾಣಸ್ಸ ವತ್ಥು। ಯಾಥಾವಕವತ್ಥುವಿಭಾವನಾತಿ** ನಹೇತಾದಿಅವಿತಥೇಕಪ್ಪಕಾರವತ್ಥುವಿಭಾವನಾ। ಯಥಾ ಏಕಂ ನಹೇತು, ತಥಾ ಏಕಂ ಅಞ್ಞಮ್ಪೀತಿ ಹಿ ಗಹೇತಬ್ಬಂ ಅವಿತಥಸಾಮಞ್ಞಯುತ್ತಂ ಞಾಣಾರಮ್ಮಣಂ ಯಾಥಾವಕವತ್ಥು। ಯಾಥಾವಕೇನ ವಾ ಅವಿತಥಸಾಮಞ್ಞೇನ ವತ್ಥುವಿಭಾವನಾ **ಯಾಥಾವಕವತ್ಥುವಿಭಾವನಾ।**

**ದುಕಾನುರೂಪೇಹೀ**ತಿ ದುಕಮಾತಿಕಾನುರೂಪೇಹೀತಿ ವದನ್ತಿ। ಓಸಾನದುಕಸ್ಸ ಪನ ದುಕಮಾತಿಕಂ ಅನಿಸ್ಸಾಯ ವುತ್ತತ್ತಾ ದುಕಭಾವಾನುರೂಪೇಹೀತಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ। ಏವಂ **ತಿಕಾನುರೂಪೇಹೀ**ತಿ ಏತ್ಥಾಪಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಓಸಾನದುಕೇ ಪನ **ಅತ್ಥೋ**ತಿ ಫಲಂ, ಅನೇಕತ್ಥತ್ತಾ ಧಾತುಸದ್ದಾನಂ ತಂ ಜನೇತೀತಿ **ಅತ್ಥಜಾಪಿಕಾ,** ಕಾರಣಗತಾ ಪಞ್ಞಾ। ಜಾಪಿತೋ ಜನಿತೋ ಅತ್ಥೋ ಏತಿಸ್ಸಾತಿ **ಜಾಪಿತತ್ಥಾ,** ಕಾರಣಪಞ್ಞಾಸದಿಸೀ ಫಲಪ್ಪಕಾಸನಭೂತಾ ಫಲಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಪಞ್ಞಾ।

### ೧೦. ದಸಕಮಾತಿಕಾವಣ್ಣನಾ

೭೬೦. "ಚತಸ್ಸೋ ಖೋ ಇಮಾ, ಸಾರಿಪುತ್ತ, ಯೋನಿಯೋ। ಕತಮಾ…ಪೇ॰… ಯೋ ಖೋ ಮಂ, ಸಾರಿಪುತ್ತ, ಏವಂ ಜಾನ"ನ್ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೧೫೨) ವಚನೇನ **ಚತುಯೋನಿಪರಿಚ್ಛೇದಕಞಾಣಂ** ವುತ್ತಂ, "ನಿರಯಞ್ಚಾಹಂ, ಸಾರಿಪುತ್ತ, ಪಜಾನಾಮೀ"ತಿಆದಿನಾ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೧೫೩) **ಪಞ್ಚಗತಿಪರಿಚ್ಛೇದಕಂ। "ಸಂಯುತ್ತಕೇ ಆಗತಾನಿ ತೇಸತ್ತತಿ ಞಾಣಾನಿ, ಸತ್ತಸತ್ತತಿ ಞಾಣಾನೀ"**ತಿ ವುತ್ತಂ, ತತ್ಥ ಪನ ನಿದಾನವಗ್ಗೇ ಸತ್ತಸತ್ತತಿ ಆಗತಾನಿ ಚತುಚತ್ತಾರೀಸಞ್ಚ, ತೇಸತ್ತತಿ ಪನ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಮಗ್ಗೇ ಸುತಮಯಾದೀನಿ ಆಗತಾನಿ ದಿಸ್ಸನ್ತಿ, ನ ಸಂಯುತ್ತಕೇತಿ। **ಅಞ್ಞಾನಿಪೀ**ತಿ ಏತೇನ ಇಧ ಏಕಕಾದಿವಸೇನ ವುತ್ತಂ, ಅಞ್ಞತ್ಥ ಚ "ಪುಬ್ಬನ್ತೇ ಞಾಣ"ನ್ತಿಆದಿನಾ, ಬ್ರಹ್ಮಜಾಲಾದೀಸು ಚ "ತಯಿದಂ ತಥಾಗತೋ ಪಜಾನಾತಿ 'ಇಮಾನಿ ದಿಟ್ಠಿಟ್ಠಾನಾನಿ ಏವಂ ಗಹಿತಾನೀ'ತಿ"ಆದಿನಾ ವುತ್ತಂ ಅನೇಕಞಾಣಪ್ಪಭೇದಂ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ। ಯಾಥಾವಪಟಿವೇಧತೋ ಸಯಞ್ಚ ಅಕಮ್ಪಿಯಂ ಪುಗ್ಗಲಞ್ಚ ತಂಸಮಙ್ಗಿಂ ಞೇಯ್ಯೇಸು ಅಧಿಬಲಂ ಕರೋತೀತಿ ಆಹ **"ಅಕಮ್ಪಿಯಟ್ಠೇನ ಉಪತ್ಥಮ್ಭಕಟ್ಠೇನ ಚಾ"**ತಿ।

**ಸೇಟ್ಠಟ್ಠಾನಂ** ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಂ। ಪಟಿಜಾನನವಸೇನ ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಂ ಅಭಿಮುಖಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿ, ಅಟ್ಠ ವಾ ಪರಿಸಾ ಉಪಸಙ್ಕಮನ್ತೀತಿ **ಆಸಭಾ,** ಬುದ್ಧಾ। **ಇದಂ ಪನಾತಿ** ಬುದ್ಧಾನಂ ಠಾನಂ ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಮೇವ ವದತಿ। **ತಿಟ್ಠಮಾನೋವಾತಿ** ಅವದನ್ತೋಪಿ ತಿಟ್ಠಮಾನೋವ ಪಟಿಜಾನಾತಿ ನಾಮಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಅಟ್ಠಸು ಪರಿಸಾಸು** "ಅಭಿಜಾನಾಮಹಂ, ಸಾರಿಪುತ್ತ, ಅನೇಕಸತಂ ಖತ್ತಿಯಪರಿಸಂ…ಪೇ॰… ತತ್ರ ವತ ಮಂ ಭಯಂ ವಾ ಸಾರಜ್ಜಂ ವಾ ಓಕ್ಕಮಿಸ್ಸತೀತಿ ನಿಮಿತ್ತಮೇತಂ, ಸಾರಿಪುತ್ತ, ನ ಸಮನುಪಸ್ಸಾಮೀ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೧೫೧) ವಚನೇನ ದಸ್ಸಿತಅಕಮ್ಪಿಯಞಾಣಯುತ್ತೋ ದಸಬಲೋಹನ್ತಿ **ಅಭೀತನಾದಂ ನದತಿ। ಸೀಹನಾದಸುತ್ತೇನ** ಖನ್ಧಕವಗ್ಗೇ ಆಗತೇನ।

"ದೇವಮನುಸ್ಸಾನಂ ಚತುಚಕ್ಕಂ ವತ್ತತೀ"ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೪.೩೧) ಸುತ್ತಸೇಸೇನ ಸಪ್ಪುರಿಸೂಪಸ್ಸಯಾದೀನಂ ಫಲಸಮ್ಪತ್ತಿ ಪವತ್ತಿ, ಪುರಿಮಸಪ್ಪುರಿಸೂಪಸ್ಸಯಾದಿಂ ಉಪನಿಸ್ಸಾಯ ಪಚ್ಛಿಮಸಪ್ಪುರಿಸೂಪಸ್ಸಯಾದೀನಂ ಸಮ್ಪತ್ತಿ ಪವತ್ತಿ ವಾ ವುತ್ತಾತಿ **ಆದಿ-**ಸದ್ದೇನ ತತ್ಥ ಚ ಚಕ್ಕ-ಸದ್ದಸ್ಸ ಗಹಣಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಪಟಿವೇಧನಿಟ್ಠತ್ತಾ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗಞಾಣಂ ಪಟಿವೇಧೋತಿ **"ಫಲಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ನಾಮಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। ತೇನ ಪಟಿಲದ್ಧಸ್ಸಪಿ ದೇಸನಾಞಾಣಸ್ಸ ಕಿಚ್ಚನಿಪ್ಫತ್ತಿಪರಸ್ಸ ಬುಜ್ಝನಮತ್ತೇನ ಹೋತೀತಿ **"ಅಞ್ಞಾಸಿಕೋಣ್ಡಞ್ಞಸ್ಸ ಸೋತಾಪತ್ತಿಫಲಕ್ಖಣೇ ಪವತ್ತಂ ನಾಮಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। ತತೋ ಪರಂ ಪನ ಯಾವ ಪರಿನಿಬ್ಬಾನಾ ದೇಸನಾಞಾಣಪ್ಪವತ್ತಿ ತಸ್ಸೇವ ಪವತ್ತಿತಸ್ಸ ಧಮ್ಮಚಕ್ಕಸ್ಸ ಠಾನನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ, ಪವತ್ತಿತಚಕ್ಕಸ್ಸ ಚಕ್ಕವತ್ತಿನೋ ಚಕ್ಕರತನಟ್ಠಾನಂ ವಿಯ।

ಸಮಾದೀಯನ್ತೀತಿ **ಸಮಾದಾನಾನಿ,** ತಾನಿ ಪನ ಸಮಾದಿಯಿತ್ವಾ ಕತಾನಿ ಹೋನ್ತೀತಿ ಆಹ **"ಸಮಾದಿಯಿತ್ವಾ ಕತಾನ"**ನ್ತಿ। **ಕಮ್ಮಮೇವ ವಾ ಕಮ್ಮಸಮಾದಾನ**ನ್ತಿ ಏತೇನ ಸಮಾದಾನ-ಸದ್ದಸ್ಸ ಅಪುಬ್ಬತ್ಥಾಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತಿ ಮುತ್ತಗತ-ಸದ್ದೇ ಗತ-ಸದ್ದಸ್ಸ ವಿಯ।

**ಅಗತಿಗಾಮಿನಿ**ನ್ತಿ ನಿಬ್ಬಾನಗಾಮಿನಿಂ। ವುತ್ತಞ್ಹಿ "ನಿಬ್ಬಾನಞ್ಚಾಹಂ, ಸಾರಿಪುತ್ತ, ಪಜಾನಾಮಿ ನಿಬ್ಬಾನಗಾಮಿನಿಞ್ಚ ಪಟಿಪದ"ನ್ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೧೫೩)।

**ಹಾನಭಾಗಿಯಧಮ್ಮ**ನ್ತಿ ಹಾನಭಾಗಿಯಸಭಾವಂ, ಕಾಮಸಹಗತಸಞ್ಞಾದಿಧಮ್ಮಂ ವಾ। **ತಂ ಕಾರಣ**ನ್ತಿ ಪುಬ್ಬೇವ ಕತಾಭಿಸಙ್ಖಾರಾದಿಂ।

**"ಇದಾನೀ"**ತಿ ಏತಸ್ಸ "ಇಮಿನಾ ಅನುಕ್ಕಮೇನ ವುತ್ತಾನೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾನೀ"ತಿ ಇಮಿನಾ ಸಹ ಯೋಜನಾ ಕಾತಬ್ಬಾ। ಕಿಲೇಸಾವರಣಂ ತದಭಾವಞ್ಚಾತಿ **ಕಿಲೇಸಾವರಣಾಭಾವಂ**। ಕಿಲೇಸಕ್ಖಯಾಧಿಗಮಸ್ಸ ಹಿ ಕಿಲೇಸಾವರಣಂ **ಅಟ್ಠಾನಂ,** ತದಭಾವೋ **ಠಾನಂ**। ಅನಧಿಗಮಸ್ಸ ಕಿಲೇಸಾವರಣಂ **ಠಾನಂ,** ತದಭಾವೋ **ಅಟ್ಠಾನ**ನ್ತಿ। ತತ್ಥ ತದಭಾವಗ್ಗಹಣೇನ ಗಹಿತಂ "ಅತ್ಥಿ ದಿನ್ನ"ನ್ತಿಆದಿಕಾಯ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಯಾ ಠಿತಿಂ ತಬ್ಬಿಪರೀತಾಯ ಠಾನಾಭಾವಞ್ಚ ಅಧಿಗಮಸ್ಸ ಠಾನಂ ಪಸ್ಸನ್ತೇನ ಇಮಿನಾ ಞಾಣೇನ ಅಧಿಗಮಾನಧಿಗಮಾನಂ ಠಾನಾಟ್ಠಾನಭೂತೇ ಕಿಲೇಸಾವರಣತದಭಾವೇ ಪಸ್ಸತಿ ಭಗವಾತಿ ಇಮಮತ್ಥಂ ಸಾಧೇನ್ತೋ ಆಹ **"ಲೋಕಿಯಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಠಿತಿದಸ್ಸನತೋ ನಿಯತಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿಠಾನಾಭಾವದಸ್ಸನತೋ ಚಾ"**ತಿ। ಏತ್ಥ ಚ ಅಧಿಗಮಟ್ಠಾನದಸ್ಸನಮೇವ ಅಧಿಪ್ಪೇತಂ ಉಪರಿ ಭಬ್ಬಪುಗ್ಗಲವಸೇನೇವ ವಿಪಾಕಾವರಣಾಭಾವದಸ್ಸನಾದಿಕಸ್ಸ ವಕ್ಖಮಾನತ್ತಾ। ಇಮಿನಾ ಪನ ಞಾಣೇನ ಸಿಜ್ಝನತೋ ಪಸಙ್ಗೇನ ಇತರಮ್ಪಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। **ಧಾತುವೇಮತ್ತದಸ್ಸನತೋತಿ** ರಾಗಾದೀನಂ ಅಧಿಮತ್ತತಾದಿವಸೇನ ತಂಸಹಿತಾನಂ ಧಾತೂನಂ ವೇಮತ್ತತಾದಸ್ಸನತೋ, "ಅಯಂ ಇಮಿಸ್ಸಾ ಧಾತುಯಾ ಅಧಿಮತ್ತತ್ತಾ ರಾಗಚರಿತೋ"ತಿಆದಿನಾ ಚರಿಯಾಹೇತೂನಂ ವಾ, ರಾಗಾದಯೋ ಏವ ವಾ ಪಕತಿಭಾವತೋ ಧಾತೂತಿ ರಾಗಾದಿವೇಮತ್ತದಸ್ಸನತೋತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಪಯೋಗಂ ಅನಾದಿಯಿತ್ವಾ**ತಿ ಸನ್ತತಿಮಹಾಮತ್ತಅಙ್ಗುಲಿಮಾಲಾದೀನಂ ವಿಯ ಕಾಮರಾಗಬ್ಯಾಪಾದಾದಿವಸೇನ ಪಯೋಗಂ ಅನಾದಿಯಿತ್ವಾ।

### (೧.) ಏಕಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೭೬೧. **ನ ಹೇತುಮೇವಾ**ತಿ ಏತ್ಥ ಚ ನ ಹೇತೂ ಏವಾತಿ ಅತ್ಥೋ, ಬ್ಯಞ್ಜನಸಿಲಿಟ್ಠತಾವಸೇನ ಪನ ರಸ್ಸತ್ತಂ **ಮ**-ಕಾರೋ ಚ ಕತೋ "ಅದುಕ್ಖಮಸುಖಾ"ತಿ ಏತ್ಥ ವಿಯ। **ಇಮಿನಾಪಿ ನಯೇನಾ**ತಿ ಏತ್ಥ ಪುರಿಮನಯೇನ ಹೇತುಭಾವಾದಿಪಟಿಕ್ಖೇಪೋ, ಪಚ್ಛಿಮನಯೇನ ನಹೇತುಧಮ್ಮಾದಿಕೋಟ್ಠಾಸಸಙ್ಗಹೋತಿ ಅಯಂ ವಿಸೇಸೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। **ಚುತಿ**ಗ್ಗಹಣೇನ ಚುತಿಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಾಯ ಏಕಾಯ ಜಾತಿಯಾ ಗಹಣಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ, **ಭವ**ಗ್ಗಹಣೇನ ನವಧಾ ವುತ್ತಭವಸ್ಸ। ತದನ್ತೋಗಧತಾಯ ತತ್ಥ ತತ್ಥ **ಪರಿಯಾಪನ್ನತಾ** ವುತ್ತಾ। **ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಮೇವಾ**ತಿ "ನ ರೂಪಂ ವಿಯ ಉಪ್ಪನ್ನಾ ಛವಿಞ್ಞಾಣವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ"ತಿ ರೂಪತೋ ಏತೇಸಂ ವಿಸೇಸನಂ ಕರೋತಿ।

೭೬೨. **ಕಪ್ಪತೋ ಕಪ್ಪಂ ಗನ್ತ್ವಾಪಿ ನ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ**ತಿ ನ ಕದಾಚಿ ತಥಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ನ ಹಿ ಖೀರಾದೀನಂ ವಿಯ ಏತೇಸಂ ಯಥಾವುತ್ತಲಕ್ಖಣವಿಲಕ್ಖಣತಾ ಅತ್ಥೀತಿ ದಸ್ಸೇತಿ।

೭೬೩. **ಸಮೋಧಾನೇತ್ವಾ**ತಿ ಲೋಕೇ ವಿಜ್ಜಮಾನಂ ಸಬ್ಬಂ ರೂಪಂ ಸಮೋಧಾನೇತ್ವಾ। ಏತೇನ ಮಹತ್ತೇಪಿ ಅವಿಭಾವಕತ್ತಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಸುಖುಮತ್ತಾ ನ ವಿಭಾವೇಸ್ಸತೀತಿ ವಾದಪಥಂ ಛಿನ್ದತಿ। **ಚಕ್ಖುಪಸಾದೇ** ಮಮ ವತ್ಥುಮ್ಹೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ವಿಸಯೋತಿ** ಇಸ್ಸರಿಯಟ್ಠಾನನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

**೭೯೪. ಅಬ್ಭೋಕಿಣ್ಣಾತಿ** ಅಬ್ಯವಹಿತಾ, ಅನನ್ತರಿತಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ವವತ್ಥಿತಾನಮ್ಪಿ ಪಟಿಪಾಟಿನಿಯಮೋ ತೇನ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತೋತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಅನನ್ತರತಾತಿ** ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯತಾ ಏತೇನ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

**೭೯೫. ಸಮನನ್ತರತಾತಿ** ಚ ಸಮನನ್ತರಪಚ್ಚಯತಾ।

**೭೯೬. ಆಭುಜನತೋತಿ** ಆಭುಗ್ಗಕರಣತೋ, ನಿವತ್ತನತೋ ಇಚ್ಚೇವ ಅತ್ಥೋ। ಏತ್ಥ ಚ "ಪಞ್ಚ ವಿಞ್ಞಾಣಾ ಅನಾಭೋಗಾ"ತಿ ಆಭೋಗಸಭಾವಾ ನ ಹೋನ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ, "ಪಞ್ಚನ್ನಂ ವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ ನತ್ಥಿ ಆವಟ್ಟನಾ ವಾ"ತಿಆದೀಸುಪಿ ಆವಟ್ಟನಭಾವೋ ವಾತಿಆದಿನಾ ಅತ್ಥೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

**ನ ಕಞ್ಚಿ ಧಮ್ಮಂ ಪಟಿವಿಜಾನಾತೀತಿ** ಏತ್ಥ ನ ಸಬ್ಬೇ ರೂಪಾದಿಧಮ್ಮಾ ಧಮ್ಮಗ್ಗಹಣೇನ ಗಹಿತಾತಿ ಯಥಾಧಿಪ್ಪೇತಧಮ್ಮದಸ್ಸನತ್ಥಂ **"ಮನೋಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಾ ಧಮ್ಮಾತಿ ಏವಂ ವುತ್ತ"**ನ್ತಿ ಆಹ।

ರೂಪಾದೀಸು ಅಭಿನಿಪತನಂ ತೇಹಿ ಸಮಾಗಮೋ ತೇಸನ್ತಿಪಿ ವತ್ತುಂ ಯುಜ್ಜತೀತಿ ಆಹ **"ರೂಪಾದೀನಂ ಅಭಿನಿಪಾತಮತ್ತ"**ನ್ತಿ। ಕಮ್ಮತ್ಥೇ ವಾ ಸಾಮಿವಚನಂ। ವಿಞ್ಞಾಣೇಹಿ ಅಭಿನಿಪತಿತಬ್ಬಾನಿ ಹಿ ರೂಪಾದೀನೀತಿ। **ಇದಂ ವುತ್ತಂ ಹೋತೀತಿ**ಆದೀಸು ಹಿ ಅಯಂ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ - ಆರಮ್ಮಣಕರಣೇನ ಪಟಿವಿಜಾನಿತಬ್ಬಾನಿ ರೂಪಾದೀನಿ ಠಪೇತ್ವಾ ಕುಸಲಾಕುಸಲಚೇತನಾಯ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಞ್ಚ ಯಥಾವುತ್ತಾನಂ ಸಹಜಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಧಮ್ಮೇನ ಪಟಿವಿಜಾನಿತಬ್ಬಾನಂ ಪಟಿವಿಜಾನನಂ ಏತೇಸಂ ನತ್ಥೀತಿ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ **"ದಸ್ಸನಾದಿಮತ್ತತೋ ಪನ ಮುತ್ತಾ ಅಞ್ಞಾ ಏತೇಸಂ ಕುಸಲಾದಿಪಟಿವಿಞ್ಞತ್ತಿ ನಾಮ ನತ್ಥೀ"**ತಿ ಕಿಚ್ಚನ್ತರಂ ಪಟಿಸೇಧೇತಿ।

ಅವಿಪಾಕಭಾವೇನ ಅಞ್ಞಂ ಅಬ್ಯಾಕತಸಾಮಞ್ಞಂ ಅನಿವಾರೇನ್ತೋ ಕುಸಲಾಕುಸಲಗ್ಗಹಣಞ್ಚ ಕರೋತೀತಿ ಚವನಪರಿಯೋಸಾನಞ್ಚ **ಕಿಚ್ಚಂ**। **ಪಿ**-ಸದ್ದೇನ ಸಹಜವನಕಾನಿ ವೀಥಿಚಿತ್ತಾನಿ ಸಮ್ಪಿಣ್ಡೇತ್ವಾ ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ಪಟಿಸೇಧನೇ ಅಯಂ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ ಸಿಯಾ - "ಮನಸಾ ಚೇ ಪದುಟ್ಠೇನ...ಪೇ॰... ಪಸನ್ನೇನ ಭಾಸತಿ ವಾ ಕರೋತಿ ವಾ"ತಿ (ಧ॰ ಪ॰ ೧-೨) ಏವಂ ವುತ್ತಾ ಭಾಸನಕರಣಕರಾ, ತಂಸದಿಸಾ ಚ ಸುಖದುಕ್ಖುಪ್ಪಾದಕಾ ಬಲವನ್ತೋ ಛಟ್ಠದ್ವಾರಿಕಾ ಏವ ಧಮ್ಮಗ್ಗಹಣೇನ ಗಹಿತಾತಿ ನ ತೇಸಂ ಪಞ್ಚದ್ವಾರಿಕಜವನೇನ ಪಟಿವಿಜಾನನಂ ಅತ್ಥಿ, ದುಬ್ಬಲಾನಂ ಪನ ಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಪಟಿವಿಜಾನನಂ ತತ್ಥ ನ ಪಟಿಸಿದ್ಧಂ "ನ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ನ ವಚೀಕಮ್ಮಂ ಪಟ್ಠಪೇತೀ"ತಿ ವಿಞ್ಞತ್ತಿದ್ವಯಜನಕಸ್ಸೇವ ಪಟ್ಠಪನಪಟಿಕ್ಖೇಪೇನ ದುಬ್ಬಲಸ್ಸ ಮನೋಕಮ್ಮಸ್ಸ ಅನುಞ್ಞಾತತ್ತಾ। ತಥಾ ಕಾಯಸುಚರಿತಾದಿಕುಸಲಕಮ್ಮಂ ಕರೋಮೀತಿ, ತಬ್ಬಿಪರೀತಂ ಅಕುಸಲಂ ಕಮ್ಮಂ ಕರೋಮೀತಿ ಚ ಕುಸಲಾಕುಸಲಸಮಾದಾನಂ ಪಞ್ಚದ್ವಾರಿಕಜವನೇನ ನ ಹೋತಿ। ತಥಾ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದವಣ್ಣನಾಯಂ ವುತ್ತಾ "ಪಞ್ಚದ್ವಾರಿಕಚುತಿ ಚ ನ ಪಞ್ಚದ್ವಾರಿಕಚಿತ್ತೇಹಿ ಹೋತಿ ಚುತಿಚಿತ್ತಸ್ಸ ಅತಂದ್ವಾರಿಕತ್ತಾ"ತಿ। ಯಾ ಪನಾಯಂ ಪಾಳಿ "ಪಞ್ಚಹಿ ವಿಞ್ಞಾಣೇಹಿ ನ ಕಞ್ಚಿ ಧಮ್ಮಂ ಪಟಿವಿಜಾನಾತಿ ಅಞ್ಞತ್ರ ಅಭಿನಿಪಾತಮತ್ತಾ"ತಿ, ತಸ್ಸಾ ರೂಪಾದೀನಂ ಆಪಾಥಮತ್ತಂ ಮುಞ್ಚಿತ್ವಾ ಅಞ್ಞಂ ಕಞ್ಚಿ ಧಮ್ಮಸಭಾವಂ ನ ಪಟಿವಿಜಾನಾತೀತಿ ಅಯಮತ್ಥೋ ದಿಸ್ಸತಿ। ನ ಹಿ ರೂಪಂ ಪಟಿಗ್ಗಣ್ಹನ್ತಮ್ಪಿ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ ರೂಪನ್ತಿ ಚ ಗಣ್ಹಾತೀತಿ। ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಸ್ಸಪಿ ರೂಪನೀಲಾದಿಆಕಾರಪಟಿವಿಜಾನನಂ ನತ್ಥೀತಿ ಕಿಞ್ಚಿ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಪಟಿವಿಜಾನನಂ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತಂ, ಪಞ್ಚಹಿ ಪನ ವಿಞ್ಞಾಣೇಹಿ ಸಾತಿಸಯಂ ತಸ್ಸ ವಿಜಾನನನ್ತಿ "ಅಞ್ಞತ್ರ ಅಭಿನಿಪಾತಮತ್ತಾ"ತಿ ನ ವುತ್ತಂ। ಯಸ್ಸ ಪಾಳಿಯಂ ಬಹಿದ್ಧಾಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣತಾ ವುತ್ತಾ, ತತೋ ಅಞ್ಞಂ ನಿರುತ್ತಿಪಟಿಸಮ್ಭಿದಂ ಇಚ್ಛನ್ತೇಹಿ ಪಞ್ಚದ್ವಾರಜವನೇನ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಞಾಣಸ್ಸ ಸಹುಪ್ಪತ್ತಿ ಪಟಿಸಿದ್ಧಾ। **ರೂಪಾರೂಪಧಮ್ಮೇತಿ** ರೂಪಾರೂಪಾವಚರಧಮ್ಮೇತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ಪಞ್ಚದ್ವಾರಿಕಚಿತ್ತೇನ ನ ಪಟಿಬುಜ್ಝತೀತಿ** ಕಸ್ಮಾ ವುತ್ತಂ, ನನು ರೂಪಾದೀನಂ ಆಪಾಥಗಮನೇ ನಿದ್ದಾಪಟಿಬೋಧೋ ಹೋತೀತಿ? ನ, ಪಠಮಂ ಮನೋದ್ವಾರಿಕಜವನಸ್ಸ ಉಪ್ಪತ್ತಿತೋತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ **"ನಿದ್ದಾಯನ್ತಸ್ಸ ಹೀ"**ತಿಆದಿ। **ಪಲೋಭೇತ್ವಾ** ಸಚ್ಚಸುಪಿನೇನ।

**ಅಬ್ಯಾಕತೋಯೇವ** ಆವಜ್ಜನಮತ್ತಸ್ಸೇವ ಉಪ್ಪಜ್ಜನತೋತಿ ವದನ್ತಿ। ಏವಂ ವದನ್ತೇಹಿ ಮನೋದ್ವಾರೇಪಿ ಆವಜ್ಜನಂ ದ್ವತ್ತಿಕ್ಖತ್ತುಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ಜವನಟ್ಠಾನೇ ಠತ್ವಾ ಭವಙ್ಗಂ ಓತರತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪೇತನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

**ತಸ್ಸಾ ಏವ ವಸೇನಾ**ತಿ ತಸ್ಸಾ ವಸೇನ ಏಕವಿಧೇನ ಞಾಣವತ್ಥು ಹೋತೀತಿ ಚ, ವೇದಿತಬ್ಬನ್ತಿ ಚ ಯೋಜನಾ ಕಾತಬ್ಬಾ।

ಏಕಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**(೨.) ದುಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ**

**೭೯೭**. ಅತ್ಥ-ಸದ್ದೋ ಅಞ್ಞತ್ರ ಸಭಾವಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಅಧಿಕರಣೇಸು ಪವತ್ತಮಾನೋ ಅಧಿಕರಣವಸೇನ ಲಿಙ್ಗಪರಿವತ್ತಿಂ ಗಚ್ಛತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನ ಜಾಪಿತಾ ಚ ಸಾ ಅತ್ಥಾ ಚಾತಿ **ಜಾಪಿತತ್ಥಾ**ತಿ ಅಯಮತ್ಥೋ ವಿಭಾವಿತೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

ದುಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**(೩.) ತಿಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ**

**೭೯೮**. **ಪಞ್ಞಾಪರಿಣಾಮಿತೇಸೂ**ತಿ ಪಞ್ಞಾಯ ಪರಿಪಾಚಿತೇಸು। "ಯೋಗವಿಹಿತೇಸೂತಿ ಇದಞ್ಚ ವಿಸಯವಿಸೇಸನಮತ್ತಮೇವ, ತಸ್ಮಾ ಯಾನಿ ಪಞ್ಞಾಯ ವಿಹಿತಾನಿ ಅಹೇಸುಂ ಹೋನ್ತಿ ಭವಿಸ್ಸನ್ತಿ ಚ, ಸಬ್ಬಾನಿ ತಾನಿ ಯೋಗವಿಹಿತಾನೀತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾನಿ। ಸಿಕ್ಖಿತ್ವಾ ಕಾತಬ್ಬಂ **ಸಿಪ್ಪಂ,** ಇತರಂ **ಕಮ್ಮಂ**। ಅಯಮೇತೇಸಂ ವಿಸೇಸೋ। **ವಡ್ಢಕೀಕಮ್ಮ**ನ್ತಿ ಚ ಅಸಿಕ್ಖಿತ್ವಾಪಿ ಕಾತಬ್ಬಂ ಥೂಲಕಮ್ಮಂ **"ಕಮ್ಮ**"ನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ, ಪಞ್ಞಾ ಏವ ವಾ ತತ್ಥ ತತ್ಥ **"ಕಮ್ಮಂ ಸಿಪ್ಪ**"ನ್ತಿ ಚ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। **ನಾಗಮಣ್ಡಲಂ** ನಾಮ ಮಣ್ಡಲಂ ಕತ್ವಾ ಸಪ್ಪೇ ವಿಜ್ಜಾಯ ಪಕ್ಕೋಸಿತ್ವಾ ಬಲಿಂ ದತ್ವಾ ವಿಸಾಪನಯನಂ। **ಪರಿತ್ತಂ** ರಕ್ಖಾ, ಯೇನ "ಫೂ"ತಿ ಮುಖವಾತಂ ದತ್ವಾ ವಿಸಂ ಅಪನಯನ್ತಿ, ಸೋ ಉಣ್ಣನಾಭಿಆದಿಮನ್ತೋ **ಫುಧಮನಕಮನ್ತೋ**। "ಅ ಆ"ತಿಆದಿಕಾ ಮಾತಿಕಾ "ಕ ಕಾ"ತಿಆದಿಕೋ ತಪ್ಪಭೇದೋ ಚ **ಲೇಖಾ**।

ಕುಸಲಂ ಧಮ್ಮಂ **ಸಕಂ,** ಇತರಂ **ನೋಸಕಂ**। ಚತುನ್ನಂ ಸಚ್ಚಾನಂ ಪಟಿವಿಜ್ಝಿತಬ್ಬಾನಂ ತಪ್ಪಟಿವೇಧಪಚ್ಚಯಭಾವೇನ **ಅನುಲೋಮನಂ** ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಪುಬ್ಬೇ "ಯೋಗವಿಹಿತೇಸು ವಾ ಕಮ್ಮಾಯತನೇಸೂ"ತಿಆದಿನಾ ಪಞ್ಞಾ ವುತ್ತಾ, ಪುನ ತಸ್ಸಾ ವೇವಚನವಸೇನ "ಅನುಲೋಮಿಕಂ ಖನ್ತಿ"ನ್ತಿಆದಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನ **"ಅನು...ಪೇ॰... ಪಞ್ಞಾವೇವಚನಾನೀ**"ತಿ ಆಹ। ಏತ್ಥ ಚ **ಏವರೂಪಿ**ನ್ತಿ ಯಥಾವುತ್ತಕಮ್ಮಾಯತನಾದಿವಿಸಯಂ ಕಮ್ಮಸ್ಸಕತಸಚ್ಚಾನುಲೋಮಿಕಸಭಾವಂ ಅನಿಚ್ಚಾದಿಪವತ್ತಿಆಕಾರಞ್ಚಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಯಥಾವುತ್ತಾ ಚ ಭೂಮಿಸಭಾವಪವತ್ತಿಆಕಾರನಿದ್ದೇಸಾ ಖನ್ತಿಆದೀಹಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ। ಯಸ್ಸಾ ಪಞ್ಞಾಯ ಧಮ್ಮಾ ನಿಜ್ಝಾನಪಜಾನನಕಿಚ್ಚಸಙ್ಖಾತಂ ಓಲೋಕನಂ ಖಮನ್ತಿ ಅವಿಪರೀತಸಭಾವತ್ತಾ, ಸಾ ಪಞ್ಞಾ ಧಮ್ಮಾನಂ ನಿಜ್ಝಾನಕ್ಖಮನಂ ಏತಿಸ್ಸಾ ಅತ್ಥೀತಿ **ಧಮ್ಮನಿಜ್ಝಾನಕ್ಖನ್ತೀ**ತಿ ಅತ್ಥೋ।

**೭೯೯**. ಅಸಂವರಂ ಮುಞ್ಚತೀತಿ ಸಮಾದಾನಸಮ್ಪತ್ತವಿರತಿಸಮ್ಪಯುತ್ತಚೇತನಾ **"ಸೀಲಂ ಪೂರೇನ್ತಸ್ಸ ಮುಞ್ಚಚೇತನಾ**"ತಿ ವುತ್ತಾ। ಪುಬ್ಬಾಪರಪಞ್ಞಾಯ ಚ ದಾನಸೀಲಮಯತಾವಚನತೋ ಮುಞ್ಚಅಪರಚೇತನಾವಸೇನ "ಆರಬ್ಭಾ"ತಿ, ಪುಬ್ಬಚೇತನಾವಸೇನ "ಅಧಿಕಿಚ್ಚಾ"ತಿ ಚ ವತ್ತುಂ ಯುತ್ತನ್ತಿ "ಅಧಿಕಿಚ್ಚಾ"ತಿಪಿ ಪಾಠೋ ಯುಜ್ಜತಿ।

**೮೦೦**. ಪಞ್ಚಸೀಲದಸಸೀಲಾನಿ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಜಾತಿಯಾ ಚ ಪಚ್ಚಯಭೂತೇಸು ಸಙ್ಖಾರಭವೇಸು ಅನ್ತೋಗಧಾನೀತಿ **"ಉಪ್ಪಾದಾ ವಾ**"ತಿಆದಿಕಾಯ ಧಮ್ಮಟ್ಠಿತಿಪಾಳಿಯಾ ಸಙ್ಗಹಿತಾನಿ। ಭವನಿಬ್ಬತ್ತಕಸೀಲಸ್ಸ ಪಞ್ಞಾಪನಂ ಸತಿಪಿ ಸವನೇ ನ ತಥಾಗತದೇಸನಾಯತ್ತನ್ತಿ ಭಿಕ್ಖುಆದೀನಮ್ಪಿ ತಂ ವುತ್ತಂ।

**ಅಧಿಪಞ್ಞಾಯ ಪಞ್ಞಾತಿ** ಅಧಿಪಞ್ಞಾಯ ಅನ್ತೋಗಧಾ ಪಞ್ಞಾ। ಅಥ ವಾ ಅಧಿಪಞ್ಞಾನಿಬ್ಬತ್ತೇಸು, ತದಧಿಟ್ಠಾನೇಸು ವಾ ಧಮ್ಮೇಸು ಅಧಿಪಞ್ಞಾ-ಸದ್ದೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ, ತತ್ಥ ಪಞ್ಞಾ **ಅಧಿಪಞ್ಞಾಯ ಪಞ್ಞಾ**।

೭೭೧. ಅಪಾಯುಪ್ಪಾದನಕುಸಲತಾ ಅಪಾಯಕೋಸಲ್ಲಂ ಸಿಯಾತಿ ಮಞ್ಞಮಾನೋ ಪುಚ್ಛತಿ **"ಅಪಾಯಕೋಸಲ್ಲಂ ಕಥಂ ಪಞ್ಞಾ ನಾಮ ಜಾತಾ"**ತಿ। ತಂ ಪನ ಪರಸ್ಸ ಅಧಿಪ್ಪಾಯಂ ನಿವತ್ತೇನ್ತೋ **"ಪಞ್ಞಾವಾಯೇವ ಹೀ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। **ತತ್ರುಪಾಯಾತಿ** ತತ್ರ ತತ್ರ ಉಪಾಯಭೂತಾ। ಠಾನೇ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ಏತಸ್ಸಾತಿ **ಠಾನುಪ್ಪತ್ತಿಯಂ**। ಕಿಂ ತಂ? ಕಾರಣಜಾನನಂ, ಭಯಾದೀನಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿಕ್ಖಣೇ ತಸ್ಮಿಂಯೇವ ಠಾನೇ ಲಹುಉಪ್ಪಜ್ಜನಕನ್ತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ।

ತಿಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

### (೪.) ಚತುಕ್ಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೭೯೩. **ನ ಪರಿತಸ್ಸತೀತಿ** "ಅಪಿ ನಾಮ ಮೇ ತಣ್ಡುಲಾದೀನಿ ಸಿಯು"ನ್ತಿ ನ ಪತ್ಥೇತಿ, ತದಭಾವೇನ ವಾ ನ ಉತ್ತಸತಿ।

೭೯೬. **ಅಪರಪ್ಪಚ್ಚಯೇತಿ** ಪರೇನ ನಪತ್ತಿಯಾಯಿತಬ್ಬೇ। **ಧಮ್ಮೇ ಞಾಣನ್ತಿ** ಸಚ್ಚವಿಸಯಂ ಞಾಣಂ। ಅರಿಯಸಚ್ಚೇಸು ಹಿ **ಧಮ್ಮ**-ಸದ್ದೋ ತೇಸಂ ಅವಿಪರೀತಸಭಾವತ್ತಾತಿ। ಸಬ್ಬತಪವರೋ ವಾ ಅರಿಯಮಗ್ಗೋ ತಸ್ಸ ಚ ಫಲಂ **ಧಮ್ಮೋ,** ತತ್ಥ ಪಞ್ಞಾ ತಂಸಹಗತಾ **ಧಮ್ಮೇ ಞಾಣಂ**। ನ ಅಞ್ಞಞಾಣುಪ್ಪಾದನಂ **ನಯನಯನಂ,** ಞಾಣಸ್ಸೇವ ಪನ ಪವತ್ತಿವಿಸೇಸೋತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನಾಹ **"ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಞಾಣಸ್ಸ ಕಿಚ್ಚ"**ನ್ತಿ। ಏತ್ಥ ಚ **ಇಮಿನಾ ಧಮ್ಮೇನಾತಿ** ಮಗ್ಗಞಾಣೇನಾತಿ ವುತ್ತಂ, ದುವಿಧಮ್ಪಿ ಪನ ಮಗ್ಗಫಲಞಾಣಂ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಾಯ ಚ ಮೂಲಂ, ಕಾರಣಞ್ಚ ನಯನಯನಸ್ಸಾತಿ ದುವಿಧೇನಪಿ ತೇನ ಧಮ್ಮೇನಾತಿ ನ ನ ಯುಜ್ಜತಿ, ತಥಾ ಚತುಸಚ್ಚಧಮ್ಮಸ್ಸ ಞಾತತ್ತಾ, ಮಗ್ಗಫಲಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಚ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಸಚ್ಚಪಟಿವೇಧಸಮ್ಪಯೋಗಂ ಗತತ್ತಾ ನಯನಂ ಹೋತೀತಿ ತೇನ ಇಮಿನಾ ಧಮ್ಮೇನ ಞಾಣವಿಸಯಭಾವೇನ, ಞಾಣಸಮ್ಪಯೋಗೇನ ವಾ ಞಾತೇನಾತಿ ಚ ಅತ್ಥೋ ನ ನ ಯುಜ್ಜತಿ।

ಯದಿಪಿ ಸಬ್ಬೇನ ಸಬ್ಬಂ ಅತೀತಾನಾಗತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ದುಕ್ಖಂ ಅಭಿಜಾನನ್ತಿ, ತಥಾಪಿ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೇ ಸಸನ್ತತಿಪರಿಯಾಪನ್ನೇ ಸವಿಸೇಸೇ ಅಭಿನಿವೇಸೋ ಹೋತೀತಿ ಆಹ **"ನ ತಞ್ಞೇವ ಇಮ"**ನ್ತಿ। ದಿಟ್ಠೇನ ಅದಿಟ್ಠೇನ ನಯತೋ **ನಯನಞಾಣಂ,** ಅದಿಟ್ಠಸ್ಸ ದಿಟ್ಠತಾಯ ಕಾರಣಭೂತತ್ತಾ **ಕಾರಣಞಾಣಂ,** ಅನುರೂಪತ್ಥವಾಚಕೋ ವಾ ಕಾರಣ-ಸದ್ದೋತಿ ಧಮ್ಮೇ ಞಾಣಸ್ಸ ಅನುರೂಪಞಾಣನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ಸಮ್ಮುತಿಮ್ಹಿ ಞಾಣನ್ತಿ** ಧಮ್ಮೇ ಞಾಣಾದೀನಂ ವಿಯ ಸಾತಿಸಯಸ್ಸ ಪಟಿವೇಧಕಿಚ್ಚಸ್ಸ ಅಭಾವಾ ವಿಸಯೋಭಾಸನಮತ್ತಜಾನನಸಾಮಞ್ಞೇನ ಞಾಣನ್ತಿ ಸಮ್ಮತೇಸು ಅನ್ತೋಗಧನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸಮ್ಮುತಿವಸೇನ ವಾ ಪವತ್ತಂ **ಸಮ್ಮುತಿಮ್ಹಿ ಞಾಣಂ,** ಅವಸೇಸಂ ಪನ ಇತರಞಾಣತ್ತಯವಿಸಭಾಗಂ ಞಾಣಂ ತಬ್ಬಿಸಭಾಗಸಾಮಞ್ಞೇನ ಸಮ್ಮುತಿಞಾಣಮ್ಹಿ ಪವಿಟ್ಠತ್ತಾ **ಸಮ್ಮುತಿಞಾಣಂ** ನಾಮ ಹೋತೀತಿ।

೭೯೭. **ಕಿಲೇಸಮೂಲಕೇ ಚಾತಿ** ನೀವರಣಮೂಲಕೇ ಚ ಕಾಮಭವಧಮ್ಮೇ।

೭೯೮. **ಸಾ ಹಿಸ್ಸಾತಿ** ಏತ್ಥ **ಅಸ್ಸಾತಿ** ಯೋ "ಕಾಮೇಸು ವೀತರಾಗೋ ಹೋತೀ"ತಿ ಏವಂ ವುತ್ತೋ, ಅಸ್ಸ ಪಠಮಜ್ಝಾನಸಮಙ್ಗಿಸ್ಸಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಸ್ವೇವಾತಿ** ಏತೇನ ಕಾಮೇಸು ವೀತರಾಗಭಾವನಾವತ್ಥಸ್ಸೇವ ಪಠಮಜ್ಝಾನಸಮಙ್ಗಿಸ್ಸ ಗಹಣೇ ಪವತ್ತೇ ತಸ್ಸ ತತೋ ಪರಂ ಅವತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಕಾಮೇಸು ವೀತರಾಗೋ ಸಮಾನೋ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। ಚತುತ್ಥಮಗ್ಗಪಞ್ಞಾ ಛಟ್ಠಾಭಿಞ್ಞಾಭಾವಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ತಂ **ಪಟಿವಿಜ್ಝತಿ** ನಾಮ, ಇತರಾ ತದುಪನಿಸ್ಸಯತ್ತಾ। ಯಥಾನುರೂಪಂ ವಾ ಆಸವಕ್ಖಯಭಾವತೋ,

ಫಲೇ ವಾ ಆಸವಕ್ಖಯೇ ಸತಿ ಯಥಾನುರೂಪಂ ತಂನಿಬ್ಬತ್ತನತೋ ಚತೂಸುಪಿ ಮಗ್ಗೇಸು ಪಞ್ಞಾ **ಛಟ್ಠಂ ಅಭಿಞ್ಞಂ ಪಟಿವಿಜ್ಝತೀತಿ** ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

೭೯೯. **ಕಾಮಸಹಗತಾತಿ** ವತ್ಥುಕಾಮಾರಮ್ಮಣಾ। **ಚೋದೇನ್ತೀತಿ** ಕಾಮಾಭಿಮುಖಂ ತನ್ನಿನ್ನಂ ಕರೋನ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ತದನುಧಮ್ಮತಾತಿ** ತದನುಧಮ್ಮಾ ಇಚ್ಚೇವ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। **ತಾ**-ಸದ್ದಸ್ಸ ಅಪುಬ್ಬತ್ಥಾಭಾವತೋತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನಾಹ **"ತದನುರೂಪಸಭಾವಾ"**ತಿ। ನಿಕನ್ತಿಂ, ನಿಕನ್ತಿಸಹಗತಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಂ ವಾ **"ಮಿಚ್ಛಾಸತೀ"**ತಿ ವದತಿ। "ಅಹೋ ವತ ಮೇ ಅವಿತಕ್ಕಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜೇಯ್ಯಾ"ತಿ ಅವಿತಕ್ಕಾರಮ್ಮಣಾ **ಅವಿತಕ್ಕಸಹಗತಾ।**

೮೦೧. ಅಧಿಗಮಭಾವೇನ ಅಭಿಮುಖಂ ಜಾನನ್ತಸ್ಸ **ಅಭಿಜಾನನ್ತಸ್ಸ,** ಅಭಿವಿಸಿಟ್ಠೇನ ವಾ ಞಾಣೇನ ಜಾನನ್ತಸ್ಸ, ಅನಾರಮ್ಮಣಭೂತಞ್ಚ ತಂ ಠಾನಂ ಪಾಕಟಂ ಕರೋನ್ತಸ್ಸಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

೮೦೨. ವಸಿತಾಪಞ್ಚಕರಹಿತಂ ಝಾನಂ **ಅಪ್ಪಗುಣಂ।** ಏತ್ಥ ಚತಸ್ಸೋ ಪಟಿಪದಾ ಚತ್ತಾರಿ ಆರಮ್ಮಣಾನೀತಿ ಪಞ್ಞಾಯ ಪಟಿಪದಾರಮ್ಮಣುದ್ದೇಸೇನ ಪಞ್ಞಾ ಏವ ಉದ್ದಿಟ್ಠಾತಿ ಸಾ ಏವ ವಿಭತ್ತಾತಿ।

ಚತುಕ್ಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

### (೫.) ಪಞ್ಚಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೮೦೪. **ಪಞ್ಚಙ್ಗಿಕೋ ಸಮ್ಮಾಸಮಾಧೀತಿ** ಸಮಾಧಿಅಙ್ಗಭಾವೇನ ಪಞ್ಞಾ ಉದ್ದಿಟ್ಠಾತಿ। ಪೀತಿಫರಣತಾದಿವಚನೇನ ಹಿ ತಮೇವ ವಿಭಜತಿ, "ಸೋ ಇಮಮೇವ ಕಾಯಂ ವಿವೇಕಜೇನ ಪೀತಿಸುಖೇನ ಅಭಿಸನ್ದೇತೀ"ತಿಆದಿನಾ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೨೨೬; ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೪೨೭) ನಯೇನ ಪೀತಿಯಾ ಸುಖಸ್ಸ ಚ ಫರಣಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಪೀತಿಫರಣತಾಸುಖಫರಣತಾಹಿ ಆರಮ್ಮಣೇ ಠತ್ವಾ ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದನತೋ **"ಪಾದಾ ವಿಯಾ"**ತಿ ತಾ ವುತ್ತಾ।

ದುತಿಯಪಞ್ಚಕೇ ಚ **"ಪಞ್ಚಞಾಣಿಕೋ"**ತಿ ಸಮಾಧಿಮುಖೇನ ಪಞ್ಚಞಾಣಾನೇವ ಉದ್ದಿಟ್ಠಾನಿ ನಿದ್ದಿಟ್ಠಾನಿ ಚಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾನಿ। ಲೋಕಿಯಸಮಾಧಿಸ್ಸ ಪಚ್ಚನೀಕಾನಿ ನೀವರಣಪಠಮಜ್ಝಾನನಿಕನ್ತಿಆದೀನಿ ನಿಗ್ಗಹೇತಬ್ಬಾನಿ। ಅಞ್ಞೇ ಕಿಲೇಸಾ ವಾರೇತಬ್ಬಾ, ಇಮಸ್ಸ ಪನ ಅರಹತ್ತಸಮಾಧಿಸ್ಸ ಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸದ್ಧಸಬ್ಬಕಿಲೇಸತ್ತಾ ನ ನಿಗ್ಗಹೇತಬ್ಬಂ ವಾರೇತಬ್ಬಞ್ಚ ಅತ್ಥೀತಿ ಮಗ್ಗಾನನ್ತರಂ ಸಮಾಪತ್ತಿಕ್ಖಣೇ ಚ ಅಪ್ಪಯೋಗೇನೇವ ಅಧಿಗತತ್ತಾ ಚ ಠಪಿತತ್ತಾ ಚ, ಅಪರಿಹಾನಿವಸೇನ ಠಪಿತತ್ತಾ ವಾ **ನ ಸಸಙ್ಖಾರನಿಗ್ಗಯ್ಹವಾರಿತಗತೋ। ಸತಿವೇಪುಲ್ಲಪ್ಪತ್ತತ್ತಾತಿ** ಏತೇನ ಅಪ್ಪವತ್ತಮಾನಾಯಪಿ ಸತಿಯಾ ಸತಿಬಹುಲತಾಯ ಸತೋ ಏವ ನಾಮಾತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। **ಯಥಾಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಕಾಲವಸೇನಾತಿ** ಏತೇನ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ದನಸತಿಯಾ ಸತೋತಿ।

ಪಞ್ಚಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

### (೬.) ಛಕ್ಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೮೦೫. ವಿಸುದ್ಧಿಭಾವಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ದೂರ...ಪೇ॰... ರಮ್ಮಣಾಯಾ"**ತಿ ಆಹ। ಸೋತಧಾತುವಿಸುದ್ಧೀತಿ ಚ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾ ಧಮ್ಮಾ ವುತ್ತಾತಿ ತತ್ಥ ಞಾಣಂ **ಸೋತಧಾತುವಿಸುದ್ಧಿಯಾ ಞಾಣಂ।** "ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣ"ನ್ತಿ ಇದಮೇವ ಅತ್ಥವಸೇನ **"ಪರಚಿತ್ತೇ ಞಾಣ"**ನ್ತಿ ಉದ್ಧಟನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಚುತೂಪಪಾತಞಾಣಸ್ಸ ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖುಞಾಣೇಕದೇಸತ್ತಾ **"ವಣ್ಣಧಾತುಆರಮ್ಮಣಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। ಮುದ್ಧಪ್ಪತ್ತೇನ ಚುತೂಪಪಾತಞಾಣಸಙ್ಖಾತೇನ ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖುಞಾಣೇನ ಸಬ್ಬಂ ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖುಞಾಣನ್ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

ಛಕ್ಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**(೭.) ಸತ್ತಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ**

**೮೦೬**. **ತದೇವ ಞಾಣನ್ತಿ** ಛಬ್ಬಿಧಮ್ಪಿ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಞಾಣಂ ವಿಪಸ್ಸನಾರಮ್ಮಣಭಾವೇನ ಸಹ ಗಹೇತ್ವಾ ವುತ್ತನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। **ಧಮ್ಮಟ್ಠಿತಿಞಾಣೇನಾತಿ** ಛಪಿ ಞಾಣಾನಿ ಸಙ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ವುತ್ತೇನ ಞಾಣೇನ। **ಖಯಧಮ್ಮ**ನ್ತಿಆದಿನಾ ಹಿ ಪಕಾರೇನ ಪವತ್ತಞಾಣಸ್ಸ ದಸ್ಸನಂ, ಞಾಣವಿಪಸ್ಸನಾದಸ್ಸನತೋ ವಿಪಸ್ಸನಾಪಟಿವಿಪಸ್ಸನಾದಸ್ಸನಮತ್ತಮೇವಾತಿ ನ ತಂ ಅಙ್ಗನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಪಾಳಿಯಂ ಪನ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಞಾಣವಚನೇನ ಅಙ್ಗಾನಂ ವುತ್ತತ್ತಾ **ನಿರೋಧಧಮ್ಮನ್ತಿ ಞಾಣನ್ತಿ ಇತಿ**-ಸದ್ದೇನ ಪಕಾಸೇತ್ವಾ ವುತ್ತಂ ವಿಪಸ್ಸನಾಞಾಣಂ ಸತ್ತಮಂ ಞಾಣನ್ತಿ ಅಯಮತ್ಥೋ ದಿಸ್ಸತಿ। ನ ಹಿ ಯಮ್ಪಿ ತಂ ಧಮ್ಮಟ್ಠಿತಿಞಾಣಂ, ತಮ್ಪಿ ಞಾಣನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಹೋತಿ ತಂಞಾಣಗ್ಗಹಣೇ ಏತಸ್ಮಿಂ ಞಾಣಭಾವದಸ್ಸನಸ್ಸ ಅನಧಿಪ್ಪೇತತ್ತಾ, "ಖಯಧಮ್ಮಂ…ಪೇ॰… ನಿರೋಧಧಮ್ಮ"ನ್ತಿ ಏತೇಸಂ ಸಮ್ಬನ್ಧಾಭಾವಪ್ಪಸಙ್ಗತೋ ಚಾತಿ।

ಸತ್ತಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**(೮.) ಅಟ್ಠಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ**

**೮೦೮**. **ವಿಹಾರಿತಬ್ಬಟ್ಠೇನಾತಿ** ಪಚ್ಚನೀಕಧಮ್ಮೇ, ದುಕ್ಖಂ ವಾ ವಿಚ್ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ ಪವತ್ತೇತಬ್ಬಟ್ಠೇನ।

ಅಟ್ಠಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**(೧೦.) ದಸಕನಿದ್ದೇಸೋ**

**ಪಠಮಬಲನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ**

**೮೦೯**. ಅವಿಜ್ಜಮಾನಂ ಠಾನಂ **ಅಟ್ಠಾನಂ,** ನತ್ಥಿ ಠಾನನ್ತಿ ವಾ **ಅಟ್ಠಾನಂ**। ಏಸ "**ಅನವಕಾಸೋ**"ತಿ ಏತ್ಥಾಪಿ ನಯೋ। ತದತ್ಥನಿಗಮನಮತ್ತಮೇವ ಹಿ "ನೇತಂ ಠಾನಂ ವಿಜ್ಜತೀ"ತಿ ವಚನನ್ತಿ। ಅಸುಖೇ ಸುಖನ್ತಿ ದಿಟ್ಠಿವಿಪಲ್ಲಾಸೋವ ಇಧ ಸುಖತೋ ಉಪಗಮನಸ್ಸ ಠಾನನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪೇತನ್ತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ "**ಏಕನ್ತ…ಪೇ॰… ಅತ್ತದಿಟ್ಠಿವಸೇನಾ**"ತಿ ಪಧಾನದಿಟ್ಠಿಮಾಹ। ಭೇದಾನುರೂಪಸ್ಸ ಸಾವನಂ **ಅನುಸ್ಸಾವನಂ,** ಭೇದಾನುರೂಪೇನ ವಾ ವಚನೇನ ವಿಞ್ಞಾಪನಂ।

ಲಿಙ್ಗೇ ಪರಿವತ್ತೇ ಚ ಸೋ ಏವ ಏಕಕಮ್ಮನಿಬ್ಬತ್ತಿತೋ ಭವಙ್ಗಪ್ಪಬನ್ಧೋ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಪ್ಪಬನ್ಧೋ ಚ, ನಾಞ್ಞೋತಿ ಆಹ "**ಅಪಿ ಪರಿವತ್ತಲಿಙ್ಗ**"ನ್ತಿ। **ಅಯಂ ಪಞ್ಹೋತಿ** ಞಾಪನಿಚ್ಛಾನಿಬ್ಬತ್ತಾ ಕಥಾ।

**ಸಙ್ಗಾಮಚತುಕ್ಕಂ** ಸಪತ್ತವಸೇನ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। ಸಬ್ಬತ್ಥ ಚ ಪುರಿಮಂ ಅಭಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತಂ ಅಪ್ಪಮಾಣಂ, ವಧಕಚಿತ್ತಂ ಪನ ತದಾರಮ್ಮಣಞ್ಚ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಆನನ್ತರಿಯಾನಾನನ್ತರಿಯಭಾವೇ ಪಮಾಣನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। **ಪುಥುಜ್ಜನಸ್ಸೇವ ತಂ ದಿನ್ನಂ ಹೋತಿ**। ಕಸ್ಮಾ? ಯಥಾ ವಧಕಚಿತ್ತಂ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಮ್ಪಿ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಪ್ಪಬನ್ಧವಿಚ್ಛೇದನವಸೇನ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಪವತ್ತತಿ, ನ ಏವಂ ಚಾಗಚೇತನಾ। ಸಾ ಹಿ ಚಜಿತಬ್ಬಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಚಜನಮತ್ತಮೇವ ಹೋತಿ, ಅಞ್ಞಸಕಕರಣಞ್ಚ ತಸ್ಸ ಚಜನಂ, ತಸ್ಮಾ ಯಸ್ಸ ತಂ ಸಕಂ ಕತಂ, ತಸ್ಸೇವ ದಿನ್ನಂ ಹೋತೀತಿ।

**ಸಣ್ಠ…ಪೇ॰… ಕಪ್ಪವಿನಾಸೇಯೇವ ಮುಚ್ಚತೀತಿ** ಇದಂ ಕಪ್ಪಟ್ಠಕಥಾಯ ನ ಸಮೇತಿ। ತತ್ಥ ಹಿ **ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ** (ಕಥಾ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೬೫೪-೬೫೭) ವುತ್ತಂ "ಆಪಾಯಿಕೋತಿ ಇದಂ ಸುತ್ತಂ ಯಂ ಸೋ ಏಕಂ ಕಪ್ಪಂ ಅಸೀತಿಭಾಗೇ ಕತ್ವಾ ತತೋ ಏಕಭಾಗಮತ್ತಂ

ಕಾಲಂ ತಿಟ್ಠೇಯ್ಯ, ತಂ ಆಯುಕಪ್ಪಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತ"ನ್ತಿ। **ಕಪ್ಪವಿನಾಸೇಯೇವಾತಿ** ಪನ ಆಯುಕಪ್ಪವಿನಾಸೇಯೇವಾತಿ ಅತ್ಥೇ ಸತಿ ನತ್ಥಿ ವಿರೋಧೋ। ಏತ್ಥ ಚ **ಸಣ್ಠಹನ್ತೇ**ತಿ ಇದಂ ಸ್ವೇ ವಿನಸ್ಸಿಸ್ಸತೀತಿ ವಿಯ ಅಭೂತಪರಿಕಪ್ಪವಸೇನ ವುತ್ತಂ। **ಏಕದಿವಸಮೇವ ಪಚ್ಚತಿ** ತತೋ ಪರಂ ಕಪ್ಪಾಭಾವೇನ ಆಯುಕಪ್ಪಸ್ಸಪಿ ಅಭಾವತೋತಿ ಅವಿರೋಧತೋ ಅತ್ಥಯೋಜನಾ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

**ಪಕತತ್ತೋ**ತಿ ಅನುಕ್ಖಿತ್ತೋ। **ಸಮಾನಸಂವಾಸಕೋ**ತಿ ಅಪಾರಾಜಿಕೋ।

**ಕಿಂ ಪನ ತ**ನ್ತಿ ಯೋ ಸೋ "ನಿಯತೋ"ತಿ ವುತ್ತೋ, ತಂ ಕಿಂ ನಿಯಮೇತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ತಸ್ಸೇವ ಪನ ಯಥಾಪುಚ್ಛಿತಸ್ಸ ನಿಯತಸ್ಸ ಮಿಚ್ಛತ್ತಸಮ್ಮತ್ತನಿಯತಧಮ್ಮಾನಂ ವಿಯ ಸಭಾವತೋ ವಿಜ್ಜಮಾನತಂ ಯಥಾಪುಚ್ಛಿತಞ್ಚ ನಿಯಾಮಕಹೇತುಂ ಪಟಿಸೇಧೇತ್ವಾ ಯೇನ "ನಿಯತೋ"ತಿ "ಸತ್ತಕ್ಖತ್ತುಪರಮಾದಿಕೋ"ತಿ ಚ ವುಚ್ಚತಿ, ತಂ ಯಥಾಧಿಪ್ಪೇತಕಾರಣಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧೇನ ಹೀ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। ಜಾತಸ್ಸ ಕುಮಾರಸ್ಸ ವಿಯ ಅರಿಯಾಯ ಜಾತಿಯಾ ಜಾತಸ್ಸ **ನಾಮಮತ್ತಮೇತಂ** ನಿಯತಸತ್ತಕ್ಖತ್ತುಪರಮಾದಿಕಂ, ನಿಯತಾನಿಯತಭೇದಂ ನಾಮನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಯದಿ ಪುಬ್ಬಹೇತು ನಿಯಾಮಕೋ, ಸೋತಾಪನ್ನೋ ಚ ನಿಯತೋತಿ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗತೋ ಉದ್ಧಂ ತಿಣ್ಣಂ ಮಗ್ಗಾನಂ ಉಪನಿಸ್ಸಯಭಾವತೋ ಪುಬ್ಬಹೇತುಕಿಚ್ಚಂ, ತತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಪನ ಪುಬ್ಬಹೇತುಕಿಚ್ಚಂ ನತ್ಥೀತಿ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗಸ್ಸ **ಉಪನಿಸ್ಸಯಾಭಾವೋ ಆಪಜ್ಜತಿ**। ಯದಿ ಹಿ ತಸ್ಸಪಿ ಪುಬ್ಬಹೇತು ಉಪನಿಸ್ಸಯೋ ಸಿಯಾ, ಸೋ ಚ ನಿಯಾಮಕೋತಿ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗುಪ್ಪತ್ತಿತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಏವ ನಿಯತೋ ಸಿಯಾ, ತಞ್ಚ ಅನಿಟ್ಠಂ, ತಸ್ಮಾಸ್ಸ ಪುಬ್ಬಹೇತುನಾ ಅಹೇತುಕತಾ ಆಪನ್ನಾತಿ ಇಮಮತ್ಥಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ **"ಇಚ್ಚಸ್ಸ ಅಹೇತು ಅಪ್ಪಚ್ಚಯಾ ನಿಬ್ಬತ್ತಿಂ ಪಾಪುಣಾತೀ"**ತಿ।

**ಪಟಿಲದ್ಧಮಗ್ಗೋ** ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗೋ, ತೇನೇವ ಸತ್ತಕ್ಖತ್ತುಪರಮಾದಿನಿಯಮೇ ಸತಿ ಸತ್ತಮಭವಾದಿತೋ ಉದ್ಧಂ ಪವತ್ತನಕಸ್ಸ ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಮೂಲಭೂತಾ ಕಿಲೇಸಾ ತೇನೇವ ಖೀಣಾತಿ ಉಪರಿ ತಯೋ ಮಗ್ಗಾ ಅಕಿಚ್ಚಕಾ ಹೋನ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಯದಿ ಉಪರಿ ತಯೋ ಮಗ್ಗಾ ಸತ್ತಕ್ಖತ್ತುಪರಮಾದಿಕಂ ನಿಯಮೇನ್ತಿ, ತತೋ ಚ ಅಞ್ಞೋ ಸೋತಾಪನ್ನೋ ನತ್ಥೀತಿ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗಸ್ಸ ಅಕಿಚ್ಚಕತಾ ನಿಪ್ಪಯೋಜನತಾ ಆಪಜ್ಜತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅಥ ಸಕ್ಕಾಯದಿಟ್ಠಾದಿಪ್ಪಹಾನಂ ದಸ್ಸನಕಿಚ್ಚಂ, ತೇಸಂ ಪಹಾನೇನ ಸತ್ತಕ್ಖತ್ತುಪರಮಾದಿತಾಯ ಭವಿತಬ್ಬಂ। ಸಾ ಚುಪರಿಮಗ್ಗೇಹಿ ಏವ ಹೋತೀತಿ ಸತ್ತಮಭವಾದಿತೋ ಉದ್ಧಂ ಪವತ್ತಿತೋ ತೇನ ವಿನಾ ವುಟ್ಠಾನೇ ಸಕ್ಕಾಯದಿಟ್ಠಾದಿಪ್ಪಹಾನೇನ ಚ ತೇನ ವಿನಾ ಭವಿತಬ್ಬನ್ತಿ ಆಹ **"ಪಠಮಮಗ್ಗೇನ ಚ ಅನುಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾವ ಕಿಲೇಸಾ ಖೇಪೇತಬ್ಬಾ ಹೋನ್ತೀ"**ತಿ। **ನ ಅಞ್ಞೋ ಕೋಚಿ ನಿಯಮೇತೀ**ತಿ ನಾಮಕರಣನಿಮಿತ್ತತೋ ವಿಪಸ್ಸನಾತೋ ಅಞ್ಞೋ ಕೋಚಿ ನಿಯಾಮಕೋ ನಾಮ ನತ್ಥೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ವಿಪಸ್ಸನಾವ ನಿಯಮೇತೀತಿ ಚ ನಾಮಕರಣನಿಮಿತ್ತತಂಯೇವ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ। ತೇನೇವಾಹ **"ಇತಿ ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧೇನ ಗಹಿತನಾಮಮತ್ತಮೇವ ತ"**ನ್ತಿ।

**ನ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೀತಿ ಪನ ಅತ್ಥೀ**ತಿ "ನ ಮೇ ಆಚರಿಯೋ ಅತ್ಥಿ, ಸದಿಸೋ ಮೇ ನ ವಿಜ್ಜತೀ"ತಿಆದಿಂ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೨೮೫; ೨.೩೪೧; ಮಹಾವ॰ ೧೧; ಕಥಾ॰ ೪೦೫) ಇಮಿಸ್ಸಾ ಲೋಕಧಾತುಯಾ ಠತ್ವಾ ವದನ್ತೇನ ಭಗವತಾ "ಕಿಂ ಪನಾವುಸೋ ಸಾರಿಪುತ್ತ, ಅತ್ಥೇತರಹಿ ಅಞ್ಞೇ ಸಮಣಾ ವಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ವಾ ಭಗವತಾ ಸಮಸಮಾ ಸಮ್ಬೋಧಿಯನ್ತಿ ಏವಂ ಪುಟ್ಠಾಹಂ, ಭನ್ತೇ, ನೋತಿ ವದೇಯ್ಯ"ನ್ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೩.೧೬೧) ವತ್ವಾ ತಸ್ಸ ಕಾರಣಂ ದಸ್ಸೇತುಂ "ಅಟ್ಠಾನಮೇತಂ ಅನವಕಾಸೋ, ಯಂ ಏಕಿಸ್ಸಾ ಲೋಕಧಾತುಯಾ ದ್ವೇ ಅರಹನ್ತೋ ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧಾ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೧೨೯) ಇಮಂ ಸುತ್ತಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೇನ ಧಮ್ಮಸೇನಾಪತಿನಾ ಚ ಬುದ್ಧಕ್ಖೇತ್ತಭೂತಂ ಇಮಂ ಲೋಕಧಾತುಂ ಠಪೇತ್ವಾ ಅಞ್ಞತ್ಥ ಅನುಪ್ಪತ್ತಿ ವುತ್ತಾ ಹೋತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

"ಯೋ ಪನ ಭಿಕ್ಖೂ"ತಿಆದಿನಾ ವುತ್ತಾನಿ ಸಿಕ್ಖಾಪದಾನಿ **ಮಾತಿಕಾ,** ತಾಯ ಅನ್ತರಹಿತಾಯ ನಿದಾನುದ್ದೇಸಸಙ್ಖಾತೇ ಪಾತಿಮೋಕ್ಖೇ ಪಬ್ಬಜ್ಜೂಪಸಮ್ಪದಾಕಮ್ಮೇಸು ಚ **ಸಾಸನಂ ತಿಟ್ಠತೀ**ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಪಾತಿಮೋಕ್ಖೇ ವಾ ಅನ್ತೋಗಧಾ ಪಬ್ಬಜ್ಜಾ ಉಪಸಮ್ಪದಾ ಚ ತದುಭಯಾಭಾವೇ ಪಾತಿಮೋಕ್ಖಾಭಾವತೋ, ತಸ್ಮಾ ಪಾತಿಮೋಕ್ಖೇ, ತಾಸು ಚ **ಸಾಸನಂ ತಿಟ್ಠತೀ**ತಿ ವುತ್ತಂ। **ಓಸಕ್ಕಿತಂ ನಾಮಾ**ತಿ ಪಚ್ಛಿಮಪಟಿವೇಧಸೀಲಭೇದದ್ವಯಂ ಏಕತೋ ಕತ್ವಾ ತತೋ ಪರಂ ವಿನಟ್ಠಂ ನಾಮ ಹೋತೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ತಾ**ತಿ ರಸ್ಮಿಯೋ। **ಕಾರುಞ್ಞ**ನ್ತಿ ಪರಿದೇವನಕಾರುಞ್ಞಂ।

**ಅನಚ್ಛರಿಯತ್ತಾ**ತಿ ದ್ವೀಸು ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನೇಸು ಅಚ್ಛರಿಯತ್ತಾಭಾವದೋಸತೋತಿ ಅತ್ಥೋ। **ವಿವಾದಭಾವತೋ**ತಿ ವಿವಾದಾಭಾವತ್ಥಂ ದ್ವೇ ನ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಏಕಂ ಬುದ್ಧಂ ಧಾರೇತೀತಿ **ಏಕಬುದ್ಧಧಾರಣೀ**। ಏತೇನ ಏವಂಸಭಾವಾ ಏತೇ ಬುದ್ಧಗುಣಾ, ಯೇನ ದುತಿಯಬುದ್ಧಗುಣೇ ಧಾರೇತುಂ ಅಸಮತ್ಥಾ ಅಯಂ ಲೋಕಧಾತೂತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। ಪಚ್ಚಯವಿಸೇಸನಿಪ್ಫನ್ನಾನಞ್ಹಿ ಧಮ್ಮಾನಂ ಸಭಾವವಿಸೇಸೋ ನ ಸಕ್ಕಾ ಧಾರೇತುನ್ತಿ। ಸಮಂ ಉದ್ಧಂ ಪಜ್ಜತೀತಿ **ಸಮುಪಾದಿಕಾ,** ಉದಕಸ್ಸೋಪರಿ ಸಮಂ ಗಾಮಿನೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ದ್ವಿನ್ನಮ್ಪೀ**ತಿ ದ್ವೇಪಿ, ದ್ವಿನ್ನಮ್ಪಿ ವಾ ಸರೀರಭಾರಂ। **ಛಾದೇನ್ತ**ನ್ತಿ ರೋಚಯಮಾನಂ। **ಸಕಿಂ ಭುತ್ತೋವಾ**ತಿ ಏಕಮ್ಪಿ ಆಲೋಪಂ ಅಜ್ಝೋಹರಿತ್ವಾವ ಮರೇಯ್ಯಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ಅತಿಧಮ್ಮಭಾರೇನಾ**ತಿ ಧಮ್ಮೇನ ನಾಮ ಪಥವೀ ತಿಟ್ಠೇಯ್ಯ, ಸಾ ಕಿಂ ತೇನೇವ ಚಲತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಪುನ ಥೇರೋ "ರತನಂ ನಾಮ ಲೋಕೇ ಕುಟುಮ್ಬಂ ಸನ್ಧಾರೇನ್ತಂ ಅಭಿಮತಞ್ಚ ಲೋಕೇನ ಅತ್ತನೋ ಗರುಸಭಾವತಾಯ ಸಕಟಭಙ್ಗಸ್ಸ ಕಾರಣಂ ಅತಿಭಾರಭೂತಂ ದಿಟ್ಠಂ। ಏವಂ ಧಮ್ಮೋ ಚ ಹಿತಸುಖವಿಸೇಸೇಹಿ ತಂಸಮಙ್ಗಿನಂ ಧಾರೇನ್ತೋ ಅಭಿಮತೋ ಚ ವಿಞ್ಞೂಹಿ ಗಮ್ಭೀರಾಪ್ಪಮೇಯ್ಯಭಾವೇನ ಗರುಸಭಾವತ್ತಾ ಅತಿಭಾರಭೂತೋ ಪಥವೀಚಲನಸ್ಸ ಕಾರಣಂ ಹೋತೀ"ತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ಇಧ, ಮಹಾರಾಜ, ದ್ವೇ ಸಕಟಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। **ಏಕಸ್ಮಾ**ತಿ ಏಕಸ್ಮಾ, ಏಕಸ್ಸ ವಾ ಸಕಟಸ್ಸ ರತನಂ, ತಸ್ಮಾ ಸಕಟತೋ ಗಹೇತ್ವಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಓಸಾರಿತ**ನ್ತಿ ಪವೇಸಿತಂ ಆಹಟಂ ವುತ್ತನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ಸಭಾವಪಕತಿಕಾ**ತಿ ಅಕಿತ್ತಿಮಪಕತಿಕಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಕಾರಣಮಹನ್ತತ್ತಾ**ತಿ ಮಹನ್ತೇಹಿ ಪಾರಮಿತಾಕಾರಣೇಹಿ ಬುದ್ಧಗುಣಾನಂ ನಿಬ್ಬತ್ತಿತೋತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಪಥವೀಆದಯೋ ಮಹನ್ತಾ ಅತ್ತನೋ ಅತ್ತನೋ ವಿಸಯೇ ಏಕೇಕಾವ, ಏವಂ ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧೋಪಿ ಮಹನ್ತೋ ಅತ್ತನೋ ವಿಸಯೇ ಏಕೋ ಏವ। ಕೋ ಚ ತಸ್ಸ ವಿಸಯೋ? ಯಾವತಕಂ ಞೇಯ್ಯಂ, ಏವಂ ಆಕಾಸೋ ವಿಯ ಅನನ್ತವಿಸಯೋ ಭಗವಾ ಏಕೋ ಏವ ಹೋತೀತಿ ವದನ್ತೋ ಲೋಕಧಾತ್ವನ್ತರೇಸುಪಿ ದುತಿಯಸ್ಸ ಅಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತಿ।

ಪುಬ್ಬಭಾಗೇ ಆಯೂಹನವಸೇನ **ಆಯೂಹನಸಮಙ್ಗೀತಾ** ಸನ್ನಿಟ್ಠಾನಚೇತನಾವಸೇನ **ಚೇತನಾಸಮಙ್ಗೀತಾ** ಚ ವೇದಿತಬ್ಬಾ, ಸನ್ತತಿಖಣವಸೇನ ವಾ। **ವಿಪಾಕಾರಹ**ನ್ತಿ ದುತಿಯಭವಾದೀಸು ವಿಪಚ್ಚನಪಕತಿತಂ ಸನ್ಧಾಯ ವದತಿ। **ಚಲತೀ**ತಿ ಪರಿವತ್ತತಿ। ಸುನಖೇಹಿ ವಜನಸೀಲೋ **ಸುನಖವಾಜಿಕೋ**।

ಪಠಮಬಲನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**ದುತಿಯಬಲನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ**

೮೧೧. ಗತಿತೋ ಅಞ್ಞಾ ಗತಿಸಮ್ಪತ್ತಿ ನಾಮ ನತ್ಥೀತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ಸಮ್ಪನ್ನಾ ಗತೀ"**ತಿ ಆಹ। ಮಹಾಸುದಸ್ಸನಾದಿಸುರಾಜಕಾಲೋ ಪಠಮಕಪ್ಪಿಕಾದಿಸುಮನುಸ್ಸಕಾಲೋ ಚ **ಕಾಲಸಮ್ಪತ್ತಿ**।

**ಏಕನ್ತಂ ಕುಸಲಸ್ಸೇವ ಓಕಾಸೋ**ತಿ ಇದಂ ಯದಿಪಿ ಕೋಚಿ ಕಾಯಸುಚರಿತಾದಿಪಯೋಗಸಮ್ಪತ್ತಿಯಂ ಠಿತಂ ಬಾಧೇಯ್ಯ, ತಂ ಪನ ಬಾಧನಂ ಬಾಧಕಸ್ಸೇವ ಇಸ್ಸಾದಿನಿಮಿತ್ತೇನ ವಿಪರೀತಗ್ಗಾಹೇನ ಜಾತಂ। ಸಾ ಪಯೋಗಸಮ್ಪತ್ತಿ ಸಭಾವತೋ ಸುಖವಿಪಾಕಸ್ಸೇವ ಪಚ್ಚಯೋ, ನ ದುಕ್ಖವಿಪಾಕಸ್ಸಾತಿ ಇಮಮತ್ಥಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ। ಮಕ್ಕಟೋ ಭತ್ತಪುಟಂ ಬನ್ಧಟ್ಠಾನೇ ಮುಞ್ಚಿತ್ವಾ ಭುಞ್ಜಿತುಂ ನ ಜಾನಾತಿ, ಯತ್ಥ ವಾ ತತ್ಥ ವಾ ಭಿನ್ದಿತ್ವಾ ವಿನಾಸೇತಿ, ಏವಂ ಅನುಪಾಯಞ್ಞೂಪಿ ಭೋಗೇ। **ಸುಸಾನೇ ಛಡ್ಡೇತ್ವಾ**ತಿಆದಿನಾ ಘಾತೇತ್ವಾ ಛಡ್ಡಿತಸ್ಸ ವುಟ್ಠಾನಾಭಾವೋ ವಿಯ ಅಪಾಯತೋ ವುಟ್ಠಾನಾಭಾವೋತಿ ದಸ್ಸೇತಿ।

“ಪಚ್ಚರೀ”ತಿಪಿ **ಉಳುಮ್ಪಸ್ಸ** ನಾಮಂ, ತೇನ ಏತ್ಥ ಕತಾ “ಮಹಾಪಚ್ಚರೀ”ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। **ಉದಕೇ ಮರಣಂ ಥಲೇ ಮರಣಞ್ಚ ಏಕಮೇವಾ**ತಿ ಕಸ್ಮಾ ವುತ್ತಂ, ನನು ಸಕ್ಕೇನ “ಸಮುದ್ದಾರಕ್ಖಂ ಕರಿಸ್ಸಾಮೀ”ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ? ಸಚ್ಚಂ ವುತ್ತಂ, ಜೀವಿತಸ್ಸ ಲಹುಪರಿವತ್ತಿತಂ ಪಕಾಸೇನ್ತೇಹಿ ಥೇರೇಹಿ ಏವಂ ವುತ್ತಂ, ಲಹುಪರಿವತ್ತಿತಾಯ ಜೀವಿತಹೇತು ನ ಗಮಿಸ್ಸಾಮಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಅಥ ವಾ **ಉದಕೇ**ತಿ ನಾಗದೀಪಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ, **ಥಲೇ**ತಿ ಜಮ್ಬುದೀಪಂ।

**ಥೇರೋ ನ ದೇತೀ**ತಿ ಕಥಮಹಂ ಏತೇನ ಞಾತೋ, ಕೇನಚಿ ಕಿಞ್ಚಿ ಆಚಿಕ್ಖಿತಂ ಸಿಯಾತಿ ಸಞ್ಞಾಯ ನ ಅದಾಸಿ। ತೇನೇವ “ಮಯಮ್ಪಿ ನ ಜಾನಾಮಾ”ತಿ ವುತ್ತಂ। **ಅಪರಸ್ಸಾ**ತಿ ಅಪರಸ್ಸ ಭಿಕ್ಖುನೋ ಪತ್ತಂ ಆದಾಯ…ಪೇ॰… ಥೇರಸ್ಸ ಹತ್ಥೇ ಠಪೇಸೀತಿ ಯೋಜನಾ। **ಅನಾಯತನೇ**ತಿ ನಿಕ್ಕಾರಣೇ, ಅಯುತ್ತೇ ವಾ ನಸ್ಸನಟ್ಠಾನೇ। **ತುವಂ ಅತ್ತಾನಂ ರಕ್ಖೇಯ್ಯಾಸಿ,** ಮಯಂ ಪನ ಮಹಲ್ಲಕತ್ತಾ ಕಿಂ ರಕ್ಖಿತ್ವಾ ಕರಿಸ್ಸಾಮ, ಮಹಲ್ಲಕತ್ತಾ ಏವ ಚ ರಕ್ಖಿತುಂ ನ ಸಕ್ಖಿಸ್ಸಾಮಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಅನಾಗಾಮಿತ್ತಾ ವಾ ಥೇರೋ ಅತ್ತನಾ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಜಾನಿತ್ವಾ ಓವದತಿ।

**ಸಮ್ಮಾಪಯೋಗಸ್ಸ ಗತಮಗ್ಗೋ**ತಿ ಸಮ್ಮಾಪಯೋಗೇನ ನಿಪ್ಫಾದಿತತ್ತಾ ತಸ್ಸ ಸಞ್ಜಾನನಕಾರಣನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಭೂತಮತ್ಥಂ ಕತ್ವಾ ಅಭೂತೋಪಮಂ ಕಥಯಿಸ್ಸತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। **ಮನುಸ್ಸಾ**ತಿ ಭಣ್ಡಾಗಾರಿಕಾದಿನಿಯುತ್ತಾ ಮನುಸ್ಸಾ ಮಹನ್ತತ್ತಾ **ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛಿತುಂ ನಾಸಕ್ಖಿಂಸು**।

ದುತಿಯಬಲನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

### ತತಿಯಬಲನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೮೧೧. **ಅಞ್ಛಿತಾ**ತಿ ಗತಾ। **ಪೇಚ್ಚಾ**ತಿ ಪುನ, ಮರಿತ್ವಾತಿ ವಾ ಅತ್ಥೋ। **ಉಸ್ಸನ್ನತ್ತಾ**ತಿ ವಿತಕ್ಕಬಹುಲತಾಯ ಉಸ್ಸನ್ನತ್ತಾತಿ ವದನ್ತಿ, ಸೂರತಾದೀಹಿ ವಾ **ಉಸ್ಸನ್ನತ್ತಾ। ದಿಬ್ಬನ್ತೀ**ತಿ ಕೀಳನ್ತಿ।

ಸಞ್ಜೀವಕಾಳಸುತ್ತಸಙ್ಘಾತರೋರುವಮಹಾರೋರುವತಾಪನಮಹಾತಾಪನಅವೀಚಿಯೋ **ಅಟ್ಠ ಮಹಾನಿರಯಾ**। ಏಕೇಕಸ್ಸ ಚತ್ತಾರಿ ದ್ವಾರಾನಿ, ಏಕೇಕಸ್ಮಿಂ ದ್ವಾರೇ ಚತ್ತಾರೋ ಚತ್ತಾರೋ ಗೂಥನಿರಯಾದಯೋತಿ ಏವಂ **ಸೋಳಸ ಉಸ್ಸದನಿರಯೇ** ವಣ್ಣಯನ್ತಿ।

ಸಕ್ಕಸುಯಾಮಾದಯೋ ವಿಯ **ಜೇಟ್ಠಕದೇವರಾಜಾ**। ಪಜಾಪತಿವರುಣಈಸಾನಾದಯೋ ವಿಯ ದುತಿಯಾದಿಟ್ಠಾನನ್ತರಕಾರಕೋ **ಪರಿಚಾರಕೋ ಹುತ್ವಾ**।

ತತಿಯಬಲನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

### ಚತುತ್ಥಬಲನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೮೧೨. **ಕಪ್ಪೋ**ತಿ ದ್ವೇಧಾಭೂತಗ್ಗೋ। ಏತ್ಥ ಚ ಬೀಜಾದಿಧಾತುನಾನತ್ತವಸೇನ ಖನ್ಧಾದಿಧಾತುನಾನತ್ತಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಚತುತ್ಥಬಲನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

### ಪಞ್ಚಮಬಲನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೮೧೩. **ಅಜ್ಝಾಸಯಧಾತೂತಿ** ಅಜ್ಝಾಸಯಸಭಾವೋ। ಯಥಾ ಗೂಥಾದೀನಂ ಧಾತುಸಭಾವೋ ಏಸೋ, ಯಂ ಗೂಥಾದೀಹೇವ ಸಂಸನ್ದತಿ, ಏವಂ ಪುಗ್ಗಲಾನಂ ಅಜ್ಝಾಸಯಸ್ಸೇವೇಸ ಸಭಾವೋ, ಯಂ ದುಸ್ಸೀಲಾದಯೋ ದುಸ್ಸೀಲಾದಿಕೇಹೇವ ಸಂಸನ್ದನ್ತೀತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। **ಭಿಕ್ಖೂಪಿ ಆಹಂಸೂತಿ** ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಆಹಂಸು। ಆವುಸೋ ಇಮೇ ಮನುಸ್ಸಾ "ಯಥಾಸಭಾಗೇನ ಪರಿಭುಞ್ಜಥಾ"ತಿ ವದನ್ತಾ ಅಮ್ಹೇ ಸಭಾಗಾಸಭಾಗೇ ವಿದಿತ್ವಾ ಹೀನಜ್ಝಾಸಯಪಣೀತಜ್ಝಾಸಯತಂ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ ಧಾತುಸಂಯುತ್ತಕಮ್ಮೇ ಉಪನೇನ್ತಿ ತಸ್ಸ ಪಯೋಗಂ ದಟ್ಠುಕಾಮಾತಿ ಅತ್ಥೋ, ಏವಂ ಸಭಾಗವಸೇನೇವ ಅಜ್ಝಾಸಯಧಾತುಪರಿಚ್ಛಿನ್ದನತೋ ಅಜ್ಝಾಸಯಧಾತುಸಭಾಗವಸೇನ ನಿಯಮೇತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

ಪಞ್ಚಮಬಲನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**ಛಟ್ಠಬಲನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ**

**ಚರಿತ**ನ್ತಿ ಇಧ ದುಚ್ಚರಿತಂ ಸುಚರಿತನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ಅಪ್ಪರಜಂ ಅಕ್ಖಂ ಏತೇಸನ್ತಿ **ಅಪ್ಪರಜಕ್ಖಾ**ತಿ ಅತ್ಥೋ ವಿಭಾವಿತೋ, ಅಪ್ಪರಜಂ ಅಕ್ಖಿಮ್ಹಿ ಏತೇಸನ್ತಿ **ಅಪ್ಪರಜಕ್ಖಾ**ತಿಪಿ ಸದ್ದತ್ಥೋ ಸಮ್ಭವತಿ। ಏತ್ಥ ಚ ಆಸಯಜಾನನಾದಿನಾ ಯೇಹಿ ಇನ್ದ್ರಿಯೇಹಿ ಪರೋಪರೇಹಿ ಸತ್ತಾ ಕಲ್ಯಾಣಪಾಪಾಸಯಾದಿಕಾ ಹೋನ್ತಿ, ತೇಸಂ ಜಾನನಂ ವಿಭಾವೇತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ ಇನ್ದ್ರಿಯಪರೋಪರಿಯತ್ತಆಸಯಾನುಸಯಞಾಣಾನಂ ವಿಸುಂ ಅಸಾಧಾರಣತಾ, ಇನ್ದ್ರಿಯಪರೋಪರಿಯತ್ತನಾನಾಧಿಮುತ್ತಿಕತಾಞಾಣಾನಂ ವಿಸುಂ ಬಲತಾ ಚ ಸಿದ್ಧಾ ಹೋತಿ।

೮೧೫. **ಯದರಿಯಾತಿ** ಯೇ ಅರಿಯಾ। **ಆವಸಿಂಸೂತಿ** ನಿಸ್ಸಾಯ ವಸಿಂಸು। ಕೇ ಪನ ತೇ? "ಇಧ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಭಿಕ್ಖು ಪಞ್ಚಙ್ಗವಿಪ್ಪಹೀನೋ ಹೋತಿ ಛಳಙ್ಗಸಮನ್ನಾಗತೋ ಏಕಾರಕ್ಖೋ ಚತುರಾಪಸ್ಸೇನೋ ಪನುಣ್ಣಪಚ್ಚೇಕಸಚ್ಚೋ ಸಮವಯಸಟ್ಠೇಸನೋ ಅನಾವಿಲಸಙ್ಕಪ್ಪೋ ಪಸ್ಸದ್ಧಕಾಯಸಙ್ಖಾರೋ ಸುವಿಮುತ್ತಚಿತ್ತೋ ಸುವಿಮುತ್ತಪಞ್ಞೋ"ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೩.೩೪೮; ಅ॰ ನಿ॰ ೧೦.೧೯) ಏವಂ ವುತ್ತಾ। ಏತೇಸು ಪಞ್ಚಙ್ಗವಿಪ್ಪಹೀನಪಚ್ಚೇಕಸಚ್ಚಪನೋದನಏಸನಾಸಮವಯಸಜ್ಜನಾನಿ "ಸಙ್ಖಾಯೇಕಂ ಪಟಿಸೇವತಿ ಅಧಿವಾಸೇತಿ ಪರಿವಜ್ಜೇತಿ ವಿನೋದೇತೀ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೨.೧೬೮) ವುತ್ತೇಸು ಅಪಸ್ಸೇನೇಸು ವಿನೋದನಞ್ಚ ಮಗ್ಗಕಿಚ್ಚಾನೇವ, ಇತರೇ ಚ ಮಗ್ಗೇನೇವ ಸಮಿಜ್ಝನ್ತಿ। ತೇನಾಹ **"ಏತಞ್ಹಿ ಸುತ್ತಂ...ಪೇ॰... ದೀಪೇತೀ"**ತಿ।

೮೧೬. ಆರಮ್ಮಣಸನ್ತಾನಾನುಸಯನೇಸು ಇಟ್ಠಾರಮ್ಮಣೇ ಆರಮ್ಮಣಾನುಸಯನೇನ **ಅನುಸೇತಿ। ಆಚಿಣ್ಣಸಮಾಚಿಣ್ಣಾ**ತಿ ಏತೇನ ಸಮನ್ತತೋ ವೇಠೇತ್ವಾ ವಿಯ ಠಿತಭಾವೇನ ಅನುಸಯಿತತಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ಭವಸ್ಸಪಿ ವತ್ಥುಕಾಮತ್ತಾ, ರಾಗವಸೇನ ವಾ ಸಮಾನತ್ತಾ **"ಭವರಾಗಾನುಸಯೋ...ಪೇ॰... ಸಙ್ಗಹಿತೋ"**ತಿ ಆಹ।

೮೧೮. "ಪಣೀತಾಧಿಮುತ್ತಿಕಾ ತಿಕ್ಖಿನ್ದ್ರಿಯಾ, ಇತರೇ ಮುದಿನ್ದ್ರಿಯಾ"ತಿ ಏವಂ ಇನ್ದ್ರಿಯವಿಸೇಸದಸ್ಸನತ್ಥಮೇವ ಅಧಿಮುತ್ತಿಗ್ಗಹಣನ್ತಿ ಆಹ **"ತಿಕ್ಖಿನ್ದ್ರಿಯಮುದಿನ್ದ್ರಿಯಭಾವದಸ್ಸನತ್ಥ"**ನ್ತಿ।

೮೧೯. **ಪಹಾನಕ್ಕಮವಸೇನಾತಿ** ಏತ್ಥ ಪಹಾತಬ್ಬಪಜಹನಕ್ಕಮೋ ಪಹಾನಕ್ಕಮೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ, ಯಸ್ಸ ಪಹಾನೇನ ಭವಿತಬ್ಬಂ, ತಂ ತೇನೇವ ಪಹಾನೇನ ಪಠಮಂ ವುಚ್ಚತಿ, ತತೋ ಅಪ್ಪಹಾತಬ್ಬನ್ತಿ ಅಯಂ ವಾ ಪಹಾನಕ್ಕಮೋ।

೮೨೦. ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಉಪನಿಸ್ಸಯಭೂತಾನಿ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿ **ಉಪನಿಸ್ಸಯಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿ।**

೮೨೬. ನಿಬ್ಬುತಿಭನ್ದರಹಿತತ್ತಾ **ಅಛನ್ದಿಕಟ್ಠಾನಂ ಪವಿಟ್ಠಾ।** ಯಸ್ಮಿಂ ಭವಙ್ಗೇ ಪವತ್ತಮಾನೇ ತಂಸನ್ತತಿಯಂ ಲೋಕುತ್ತರಂ ನಿಬ್ಬತ್ತತಿ, ತಂ ತಸ್ಸ **ಪಾದಕಂ।**

ಛಟ್ಠಬಲನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**ಸತ್ತಮಬಲನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ**

೮೨೮. **ನಿದ್ದಾಯಿತ್ವಾ**ತಿ ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಂ ಮನಸಿ ಕರೋನ್ತೋ ನಿದ್ದಂ ಓಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ಪಟಿಬುದ್ಧೋ ಸಮಾಪತ್ತಿಂ ಸಮಾಪನ್ನೋಮ್ಹೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ನೀವರಣಾದೀಹಿ ವಿಸುದ್ಧಚಿತ್ತಸನ್ತತಿ ಏವ **ಚಿತ್ತಮಞ್ಜೂಸಾ,** ಸಮಾಧಿ ವಾ, ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಂ ವಾ। **ಚಿತ್ತಂ ಠಪೇತು**ನ್ತಿ ಸಮಾಪತ್ತಿಚಿತ್ತಂ ಠಪೇತುಂ। ಸಞ್ಞಾವೇದಯಿತಾನಂ ಅಪಗಮೋ ಏವ **ಅಪಗಮವಿಮೋಕ್ಖೋ।**

ಸಞ್ಞಾಮನಸಿಕಾರಾನಂ ಕಾಮಾದಿದುತಿಯಜ್ಝಾನಾದಿಪಕ್ಖನ್ದನಾನಿ **"ಹಾನಭಾಗಿಯವಿಸೇಸಭಾಗಿಯಧಮ್ಮಾ"**ತಿ ದಸ್ಸಿತಾನಿ, ತೇಹಿ ಪನ ಝಾನಾನಂ ತಂಸಭಾವತಾ ಧಮ್ಮ-ಸದ್ದೇನ ವುತ್ತಾ। ಪಗುಣಭಾವವೋದಾನಂ **ಪಗುಣವೋದಾನಂ**। ತದೇವ ಪಠಮಜ್ಝಾನಾದೀಹಿ ವುಟ್ಠಹಿತ್ವಾ ದುತಿಯಜ್ಝಾನಾದಿಅಧಿಗಮಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯತ್ತಾ **"ವುಟ್ಠಾನಂ ನಾಮಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। "ವೋದಾನಮ್ಪಿ ವುಟ್ಠಾನಂ, ತಮ್ಹಾ ತಮ್ಹಾ ಸಮಾಧಿಮ್ಹಾ ವುಟ್ಠಾನಮ್ಪಿ ವುಟ್ಠಾನ"ನ್ತಿ ಇಮಾಯ ವುಟ್ಠಾನಪಾಳಿಯಾ ಅಸಙ್ಗಹಿತತ್ತಾ ನಿರೋಧಸಮಾಪತ್ತಿಯಾ ವುಟ್ಠಾನಂ **"ಪಾಳಿಮುತ್ತಕವುಟ್ಠಾನಂ ನಾಮಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। ಯೇ ಪನ "ನಿರೋಧತೋ ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿಯಾ ವುಟ್ಠಾನ"ನ್ತಿ ಪಾಳಿ ನತ್ಥೀತಿ ವದೇಯ್ಯುಂ, ತೇ "ನಿರೋಧಾ ವುಟ್ಠಹನ್ತಸ್ಸ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಂ ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿಯಾ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೪೧೭) ಇಮಾಯ ಪಾಳಿಯಾ ಪಟಿಸೇಧೇತಬ್ಬಾ।

ಸತ್ತಮಬಲನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**ದಸಮಬಲನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ**

೮೩೧. ರಾಗಾದೀಹಿ ಚೇತಸೋ ವಿಮುತ್ತಿಭೂತೋ ಸಮಾಧಿ **ಚೇತೋವಿಮುತ್ತಿ**। ಪಞ್ಞಾವ ವಿಮುತ್ತಿ **ಪಞ್ಞಾವಿಮುತ್ತಿ। ಕಮ್ಮನ್ತರವಿಪಾಕನ್ತರಮೇವಾ**ತಿ ಕಮ್ಮನ್ತರಸ್ಸ ವಿಪಾಕನ್ತರಮೇವಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಚೇತನಾಚೇತನಾಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಧಮ್ಮೇ ನಿರಯಾದಿನಿಬ್ಬಾನಗಾಮಿನಿಪಟಿಪದಾಭೂತೇ ಕಮ್ಮನ್ತಿ ಗಹೇತ್ವಾ ಆಹ **"ಕಮ್ಮಪರಿಚ್ಛೇದಮೇವಾ"**ತಿ। **ಅಪ್ಪೇತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ** ಅಟ್ಠಮನವಮಬಲಾನಿ ವಿಯ, ತಂಸದಿಸಂ ಇದ್ಧಿವಿಧಞಾಣಂ ವಿಯ ವಿಕುಬ್ಬಿತುಂ। ಏತೇನ ದಸಬಲಸದಿಸತಞ್ಚ ವಾರೇತಿ, ಝಾನಾದಿಞಾಣಂ ವಿಯ ವಾ ಅಪ್ಪೇತುಂ ವಿಕುಬ್ಬಿತುಞ್ಚ। ಯದಿಪಿ ಹಿ ಝಾನಾದಿಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಞಾಣಂ ಸತ್ತಮಬಲನ್ತಿ ತಸ್ಸ ಸವಿತಕ್ಕಸವಿಚಾರತಾ ವುತ್ತಾ, ತಥಾಪಿ ಝಾನಾದೀಹಿ ವಿನಾ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಾ ನತ್ಥೀತಿ ಝಾನಾದಿಸಹಗತಂ ಞಾಣಂ ತದನ್ತೋಗಧಂ ಕತ್ವಾ ಏವಂ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಅಥ ವಾ ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣಂ ಝಾನಾದಿಕಿಚ್ಚಂ ವಿಯ ನ ಸಬ್ಬಂ ಬಲಕಿಚ್ಚಂ ಕಾತುಂ ಸಕ್ಕೋತೀತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ತಞ್ಹಿ ಝಾನಂ ಹುತ್ವಾ ಅಪ್ಪೇತುಂ ಇದ್ಧಿ ಹುತ್ವಾ ವಿಕುಬ್ಬಿತುಞ್ಚ ನ ಸಕ್ಕೋತೀ"**ತಿ ವುತ್ತಂ, ನ ಪನ ಕಸ್ಸಚಿ ಬಲಸ್ಸ ಝಾನಇದ್ಧಿಭಾವತೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

ದಸಮಬಲನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಞಾಣವಿಭಙ್ಗವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

# ೧೭. ಖುದ್ದಕವತ್ಥುವಿಭಙ್ಗೋ

## ೧. ಏಕಕಮಾತಿಕಾದಿವಣ್ಣನಾ

**೮೩೨**. “ತೇತ್ತಿಂಸತಿ ತಿಕಾ”ತಿ ವುತ್ತಂ, ತೇ ಪನ **ಪಞ್ಚತಿಂಸ**। ತಥಾ “ಪುರಿಸಮಲಾದಯೋ ಅಟ್ಠ ನವಕಾ”ತಿ ವುತ್ತಂ, ತೇ ಪನ **ಆಘಾತವತ್ಥುಆದಯೋ ನವ**। ಯೇ “ದ್ವೇ ಅಟ್ಠಾರಸಕಾ”ತಿಆದಿಮ್ಹಿ ವುತ್ತಾ, ತೇ ಏವ “ಇತಿ ಅತೀತಾನಿ ಛತ್ತಿಂಸಾ”ತಿಆದಿನಾ ತಯೋ ಛತ್ತಿಂಸಕಾ ಕತಾತಿ ಆಹ **“ಛ ಅಟ್ಠಾರಸಕಾ”**ತಿ, ದ್ವಾಸಟ್ಠಿ ಪನ ದಿಟ್ಠಿಗತಾನಿ ಅಞ್ಞತ್ಥ ವುತ್ತಭಾವೇನೇವ ಇಧ ನಿಕ್ಖಿತ್ತಾನೀತಿ ನ ಗಹಿತಾನೀತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾನಿ।

ಏಕಕಮಾತಿಕಾದಿವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## (೧.) ಏಕಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

**೮೪೩-೮೪೪**. **ಅತ್ಥಿ ಪಟಿಚ್ಚಂ ನಾಮಾ**ತಿ ಯಥಾ “ಚಕ್ಖುಞ್ಚ ಪಟಿಚ್ಚಾ”ತಿಆದೀಸು ನಿಸ್ಸಯಾದಿಪಚ್ಚಯಭಾವೇನ ಪಟಿಚ್ಚಾತಿ ವುತ್ತಂ, ನ ತಥಾ ಇಧ ಖತ್ತಿಯಾದಿಜಾತೀನಂ ಪರಮತ್ಥತೋ ಅವಿಜ್ಜಮಾನಾನಂ ನಿಸ್ಸಯಾದಿಪಚ್ಚಯತ್ತಸ್ಸ ಅಭಾವಾ। ಯೇಸು ಪನ ಖನ್ಧೇಸು ಸನ್ತೇಸು ಖತ್ತಿಯಾದಿಸಮ್ಮುತಿ ಹೋತಿ, ತೇಸಂ ಅಬ್ಬೋಚ್ಛಿನ್ನತಾವ ಖತ್ತಿಯಾದಿಜಾತಿಯಾ ಅತ್ಥಿತಾ, ಸಾ ಇಧ ಪಟಿಚ್ಚ-ಸದ್ದೇನ ವಿಭಾವಿತಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಏಕಿಸ್ಸಾ ಸೇಣಿಯಾ**ತಿ ಅಸಮ್ಭಿನ್ನಾಯಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಪಞ್ಚವಿಸ್ಸಜ್ಜನಾದಿಕಿರಿಯಾಸು ಪುರತೋ ಕರಣಂ **ಪುರೇಕ್ಖಾರೋ**। **ನಿಕ್ಖೇಪರಾಸೀ**ತಿ ನಿಧಾನರಾಸಿ। **ಪತ್ಥಟಾಕಿತ್ತಿನೋ**ತಿ ವಿತ್ಥಿಣ್ಣಕಿತ್ತಿನೋ। **ರತ್ತಞ್ಞುಮದೋ**ತಿ ಪುರಾಣಞ್ಞುತಾಮದೋತಿ ವದನ್ತಿ। ಚಿರರತ್ತಿಜಾತೇನ, ಚಿರರತ್ತಿಪಬ್ಬಜಿತೇನ ವಾ ಜಾನಿತಬ್ಬಸ್ಸ, ರತ್ತೀನಮೇವ ವಾ ಜಾನನಮದೋ। **ಉಪಟ್ಠಾಪಕಮಾನೋ**ತಿ ಆಣಾಕರಣಮಾನೋ। ಆಣಾಕರಣಞ್ಚ ವಿಚಾರಣಂ ಇಧ **“ಯಸೋ”**ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ। ಪರಿಮಣ್ಡಲತ್ತಭಾವನಿಸ್ಸಿತೋ ಮಾನೋ **ಪರಿಣಾಹಮದೋ**। ಸರೀರಸಮ್ಪತ್ತಿಪಾರಿಪೂರಿಯಾ ಮದೋ **ಪಾರಿಪೂರಿಮದೋ**।

**೮೪೫**. ವತ್ಥುನಾ ವಿನಾಪಿ ವತ್ತಬ್ಬತಾಯ **ಅವತ್ಥುಕಂ,** ನ ವತ್ಥುನೋ ಅಭಾವಾ।

**೮೪೬**. **ಚಿತ್ತಸ್ಸ ವೋಸ್ಸಜ್ಜನ**ನ್ತಿ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಸತಿತೋ ಮುಚ್ಚನಂ, ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತಾದೀಸು ಪಕ್ಖನ್ದನಂ ವಾ **ವೋಸ್ಸಗ್ಗೋ**। **ಪತಿಟ್ಠಾಭಾವೋ**ತಿ ಕುಸಲಕರಣೇ ಅಟ್ಠಾನಂ, ಅನುಟ್ಠಾನನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಪಮಾದಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ **ಅತ್ಥಸ್ಸ** ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತೇ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ವೋಸ್ಸಗ್ಗೋ ಪಾಣಾತಿಪಾತೇ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿಯಂ ಕೋಧೇ ಉಪನಾಹೇತಿ ಏವಮಾದಿಕೋ ಪರಿಯಾಯೋ ಅಪರಿಯನ್ತೋ, ತದತ್ಥತಪ್ಪರಿಯಾಯಪ್ಪಕಾಸಕೋ ವೋಸ್ಸಗ್ಗನಿಸ್ಸಗ್ಗಾದಿಕೋ ಬ್ಯಞ್ಜನಪರಿಯಾಯೋ ಚಾತಿ ಸಬ್ಬಂ ತಂ ಸಙ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ಏವರೂಪೋತಿ ಇದಂ ಆಕಾರನಿದಸ್ಸನಂ ಸಬ್ಬಪರಿಯಾಯಸ್ಸ ವತ್ತುಂ ಅಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯತ್ತಾ ಕತನ್ತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ **“ಪರಿಯನ್ತಾಭಾವತೋ”**ತಿ। **ವಿಸ್ಸಟ್ಠಾಕಾರೋ**ತಿ ಸತಿಯಾ ಪಚ್ಚನೀಕಭೂತೇ ಚತ್ತಾರೋ ಖನ್ಧೇ ದಸ್ಸೇತಿ।

**೮೪೭**. **ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಥದ್ಧತಾ** ತಥಾಪವತ್ತಚಿತ್ತಮೇವಾತಿ ವದನ್ತಿ, ಮಾನವಿಸೇಸೋ ವಾ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಉಪಸಙ್ಕಮನೇ ವನ್ದಿತಬ್ಬಂ ಹೋತೀತಿ **ಪರಿಯನ್ತೇನೇವ ಚರತಿ**।

**೮೪೮**. “ಆಪತ್ತಿಂ ಆಪನ್ನೋಸೀ”ತಿ ವುತ್ತೇ “ಆವುಸೋ, ತ್ವಂ ಆಪನ್ನೋಸೀ”ತಿಆದಿನಾ ತೇನ ವುತ್ತಂ ತಸ್ಸೇವ ಉಪರಿ ಖಿಪನವಸೇನ **“ಪಟಿಪ್ಫರಿತ್ವಾ”**ತಿ ವದನ್ತಿ। “ತಸ್ಮಿಂ ನಾಮ ದಲಿದ್ದೇ, ಅಕುಸಲೇ ವಾ ಇದಂ ಕರೋನ್ತೇ ಅಹಂ ಕಸ್ಮಾ ನ ಕರೋಮೀ”ತಿ

ಏವಂ ಇಧ ಪಟಿಪ್ಫರಣಂ ಯುತ್ತಂ। ಕರಣಸ್ಸ ಉತ್ತರಕಿರಿಯಾ **ಕರಣುತ್ತರಿಯಂ। ಅಕುಸಲಪಕ್ಖೋ ಏಸಾತಿ** ಸಾರಮ್ಭೋತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

**೮೪೯**. ಅತಿಚ್ಚ ಇಚ್ಛತೀತಿ ಅತಿಚ್ಚಿಚ್ಛೋ, ತಸ್ಸ ಭಾವೋ ಅತಿಚ್ಚಿಚ್ಛತಾತಿ ವತ್ತಬ್ಬೇ ಚ್ಚಿ-ಕಾರಲೋಪಂ ಕತ್ವಾ "**ಅತಿಚ್ಛತಾ**"ತಿ ವುತ್ತಂ। **ಅತ್ರಿಚ್ಛತಾತಿ** ಚ ಸಾ ಏವ ವುಚ್ಚತೀತಿ। ತತ್ರಾಪಿ ನೇರುತ್ತಿಕವಿಧಾನೇನ ಪದಸಿದ್ಧಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಯಥಾಲದ್ಧಂ ವಾ ಅತಿಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ಅತ್ರ ಅತ್ರ ಇಚ್ಛನಂ **ಅತ್ರಿಚ್ಛತಾ,** ಸಾ ಏವ ರ-ಕಾರಸ್ಸ ತ-ಕಾರಂ ಕತ್ವಾ "**ಅತಿಚ್ಛತಾ**"ತಿ ವುತ್ತಾ।

**ಅತ್ರಿಚ್ಛನ್ತಿ** ಅತಿಚ್ಛಂ, ಅತ್ರ ವಾ ಇಚ್ಛನ್ತೋ। ಕೇನ? **ಅತಿಲೋಭೇನ** ಅತಿಲೋಭಮಿಚ್ಛಾಸಞ್ಞಾತೇನ **ಅತಿಲೋಭಮದೇನ** ಚ। ಅತ್ತನೋ ಹಿತಂ **ಅತ್ತಾತಿ** ವುತ್ತಂ। **ಹಾಯತಿ** ಜೀರತಿ, ಆದಿಣ್ಣೋ ವಾ **ಅತ್ತಾ,** ಪತ್ತೋ ವಾ **ಅತ್ತಾ,** ನಂ ಜೀರತಿ ಚನ್ದಕಿನ್ನರಿಂ ಪತ್ಥಯಿತ್ವಾ ಅಸಿತಾಭೂದೇವಿಯಾ ವಿಹೀನೋ ವಿಯ।

**ಇಚ್ಛಾಹತಸ್ಸಾತಿ** ಇಚ್ಛಾಯ ಉಪದ್ದುತಸ್ಸ, ಮುದ್ದಿತಸ್ಸ ವಾ।

**ಅತಿಹೀಳಯಾನೋತಿ** ಅವಮಞ್ಞಮಾನೋ। **ಮಲಕನ್ತಿ** ಏವಂನಾಮಕಂ ಜನಪದಂ, ಅಬ್ಭೋಕಾಸಂ ವಾ। **ಕೋದಣ್ಡಕೇನಾತಿ** ಕುದಣ್ಡಕೇನ ರಸ್ಸದಣ್ಡಕೇನ। ಗದ್ದುಲೇನಾತಿ ಚ ವದನ್ತಿ। **ರುಹಿರಮಕ್ಖಿತಙ್ಗೋತಿ** ರುಹಿರಸಿನ್ನಗತ್ತೋ।

**೮೫೦**. ಜಾನನ್ತಸ್ಸೇವ ಭಿಯ್ಯೋ ಭಿಯ್ಯೋ ಚೋದೇನ್ತೋ ವಿಯ **ಸಮ್ಭಾವೇತುಕಾಮೋ ಹೋತಿ। ಪಚ್ಚಯೇತಿ** ಉಪಾದಾನಾದಿಪಚ್ಚಯೇ।

**೮೫೧**. ಯೇ ಪತಿರೂಪೇನ ವಞ್ಚೇನ್ತಿ, ತೇ **ಗಣ್ಠಿಕಾ,** ದುರಾಚಾರೇನ ವಾ ಗಣ್ಠಿಭೂತಾ। **ಗಣ್ಠಿಕಪುತ್ತಾ ನಾಮ ಗಣ್ಠಿಕಾ ಏವ ಹೋನ್ತಿ, ತೇನ** ಸದ್ಧಿವಿಹಾರಿಕಾ ಗಣ್ಠಿಕಭಾವೇನ "**ಥೇರೋ…ಪೇ॰… ದೀಘಚಙ್ಕಮೇ ವಿಹರತೀ**"ತಿ ವದನ್ತಿ।

**ವಟ್ಟತಿ ಭನ್ತೇತಿ** ಅಯಮ್ಪಿ ಏಕೋ ಪಕಾರೋ, ಲಾಭಿನಾ ಏವ ಪನ ಸಕ್ಕಾ ಞಾತುನ್ತಿ ಅತ್ತನೋ ಸಮಾಪತ್ತಿಲಾಭಿತಂ ಸೂಚೇತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಪಞ್ಚತ್ತಯಂ** ನಾಮ ಉಪರಿಪಣ್ಣಾಸಕೇ ದುತಿಯಸುತ್ತಂ (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೨೧ ಆದಯೋ)। ತಸ್ಸ ಗಮ್ಭೀರತ್ತಾ ವದತಿ "**ಪಞ್ಚತ್ತಯಂ ಓಲೋಕೇನ್ತಸ್ಸಾ**"ತಿ।

**೮೫೨**. **ಸಿಙ್ಗನ್ತಿ** ಸಿಙ್ಗಾರಂ। ತಞ್ಹಿ ಕುಸಲಸ್ಸ ವಿಜ್ಝನತೋ ಸಮಾಸೇವಿತತಾಯ ಸೀಸೇ ಪರಿಕ್ಖತಂ ಸುನಿಖತಂ ವಿಸಾಣಂ ವಿಯ, ಥಿರತ್ತಾ ಚ ಸಿಙ್ಗಂ ವಿಯಾತಿ ಸಿಙ್ಗಂ, ತಂ ಪನತ್ಥತೋ ರಾಗೋ।

**೮೫೩**. ತೇಮನಕರಣತ್ಥೇ **ತಿನ್ತಿಣ**-ಸದ್ದೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। **ಖೀಯನನ್ತಿ** ಚ ಯೇನ ಲೋಭೇನ ಪರಂ ಮಮನ್ತಿ ವದನ್ತಂ ಖೀಯತಿ, ಸೋ ವುತ್ತೋ। **ಖೀಯನಂ** ಭಣ್ಡನನ್ತಿ ಚ ವದನ್ತಿ। **ತಿನ್ತಿಣನ್ತಿ** ವಾ ಲೋಲುಪ್ಪಮಿಚ್ಚೇವ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಸಞ್ಞಾ-ಸದ್ದೋ ಹಿ ಏಸೋ ಲೋಲುಪ್ಪವಾಚಕೋತಿ।

**೮೫೪**. **ಊರುಪ್ಪಮಾಣಾಪೀತಿ** ಏತೇನ ಮಹನ್ತಘನಭಾವೇನ ಅಪೂತಿತಂ ದಸ್ಸೇತಿ। **ಅಥವಾತಿ**ಆದಿನಾ ಚೇವರಮಣ್ಡನಾದೀನಂ ವಿಸೇಸನಾನಿ "ಇಮಸ್ಸ ವಾ ಪೂತಿಕಾಯಸ್ಸ ಬಾಹಿರಾನಂ ವಾ ಪರಿಕ್ಖಾರಾನಂ ಮಣ್ಡನಾ"ತಿಆದೀನೀತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। ಚೇವರೇನ ಹಿ ಮಣ್ಡನಾ **ಚೇವರಮಣ್ಡನಾ,** ಚೇವರಸ್ಸ ವಾ ಮಣ್ಡನಾ **ಚೇವರಮಣ್ಡನಾ,** ಏವಂ **ಪತ್ತಮಣ್ಡನಾ ಸೇನಾಸನಮಣ್ಡನಾ** ಚಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಊನಟ್ಠಾನಪೂರಣಂ ಛವಿರಾಗಸುಸಣ್ಠಾನಾದಿಕರಣಞ್ಚ ಚೇವರಾದೀಸು ಕಾಯೇ ಚ ಯಥಾಯೋಗಂ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। **ತದಹುಜಾತದಾರಕೋ ವಿಯ ಹೋತೀತಿ** ದಾರಕಚಾಪಲ್ಯಂ ನ ಮುಞ್ಚತೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

**೮೫೫**. ಸದಿಸಾ ಅನುರೂಪಾ ಭತ್ತಿ ಸಭಾಗೋ, ನ ಸಭಾಗೋ ಅಸಭಾಗೋ, ಮಾನಥದ್ಧತಾ, ವಿರೋಧೋ ವಾ। ತೇನಸ್ಸ ಮಾತಾದೀಸು ವತ್ತನಂ **ಅಸಭಾಗವುತ್ತಿತಾ**। ಏವಂವಿಧಾನಂ ಮಾನಾಧಿಕಾನಂ ಅಕುಸಲಾನಮಿದಂ ನಾಮಂ।

**೮೫೬**. **ಪರಿತಸ್ಸಿತಾ**ತಿ ಸಙ್ಕಮ್ಪನಾ, ಉಕ್ಕಣ್ಠಿತಸ್ಸ ವಾ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ತಣ್ಹಾಯನಾ।

**೮೫೭**. ಕುಸಲಕರಣೇ ಕಾಯಸ್ಸ ಅವಿಪ್ಫಾರಿಕತಾ ಲೀನತಾ **ಜಾತಿಆಲಸ್ಯಂ,** ನ ರೋಗಉತುಭೋಜನಾದೀಹಿ ಕಾಯಗೇಲಞ್ಞಂ **ತನ್ದೀ** ನಾಮ, ಅಥ ಖೋ ಪಕತಿಆಲಸ್ಯನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಕಾಯಾಲಸಿಯ**ನ್ತಿ ನಾಮಕಾಯಸ್ಸ ಆಲಸಿಯಂ, ತದೇವ ರೂಪಕಾಯಸ್ಸಾಪೀತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

**೮೫೮**. ಅಚ್ಚಸನಾದೀಹಿ ಉಪ್ಪನ್ನಧಾತುಕ್ಖೋಭನಿಮಿತ್ತಂ ಆಲಸಿಯಂ **ವಿಜಮ್ಭಿತಾ**।

**೮೫೯**. ಭತ್ತನಿಮಿತ್ತೇನ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಆಲಸ್ಯಂ **ಭತ್ತಸಮ್ಮದೋ**।

**೮೬೦**. **ಇಮೇಹಿ ಪನಾ**ತಿ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಅಕಲ್ಯತಾದೀಹಿ। ಸಬ್ಬತ್ಥ **ಕಿಲೇಸವಸೇನಾ**ತಿ ಥಿನಮಿದ್ಧಕಾರಣಾನಂ ರಾಗಾದೀನಂ ವಸೇನಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

**೮೬೧**. ಸಮ್ಮಾಆಜೀವತೋ ಅಪೇತೋ ಕತೋತಿ **ಅಪಕತೋ**। ಸೋ ಆಜೀವುಪದ್ದವೇನ ಉಪದ್ದುತೋತಿ ಕತ್ವಾ ಆಹ **"ಉಪದ್ದುತಸ್ಸಾತಿ ಅತ್ಥೋ"**ತಿ।

**ತಿವಿಧಮ್ಹಿ ತಂ** ತತ್ಥ ಆಗತಂ ತಸ್ಸ ನಿಸ್ಸಯಭೂತಾಯ ಇಮಾಯ ಪಾಳಿಯಾ **ದಸ್ಸೇತು**ನ್ತಿ ಏವಮತ್ಥೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

**ಪಾಪಣಿಕಾನೀ**ತಿ ಆಪಣತೋ ಛಡ್ಡಿತಾನಿ। **ನನ್ತಕಾನೀ**ತಿ ಅನ್ತರಹಿತಾನಿ, ಚೀರಾನಿ ವಾ। ಗಿಲಾನಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಭೂತಾ ಭೇಸಜ್ಜಸಙ್ಖಾತಾ ಜೀವಿತಪರಿಕ್ಖಾರಾ **ಗಿಲಾನಪಚ್ಚಯಭೇಸಜ್ಜಪರಿಕ್ಖಾರಾ**। **ಪೂತಿಮುತ್ತ**ನ್ತಿ ಪುರಾಣಸ್ಸ ಅಪುರಾಣಸ್ಸ ಚ ಸಬ್ಬಸ್ಸ ಗೋಮುತ್ತಸ್ಸೇತಂ ನಾಮಂ। ಪೂತಿಭಾವೇನ ಛಡ್ಡಿತೋಸಧನ್ತಿಪಿ ಕೇಚಿ।

ಅಗಬ್ಭಿಕಾ ಏಕದ್ವಾರಾ ದೀಘಸಾಲಾ ಕಿರ **ಉದ್ದಣ್ಡೋ**। ಕುಚ್ಛಿತರಜಭೂತಾಯ ಪಾಪಿಚ್ಛತಾಯ ನಿರತ್ಥಕಕಾಯವಚೀವಿಪ್ಫನ್ದನಿಗ್ಗಹಣಂ ಕೋರಜಂ, ತಂ ಏತಸ್ಸ ಅತ್ಥೀತಿ ಕೋರಜಿಕೋ, ಅತಿವಿಯ ಕೋರಜಿಕೋ **ಕೋರಜಿಕಕೋರಜಿಕೋ**। ಅತಿಪರಿಸಙ್ಕಿತೋತಿ ಕೇಚಿ। **ಮುಖಸಮ್ಭಾವಿತೋ**ತಿ ಕೋರಜಿಕಕೋರಜಿಕಾದಿಭಾವೇನ ಪವತ್ತವಚನೇಹಿ ಅತ್ತನೋ ಮುಖಮತ್ತೇನ ಅಞ್ಞೇಹಿ ಸಮ್ಭಾವಿತೋ। ಸೋ ಏವರೂಪೋ ಏವರೂಪತಾಯ ಏವ ಅತ್ತಾನಂ ಪರಂ ವಿಯ ಕತ್ವಾ **"ಅಯಂ ಸಮಣೋ"**ತಿಆದಿಂ ಕಥೇತಿ।

**ಪಣಿಧಾಯಾ**ತಿ "ಅರಹಾತಿ ಮಂ ಜಾನನ್ತೂ"ತಿ ಚಿತ್ತಂ ಠಪೇತ್ವಾ, ಪತ್ಥೇತ್ವಾ ವಾ। **ಆಪಾಥಕಜ್ಝಾಯೀ**ತಿ ಮನುಸ್ಸಾನಂ ಆಪಾಥಟ್ಠಾನೇ ಸಮಾಧಿಂ ಸಮಾಪನ್ನೋ ವಿಯ ನಿಸೀದನ್ತೋ ಆಪಾಥಕೇ ಜನಸ್ಸ ಪಾಕಟಟ್ಠಾನೇ ಝಾಯೀ।

ಅಞ್ಞಂ ವಿಯ ಕತ್ವಾ ಅತ್ತನೋ ಸಮೀಪೇ ಭಣನಂ **ಸಾಮನ್ತಜಪ್ಪಿತಂ**। ಆಕಾರಸ್ಸ ರಸ್ಸತ್ತಂ ಕತ್ವಾ **"ಅಠಪನಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। ಕುಹನಂ ಕುಹೋ, ತಸ್ಸ ಅಯನಾ ಪವತ್ತಿ **ಕುಹಾಯನಾ,** ಕುಹಸ್ಸ ವಾ ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ ಅಯನಾ ಗತಿಕಿರಿಯಾ **ಕುಹಾಯನಾ**।

**೮೬೨**. **ಪುಟ್ಠಸ್ಸಾ**ತಿ "ಕೋ ತಿಸ್ಸೋ, ಕೋ ರಾಜಪೂಜಿತೋ"ತಿ ಪುಟ್ಠಸ್ಸ। **ನಹನಾ**ತಿ ಬನ್ಧನಾ ಪರಿವೇಠನಾ।

**೮೬೩**. ನಿಮಿತ್ತೇನ ಚರನ್ತೋ ಜೀವನ್ತೋ ನಿಮಿತ್ತಕಾರಕೋ ನೇಮಿತ್ತಿಕೋ, ತಸ್ಸ ಭಾವೋ **ನೇಮಿತ್ತಿಕತಾ**। ಅತ್ತನೋ ಇಚ್ಛಾಯ ಪಕಾಸನಂ **ಓಭಾಸೋ**। ಕೋ ಪನ ಸೋತಿ? "ಅಜ್ಜ ಭಿಕ್ಖೂನಂ ಪಚ್ಚಯಾ ದುಲ್ಲಭಾ ಜಾತಾ"ತಿಆದಿಕಾ **ಪಚ್ಚಯಪಟಿಸಂಯುತ್ತಕಥಾ**। ಇಚ್ಛಿತವತ್ಥುಸ್ಸ ಸಮೀಪೇ ಕಥನಂ **ಸಾಮನ್ತಜಪ್ಪಾ**।

**೮೬೪**. ಬಹಿ ಛಡ್ಡನಂ **ಉಕ್ಖೇಪನಾ**। ಪರಪಿಟ್ಠಿಮಂಸಖಾದನಸೀಲೋ ಪರಪಿಟ್ಠಿಮಂಸಿಕೋ, ತಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಪರಪಿಟ್ಠಿಮಂಸಿಕತಾ**।

**೮೬೫**. ನಿಕತ್ತುಂ ಅಪ್ಪೇನ ಲಾಭೇನ ಬಹುಕಂ ವಞ್ಚೇತ್ವಾ ಗಹೇತುಂ ಇಚ್ಛನಂ ನಿಜಿಗೀಸನಂ, ತಸ್ಸ ಭಾವೋ **ನಿಜಿಗೀಸನತಾ**। ತಸ್ಸೇವ ಇಚ್ಛನಸ್ಸ ಪವತ್ತಿಆಕಾರೋ, ತಂಸಹಜಾತಂ ವಾ ಗವೇಸನಕಮ್ಮಂ।

**೮೬೬**. ವಣ್ಣಸಮ್ಪನ್ನಂ ಪೋಕ್ಖರಂ ವಣ್ಣಪೋಕ್ಖರನ್ತಿ ಉತ್ತರಪದಲೋಪೋ ಪುಬ್ಬಪದಸ್ಸ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ, ವಣ್ಣಪಾರಿಪೂರೀ ವಾ **ವಣ್ಣಪೋಕ್ಖರತಾ**। "ಅತ್ಥಜಾಪಿಕಾ"ತಿ ಏತ್ಥ ವಿಯ ಜಪ-ಸದ್ದೋ ಉಪ್ಪತ್ತಿವಾಚಕೋತಿ ಆಹ **"ಪವತ್ತೇತೀ"**ತಿ।

**೮೬೭**. ಸೇಯ್ಯಸದಿಸಮಾನಾ ಉನ್ನತಿವಸೇನ ಪವತ್ತಾತಿ ಉಭಯತ್ಥಾಪಿ **"ಮಾನಂ ಜಪ್ಪೇತೀ"**ತಿ ವುತ್ತಂ।

**೮೬೮**. ಹೀನಮಾನೋ ಪನ ಓನತಿವಸೇನ ಪವತ್ತಿತೋ ಕೇವಲೇನ ಮಾನಸದ್ದೇನ ನಿದ್ದೇಸಂ ನಾರಹತೀತಿ ತಂನಿದ್ದೇಸೇ **"ಓಮಾನಂ ಜಪ್ಪೇತೀ"**ತಿ (ವಿಭಂ॰ ೮೭೪) ವುತ್ತಂ।

**೮೭೨**. ರಾಜಭೋಗೇನ ರಟ್ಠಭುಞ್ಜನಕೋ ರಾಜನಿಸ್ಸಿತೋ **ರಟ್ಠಿಯೋ**।

**೮೭೯**. **ಪುಗ್ಗಲಂ ಅನಾಮಸಿತ್ವಾ**ತಿ ಯಥಾ ಸೇಯ್ಯಸ್ಸ ಸೇಯ್ಯಮಾನಾದಿನಿದ್ದೇಸೇಸು "ಪರೇಹಿ ಸೇಯ್ಯಂ ಅತ್ತಾನಂ ದಹತೀ"ತಿ ಸೇಯ್ಯಾದಿಪುಗ್ಗಲೋ ಮಾನುಪ್ಪಾದಕೋ ಆಮಟ್ಠೋ, ಏವಮೇತಸ್ಸ ಸೇಯ್ಯಮಾನಭಾವೇಪಿ ಮಾನುಪ್ಪಾದಕಪುಗ್ಗಲವಿಸೇಸಂ ಅನಾಮಸಿತ್ವಾ "ಪರೇ ಅತಿಮಞ್ಞತೀ"ಚ್ಚೇವ ವುತ್ತನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಪರೇ ಅತಿಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ಮಞ್ಞನಞ್ಚ ಯಸ್ಸ ಕಸ್ಸಚಿ ಅತಿಮಾನೋತಿ।

**೮೮೦**. ಪುರಿಮಮಾನಸ್ಸ ಉಪರಿಮಾನೋ **ಮಾನಾತಿಮಾನೋ, ಅತಿ**-ಸದ್ದೋ ಉಪರಿ-ಸದ್ದಸ್ಸ ಅತ್ಥಂ ವದತೀತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಪುರಿಮಮಾನಂ ವಾ ಅತಿಕ್ಕನ್ತೋ ಮಾನೋ **ಮಾನಾತಿಮಾನೋ**।

**೮೮೧**. ಪಕ್ಖಿಜಾತೀಸು ವಾಯಸೋ ಅನ್ತೋ ಲಾಮಕೋತಿ ಕತ್ವಾ **"ಕಾಕಜಾತಿ ವಿಯಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ।

**೮೮೨**. ಥೇರೋ ಕಿರ ದೋಸಚರಿತೋ ಅಹೋಸಿ, ತಸ್ಮಾ ಆದಿತೋವ "ತುಮ್ಹೇ ಅಖೀಣಾಸವಾ"ತಿ ಅವತ್ವಾ ಉಪಾಯೇನ ಕಥೇಸೀತಿ ವದನ್ತಿ, ದೋಸಚರಿತತ್ತಾ ವಾ ಖಿಪ್ಪಂ ತತಿಯಪದವಾರೇ ವಿರಾಗಂ ಉಪ್ಪಾದೇಸೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

**೮೮೩**. **ಮಾನಂ ಅನುಗತಛನ್ದೋ**ತಿ ಮಾನಸಮ್ಪಯುತ್ತಛನ್ದೋ, ಮಾನಸಭಾವಂ ಅನುಗತೋ ಮಾನಛನ್ದೋ ವಾ।

**೮೮೪**. "ವಿಲಮ್ಬನ"ನ್ತಿ ಚ ಇತ್ಥಿಪುರಿಸಸಮ್ಮಾನನಾದಿಕಿರಿಯಾದಿವಿಲಮ್ಬನಪಟಿಸಂಯುತ್ತಂ ಕತ್ತಬ್ಬಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ತತ್ಥ ಯುತ್ತಮುತ್ತಸಿಲಿಟ್ಠಂ ಪಟಿಭಾನಂ **ವಿಲಮ್ಬನಪಟಿಭಾನಂ**।

**೮೮೭**. ಅಮರವಾದಪಟಿಸಂಯುತ್ತೋ ವಿತಕ್ಕೋ, ಅತ್ತನೋ ಅಮರಣತ್ಥಾಯ ದೇವಭಾವತ್ಥಾಯ ವಾ ವಿತಕ್ಕೋ **ಅಮರವಿತಕ್ಕೋ**।

**೮೮೮**. ಪರೇಸು ಅನುದ್ದಯಾ ರಾಗವಸೇನ ಅನುದ್ದಯಕರಣಂ ಏತಸ್ಸಾತಿ ಪರಾನುದ್ದಯೋ, ತಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಪರಾನುದ್ದಯತಾ,** ಪರೇಸು ವಾ ಅನುದ್ದಯಸ್ಸೇವ ಸಹನನ್ದಿತಾದಿಕಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಪರಾನುದ್ದಯತಾ,** ತಾದಿಸೋ ರಾಗೋ। **ತತ್ಥಾ**ತಿ ಪರಾನುದ್ದಯತಾಯ ಸಂಸಟ್ಠವಿಹಾರೇನ ದಸ್ಸಿತಾಯಾತಿ ಅತ್ಥೋ ಯುಜ್ಜತಿ।

**೮೯೦**. ಅನವಞ್ಞತ್ತಿಂ ಪತ್ಥೇನ್ತೋ ಅನವಞ್ಞತ್ತತ್ಥಮೇವ ಕಾಮಗುಣೇ ಚ ಪತ್ಥೇತೀತಿ ಆಹ **"ಪಞ್ಚಕಾಮ...ಪೇ॰... ನಿಸ್ಸಿತೋ ಹುತ್ವಾ"**ತಿ।

ಏಕಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**(೨.) ದುಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ**

**೮೯೧**. **ಉಪನಯ್ಹತೀ**ತಿ ಬನ್ಧತಿ। ಅ-ಕಾರೋ ಅನನ್ತರತ್ಥವಾಚಕೋ, ಮರಿಯಾದವಾಚಕಸ್ಸ ವಾ ಆಕಾರಸ್ಸ ರಸ್ಸತ್ತಂ ಕತ್ವಾ "ಅಟ್ಠಪನಾ"ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ **"ಅನನ್ತರಟ್ಠಪನಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। ತತ್ಥ ಠಾನಮುಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ಪವತ್ತಾಕಾರೋ ಮರಿಯಾದಾ, ತಂ ಅನತಿಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ತಸ್ಸೇವ ದಳ್ಹೀಕರಣವಸೇನ ಠಪನಾ **ಮರಿಯಾದಟ್ಠಪನಾ। ಪಕತಿಟ್ಠಪನಾ**ಮತ್ತಮೇವ, ವಿಸೇಸನರಹಿತಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

**೮೯೨**. ನಿಟ್ಠುರಿಯಂ ಖೇಳಪಾತನಂ, ನಿಟ್ಠುರಿಯಂ ವಿಯ **ನಿಟ್ಠುರಿಯಂ। ದಸ್ಸೇತ್ವಾ**ತಿ ದನ್ತೇಹಿ ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ। ತೇನ ಪನ ದಸ್ಸನಂ **ಪಳಾಸೋ**ತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। **ಪಳಾಸಸ್ಸ ಆಯನಾ**ತಿ ಯುಗಗ್ಗಾಹಪ್ಪವತ್ತಿ। ಸಮಭಾವದಹನಂ **ಜಯೋ,** ತಸ್ಸ ಆಹರಣತೋ **ಆಹಾರೋ। ಧುರಂ ನ ದೇತೀ**ತಿ ಪಾಮೋಕ್ಖಂ ನ ದೇತಿ।

**೮೯೪**. ಕಾಯೇನ ಚೇತಿಯಙ್ಗಣಾದಿವತ್ತಂ ಕರೋತಿ "ಏವಂ ವತ್ತಸಮ್ಪನ್ನೋ ಸದ್ಧೋ ಕಥಂ ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತಾದೀನಿ ಕರಿಸ್ಸತೀ"ತಿ ಪರೇಸಂ ಞಾಪನತ್ಥಂ। **ಅತಿಚ್ಚಾ**ತಿ ಅಚ್ಚಯಂ ಕತ್ವಾ। **ಆಸರನ್ತೀ**ತಿ ಆಗಚ್ಛನ್ತಿ, ಪುನ ಪಟಿಚ್ಛಾದನೇ ಪವತ್ತನ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಕೋನಾಮೇವಂ ಕರೋತೀತಿ ವೋಚ್ಛಿನ್ದನಚ್ಛಾದನಾ ವಾ **ವೋಚ್ಛಾದನಾ।**

**ನ ಸಮ್ಮಾ ಭಾಸಿತಾ**ತಿ ಯೋ ನ ಸಮ್ಮಾ ಭಾಸತಿ, ಸೋ **ಸಠೋ**ತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। **ಕುಚ್ಛಿಂ ವಾ ಪಿಟ್ಠಿಂ ವಾ ಜಾನಿತುಂ ನ ಸಕ್ಕಾ**ತಿ ಅಸನ್ತಗುಣಸಮ್ಭಾವನೇನೇವ ಚಿತ್ತಾನುರೂಪಕಿರಿಯಾವಿರಹತೋ "ಏವಂಚಿತ್ತೋ ಏವಂಕಿರಿಯೋ"ತಿ ಜಾನಿತುಂ ನ ಸಕ್ಕಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಅಜೋ ಏವ **ಅಜಾಮಿಗೋ। ನೇಲಕೋ**ತಿ ತರುಣವಚ್ಛೋ। ಯಥಾ ಸೋ ಯಕ್ಖೋ ತಾದಿಸಂ ರೂಪಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ "ಅಜಾ"ತಿ ಸಞ್ಞಾಯ ಆಗತಾಗತೇ ಖಾದತಿ, ಏವಮಯಮ್ಪಿ ತಂತಂಸದಿಸಗುಣಸಮ್ಭಾವನೇನ ತೇ ತೇ ವಞ್ಚೇತಿ। ತೇನೇತಂ ಸಾಠೇಯ್ಯಂ ಮಾಯಾತೋ ಬಲವತರಾ ವಞ್ಚನಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ತೇನೇವ **"ಪರಿಕ್ಖತ್ತತಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ।

**೯೦೮**. ಸಕ್ಕಾಯದಿಟ್ಠಾದೀನಂ ಅಭಾವೇಪಿ ಯಂ ಸಂಯೋಜನಂ ಹೋತಿ, ತಂ ಬಹಿದ್ಧಾ ಸಂಯೋಜನತೋ ಬಹಿದ್ಧಾಸಂಯೋಜನಸ್ಸ ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ ವಿಸೇಸನಭೂತಂ **ಬಹಿದ್ಧಾಸಂಯೋಜನಂ ನಾಮ।**

ದುಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**(೩.) ತಿಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ**

**೯೦೯**. ಅಕುಸಲಮೂಲಾನೇವ ವಟ್ಟಮೂಲಾನೀತಿ ತೇಹಿ ಕಥಿತೇಹಿ ವಟ್ಟಮೂಲಸಮುದಾಚಾರೋ ಕಥಿತೋ ಹೋತೀತಿ ಆಹ **"ತೀಹಿ...ಪೇ॰... ಕಥಿತೋ"**ತಿ।

**೯೧೯. ಸಸ್ಸತೋ ಲೋಕೋ**ತಿಆದಿದಸ್ಸನಮೇವ ಬ್ರಹ್ಮಚರಿಯಂ ಮೋಕ್ಖಸಮ್ಪಾಪಕಂ ಉತ್ತಮಚರಿಯನ್ತಿ ದಿಟ್ಠಿಗತಿಕೇಹಿ ಸಮ್ಮತನ್ತಿ ಆಹ **"ದಿಟ್ಠಿಗತಿಕಸಮ್ಮತಸ್ಸಾ"**ತಿ। ರೂಪಾರೂಪಾವಚರವಿಪಾಕೇಸು ಸಾತಿಸಯೋ ಭವರಾಗೋತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನ ವುತ್ತಂ **"ಮಹಾಬ್ರಹ್ಮಾನ"**ನ್ತಿ।

**೯೨೦. ಕಥಂವಿಧ**ನ್ತಿ ಕೇನಾಕಾರೇನ ಸಣ್ಠಿತನ್ತಿ ಅತ್ಥೋತಿ ಕತ್ವಾ ಆಹ **"ಆಕಾರಸಣ್ಠಾನ"**ನ್ತಿ। **ಮಾನಠಪನಾ**ತಿ ಸೇಯ್ಯಾದಿವಸೇನ ಮಾನೇನ ಠಪನಾ, ಮಾನಸಙ್ಖಾತಾ ವಾ ಠಪನಾ।

**೯೨೧. ಚೇತಸೋ ಉತ್ರಾಸೋ** ದೋಮನಸ್ಸಂ, ದೋಸೋ ವಾ, ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ವಾ ಚೇತನಾದಯೋ।

**೯೨೨. ದೇಸನಾಸುಖತಾಯಾ**ತಿ ತಿಣ್ಣಂ ಅದ್ಧಾನಂ ವಸೇನ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಯ ದೇಸನಾ ಸುಖಾ "ಕಙ್ಖತಿ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛತೀ"ತಿ, ನ ಪನ ತಥಾ ಮೋಹೇನಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। **ವಣ್ಣಾದಿಭೇದಂ ಸುತ್ವಾ**ತಿ ಕೇಚಿ ಕಿರ ವದನ್ತಿ "ಖತ್ತಿಯಜೀವೋ ಪಣ್ಡುವಣ್ಣೋ। ಕಸ್ಮಾ? ಸೋ ಹಿ ಪುಬ್ಬಣ್ಹೇ ರಮತಿ, ಪುಬ್ಬಣ್ಹೇ ಚ ಛಾಯಾ ಪಣ್ಡುವಣ್ಣಾ। ಬ್ರಾಹ್ಮಣವೇಸ್ಸಸುದ್ದಜೀವಾ ಓದಾತಪೀತಕಾಳವಣ್ಣಾ। ತೇ ಹಿ ಮಜ್ಝನ್ಹಸಾಯನ್ಹರತ್ತೀಸು ಓದಾತಪೀತಕಾಳಛಾಯಾ ಕಾಳತಮಕಾಲೇಸು ರಮನ್ತೀ"ತಿ ತೇಸಂ ವಣ್ಣಭೇದಂ, "ಬ್ಯಾಪೀ ಪರಿಮಣ್ಡಲೋ"ತಿಆದಿನಾ ಕಥೇನ್ತಾನಂ ಸಣ್ಠಾನಭೇದಞ್ಚ ಸುತ್ವಾ।

**೯೨೩. ಪುರಿಸಪುಗ್ಗಲೋ**ತಿ ಪದದ್ವಯಂ ಏಕಪದಂ ಕತ್ವಾ ಜಾನನ್ತಾನಂ ವಸೇನಾಯಂ ಸಮ್ಮುತಿಕಥಾ ಪವತ್ತಾ, ಪದನ್ತರಮೇವ ವಾ ಇದಂ ಪುಗ್ಗಲವಾಚಕನ್ತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ಅಯಂ ಪನಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। ಅಥ ವಾ ಪುರಿಸೋತಿ ವುತ್ತೋ ಚ ಪುಗ್ಗಲೋ ಏವ, ನ ಪುರಿಸಿನ್ದ್ರಿಯಯುತ್ತೋವಾತಿ ದಸ್ಸನತ್ಥಮ್ಪಿ **"ಪುರಿಸಪುಗ್ಗಲೋ"**ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। **ಅಟ್ಠಸು ಆಬಾಧೇಸೂ**ತಿ ಪಿತ್ತಸೇಮ್ಹವಾತಸಮುಟ್ಠಾನಉತುವಿಪರಿಣಾಮಜಓಪಕ್ಕಮಿಕವಿಸಮಪರಿಹಾರಜಸನ್ನಿಪಾತಜಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನೇಸು। **ಪುಬ್ಬೇ ಕತ**ನ್ತಿ ಪುರಾಣತರಕಮ್ಮಂ ಇಚ್ಛನ್ತೀತಿ ಉಪಪಜ್ಜವೇದನೀಯಞ್ಚ ಕಿರ ಪಟಿಕ್ಖಿಪನ್ತಿ। **ಆಣತ್ತಿಮೂಲಕೇನ ವಾ**ತಿ ಯೋಪಿ ಆಣಾಪೇತ್ವಾ ವಧಬನ್ಧಾದಿದುಕ್ಖಂ ಉಪ್ಪಾದೇತಿ, ತಮ್ಪಿ ತಂಮೂಲಕಂ ನ ಹೋತಿ, ಇಸ್ಸರನಿಮ್ಮಾನಮೂಲಮೇವಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

**೯೨೪. ಮೋಹಸ್ಸ ಅನುದಹನಂ** ದಾಹಕಾರಣತಾಯ ವುತ್ತಂ, ಸಭಾವತೋಪಿ ಪನ ಅಸಮ್ಪಟಿವೇಧೋ ಸಮ್ಪಟಿವೇಧಸುಖಸ್ಸ ಪಚ್ಚನೀಕಭೂತೋ ದುಕ್ಖೋ ಏವಾತಿ ಅನುದಹನತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ "ಉಪೇಕ್ಖಾ ವೇದನಾ ಞಾಣಸುಖಾ ಅಞ್ಞಾಣದುಕ್ಖಾ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೪೬೫) ವುತ್ತಾ।

**೯೨೬. ಪುಥುನಿಮಿತ್ತಾರಮ್ಮಣೇಸೂ**ತಿ ಸುಭನಿಮಿತ್ತಾದಿವಸೇನ ಪುಥುನಿಮಿತ್ತಸಭಾವೇಸು ಆರಮ್ಮಣೇಸು, ಪುಥುಸಭಾವೇಸು ವಾ ಸುಭನಿಮಿತ್ತಾದಿಆರಮ್ಮಣೇಸು। ಕೋಸಜ್ಜಪಮಾದನಿದ್ದೇಸಾನಂ ಸಮಾನತ್ತೇಪಿ ಅವಿಪ್ಫಾರಿಕತಾಸಙ್ಖಾತಾ ಲೀನವುತ್ತಿತಾ **ಕೋಸಜ್ಜಂ,** ಸತಿವೋಸ್ಸಗ್ಗಸಙ್ಖಾತಂ ಪಮಜ್ಜನಂ **ಪಮಾದೋ**ತಿ ಅಯಂ ವಿಸೇಸೋತಿ।

**೯೩೦. ಸಗರುವಾಸ**ನ್ತಿ ಸಪತಿಸ್ಸವಾಸಮಾಹ, **ಸಜೇಟ್ಠಕವಾಸ**ನ್ತಿ ಸಹಿರಿವಾಸಂ। ಅನಾದಿಯನಾ **ಅನದ್ದಾ** ಓವಾದಅಗ್ಗಹಣಂ, ಅಚಿತ್ತೀಕಾರೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸುಕ್ಖಕಟ್ಠಸ್ಸ ವಿಯ ಅನಲ್ಲತಾ, ಅಮುದುತಾ ವಾ **ಅನದ್ದಾ**। **ಅಸೀಲ್ಯ**ನ್ತಿ ಅಸುಖಸೀಲತಾ ಅಮುದುತಾ ಏವ।

**೯೩೪. ಉಪಾರಮ್ಭೋ** ದೋಸಸಮ್ಪಯುತ್ತಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೋ ಸಿಯಾ।

**೯೩೬.** "ಇಧ ಪಾಸಾಣಂ ಕರೋತೀ"ತಿಆದಿನಾ ಠಪನತ್ಥೇಪಿ ಕರೋತಿ-ಸದ್ದೋ ಯುಜ್ಜತೀತಿ ಆಹ **"ಕರೋತೀತಿ ಠಪೇತೀ"**ತಿ। ಏತ್ಥ ಚಾಯಂ ಆವಜ್ಜನಾ ಅಕುಸಲಾನಂ ಆಸನ್ನಕಾರಣತ್ತಾ ಖುದ್ದಕವತ್ಥೂಸು ವುತ್ತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ, ತದನುಕೂಲಕಿಚ್ಚತ್ತಾ ವಾ।

ತಿಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## (೪.) ಚತುಕ್ಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೯೩೯. **ಇತೀತಿ ನಿದಸ್ಸನೇ ನಿಪಾತೋತಿ** ಏವಂ-ಸದ್ದೇನ ಸಮಾನತ್ಥೋತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। **ಭವಾಭವಹೇತೂತಿಪೀತಿ** ಏತ್ಥ ಭವನ್ತಿ ಜಾಯನ್ತಿ ಏತೇನಾತಿ **ಭವೋ,** ಸಪ್ಪಿಆದಿಭೇಸಜ್ಜಂ। ಭವೋ ಏವ ಪಣೀತತರೋ ಅಭಿವುದ್ಧೋ **ಅಭವೋ।** ಭಾವನಾರಾಮತಾಅರಿಯವಂಸಪ್ಪಹೇಯ್ಯತ್ತಾ ವಾ ಪುರಿಮತಣ್ಹಾತ್ತಯವಜ್ಜಾ ಸಬ್ಬಾ ತಣ್ಹಾ "ಭವಾಭವಹೇತು ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ"ತಿ ವುತ್ತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

**ಏತಾಯಾತಿ** ಛನ್ದಾದಿಅಗತಿಯಾ। **ನ ಗಚ್ಛನ್ತೀತಿ** ನ ಪವತ್ತನ್ತಿ, ತಂ ತಂ ಕಿರಿಯಂ ನ ಕರೋನ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಇಮಿನಾತಿ** ಛನ್ದಾದಿನಾ ಅಗತಿಗಮನೇನ। ಛನ್ದಾದೀಸು ಯೇನ ನಿನ್ನೋ, ತೇನ ಗಮನಂ **ಯಥಾನಿನ್ನಗಮನಂ।**

"ರಾಜಾ"ತಿಆದಿನಾ ರಾಜಾದಿನಿಮಿತ್ತೋ ವಿಯ ಊಮಿಆದಿನಿಮಿತ್ತೋ ಚಿತ್ತುತ್ರಾಸೋ **ಊಮಿಆದಿಭಯಂ,** "ಊಮಿಭಯನ್ತಿ ಖೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಕೋಧುಪಾಯಾಸಸ್ಸೇತಂ ಅಧಿವಚನ"ನ್ತಿಆದಿವಚನತೋ (ಮ॰ ನಿ॰ ೨.೧೬೨; ಅ॰ ನಿ॰ ೪.೧೨೨; ಇತಿವು॰ ೧೦೯) ಕೋಧುಪಾಯಾಸಓದರಿಕತ್ತಪಞ್ಚಕಾಮಗುಣಮಾತುಗಾಮಾ ವಾ। ತತ್ಥ ಪಞ್ಚಕಾಮಗುಣಮಾತುಗಾಮಗ್ಗಹಣೇನ ತನ್ನಿಸ್ಸಿತಛನ್ದರಾಗಗ್ಗಹಣಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ, ಓದರಿಕತ್ತಞ್ಚ ಲೋಭೋವ। ಉಕ್ಖೇಪನೀಯಾದಿಕಮ್ಮಂ **ವಿನಯದಣ್ಡಂ।**

"ಅಥ ಖೋ ತಿಮ್ಬರುಕೋ ಪರಿಬ್ಬಾಜಕೋ ಯೇನ ಭಗವಾ…ಪೇ॰… ಏತದವೋಚ 'ಕಿಂ ನು ಖೋ, ಭೋ ಗೋತಮ, ಸಯಂಕತಂ ಸುಖದುಕ್ಖ'ನ್ತಿ? ಮಾ ಹೇವಂ ತಿಮ್ಬರುಕಾತಿ ಭಗವಾ ಅವೋಚಾ"ತಿಆದಿನಾ ನಿದಾನವಗ್ಗೇ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೧೮) ಆಗತತ್ತಾ **"ತಿಮ್ಬರುಕದಿಟ್ಠೀ"**ತಿ ವುತ್ತಾ।

ಚತುಕ್ಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## (೫.) ಪಞ್ಚಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೯೪೦. **ಆಗನ್ತುಂ ಪನ ನ ದೇನ್ತೀತಿ** ಆಗಮನಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಾ ನ ಹೋನ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

೯೪೧. **ಅವದೇಹನತೋತಿ** ಪೂರಣೇನ ಮಂಸೂಪಚಯಹೇತುತಾಯ ಚ ಉಪಚಯನತೋ। ಗಿಮ್ಹಕಾಲೇ ಭುಞ್ಜಿತ್ವಾ ಸಯನ್ತಸ್ಸ ಸುಖಂ ಹೋತೀತಿ ತಂ ಉತುಸುಖಂ **"ಸೇಯ್ಯಸುಖ"**ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ, ಸಯನಿರಿಯಾಪಥಸುಖನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। **ವತನ್ತಿ** ಧುತಙ್ಗಾನಿ। **ತಪೋತಿ** ಖನ್ಧಕವತ್ತಾನಿ, ವೀರಿಯಂ ವಾ। ಸೀಲಗ್ಗಹಣೇನ ಖನ್ಧಕವತ್ತಮೇಥುನವಿರತೀನಂ ಗಹಿತತ್ತಾ ತಪಬ್ರಹ್ಮಚರಿಯಗ್ಗಹಣಂ ನ ಕತ್ತಬ್ಬನ್ತಿ ಚೇ? ನ, ಅಞ್ಞಸೀಲತೋ ವಿಸೇಸೇತ್ವಾ ತಪಬ್ರಹ್ಮಚರಿಯಾನಂ ದೇವತ್ತಕಾರಣತ್ತಗ್ಗಹಣಸ್ಸ ದಸ್ಸನತೋ, ಬಾಹಿರಾನಞ್ಚಸ್ಸ ವಿನಿಬನ್ಧಸ್ಸ ಪವತ್ತಿದಸ್ಸನತೋ ವಾ। ತೇಸಞ್ಹಿ ಅವಿಹಿಂಸಾದಿಗೋವತಾದಿದುಕ್ಕರಕಾರಿಕಾಮೇಥುನವಿರತಿಯೋ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ಸೀಲಾದೀನಿ, ತಾನಿ ಚ ತೇ ದೇವನಿಕಾಯಂ ಪಣಿಧಾಯ ಚರನ್ತೀತಿ। **ಅಞ್ಞಥಾ ಚ** ಸದ್ಧಾರುಚಿಆದೀಹಿ "ಯತೋ ಖೋ ಭೋ ಅಯಂ ಅತ್ತಾ ರೂಪೀ ಚಾತುಮಹಾಭೂತಿಕೋ ಮಾತಾಪೇತ್ತಿಕಸಮ್ಭವೋ ಕಾಯಸ್ಸ ಭೇದಾ ಉಚ್ಛಿಜ್ಜತೀ"ತಿಆದಿನಾ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೮೫) ವಿಕಪ್ಪೇತ್ವಾ।

೯೪೨. ಬ್ಯಸನೇಸು ಞಾತಿಭೋಗರೋಗಬ್ಯಸನಗ್ಗಹಣೇನ ತಂನಿಮಿತ್ತಾ ಸೋಕಾದಯೋ ಗಹಿತಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ದಸ್ಸನಸವನೇಸು ಪಟಿಕೂಲತಾ **ದಸ್ಸನಸವನಪಟಿಕೂಲತಾ।** ಏತ್ಥ ಚ ಆದೀನವೇಹಿ ಪಞ್ಚಹಿ ತೇಸಂ ಕಾರಣಭೂತಾ ಅಕ್ಖನ್ತಿಯೇವ ಭಿನ್ದಿತ್ವಾ ಕಥಿತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ, ಅಕ್ಖನ್ತಿಮೂಲಕಾ ವಾ ಅಪ್ಪಿಯತಾದಿಹೇತುಭೂತಾ ದುಕ್ಕಟದುಬ್ಭಾಸಿತತಾದಿದೋಸಾ।

ಮಿಚ್ಛಾಜೀವನಿಮಿತ್ತಂ ಮರಣಕಾಲೇ ಉಪ್ಪನ್ನಭಯಂ **“ಆಜೀವಕಭಯ”**ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। “ಆಜೀವಿಕಾಭಯ”ನ್ತಿ ಪನ ಪಾಠೇ ಪಚ್ಚಯಾನುಪ್ಪತ್ತಿಂ ಪಸ್ಸತೋ ಆಜೀವಿಕನಿಮಿತ್ತೋ ಚಿತ್ತುತ್ರಾಸೋತಿ ಅತ್ಥೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಕಿತ್ತಿಸದ್ದೋ ಸಿಲೋಕನ್ತಿ ತಪ್ಪಟಿಪಕ್ಖಾ ಅಸಿಲೋಕಂ ಅಕಿತ್ತಿ। ತೇನಾಹ **“ಗರಹಭಯ”**ನ್ತಿ।

**೯೪೩**. **ಉಪ್ಪಿಲಾವಿತ**ನ್ತಿ ಉದಗ್ಗತಾಸಞ್ಜಾತೋ ಅವೂಪಸಮಭಾವೋ, ಅವೂಪಸಮಹೇತುಭೂತೋ ವಾ ಪೀತಿಯಾ ಆಕಾರೋ।

ಪಞ್ಚಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## (೬.) ಛಕ್ಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

**೯೪೪**. “ಕೋಧನೋ ಹೋತಿ ಉಪನಾಹೀ”ತಿಆದಿನಾ ಕೋಧಾದಿಹೇತುಕಾ ಉಪನಾಹಾದಯೋ ಕೋಧಾದೀನಂ ಸಹಾಯಕಾರಣಭಾವೇನ ಸುತ್ತನ್ತೇ ವುತ್ತಾತಿ ಕೋಧಾದಯೋ ಏವ **ವಿವಾದಮೂಲಾನಿ,** ತೇನೇತ್ಥ ತೇ ಏವ ವುತ್ತಾ। **ಸನ್ದಿಟ್ಠಿಪರಾಮಸಿತಾ** ಅತ್ತನೋ ದಿಟ್ಠಿಯಂ ಅಭಿನಿವಿಟ್ಠತಾ।

**೯೪೫**. **ಅಪ್ಪತಿಸ್ಸಯೋ**ತಿ ಪತಿಸ್ಸಯಭೂತೇಹಿ ಗರೂಹಿ ವಿರಹಿತೋ। **ಅಪ್ಪಮಾದಲಕ್ಖಣ**ನ್ತಿ ಸತಿಅವಿಪ್ಪವಾಸಂ ಕುಸಲಾನುಯೋಗಸಾತಚ್ಚಂ ವಾ।

**ಯುತ್ತಪಯುತ್ತತಾ**ತಿ ತನ್ನಿನ್ನತಾವಸೇನ ಸುಟ್ಠು ಯುತ್ತತಾ। **ಗಣಸಙ್ಗಣಿಕಾ** ಕಿಲೇಸವಸೇನ ಪವತ್ತಾ ಸಙ್ಗಣಿಕಾ। ಇತ್ಥಿಪಟಿಸಂಯುತ್ತಕಥಾಸವನೇ ಇತ್ಥಿಸದ್ದಸವನೇ ಚ ಅಸ್ಸಾದೋ **ಸವನಸಂಸಗ್ಗೋ**। ಇತ್ಥಿಯಾ ಕಸ್ಸಚಿ ದಾನಗ್ಗಹಣಸ್ಸಾದೋ **ಪರಿಭೋಗಸಂಸಗ್ಗೋ**।

**೯೪೬**. **ಸೋಮನಸ್ಸೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಉಪವಿಚರನ್ತೀತಿ ಸೋಮನಸ್ಸುಪವಿಚಾರಾ**ತಿ ಅಕುಸಲಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾ ರೂಪವಿಚಾರಾದಯೋ ಇಧಾಧಿಪ್ಪೇತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ, ತಥಾ **ಉಪೇಕ್ಖುಪವಿಚಾರಾ** ಚ। **ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತೋ ವಾ**ತಿ ಏತೇನ ವಿಚಾರಗ್ಗಹಣೇನ ವಿತಕ್ಕೋಪಿ ಗಹಿತೋತಿ ವಿತಕ್ಕಪ್ಪವತ್ತನೇನ “ಉಪವಿತಕ್ಕೇತೀ”ತಿ ಇದಮ್ಪಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತೀತಿ ದಸ್ಸೇತಿ।

**೯೪೭**. **ಅಞ್ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ**ತಿ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛುದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತಚಿತ್ತೇಸು ಉಪೇಕ್ಖಾ ಮೋಹೋತಿ ವದನ್ತಿ, ಲೋಭಸಮ್ಪಯುತ್ತುಪೇಕ್ಖಾಪಿ ಪನ ಗೇಹಸ್ಸಿತಾ ನ ನ ಹೋತಿ।

**೯೪೮**. **ಅಧಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪನ್ನಿಕೋ** “ಅಧಿಚ್ಚ ಸಮುಪ್ಪನ್ನೋ ಅತ್ತಾ ಉಪ್ಪನ್ನೋ ಭವಿಸ್ಸತೀ”ತಿ ಗಣ್ಹನ್ತೋ ಸಸ್ಸತದಿಟ್ಠಿಕೋ ಹೋತೀತಿ ಏವರೂಪಸ್ಸ ದಿಟ್ಠಿ ವಿಯಾತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **“ಅಧಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪನ್ನಿಕಸ್ಸೇವಾ”**ತಿ ಆಹ। **ನ ಸೋ ಜಾತೋ**ತಿ ಏತ್ಥ “ಜಾತೂ”ತಿ ಅಯಂ ನಿಪಾತೋ ಉ-ಕಾರಸ್ಸ ಓ-ಕಾರಂ ಕತ್ವಾ ಜಾತೋತಿ ವುತ್ತೋ, ತೇನ ವಾ ಸಮಾನತ್ಥಂ ನಿಪಾತನ್ತರಂ ಏತಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। **ಸಬ್ಬಾಸವದಿಟ್ಠೀ**ತಿ ಸಬ್ಬಾಸವಪರಿಯಾಯೇನ ಆಗತಾ ದಿಟ್ಠಿ।

ಛಕ್ಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## (೭.) ಸತ್ತಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

**೯೫೦**. ದ್ವಾಸಟ್ಠಿಯಾ ದಿಟ್ಠೀಸು ಸತ್ತಕಸ್ಸ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಅಭಾವಾ ಸತ್ತ ಉಚ್ಛೇದವಾದಾ ಏವ ಇಧ ತಥಾ ಅವತ್ವಾ “ಸತ್ತ ದಿಟ್ಠೀ”ತಿ ವುತ್ತಾ।

ಸತ್ತಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**(೮.) ಅಟ್ಠಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ**

**೯೫೨**. “ಕಮ್ಮಂ ಖೋ ಮೇ ಕತ್ತಬ್ಬಂ ಭವಿಸ್ಸತೀ”ತಿಆದಿನಾ ಓಸೀದನಾಕಾರೇನ ಪವತ್ತಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾ **ಕೋಸಜ್ಜಕಾರಣಾನಿ,** ಕೋಸಜ್ಜಮೇವ ವಾ ಕೋಸಜ್ಜನ್ತರಕಾರಣತಾಯ **ಕೋಸಜ್ಜಕಾರಣಾನೀ**ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾನಿ। **ಮಾಸಾಚಿತಂ ಮಞ್ಞೇ**ತಿ ಏತ್ಥ ಆಚಿತ-ಸದ್ದೋ ತಿನ್ತ-ಸದ್ದಸ್ಸ, ಮಞ್ಞೇ-ಸದ್ದೋ ಚ ವಿಯ-ಸದ್ದಸ್ಸ ಅತ್ಥಂ ವದತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನ “ತಿನ್ತಮಾಸೋ ವಿಯಾ”ತಿ ಅಯಮತ್ಥೋ ವಿಭಾವಿತೋ, ಮಾಸಚಯೋ ವಿಯಾತಿ ವಾ ಅತ್ಥೋ।

**೯೫೮**. **ಘರತೀ**ತಿ ಫುಸತಿ, ಘಟ್ಟೇತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಅಞ್ಞೇನ ಕಾರಣೇನಾ**ತಿ “ಅಜ್ಜ ತಯಾ ವಿಕಾಲೇ ಭುತ್ತಂ, ತೇನ ತ್ವಂ ಆಪತ್ತಿಂ ಆಪನ್ನೋಸೀ”ತಿ ವುತ್ತೋ “ಹಿಯ್ಯೋ ಮಯಾ ಕಾಲೇ ಭುತ್ತಂ, ತೇನಾಹಂ ಅನಾಪನ್ನೋ”ತಿಆದಿನಾ ಅಞ್ಞೇನ ಅಯುತ್ತೇನ ಕಾರಣೇನ ಅಞ್ಞಂ ಯುತ್ತಂ ಕಾರಣಂ ಪಟಿಚ್ಛಾದೇತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಪುಚ್ಛಿತತ್ಥತೋ ಬಹಿದ್ಧಾ ಯಥಾ ತಂ ನ ಅಲ್ಲೀಯತಿ, ತಥಾ ಕಥಾಯ ಅಪನಯನಂ ವಿಕ್ಖಿಪನಂ **ಬಹಿದ್ಧಾ ಅಪನಾಮನಾ**।

**೯೫೮**. **ಅಸಞ್ಞೀವಾದಾ**ತಿ ಪುಗ್ಗಲೇಹಿ ದಿಟ್ಠಿಯೋ ದಸ್ಸೇತಿ। ಯೇಹಿ ವಾ ಅಭಿನಿವೇಸೇಹಿ ಅಸಞ್ಞೀ ಅತ್ತಾನಂ ವದನ್ತಿ, ತೇ **ಅಸಞ್ಞೀವಾದಾ**। **ಅರೂಪಸಮಾಪತ್ತಿನಿಮಿತ್ತ**ನ್ತಿ ಆಕಾಸಾದಿಂ।

ಅಟ್ಠಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**(೯.) ನವಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ**

**೯೬೦**. ದಸಮಸ್ಸ ಅವುತ್ತತ್ತಾ **“ಸತ್ತೇಸು ಉಪ್ಪತ್ತಿವಸೇನೇವ ಕಥಿತಾನೀ”**ತಿ ವುತ್ತಂ।

**೯೬೩**. **ಸುಖವಿನಿಚ್ಛಯ**ನ್ತಿ ಸೇವಿತಬ್ಬಾಸೇವಿತಬ್ಬಸುಖಸನ್ನಿಟ್ಠಾನನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಸುಖ**ನ್ತಿ ಸೇವಿತಬ್ಬಂ ನೇಕ್ಖಮ್ಮಸುಖಂ। **ವಿನಿಚ್ಛಯಾತಿ ದ್ವೇ ವಿನಿಚ್ಛಯಾ**ತಿ ಇದಂ -

> “ಸಾತಂ ಅಸಾತನ್ತಿ ಯಮಾಹು ಲೋಕೇ,
> ತಮೂಪನಿಸ್ಸಾಯ ಪಹೋತಿ ಛನ್ದೋ।
> ರೂಪೇಸು ದಿಸ್ವಾ ವಿಭವಂ ಭವಞ್ಚ,
> ವಿನಿಚ್ಛಯಂ ಕುಬ್ಬತಿ ಜನ್ತು ಲೋಕೇ”ತಿ॥ (ಸು॰ ನಿ॰ ೮೭೩; ಮಹಾನಿ॰ ೧೦೭) -

ಏತಸ್ಸ ನಿದ್ದೇಸೇ ವುತ್ತಂ।

**ಇಧ ವಿನಿಚ್ಛಯೋತಿ ವುತ್ತೋ**ತಿ ಇಮಿಸ್ಸಾ ವಿಭಙ್ಗಪಾಳಿಯಾ ಯೋ ಛನ್ದರಾಗಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಸಭಾವೇನ ವಿನಿಚ್ಛಯ-ಸದ್ದೇನ ವುತ್ತೋ, **ಸಕ್ಕಪಞ್ಹೇಪಿ** (ದೀ॰ ನಿ॰ ೨.೩೫೮) ಛನ್ದಸ್ಸ ನಿದಾನಭಾವೇನ ವಿತಕ್ಕ-ಸದ್ದೇನ ಸೋ ಏವ ಆಗತೋತಿ ಏವಂ ವಿತಕ್ಕಸ್ಸ ವಿನಿಚ್ಛಯಭಾವಂ ತಸ್ಸೇವ ಇಧ ಗಹಿತತಞ್ಚ ದಸ್ಸೇತಿ। **ಬಲವಸನ್ನಿಟ್ಠಾನ**ನ್ತಿ ಬಲವತಿಯಾ ತಣ್ಹಾಯ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ನಿಟ್ಠಪೇತ್ವಾ ಗಹಣಂ।

**೯೬೪**. ಸತಿಪಿ ಅಞ್ಞೇಸಞ್ಚ ಸಙ್ಖತಭಾವೇ ಅಹನ್ತಿ ಅಸ್ಮೀತಿ ಚ ಸಾತಿಸಯಾ ಮಾನಸ್ಸ ಸಙ್ಖತತಾತಿ ಕತ್ವಾ **“ಸಙ್ಖತ”**ನ್ತಿ ಮಾನೋ ವುತ್ತೋ। ಸೇಯ್ಯಾದಿವಸೇನ “ಅಹಮಸ್ಮೀ”ತಿ ಅತ್ತನೋ ಸಙ್ಖರಣಂ ವಾ **ಸಙ್ಖತಂ**। ಏತ್ಥ “ಭವಿಸ್ಸನ್ತೀ”ತಿಆದಿಕಾ ಪವತ್ತಿ

ತಣ್ಹಾದಿಟ್ಠೀನಂ ವಿಸೇಸವತೀತಿ ತಾಸಮ್ಪಿ ಇಞ್ಜಿತಾದಿಭಾವೋ ವುತ್ತೋ।

ನವಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**(೧೦.) ದಸಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ**

೯೭೦. ಜಾಲಕ್ಖಿಪಸಂವಿಧಾನಾದಿಕುಸಲತಾಸಙ್ಕಪ್ಪನಂ **ಉಪಾಯಚಿನ್ತಾ,** ತಸ್ಸಾ ಮಿಚ್ಛಾಭಾವಪಟಿಚ್ಛಾದನಭಾವೇನ ಪವತ್ತೋ ತದಾಕಾರೋ **ಮೋಹೋ ಉಪಾಯಚಿನ್ತಾವಸೇನ ಉಪ್ಪನ್ನೋ**ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಯಥಾಕತೇ ಪನ ಪಾಪೇ ಅನಾದೀನವದಸ್ಸನವಸೇನ ಪವತ್ತಾ ಸಞ್ಞಾ, ಸಙ್ಕಪ್ಪೋ ವಾ **ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಾ,** ತಸ್ಸಾಪಿ ಮಿಚ್ಛಾಭಾವಪಟಿಚ್ಛಾದಕಂ ತದಾಕಾರಂ, ಅನಾದೀನವದಸ್ಸನಂ ವಾ **ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಾಕಾರೇನ ಉಪ್ಪನ್ನೋ ಮೋಹೋ**ತಿ। **ವಿಮುತ್ತಸಞ್ಞಿತಾ**ತಿ ಅಧಿಮಾನಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ, ತಿತ್ಥಿಯಾನಂ ವಾ ಅತ್ತನೋ ದಿಟ್ಠಿಯಾ ವಿಮುತ್ತತಾಸಞ್ಞಾನನಂ। "ವಿಮುತ್ತೋಮ್ಹೀ"ತಿ ಏವಂ ಪವತ್ತೋ ಅಕುಸಲಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೋ **ಮಿಚ್ಛಾವಿಮುತ್ತೀ**ತಿ ಕೇಚಿ ವದನ್ತಿ। ಫಲಂ ವಿಯ ವಿಮುತ್ತನ್ತಿ ಗಹಿತೇ ಪನ ದಿಟ್ಠಿಸಮ್ಪಯುತ್ತಚಿತ್ತೇ ದಿಟ್ಠಿ **ಮಿಚ್ಛಾಞಾಣಂ,** ಸಮಾಧಿ ಚ **ಮಿಚ್ಛಾವಿಮುತ್ತೀ**ತಿ ಯುತ್ತಂ ಸಿಯಾ।

ದಸಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**ತಣ್ಹಾವಿಚರಿತನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ**

೯೭೩. **ಸಮೂಹಗಾಹತೋ**ತಿ ತಣ್ಹಾಮಾನದಿಟ್ಠೀನಂ ಸಾಧಾರಣಗ್ಗಹಣತೋತಿ ವದನ್ತಿ। "ಇತ್ಥಂ ಏವಂ ಅಞ್ಞಥಾ"ತಿ ಪನ ವಿಸೇಸಂ ಅಕತ್ವಾ ಗಹಣಂ **ಸಮೂಹಗಾಹೋ**ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। **ಅಞ್ಞಂ ಆಕಾರ**ನ್ತಿ ಪರಸನ್ತಾನಗತಂ ಆಕಾರಂ। **ಅತ್ಥೀ**ತಿ ಸದಾ ಸಂವಿಜ್ಜತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಸೀದತೀ**ತಿ ವಿನಸ್ಸತಿ। **ಸಂಸಯಪರಿವಿತಕ್ಕವಸೇನಾ**ತಿ "ಕಿಂ ನು ಖೋ ಅಹಂ ಸಿಯಂ, ನ ಸಿಯ"ನ್ತಿ ಏವಂ ಪರಿವಿತಕ್ಕವಸೇನ। **ಪತ್ಥನಾಕಪ್ಪನವಸೇನಾ**ತಿ "ಅಪಿ ನಾಮ ಸಾಧು ಪನಾಹಂ ಸಿಯ"ನ್ತಿ ಏವಂ ಪತ್ಥನಾಯ ಕಪ್ಪನವಸೇನ।

**ಸುದ್ಧಸೀಸಾ**ತಿ ತಣ್ಹಾಮಾನದಿಟ್ಠೀನಂ ಸಾಧಾರಣಸೀಸಾ ವಿಸೇಸಸ್ಸ ಅನಿಸ್ಸಿತತ್ತಾ "ಸುದ್ಧಸೀಸಾ"ತಿ ವುತ್ತಾ। ತತ್ಥ ದಿಟ್ಠಿಸೀಸೇಹಿ ದಿಟ್ಠಿಯಾ ತಣ್ಹಾ ದಸ್ಸಿತಾ, ಸೀಸಸೀಸಮೂಲಕೇಹಿ ಮಾನದಿಟ್ಠೀಹಿ ಸಯಮೇವ ಚಾತಿ ಆಹ **"ಏವಮೇತೇ…ಪೇ॰… ತಣ್ಹಾವಿಚರಿತಧಮ್ಮಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ"**ತಿ। ದಿಟ್ಠಿಮಾನೇಸುಪಿ **"ತಣ್ಹಾವಿಚರಿತಾನೀ"**ತಿ ವಚನಞ್ಚ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ವಿಪ್ಪಯೋಗೀನಂ ದಿಟ್ಠಿಮಾನಾನಂ ತಣ್ಹಾಯ ಅವಿಪ್ಪಯೋಗೀನಂ ತಂಮೂಲಕತ್ತಾವ ತಪ್ಪಧಾನತಾಯ ಕತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

೯೭೪. **ಅವಕ್ಕರೀ**ತಿ ನಿಪಾತೋ ನಾನಾಭಾವೇ ವತ್ತತೀತಿ ಅನಾನಾಕರಣಂ ಅನವಕ್ಕರಿ, ತಂ ಕತ್ವಾ, ಅವಕ್ಕರಿ ವಾ ಅಕತ್ವಾ ಅನವಕ್ಕರಿ ಕತ್ವಾತಿ ಏವಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ **"ಅವಿನಿಬ್ಭೋಗಂ ಕತ್ವಾ"**ತಿ। "ಅನವಕಾರಿಂ ಕರಿತ್ವಾ"ತಿ ವಾ ಪಾಠೋ, ತತ್ಥ ಅವಕಿರಣಂ ವಿಕ್ಖೇಪನಂ ಸಮೂಹಸ್ಸ ಏಕದೇಸಾನಂ ವಿನಿಬ್ಭುಜ್ಜನಂ ಅವಕಾರಿ, ತಂ ಅವಕಾರಿಂ ವಿನಿಬ್ಭೋಗಂ ಅಕತ್ವಾ, ಪಞ್ಚಪಿ ಖನ್ಧೇ ಸಮೂಹತೋ ಏಕತ್ತೇನೇವ ಗಹೇತ್ವಾ ಅತ್ತತೋ ಅವಿನಿಬ್ಭುಜಿತ್ವಾ ಅಸ್ಮೀತಿ ಛನ್ದಮಾನದಿಟ್ಠಿಯೋ ಪಟಿಲಭತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಅಸಿತಬ್ಯಾಭಙ್ಗಿತಾಯಾ**ತಿ ದಾತ್ತೇನ ಕಾಜೇನ ಚಾತಿ ಏತೇನ ಪರಿಕ್ಖಾರೇನ, ಅಸಿತಬ್ಯಾಭಙ್ಗೀಹಿ ಲವನವಹನಕಿರಿಯಾ ವಾ "ಅಸಿತಬ್ಯಾಭಙ್ಗೀ"ತಿ ವುತ್ತಾ।

೯೭೬. **ಅವಕಾರಿಂ ಕರಿತ್ವಾ**ತಿ ರೂಪಾದೀನಿ ಅತ್ತತೋ ವಿನಿಬ್ಭುಜಿತ್ವಾ ಇಮಿನಾ ರೂಪೇನ…ಪೇ॰… ಇಮಿನಾ ವಿಞ್ಞಾಣೇನ ಅಸ್ಮೀತಿ ಛನ್ದಂ ಪಟಿಲಭತೀತಿ ಏವಂ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಇಮಿನಾತಿ ಏತಸ್ಸ ಅತ್ತತೋ ಅವಿನಿಬ್ಭುತ್ತೇನ ರೂಪಾದಿನಾತಿ ಅತ್ಥೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಅತ್ತತೋ ಹಿ ಅವಿನಿಬ್ಭುತ್ತಾನಿ ಅಬಹಿಕತಾನಿ ಅಹಮಿಚ್ಚೇವ ಗಹಿತಾನಿ ರೂಪಾದೀನಿ ಉಪಾದಾಯ ಉಪಗನ್ತ್ವಾ ಪವತ್ತಾ ತಣ್ಹಾ **"ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಸ್ಸ ಉಪಾದಾಯಾ"**ತಿ ವುತ್ತಾ, ಅತ್ತತೋ ಚ ವಿನಿಬ್ಭುತ್ತಾನಿ ಬಹಿಕತಾನಿ ಉಪಗನ್ತ್ವಾ ಪವತ್ತಾ **"ಬಾಹಿರಸ್ಸ ಉಪಾದಾಯಾ"**ತಿ। **ಖಗ್ಗೇನ ವಾ ಛತ್ತೇನ ವಾ ಅಹಂ ನಿಚ್ಚೋ**ತಿ ಅಭಿಮಙ್ಗಲಸಮ್ಮತೇನ ಖಗ್ಗಾದಿನಾ ಮಮ ವಿನಾಸೋ ನತ್ಥೀತಿ

ಮಜ್ಝತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಏಕೇಕಸ್ಸಾತಿ** ಇದಂ ಅನಾದಿಮ್ಹಿ ಅನನ್ತೇ ಚ ಸಂಸಾರೇ ಏಕೇಕಸ್ಸ ಅತೀತಾನಾಗತೇಸು ಛತ್ತಿಂಸಾಯಪಿ ಸಮ್ಭವದಸ್ಸನತ್ಥಂ ವುತ್ತಂ, **ಏಕೇಕಸ್ಸ ವಾ ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ ಯಥಾಲಾಭವಸೇನಾತಿ** ಇದಮ್ಪಿ ಅನಿಸ್ಸಿತತಣ್ಹಾಮಾನದಿಟ್ಠಿಂ ಕತ್ವಾ ಪುಥುಜ್ಜನಸ್ಸ ಅದ್ಧಾಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೇ ಕಸ್ಸಚಿ ಸಮ್ಭವದಸ್ಸನತ್ಥಂ।

ತಣ್ಹಾವಿಚರಿತನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಖುದ್ದಕವತ್ಥುವಿಭಙ್ಗವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

# ೧೮. ಧಮ್ಮಹದಯವಿಭಙ್ಗೋ

## ೧. ಸಬ್ಬಸಙ್ಗಾಹಿಕವಾರವಣ್ಣನಾ

೯೭೮. "ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಾ"ತಿಆದಿನಾ **ಖನ್ಧಾದೀನಂ** ಧಾತುಸಮ್ಭವಪರಿಯಾಪನ್ನಪಾತುಭಾವ ಭೂಮನ್ತರತೀಸು ಧಾತೂಸುಉಪ್ಪಾದಕದಾನಾದಿಕುಸಲ ಕಮ್ಮತಬ್ಬಿಪಾಕಅಭಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾದಿಆರಮ್ಮಣದುಕದ್ವಯದಿಟ್ಠಾದಿಕುಸಲತ್ತಿಕಾದಿತಿಕಪಞ್ಚಕರೂಪಲೋಕಿಯದುಕದ್ವಯಭೇದಭಿನ್ನಾನಂ ನಿರವಸೇಸತೋ ಸಙ್ಗಹಿತತ್ತಾ ದುತಿಯವಾರಾದೀನಞ್ಚ ಏತ್ಥ ಅನುಪ್ಪವೇಸತೋ ಸಬ್ಬಸಾಮಞ್ಞೇನ ವುತ್ತೋ ಪಠಮೋ **ಸಬ್ಬಸಙ್ಗಾಹಿಕವಾರೋ** ನಾಮ, ದುತಿಯೋ **ಉಪ್ಪತ್ತಾನುಪ್ಪತ್ತಿದಸ್ಸನವಾರೋ ನಾಮಾ**ತಿ ವುತ್ತಂ। ತತ್ಥ ಪನ "ಕಾಮಧಾತುಯಾ ಕತಿ ಖನ್ಧಾ ಕತಿ ಆಯತನಾನೀ"ತಿಆದಿನಾ (ವಿಭಂ॰ ೯೯೧) ತೇಸಂ ಅತ್ಥಿತಾ ಏವ ವುತ್ತಾ, ಕಿರಿಯಾವಿಸೇಸಸ್ಸ ಅಪ್ಪಯೋಗೋ "ಅತ್ಥಿ ಭವತಿ ಸಂವಿಜ್ಜತೀ"ತಿ ಸಾಮಞ್ಞಕಿರಿಯಾಯ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಭಾವತೋ, ತೇನಾಯಂ "ಸಮ್ಭವಾಸಮ್ಭವದಸ್ಸನವಾರೋ"ತಿ ವತ್ತುಂ ಯುತ್ತೋ, ಚತುತ್ಥೋ ಚ ಉಪಪತ್ತಿಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪತ್ತಾನುಪ್ಪತ್ತಿದಸ್ಸನವಾರೋತಿ ತತ್ಥ ಪಾತುಭಾವಾಪಾತುಭಾವವಚನತೋ।

೯೭೯. **ಯಥಾಪುಚ್ಛನ್ತಿ** ಪುಚ್ಛಾನುರೂಪಂ ಅವಿತಥಬ್ಯಾಕರಣಂ ಪರೇಹಿ ಕತಮ್ಪಿ ಸಬ್ಬಞ್ಞುವಚನಂ ವಿಞ್ಞಾಯ ಕತತ್ತಾ **ಸಬ್ಬಞ್ಞುಬ್ಯಾಕರಣಮೇವ** ನಾಮ ಹೋತಿ, ಕೋ ಪನ ವಾದೋ ಸಬ್ಬಞ್ಞುನಾ ಏವ ಕತೇತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

## ೨. ಉಪ್ಪತ್ತಾನುಪ್ಪತ್ತಿವಾರವಣ್ಣನಾ

೯೯೧. **ಕಾಮಧಾತುಸಮ್ಭೂತಾನಞ್ಚಾ**ತಿ ಇದ್ಧಿಯಾ ರೂಪಧಾತುಗತಾನಂ ಕಾಮಾವಚರಸತ್ತಾನಞ್ಚಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಘಾನಾಯತನಾದೀನಂ ಅಭಾವೇನಾ**ತಿ ಏತ್ಥ ಯದಿ ತದಭಾವೇನ ಗನ್ಧಾಯತನಾದೀನಿ ಆಯತನಾದಿಕಿಚ್ಚಂ ನ ಕರೋನ್ತಿ , ಅಸಞ್ಞಸತ್ತೇಸು ಚಕ್ಖಾಯತನಸ್ಸ ಅಭಾವೇನ ರೂಪಾಯತನಂ ಆಯತನಾದಿಕಿಚ್ಚಂ ನ ಕರೇಯ್ಯ। ತತೋ "ಅಸಞ್ಞಸತ್ತಾನಂ ದೇವಾನಂ ಉಪಪತ್ತಿಕ್ಖಣೇ ದ್ವಾಯತನಾನಿ ಪಾತುಭವನ್ತೀ"ತಿಆದಿವಚನಂ ನ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ। ಕಾಮಾವಚರಾದಿಓಕಾಸಾ ತತ್ಥ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಸತ್ತಾನಂ, ತತ್ಥ ಪರಿಯಾಪನ್ನಧಮ್ಮಾನಂ ವಾ ಅಧಿಟ್ಠಾನಭಾವೇನ "ಧಾತೂ"ತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ, ತಥಾ ಯೇಸು ಕಾಮಾವಚರಾದಿಸತ್ತನಿಕಾಯೇಸು ಕಾಮಾವಚರಾದಿಸತ್ತಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ, ತೇಸಂ ಸತ್ತಾನಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ಏತ್ಥಾತಿ ಸತ್ತುಪ್ಪತ್ತೀತಿ ವುಚ್ಚಮಾನಾ ತೇ ಸತ್ತನಿಕಾಯಾ ಚ, ನ ಪನೇತ್ಥ ಅಪರಿಯಾಪನ್ನೋಕಾಸೋ ಅಪರಿಯಾಪನ್ನಸತ್ತನಿಕಾಯೋ ಚ ಅತ್ಥಿ, ಯೋ "ಧಾತೂ"ತಿ ವುಚ್ಚೇಯ್ಯಾತಿ ಇಮಮತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ಓಕಾಸವಸೇನ ವಾ ಸತ್ತುಪ್ಪತ್ತಿವಸೇನ ವಾ ಅಪರಿಯಾಪನ್ನಧಾತು ನಾಮ ನತ್ಥೀ"**ತಿ ಆಹ। **ಸತ್ತುಪ್ಪತ್ತಿವಸೇನಾ**ತಿ ಇಮಿನಾ ವಾ ಓಕಾಸಸತ್ತಲೋಕದ್ವಯಂ ಸಹ ಗಹೇತ್ವಾ ತಾದಿಸಾಯ ಅಪರಿಯಾಪನ್ನಧಾತುಯಾ ಅಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತಿ, ಸತ್ತಭಾವೇನ ವಾ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ಸತ್ತುಪ್ಪತ್ತಿ, ಸತ್ತಾವಾಸವಸೇನ ತಂತಂಭವವಸೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾ ಉಪಾದಿನ್ನಕಕ್ಖನ್ಧಾ ತಂತಂಪರಿಯಾಪನ್ನಾನಂ ಸದಿಸಾಧಿಟ್ಠಾನಭಾವೇನ ಧಾತೂತಿ ವುಚ್ಚನ್ತೀತಿ ಏವಂ ಅಪರಿಯಾಪನ್ನಧಾತು ನತ್ಥೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

## ೩. ಪರಿಯಾಪನ್ನಾಪರಿಯಾಪನ್ನವಾರವಣ್ಣನಾ

೯೯೯. **ಭವವಸೇನ ಓಕಾಸವಸೇನ ಚ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಾ**ತಿ ತತ್ಥ ಅಞ್ಞತ್ಥ ಚ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾ ಉಪಾದಿನ್ನಕಕ್ಖನ್ಧಾ ತಂತಂಪರಿಯಾಪನ್ನಾ ಸಬ್ಬೇ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

## ೬. ಉಪ್ಪಾದಕಕಮ್ಮಆಯುಪ್ಪಮಾಣವಾರೋ

## (೧.) ಉಪ್ಪಾದಕಕಮ್ಮವಣ್ಣನಾ

೧೦೨೧. ಖನ್ಧಾದೀನಂ ಧಾತುಸಮ್ಭವಾದಿವಸೇನ ಪಭೇದಂ ವತ್ವಾ ಯೇ ಸತ್ತಾ ಧಾತುಪ್ಪಭೇದವನ್ತೋ, ಯಞ್ಚ ತೇಸಂ ಉಪ್ಪಾದಕಕಮ್ಮಂ, ಯೋ ಚ ತಸ್ಸ ವಿಪಾಕೋ, ತೇಸಂ ವಸೇನ ಪಭೇದಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ತಯೋ ದೇವಾ"**ತಿಆದಿಕೋ ಛಟ್ಠವಾರೋ ಆರದ್ಧೋ। ಖನ್ಧಾದಯೋ ಏವ ಹಿ ಧಾತುತ್ತಯಭೂತದೇವವಸೇನ ದಾನಾದಿಕಮ್ಮವಸೇನ ತಂತಂಆಯುಪ್ಪಮಾಣಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಉಪಾದಿನ್ನಕಕ್ಖನ್ಧವಸೇನ ಚ ಭಿನ್ನಾತಿ। ಚತುದೋಣಂ **ಅಮ್ಬಣಂ,** ಛದೋಣನ್ತಿ ಏಕೇ।

ಉಪ್ಪಾದಕಕಮ್ಮವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## (೨.) ಆಯುಪ್ಪಮಾಣವಣ್ಣನಾ

೧೦೨೪. **ತಯೋಪಿ ಜನಾ**ತಿ ತಯೋ ಜನಸಮೂಹಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

೧೦೨೫. **ಆಭಾ**ತಿ ಸೋಭನಾ ಪಭಾ।

೧೦೨೬. ಕಞ್ಚನಪಿಣ್ಡೋ ವಿಯ ಸಸ್ಸಿರಿಕಾ **ಕಞ್ಚನಪಿಣ್ಡಸಸ್ಸಿರಿಕಾ**। ತತ್ಥ ಪನ ಸೋಭನಪಭಾಯ ಕಿಣ್ಣಾ ಸುಭಾಕಿಣ್ಣಾತಿ ವತ್ತಬ್ಬೇ ಆ-ಕಾರಸ್ಸ ರಸ್ಸತ್ತಂ ಅನ್ತಿಮಣ-ಕಾರಸ್ಸ ಹ-ಕಾರಞ್ಚ ಕತ್ವಾ **"ಸುಭಕಿಣ್ಹಾ"**ತಿ ವುತ್ತಾ, ಅಥ ಪನ ಸುಭೇನ ಕಿಣ್ಣಾ ಸುಭಕಿಣ್ಣಾ। ಪುರಿಮಪದೇಸುಪಿ ಪರಿತ್ತಂ ಸುಭಂ ಏತೇಸನ್ತಿ **ಪರಿತ್ತಸುಭಾ,** ಅಪ್ಪಮಾಣಂ ಸುಭಂ ಏತೇಸನ್ತಿ **ಅಪ್ಪಮಾಣಸುಭಾ**ತಿ ಸುಭ-ಸದ್ದೇನ ಸಮಾಸೋ ಯೋಜೇತಬ್ಬೋ ಹೋತಿ।

೧೦೨೭. **ಆರಮ್ಮಣಮನಸಿಕಾರಾ ಪುಬ್ಬಭಾಗೇನ ಕಥಿತಾ**ತಿ ಝಾನಕ್ಖಣೇ ತತೋ ಪಚ್ಛಾ ವಾ ಪರಿತ್ತಾದಿಕಸಿಣಾರಮ್ಮಣಭಾವನಾಯ ಆವಜ್ಜನೇನ ಚ ಝಾನಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಮನಸಿಕಾರನಾನತ್ತತಾ ನ ಹೋತಿ, ಪುಬ್ಬಭಾಗಭಾವನಾಯ ಪನ ಪುಬ್ಬಭಾಗಾವಜ್ಜನೇನ ಚ ಹೋತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಪುಬ್ಬಭಾಗಭಾವನಾಯ ವಸೇನ ಹಿ ಝಾನಂ ಪರಿತ್ತಪಥವೀಕಸಿಣಾದೀಸು ತಂತದಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ, ಪುಬ್ಬಭಾಗೇನ ತಂತಂಕಸಿಣಾವಜ್ಜನೇನ ತಂತಂಮನಸಿಕಾರನ್ತಿ। ಛನ್ದಾದಯೋ ಪನ ಅಪ್ಪನಾಕ್ಖಣೇಪಿ ವಿಜ್ಜನ್ತಿ। ತತ್ಥ **ಪಣಿಧೀ**ತಿ ನ ತಣ್ಹಾಪತ್ಥನಾ, ಅಥ ಖೋ ಛನ್ದಪತ್ಥನಾವ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। **ಅಧಿಮೋಕ್ಖೋ** ನಿಚ್ಛಯೋ। **ಅಭಿನೀಹಾರೋ** ಚಿತ್ತಪ್ಪವತ್ತಿಯೇವ। ಯದಿ ಪನ ಭವಛನ್ದಭವಪತ್ಥನಾದಯೋ ತಂತಂಭವವಿಸೇಸನಿಯಾಮಕಾ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾ। **"ಅಪ್ಪನಾಯಪಿ ವಟ್ಟನ್ತೀ"**ತಿ ಏತಸ್ಸ ಅಪ್ಪನಾಯ ಪವತ್ತಾಯ ತತೋ ಪಚ್ಛಾಪಿ ವಟ್ಟನ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಸಞ್ಞಾವಿರಾಗಾದೀಹಿ ಪನ ವಿಸೇಸಿಯಮಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ತಥಾ ತಥಾ ತತ್ಥ ಪವತ್ತೋ ಮನಸಿಕಾರೋ ಚ ಭವವಿಸೇಸನಿಯಾಮಕೋ ಪುಬ್ಬಭಾಗೋವ ವಟ್ಟತೀತಿ **"ಆರಮ್ಮಣಮನಸಿಕಾರಾ ಪುಬ್ಬಭಾಗೇನ ಕಥಿತಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ।

**ವಿಪುಲಾ ಫಲಾ**ತಿ ವಿಪುಲಸನ್ತಸುಖಾಯುವಣ್ಣಾದಿಫಲಾ। **ಸುಟ್ಠು ಪಸ್ಸನ್ತಿ** ಪಞ್ಞಾಚಕ್ಖುನಾ ಮಂಸದಿಬ್ಬಚಕ್ಖೂಹಿ ಚ।

೧೦೨೮. "ಯಾವ ನ ತಂ ಪಾಪಕಮ್ಮಂ ಬ್ಯನ್ತೀ ಹೋತೀ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೨೫೦) ವಚನತೋ **"ಕಮ್ಮಮೇವ ಪಮಾಣ"**ನ್ತಿ ಆಹ, ಅಬ್ಬುದಾದಿಆಯುಪ್ಪಮಾಣಪರಿಚ್ಛೇದೋ ಪನ ಕಮ್ಮವಸೇನೇವ ಕತೋತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

**ನಿಲೀಯನೋಕಾಸಸ್ಸ ಅಭಾವಾ**ತಿ ಸಮಾನಜಾತಿಕೇನ ಅಚ್ಛರಾಗಣೇನ ಸಬ್ಬದಾ ಪರಿವಾರಿಯಮಾನಸ್ಸ ಕಾಮಗುಣಾಕಿಣ್ಣಸ್ಸ ತಬ್ಬಿರಹಿತಟ್ಠಾನಸ್ಸ ಅಭಾವಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ಕಿಂ ನಿಯಮೇತೀತಿ** ಕಿಂ ಝಾನಂ ಉಪಪತ್ತಿಂ ನಿಯಮೇತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ನವ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕೇತಿ** ಬ್ರಹ್ಮಪಾರಿಸಜ್ಜಾದಯೋ ನವಪಿ ಸೋಧೇತ್ವಾ। **ಮತ್ಥಕೇತಿ** ವೇಹಪ್ಫಲೇಸೂತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಸೇಟ್ಠಭವಾ ನಾಮಾತಿ** ತತೋ ಪರಂ ಅಗಮನತೋ ಉತ್ತಮಭವಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ತೇನೇವ **ಭವಸೀಸಾನೀತಿ** ಗಹಿತಾ। **ಇಮೇಸು ತೀಸು ಠಾನೇಸೂತಿ** ವೇಹಪ್ಫಲಾದಿಟ್ಠಾನಾನಿ ಏವ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ। ವೇಹಪ್ಫಲತೋ ಪನ ಪುರಿಮೇಸು ನವಸು ನಿಬ್ಬತ್ತಅನಾಗಾಮೀ ಅರೂಪಧಾತುಂ ಉಪಪಜ್ಜತೀತಿ ಕತ್ವಾ "ರೂಪಧಾತುಯಾ ಚುತಸ್ಸ ಅರೂಪಧಾತುಂ ಉಪಪಜ್ಜನ್ತಸ್ಸ ಕಸ್ಸಚಿ ಸತ್ತ ಅನುಸಯಾ ಅನುಸೇನ್ತಿ, ಕಸ್ಸಚಿ ಪಞ್ಚ, ಕಸ್ಸಚಿ ತಯೋ ಅನುಸೇನ್ತೀ"ತಿ (ಯಮ॰ ೨.ಅನುಸಯಯಮಕ.೩೧೧) ಇದಂ ವುತ್ತಂ, ನ ವೇಹಪ್ಫಲಾದೀಸು ಉಪಪನ್ನಂ ಸನ್ಧಾಯಾತಿ ಅಯಮೇತ್ಥ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ ಸಿಯಾ। ಯಂ ಪನ ವುತ್ತಂ "**ನವಸು ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕೇಸು ನಿಬ್ಬತ್ತಅರಿಯಸಾವಕಾನಂ ತತ್ರೂಪಪತ್ತಿಯೇವ ಹೋತಿ, ನ ಹೇಟ್ಠೂಪಪತ್ತೀ**"ತಿ, ಏತೇನ ಹೇಟ್ಠೂಪಪತ್ತಿ ಏವ ನಿವಾರಿತಾ, ನ ತೇಸ್ವೇವ ಉಪರೂಪರಿ ವೇಹಪ್ಫಲೇ ಚ ಉಪಪತ್ತಿ ಅರೂಪಧಾತೂಪಪತ್ತಿ ಚ। "**ಪಠಮಜ್ಝಾನಭೂಮಿಯಂ ನಿಬ್ಬತ್ತೋ ಅನಾಗಾಮೀ ನವ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕೇ ಸೋಧೇತ್ವಾ ಮತ್ಥಕೇ ಠಿತೋ ಪರಿನಿಬ್ಬಾತೀ**"ತಿ ಇದಮ್ಪಿ ಅನುಪುಬ್ಬೇನ ಆರೋಹನ್ತಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತನ್ತಿ ನ ತೇನ ತಸ್ಸ ಮತ್ಥಕಂ ಅಪ್ಪತ್ತಸ್ಸ ಅರೂಪಧಾತುಂ ಉಪಪತ್ತಿ ನಿವಾರಿತಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

ಯೋ ವಾ ಅಞ್ಞತ್ಥ ತತ್ಥ ವಾ ಮಗ್ಗಂ ಭಾವೇತ್ವಾ ಚವಿತ್ವಾ ತತ್ಥ ಉಪಪನ್ನೋ ಅವಿಕ್ಖಮ್ಭಿತರೂಪರಾಗೋ ಅರಿಯಸಾವಕೋ, ತಂ ಸನ್ಧಾಯ ಅಯಂ ಅಟ್ಠಕಥಾ ವುತ್ತಾ। ತೇನೇವ "**ನವಸು ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕೇಸು ನಿಬ್ಬತ್ತಅರಿಯಸಾವಕಾನ**"ನ್ತಿ, "**ಪಠಮಜ್ಝಾನಭೂಮಿಯಂ ನಿಬ್ಬತ್ತೋ ಅನಾಗಾಮೀ**"ತಿ, "**ಇಮೇಸು ತೀಸು ಠಾನೇಸು ನಿಬ್ಬತ್ತಅನಾಗಾಮಿನೋ**"ತಿ ಚ ಸಬ್ಬತ್ಥ ನಿಬ್ಬತ್ತಗ್ಗಹಣಂ ಕತಂ। ತಸ್ಸ ಪನ ಯೇನ ತತ್ಥ ಉಪಪನ್ನೋ, ತಸ್ಮಿಂ ರೂಪರಾಗೇ ವಿಕ್ಖಮ್ಭಿತೇ ಪುನ ಭವಾಭಿಲಾಸೋ ನ ಭವಿಸ್ಸತೀತಿ ಅರೂಪರಾಗುಪಚ್ಛೇದೋ ಚ ಭವಿಸ್ಸತಿಯೇವ। ಯೋ ಪನ ಪುಥುಜ್ಜನೋ ತತ್ಥ ನಿಬ್ಬತ್ತೋ ಅರಿಯಮಗ್ಗಂ ಭಾವೇತ್ವಾ ಅರೂಪೇಹಿ ವಿಕ್ಖಮ್ಭಿತರೂಪರಾಗೋ ಉಪ್ಪನ್ನೇ ಮಗ್ಗೇ ನಿಬ್ಬತ್ತಭವಾದೀನವದಸ್ಸನವಸೇನ ಅನಿವತ್ತಿತಭವಾಭಿಲಾಸೋ, ತಸ್ಸ ವಸೇನ ಯಮಕಪಾಳಿ ಪವತ್ತಾತಿ ವಾ ಅಯಮತ್ಥೋ ಅಧಿಪ್ಪೇತೋ ಸಿಯಾ।

ಆಯುಪ್ಪಮಾಣವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

### ೭. ಅಭಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾದಿವಾರವಣ್ಣನಾ

೧೦೩೦. "ರುಪ್ಪನಲಕ್ಖಣಂ ರೂಪಂ, ಫುಸನಲಕ್ಖಣೋ ಫಸ್ಸೋ"ತಿಆದಿನಾ ಸಾಮಞ್ಞವಿಸೇಸಲಕ್ಖಣಪರಿಗ್ಗಾಹಿಕಾ **ಸಲಕ್ಖಣಪರಿಗ್ಗಾಹಿಕಾ** ದಿಟ್ಠಿಕಙ್ಖಾವಿತರಣವಿಸುದ್ಧಿಯೋ **ಞಾತಪರಿಞ್ಞಾ,** ತತೋ ಪರಂ ಯಾವ ಅನುಲೋಮಾ **ತೀರಣಪರಿಞ್ಞಾ,** ಉದಯಬ್ಬಯಾನುಪಸ್ಸನತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಯಾವ ಮಗ್ಗಾ **ಪಹಾನಪರಿಞ್ಞಾ।**

**ತತ್ಥ ತತ್ಥಾತಿ** ಖನ್ಧಾದೀನಂ ತಾವ ಖನ್ಧವಿಭಙ್ಗಾದೀಸು ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಾರೇ ವತ್ತಬ್ಬಂ ವುತ್ತಂ, ಹೇತುಆದೀನಞ್ಚ ಖನ್ಧಾದೀಸು ಅನ್ತೋಗಧತ್ತಾ ತತ್ಥ ತತ್ಥ ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಾರೇ ವತ್ತಬ್ಬಂ ವುತ್ತಮೇವಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

ಅಭಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾದಿವಾರವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಧಮ್ಮಹದಯವಿಭಙ್ಗವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಇತಿ ಸಮ್ಮೋಹವಿನೋದನಿಯಾ ಲೀನತ್ಥಪದವಣ್ಣನಾ

ವಿಭಙ್ಗ-ಮೂಲಟೀಕಾ ಸಮತ್ತಾ।

॥ ನಮೋ ತಸ್ಸ ಭಗವತೋ ಅರಹತೋ ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧಸ್ಸ॥

# ಅಭಿಧಮ್ಮಪಿಟಕೇ

## ವಿಭಙ್ಗ-ಅನುಟೀಕಾ

# ೧. ಖನ್ಧವಿಭಙ್ಗೋ

## ೧. ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ

ಚತುಸಚ್ಚನ್ತೋಗಧತ್ತಾ ಚತುನ್ನಂ ಅರಿಯಸಚ್ಚಾನಂ ಗಾಥಾಯಂ “ಚತುಸಚ್ಚದಸೋ”ತಿ ನಿಪ್ಪದೇಸತೋ ಸಚ್ಚಾನಿ ಗಹಿತಾನೀತಿ ನಿಪ್ಪದೇಸತೋ ಏವ ತದತ್ಥಂ ವಿಭಾವೇನ್ತೋ **“ಚತ್ತಾರಿ ಸಚ್ಚಾನೀ”**ತಿಆದಿಮಾಹ। ತತ್ಥ **ಸಮಾಹಟಾನೀ**ತಿ ಸಮಾನೀತಾನಿ, ಚಿತ್ತೇನ ಏಕತೋ ಗಹಿತಾನೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। **“ಸಮಾಹಟಾನೀ”**ತಿ ಚ ಏತೇನ ಸಮಾಹಾರೇ ಅಯಂ ಸಮಾಸೋತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। ತೇನೇವಸ್ಸ ಕತೇಕತ್ತಸ್ಸ ಚತುಸಚ್ಚನ್ತಿ ನಪುಂಸಕನಿದ್ದೇಸೋ “ತಿವಟ್ಟ”ನ್ತಿಆದೀಸು ವಿಯ। ಪತ್ತಾದಿಪಕ್ಖೇಪೇನ ಹಿಸ್ಸ ನ ಇತ್ಥಿಲಿಙ್ಗತಾ ಯಥಾ ಪಞ್ಚಪತ್ತಂ, ಚತುಯುಗಂ, ತಿಭುವನನ್ತಿ, ತಂ ಚತುಸಚ್ಚಂ ಪಸ್ಸಿ ಅದಕ್ಖಿ, ಪರಿಞ್ಞಾಪಹಾನಸಚ್ಛಿಕಿರಿಯಾಭಾವನಾಭಿಸಮಯವಸೇನ ಪಟಿವಿಜ್ಝೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಕಸ್ಮಾ ಪನೇತ್ಥ ಅನನ್ತಾಪರಿಮಾಣೇಸು ಅನಞ್ಞಸಾಧಾರಣೇಸು ಮಹಾಕರುಣಾಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣಾದೀಸು ಬುದ್ಧಗುಣೇಸು ಸಂವಿಜ್ಜಮಾನೇಸು ಸಾವಕೇಹಿ, ಪಚ್ಚೇಕಬುದ್ಧೇಹಿ ಚ ಸಾಧಾರಣೇನ ಚತುಸಚ್ಚದಸ್ಸನೇನ ಭಗವನ್ತಂ ಥೋಮೇತೀತಿ ಚೋದನಂ ಮನಸಿ ಕತ್ವಾ ಆಹ **“ಸತಿಪಿ ಸಾವಕಾನ”**ನ್ತಿಆದಿ। ತತ್ಥ **“ಅನಞ್ಞಪುಬ್ಬಕತ್ತಾ”**ತಿ ಇಮಿನಾ ಸಾವಕೇಹಿ, **“ತತ್ಥ ಚಾ”**ತಿಆದಿನಾ ಪಚ್ಚೇಕಬುದ್ಧೇಹಿ ಚ ಭಗವತೋ ಚತುಸಚ್ಚದಸ್ಸನಸ್ಸ ಅಸಾಧಾರಣತಂ, ನಿರತಿಸಯತಞ್ಚ ದಸ್ಸೇತಿ। **ಪರಸನ್ತಾನೇಸು ಪಸಾರಿತಭಾವೇನ ಸುಪಾಕಟತ್ತಾ**ತಿ ದೇಸನಾನುಭಾವೇನ ವೇನೇಯ್ಯಸನ್ತಾನೇಸು ಚತುಸಚ್ಚದಸ್ಸನಸ್ಸ ವಿತ್ಥಾರಿತಭಾವೇನ ಯಾವ ದೇವಮನುಸ್ಸೇಸು ಸುಪ್ಪಕಾಸಿತತ್ತಾ। ನಾಥಸದ್ದಂ ಲೋಕೇ ಯಾಚನುಪತಾಪಿಸ್ಸರಿಯಾಸೀಸಾಸು ಪರನ್ತೀತಿ ತಮತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **“ನಾಥತೀತಿ ನಾಥೋ”**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ತತ್ಥ ಯಸ್ಮಾ ಭಗವಾ ಚತುಸಚ್ಚದಸ್ಸನಭಾವೇನೇವ ಅತ್ತನೋ ಹಿತಸುಖಾಸೀಸಾಯ ಕಿಲೇಸಬ್ಯಸನುಪತಾಪನಸ್ಸ, ಹಿತಪಟಿಪತ್ತಿಯಾಚನಸ್ಸ ಚ ಮತ್ಥಕಂ ಪತ್ತೋ, ತಸ್ಮಾ ತಂ ತೇನೇವ ಪಕಾಸಿತನ್ತಿ ಅತ್ಥುದ್ಧಾರಂ ಅನಾಮಸಿತ್ವಾ ಪದುದ್ಧಾರವಸೇನ ನಾಥಸದ್ದಸ್ಸ ಅತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **“ವೇನೇಯ್ಯಾನಂ ಹಿತಸುಖಂ ಆಸೀಸತೀ”**ತಿಆದಿಮಾಹ। “ಚತುಸಚ್ಚದಸೋ”ತಿ ವಾ ಇಮಿನಾ ಅನಞ್ಞಸಾಧಾರಣೋ ಭಗವತೋ ಞಾಣಾನುಭಾವೋ ಪಕಾಸಿತೋತಿ “ನಾಥೋ”ತಿ ಇಮಿನಾ ಅನಞ್ಞಸಾಧಾರಣಂ ಕರುಣಾನುಭಾವಂ ವಿಭಾವೇತುಂ **“ವೇನೇಯ್ಯಾನ”**ನ್ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ಪರಮೇನ ಚಿತ್ತಿಸ್ಸರಿಯೇನ ಸಮನ್ನಾಗತೋ ಭಗವಾ ನಾಥೋತಿ ವುಚ್ಚತೀತಿ ಯೋಜನಾ। ತಥಾ ಪರಮೇನ ಚಿತ್ತಿಸ್ಸರಿಯೇನ ಸಮನ್ನಾಗತೋ ಸಬ್ಬಸತ್ತೇ ಗುಣೇಹಿ ಈಸತೀತಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। **ಚಿತ್ತಿಸ್ಸರಿಯೇನಾ**ತಿ ಅರಿಯಿದ್ಧಿಆದಿನಾ ಚಿತ್ತೇ ವಸೀಭಾವೇನ। **ಗುಣೇಹಿ ಈಸತೀ**ತಿ ಪರಮುಕ್ಕಂಸಗತೇಹಿ ಅತ್ತನೋ ಸೀಲಾದಿಗುಣೇಹಿ ಧಮ್ಮೇನ ಇಸ್ಸರಿಯಂ ವತ್ತೇತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಏವಂಭೂತೋ ಯಸ್ಮಾ ಸಬ್ಬಾಭಿಭೂ ನಾಮ ಹೋತಿ, ತೇನ ವುತ್ತಂ **“ಅಭಿಭವತೀ”**ತಿ। ತಥಾ ಚಾಹ “ಸದೇವಕೇ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಲೋಕೇ…ಪೇ॰… ಅಭಿಭೂ ಅನಭಿಭೂತೋ, ತಸ್ಮಾ ‘ತಥಾಗತೋ’ತಿ ವುಚ್ಚತೀ”ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೪.೨೩; ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೧೮೮)। ದುವಿಧೇನಾಪಿ ಇಸ್ಸರಿಯತ್ಥಂ ನಾಥಸದ್ದಂ ದಸ್ಸೇತಿ।

ಅಟ್ಠಾರಸಪ್ಪಭೇದಾಯ ದೇಸನಾಯ ಥೋಮನಮೇವಾತಿ ಯೋಜನಾ। **ಸಮಾನಗಣನಗುಣೇಹೀ**ತಿ ಸಮಾನಗಣನೇಹಿ ಗುಣೇಹಿ ಕರಣಭೂತೇಹಿ। **ಯಥಾವುತ್ತೇನ ನಿರತಿಸಯೇನ ಚತುಸಚ್ಚದಸ್ಸನೇನಾ**ತಿ ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣಸ್ಸ, ದಸಬಲೇಸು ವಸೀಭಾವಸ್ಸ ಚ ಪದಟ್ಠಾನಭೂತೇನ। ಸಚ್ಚಾಭಿಸಮ್ಬೋಧೇನ ಹಿ ಅಭಿನೀಹಾರಾನುರೂಪಂ ರೂಪಾರೂಪಧಮ್ಮೇಸು ಛತ್ತಿಂಸಕೋಟಿಸತಸಹಸ್ಸಮುಖಪ್ಪವತ್ತೇನ ಸಾತಿಸಯಂ ಸನ್ತತಿಸಮೂಹಕಿಚ್ಚಾರಮ್ಮಣಘನಪ್ಪಭೇದೇನ ಮಹಾವಜಿರಞಾಣಸಙ್ಖಾತೇನ ಬುದ್ಧಾವೇಣಿಕೇನ ಸಮ್ಮಸನೇನ ಸಮ್ಭೂತೇನ ಭಗವಾ ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬೋಧಿಯಂ ಪತಿಟ್ಠಿತೋವ ಕುಸಲಾದಿಭೇದೇನ, ಫಸ್ಸಾದಿಭೇದೇನ ಚ ಧಮ್ಮೇ ವಿಭಜನ್ತೋ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಕಣ್ಡಾದಿವಸೇನ ಧಮ್ಮಸಙ್ಗಹಂ ಚತುಧಾ ದೇಸೇತುಂ ಸಮತ್ಥೋ ಅಹೋಸಿ। ತಥಾ ಅತೀತಂಸೇ ಅಪ್ಪಟಿಹತಞಾಣತಾದಿಬುದ್ಧಧಮ್ಮಸಮನ್ನಾಗತೋ ಭಗವಾ ಅತೀತಾದಿಭೇದತೋ ಖನ್ಧಾದಿಕೇ ವಿಭಜಿತ್ವಾ ದೇಸೇತುಂ ಸಮತ್ಥೋ ಅಹೋಸಿ। ತೇನ ವುತ್ತಂ **“ಯಥಾವುತ್ತೇನ…ಪೇ॰… ವಿಭಙ್ಗ”**ನ್ತಿ। **“ಸಬ್ಬಞ್ಞುಭಾಸಿತತ್ತಾ”**ತಿ ವತ್ವಾ ಪುನ **“ಅಸಬ್ಬಞ್ಞುನಾ ದೇಸೇತುಂ ಅಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯತಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ”**ತಿ ಏತೇನ ಧಮ್ಮಸಙ್ಗಣೀವಿಭಙ್ಗಾನಂ ಅನ್ವಯತೋ ಬ್ಯತಿರೇಕತೋ ಚ ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧಪ್ಪವೇದಿತತಞ್ಞೇವ ವಿಭಾವೇತಿ।

**ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧತಾದಿಗುಣೇತಿ** ಬುದ್ಧರತನಸ್ಸ ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧತಾ, ಧಮ್ಮಸಙ್ಘರತನಾನಂ ಸ್ವಾಕ್ಖಾತತಾ, ಸುಪ್ಪಟಿಪನ್ನತಾತಿ ಏವಮಾದಿಗುಣೇ ಪಕಾಸೇತಿ।

ನನು ಚ "ಚತುಸಚ್ಚದಸೋ"ತಿಆದಿನಾ ಭಗವತೋವ ಗುಣಾ ವಿಭಾವಿತಾತಿ? ಸಚ್ಚಂ, ತೇನೇವ ಧಮ್ಮಸಙ್ಘಾನಮ್ಪಿ ಗುಣಾ ವಿಭಾವಿತಾ ಹೋನ್ತಿ ತಪ್ಪಭವಸ್ಸ ಅನಞ್ಞಥಾಭಾವತೋ, ತದಪದೇಸೇನ ವಾ ಧಮ್ಮೋ, ತದಾಧಾರೋ ಚ ಸಙ್ಘೋ ವುತ್ತೋವ ಹೋತೀತಿ ವುತ್ತಂ **"ಬುದ್ಧಾದೀನಂ...ಪೇ॰... ವಿಭಾವೇತೀ"**ತಿ।

**ಅತೀತಂಸೇತಿ** ಅತೀತಕೋಟ್ಠಾಸೇ, ಪುಬ್ಬನ್ತೇತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಅಪ್ಪಟಿಹತ**ನ್ತಿ ನಪ್ಪಟಿಹತಂ, ಞಾಣಸ್ಸ ಪಟಿಘಾತೋ ನಾಮ ಅಞ್ಞಾಣಂ, ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ವಾ ಕಿಲೇಸಜಾತಂ। ತಂ ಯಸ್ಮಾ ಭಗವತೋ ಸಹ ವಾಸನಾಯ ಪಹೀನಂ, ತಸ್ಮಾಸ್ಸ ಅತೀತಂಸೇ ಸಬ್ಬತ್ಥಕಮೇವ ಞೇಯ್ಯಾವರಣಪ್ಪಹಾನೇನ ಞಾಣಂ ಅಪ್ಪಟಿಹತನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಏಸ ನಯೋ ಸೇಸೇಸುಪಿ। ಕಿಂ ಪನೇತಾನಿ ಪಾಟಿಯೇಕ್ಕಂ ವಿಸುಂ ಞಾಣಾನಿ, ಉದಾಹು ಅತೀತಾದೀಸು ಪವತ್ತನಕಞಾಣಾನಿ ಏವ? ತೀಸು ಕಾಲೇಸು ಅಪ್ಪಟಿಹತಞಾಣಾನಿ ನಾಮ ಪಾಟಿಯೇಕ್ಕಂ ಭಗವತೋ ತೀಣಿ ಞಾಣಾನೇವಾತಿ ವದನ್ತಿ। ಏಕಂಯೇವ ಹುತ್ವಾ ತೀಸು ಕಾಲೇಸು ಅಪ್ಪಟಿಹತಞಾಣಂ ನಾಮ ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣಮೇವ। **ಸಬ್ಬಂ ಕಾಯಕಮ್ಮ**ನ್ತಿ ಯಂ ಕಿಞ್ಚಿ ಭಗವತಾ ಕತ್ತಬ್ಬಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ। **ಞಾಣಪುಬ್ಬಙ್ಗಮ**ನ್ತಿ ಞಾಣಪುರೇಚಾರಿಕಂ। **ಞಾಣಾನುಪರಿವತ್ತ**ನ್ತಿ ಞಾಣಸ್ಸ ಅನುಪರಿವತ್ತನಕಂ, ಸಬ್ಬಂ ಕಾಯಪಯೋಗಂ ಪವತ್ತೇನ್ತೋ ಭಗವಾ ಞಾಣೇನ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ ಞಾಣಸಹಿತಮೇವ ಪವತ್ತೇತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸೇಸಪದದ್ವಯೇಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। **ಛನ್ದಸ್ಸಾತಿ** ಕತ್ತುಕಮ್ಯತಾಯ, ಮಹಾಕರುಣಾಸಮಾಯೋಗತೋ ಸತ್ತಾನಂ ಏಕನ್ತಹಿತೇಸಿತಾಯ ಹಿತಕಿರಿಯಾಛನ್ದಸ್ಸಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಧಮ್ಮದೇಸನಾಯಾತಿ** ಧಮ್ಮಕಥಾಯ। ಅಪರಿಕ್ಖಯಾಪರಿಮೇಯ್ಯಪಟಿಭಾನತಾಯ ಹಿ ಭಗವತೋ ಕರಣಸಮ್ಪತ್ತಿಯಾ ಚ ಧಮ್ಮದೇಸನಾ ನಿರನ್ತರಂ ಪವತ್ತಿಯಮಾನಾಪಿ ನ ಕದಾಚಿಪಿ ಪರಿಕ್ಖಯಂ ಗಚ್ಛತಿ, ಅಞ್ಞದತ್ಥು ಉಪರೂಪರಿ ವಡ್ಢತೇವ। **ವೀರಿಯಸ್ಸಾತಿ** ಪರಹಿತಪಟಿಪತ್ತಿಯಂ ಉಸ್ಸಾಹಸ್ಸ। **ವಿಮುತ್ತಿಯಾತಿ** ಫಲವಿಮುತ್ತಿಯಾ। ಏತ್ಥ ಚ ಸಮಾಧಿಆದೀನಂ ಅಹಾನಿ ತಂತಂಪಟಿಪಕ್ಖಸ್ಸ ಸವಾಸನಪಹೀನತ್ತಾ ಅನಞ್ಞಸಾಧಾರಣತಾಯ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಛನ್ದಾದೀನಂ ಪನ ಮಹಾಕರುಣಾಸಮಾಯೋಗತೋಪಿ। ಸೇಸಂ ಸುವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಮೇವ।

೧. **ತೇ ಏವ ಧಮ್ಮೇತಿ** ತೇ ಏವ ಕುಸಲಾದಿಕೇ ತಿಕದುಕೇಹಿ ಸಙ್ಗಹಿತೇ ಧಮ್ಮೇ। ಸುತ್ತನ್ತೇ ಖನ್ಧಾದಿವಸೇನ ವುತ್ತೇ ಖನ್ಧಾದಿವಸೇನ ವಿಭಜಿತುನ್ತಿ ಯೋಜನಾ। ನನು ಸುತ್ತನ್ತೇ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾವಸೇನ ತೇ ನ ವುತ್ತಾತಿ? ಯದಿಪಿ ಸರೂಪತೋ ನ ವುತ್ತಾ, "ಜರಾಮರಣೇ ಞಾಣಂ, ಜರಾಮರಣಸಮುದಯೇ ಞಾಣ"ನ್ತಿಆದಿನಾ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೩೩) ಪನ ಹೇತುಹೇತುಫಲಾದೀಸು ಞಾಣವಿಭಾಗಸ್ಸ ವುತ್ತತ್ತಾ ಅತ್ಥತೋ ವುತ್ತಾ ಏವ ಹೋನ್ತಿ, ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಮಗ್ಗೇ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೨.೩೦) ವಾ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾನಂ ಆಗತತ್ತಾ ಸುತ್ತನ್ತೇ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾವಸೇನಪಿ ತೇ ಧಮ್ಮಾ ವುತ್ತಾ ಏವ। **ತತ್ಥಾತಿ** ತಸ್ಮಿಂ ಸುತ್ತನ್ತೇ। **ಸಙ್ಖೇಪೇನಾತಿ** ಸಮಾಸೇನ। ಉದ್ದೇಸನಿದ್ದೇಸಮತ್ತೇನೇವ ಹಿ ಸುತ್ತನ್ತೇ ಖನ್ಧಾದಯೋ ದೇಸಿತಾ, ನ ಪಟಿನಿದ್ದೇಸಾದಿನಾತಿ ಸಙ್ಖೇಪೇನ ತೇ ತತ್ಥ ವುತ್ತಾತಿ ವುತ್ತಾ। **ತತ್ಥಾತಿ** ವಾ ಧಮ್ಮಸಙ್ಗಹೇ। ತತ್ಥಾಪಿ ಹಿ "ತಸ್ಮಿಂ ಖೋ ಪನ ಸಮಯೇ ಚತ್ತಾರೋ ಖನ್ಧಾ ಹೋನ್ತೀ"ತಿಆದಿನಾ (ಧ॰ ಸ॰ ೫೮) ಖನ್ಧಾದಯೋ ಸಙ್ಖೇಪೇನ ವುತ್ತಾತಿ। ವಿಭಜೀಯನ್ತಿ ಏತ್ಥ, ಏತೇನ ವಾ ಖನ್ಧಾದಯೋತಿ ವಿಭಙ್ಗೋ, ತೇ ಏವ ಪಕಿರೀಯನ್ತಿ ಪಟ್ಠಪೀಯನ್ತಿ ಏತ್ಥ, ಏತೇನ ವಾತಿ ಪಕರಣಂ, ವಿಭಙ್ಗೋ ಚ ಸೋ ಪಕರಣಞ್ಚಾತಿ **ವಿಭಙ್ಗಪ್ಪಕರಣಂ। ಆದಿಸದ್ದತ್ಥಜೋತಕೇನಾತಿ** "ಇತಿ ವಾ, ಇತಿ ಏವರೂಪಾ ನಚ್ಚಗೀತವಾದಿತವಿಸೂಕದಸ್ಸನಾ ಪಟಿವಿರತೋ"ತಿಆದೀಸು (ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೧೩) ವಿಯ ಆದಿಸದ್ದಸ್ಸ ಅತ್ಥದೀಪಕೇನ। **ಪಕಾರತ್ಥಜೋತಕೇನಾತಿ** "ಇತಿ ಖೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಸಪ್ಪಟಿಭಯೋ ಬಾಲೋ, ಅಪ್ಪಟಿಭಯೋ ಪಣ್ಡಿತೋ"ತಿಆದೀಸು (ಅ॰ ನಿ॰ ೩.೧) ವಿಯ ಪಕಾರತ್ಥವಿಭಾವಕೇನ। **"ಏಕದೇಸೇನ ಸಮುದಾಯಂ ನಿದಸ್ಸೇತೀ"**ತಿ ಏತೇನ "ರೂಪಕ್ಖನ್ಧೋ...ಪೇ॰... ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧೋ"ತಿ ಏತ್ಥ ಇತಿಸದ್ದಸ್ಸ ನಿದಸ್ಸನತ್ಥತಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ನಿದಸ್ಸನತ್ಥೋಪಿ ಹಿ ಇತಿ-ಸದ್ದೋ ದಿಟ್ಠೋ ಯಥಾ "ಅತ್ಥೀತಿ ಖೋ, ಕಚ್ಚಾನ, ಅಯಮೇಕೋ ಅನ್ತೋ"ತಿಆದೀಸು (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೧೫; ೩.೯೦)। ಪರಿಸಮಾಪನತ್ಥೋ ವಾ "ತಸ್ಮಾತಿಹ ಮೇ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಧಮ್ಮದಾಯಾದಾ ಭವಥ, ನೋ ಆಮಿಸದಾಯಾದಾ। ಅತ್ಥಿ ಮೇ ತುಮ್ಹೇಸು ಅನುಕಮ್ಪಾ 'ಕಿನ್ತಿ ಮೇ ಸಾವಕಾ ಧಮ್ಮದಾಯಾದಾ

ಭವೇಯ್ಯುಂ, ನೋ ಆಮಿಸದಾಯಾದಾ'ತಿ" (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೨೯) ಏವಮಾದೀಸು ವಿಯ। ಪರಿಸಮಾಪನಞ್ಚೇತಂ ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯಸ್ಸ ಏಕದೇಸದಸ್ಸನೇನ ಯದಿದಂ "ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಾ ರೂಪಕ್ಖನ್ಧೋ...ಪೇ॰... ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧೋ"ತಿ ತಾವ ತದತ್ಥಸ್ಸ ಸಙ್ಗಹಿತತ್ತಾ। **ತತ್ಥಾತಿ** ವಿಭಙ್ಗಪ್ಪಕರಣೇ। **"ನಿಬ್ಬಾನವಜ್ಜಾನ"**ನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಯದಿ ನಿಬ್ಬಾನವಜ್ಜಾನಂ...ಪೇ॰... ಅಪ್ಪಕತರಪದತ್ತಾ ಖನ್ಧಾನಂ ಖನ್ಧವಿಭಙ್ಗೋ ಆದಿಮ್ಹಿ ವುತ್ತೋ, ನನು ಸಹ ನಿಬ್ಬಾನೇನ ಸಬ್ಬಧಮ್ಮಸಙ್ಗಾಹಕತ್ತಾ, ಸಬ್ಬಧಮ್ಮಸಙ್ಗಾಹಕೇಹಿ ಚ ಆಯತನಾದೀಹಿ ಖನ್ಧೇಹಿ ಚ ಅಪ್ಪಕತರಪದತ್ತಾ ಸಚ್ಚವಿಭಙ್ಗೋ ಆದಿಮ್ಹಿ ವತ್ತಬ್ಬೋತಿ ? ನ, ತತ್ಥಾಪಿ ದುಕ್ಖಸಚ್ಚವಿಭಙ್ಗೇ ಏಕದೇಸೇನ ಖನ್ಧಾನಂ ಏವ ವಿಭಜಿತಬ್ಬತೋ। ಯಥಾಹ "ತತ್ಥ ಕತಮಂ ದುಕ್ಖಂ ಅರಿಯಸಚ್ಚಂ? ಜಾತಿಪಿ ದುಕ್ಖಾ...ಪೇ॰... ಸಂಖಿತ್ತೇನ ಪಞ್ಚುಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧಾ ದುಕ್ಖಾ"ತಿ (ವಿಭ॰ ೧೯೦; ದೀ॰ ನಿ॰ ೨.೩೮೭; ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೧೨೦; ೩.೩೭೩)। ಇಧ ಪನ ಅನವಸೇಸತೋವ ಖನ್ಧಾ ವಿಭಜೀಯನ್ತೀತಿ ನಿಬ್ಬಾನವಜ್ಜಾನಂ...ಪೇ॰... ಅಪ್ಪಕತರಪದತ್ತಾ ಖನ್ಧಾನಂ ಖನ್ಧವಿಭಙ್ಗೋ ಆದಿಮ್ಹಿ ವುತ್ತೋ।

> ಅಪಿಚ ರೂಪಸಮ್ಮೂಳ್ಹಾ ಅರೂಪಸಮ್ಮೂಳ್ಹಾ ಉಭಯಸಮ್ಮೂಳ್ಹಾತಿ ತಿವಿಧಾ ಬೋಧನೇಯ್ಯಪುಗ್ಗಲಾ, ತಥಾ ಸಂಖಿತ್ತರುಚಿನೋ ವಿತ್ಥಾರರುಚಿನೋ ನಾತಿಸಙ್ಖೇಪವಿತ್ಥಾರರುಚಿನೋ, ತಿಕ್ಖಿನ್ದ್ರಿಯಾ ಮುದಿನ್ದ್ರಿಯಾ ಮಜ್ಝಿಮಿನ್ದ್ರಿಯಾತಿ ಚ। ತೇಸು ಅರೂಪಸಮ್ಮೂಳ್ಹಾನಂ ಉಪಕಾರಾಯ ಖನ್ಧದೇಸನಾ, ರೂಪಸಮ್ಮೂಳ್ಹಾನಂ ಆಯತನದೇಸನಾ, ಉಭಯಸಮ್ಮೂಳ್ಹಾನಂ ಧಾತುದೇಸನಾ। ತಥಾ ಸಂಖಿತ್ತರುಚೀನಂ ಖನ್ಧದೇಸನಾ, ನಾತಿಸಙ್ಖೇಪವಿತ್ಥಾರರುಚೀನಂ ಆಯತನದೇಸನಾ, ವಿತ್ಥಾರರುಚೀನಂ ಧಾತುದೇಸನಾ। ತಿಕ್ಖಿನ್ದ್ರಿಯಾನಂ ಖನ್ಧದೇಸನಾ, ಮಜ್ಝಿಮಿನ್ದ್ರಿಯಾನಂ ಆಯತನದೇಸನಾ, ಮುದಿನ್ದ್ರಿಯಾನಂ ಧಾತುದೇಸನಾತಿ ಇಮಿನಾ ಪಯೋಜನೇನ ಅನುಕ್ಕಮೇನ ಚ ಖನ್ಧಾಯತನಧಾತುವಿಭಙ್ಗಾನಂ ದೇಸನಾಕ್ಕಮೋವ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ತಂ ಪನೇತಂ ಖನ್ಧಾದಿತ್ತಯಂ ಪವತ್ತಿನಿವತ್ತಿತದುಭಯಹೇತುಮುಖೇನೇವ ಞಾಯಮಾನಂ ಯಥಾಭೂತಾವಬೋಧಾಯ ಹೋತಿ, ನಾಞ್ಞಥಾತಿ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಸಚ್ಚವಿಭಙ್ಗದೇಸನಾ ಪವತ್ತಾ। ಸೋ ಚ ಯಥಾಭೂತಾವಬೋಧೋ ವಿಸೇಸತೋ ಇನ್ದ್ರಿಯಸನ್ನಿಸ್ಸಯೇನಾತಿ ಇನ್ದ್ರಿಯವಿಭಙ್ಗದೇಸನಾ। ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಞ್ಚ ಇನ್ದಟ್ಠೋ ತಂತಂಪಚ್ಚಯಧಮ್ಮಭೂತಾನಂ ಯಥಾಸಕಂ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನೇಸು ಪಚ್ಚಯಭಾವವಿಸೇಸೇನೇವಾತಿ ಪಚ್ಚಯಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನವಿಭಾಗಸನ್ದಸ್ಸನೀ ಪಚ್ಚಯಾಕಾರವಿಭಙ್ಗದೇಸನಾ। ಪಚ್ಚಯಾಕಾರಸ್ಸ ಖನ್ಧಾದೀನಞ್ಚ ಅವಿಪರೀತಸಭಾವಾವಬೋಧೋ ಸತಿಪಟ್ಠಾನಾದೀಸು ಸಮ್ಮಾಮನಸಿಕಾರೇನಾತಿ ಸತಿಪಟ್ಠಾನಸಮ್ಮಪ್ಪಧಾನಇದ್ಧಿಪಾದಬೋಜ್ಝಙ್ಗಮಗ್ಗಙ್ಗವಿಭಙ್ಗದೇಸನಾ। ಸ್ವಾಯಂ ಸತಿಪಟ್ಠಾನಾದೀಸು ಸಮ್ಮಾಮನಸಿಕಾರೋ ಇಮಾಯ ಪಟಿಪತ್ತಿಯಾ ಹೋತೀತಿ ಝಾನಅಪ್ಪಮಞ್ಞಾವಿಭಙ್ಗದೇಸನಾ, ಸಾ ಸಮ್ಮಾಪಟಿಪತ್ತಿ ಏತ್ತಕೇ ಸೀಲೇ ಪತಿಟ್ಠಿತಸ್ಸ ಸಮ್ಭವತೀತಿ ಸಿಕ್ಖಾಪದವಿಭಙ್ಗದೇಸನಾ, ಯಥಾವುತ್ತಾಯ ಚ ಸಮ್ಮಾಪಟಿಪತ್ತಿಯಾ ಇಮೇ ಆನಿಸಂಸಾತಿ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಞಾಣವಿಭಙ್ಗದೇಸನಾ, ತೇ ಚಿಮೇ ಞಾಣವಿಸೇಸಾ ಇಮೇಸು ಕಿಲೇಸೇಸು ಪಹೀಯನ್ತೇಸು ಚ ಸಮ್ಭವನ್ತಿ, ನಾಞ್ಞಥಾತಿ ಕಿಲೇಸವಿಭಙ್ಗದೇಸನಾ, ಏವಂ ವಿತ್ಥಾರತೋ ದೇಸಿತೇ ಖನ್ಧಾದಿಕೇ ಸಙ್ಖೇಪತೋಪಿ ಜಾನನ್ತಸ್ಸ ಅತ್ಥಸಿದ್ಧಿ ಹೋತಿ ಏವಾತಿ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಪರಿಯೋಸಾನೇ ಧಮ್ಮಹದಯವಿಭಙ್ಗದೇಸನಾ ಪವತ್ತಾತಿ ಏವಮೇತೇಸಂ ಅಟ್ಠಾರಸನ್ನಂ ಮಹಾವಿಭಙ್ಗಾನಂ ದೇಸನಾಕ್ಕಮಕಾರಣಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

**ರೂಪಾದೀನ**ನ್ತಿ ರೂಪವೇದನಾಸಞ್ಞಾಸಙ್ಖಾರವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ। **ವೇದಯಿತಾದಿಸಭಾವತ್ತಾಭಾವಾತಿ** ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ಅನುಭವನಸಞ್ಜಾನನಾಭಿಸಙ್ಖರಣಾದಿಸಭಾವತ್ತಾಭಾವಾ। ನ ಹಿ ರೂಪಂ ವೇದಯಿತಾದಿಸಭಾವಂ, ವೇದನಾದಿ ವಾ ರುಪ್ಪನಾದಿಸಭಾವಂ। ಯತೋ ರೂಪಾದೀನಂ ವೇದನಾಸಮವರೋಧನೇನ "ಚತ್ತಾರೋ ಖನ್ಧಾ"ತಿಆದಿನಾ ಸಙ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ಖನ್ಧಾ ೦೬ ದೇಸೇತಬ್ಬಾ ಸಿಯುಂ। **ರುಪ್ಪನಾದಿತೋ ಅಞ್ಞಸ್ಸಾಭಾವಾತಿ** ರುಪ್ಪನಾನುಭವನಾದಿಸಭಾವತೋ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಅತೀತಾದಿಕೇ ಗಹೇತ್ವಾ ರಾಸಿವಸೇನ ವತ್ತಬ್ಬಸ್ಸ ಸಂಖಿತ್ತಸ್ಸ ಸಭಾವಸ್ಸ ಅಭಾವಾ। ನ ಹಿ ಚೇತಸಿಕಾದಿಭಾವೋ ವೇದನಾದೀನಂ ಸಭಾವೋ। **ಹೇಟ್ಠಾ ಗಣನೇಸೂತಿ** ಪಞ್ಚತೋ ಹೇಟ್ಠಾ ಗಣನೇಸು। **ಅನಿಟ್ಠಾನ**ನ್ತಿ ಅಪರಿಯೋಸಾನಂ। ರೂಪಾದೀಸು ಹಿ ಕತಿಪಯೇ, ಏಕಮ್ಪಿ ವಾ

ಅಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ವುಚ್ಚಮಾನಾ ಖನ್ಧವಸೇನ ದೇಸನಾ ಅನವಸೇಸಸಙ್ಖತಧಮ್ಮಸಙ್ಗಾಹಿನೀ ನ ಸಮ್ಭವತಿ। **ಖನ್ಧಸ್ಸಾತಿ** ರಾಸಟ್ಠಸ್ಸ ಖನ್ಧಸ್ಸ। ತೇನೇವಾಹ **"ನ ಹೀ"**ತಿಆದಿ। **ಸವಿಭಾಗಧಮ್ಮೇಹೀತಿ** ಸಪ್ಪಭೇದಧಮ್ಮೇಹಿ।

**"ಸದ್ದತ್ಥಸಹಿತಂ ಖನ್ಧಸದ್ದಸ್ಸ ವಿಸಯಂ ದಸ್ಸೇತೀ"**ತಿ ಏತೇನ ರಾಸಿಸದ್ದಸ್ಸ ವಿಯ ರಾಸಟ್ಠೇ ಖನ್ಧಸದ್ದಸ್ಸ ವಾಚಕಭಾವೇನ ಪವತ್ತಿಂ ದಸ್ಸೇತಿ ಪರಿಯಾಯನ್ತರಭಾವತೋ। ಗುಣಾದೀಸು ಪನ ಕೇವಲಂ ತಬ್ಬಿಸಯಪಯೋಗಭಾವೇನೇವ ಪವತ್ತಿ, ನ ವಾಚಕಭಾವೇನಾತಿ ಆಹ **"ಗುಣೇ...ಪೇ॰... ನ ಸದ್ದತ್ಥ"**ನ್ತಿ। **ಖನ್ಧಸದ್ದೋತಿ** ಸೀಲಾದಿಸದ್ದೇ ಸನ್ನಿಧಾಪಿತೋ ಖನ್ಧಸದ್ದೋ। ತೇನೇವಾಹ **"ಸೀಲಾದಿಗುಣವಿಸಿಟ್ಠಂ ರಾಸಟ್ಠಂ ದೀಪೇತೀ"**ತಿ। **ಕೇಚೀತಿ ಧಮ್ಮಸಿರಿತ್ಥೇರಂ** ಸನ್ಧಾಯ ವದತಿ। **ಏತ್ಥಾತಿ** "ಸೀಲಕ್ಖನ್ಧೋ ಸಮಾಧಿಕ್ಖನ್ಧೋ"ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೩.೩೫೫) ಏತ್ಥ। ನ ಕೇವಲಞ್ಚ ಸೋ ಏವ, ಅಟ್ಠಕಥಾಚರಿಯೇಹಿಪಿ ಏತ್ಥ ಗುಣತ್ಥತಾ ಇಚ್ಛಿತಾ ಏವ। ತಥಾ ಹಿ **ಅಟ್ಠಸಾಲಿನಿಯಂ** "ಸೀಲಕ್ಖನ್ಧೋ ಸಮಾಧಿಕ್ಖನ್ಧೋತಿಆದೀಸು ಗುಣಟ್ಠೇನಾ"ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೫) ವುತ್ತಂ। ನನು ಚ ಕೇವಲೋಪಿ ಖನ್ಧಸದ್ದೋ "ತಿಣ್ಣಂ ಖೋ, ಮಾಣವ, ಖನ್ಧಾನಂ ವಣ್ಣವಾದೀ, ನ ಖೋ, ಆವುಸೋ ವಿಸಾಖ, ತೀಹಿ ಖನ್ಧೇಹಿ ಅರಿಯೋ ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕೋ ಮಗ್ಗೋ ಸಙ್ಗಹಿತೋ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೪೬೨) ಚ ಆದೀಸು ಸೀಲಾದಿವಾಚಕೋ ದಿಟ್ಠೋತಿ? ನ, ತತ್ಥಾಪಿ ಅಧಿಕಾರಾದಿವಚ್ಛೇದಕವಸೇನೇವಸ್ಸ ಸೀಲಾದೀಸು ಪವತ್ತಿದಸ್ಸನತೋ। **ನ ಖನ್ಧಸದ್ದೋ ಪಞ್ಞತ್ತಿಸದ್ದಸ್ಸ ಅತ್ಥೇ ವತ್ತತೀತಿ** ನಿರುತ್ತಿವೋಹಾರಾದಿಸದ್ದಾ ವಿಯ ಪಞ್ಞತ್ತಿಪರಿಯಾಯೋ ನ ಹೋತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ದಾರುಕ್ಖನ್ಧೋತಿ ಪಞ್ಞತ್ತಿ ಹೋತೀತಿ** ತಸ್ಸ ಖನ್ಧಸದ್ದಸ್ಸ ಪಞ್ಞತ್ತಿವಿಸೇಸಪ್ಪವತ್ತಿತಂ ದಸ್ಸೇತಿ। **ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧೋತಿ ಖನ್ಧಸದ್ದೋತಿ** "ವಿಞ್ಞಾಣಂ ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧೋ"ತಿ (ಯಮ॰ ೧.ಖನ್ಧಯಮಕ.೩೨) ಏತ್ಥ ವುತ್ತೋ ಖನ್ಧಸದ್ದೋ। **ಸಮುದಾಯೇ ನಿರುಳ್ಹೋತಿ** ಅತೀತಾದಿಭೇದಭಿನ್ನಸ್ಸ ಪಞ್ಞಾಯ ಅಭಿಸಂಯೂಹನೇನ ರಾಸಿಕತೇ ವಿಞ್ಞಾಣಸಮೂಹೇ ನಿರುಳ್ಹೋ। **ತಾಯ ಏವ ರುಳ್ಹಿಯಾ ಪವತ್ತತೀತಿ** ತಾಯ ಸಮುದಾಯೇ ನಿರುಳ್ಹತಾಯ ತದವಯವೇ ಏಕಸ್ಮಿಮ್ಪಿ ವಿಞ್ಞಾಣೇ ಪವತ್ತತೀತಿ। ಏತ್ಥ ಚ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತೇ ನಿರುಳ್ಹೋ ಕೋಸಲ್ಲಸಮ್ಭೂತಟ್ಠೇನ ಕುಸಲಭಾವೋ ವಿಯ ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತೇ ವಿಞ್ಞಾಣಸಮುದಾಯೇ ನಿರುಳ್ಹೋ ತದೇಕದೇಸೇಪಿ ರುಳ್ಹಿಯಾ ಪವತ್ತತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಅಥ ವಾ ಕಿಞ್ಚಿ ನಿಮಿತ್ತಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಸತಿಪಿ ಅಞ್ಞಸ್ಮಿಂ ತನ್ನಿಮಿತ್ತಯುತ್ತೇ ಕಿಸ್ಮಿಞ್ಚಿದೇವ ವಿಸಯೇ ಸಮ್ಮುತಿಯಾ ಚಿರಕಾಲತಾವಸೇನ ನಿಮಿತ್ತವಿರಹೇಪಿ ಪವತ್ತಿ ರುಳ್ಹಿ ನಾಮ, ಯಥಾ ಮಹಿಯಂ ಸೇತೀತಿ ಮಹಿಂಸೋ, ಗಚ್ಛನ್ತೀತಿ ಗಾವೋತಿ, ಏವಂ ಖನ್ಧಸದ್ದಸ್ಸಾಪಿ ರುಳ್ಹಿಭಾವೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

**ರಾಸಿತೋ ಗುಣತೋತಿ** ಸಬ್ಬತ್ಥ ಭುಮ್ಮತ್ಥೇ ವಾ ನಿಸ್ಸಕ್ಕವಚನಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। **ನಿಯಮೇತ್ವಾತಿ** ವವತ್ಥಪೇತ್ವಾ। **ಪಿಣ್ಡಟ್ಠೋತಿ** ಸಙ್ಖಾತತ್ಥೋ। **ತಸ್ಮಾತಿ** ಯಸ್ಮಾ ಪಞ್ಚೇವ ಖನ್ಧಾ ವುತ್ತಾ, ಕೋಟ್ಠಾಸಟ್ಠೇ ಚ ಖನ್ಧಟ್ಠೇ ನಿಬ್ಬಾನಸ್ಸ ವಸೇನ ಛಟ್ಠೇನಾಪಿ ಖನ್ಧೇನ ಭವಿತಬ್ಬಂ, ತಸ್ಮಾ **ಖನ್ಧಟ್ಠೋ ನಾಮ ರಾಸಟ್ಠೋತಿ ಯುತ್ತಂ। "ಯೇಸಂ ವಾ ಅತೀತಾದಿವಸೇನ ಭೇದೋ ಅತ್ಥೀ"**ತಿಆದಿನಾ ಅತೀತಾದಿವಿಭಾಗಭಿನ್ನೇಸು ರುಪ್ಪನಾದಿಸಭಾವಧಮ್ಮೇಸು ವಿಸುಂ ವಿಸುಂ ಕೋಟ್ಠಾಸಭಾವೇನ ಗಯ್ಹಮಾನೇಸು ತಬ್ಬಿಭಾಗರಹಿತಸ್ಸ ಏಕಸ್ಸ ನಿಬ್ಬಾನಸ್ಸ ರಾಸಟ್ಠತಾ ವಿಯ ಕೋಟ್ಠಾಸಟ್ಠತಾಪಿ ನ ಸಮ್ಭವತೀತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। ಏತೇನ ಪಞ್ಞತ್ತಿಯಾಪಿ ಖನ್ಧೇಸು ಅಗ್ಗಹಣೇ ಕಾರಣಂ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಕಸ್ಮಾ ಪನೇತ್ಥ ಫಸ್ಸಾದಿಕೇ ವಿಯ ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧೇ ಅನವರೋಧೇತ್ವಾ ವೇದನಾಸಞ್ಞಾ ವಿಸುಂ ಖನ್ಧಭಾವೇನ ಗಹಿತಾತಿ? ವಿವಾದಮೂಲತಾದಿವಿಸೇಸದಸ್ಸನತ್ಥಂ। ಗಹಟ್ಠಾನಞ್ಹಿ ವಿವಾದಕಾರಣಂ ಕಾಮಜ್ಝೋಸಾನಂ। ವುತ್ತಞ್ಚೇತಂ "ಪುನ ಚಪರಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಕಾಮಹೇತು ಕಾಮನಿದಾನಂ ಕಾಮಾಧಿಕರಣಂ ಕಾಮಾನಮೇವ ಹೇತು ಮಾತಾಪಿ ಪುತ್ತೇನ ವಿವದತಿ, ಪುತ್ತೋಪಿ ಮಾತರಾ ವಿವದತೀ"ತಿಆದಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೧೬೮, ೧೭೮)। ಪಬ್ಬಜಿತಾನಂ ದಿಟ್ಠಾಭಿನಿವೇಸೋ। ವುತ್ತಮ್ಪಿ ಚೇತಂ "ಯೇ ದಿಟ್ಠಿಮುಗ್ಗಯ್ಹ ವಿವಾದಯನ್ತಿ, 'ಇದಮೇವ ಸಚ್ಚ'ನ್ತಿ (ಸು॰ ನಿ॰ ೮೩೮; ಮಹಾನಿ॰ ೬೭) ಚ ವಾದಯನ್ತೀ"ತಿಆದಿ। ತೇಸು ಕಾಮಜ್ಝೋಸಾನಂ ವೇದನಸ್ಸಾದೇನ ಹೋತಿ, ದಿಟ್ಠಾಭಿನಿವೇಸೋ ಸಞ್ಞಾವಿಪಲ್ಲಾಸೇನ। ಸಞ್ಞಾವಿಪಲ್ಲಾಸೇನ ಹಿ ಚಿತ್ತವಿಪಲ್ಲಾಸೋ, ಚಿತ್ತವಿಪಲ್ಲಾಸೇನ ದಿಟ್ಠಿಮಾನತಣ್ಹಾಪಪಞ್ಚಾನಂ ವಿಪಲ್ಲಾಸೋತಿ। ತಥಾ ವೇದನಾನುಗಿದ್ಧೋ ವಿಪಲ್ಲತ್ಥಸಞ್ಞೋ ಚ ಸಂಸರತಿ। ವೇದನಾನುಗಿದ್ಧಸ್ಸ ಹಿ ವೇದನಾಪಚ್ಚಯಾ ತಣ್ಹಾ ಸಿದ್ಧಾ ಹೋತಿ,

ತತೋ ಚ ತಣ್ಹಾಪಚ್ಚಯಾ ಉಪಾದಾನನ್ತಿ ಆವಟ್ಟತಿ ಭವಚಕ್ಕಂ। ವಿಪಲ್ಲತ್ಥಸಞ್ಞಿಸ್ಸ ಚ "ಸಞ್ಞಾನಿದಾನಾ ಹಿ ಪಪಞ್ಚಸಙ್ಖಾ"ತಿ (ಸು॰ ನಿ॰ ೮೮೦) ವಚನತೋ ದಿಟ್ಠಿಮಾನತಣ್ಹಾಪಪಞ್ಚಾನಂ ಅನುಪಚ್ಛೇದತೋ ಸಂಸಾರಸ್ಸ ಅನುಪಚ್ಛೇದೋವ। ಇತಿ ವಿವಾದಕಾರಣಾನಂ ಕಾಮಜ್ಝೋಸಾನದಿಟ್ಠಾಭಿನಿವೇಸಾನಂ ಕಾರಣಭಾವೋ ಸಂಸಾರಹೇತುಭಾವೋತಿ ಇಮಸ್ಸ ವಿವಾದಮೂಲತಾದಿವಿಸೇಸಸ್ಸ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧೇ ಅನವರೋಧೇತ್ವಾ ವೇದನಾಸಞ್ಞಾ ವಿಸುಂ ಖನ್ಧಭಾವೇನ ಗಹಿತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

**ಓಕಾಸೇಸೂತಿ** ವಿಭಜನಕಿರಿಯಾಯ ಪವತ್ತಿಟ್ಠಾನಭಾವತೋ ಅತೀತಾದಯೋ ಓಕಾಸಾತಿ ವುತ್ತಾ। **ಇತಿಸದ್ದೇನಾತಿ** "ಉಪಾದಾಯರೂಪ"ನ್ತಿ ಏವಂ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ವುತ್ತಇತಿಸದ್ದೇನ। **ನಿದಸ್ಸನತ್ಥೇನಾತಿ** ಉದಾಹರಣತ್ಥೇನ। **ಸಬ್ಬೋತಿ** ಸಕಲೋ ಏಕಾದಸಸು ಓಕಾಸೇಸು ವಿಭತ್ತೋ ವಿಭಜನನಯೋ। **ಇದಞ್ಚ ವಿಭಜನನ್ತಿ** "ಚತ್ತಾರೋ ಚ ಮಹಾಭೂತಾ...ಪೇ॰... ಉಪಾದಾಯರೂಪ"ನ್ತಿ ಏವಂ ವಿಭತ್ತಂ ಇದಞ್ಚ ವಿಭಜನಂ। **ಓಳಾರಿಕಾದೀಸೂತಿ** ಓಳಾರಿಕಸುಖುಮಹೀನಪಣೀತದೂರಸನ್ತಿಕೇಸು। **ಚಕ್ಖಾಯತನನ್ತಿಆದಿವಿಭಜನಞ್ಚಾತಿ** "ಚಕ್ಖಾಯತನಂ...ಪೇ॰... ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾಯತನಂ ಇತ್ಥಿನ್ದ್ರಿಯಂ...ಪೇ॰... ಕಬಳೀಕಾರೋ ಆಹಾರೋ ರೂಪಾ ಸದ್ದಾ ಗನ್ಧಾ ರಸಾ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾತಿ ಏವಂ ಪವತ್ತಂ ವಿಭಜನಞ್ಚ। **ಯಥಾಸಮ್ಭವನ್ತಿ** ಯಥಾರಹಂ। ಏಕಾದಸಸು ಓಕಾಸೇಸು ಯಂ ಯತ್ಥ ವಿಭಜನಂ ಯುತ್ತಂ, ತಂ ತತ್ಥ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। **ಏವಂ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧಾದೀಸುಪೀತಿ** ಯಥಾ ರೂಪಕ್ಖನ್ಧೇ ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ ಏಕಾದಸಸು ಓಕಾಸೇಸು ವಿಭಜನಂ ಯೋಜೇತಬ್ಬನ್ತಿ ವುತ್ತಂ, ಏವಂ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧಾದೀಸುಪಿ ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ ಏಕಾದಸಸು ಓಕಾಸೇಸು ವಿಭಜನಂ ಯೋಜೇತಬ್ಬನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

ತತ್ಥ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧೋ ತಾವ ಪುರಿಮೇ ಓಕಾಸಪಞ್ಚಕೇ ಸುಖಾದಿವೇದನಾತ್ತಿಕವಸೇನ ವಿಭತ್ತೋ, ಇತರಸ್ಮಿಂ ಕುಸಲತ್ತಿಕವೇದನಾತ್ತಿಕಸಮಾಪನ್ನದುಕಸಾಸವದುಕವಸೇನ। ಸಞ್ಞಾಕ್ಖನ್ಧೋ ಪನ ಪುರಿಮೇ ಓಕಾಸಪಞ್ಚಕೇ ಛಫಸ್ಸದ್ವಾರವಸೇನ, ಇತರಸ್ಮಿಂ ಓಳಾರಿಕದುಕೇ ಪಟಿಘಸಮ್ಫಸ್ಸದುಕವಸೇನ ಚೇವ ಯಥಾವುತ್ತಕುಸಲತ್ತಿಕಾದಿವಸೇನ ಚ ವಿಭತ್ತೋ। ಸೇಸೇಸು ಕುಸಲತ್ತಿಕಾದಿವಸೇನೇವ। ತಥಾ ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧೋ। ಪಟಿಘಸಮ್ಫಸ್ಸದುಕೋ ಪನೇತ್ಥ ನತ್ಥೇವ। ಚೇತನಾಯ ಏವ ಚೇತ್ಥ ನಿದ್ದೇಸೋ ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧಧಮ್ಮಾನಂ ಚೇತನಾಪ್ಪಧಾನಭಾವದಸ್ಸನತ್ಥಂ। ತಥಾ ಹಿ ಸಾ "ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧೋ"ತಿ ವುತ್ತಾ। **ತತ್ಥಾತಿ** ತಸ್ಮಿಂ ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧಸ್ಸ ವಿಭಜನೇ ಪಟಿನಿದ್ದೇಸೇ। **ತಂ ಪನ ದ್ವಯನ್ತಿ** ಮನೋಧಾತುಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುದ್ವಯಂ। ಯಞ್ಹಿ ಸತ್ತವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುದೇಸನಾಯಂ "ಮನೋಧಾತು, ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತೂ"ತಿ ದ್ವಯಂ ದೇಸಿತಂ, ತಂ ಛವಿಞ್ಞಾಣಕಾಯದೇಸನಾಯಂ "ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣ"ನ್ತ್ವೇವ ವುಚ್ಚತೀತಿ।

**ಪಾಳಿನಯೇನಾತಿ** ಖನ್ಧವಿಭಙ್ಗಪಾಳಿನಯೇನ। **ಅಞ್ಞೇನ ಪಕಾರೇನಾತಿ** ಧಮ್ಮಸಙ್ಗಹೇ, ತದಟ್ಠಕಥಾಯಞ್ಚ ಆಗತೇನ ಪಕಾರನ್ತರೇನ।

### ೧. ರೂಪಕ್ಖನ್ಧನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೨. "ಕಿಞ್ಚೀ"ತಿ ಪದಂ "ಏಕಚ್ಚ"ನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ಸಮಾನತ್ಥನ್ತಿ ಆಹ **"ಕಿಞ್ಚೀತಿ ಪಕಾರನ್ತರಭೇದಂ ಆಮಸಿತ್ವಾ ಅನಿಯಮನಿದಸ್ಸನ"**ನ್ತಿ। **ಉಭಯೇನಾತಿ** ಪಕಾರಭೇದಂ ಅನಾಮಸಿತ್ವಾ ಆಮಸಿತ್ವಾ ಚ ಅನಿಯಮದಸ್ಸನವಸೇನ ಪವತ್ತೇನ "ಯಂ ಕಿಞ್ಚೀ"ತಿ ಪದದ್ವಯೇನ। **ಅಧಿಪ್ಪೇತತ್ಥನ್ತಿ** ರೂಪಂ। **ಅತಿಚ್ಚಾತಿ** ಅತಿಕ್ಕಮಿತ್ವಾ। **ಪವತ್ತಿತೋತಿ** ಪವತ್ತನತೋ। **ನಿಯಮನತ್ಥನ್ತಿ** ನಿವತ್ತನತ್ಥಂ।

"ಕಿಞ್ಚಾ"ತಿ ಏತ್ಥ ಕಿಂ-ಸದ್ದೋ ಪುಚ್ಛಾಯಂ ಹೇತುಅತ್ಥದೀಪಕೋ, ಕರಣೇ ಚೇತಂ ಪಚ್ಚತ್ತವಚನಂ, ಚ-ಸದ್ದೋ ವಚನಾಲಙ್ಕಾರೋತಿ ಆಹ **"ಕೇನ ಕಾರಣೇನ ವದೇಥಾ"**ತಿ। ದುತಿಯವಿಕಪ್ಪೇ ಪನ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಕಾರಣತ್ಥೇ ಪವತ್ತಂ ಕಿಂ-ಸದ್ದಂ "ವದೇಥಾ"ತಿ ಕಿರಿಯಾಪದಸಮ್ಬನ್ಧನೇನ ಉಪಯೋಗವಸೇನ ಪರಿಣಾಮೇತ್ವಾ ವದತಿ **"ತಂ ಕಾರಣಂ ವದೇಥಾ"**ತಿ।

**ಪುರಿಮಸನ್ತಾನಸ್ಸ ಭೇದನ್ತಿ** ಪುರಿಮಸನ್ತಾನಸ್ಸ ವಿನಾಸಂ, ವಿನಾಸಾಪದೇಸೇನ ಚೇತ್ಥ ಸನ್ತಾನೇ ವಿಸದಿಸುಪ್ಪಾದಮೇವ ದಸ್ಸೇತಿ। ತೇನೇವಾಹ **"ವಿಸದಿಸಸನ್ತಾನುಪ್ಪತ್ತಿದಸ್ಸನತೋ"**ತಿ। ನನು ಚ ಅರೂಪಧಮ್ಮಾನಮ್ಪಿ ವಿರೋಧಿಪಚ್ಚಯಸಮವಾಯೇ ವಿಸದಿಸುಪ್ಪತ್ತಿ ಅತ್ಥೀತಿ? ಸಚ್ಚಂ ಅತ್ಥಿ, ಸಾ ಪನ ನ ಪಾಕಟತರಾ, ಪಾಕಟತರಾ ಚ ಇಧಾಧಿಪ್ಪೇತಾ। ತೇನೇವಾಹ **"ಸೀತಾದಿಸನ್ನಿಪಾತೇ"**ತಿ। ತಥಾ ಚಾಹ ಭಗವಾ "ಸೀತೇನಪಿ ರುಪ್ಪತಿ, ಉಣ್ಹೇನಪಿ ರುಪ್ಪತೀ"ತಿಆದಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೭೯)। ಇದಾನಿ ಭೇದ-ಸದ್ದೋ ಉಜುಕಮೇವ ವಿಕಾರಾಪತ್ತಿಂ ವದತೀತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ಭೇದೋ ಚಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ । **ವಿಸದಿಸರೂಪುಪ್ಪತ್ತಿಯೇವ,** ನ ಉಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ಅಞ್ಞಥಾಭಾವೋತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ತೇನ **ಕಾಪಿಲಿಯಂ** ಪರಿಣಾಮವಾದಂ ಪಟಿಕ್ಖಿಪತಿ। ಯದಿ ಪುರಿಮಸನ್ತಾನತೋ ಭೇದೋ ವಿಸದಿಸುಪ್ಪತ್ತಿ ರುಪ್ಪನಂ, ಏವಂ ಸನ್ತೇ ಲಕ್ಖಣಸ್ಸ ಅತಿಪ್ಪಸಙ್ಗೋ ಸಿಯಾತಿ ಚೋದನಂ ಮನಸಿ ಕತ್ವಾ ಆಹ **"ಅರೂಪಕ್ಖನ್ಧಾನ"**ನ್ತಿಆದಿ। ಏತ್ಥ **ಸೀತಾದೀಹೀತಿ ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಯಥಾ ಉಣ್ಹಜಿಘಚ್ಛಾದಯೋ ಸಙ್ಗಯ್ಹನ್ತಿ, ಏವಂ ಆಹಾರಾದೀನಮ್ಪಿ ಸಙ್ಗಹೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। **ಯೇನಾತಿ** ಯೇನ ಸೀತಾದೀಹಿ ಸಮಾಗಮೇನ। **ತತ್ಥಾತಿ** ತೇಸು ರೂಪಧಮ್ಮೇಸು। ಆಹಾರಾದಿಕಸ್ಸ ವಾ ಠಿತಿಪ್ಪತ್ತಸ್ಸಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಯಥಾ ರೂಪಧಮ್ಮಾನಂ ಠಿತಿಕ್ಖಣೇ ಸೀತಾದೀಹಿ ಸಮಾಗಮೋ ಹೋತಿ, ಏವಂ ಅರೂಪಕ್ಖನ್ಧಾನಂ ಅಞ್ಞೇಹಿ ಸಮಾಗಮೋ ನತ್ಥಿ ಅತಿಲಹುಪರಿವತ್ತಿತೋ, ತಸ್ಮಾ ಅರೂಪಧಮ್ಮಾ ರೂಪಧಮ್ಮಾನಂ ವಿಯ ಪಾಕಟಸ್ಸ ವಿಕಾರಸ್ಸ ಅಭಾವತೋ "ರುಪ್ಪನ್ತೀ"ತಿ, "ರುಪ್ಪನಲಕ್ಖಣಾ"ತಿ ಚ ನ ವುಚ್ಚನ್ತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। "ರುಪ್ಪತೀ"ತಿ ಪದಸ್ಸ ಕತ್ತುಕಮ್ಮಸಾಧನಾನಂ ವಸೇನ ಅತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇತುಂ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ "ಕುಪ್ಪತಿ ಘಟ್ಟೀಯತಿ ಪೀಳೀಯತಿ ಭಿಜ್ಜತೀ"ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ತದತ್ಥಂ ವಿವರನ್ತೋ **"ಕುಪ್ಪತೀತಿ ಏತೇನಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। **ಕೋಪಾದಿಕಿರಿಯಾತಿ** ಕೋಪಸಙ್ಘಟ್ಟನಪೀಳನಕಿರಿಯಾ। ಕೋಪ-ಸದ್ದೋ ಚೇತ್ಥ ಖೋಭಪರಿಯಾಯೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। **ಕತ್ತುಭೂತೋ ಕಮ್ಮಭೂತೋ ಚ ಅತ್ಥೋತಿ** ಕತ್ತುಕಮ್ಮಸಾಧನಾನಂ ವಸೇನ ವುಚ್ಚಮಾನೋ ಭೂತುಪಾದಾಯರೂಪಸಙ್ಖಾತೋ ಅತ್ಥೋ। **ಕಮ್ಮಕತ್ತುತ್ಥೇನ ಭಿಜ್ಜತಿ-ಸದ್ದೇನಾತಿ** ಯದಾ ಕಮ್ಮಕತ್ತುತ್ಥೋ ರುಪ್ಪತಿ-ಸದ್ದೋ, ತದಾ ಭಿಜ್ಜತಿ-ಸದ್ದೋಪಿ ತದತ್ಥೋ ಏವ ವೇದಿತಬ್ಬೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ತತ್ಥ ಯದಾ ಕಮ್ಮತ್ಥೇ "ರುಪ್ಪತೀ"ತಿ ಪದಂ, ತದಾ "ಸೀತೇನಾ"ತಿಆದೀಸು ಕತ್ತುಅತ್ಥೇ ಕರಣವಚನಂ। ಯದಾ ಪನ "ರುಪ್ಪತೀ"ತಿ ಪದಂ ಕತ್ತುಅತ್ಥೇ ಕಮ್ಮಕತ್ತುಅತ್ಥೇ ವಾ, ತದಾ ಹೇತುಮ್ಹಿ ಕರಣವಚನಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। **"ಯಂ ಪನ ರುಪ್ಪತೀ"**ತಿಆದಿನಾ "ಕುಪ್ಪತೀ"ತಿಆದೀನಂ ಕತ್ತುಕಮ್ಮತ್ಥಾನಮ್ಪಿ ಅತ್ಥವಚನಾನಂ ವಚನೇ ಕಾರಣಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ಯದಿಪಿ ಅತ್ಥ-ಸದ್ದೋ "ಪೀಳನಟ್ಠೋ"ತಿಆದೀಸು (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೧೭; ೨.೮) ಸಭಾವಪರಿಯಾಯೋಪಿ ಹೋತಿ, "ಕೇನಟ್ಠೇನಾ"ತಿ ಪನೇತ್ಥ ಅಭಿಧೇಯ್ಯಪರಿಯಾಯೋ ಅಧಿಪ್ಪೇತೋತಿ ಆಹ **"ಕೇನಟ್ಠೇನಾತಿ ಪುಚ್ಛಾಸಭಾಗವಸೇನ ರುಪ್ಪನಟ್ಠೇನಾ"**ತಿ, ರುಪ್ಪನಸದ್ದಾಭಿಧೇಯ್ಯಭಾವೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ತೇನೇವಾಹ **"ನ ಕೇವಲಂ ಸದ್ದತ್ಥೋಯೇವ ರುಪ್ಪನ"**ನ್ತಿ। **ತಸ್ಸ ಅತ್ಥಸ್ಸಾತಿ** ತಸ್ಸ ಭೂತುಪಾದಾಯಪ್ಪಭೇದಸ್ಸ ಸಭಾವಧಮ್ಮಸ್ಸ। ರುಪ್ಪನಲಕ್ಖಣಞ್ಚ ನಾಮೇತಂ ಅನಿಚ್ಚತಾದಿ ವಿಯ ಕಕ್ಖಳತ್ತಾದಿತೋ ಅಞ್ಞನ್ತಿ ನ ಗಹೇತಬ್ಬಂ। ಪಞ್ಞತ್ತಿವಿಸೇಸೋ ಹಿ ತನ್ತಿ, ಕಕ್ಖಳತ್ತಾದೀನಂಯೇವ ಪನ ಅರೂಪಧಮ್ಮವಿಧುರೋ ಸಭಾವವಿಸೇಸೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

**ಮುಚ್ಛಾಪತ್ತಿಯಾತಿ** ಮುಚ್ಛಾಯ ಮೋಹಸ್ಸ ಆಪಜ್ಜನೇನ। **ಕಪ್ಪಸಣ್ಠಾನಂ ಉದಕನ್ತಿ** ಕಪ್ಪಸಣ್ಠಾಪಕಮಹಾಮೇಘವುಟ್ಠಂ ಉದಕಂ। **ತಥಾತಿ** ತಪ್ಪಕಾರತಾಯ ಖಾರಭಾವೇ **ಸತಿ** ಉದಕೇನ ಕಪ್ಪವುಟ್ಠಾನಕಾಲೇ ವಿಯ **ಪಥವೀ ವಿಲೀಯೇಯ್ಯ**। ಲೋಕನ್ತರಿಯಸತ್ತಾನಂ ಪನ ಪಾಪಕಮ್ಮಬಲೇನ ಅಖಾರೇಪಿ ಖಾರೇ ವಿಯ ಸರೀರಸ್ಸ ವಿಲೀಯನಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। **ತೇನೇವಾತಿ** ಸಉಸ್ಸದನಿಸ್ಸಯನಿರಯಸ್ಸ ವುತ್ತತ್ತಾ ಏವ। ನ ಹಿ ಅವೀಚಿಮ್ಹಿ ಪಞ್ಚವಿಧಬನ್ಧನಾದಿಕಮ್ಮಕಾರಣಂ ಕರೋನ್ತಿ।

೩. ಪಕರಣಪ್ಪತ್ತಂ ರೂಪಂ ಪಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ಮಾತಿಕಾ ಠಪಿತಾತಿ ಆನೇತ್ವಾ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। **ಮಹಾಭೂತು...ಪೇ॰... ಆಪಜ್ಜತಿ** ತಪ್ಪಕಾರಭಾವೇನ ಅತೀತಂಸೇ ಗಣನಂ ಗತನ್ತಿ ವುತ್ತತ್ತಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। **"ನ ಹೀ"**ತಿಆದಿನಾ ಧಮ್ಮನ್ತರನಿವತ್ತನತ್ಥತಾ ಪಕಾರನ್ತರನಿವತ್ತನತ್ಥತಾ ಚ ಭೂತುಪಾದಾಯಗಹಣಸ್ಸ ನತ್ಥೀತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। **ತಂದಸ್ಸನೇತಿ** ಗಣನನ್ತರದಸ್ಸನೇ। **ತಂಸಭಾವತ್ತಾತಿ** ಭೂತುಪಾದಾಯಸಭಾವತ್ತಾ। **"ನ ಚಾ"**ತಿಆದಿನಾ ಭೂತುಪಾದಾಯಸಭಾವೋ ಅತೀತಂಸಗಣಿತತಾಯ ತಂಸಭಾವಸ್ಸಪಿ ಅಞ್ಞಥಾ ಗಣಿತತ್ತಾ, ಅತಂಸಭಾವಸ್ಸ ಚ ತಥಾ ಗಣಿತತ್ತಾ ಅಕಾರಣನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। **"ಅಜ್ಝತ್ತ...ಪೇ॰... ಲಬ್ಭತೀ"**ತಿ ಏತೇನ ದುತಿಯನಯೇ ನ

ಕೇವಲಂ ಯಥಾವುತ್ತೋವ ದೋಸೋ, ಅಥ ಖೋ ಅಬ್ಯಾಪಿತೋಪಿ ದೋಸೋತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। ತದೇತಂ ಪನ ಅಕಾರಣಂ ಕಾರಣಭಾವಸ್ಸೇವ ಅನಧಿಪ್ಪೇತತ್ತಾ। ನ ಹೇತ್ಥ ಭೂತುಪಾದಾಯರೂಪಭಾವೋ ಅತೀತಂಸೇ ಗಣನಸ್ಸ ಕಾರಣನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪೇತಂ, ಯತೋ ಯಥಾವುತ್ತದೋಸಾಪತ್ತಿ ಸಿಯಾ।

**"ಕಿನ್ತೀ"**ತಿ ಏತ್ಥ **"ಕಿ"**ನ್ತಿ ಪುಬ್ಬೇ ಯಂ "ರೂಪ"ನ್ತಿ ಸಾಮಞ್ಞತೋ ಗಹಿತಂ, ತಸ್ಸ ಸರೂಪಪುಚ್ಛಾ। **ಇತಿ**-ಸದ್ದೋ ನಿದಸ್ಸನತ್ಥೋ, ನ ಕಾರಣತ್ಥೋ। ತೇನಸ್ಸ ಯಂ ರೂಪಂ ಅತೀತಂ ನಿರುದ್ಧಂ…ಪೇ०… ಅತೀತಂಸೇನ ಸಙ್ಗಹಿತಂ ಅತೀತಕೋಟ್ಠಾಸೇ ಗಣನಂ ಗತಂ, ತಂ ಕಿನ್ತಿ ಚೇ? **"ಚತ್ತಾರೋ ಚ…ಪೇ०… ರೂಪ"**ನ್ತಿ ಭೂತುಪಾದಾಯವಿಭಾಗದಸ್ಸನಮುಖೇನ ವಿಸೇಸಂ ನಿದಸ್ಸೇತಿ। ಯತ್ತಕಾ ಹಿ ಇಧ ವಿಸೇಸಾ ನಿದ್ದಿಟ್ಠಾ ಚಕ್ಖಾಯತನಾದಯೋ, ತೇಸಮಿದಂ ನಿದಸ್ಸನನ್ತಿ। ನ ಚೇತ್ಥ ಪುರಿಮನಯತೋ ಅವಿಸೇಸೋ। ತತ್ಥ ಹಿ ರೂಪಸ್ಸ ಭೂತುಪಾದಾಯತಾಮತ್ತಸಭಾವದಸ್ಸನತಾ ವುತ್ತಾ। ತೇನಾಹ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ "ಅತೀತರೂಪಮ್ಪಿ ಭೂತಾನಿ ಚೇವಾ"ತಿಆದಿ। ಇಧ ಪನ ಭೂತುಪಾದಾಯೇನ ನಿದಸ್ಸನಭೂತೇನ ರೂಪಸ್ಸ ಸಬ್ಬವಿಸೇಸವಿಭಾವನತಾ ದಸ್ಸಿತಾ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ ಅಬ್ಯಾಪಿತದೋಸೋಪಿ ಚೇತ್ಥ ಅನೋಕಾಸೋವ, ಯಂ ರೂಪಂ ಅಜ್ಝತ್ತಂ…ಪೇ०… ಉಪಾದಿನ್ನಂ, ಕಿನ್ತಿ? ಚತ್ತಾರೋ ಚ…ಪೇ०… ರೂಪನ್ತಿ ತದಞ್ಞವಿಸೇಸನಿದಸ್ಸನಸ್ಸ ಅಧಿಪ್ಪೇತತ್ತಾ। ತಥಾ ಚಾಹ **"ಏವಂ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಅತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ"**ತಿ।

**ಪರಿಯಾಯದೇಸನತ್ತಾ**ತಿ ಸಭಾವತೋ ಪರಿಯಾಯನಂ ಪರಿವತ್ತನಂ ಪರಿಯಾಯೋ, ಉಜುಕಂ ಅಪ್ಪವತ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಪರಿಯಾಯೇನ, ಪರಿಯಾಯಭೂತಾ ವಾ ದೇಸನಾ ಏತ್ಥಾತಿ ಪರಿಯಾಯದೇಸನಂ, ಸುತ್ತನ್ತಂ। ಸುತ್ತನ್ತಞ್ಹಿ ವೇನೇಯ್ಯಜ್ಝಾಸಯವಸೇನ ದೇಸೇತಬ್ಬಧಮ್ಮೇ ಲೇಸತೋ ಲಬ್ಭಮಾನಭಾವಕಥನಂ, ನ ಉಜುನಿಪ್ಪದೇಸಭಾವಕಥನನ್ತಿ ಪರಿಯಾಯದೇಸನಂ ನಾಮ। ತೇನೇವ ತಂ "ಯಥಾನುಲೋಮಸಾಸನ"ನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಅಭಿಧಮ್ಮೋ ಪನ ದೇಸೇತಬ್ಬಧಮ್ಮೇ ಉಜುನಿಪ್ಪದೇಸಕಥನನ್ತಿ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯದೇಸನಂ ನಾಮ, ಯತೋ "ಯಥಾಧಮ್ಮಸಾಸನ"ನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। **ನಿಚ್ಛಯೇನ ದೇಸೋ**ತಿ ವವತ್ಥಾನತೋ ಕಥನಂ। ತಥಾ **ಭದ್ದೇಕರತ್ತಸುತ್ತಾ**ದೀಸು (ಮ० ನಿ० ೩.೨೭೨ ಆದಯೋ) ವಿಯ ಅತೀತಾದಿಭಾವೋ ಅತೀತಾನಾಗತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಭಾವೋ ಅದ್ಧಾವಸೇನ ಇಧಾಪಿ ಖನ್ಧವಿಭಙ್ಗೇ ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯತ್ತಾ ನಿದ್ದಿಸಿತಬ್ಬೋ ಸಿಯಾತಿ ಯೋಜನಾ।

**ಸನ್ನಿಪತಿತ**ನ್ತಿ ಸಮಾಗತಂ। **ಸನ್ತಾನವಸೇನಾ**ತಿ ಪುಬ್ಬಾಪರವಸೇನ। ಪುಬ್ಬೇನಾಪರಸ್ಸ ಸಮಪ್ಪಮಾಣತಾಯ **ಅನೂನಂ ಅನಧಿಕಂ,** ತತೋ ಏವ **ಏಕಾಕಾರಂ।** ಪವತ್ತಿಕಾಲವಸೇನ ವಾ **ಅನೂನಂ ಅನಧಿಕಂ,** ಸಮಾನಸಭಾವತಾಯ **ಏಕಾಕಾರಂ।** ತೇನ ವಿಸಭಾಗಉತುನಾ ಅನನ್ತರಿತತಂ ದಸ್ಸೇತಿ। **ಏವಂ ಆಹಾರೇಪೀ**ತಿ ಏತ್ಥ ವಿಸಭಾಗಾಹಾರೇನ ಅನನ್ತರಿತೋ ಅನೇಕವಾರಂ ಅನೇಕದಿವಸಮ್ಪಿ ಭುತ್ತೋ ಸಭಾಗೇಕಾಹಾರಂ ನಾಮ। "ತತೋ ಪುಬ್ಬೇ ವಿಸಭಾಗಉತುಆಹಾರಸಮುಟ್ಠಾನಂ ಅತೀತಂ, ಪಚ್ಛಾ ಅನಾಗತ"ನ್ತಿ ಹಿ ವುತ್ತನ್ತಿ। "ಏಕಾಹಾರಸಮುಟ್ಠಾನ"ನ್ತಿ ಪನ ವುತ್ತತ್ತಾ ಏಕಸ್ಸೇವ ಆಹಾರಸ್ಸ ಯೋಜನಾ ಯುತ್ತರೂಪಾತಿ ಅಪರೇ। **ಪಞ್ಚದ್ವಾರವಸೇನಾ**ತಿ ಏತ್ಥ ಪಞ್ಚದ್ವಾರಾವಜ್ಜನತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಯಾವ ತದಾರಮ್ಮಣಂ, ಯಾವ ಜವನಂ, ಯಾವ ವಾ ವೋಟ್ಠಬ್ಬನಂ, ತಾವ ಪವತ್ತಾ ಚಿತ್ತಸನ್ತತಿ ಏಕವೀಥಿ। **ಏಕಜವನಸಮುಟ್ಠಾನ**ನ್ತಿ ಏಕಜವನವಾರಸಮುಟ್ಠಾನಂ। ಏತ್ಥ ಚ ಸಮಯಂ ಅನಾಮಸಿತ್ವಾವ ಸನ್ತತಿವಸೇನ, ಸನ್ತತಿಞ್ಚ ಅನಾಮಸಿತ್ವಾವ ಸಮಯವಸೇನ ಅತೀತಾದಿವಿಭಾಗೋ ಗಹೇತಬ್ಬೋ।

**ತೇಸ**ನ್ತಿ ಹೇತುಪಚ್ಚಯಾನಂ। **ಕಲಾಪಸ್ಸಾ**ತಿ ರೂಪಕಲಾಪಸ್ಸ। **ಕಮ್ಮಾನನ್ತರಾದೀ**ತಿ ಕಮ್ಮಾದಿ, ಅನನ್ತರಾದೀತಿ ಪಚ್ಚೇಕಂ ಆದಿ-ಸದ್ದೋ ಯೋಜೇತಬ್ಬೋ। ತತ್ಥ ಪಠಮೇನ ಆದಿಸದ್ದೇನ ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯಸ್ಸ ಆಹಾರಾದಿನೋ ಚ ದುತಿಯೇನ ಸಮನನ್ತರಾನನ್ತರೂಪನಿಸ್ಸಯಾದಿನೋ ಸಙ್ಗಹೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಸ್ಸ ಚೇತ್ಥ ಕಮ್ಮಾನನ್ತರಾದಿಪಚ್ಚಯವಸೇನ, ಇತರಸ್ಸ ಕಮ್ಮಾದಿವಸೇನೇವ ಜನಕಭಾವೇ ಯೋಜನಾ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ತಥಾ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಸ್ಸ ಪುರೇಜಾತವಸೇನ, ಇತರಸ್ಸ ಪಚ್ಛಾಜಾತವಸೇನ, ಉಭಯೇಸಮ್ಪಿ ಸಹಜಾತವಸೇನ ಉಪತ್ಥಮ್ಭನಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ । ತೇನೇವಾಹ **"ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ ಯೋಜೇತಬ್ಬ"**ನ್ತಿ। **ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇ**ತಿ

ಹೇತುಕಿಚ್ಚಕ್ಖಣೇ। ಹೇತುಕಿಚ್ಚಂ ನಾಮ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದೇತಬ್ಬಸ್ಸ ಉಪ್ಪತ್ತಿಕರಣಂ, ತಞ್ಚ ತಸ್ಮಿಂ ಖಣೇ ಉಪ್ಪನ್ನಫಲತ್ತಾ ತತೋ ಪರಂ ಕತ್ತಬ್ಬಾಭಾವತೋ ನಿಟ್ಠಿತಞ್ಚಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಇತರಂ ಪನ ತೀಸುಪಿ ಖಣೇಸು ಪಚ್ಚಯಕಿಚ್ಚಂ ದಟ್ಠಬ್ಬನ್ತಿ ಯೋಜನಾ।

೬. **ಅನಿಟ್ಠನಾಮನಿವತ್ತನಸ್ಸಾ**ತಿ ಅನಿಟ್ಠನಾಮನಿವತ್ತಿಯಾ ಅಕಾರಣಭಾವದಸ್ಸನೇನ ಇಟ್ಠನಾಮಲಾಭಾಪನಸ್ಸ ಅಕಾರಣಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತಿ।

**ದೇವಮನುಸ್ಸಸಮ್ಪತ್ತಿಭವೇ**ತಿ ಸಮ್ಪತ್ತಿಯುತ್ತೇ ಸಮ್ಪನ್ನೇ ದೇವಮನುಸ್ಸಭವೇ। **ಸಮಿದ್ಧಸೋಭನತಾ**ತಿ ಅಭಿವುದ್ಧಸೋಭನತಾ। **ತತೋ ಏವಾ**ತಿ ಸಮ್ಪತ್ತಿವಿರಹತೋ ಏವ, ಅಸಮ್ಪನ್ನತ್ತಾ ಏವಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ತೇಸಂಯೇವ ಹತ್ಥಿಆದೀನಂ ಸುಖಸ್ಸ ಹೇತುಭಾವಂ ನ ಗಚ್ಛನ್ತಿ** ಸಾರಣಾದಿವಸೇನ ದುಕ್ಖಪಚ್ಚಯತ್ತಾ। **ತೇಸ**ನ್ತಿ ಹತ್ಥಿರೂಪಾದೀನಂ। **"ತಸ್ಸ ತಸ್ಸೇವಾ"**ತಿಆದಿನಾ ಯಥಾವುತ್ತಮತ್ಥಂ ವಿವರತಿ। ಅಕುಸಲೇನ ಅತ್ತನಾ ಕತೇನ ನಿಬ್ಬತ್ತಂ ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀತಿ ಯೋಜನಾ। **ತಸ್ಮಾ**ತಿ ಯಸ್ಮಾ ಕಮ್ಮಂ ಯಸ್ಮಿಂ ಸನ್ತಾನೇ ನಿಬ್ಬತ್ತಂ, ತತ್ಥೇವ ಸುಖದುಕ್ಖಾನಂ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ನ ಅಞ್ಞತ್ಥ, ತಸ್ಮಾ। **ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ಪನಾ**ತಿ ಏಕಚ್ಚಮತದಸ್ಸನಂ। ತತ್ಥ **"ಅನಿಟ್ಠಂ ನಾಮ ನತ್ಥೀ"**ತಿ ಯಸ್ಮಾ ಪಟಿಸೇಧದ್ವಯೇನ ಕುಸಲಕಮ್ಮಜಸ್ಸ ಇಟ್ಠಭಾವೋ ನಿಯತೋ, ತಸ್ಮಾ "ಕುಸಲಕಮ್ಮಜಮೇವ ಇಟ್ಠ"ನ್ತಿ ಏವಂ ಅನಿಯಮೇತ್ವಾ "ಕುಸಲಕಮ್ಮಜಂ ಇಟ್ಠಮೇವಾ"ತಿ ಏವಮೇತ್ಥ ನಿಯಮೋ ಗಹೇತಬ್ಬೋತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ಅಕುಸಲಕಮ್ಮಜಮ್ಪೀ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। ಕಿನ್ತಿ ಅಕುಸಲಕಮ್ಮಜಂ ಸೋಭನಂ, ಯಂ ಪರೇಸಂ ಇಟ್ಠಂ ನಾಮ ಸಿಯಾ? ಯದಿ ದುಗ್ಗತಿಯಂ ಕೇಸಞ್ಚಿ ತಿರಚ್ಛಾನಾನಂ ಸಣ್ಠಾನಾದಿಸಮ್ಪತ್ತಿ ಸುಗತಿಯಂ ಸತ್ತಾನಂ ಅಕುಸಲನಿಸ್ಸನ್ದೇನ ವಿರೂಪರೂಪತಾ ವಿಯ ಕುಸಲನಿಸ್ಸನ್ದೇನ, ಕಥಂ ತಸ್ಸಾ ಅಕುಸಲಕಮ್ಮಜತಾ। ಅಥ ಪನ ಯಂ ಕೇಸಞ್ಚಿ ಅಮನಾಪಮ್ಪಿ ಸಮಾನಂ ರೂಪಂ ಮನಾಪಂ ಹುತ್ವಾ ಉಪಟ್ಠಾತಿ, ತಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ, ಏವಮ್ಪಿ ಯಥಾ ಕೇಸಞ್ಚಿ ತಿರಚ್ಛಾನಾದೀನಂ ಕುಸಲಕಮ್ಮಜಂ ಮನುಸ್ಸಾದಿರೂಪಂ ಅಮನಾಪತೋ ಉಪಟ್ಠಹನ್ತಮ್ಪಿ ಕುಸಲವಿಪಾಕಸ್ಸೇವ ಆರಮ್ಮಣಭಾವತೋ ಅತ್ಥತೋ ಇಟ್ಠಮೇವ ನಾಮ ಹೋತಿ, ಏವಂ ಅಕುಸಲಕಮ್ಮಜಂ ಕೇಸಞ್ಚಿ ಮನಾಪಂ ಹುತ್ವಾ ಉಪಟ್ಠಹನ್ತಮ್ಪಿ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಸ್ಸೇವ ಆರಮ್ಮಣಭಾವತೋ ಅತ್ಥತೋ ಅನಿಟ್ಠಮೇವ ನಾಮ ಹೋತಿ, ಏವಞ್ಚೇತಂ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛಿತಬ್ಬಂ। ಅಞ್ಞಥಾ "ಅಟ್ಠಾನಮೇತಂ ಅನವಕಾಸೋ, ಯಂ ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತಸ್ಸ ಇಟ್ಠೋ ಕನ್ತೋ ಮನಾಪೋ ವಿಪಾಕೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜೇಯ್ಯಾ"ತಿಆದಿಅಟ್ಠಾನಪಾಳಿಯಾ (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೧೩೧) ವಿರೋಧೋ ಸಿಯಾ। ತೇನೇವಾಹ **"ಕುಸಲಕಮ್ಮಜಸ್ಸ ಪನಾ"**ತಿಆದಿ। **ಸಬ್ಬೇಸ**ನ್ತಿ ಅತ್ತನೋ, ಪರೇಸಞ್ಚ। **ಇಟ್ಠಸ್ಸ ಅಭಾವೋ ವತ್ತಬ್ಬೋ**ತಿ ಯಥಾ "ಕುಸಲಕಮ್ಮಜಂ ಅನಿಟ್ಠಂ ನಾಮ ನತ್ಥೀ"ತಿ ವುತ್ತಂ, ಏವಂ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ "ಅಕುಸಲಕಮ್ಮಜಂ ಇಟ್ಠಂ ನಾಮ ನತ್ಥೀ"ತಿ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ನ ವುತ್ತಂ, ತೇನ ಪನ ನಯದಸ್ಸನೇನ ಅಕುಸಲಕಮ್ಮಜಸ್ಸ ಅಭಾವೋ ವುತ್ತೋ ಏವ ಹೋತೀತಿ ಸೋ ಸಂವಣ್ಣನಾವಸೇನ ನಿದ್ಧಾರೇತ್ವಾ ವತ್ತಬ್ಬೋತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಏತೇನ ಕುಸಲಕಮ್ಮಜಮೇವ ಇಟ್ಠನ್ತಿ ಪುರಿಮಪದಾವಧಾರಣಸ್ಸ ಗಹೇತಬ್ಬತಂ ದಸ್ಸೇತಿ।

ಇದಾನಿ **"ಹತ್ಥಿಆದೀನಮ್ಪೀ"**ತಿಆದಿನಾ ತಮೇವತ್ಥಂ ವಿವರತಿ। **ಕುಸಲವಿಪಾಕಸ್ಸಾ**ತಿ ಏತ್ಥಾಪಿ ಕುಸಲವಿಪಾಕಸ್ಸೇವ ಆರಮ್ಮಣನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಮನುಸ್ಸಾನ**ನ್ತಿ ಚ ನಿದಸ್ಸನಮತ್ತಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಇತರೇಸಮ್ಪಿ ಚ ಅಕುಸಲಕಮ್ಮಜಂ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಸ್ಸೇವ, ಕುಸಲಕಮ್ಮಜಞ್ಚ ಕುಸಲವಿಪಾಕಸ್ಸೇವ ಆರಮ್ಮಣನ್ತಿ ದಸ್ಸಿತೋವಾಯಂ ನಯೋತಿ। ಕಸ್ಮಾ ಪನ ಇಟ್ಠಾನಿಟ್ಠಮಿಸ್ಸಿತೇ ವತ್ಥುಮ್ಹಿ ಮನಾಪತಾವ ಸಣ್ಠಾತೀತಿ ಆಹ **"ಇಟ್ಠಾರಮ್ಮಣೇನ...ಪೇ॰... ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತು"**ನ್ತಿ। **ಸುಟ್ಠು ವುತ್ತ**ನ್ತಿ "ಇಟ್ಠಾನಿಟ್ಠಂ ಏಕನ್ತತೋ ವಿಪಾಕೇನೇವ ಪರಿಚ್ಛಿಜ್ಜತೀ"ತಿ ವದನ್ತೇಹಿ ಇಟ್ಠಾನಿಟ್ಠಾರಮ್ಮಣವವತ್ಥಾನಂ ಸಮ್ಮದೇವ ವುತ್ತಂ। **ತಂ ಅನುಗನ್ತ್ವಾ**ತಿ ವಿಪಾಕವಸೇನ ಇಟ್ಠಾನಿಟ್ಠಾರಮ್ಮಣವವತ್ಥಾನಂ ಅನುಗನ್ತ್ವಾ। **ಸಬ್ಬತ್ಥಾ**ತಿ ಸುಗತಿದುಗ್ಗತೀಸು, ಸಬ್ಬೇಸು ವಾ ಆರಮ್ಮಣೇಸು।

"ಅನಿಟ್ಠಾ"ತಿ ವಚನೇನೇವ ತೇಸಂ ಇಟ್ಠತಾ ನಿವತ್ತಿತಾತಿ ಆಹ **"ಸದಿಸತಾ ಚ ರೂಪಾದಿಭಾವೋಯೇವಾ"**ತಿ। ಇಟ್ಠಾನೇವ ರೂಪಾದೀನಿ ಕಾಮಗುಣಾತಿ ಸುತ್ತೇ ವುತ್ತಾನೀತಿ ಮಿತ್ತಪಟಿಪಕ್ಖೋ ಅಮಿತ್ತೋ ವಿಯ ಇಟ್ಠಪಟಿಪಕ್ಖಾ ಅನಿಟ್ಠಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾತಿ ವುತ್ತಂ **"ಅನಿಟ್ಠಾತಿ...ಪೇ॰... ವೋಹಾರೋ ವಿಯಾ"**ತಿ। **ಸಬ್ಬಾನಿ ವಾ**ತಿ ಏತ್ಥ "ಪಿಯರೂಪಂ ಸಾತರೂಪ"ನ್ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೨.೪೦೦; ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೧೩೩; ವಿಭ॰ ೨೦೩) ವಚನತೋ ಕಥಂ ಅನಿಟ್ಠಾನಂ ರೂಪಾದೀನಂ ಕಾಮಗುಣಭಾವಾಪತ್ತೀತಿ ಚೇ? ತೇಸಮ್ಪಿ ವಿಪಲ್ಲಾಸವಸೇನ

ತಣ್ಹಾವತ್ಥುಭಾವತೋ ಪಿಯರೂಪಭಾವಸ್ಸ ಅಧಿಪ್ಪೇತತ್ತಾ। ಯದಿ ಏವಂ ಕಥಂ “ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾನಿ ರೂಪಾನಿ ಇಟ್ಠಾನೀ”ತಿಆದಿಸುತ್ತಪದಂ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೧೬೬; ೨.೧೫೫; ೩.೫೭; ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೩೦) ನೀಯತೀತಿ ಆಹ **“ಅತಿಸಯೇನಾ”**ತಿಆದಿ।

ಇನ್ದ್ರಿಯಬದ್ಧರೂಪವಸೇನ ಪಾಳಿಯಂ ಹೀನದುಕನಿದ್ದೇಸೋ ಪವತ್ತೋತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ **“ದ್ವೀಸುಪಿ ಹೀನಪಣೀತಪದೇಸೂ”**ತಿಆದಿಮಾಹ। **ಅವಯವಯೋಗೇ ಸಾಮಿವಚನಂ,** ನ ಕತ್ತರೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। “ತೇಸಂ ತೇಸಂ ಸತ್ತಾನ”ನ್ತಿ ಇನ್ದ್ರಿಯಬದ್ಧರೂಪೇ ನಿದ್ದಿಟ್ಠೇ ಕಸ್ಮಾ ಕಮ್ಮಜವಸೇನ ಅತ್ಥೋ ವುತ್ತೋ, ನ ಚತುಸನ್ತತಿವಸೇನಾತಿ ಆಹ **“ಸತ್ತಸನ್ತಾನ...ಪೇ॰... ವುತ್ತ”**ನ್ತಿ। ಪಧಾನತ್ತಾ ಹಿ ಕಮ್ಮಜವಸೇನ ಅತ್ಥಂ ವತ್ವಾ ಸೇಸೇಸು “ಏವಂ ಉತುಸಮುಟ್ಠಾನಾದೀಸುಪೀ”ತಿ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ಅತಿದೇಸೋ ಕತೋ । **“ತೇಹಿ ತೇಹೀತಿ ಏತಸ್ಮಿಂ ಅತ್ಥೇ”**ತಿ ಇಮಿನಾ “ತೇಸಂ ತೇಸ”ನ್ತಿ ಕತ್ತರಿ ಸಾಮಿವಚನಂ ಆಸಙ್ಕತಿ। ತಥಾ ಸತಿ ವಿಸಯೇ ವಾ ಸಾಮಿವಚನೇ ಲದ್ಧಗುಣಂ ದಸ್ಸೇತಿ **“ನ ಕಮ್ಮಜವಸೇನೇವಾ”**ತಿಆದಿನಾ, ಕಮ್ಮಜಗ್ಗಹಣಞ್ಚೇತ್ಥ ಉಪಲಕ್ಖಣಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

**ಮರಿಯಾದಾಭೂತ**ನ್ತಿ ಉತ್ತಮಮರಿಯಾದಾಭೂತಂ। ತೇನೇವಾಹ **“ಯಸ್ಸ ಯೇವ ಮನಾಪಾ, ತಸ್ಸ ತೇವ ಪರಮಾ”**ತಿ। **ತೇಸ**ನ್ತಿ ಕಾಮಗುಣಾನಂ। **ಸಭಾವತೋ**ತಿ ಲಕ್ಖಣತೋ।

**“ಏಕಸ್ಮಿಂಯೇವ ಅಸ್ಸಾದನಕುಜ್ಝನತೋ”**ತಿಆದಿನಾ “ಯಸ್ಮಾ ತೇಯೇವ ರೂಪಾದಯೋ ಏಕೋ ಅಸ್ಸಾದೇತೀ”ತಿಆದಿಕಂ ಸುತ್ತನ್ತವಿವರಣಂ ಇಟ್ಠಾನಿಟ್ಠಭಾವೇ ಹೇತುಭಾವೇನ ವುತ್ತನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। **ಇಟ್ಠಾನಿಟ್ಠಗ್ಗಹಣಂ ಹೋತೀ**ತಿ ನಿಬ್ಬಾನೇ ವಿಯ ಅನಿಟ್ಠಗ್ಗಹಣಂ ಸಞ್ಞಾವಿಪಲ್ಲಾಸೇನ ಅಞ್ಞೇಸುಪಿ ಆರಮ್ಮಣೇಸು ಇಟ್ಠಾನಿಟ್ಠಾಭಿನಿವೇಸೋ ಹೋತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

ವಿಭಾಗೋ ನಾಮ ಅಸಙ್ಕರೋ, ವಿತ್ಥಾರೋ ಚಾತಿ **“ವಿಭತ್ತ”**ನ್ತಿ ಪದಸ್ಸ **“ವವತ್ಥಿತಂ, ಪಕಾಸಿತ”**ನ್ತಿ ಚ ಅತ್ಥಮಾಹ। **ಅಞ್ಞೇಸ**ನ್ತಿ ಅತಿಅಡ್ಢದಲಿದ್ದಾನಂ। **ಇದಂ ಇಟ್ಠಂ, ಅನಿಟ್ಠಞ್ಚ ಹೋತೀ**ತಿ ಏತ್ಥ **ಚ**-ಸದ್ದೇನ ಅನಿಟ್ಠಂ, ಇಟ್ಠಞ್ಚ ಹೋತೀತಿ ಅಯಮ್ಪಿ ಅತ್ಥೋ ವುತ್ತೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। **ಅನಿಟ್ಠಂ ಇಟ್ಠ**ನ್ತಿ ಇಟ್ಠಸ್ಸ “ಅನಿಟ್ಠ”ನ್ತಿ, ಅನಿಟ್ಠಸ್ಸ “ಇಟ್ಠ”ನ್ತಿ ಗಹಣೇ ಯಥಾಸಙ್ಖ್ಯಂ ಯೋಜನಾ। **ಇನ್ದ್ರಿಯವಿಕಾರಾಪತ್ತಿಆದಿನಾ**ತಿ ಏತ್ಥ **ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಪುಬ್ಬಾಭಿಸಙ್ಖಾರಾದಿಂ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ। ಪುರೇತರಂ ಪವತ್ತಚಿತ್ತಾಭಿಸಙ್ಖಾರವಸೇನಾಪಿ ಹಿ ವಿನಾವ ಸಞ್ಞಾವಿಪಲ್ಲಾಸಂ ಇಟ್ಠಂ “ಅನಿಟ್ಠ”ನ್ತಿ, ಅನಿಟ್ಠಞ್ಚ “ಇಟ್ಠ”ನ್ತಿ ಗಯ್ಹತೀತಿ।

**ತೇನ ವಿಪಾಕೇನಾ**ತಿ ತೇನ ಕುಸಲಾಕುಸಲವಿಪಾಕೇನ। **ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಇಟ್ಠಾನಿಟ್ಠತ**ನ್ತಿ ಯತ್ಥ ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತಸ್ಸ ಬುದ್ಧರೂಪಾದಿಕಸ್ಸ ಗೂಥಾದಿಕಸ್ಸ ಚ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ಇಟ್ಠತಂ ಅನಿಟ್ಠತಞ್ಚ ನಿದಸ್ಸೇತಿ। **ವಿಜ್ಜಮಾನೇಪಿ ಸಞ್ಞಾವಿಪಲ್ಲಾಸೇ ಆರಮ್ಮಣೇನ ವಿಪಾಕನಿಯಮದಸ್ಸನ**ನ್ತಿ ಇಟ್ಠಾರಮ್ಮಣೇ ಕುಸಲವಿಪಾಕೋವ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಅನಿಟ್ಠಾರಮ್ಮಣೇ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕೋವಾತಿ ಏವಂ ಆರಮ್ಮಣೇನ ವಿಪಾಕನಿಯಮದಸ್ಸನಂ। **ಆರಮ್ಮಣನಿಯಮದಸ್ಸನತ್ಥ**ನ್ತಿ ಯಂ ಕುಸಲವಿಪಾಕಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಂ, ತಂ ಇಟ್ಠಂ ನಾಮ। ಯಂ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಂ, ತಂ ಅನಿಟ್ಠಂ ನಾಮಾತಿ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ। ಆರಮ್ಮಣೇನ ನಿಯಾಮಿತೋ ಹಿ ವಿಪಾಕೋ ಅತ್ತನೋ ಉಪಕಾರಕಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ನಿಯಾಮಕೋ ಹೋತೀತಿ।

ದ್ವಾರನ್ತರೇ ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಭೂತಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ದ್ವಾರನ್ತರೇ ಸುಖವಿಪಾಕುಪ್ಪಾದನತೋ, ದ್ವಾರನ್ತರೇ ಸುಖಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಭೂತಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ದ್ವಾರನ್ತರೇ ದುಕ್ಖವಿಪಾಕುಪ್ಪಾದನತೋ ವಿಪಾಕೇನ ಆರಮ್ಮಣನಿಯಮದಸ್ಸನೇನ ವಿಪಾಕವಸೇನ ಇಟ್ಠಾನಿಟ್ಠತಾ ದಸ್ಸಿತಾತಿ ಯೋಜನಾ।

೭. ದುಪ್ಪರಿಗ್ಗಹಟ್ಠೇನ ಕಾರಣಭೂತೇನ ಲಕ್ಖಣಸ್ಸ ಇನ್ದ್ರಿಯಾದಿಸಭಾವಸ್ಸ ದುಪ್ಪಟಿವಿಜ್ಝತಾ, ಏವಂ ಸುಪರಿಗ್ಗಹಟ್ಠೇನ ಲಕ್ಖಣಸುಪ್ಪಟಿವಿಜ್ಝತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। **“ದೂರೇ”ತಿ ಅವುತ್ತಸ್ಸಾ**ತಿ ಲಕ್ಖಣತೋ “ದೂರೇ”ತಿ ಅಕಥಿತಸ್ಸ। **ವುತ್ತಮ್ಪೀ**ತಿ ಲಕ್ಖಣತೋ “ದೂರೇ”ತಿ ವುತ್ತಮ್ಪಿ ಸುಖುಮರೂಪಂ।

“**ಭಿನ್ದಮಾನೋ**”ತಿ ಸಮ್ಭಿನ್ದಮಾನೋತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತೀತಿ ಆಹ “**ಮಿಸ್ಸಕಂ ಕರೋನ್ತೋ**”ತಿ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಭೇದನಂ ವಿಭಾಗಕರಣಮ್ಪಿ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಾ ದುತಿಯವಿಕಪ್ಪೇ “ಭಿನ್ದಮಾನೋ”ತಿ ಪದಸ್ಸ “**ವಿಸುಂ ಕರೋನ್ತೋ**”ತಿ ಅತ್ಥಮಾಹ। ತತಿಯವಿಕಪ್ಪೇ ಪನ **ಭಿನ್ದಮಾನೋತಿ** ವಿನಾಸೇನ್ತೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ತೇನಾಹ “**ಸನ್ತಿಕಭಾವಂ ಭಿನ್ದಿತ್ವಾ ದೂರಭಾವಂ, ದೂರಭಾವಞ್ಚ ಭಿನ್ದಿತ್ವಾ ಸನ್ತಿಕಭಾವಂ ಕರೋನ್ತೋ**”ತಿ। ನ ಹಿ ಸಕ್ಕಾ ಸನ್ತಿಕಸ್ಸ ತಬ್ಭಾವಂ ಅವಿನಾಸೇತ್ವಾ ದೂರಭಾವಂ ಕಾತುಂ, ತಥಾ ಇತರಸ್ಸಾಪಿ। ಸನ್ತಿಕಭಾವಕರಣೇನ ನ ಭಿನ್ದತಿ ನ ವಿನಾಸೇತಿ, ನ ಚ ಓಕಾಸದೂರತೋ ಲಕ್ಖಣತೋ ದೂರಂ ವಿಸುಂ ಕರಣೇನ ಭಿನ್ದತಿ ವಿಭಾಗಂ ಕರೋತಿ, ನಾಪಿ ಓಕಾಸದೂರೇನ ಲಕ್ಖಣತೋ ದೂರಂ ವೋಮಿಸ್ಸಕಕರಣೇನ ಭಿನ್ದತಿ ಸಮ್ಭಿನ್ದತೀತಿ ಯೋಜನಾ। “**ತಿಧಾ ಅತ್ಥೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ**”ತಿ ಸಙ್ಖೇಪೇನ ವುತ್ತಮತ್ಥಂ “**ನ ಹೀ**”ತಿಆದಿನಾ ವಿವರತಿ। ವಿಸುಂ ಕರೋತಿ, ವೋಮಿಸ್ಸಕಂ ಕರೋತೀತಿ ಕರೋತಿ-ಸದ್ದಂ ಆನೇತ್ವಾ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। “**ಏತ್ಥಾಪೀ**”ತಿಆದಿನಾ ಯಥಾ “ಓಕಾಸತೋ ದೂರಮೇವ ಭಿನ್ದತೀ”ತಿ ಏತ್ಥ ಓಕಾಸತೋ ದೂರಸ್ಸ ಓಕಾಸತೋ ಸನ್ತಿಕಭಾವಕರಣಂ ಅಧಿಪ್ಪೇತನ್ತಿ ವಿನಾಸನಂ ಭೇದನಂ, ಏವಂ “ನ ಲಕ್ಖಣತೋ ದೂರಂ ಭಿನ್ದತೀ”ತಿ ಏತ್ಥಾಪಿ ಲಕ್ಖಣತೋ ದೂರಸ್ಸ ಲಕ್ಖಣತೋ ಸನ್ತಿಕಭಾವಾಕರಣಂ ಅಭೇದನಂ ಅವಿನಾಸನನ್ತಿ ಇಮಮತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ವೋಮಿಸ್ಸಕಕರಣವಿಭಾಗಕರಣತ್ಥತಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ “**ಭಿನ್ದಮಾನೋತಿ ಏತ್ಥ ಚ ಅಞ್ಞಥಾ ಭೇದನಂ ವುತ್ತ**”ನ್ತಿ। ಪಚ್ಛಿಮನಯೇ ವಿನಾಸನತ್ಥಮೇವ ಸನ್ಧಾಯ “**ಭೇದನಂ ಇಧ ಚ ಅಞ್ಞಥಾ ವುತ್ತ**”ನ್ತಿ ಅವೋಚ।

ರೂಪಕ್ಖನ್ಧನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ೨. ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೮. **ಚಕ್ಖಾದಯೋ ಪಸಾದಾತಿ** ಓಳಾರಿಕತ್ತಭಾವಪರಿಯಾಪನ್ನಾ ಚಕ್ಖುಸೋತಘಾನಜಿವ್ಹಾಪಸಾದಾ, ಮನೋಮಯತ್ತಭಾವಪರಿಯಾಪನ್ನಾ ಚಕ್ಖುಸೋತಪ್ಪಸಾದಾ ಚ। **ಕಾಯವೋಹಾರಂ ಅರಹನ್ತೀತಿ** ಕಾಯನ್ತೋಗಧತ್ತಾ ಕಾಯೇಕದೇಸತ್ತಾ ಚ ಕಾಯೋತಿ ವತ್ತಬ್ಬತಂ ಅರಹನ್ತಿ। **ಕಾಯೋತಿ** ಹಿ ಅತ್ತಭಾವೋಪಿ ವುಚ್ಚತಿ “ಸಕ್ಕಾಯದಿಟ್ಠೀ”ತಿಆದೀಸು (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೧.೨೧; ೩.೧೫೫), ಕರಜಕಾಯೋಪಿ “ಸೋ ಇಮಮ್ಹಾ ಕಾಯಾ ಅಞ್ಞಂ ಕಾಯಂ ಅಭಿನಿಮ್ಮಿನಾತೀ”ತಿಆದೀಸು (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೩.೧೪)। **ತಬ್ಬತ್ಥುಕಾತಿ** ಚಕ್ಖಾದಿನಿಸ್ಸಿತಾ ಕಾಯಿಕಾತಿ ಪರಿಯಾಯೇನ ವುತ್ತಾ, ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯೇನ ಪನ ಚೇತಸಿಕಾವ। ಯಥಾಹ “ಯಂ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ತಜ್ಜಾಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಸಮ್ಫಸ್ಸಜಂ ಚೇತಸಿಕಂ ನೇವ ಸಾತಂ ನಾಸಾತಂ ಚೇತೋಸಮ್ಫಸ್ಸಜಂ ಅದುಕ್ಖಮಸುಖಂ ವೇದಯಿತ”ನ್ತಿಆದಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೧೫೨)। “**ನ ಹಿ ಚಕ್ಖಾದಯೋ ಕಾಯಪ್ಪಸಾದಾ ಹೋನ್ತೀ**”ತಿ ಇಮಿನಾ ಕಾಯಪಸಾದನಿಸ್ಸಿತಾ ವೇದನಾ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯೇನ ಕಾಯಿಕಾತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। **ಕಾಯಿಕಚೇತಸಿಕಾದಿಭಾವೇನಾತಿ ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಕುಸಲಾಕುಸಲಾಬ್ಯಾಕತಾದಿಭಾವಾ ಸಙ್ಗಯ್ಹನ್ತಿ। **ತೇನಾತಿ** ಸುಖಾದಿವೇದನೇಕದೇಸಸ್ಸ ಅದ್ಧಾಸಮಯವಸೇನ ಅತೀತಾದಿಭಾವಾಭಾವೇನ। ಕೇಚಿ ಪನೇತ್ಥ “ಹೇಟ್ಠಾ ದಸ್ಸಿತನಯತ್ತಾ ಪಾಕಟತ್ತಾ ಅದ್ಧಾವಸೇನ, ಏಕಮುಹುತ್ತಾದಿಪುಬ್ಬಣ್ಹಾದೀಸು ಉತುಆದಿನಾ ರೂಪಸ್ಸ ವಿಯ ವೇದನಾಯ ವಿಭಾಗೋ ನ ಗಯ್ಹತೀತಿ ಸಮಯವಸೇನ ಚ ಅತೀತಾದಿಭೇದೋ ನ ದಸ್ಸಿತೋ”ತಿ ವದನ್ತಿ। ಸನ್ತಾನವಸೇನ ಪವತ್ತಾನಮ್ಪಿ ವೇದನಾನಂ ಚಿತ್ತೇನ ಸಮೂಹತೋ ಗಹೇತಬ್ಬತಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ “**ವೇದನಾಸಮುದಾಯೋ**”ತಿ। **ತೇಹೀತಿ** ಅದ್ಧಾಸಮಯವಸೇನ ಅತೀತಾದಿಭಾವೇಹಿ। **ಏತ್ಥಾತಿ** ಏತಸ್ಮಿಂ ವಿಭಙ್ಗೇ। **ತೇತಿ** “ವೇದನೇಕದೇಸಾ”ತಿ ವುತ್ತಾ ಕಾಯಿಕಚೇತಸಿಕಾದಿಭಾವೇನ ಭಿನ್ನಾ ಸುಖಾದಿವೇದನಾವಿಸೇಸಾ। ಯದಿ ವೇದನೇಕದೇಸಾ ಏತ್ಥ ಗಹಿತಾ, ಖಣಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಾವ ತೇ ಗಹೇತಬ್ಬಾ, ನ ಸನ್ತತಿಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಾತಿ ಆಹ “**ಏಕಸನ್ತತಿಯಂ ಪನಾ**”ತಿಆದಿ। **ತೇಸೂತಿ** ಸುಖಾದಿಭೇದೇಸು। **ಭೇದೋತಿ** ವಿಸೇಸೋ। **ತಸ್ಸಾತಿ** ಸುಖಾದಿವಿಸೇಸಸ್ಸ। ಯಥಾ ಚೇತ್ಥ, ಏವಂ “**ತಂಸಹಿತತದುಪ್ಪಾದಕಾ**”ತಿ ಏತ್ಥಾಪಿ ತಂ-ಸದ್ದೇನ ಸುಖಾದಿವಿಸೇಸೋ ಪಚ್ಚಾಮಟ್ಠೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಸನ್ತತಿ ಪರಿಚ್ಛೇದಿಕಾ ಭವಿತುಂ ಅರಹತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। **ಸನ್ತತಿಖಣವಸೇನೇವ ಪರಿಚ್ಛೇದೋ ವುತ್ತೋ,** ನ ಅದ್ಧಾಸಮಯವಸೇನಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

“**ಪುಬ್ಬನ್ತಾಪರನ್ತಮಜ್ಝಗತಾ**”ತಿ ನಿಟ್ಠಿತಹೇತುಕಿಚ್ಚಾ ಅನಿಟ್ಠಿತಪಚ್ಚಯಕಿಚ್ಚಾತಿ ವುತ್ತಾ, ತಂ ಪನ ಅತಿಕ್ಕನ್ತಹೇತುಪಚ್ಚಯಕಿಚ್ಚನ್ತಿ ಏವಂ ವುತ್ತಸ್ಸ ನಯಸ್ಸ ಉಪಲಕ್ಖಣನ್ತಿ ಆಹ “**ಪುಬ್ಬನ್ತಾಪರನ್ತಮಜ್ಝಗತಾತಿ ಏತೇನ ಹೇತುಪಚ್ಚಯಕಿಚ್ಚವಸೇನ ವುತ್ತನಯಂ**

**ದಸ್ಸೇತೀ**"ತಿ। ಏತ್ಥ ಕುಸಲಾಕುಸಲಕಿರಿಯವೇದನಾನಂ ರೂಪಸ್ಸ ವಿಯ, ವಿಪಾಕಾನಂ ವಿಯ ಚ ಅಯಂ ನಾಮ ಜನಕಹೇತೂತಿ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯೇನ ನ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುಂ, ಪರಿಯಾಯೇನ ಪನ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯಭೂತೋ ಹೇತೂತಿ ವತ್ತಬ್ಬೋ।

೧೧. **ಸನ್ತಾಪನಕಿಚ್ಚ**ನ್ತಿ ಪರಿಡಹನಕಿಚ್ಚಂ। **ಜಾತಿಆದಿಸಙ್ಕರ**ನ್ತಿ ಜಾತಿಸಭಾವಪುಗ್ಗಲಲೋಕಿಯಲೋಕುತ್ತರತೋ ಸಙ್ಕರಂ ಸಮ್ಭೇದಂ ಅಕತ್ವಾ। **ಸಮಾನಜಾತಿಯ**ನ್ತಿ ಏಕಜಾತಿಯಂ। ಸುಖತೋ ತಜ್ಜಾತಿಯಾ ಅದುಕ್ಖಮಸುಖಾ ಪಣೀತಾತಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। **ಸಮಾನಭೇದೇ**ತಿ ಭೂಮನ್ತರಾದಿಸಮಾನವಿಭಾಗೇ। **ಉಪಬ್ರೂಹಿತಾನಂ ಧಾತೂನ**ನ್ತಿ ಉಳಾರರೂಪಸಮುಟ್ಠಾಪನೇನ ಪಣೀತಾನಂ ರೂಪಧಮ್ಮಾನಂ। **ವಿಬಾಧಿತಾನ**ನ್ತಿ ನಿಪ್ಪೀಳಿತಾನಂ ಮಿಲಾಪಿತಾನಂ। **ಉಭಯ**ನ್ತಿ ಸುಖಾದಿದ್ವಯಂ। ಏತ್ಥ ಚ ಖೋಭನಾ, ಆಲುಳನಾ ಚ ಕಾಯಿಕಸುಖಸ್ಸ ವಸೇನ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಅಭಿಸನ್ದನಾ ಝಾನಸುಖಸ್ಸ। ಮದಯನಾ ಕಾಮಸುಖಸ್ಸ। ತಥಾ ಛಾದನಾ। ಆಸಿಞ್ಚನಾ ಸಬ್ಬಸ್ಸ। ಛಾದನಾ ಆಸಿಞ್ಚನಾ ವಾ ಸಬ್ಬಸ್ಸ ವಸೇನ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

**ಸಭಾವಾದಿಭೇದೇನ ಚಾ**ತಿ ಸಭಾವಪುಗ್ಗಲಲೋಕಿಯಾದಿಭೇದೇನ ಚ। ಏಕನ್ತಪಣೀತೇ ಲೋಕುತ್ತರೇ ಹೀನಪಣೀತಾನಂ ಪಟಿಪದಾನಂ ವಸೇನ ಹೀನಪಣೀತತಾ। ಏಕನ್ತಹೀನೇ ಅಕುಸಲೇ ಛನ್ದಾದಿವಸೇನ ಹೀನಪಣೀತತಾ, ಓಳಾರಿಕಸುಖುಮತಾ ಚ। ತಥಾ ಹಿ ವುತ್ತಂ **ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ** "ಯಾ ಓಳಾರಿಕಾ, ಸಾ ಹೀನಾ। ಯಾ ಸುಖುಮಾ, ಸಾ ಪಣೀತಾ"ತಿ (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧೧)। ಅಕುಸಲಾದೀಸು ದೋಸಸಹಗತಾದಿಅನ್ತರಭೇದವಸೇನ ಉಪಾದಾಯುಪಾದಾಯ ಓಳಾರಿಕಸುಖುಮತಾ ತಂತಂವಾಪನವಸೇನ ವುಚ್ಚತಿ, ನ ಕುಸಲಾಕುಸಲಾದಿವಸೇನಾತಿ ಆಹ "**ತಂತಂವಾಪನವಸೇನ ಕಥನೇಪಿ ಪರಿವತ್ತನಂ ನತ್ಥೀ**"ತಿ। **ದೋಸುಸ್ಸನ್ನತಾಯಾ**ತಿ ಕಿಲೇಸಾಧಿಕತಾಯ। **ತಥಾ**ತಿ ದೋಸುಸ್ಸನ್ನತಾಯ। ಕಥಂ ಪನ ಕುಸಲೇಸು ದೋಸುಸ್ಸನ್ನತಾ? ಉಪನಿಸ್ಸಯವಸೇನ, ಕಿಲೇಸಾಧಿಕೇಹಿ ಸನ್ತಾನೇ ಪವತ್ತಮಾನಾ ಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ ಕಿಲೇಸೇಹಿ ಸಮ್ಬಾಧಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ತಿಣಾದೀಹಿ ಸಮ್ಬಾಧಪ್ಪತ್ತಾನಿ ವಿಯ ಸಸ್ಸಾನಿ ವಿಪುಲಫಲಉಳಾರಫಲಾ ನ ಹೋನ್ತೀತಿ। **ತಥಾ**ತಿ ಮನ್ದದೋಸತಾಯ। ಕುಸಲಾನಂ ಮನ್ದದೋಸತಾಪಿ ವುತ್ತನಯಾನುಸಾರೇನ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। **ಓಳಾರಿಕಸುಖುಮನಿಕನ್ತೀ**ತಿ ಏತ್ಥ ಅನ್ತೋಗಧವಿಸೇಸಂ ನಿಕನ್ತಿಯಾ ಓಳಾರಿಕಸುಖುಮತಾಸಾಮಞ್ಞಂ ವುತ್ತಂ। ಯಥಾ ಹೇತ್ಥ ಓಳಾರಿಕಸಾಮಞ್ಞೇನ ಓಳಾರಿಕೋಳಾರಿಕತರೋಳಾರಿಕತಮಾ ನಿಕನ್ತಿಯೋ ಗಯ್ಹನ್ತಿ, ತಥಾ ಸುಖುಮಸುಖುಮತರಸುಖುಮತಮಾ ಸುಖುಮತಾಸಾಮಞ್ಞೇನ ಗಯ್ಹನ್ತೀತಿ। ಸುಖುಮತಮನಿಕನ್ತಿವತ್ಥುನ್ತಿ ಚೇತ್ಥ ಯಾವ ಭವಗ್ಗಂ ವಿಪಸ್ಸನಾಞಾಣಞ್ಚ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

೧೩. **ಯದಿ ಸಿಯಾ**ತಿ ಯದಿ ಅಸಮ್ಪಯೋಗೋ ವಿಸಂಸಟ್ಠೋ ಸಿಯಾ।

**ಸನ್ತಿಕತೋ ಅಕುಸಲತೋ**ತಿ ಅಕುಸಲಭಾವೇನ ಸನ್ತಿಕತೋ ಲೋಭಸಹಗತಾದಿಅಕುಸಲವೇದಯಿತತೋ। **ಅಕುಸಲಾ**ತಿ ದೋಸಸಹಗತಾದಿಅಕುಸಲವೇದನಾ **ದೂರೇತಿ ಯಥಾ ಉದ್ಧರೀಯತಿ। ತತೋ ದೂರತೋ ಕುಸಲತೋ**ತಿ ತತೋ ಅಕುಸಲತೋ ದೂರತೋ ಕಾಮಾವಚರಾದಿಕುಸಲವೇದಯಿತತೋ **ಕುಸಲಾ** ಕಾಮಾವಚರಾದಿಕುಸಲವೇದನಾ। "**ನ ಸಕ್ಕಾ**"ತಿ ವುತ್ತಂ ಉದ್ಧರಿತುಂ ಅಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯತಂ "**ತಥಾ ಹಿ ಸತೀ**"ತಿಆದಿನಾ ವಿವರತಿ। **ತಸ್ಮಾ**ತಿ ಯಸ್ಮಾ ದೂರತೋ ಸನ್ತಿಕುದ್ಧರಣಂ ವುತ್ತನಯೇನ ಸನ್ತಿಕತೋ ಸನ್ತಿಕುದ್ಧರಣಮೇವ ಹೋತಿ, ತಥಾ ಸತಿ ಅತ್ಥವಿಸೇಸೋ ನ ಹೋತಿ, ಉಪಾದಾಯುಪಾದಾಯ ದೂರಸನ್ತಿಕತಾ ಇಧ ವುಚ್ಚತಿ। ತಸ್ಮಾ ಸನ್ತಿಕತೋ ಸನ್ತಿಕುದ್ಧರಣಞ್ಚ ನ ಸಕ್ಕಾ ಕಾತುಂ ಅತ್ಥವಿಸೇಸಾಭಾವತೋ, ಅನಧಿಪ್ಪೇತತ್ತಾ ಚಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

ನನು ಚ ಅತಿಸಯವಚನಿಚ್ಛಾವಸೇನ ಅತ್ಥೇವ ಅತ್ಥವಿಸೇಸೋತಿ ಚೋದನಂ ಮನಸಿ ಕತ್ವಾ ಆಹ "**ದೂರದೂರತರತಾಯ ವಿಯ ಸನ್ತಿಕಸನ್ತಿಕತರತಾಯ ಚ ಅನಧಿಪ್ಪೇತತ್ತಾ**"ತಿ। **ಯಾ**ತಿ ಅಕುಸಲವೇದನಾ। **ತತೋ**ತಿ ಕುಸಲವೇದಯಿತತೋ। **ಇಧ ವುತ್ತಸ್ಸ ದೂರಸ್ಸಾ**ತಿ ಇಮಸ್ಮಿಂ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧವಿಭಙ್ಗೇ "ಅಕುಸಲಾ ವೇದನಾ ಕುಸಲಾಬ್ಯಾಕತಾಹಿ ವೇದನಾಹಿ ದೂರೇ"ತಿಆದಿನಾ (ವಿಭ॰ ೧೩) ವುತ್ತಸ್ಸ ದೂರಸ್ಸ। **ದೂರತೋ ಅಚ್ಚನ್ತವಿಸಭಾಗತ್ತಾ**ತಿ ಯತೋ ಯಂ "ದೂರೇ"ತಿ ವುತ್ತಂ, ತತೋ ಅಚ್ಚನ್ತವಿಸದಿಸತ್ತಾ ತಸ್ಸ ವಸೇನ **ದೂರೇ ಸನ್ತಿಕಂ ನತ್ಥೀತಿ ನ ಸಕ್ಕಾ ದೂರತೋ ಸನ್ತಿಕಂ ಉದ್ಧರಿತುಂ**। ಅಯಞ್ಹೇತ್ಥ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ - ಹೇಟ್ಠಾ ಯಾ ವೇದನಾ ಯಾಯ

ವೇದನಾಯ ದೂರೇತಿ ವುತ್ತಾ, ಸಾ ಏವ ತಸ್ಸಾ ಕೇನಚಿಪಿ ಪರಿಯಾಯೇನ ಸನ್ತಿಕೇತಿ ನ ಉದ್ಧರಿತಬ್ಬಾತಿ। **ಸನ್ತಿಕೇತಿ** ವುತ್ತವೇದನಂಯೇವ ಸನ್ಧಾಯ ವದತಿ। **ಭಿನ್ನೇತಿ** ಲೋಭಸಹಗತಾದಿವಸೇನ ವಿಭತ್ತೇ। **ತತ್ಥೇವಾತಿ** "ಸನ್ತಿಕೇ"ತಿ ವುತ್ತಅತ್ಥೇ ಏವ। ಇದಂ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ - "ಅಕುಸಲಾ ವೇದನಾ ಅಕುಸಲಾಯ ವೇದನಾಯ ಸನ್ತಿಕೇ"ತಿ ಏವಂ ವುತ್ತಅಕುಸಲಾಯ ವೇದನಾಯಮೇವ ಲೋಭಸಹಗತಾದಿವಸೇನ ವಿಭತ್ತಾಯ ದೂರಭಾವೋಪಿ ಲಬ್ಭತಿ। ಏವಂ ಸೇಸೇಸುಪೀತಿ।

ಯದಿ ಸನ್ತಿಕತೋ ದೂರಂ ಲಬ್ಭತಿ, ಯದಗ್ಗೇನ ದೂರಂ ಲಬ್ಭತಿ, ತದಗ್ಗೇನ ದೂರತೋ ಸನ್ತಿಕಂ ಉದ್ಧರಿಯೇಯ್ಯಾತಿ ಚೋದನಂ ಮನಸಿ ಕತ್ವಾ ಆಹ **"ಉಪಾದಾಯುಪಾದಾಯ ದೂರತೋ ಚ ಸನ್ತಿಕಂ ನ ಸಕ್ಕಾ ಉದ್ಧರಿತು"**ನ್ತಿಆದಿ। ತಸ್ಸತ್ಥೋ - ಯಂ ಸನ್ತಿಕತೋ ದೂರಂ ಲಬ್ಭತಿ, ಯದಿಪಿ ತಂ ವಿಸಭಾಗಟ್ಠೇನ ಲಬ್ಭತಿ, ತಥಾಪಿ ಯಂ ತತ್ಥ ಸನ್ತಿಕಂ ಲಬ್ಭತಿ, ತಂ ಸಭಾಗಟ್ಠೇನೇವ ಲಬ್ಭತೀತಿ ಸನ್ತಿಕತೋವ ಸನ್ತಿಕಂ ಉದ್ಧಟಂ ಸಿಯಾತಿ। **ತಸ್ಮಾತಿ** ಯಸ್ಮಾ ವಿಸಭಾಗಟ್ಠೇನ ದೂರತಾ, ಸಭಾಗಟ್ಠೇನ ಚ ಸನ್ತಿಕತಾ ಇಚ್ಛಿತಾ, ತಸ್ಮಾ। **ಲೋಭಸಹಗತಾಯ ದೋಸಸಹಗತಾ** ವಿಸಭಾಗತಾಯ ದೂರೇ ಸಮಾನಾ ಕಥಂ ಸನ್ತಿಕೇ ಭವೇಯ್ಯಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ನನು ತಾಸಂ ಅಕುಸಲಸಭಾಗತಾ ಲಬ್ಭತೇವಾತಿ ತತ್ಥ ಉತ್ತರಮಾಹ **"ವಿಸಭಾಗತಾ"**ತಿಆದಿ। ತತ್ಥ **ಭೇದಂ ಅಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ನ ಪವತ್ತತೀತಿ** ಭೇದಂ ವಿಸೇಸಂ ಅಸದಿಸತಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಏವ ಪವತ್ತತಿ ವಿಸಭಾಗತಾ। **ದೂರತಾಯಾತಿ** ಇಧಾಧಿಪ್ಪೇತಾಯ ದೂರತಾಯ ಸಭಾಗಸ್ಸ ಅಬ್ಯಾಪಕತ್ತಾ ದೂರತೋ ಸನ್ತಿಕುದ್ಧರಣಂ ನ ಸಕ್ಕಾ ಕಾತುಂ। ಸತಿ ಹಿ ಸಭಾಗಬ್ಯಾಪಕತ್ತೇ ಸಿಯಾ ಸನ್ತಿಕತಾತಿ ದೂರತೋ ಸನ್ತಿಕುದ್ಧರಣಂ ಸಕ್ಕಾ ಕಾತುನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। **"ನ ಹೀ"**ತಿಆದಿನಾ ತಮೇವತ್ಥಂ ಪಾಕಟಂ ಕರೋತಿ। **ಸಭಾಗತಾತಿ** ಸಾಮಞ್ಞಂ। **ಭೇದನ್ತಿ** ವಿಸೇಸಂ। **ಅನ್ತೋಗಧಂ ಕತ್ವಾವಾತಿ** ಅಭಿಬ್ಯಾಪೇತ್ವಾವ। **ವಿಸಭಾಗಬ್ಯಾಪಕತ್ತಾ ಸನ್ತಿಕತಾಯಾತಿ** ಇಧಾಧಿಪ್ಪೇತವಿಸಭಾಗಂ ಬ್ಯಾಪೇತ್ವಾ ಪವತ್ತನತೋ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತಸನ್ತಿಕತಾಯ ಸನ್ತಿಕತೋ ದೂರುದ್ಧರಣಂ ಸಕ್ಕಾ ಕಾತುಂ। ತಮೇವತ್ಥಂ **"ಅಕುಸಲತಾ ಹೀ"**ತಿಆದಿನಾ ಪಾಕಟಂ ಕರೋತಿ।

ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ೩. ಸಞ್ಞಾಕ್ಖನ್ಧನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೧೭. **ತಸ್ಸಾಪೀತಿ** ಸಞ್ಞಾಯಪಿ। **ತಬ್ಬತ್ಥುಕತ್ತಾತಿ** ಚಕ್ಖುವತ್ಥುಕತ್ತಾ। **ಪಟಿಘವಿಞ್ಞೇಯ್ಯೋತಿ** ಯಥಾವುತ್ತಪಟಿಘತೋ ವಿಜಾನಿತಬ್ಬೋ ಪಟಿಘವಸೇನ ಗಹೇತಬ್ಬೋ। **ಉತ್ತರಪದಲೋಪಂ ಕತ್ವಾತಿ** ಪುರಿಮಪದೇ ಉತ್ತರಪದಲೋಪಂ ಕತ್ವಾ।

**ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಭಾವೇ,** ನ ಉಪ್ಪತ್ತಿಯನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। **ವಚನನ್ತಿ** ಸದ್ದೋ, ನಾಮನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। **ವಚನಾಧೀನಾತಿ** ಗಹೇತಬ್ಬತಂ ಪತಿ ಸದ್ದಾಧೀನಾ, ನಾಮಾಯತ್ತಗಹಣಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಯದೇತ್ಥ ವತ್ತಬ್ಬಂ, ತಂ **ನಾಮರೂಪದುಕೇ** (ಧ॰ ಸ॰ ಮೂಲಟೀ॰ ೧೦೧-೧೦೮) ವುತ್ತಮೇವ। ಅಧಿವಚನಂ ಪಞ್ಞತ್ತಿಪಕಾಸಕಂ ಞಾಪಕಂ ಏತೇಸಂ ಅತ್ಥೀತಿ **ಅಧಿವಚನಾ** ಯಥಾ ಅರಿಸಸೋತಿ। **ತತೋಜೋತಿ** ಅಧಿವಚನಸಙ್ಖಾತತೋ ಅರೂಪಕ್ಖನ್ಧತೋ ಜಾತೋ। ಅರೂಪಕ್ಖನ್ಧಪರಿಯಾಪನ್ನತ್ತಾ ಫಸ್ಸೇಪಿ ಯಥಾವುತ್ತೋ ಅತ್ಥೋ ಸಮ್ಭವತೀತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಸಮ್ಫಸ್ಸೋಯೇವ ವಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। ನ ಕೇವಲಂ ಮನೋದ್ವಾರಿಕಫಸ್ಸೇ ಏವ, ಅಥ ಖೋ ಪಞ್ಚದ್ವಾರಿಕಫಸ್ಸೇಪಿ "ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಭಾವೇ ವಚನಂ ಅಧಿಕಿಚ್ಚ ಪವತ್ತಾ ಅಧಿವಚನಾ"ತಿಆದಿವುತ್ತಪ್ಪಕಾರೋ ಅತ್ಥೋ ಸಮ್ಭವತಿ। **ಇತೀತಿ** ತಸ್ಮಾ। **ತೇನ ಪರಿಯಾಯೇನಾತಿ** ಮನೋಸಮ್ಫಸ್ಸಜಪರಿಯಾಯೇನ। **ತತೋಜಾಪೀತಿ** ಪಞ್ಚದ್ವಾರಿಕಫಸ್ಸಜಾತಾಪಿ। **ಅಞ್ಞಪ್ಪಕಾರಾಸಮ್ಭವತೋತಿ** ಪಟಿಘಸಮ್ಫಸ್ಸಜಪರಿಯಾಯಸ್ಸ ಅಸಮ್ಭವತೋ। **ಆವೇಣಿಕಂ** ಪಟಿಘಸಮ್ಫಸ್ಸಜತಾ। **ಪಕಾರನ್ತರಂ** ಅಧಿವಚನಸಮ್ಫಸ್ಸಜತಾ।

**ಯದಿ ಏವನ್ತಿ** ಯದಿ ಪಞ್ಚದ್ವಾರಿಕಫಸ್ಸೇಹಿ ಉಪ್ಪನ್ನಸಞ್ಞಾ ಪರಿಯಾಯತೋ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯತೋ ಚ "ಅಧಿವಚನಸಮ್ಫಸ್ಸಜಾ"ತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ, ಏವಂ ಚತ್ತಾರೋಪಿ ಅರೂಪಿನೋ ಖನ್ಧಾ ಏವಂ ವತ್ತುಂ ಯುತ್ತಾ। ಏವಂ ಸನ್ತೇ ಸಞ್ಞಾವ ಕಸ್ಮಾ "ಅಧಿವಚನಸಮ್ಫಸ್ಸಜಾ"ತಿ ವುತ್ತಾತಿ ಆಹ **"ತಿಣ್ಣಂ ಖನ್ಧಾನ"**ನ್ತಿಆದಿ। ತತ್ಥ **ತಿಣ್ಣಂ ಖನ್ಧಾನನ್ತಿ** ವೇದನಾಸಙ್ಖಾರವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧಾನಂ। **ಅತ್ಥವಸೇನಾತಿ** "ವಚನಂ ಅಧಿಕಿಚ್ಚ ಪವತ್ತಾ ಅಧಿವಚನಾ"ತಿಆದಿನಾ ವುತ್ತಅತ್ಥವಸೇನ ಅನ್ವತ್ಥತಾವಸೇನ। **ಅತ್ತನೋ ಪತ್ತಮ್ಪಿ**

**ನಾಮ**ನ್ತಿ "ಅಧಿವಚನಸಮ್ಫಸ್ಸಜಾ"ತಿ ಏವಂ ಅತ್ತನೋ ಅನುಪ್ಪತ್ತಮ್ಪಿ ನಾಮಂ। **ಧಮ್ಮಾಭಿಲಾಪೋ**ತಿ ಸಭಾವನಿರುತ್ತಿ। ಪುಬ್ಬೇ ಚತುನ್ನಂ ಅರೂಪಕ್ಖನ್ಧಾನಂ ಸಾಧಾರಣೋಪಿ ಅಧಿವಚನಸಮ್ಫಸ್ಸಜವೋಹಾರೋ ರುಳ್ಹಿವಸೇನ ಸಞ್ಞಾಯ ಏವ ಪವತ್ತೋತಿ ವತ್ವಾ ಇದಾನಿ ಸೋ ತದಞ್ಞಾರೂಪಕ್ಖನ್ಧಸಾಧಾರಣೋ ಸಞ್ಞಾಯ ನಿವೇಸಿತೋತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಅಥ ವಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। **ರಜ್ಜಿತ್ವಾ ಓಲೋಕನಾದೀಸೂ**ತಿ ಏತ್ಥ **ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಕುಜ್ಝಿತ್ವಾ ಓಲೋಕನಾದಿ ವಿಯ ರಜ್ಜಿತ್ವಾ ಸವನಾದಿಪಿ ಸಙ್ಗಯ್ಹತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ, ತಥಾಸೋತಾವಧಾನಾದಿನೋಪಿ ರತ್ತತಾದಿವಿಜಾನನನಿಮಿತ್ತತಾಸಮ್ಭವತೋ। ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಜಾಸಞ್ಞಾಯ ಪನ ಪಾಕಟಭಾವಂ ನಿದಸ್ಸನವಸೇನ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಓಲೋಕನಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣವಿಸಯಸಮಾಗಮೇ"**ತಿಆದಿಮಾಹ।

ಓಲೋಕನಸ್ಸ ಅಪಾಕಟಭಾವೇ ರತ್ತತಾದಿವಿಜಾನನಂ ನ ಹೋತಿ, ಪಾಕಟಭಾವೇ ಚ ಹೋತೀತಿ ಆಹ **"ಪಸಾದವತ್ಥುಕಾ ಏವಾ"**ತಿ। **"ಅಞ್ಞಂ ಚಿನ್ತೇನ್ತ"**ನ್ತಿ ಯಂ ಪುಬ್ಬೇ ತೇನ ಕಥಿತಂ, ಕಾಯೇನ ವಾ ಪಕಾಸಿತಂ, ತತೋ ಅಞ್ಞಂ ಕಿಞ್ಚಿ ಅತ್ಥಂ ಚಿನ್ತೇನ್ತಂ। ತೇನೇವಾಹ **"ಞಾತ"**ನ್ತಿ।

ಸಞ್ಞಾಕ್ಖನ್ಧನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**೪. ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ**

೧೦. **"ಹೇಟ್ಠಿಮಕೋಟಿಯಾತಿ ಏತ್ಥಾ"**ತಿ ಇದಂ ಪಠಮಂ "ಹೇಟ್ಠಿಮಕೋಟಿಯಾ"ತಿ ವಚನಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ। ತಸ್ಸ ಹಿ ಭುಮ್ಮವಸೇನ ಅತ್ಥೋ ಗಹೇತಬ್ಬೋ। ತೇನಾಹ **"ತತ್ಥ ಹಿ ಪಧಾನಂ ದಸ್ಸಿತ"**ನ್ತಿ। ಹೇಟ್ಠಿಮಕೋಟಿಯಾವ ಪಧಾನಂ ದಸ್ಸಿತನ್ತಿ ಇಮಮತ್ಥಂ ಗಹೇತ್ವಾ **"ಯದಿ ಏವ"**ನ್ತಿಆದಿನಾ ಚೋದೇತಿ। ಇತರೋ "ಹೇಟ್ಠಿಮಕೋಟಿಯಾ ಪಧಾನಮೇವ ದಸ್ಸಿತ"ನ್ತಿ ಏವಮೇತ್ಥ ನಿಯಮೋ ಗಹೇತಬ್ಬೋತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ಉಪರಿಮಕೋಟಿಗತಭಾವೇನಾ"**ತಿಆದಿನಾ ತಂ ಪರಿಹರತಿ। ಪಧಾನಸ್ಸೇವ ದಸ್ಸನಂ। ಪಧಾನೇ ಹಿ ದಸ್ಸಿತೇ ಅಪ್ಪಧಾನಮ್ಪಿ ಅತ್ಥತೋ ದಸ್ಸಿತಮೇವ ಹೋತೀತಿ। ತೇನಾಹ **ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ** "ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಸಙ್ಖಾರಾ ಪನ ತಾಯ ಗಹಿತಾಯ ಗಹಿತಾವ ಹೋನ್ತೀ"ತಿ। ಯಂ ಹೇಟ್ಠಿಮಕೋಟಿಯಂ ಲಬ್ಭತಿ, ತಂ ಉಪರಿಮಕೋಟಿಯಮ್ಪಿ ಲಬ್ಭತಿ ಏವಾತಿ ಆಹ **"ಹೇಟ್ಠಿಮಕೋಟಿ ಹಿ ಸಬ್ಬಬ್ಯಾಪಿಕಾ"**ತಿ। ದುತಿಯೇ ಕರಣನಿದ್ದೇಸತಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಆಗತಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ"**ತಿ ಆಹ। ಆಗಮನಕಿರಿಯಾ ಹಿ ಹೇಟ್ಠಿಮಕೋಟಿಯಾ ಕರಣಭಾವೇನ ತತ್ಥ ವುತ್ತಾತಿ। ಯಥಾ ಚ ಆಗಮನಕಿರಿಯಾಯ, ಏವಂ ವಚನಕಿರಿಯಾಯಪಿ ಹೇಟ್ಠಿಮಕೋಟಿಯಾ ಕರಣಭಾವೋ ಸಮ್ಭವತೀತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಪುರಿಮೇಪಿ ವಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। **"ಏಕೂನಪಞ್ಞಾಸಪ್ಪಭೇದೇ"**ತಿ ಇದಂ ಲೋಕಿಯಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೇ ಪಾಳಿಆಗತಾನಂ ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧಧಮ್ಮಾನಂ ಉಪರಿಮಕೋಟಿಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ। ಯೇವಾಪನಕಧಮ್ಮೇಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ಉಪರಿಮಕೋಟಿಯಾ ಗಯ್ಹಮಾನಾಯ "ತೇಪಞ್ಞಾಸಾ"ತಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ, ಲೋಕುತ್ತರಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದವಸೇನ ಪನ "ಸತ್ತಪಞ್ಞಾಸಾ"ತಿ।

ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**ಪಕಿಣ್ಣಕಕಥಾವಣ್ಣನಾ**

ಸಮುಗ್ಗಮ-ಪದಸ್ಸ ತತ್ವತೋ ಪರಿಯಾಯತೋ ಚ ಅತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇತಿ **"ಸಞ್ಜಾತಿಯಂ ಆದಿಉಪ್ಪತ್ತಿಯ"**ನ್ತಿ। ಭೇದತೋ ಪನ ಸಮಾಯೋಗೇ ಉಗ್ಗಮನನ್ತಿ। ತತ್ಥ ಕೇನ ಸಮಾಯೋಗೇ, ಕುತೋ, ಕಥಞ್ಚ ಉಗ್ಗಮನನ್ತಿ ವಿಚಾರಣಾಯಂ ಆಹ **"ತಂತಂಪಚ್ಚಯಸಮಾಯೋಗೇ"**ತಿಆದಿ। **ತತ್ಥೇವಾ**ತಿ ಪಞ್ಚವೋಕಾರಭವೇ ಏವ। ತತ್ಥ ಹಿ ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಾ ಪರಿಪುಣ್ಣಾ ಸಮುಗ್ಗಚ್ಛನ್ತಿ। **ಯಥಾಧಿಗತಾನಂ** ಅಧಿಗತಪ್ಪಕಾರಾನಂ, ಪಟಿಸನ್ಧಿಕಾನನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಓಪಪಾತಿಕಸಮುಗ್ಗಮೇನೇವ ಚೇತ್ಥ ಸಂಸೇದಜಸಮುಗ್ಗಮೋಪಿ ಗಹಿತೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಪರಿಯಾಪನ್ನಾನಂ ತದಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನಾರಹಾನಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜನತೋ। ತತ್ಥ ಸಂಸೇದಜಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ವಡ್ಢನ್ತಿ, ಇತರೇ ನ ವಡ್ಢನ್ತೀತಿ ಇದಮೇತೇಸಂ ನಾನಾಕರಣಂ। ಸುಖುಮಜಾತಿಯಲೋಮಾ ಏವ ಕಿರ ಕೇಚಿ ಏಳಕಾ ಹಿಮವನ್ತೇ

ವಿಜ್ಜನ್ತಿ, ತೇಸಂ ಲೋಮಂ ಸನ್ಧಾಯ “**ಜಾತಿಮನ್ತಏಳಕಲೋಮ**”ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ ಅತಿಸುಖುಮತ್ತಾ ತೇಸಂ ಲೋಮಾನಂ। ಕೇಚಿ ಪನ “ಅಜಪಾಕತಿಕೇಳಕಾದೀಹಿ ಸಙ್ಕರರಹಿತಾನಂ ತೇಸಂ ಏಳಕವಿಸೇಸಾನಂ ನಿಬ್ಬತ್ತೇಳಕಸ್ಸ ಲೋಮಂ **ಜಾತಿಉಣ್ಣಾ,** ತಮ್ಪಿ ತಙ್ಖಣನಿಬ್ಬತ್ತಸ್ಸಾ”ತಿ ವದನ್ತಿ। ಗಬ್ಭಂ ಫಾಲೇತ್ವಾ ಗಹಿತಸ್ಸಾತಿ ಅಪರೇ। **ಏವಂಸಣ್ಠಾನ**ನ್ತಿ ಜಾತಿಉಣ್ಣಂಸುನೋ ಪಗ್ಘರಿತ್ವಾ ಅಗ್ಗೇ ಠಿತತೇಲಬಿನ್ದುಸಣ್ಠಾನಂ। **ವಣ್ಣಪ್ಪಟಿಭಾಗೋ**ತಿ ರೂಪಪಟಿಚ್ಛನ್ನೋ ಸಣ್ಠಾನಪಟಿಚ್ಛನ್ನೋ ಚ।

**ಸನ್ತತಿಮೂಲಾನೀ**ತಿ ತಸ್ಮಿಂ ಭವೇ ರೂಪಸನ್ತತಿಯಾ ಮೂಲಭೂತಾನಿ। **ಅನೇಕಿನ್ದ್ರಿಯಸಮಾಹಾರಭಾವತೋ**ತಿ ಯಥಾರಹಂ ಚಕ್ಖಾದಿಅನೇಕಿನ್ದ್ರಿಯಸಙ್ಘಾತಭಾವತೋ। **ಪಧಾನಙ್ಗ**ನ್ತಿ ಉತ್ತಮಙ್ಗಂ ಸಿರೋ।

**ನ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಖನ್ಧಸ್ಸ ಪರಿಪುಣ್ಣತಂ,** ತಂತಂಖನ್ಧೇಕದೇಸಸ್ಸೇವ ವುತ್ತತ್ತಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। **ಕಾಮಾವಚರಾನ**ನ್ತಿ ಕಾಮಾವಚರಸತ್ತಾನಂ। **ಪರಿಹೀನಾಯತನಸ್ಸಾ**ತಿ ಪರಿಹೀನಸ್ಸ ಚಕ್ಖಾದಿಆಯತನಸ್ಸ ವಸೇನ। ತತ್ಥ ದುಗ್ಗತಿಯಂ ಅನ್ಧಸ್ಸ ಚಕ್ಖುದಸಕವಸೇನ, ಬಧಿರಸ್ಸ ಸೋತದಸಕವಸೇನ, ಅನ್ಧಬಧಿರಸ್ಸ ಉಭಯವಸೇನ **ಸನ್ತತಿಸೀಸಹಾನಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।** ನಪುಂಸಕಸ್ಸ ಪನ ಭಾವಹಾನಿ ವುತ್ತಾ ಏವ। ತಥಾ ಅನ್ಧಬಧಿರಾಘಾನಕಸ್ಸ ಚಕ್ಖುಸೋತಘಾನವಸೇನ। ತಂ ಪನ ಧಮ್ಮಹದಯವಿಭಙ್ಗಪಾಳಿಯಾ ವಿರುಜ್ಝತಿ। ತಂ ಪರತೋ ಆವಿ ಭವಿಸ್ಸತಿ। ರೂಪಾವಚರಾನಂ ಪನ ಚಕ್ಖುಸೋತವತ್ಥುಜೀವಿತವಸೇನ ಚತ್ತಾರಿ ಸನ್ತತಿಸೀಸಾನೀತಿ ಇತರೇಸಂ ವಸೇನ ಸನ್ತತಿಸೀಸಹಾನಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

**ತೇಸ**ನ್ತಿ ಪಞ್ಚನ್ನಂ ಖನ್ಧಾನಂ। **ವತ್ಥುಭಾವೇನಾ**ತಿ ವಿಚಾರಣಾಯ ಅಧಿಟ್ಠಾನಭಾವೇನ। **ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ ಉಪ್ಪನ್ನಾ ಪವತ್ತಾ ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಾ**ತಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿಕ್ಖಣೇ ಪವತ್ತಿಕ್ಖಣೇ ಚ ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧೇ ದಸ್ಸೇತಿ। **ಭುಮ್ಮನಿದ್ದೇಸೋ**ತಿ “ಪಞ್ಚಸು ಖನ್ಧೇಸೂ”ತಿ ಅಯಂ ಭುಮ್ಮನಿದ್ದೇಸೋ। **ಅಞ್ಞಥಾ**ತಿ ನಿದ್ಧಾರಣೇ ಅನಧಿಪ್ಪೇತೇ। “**ಭಾವೇನಭಾವಲಕ್ಖಣತ್ಥೇ**”ತಿ ಇದಂ ವಿಸಯಾದಿಅತ್ಥಾನಂ ಇಧಾಸಮ್ಭವತೋ ವುತ್ತಂ। **ಉಭಯ**ನ್ತಿ ರೂಪಾರೂಪಂ। **ರೂಪಾರೂಪಸನ್ತತಿ**ನ್ತಿ ರೂಪಸಮುಟ್ಠಾಪಕಂ ರೂಪಸನ್ತತಿಂ ಅರೂಪಸನ್ತತಿಞ್ಚ। “ವತ್ಥು ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇ ದುಬ್ಬಲಂ ಹೋತೀ”ತಿ ಇದಂ ನ ಪಟಿಸನ್ಧಿಕ್ಖಣಂ ಏವ, ನಾಪಿ ವತ್ಥುರೂಪಂ ಏವ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತನ್ತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ “**ಸಬ್ಬರೂಪಾನಂ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇ ದುಬ್ಬಲತಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತ**”ನ್ತಿ। “**ತದಾ ಹೀ**”ತಿಆದಿ ಯಥಾವುತ್ತಸ್ಸ ಅತ್ಥಸ್ಸ ಕಾರಣವಚನಂ। ತತ್ಥ **ತ**ನ್ತಿ ರೂಪಂ। “ಕಮ್ಮಕ್ಖಿತ್ತತ್ತಾ”ತಿ ಇದಂ ನ ಕಮ್ಮಜತಾಮತ್ತಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ, ಅಥ ಖೋ ಕಮ್ಮಜಸ್ಸ ಪರಮುಪ್ಪತ್ತಿಯಂ ಅಪತಿಟ್ಠಿತತಂ ಸನ್ಧಾಯಾತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ “**ಸತಿಪೀ**”ತಿಆದಿಮಾಹ। **ತತೋ ಪರ**ನ್ತಿ ತತೋ ಪಟಿಸನ್ಧಿತೋ ಪರಂ। ಸದಿಸಸನ್ತಾನೇ ಯಥಾ ಪತಿಟ್ಠಿತಂ, ನ ತಥಾ ವಿಸದಿಸಸನ್ತಾನೇತಿ ಆಹ “**ಸಮಾನಸನ್ತತಿಯ**”ನ್ತಿ।

**ಅಙ್ಗಭಾವ**ನ್ತಿ ಕಾರಣಭಾವಂ। ತೇನೇವಾಹ “**ಸಹಾಯಭಾವ**”ನ್ತಿ। **ತೇಸಂ ಧಮ್ಮಾನ**ನ್ತಿ ಯೇಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ, ತೇಸಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಧಮ್ಮಾನಂ। **ತದಾ**ತಿ ಠಿತಿಕ್ಖಣೇ ಭಙ್ಗಕ್ಖಣೇ ಚ ರೂಪುಪ್ಪಾದನಮೇವ ನತ್ಥಿ। ಅನನ್ತರಾದಿಪಚ್ಚಯಲಾಭೇನ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇ ಏವ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಬಲವಭಾವೋ, ನ ಇತರತ್ರ। ತೇನಾಹ “**ಯದಾ ಚ ರೂಪುಪ್ಪಾದನಂ, ತದಾ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇ**”ತಿ।

**ಯೇಹಾಕಾರೇಹೀ**ತಿ ಆಹಾರಿನ್ದ್ರಿಯಪಚ್ಚಯಾದಿಆಕಾರೇಹಿ। **ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ ಪಚ್ಚಯಾ ಹೋನ್ತೀ**ತಿ ಫಸ್ಸಾದಯೋ ಆಹಾರಾದಿವಸೇನ ಯಥಾರಹಂ ಪಚ್ಚಯಾ ಹೋನ್ತಿ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ **ಪಟ್ಠಾನೇ** “ಪಟಿಸನ್ಧಿಕ್ಖಣೇ ವಿಪಾಕಾಬ್ಯಾಕತಾ ಆಹಾರಾ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾನಂ ಖನ್ಧಾನಂ, ಕಟತ್ತಾ ಚ ರೂಪಾನಂ ಆಹಾರಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ”ತಿಆದಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೪೨೯)।

ಚುತಿಚಿತ್ತೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ, ಚುತಿಚಿತ್ತೇನ ವಾ ಕಾರಣಭೂತೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ। **ತತೋ ಪುರಿಮತರೇಹಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ವಿಯಾ**ತಿ ಯಥಾ ಚುತಿಚಿತ್ತತೋ ಆಸನ್ನೇಹಿ ಪುರಿಮತರೇಹಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ರೂಪಂ ಭವನ್ತರೇ ನ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಏವಂ ಚುತಿಚಿತ್ತೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಮ್ಪಿ ಅನುಪಚ್ಛಿನ್ನೇಪಿ ವಟ್ಟಮೂಲೇತಿ ಅಕಾರಣಂ ವಟ್ಟಮೂಲಾವೂಪಸಮೋ ಚುತಿಚಿತ್ತಸ್ಸ ರೂಪುಪ್ಪಾದನೇತಿ ದಸ್ಸೇತಿ।

**ಅರೂಪಸ್ಸಾತಿ** ಆರುಪ್ಪಸ್ಸ।

**ಉತುನಾತಿ** ಪಟಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತಸ್ಸ ಠಿತಿಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪನ್ನೇನ ಉತುನಾ। **ಸಮುಟ್ಠಿತೇ ರೂಪೇತಿ** ಪಟಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತಸ್ಸ ಭಙ್ಗಕ್ಖಣೇ ರೂಪೇ ಸಮುಟ್ಠಿತೇ ಪಟಿಸನ್ಧಿಅನನ್ತರಂ ಪಠಮಭವಙ್ಗಚಿತ್ತಂ ರೂಪಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತಿ। **ಉಪ್ಪಾದನಿರೋಧಕ್ಖಣಾತಿ** ಯಥಾವುತ್ತೇಸು ಸೋಳಸಸು ಚಿತ್ತೇಸು ಆದಿಚಿತ್ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೋ, ಸೋಳಸಮಚಿತ್ತಸ್ಸ ನಿರೋಧಕ್ಖಣೋ ಚಾತಿ ವದನ್ತಿ, ರೂಪಸ್ಸೇವ ಪನ ಉಪ್ಪಾದನಿರೋಧಕ್ಖಣಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

**ಧರಮಾನಕ್ಖಣೇ ಏವಾತಿ** ತಸ್ಸ ಉತುನೋ ವಿಜ್ಜಮಾನಕ್ಖಣೇ ಏವ ಯದಿ ಗಹಿತಾ, **"ಸೋಳಸಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕಂ ರೂಪ"ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ** ಸೋಳಸಹೇವ ಚಿತ್ತೇಹಿ ತಸ್ಸ ಧರಮಾನತಾಯ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನತ್ತಾ। **ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣಂ ಅಗ್ಗಹೇತ್ವಾತಿ** ಉತುನೋ ಧರಮಾನಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣಂ ಅಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ನಿರೋಧಕ್ಖಣೋ ಅಥ ಗಹಿತೋ, **"ಸತ್ತರಸಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕಂ ರೂಪ"**ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣಸಹಿತೇನ ಚ ಏಕಸ್ಸ ಚಿತ್ತಕ್ಖಣಸ್ಸ ಗಹಿತತ್ತಾ। **"ಅಧಿಕಸೋಳಸಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕ"**ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ ನಿರೋಧಕ್ಖಣಸ್ಸ ಬಹಿಕತತ್ತಾ।

ಏವಂ ಉಪ್ಪಾದನಿರೋಧಕ್ಖಣೇಸು ಗಹಿತೇಸು ಅಗ್ಗಹಿತೇಸು ಚ ಸೋಳಸಸತ್ತರಸಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕತಾ, ತತೋ ಅಧಿಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕತಾ ಚ ಸಿಯಾತಿ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಇದಾನಿ ತತ್ಥ ಠಿತಪಕ್ಖಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ಯಸ್ಮಾ ಪನಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। ತತ್ಥ **ತಸ್ಸ ಧರಮಾನಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪನ್ನೇಸೂತಿ** ತಸ್ಸ ಉತುನೋ ಧರಮಾನಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪನ್ನೇಸು ಸೋಳಸಸು ಚಿತ್ತೇಸು ಪಟಿಸನ್ಧಿಪಿ ಯಸ್ಮಾ ಗಹಿತಾ, ತಸ್ಮಾ ಉತುನೋ **ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೋ ಧರಮಾನಕ್ಖಣೇ ಗಹಿತೋತಿ ನಿರೋಧಕ್ಖಣೇ ಅಗ್ಗಹಿತೇ** "ರೂಪೇ ಧರನ್ತೇಯೇವ ಸೋಳಸ ಚಿತ್ತಾನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ನಿರುಜ್ಝನ್ತಿ, ತಂ ಪನ ಸತ್ತರಸಮೇನ ಚಿತ್ತೇನ ಸದ್ಧಿಂ ನಿರುಜ್ಝತೀ"ತಿ (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨೭ ಪಕಿಣ್ಣಕಕಥಾ) ಏವಂ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ವಕ್ಖಮಾನಾ ಅಧಿಕಸೋಳಸಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕತಾ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾ। ಗಹಿತೇ ವಾ ನಿರೋಧಕ್ಖಣೇ ಸೋಳಸಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕತಾ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಏತ್ಥ ಚ **"ಅಧಿಕಸೋಳಸಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕತಾ"**ತಿ ಇದಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೋ ಗಹಿತೋತಿ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತಂ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ **ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದವಿಭಙ್ಗವಣ್ಣನಾಯಂ** "ದ್ವೇ ಭವಙ್ಗಾನಿ, ಆವಜ್ಜನಂ, ದಸ್ಸನಂ, ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಂ, ಸನ್ತೀರಣಂ, ವೋಟ್ಠಬ್ಬನಂ, ಪಞ್ಚ ಜವನಾನಿ, ದ್ವೇ ತದಾರಮ್ಮಣಾನಿ, ಏಕಂ ಚುತಿಚಿತ್ತನ್ತಿ ಪಞ್ಚದಸ ಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾ ಅತೀತಾ ಹೋನ್ತಿ, ಅಥಾವಸೇಸಏಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕೇ"ತಿ (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨೨೭), ತಥಾ ತದಾರಮ್ಮಣಪರಿಯೋಸಾನಾನಿ, "ಏಕಂ ಚುತಿಚಿತ್ತಂ, ತದವಸಾನೇ ತಸ್ಮಿಞ್ಞೇವ ಏಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣಟ್ಠಿತಿಕೇ ಆರಮ್ಮಣೇ ಪಟಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ"ತಿ (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨೨೭) ಚ ವಕ್ಖತಿ। ತಸ್ಮಾ ರೂಪಸ್ಸ ಸೋಳಸಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕತಾಯಪಿ ಅತ್ಥಸಿದ್ಧಿ ಹೋತಿಯೇವ। ತೇನಾಹ **"ಸೋಳಸಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕತಾ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾ"**ತಿ। ತಥಾಪಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ಭವಙ್ಗಚಲನಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ನ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಮೇವಾತಿ ಸತ್ತರಸಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಓಜಾಯ ಸಭಾವಸುಖುಮತಾ ಉಪಾದಾರೂಪಭಾವತೋ। ಏತ್ಥ ಚ ಮಾತರಾ ಅಜ್ಝೋಹಟಾ ಓಜಾ ಬಾಹಿರಬ್ಯಞ್ಜನಂ ವಿಯ ಗಬ್ಭಮಲ್ಲಿನಾ ತಸ್ಮಿಂ ಸನ್ತಾನೇ ಓಜಟ್ಠಮಕರೂಪುಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ। ಆಹಾರಸಮುಟ್ಠಾನರೂಪಪವೇಣಿಯಾ ಓಜಾಯ ವಿಯ ಸೇಸತಿಸನ್ತತಿಓಜಾಯ ರೂಪುಪ್ಪಾದನನ್ತಿ ಉದರಿಯೇ ಓಜಾ ರೂಪಂ ನ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತಿ ಉತುಸಮುಟ್ಠಾನಭಾವತೋ, ಉಪಾದಿನ್ನಕಟ್ಠಾನೇ ಏವ ಪನ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತಿ, ರಸಹರಣೀಹಿ ಗನ್ತ್ವಾ ಕಾಯಾನುಸಟನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

**ಚಿತ್ತಞ್ಚೇವಾತಿ** ಏತ್ಥ ಚ-ಸದ್ದೇನ ಪಟಿಯೋಗೀನಂ ಕಮ್ಮಮೇವ ಸಮುಚ್ಚಿನೋತಿ, ನ ಚಿತ್ತೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮೇತಿ ಕತ್ವಾ ಆಹ **"ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಪುಬ್ಬಙ್ಗಮತಾಯ ವುತ್ತ"**ನ್ತಿ। **"ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಂ ಗಣ್ಹಾತಿ** 'ಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹೋತೀ'ತಿಆದೀಸು (ಧ॰ ಸ॰ ೧) ವಿಯ, **ನ ಕಮ್ಮಚೇತನಂ ವಿಯ ಏಕಧಮ್ಮಮೇವಾ"**ತಿ ವುತ್ತೇ "ಯಥಾ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನರೂಪಸ್ಸ ಹೇತುಆದಯೋ ಚಿತ್ತಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಾಪಿ

ಸಮುಟ್ಠಾಪಕಾವ, ಏವಂ ಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನರೂಪಸ್ಸ ಕಮ್ಮಸಮ್ಪಯುತ್ತಾಪೀ"ತಿ ಚೋದನಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತ್ವಾ ತಸ್ಸ ಪರಿಹಾರಂ ವತ್ತುಂ **"ಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನಞ್ಚಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ।

**ರೂಪಸ್ಸಾತಿ** ರೂಪಕ್ಖಣಸ್ಸ, ರೂಪಸ್ಸ ವಾ ಅದ್ಧುನೋ। **ನಯದಸ್ಸನಮತ್ತಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ** ಪಟಿಸನ್ಧಿಕ್ಖಣೇ ಏವ ರೂಪಾರೂಪಧಮ್ಮಾನಂ ಏಕಕ್ಖಣೇ ಪಾತುಭಾವೋತಿ ಇಮಸ್ಸ ಅತ್ಥಸ್ಸ ಅನಧಿಪ್ಪೇತತ್ತಾ। ತೇನೇವಾಹ **"ತತೋ ಪರಮ್ಪಿ ರೂಪಾರೂಪಾನಂ ಸಹುಪ್ಪತ್ತಿಸಬ್ಭಾವತೋ"**ತಿ। ಯಥಾ ಚ "ಪಟಿಸನ್ಧಿಕ್ಖಣೇ ಏವಾ"ತಿ ನಿಯಮೋ ನ ಗಹೇತಬ್ಬೋ, ಏವಂ "ಏಕಕ್ಖಣೇ ಏವ ಪಾತುಭಾವೋ"ತಿಪಿ ನಿಯಮೋ ನ ಗಹೇತಬ್ಬೋತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ನ ಪನೇತ"**ನ್ತಿಆದಿಮಾಹ। **ತಂದೀಪನತ್ಥಮೇವಾತಿ** ಅಸಮಾನಕಾಲತಾದೀಪನತ್ಥಮೇವ, ನ ಸಹುಪ್ಪಾದದೀಪನತ್ಥಂ। ಅದ್ಧಾನಪರಿಚ್ಛೇದಕಥಾ ಹಿ ಅಯನ್ತಿ।

**ಯದಿ ಏವನ್ತಿ** ಯಥಾ ಫಲಪತ್ತಾನಿ, ಏವಂ ರೂಪಾರೂಪಧಮ್ಮಾ ಯದಿ ದನ್ಧಲಹುಪರಿವತ್ತಿನೋ। **ಅಸಮಾನದ್ಧತ್ತಾತಿ** ಅತುಲ್ಯಕಾಲತ್ತಾ। **ನಿಚ್ಛಿದ್ದೇಸೂತಿ** ನಿಬ್ಬಿವರೇಸು। ತೇನ ನಿರನ್ತರಪ್ಪವತ್ತಿಂ ಏವ ವಿಭಾವೇತಿ। **ಅಯನ್ತಿ** ಅದ್ಧಾನಪರಿಚ್ಛೇದಕಥಾ। ಚಿತ್ತಜರೂಪಾದೀನಂ ನ ತಥಾ ನಿರನ್ತರಭಾವೇನ ಪವತ್ತಿ, ಯಥಾ ಕಮ್ಮಜರೂಪಾನನ್ತಿ ಆಹ **"ಕಮ್ಮಜರೂಪಪ್ಪವತ್ತಿಂ ಸನ್ಧಾಯಾ"**ತಿ। ಕಮ್ಮಜರೂಪಾನಂ ವಾ ಇತರೇಸಂ ಮೂಲಭಾವತೋ ಪಧಾನನ್ತಿ **"ಕಮ್ಮಜರೂಪಪ್ಪವತ್ತಿಂ ಸನ್ಧಾಯಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। ಅಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಕತ್ತಾ ಅಬ್ಯಾಬಜ್ಝತಾಯ ನಿರೋಧಸಮಾಪತ್ತಿಯಾ ನಿಬ್ಬಾನಪಟಿಭಾಗತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। **ಪದೇ ಪದಂ ಅಕ್ಕಮಿತ್ವಾತಿ** ಲಕುಣ್ಡಕಪಾದತಾಯ ಅತ್ತನೋ ಅಕ್ಕನ್ತಪದಸಮೀಪೇ ಪದಂ ನಿಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ। ಯೋ ಹಿ ಸೀಘಪದವಿಕ್ಕಮೋ ಲಕುಣ್ಡಕಪಾದೋ, ಸೋ ಇಧಾಧಿಪ್ಪೇತೋತಿ ಆಹ **"ಲಹುಂ ಲಹುಂ ಅಕ್ಕಮಿತ್ವಾತಿ ಅತ್ಥೋ"**ತಿ। **ಸಹೇವ ನಿರುಜ್ಝನ್ತೀತಿ** ರೂಪಂ ಕಮ್ಮಜಮಿಧಾಧಿಪ್ಪೇತನ್ತಿ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತಂ। ಉತುಜಂ ಪನ ಚುತಿತೋ ಉದ್ಧಮ್ಪಿ ಪವತ್ತತಿ ಏವ। **ಪುಬ್ಬೇ ವುತ್ತನ್ತಿ** "ರೂಪಸ್ಸ ಸತ್ತರಸಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾ, ಅರೂಪಸ್ಸ ತತೋ ಏಕಭಾಗೋ"ತಿ (ವಿಭಂ ಮೂಲಟೀ॰ ೧೦ ಪಕಿಣ್ಣಕಕಥಾವಣ್ಣನಾ) ಏವಂ ವುತ್ತಂ ಅದ್ಧಾನಪ್ಪಕಾರಂ।

**ಏಕುಪ್ಪಾದತೋತಿ** ಸಮಾನುಪ್ಪಾದತೋ। ಸಮಾನತ್ಥೋ ಹಿ ಅಯಂ ಏಕ-ಸದ್ದೋ। **ಏಕೋ ದಟ್ಠಬ್ಬಾಕಾರೋತಿ** ಏಕೋ ಞಾತಪರಿಞ್ಞಾಯ ಪಸ್ಸಿತಬ್ಬಾಕಾರೋ। ಏವಞ್ಹಿ ಸೋಳಸಾಕಾರಾ ಸಿಯುಂ, ಇತರಥಾ ವೀಸತಿ, ತತೋ ಅಧಿಕಾ ವಾ ಏತೇ ಆಕಾರಾ ಭವೇಯ್ಯುಂ। **ತಸ್ಸಾತಿ** ಪಚ್ಛಿಮಕಮ್ಮಜಸ್ಸ। **ಹೇಟ್ಠಾ ಸೋಳಸಕೇತಿ** ಪರಿಯೋಸಾನಸೋಳಸಕಸ್ಸ ಅನನ್ತರಾತೀತಸೋಳಸಕೇ। **ಪಚ್ಛಿಮಸ್ಸಾತಿ** ತತ್ಥ ಪಚ್ಛಿಮಚಿತ್ತಸ್ಸ। ನಾನಾನಿರೋಧಭಾವಂ ವಿಯ ಏಕುಪ್ಪಾದಭಾವಮ್ಪಿ ಪಚ್ಛಿಮಕಮ್ಮಜಸ್ಸ ಠಪನೇ ಕಾರಣಂ ಅನಿಚ್ಛನ್ತೋ **"ಯದಿ ಪನಾ"**ತಿ ಸಾಸಙ್ಕಂ ವದತಿ। **"ಸಬ್ಬಮ್ಪೀ"**ತಿಆದಿನಾ ತತ್ಥ ಅತಿಪ್ಪಸಙ್ಗಂ ದಸ್ಸೇತಿ। **ವಜ್ಜೇತಬ್ಬಂ** ನಾನುಪ್ಪಾದಂ ಏಕನಿರೋಧಂ। **ಗಹೇತಬ್ಬಂ** ಏಕುಪ್ಪಾದನಾನಾನಿರೋಧಂ। ಉಭಯಮ್ಪಿ **ತದಾ ನತ್ಥಿ** ಅನುಪ್ಪಜ್ಜನತೋ। ತೇನೇವಾಹ **"ಕಮ್ಮಜರೂಪಸ್ಸ ಅನುಪ್ಪತ್ತಿತೋ"**ತಿ। **ತತೋ ಪುಬ್ಬೇತಿ** ಪಚ್ಛಿಮಕಮ್ಮಜರೂಪುಪ್ಪಜ್ಜನತೋ ಓರಂ। **ಅಞ್ಞಸ್ಸಾತಿ** ಯಸ್ಸ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪನ್ನಂ, ತತೋ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಚಿತ್ತಸ್ಸ। ಠಿತಿಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ಏಕುಪ್ಪಾದತಾ, ಭಙ್ಗಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ನಾನಾನಿರೋಧತಾ ಚ ನತ್ಥೀತಿ ಆಹ **"ಠಿತಿಭಙ್ಗಕ್ಖಣೇಸು ಉಪ್ಪನ್ನರೂಪಾನಿ ವಜ್ಜೇತ್ವಾ"**ತಿ। **ತೇನಾತಿ** ರೂಪೇನ। **"ಸಜ್ಜಲಿಕಸ್ಸ ವಿಯ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ"**ತಿ ಏತೇನ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಇಧ "ಪವೇಣೀ"ತಿ ಅಧಿಪ್ಪೇತೋತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। **ಅಞ್ಞಥಾತಿ** ವಿಚ್ಛಿಜ್ಜಮಾನಮ್ಪಿ ಗಹೇತ್ವಾ "ಪವೇಣೀ"ತಿ ವುಚ್ಚಮಾನೇ। ನ ಹಿ ರೂಪಧಮ್ಮಾನಂ ಅರೂಪಧಮ್ಮಾನಂ ವಿಯ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ಅತ್ಥೀತಿ ರೂಪಧಮ್ಮಾನಂ ಭಙ್ಗಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪನ್ನರೂಪಧಮ್ಮೇ ಅಗ್ಗಹೇತ್ವಾ **"ಅಟ್ಠಚತ್ತಾಲೀಸಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। ತೇಸಂ ಪನ ಗಹಣೇ ಏಕೂನಪಞ್ಞಾಸಾವ ಸಿಯಾತಿ ಆಹ **"ಏಕೂನಪಞ್ಞಾಸಕಮ್ಮಜಿಯವಚನಂ ಕತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ"**ತಿ।

**ಸುದೀಪನತ್ತಾತಿ** ಸುಖದೀಪನತ್ತಾ, ನಯದಸ್ಸನಭಾವೇನ ವಾ ಸುಟ್ಠು ದೀಪನತ್ತಾ। ತೇನೇವಾಹ **"ಏತೇನ ಹಿ ನಯೇನಾ"**ತಿಆದಿ। ತತ್ಥ **ತನ್ತಿ** ರೂಪಂ। **ತೇನಾತಿ** ರೂಪೇನ। **ಉಭಯತ್ಥಾತಿ** ಪಚ್ಛಿಮಕಮ್ಮಜರೂಪಪ್ಪವತ್ತಿಯಂ, ತತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಚ। **ಅಞ್ಞಸ್ಸಾತಿ** ಏಕಸ್ಸ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಠಿತಿಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ತತೋ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಚಿತ್ತಸ್ಸ। **ತಸ್ಸಾತಿ** ರೂಪಸ್ಸ। ಏತ್ಥ ಚ ಪಚ್ಛಿಮಕಮ್ಮಜರೂಪಪ್ಪವತ್ತಿಯಂ ನಿರುಜ್ಝನಕನ್ತಿ ವುತ್ತಂ ತತೋ ಪುರೇತರಪ್ಪವತ್ತಂ ರೂಪಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। **ಚತುಸನ್ತತಿಕರೂಪೇನಾತಿಆದಿ** ಯಥಾವುತ್ತಸಙ್ಗಹಗಮನದಸ್ಸನಂ। **ಏತ್ಥಾತಿ**

ಏತಸ್ಮಿಂ ನಾನುಪ್ಪಾದೇಕನಿರೋಧತಾದೀಪನೇ। **ಠಿತಿಕ್ಖಣೇ**ತಿ ಅರೂಪಸ್ಸ ರೂಪಸ್ಸ ಚ ಠಿತಿಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ರೂಪಸ್ಸ ಚ ಅರೂಪಸ್ಸ ಚ ದಸ್ಸಿತತ್ತಾ। **ಅದಸ್ಸಿತಸ್ಸಾ**ತಿ ಯಥಾ ಏವ ಏತ್ಥ, ಏವಂ ತತ್ಥ ವಿಭಜಿತ್ವಾ ಅದಸ್ಸಿತಸ್ಸ। ಕಸ್ಮಾ ಪನೇತ್ಥ ಪಚ್ಛಿಮಕಮ್ಮಜೇನ ದೀಪನಾಯಂ ಸಮತಿಂಸಕಮ್ಮಜರೂಪಗ್ಗಹಣಂ ಕತನ್ತಿ ಆಹ **"ಸಮತಿಂಸ...ಪೇ॰... ಯೋಜಿತ"**ನ್ತಿ। ತತೋ ಕಮ್ಮತೋ ಜಾತಾ **ತಂಕಮ್ಮಜಾ,** ತೇಸು। ಸಞ್ಚರೋತೀತಿ ಸಙ್ಖಾರೋ, ಜೀವಿತಞ್ಚ ತಂ ಸಙ್ಖಾರೋ ಚಾತಿ **ಜೀವಿತಸಙ್ಖಾರೋ,** ಆಯು। ಜೀವಿತೇನ ಸಞ್ಚರೀಯನ್ತೀತಿ **ಜೀವಿತಸಙ್ಖಾರಾ,** ಉಸ್ಮಾದಯೋ।

**ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇ**ತಿ ಯಸ್ಸ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ರೂಪಂ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ತತೋ ಸತ್ತರಸಮಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇ, ಠಿತಿಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಠಿತಿಕ್ಖಣೇತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। **"ವುತ್ತನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ"**ತಿ ಇದಂ ಪಾಳಿಯಾ ವಿರುಜ್ಝನ್ತಮ್ಪಿ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ಆಗತಭಾವದಸ್ಸನತ್ಥಂ ವುತ್ತನ್ತಿ ಅಯಮೇತ್ಥ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಕಸ್ಮಾ**ತಿ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನರೂಪಂ ಸನ್ಧಾಯ ಪಾಳಿ ಪವತ್ತಾ, ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ಪನ ಕಮ್ಮಜರೂಪನ್ತಿ ಸಾ ತಾಯ ಕೇನ ಕಾರಣೇನ ವಿರುಜ್ಝತೀತಿ ಆಹ **"ಚತು...ಪೇ॰... ಭವಿತಬ್ಬತ್ತಾ"**ತಿ, ನಿಪ್ಫನ್ನಸ್ಸಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ತೇನಾಹ **ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ** "ಯೋ ಚಾಯಂ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಸ್ಸ...ಪೇ॰... ಕಮ್ಮಾದಿಸಮುಟ್ಠಾನಸ್ಸಾಪಿ ಅಯಮೇವ ಖಣನಿಯಮೋ"ತಿ (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨೬ ಪಕಿಣ್ಣಕಕಥಾ)। **ಏತೇಹೀ**ತಿ ಯಥಾನೀತೋ ಯಮಕಪಾಠೋ, "ಕಾಯಸಙ್ಖಾರೋ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನೋ"ತಿಆದಿಕೋ ಅಟ್ಠಕಥಾಪದೇಸೋತಿ ಏತೇಹಿ । **ನತ್ಥಿಯೇವ** ಏಕುಪ್ಪಾದಏಕನಿರೋಧದೀಪನತೋತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ತೇನ ಹಿ ವುತ್ತಂ "ಯೇನ ಚಿತ್ತೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಸತ್ತರಸಮೇನ ಸದ್ಧಿಂ ನಿರುಜ್ಝತೀ"ತಿಆದಿ।

ಪುನ **"ಏತೇಹೀ"**ತಿ ಇಮಿನಾ ಏಕುಪ್ಪಾದನಾನಾನಿರೋಧನಾನುಪ್ಪಾದಏಕನಿರೋಧದೀಪನವಸೇನ ಪವತ್ತಾ ಅಟ್ಠಕಥಾಪದೇಸಾ ಗಹಿತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ, ಉಭಯತ್ಥಾಪಿ ವಾ ಏತೇಹಿ ಆಚರಿಯೇಹೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ತತಿಯೋ ಭಾಗೋ, ತೇನ ಅಧಿಕಾ ಸೋಳಸಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕತಾ **ತತಿಯ...ಪೇ॰... ಯುಕತಾ** ವುತ್ತಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। **ತತಿಯ ಭಾಗೋ**ತಿ ಚ ಉಪ್ಪಾದಟ್ಠಿತಿಕ್ಖಣೇ ಉಪಾದಾಯ ಭಙ್ಗಕ್ಖಣೋ ಅಧಿಪ್ಪೇತೋ। ಯಸ್ಮಿಂ ಏಕಾದಸ ಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾ ಅತೀತಾ, ಅವಸೇಸಪಞ್ಚಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕೇ, ಯಸ್ಮಿಂ ಪಞ್ಚದಸ ಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾ ಅತೀತಾ, ಅವಸೇಸಏಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕೇ ತಸ್ಮಿಂಯೇವ ಆರಮ್ಮಣೇತಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। ಉಭಯಞ್ಚೇತಂ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ಮನೋದ್ವಾರೇ ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ಚ ಆಪಾಥಗತಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ನ ಖೋ ಪನೇವಂ ಸಕ್ಕಾ ವಿಞ್ಞಾತುಂ ಏಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾತೀತಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಸನ್ಧಾಯ **ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದವಿಭಙ್ಗಟ್ಠಕಥಾಯಂ** (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨೨೭) ತಥಾ ವುತ್ತನ್ತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ನ ಹಿ ಸಕ್ಕಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। **ಪಞ್ಚದಸಾ**ತಿ ಅತಿರೇಕಪಞ್ಚದಸ ಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾ ಅತೀತಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। **"ತಸ್ಮಾ"**ತಿಆದಿನಾ ಯತ್ಥ ಖಣೇಕದೇಸಂ ಅಗ್ಗಹಿತನ್ತಿ ನ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುಂ, ತಮೇವ ದಸ್ಸೇತಿ। ಏವಂ ತಾವ ನ ರೂಪಂ ಸತ್ತರಸಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕಂ, ನಾಪಿ ತತಿಯಭಾಗಾಧಿಕಸೋಳಸಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕಂ, ಅಥ ಖೋ ಸೋಳಸಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕಮೇವಾತಿ ದಸ್ಸಿತಂ ಹೋತಿ।

> ಕಸ್ಮಾ ಪನೇತ್ಥ ರೂಪಮೇವ ಸಮಾನೇಪಿ ಅನಿಚ್ಚಸಙ್ಖತಾದಿಭಾವೇ ಚಿರಾಯುಕಂ ಜಾತನ್ತಿ? ದನ್ಧಪರಿವತ್ತಿಭಾವತೋ। ಅರೂಪಧಮ್ಮಾ ಹಿ ಸಾರಮ್ಮಣಾ ಚಿತ್ತಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಾ, ತೇ ಯಥಾಬಲಂ ಅತ್ತನೋ ಆರಮ್ಮಣವಿಭಾವನವಸೇನ ಪವತ್ತನ್ತೀತಿ ತದತ್ಥನಿಪ್ಫತ್ತಿಸಮನನ್ತರಮೇವ ನಿರುಜ್ಝನತೋ ಲಹುಪರಿವತ್ತಿನೋ। ತೇನಾಹ ಭಗವಾ, "ನಾಹಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅಞ್ಞಂ ಏಕಧಮ್ಮಮ್ಪಿ ಸಮನುಪಸ್ಸಾಮಿ ಏವಂ ಲಹುಪರಿವತ್ತಂ, ಯದಿದಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಚಿತ್ತ"ನ್ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೧.೪೮)। ರೂಪಧಮ್ಮಾ ಪನ ಅನಾರಮ್ಮಣಾ, ತೇ ಆರಮ್ಮಣವಸೇನ ಅರೂಪಧಮ್ಮೇಹಿ ವಿಭಾವೇತಬ್ಬಾ। ಸಾ ಚ ನೇಸಂ ವೋಹಾರಾನುಗುಣಾ ವಿಭಾವೇತಬ್ಬತಾ ಅತ್ತನೋ ದನ್ಧಪರಿವತ್ತಿತಾಯ, ತೇಸಞ್ಚ ಲಹುಪರಿವತ್ತಿತಾಯ ಸೋಳಸಹಿ ಸತ್ತರಸಹಿ ವಾ ಚಿತ್ತಕ್ಖಣೇಹಿ ನಿಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ರೂಪಮೇವೇತ್ಥ ಚಿರಾಯುಕಂ ಜಾತಂ। ಕಿಞ್ಚ - ಲಹುವಿಞ್ಞಾಣವಿಸಯಸನ್ತತಿಮತ್ತಾಧೀನವುತ್ತಿತಾಯ ತಿಣ್ಣಂ ಖನ್ಧಾನಂ, ಆರಮ್ಮಣೂಪಲದ್ಧಿಮತ್ತಭಾವತೋ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಚ ಲಹುಪರಿವತ್ತಿತಾ, ದನ್ಧಮಹಾಭೂತಪ್ಪಚ್ಚಯತಾಯ ಪನ ರೂಪಸ್ಸ ದನ್ಧಪರಿವತ್ತಿತಾ। ನಾನಾಧಾತೂಸು ತಥಾಗತಸ್ಸೇವ ಯಥಾಭೂತಞಾಣಂ, ತೇನ ಚ ರೂಪಮೇವ ಪುರೇಜಾತಪಚ್ಚಯೋ ವುತ್ತೋ, ಪಚ್ಛಾಜಾತಪಚ್ಚಯೋ ಚ ತಸ್ಸೇವಾತಿ ನ ಏತ್ಥ ಅನಿಚ್ಚಸಙ್ಖತಾದಿಭಾವಸಾಮಞ್ಞೇನ ರೂಪಾರೂಪಂ ಸಮಾನಾಯುಕಂ ಪರಿಕಪ್ಪೇತಬ್ಬಂ। ವುತ್ತನಯೇನ ರೂಪಮೇವ ಚಿರಾಯುಕನ್ತಿ ನಿಟ್ಠಮೇತ್ಥ ಗನ್ತಬ್ಬಂ।

ಯಥಾ ಚ ರೂಪಸ್ಸ ಸತ್ತರಸಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕತಾ, ತತಿಯಭಾಗಾಧಿಕಸೋಳಸಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕತಾ ವಾ ನ ಹೋತಿ, ತಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಯ್ವಾಯಂ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಠಿತಿಕ್ಖಣೇ ರೂಪುಪ್ಪಾದೋ ವುತ್ತೋ, ತತ್ಥ ಠಿತಿಕ್ಖಣಮೇವ ತಾವ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಅನನುಜಾನನ್ತೋ **"ಯೋ ಚೇತ್ಥ...ಪೇ॰... ವಿಚಾರೇತಬ್ಬೋ"**ತಿ ವತ್ವಾ ಯಮಕೇ ಉಪ್ಪನ್ನಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನವಾರಾದಿಪಾಳಿಂ ಆಹರನ್ತೋ **"ಚಿತ್ತಯಮಕೇ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। ತತ್ಥ **ಪರಿಪುಣ್ಣವಿಸ್ಸಜ್ಜನೇತಿ** ಉಭಯಮ್ಪಿ ಯಮಕಪದಂ ಅಹಾಪೇತ್ವಾ ಕತವಿಸ್ಸಜ್ಜನೇ। **ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇ ಅನಾಗತಞ್ಚಾತಿ** ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇ ಚ ಚಿತ್ತಂ, ಅನಾಗತಞ್ಚ ಚಿತ್ತಂ ನ ನಿರುದ್ಧಂ, ನಿರುಜ್ಝಮಾನನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಠಿತಿಕ್ಖಣಾಭಾವಂ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ದೀಪೇತೀತಿ** ಉಪ್ಪನ್ನಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನವಾರಾದೀಸು "ಠಿತಿಕ್ಖಣೇ"ತಿ ಅವಚನಂ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಠಿತಿಕ್ಖಣಂ ನಾಮ ನತ್ಥೀತಿ ಇಮಮತ್ಥಂ ದೀಪೇತಿ ಬೋಧೇತಿ। ನ ಹಿ ಯಥಾಧಮ್ಮಸಾಸನೇ ಅಭಿಧಮ್ಮೇ ಲಬ್ಭಮಾನಸ್ಸ ಅವಚನೇ ಕಾರಣಂ ದಿಸ್ಸತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ನ ಕೇವಲಮಭಿಧಮ್ಮೇ ಅವಚನಮೇವ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಠಿತಿಕ್ಖಣಾಭಾವಜೋತಕಂ, ಅಪಿಚ ಖೋ ಸುತ್ತನ್ತಪಾಳಿಪೀತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ಸುತ್ತೇಸುಪೀ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। ತತ್ಥ **ಅಞ್ಞಥತ್ತಂ** ನಾಮ ಪುಬ್ಬಾಪರವಿಸೇಸೋ। **ಖಣದ್ವಯಸಮಙ್ಗಿಂ ಠಿತನ್ತಿ** ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ಠಿತಭಾವಮಾಹ। ಅಞ್ಞಥತ್ತಂ ಪನ ಸನ್ತಾನೇಯೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಏತ್ಥ ಚ ಕೇಚಿ "ಯಥಾಭೂತೋ ಧಮ್ಮೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಕಿಂ ತಥಾಭೂತೋವ ಭಿಜ್ಜತಿ, ಉದಾಹು ಅಞ್ಞಥಾಭೂತೋ? ಯದಿ ತಥಾಭೂತೋವ ಭಿಜ್ಜತಿ, ನ ಜರತಾಯ ಸಮ್ಭವೋ। ಅಥ ಅಞ್ಞಥಾಭೂತೋ, ಅಞ್ಞೋ ಏವ ಸೋತಿ ಸಬ್ಬಥಾಪಿ ಠಿತಿಕ್ಖಣಸ್ಸ ಅಭಾವೋಯೇವಾ"ತಿ ವದನ್ತಿ। ತತ್ಥ ಏಕಧಮ್ಮಾಧಾರಭಾವೇಪಿ ಉಪ್ಪಾದನಿರೋಧಾನಂ ಅಞ್ಞೋವ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೋ, ಅಞ್ಞೋ ನಿರೋಧಕ್ಖಣೋ। ಉಪ್ಪಾದಾವತ್ಥಞ್ಹಿ ಉಪಾದಾಯ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೋ, ನಿರೋಧಾವತ್ಥಂ ಉಪಾದಾಯ ನಿರೋಧಕ್ಖಣೋ। ಉಪ್ಪಾದಾವತ್ಥಾಯ ಚ ಭಿನ್ನಾ ನಿರೋಧಾವತ್ಥಾತಿ ಏಕಸ್ಮಿಂಯೇವ ಸಭಾವಧಮ್ಮೇ ಯಥಾ ಇಚ್ಛಿತಬ್ಬಾ, ಅಞ್ಞಥಾ ಅಞ್ಞೋವ ಧಮ್ಮೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಅಞ್ಞೋ ಧಮ್ಮೋ ನಿರುಜ್ಝತೀತಿ ಆಪಜ್ಜೇಯ್ಯ, ಏವಂ ನಿರೋಧಾವತ್ಥಾಯ ವಿಯ ನಿರೋಧಾಭಿಮುಖಾವತ್ಥಾಯಪಿ ಭವಿತಬ್ಬಂ। ಸಾ ಠಿತಿ, ಜರತಾ ಚಾತಿ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛಿತಬ್ಬಮೇತಂ। ಯದಿ ಏವಂ ಕಸ್ಮಾ ಪಾಳಿಯಂ ಠಿತಿಕ್ಖಣೋ ನ ವುತ್ತೋತಿ? ವಿನೇಯ್ಯಜ್ಝಾಸಯಾನುರೋಧೇನ ನಯದಸ್ಸನವಸೇನ ಪಾಳಿ ಗತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಅಭಿಧಮ್ಮದೇಸನಾಪಿ ಹಿ ಕದಾಚಿ ವಿನೇಯ್ಯಜ್ಝಾಸಯಾನುರೋಧೇನ ಪವತ್ತತಿ। ತಥಾ ಹಿ ರೂಪಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದೋ "ಉಪಚಯೋ, ಸನ್ತತೀ"ತಿ ಭಿನ್ದಿತ್ವಾ ದೇಸಿತೋ। ಹೇತುಸಮ್ಪಯುತ್ತದುಕಾದಿದೇಸನಾ ಚೇತ್ಥ ನಿದಸ್ಸಿತಬ್ಬಾ।

**"ಯಸ್ಸ ವಾ ಪನಾ"**ತಿಆದಿ ಪುಚ್ಛಾವಚನಂ। ತಸ್ಸ **"ನೋ"**ತಿ ವಿಸ್ಸಜ್ಜನಂ। **ಸಮುದಯಸಚ್ಚಂ ನಿರುಜ್ಝತೀತಿ** ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಸ್ಸ ನಿರೋಧಕ್ಖಣೋ ವುತ್ತೋ। ಅಯಮೇತ್ಥ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ - ಯದಿ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಭಙ್ಗಕ್ಖಣೇ ರೂಪಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜೇಯ್ಯ, ತಂ ದುಕ್ಖಸಚ್ಚನ್ತಿ ಕತ್ವಾ "ನೋ"ತಿ ವತ್ತುಂ ನ ಸಕ್ಕಾ, ವುತ್ತಞ್ಚೇತಂ। ತಸ್ಮಾ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ "ಚಿತ್ತಸ್ಸ ನಿರೋಧಕ್ಖಣೇ ರೂಪುಪ್ಪಾದೋ ನತ್ಥೀ"ತಿ। ತಯಿದಮಕಾರಣಂ। ಅರೂಪಲೋಕಞ್ಹಿ ಸನ್ಧಾಯ, ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನರೂಪಂ ವಾ "ನೋ"ತಿ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುನ್ತಿ। ಅಯಞ್ಹಿ ಯಮಕದೇಸನಾಯ ಪಕತಿ, ಯದಿದಂ ಯಥಾಸಮ್ಭವಯೋಜನಾ। ಏತೇನ "ನ ಚ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನರೂಪಮೇವಾ"ತಿಆದಿವಚನಂ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಅಥ ವಾ ಪಚ್ಛಾಸತ್ತಿಞಾಯೇನ ಯಂ ಸಮುದಯಸಚ್ಚಂ ನಿರುಜ್ಝತಿ, ತೇನ ಯಂ ದುಕ್ಖಸಚ್ಚಂ ಉಪ್ಪಾದೇತಬ್ಬಂ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕತಪ್ಪಟಿಬದ್ಧರೂಪಸಙ್ಖಾತಂ, ತಸ್ಸ ತದಾ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ನತ್ಥೀತಿ "ನೋ"ತಿ ವಿಸ್ಸಜ್ಜನಂ, ನ ಸಬ್ಬಸ್ಸ।

**ಸಹುಪ್ಪಾದೇಕನಿರೋಧವಚನತೋತಿ** "ಯಸ್ಸ ಕಾಯಸಙ್ಖಾರೋ ನಿರುಜ್ಝತಿ, ತಸ್ಸ ಚಿತ್ತಸಙ್ಖಾರೋ ನಿರುಜ್ಝತೀತಿ? ಆಮನ್ತಾ"ತಿ (ಯಮ॰ ೨.ಸಙ್ಖಾರಯಮಕ.೭೯) ಏವಂ ಸಹುಪ್ಪಾದಸಹನಿರೋಧವಚನತೋ। **ತೇನ ವಚನೇನಾತಿ** "ಯಸ್ಸ ಕಾಯಸಙ್ಖಾರೋ"ತಿಆದಿವಚನೇನ। **ಅಞ್ಞರೂಪಾನನ್ತಿ** ಕಮ್ಮಉತುಆಹಾರಜರೂಪಾನಂ। **ಸಹುಪ್ಪಾದಸಹನಿರೋಧಾದಿಕಾನನ್ತಿ** ಏತ್ಥಾಯಂ ಯೋಜನಾ -
ಅಪ್ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತಸಹುಪ್ಪಾದಸಹನಿರೋಧಅನನುಞ್ಞಾತನಾನುಪ್ಪಾದನಾನಾನಿರೋಧಅನಿವಾರಿತಅಬ್ಯಾಕತಭಾವಾನಂ ಕಮ್ಮಜಾದೀನನ್ತಿ। **ಏತೇನಾತಿ** "ಯಸ್ಸ ಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೀ"ತಿಆದಿಕೇನ (ಯಮ॰ ೩.ಧಮ್ಮಯಮಕ.೧೬೩) ಪಾಠೇನ, "ನ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನರೂಪಮೇವಾ"ತಿ ಯುತ್ತಿವಚನೇನ ಚ। **ಯಮಕಪಾಳಿಅನುಸ್ಸರಣೇತಿ** ಯಥಾದಸ್ಸಿತಚಿತ್ತಯಮಕಪಾಳಿಯಾ

ಯಥಾರುತವಸೇನೇವ ಅನುಸ್ಸರಣೇ ವಿಜ್ಜಮಾನೇ। **ಭಿಜ್ಜಮಾನತಾತಿ** ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಭಿಜ್ಜಮಾನತಾ ನಾಮ ನಿರುಜ್ಝಮಾನತಾ ಠಿತಿಯಾ ಅಭಾವತೋ। **ಸಹಾಯಭಾವಂ ನಾಪಿ ಗಚ್ಛತಿ** ನಿಸ್ಸಯತ್ಥಿಭಾವಾದಿನಾ ಪಚ್ಚಯಭಾವಾಭಾವತೋ। ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇ ಏವ ಹಿ ಅನನ್ತರಾದಿಪಚ್ಚಯಲಾಭೇನ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಬಲವತಾ। **ಏವಞ್ಚ ಸತೀತಿ** ಏವಞ್ಚ ಉತುನಾಪಿ ಭವಙ್ಗಚಿತ್ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇಯೇವ ರೂಪಸಮುಟ್ಠಾಪನೇ ಸತಿ। **ತಂಚಿತ್ತಕ್ಖಣೇತಿ** ತಸ್ಸ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಖಣೇ, ಖಣದ್ವಯೇಪೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ತೇನೇವಾತಿ** ಅತಿಲಹುಪರಿವತ್ತಿಭಾವೇನೇವ। ಅಥ ವಾ **ತೇನೇವಾತಿ** ದನ್ಧಪರಿವತ್ತಿಕತಾಯ ರೂಪಸ್ಸ ಸಕಲಂ ಏಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಭಾವೇನೇವ। **ತನ್ತಿ** ಚಿತ್ತಂ। ಪಟಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತಂ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಾನಂ ವಿಯ ಸಹಜಾತರೂಪಧಮ್ಮಾನಮ್ಪಿ ಸಹಜಾತಾದಿಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀತಿ ಆಹ **"ಪಟಿಸನ್ಧಿತೋ ಉದ್ಧ"**ನ್ತಿ। ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾನಂ ಚಿತ್ತಂ ಸಹಜಾತಾದಿಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿಯೇವಾತಿ ವುತ್ತಂ **"ಅಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾನ"**ನ್ತಿ। **ತದನನ್ತರನ್ತಿ** ಯೇನ ಚಿತ್ತೇನ ಸಹುಪ್ಪನ್ನಂ, ತಸ್ಸ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಅನನ್ತರಂ। **ತನ್ತಿ** ರೂಪಂ। **ತದನನ್ತರಂ ಚಿತ್ತನ್ತಿ** ಸಹುಪ್ಪನ್ನಚಿತ್ತಾನನ್ತರಂ ಚಿತ್ತಂ। **ಯದಿ ಏವನ್ತಿ** ಯದಿ ಸಕಲಂ ಚಿತ್ತಕ್ಖಣಂ ರೂಪಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಮೇವ ಹೋತಿ, ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇ ಏವ ರೂಪಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದಾರಮ್ಭೋತಿ ಆಹ **"ನ, ಚಿತ್ತನಿರೋಧಕ್ಖಣೇ ರೂಪುಪ್ಪಾದಾರಮ್ಭಾಭಾವತೋ"**ತಿ। **ಚಿತ್ತಕ್ಖಣೇತಿ** ಅತ್ತನಾ ಸಹುಪ್ಪನ್ನಚಿತ್ತಸ್ಸ ಖಣೇ। **ತನ್ತಿ** ರೂಪಂ। **ರೂಪಸಮುಟ್ಠಾಪನಪುರೇಜಾತಪಚ್ಚಯಕಿಚ್ಚನ್ತಿ** ರೂಪಸಮುಟ್ಠಾಪನಕಿಚ್ಚಞ್ಚ ಪುರೇಜಾತಪಚ್ಚಯಕಿಚ್ಚಞ್ಚ। **ಠಿತಿಪ್ಪತ್ತಿವಿಸೇಸಾಲಾಭನ್ತಿ** ಠಿತಿಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಲದ್ಧಬ್ಬೋ ಯೋ ವಿಸೇಸೋ, ತಸ್ಸ ಅಲಾಭಂ। **ಇದಂ ವುತ್ತನ್ತಿ** "ಯೇನ ಸಹುಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತಂಚಿತ್ತಕ್ಖಣೇ ರೂಪಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಮೇವಾ"ತಿ ಇದಂ ಪರಿಯಾಯೇನ ವುತ್ತಂ।

ಯಂ ಯಸ್ಸ ಸಮ್ಬನ್ಧಿಭಾವೇನ ವುತ್ತಂ, ತಂ ದೂರೇ ಠಿತಮ್ಪಿ ತೇನ ಸಮ್ಬನ್ಧನೀಯನ್ತಿ ಆಹ **"ತತೋ ಪರಂ…ಪೇ॰… ಏತೇನ ಸಹ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ"**ತಿ। ತಸ್ಮಾ "ತತೋ"ತಿ ಏತ್ಥ ತಂಸದ್ದೇನ ಚುತಿಂ ಪಚ್ಚಾಮಸತೀತಿ ವುತ್ತಂ **"ಚುತಿತೋ ಪರನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ"**ತಿ।

**ನತ್ಥೀತಿ ಕತ್ವಾತಿ** ಯದಿಪಿ ಯಥಾ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ವುತ್ತಂ, ತಥಾ ಏಕುಪ್ಪಾದೇಕನಿರೋಧತಾ ರೂಪಾನಂ ಅರೂಪೇಹಿ, ಅರೂಪಾನಞ್ಚ ರೂಪೇಹಿ ನತ್ಥಿ। ಯಥಾ ಚ ಅಮ್ಹೇಹಿ ವುತ್ತಂ, ತಥಾ ಅತ್ಥೇವಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

ಚತುತ್ಥಸ್ಸ ಪಕಾರಸ್ಸ ವುಚ್ಚಮಾನತ್ತಾ **"ತಯೋ ಪಕಾರೇ ಆಹಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ।

"ತೇಸಂಯೇವ ರೂಪಾನಂ ಕಾಯವಿಕಾರೋ"ತಿಆದಿನಾ ಪರಿನಿಪ್ಫನ್ನಾನಂ ವಿಕಾರಾದಿಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ "ಸಬ್ಬಂ ಪರಿನಿಪ್ಫನ್ನಂ ಸಙ್ಖತಮೇವಾ"ತಿ ವದನ್ತೇನ ಪರಿನಿಪ್ಫನ್ನತಾಪರಿಯಾಯೋ ದಸ್ಸಿತೋ। **ಪುಬ್ಬನ್ತಾಪರನ್ತಪರಿಚ್ಛಿನ್ನೋತಿ** ಪಾತುಭಾವವಿದ್ಧಂಸಭಾವಪರಿಚ್ಛಿನ್ನೋ, ಉದಯಬ್ಬಯಪರಿಚ್ಛಿನ್ನೋ ವಾ। "ಅಯಂ ದತ್ತೋ ನಾಮ ಹೋತೂ"ತಿಆದಿನಾ ನಾಮಕರಣಂ **ನಾಮಗ್ಗಹಣಂ। ಸಮಾಪಜ್ಜನಂ** ನಿರೋಧಸಮಾಪತ್ತಿಯಾ ಸಮಥವಿಪಸ್ಸನಾನುಕ್ಕಮೇನ ನಾಮಕಾಯಸ್ಸ ನಿರೋಧಮೇವ। **ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಸತ್ತಕಸಿಣಾದಿಪಞ್ಞತ್ತಿಯಾ ಪಞ್ಞಾಪನಂ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ। **ನಿಪ್ಫಾದಿಯಮಾನೋತಿ** ಸಾಧಿಯಮಾನೋ।

ಪಕಿಣ್ಣಕಕಥಾವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

### ಕಮಾದಿವಿನಿಚ್ಛಯಕಥಾವಣ್ಣನಾ

ಉಪ್ಪತ್ತಿಕ್ಕಮಾದೀಸು ದೇಸನಾಕ್ಕಮೋಪಿ ಲಬ್ಭತೇವಾತಿ **"ಚತ್ತಾರೋ ಸತಿಪಟ್ಠಾನಾತಿಆದಿಕೋ ದೇಸನಾಕ್ಕಮೋವಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। **ಅನುಪುಬ್ಬುಕ್ಕಂಸತೋತಿ** ದಾನಸೀಲಕಾಮಾದೀನವಾದಿದಸ್ಸನನೇಕ್ಖಮ್ಮಕಥಾನಂ ಅನುಕ್ಕಮೇನ ಉಕ್ಕಟ್ಠಭಾವತೋ ಕಥಾನಂ ಅನುಪುಬ್ಬುಕ್ಕಂಸತಾ ವುತ್ತಾ। ತೇನ ಉಕ್ಕಂಸಕ್ಕಮೋ ನಾಮಾಯಂ ವಿಸುಂ ಕಮೋತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। ತಥಾಪಿ ದಾನಾದೀನಂ ದೇಸನಾಕ್ಕಮಾವರೋಧನೇ ಕಾರಣಮಾಹ **"ಉಪ್ಪತ್ತಿಆದಿವವತ್ಥಾನಾಭಾವತೋ"**ತಿ। ತತ್ಥ **ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಪಹಾನಪಟಿಪತ್ತಿಭೂಮಿಕ್ಕಮೇ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ। "ಚಕ್ಖುಆದೀನಮ್ಪಿ ವಿಸಯಭೂತ"ನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ಪಞ್ಚರೂಪಿನ್ದ್ರಿಯಗೋಚರತಾ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾತಿ

ಆಹ “**ಏಕದೇಸೇನಾ**”ತಿಆದಿ। **ಏಕದೇಸೇನಾತಿ** ಬಾಹಿರೋಳಾರಿಕಾಯತನೇಹಿ। **ಏತ್ಥಾತಿ** “ಯಂ ವೇದಯತಿ, ತಂ ಸಞ್ಜಾನಾತೀ”ತಿ ಏತಸ್ಮಿಂ ಪದೇ ವುತ್ತನಯೇನ।

**ತಂಸಭಾವತಾನಿವತ್ತನತ್ಥನ್ತಿ** ಅನಾಸವಧಮ್ಮಸಭಾವತಾನಿವತ್ತನತ್ಥಂ। **ಅನಾಸವಾ ಖನ್ಧೇಸ್ವೇವ ವುತ್ತಾತಿ ಅತ್ಥೋ** ಸಾಸವಾನಮ್ಪಿ ಖನ್ಧೇಸು ವುತ್ತತ್ತಾ। ನನು ಚ ಅನಾಸವಧಮ್ಮೋ ಖನ್ಧೇಸು ಅವುತ್ತೋಪಿ ಅತ್ಥೀತಿ? ಸಚ್ಚಂ ಅತ್ಥಿ, ಖನ್ಧಾಧಿಕಾರೇ ಖನ್ಧಪರಿಯಾಪನ್ನಾ ಏವ ಅನಾಸವಾ ಗಯ್ಹನ್ತೀತಿ ನಾಯಂ ದೋಸೋ।

ಯಥಾ ಫಸ್ಸಾದಯೋ ವಿಸೇಸತೋ ತದನುಗುಣವುತ್ತಿತಾಯ ಸಙ್ಖತಾಭಿಸಙ್ಖರಣಸಭಾವಾತಿ ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧೇ ಸಮವರುದ್ಧಾ, ನ ಏವಂ ವೇದನಾಸಞ್ಞಾವಿಞ್ಞಾಣಾನೀತಿ ರೂಪಧಮ್ಮಾ ವಿಯ ತಾನಿ ವಿಸುಂ ಖನ್ಧಭಾವೇನ ವುತ್ತಾನಿ। ಏತೇನ ಫಸ್ಸಾದೀನಂ ವಿಸುಂ ಖನ್ಧಸದ್ದವಚನೀಯತಾಭಾವೋ ವುತ್ತೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ತೇನ ವುತ್ತಂ “**ಫುಸನಾದಯೋ ಪನಾ**”ತಿಆದಿ। **ಇತಿಆದೀನಞ್ಚ ಸುತ್ತಾನನ್ತಿ** ಏತ್ಥ **ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ “ರೂಪೇ ಖೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಸತಿ ರೂಪಂ ಉಪಾದಾಯ ರೂಪಂ ಅಭಿನಿವಿಸ್ಸ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ ಸಂಯೋಜನಾಭಿನಿವೇಸವಿನಿಬನ್ಧಾ। ವೇದನಾಯ…ಪೇ॰… ಸಞ್ಞಾಯ… ಸಙ್ಖಾರೇಸು… ವಿಞ್ಞಾಣೇ ಸತಿ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಉಪಾದಾಯ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಅಭಿನಿವಿಸ್ಸ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ ಸಂಯೋಜನಾಭಿನಿವೇಸವಿನಿಬನ್ಧಾ”ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೧೫೮), ತಥಾ “ಅಹಂ ರೂಪಂ, ಮಮ ರೂಪನ್ತಿ ಪರಿಯುಟ್ಠಟ್ಠಾಯೀ ಹೋತೀ”ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೧) ಚ ಏವಮಾದೀನಂ ಸುತ್ತಪದಾನಂ ಸಙ್ಗಹೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। **ಏತೇನಾತಿ** ಅತ್ತನಾ ದಸ್ಸಿತಸುತ್ತೇನ। **ವಕ್ಖಮಾನಸುತ್ತವಸೇನ ಚಾತಿ** “ರೂಪೇ ಖೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಸತೀ”ತಿಆದಿಕಸ್ಸ **ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ** (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧೯ ಪಕಿಣ್ಣಕಕಥಾ) ವಕ್ಖಮಾನಸ್ಸ ಸುತ್ತಸ್ಸ ವಸೇನ। “**ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಾದಿವಸೇನ ನ ವತ್ತಬ್ಬಾ**”ತಿ ಏತೇನ ನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಾಪಿ ದಿಟ್ಠಿ ಖನ್ಧೇ ಏವ ನಿಸ್ಸಾಯ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಪಗೇವ ಖನ್ಧಾರಮ್ಮಣಾತಿ ದಸ್ಸೇತಿ।

**ವೇದನಾಕಾರಣಾಯಾತಿ** ವೇದನಾಯಾತನಾಯ। **ಛಾದಾಪನತೋತಿ** ರೋಚಾಪನತೋ। **ಬಾಹುಲ್ಲೇನಾತಿ** ಬಹುಲಭಾವೇನ। ಉಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧಾ ಹಿ ಬಾಹುಲ್ಲಪ್ಪವತ್ತಿಕಾ, ನ ಇತರೇ।

**ಪುಟಂ ಕತ್ವಾತಿ** ಚ ಛತ್ತಸದಿಸಂ ಪುಟಂ ಬನ್ಧಂ ಕತ್ವಾ। **ವತ್ಥುಮ್ಹೀತಿ** ಚಕ್ಖಾದಿವತ್ಥುಮ್ಹಿ। **ವಟ್ಟಗತವೇದನಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ**। ಸಾ ಹಿ ಇಧ ದಟ್ಠಬ್ಬಭಾವೇ ಠಿತಾ। **ಊನೇಹೀತಿ** ವತ್ಥುನಾ, ಕಿಲೇಸೇಹಿ ಚ ಊನೇಹಿ।

**ಮಾಯಾಯಾತಿ** ಇನ್ದಜಾಲಾದಿಮಾಯಾಯ ಪಯೋಗೋ ಮಾಯಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನಾಹ “**ಮಾಯಾಯ ದಸ್ಸಿತಂ ರೂಪಂ 'ಮಾಯಾ'ತಿ ಆಹಾ**”ತಿ। **ವತ್ಥುಭಾವಾದಿತೋತಿ ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಆರಮ್ಮಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಾದಿಕೇ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ। **ಕತ್ಥಚೀತಿ** ರೂಪಕ್ಖನ್ಧಾದಿಕೇ। **ಕೋಚಿ ವಿಸೇಸೋತಿ** ಅಸುಭಾದಿಕೋವ।

**ತಸ್ಸಾತಿ** ಅಜ್ಝತ್ತಿಕರೂಪಸ್ಸ। ಯಸ್ಸ ಕಾಮರಾಗಪ್ಪಹಾನಮುಖೇನ ಸಬ್ಬರಾಗಪ್ಪಹಾನಂ ಸಮ್ಭವತಿ, ತಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ “**ಕಾಮರಾಗಮುಖೇನ ವಾ ಸಬ್ಬಲೋಭಪ್ಪಹಾನಂ ವದತೀ**”ತಿ। **ಯೋಜೇತಬ್ಬನ್ತಿ** ವೇದನಾಯ ಛನ್ದರಾಗಂ ಪಜಹನ್ತೋ ತಸ್ಸಾ ಸಮುದಯಭೂತೇ ಫಸ್ಸೇಪಿ ಛನ್ದರಾಗಂ ಪಜಹತೀತಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬನ್ತಿ। ಪರಿಞ್ಞತ್ತಯಸ್ಸ ಯೋಜನಾ ಪಾಕಟಾ ಏವ।

**ತತೋತಿ** ದುಕ್ಖುಪ್ಪಾದನಸುಖವಿನಾಸನಾನಂ ಅದಸ್ಸನತೋ। **ಭಿನ್ದತೀತಿ** ವಿನಾಸೇತಿ। **ತನ್ತಿ** ಮನೋಸಞ್ಚೇತನಾಹಾರಂ ಞಾತತೀರಣಪರಿಞ್ಞಾಹಿ ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹಾತಿ ತೀರೇತಿ।

**ತಂ ಪಜಹನ್ತೋತಿ** ಅವಿಜ್ಜಂ ಪಜಹನ್ತೋ। **ಪರಾಮಟ್ಠನ್ತಿ** ಪರಾಮಾಸಸಙ್ಖಾತಾಯ ದಿಟ್ಠಿಯಾ ನಿಚ್ಚಾದಿವಸೇನ ಗಹಿತಂ। **ವಿಞ್ಞಾಣಂ ನಿಚ್ಚತೋ ಪಸ್ಸನ್ತೋ ದಿಟ್ಠುಪಾದಾನಂ ಉಪಾದಿಯತೀತಿ** ಅಯಮತ್ಥೋ “ತದೇವಿದಂ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಸನ್ಧಾವತಿ ಸಂಸರತಿ, ಅನಞ್ಞ”ನ್ತಿಆದಿಸುತ್ತಪದೇಹಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೩೯೬) ದೀಪೇತಬ್ಬೋ।

ಕಮಾದಿವಿನಿಚ್ಛಯಕಥಾವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**೨. ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ**

**೩೪. ತಂ ವತ್ವಾತಿ** ತಂ ಭೂಮಿವಸೇನ ಜಾನಿತಬ್ಬತಂ "ಸಬ್ಬಾಪಿ ಚತುಭೂಮಿಕವೇದನಾ"ತಿಆದಿನಾ ವತ್ವಾ। **ಸಮ್ಪಯುತ್ತತೋ ದಸ್ಸಿತತಾದೀತಿ** ಏತ್ಥ **ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಹೇತುಜಾತಿಭೂಮಿಇನ್ದ್ರಿಯವತ್ಥುಸಮ್ಫಸ್ಸಜಭೇದತೋ ದಸ್ಸಿತತಂ ಅನವಸೇಸತೋ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ।

ಯದಿಪಿ ತಂ-ಸದ್ದೋ ಪುಬ್ಬೇ ವುತ್ತಸ್ಸ ಸಾಮಞ್ಞತೋ ಪಟಿನಿದ್ದೇಸೋ, ತಥಾಪಿ ಅನನ್ತರಮೇವ ಪಚ್ಚಾಮಸಿತುಂ ಯುತ್ತೋ ಇತರತ್ಥ ಅಸಮ್ಭವತೋತಿ ಆಹ **"ಅಟ್ಠ...ಪೇ॰... ಯೋಜನಾ"**ತಿ। **"ಅಟ್ಠವಿಧತ್ತಾಭಾವತೋ"**ತಿ ಇಮಿನಾ ತಂ ಅಸಮ್ಭವಂ ದಸ್ಸೇತಿ।

**ಪೂರಣತ್ಥಮೇವ ವುತ್ತೋ,** ಅಪುಬ್ಬತಾಭಾವತೋತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ಗಹಣವಡ್ಢನವಸೇನಾತಿ** ಗಹಣಸ್ಸ ವಡ್ಢನವಸೇನ। **ಗಹಣನ್ತಿ** ಚೇತ್ಥ ಕಥನಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ, ತಸ್ಸ ವಡ್ಢನಂ ತಸ್ಮಿಂ ತಸ್ಮಿಂ ಠಾನೇ ಅವುತ್ತಸ್ಸ ಕಥನಂ। ತೇನಾಹ **"ಪುಬ್ಬೇ ಗಹಿತತೋ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಗಹಣಂ ವಡ್ಢನ"**ನ್ತಿ, ತತೋ ಏವ ಚ **"ಪುರಿಮಗಹಿತೇ ಅಞ್ಞಪಚಯವಸೇನಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। **"ವಡ್ಢನಸದ್ದೋ ಭೇದನತ್ಥೋ"**ತಿ ಇದಂ ಯಥಾ ಅಸಿವಾ "ಸಿವಾ"ತಿ, ದಿಟ್ಠಞ್ಚ "ಅದಿಟ್ಠ"ನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ಏವಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। **ನಯನೀಹರಣನ್ತಿ** ನೀಯತೀತಿ ನಯೋ, ದೇಸನಾ, ತಸ್ಸ ನೀಹರಣಂ ಪವತ್ತನಂ। **ವಡ್ಢನಕನಯೋತಿ** ಯಥಾವುತ್ತವಡ್ಢನಕವಸೇನ ಪವತ್ತೋ ದೇಸನಾನಯೋ। **ಅಞ್ಞೇ ಭೇದಾತಿ** ಏಕವಿಧಚತುಬ್ಬಿಧಾದಯೋ ಭೇದಾ। ಯದಿ ಅವಿಸಿಟ್ಠಾ, ಕಸ್ಮಾ ವುತ್ತಾತಿ ಆಹ **"ತಥಾಪೀ"**ತಿಆದಿ। ತತ್ಥ **ಪಞ್ಞಾಪ್ಪಭೇದಜನನತ್ಥನ್ತಿ** ಧಮ್ಮವಿಸಯಾಯ ಪಭೇದಗತಾಯ ಪಞ್ಞಾಯ ವಿನೇಯ್ಯಾನಂ ನಿಬ್ಬತ್ತನತ್ಥಂ, ವಿಜ್ಜಾಟ್ಠಾನಾದಿವಸೇನ ವಿನೇಯ್ಯಾನಂ ಧಮ್ಮಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಯ ಉಪ್ಪಾದನತ್ಥನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅಭಿಞ್ಞೇಯ್ಯಧಮ್ಮವಿಭಾಗತಾಯ ಸಮ್ಮಸನವಾರಸ್ಸ ವಿಸಯಭಾವತೋ ವುತ್ತಂ **"ಏಕೇಕಸ್ಸ ವಾರಸ್ಸ ಗಹಿತಸ್ಸ ನಿಯ್ಯಾನಮುಖಭಾವತೋ"**ತಿ। **ಇತರೇಪಿ ಭೇದಾ ವುತ್ತಾತಿ** ದುವಿಧತಿವಿಧಭೇದಾನಂ ಯಂ ನಾನತ್ತಂ, ತಸ್ಸ ವಸೇನ ಇತರೇ ಭೇದಾ ಅನಾನತ್ತಾಪಿ ಯಥಾವುತ್ತಕಾರಣತೋ ವುತ್ತಾ। **"ನ ಕೇವಲ"**ನ್ತಿಆದಿನಾ ಭೇದಾನಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಾಪೇಕ್ಖತಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ **"ತಸ್ಮಾ"**ತಿಆದಿನಾ ತೇಸಂ ವಿಸಿಟ್ಠತಂ ದಸ್ಸೇತಿ।

ಯಥಾ ದುಕಮೂಲಕಾದೀಸು ಭೇದಾ ಗಣನಾನುಪುಬ್ಬಿಯಾ ಪವತ್ತಾ ಪಭೇದನ್ತರಾಪೇಕ್ಖಾ, ನ ಏವಮೇತೇ। ಏತೇ ಪನ ಸತ್ತವಿಧಾದಿಭೇದಾ ಪಭೇದನ್ತರನಿರಪೇಕ್ಖಾ ಕೇವಲಂ ಬಹುವಿಧಭಾವಸಾಮಞ್ಞೇನೇವ ವುತ್ತಾತಿ ದಸ್ಸೇತಿ **"ಅಞ್ಞಪ್ಪಭೇದನಿರಪೇಕ್ಖಾ"**ತಿಆದಿನಾ। ದುಕತಿಕಪದತ್ಥಾನಂ ಯಥಾರಹಂ ಅಪೇಕ್ಖಿತಬ್ಬಾಪೇಕ್ಖಕಭಾವೇನ ವುತ್ತತ್ತಾ ಯಥಾ ದುಕೇ ಠಪೇತ್ವಾ ವುತ್ತಾ ತಿಕಾ ತತ್ಥ ಪಕ್ಖಿತ್ತಾ ನಾಮ ಜಾತಾ, ಏವಂ ತಿಕದುಕಪದತ್ಥಾನಂ ಅಪೇಕ್ಖಿತಬ್ಬಾಪೇಕ್ಖಕಭಾವೇನ ವುತ್ತತ್ತಾ ದುಕೇ ವತ್ವಾ ವುತ್ತೇಸುಪಿ ತಿಕೇಸು ತೇ ಪಕ್ಖಿತ್ತಾ ನಾಮ ಹೋನ್ತೀತಿ ಆಹ **"ಪರತೋ...ಪೇ॰... ಯೋಜಿತತ್ತಾ"**ತಿ।

**ಸಮಾನವೀಥಿಯನ್ತಿ** ಏಕವೀಥಿಯಂ। **ಚಕ್ಖುಸಙ್ಘಟ್ಟನಾಯಾತಿ** ಚಕ್ಖುರೂಪಪಟಿಘಾತೇನ। **ಸೋತಿ** ಚಕ್ಖುರೂಪಪಟಿಘಾತೋ। **ತದುಪ್ಪಾದಿಕಾತಿ** ತಸ್ಸ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದಿಕಾ। **ಸಾತಿ** ಆವಜ್ಜನವೇದನಾ। ನನು ಚ ವೇದನಾಪಚ್ಚಯೋ ಫಸ್ಸೋ ವುತ್ತೋ, ನ ಫಸ್ಸಪಚ್ಚಯಾ ವೇದನಾತಿ? ನ, ವೇದನಾಸೀಸೇನ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಸ್ಸ ಗಹಿತತ್ತಾತಿ। **ತಪ್ಪಯೋಜನತ್ತಾತಿ** ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಪಯೋಜನತ್ತಾ। ಪಯೋಜಯತೀತಿ **ಪಯೋಜನಂ,** ಫಲಂ।

**ರೂಪಾವಚರಾರೂಪಾವಚರಾನಂ** ವಿಪಾಕಾನನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ತೇ ಹಿ ಇಧ ಅಗ್ಗಹಿತಾ। ತೇನೇವಾಹ **"ತೇಸಂ ಸಯಮೇವ ಮನೋದ್ವಾರಭೂತತ್ತಾ"**ತಿಆದಿ। **ತತೋತಿ** ಭವಙ್ಗತೋ। **ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಪಚ್ಚಯಾದಿಕುಸಲಾದೀನನ್ತಿ** ಏತ್ಥ ಪುರಿಮೇನ **ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ

“ಸೋತಸಮ್ಫಸ್ಸಪಚ್ಚಯಾ”ತಿ ಏವಮಾದಯೋ ಸಙ್ಗಹಿತಾ, ದುತಿಯೇನ ಅಕುಸಲಾದಯೋ। “ಕಾಮಾವಚರಅಟ್ಠಕುಸಲಚಿತ್ತವಸೇನಾ”ತಿಆದಿನಾ ಕುಸಲಾಬ್ಯಾಕತಾನಮ್ಪಿ ಕಾಮಾವಚರಾನಂಯೇವ ಯೋಜಿತತ್ತಾ ವುತ್ತಂ **“ಸಮಾನವೀಥಿಯಂ ಲಬ್ಭಮಾನತಾ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ವುತ್ತಾ”**ತಿ। ವೇದನಾಪೀತಿಸನಿದಸ್ಸನತ್ತಿಕವಜ್ಜಾನಂ ಏಕೂನವೀಸತಿಯಾ ತಿಕಾನಂ ವಸೇನ **ಏಕೂನವೀಸತಿಚತುವೀಸತಿಕಾ**। ಯದಿ ಅಸಮಾನವೀಥಿಯಮ್ಪಿ ಕುಸಲಾದೀನಂ ಲಬ್ಭಮಾನತಾ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ, ಅಥ ಕಸ್ಮಾ ಸಮಾನವೀಥಿಯಂಯೇವ ಯೋಜಿತಾತಿ ಆಹ **“ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ಪನಾ”**ತಿಆದಿ। **ತೇನೇವಾತಿ** ಅಸಮಾನವೀಥಿಯಂ ಅಪ್ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತತ್ತಾಯೇವ।

**ಚಿತ್ತಸಮ್ಬನ್ಧೋತಿ** ಚಿತ್ತೇನ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಚಿತ್ತಸಮ್ಬನ್ಧಂ ಕತ್ವಾ ಚಿತ್ತಸೀಸೇನ ವೇದನಾಯ ಕಥನಂ। **ತಿಕಭೂಮಿವಸೇನಾತಿ** ಕುಸಲತ್ತಿಕಾದಿತಿಕವಸೇನ, ಕಾಮಾವಚರಾದಿಭೂಮಿವಸೇನ ಚ। **ದ್ವಾರತಿಕವಸೇನಾತಿ** ಚಕ್ಖಾದಿಉಪ್ಪತ್ತಿದ್ವಾರವಸೇನ, ಕುಸಲತ್ತಿಕಾದಿತಿಕವಸೇನ ಚ। **ಯತ್ಥ ಕತ್ಥಚೀತಿ** ದೀಪೇತಬ್ಬಸ್ಸ ಅತ್ಥಸ್ಸ ವಿಸೇಸಾಭಾವತೋ ಸತ್ತವಿಧಭೇದಾದೀಸು ಯತ್ಥ ಕತ್ಥಚಿ। ನ ಚ ದ್ವಾರಂ ಅನಾಮಟ್ಠನ್ತಿ ಯೋಜನಾ। ತೇನ ಸತ್ತವಿಧಭೇದತೋ ತಿಂಸವಿಧಭೇದೇ ವಿಸೇಸಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ಯದಿಪಿ ಉಭಯತ್ಥ ಭೂಮಿಯೋ ಆಗತಾ, ರೂಪಾವಚರಾದಿಭೂಮಿಆಮಸನೇನ ಪನ ಅಸಮಾನವೀಥಿಯಂ ಲಬ್ಭಮಾನತಾ ದಸ್ಸಿತಾತಿ ಆಹ **“ಅತಿಬ್ಯತ್ತಾ ಚ ಏತ್ಥ ಸಮಾನಾಸಮಾನವೀಥೀಸು ಲಬ್ಭಮಾನತಾ”**ತಿ। **ಸುಖದೀಪನಾನಿ ಹೋನ್ತಿ** ದ್ವಾರಭೂಮಿಆಮಸನಮುಖೇನ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧಸ್ಸ ವಿಭತ್ತತ್ತಾ। **ನ ಭೂಮಿಯೋ ಅಪೇಕ್ಖಿತ್ವಾ ಠಪಿತಾತಿ** ಕಥೇತಬ್ಬಭಾವೇನ ಭೂಮಿಯೋ ಅಪೇಕ್ಖಿತ್ವಾ ನ ಠಪಿತಾ, ಭೂಮಿವಿಭಾಗೇನ ನ ಕಥಿತಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಅಪೇಕ್ಖಿತಬ್ಬರಹಿತಾತಿ** ದ್ವಾರಭೂಮೀನಂ ಅಗ್ಗಹಿತತ್ತಾ ಆಕಙ್ಖಿತಬ್ಬದ್ವಾರಾದಿವಿಸೇಸರಹಿತಾ।

**“ಉಪನಿಸ್ಸಯಕೋಟಿಯಾ”**ತಿ ಏತ್ಥ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯತೋ ಪರಿಯಾಯತೋ ಚ ಉಪನಿಸ್ಸಯಕೋಟಿದಸ್ಸನಮುಖೇನ ಇಧಾಧಿಪ್ಪೇತಉಪನಿಸ್ಸಯಕೋಟಿಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **“ಸದ್ಧಂ ಉಪನಿಸ್ಸಾಯಾ”**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ತತ್ಥ **ಉಪನಿಸ್ಸಯಾನನ್ತಿ** ವೇದನಾಯ ಉಪನಿಸ್ಸಯಭೂತಾನಂ। **ದಸ್ಸನನ್ತಿ** ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ, ದಿಸ್ವಾ ವಾ ಗಹಣಂ। **ಉಪನಿಸ್ಸಯನ್ತಭಾವೇನಾತಿ** ಲಾಮಕೂಪನಿಸ್ಸಯಭಾವೇನ। ಯದಿ ಝಾಯನಾದೀನಿ ಉಪನಿಸ್ಸಯೋ ಭವೇಯ್ಯುಂ, ಪಕತೂಪನಿಸ್ಸಯಾನೇವ ಸಿಯುಂ। ಪಕತೂಪನಿಸ್ಸಯೋ ಚ ನಾನಾವೀಥಿಯಂಯೇವಾತಿ ತದಲಾಭವಚನಂ ಇಧ ನಾನಾವೀಥಿಜೋತಕನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತಿ **“ಝಾನಾದಿದ್ವಾರೇಸೂ”**ತಿಆದಿನಾ। **ಕಸಿಣಪರಿಕಮ್ಮಾದೀನನ್ತಿ** ಕಸಿಣಪರಿಕಮ್ಮಸಮಾಪತ್ತಿನಿಬ್ಬತ್ತನವಿಪಸ್ಸನಾವಡ್ಢನಾದೀನಂ। **ತದಲಾಭೋತಿ** ಉಪನಿಸ್ಸಯಾಲಾಭೋ, ಸೋ ಚ ಝಾಯನಾದೀಹಿ ಪರೇಸಂ ಪಟಿಪತ್ತಿಯಾ ಜಾನಿತುಂ ಅಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯತ್ತಾ। ಅನ್ತಿಮಭವಿಕಬೋಧಿಸತ್ತಾದೀನಂ ಸವನೇನ ವಿನಾ ತಂಪುಸನಂ ಸಿಯಾ ಮೂಲೂಪನಿಸ್ಸಯೋತಿ **“ಯೇಭುಯ್ಯೇನಾ”**ತಿ ವುತ್ತಂ।

**ಸಮ್ಪನ್ನಜ್ಝಾಸಯೋತಿ** ವಿವಟ್ಟೂಪನಿಸ್ಸಯಸಮ್ಪತ್ತಿಯಾ ಸಮ್ಪನ್ನಜ್ಝಾಸಯೋ। **ತೇನಾತಿ** “ಏವಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣ”ನ್ತಿ ವಚನೇನ। **ತದುಪನಿಸ್ಸಯನ್ತಿ** ತತೋ ಪರಂ ಉಪ್ಪನ್ನಕಸಿಣರೂಪದಸ್ಸನಾದೀನಂ ಉಪನಿಸ್ಸಯಭೂತಂ।

ಥಾಮಗಮನಂ ನಾಮ ಕಾಮರಾಗಾದೀನಂಯೇವ ಆವೇಣಿಕೋ ಸಭಾವೋತಿ ಆಹ **“ಅಪ್ಪಹೀನಕಾಮರಾಗಾದಿಕಸ್ಸ ವಾ”**ತಿ। “ರಾಗೋ ಉಪ್ಪನ್ನೋ”ತಿಆದಿನಾ ಇಟ್ಠಾನಿಟ್ಠಾರಮ್ಮಣೇ ರಾಗಪಟಿಘಾನಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿವಿಚಾರಣಾವ ವುತ್ತಾ, ನ ನೇಸಂ ಕಿಚ್ಚವಿಸೇಸೋತಿ ಕಿಚ್ಚವಿಸೇಸೇನ ವುತ್ತೇ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **“ಅಸಮಪೇಕ್ಖನಾಯಾ”**ತಿಆದಿಮಾಹ। **ಪವತ್ತಾ** ವೇದನಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಪಕಾರನ್ತರೇನಾತಿ** ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಪಚ್ಚಯಾ ಉಪ್ಪನ್ನಕಿಲೇಸಾನಂ ಸಮತಿಕ್ಕಮನಸಙ್ಖಾತೇನ ಪಕಾರನ್ತರೇನ। **ತಥಾ ಭಾವನಾವಸೇನಾತಿ** ಏತ್ಥ **ತಥಾ**-ಸದ್ದೇನ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಸ್ಸ ಚತುಭೂಮಿಕವೇದನಾಯ ಉಪನಿಸ್ಸಯಭಾವೋ ಏವ ಪಕಾರನ್ತರೇನ ಕಥಿತೋತಿ ಇಮಮೇವತ್ಥಂ ಆಕಡ್ಢತಿ। ಭಾವನಾಯೇವೇತ್ಥ **ಪಕಾರನ್ತರಂ**।

**ಸಬ್ಬಂ ಸಮ್ಮಸನಂ ಭಾವನಾತಿ** ವೇದಿತಬ್ಬಾ, ನ ನೀವರಣಪ್ಪಹಾನಪರಿಞ್ಞಾವ।

**ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಸ್ಸ ಚಾತಿ** ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಮಹಾಭೂತೇಸು ಇತರೀತರಸ್ಸ, ಆಪೋಧಾತುಯಾ ಚ ವಸೇನ।

**ತೇಸನ್ತಿ** ಜಾತಿಆದೀನಂ, ಕಮ್ಮತ್ಥೇ ಚೇತಂ ಸಾಮಿವಚನಂ। ಸಹಜಾತಸ್ಸ ಮನೋಸಮ್ಫಸ್ಸಸ್ಸ ಬಲವಪಚ್ಚಯಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। **ತಸ್ಸ ವಾ ದಸ್ಸನಸ್ಸಾ**ತಿ ತಸ್ಸ ವಾ ಜಾತಿಆದಿಕೇ ಭಯತೋ ದಸ್ಸನವಸೇನ ಪವತ್ತಸ್ಸ ಕಾಮಾವಚರಞಾಣಸ್ಸ।

**ತದೇವ ಅತ್ತನೋ ಫಲಸ್ಸೇವ ಫಲಭಾವೇನಾ**ತಿ "ಮನೋಸಮ್ಫಸ್ಸೋ"ತಿ ಫಸ್ಸಸ್ಸ ಕಾರಣಭಾವೇನ ಯಂ ವುತ್ತಂ, ತದೇವ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಅತ್ತನೋ ಫಲಸ್ಸ ಫಲಭಾವೇನ ವುತ್ತಸ್ಸ ಫಸ್ಸಸ್ಸ "ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಜ"ನ್ತಿಆದಿನಾ ಫಲಭಾವೇನ ವತ್ತುಂ ನ ಯುತ್ತಂ। "ಮನೋಸಮ್ಫಸ್ಸೋ"ತಿಆದಿನಾ ಲಬ್ಭಮಾನೋಪಿ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಪಟಿಚ್ಚ ಫಸ್ಸಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ಹೇತುಫಲಸಙ್ಕರಪರಿಹರಣತ್ಥಂ ನ ವುತ್ತೋತಿ ವತ್ವಾ ಯದಿಪಿ ಫಸ್ಸೋ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ನ ಪನ ಫಸ್ಸಸ್ಸ ವಿಯ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಸೋ ತಸ್ಸ ವಿಸೇಸಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀತಿ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಜಾದಿತಾ ನ ವುತ್ತಾತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಯಸ್ಮಾ ವಾ"**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ।

ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**೩. ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಣ್ಣನಾ**

**೧೫೦. ತಂ ತಂ ಸಮುದಾಯ**ನ್ತಿ ತಂ ತಂ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಸಙ್ಖಾತಧಮ್ಮಸಮುದಾಯಂ, ಅನವಸೇಸರೂಪಧಮ್ಮಸಮುದಾಯಞ್ಚ। **ಯಥಾಸಮ್ಭವ**ನ್ತಿ ಚೋಪನಂ ಪತ್ತೋ ಸಂವರೋ ಛಟ್ಠದ್ವಾರೇ, ಇತರೋ ಛಸುಪೀತಿ ಏವಂ ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ। **ತತೋ**ತಿ ಅಭಿಜ್ಝಾದೋಮನಸ್ಸಾದಿತೋ। **ಯಥಾಯೋಗ**ನ್ತಿ ಯೋ ಸಂವರಿತಬ್ಬೋ, ತದನುರೂಪಂ।

**ಕತ್ಥಚೀ**ತಿ ತೇ ಏವ ಪರಿವಟ್ಟೇ ಸಾಮಞ್ಞೇನ ವದತಿ। **ಕತ್ಥಚೀ**ತಿ ವಾ ತೇಸು ಪರಿವಟ್ಟೇಸು ಕಿಸ್ಮಿಞ್ಚಿ ಪದೇಸೇ। **ಕಿಞ್ಚಿ**ಪಿ ಅಪ್ಪಕಮ್ಪಿ। **ಏಕೋವ ಪರಿಚ್ಛೇದೋ,** ನ ಆಯತನವಿಭಙ್ಗಾದೀಸು ವಿಯ ನಾನಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಖನ್ಧವಿಭಙ್ಗವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

# ೨. ಆಯತನವಿಭಙ್ಗೋ

## ೧. ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ

೧೫೪. **ಅಸಾಧಾರಣತೋತಿ** ಆವೇಣಿಕತೋ। ತಂ ನೇಸಂ ಅಸಾಧಾರಣಭಾವಂ ವಿಪಕ್ಖವಸೇನ ಪತಿಟ್ಠಾಪೇತುಂ ಸಾಧಾರಣಂ ಉದಾಹರಣವಸೇನ ದಸ್ಸೇತಿ **"ಆಯತನಸದ್ದತ್ಥೋ ವಿಯಾ"**ತಿ। ಅಥ ವಾ ಚಕ್ಖಾದಿಅತ್ಥೋ ಏವ ಚಕ್ಖಾದಿಸದ್ದವಿಸೇಸಿತೋ ಆಯತನತ್ಥೋತಿ ತಂ ತಾದಿಸಂ ಆಯತನತ್ಥಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ **"ಆಯತನಸದ್ದತ್ಥೋ ವಿಯ ಅಸಾಧಾರಣತೋ"**ತಿ।

ಯದಿ ವಿಸಯಸ್ಸಾದನತ್ಥೋ ಚಕ್ಖು-ಸದ್ದೋ, ಸೋತಾದೀನಮ್ಪಿ ಅಯಂ ಸಮಞ್ಞಾ ಸಿಯಾತಿ ಅತಿಪ್ಪಸಙ್ಗಂ ಪರಿಹರನ್ತೋ **"ಸತಿಪೀ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। ದುತಿಯೇ ಅತ್ಥವಿಕಪ್ಪೇ **ಚಕ್ಖತೀತಿ** ವಿಞ್ಞಾಣಾಧಿಟ್ಠಿತಂ ಸಮವಿಸಮಂ ಆಚಿಕ್ಖತಿ, ಆಚಿಕ್ಖನ್ತಂ ವಿಯ, ವಿಭಾವೇನ್ತಂ ವಿಯ ವಾ ಹೋತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ರೂಪಮಿವ** ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಂ ವಿಯ **ಸವಿಗ್ಗಹಮಿವ** ಸಬಿಮ್ಬಕಂ ವಿಯ ವಣ್ಣವಾಚಕೋ ರೂಪ-ಸದ್ದೋ ಅಧಿಪ್ಪೇತೋತಿ ಆಹ **"ವಿತ್ಥಾರಣಂ ವಾ ರೂಪಸದ್ದಸ್ಸ ಅತ್ಥೋ"**ತಿ।

**ವಚನಮೇವಾತಿ** ಸವಿಞ್ಞತ್ತಿಕಸದ್ದಮೇವ। **ಗಮೀಯತೀತಿ** ಉಪನೀಯತಿ। ಅಜ್ಝೋಹರಣಸ್ಸ ರಸಗ್ಗಹಣಮೂಲತಾವಚನೇನ ರಸಸ್ಸ ಪರಮ್ಪರಾಯ ಜೀವಿತಹೇತುತಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ರಸನಿಮಿತ್ತಞ್ಹಿ **ರಸಗ್ಗಹಣಂ,** ರಸಗ್ಗಹಣನಿಮಿತ್ತಂ **ಅಜ್ಝೋಹರಣಂ,** ತಂನಿಮಿತ್ತಂ **ಜೀವಿತ**ನ್ತಿ। ರಸಗ್ಗಹಣಮೂಲತಾ ಚ ಅಜ್ಝೋಹರಣಸ್ಸ ಯೇಭುಯ್ಯತೋ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ದಿಸ್ಸತಿ ಅಪದಿಸ್ಸತಿ ಏತೇನ ಫಲನ್ತಿ ದೇಸೋ, ಹೇತೂತಿ ಆಹ **"ಉಪ್ಪತ್ತಿದೇಸೋತಿ ಉಪ್ಪತ್ತಿಕಾರಣ"**ನ್ತಿ। **ತಥಾತಿ** ಚಕ್ಖಾಯತನಾದಿಪ್ಪಕಾರೇನ। **ಮನೋಗೋಚರಭೂತಾತಿ** ಮನಸೋ ಏವ ಗೋಚರಭೂತಾ। **ಸಾಮಞ್ಞಲಕ್ಖಣೇನೇವಾತಿ** ಅನುಭವನಾದಿವಿಸೇಸಲಕ್ಖಣಂ ಅಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ಧಮ್ಮಭಾವಸಙ್ಖಾತಸಾಧಾರಣಲಕ್ಖಣೇನೇವ । **ಏಕಾಯತನತ್ತಂ ಉಪನೇತ್ವಾ ವುತ್ತಾ** ದ್ವಾದಸ ಏಕಸಭಾವತ್ತಾ ಭಿನ್ದಿತ್ವಾ ವಚನೇ ಪಯೋಜನಾಭಾವಾ। ದ್ವಾರಾಲಮ್ಬನವಿಭಾಗದಸ್ಸನತ್ಥಾ ಹಿ ಆಯತನದೇಸನಾತಿ।

**ಪುಬ್ಬನ್ತತೋತಿ** ಪುರಿಮಭಾಗತೋ ಪಾಕಭಾವತೋ। ಪಾಕಭಾವೋ ಹಿ ಸಭಾವಧಮ್ಮಾನಂ ಪುಬ್ಬನ್ತೋ, ವಿದ್ಧಂಸಾಭಾವೋ ಅಪರನ್ತೋ।

ನಿವಾಸಟ್ಠಾನಾದೀಸು ಆಯತನ-ಸದ್ದೋ ನ ಆಯತನತ್ಥಾದೀಸು ವಿಯ ಪದತ್ಥವಿವರಣಮುಖೇನ ಪವತ್ತೋ, ಅಥ ಖೋ ತಸ್ಮಿಂ ತಸ್ಮಿಂ ದೇವಘರಾದಿಕೇ ನಿರುಳ್ಹತಾಯ ಏವಮತ್ಥೋತಿ ಆಹ **"ರುಳ್ಹಿವಸೇನ ಆಯತನಸದ್ದಸ್ಸತ್ಥಂ ವತ್ವಾ"**ನ್ತಿ। **ಮನೋತಿ** ದ್ವಾರಭೂತಮನೋ । **ನಿಸ್ಸಯಭಾವೋತಿ** ಏತ್ಥ ನಿಸ್ಸಯಸದಿಸೋ ನಿಸ್ಸಯೋ, ಸದಿಸತಾ ಚ ಫಲಸ್ಸ ತಪ್ಪಟಿಬದ್ಧವುತ್ತಿತಾಯ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। **ವಚನೀಯತ್ಥೋ** ಭಾವತ್ಥೋ।

**ತಾವತ್ವತೋತಿ** ತತ್ತಕತೋ। **ಊನಚೋದನಾತಿ** ದ್ವಾದಸತೋ ಊನಾನಿ ಕಸ್ಮಾ ನ ವುತ್ತಾನೀತಿ ಚೋದನಾ। ಯದಿ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಂ ಅಸಾಧಾರಣಂ ಧಮ್ಮಜಾತಂ ಧಮ್ಮಾಯತನಂ, ಏವಂ ಸನ್ತೇ ಚಕ್ಖಾದೀನಮ್ಪಿ ಧಮ್ಮಾಯತನಭಾವೋ ಸಿಯಾತಿ ಚೋದನಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ **"ಸತಿಪೀ"**ತಿಆದಿ। **ದ್ವಾರಾರಮ್ಮಣಭಾವೇಹೀತಿ** ನ ಆರಮ್ಮಣಭಾವೇನೇವ ಅಸಾಧಾರಣಂ, ಅಥ ಖೋ ದ್ವಾರಾರಮ್ಮಣಭಾವೇಹಿ ಅಸಾಧಾರಣಂ ಸಮ್ಭವತೀತಿ ವಚನಸೇಸೋ।

**ಯೇಭುಯ್ಯಸಹುಪ್ಪತ್ತಿಆದೀಹೀತಿ** ಯೇಭುಯ್ಯೇನ ಚಕ್ಖಾಯತನಾದೀನಿ ಕಸ್ಸಚಿ ಕದಾಚಿ ಏಕತೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ। "ಕಾಮಧಾತುಯಾ ಉಪಪತ್ತಿಕ್ಖಣೇ ಕಸ್ಸಚಿ ಏಕಾದಸಾಯತನಾನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೀ"ತಿ ಹಿ ವುತ್ತಂ। ತಸ್ಮಾ ಆಯತನಾನಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿಕ್ಕಮೋ ತಾವ ನ ಯುಜ್ಜತಿ, ನ ಪಹಾನಕ್ಕಮೋ ಕುಸಲಾಬ್ಯಾಕತಾನಂ ಅಪ್ಪಹಾತಬ್ಬತೋ, ನ ಪಟಿಪತ್ತಿಕ್ಕಮೋ ಅಕುಸಲಾನಂ, ಏಕಚ್ಚಅಬ್ಯಾಕತಾನಞ್ಚ ಅಪ್ಪಟಿಪಜ್ಜನೀಯತೋ, ನ ಭೂಮಿಕ್ಕಮೋ ಅಡ್ಢೇಕಾದಸನ್ನಂ ಆಯತನಾನಂ ಏಕನ್ತಕಾಮಾವಚರತ್ತಾ, ಇತರೇಸಂ

ಚತುಭೂಮಿಪರಿಯಾಪನ್ನತ್ತಾ, ಏಕಚ್ಚಸ್ಸ ಲೋಕುತ್ತರಭಾವತೋ ಚ। ಏವಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿಕ್ಕಮಾದಿಅಯುತ್ತಿಯೋಜನಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಯೇಸು ವಿಜ್ಜಮಾನೇಸು ಅತ್ತಭಾವಸ್ಸ ಪಞ್ಞಾಪನಾ, ತೇ "ಮಯ್ಹಂ ಚಕ್ಖು"ನ್ತಿಆದಿನಾ ಅಧಿಕಸಿನೇಹವತ್ಥುಭೂತಾ ಚಕ್ಖಾದಯೋ ಯಥಾ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕತಾಯ, ಏವಂ ದಸ್ಸನಾದಿಕಿಚ್ಚಕರಇನ್ದ್ರಿಯತಾ ಚ ಪಧಾನಾತಿ ಆಹ **"ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಭಾವೇನ, ವಿಸಯಿಭಾವೇನ ಚಾ"**ತಿ। **ಘಾನಾದಿಕ್ಕಮೇನಾ**ತಿ ಘಾನಂ ಜಿವ್ಹಾ ಕಾಯೋತಿ ಇಮಿನಾ ಕಮೇನ।

ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣತ್ತಾ ವಾ ಚಕ್ಖಾದೀನಿ ಪಠಮಂ ವುತ್ತಾನಿ, ಮನೋ ಪನ ಕಿಞ್ಚಿ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಂ , ಕಿಞ್ಚಿ ಯಾವನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣನ್ತಿ ಪಚ್ಛಾ ವುತ್ತಂ। ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣೇಸುಪಿ ಉಪಾದಾರೂಪಾರಮ್ಮಣಾನಿ ಚತ್ತಾರಿ ಪಠಮಂ ವುತ್ತಾನಿ, ತತೋ ಭೂತರೂಪಾರಮ್ಮಣಂ। ಉಪಾದಾರೂಪಾರಮ್ಮಣೇಸುಪಿ ದೂರತರೇ ದೂರೇ, ಸೀಘತರಂ ಸೀಘಞ್ಚ ಆರಮ್ಮಣಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನದೀಪನತ್ಥಂ ಚಕ್ಖಾದೀನಂ ದೇಸನಾಕ್ಕಮೋ। ಚಕ್ಖುಸೋತದ್ವಯಞ್ಹಿ ದೂರಗೋಚರನ್ತಿ ಪಠಮಂ ವುತ್ತಂ। ತತ್ರಾಪಿ ಚಕ್ಖು ದೂರತರಗೋಚರನ್ತಿ ಸಬ್ಬಪಠಮಂ ವುತ್ತಂ। ಪಸ್ಸನ್ತೋಪಿ ಹಿ ದೂರತರೇ ನದಿಸೋತಂ ನ ತಸ್ಸ ಸದ್ದಂ ಸುಣಾತಿ। ಘಾನಜಿವ್ಹಾಸುಪಿ ಘಾನಂ ಸೀಘತರವುತ್ತೀತಿ ಪಠಮಂ ವುತ್ತಂ। ಪುರತೋ ಠಪಿತಮತ್ತಸ್ಸ ಹಿ ಭೋಜನಸ್ಸ ಗನ್ಧೋ ಗಯ್ಹತೀತಿ। ಯಥಾಠಾನಂ ವಾ ತೇಸಂ ದೇಸನಾಕ್ಕಮೋ। ಇಮಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ಸರೀರೇ ಸಬ್ಬುಪರಿ ಚಕ್ಖುಸ್ಸ ಅಧಿಟ್ಠಾನಂ, ತಸ್ಸ ಅಧೋ ಸೋತಸ್ಸ, ತಸ್ಸ ಅಧೋ ಘಾನಸ್ಸ, ತಸ್ಸ ಅಧೋ ಜಿವ್ಹಾಯ, ತಥಾ ಕಾಯಸ್ಸ ಯೇಭುಯ್ಯೇನ, ಮನೋ ಪನ ಅರೂಪೀಭಾವತೋ ಸಬ್ಬಪಚ್ಛಾ ವುತ್ತೋ। ತಂತಂಗೋಚರತ್ತಾ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸಾನನ್ತರಂ ಬಾಹಿರಾಯತನಾನಿ ವುತ್ತಾನೀತಿ ವುತ್ತೋವಾಯಮತ್ಥೋತಿ ಏವಮ್ಪಿ ಇಮೇಸಂ ಕಮೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

**ತತೋ**ತಿ ಹದಯವತ್ಥುಭೇದತೋ। ಯಞ್ಹಿ ಹದಯವತ್ಥುಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ಏಕಂ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಂ ಪವತ್ತತಿ, ನ ತದೇವ ನಿಸ್ಸಾಯ ಅಞ್ಞಂ ಪವತ್ತತಿ। **ನಿದ್ದೇಸವಸೇನಾ**ತಿ ಸಙ್ಖೇಪವಿತ್ಥಾರನಿದ್ದೇಸವಸೇನ। **ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ** "ಕುಸಲಸಮುಟ್ಠಾನಂ ಕುಸಲಸಮುಟ್ಠಾನಸ್ಸ ಸಭಾಗ"ನ್ತಿಆದಿನಾ।

**ಸಭಾವೋ**ತಿ ವಿಸಯಿವಿಸಯಭಾವೋ, ತದಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಿಯಞ್ಚ ಯೋಗ್ಯತಾ। **ಕಾರಣಸಮತ್ಥತಾ**ತಿ ಕಾರಣಭೂತಾ ಸಮತ್ಥತಾ ಪಚ್ಚಯಭಾವೋ। **ದ್ವಾರಾದಿಭಾವೋ**ತಿ ದ್ವಾರಾರಮ್ಮಣೇ ದ್ವಾರವುತ್ತಿಭಾವೋ। **ಇಮಸ್ಮಿಂ ಅತ್ಥೇ**ತಿ ಅನನ್ತರಂ ವುತ್ತಅತ್ಥೇ। **ಯಸ್ಮಾ**ತಿ ಯಾಯ ಧಮ್ಮತಾಯ ಯೇನ ದ್ವಾರಾದಿಭಾವೇನ ಕಾರಣಭೂತೇನ। **ಸಮ್ಭವನವಿಸೇಸನ**ನ್ತಿ ಕಿರಿಯಾಯ ಪರಾಮಸನಮಾಹ। **ಯಂ** ಸಮ್ಭವನಂ, ಧಮ್ಮತಾವೇಸಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ರಿತ್ತಕಾನೇವಾ**ತಿ ಧುವಾದಿಭಾವರಿತ್ತಕಾನೇವ। ವಿಸಮಾದೀಸು ಅಜ್ಝಾಸಯೋ ಏತೇಸನ್ತಿ ವಿಸಮಾದಿಅಜ್ಝಾಸಯಾನಿ, ವಿಸಮಾದಿಅಜ್ಝಾಸಯಾನಿ ವಿಯ ಹೋನ್ತೀತಿ **ವಿಸಮಾದಿಅಜ್ಝಾಸಯಾನಿ,** ಚಕ್ಖಾದೀನಿ। **ವಿಸಮಭಾವ... ಪೇ॰... ವನಭಾವೇಹೀ**ತಿ ವಿಸಮಭಾವಾದಿಸನ್ನಿಸ್ಸಿತಅಹಿಆದಿಸದಿಸುಪಾದಿನ್ನಧಮ್ಮೇಹಿ ಚಕ್ಖಾದೀಹಿ, ವನಸನ್ನಿಸ್ಸಿತಮಕ್ಕಟಸದಿಸೇನ ಚಿತ್ತೇನ ಚ ಅಭಿರಮಿತತ್ತಾ। **ವನಭಾವೋ**ತಿ ಹಿ ವನಜ್ಝಾಸಯೋತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ಪುರಿಮನ್ತವಿವಿತ್ತತಾ**ತಿ ಪುಬ್ಬಭಾಗವಿರಹೋ। ಉಪ್ಪಾದತೋ ಪುರಿಮಕೋಟ್ಠಾಸೋ ಹಿ ಇಧ ಪುರಿಮನ್ತೋ। **ಅಪರನ್ತೇ**ತಿ ಅಪರಭಾಗೇ, ಭಙ್ಗತೋ ಉದ್ಧನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಉದಯಬ್ಬಯಪರಿಚ್ಛಿನ್ನೋ ಹಿ ಸಭಾವಧಮ್ಮೋ। ಯಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ "ಅನಿಧಾನಗತಾ ಭಗ್ಗಾ, ಪುಞ್ಜೋ ನತ್ಥಿ ಅನಾಗತೇ"ತಿ (ಮಹಾನಿ॰ ೧೦)। **ಸದಾ ಅಭಾವೋ**ತಿ ನ ಸದಾ ಅಭಾವಪತಿಟ್ಠಾಪನಂ ಸಬ್ಬಕಾಲಮ್ಪಿ ನತ್ಥೀತಿ, ಅಥ ಖೋ ಉದಯಬ್ಬಯಪರಿಚ್ಛಿನ್ನತ್ತಾ ಸದಾಭಾವಪಟಿಕ್ಖೇಪೋತಿ ಆಹ **"ಅನಿಚ್ಚಲಕ್ಖಣ"**ನ್ತಿ। **ಸಭಾವವಿಜಹನ**ನ್ತಿ ಭಙ್ಗಪ್ಪತ್ತಿಮಾಹ । ವಿಪರಿವತ್ತನಂ ಉಪ್ಪಾದಜರಾವತ್ಥಾಹಿ ಸನ್ತಾನಂ ವಿನಾ ನ ವಿಕಾರಾಪತ್ತೀತಿ ಆಹ **"ಸನ್ತಾನವಿಕಾರಾಪತ್ತಿ ವಾ"**ತಿ।

**ಜಾತಿಧಮ್ಮತಾದೀಹೀ**ತಿ ಜಾತಿಜರಾಬ್ಯಾಧಿಮರಣಾದಿಸಭಾವತಾಹಿ। **ಅನಿಟ್ಠತಾ**ತಿ ನ ಇಟ್ಠತಾ, ದುಕ್ಖತಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಪುರಿಮಂ ಸಾಮಞ್ಞಲಕ್ಖಣ**ನ್ತಿ "ಪಟಿಪೀಳನಟ್ಠೇನಾ"ತಿ ಪುಬ್ಬೇ ಸಾಮಞ್ಞತೋ ವುತ್ತಂ ದುಕ್ಖಲಕ್ಖಣಂ। ಪಚ್ಚಯವಸೇನ ದುಕ್ಖನಾಕಾರೇನ

ಪವತ್ತಮಾನಾನಂ ಸಭಾವಧಮ್ಮಾನಂ ದುಕ್ಖನಂ ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸೇವ ವಸೇನ ದುಕ್ಖಮತಾತಿ ಆಹ **“ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ ಪೀಳನತೋ ದುಕ್ಖಮ”**ನ್ತಿ। **ದುಕ್ಖವಚನ**ನ್ತಿ “ದುಕ್ಖ”ನ್ತಿ ಸತ್ಥು ವಚನಂ।

**“ನತ್ಥಿ ಏತಸ್ಸ ವಸವತ್ತಕೋ”**ತಿ ಇಮಿನಾ ನತ್ಥಿ ಏತಸ್ಸ ಅತ್ತಾತಿ ಅನತ್ತಾತಿ ಇಮಮತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇತಿ, **“ನಾಪಿ ಇದಂ ವಸವತ್ತಕ”**ನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ಪನ ನ ಅತ್ತಾತಿ ಅನತ್ತಾತಿ। **ಅತ್ತನೋ**ತಿ ನಿಯಕಜ್ಝತ್ತಂ ಸನ್ಧಾಯ ವದತಿ। **ಪರಸ್ಮಿ**ನ್ತಿ ತತೋ ಅಞ್ಞಸ್ಮಿಂ। **ಪರಸ್ಸ ಚ ಅತ್ತನೀ**ತಿ ಏತ್ಥಾಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। **ತಂ ಏತಸ್ಸ ನತ್ಥೀ**ತಿ ತಂ ಯಥಾವುತ್ತಪರಪರಿಕಪ್ಪಿತಂ ವಸವತ್ತಕಂ ಏತಸ್ಸ ಚಕ್ಖಾದಿನೋ ನತ್ಥಿ, ಏತೇನ ಚತುಕೋಟಿಕಸುಞ್ಞತಾಯ ಸಙ್ಗಹೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। “ಸುಞ್ಞಂ ತಂ ತೇನ ವಸವತ್ತನಾಕಾರೇನಾ”ತಿ ಇಮಿನಾ ಉಭಯಥಾಪಿ ಅವಸವತ್ತನಟ್ಠೋ ದಸ್ಸಿತಬ್ಬೋ ತತ್ಥ ತಾವ ಏಕಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **“ಪರಸ್ಸಾ”**ತಿಆದಿಂ ವತ್ವಾ ಪುನ **“ಅಥ ವಾ”**ತಿಆದಿನಾ ಇತರಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ಸಾಮಿ ಏವ ಸಾಮಿಕೋ, ನ ಸಾಮಿಕೋ **ಅಸ್ಸಾಮಿಕೋ**ತಿ ಏವಂ ಅತ್ಥೇ ಗಯ್ಹಮಾನೇ “ಅಸ್ಸಾಮಿಕತೋ”ತಿ ಪದಸ್ಸ ಸುಞ್ಞವಿಸೇಸನತಾಯ ಪಯೋಜನಂ ನತ್ಥಿ। **ಕಾಮಕಾರಿಯ**ನ್ತಿ ಯಥಾಕಾಮಕರಣೀಯಂ। **ಅವಸವತ್ತನತ್ಥಂ ವಿಸೇಸೇತ್ವಾ ದಸ್ಸೇತಿ** ಸಮಾಸದ್ವಯತ್ಥಸಙ್ಗಹತೋ।

ಸಸನ್ತಾನೇ ಧಮ್ಮಾನಂ ವಿಸದಿಸುಪ್ಪತ್ತಿ ಇಧ ಭಾವಸಙ್ಕನ್ತಿಗಮನಂ ನಾಮಾತಿ ಆಹ **“ಸನ್ತತಿಯಂ ಭಾವನ್ತರುಪ್ಪತ್ತಿಯೇವಾ”**ತಿ। ತಥಾ ವಿಸದಿಸುಪ್ಪತ್ತಿಯಂ ಪುರಿಮಾಕಾರವಿಗಮೋ ಪಕತಿಭಾವವಿಜಹನನ್ತಿ ಆಹ **“ಸನ್ತತಿಯಾ ಯಥಾಪವತ್ತಾಕಾರವಿಜಹನ”**ನ್ತಿ। ಭವತೀತಿ ವಾ ಭಾವೋ, ಅವತ್ಥಾವಿಸೇಸೋ, ತಸ್ಸ ಸಙ್ಕಮನಂ **ಭಾವಸಙ್ಕನ್ತಿ**। ಸಭಾವಧಮ್ಮೋ ಹಿ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣಂ ಠಿತಿಕ್ಖಣಞ್ಚ ಪತ್ವಾ ಭಿಜ್ಜತೀತಿ ಉಪ್ಪಾದಾವತ್ಥಾಯ ಜರಾವತ್ಥಂ, ತತೋ ಭಙ್ಗಾವತ್ಥಂ ಸಙ್ಕಮತೀತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ತಥಾ ಸಙ್ಕಮತೋ ಚ ಅತ್ತಲಾಭಕ್ಖಣತೋ ಉದ್ಧಂ ಜರಾಮರಣೇಹಿ ತಂಸಭಾವಪರಿಚ್ಚಾಗೋ ಪಕತಿಭಾವವಿಜಹನನ್ತಿ ಖಣವಸೇನ ಚೇತಂ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। **ಪುಬ್ಬಾಪರವಸೇನಾ**ತಿ ಚ ಖಣಾನಂ ಪುಬ್ಬಾಪರವಸೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ ಸಮ್ಭವತಿ। **ಏಕತ್ಥತ್ತಾ**ತಿ ಸಮಾನಾಧಿಕರಣತ್ತಾ, ನ ಪನ ವಿಸೇಸನವಿಸೇಸಿತಬ್ಬಭಾವಾನಂ ಏಕತ್ತಾ। “ಚಕ್ಖುಂ ಅನಿಚ್ಚ”ನ್ತಿ ವುತ್ತೇ “ಅನಿಚ್ಚಂ ಚಕ್ಖು”ನ್ತಿಪಿ ವುತ್ತಮೇವ ಹೋತೀತಿ “ಯಂ ಚಕ್ಖು, ತಂ ಅನಿಚ್ಚಂ, ಯಂ ಅನಿಚ್ಚಂ, ತಂ ಚಕ್ಖು”ನ್ತಿ ಆಪನ್ನಮೇವಾತಿ ಆಹ **“ಅನಿಚ್ಚಾನಂ ಸೇಸಧಮ್ಮಾನಮ್ಪಿ ಚಕ್ಖುಭಾವೋ ಆಪಜ್ಜತೀ”**ತಿ।

**ತೇಹಿ ಚ** ಅನಿಚ್ಚದುಕ್ಖಲಕ್ಖಣೇಹಿ ಚ **ಅನತ್ತಲಕ್ಖಣಮೇವ ವಿಸೇಸೇನ ದಸ್ಸಿತಂ** “ಯದನಿಚ್ಚಂ, ತಂ ದುಕ್ಖಂ, ಯಂ ದುಕ್ಖಂ, ತದನತ್ತಾ”ತಿಆದೀಸು (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೧೫, ೪೫, ೭೬, ೮೫; ೧.೪.೧, ೨; ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೨.೧೦) ವಿಯ। **ದೋಸಲಕ್ಖಣಾಕಾರನಿದಸ್ಸನತ್ಥೋ**ತಿ ದೋಸಸ್ಸ ಲಕ್ಖಿತಬ್ಬಾಕಾರನಿದಸ್ಸನತ್ಥೋ। **ಏವಂ ದುಕ್ಖೇನಾ**ತಿ ಏವಂ ನಾನಪ್ಪಕಾರೇನ ಅಕ್ಖಿರೋಗಾದಿದುಕ್ಖೇನ ಆಬಾಧತಾಯ। **ಅನತ್ತಲಕ್ಖಣದೀಪಕಾನ**ನ್ತಿ ಅನತ್ತತಾಪಞ್ಞಾಪನಸ್ಸ ಜೋತಕಾನಂ ಉಪಾಯಭೂತಾನಂ। ನ ಹಿ ಘಟಭೇದಕಣ್ಟಕವೇಧಾದಿವಸೇನ ಲಬ್ಭಮಾನಾ ಅನಿಚ್ಚದುಕ್ಖತಾ ಸತ್ತಾನಂ ಏಕನ್ತತೋ ಅನತ್ತತಾಧಿಗಮಹೇತೂ ಹೋನ್ತಿ। ಪಚ್ಚಯಪಟಿಬದ್ಧತಾಅಭಿಣ್ಹಸಮ್ಪಟಿಪೀಳನಾದಿವಸೇನ ಪನ ಲಬ್ಭಮಾನಾ ಹೋನ್ತಿ। ತಥಾ ಹಿ ಚಕ್ಖಾದೀನಿ ಕಮ್ಮಾದಿಮಹಾಭೂತಾದಿಪಚ್ಚಯಪಟಿಬದ್ಧವುತ್ತೀನಿ, ತತೋ ಏವ ಅಹುತ್ವಾ ಸಮ್ಭವನ್ತಿ, ಹುತ್ವಾ ಪಟಿವೇನ್ತೀತಿ ಅನಿಚ್ಚಾನಿ, ಅಭಿಣ್ಹಸಮ್ಪಟಿಪೀಳಿತತ್ತಾ ದುಕ್ಖಾನಿ, ಏವಂಭೂತಾನಿ ಚ ಅವಸವತ್ತನತೋ ಅನತ್ತಕಾನೀತಿ ಪರಿಗ್ಗಹೇ ಠಿತೇಹಿ ಸಮುಪಚಿತಞಾಣಸಮ್ಭಾರೇಹಿ ಪಸ್ಸಿತುಂ ಸಕ್ಕಾ।

> ಕಥಂ ಪನೇತೇಸಂ ಹುತ್ವಾ ಅಭಾವೋ ಜಾನಿತಬ್ಬೋತಿ? ಖಣೇ ಖಣೇ ಅಞ್ಞಥತ್ತದಸ್ಸನತೋ। ತಂ ಕಥಂ ಞಾಯತೀತಿ? ಯುತ್ತಿತೋ। ಕಾ ಪನೇತ್ಥ ಯುತ್ತೀತಿ? ವಿಸೇಸಗ್ಗಹಣಂ। ಯದಿ ಚಕ್ಖಾದೀನಂ ಖಣೇ ಖಣೇ ಅಞ್ಞಥತ್ತಂ ನ ಸಿಯಾ, ಬಹಿಪಚ್ಚಯಭೇದೇ ಯದಿದಂ ಪಚ್ಛಾ ವಿಸೇಸಗ್ಗಹಣಂ, ತಂ ನ ಸಿಯಾ। ಯಸ್ಸ ಹಿ ತಾದಿಸಂ ಖಣೇ ಖಣೇ ಅಞ್ಞಥತ್ತಂ ನತ್ಥಿ, ತಸ್ಸ ಅಸತಿ ಬಹಿಪಚ್ಚಯವಿಸೇಸೇ ಕಥಂ ಪಚ್ಛಾ ವಿಸೇಸಗ್ಗಹಣಂ ಭವೇಯ್ಯ, ಭವತಿ ಚ ವಿಸೇಸಗ್ಗಹಣಂ। ತಸ್ಮಾ ಅತ್ಥಿ ನೇಸಂ ಖಣೇ ಖಣೇ ಅಞ್ಞಥತ್ತಂ ಯಂ ಸಣಿಕಂ ಸಣಿಕಂ ವಡ್ಢನ್ತಂ ಪಚ್ಛಾ ಪಾಕಟತರಂ ಜಾಯತೀತಿ। ತಥಾ ಹಿ ಸರೀರಸ್ಸ ತಾವ ಆನಾಪಾನಾನಂ ಅನವತ್ಥಾನತೋ ಪರಿಸ್ಸಮತೋ ಚ ವಿಸೇಸಗ್ಗಹಣಂ। ಅನವತ್ಥಿತಾ ಹಿ ಅಸ್ಸಾಸಪಸ್ಸಾಸಾ ವಾತಾ

ವಾರೇನ ವಾರೇನ ಪವತ್ತನತೋ। ಯದಿ ಹಿ ಅಸ್ಸಸಿತೇ ವಾ ಪಸ್ಸಸ್ಸಿತೇ ವಾ ಸರೀರಸ್ಸ ಕೋಚಿ ಪಚ್ಚಾ ವಿಸೇಸೋ ನ ಸಿಯಾ, ನ ನೇಸಂ ಕೋಚಿ ಭೇದೋ ಸಿಯಾ, ದಿಟ್ಠೋ ಚ ಸೋ। ತಸ್ಮಾ ಅಸ್ಸಸಿತಂ ಸರೀರಂ ಅಞ್ಞಥಾ ಹೋನ್ತಂ ಕಮೇನ ತಾದಿಸಂ ಅವತ್ಥಂ ಪಾಪುಣಾತಿ। ಯಾ ಪಸ್ಸಾಸಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ಪಸ್ಸಸಿತೇ ಚ ಪುನ ತಥೇವ ಅಸ್ಸಾಸಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀತಿ ಆನಾಪಾನಾನಂ ಅನವತ್ಥಾನತೋಪಿ ಸರೀರಸ್ಸ ವಿಸೇಸಗ್ಗಹಣಂ ಅಞ್ಞಥತ್ತಸಿದ್ಧಿ। ತಥಾ ಪರಿಸ್ಸಮೋಪಿ ಅಸತಿ ವಿಸೇಸೇ ಪಚ್ಚಾ ಸರೀರಸ್ಸ ನ ಸಿಯಾ, ಯೇನಾಯಂ ಇರಿಯಾಪಥನ್ತರಾದೀನಿ ಸೇವನೇನ ಪರಿಸ್ಸಮವಿನೋದನಂ ಕರೋತಿ।

ಅಥ ವಾ ರೂಪಾದಿಭೇದತೋಪಿ ವಿಸೇಸಗ್ಗಹಣಂ। ರೂಪಗನ್ಧರಸಫಸ್ಸಾದೀನಞ್ಹಿ ವಿಸೇಸೇನ ಯೋ ಸರೀರೇ ಅನಿನ್ದ್ರಿಯಬದ್ಧೇಸು ಚ ಖೀರೂದಕವತ್ಥಪುಪ್ಫಫಲೋಸಧಿಧಞ್ಞಾದೀನಂ ಪಚ್ಚಾ ವಿಸೇಸೋ ಗಯ್ಹತಿ, ಸೋ ಅಸತಿ ಬಹಿಪಚ್ಚಯವಿಸೇಸೇ ನೇಸಂ ಜರಾದಿಅವತ್ಥಾಸು ವಣ್ಣಬಲಾದಿಭೇದೋ, ರಸವೀರಿಯವಿಪಾಕಾನುಭಾವಭೇದೋ ಚ ಖಣೇ ಖಣೇ ಅಞ್ಞಥತ್ತಂ ವಿನಾ ಕಥಮುಪಲಬ್ಭೇಯ್ಯ। ಯಂ ಪನ ತಂ ಧಮ್ಮತಾರೂಪಂ ಸಿಲಾದಿ, ತತ್ಥ ಕಥನ್ತಿ? ತಸ್ಸಾಪಿ ಸೀತುಣ್ಹಸಮ್ಫಸ್ಸಭೇದತೋ ಅತ್ಥೇವ ವಿಸೇಸಗ್ಗಹಣಂ। ತಂ ಖಣೇ ಖಣೇ ಅಞ್ಞಥತ್ತಂ ವಿನಾ ನ ಯುಜ್ಜತೀತಿ। ಸತಿ ಚ ರೂಪಾದಿಭೇದೇ ಸಿದ್ಧೋವ ತಂನಿಸ್ಸಯಮಹಾಭೂತಭೇದೋಪಿ। ನ ಹಿ ನಿಸ್ಸಯಮಹಾಭೂತಭೇದೇನ ವಿನಾ ನಿಸ್ಸಿತಭೇದೋ ಸಮ್ಭವತೀತಿ। ಏವಂ ತಾವ ರೂಪಧಮ್ಮಾನಂ ವಿಸೇಸಗ್ಗಹಣತೋ ಖಣೇ ಖಣೇ ಅಞ್ಞಥತ್ತಂ, ತತೋ ಚ ಹುತ್ವಾ ಅಭಾವಸಿದ್ಧಿ।

ಅರೂಪಧಮ್ಮಾನಂ ಪನ ಆರಮ್ಮಣಾದಿಭೇದೇನ ವಿಸೇಸಗ್ಗಹಣಂ। ಯತ್ಥ ಯತ್ಥ ಹಿ ಆರಮ್ಮಣೇ ಅರೂಪಧಮ್ಮಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ, ತತ್ಥ ತತ್ಥೇವ ತೇ ಭಿಜ್ಜನ್ತಿ, ನ ಅಞ್ಞಂ ಸಙ್ಕಮನ್ತಿ, ಆರಮ್ಮಣಧಮ್ಮಾ ಚ ಯಥಾಸಕಂ ಖಣತೋ ಉದ್ಧಂ ನ ತಿಟ್ಠನ್ತೀತಿ। ಸ್ವಾಯಮತ್ಥೋ ಪದೀಪಾದಿಉದಾಹರಣೇನ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಅಞ್ಞೇ ಏವ ಹಿ ಖಣೇ ಖಣೇ ರೂಪಾದಯೋ ಪದೀಪಜಾಲಾಯ, ತಥಾ ಖೀರಧಾರಾದೀಸು ಪತನ್ತೀಸು, ವಾಯುಮ್ಹಿ ಚ ಪಹರನ್ತೇ ಸಮ್ಭೂತಾನಿ। ಯಥಾ ಚೇತೇಸಂ ಖಣೇ ಖಣೇ ಅಞ್ಞಥತ್ತಂ, ಕಿಮಙ್ಗಂ ಪನ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾನಂ। ಕಿಞ್ಚ ಸದ್ದಭೇದತೋ, ಸದ್ದವಿಸೇಸತೋಪಿ ತನ್ನಿಮಿತ್ತಾನಂ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾನಂ ಖಣೇ ಖಣೇ ಅಞ್ಞಥತ್ತಂ, ತತೋ ವಿಸೇಸಗ್ಗಹಣಂ। ಪಗುಣಞ್ಹಿ ಗನ್ಥಂ ಸೀಘಂ ಪರಿವತ್ತೇನ್ತಸ್ಸ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾನಂ ಸದ್ದಾನಂ ಭೇದೋ ದಿಟ್ಠೋ। ನ ಹಿ ಕಾರಣಭೇದೇನ ವಿನಾ ಫಲಭೇದೋ ಅತ್ಥಿ। ಯಥಾ ತಂ ವಾದಿತಸದ್ದಾನಂ, ಏವಂ ಆರಮ್ಮಣಭೇದೇನ ಅರೂಪಧಮ್ಮಾನಂ ವಿಸೇಸಗ್ಗಹಣಂ। ತೇನೇವ ನೇಸಂ ಖಣೇ ಖಣೇ ಅಞ್ಞಥತ್ತಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಜಾತಿಭೂಮಿಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಭೇದೇನ ವಿಸೇಸಗ್ಗಹಣೇಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಏವಂ ರೂಪಾರೂಪಧಮ್ಮಾನಂ ವಿಸೇಸಗ್ಗಹಣತೋ ಖಣೇ ಖಣೇ ಅಞ್ಞಥತ್ತಸಿದ್ಧಿ। ಯತೋ ಹುತ್ವಾ ಅಭಾವತೋ ಚಕ್ಖಾದೀನಿ ಅನಿಚ್ಚಾನೀತಿ ಸಿದ್ಧಾನಿ, ಅನಿಚ್ಚತ್ತಾ ಏವ ಅಭಿಣ್ಹಸಮ್ಪಟಿಪೀಳನತೋ ದುಕ್ಖಾನಿ, ತತೋ ಚ ಅವಸವತ್ತನತೋ ಅನತ್ತಕಾನಿ। ತೇನಾಹ ಭಗವಾ “ಯದನಿಚ್ಚಂ, ತಂ ದುಕ್ಖಂ, ಯಂ ದುಕ್ಖಂ, ತದನತ್ತಾ”ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೧೫, ४೫, ೭೬, ८೫; ೪.೪.೧, ೪; ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೨.೧೦)।

**ನಿರನ್ತರಂ ಪವತ್ತಮಾನಸ್ಸಾತಿ** ಅಭಿಣ್ಹಸದ್ದತ್ಥಂ ವಿಸೇಸೇತ್ವಾ ವದತಿ। **ಧಾತುಮತ್ತತಾಯಾತಿ** ಧಾತುಮತ್ತಭಾವೇನ। **ಸಮೂಹತೋತಿ** ಸಸಮ್ಭಾರಚಕ್ಖಾದಿಪಿಣ್ಡತೋ। **“ಚಕ್ಖಾದೀನ”**ನ್ತಿ ಇದಂ “ಸಮೂಹತೋ”ತಿ ಪದಂ ಅಪೇಕ್ಖಿತ್ವಾ ಸಮ್ಬನ್ಧೇ ಸಾಮಿವಚನಂ, “ವಿನಿಬ್ಭುಜನ”ನ್ತಿ ಪದಂ ಅಪೇಕ್ಖಿತ್ವಾ ಕಮ್ಮತ್ಥೇತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। **ಚತ್ತಾರಿಪಿ ಘನಾನೀತಿ** ಸನ್ತತಿಸಮೂಹಕಿಚ್ಚಾರಮ್ಮಣಘನಾನಿ। **ಪವತ್ತರೂಪಾದಿಗ್ಗಹಣತೋತಿ** ರುಪ್ಪನಾದಿವಸೇನ ಪವತ್ತಞ್ಚ ತಂ ರೂಪಾದಿಗ್ಗಹಣಞ್ಚಾತಿ ಪವತ್ತರೂಪಾದಿಗ್ಗಹಣಂ, ತತೋತಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। **ಅನಿಚ್ಚಾದಿಗ್ಗಹಣಸ್ಸ ಸಬ್ಭಾವಾತಿ** ರೂಪವೇದನಾದಿಞಾಣತೋ ಭಿನ್ನಸ್ಸ ಅನಿಚ್ಚಾದಿಞಾಣಸ್ಸ ಲಬ್ಭಮಾನತ್ತಾ। ತೇನ ಸತಿಪಿ ರೂಪಾದಿಅತ್ಥಾನಂ ಅನಿಚ್ಚಾದಿಭಾವೇ ರುಪ್ಪನಾದಿಭಾವತೋ ಅನಿಚ್ಚಾದಿಭಾವಸ್ಸ ಭೇದಮಾಹ। ಇದಾನಿ ತಮೇವ ಭೇದಂ ಞಾತತೀರಣಪರಿಞ್ಞಾವಿಸಯತಾಯ ಪಾಕಟಂ ಕಾತುಂ **“ನ ಹೀ”**ತಿಆದಿಮಾಹ। **ನಾತಿಧಾವಿತುನ್ತಿ** ಇಧ ಲಕ್ಖಣಲಕ್ಖಣವನ್ತಾ ಭಿನ್ನಾ ವುತ್ತಾ। ತತ್ಥ ಲಕ್ಖಣಾರಮ್ಮಣಿಕವಿಪಸ್ಸನಾಯ ಖನ್ಧಾರಮ್ಮಣತಾವಚನೇನ

ಅಭಿನ್ನಾತಿ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞವಿರೋಧಾಪಾದನೇನ ಅತಿಧಾವಿತುಂ ನ ಯುತ್ತಂ। ಕಸ್ಮಾತಿ ಚೇ? ವುತ್ತಂ **"ತೇ ಪನಾಕಾರಾ"**ತಿಆದಿ। ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋಪಿ ಚೇತ್ಥ ಲಕ್ಖಣಾನಂ ರೂಪಾದಿಆಕಾರಮತ್ತತಾವಿಭಾವನನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। "ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಂ ಅನತ್ತಾ"ತಿ ಹಿ ಸಙ್ಖಾರೇ ಸಭಾವತೋ ಸಲ್ಲಕ್ಖೇನ್ತೋಯೇವ ಲಕ್ಖಣಾನಿ ಚ ಸಲ್ಲಕ್ಖೇತೀತಿ। ಯಥಾ ಅನಿಚ್ಚಾದಿತೋ ಅನಿಚ್ಚತಾದೀನಂ ವುತ್ತನಯೇನ ಭೇದೋ, ಏವಂ ಅನಿಚ್ಚತಾದೀನಮ್ಪಿ ಸತಿಪಿ ಲಕ್ಖಣಭಾವಸಾಮಞ್ಞೇ ನಾನಾಞಾಣಗೋಚರತಾಯ, ನಾನಾಪಟಿಪಕ್ಖತಾಯ, ನಾನಿನ್ದ್ರಿಯಾಧಿಕತಾಯ ಚ ವಿಮೋಕ್ಖಮುಖತ್ತಯಭೂತಾನಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಭೇದೋತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ಅನಿಚ್ಚನ್ತಿ ಚ ಗಣ್ಹನ್ತೋ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। ತಂ ಸುವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಮೇವ।

ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ೨. ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ

೧೫೫. **ಪಚ್ಚಯಯುಗಳವಸೇನಾತಿ** ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಬಾಹಿರಪಚ್ಚಯದ್ವಯವಸೇನ। **ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಬಾಹಿರವಸೇನ ಅಬ್ಬೋಕಾರತೋತಿ** ಅಜ್ಝತ್ತಿಕವಸೇನ ಚೇವ ಬಾಹಿರವಸೇನ ಚ ಅಸಙ್ಕರತೋ।

೧೯೭. **ವಿಸಙ್ಖಾರನಿನ್ನಸ್ಸಾತಿ** ನಿಬ್ಬಾನಪೋಣಸ್ಸ। **ವಿನಿಮುತ್ತಸಙ್ಖಾರಸ್ಸಾತಿ** ಸಮುಚ್ಛೇದಪಟಿಪಸ್ಸದ್ಧಿವಿಮುತ್ತೀಹಿ ಸಮುಖೇನ, ತಪ್ಪಟಿಬದ್ಧಛನ್ದರಾಗಪ್ಪಹಾನೇನ ಚ ಸುಟ್ಠು ವಿನಿಮುತ್ತಸಙ್ಖಾರಸ್ಸ ಪರಮಸ್ಸಾಸಭಾವೇನ, ಗತಿಭಾವೇನ ಚ ಪತಿಟ್ಠಾನಭೂತೇ। "ನಿಬ್ಬಾನಂ ಅರಹತೋ ಗತೀ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ೩೩೯) ಹಿ ವುತ್ತಂ। **ಠಿತಿಭಾವೇನಾತಿ** ಚ ಪಾಠೋ। **ತಂಸಚ್ಛಿಕರಣಾಭಾವೇತಿ** ತಸ್ಸ ನಿಬ್ಬಾನಸ್ಸ ಸಚ್ಛಿಕರಣಾಭಾವೇ। **ನೀತೋತಿ** ಪಾಪಿತೋ, ಪಕಾಸಿತೋತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ಚುಣ್ಣಿತನ್ತಿ** ಭೇದಿತಂ। **ತ್ವಮೇವ ಕಿಂ ನ ಜಾನಾಸೀತಿ** ಕಿಂ ತ್ವಂ ನ ಜಾನಾಸಿಯೇವಾತಿ ಅತ್ಥೋ। "ಕಿಂ ತ್ವಂ ಏಕಂ ನಾನಂ ಜಾನಾಸಿ, ಕಿಂ ತ್ವಂ ನ ಜಾನಾಸಿ ಏವಾ"ತಿ ಏವಂ ವಿಕ್ಖೇಪಂ ಕರೋನ್ತಂ ಪರವಾದಿಂ **"ನನು ಞಾತೇ"**ತಿಆದಿನಾ ಸಕವಾದೀ ನಿಬನ್ಧತಿ। **ವಿಭಜಿತ್ವಾತಿ** "ರಾಗಾದೀನಂ ಖೀಣನ್ತೇ ಉಪ್ಪನ್ನತ್ತಾ"ತಿ ಭಾವತ್ಥಂ ವಿಭಜಿತ್ವಾ। ರಾಗಾದೀನಂ ಖಯಾ ನ ಹೋನ್ತೀತಿ ಯೋಜನಾ। ಸಸಭಾವತಾ ಚ ನಿಬ್ಬಾನಸ್ಸ ಆಪನ್ನಾ ಹೋತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

**ನಿಬ್ಬಾನಾರಮ್ಮಣಕರಣೇನ** ಕಾರಣಭೂತೇನ। ಹೇತುಅತ್ಥೇ ಹಿ ಇದಂ ಕರಣವಚನಂ। ಕಿಲೇಸಕ್ಖಯಮತ್ತತಂ ವಾ ನಿಬ್ಬಾನಸ್ಸ ಇಚ್ಛತೋ ಕಿಲೇಸಕ್ಖಯೇನ ಭವಿತಬ್ಬನ್ತಿ ಯೋಜನಾ।

ಏವಂ ಕಿಲೇಸಕ್ಖಯಮತ್ತೇ ನಿಬ್ಬಾನೇ ಖೇಪೇತಬ್ಬಾ ಕಿಲೇಸಾ ಬಹುವಿಧಾ ನಾನಪ್ಪಕಾರಾ, ಮಗ್ಗೋ ಚ ಓಧಿಸೋ ಕಿಲೇಸೇ ಖೇಪೇತಿ। ಸ್ವಾಯಂ "ಕತಮಂ ಕಿಲೇಸಕ್ಖಯಂ ನಿಬ್ಬಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಕತಮೇ ಕಿಲೇಸೇ ಖೇಪೇತೀ"ತಿ ಪುರಿಮಪುಚ್ಛಾದ್ವಯಮೇವ ವದತಿ। **ತದೇವಾತಿ** ಯಂ "ಅವಿಜ್ಜಾತಣ್ಹಾನಂ ಕಿಞ್ಚಿ ಏಕದೇಸಮತ್ತಮ್ಪೀ"ತಿ ವುತ್ತಂ, ತದೇವ।

> ಏತ್ಥ ಚ ಯಾಯಂ "ಕಿಲೇಸಕ್ಖಯೋವ ನಿಬ್ಬಾನ"ನ್ತಿ ನಿಬ್ಬಾನಸ್ಸ ಅಭಾವತಾಚೋದನಾ, ತತ್ರಾಯಂ ಆಗಮತೋ ಯುತ್ತಿತೋ ಚಸ್ಸ ಭಾವಾಭಾವವಿಭಾವನಾ। ತಞ್ಹಿ ಭಗವತಾ -
>
> "ಅತ್ಥಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅಜಾತಂ ಅಭೂತಂ ಅಕತಂ ಅಸಙ್ಖತ"ನ್ತಿ (ಉದಾ॰ ೭೩; ಇತಿವು॰ ೪೩)।
>
> "ಅತ್ಥಿ , ಭಿಕ್ಖವೇ, ತದಾಯತನಂ, ಯತ್ಥ ನೇವ ಪಥವೀ ನ ಆಪೋ ನ ತೇಜೋ ನ ವಾಯೋ"ತಿ (ಉದಾ॰ ೭೧) -

ಚ ಆದಿನಾ, ತಥಾ -

“ಗಮ್ಭೀರೋ ದುದ್ದಸೋ ದುರನುಬೋಧೋ ಸನ್ತೋ ಪಣೀತೋ ಅತಕ್ಕಾವಚರೋ ನಿಪುಣೋ ಪಣ್ಡಿತವೇದನೀಯೋ”ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೨.೩೩೭; ಸಂ॰ ನಿ॰ ೧.೧೭೨; ಮಹಾವ॰ ೭-೮) -

“ಅಸಙ್ಖತಞ್ಚ ವೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ದೇಸೇಸ್ಸಾಮಿ ಅಸಙ್ಖತಗಾಮಿನಿಞ್ಚ ಪಟಿಪದಂ, ಅನತಂ, ಅನಾಸವಂ, ಸಚ್ಚಂ, ಪಾರಂ, ನಿಪುಣಂ, ಸುದುದ್ದಸಂ, ಅಜಜ್ಜರಂ, ಧುವಂ, ಅಪಲೋಕಿತಂ, ಅನಿದಸ್ಸನಂ, ನಿಪ್ಪಪಞ್ಚಂ, ಸನ್ತಂ, ಅಮತಂ, ಪಣೀತಂ, ಸಿವಂ, ಖೇಮಂ, ತಣ್ಹಾಕ್ಖಯಂ, ಅಚ್ಛರಿಯಂ, ಅಬ್ಭುತಂ, ಅನೀತಿಕಂ, ಅನೀತಿಕಧಮ್ಮಂ, ನಿಬ್ಬಾನಂ, ಅಬ್ಯಾಬಜ್ಝಂ, ವಿರಾಗಂ, ಸುದ್ಧಿಂ, ಮುತ್ತಿಂ, ಅನಾಲಯಂ, ದೀಪಂ, ಲೇಣಂ, ತಾಣಂ, ಸರಣಂ, ಪರಾಯಣಞ್ಚ ವೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ದೇಸೇಸ್ಸಾಮಿ ಪರಾಯಣಗಾಮಿನಿಞ್ಚ ಪಟಿಪದ”ನ್ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೪.೩೭೭) -

ಏವಮಾದೀಹಿ ಚ ಸುತ್ತಪದೇಹಿ “ಅಪ್ಪಚ್ಚಯಾ ಧಮ್ಮಾ, ಅಸಙ್ಖತಾ ಧಮ್ಮಾ (ಧ॰ ಸ॰ ದುಕಮಾತಿಕಾ ೭), ಸಬ್ಬಞ್ಚ ರೂಪಂ ಅಸಙ್ಖತಾ ಚ ಧಾತೂ”ತಿಆದೀಹಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೧೧೯೨, ೧೧೯೮, ೧೨೦೦) ಅಭಿಧಮ್ಮಪದೇಸೇಹಿ ಚ ಪರಮತ್ಥಭಾವೇನೇವ ದೇಸಿತಂ। ನ ಹಿ ಸಭಾವವಿರಹಿತಸ್ಸ ಅಭಾವಮತ್ತಸ್ಸ ಗಮ್ಭೀರಾಸಙ್ಖತಾದಿಭಾವೋ ಅಬ್ಯಾಕತಧಮ್ಮಾದಿಭಾವೋ ಚ ಯುತ್ತೋ, ವುತ್ತೋ ಚ ಸೋ। ತಸ್ಮಾ ನ ಅಭಾವಮತ್ತಂ ನಿಬ್ಬಾನಂ।

ಅಪಿ ಚಾಯಂ ಅಭಾವವಾದೀ ಏವಂ ಪುಚ್ಛಿತಬ್ಬೋ - ಯದಿ ಕಿಲೇಸಾಭಾವೋ ನಿಬ್ಬಾನಂ, ಸ್ವಾಯಮಭಾವೋ ಏಕೋ ವಾ ಸಿಯಾ ಅನೇಕೋ ವಾ? ಯದಿ ಏಕೋ, ಏಕೇನೇವ ಮಗ್ಗೇನ ಕತೋ ಸಚ್ಛಿಕತೋ ಚ ಹೋತೀತಿ ಉಪರಿಮಾನಂ ಮಗ್ಗಾನಂ ನಿರತ್ಥಕತಾ ಆಪಜ್ಜತಿ। ನ ಹಿ ಏಕಂ ಅನೇಕೇಹಿ ಕಮ್ಮಪ್ಪವತ್ತೇಹಿ ಸಾಧೇತಬ್ಬಂ ದಿಟ್ಠಂ। ಅಥ ಸಿಯಾ ಏಕೋವ ಸೋ ಕಿಲೇಸಾಭಾವೋ, ನ ಪನ ಮಗ್ಗೇಹಿ ಕಾತಬ್ಬೋ, ಅಥ ಖೋ ಸಚ್ಛಿಕಾತಬ್ಬೋತಿ। ಏವಂ ಸತಿ ಸುಟ್ಠುತರಂ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ನಿರತ್ಥಕತಾ ಆಪಜ್ಜತಿ ಕಿಲೇಸಾನಂ ಅಪ್ಪಹಾನತೋ। ಅಕರೋನ್ತೋ ಚ ಮಗ್ಗೋ ಕಿಲೇಸಾಭಾವಂ ತಸ್ಸ ಸಚ್ಛಿಕಿರಿಯಾಯ ಕಮತ್ಥಂ ಸಾಧೇಯ್ಯ, ಅಥ ಮಗ್ಗಾನಂ ಸಂಯೋಜನತ್ತಯಪ್ಪಹಾನಾದಿಪಟಿನಿಯತಕಿಚ್ಚತಾಯ ಪಹಾಯಕವಿಭಾಗೇನ ಕಿಲೇಸಾಭಾವಭೇದೋ, ಏವಂ ಸತಿ ವಿನಾ ಸಭಾವಭೇದಂ ಬಹುಭಾವೋ ನತ್ಥೀತಿ ಬಹುಭಾವತಾಪದೇಸೇನಸ್ಸ ಸಸಭಾವತಾ ಆಪನ್ನಾ। ಅಥಾಪಿ ಸಿಯಾ “ಯೇಸಂ ಅಭಾವೋ, ತೇಸಂ ಬಹುಭಾವೇನ ಬಹುಭಾವೋಪಚಾರೋ”ತಿ, ಏವಂ ಸತಿ ಯೇಸಂ ಅಭಾವೋ, ತೇಸಂ ಸಭಾವತಾಯ ಸಸಭಾವೋಪಚಾರೋಪಿ ಸಿಯಾ। ತಥಾ ತೇಸಂ ಕಿಲೇಸಸಙ್ಖತಾದಿತಾಯ ಕಿಲೇಸಸಙ್ಖತಾದಿಭಾವಾ ಚ ಸಿಯುಂ, ನ ಚೇತಂ ಯುತ್ತನ್ತಿ ನ ತೇಸಂ ಬಹುಭಾವೋಪಚಾರೋ ಯುತ್ತೋ। ಏಕಭಾವೋಪಿ ಚಸ್ಸ ಅಸಭಾವತಾಯ ಏವ ವತ್ತುಂ ನ ಸಕ್ಕಾತಿ ಚೇ? ನ, ಅಭಾವಸಾಮಞ್ಞತೋ, ಅಭಾವಸಾಮಞ್ಞೇನ ಅಭೇದಸಮಞ್ಞಾಯ ಏಕತ್ತನಿದ್ದೇಸೋ। ಸತಿ ಚ ಏಕತ್ತೇ ಪುಬ್ಬೇ ವುತ್ತದೋಸಾನತಿವತ್ತಿ।

ಬಹುಭಾವೇ ಚ ಸಸಭಾವತಾ ಸಿದ್ಧಾ। ಯದಿಪಿ ಸಿಯಾ ಯಥಾ ಬಹುಭಾವೋ ಸಸಭಾವತಂ, ಏವಂ ಸಾಮಞ್ಞೇನ ಸಸಭಾವತಾ ಬಹುಭಾವಂ ನ ಬ್ಯಭಿಚರೇಯ್ಯಾತಿ ಸಸಭಾವಪಕ್ಖೇಪಿ ನಿಬ್ಬಾನಸ್ಸ ಬಹುಭಾವೋ ಆಪಜ್ಜತೀತಿ? ತಂ ನ, ಕಸ್ಮಾ? ತಥಾ ಸಾಮಞ್ಞಾಭೇದತೋ। ನ ಹಿ ಏವಂ ವತ್ತುಂ ಲಬ್ಭಾ ಯಥಾ ಖರಭಾವೋ ಸಸಭಾವತಂ ನ ಬ್ಯಭಿಚರತಿ, ಏವಂ ಸಸಭಾವತಾಪಿ ಖರಭಾವಂ ನ ಬ್ಯಭಿಚರೇಯ್ಯಾತಿ। ಏವಞ್ಹಿ ಸತಿ ತದಞ್ಞಸಬ್ಬಧಮ್ಮಾಭಾವಪ್ಪಸಙ್ಗೋ ಸಿಯಾ, ತಸ್ಮಾ ಬಹುಭಾವೋ ಸಸಭಾವತಾಪೇಕ್ಖೋ, ನ ಸಸಭಾವತಾ ಬಹುಭಾವಾಪೇಕ್ಖಾತಿ ನ ಸಸಭಾವಸ್ಸ ನಿಬ್ಬಾನಸ್ಸ ಬಹುಭಾವಾಪತ್ತಿ। “ಏಕಞ್ಹಿ ಸಚ್ಚಂ ನ ದುತೀಯಮತ್ಥಿ (ಸು॰ ನಿ॰ ೮೯೦; ಮಹಾನಿ॰ ೧೧೯), ಏಕಾ ನಿಟ್ಠಾ ನ ಪುಥುನಿಟ್ಠಾ”ತಿಆದಿವಚನತೋ।

ಅಪಿ ಚೇತ್ಥ ಕಿಲೇಸಾಭಾವೋ ನಾಮ ರಾಗಾದೀನಂ ಸಮುಚ್ಛೇದೋ ಅಚ್ಚನ್ತಪ್ಪಹಾನಂ ಅನುಪ್ಪಾದನಿರೋಧೋ। ತಸ್ಸ ಚ ಏಕತ್ತೇ ಏಕೇನೇವ ಮಗ್ಗೇನ ಸಾಧೇತಬ್ಬತಾ ಕಿಚ್ಚವಿಸೇಸಾಭಾವತೋತಿ ದಸ್ಸನಾದಿಮಗ್ಗವಿಭಾಗೋ ನ ಸಿಯಾ।

ಇಚ್ಛಿತೋ ಚ ಸೋ ಓಧಿಸೋವ ಕಿಲೇಸಾನಂ ಪಹಾತಬ್ಬತ್ತಾ। ಸೋ ಚ ಮಗ್ಗವಿಭಾಗೋ ಸದ್ಧಾದೀನಂ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಂ ನಾತಿತಿಕ್ಖತಿಕ್ಖತಿಕ್ಖತರತಿಕ್ಖತಮಭಾವೇನ ಏಕಸ್ಮಿಮ್ಪಿ ಸಮುಚ್ಛೇದಪ್ಪಹಾನಯೋಗ್ಯಭಾವೇ ಸಚ್ಛಿಕಿರಿಯಾವಿಸೇಸೇನ ಹೋತೀತಿ ನಿಬ್ಬಾನಸ್ಸ ಸಸಭಾವತಾಯಯೇವ ಯುತ್ತೋ। ಅಭಾವೋ ಪನ ಕಿಲೇಸಾನಂ ಮಗ್ಗೇನ ಕಾತಬ್ಬೋ ಸಿಯಾ "ಮಾ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ನಿರತ್ಥಕತಾ ಅಹೋಸೀ"ತಿ, ನ ಸಚ್ಛಿಕಾತಬ್ಬೋ। ಕೋ ಹಿ ತಸ್ಸ ಸಭಾವೋ, ಯೋ ತೇನ ಸಚ್ಛಿಕರಿಯೇಯ್ಯ। ಸೋ ಚ ಕಿಲೇಸಾಭಾವೋ ಏಕೇನೇವ ಮಗ್ಗೇನ ಸಾಧೇತಬ್ಬೋ ಸಿಯಾ, ನ ಚತೂಹಿ "ಮಾ ಚತುಭಾವನಿಬ್ಬಾನತಾಪತ್ತಿ, ನಿಬ್ಬಾನವಿಸೇಸಾಪತ್ತಿ ಚ ಅಹೋಸೀ"ತಿ। ತತೋ ದಸ್ಸನಾದಿಮಗ್ಗವಿಭಾಗೋ ನ ಸಿಯಾತಿ ಸಬ್ಬಂ ಆವತ್ತತಿ।

ಯದಿ ಚ ಅಭಾವೋ ಭಾವಸ್ಸ ಸಿಯಾತಿ ತಸ್ಸ ಭಾವಧಮ್ಮತಾ ಇಚ್ಛಿತಾ, ಏವಂ ಸತಿ ಯಥಾ ಸಙ್ಖತಧಮ್ಮಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಜರಾಮರಣಾದೀನಂ ವಿಯ ಸಙ್ಖತಧಮ್ಮತಾಪಿ ಆಪನ್ನಾ, ಏವಂ ಬಹೂನಂ ಕಿಲೇಸಾನಂ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಬಹುಭಾವಾದಿಪ್ಪಸಙ್ಗೋಪಿ ದುನ್ನಿವಾರೋತಿ ಅತಂಸಭಾವಸ್ಸ ಅಸಙ್ಖತಸ್ಸೇಕಸ್ಸ ಸಸಭಾವಸ್ಸ ನಿಬ್ಬಾನಭಾವೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಯದಿ ಏವಂ ಕಸ್ಮಾ "ರಾಗಕ್ಖಯೋ ದೋಸಕ್ಖಯೋ ಮೋಹಕ್ಖಯೋ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೪.೩೧೫, ೩೩೦) ವುತ್ತನ್ತಿ? ಖಯೇನ ಅಧಿಗನ್ತಬ್ಬತ್ತಾ। ಖಯೋ ಹಿ ಅರಿಯಮಗ್ಗೋ। ಯಥಾಹ "ಖಯೇ ಞಾಣಂ, ಅನುಪ್ಪಾದೇ ಞಾಣ"ನ್ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ದುಕಮಾತಿಕಾ ೧೪೨)। ತೇನ ರಾಗಾದಿಕ್ಖಯಪರಿಯಾಯೇನ ಅರಿಯಮಗ್ಗೇನ ಅಧಿಗನ್ತಬ್ಬತೋ "ಪರಮತ್ಥಂ ಗಮ್ಭೀರಂ ನಿಪುಣಂ ದುದ್ದಸಂ ದುರನುಬೋಧಂ ನಿಬ್ಬಾನಂ ರಾಗಾದಿಕ್ಖಯೋ"ತಿ ವುತ್ತಂ। ರಾಗಾದಿಪ್ಪಹಾನಮುಖೇನ ವಾ ತಥಾ ಪತ್ತಬ್ಬತೋ, ಯಥಾ ಅಞ್ಞತ್ಥಾಪಿ ವುತ್ತಂ "ಮದನಿಮ್ಮದ್ದನೋ ಪಿಪಾಸವಿನಯೋ"ತಿಆದಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೪.೩೪; ಇತಿವು॰ ೯೦)।

ಅಪಿಚ ಯಥಾ ಪರಿಞ್ಞೇಯ್ಯತಾಯ ಸಉತ್ತರಾನಂ ಕಾಮಾನಂ ರೂಪಾನಞ್ಚ ಪಟಿಪಕ್ಖಭೂತಂ ತಬ್ಬಿಧುರಸಭಾವಂ ನಿಸ್ಸರಣಂ ಪಞ್ಞಾಯತಿ, ಏವಂ ಸಸಭಾವಾನಂ ಸಬ್ಬೇಸಮ್ಪಿ ಸಙ್ಖತಧಮ್ಮಾನಂ ಪಟಿಪಕ್ಖಭೂತೇನ ತಬ್ಬಿಧುರಸಭಾವೇನ ನಿಸ್ಸರಣೇನ ಭವಿತಬ್ಬಂ। ಯಞ್ಚ ತನ್ನಿಸ್ಸರಣಂ, ಸಾ ಅಸಙ್ಖತಾ ಧಾತು। ಕಿಞ್ಚ ಭಿಯ್ಯೋ - ಸಙ್ಖತಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣಂ ವಿಪಸ್ಸನಾಞಾಣಂ ಅಪಿ ಅನುಲೋಮಞಾಣಂ ಕಿಲೇಸೇ ತದಙ್ಗವಸೇನ ಪಜಹತಿ, ನ ಸಮುಚ್ಛೇದವಸೇನ ಪಜಹಿತುಂ ಸಕ್ಕೋತಿ। ತಥಾ ಸಮ್ಮುತಿಸಚ್ಚಾರಮ್ಮಣಂ ಪಠಮಜ್ಝಾನಾದೀಸು ಞಾಣಂ ವಿಕ್ಖಮ್ಭನವಸೇನೇವ ಕಿಲೇಸೇ ಪಜಹತಿ, ನ ಸಮುಚ್ಛೇದವಸೇನ। ಇತಿ ಸಙ್ಖತಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ, ಸಮ್ಮುತಿಸಚ್ಚಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಚ ಞಾಣಸ್ಸ ಕಿಲೇಸಾನಂ ಸಮುಚ್ಛೇದಪ್ಪಹಾನೇ ಅಸಮತ್ಥಭಾವತೋ ತೇಸಂ ಸಮುಚ್ಛೇದಪ್ಪಹಾನಕರಸ್ಸ ಅರಿಯಮಗ್ಗಞಾಣಸ್ಸ ತದುಭಯವಿಪರೀತಸಭಾವೇನ ಆರಮ್ಮಣೇನ ಭವಿತಬ್ಬಂ, ಸಾ ಅಸಙ್ಖತಾ ಧಾತು। ತಥಾ "ಅತ್ಥಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅಜಾತಂ ಅಭೂತಂ ಅಕತಂ ಅಸಙ್ಖತ"ನ್ತಿ (ಉದಾ॰ ೭೩; ಇತಿವು॰ ೪೩) ಇದಂ ನಿಬ್ಬಾನಸ್ಸ ಪರಮತ್ಥತೋ ಅತ್ಥಿಭಾವಜೋತಕಂ ವಚನಂ ಅವಿಪರೀತತ್ಥಂ ಭಗವತಾ ಭಾಸಿತತ್ತಾ। ಯಞ್ಹಿ ಭಗವತಾ ಭಾಸಿತಂ, ತಂ ಅವಿಪರೀತತ್ಥಂ ಯಥಾ ತಂ "ಸಬ್ಬೇ ಸಙ್ಖಾರಾ ಅನಿಚ್ಚಾ, ಸಬ್ಬೇ ಸಙ್ಖಾರಾ ದುಕ್ಖಾ, ಸಬ್ಬೇ ಧಮ್ಮಾ ಅನತ್ತಾ"ತಿ (ಧ॰ ಪ॰ ೨೭೭-೨೭೯; ಥೇರಗಾ॰ ೬೭೬-೬೭೮; ನೇತ್ತಿ॰ ೫), ತಥಾ ನಿಬ್ಬಾನ-ಸದ್ದೋ ಕತ್ಥಚಿ ವಿಸಯೇ ಯಥಾಭೂತಪರಮತ್ಥವಿಸಯೋ ಉಪಚಾರವುತ್ತಿಸಬ್ಭಾವತೋ ಸೇಯ್ಯಥಾಪಿ ಸೀಹ-ಸದ್ದೋ। ಅಥ ವಾ ಅತ್ಥೇವ ಪರಮತ್ಥತೋ ಅಸಙ್ಖತಾ ಧಾತು ಇತರತಬ್ಬಿಪರೀತವಿಮುತ್ತಿಸಭಾವತ್ತಾ ಸೇಯ್ಯಥಾಪಿ "ಪಥವೀಧಾತು ವೇದನಾ ಚಾ"ತಿ ಏವಮಾದೀಹಿ ನಯೇಹಿ ಯುತ್ತಿತೋಪಿ ಅಸಙ್ಖತಾಯ ಧಾತುಯಾ ಪರಮತ್ಥತೋ ಅತ್ಥಿಭಾವೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**೩. ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಣ್ಣನಾ**

೧೯೮. **ಕಿಞ್ಚೀತಿ** ಕಿಞ್ಚಿ ಆರಮ್ಮಣಂ। **ಆಲಮ್ಬನತೋತಿ** ಆರಮ್ಮಣಕರಣತೋ।

ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಆಯತನವಿಭಙ್ಗವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

# ೩. ಧಾತುವಿಭಙ್ಗೋ

## ೧. ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ

೧೭೨. **ಅಭಿಧಮ್ಮೇ ಚ ಆಗತಾತಿ** ಇಮಸ್ಮಿಂ ಧಾತುವಿಭಙ್ಗೇ ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕೇಸು, ನಿಕ್ಖೇಪಕಣ್ಡಧಮ್ಮಹದಯವಿಭಙ್ಗಾದೀಸು ಚ ದೇಸನಾರುಳ್ಹಾ। ಯಥಾ ಪನ ಸುತ್ತನ್ತೇ ಅಭಿಧಮ್ಮೇ ಚ ಆಗತಾ ಖನ್ಧಾದಯೋ ಸುತ್ತನ್ತೇ ದೇಸಿತನಿಯಾಮೇನ ಖನ್ಧವಿಭಙ್ಗಾದೀಸು ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯವಸೇನ ವಿಭತ್ತಾ, ಏವಮಿಧಾಪಿ ಚಕ್ಖುಧಾತಾದಯೋ ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯವಸೇನ ವಿಭಜಿತಬ್ಬಾ ಸಿಯುಂ। ತತ್ಥ ಖನ್ಧಾದೀನಂ ಸಬ್ಬಸಙ್ಗಾಹಕೋ ಅಭಿಧಮ್ಮದೇಸನಾವಿಸಿಟ್ಠೋ ಸುತ್ತನ್ತೇ ಆಗತೋ ಅಞ್ಞೋ ದೇಸೇತಬ್ಬಾಕಾರೋ ನತ್ಥೀತಿ ತೇ ರೂಪಕ್ಖನ್ಧಾದಿವಸೇನೇವ ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯೇ ದೇಸಿತಾ, ಧಾತೂನಂ ಪನ ಸೋ ಅತ್ಥೀತಿ ತೇ ತಿಣ್ಣಂ ಧಾತುಛಕ್ಕಾನಂ ವಸೇನ ಇಧ ದೇಸಿತಾತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ **“ಸುತ್ತನ್ತೇಸ್ವೇವ...ಪೇ॰... ವಿಭತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬ”**ನ್ತಿ। ತೇನಾಹ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ “ಸಬ್ಬಾ ಧಾತುಯೋ ಛಹಿ ಛಹಿ ಧಾತೂಹಿ ಸಙ್ಖಿಪಿತ್ವಾ”ತಿ।

ಕಥಂ ಪನ ಛಸು ಛಸು ಧಾತೂಸು ಅಟ್ಠಾರಸನ್ನಂ ಧಾತೂನಂ ಸಮವರೋಧೋತಿ? ಸಭಾವನಿಸ್ಸಯದ್ವಾರಾರಮ್ಮಣಸಮ್ಪಯೋಗಸಾಮಞ್ಞತೋ। ತತ್ಥ ಪಠಮಛಕ್ಕೇ ತಾವ ಪಥವೀತೇಜೋವಾಯೋಧಾತುಯೋ ಸಭಾವತೋ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಧಾತು। ಆಪೋಧಾತುಆಕಾಸಧಾತುಯೋ ಧಮ್ಮಧಾತುಏಕದೇಸೋ। ವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಸತ್ತವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯೋ। ಚತುಧಾತುಗ್ಗಹಣೇನ ಚೇತ್ಥ ತದಾಯತ್ತವುತ್ತಿಕಾ ನಿಸ್ಸಯಾಪದೇಸೇನ, ವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾ ದ್ವಾರಾರಮ್ಮಣಭಾವೇನ ವಾ ಅವಸಿಟ್ಠಾ ರೂಪಧಾತುಯೋ ಸಮವರುದ್ಧಾ, ವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಗ್ಗಹಣೇನ ತಂಸಮ್ಪಯೋಗತೋ ಧಮ್ಮಧಾತುಏಕದೇಸೋತಿ ಏವಂ ಸಬ್ಬಧಾತುಸಮವರೋಧೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ದುತಿಯೇ ಛಪಿ ಧಾತುಯೋ ಸಭಾವತೋ, ಧಮ್ಮಾಯತನೇಕದೇಸೋ, ತಂಸಮ್ಪಯೋಗತೋ ಸತ್ತವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯೋ, ಯಥಾರಹಂ ತೇಸಂ ನಿಸ್ಸಯದ್ವಾರಾರಮ್ಮಣಭಾವತೋ ಅವಸಿಟ್ಠಧಾತುಯೋ ಸಮವರುದ್ಧಾ। ತತಿಯಛಕ್ಕೇಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಏವಮೇತ್ಥ ಛಸು ಛಸು ಧಾತೂಸು ಅಟ್ಠಾರಸನ್ನಂ ಧಾತೂನಂ ಸಮವರೋಧೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ತೇನ ವುತ್ತಂ “ಸಬ್ಬಾ ಧಾತುಯೋ ಛಹಿ ಛಹಿ ಧಾತೂಹಿ ಸಙ್ಖಿಪಿತ್ವಾ”ತಿ।

**ಸುಞ್ಞೋತಿ** ಅತ್ತಸುಞ್ಞೋ, ತೇನ ಸಸಭಾವತಾಯ ಚ ಇಧ ಧಾತುವೋಹಾರೋತಿ ಆಹ **“ಸುಞ್ಞೇ ಸಭಾವಮತ್ತೇ ನಿರುಳ್ಹೋ ಧಾತುಸದ್ದೋ”**ತಿ। ತಂತಂಭೂತವಿವಿತ್ತತಾ ರೂಪಪರಿಯನ್ತೋವ ಆಕಾಸೋತಿ ಯೇಹಿ ವಿವಿತ್ತೋ, ಯೇಸಞ್ಚ ಪರಿಚ್ಛೇದೋ, ತೇಹಿ ಅಸಮ್ಫುಟ್ಠತಾ ತೇಸಂ ಬ್ಯಾಪಕಭಾವೇ ಸತಿ ನ ಹೋತೀತಿ ಆಹ **“ಚತೂಹಿ ಮಹಾಭೂತೇಹಿ ಅಬ್ಯಾಪಿತಭಾವೋ”**ತಿ। ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನವುತ್ತೀನಿ ಹಿ ಭೂತಾನೀತಿ।

೧೭೩. ಅವಯವವಿನಿಮುತ್ತೋ ಸಮುದಾಯೋ ನಾಮ ಕೋಚಿ ನತ್ಥೀತಿ ಪುರಿಮತ್ಥಂ ಅಸಮ್ಭಾವೇನ್ತೋ **“ದ್ವೇ ಏವ ವಾ”**ತಿಆದಿನಾ ಸಮುದಾಯೇನ ವಿನಾ ದುತಿಯತ್ಥಮಾಹ। **ಪಚ್ಚತ್ತಂ ಅತ್ತನಿ ಜಾತತ**ನ್ತಿ ಪಾಟಿಪುಗ್ಗಲಿಕತಂ।

**ಪಾಟಿಯೇಕ್ಕೋ ಕೋಟ್ಠಾಸೋತಿ** ವಾ ಲೋಮಾದಿಇತರಕೋಟ್ಠಾಸೇಹಿ ಅಸಮ್ಮಿಸ್ಸೋ ವಿಸುಂ ಏಕೋ ಪಥವೀಕೋಟ್ಠಾಸೋತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ಪಯೋಗ**ನ್ತಿ ಭಾವನಾಪಯೋಗಂ। **ವೀರಿಯ**ನ್ತಿ ಭಾವನಾನಿಪ್ಫಾದಕಂ ಉಸ್ಸಾಹಂ। **ಆಯೂಹನ**ನ್ತಿ ತಾದಿಸಂ ಚೇತನಂ।

**ಧಾತುಪಟಿಕ್ಕೂಲವಣ್ಣಮನಸಿಕಾರಾನ**ನ್ತಿ ಧಾತುಮನಸಿಕಾರಪಟಿಕ್ಕೂಲಮನಸಿಕಾರವಣ್ಣಮನಸಿಕಾರಾನಂ। **ಅಬ್ಯಾಪಾರತಾಯಾತಿ** “ಅಹಮೇತಂ ನಿಪ್ಫಾದೇಮಿ, ಮಮ ಏಸಾ ನಿಪ್ಫಾದನಾ”ತಿ ಚೇತನಾರಹಿತತಾಯ। **ಕರೋನ್ತೀತಿ**

ಆಭೋಗಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಾನಿ ಉಪ್ಪಾದೇನ್ತಿ।

**ಲಕ್ಖಣವಸೇನಾ**ತಿ ಸಭಾವವಸೇನ। ಸೋ ಪನ ಯಸ್ಮಾ ಪಥವೀಧಾತುಯಾ ಕಕ್ಖಳಖರತಾ ಹೋತೀತಿ ಆಹ “**ಕಕ್ಖಳಂ ಖರಿಗತನ್ತಿಆದಿವಚನಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತ**”ನ್ತಿ।

**ವೇಕನ್ತಕಂ** ನಾಮ ಸಬ್ಬಲೋಹಚ್ಛೇದನಸಮತ್ಥಂ ಲೋಹಂ। ತಥಾ ಹಿ ತಂ ವಿಕನ್ತತಿ ಛಿನ್ದತೀತಿ ವಿಕನ್ತಂ, ವಿಕನ್ತಮೇವ ವೇಕನ್ತಕನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। **ಲೋಹಸದಿಸ**ನ್ತಿ ಲೋಹಾಕಾರಂ ಲೋಹಮಲಂ ವಿಯ ಘನಸಹಿತಂ ಹುತ್ವಾ ತಿಟ್ಠತಿ। ತಾಪೇತ್ವಾ ತಾಳಿತಂ ಪನ ಛಿನ್ನಂ ಛಿನ್ನಂ ಹುತ್ವಾ ವಿಸರತಿ, ಮುದು ಮಟ್ಠಂ ಕಮ್ಮನಿಯಂ ವಾ ನ ಹೋತಿ, ತೇನ “**ಲೋಹವಿಜಾತೀ**”ತಿ ವುಚ್ಚತೀತಿ। **ತಿಪುತಮ್ಬಾದೀಹೀ**ತಿ ತಿಪುತಮ್ಬೇ ಮಿಸ್ಸೇತ್ವಾ ಕತಂ **ಕಂಸಲೋಹಂ,** ಸೀಸತಮ್ಬೇ ಮಿಸ್ಸೇತ್ವಾ ಕತಂ **ವಟ್ಟಲೋಹಂ,** ಜಸದತಮ್ಬೇ ಮಿಸ್ಸೇತ್ವಾ ಕತಂ **ಆರಕೂಟಂ** । ಯಂ ಪನ ಕೇವಲಂ ಜಸದಧಾತುವಿನಿಗ್ಗತಂ, ಯಂ “ಪಿತ್ತಲ”ನ್ತಿಪಿ ವದನ್ತಿ, ತಂ ಇಧ ನಾಧಿಪ್ಪೇತಂ, ಯಥಾವುತ್ತಮಿಸ್ಸಕಮೇವ ಪನ ಗಹೇತ್ವಾ “**ಕಿತ್ತಿಮ**”ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ।

**ನಿದಸ್ಸನಮತ್ತ**ನ್ತಿ ಮುತ್ತಾನಂ ಜಾತಿತೋ ಅನೇಕಭೇದತ್ತಾ ವುತ್ತಂ। ತಥಾ ಹಿ ಹತ್ಥಿಕುಮ್ಭಂ ವರಾಹದಾಠಂ ಭುಜಙ್ಗಸೀಸಂ ವಲಾಹಕೂಟಂ ವೇಣುಪಬ್ಬಂ ಮಚ್ಛಸಿರೋ ಸಙ್ಖೋ ಸಿಪ್ಪೀತಿ ಅಟ್ಠ ಮುತ್ತಾಯೋನಿಯೋ। ತತ್ಥ **ಹತ್ಥಿಕುಮ್ಭಜಾ** ಪೀತವಣ್ಣಾ ಪಭಾಹೀನಾ। **ವರಾಹದಾಠಜಾ** ವರಾಹದಾಠವಣ್ಣಾವ। **ಭುಜಙ್ಗಸೀಸಜಾ** ನೀಲಾದಿವಣ್ಣಾ ಸುವಿಸುದ್ಧಾ, ವಟ್ಟಲಾ ಚ। **ವಲಾಹಕಜಾ** ಭಾಸುರಾ ದುಬ್ಬಿಭಾಗರೂಪಾ ರತ್ತಿಭಾಗೇ ಅನ್ಧಕಾರಂ ವಿಧಮನ್ತಾ ತಿಟ್ಠನ್ತಿ, ದೇವೂಪಭೋಗಾ ಏವ ಹೋನ್ತಿ। **ವೇಣುಪಬ್ಬಜಾ** ಕಾರಫಲಸಮಾನವಣ್ಣಾ, ನ ಭಾಸುರಾ, ತೇ ಚ ವೇಳವೋ ಅಮನುಸ್ಸಗೋಚರೇ ಏವ ಪದೇಸೇ ಜಾಯನ್ತಿ। **ಮಚ್ಛಸೀಸಜಾ** ಪಾಠೀನಪಿಟ್ಠಿಸಮಾನವಣ್ಣಾ, ವಟ್ಟಲಾ, ಲಘವೋ ಚ ಹೋನ್ತಿ ಪಭಾವಿಹೀನಾ, ತೇ ಚ ಮಚ್ಛಾ ಸಮುದ್ದಮಜ್ಝೇಯೇವ ಜಾಯನ್ತಿ। **ಸಙ್ಖಜಾ** ಸಙ್ಖೋರಚ್ಛವಿವಣ್ಣಾ, ಕೋಲಪ್ಪಮಾಣಾಪಿ ಹೋನ್ತಿ ಪಭಾವಿಹೀನಾವ। **ಸಿಪ್ಪಿಜಾ** ಪನ ಪಭಾವಿಸೇಸಯುತ್ತಾವ ಹೋನ್ತಿ ನಾನಾಸಣ್ಠಾನಾ। ಏವಂ ಜಾತಿತೋ ಅಟ್ಠವಿಧಾಸು ಮುತ್ತಾಸು ಯಾ ಮಚ್ಛಸಙ್ಖಸಿಪ್ಪಿಜಾ, ತಾ ಸಾಮುದ್ದಿಕಾ। ಭುಜಙ್ಗಜಾಪಿ ಕಾಚಿ ಸಾಮುದ್ದಿಕಾತಿ ವದನ್ತಿ, ಇತರಾ ಅಸಾಮುದ್ದಿಕಾ। ತೇನ ವುತ್ತಂ “**ಸಾಮುದ್ದಿಕಮುತ್ತಾತಿ ನಿದಸ್ಸನಮತ್ತಮೇತಂ, ಸಬ್ಬಾಪಿ ಪನ ಮುತ್ತಾ ಮುತ್ತಾ ಏವಾ**”ತಿ। ಬಹುಲತೋ ವಾ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ಏತಂ ವುತ್ತಂ “ಮುತ್ತಾತಿ ಸಾಮುದ್ದಿಕಮುತ್ತಾ”ತಿ। ಬಹುಲಞ್ಹಿ ಲೋಕೇ ಸಾಮುದ್ದಿಕಾವ ಮುತ್ತಾ ದಿಸ್ಸನ್ತಿ। ತತ್ಥಾಪಿ ಸಿಪ್ಪಿಜಾವ, ಇತರಾ ಕದಾಚಿ ಕಾಚೇತಿ।

೧೭೪. **ಇಧ ನತ್ಥಿ** ನಿಯಮೋ ಕೇವಲಂ ದ್ರವಭಾವಸ್ಸೇವ ಅಧಿಪ್ಪೇತತ್ತಾ।

೧೭೫. **ನಿಸಿತಭಾವೇನಾ**ತಿ ಸನ್ತಾಪನಾದಿವಸಪ್ಪವತ್ತೇನ ತಿಖಿಣಭಾವೇನ। ಉಸ್ಮಾಕಾರಞ್ಹಿ ನಿಸಾನಂ ಇಧ ನಿಸಿತಭಾವೋ। **ಪಾಕತಿಕೋ**ತಿ ಸಾಭಾವಿಕೋ ಕಾಯುಸ್ಮಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪೇತೋ। **ಸದಾ**ತಿ ಸಬ್ಬಕಾಲಂ ಯಾವ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಪವತ್ತತಿ। **ಪೇತಗ್ಗಿ** ನಿಜ್ಝಾಮತಣ್ಹಿಕಪೇತಗ್ಗಿ। **ಇಧಾ**ತಿ ಬಾಹಿರತೇಜೋಧಾತುಕಥಾಯಂ।

೧೭೬. **ವಾಯನಂ** ಬೀಜನಂ, ತಂ ಪನ ಥಾಮಸಾ ಪವತ್ತೀತಿ ಆಹ “**ಸವೇಗಗಮನವಸೇನಾ**”ತಿ। **ಸಮುದೀರಣಂ** ಅಲ್ಲಪರಿಸೋಸನಂ, ಭೂತಸಙ್ಘಾತಸ್ಸ ದೇಸನ್ತರುಪ್ಪತ್ತಿಹೇತುಭಾವೋ ವಾ।

೧೭೭. ಭಿತ್ತಿಚ್ಛಿದ್ದಾದಿವಸೇನ ಲಬ್ಭಮಾನಂ ಅಜಟಾಕಾಸಂ ನಿಸ್ಸಾಯೇವ ಪರಿಚ್ಛೇದಾಕಾಸಸ್ಸ ಪರಿಕಮ್ಮಕರಣನ್ತಿ ಆಹ “**ಅಜಟಾಕಾಸಸ್ಸ ಚ ಕಥಿತತ**”ನ್ತಿ।

೧೭೮. **ಸುಖದುಕ್ಖಫೋಟ್ಠಬ್ಬಸಮುಟ್ಠಾಪನಪಚ್ಚಯಭಾವೇನಾ**ತಿ ಇಟ್ಠಾನಿಟ್ಠಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾನಂ ನಿಬ್ಬತ್ತಕಭೂತೇನ ಪಚ್ಚಯಭಾವೇನ। ಕಸ್ಸ ಪನ ಸೋ ಪಚ್ಚಯಭಾವೋತಿ ಆಹ “**ಸರೀರಟ್ಠಕಉತುಸ್ಸಾ**”ತಿ । **ಪಚ್ಚಯಭಾವೇನಾ**ತಿ ಚ ಹೇತುಮ್ಹಿ ಕರಣವಚನಂ। ತೇನ ಹಿ

ಕಾರಣಭೂತೇನ ಸುಖದುಕ್ಖಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾನಂ ಯಥಾವುತ್ತಸಮತ್ಥತಾ ಹೋತೀತಿ। **"ತಥೇವಾ"**ತಿ ಇಮಿನಾ "ಯಥಾಬಲಂ ಸರೀರೇಕದೇಸಸಕಲಸರೀರ"ನ್ತಿ ಇದಂ ಅನುಕಡ್ಢತಿ। **ಏವನ್ತಿ** ಅತ್ತನೋ ಫಲೂಪಚಾರಸಿದ್ಧೇನ ಫರಣಪ್ಪಕಾರೇನ। **ಏತೇಸನ್ತಿ** ಸುಖಾದೀನಂ। **"ಓಳಾರಿಕಪ್ಪವತ್ತಿ ಏವ ವಾ ಫರಣ"**ನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ನಿರುಪಚಾರಂ ಏತೇಸಂ ಫರಣಟ್ಠಂ ದಸ್ಸೇತಿ। **ಉಭಯವತೋತಿ** ಸುಖದುಕ್ಖವತೋ, ಸೋಮನಸ್ಸದೋಮನಸ್ಸವತೋ ಚ, ಫರಣಾಫರಣಟ್ಠಾನವತೋ ವಾ।

೧೮೧. **ಏತ್ಥ ವುತ್ತಂ ಸಙ್ಕಪ್ಪನ್ತಿ** ಏತಸ್ಮಿಂ "ಸಙ್ಕಪ್ಪೋ ಕಾಮೋ"ತಿಆದಿಕೇ (ಮಹಾನಿ॰ ೧; ಚೂಳನಿ॰ ಅಜಿತಮಾಣವಪುಚ್ಛಾನಿದ್ದೇಸ ೮) ನಿದ್ದೇಸಪದೇಸೇ ವುತ್ತಂ ಸಙ್ಕಪ್ಪಂ। ತತ್ಥ ಹಿ ಕಿಲೇಸಕಾಮೋವ "ಸಙ್ಕಪ್ಪರಾಗೋ ಪುರಿಸಸ್ಸ ಕಾಮೋ"ತಿಆದೀಸು (ಅ॰ ನಿ॰ ೬.೬೩; ಕಥಾ॰ ೫೧೩) ವಿಯ। ವತ್ಥುಕಾಮಸ್ಸ ತಥಾ ತಥಾ ಸಙ್ಕಪ್ಪನತೋ ಪರಿಕಪ್ಪನತೋ "ಸಙ್ಕಪ್ಪೋ"ತಿ ವುತ್ತೋ, ನ ವಿತಕ್ಕೋತಿ ಅಯಮೇತ್ಥ ಅತ್ಥೋ ವುತ್ತೋ। ಟೀಕಾಯಂ ಪನ ವಿತಕ್ಕವಸೇನ ಅತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಸೋಪಿ ಹೀ"**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ತತ್ರಾಪಿ ಪುರಿಮೋ ಏವತ್ಥೋ ಅಧಿಪ್ಪೇತೋತಿ ಚೇ, ಸಮ್ಪಿಣ್ಡನತ್ಥೋ **ಪಿ**-ಸದ್ದೋ ನಿರತ್ಥಕೋ ಸಿಯಾ, "ಕಿಲೇಸಸನ್ಥವಸಮ್ಭವತೋ"ತಿ ಚ ನ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ, ಪರತೋ ಚ "ಬ್ಯಾಪಾದವಚನೇನ ಬ್ಯಾಪಾದವಿತಕ್ಕಂ ದಸ್ಸೇತೀ"ತಿ ವಕ್ಖತಿ। **ಕಿಲೇಸಕಾಮೋ ವಿಭತ್ತೋ** ಕಿಲೇಸಸಮ್ಪಯುತ್ತತ್ತಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। **ಕಾಮಪಟಿಬದ್ಧಾತಿ** ಏತ್ಥ **ಕಾಮ**-ಸದ್ದೇನ ವತ್ಥುಕಾಮಾಪಿ ಸಙ್ಗಹಿತಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

೧೮೨. **ಉಭಯತ್ಥ ಉಪ್ಪನ್ನೋತಿ** ಸತ್ತೇಸು, ಸಙ್ಖಾರೇಸೂತಿ ಉಭಯತ್ಥ ಉಪ್ಪನ್ನೋ, ಸತ್ತಾಕಾರೋ, ಸಙ್ಖಾರಾಕಾರೋತಿ ವಾ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಉಭಯಾಕಾರಗ್ಗಹಣವಸೇನ ಉಪ್ಪನ್ನೋ। ಕಮ್ಮಪಥವಿಸೇಸೋ, ಕಮ್ಮಪಥವಿನಾಸಕೋ ಚ ಕಮ್ಮಪಥಭೇದೋತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಅಭಿಜ್ಝಾಸಂಯೋಗೇನಾ"**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ತಥಾ ವಿಹಿಂಸಾಯ ವಿಹಿಂಸಾವಿತಕ್ಕಂ ದಸ್ಸೇತೀತಿ ಯೋಜನಾ। **ವಿಹಿಂಸಾಯಾತಿ** ಚ ವಿಹಿಂಸಾವಚನೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ ಪಾಣಾತಿಪಾತಾದಿವಸೇನಾತಿ ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಅದಿನ್ನಾದಾನಮುಸಾವಾದಪೇಸುಞ್ಞಫರುಸವಾಚಾಸಮ್ಫಪ್ಪಲಾಪೇ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ। **ಸಬ್ಬ...ಪೇ॰... ಸಙ್ಗಾಹಕೇಹಿ** ಕಾಮನೇಕ್ಖಮ್ಮಧಾತೂಹಿ। **ದ್ವೇ ದ್ವೇತಿ** ಬ್ಯಾಪಾದವಿಹಿಂಸಾಧಾತುಯೋ, ಅಬ್ಯಾಪಾದಅವಿಹಿಂಸಾಧಾತುಯೋ ಚ। **"ಏತ್ಥಾತಿ ಪನಾ"**ತಿಆದಿನಾ ಸಂಕಿಲೇಸವೋದಾನಾನಂ ಸಙ್ಕರಭಾವಸ್ಸ ಅನಿಟ್ಠಾಪಜ್ಜನಸ್ಸ ಚ ದಸ್ಸನೇನ ಪುರಿಮಂಯೇವ ಅತ್ಥಂ ಬ್ಯತಿರೇಕಮುಖೇನ ಸಮ್ಪಾದೇತಿ।

ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ೨. ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ

೧೮೩. ಆವೇಣಿಕತ್ಥೋ ಅತಿಸಯತ್ಥೋ ಚ ವಿಸೇಸಸದ್ದೋ ಹೋತೀತಿ ತದುಭಯಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಪುಗ್ಗಲನ್ತರಾಸಾಧಾರಣಂ, ನೀಲಾದಿಸಬ್ಬರೂಪಸಾಧಾರಣಞ್ಚಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। ಅಸಾಧಾರಣಕಾರಣೇನಾಪಿ ಹಿ ನಿದ್ದೇಸೋ ಹೋತಿ ಯಥಾ "ಭೇರಿಸದ್ದೋ, ಯವಙ್ಕುರೋ"ತಿ। ಅತಿಸಯಕಾರಣೇನಪಿ ಯಥಾ "ಅತೀತಾನಾಗತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾನಂ ಕಮ್ಮಸಮಾದಾನಾನಂ ಠಾನಸೋ ಹೇತುಸೋ ವಿಪಾಕಂ ಯಥಾಭೂತಂ ಪಜಾನಾತೀ"ತಿ (ಕಥಾ॰ ೩೫೫; ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೨.೪೪)। **ಧಾತುಅತ್ಥೋ ಏವಾತಿ** "ಧಾತು"ಇತಿ ಇಮಸ್ಸ ಧಾತುಸದ್ದಸ್ಸೇವ ಅತ್ಥೋ। ಧಾತುವಚನೀಯೋ ಹಿ ಅತ್ಥೋ ಉಪಸಗ್ಗೇನ ಜೋತೀಯತಿ।

**ಪುರಿಮೇನ ಅಸದಿಸೋ** ವಿಧಾನಧಾರಣತ್ಥಾನಂ ಪಾಕಟೋ ಭೇದೋತಿ। **ವಿಸಭಾಗಲಕ್ಖಣಾ** ವಿಸದಿಸಸಭಾವಾ **ಅವಯವಾ** ಭಾಗಾ, ತೇಸು।

**ಯಥಾಸಮ್ಭವನ್ತಿ** ಕಿರಿಯಾಮನೋಧಾತು ಉಪನಿಸ್ಸಯಕೋಟಿಯಾ, ವಿಪಾಕಮನೋಧಾತು ವಿಪಾಕಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಅನನ್ತರಾದಿನಾಪಿ, ಇತರಸ್ಸ ಸಬ್ಬಾಪಿ ಉಪನಿಸ್ಸಯಕೋಟಿಯಾವ। ಧಮ್ಮಧಾತು ಪನ ವೇದನಾದಿಕಾ ಸಹಜಾತಾ ಸಹಜಾತಾದಿನಾ,

ಅಸಹಜಾತಾ ಅನನ್ತರಾದಿನಾ, ಉಪನಿಸ್ಸಯೇನ ಆರಮ್ಮಣಾದಿನಾ ಚ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋತಿ ಏವಂ ಮನೋಧಾತುಧಮ್ಮಧಾತೂನಂ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಹೇತುಭಾವೋ ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ ಯೋಜೇತಬ್ಬೋ। ದ್ವಾರಭೂತಮನೋಪಿ ಸುತ್ತೇ "ಮನೋಧಾತೂ"ತಿ ವುಚ್ಚತೀತಿ ಆಹ "**ದ್ವಾರಭೂತಮನೋವಸೇನ ವಾ**"ತಿ। ತಸ್ಸಾ ಮನೋಧಾತುಯಾ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಹೇತುಭಾವೋ ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ ಯೋಜೇತಬ್ಬೋತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

**ಪುರಿಮನಯೇನಾ**ತಿ ವಿಸೇಸನಂ ದುತಿಯನಯಸ್ಸ ಹೀನತ್ತಿಕವಸೇನೇವ ವಿಭತ್ತತ್ತಾ। ನಾನಾಧಾತೂನಞ್ಚ ಚಕ್ಖುಧಾತುಆದೀನನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

**ನ ಹಿ ದ್ವೇ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯೋ ಸನ್ತಿ** ಅಟ್ಠಾರಸಧಾತುವಿಭಾಗದಸ್ಸನೇತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಖನ್ಧಾಯತನಧಾತಿನ್ದ್ರಿಯಾನಂಯೇವ ವಸೇನ ಸಙ್ಖೇಪಾದಿವಿಭಾಗದಸ್ಸನಂ ತೇಸಂ ಬಹುಲಂ ಪರಿಞ್ಞೇಯ್ಯಧಮ್ಮಸಙ್ಗಣ್ಹನತೋ। ಸಚ್ಚದೇಸನಾ ಪನ ಅತಿಸಂಖಿತ್ತಭಾವತೋಯೇವೇತ್ಥ ಬಹಿಕತಾ।

**ನಿಜ್ಜೀವಸ್ಸಾ**ತಿಆದಿ ವಿಸೇಸತೋ ಸತ್ತಸುಞ್ಞತಾದೀಪನತ್ಥಾ ಧಾತುದೇಸನಾತಿ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತಂ। ಪುರಿಮನಯೋ ಅಞ್ಞೇಸಮ್ಪಿ ಕಮವುತ್ತೀನಂ ಧಾತೂನಂ ಸಮ್ಭವತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನ ವುತ್ತೋತಿ "**ಮನೋಧಾತುಯೇವ ವಾ**"ತಿಆದಿನಾ ದುತಿಯನಯೋ ವುತ್ತೋ। ತತ್ಥ **ಅವಿಜ್ಜಮಾನೇಪಿ ಪುರೇಚರಾನುಚರಭಾವೇ**ತಿ ಪುರೇಚರಾನುಚರಾಭಿಸನ್ಧಿಯಾ ಅಭಾವೇಪಿ ಕೇವಲಂ ಅನನ್ತರಪುಬ್ಬಕಾಲಅನನ್ತರಾಪರಕಾಲತಾಯ ಮನೋಧಾತು ಪುರೇಚರಾನುಚರಾ ವಿಯ ದಟ್ಠಬ್ಬಾತಿ ವುತ್ತಾ।

"**ಅಞ್ಞಂ ಅಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ಪವತ್ತಿತುಂ ಅಸಮತ್ಥತಾಯಾ**"ತಿ ಏತೇನ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಏಕನ್ತಸಾರಮ್ಮಣತಾದಸ್ಸನೇನ "ಆರಮ್ಮಣೇನ ವಿನಾ ಸಯಮೇವ ನೀಲಾದಿಆಭಾಸಂ ಚಿತ್ತಂ ಪವತ್ತತೀ"ತಿ ಏವಂ ಪವತ್ತಿತಂ ವಿಞ್ಞಾಣವಾದಂ ಪಟಿಸೇಧೇತಿ।

**೧೮೪. ಏಕನಾನಾಸನ್ತಾನಗತಾನ**ನ್ತಿ ಏಕಸನ್ತಾನಗತಾನಂ ಅಭಿನ್ನಸನ್ತಾನಗತಾನಂ ದ್ವಾರಾನಂ, ನಾನಾಸನ್ತಾನಗತಾನಂ ಭಿನ್ನಸನ್ತಾನಗತಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಾನನ್ತಿ ಯೋಜನಾ। **ಏಕನಾನಾಜಾತಿಕತ್ತಾ**ತಿ ಚಕ್ಖಾದಿಏಕೇಕಜಾತಿಕತ್ತಾ ದ್ವಾರಾನಂ, ನೀಲಾದಿಅನೇಕಜಾತಿಕತ್ತಾ ಆರಮ್ಮಣಾನಂ।

> ಚಕ್ಖಾದಿ ಏಕಮ್ಪಿ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ರೂಪಾದಿ ಪನ ಅನೇಕಮೇವ ಸಂಹತನ್ತಿ ಇಮಸ್ಸ ವಾ ಅತ್ಥವಿಸೇಸಸ್ಸ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಚಕ್ಖುರೂಪಾದೀಸು ವಚನಭೇದೋ ಕತೋ। ಕಿಂ ಪನ ಕಾರಣಂ ಚಕ್ಖಾದಿ ಏಕಮ್ಪಿ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ರೂಪಾದಿ ಪನ ಅನೇಕಮೇವಾತಿ? ಪಚ್ಚಯಭಾವವಿಸೇಸತೋ। ಚಕ್ಖು ಹಿ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ನಿಸ್ಸಯಪುರೇಜಾತಇನ್ದ್ರಿಯವಿಪ್ಪಯುತ್ತಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋನ್ತಂ ಅತ್ಥಿಭಾವೇನೇವ ಹೋತಿ ತಸ್ಮಿಂ ಸತಿ ತಸ್ಸ ಭಾವತೋ, ಅಸತಿ ಅಭಾವತೋ, ಯತೋ ತಂ ಅತ್ಥಿಅವಿಗತಪಚ್ಚಯೇಹಿಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀತಿ ವುಚ್ಚತೀತಿ। ತಂನಿಸ್ಸಯತಾ ಚಸ್ಸ ನ ಏಕದೇಸೇನ ಅಲ್ಲೀಯನವಸೇನ ಇಚ್ಛಿತಬ್ಬಾ ಅರೂಪಭಾವತೋ, ಅಥ ಖೋ ಗರುರಾಜಾದೀಸು ಸಿಸ್ಸರಾಜಪುರಿಸಾದೀನಂ ವಿಯ ತಪ್ಪಟಿಬದ್ಧವುತ್ತಿತಾಯ। ಇತರೇ ಚ ಪಚ್ಚಯಾ ತೇನ ತೇನ ವಿಸೇಸೇನ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಸ್ವಾಯಂ ಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ನ ಏಕಸ್ಮಿಂ ನ ಸಮ್ಭವತೀತಿ ಏಕಮ್ಪಿ ಚಕ್ಖು ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ ಪಾಳಿಯಂ "ಚಕ್ಖುಞ್ಚ ಪಟಿಚ್ಚಾ"ತಿ ಏಕವಚನನಿದ್ದೇಸೋ ಕತೋ।
>
> ರೂಪಂ ಪನ ಯದಿಪಿ ಚಕ್ಖು ವಿಯ ಪುರೇಜಾತಅತ್ಥಿಅವಿಗತಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ ಪುರೇತರಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹುತ್ವಾ ವಿಜ್ಜಮಾನಕ್ಖಣೇಯೇವ ಉಪಕಾರಕತ್ತಾ, ತಥಾಪಿ ಅನೇಕಮೇವ ಸಂಹತಂ ಹುತ್ವಾ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ ಆರಮ್ಮಣಭಾವತೋ। ಯಞ್ಹಿ ಪಚ್ಚಯಧಮ್ಮಂ ಸಭಾವಭೂತಂ, ಪರಿಕಪ್ಪಿತಾಕಾರಮತ್ತಂ ವಾ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ವಿಭಾವೇನ್ತಂ ಪವತ್ತತಿ, ತದಞ್ಞೇಸಞ್ಚ ಸತಿಪಿ ಪಚ್ಚಯಭಾವೇ ಸೋ ತಸ್ಸ ಸಾರಮ್ಮಣಸಭಾವತೋ ಯಂ ಕಿಞ್ಚಿ ಅನಾಲಮ್ಬಿತ್ವಾ

ಪವತ್ತಿತುಂ ಅಸಮತ್ಥಸ್ಸ ಓಲುಬ್ಭ ಪವತ್ತಿಕಾರಣತಾಯ ಆಲಮ್ಬನೀಯತೋ ಆರಮ್ಮಣಂ ನಾಮ। ತಸ್ಸ ಯಸ್ಮಾ ಯಥಾ ಯಥಾ ಸಭಾವೂಪಲದ್ಧಿ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯಲಾಭೋ, ತಸ್ಮಾ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ ರೂಪಂ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತಮಾನಂ ತಸ್ಸ ಸಭಾವಂ ವಿಭಾವೇನ್ತಮೇವ ಪವತ್ತತಿ। ಸಾ ಚಸ್ಸ ಇನ್ದ್ರಿಯಾಧೀನವುತ್ತಿಕಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಸಭಾವೂಪಲದ್ಧಿ ನ ಏಕದ್ವಿಕಲಾಪಗತವಣ್ಣವಸೇನೇವ ಹೋತಿ, ನಾಪಿ ಕತಿಪಯಕಲಾಪವಣ್ಣವಸೇನ, ಅಥ ಖೋ ಆಭೋಗಾನುರೂಪಂ ಆಪಾಥಗತವಣ್ಣವಸೇನಾತಿ ಅನೇಕಮೇವ ರೂಪಂ ಸಂಹಚ್ಚಕಾರಿತಾಯ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಭಗವಾ "ರೂಪೇ ಚಾ"ತಿ ಬಹುವಚನೇನ ನಿದ್ದಿಸಿ।

ಯಂ ಪನ "ರೂಪಾಯತನಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾ, ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾನಞ್ಚ ಧಮ್ಮಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೧) ವುತ್ತಂ, ತಂ ಕಥನ್ತಿ? ತಮ್ಪಿ ಯಾದಿಸಂ ರೂಪಾಯತನಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯೋ, ತಾದಿಸಮೇವ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ। ಕೀದಿಸಂ ಪನ ತನ್ತಿ? ಸಮುದಿತನ್ತಿ ಪಾಕಟೋಯಮತ್ಥೋ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ ಯದೇಕೇ ವದನ್ತಿ "ಆಯತನಸಲ್ಲಕ್ಖಣವಸೇನ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದಯೋ ಸಲ್ಲಕ್ಖಣಾರಮ್ಮಣಾ, ನ ದಬ್ಬಸಲ್ಲಕ್ಖಣವಸೇನಾ"ತಿ, ತಂ ಯುತ್ತಮೇವ ಹೋತಿ। ನ ಚೇತ್ಥ ಸಮುದಾಯಾರಮ್ಮಣತಾ ಆಸಙ್ಕಿತಬ್ಬಾ ಸಮುದಾಯಾಭೋಗಸ್ಸೇವ ಅಭಾವತೋ, ಸಮುದಿತಾ ಪನ ವಣ್ಣಧಮ್ಮಾ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯಾ ಹೋನ್ತಿ। ಕಥಂ ಪನ ಪಚ್ಚೇಕಂ ಅಸಮತ್ಥಾ ಸಮುದಿತಾ ಆರಮ್ಮಣಾ ಹೋನ್ತಿ, ನ ಹಿ ಪಚ್ಚೇಕಂ ದಟ್ಠುಂ ಅಸಕ್ಕೋನ್ತಾ ಅನ್ಧಾ ಸಮುದಿತಾ ಪಸ್ಸನ್ತೀತಿ? ನಯಿದಮೇಕನ್ತಿಕಂ ವಿಸುಂ ಅಸಮತ್ಥಾನಂ ಸಿವಿಕಾವಹನಾದೀಸು ಸಮತ್ಥತಾಯ ದಸ್ಸನತೋ। ಕೇಸಾದೀನಞ್ಚ ಯಸ್ಮಿಂ ಠಾನೇ ಠಿತಾನಂ ಪಚ್ಚೇಕಂ ವಣ್ಣಂ ಗಹೇತುಂ ನ ಸಕ್ಕಾ, ತಸ್ಮಿಂಯೇವ ಠಾನೇ ಸಮುದಿತಾನಂ ತಂ ಗಹೇತುಂ ಸಕ್ಕಾತಿ ಭಿಯ್ಯೋಪಿ ತೇಸಂ ಸಂಹಚ್ಚಕಾರಿತಾ ಪರಿಬ್ಯತ್ತಾ। ಏತೇನ ಕಿಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಪರಮಾಣುರೂಪಂ ಆರಮ್ಮಣಂ, ಉದಾಹು ತಂಸಮುದಾಯೋತಿಆದಿಕಾ ಚೋದನಾ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। "ಸೋತಞ್ಚ ಪಟಿಚ್ಚ ಸದ್ದೇ ಚಾ"ತಿಆದೀಸುಪಿ ಅಯಮೇವ ನಯೋ।

**ಏವಮ್ಪಿ ಅತ್ಥೋ ಲಬ್ಭತೀತಿ** "ಮನೋಧಾತುಯಾಪೀ"ತಿ **ಪಿ**-ಸದ್ದೇನ ನ ಕೇವಲಂ ಜವನಪರಿಯೋಸಾನಾ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯೇವ ಸಮ್ಪಿಣ್ಡೀಯತಿ, ಅಥ ಖೋ ತದಾರಮ್ಮಣಭವಙ್ಗಸಙ್ಖಾತಾಪಿ ಸಮ್ಪಿಣ್ಡೀಯತೀತಿ ಏವಮ್ಪಿ ಅತ್ಥೋ ಲಬ್ಭತಿ, ಸಮ್ಭವತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಏವಂ ಸತೀತಿ** ಏವಂ ಅಞ್ಞಮನೋಧಾತುಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ ಓರಂ ಪವತ್ತಚಿತ್ತಾನಂ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುತಾದಸ್ಸನೇ ಸತಿ। ಸತಿಪಿ ಮನಸೋ ಸಮ್ಭೂತಭಾವೇ ಮನೋಧಾತುಯಾ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಭಾವಪ್ಪಸಙ್ಗೋ ನ ಹೋತಿಯೇವ ತಂಸಭಾವಸ್ಸೇವ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಭಾವೇನ ನಿದ್ದಿಟ್ಠತ್ತಾ। ಇದಾನಿ ತಮೇವತ್ಥಂ **"ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಮನೋಧಾತೂ"**ತಿಆದಿನಾ ಪಾಕಟತರಂ ಕರೋತಿ। **ತಬ್ಬಿಧುರಸಭಾವೇನಾತಿ** ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಧಾತೂಹಿ ವಿಸದಿಸಸಭಾವೇನ। **ಉಪ್ಪತ್ತಿಟ್ಠಾನೇನ ಚಾತಿ** ಮನೋಧಾತುಕಿರಿಯಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಆದೀಹಿ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜನಟ್ಠಾನೇನ ಚ। ಇದಾನಿ ಏಕತ್ತಗ್ಗಹಣಂ ವಿನಾಪಿ ಯಥಾವುತ್ತಸ್ಸ ಅತ್ಥಸ್ಸ ಸಮ್ಭವಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಅನುಪನೀತೇಪೀ"**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ತತ್ಥ **ಸಾಮಞ್ಞವಸೇನಾತಿ** ಸದಿಸತಾವಸೇನ। **ತಸ್ಸಾತಿ** ಭವಙ್ಗಾನನ್ತರಂ ಉಪ್ಪನ್ನಚಿತ್ತಸ್ಸ। **ಅಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಭಾವಾಸಿದ್ಧಿತೋತಿ** ಮನೋಧಾತುಭಾವಾಸಿದ್ಧಿತೋ। ನ ಹಿ "ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾಪಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ನಿರುದ್ಧಸಮನನ್ತರಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಚಿತ್ತಂ...ಪೇ॰... ತಜ್ಜಾ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತೂ"ತಿ ಇದಂ ವಚನಂ ಭವಙ್ಗಾನನ್ತರಂ ಉಪ್ಪನ್ನಚಿತ್ತಸ್ಸ ಮನೋಧಾತುಭಾವಂ ಸಾಧೇತಿ। ಸಿದ್ಧೇ ಹಿ ಮನೋಧಾತುಭಾವೇ ತಂ ತಸ್ಸ ನಿವತ್ತಕಂ ಸಿಯಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾ ಪನ ಉಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಭಾವದೀಪಕಂ ವಚನಂ ತಾದಿಸಾಯ ಮನೋಧಾತುಯಾಪಿ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಭಾವಮೇವ ದೀಪೇಯ್ಯಾತಿ ಕಥಂ ತಸ್ಸಾ ನಿವತ್ತಕಂ ಸಿಯಾತಿ ಆಹ **"ನ ಹಿ ಯಂ ಚೋದೀಯತಿ, ತದೇವ ಪರಿಹಾರಾಯ ಹೋತೀ"**ತಿ।

ಯದಿ ಏವಂ ಪಞ್ಚದ್ವಾರಾವಜ್ಜನಸ್ಸ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಭಾವಾಪತ್ತಿ ಏವಾತಿ ಚೋದನಂ ಮನಸಿ ಕತ್ವಾ ಆಹ **"ಮನೋಧಾತುಯಾಪೀ"**ತಿಆದಿ। ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣೇಹಿ ಮನೋಧಾತೂಹಿ ಚ ವಿಸಿಟ್ಠೋ ಸಭಾವೋ **ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣ...ಪೇ॰... ಸಭಾವೋ,** ತಸ್ಸ ವಸೇನ। **ಚುತಿಪಟಿಸನ್ಧಿಭವಙ್ಗಾನ**ನ್ತಿ ತದಾರಮ್ಮಣಮ್ಪಿ ಭವಙ್ಗನ್ತೋಗಧಂ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತಂ। **ಜವನಾವಸಾನಾನೀ**ತಿ ವಾ ಜವನಾರಮ್ಮಣತ್ತಾ ತದಾರಮ್ಮಣಮ್ಪಿ ಗಹಿತಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ತೇನೇವಾಹ **"ಛದ್ವಾರಿಕಚಿತ್ತೇಹಿ ವಾ"**ತಿಆದಿ।

**ವಿಸುಂ ಕಾತುಂ ಯುತ್ತ**ನ್ತಿ ಆವಜ್ಜನಮ್ಪಿ ಯದಿಪಿ ರೂಪಾದಿವಿಸಯಂ ಹೋತಿ, ಜವನಂ ವಿಯ ಆರಮ್ಮಣರಸಾನುಭವನಂ ಪನ ನ ಹೋತೀತಿ ಏದಿಸೇ ಠಾನೇ ವಿಸುಂ ಕಾತಬ್ಬಮೇವ। **ಮನೋ ಚಾತಿ ಚ**-ಸದ್ದೋ "ಮನಞ್ಚ ಪಟಿಚ್ಚಾ"ತಿಆದೀಸು ವಿಯ ನ ಸಮ್ಪಿಣ್ಡನತ್ಥೋ, ಅಥ ಖೋ ಬ್ಯತಿರೇಕತ್ಥೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**೩. ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಣ್ಣನಾ**

**ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತನಯತ್ತಾ**ತಿ ಧಮ್ಮಧಾತುಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತೂನಂ "ಪಞ್ಚಪಣ್ಣಾಸ ಕಾಮಾವಚರಧಮ್ಮೇ ಆರಬ್ಭ ರಜ್ಜನ್ತಸ್ಸಾ"ತಿಆದಿನಾ (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧೫೦; ೧೬೮) ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಾದಿಭಾವೇ ದಸ್ಸಿಯಮಾನೇ "ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದರೂಪವಸೇನ ತಂ ತಂ ಸಮುದಾಯಂ ಏಕೇಕಂ ಧಮ್ಮಂ ಕತ್ವಾ"ತಿಆದಿನಾ (ವಿಭ॰ ಮೂಲಟೀ॰ ೧೫೦) ತದತ್ಥಸ್ಸ ಖನ್ಧವಿಭಙ್ಗವಣ್ಣನಾದೀಸು ವುತ್ತನಯತ್ತಾ।

ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಧಾತುವಿಭಙ್ಗವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

# ೪. ಸಚ್ಚವಿಭಙ್ಗೋ

## ೧. ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ

### ಉದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೧೮೯. **ಸಚ್ಚವಿನಿಮುತ್ತಂ ನತ್ಥಿ** ಪವತ್ತಿನಿವತ್ತಿತದುಭಯಹೇತುಸನ್ದಸ್ಸನವಸೇನ ಪವತ್ತನತೋ। **ಸಚ್ಚೇಸು ಕಮತೀತಿ** ಸಚ್ಚೇಸು ವಿಸಯಭೂತೇಸು ಪವತ್ತತಿ। ದೇಸೇತಬ್ಬತ್ಥವಿಸಯಾ ಹಿ ದೇಸನಾತಿ। **ಏತೇಸು ಕಮತೀತಿ** ಏತೇಸು ಅರಿಯಸಚ್ಚೇಸು ಪರಿಞ್ಞಾದಿಕಿಚ್ಚಸಾಧನವಸೇನ ಪವತ್ತತಿ। ''ಸೀಲಸಮಾಧಿಪಞ್ಞಾಸಙ್ಖಾತ''ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ ಅತ್ಥಸಭಾವಂ ಕಮನಕಿರಿಯಾಯ ಕತ್ತುಭಾವೇನ ಗಹಿತನ್ತಿ ಪಾಕಟತರಂ ಕತ್ವಾ ದಸ್ಸೇತುಂ **''ಕಿಂ ಕಮತೀ''**ತಿ ಪುಚ್ಛತಿ। **ತಬ್ಬೋಹಾರೇನಾತಿ** ತದುಪಚಾರೇನ। ಏತೇನ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯೇನ ಅತ್ಥಸಭಾವಂ ಸಾಸನಂ, ಪರಿಯಾಯೇನ ವಚನಸಭಾವನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತಿ।

**ತಂಸಭಾವಾತಿ** ದುಕ್ಖಾದಿಸಭಾವಾ। **ಅಮುಸಾಸಭಾವಾತಿ** ಬಾಧನಾದಿಭಾವೇನ ಭೂತಸಭಾವಾ। **ಅಞ್ಞಾಕಾರರಹಿತಾತಿ** ಅಬಾಧನಾದಿಆಕಾರವಿವಿತ್ತಾ। **ದ್ವಿಧಾತಿ** ದುಕ್ಖದುಕ್ಖತಾತನ್ನಿಮಿತ್ತತಾಹಿ। ರಾಗಾದಿಕಿಲೇಸಪರಿಳಾಹೋ **ಕಿಲೇಸದಾಹೋ**। ಸನ್ತಾನಸ್ಸ ಅವಿಪ್ಫಾರಿಕತಾಕರಣಂ **ಪುಗ್ಗಲಹಿಂಸನಂ**। **ಅತ್ತನೋ ಏವ ತಿಖಿಣಭಾವೋತಿ** ಸಙ್ಖತಧಮ್ಮಸ್ಸ ಅತ್ತನೋ ಸಭಾವೇನೇವ ರುಜಾವಹತಿಕ್ಖಭಾವೋ। **ಸರಸೇನೇವಾತಿ** ಸಭಾವೇನೇವ। ಸಮ್ಪಿಣ್ಡಕಸ್ಸ ಸಮುದಯಸ್ಸ, ಕಿಲೇಸಸನ್ತಾಪರಹಿತಸ್ಸ ಮಗ್ಗಸ್ಸ, ಅವಿಪರಿಣಾಮಸ್ಸ ನಿರೋಧಸ್ಸ ದಸ್ಸನೇನ ಯಥಾಸಙ್ಖ್ಯಂ ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಸಙ್ಖತಸನ್ತಾಪವಿಪರಿಣಾಮಟ್ಠಾ ಆವಿ ಭವನ್ತೀತಿ ಆಹ **''ಇತರೇ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ಸಮುದಯಮಗ್ಗನಿರೋಧದಸ್ಸನೇಹಿ ಆವಿಭವನಾಕಾರಾ''**ತಿ। **ಬ್ಯಾಪೇತ್ವಾತಿ** ಭವಾದೀಸು ನಾನಾರಮ್ಮಣೇಸು ಚ ವಿಸಟಾ ಹುತ್ವಾ। ಅನೇಕತ್ಥತ್ತಾ ಧಾತೂನಂ **''ಊಹನಂ ರಾಸಿಕರಣ''**ನ್ತಿ ವತ್ವಾ ಪುನ ತದತ್ಥಂ ವಿವರತಿ **''ದುಕ್ಖನಿಬ್ಬತ್ತನ''**ನ್ತಿ। ಏಕವೋಕಾರಭವೇಪಿ ಹಿ ರಾಸಿಭೂತಮೇವ ದುಕ್ಖಂ ನಿಬ್ಬತ್ತತಿ ಅನೇಕಧಮ್ಮಸಮೂಹತೋ , ಪಗೇವ ಚತುಪಞ್ಚವೋಕಾರಭವೇಸು। ಏತ್ಥ ಚ ಬ್ಯಾಪನತ್ಥಂ ಆಕಾರಂ, ತಸ್ಸ ಚ ಯ-ಕಾರಾಗಮಂ ಕತ್ವಾ ಸಮ್ಪಿಣ್ಡನತ್ಥಂ **ಆಯೂಹನ**ನ್ತಿ ಪದಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। **ನಿದದಾತೀತಿ** ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಏಕನ್ತಕಾರಣತ್ತಾ ತಂ ನಿದಸ್ಸೇನ್ತಂ ವಿಯ ಜನೇತೀತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **''ಇದಂ ತಂ ದುಕ್ಖ''**ನ್ತಿಆದಿಮಾಹ। **ದುಕ್ಖ...ಪೇ॰... ಆವಿ ಭವತಿ** ರೋಗದಸ್ಸನೇನ ವಿಯ ರೋಗನಿದಾನಂ। **ಸಂಯೋಗ...ಪೇ॰... ದಸ್ಸನೇಹೀತಿ** ಸಂಯೋಗಟ್ಠೋ ವಿಸಂಯೋಗಸಭಾವಸ್ಸ ನಿರೋಧಸ್ಸ, ಪಲಿಬೋಧಟ್ಠೋ ನಿಯ್ಯಾನಸಭಾವಸ್ಸ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ದಸ್ಸನೇನ ಆವಿ ಭವತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ತೇತಿ** ಸಂಯೋಗಪಲಿಬೋಧಟ್ಠಾ।

**ಏತ್ಥಾತಿ** ಏತಸ್ಮಿಂ ಆರಮ್ಮಣಭೂತೇ ಸತಿ। ಸಮುದಯತೋ ವಿವೇಕೋ **ವಿವೇಕಟ್ಠೋ**। ನಿರೋಧೋ ಚ ತಣ್ಹಾಕ್ಖಯಭಾವತೋ ಸಮುದಯತೋ ವಿವಿತ್ತೋ, ತಸ್ಮಾ ಅವಿವೇಕಭೂತಸ್ಸ ಸಮುದಯಸ್ಸ ದಸ್ಸನೇನ ನಿರೋಧಸ್ಸ ವಿವೇಕಟ್ಠೋ ಆವಿ ಭವತಿ, ನಿಬ್ಬಾನಾಧಿಗಮಹೇತುಭೂತಸ್ಸಾಪಿ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಸಪ್ಪಚ್ಚಯತಾಯ ಸಙ್ಖತಭಾವಂ ಪಸ್ಸತೋ ಅಪ್ಪಚ್ಚಯಸ್ಸ ನಿರೋಧಸ್ಸ ಅಸಙ್ಖತಟ್ಠೋ ಆವಿ ಭವತಿ, ತಥಾ ಮರಣಧಮ್ಮತಾಯ ದುಕ್ಖಂ ವಿನಸ್ಸನ್ತಂ ಪಸ್ಸತೋ ಅಮರಣಧಮ್ಮಸ್ಸ ನಿರೋಧಸ್ಸ ಅಮತಟ್ಠೋ ಆವಿ ಭವತೀತಿ ಇಮಮತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇತಿ **''ವಿವೇಕಾ''**ತಿಆದಿನಾ। **ಇತರೇ ಸಮುದಯನಿರೋಧದುಕ್ಖದಸ್ಸನೇಹೀತಿ** ಏತ್ಥ ಸಮುದಯದಸ್ಸನೇನ ''ನಾಯಂ ಹೇತು ನಿಬ್ಬಾನಾಧಿಗಮಾಯ, ಅಯಂ ಪನ ಹೇತೂ''ತಿ ಹೇತುಟ್ಠೋ ಆವಿ ಭವತಿ। ತಥಾ ಪರಮಗಮ್ಭೀರಸ್ಸ ನಿಪುಣತರಸ್ಸ ದುದ್ದಸಸ್ಸ ನಿರೋಧಸ್ಸ ದಸ್ಸನೇನ ದಸ್ಸನಟ್ಠೋ ಸುಖುಮರೂಪದಸ್ಸನೇನ ಚಕ್ಖುನೋ ವಿಯ, ದುಕ್ಖದಸ್ಸನೇನ ಪನ ಅನೇಕರೋಗಾತುರಕಪಣಜನದಸ್ಸನೇನ ಇಸ್ಸರಜನಸ್ಸ ಉಳಾರಭಾವೋ ವಿಯ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಆಧಿಪತೇಯ್ಯಟ್ಠೋ ಆವಿ ಭವತಿ।

ತೇ ಪನೇತೇ ಹೇತುಟ್ಠಾದಿಕೇ ಸರೂಪತೋ ದಸ್ಸೇತುಂ **''ತತ್ಥ ಪಲಿಬೋಧುಪಚ್ಛೇದವಸೇನಾ''**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ತತ್ಥ **ಪಲಿಬೋಧುಪಚ್ಛೇದವಸೇನಾತಿ** ಸಮುದಯಪ್ಪಹಾನವಸೇನ। **''ಮಗ್ಗಾಧಿಪತಿನೋ ಧಮ್ಮಾ''ತಿ ವಚನತೋತಿ** ಯಸ್ಮಾ ಸತಿಪಿ ಝಾನಾದೀನಂ ಆರಮ್ಮಣಾಧಿಪತಿಭಾವೇ ''ಝಾನಾಧಿಪತಿನೋ ಧಮ್ಮಾ''ತಿ ಏವಮಾದಿ ನ ವುತ್ತಂ, ''ಮಗ್ಗಾಧಿಪತಿನೋ ಧಮ್ಮಾ''

ಇಚ್ಚೇವ ಪನ ವುತ್ತಂ। ತಸ್ಮಾ ಸಾತಿಸಯೋ ಮಗ್ಗಙ್ಗಧಮ್ಮಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಾಧಿಪತಿಭಾವೋ। ತೇನಾಹ **"ವಿಸೇಸತೋ ವಾ ಆರಮ್ಮಣಾಧಿಪತಿಭೂತಾ ಮಗ್ಗಙ್ಗಧಮ್ಮಾ ಹೋನ್ತೀ"**ತಿ। **ಸೋ ತೇಸಂ ಆಕಾರೋತಿ** ಯೋ ಮಗ್ಗಞ್ಞಾನಂ ಗರುಂ ಕತ್ವಾ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣವಸೇನ ಪವತ್ತಧಮ್ಮಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಾಧಿಪತಿಪಚ್ಚಯತಾಸಙ್ಖಾತೋ ಆಕಾರೋ, ಸೋ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಆಧಿಪತೇಯ್ಯಟ್ಠೋ। ಪುರಿಮೋ ಪನ ಆಧಿಪತೇಯ್ಯಟ್ಠೋ ಸಹಜಾತಾಧಿಪತಿವಸೇನ ವುತ್ತೋ। **ಅಭಿಸಮೇತಬ್ಬಟ್ಠೋತಿ** ಯಥಾವುತ್ತಪೀಳನಾದಿಅತ್ಥಮೇವ ಪಟಿವಿಜ್ಝಿತಬ್ಬತಾಯ ಏಕಜ್ಝಂ ಕತ್ವಾ ವದತಿ। ತೇನ ಅಭಿಸಮಯಸದ್ದಂ ಕಮ್ಮತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇತಿ। **ಅಭಿಸಮಯಸ್ಸಾತಿ** ಞಾಣಸ್ಸ। **ಪವತ್ತಿಆಕಾರೋತಿ** ಪರಿಜಾನನಾದಿವಿಸೇಸಾಕಾರೋ। ಸೋ ಹಿ ಮಗ್ಗಕ್ಖಣೇ ಅಸಮ್ಮೋಹತೋ ಸಿದ್ಧೋ, ಪಚ್ಛಾ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಾದಿನಾ ಪಾಕಟೋ ಹೋತಿ। ಆಕಾರೋಪಿ ಞಾಣೇನ ಅರಣೀಯತೋ **ಅತ್ಥೋತಿ** ವುಚ್ಚತೀತಿ ಕತ್ವಾ ತತಿಯನಯೋ ದಸ್ಸಿತೋ। **ಪೀಳನಾದಿನಾ ದಸ್ಸಿತೋ** ವಿಸಯವಿಭಾಗೇನಪಿ ವಿಸಯಿವಿಭಾಗೋ ಹೋತಿ ಯಥಾ "ರೂಪಸಞ್ಞಾ, ಸದ್ದಸಞ್ಞಾ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೫೭)।

**ಕುಚ್ಛಿತಂ ಖನ್ತಿ** ಗರಹಿತಂ ಹುತ್ವಾ ಅಸಾರಂ। **"ಸಮಾಗಮೋ"**ತಿಆದಿನಾ ಅನ್ವಯತೋ ಬ್ಯತಿರೇಕತೋ ಚ **ಸಂ**-ಸದ್ದಸ್ಸ ಸಂಯೋಗತ್ಥಜೋತಕತ್ತಮಾಹ। "ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಉದಿತ"ನ್ತಿಆದೀಸು ಕೇವಲಸ್ಸ **ಪನ್ನ**-ಸದ್ದಸ್ಸ, **ಇತ**-ಸದ್ದಸ್ಸ ಚ ಪಯೋಗೇ ಉಪ್ಪತ್ತಿಅತ್ಥಸ್ಸ ಅನುಪಲಬ್ಭನತೋ, **ಉ**-ಸದ್ದಸ್ಸ ಚ ಪಯೋಗೇ ಉಪಲಬ್ಭನತೋ ಸೋ ಉಪ್ಪತ್ತಿಅತ್ಥಂ ದೀಪೇತೀತಿ ಆಹ **"ಏವಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಉದಿತನ್ತಿ ಏತ್ಥಾಪೀ"**ತಿ। **ವಿಸುಂ ಪಯುಜ್ಜಮಾನಾತಿ** ಆಗಮ-ಇತ-ಪದೇಹಿ ವಿನಾ ಪಯುಜ್ಜಮಾನಾ। **ಸಧಾತುಕನ್ತಿ** ಅನ್ತೋನೀತೇನ ಧಾತುನಾ ಸಧಾತುಕಂ। ತೇನೇವ ತೇ "ಉಪಸಗ್ಗಾ"ತಿ ಚ ವುತ್ತಾ।

**ದುಕ್ಖವಿವೇಕಭಾವನ್ತಿ** ದುಕ್ಖವಿವಿತ್ತತಂ। **ನಿವತ್ತಿಯಾತಿ** ನಿಬ್ಬಾನಸ್ಸ। **ನಿವತ್ತೇತ್ವಾತಿ** ಅನುಪ್ಪಾದಸದ್ದೇನ ವಿಸೇಸನವಸೇನ ನಿವತ್ತೇತ್ವಾ। ನಿರೋಧಪಚ್ಚಯತಾ ನಿರೋಧಸ್ಸ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯತಾ। **ಪುಗ್ಗಲಸಚ್ಛಿಕಿರಿಯಾಧಮ್ಮಭಾವೇಹೀತಿ** ಪುಗ್ಗಲಧಮ್ಮಭಾವೇನ ಸಚ್ಛಿಕರಣಧಮ್ಮಭಾವೇನ ಚ। **ಫಲನ್ತಿ** ಅರಿಯಫಲಂ। **ತಸ್ಸಾತಿ** ನಿಟ್ಠಾನಭೂತಾಯ ಫಲಸಙ್ಖಾತಾಯ **ದುಕ್ಖನಿರೋಧಪ್ಪತ್ತಿಯಾ** ಅಭಿಸಮಯಭೂತಾಯ ದುಕ್ಖನಿರೋಧಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಪಟಿಪದತಾ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

ಪಟಿವಿಜ್ಝನಕಾಲೇ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯೇನ ಬುದ್ಧಾದಿಸಮಞ್ಞಾತಿ ಆಹ **"ಪಟಿವಿದ್ಧಕಾಲೇ ಪವತ್ತ"**ನ್ತಿ। **ತತೋ ಏವಾತಿ** ತೇನ ಪಕಾಸಿತತ್ತಾ ಏವ।

**ತನ್ನಿಮಿತ್ತಭಾವೋತಿ** ಜಾತಿಆದಿ ವಿಯ ಅಧಿಟ್ಠಾನಭಾವೇನ ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಕಾರಣಭಾವೋ, ನ ಸಮುದಯಸಚ್ಚಂ ವಿಯ ಪಭವಭಾವೇನ। ಉದಯಬ್ಬಯಪೀಳಿತಭಾವೋ ಸಙ್ಖಾರದುಕ್ಖತಾ। **ಪವತ್ತನಮೇವಾತಿ** ಪವತ್ತಿ ಏವ। **ಕಿಚ್ಚಂ ರಸೋತಿ** ರಸಸ್ಸ ಕಿಚ್ಚತ್ಥತಂ ದಸ್ಸೇತಿ। **ಪವತ್ತಿನಿವತ್ತೀಸೂತಿ** ನಿದ್ಧಾರಣೇ ಭುಮ್ಮಂ। **ಅವಿಕಾರತಾ** ವಿಕಾರಾಭಾವೋ ನಿಚ್ಚತಾ।

**ಮರೀಚಿಮಾಯಾಅತ್ತಾನನ್ತಿ** ಮರೀಚಿಯಾ ಮಾಯಾಯ ಅತ್ತನೋ ಚ **ಅರಿಯಞಾಣಸ್ಸಾತಿ** ಅರಿಯಾನಂ ಞಾಣಸ್ಸ। ತೇನ ಅರಿಯಾನಂ ಮಗ್ಗಞಾಣಾನುಸಾರೇನ ಪವತ್ತನಕಞಾಣಮ್ಪಿ ಸಙ್ಗಹಿತಂ ಹೋತಿ। ತೇನಾಹ **"ಅವಿತಥಗಾಹಕಸ್ಸಾ"**ತಿಆದಿ । **ತೇಸನ್ತಿ** ಪಟಿವೇಧಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಞಾಣಾನಂ। ತತ್ಥ ಪಟಿವೇಧಞಾಣಸ್ಸ ಪಟಿವಿಜ್ಝಿತಬ್ಬತಾ ಗೋಚರಭಾವೋ, ಇತರಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಭಾವೋ। ಪಟಿವಿಜ್ಝಿತಬ್ಬತಾ, ಆರಮ್ಮಣಭಾವೋ ವಾ ಪಟಿವೇಧಞಾಣಸ್ಸ ಗೋಚರಭಾವೋ, ಇತರಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಭಾವೋವ।

**ಬಾಧಕಪ್ಪಭವಭಾವೇನಾತಿ** ಬಾಧಕಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದಕಭಾವೇನ ವಿಸುಂ ಗಹಿತತ್ತಾ ನ ತಣ್ಹಾ ಬಾಧಕಭಾವೇನ ಗಹಿತಾ ಪವತ್ತಿಪವತ್ತಿಹೇತೂನಂ ಅಸಙ್ಕರವಸೇನ ಬೋಧನತೋ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯೇಪಿ ಅಯಮತ್ಥವಣ್ಣನಾ ಯುಜ್ಜತೇವ । ಯದಿಪಿ ಏವಂ "ದುಕ್ಖಮೇವ ಬಾಧಕ"ನ್ತಿ ನಿಯಮಾನುಪಪತ್ತಿ, ಸಮುದಯಭಾವಪ್ಪಸಙ್ಗೋ ಚಾತಿ ಚೋದನಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ **"ಜಾತಿಆದೀನಂ ವಿಯ ವಾ"**ತಿಆದಿ। ಬಾಧಕತ್ತಸ್ಸ ಬಾಧಕತ್ತೇ ಚ ನಿಯಮೋತಿ ಆಹ **"ದ್ವಿಧಾಪಿ ಬಾಧಕತ್ಥಾವಧಾರಣೇನಾ"**ತಿ। ಯಥಾ ಹಿ ಬಾಧಕತ್ತಸ್ಸ ದುಕ್ಖೇ ನಿಯತತಾ, ಏವಂ ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಚ ಬಾಧಕತ್ತೇ ನಿಯತತಾತಿ। ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯೇ ತಣ್ಹಾಯ ಏವ ಸಮುದಯಭಾವಸ್ಸ ದಸ್ಸಿತತ್ತಾ ತಣ್ಹಾವಸೇನ ನಿಯಮಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ನ ತಣ್ಹಾಯ ವಿನಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ

ಹೇಸಾತಿ। “**ಕುಸಲೇಹಿ ವಿನಾ**”ತಿಆದಿನಾ ದುಕ್ಖಹೇತುತಾಯ ತಣ್ಹಾಯ ಪಧಾನಭಾವಮಾಹ। ತಥಾ ಹಿ ಸಾ ಕಮ್ಮವಿಚಿತ್ತತಾಯ ಹೇತುಭಾವಂ ಗಚ್ಛನ್ತೀ ವಿಸೇಸೇನ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಸಹಕಾರಿಕಾರಣಂ ಹೋತೀತಿ। **ದ್ವಿಧಾಪಿ ನಿಯಮೇನಾ**ತಿ ಮಗ್ಗೋವ ನಿಯ್ಯಾನಂ, ನಿಯ್ಯಾನಮೇವ ಚ ಮಗ್ಗೋತಿ ದ್ವಿಪ್ಪಕಾರೇನ ನಿಯಮೇನ।

ವಚೀಸಚ್ಚಂ ಸಚ್ಚವಾಚಾ, ತಂಸಮುಟ್ಠಾಪಿಕಾ ಚೇತನಾ ಚಾತಿ ಆಹ “**ವಿರತಿಸಚ್ಚೇತಿ ಮುಸಾವಾದವಿರತಿಯ**”ನ್ತಿ। ಕೇಚಿ ಪನ “ವಿರತಿಸಚ್ಚಂ ಸಮಾದಾನವಿರತೀ”ತಿ ವದನ್ತಿ, ತೇಸಮ್ಪಿ ನ ಸಮಾದಾನಮತ್ತಂ ವಿರತಿಸಚ್ಚಂ, ಅಥ ಖೋ ಸಮಾದಾನಾವಿಸಂವಾದನಂ। ತಂ ಪನ ಪಟಿಞ್ಞಾಸಚ್ಚತ್ತಾ ಮುಸಾವಾದವಿರತಿಯೇವ ಹೋತಿ। ತೇನಾಹ “**ನ ಹಿ ಅಞ್ಞವಿರತೀಸು ಸಚ್ಚಸದ್ದೋ ನಿರುಳ್ಹೋ**”ತಿ। ಸತಿಪಿ ದುಕ್ಖಸಮುದಯಾವಬೋಧೇ ಯಾವದೇವ ನಿರೋಧಮಗ್ಗಾಧಿಗಮತ್ಥಾ ಪಞ್ಞಾಭಾವನಾತಿ ಪಚ್ಛಿಮದ್ವಯಸ್ಸೇವ ಸಚ್ಚತ್ಥಂ ಸಾತಿಸಯಂ, ತದಧಿಗಮಸ್ಸ ಚ ಅವಿವಾದಹೇತುಕಂ ಸುತ್ತೇ ವಿಭಾವಿತಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ “**ತಸ್ಸ ಪನಾ**”ತಿಆದಿಮಾಹ।

**ಠಾನಂ ನತ್ಥೀ**ತಿ ಅತ್ತನೋ ವಾದಪತಿಟ್ಠಾಪನಕಾರಣಂ ನತ್ಥೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅತ್ತಭಾವಪಟಿಲಾಭೇನೇವ ಸತ್ತಾನಂ ಜಾತಿಆದೀನಂ ಪತ್ತಿ ಸಮ್ಮುಖೀಭಾವೋ ಚ ಜಾಯತೀತಿ ಆಹ “**ಸಮ್ಪತ್ತತಾ, ಪಚ್ಚಕ್ಖತಾ ಚ ಪಠಮತಾ**”ತಿ। ಭಗವತೋ ದೇಸನಾಕ್ಕಮೇನೇವ ವಾ ಪಠಮಾದಿತಾ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

**ಪರಿಜನನಾದೀಹೀ**ತಿ ಪರಿಞ್ಞಾಪ್ಪಹಾನಸಚ್ಛಿಕಿರಿಯಾಭಾವನಾಹಿ, ನಿಸ್ಸಕ್ಕವಚನಞ್ಚೇತಂ ಅಞ್ಞಸದ್ದಪೇಕ್ಖಾಯ। **ಧಮ್ಮಞಾಣಕಿಚ್ಚ**ನ್ತಿ ಸಭಾವಧಮ್ಮಾವಬೋಧಕಿಚ್ಚಂ। **ಪರಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾದೀನಿ ಏತಪ್ಪರಮಾನೇವಾ**ತಿ ಇತೋ ಪರಂ ನೇಯ್ಯಂ ನತ್ಥೀತಿ ದಸ್ಸೇತಿ।

ದುಕ್ಖಾದೀನಂ ಅರಿಯಸಚ್ಚಭಾವಸ್ಸ ಅನುರೂಪಂ ಯುತ್ತಂ, ಆಚರಿಯಪರಮ್ಪರಾಗತಂ ವಾ ಸವನಂ **ಅನುಸ್ಸವೋ**। ಸುತಾನುಸಾರೇನ, ಅಞ್ಞಥಾ ವಾ ಕಕ್ಖಳಫುಸನಾದಿಅನಿಚ್ಚಾದಿಸಭಾವಸಾಮಞ್ಞಾಕಾರಪರಿಗ್ಗಣ್ಹನಂ **ಆಕಾರಪರಿವಿತಕ್ಕೋ**। ಯಥಾವಿತಕ್ಕಿತಾಕಾರಸ್ಸ ದಿಟ್ಠಿಸಞ್ಞಾತಾಯ ದಸ್ಸನಭೂತಾಯ ಪಞ್ಞಾಯ ನಿಜ್ಝಾನಕ್ಖಮನಂ ರೋಚನಂ **ದಿಟ್ಠಿನಿಜ್ಝಾನಕ್ಖನ್ತಿ । ಆದಿಚ್ಚೋ ವಿಯ ಪಭಾಯ ನಿರೋಧಂ ಫುಸತಿ** ಸಚ್ಛಿಕರೋತಿ ಕಿಲೇಸನ್ಧಕಾರಂ ವಿದ್ಧಂಸೇತಿ। **ಚತ್ತಾರಿಪಿ ಸಚ್ಚಾನಿ ಪಸ್ಸತೀ**ತಿ ವುತ್ತಂ “ಯೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ದುಕ್ಖಂ ಪಸ್ಸತೀ”ತಿಆದಿನಾ।

**ಕಾಲನ್ತರದಸ್ಸನ**ನ್ತಿ ನಾನಾಭಿಸಮಯಂ ವದತಿ। **ಏಕದಸ್ಸೀನೋ**ತಿ ಏಕಸಚ್ಚದಸ್ಸೀನೋ। **ನ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ ಸಿಯಾ**ತಿ ಯೋಜನಾಯಞ್ಚ ಸಬ್ಬದಸ್ಸನಂ ದಸ್ಸನನ್ತರಪರಮನ್ತಿ ದಸ್ಸನಾನುಪರಮೋ ಆಪಜ್ಜೇಯ್ಯ, ಸಚ್ಚಾನಞ್ಚ ನಾನಾಭಿಸಮಯೇ ದುಕ್ಖದಸ್ಸನಾದೀಹಿ ಪಠಮಮಗ್ಗಾದಿಪ್ಪಹೇಯ್ಯಾನಂ ಸಂಯೋಜನತ್ತಯಾದೀನಂ ಏಕದೇಸಪ್ಪಹಾನಂ ಆಪಜ್ಜತಿ। ತಥಾ ಚ ಸತಿ ಏಕದೇಸಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗಟ್ಠತಾ, ತದನನ್ತರಞ್ಚ ಪತ್ತಬ್ಬೇನ ಫಲೇನ ಏಕದೇಸಸೋತಾಪನ್ನತಾ ಚ ಆಪಜ್ಜತಿ, ತಸ್ಮಾ ನ ಸಚ್ಚಾನಂ ನಾನಾಭಿಸಮಯೋ ಯುತ್ತೋ। ಯಥಾ ಚ ನಾನಾಭಿಸಮಯೋ ನ ಯುತ್ತೋ, ಏವಂ ಆರಮ್ಮಣಾಭಿಸಮಯೋಪಿ। ಯದಿ ಹಿ ಆರಮ್ಮಣಕರಣೇನ ಚತುಸಚ್ಚಾಭಿಸಮಯೋ ಇಚ್ಛಿತೋ, ನ ಮಗ್ಗೋ ಸಯಮೇವ ಅತ್ತಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕರೋತೀತಿ ಅಪರಿಪುಣ್ಣೋ ಸಚ್ಚಾಭಿಸಮಯೋ ಸಿಯಾ। ಅಞ್ಞೇನ ಮಗ್ಗೇನ ಮಗ್ಗೋ ಆಲಮ್ಬೀಯತೀತಿ ಪರಿಪುಣ್ಣೋವಾತಿ ಚೇ? ಏವಂ ಸತಿ ಯೇನ ಮಗ್ಗೇನ ಮಗ್ಗೋ ಆಲಮ್ಬಿತೋ, ಸೋಪಿ ಅಞ್ಞೇನ, ಸೋಪಿ ಅಞ್ಞೇನಾತಿ ಅನವಟ್ಠಾನಂ ಸಿಯಾ, ತಸ್ಮಾ ನ ಆರಮ್ಮಣಪಟಿವೇಧತೋ ಚತುಸಚ್ಚಾಭಿಸಮಯೋ ಯುತ್ತೋ, ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಪನ ಯುತ್ತೋ। ಕಿಞ್ಚ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ದಿತಬ್ಬಂ ಸಮುಚ್ಛಿನ್ದಿತಬ್ಬಞ್ಚ ಆಲಮ್ಬಿತ್ವಾ ಪರಿಚ್ಛೇದಸಮುಚ್ಛೇದಭಾವನಾ ಮಗ್ಗಞಾಣಸ್ಸ ನ ಯುತ್ತಾ ತತೋ ಅನಿಸ್ಸಟಭಾವತೋ, ಸಬ್ಬಸಙ್ಖತವಿನಿಸ್ಸಟಂ ನಿಬ್ಬಾನಮೇವ ಪನ ಆರಮ್ಮಣತಾ ಯುತ್ತಾ। **ಅಹೇತುಕದಿಟ್ಠಿ ಅಕಿರಿಯದಿಟ್ಠಿಗ್ಗಹಣೇನ ಗಹಿತಾ** ಹೇತುಬ್ಯಾಪಾರೋವ ಪರಮತ್ಥತೋ ಕಿರಿಯಾತಿ ಕತ್ವಾ।

**ಪವತ್ತೇತೀ**ತಿ ಸಜ್ಜತಿ, ಪವತ್ತಿಯಾ ವಾ ಹೇತು ಹೋತಿ। **ನಿವತ್ತೇತೀ**ತಿ ಸಂಹರತಿ ಪಲಯಂ ಗಮೇತಿ, ಪಲೋಕತಾದಿವಸೇನ ವಾ ಮೋಕ್ಖಹೇತು ಹೋತಿ। **ಪಧಾನತೋ**ತಿ ಪಕತಿತೋ, ಯಂ “ಅಬ್ಯತ್ತ”ನ್ತಿಪಿ ವುಚ್ಚತಿ।

“ಕಾಲೋ ಕರೋತಿ ಭೂತಾನಿ, ಕಾಲೋ ಸಂಹರತೀ ಪಜಾ।
ಕಾಲೋ ಸುತ್ತೇ ಜಾಗರತಿ, ಕಾಲೋ ಹಿ ದುರತಿಕ್ಕಮೋ”ತಿ॥ -

ಏವಂವಾದಾ **ಕಾಲವಾದಿನೋ**। “ಕಣ್ಟಕಸ್ಸ ತಿಖಿಣತಾ, ಕಪಿಟ್ಠಫಲಾದೀನಂ ಪರಿಮಣ್ಡಲತಾ, ಮಿಗಪಕ್ಖಿಸರೀಸಪಾದೀನಂ ವಿಚಿತ್ತಭಾವೋತಿ ಏವಮಾದಯೋ ಕೇನ ಕಾರಿತಾ? ಸಭಾವೇನೇವ ಸಿದ್ಧಾ, ಏವಂ ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ, ನ ಏತ್ಥ ಕಸ್ಸಚಿ ಕಾಮಕಾರೋ”ತಿ ಏವಂವಾದಾ **ಸಭಾವವಾದಿನೋ**। “ಲೋಕೋ ನಿಯತೋ ಅಚ್ಛೇಜ್ಜಸುತ್ತಾವುತಾಭೇಜ್ಜಮಣಿಸದಿಸೋ , ನ ಏತ್ಥ ಕಸ್ಸಚಿ ಪುರಿಸಕಾರೋ”ತಿ ಏವಂಪವತ್ತವಾದಾ **ನಿಯತಿವಾದಿನೋ,** -

“ಯದಿಚ್ಛಾಯ ಪವತ್ತನ್ತಿ, ಯದಿಚ್ಛಾಯ ನಿವತ್ತರೇ।
ಯದಿಚ್ಛಾಯ ಸುಖದುಕ್ಖಂ, ತಸ್ಮಾ ಯದಿಚ್ಛತೀ ಪಜಾ”ತಿ॥ -

ಏವಂಪವತ್ತವಾದಾ ಯದಿಚ್ಛಾವಾದಿಸಙ್ಖಾತಾ **ಅಧಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪತ್ತಿವಾದಿನೋ** ಚ ಏತ್ಥ ಸಭಾವವಾದೇ ಏವ ಅನ್ತೋಗಧಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। **ಅಣೂಹಿ ಲೋಕೋ ಪವತ್ತತೀ**ತಿ ಆಜೀವಕವಾದಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ। ಸೋ ಹಿ ಅಕಾರಣಪರಿಗ್ಗಹೋ। ಕಣಾದವಾದೋ ಪನ ಇಸ್ಸರಿಚ್ಛಾವಸೇನ ಅಣೂನಂ ಸಂಯೋಗವಿಯೋಗತೋ ಲೋಕಸ್ಸ ಪವತ್ತಿನಿವತ್ತಿಂ ವದತಿ। **ಪಧಾನಸ್ಸ ಅಪ್ಪವತ್ತೀ**ತಿ ಮಹತಾದಿಭಾವೇನ ಅಪರಿಣಾಮೋ, ಅನಭಿಬ್ಯತ್ತಿ ವಾ। “ಅಹಮಞ್ಞೋ, ಪಕತಿ ಅಞ್ಞಾ”ತಿ ಏವಂ ಪವತ್ತಪಕತಿಪುರಿಸನ್ತರಜಾನನೇನ ಅತ್ತಸುಖದುಕ್ಖಮೋಹೇಸು ಅವಿಭಾಗಗ್ಗಹಣೇ ನಿವತ್ತಿತೇ ಕಿರ ವುತ್ತನಯೇನ ಪಧಾನಂ ನಪ್ಪವತ್ತತಿ, ಸೋ ವಿಮೋಕ್ಖೋತಿ ಕಾಪಿಲಾ। **ಏವಮಾದೀ**ತಿ **ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಮಹಾಬ್ರಹ್ಮುನೋ ಸಮೀಪತಾ, ಸಂಯೋಗೋತಿ ಏವಮಾದೀನಮ್ಪಿ ಸಙ್ಗಹೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

**ಏಕತ್ತಾ**ತಿ ಏಕಭಾವತೋ ಏಕೋಪಿ ವುತ್ತೋ। **ತಯೋ**ತಿ ಕಿಚ್ಚವಿಭಾಗೇನ। **ತಾನೀ**ತಿ ಸಮ್ಮಾವಾಚಾದಿಸೀಲಾನಿ। ಛನ್ದಸ್ಸ ಸದ್ದಹನಾನುಕೂಲಾಪಿ ಛನ್ದವಸೇನ ಪವತ್ತಿ ಹೋತೀತಿ ಸದ್ಧಿನ್ದ್ರಿಯಸದ್ಧಾಬಲೇಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ಛನ್ದಿದ್ಧಿಪಾದೋ ವುತ್ತೋ। ತಾದಿಸೇ ಕಾಲೇ ಉಪೇಕ್ಖಾನಿಮಿತ್ತಾನುಬ್ರೂಹನೇನ ಉಪಕಾರಾ ಸಮಾಧಿಸ್ಸ ಸಮವಾಹಿತಾವಸೇನ ತಾದಿಸಕಿಚ್ಚಾವ ಉಪೇಕ್ಖಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

**ವಿಘಾತಕತ್ತಾ**ತಿ ಸಂಹರಣೀಯವಸೇನ ವಿಹನ್ತಭಾವತೋ।

**ಅರಿಯಸಚ್ಚದ್ವಯ**ನ್ತಿ ಸಮುದಯಮಗ್ಗಸಚ್ಚದ್ವಯಂ। **ತೇನೇವಾ**ತಿ ಯಥಾವುತ್ತದುಕ್ಖಾದಿಸದ್ದಾನಂ ಪರಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾದಿವಾಚಕತ್ತಾ ಏವ। **ಆದಿಪದಸಙ್ಗಹೋ**ತಿ “ದುಕ್ಖಂ, ನ ಅರಿಯಸಚ್ಚ”ನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ಚತುಕ್ಕೇ ಆದಿಪದೇ ಸಙ್ಗಹೋ। **ತದಪೇಕ್ಖ**ನ್ತಿ ಅರಿಯಸಚ್ಚಸದ್ದಾಪೇಕ್ಖಂ ದುಕ್ಖಸದ್ದಂ। **ಚತುತ್ಥಪದಸಙ್ಗಹೋ**ತಿ “ನೇವ ದುಕ್ಖಂ, ನ ಅರಿಯಸಚ್ಚ”ನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ಪದೇನ ಸಙ್ಗಹೋ। **ಅವಸೇಸಕಿಲೇಸಾದಯೋ**ತಿ ತಣ್ಹಾವಜ್ಜಕಿಲೇಸಾ ಅವಸೇಸಾಕುಸಲಾ, ಸಾಸವಾನಿ ಕುಸಲಮೂಲಾನಿ, ಸಾಸವಾ ಚ ಕುಸಲಧಮ್ಮಾ। ತೇ ಹಿ ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯೇ ಸಮುದಯಭಾವೇನ ವುತ್ತಾ, ನ ಅರಿಯಸಚ್ಚಭಾವೇನಾತಿ ಆಹ **“ಸಮುದಯೋ, ನ ಅರಿಯಸಚ್ಚ”**ನ್ತಿ। **ಅಞ್ಞಾನಿ ಮಗ್ಗಙ್ಗಾನೀ**ತಿ ಫಲಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಆದಯೋ। **ಇಮಿನಾ ನಯೇನಾ**ತಿ ಏತ್ಥಾಯಂ ಯೋಜನಾ - ಅತ್ಥಿ ಸಮುದಯೋ, ನ ಅರಿಯಸಚ್ಚಂ, ಅತ್ಥಿ ಅರಿಯಸಚ್ಚಂ, ನ ಸಮುದಯೋ, ಅತ್ಥಿ ಸಮುದಯೋ ಚೇವ ಅರಿಯಸಚ್ಚಞ್ಚ, ಅತ್ಥಿ ನೇವ ಸಮುದಯೋ, ನ ಅರಿಯಸಚ್ಚಂ। ತತ್ಥ ಪರಮಪದಂ ವುತ್ತತ್ಥಂ। ನಿರೋಧೋ ಅರಿಯಸಚ್ಚಂ, ನ ಸಮುದಯೋ, ತಣ್ಹಾ ಸಮುದಯೋ ಚೇವ ಅರಿಯಸಚ್ಚಞ್ಚ, ಮಗ್ಗಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಧಮ್ಮಾ ಸಾಮಞ್ಞಫಲಾನಿ ಚ ಯಸ್ಸ ಪಹಾನಾಯ ಭಗವತಿ ಬ್ರಹ್ಮಚರಿಯಂ ವುಸ್ಸತಿ, ತದಭಾವತೋ ನೇವ ಸಮುದಯೋ, ನ ಅರಿಯಸಚ್ಚಂ। ಇತರಸಚ್ಚದ್ವಯಂ ಅರಿಯಸಚ್ಚಂ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಪಭಾವಕಟ್ಠೇನ ಸಿಯಾ ಸಮುದಯೋ, ನ ಪನ ಯಸ್ಸ ಪಹಾನಾಯ ಭಗವತಿ ಬ್ರಹ್ಮಚರಿಯಂ ವುಸ್ಸತಿ ತಥತ್ಥೇನ। ಇತರಚತುಕ್ಕದ್ವಯೇಪಿ ಆದಿಪದಂ ವುತ್ತತ್ಥಮೇವ। ಸೇಸೇಸು ಸಮುದಯೋ ಅರಿಯಸಚ್ಚಂ, ನ ನಿರೋಧೋ, ಅಸಙ್ಖತಧಾತು ನಿರೋಧೋ ಚೇವ ಅರಿಯಸಚ್ಚಞ್ಚ, ಮಗ್ಗಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಧಮ್ಮಾ, ಸಾಮಞ್ಞಫಲಾನಿ ಚ ಯಸ್ಸ ಸಚ್ಛಿಕಿರಿಯಾಯ ಭಗವತಿ ಬ್ರಹ್ಮಚರಿಯಂ ವುಸ್ಸತಿ ತಥತ್ಥೇನ ನೇವ ನಿರೋಧೋ, ನ ಅರಿಯಸಚ್ಚಂ। ಇತರಸಚ್ಚದ್ವಯಂ ಅರಿಯಸಚ್ಚಂ, ನಿರೋಧಧಮ್ಮತಾಯ ಸಿಯಾ ನಿರೋಧೋ, ನ ಪನ ಯಸ್ಸ

ಸಚ್ಛಿಕಿರಿಯಾಯ ಭಗವತಿ ಬ್ರಹ್ಮಚರಿಯಂ ವುಸ್ಸತಿ ತಥತ್ಥೇನ। ತಥಾ ನಿರೋಧೋ ಅರಿಯಸಚ್ಚಂ, ನ ಮಗ್ಗೋ, ಅರಿಯಮಗ್ಗೋ ಮಗ್ಗೋ ಚೇವ ಅರಿಯಸಚ್ಚಞ್ಚ, ಮಗ್ಗಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಧಮ್ಮಾ, ಸಾಮಞ್ಞಫಲಾನಿ ಚ ಯಸ್ಸ ಭಾವನಾಯ ಭಗವತಿ ಬ್ರಹ್ಮಚರಿಯಂ ವುಸ್ಸತಿ ತಥತ್ಥೇನ ನೇವ ಮಗ್ಗೋ, ನ ಅರಿಯಸಚ್ಚಂ। ಇತರಸಚ್ಚದ್ವಯಂ ಸಿಯಾ ಮಗ್ಗೋ ಉಪಪತ್ತಿಮಗ್ಗಭಾವತೋ, ನ ಪನ ಯಸ್ಸ ಭಾವನಾಯ ಭಗವತಿ ಬ್ರಹ್ಮಚರಿಯಂ ವುಸ್ಸತಿ ತಥತ್ಥೇನ।

**ಸನ್ತ**ನ್ತಿ ಸಮಾನಂ। **ಏವಂ ಇತರೇಸುಪೀ**ತಿ ಕಾತಬ್ಬಾಪಿ ಕಿರಿಯಾ ಕಾರಕರಹಿತಾ ಕೇವಲಂ ಅತ್ತನೋ ಪಚ್ಚಯೇಹಿ ತಾಯ ಪವತ್ತಮಾನಾಯ ಪಚ್ಚಯಸಾಮಗ್ಗೀ ಕಿರಿಯಂ ಕರೋತೀತಿ ವೋಹಾರಮತ್ತಂ ಹೋತಿ। ನಿಬ್ಬುತಿಗಮಕೇಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ।

**ಸಾಸವತಾ ಅಸುಭತಾ** ಕಿಲೇಸಾಸುಚಿಪಗ್ಘರಣತೋ। **ದುಕ್ಖಾದೀನ**ನ್ತಿ ದುಕ್ಖಸಮುದಯಮಗ್ಗಾನಂ। **ಸಮುದಯಾದಿಭಾವೋ**ತಿ ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಸಮುದಯಮಗ್ಗಭಾವೋ, ಸಮುದಯಸ್ಸ ಮಗ್ಗದುಕ್ಖಭಾವೋ, ಮಗ್ಗಸ್ಸ ದುಕ್ಖಸಮುದಯಭಾವೋ ಚ, ನ ಪನ ನಿರೋಧಭಾವೋ ದುಕ್ಖಾದೀನನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। **ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಸಮಙ್ಗಿತಾ**ತಿ ದುಕ್ಖಾದೀನಂ ಇತರೀತರಸಭಾವಯೋಗೋ। **ತಣ್ಹಾಯಾ**ತಿ ಆಧಾರೇ ಭುಮ್ಮಂ। **ಪುನಬ್ಭವಸ್ಸಾ**ತಿ ಪುನಭವಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಆಯತಿದುಕ್ಖಸ್ಸ। **ಪಕತಿವಾದೀನ**ನ್ತಿ ಕಾಪಿಲಾನಂ। **ವಿಕಾರಾ**ತಿ ಮಹತಾದಯೋ ಬ್ಯತ್ತಾ। **ವಿಭಾವತೋ**ತಿ ಅಭಿಬ್ಯತ್ತಿತೋ, ಪರಿಣಾಮತೋ ವಾ ಪುಬ್ಬೇ। **ಪಟಿಪ್ಪಲೀನಾ ಚಾ**ತಿ ಪಚ್ಛಾ ಪಕತಿಯಂ ಪಲಯಂ ಗತಾ ವೇಸಮ್ಮಂ ಮುಞ್ಚಿತ್ವಾ ಸತ್ತಾದಿಸಮಭಾವೇನ ಅನ್ತೋ ಸಮೋರುದ್ಧಾ। ತೇನಾಹ **"ಪಕತಿಭಾವೇನೇವ ತಿಟ್ಠನ್ತೀ"**ತಿ। **ಪಕತಿಭಾವೇನೇವಾ**ತಿ ಅಬ್ಯತ್ತಭಾವೇನೇವ । **ಸಮುದಯಭಾವೇನಾ**ತಿ ತಣ್ಹಾಸಙ್ಖಾತಪಭವಭಾವೇನ। ಅಞ್ಞಥಾ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಅವಿಜ್ಜಾದೀನಮ್ಪಿ ಸಮುದಯಭಾವೋ ಲಬ್ಭತೇವಾತಿ। **ಅವಿಭತ್ತೇಹೀ**ತಿ ವೇಸಮ್ಮವಿರಹೇನ ಪಕತಿಭಾವಂ ಗತೇಹಿ। **"ವಿಕಾರೇಹೀ"**ತಿ ಸಾಮಞ್ಞತೋ ವುತ್ತೇ **"ಮಹನ್ತಾ"**ತಿಆದಿನಾ ಸರೂಪತೋ ದಸ್ಸೇತಿ। ತತ್ಥ **ಮಹನ್ತೋ**ತಿ ಮಹಾಬುದ್ಧಿ। ತಞ್ಹಿ ಕಾಪಿಲಾ "ಮಹಾಅಜ್ಝಾಸಯೋ"ತಿ ಚ ವೋಹರನ್ತಿ। ರೂಪತಮ್ಮತ್ತಾದಯೋ ಪಞ್ಚ ತಮ್ಮತ್ತಾ, ಅಹಂಕಾರೋ ಚಾತಿ ಛ **ಅವಿಸೇಸಾ।** ಚಕ್ಖು ಸೋತಂ ಘಾನಂ ಜಿವ್ಹಾ ಕಾಯೋ ವಾಚಾ ಪಾಣಿ ಪಾದೋ ಪಾಯು ಉಪತ್ಥಂ ಮನೋತಿ ಏಕಾದಸಿನ್ದ್ರಿಯಾನಿ। ಪಥವೀ ಆಪೋ ತೇಜೋ ವಾಯೋ ಆಕಾಸನ್ತಿ ಪಞ್ಚ **ಭೂತವಿಸೇಸಾ,** ತೇಹಿ। **"ಪಕತಿಭಾವೇನೇವ ಠಿತೇಹೀ"**ತಿ ಇಮಿನಾ "ಅವಿಭತ್ತೇಹೀ"ತಿ ಪದಸ್ಸ ಅತ್ಥಂ ವದತಿ। **ಸಗಬ್ಭಾ**ತಿ ಸಬೀಜಾ ಅಸುಞ್ಞತಾ। **ತನ್ತೂಸೂ**ತಿ ಸುತ್ತೇಸು ಸಮವಾಯಿಕಾರಣಭೂತೇಸು। ತಥಾ **ಕಪಾಲೇಸು।** ತಿವಿಧಞ್ಹಿ ತೇ ಕಾರಣಂ ವದನ್ತಿ ಉಪಾದಾನಕಾರಣಂ ನಿಮಿತ್ತಕಾರಣಂ ಸಮವಾಯಿಕಾರಣನ್ತಿ। ತತ್ಥ ತುರಿವೇಮಸಲಾಕಾದಯೋ **ಉಪಾದಾನಕಾರಣಂ।** ತನ್ತವಾಯೋ **ನಿಮಿತ್ತಕಾರಣಂ।** ತನ್ತವೋ **ಸಮವಾಯಿಕಾರಣ**ನ್ತಿ। **ದ್ವೀಸು ಅಣೂಸೂ**ತಿ ಪಥವೀಭೂತೇಸು ವಾ ಆಪೋತೇಜೋವಾಯೋಭೂತೇಸು ವಾ ದ್ವೀಸು ಪರಮಾಣೂಸು। **ಇಧಬುದ್ಧಿವೋಹಾರಜನಕೋ**ತಿ "ಇಧ ತನ್ತೂಸು ಪಟೋ, ಇಧ ಕಪಾಲೇಸು ಘಟೋ, ಇಧ ಬೀರಣೇಸು ಘಟೋ"ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ಹೇತುಫಲಾನಂ ಸಮ್ಬನ್ಧಭೂತೇನ ಸತ್ತಾನಂ ಇಧಬುದ್ಧಿವೋಹಾರಾ ಜಾಯನ್ತಿ। ಸೋ ಗೋವಿಸಾಣಾನಂ ವಿಯ ಅವಿಸುಂ ಸಹಸಿದ್ಧಾನಂ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ **ಸಮವಾಯೋ।** ಖಾಣುಸೇನಾನಂ ವಿಯ ಪನ ವಿಸುಂಸಿದ್ಧಾನಂ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ **ಸಂಯೋಗೋ।** ತೀಸು ಅಣೂಸು ತಿಅಣುಕಂ ಫಲಂ ಸಮವೇತಂ ಏಕೀಭೂತಮಿವ ಸಮ್ಬನ್ಧನ್ತಿ ಯೋಜನಾ। "ಸಮವೇತ"ನ್ತಿ ಏತಸ್ಸ "ಏಕೀಭೂತಮಿವ ಸಮ್ಬನ್ಧ"ನ್ತಿ ಇದಂ ಅತ್ಥವಿವರಣಂ। **ಮಹಾಪರಿಮಾಣ**ನ್ತಿ ಮಹನ್ತಪರಿಮಾಣಂ ಮಹಾಪಥವೀಆದಿಕಂ ಏಕಂ ಫಲಂ, ಯಂ ತೇ "ಕಾರಿಯಂ ದ್ರಬ್ಯ"ನ್ತಿ ವದನ್ತಿ। ಯೇಹಿ ಕಾರಣೇಹಿ ಆರದ್ಧಂ ಕಾರಿಯದ್ರಬ್ಯಂ, ತದನ್ತೋಗಧಾನಿ ಏವ ತಾನಿ ಕಾರಣಾನಿ ಮಞ್ಞನ್ತೀತಿ ಆಹ **"ಅತ್ತನೋ ಅನ್ತೋಗಧೇಹಿ ಕಾರಣೇಹೀ"**ತಿ। ಸತಿ ಸಮವಾಯೇ ಹೇತುಮ್ಹಿ ಫಲಂ ಸಮವೇತನ್ತಿ ಫಲೇ ಹೇತು ಸಿಯಾ, ತಂ ನತ್ಥೀತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ **"ಸಮವಾಯಾಭಾವಾ ಫಲೇ ಹೇತು ನತ್ಥೀತಿ ಹೇತುಸುಞ್ಞಂ ಫಲ"**ನ್ತಿ।

**ಆಹಾರಭೇದೇ**ತಿ ಕಬಳೀಕಾರಾದಿಆಹಾರವಿಸೇಸೇ। **ತಪ್ಪಚ್ಚಯಧಮ್ಮಭೇದೇ**ತಿ ಅಜ್ಝೋಹರಣೀಯವತ್ಥುಸಳಾಯತನಅವಿಜ್ಜಾಅಭಿಸಙ್ಖಾರಸಙ್ಖಾತೇ ತೇಸಂ ಪಚ್ಚಯಭೂತಧಮ್ಮವಿಸೇಸೇ, ಓಜಟ್ಠಮಕರೂಪವೇದನಾಪಟಿಸನ್ಧಿವಿಞ್ಞಾಣನಾಮರೂಪಸಙ್ಖಾತೇ ವಾ ತನ್ನಿಬ್ಬತ್ತಧಮ್ಮವಿಸೇಸೇ, ತೇ ಪಚ್ಚಯಾ ಏತೇಸಂ ಧಮ್ಮವಿಸೇಸಾನನ್ತಿ **ತಪ್ಪಚ್ಚಯಧಮ್ಮಭೇದಾ** । ರೂಪಾದಿಆರಮ್ಮಣವಸೇನ ವಾತಿ ಯೋಜನಾ। **ಯಾನದ್ವಯವಸೇನಾ**ತಿ

ಸಮಥವಿಪಸ್ಸನಾಯಾನದ್ವಯವಸೇನ। ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಮಗ್ಗಕ್ಖಣೇ ಸಮಥವಿಪಸ್ಸನಾ ಯುಗನದ್ಧಾವ, ಯಥಾ ಪನ ಸುಞ್ಞತಾದಿಸಮಞ್ಞಾ, ಏವಂ ಸಮಥವಿಪಸ್ಸನಾಸಮಞ್ಞಾಪಿ ಆಗಮನತೋ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಸಿಯುನ್ತಿ ಆಹ **"ಆಗಮನವಸೇನ ವುತ್ತೋ"**ತಿ। ಯಸ್ಸ ವಾ ಪಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಅಧಿಕಂ, ತಸ್ಸ ಮಗ್ಗೋ ವಿಪಸ್ಸನಾ, ಇತರಸ್ಸ ಸಮಥೋತಿ ಏವಮೇತ್ಥ ಅತ್ಥೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

**ಸಮಾಧಿಜಾತಿ** ಸಮಾಧಾನಟ್ಠೋವ। **ತತೋ ಏವಾ**ತಿ ಸಮಾಧಿಅನುಗುಣಕಿರಿಯತ್ತಾವ।

**ಆದಾಯ ಊಹಿತ್ವಾ**ತಿ ಗಹೇತ್ವಾ ವಿಯ ತಕ್ಕೇತ್ವಾ ವಿತಕ್ಕೇತ್ವಾ। **ದ್ವಿನ್ನ**ನ್ತಿ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಸಮ್ಮಾಸಙ್ಕಪ್ಪಾನಂ। **ಪುರಿಮಕಾಲಸ್ಸ ವಿಯ ನಿದ್ದೇಸೋ** ಯಥಾ "ಏಕಂ ಖನ್ಧಂ ಪಟಿಚ್ಚ ತಯೋ ಖನ್ಧಾ"ತಿ, "ಏಕಂ ಮಹಾಭೂತಂ ಪಟಿಚ್ಚ ತಯೋ ಮಹಾಭೂತಾ"ತಿ ಚ।

**ಓಗಾಹಿತು**ನ್ತಿ ಞಾಣೇನ ಪಟಿವಿಜ್ಝಿತುಂ। ಗಹೇತುಂ ಅಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯತಾಯ **ಸಣ್ಹತ್ತಂ**। ಸುಖುಮಾಯ ಪಞ್ಞಾಯ ಗಹೇತಬ್ಬತಾಯ **ಸುಖುಮತ್ತಂ**। **ಇತೀ**ತಿ ಇಮಿನಾ ಕಮೇನಾತಿ ಅಯಮತ್ಥೋತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನಾಹ **"ಇತಿಸದ್ದೇನ ವಿಜಾನನಕ್ಕಮಂ ದಸ್ಸೇತೀ"**ತಿ। **ಏವಂ ಪಕಾರೇಹೀ**ತಿ **ಏವಂ**-ಸದ್ದೇನ ಜೋತಿಯಮಾನೋ ಏವ ಅತ್ಥೋ **ಪಕಾರ**-ಸದ್ದೇನ ವುಚ್ಚತೀತಿ **"ಏವಂ-ಸದ್ದೇನ ವಿಜಾನನಕಾರಣಭೂತೇ ನಯೇ ದಸ್ಸೇತೀ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। **ಇತೀ**ತಿ ವಾ ನಿದಸ್ಸನತ್ಥೋ। ತೇನ ವುತ್ತಪ್ಪಭೇದೇ ಪಚ್ಚಾಮಸನವಸೇನ ನಿದಸ್ಸೇತಿ। **ಏವಂ**-ಸದ್ದೋ ಇದಮತ್ಥೋ। ತೇನ **ಏವಂ ಪಕಾರೇಹೀ**ತಿ ಇದಂಪಕಾರೇಹಿ, ಈದಿಸೇಹೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಉದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

### ೧. ದುಕ್ಖಸಚ್ಚನಿದ್ದೇಸೋ

### ಜಾತಿನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೧೯೦. **"ಜಾತಿಆದಿನಿದ್ದೇಸೇ"**ತಿ ಇಮಿನಾ "ತತ್ಥಾ"ತಿ ಪದಸ್ಸ ಅತ್ಥಂ ವದತಿ। **ದುಕ್ಖಮಾತಿಕಾ**ತಿ ದುಕ್ಖದುಕ್ಖಾದೀನಂ ದುಕ್ಖವಿಸೇಸಾನಂ ಉದ್ದೇಸೋ। **ಪದದ್ವಯೇ**ತಿ "ಪರಿಯಾಯದುಕ್ಖಂ, ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯದುಕ್ಖ"ನ್ತಿ ಏತಸ್ಮಿಂ ಪದದ್ವಯೇ।

**ದುಕ್ಖತ್ತಾಯೇವಾ**ತಿ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯದುಕ್ಖತಂ ವದತಿ। **ಸಭಾವೇನ ನಾಮಂ ವಿಸೇಸೇತೀ**ತಿ ಅನ್ವತ್ಥಸಞ್ಞತಂ ದಸ್ಸೇತಿ। **ಪುರಿಮೇನ** ಸಭಾವದುಕ್ಖವಾಚಕೇನ **ದುಕ್ಖಸದ್ದೇನ**। ಸೋ ಹಿ ವಿಸೇಸನಂ ಅವಚ್ಛೇದಕಭಾವತೋ ಪಚ್ಛಿಮಂ ಸಙ್ಖಾರದುಕ್ಖಟ್ಠಂ ವಿಸೇಸೇತಿ। ಸೋ ಹಿ ನಿವತ್ತೇತಬ್ಬಗಹೇತಬ್ಬಸಾಧಾರಣತ್ತಾ ಅವಚ್ಛಿನ್ದಿತಬ್ಬೋ। **ತೇನಾ**ತಿ ವಿಪರಿಣಾಮಅಧಿಟ್ಠಾನಾದಿಪಕಾರವಿಸೇಸೇನ।

ದೇಸೇತಬ್ಬಸ್ಸ ಅತ್ಥಸ್ಸ ಸಙ್ಖಿಪನಂ ಇಧ ಸಙ್ಖೇಪೋ, ಸೋ ಚ ತಬ್ಬಿಭಾಗಾನಂ ಸಾಧಾರಣಭಾವೋತಿ ಆಹ **"ಸಙ್ಖೇಪೋ ಸಾಮಞ್ಞ"**ನ್ತಿ। **ಅನ್ತೋಕರಿತ್ವಾ**ತಿ ಅನ್ತೋಗಧೇ ಕತ್ವಾ, ಸಙ್ಗಹೇತ್ವಾ ವಾ। **ಉಭಯಥಾಪೀ**ತಿ ಸಙ್ಖೇಪತೋಪಿ ವಿತ್ಥಾರತೋಪಿ। ಸಾಧಾರಣಭಾಗಾನಂ ವಿಭಜನಂ ವಿಭಾಗೋ, ವಿತ್ಥಾರೋತಿ ಆಹ **"ವಿತ್ಥಾರೋ ಪನ ವಿಸೇಸೋ"**ತಿ। **ವಿಸೇಸನ್ತರನಿವತ್ತಕೋ**ತಿ ವಿಭಾಗನ್ತರಾಸಙ್ಗಾಹಕೋ।

೧೯೧. **ಅಪರತ್ಥಾ**ತಿ ಭುಮ್ಮವಚನಂ ಸಾಮಿಅತ್ಥೇ ಯಥಾ "ಸಬ್ಬತ್ಥ ಪಾದಕ"ನ್ತಿ ಆಹ **"ಸಾಮಿಅತ್ಥೇಪಿ ಹಿ ಅಪರತ್ಥಸದ್ದೋ ಸಿಜ್ಝತೀ"**ತಿ। ಸಿದ್ಧಿ ಪನ "ಇತರಾಹಿಪಿ ದಿಸ್ಸತೀ"ತಿ ಇಮಿನಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಯಸ್ಮಾ ಚ ಏವಂ ಸದ್ದೋ ಸಮ್ಭವತಿ, ತಸ್ಮಾ ಪಾಳಿಯಂ ಸಾಮಿವಸೇನ ವುತ್ತಂ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ಭುಮ್ಮವಸೇನ ದಸ್ಸಿತನ್ತಿ ದೀಪೇನ್ತೋ **"ತೇಸಂ ತೇಸನ್ತಿ ವಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। **ಅಪರಸ್ಸಾ**ತಿ ಅಪರಸ್ಸ ಸತ್ತಸ್ಸ। ಮನುಸ್ಸಾದಿಭೇದೋ ಉಪಪತ್ತಿಭವೋ ಗತಿ, ತಬ್ಬಿಸೇಸಭೂತಾ ಖತ್ತಿಯಾದಿಸಾಮಞ್ಞಾಧಿಟ್ಠಾನಾ ಖನ್ಧಾ ಜಾತೀತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ಪಞ್ಚಗತಿವಸೇನಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ।

**ತಿಣಾಕಾರೋ**ತಿ ತಿಣವಿಕಪ್ಪೋ, ತಿಣವಿಸೇಸೋತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಏವನ್ತಿ** ನಿದಸ್ಸನೇ। ತೇನ ವುತ್ತಪ್ಪಕಾರಂ ಪಠಮಂ ವಿಞ್ಞಾಣಪಾತುಭಾವಂ ಪಚ್ಚಾಮಸತಿ। **ತದುಪಾದಾಯಾ**ತಿ ತತೋ ಪಟ್ಠಾಯ। **ಅರಿಯಭಾವಕರಣತ್ತಾ**ತಿ ಅರಿಯಭಾವಕಾರಣತ್ತಾ। ಕರೋತೀತಿ ಹಿ ಕರಣಂ। ಅರಿಯಸದಿಸತ್ತಾ ವಾ **ಅರಿಯಸೀಲಂ**। ಪುಥುಜ್ಜನಕಲ್ಯಾಣಕಾನಮ್ಪಿ ಹಿ ಚತುಪಾರಿಸುದ್ಧಿಸೀಲಂ ಅರಿಯಸೀಲಸದಿಸಂ। **ಆಕಾರವಿಕಾರಾ**ತಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನಾದಿಆಕಾರವಿಕತಿಯೋ। **ಸಹುಪ್ಪಾದಕಾ**ತಿ ಉಪ್ಪಾದಸಹಿತಾ ಉಪ್ಪಾದಾವತ್ಥಾ ಖನ್ಧಾ। **ಆಯತನವಸೇನಾ**ತಿ ಪರಿಪುಣ್ಣಾಪರಿಪುಣ್ಣಾಯತನವಸೇನ। **ಯೋನಿವಸೇನಾ**ತಿ ಅಣ್ಡಜಾದಿಯೋನಿವಸೇನ। **ಏಕೇಕೇನೇವ ಪದೇನಾ**ತಿ ಯಥಾ ದುತಿಯನಯೇ ಜಾತಿಆದಿಪದೇಸು ದ್ವೀಹಿ ದ್ವೀಹಿ ಪದೇಹಿ ಪರಿಪುಣ್ಣಾಪರಿಪುಣ್ಣಾಯತನಯೋನಿವಿಭಾಗೇನ ಸಬ್ಬಸತ್ತೇ ಪರಿಯಾದಿಯಿತ್ವಾ ಜಾತಿ ದಸ್ಸಿತಾ, ನ ಏವಮಿಧ। ಇಧ ಪನೇತೇಸು ಏಕೇಕೇನೇವ ಪದೇನ ಅವಿಭಾಗತೋ **ಸಬ್ಬಸತ್ತೇ ಪರಿಯಾದಿಯಿತ್ವಾ**। **ಉಭಯತ್ಥಾ**ತಿ ಪುರಿಮಪಚ್ಛಿಮನಯೇಸು ಭಾವನಿದ್ದೇಸೋವ ಯುತ್ತೋ। ಅನಭಿಹಿತೇ ವಿಭತ್ತಿವಿಧಾನಂ, ನಾಭಿಹಿತೇತಿ। **ಪಾಕಟಾ ನಿಬ್ಬತ್ತೀ**ತಿ ಅಭಿಬ್ಯತ್ತಾ ನಿಬ್ಬತ್ತಿ।

**ದ್ವಿನ್ನಂ ದ್ವಿನ್ನನ್ತಿ** ಏಕವೋಕಾರಭವೇ ರೂಪಾಯತನಧಮ್ಮಾಯತನವಸೇನ ದ್ವಿನ್ನಂ, ಚತುವೋಕಾರಭವೇ ಮನಾಯತನಧಮ್ಮಾಯತನವಸೇನ ದ್ವಿನ್ನಂ। **ಸೇಸೇ**ತಿ ಪಞ್ಚವೋಕಾರಭವೇ। **ಪಞ್ಚನ್ನನ್ತಿ** ಚಕ್ಖುಸೋತಮನೋರೂಪಧಮ್ಮಾಯತನವಸೇನ ಪಞ್ಚನ್ನಂ। ತಾನಿ ಹಿ ರೂಪಭವೇ ಪಞ್ಚವೋಕಾರೇ ಉಪಪತ್ತಿಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ। ಕಾಮಧಾತುಯಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾನನ್ತಿ ಯೋಜನಾ। **ವಿಕಲಾವಿಕಲಿನ್ದ್ರಿಯಾನ**ನ್ತಿ ಅಪರಿಪುಣ್ಣಪರಿಪುಣ್ಣಾಯತನಾನಂ ಸತ್ತಾನಂ। ಇನ್ದ್ರಿಯವಸೇನೇವ ಹಿ ಆಯತನಾನಂ ವೇಕಲ್ಲಂ ಇಚ್ಛಿತಬ್ಬಂ। ತತ್ಥ ವಿಕಲಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ ಸತ್ತನ್ನಂ ನವನ್ನಂ ದಸನ್ನಂ ಪುನಪಿ ದಸನ್ನಂ, ಇತರಸ್ಸ ಏಕಾದಸನ್ನಂ ಆಯತನಾನಂ ವಸೇನ ಸಙ್ಗಹೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। **ಸತ್ತನ್ನನ್ತಿ** ಕಾಯಮನೋರೂಪಗನ್ಧರಸಫೋಟ್ಠಬ್ಬಧಮ್ಮಾಯತನವಸೇನ ಸತ್ತನ್ನಂ। ಗಬ್ಭಸೇಯ್ಯಕಞ್ಹಿ ಸನ್ಧಾಯೇತಂ ವುತ್ತಂ। **ನವನ್ನನ್ತಿ** ಚಕ್ಖುಸೋತಸದ್ದಾಯತನವಜ್ಜಾನಂ ನವನ್ನಂ। ಅನ್ಧಬಧಿರವಸೇನ ಹಿದಂ ವುತ್ತಂ। **ದಸನ್ನನ್ತಿ** ಚಕ್ಖುಸದ್ದವಜ್ಜಾನಂ। **ಪುನ ದಸನ್ನನ್ತಿ** ಸೋತಸದ್ದವಜ್ಜಾನಂ। ಅನ್ಧವಸೇನ, ಬಧಿರವಸೇನ ಚೇತಂ ದ್ವಯಂ ವುತ್ತಂ। **ಏಕಾದಸನ್ನನ್ತಿ** ಸದ್ದವಜ್ಜಾನಂ।

**ತಂದುಕ್ಖಭಾವೋ**ತಿ ಪರಿಯಾಯದುಕ್ಖಭಾವೋ। **ತತ್ಥ ನಿಬ್ಬತ್ತಿನಿವಾರಣೇನಾ**ತಿ ಉಪ್ಪಲಪದುಮಾದೀಸು ಉಪ್ಪತ್ತಿಪಟಿಕ್ಖೇಪೇನ ಅಭಾವಕಥನೇನ। **ದುಕ್ಖುಪ್ಪತ್ತಿಕಾರಣೇ**ತಿ ದುಕ್ಖುಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಹೇತುಭೂತೇ ದುಕ್ಖುಪ್ಪತ್ತಿಟ್ಠಾನೇ।

## ಮರಣನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೧೯೩. **ಖನ್ಧಭೇದಸ್ಸಾ**ತಿ ಖನ್ಧವಿನಾಸಸ್ಸ। **ಸೋ**ತಿ ಖನ್ಧಭೇದೋ। **ಪಬನ್ಧಸಮುಚ್ಛೇದೋ**ತಿ ಪಬನ್ಧಸ್ಸ ಅಚ್ಚನ್ತಸಮುಚ್ಛೇದೋ। **ತಬ್ಭಾವತೋ**ತಿ ಸಮ್ಮುತಿಮರಣಭಾವತೋ। **ತದೇಕದೇಸಭಾವತೋ**ತಿ ತದವಯವಭಾವತೋ। **ತಸ್ಸೇವ ನಾಮನ್ತಿ ಅಸಮ್ಮೋಹತ್ಥಂ ವುತ್ತಂ** ಸಬ್ಬಸ್ಸಾಪಿ ಏಕಕಮ್ಮನಿಬ್ಬತ್ತಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಪ್ಪಬನ್ಧವಿಚ್ಛೇದಭಾವತೋ। ಸಮ್ಮುತಿಮರಣಮೇವ ಹಿ ಜಾತಿಕ್ಖಯಮರಣಂ, ತಂ ಪನ ಜಾತಿಕ್ಖಯಮರಣಂ ಉಪಕ್ಕಮಮರಣಂ, ಸರಸಮರಣನ್ತಿ ದುವಿಧಂ। ತತ್ಥ ಸರಸಮರಣಮ್ಪಿ ಆಯುಕ್ಖಯಮರಣಂ, ಪುಞ್ಞಕ್ಖಯಮರಣನ್ತಿ ದುವಿಧಂ। ಏವಮೇತೇಸಂ ತದೇಕದೇಸತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಯಞ್ಚೇತ್ಥ ಉಪಕ್ಕಮಮರಣಂ, ತಂ ಅಕಾಲಮರಣಂ। ಸರಸಮರಣಂ ಕಾಲಮರಣಂ। ಮರಣೇನ ಸತ್ತಾ ಯಥಾಲದ್ಧಅತ್ತಭಾವೇನ ವಿಯುಜ್ಜನ್ತೀತಿ ಆಹ **"ಸಮ್ಮುತ್ತಿಭವಕ್ಖನ್ಧೇಹಿ ವಿಯೋಜೇತೀ"**ತಿ।

**ಕಾರಣತ್ಥೋ**ತಿ ಮೂಲತ್ಥೋ। ಮೂಲಞ್ಹಿ "ಆದೀ"ತಿ ವುಚ್ಚತಿ "ಕೋ ಚಾದಿ ಕುಸಲಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ? ಸೀಲಞ್ಚ ಸುವಿಸುದ್ಧಂ, ದಿಟ್ಠಿ ಚ ಉಜುಕಾ"ತಿಆದೀಸು (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೩೬೯)। ತೇನಾಹ **"ಸನ್ಧಿಬನ್ಧನಚ್ಛೇದಮೂಲಕನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ"**ತಿ।

ಫಲಕಿರಿಯಾಗಬ್ಭಾ ಈದಿಸೀ ಹೇತುಕಿರಿಯಾತಿ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತಂ **"ಅನ್ತೋಗಧಾ"**ತಿ। ಬ್ಯಸನಸ್ಸ ಹಿ ಆಪಾದಕೇಹಿ ಆಪಾದನಂ ಆಪಾದೇತಬ್ಬಆಪತ್ತಿಯಾ ಸಹೇವ ಸಿಜ್ಝತೀತಿ।

## ಸೋಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೧೯೪. ಸುಖಂ ಹಿನೋತಿ ಪವತ್ತತಿ ಏತೇನಾತಿ ಸುಖಕಾರಣಂ **ಹಿತಂ**। **ಭೋಗಬ್ಯಸನಾದಿಪದತ್ಥವಿಸೇಸನ್ತಿ** ಭೋಗಬ್ಯಸನಂ, ಸೀಲಬ್ಯಸನನ್ತಿ ಏವಂ ಭೋಗಸೀಲಪದಾನಂ ವಸೇನ ಅತ್ಥವಿಸೇಸಂ। **ಸಮಾಸವಿಸೇಸನ್ತಿ** "ರೋಗೋಯೇವ ಬ್ಯಸನಂ, ದಿಟ್ಠಿ ಏವ ಬ್ಯಸನ"ನ್ತಿ ಸಮಾನಾಧಿಕರಣವಸೇನ ಸಮಾಸವಿಸೇಸಂ। ಅನ್ನಪಾನವತ್ಥಯಾನಾದಿ ಪರಿಭುಞ್ಜಿತಬ್ಬತೋ **ಭೋಗೋತಿ** ಅಧಿಪ್ಪೇತೋ, ಸೋ ಚ ಧಮ್ಮಸಮೂಹಭಾವೇನ। **ತಬ್ಬಿನಾಸಾತಿ** ಞಾತಿಭೋಗಬ್ಯಸನಾನಿ ವುತ್ತಾನೀತಿ ತೇ ವಿಕಾರಭಾವೇನ ಪಞ್ಞಾಪೇತಬ್ಬತ್ತಾ **ಪಣ್ಣತ್ತಿಮತ್ತಾ**। ಪರಿನಿಪ್ಫನ್ನಂ ನಾಮ ಖನ್ಧಪಞ್ಚಕಂ। ಅತಂಸಭಾವತ್ತಾ ಪಣ್ಣತ್ತಿ ಅಪರಿನಿಪ್ಫನ್ನಾ, ಅನಿಪ್ಫನ್ನಾ ಚ ಹೋತೀತಿ ವುತ್ತಂ **"ಅಪರಿನಿಪ್ಫನ್ನತಂ ಸನ್ಧಾಯ ಅನಿಪ್ಫನ್ನಾನೀತಿ ಆಹಾ"**ತಿ। ನ ಹಿ ಪಣ್ಣತ್ತಿ ಕೇನಚಿ ನಿಪ್ಫಾದೀಯತಿ। ಅಞ್ಞತ್ಥಾಪಿ ಅಪರಿನಿಪ್ಫನ್ನೇ ಅನಿಪ್ಫನ್ನವೋಹಾರೋ ಆಗತೋತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಅಪರಿನಿಪ್ಫನ್ನತಂಯೇವಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। ಕಾಮಞ್ಚೇತ್ಥ ಅಪರಿನಿಪ್ಫನ್ನಂ "ಅನಿಪ್ಫನ್ನ"ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ, "ನಿಪ್ಫನ್ನ"ನ್ತಿ ಪನ ನ ಪರಿನಿಪ್ಫನ್ನಮೇವ ವುಚ್ಚತಿ, ನಾಪಿ ಸಬ್ಬೋ ಸಭಾವಧಮ್ಮೋತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ಖನ್ಧವಿಭಙ್ಗೇ ಚಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। ನಿಪ್ಫನ್ನತಾ ವುತ್ತಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। **ಅನಿಪ್ಫನ್ನತಾ** ಸಭಾವಧಮ್ಮತ್ತೇಪಿ ಕೇನಚಿ ನ ನಿಪ್ಫಾದೀಯತೀತಿ ಕತ್ವಾ।

**ಸಙ್ಕುಚಿತಂ ಚಿನ್ತನನ್ತಿ** ಪೀತಿಸೋಮನಸ್ಸಪಟಿಪಕ್ಖತೋ, ದೋಸಸಮ್ಪಯೋಗತೋ ಚ ಆರಮ್ಮಣೇ ಅನಭಿರತಿಪ್ಪವತ್ತಿಮಾಹ। ಅನ್ತೋ ಅತ್ತನೋ ನಿಸ್ಸಯಸ್ಸ ನಿದ್ಧಹನವಸೇನ ವಾ ಝಾನಂ ಚಿನ್ತನಂ **ಅನ್ತೋನಿಜ್ಝಾನಂ**। ಸತಿಪಿ ಅನುಸೋಚನಭಾವೇ ಅತ್ತನೋ ಕತಾಕತಕುಸಲಾಕುಸಲವಿಸಯೋ ಮನೋವಿಲೇಖಭೂತೋ ವಿಪ್ಪಟಿಸಾರೋ **ಕುಕ್ಕುಚ್ಚಂ,** ಯಥಾವುತ್ತಅನ್ತೋನಿಜ್ಝಾನಂ **ಸೋಕೋತಿ** ಉಭಿನ್ನಂ ವಿಸೇಸೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

**"ಮನೋದ್ವಾರಜವನಕ್ಖಣೇ"**ತಿ ಪರಿಬ್ಯತ್ತಮನ್ತೋನಿಜ್ಝಾನಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ, ಇತರಂ ಪನ ಪಞ್ಚದ್ವಾರಜವನೇಸುಪಿ ಲಬ್ಭತೇವ। ತೇನಾಹ **"ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಾದೀ"**ತಿಆದಿ। **ದೋಮನಸ್ಸಸ್ಸಾತಿ** ಅಸೋಚನಾಕಾರಸ್ಸ ದೋಮನಸ್ಸಸ್ಸ, ಸೋಚನಾಕಾರಸ್ಸಾಪಿ ವಾ ನಾನಾವೀಥಿಕಸ್ಸ। ತಮ್ಪಿ ಹಿ ದುಕ್ಖಮೇವಾತಿ। **ಅಞ್ಞಥಾತಿ** ಮನೋದ್ವಾರಜವನೇ ಏವ ಗಹಿತೇ। **ತತ್ಥಾತಿ** ಕಾಯವತ್ಥುಕಮನೋದ್ವಾರಿಕೇಸು।

## ಪರಿದೇವನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೧೯೫. **ಆದೇವನಸದ್ದಂ ಕತ್ವಾತಿ** ಆದೇವಿತ್ವಾ, ವಿಲಪಿತ್ವಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ ಸಮ್ಭಮಭಾವೋತಿ** ಯಸ್ಸ ಸತ್ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತಸ್ಸ ಅನವಟ್ಠಾನಭಾವೋ। ಸಮ್ಭಮಂ ವಾ ಅಬ್ಭನ್ತರಗತಂ ತಸ್ಸ ಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾಪೇತಿ ಪಾಕಟಭಾವಕರಣೇನಾತಿ **ಸಮ್ಭಮಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ**।

ಮುಟ್ಠೀಹಿ ಪೋಥನಾದೀನಿ **ಮುಟ್ಠಿಪೋಥನಾದೀನಿ**।

**ಯೇನ** ದೋಮನಸ್ಸೇನ। **ಪುಬ್ಬೇ ವುತ್ತದುಕ್ಖತೋತಿ** "ಅತ್ತನೋ ಖನ್ಧಂ ಮುಟ್ಠೀಹಿ ಪೋಥೇತೀ"ತಿಆದಿನಾ ವುತ್ತದುಕ್ಖತೋ। **ತಂನಿದಾನನ್ತಿ** ಪರಿದೇವನಿದಾನಂ।

## ದುಕ್ಖದೋಮನಸ್ಸನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೧೯೬-೭. ಕಾಯದುಕ್ಖಾಭಿಭೂತಸ್ಸ ಪತಿಕಾರಾಭಿಲಾಸಾಯ ತಾದಿಸದುಕ್ಖಾವಹಪಯೋಗಕಾಲಾದೀಸು ಕಾಯಿಕದುಕ್ಖಸ್ಸ ತದುಪನಿಸ್ಸಯತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। **ಏತೇನ ದುಕ್ಖೇನಾತಿ** ಅನಾಥತಾಹತ್ಥಪಾದಚ್ಛೇದನಾದಿದುಕ್ಖೇನ।

## ಉಪಾಯಾಸನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೧೯೮. ದುಕ್ಖಟ್ಠಾನನಿಸಜ್ಜಾದೀನಿ **ದುಕ್ಖಟ್ಠಾನಾದೀನಿ**। ದೋಮನಸ್ಸಸ್ಸ ವತ್ಥು ಹೋತಿ ಉಪಾಯಾಸೋತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

**ಅಪ್ಪಿಯಸಮ್ಪಯೋಗನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ**

೧೯೯. ಅಞ್ಞಸಾಪೇಕ್ಖಸದ್ದೋ ಅಸಮತ್ಥಸಮಾಸೋತಿ ತಂ ದಸ್ಸೇತಿ **"ಯೇನ ಸಮಾಸೋ, ನ ತಸ್ಸಾಯಂ ಪಟಿಸೇಧಕೋ ಅ-ಕಾರೋ"**ತಿ।

**ಪಚ್ಛಿಮದ್ವಯನ್ತಿ** "ಸಮೋಧಾನಂ ಮಿಸ್ಸೀಭಾವೋ"ತಿ ಇದಂ ಪದದ್ವಯಂ। **ತದತ್ಥವಸೇನಾತಿ** ಸಮೋಧಾನತ್ಥಸ್ಸ, ಮಿಸ್ಸೀಭಾವತ್ಥಸ್ಸ ಚ ವಸೇನ ಸಙ್ಖಾರೇಸು ಲಬ್ಭತಿ। ಆಗತೇಹಿ ಚ ತೇಹಿ ಸಙ್ಖಾರೇಹಿ ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ ಸಂಯೋಗೋ ಹೋತೀತಿ ಯೋಜನಾ।

**ತಂಗಹಣಮತ್ತನ್ತಿ** ಆಪಾಥಗತಾರಮ್ಮಣಗ್ಗಹಣಮತ್ತಂ।

**ಇಚ್ಛಾನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ**

೨೦೦. **ತಂ ಕಾಲನ್ತಿ** ಚುತಿಚಿತ್ತನಿರೋಧತೋ ಉದ್ಧಂ ಕಾಲಂ। **"ಯಮ್ಪೀ"**ತಿ **ಯಂ**-ಸದ್ದೋ ಕರಣತ್ಥೇ ಪಚ್ಚತ್ತನ್ತಿ **ಯೇನಪೀತಿ ಅತ್ಥೋ ವುತ್ತೋ**। "ಯಂ ಇಚ್ಛ"ನ್ತಿ **ಯಂ**-ಸದ್ದೋ ಯದಾ ಇಚ್ಛಾಪೇಕ್ಖೋ, ತದಾ "ನ ಲಭತೀ"ತಿ ಏತ್ಥ ಅಲಾಭಪಧಾನಾಭಾವತೋ ಇಚ್ಛಾ ವಿಸೇಸೀಯತೀತಿ ಆಹ **"ಅಲಾಭವಿಸಿಟ್ಠಾ ಇಚ್ಛಾ ವುತ್ತಾ ಹೋತೀ"**ತಿ। "ಇಚ್ಛಂ ನ ಲಭತಿ ಯ"ನ್ತಿ ಏವಂ ಕಿರಿಯಾಪರಾಮಸನಭೂತೋ **ಯಂ**-ಸದ್ದೋ ಯದಾ "ನ ಲಭತೀ"ತಿ ಏತಂ ಅಪೇಕ್ಖತಿ, ತತ್ಥ ಗುಣಭೂತಾ ಇಚ್ಛಾ, ಪಧಾನಭೂತೋ ಅಲಾಭೋತಿ ಆಹ **"ತದಾ ಇಚ್ಛಾವಿಸಿಟ್ಠೋ ಅಲಾಭೋ ವುತ್ತೋ ಹೋತೀ"**ತಿ।

ಹಿರೋತ್ತಪ್ಪರಹಿತಾ ಭಿನ್ನಿಕಾ, ಧುತ್ತಿಕಾತಿ ವುಚ್ಚನ್ತೀತಿ ಆಹ **"ಭಿನ್ನಭಿನ್ನಗಣೇನಾತಿ ನಿಲ್ಲಜ್ಜೇನ ಧುತ್ತಗಣೇನಾ"**ತಿ। **ಕಪ್ಪಟಿಕಾ** ಸಿಬ್ಬಿತಪಿಲೋತಿಕಧಾರಿನೋ।

**ಅಲಬ್ಭನೇಯ್ಯಇಚ್ಛನ್ತಿ** ಅಲಬ್ಭನೇಯ್ಯವತ್ಥುಸ್ಮಿಂ ಇಚ್ಛಂ।

**ಉಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ**

೨೦೨. **ತಾದಿಸಸ್ಸ ವತ್ಥುನೋ ಸಬ್ಭಾವಾತಿ** ಸಾಮಞ್ಞತೋ ಅನವಸೇಸಗ್ಗಹಣಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ।

**ಅತಿಪಾಕಟೇನ** ಅತಿ ವಿಯ ಪಕಾಸೇನ ದುಕ್ಖೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

ದುಕ್ಖಸಚ್ಚನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**೨. ಸಮುದಯಸಚ್ಚನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ**

೨೦೩. **ಮನೋ ವಿಯಾತಿ ಮನೋ**-ಸದ್ದಸ್ಸ ವಿಯ। **ಇಕ-ಸದ್ದೇನಾತಿ** "ಪೋನೋಭವಿಕಾ"ತಿ ಏತ್ಥ **ಇಕ**-ಸದ್ದೇನ। **ಗಮಿಯತ್ಥತ್ತಾತಿ** ಞಾಪಿತತ್ಥತ್ತಾ। ಕರಣಸೀಲತಾ ಹಿ ಇಧ ಸೀಲತ್ಥೋ, ಸೋ ಚ **ಇಕ**-ಸದ್ದೇನ ವುಚ್ಚತೀತಿ **ಕಿರಿಯಾವಾಚಕಸ್ಸ** ಕರಣಸದ್ದಸ್ಸ ಅದಸ್ಸನಂ ಅಪ್ಪಯೋಗೋ। ವುತ್ತತ್ಥಾನಞ್ಹಿ ಅಪ್ಪಯೋಗೋ। ಸತಿ ಪಚ್ಚಯನ್ತರಸಮವಾಯೇ ಪುನಬ್ಭವಸ್ಸ ದಾಯಿಕಾ, ತದಭಾವೇ ಅದಾಯಿಕಾತಿ ವುತ್ತಾತಿ ಆಹ **"ಅದಾಯಿಕಾಪಿ ಪುನಬ್ಭವಂ ದೇತಿಚ್ಚೇವಾ"**ತಿ ತಂಸಭಾವಾನತಿವತ್ತನತೋ। ತೇನೇವಾಹ

“**ಸಮಾನಸಭಾವತ್ತಾ, ತದಾನುಭಾವತ್ತಾ ಚಾ**”ತಿ। ತತ್ಥ **ಸಭಾವೋ** ತಣ್ಹಾಯನಂ। **ಆನುಭಾವೋ** ಪಚ್ಚಯಸಮವಾಯೇ ಫಲನಿಪ್ಫಾದನಸಮತ್ಥತಾ। **ಇತರೇಸೂತಿ** ಅವಸಿಟ್ಠಕಿಲೇಸಾದೀಸು। ಪವತ್ತಿವಿಪಾಕದಾಯಿನೋ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಸಹಾಯಭೂತಾ ತಣ್ಹಾ “ಉಪಧಿವೇಪಕ್ಕಾ”ತಿ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾತಿ ಆಹ “**ಉಪಧಿಮ್ಹಿ ಯಥಾನಿಬ್ಬತ್ತೇ**”ತಿಆದಿ। **ಯಥಾನಿಬ್ಬತ್ತೇತಿ** ಅತ್ತನೋ ಪಚ್ಚಯೇಹಿ ನಿಬ್ಬತ್ತಪ್ಪಕಾರೇ। **ನನ್ದನಂ** ಸಂಉಪ್ಪಿಲಾವನಂ ಅಭಿತಸ್ಸನಂ। **ರಞ್ಜನಂ** ವತ್ಥಸ್ಸ ವಿಯ ರಙ್ಗಜಾತೇನ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ವಿಪರಿಣಾಮನಂ, ರಮಾಪನಂ ವಾ। **ರಾಗಸಮ್ಬನ್ಧೇನಾತಿ** ರಾಗಪದಸಮ್ಬನ್ಧೇನ “**ಉಪ್ಪನ್ನಸ್ಸಾ**”ತಿ ಪುಲ್ಲಿಙ್ಗವಸೇನ ವುತ್ತಂ। **ರೂಪಾರೂಪಭವರಾಗೋ ವಿಸುಂ ವಕ್ಖತೀತಿ** ಏತ್ಥ **ವಕ್ಖತಿ**-ಕಿರಿಯಾಪದಂ ಕಮ್ಮತ್ಥೇ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

“**ಸವತ್ಥುಕಂ ಚಕ್ಖು**”ನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ಸಕಲಂ ಚಕ್ಖುದಸಕಮಾಹ, ದುತಿಯೇನ ಸಸಮ್ಭಾರಚಕ್ಖುಂ। **ಛಿದ್ದನ್ತಿ** ಕಣ್ಣಸ್ಸ ಛಿದ್ದಪದೇಸಂ। **ಕಣ್ಣಬದ್ಧನ್ತಿ** ಕಣ್ಣಪಾಳಿಂ। **ವಣ್ಣಸಣ್ಠಾನತೋ** ರತ್ತಕಮ್ಬಲಪಟಲಂ ವಿಯ, **ಕಿಚ್ಚತೋ** ಮುದುಸಿನಿದ್ಧಮಧುರರಸದಂ ಮಞ್ಞನ್ತಿ। **ಸಾಮಞ್ಞೇನ ಗಹಿತಾತಿ** ವಿಸಯೇನ ಅವಿಸೇಸೇತ್ವಾ ಗಹಿತಾ। **ವಿಸಯವಿಸಿಟ್ಠಾತಿ** ಚಕ್ಖಾದಿವಿಸಯವಿಸಿಟ್ಠಾ। **ಏತ್ಥ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ** ಸಮುದಾಯಾವಯವೇಹಿ ವಿಯ ಸಾಮಞ್ಞವಿಸೇಸೇಹಿ ನ ನಾನತ್ತವೋಹಾರೋ ನ ಹೋತಿ ಯಥಾ “ರುಕ್ಖೋ ಸಿಂಸಪಾ”ತಿ। ನ ಹಿ ಸಬ್ಬೋ ರುಕ್ಖೋ ಸಿಂಸಪಾ। ತಸ್ಮಾ ಕಿರಿಯಾಭೇದಸಬ್ಭಾವತೋ “ಸಯಾನಾ ಭುಞ್ಜನ್ತಿ ಸಧನಾ”ತಿಆದೀಸು ವಿಯ “ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾ”ತಿ ಏತ್ಥ ಕಿರಿಯಾಯ ಲಕ್ಖಣತಾ, ಇತರತ್ಥ ಲಕ್ಖಿತಬ್ಬತಾ ಚ ವುತ್ತಾ। **ಯದಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾ ಹೋತೀತಿ** ಅನಿಚ್ಛಿತತ್ತಾ ಸಾಸಙ್ಕಂ ಉಪ್ಪಾದಕಿರಿಯಾಯ ಅತ್ಥಿಭಾವಮಾಹ। ತೇನ ಉಪ್ಪಾದೇ ಸತೀತಿ ಅಯಮೇತಸ್ಸ ಅತ್ಥೋತಿ “ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾ”ತಿ ಏತ್ಥ ಉಪ್ಪಾದೋ ಹೇತುಭಾವೇನ ವುತ್ತೋ, ಇತರೋ ಚ ತಸ್ಸ ಫಲಭಾವೇನಾತಿ ಆಹ “**ಸೋ ಹಿ ತೇನ ಉಪಯೋಜಿತೋ ವಿಯ ಹೋತೀ**”ತಿ। **ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾತಿ** ವಾ ತಣ್ಹಾಯ ತತ್ಥ ಉಪ್ಪಜ್ಜನಸೀಲತಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನಸಭಾವೋ, ಉಪ್ಪಜ್ಜನಸಮತ್ಥತಾ ವಾ ವುತ್ತಾ। ತತ್ಥೇವ ಚಸ್ಸಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನಸೀಲತಾ ಸಕ್ಕಾಯತೋ ಅಞ್ಞಸ್ಮಿಂ ವಿಸಯೇ ಪವತ್ತಿಯಾ ಅಭಾವತೋ, ಸಮತ್ಥತಾ ಪಚ್ಚಯಸಮವಾಯೇನ, ಅಞ್ಞಥಾ ಅಸಮತ್ಥತಾ, ಯತೋ ಕದಾಚಿ ನ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। **ನಿವಿಸಮಾನಾ ನಿವಿಸತೀತಿ** ಏತ್ಥಾಪಿ ಇಮಿನಾ ನಯೇನ ಅತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋತಿ।

ಸಮುದಯಸಚ್ಚನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

### ೩. ನಿರೋಧಸಚ್ಚನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೧೦೪. ತಣ್ಹಾಯ ವಿರಜ್ಜನಂ ಹಲಿದ್ದಿರಾಗಸ್ಸ ವಿಯ ಪಲುಜ್ಜನನ್ತಿ ಕತ್ವಾ ಆಹ “**ಖಯಗಮನವಸೇನಾ**”ತಿ। ವಿಚ್ಛಿನ್ನಂ ನಿರುಜ್ಝನನ್ತಿ ವುತ್ತಂ “**ಅಪ್ಪವತ್ತಿಗಮನವಸೇನಾ**”ತಿ। ಚಜನಂ ಛಡ್ಡನಂ, ಹಾಪನಂ ವಾತಿ ಆಹ “**ಅನಪೇಕ್ಖತಾಯ ಚಜನವಸೇನ, ಹಾನಿವಸೇನ ಚಾ**”ತಿ।

**ತದಪ್ಪವತ್ತಿ ವಿಯಾತಿ** ತಸ್ಸಾ ತಿತ್ತಅಲಾಬುವಲ್ಲಿಯಾ ಅಪ್ಪವತ್ತಿ ವಿಯ। ಅಪ್ಪವತ್ತಿಹೇತುಭೂತಮ್ಪಿ ನಿಬ್ಬಾನಂ ತಣ್ಹಾಯ ಅಪ್ಪವತ್ತಿ ವಿಯ ಗಯ್ಹತೀತಿ ಆಹ “ತದಪ್ಪವತ್ತಿ ವಿಯಾ”ತಿ ಯಥಾ “ರಾಗಕ್ಖಯೋ”ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೪.೩೧೫, ೩೩೦)। **ಅಪ್ಪವತ್ತಿಭೂತನ್ತಿ** ತಣ್ಹಾಯ ಅಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ ಪತ್ತಂ, ಪತ್ತಬ್ಬನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ನಿಬ್ಬಾನಂ ಆಗಮ್ಮ ನಿರುದ್ಧಾಯಪಿ ತಣ್ಹಾಯ ಪಿಯರೂಪಸಾತರೂಪೇಸು ನಿರುದ್ಧಾತಿ ವತ್ತಬ್ಬತಾದಸ್ಸನತ್ಥಂ ವುತ್ತಾತಿ ಯೋಜನಾ। ಏತ್ಥ ಚ ಯಸ್ಮಾ ಮಗ್ಗೋ, ನಿಬ್ಬಾನಞ್ಚ ತಣ್ಹಾಯ ಸಮುಚ್ಛೇದಸಾಧನಂ, ತಸ್ಮಾ “ಪುರಿಮಾ ವಾ ಉಪಮಾ”ತಿಆದಿನಾ ಉಪಮಾದ್ವಯಂ ಉಭಯತ್ಥ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ಯೋಜಿತಂ, ಉಭಯಟ್ಠಾನಿಯಂ ಪನ ಉಭಯತ್ಥಾಪಿ ಲಬ್ಭತೇವ।

ನಿರೋಧಸಚ್ಚನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

### ೪. ಮಗ್ಗಸಚ್ಚನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೧೦೫. **ತಿತ್ಥಿಯೇಹಿ ಕಪ್ಪಿತಸ್ಸ ಮಗ್ಗಸ್ಸ** ಪಕತಿಪುರಿಸನ್ತರಞಾಣಾದಿಕಸ್ಸ। **ಅರಿಯಂ ಲಭಾಪೇತೀತಿ** ಅರಿಯಂ ಸಾಮಞ್ಞಫಲಂ ಲಭಾಪೇತಿ।

**ತಬ್ಬಿಪಕ್ಖವಿರತಿಸಭಾವಾತಿ** ತಸ್ಸಾ ಸಮ್ಮಾವಾಚಾಯ ವಿಪಕ್ಖತೋ ಮಿಚ್ಛಾವಾಚಾಯ ವಿರತಿಸಭಾವಾ। **ಭೇದಕರಮಿಚ್ಛಾವಾಚಾ** ಪಿಸುಣವಾಚಾ, ಸಬ್ಬಾಪಿ ವಾ ಮಿಚ್ಛಾವಾಚಾ ವಿಸಂವಾದನಾದಿವಸೇನ ಭೇದಕರೀತಿ ಆಹ "**ಭೇದಕರಮಿಚ್ಛಾವಾಚಾಪಹಾನೇನಾ**"ತಿ। ವಿಸಂವಾದನಾದಿಕಿಚ್ಚತಾಯ ಹಿ ಲೂಖಾನಂ ಅಪರಿಗ್ಗಾಹಕಾನಂ ಮುಸಾವಾದಾದೀನಂ ಪಟಿಪಕ್ಖಭೂತಾ ಸಿನಿದ್ಧಭಾವೇನ ಪರಿಗ್ಗಾಹಕಸಭಾವಾ ಸಮ್ಮಾವಾಚಾ ತಪ್ಪಚ್ಚಯಸುಭಾಸಿತಸಮ್ಪಟಿಗ್ಗಾಹಕೇ ಜನೇ, ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮೇ ಚ ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹನ್ತೀ ಪವತ್ತತೀತಿ **ಪರಿಗ್ಗಹಲಕ್ಖಣಾ**। ತೇನಾಹ "**ಜನೇ, ಸಮ್ಪಯುತ್ತೇ ಚ ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹನಕಿಚ್ಚವತೀ**"ತಿ। **ಚೀವರಕಮ್ಮಾದಿಕೋ** ತಾದಿಸೋ ಪಯೋಗೋ। **ಕಾತಬ್ಬಂ** ಚೀವರರಜನಾದಿಕಂ। **ನಿರವಜ್ಜಸಮುಟ್ಠಾಪನಕಿಚ್ಚವಾತಿ** ನಿರವಜ್ಜಸ್ಸ ಕತ್ತಬ್ಬಸ್ಸ, ನಿರವಜ್ಜಾಕಾರೇನ ವಾ ಸಮುಟ್ಠಾಪನಕಿಚ್ಚವಾ। **ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮೇ ಚ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇನ್ತೋತಿ** ಏತ್ಥ ಸಮುಟ್ಠಾಪನಂ ಮಿಚ್ಛಾಕಮ್ಮನ್ತಪಟಿಪಕ್ಖಭೂತಸ್ಸ ಅತ್ತನೋ ಕಿಚ್ಚಸ್ಸ ಅನುಗುಣಭಾವೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಂ ಪವತ್ತನಮೇವ, ಉಕ್ಖಿಪನಂ ವಾ ನೇಸಂ ಕಾಯಿಕಕಿರಿಯಾಯ ಭಾರುಕ್ಖಿಪನಂ ವಿಯ। ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಾನಂ, ಆಜೀವಸ್ಸೇವ ವಾ ವಿಸೋಧನಂ **ವೋದಾಪನಂ**।

**ದಿಟ್ಠೇಕಟ್ಠಾತಿ** ದಿಟ್ಠಿಯಾ ಸಹಜಪಹಾನೇಕಟ್ಠಾ, ಪಠಮಮಗ್ಗಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿವಸೇನೇವ ತಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। "ದಿಟ್ಠೇಕಟ್ಠಅವಿಜ್ಜಾದಯೋ"ತಿಪಿ ಪಾಠೋ। ಏತಸ್ಮಿಂ ಪಕ್ಖೇ ಚತುಮಗ್ಗಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಯಾ ಸಙ್ಗಹೋ ಕತೋ ಹೋತಿ। ಉಪರಿಮಗ್ಗಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಯಾ ಪನ ದಿಟ್ಠಿಟ್ಠಾನೇ ತಂತಂಮಗ್ಗವಜ್ಝೋ ಮಾನೋ ಗಹೇತಬ್ಬೋ। ಸೋ ಹಿ "ಅಹ"ನ್ತಿ ಪವತ್ತಿಆಕಾರತೋ ದಿಟ್ಠಿಟ್ಠಾನಿಯೋ। **ಪಕಾಸೇತೀತಿ** ಕಿಚ್ಚಪಟಿವೇಧೇನ ಪಟಿವಿಜ್ಝತಿ। **ತೇನೇವ ಹಿ ಅಙ್ಗೇನಾತಿ** ತೇನೇವ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಸಙ್ಖಾತೇನ ಮಗ್ಗಙ್ಗೇನ। ತಥಾಪವತ್ತಿತೇನ ಕರಣಭೂತೇನ, ತೇನ ವಾ ಕಾರಣೇನ। ಅಙ್ಗ-ಸದ್ದೋ ಹಿ ಕಾರಣತ್ಥೋಪಿ ಹೋತೀತಿ। **ತತ್ಥಾತಿ** ಮಗ್ಗೇ, ಮಗ್ಗಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೇ ವಾ।

**ಇಮಸ್ಸೇವಾತಿ** ಅರಿಯಮಗ್ಗಪರಿಯಾಪನ್ನಸ್ಸೇವ। ಯದಿಪಿ ವಿರಮಿತಬ್ಬತೋ ವಿರಮನ್ತಸ್ಸ ಚೇತನಾಪಿ ಲಬ್ಭತೇವ, ವಿರತಿಯಾ ಏವ ಪನ ತದಾ ಪಧಾನಭಾವೋತಿ ಆಹ "**ವಿರಮಣಕಾಲೇ ವಾ ವಿರತಿಯೋ**"ತಿ। **ಸುಭಾಸಿತಾದೀತಿ** ಅಸಮ್ಫಪ್ಪಲಾಪಾದಿ। **ಆದಿ-ಸದ್ದೇನ** ಅಪಿಸುಣಾದಿ ಸಙ್ಗಹಿತಾ। **ಭಾಸನಾದೀತಿ** ಏತ್ಥ ಪನ ಕಾಯಸುಚರಿತಾದಿ। **ಅಮಗ್ಗಙ್ಗತ್ತಾತಿ** ಅಮಗ್ಗಸಭಾವತ್ತಾ। ತಮೇವ ಚೇತನಾಯ ಅಮಗ್ಗಸಭಾವತಂ ದಸ್ಸೇತುಂ "**ಏಕಸ್ಸ ಞಾಣಸ್ಸಾ**"ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ತತ್ಥ ಸಮ್ಮಾವಾಚಾದಿಕಿಚ್ಚತ್ತಯಂ ನಾಮ ಮಿಚ್ಛಾವಾಚಾದೀನಂ ತಿಣ್ಣಂ ಪಾಪಧಮ್ಮಾನಂ ಸಮುಚ್ಛಿನ್ದನಂ, ಮಗ್ಗಚೇತನಾ ಚ ತಂಸಭಾವಾ ನ ಹೋತೀತಿ ನ ತಸ್ಸಾ ಮಗ್ಗಕ್ಖಣೇ ಸಮ್ಮಾವಾಚಾದಿಭಾವಸಿದ್ಧಿ। **ತಂಸಿದ್ಧಿಯನ್ತಿ** ಕಿಚ್ಚತ್ತಯಸಿದ್ಧಿಯಂ। ಯಥಾ ಪನಸ್ಸಾ ಪುಬ್ಬಭಾಗೇ ಸುಭಾಸಿತವಾಚಾದಿಭಾವೋ, ಏವಂ ಮಗ್ಗಕ್ಖಣೇಪಿ ಸಿಯಾ। ಏವಂ ಸನ್ತೇ ಯಥಾ ತತ್ಥ ಏಕಸ್ಸ ಸಮ್ಮಾಸಙ್ಕಪ್ಪಸ್ಸ ತಿಕಿಚ್ಚತಾ, ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಆದೀನಞ್ಚ ಏಕೇಕಾನಂ ಚತುಕಿಚ್ಚತಾ, ಏವಂ ಏಕಾ ಮಗ್ಗಚೇತನಾ ಸಮ್ಮಾವಾಚಾದಿಕಿಚ್ಚತ್ತಯಸ್ಸ ಸಾಧಿಕಾ ಭವೇಯ್ಯ, ತಥಾ ಚ ಸತಿ ಮಗ್ಗೇ ಸಮ್ಮಾವಾಚಾದೀನಿ ತೀಣಿ ಅಙ್ಗಾನಿ ನ ಭವೇಯ್ಯುಂ, ಛಳಙ್ಗಿಕೋ ಚ ಅರಿಯಮಗ್ಗೋ ಸಿಯಾತಿ ತಯಿದಮಾಹ "**ಏಕಾಯ ಚೇತನಾಯಾ**"ತಿಆದಿನಾ। ಯಸ್ಮಾ ಪನೇತಂ ನತ್ಥಿ, ತಸ್ಮಾ ಮಗ್ಗಪಚ್ಚಯತಾವಚನತೋ ಚ ನ ಚೇತನಾಯ ಮಗ್ಗಭಾವೋತಿ ಮಗ್ಗಕ್ಖಣೇ ವಿರತಿಯೋವ ಸಮ್ಮಾವಾಚಾದಯೋ।

**ಬ್ರೂಹನಂ** ಸುಖಂ। **ಸನ್ತಸುಖಂ** ಉಪೇಕ್ಖಾ। ಸಾ ಹಿ "ಉಪೇಕ್ಖಾ ಪನ ಸನ್ತತ್ತಾ, ಸುಖಮಿಚ್ಚೇವ ಭಾಸಿತಾ"ತಿ (ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೧.೬೪೪; ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨೩೨) ವುತ್ತಾ। **ವಿತಕ್ಕಾದೀನನ್ತಿ** ತೇಯೇವ ಅಭಿನಿರೋಪನಾದಯೋ ಪಾಕಟಪರಿಯಾಯೇನ ವುತ್ತಾ।

ವಚೀಸಙ್ಖಾರಭಾವತೋ **ವಚೀಭೇದಸ್ಸ ಉಪಕಾರಕೋ ವಿತಕ್ಕೋ**। "**ಸಾವಜ್ಜಾ...ಪೇ॰... ಉಪಕಾರಕೋ ಏವಾ**"ತಿ ಇಮಿನಾ ವಚೀಭೇದತಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪಕಚೇತನಾನಂ ವಿಯ ವಿರತಿಯಾಪಿ ವಿಸೇಸಪಚ್ಚಯೋ ವಿತಕ್ಕೋತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। **ವಚೀಭೇದನಿಯಾಮಿಕಾ**

**ವಾಚಾತಿ** ವಚೀದುಚ್ಚರಿತವಿರತಿಮಾಹ। ಸಾ ಹಿ ಸಮ್ಮಾವಾಚಾಭೂತಾ ಮಿಚ್ಛಾವಾಚಾಸು ಸಂಯಮಿನೀ। ತತ್ಥ ಯಥಾ ವಿಸಂವಾದನಾದಿಮಿಚ್ಛಾವಾಚತೋ ಅವಿರತೋ ಮಿಚ್ಛಾಕಮ್ಮನ್ತತೋಪಿ ನ ವಿರಮತೇವ। ಯಥಾಹ - "ಏಕಂ ಧಮ್ಮಂ...ಪೇ॰... ಅಕಾರಿಯ"ನ್ತಿ (ಧ॰ ಪ॰ ೧೭೬)। ತಥಾ ಅವಿಸಂವಾದನಾದಿನಾ ಸಮ್ಮಾವಾಚಾಯ ಠಿತೋ ಸಮ್ಮಾಕಮ್ಮನ್ತಮ್ಪಿ ಪೂರೇತಿಯೇವಾತಿ ಆಹ **"ವಚೀಭೇದ...ಪೇ॰... ಉಪಕಾರಿಕಾ"**ತಿ। ಧಮ್ಮಾನಂ ಪವತ್ತಿನಿಟ್ಠಾಭಾವತೋ ಯಥಾ ಗತೀತಿ ನಿಬ್ಬತ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ಏವಂ ಪವತ್ತಿಭಾವತೋ ರಸಲಕ್ಖಣಾನಿಪೀತಿ ಆಹ **"ಕಿಚ್ಚಾದಿಸಭಾವೇ ವಾ"**ತಿ।

**ಅಭಿನನ್ದನನ್ತಿ** ತಣ್ಹಾದಿವಸೇನ ಅಭಿನನ್ದನಂ।

ವಾಚುಗ್ಗತಕರಣಂ **ಉಗ್ಗಹೋ,** ಅತ್ಥಪರಿಪುಚ್ಛನಂ **ಪರಿಪುಚ್ಛಾ**ತಿ ತದುಭಯಂ ಸವನಾಧೀನನ್ತಿ ಆಹ **"ಸವನಞಾಣೇ ಏವ ಅವರೋಧಂ ಗಚ್ಛನ್ತೀ"**ತಿ। ಞಾಣೇನ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ ಗಹಣಂ **ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹನಂ।**

**ತಸ್ಸಾತಿ** ಪಯೋಗಸ್ಸ।

**ಸೋತಿ** ಕಾಮವಿತಕ್ಕಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ ಕಾರಣಭೂತೋ ಸುಭನಿಮಿತ್ತೇ ಅಯೋನಿಸೋಮನಸಿಕಾರೋ। **ತಸ್ಸಾತಿ** ಕಾಮವಿತಕ್ಕಸ್ಸ। ಗತಂ ಗಮನಂ ಪವತ್ತಿ, ತಸ್ಸ ಉಪಾಯೋತಿ **ಗತಮಗ್ಗೋ।**

**ಪಹಾತಬ್ಬಏಕತ್ತನ್ತಿ** ಪಹಾತಬ್ಬತಾಸಾಮಞ್ಞಂ।

**ಮಗ್ಗಭಾವೇನ ಚತುಬ್ಬಿಧಮ್ಪಿ ಏಕತ್ತೇನಾತಿ** ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗಾದಿವಸೇನ ಚತುಬ್ಬಿಧಮ್ಪಿ ಮಗ್ಗಭಾವೇನ ಏಕತ್ತೇನ ಸಾಮಞ್ಞತೋ ಗಹೇತ್ವಾ "ಅಸ್ಸಾ"ತಿ ಏಕವಚನೇನ ವುತ್ತನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸಬ್ಬಸ್ಸ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಸದಿಸತಾ, ತಥಾ ಅಸದಿಸತಾ ಚ ಏಕಚ್ಚಸದಿಸತಾ ಚ **ಝಾನಙ್ಗವಸೇನ ಸಬ್ಬಸದಿಸಸಬ್ಬಾಸದಿಸಏಕಚ್ಚಸದಿಸತಾ,** ಸೋ ಏವ ವಿಸೇಸೋತಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। ವಿಪಸ್ಸನಾನಿಯಾಮಂ ಧುರಂ ಕತ್ವಾ ಆಹಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। **ಇಧ ಪನಾತಿ** ಇಮಿಸ್ಸಾ ಸಮ್ಮೋಹವಿನೋದನಿಯಂ। **ಸಮ್ಮಸಿ...ಪೇ॰... ನಿವತ್ತನತೋತಿ** ಪರಮತ್ಥೇರವಾದಂ ವದನ್ತೋ ತದಜ್ಝಾಸಯಂ ಪುರಕ್ಖತ್ವಾ ವದತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನ ವುತ್ತಂ। ಇತರಥಾ ಇತರವಾದಾಪೇತ್ಥ ದಸ್ಸಿತಾ ಏವಾತಿ। **ಪಾದಕಜ್ಝಾನನಿಯಾಮನ್ತಿ** ಪಾದಕಜ್ಝಾನನಿಯಾಮಂ ಧುರಂ ಕತ್ವಾ ಆಹಾತಿ ಯೋಜನಾ। "ವಿಪಸ್ಸನಾ ...ಪೇ॰... ದಟ್ಠಬ್ಬೋ"ತಿ ಕಸ್ಮಾ ವುತ್ತಂ। ನ ಹಿ ತಸ್ಸಾ ಇಧ ಪಟಿಕ್ಖೇಪತಾ ಅತ್ಥಿ। ತಥಾ ಹಿ ವುತ್ತಂ "ಕೇಚಿ ವುಟ್ಠಾನಗಾಮಿನಿವಿಪಸ್ಸನಾ ನಿಯಾಮೇತೀತಿ ವದನ್ತೀ"ತಿ? ನಯಿದಮೇವಂ। **ಇಧಾಪೀತಿ** ಇಧ ಪಾದಕಜ್ಝಾನನಿಯಾಮೇಪಿ ವಿಪಸ್ಸನಾನಿಯಾಮೋ ನ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತೋತಿ ಅಯಞ್ಹೇತ್ಥ ಅತ್ಥೋ। ತೇನೇವಾಹ **"ಸಾಧಾರಣತ್ತಾ"**ತಿ। "ಇಧ ಪನಾ"ತಿ ಇಮಿನಾಪಿ ಪರಮತ್ಥೇರವಾದೋ ಸಙ್ಗಹಿತೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಯದಿ ಏವಂ ಕಸ್ಮಾ ವಿಪಸ್ಸನಾನಿಯಾಮೋ ವಿಸುಂ ಗಹಿತೋತಿ? ವಾದತ್ತಯಾವಿಧುರತಾದಸ್ಸನತ್ಥಂ। **ಅಞ್ಞೇ ಚಾಚರಿಯವಾದಾತಿ** ಸಮ್ಮಸಿತಜ್ಝಾನಪುಗ್ಗಲಜ್ಝಾಸಯವಾದಾ।

**"ಆರುಪ್ಪೇ ತಿಕಚತುಕ್ಕಜ್ಝಾನಂ...ಪೇ॰... ನ ಲೋಕಿಯ"**ನ್ತಿ ಇದಂ ಥೇರವಾದೇ ಆಗತಂ ಪೋರಾಣಟ್ಠಕಥಾಯಂ ತನ್ತಿಂ ಕತ್ವಾ ಠಪಿತನ್ತಿ **ಅಟ್ಠಸಾಲಿನಿಯಂ** ಸಙ್ಗಹೇತ್ವಾ ವುತ್ತನ್ತಿ ಆಹ **"ವುತ್ತಂ ಅಟ್ಠಸಾಲಿನಿಯನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ"**ತಿ। **ಯೇಸೂತಿ** ಪಚ್ಛಿಮಜ್ಝಾನವಜ್ಜಾನಿ ಸನ್ಧಾಯ ವದತಿ। ತತ್ಥ ಹಿ ಅರೂಪುಪ್ಪತ್ತಿಯಂ ಸಂಸಯೋ, ನ ಇತರಸ್ಮಿಂ। "ಚತುಕ್ಕಪಞ್ಚಕಜ್ಝಾನ"ನ್ತಿ ವುತ್ತೇ ಅವಿಸೇಸತೋ ಸಾಸವಾನಾಸವಂ ಅಪೇಕ್ಖೀಯತಿ, ನಿವತ್ತೇತಬ್ಬಗಹೇತಬ್ಬಸಾಧಾರಣವಚನೇನೇತ್ಥ ಸಾಸವತೋ ಅವಚ್ಛಿನ್ದನತ್ಥಂ "ತಞ್ಚ ಲೋಕುತ್ತರ"ನ್ತಿ ವತ್ವಾ, ನಿವತ್ತಿತಧಮ್ಮದಸ್ಸನತ್ಥಂ "ನ ಲೋಕಿಯ"ನ್ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ **"ಸಮುದಾಯಞ್ಚ...ಪೇ॰... ಆಹಾ"**ತಿ। ಇತರಥಾ ಬ್ಯಭಿಚಾರಾಭಾವತೋ "ಲೋಕುತ್ತರ"ನ್ತಿ ವಿಸೇಸನಂ ನಿರತ್ಥಕಂ ಸಿಯಾ। **ತಯೋ ಮಗ್ಗಾತಿ** ದುತಿಯಮಗ್ಗಾದಯೋ। **ತಜ್ಝಾನಿಕನ್ತಿ** ತಿಕಚತುಕ್ಕಜ್ಝಾನಿಕಂ ಸೋತಾಪತ್ತಿಫಲಾದಿಂ। **ಅಞ್ಞಝಾನಿಕಾಪೀತಿ** ತಿಕಚತುಕ್ಕಜ್ಝಾನತೋ ಅಞ್ಞಝಾನಿಕಾಪಿ ಚತುಕ್ಕಜ್ಝಾನಿಕಾಪಿ ಮಗ್ಗಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ। **ಪಿ**-ಸದ್ದೇನ ತಜ್ಝಾನಿಕಾಪಿ ತಿಕಚತುಕ್ಕಜ್ಝಾನಿಕಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಯದಿ ಏವಂ ಚತುವೋಕಾರಭವೇಪಿ

ಪಞ್ಚವೋಕಾರಭವೇ ವಿಯ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ತಿಕಚತುಕ್ಕಜ್ಝಾನಿಕಭಾವೇ ಕೇನಸ್ಸ ಝಾನಙ್ಗಾದಿನಿಯಾಮೋತಿ ಆಹ **“ಝಾನಙ್ಗಾದಿನಿಯಾಮಿಕಾ ಪುಬ್ಬಾಭಿಸಙ್ಖಾರಸಮಾಪತ್ತೀ”**ತಿ। **ಪುಬ್ಬಾಭಿಸಙ್ಖಾರಸಮಾಪತ್ತೀ**ತಿ ಚ ಪಾದಕಭೂತಾ ಅತ್ತನಾ ಅತಿಕ್ಕನ್ತಧಮ್ಮವಿರಾಗಭಾವೇನ ವಿಪಸ್ಸನಾಯ ಪುಬ್ಬಾಭಿಸಙ್ಖಾರಕಾರೀ ಅರೂಪಸಮಾಪತ್ತಿ, ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿ ವಾ। ತೇನಾಹ **“ಪಾದಕ”**ನ್ತಿ। **ನ ಸಮ್ಮಸಿತಬ್ಬಾ**ತಿ ನ ಸಮ್ಮಸಿತಬ್ಬಾ ಸಮಾಪತ್ತಿ ಝಾನಙ್ಗಾದಿನಿಯಾಮಿಕಾ ಸಮ್ಮಸಿತಬ್ಬಾನಂ ತಿಕಚತುಕ್ಕಜ್ಝಾನಾನಂ ತತ್ಥ ಅನುಪ್ಪಜ್ಜನತೋ, ಇತರತ್ಥ ಚ ವಿಸೇಸಾಭಾವತೋ। **ಫಲಸ್ಸಪೀ**ತಿ ಚತುತ್ಥಪಞ್ಚಮಜ್ಝಾನಿಕಫಲಸ್ಸಪಿ।

**ದುಕ್ಖಞಾಣಾದೀನ**ನ್ತಿ ದುಕ್ಖಸಮುದಯಞಾಣಾನಂ। **ತಂತಂಕುಸಲಾರಮ್ಮಣಾರಮ್ಮಣತ್ತಾ**ತಿ ಕಾಮಾವಚರಾದೀಸು ಯೇನ ಯೇನ ಕುಸಲೇನ ಸದ್ಧಿಂ ನೇಕ್ಖಮ್ಮಸಙ್ಕಪ್ಪಾದಯೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ, ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಕುಸಲಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಏತೇಸನ್ತಿ ತಂತಂಕುಸಲಾರಮ್ಮಣಾರಮ್ಮಣಾ , ತಬ್ಭಾವತೋ। **ತಂತಂವಿರಮಿತಬ್ಬಾದಿಆರಮ್ಮಣತ್ತಾ**ತಿ ವಿಸಂವಾದನವತ್ಥುಆದಿಆರಮ್ಮಣತ್ತಾ। ವೀತಿಕ್ಕಮಿತಬ್ಬತೋ ಏವ ಹಿ ವಿರತೀತಿ। **“ಅಙ್ಗಾನ”**ನ್ತಿ ಇದಂ “ನೇಕ್ಖಮ್ಮಸಙ್ಕಪ್ಪಾದೀನ”ನ್ತಿ ಏತ್ಥಾಪಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ ಅವಯವೇನ ವಿನಾ ಸಮುದಾಯಾಭಾವತೋ। **ವಿಸೇಸಪಚ್ಚಯೋ**ತಿ ಭಿನ್ನಸೀಲಸ್ಸ, ಅಪರಿಸುದ್ಧಸೀಲಸ್ಸ ವಾ ಸಮ್ಮಪ್ಪಧಾನಾಸಮ್ಭವತೋ ಸಮಾಧಾನಸ್ಸ ವಿಯ ವಾಯಾಮಸ್ಸ ಸೀಲಂ ವಿಸೇಸಪಚ್ಚಯೋ। ಅಯಞ್ಚ ಅತ್ಥೋ ಯದಿಪಿ ಪುರಿಮಸಿದ್ಧಸೀಲವಸೇನ ಯುತ್ತೋ, ಸಹಜಾತವಸೇನಾಪಿ ಪನ ಲಬ್ಭತೇವಾತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **“ಸಮ್ಪಯುತ್ತಸ್ಸಾಪೀ”**ತಿ ಆಹ। ಸಹಜಮೇವ ಚೇತ್ಥ ಅಧಿಪ್ಪೇತನ್ತಿ ಆಹ **“ಸಮ್ಪಯುತ್ತಸ್ಸೇವ ಚಾ”**ತಿಆದಿ। ಸಮ್ಮೋಸೋ ಪಮಾದೋ, ತಪ್ಪಟಿಪಕ್ಖೋ **ಅಸಮ್ಮೋಸೋ** ಅಪ್ಪಮಾದೋ, ಸೋ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಆರಕ್ಖಾತಿ ಆಹ **“ಚೇತಸೋ ರಕ್ಖಿತತಾ”**ತಿ।

**ಸೀಲಕ್ಖನ್ಧೋ ಚಾತಿ ಚ**-ಸದ್ದೇನ ಸಮಾಧಿಕ್ಖನ್ಧೋ ಚ। ಖನ್ತಿಪ್ಪಧಾನತ್ತಾ ಸೀಲಸ್ಸ ಅದೋಸಸಾಧನತಾ, ನೀವರಣಜೇಟ್ಠಕಸ್ಸ ಕಾಮಚ್ಛನ್ದಸ್ಸ ಉಜುವಿಪಚ್ಚನೀಕಭಾವತೋ ಸಮಾಧಿಸ್ಸ ಅಲೋಭಸಾಧನತಾ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। **ಸಾಸನ**ನ್ತಿ ಪಟಿವೇಧಸಾಸನಂ, “ಸಾಸನಬ್ರಹ್ಮಚರಿಯ”ನ್ತಿ ಚ ವದನ್ತಿ।

ಮಗ್ಗಸಚ್ಚನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ೨. ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ

**೧೦೬-೧೧೪**. “ಪರಿಞ್ಞೇಯ್ಯಭಾವರಹಿತೇ ಏಕನ್ತಪಹಾತಬ್ಬೇ”ತಿ ಕಸ್ಮಾ ವುತ್ತಂ, ನನು ತಣ್ಹಾಯಪಿ ಚಕ್ಖಾದೀನಂ ವಿಯ ತಣ್ಹಾವತ್ಥುತಾವಚನೇನ ಪರಿಞ್ಞೇಯ್ಯತಾ ವುತ್ತಾ। ಯಥಾಹ “ರೂಪತಣ್ಹಾ ಲೋಕೇ ಪಿಯರೂಪಂ ಸಾತರೂಪಂ, ಏತ್ಥೇಸಾ ತಣ್ಹಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಏತ್ಥ ನಿವಿಸಮಾನಾ ನಿವಿಸತೀ”ತಿಆದಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೨.೪೦೦; ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೧೩೩; ವಿಭ॰ ೨೦೩)। ತಪ್ಪಟಿಬದ್ಧಸಂಕಿಲೇಸಪ್ಪಹಾನವಸೇನ ಸಮತಿಕ್ಕಮಿತಬ್ಬತಾ ಹಿ ಪರಿಞ್ಞೇಯ್ಯತಾ। ಏಕನ್ತಪಹಾತಬ್ಬತಾ ಚ ನ ತಣ್ಹಾಯ ಏವ, ಅಥ ಖೋ ಅವಸೇಸಾನಂ ಸಂಕಿಲೇಸಧಮ್ಮಾನಮ್ಪಿ। ತಥಾ ಹಿ ತೇಸಂ ಸಬ್ಬಸೋ ಅಚ್ಚನ್ತಪ್ಪಹಾಯಿಕಾ ದಸ್ಸನಭಾವನಾತಿ? ಸಚ್ಚಮೇತಂ, ತಥಾಪಿ ಯಥಾ “ದುಕ್ಖಂ ಅರಿಯಸಚ್ಚಂ ಪರಿಞ್ಞೇಯ್ಯ”ನ್ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೧೦೯೮) ತಣ್ಹಾವಜ್ಜೇ ಉಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧಪಞ್ಚಕೇ ಪರಿಞ್ಞೇಯ್ಯಭಾವೋ ನಿರುಳ್ಹೋ, ನ ತಥಾ ತಣ್ಹಾಯ, ತಣ್ಹಾಯ ಪನ “ಯಾಯಂ ತಣ್ಹಾ ಪೋನೋಭವಿಕಾ”ತಿಆದಿನಾ (ವಿಭ॰ ೨೦೩; ದೀ॰ ನಿ॰ ೨.೪೦೦; ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೯೧, ೪೬೦; ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೧೦೮೧; ಮಹಾವ॰ ೧೪; ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೩೪) ಸಮುದಯಭಾವೋ ವಿಯ ಸಾತಿಸಯಂ ಪಹಾತಬ್ಬಭಾವೋ ನಿರುಳ್ಹೋತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ **“ಪರಿಞ್ಞೇಯ್ಯಭಾವರಹಿತೇ ಏಕನ್ತಪ್ಪಹಾತಬ್ಬೇ”**ತಿ ವುತ್ತಂ। ಯಸ್ಸ ಅಸಙ್ಗಹಿತೋ ಪದೇಸೋ ಅತ್ಥಿ, ಸೋ **ಸಪ್ಪದೇಸೋ,** ಏಕದೇಸೋತಿ ಅತ್ಥೋ। **ತತ್ಥಾ**ತಿ ಅರಿಯಸಚ್ಚಸದ್ದೇ। **ಸಮುದಯೋ**ತಿ ಸಮುದಯತ್ಥೋ। “ನಿಪ್ಪದೇಸತೋ ಸಮುದಯಂ ದಸ್ಸೇತು”ನ್ತಿ ಸಮುದಯಸ್ಸೇವೇತ್ಥ ಗಹಣೇ ಕಾರಣಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **“ದುಕ್ಖನಿರೋಧಾ ಪನಾ”**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ತತ್ಥ **ದುಕ್ಖನಿರೋಧಾ**ತಿ ದುಕ್ಖಂ, ನಿರೋಧೋ ಚ। **ಅರಿಯಸಚ್ಚದೇಸನಾಯ**ನ್ತಿ ಅರಿಯಸಚ್ಚದೇಸನಾಯಮ್ಪಿ

ಸಚ್ಚದೇಸನಾಯಂ ವಿಯ। **ಧಮ್ಮತೋತಿ** ದೇಸೇತಬ್ಬಧಮ್ಮತೋ ನಿಪ್ಪದೇಸಾ ಏವ। "ಅವಸೇಸಾ ಚ ಕಿಲೇಸಾ"ತಿಆದಿನಾ ದೇಸನಾಭೇದೋ ಏವ ಹಿ ತತ್ಥ ವಿಸೇಸೋ। ತೇನಾಹ **"ನ ಹಿ ತತೋ ಅಞ್ಞೋ"**ತಿಆದಿ। **ಅಪುಬ್ಬೋ ನತ್ಥೀತಿ** ಧಮ್ಮತೋ ಅಪುಬ್ಬೋ ನತ್ಥೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ತಸ್ಸಾತಿ** ಸಮುದಯಸ್ಸ। **ಸಬ್ಬತ್ಥ ತೀಸುಪಿ ವಾರೇಸೂತಿ** ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕಪಞ್ಚಙ್ಗಿಕಸಬ್ಬಸಙ್ಗಾಹಿಕಭೇದೇಸು ಮಹಾವಾರೇಸು, ತದನ್ತೋಗಧೇಸು ಚ ಪಞ್ಚಸು ಕೋಟ್ಠಾಸೇಸು। **ಅಪುಬ್ಬಸ್ಸಾತಿ** "ಅವಸೇಸಾ ಚ ಕಿಲೇಸಾ"ತಿಆದಿನಾ ತಣ್ಹಾಯ ಅಪುಬ್ಬಸ್ಸ। ಅವಸಿಟ್ಠಕಿಲೇಸಾದೀನಞ್ಹಿ ಸಮುದಯತಾವಚನಂ ಇಧ ಅಪುಬ್ಬದಸ್ಸನಂ। ತಸ್ಸ ಯದಿಪಿ ದುತಿಯತತಿಯವಾರೇಸು ವಿಸೇಸೋ ನತ್ಥಿ, ಪಞ್ಚಸು ಪನ ಕೋಟ್ಠಾಸೇಸು ಉಪರೂಪರಿ ಅಪುಬ್ಬಂ ದಸ್ಸಿತನ್ತಿ ಕತ್ವಾ ಏವಂ ವುತ್ತಂ। ತಞ್ಹಿ ಸಮುದಯವಿಸೇಸದಸ್ಸನಂ, ಇತರಂ ಪನ ಮಗ್ಗವಿಸೇಸದಸ್ಸನಂ। ತಸ್ಸ ಚ ಧಮ್ಮತೋ ಅಪುಬ್ಬಾಭಾವೋ ದಸ್ಸಿತೋಯೇವ। ಯದಿ ಏವಂ ದುತಿಯಾದಿಕೋಟ್ಠಾಸೇಸು, ಪಠಮಕೋಟ್ಠಾಸೇಪಿ ವಾ ಕಸ್ಮಾ ತಣ್ಹಾ ಗಹಿತಾತಿ ಆಹ **"ಅಪುಬ್ಬಸಮುದಯದಸ್ಸನತ್ಥಾಯಪಿ ಹೀ"**ತಿಆದಿ। **ಕೇವಲಾಯಾತಿ** ತದಞ್ಞಕಿಲೇಸಾದಿನಿರಪೇಕ್ಖಾಯ। **ದೇಸನಾವಸೇನ ನ ವುತ್ತೋತಿ** ನ ಧಮ್ಮವಸೇನಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ತಸ್ಮಾ ದುಕ್ಖಾದೀನಿ ತತ್ಥ ಅರಿಯಸಚ್ಚದೇಸನಾಯಂ ಸಪ್ಪದೇಸಾನಿ ದಸ್ಸಿತಾನಿ ಹೋನ್ತಿ ಪರಿಯಾಯೇನಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಅಭಿಧಮ್ಮದೇಸನಾ ಪನ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯಕಥಾತಿ ಕತ್ವಾ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ "ನಿಪ್ಪದೇಸತೋ ಸಮುದಯಂ ದಸ್ಸೇತುಂ"ಇಚ್ಚೇವ ವುತ್ತಂ। **ಪಚ್ಚಯಸಙ್ಖಾತನ್ತಿ** ಪಚ್ಚಯಾಭಿಮತಂ ಪಚ್ಚಯಭೂತಂ, ಪಚ್ಚಯಕೋಟ್ಠಾಸಂ ವಾ।

**ತೇಸನ್ತಿ** ಕುಸಲಧಮ್ಮಾನಂ। **ಪಚ್ಚಯಾನಂ ಪಹಾನವಸೇನಾತಿ** ಹೇತುನಿರೋಧೇನ ಫಲನಿರೋಧಂ ದಸ್ಸೇತಿ, ತಪ್ಪಟಿಬದ್ಧಕಿಲೇಸಪ್ಪಹಾನೇನ ವಾ ಕುಸಲಾನಂ ಪಹಾನಂ ವುತ್ತಂ। ಯಥಾ "ಧಮ್ಮಾಪಿ ವೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಪಹಾತಬ್ಬಾ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೨೪೦)। ಇತಿ ಪರಿಯಾಯತೋ ಕುಸಲಾನಂ ಪಹಾನಂ ವುತ್ತಂ, ನ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯತೋ ತದಭಾವತೋತಿ ಆಹ **"ನ ಹಿ ಕುಸಲಾ ಪಹಾತಬ್ಬಾ"**ತಿ। ಯಥಾ ಚ ಕುಸಲಧಮ್ಮೇಸು, ಅಬ್ಯಾಕತಧಮ್ಮೇಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। **ನಿರೋಧನ್ತಿ** ಅಸಙ್ಖತಧಾತುಂ। **ಅಪ್ಪವತ್ತಿಭಾವೋತಿ** ಯೋ ನಿರೋಧಸ್ಸ ನಿಬ್ಬಾನಸ್ಸ ತಣ್ಹಾದಿಅಪ್ಪವತ್ತಿಹೇತುಭಾವೋ, ತಂ ಪಹಾನನ್ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ಕಾಯಕಮ್ಮಾದಿಸುದ್ಧಿಯಾತಿ** ಪುಬ್ಬಭಾಗಕಾಯಕಮ್ಮವಚೀಕಮ್ಮಆಜೀವಸುದ್ಧಿಯಾ ದೂರತರೂಪನಿಸ್ಸಯತಂ ಅರಿಯಮಗ್ಗಸ್ಸ ದಸ್ಸೇತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। **ಪಞ್ಚಙ್ಗಿಕಂ...ಪೇ॰... ಪವತ್ತತಂ ದೀಪೇತಿ,** ನ ಪನ ಅರಿಯಮಗ್ಗಸ್ಸ ಪಞ್ಚಙ್ಗಿಕತ್ತಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। **ಞಾಪಕನಿದಸ್ಸನನ್ತಿ** ಞಾಪಕಭಾವನಿದಸ್ಸನಂ, ಏತೇನ **"ವಚನತೋ"**ತಿ ಇದಂ ಹೇತುಅತ್ಥೇ ನಿಸ್ಸಕ್ಕವಚನನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। **ವಚನತೋತಿ** ವಾ ಈದಿಸಸ್ಸ ವಚನಸ್ಸ ಸಬ್ಭಾವತೋ। ಪಟಿಪದಾಯ ಏಕದೇಸೋಪಿ **ಪಟಿಪದಾ ಏವಾತಿ** ಅತ್ಥೋ। **ನಿದ್ದಿಟ್ಠೋ ಧಮ್ಮಸಙ್ಗಾಹಕೇಹಿ** ಸಙ್ಗಾಯನವಸೇನ।

**ಝಾನೇಹಿ ದೇಸನಾಪವೇಸೋ** "ಲೋಕುತ್ತರಂ ಝಾನಂ ಭಾವೇತೀ"ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೨೭೭) ಝಾನಸೀಸೇನ ದೇಸನಾವ। ತಥಾ **ಭಾವನಾಪವೇಸೋ**। **ಪಾಳಿಗಮನನ್ತಿ** ಪಾಳಿಪವತ್ತಿ ಪಾಠದೇಸನಾ। **ಯಥಾವಿಜ್ಜಮಾನಧಮ್ಮವಸೇನಾತಿ** ತಸ್ಮಿಂ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೇ ಲಬ್ಭಮಾನವಿತಕ್ಕಾದಿಧಮ್ಮವಸೇನ।

ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

### ೩. ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಣ್ಣನಾ

೨೧೫. **ತಸ್ಸಾತಿ** ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯಸ್ಸ। **ಏವಂ ಪನಾತಿ** "ಅಪಿಚೇಸಾ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿ ನಾಮ ಪುಬ್ಬಭಾಗೇ ನಾನಾಕ್ಖಣಾ ನಾನಾರಮ್ಮಣಾ"ತಿಆದಿಪ್ಪಕಾರೇನ। **ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾತಿ** ಲೋಕುತ್ತರಮಗ್ಗಸ್ಸೇವ ಮಗ್ಗಸಚ್ಚಭಾವಸ್ಸ ಅಧಿಪ್ಪೇತತ್ತಾ। **ತೇನಾತಿ** ತೇನ ಕಾರಣೇನ, ಅರಿಯಮಗ್ಗಸ್ಸೇವ ಉದ್ದಿಸಿತ್ವಾ ನಿದ್ದಿಟ್ಠತ್ತಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಸಚ್ಚವಿಭಙ್ಗವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

# ೫. ಇನ್ದ್ರಿಯವಿಭಙ್ಗೋ

## ೧. ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ

೨೧೯. **ಚಕ್ಖುದ್ವಾರಭಾವೇತಿ** ಚಕ್ಖುದ್ವಾರಭಾವಹೇತು। **ತಂದ್ವಾರಿಕೇಹೀತಿ** ತಸ್ಮಿಂ ದ್ವಾರೇ ಪವತ್ತನಕೇಹಿ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕೇಹಿ। ತೇ ಹಿ "ತಂ ದ್ವಾರಂ ಪವತ್ತಿಓಕಾಸಭೂತಂ ಏತೇಸಂ ಅತ್ಥೀ"ತಿ ತಂದ್ವಾರಿಕಾ। ನನು ಚ ತಬ್ಬತ್ಥುಕೇಹಿಪಿ ತಂ ಇನ್ದಟ್ಠಂ ಕಾರೇತಿ। ತೇನಾಹ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ "ತಿಕ್ಖೇ ತಿಕ್ಖತ್ತಾ, ಮನ್ದೇ ಚ ಮನ್ದತ್ತಾ"ತಿ? ಸಚ್ಚಂ ಕಾರೇತಿ, ತಬ್ಬತ್ಥುಕಾಪಿ ಪನ ಇಧ "ತಂದ್ವಾರಿಕಾ"ಇಚ್ಚೇವ ವುತ್ತಾ। ಅಪರಿಚ್ಚತ್ತದ್ವಾರಭಾವಂಯೇವ ಹಿ ಚಕ್ಖು ನಿಸ್ಸಯಟ್ಠೇನ "ವತ್ಥೂ"ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಅಥ ವಾ ತಂದ್ವಾರಿಕೇಸು ತಸ್ಸ ಇನ್ದಟ್ಠೋ ಪಾಕಟೋತಿ "ತಂದ್ವಾರಿಕೇಹೀ"ತಿ ವುತ್ತಂ। ಇನ್ದಟ್ಠೋ ಪರೇಹಿ ಅನುವತ್ತನೀಯತಾ ಪರಮಿಸ್ಸರಭಾವೋತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ತಙ್ಚ...ಪೇ॰... ಅನುವತ್ತನ್ತೀ"**ತಿ ಆಹ। ತತ್ಥ **ತನ್ತಿ** ಚಕ್ಖುಂ। **ತೇತಿ** ತಂದ್ವಾರಿಕೇ। ಕಿರಿಯಾನಿಟ್ಠಾನವಾಚೀ ಆವೀ-ಸದ್ದೋ "ವಿಜಿತಾವೀ"ತಿಆದೀಸು (ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೨೫೮; ೨.೩೩; ೩.೧೯೯) ವಿಯಾತಿ ಆಹ **"ಪರಿನಿಟ್ಠಿತಕಿಚ್ಚಜಾನನ"**ನ್ತಿ।

"ಛ ಇಮಾನಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿ। ಕತಮಾನಿ ಛ? ಚಕ್ಖುನ್ದ್ರಿಯಂ...ಪೇ॰... ಮನಿನ್ದ್ರಿಯ"ನ್ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೪೯೫-೪೯೯) ಏವಂ ಕತ್ಥಚಿ ಛಪಿನ್ದ್ರಿಯಾನಿ ಆಗತಾನಿ, ಕಸ್ಮಾ ಪನ ಸುತ್ತನ್ತೇ ಖನ್ಧಾದಯೋ ವಿಯ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿ ಏಕಜ್ಝಂ ನ ವುತ್ತಾನಿ, ಅಭಿಧಮ್ಮೇ ಚ ವುತ್ತಾನೀತಿ ಆಹ **"ತತ್ಥ ಸುತ್ತನ್ತೇ"**ತಿಆದಿ। **ನಿಸ್ಸರಣೂಪಾಯಾದಿಭಾವತೋತಿ** ಏತ್ಥ ಲೋಕುತ್ತರೇಸು ಮಗ್ಗಪರಿಯಾಪನ್ನಾನಿ ನಿಸ್ಸರಣಂ, ಇತರಾನಿ ನಿಸ್ಸರಣಫಲಂ, ವಿವಟ್ಟಸನ್ನಿಸ್ಸಿತೇನ ನಿಬ್ಬತ್ತಿತಾನಿ ಸದ್ಧಿನ್ದ್ರಿಯಾದೀನಿ ನಿಸ್ಸರಣೂಪಾಯೋ, ಇತರೇಸು ಕಾನಿಚಿ ಪವತ್ತಿಭೂತಾನಿ, ಕಾನಿಚಿ ಪವತ್ತಿಉಪಾಯೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ।

**ಖೀಣಾಸವಸ್ಸ ಭಾವಭೂತೋತಿ** ಛಳಙ್ಗುಪೇಕ್ಖಾ ವಿಯ ಖೀಣಾಸವಸ್ಸೇವ ಧಮ್ಮಭೂತೋ।

**ದ್ವೇ ಅತ್ಥಾತಿ** ಇನ್ದಲಿಙ್ಗಇನ್ದಸಿಟ್ಠಟ್ಠಾ। **ಅತ್ತನೋ ಪಚ್ಚಯವಸೇನಾತಿ** ಯಥಾಸಕಂ ಕಮ್ಮಾದಿಪಚ್ಚಯವಸೇನ। **ತಂಸಹಿತಸನ್ತಾನೇತಿ** ಇತ್ಥಿನ್ದ್ರಿಯಸಹಿತೇ, ಪುರಿಸಿನ್ದ್ರಿಯಸಹಿತೇ ಚ ಸನ್ತಾನೇ। **ಅಞ್ಞಾಕಾರೇನಾತಿ** ಇತ್ಥಿಆದಿತೋ ಅಞ್ಞೇನ ಆಕಾರೇನ। ಅನುವತ್ತನೀಯಭಾವೋ ಇತ್ಥಿಪುರಿಸಿನ್ದ್ರಿಯಾನಂ ಆಧಿಪಚ್ಚನ್ತಿ ಯೋಜನಾ। **ಇಮಸ್ಮಿಞ್ಚತ್ಥೇತಿ** ಆಧಿಪಚ್ಚತ್ಥೇ।

**ತೇಸನ್ತಿ** ಅನಞ್ಞಾತಞ್ಞಸ್ಸಾಮೀತಿನ್ದ್ರಿಯಾದೀನಂ ತಿಣ್ಣಂ। ಯಾ ಸುಖದುಕ್ಖಿನ್ದ್ರಿಯಾನಂ ಇಟ್ಠಾನಿಟ್ಠಾಕಾರಸಮ್ಭೋಗರಸತಾ ವುತ್ತಾ, ಸಾ ಆರಮ್ಮಣಸಭಾವೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಾ, ನ ಏಕಚ್ಚಸೋಮನಸ್ಸಿನ್ದ್ರಿಯಾದೀನಂ ವಿಯ ಪರಿಕಪ್ಪವಸೇನಾತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ಏತ್ಥ ಚಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ।

ಯದಿಪಿ ಪುರಿಸಿನ್ದ್ರಿಯಾನನ್ತರಂ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಂ ರೂಪಕಣ್ಡೇಪಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೫೮೪) ದೇಸಿತಂ, ತಂ ಪನ ರೂಪಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಂ, ನ ಚ ತತ್ಥ ಮನಿನ್ದ್ರಿಯಂ ವತ್ವಾ ಇತ್ಥಿಪುರಿಸಿನ್ದ್ರಿಯಾನಿ ವುತ್ತಾನಿ। ಇಧ ಪನ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನುಕ್ಕಮೋ ವುತ್ತೋ ಸಬ್ಬಾಕಾರೇನ ಯಮಕದೇಸನಾಯ ಸಂಸನ್ದತೀತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ **"ಸೋ ಇನ್ದ್ರಿಯಯಮಕದೇಸನಾಯ ಸಮೇತೀ"**ತಿ। **ಪುರಿಮಪಚ್ಛಿಮಾನಂ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಬಾಹಿರಾನ**ನ್ತಿ ಚಕ್ಖಾದೀನಂ ಪುರಿಮಾನಂ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಾನಂ, ಇತ್ಥಿನ್ದ್ರಿಯಾದೀನಂ ಪಚ್ಛಿಮಾನಂ ಬಾಹಿರಾನಂ। **ತೇಸಂ ಮಜ್ಝೇ ವುತ್ತಂ** ಉಭಯೇಸಂ ಉಪಕಾರಕತಾದೀಪನತ್ಥನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ತೇನ ಏವಮ್ಪಿ ದೇಸನನ್ತರಾನುರೋಧೇನ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ ಅನುಕ್ಕಮಂ ವತ್ತುಂ ವಟ್ಟತೀತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। ಕಾಮಞ್ಚೇತ್ಥ ಏವಂ ವುತ್ತಂ, ಪರತೋ ಪನ ಕಿಚ್ಚವಿನಿಚ್ಛಯೇ ಇಧ ಪಾಳಿಯಂ ಆಗತನಿಯಾಮೇನೇವ ಮನಿನ್ದ್ರಿಯಾನನ್ತರಂ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ, ತದನನ್ತರಞ್ಚ ಇತ್ಥಿಪುರಿಸಿನ್ದ್ರಿಯಾನಂ ಕಿಚ್ಚವಿನಿಚ್ಛಯಂ ದಸ್ಸೇಸ್ಸತಿ। **ಸಬ್ಬಂ ತಂ ದುಕ್ಖಂ** ಸಙ್ಖಾರದುಕ್ಖಭಾವೇನ, ಯಥಾರಹಂ ವಾ ದುಕ್ಖದುಕ್ಖತಾದಿಭಾವೇನ। **ದುವಿಧತ್ತಭಾವಾನುಪಾಲಕಸ್ಸಾತಿ** ರೂಪಾರೂಪವಸೇನ ದುವಿಧಸ್ಸ ಅತ್ತಭಾವಸ್ಸ ಅನುಪಾಲಕಸ್ಸ। ರೂಪಾರೂಪವಸೇನ ದುವಿಧಮ್ಪಿ ಹಿ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಇಧ ಗಹಿತಂ।

**“ಪವತ್ತೀ”**ತಿ ಏತೇನ ಸಹಜಾತಧಮ್ಮಾನಂ ಪವತ್ತನರಸೇನ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯೇನ ವೇದಯಿತಾನಂ ಪವತ್ತೇತಬ್ಬತಂ ದೀಪೇತಿ। **“ಭಾವನಾಮಗ್ಗಸಮ್ಪಯುತ್ತ”**ನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ಫಲಭೂತಂ ಅಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯಂ ನಿವತ್ತೇತಿ। ಭಾವನಾಗಹಣಞ್ಚೇತ್ಥ ಸಕ್ಕಾ ಅವತ್ತುಂ। “ಭಾವೇತಬ್ಬತ್ತಾ”ತಿ ವುತ್ತತ್ತಾ ಭಾವನಾಭಾವೋ ಪಾಕಟೋವ। **ದಸ್ಸನಾನನ್ತರಾ**ತಿ ಸಮಾನಜಾತಿಭೂಮಿಕೇನ ಅಬ್ಯವಹಿತತಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ, ನ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯಂ।

**ತಸ್ಮಾ**ತಿ ಇನ್ದ್ರಿಯಪಚ್ಚಯಭಾವಸ್ಸ। **ಅನಞ್ಞಸಾಧಾರಣತ್ತಾ**ತಿ ಅಞ್ಞೇಹಿ ಅನಿನ್ದ್ರಿಯೇಹಿ ಅಸಾಧಾರಣತ್ತಾ। ಏವಂ ಸಾಮತ್ಥಿಯತೋ ಕಿಚ್ಚವಿಸೇಸಂ ವವತ್ಥಪೇತ್ವಾ ಪಕರಣತೋಪಿ ತಂ ದಸ್ಸೇತಿ **“ಇನ್ದ್ರಿಯಕಥಾಯ ಚ ಪವತ್ತತ್ತಾ”**ತಿ। **ಅಞ್ಞೇಸ**ನ್ತಿ ಅಞ್ಞೇಸಂ ಇನ್ದ್ರಿಯಸಭಾವಾನಮ್ಪಿ ಸಹಜಾತಧಮ್ಮಾನಂ। ಯೇಹಿ ತೇ ಇನ್ದಟ್ಠಂ ಕಾರೇನ್ತಿ, ತೇಸಂ ವಸವತ್ತಾಪನಂ ನತ್ಥಿ, ಯಥಾ ಮನಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ ಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಸಭಾವಾಭಾವತೋ ಸಯಞ್ಚ ತೇ ಅಞ್ಞದತ್ಥು ಮನಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸೇವ ವಸೇ ವತ್ತನ್ತಿ। ತೇನಾಹ **“ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಿಪಿ ಹೀ”**ತಿಆದಿ। ಯದಿ ಏವಂ ಕಥಂ ತೇಸಂ ಇನ್ದಟ್ಠೋತಿ? “ಸುಖನಾದಿಲಕ್ಖಣೇ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಂ ಅತ್ತಾಕಾರಾನುವಿಧಾಪನಮತ್ತ”ನ್ತಿ ವುತ್ತೋವಾಯಮತ್ಥೋ । **“ಚೇತಸಿಕತ್ತಾ”**ತಿ ಇಮಿನಾ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಾನಂ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಪಧಾನತಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ತತೋ ಹಿ “ಚೇತಸಿಕಾ”ತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ। **ಸಬ್ಬತ್ಥಾ**ತಿ ವಸವತ್ತಾಪನಂ ಸಹಜಾತಧಮ್ಮಾನುಪಾಲನನ್ತಿ ಏವಂ ಯಾವ ಅಮತಾಭಿಮುಖಭಾವಪಚ್ಚಯತಾ ಚ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನನ್ತಿ ತಂಕಿಚ್ಚನಿದ್ದೇಸೇ। “ಅನುಪ್ಪಾದನೇ, ಅನುಪತ್ಥಮ್ಭೇ ಚ ಸತೀ”ತಿ ಪದಂ ಆಹರಿತ್ವಾ ಸಮ್ಬನ್ಧಿತಬ್ಬಂ। ನ ಹಿ ಪದತ್ಥೋ ಸಬ್ಭಾವಂ ಬ್ಯಭಿಚರತೀತಿ ಜನಕುಪತ್ಥಮ್ಭಕತ್ತಾಭಾವೇಪೀತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। **ತಪ್ಪಚ್ಚಯಾನ**ನ್ತಿ ಇತ್ಥಿಪುರಿಸನಿಮಿತ್ತಾದಿಪಚ್ಚಯಾನಂ ಕಮ್ಮಾದೀನಂ। **ತಪ್ಪವತ್ತನೇ ನಿಮಿತ್ತಭಾವೋ**ತಿ ಇತ್ಥಿನಿಮಿತ್ತಾದಿಆಕಾರರೂಪನಿಬ್ಬತ್ತನೇ ಕಾರಣಭಾವೋ। ಸ್ವಾಯಂ ಇತ್ಥಿನ್ದ್ರಿಯಾದೀನಂ ತತ್ಥ ಅತ್ಥಿಭಾವೋಯೇವಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಯಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ಸತಿ ಯಂ ಹೋತಿ, ಅಸತಿ ಚ ನ ಹೋತಿ, ತಂ ತಸ್ಸ ಕಾರಣನ್ತಿ। **“ನಿಮಿತ್ತಭಾವೋ ಅನುವಿಧಾನ”**ನ್ತಿ ಇಮಿನಾ **ಅನುವಿಧಾನ**ಸದ್ದಸ್ಸ ಕಮ್ಮತ್ಥತಂ ದಸ್ಸೇತಿ। **ಸುಖದುಕ್ಖಭಾವಪ್ಪತ್ತಾ ವಿಯಾ**ತಿ ಸಯಂ ಸುಖದುಕ್ಖಸಭಾವಪ್ಪತ್ತಾ ವಿಯ, ಸುಖನ್ತಾ ದುಕ್ಖನ್ತಾ ಚ ವಿಯಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಅಸನ್ತಸ್ಸ...ಪೇ॰... ಮಜ್ಝತ್ತಾಕಾರಾನುಪಾಪನಂ** ಅಞ್ಞಾಣುಪೇಕ್ಖನಾದಿವಸೇನ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। **ಸಮಾನಜಾತಿಯ**ನ್ತಿ ಅಕುಸಲೇಹಿ ಸುಖದುಕ್ಖೇಹಿ ಅಕುಸಲೂಪೇಕ್ಖಾಯ, ಅಬ್ಯಾಕತೇಹಿ ಅಬ್ಯಾಕತೂಪೇಕ್ಖಾಯ, ಕುಸಲಸುಖತೋ ಕುಸಲೂಪೇಕ್ಖಾಯ। ತತ್ಥಾಪಿ ಭೂಮಿವಿಭಾಗೇನಾಯಮತ್ಥೋ ಭಿನ್ದಿತ್ವಾ ಯೋಜೇತಬ್ಬೋ। ತಂ ಸಬ್ಬಂ **ಖನ್ಧವಿಭಙ್ಗೇ** ವುತ್ತಓಳಾರಿಕಸುಖುಮವಿಭಾಗೇನ ದೀಪೇತಬ್ಬಂ। **ಆದಿಸದ್ದೇನಾ**ತಿ “ಕಾಮರಾಗಬ್ಯಾಪಾದಾದೀ”ತಿ ಏತ್ಥ ವುತ್ತಆದಿಸದ್ದೇನ। ಸಂಯೋಜನಸಮುಚ್ಛಿನ್ದನತದುಪನಿಸ್ಸಯತಾ ಏವ ಸನ್ಧಾಯ ಅಞ್ಞಾತಾವಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ ಕಿಚ್ಚನ್ತರಾಪಸುತತಾ ವುತ್ತಾ, ತಸ್ಸಾಪಿ ಉದ್ಧಮ್ಭಾಗಿಯಸಂಯೋಜನಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸದ್ಧಿಪ್ಪಹಾನಕಿಚ್ಚತಾ ಲಬ್ಭತೇವ। ಅಬ್ಯಾಪೀಭಾವತೋ ವಾ ಅಞ್ಞಾತಾವಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ ಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸದ್ಧಿಪ್ಪಹಾನಕಿಚ್ಚಂ ನ ವತ್ತಬ್ಬಂ, ತತೋ ಅಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸಾಪಿ ತಂ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ಅನುದ್ಧಟಂ। ಮಗ್ಗಾನನ್ತರಞ್ಹಿ ಫಲಂ “ತಾಯ ಸದ್ಧಾಯ ಅವೂಪಸನ್ತಾಯಾ”ತಿಆದಿವಚನತೋ (ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೫೦೫) ಕಿಲೇಸಾನಂ ಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸಮ್ಭನವಸೇನ ಪವತ್ತತಿ, ನ ಇತರಂ। ಅಞ್ಞಥಾ ಅರಿಯಾ ಸಬ್ಬಕಾಲಂ ಅಪ್ಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸದ್ಧಕಿಲೇಸದರಥಾ ಸಿಯುಂ। ಇತರಸ್ಸ ಪನ ನಿಚ್ಛನ್ದರಾಗೇಸು ಸತ್ತವೋಹಾರೋ ವಿಯ ರುಳ್ಹಿವಸೇನ ಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸದ್ಧಿಕಿಚ್ಚತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಏತ್ಥಾಹ - ಕಸ್ಮಾ ಪನ ಏತ್ತಕಾನೇವ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿ ವುತ್ತಾನಿ, ಏತಾನಿ ಏವ ಚ ವುತ್ತಾನೀತಿ? ಆಧಿಪಚ್ಚತ್ಥಸಮ್ಭವತೋತಿ ಚೇ। ಆಧಿಪಚ್ಚಂ ನಾಮ ಇಸ್ಸರಿಯನ್ತಿ ವುತ್ತಮೇತಂ। ತಯಿದಂ ಆಧಿಪಚ್ಚಂ ಅತ್ತನೋ ಕಿಚ್ಚೇ ಬಲವನ್ತಿ ಅಞ್ಞೇಸಮ್ಪಿ ಸಭಾವಧಮ್ಮಾನಂ ಲಬ್ಭತೇವ। ಪಚ್ಚಯಾಧೀನವುತ್ತಿಕಾ ಹಿ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಾ । ತಸ್ಮಾ ತೇ ತೇಹಿ ಅನುವತ್ತೀಯನ್ತಿ, ತೇ ಚ ತೇ ಅನುವತ್ತನ್ತೀತಿ? ಸಚ್ಚಮೇತಂ, ತಥಾಪಿ ಅತ್ಥಿ ತೇಸಂ ವಿಸೇಸೋ। ಸ್ವಾಯಂ ವಿಸೇಸೋ “ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದಿಪ್ಪವತ್ತಿಯಞ್ಹಿ ಚಕ್ಖಾದೀನಂ ಸಿದ್ಧಮಾಧಿಪಚ್ಚ”ನ್ತಿಆದಿನಾ (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨೧೯) ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ದಸ್ಸಿತೋಯೇವ।

ಅಪಿಚ ಖನ್ಧಪಞ್ಚಕೇ ಯಾಯಂ ಸತ್ತಪಞ್ಞತ್ತಿ, ತಸ್ಸಾ ವಿಸೇಸನಿಸ್ಸಯೋ ಛ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಾನಿ ಆಯತನಾನೀತಿ ತಾನಿ ತಾವ ಆಧಿಪಚ್ಚತ್ಥಂ ಉಪಾದಾಯ “ಚಕ್ಖುನ್ದ್ರಿಯಂ...ಪೇ॰... ಮನಿನ್ದ್ರಿಯ”ನ್ತಿಆದಿತೋ ವುತ್ತಾನಿ। ತಾನಿ ಪನ ಯೇನ ಧಮ್ಮೇನ

ಪವತ್ತನ್ತಿ, ಅಯಂ ಸೋ ಧಮ್ಮೋ ತೇಸಂ ಠಿತಿಹೇತೂತಿ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಜೀವಿತಂ। ತಯಿಮೇ ಇನ್ದ್ರಿಯಪಟಿಬದ್ಧಾ ಧಮ್ಮಾ ಇಮೇಸಂ ವಸೇನ "ಇತ್ಥೀ, ಪುರಿಸೋ"ತಿ ವೋಹರೀಯನ್ತೀತಿ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಭಾವದ್ವಯಂ। ಸ್ವಾಯಂ ಸತ್ತಸಞ್ಞಿತೋ ಧಮ್ಮಪುಞ್ಜೋ ಪಬನ್ಧವಸೇನ ಪವತ್ತಮಾನೋ ಇಮಾಹಿ ವೇದನಾಹಿ ಸಂಕಿಲಿಸ್ಸತೀತಿ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ ವೇದನಾಪಞ್ಚಕಂ। ತತೋ ವಿಸುದ್ಧತ್ಥಿಕಾನಂ ವೋದಾನಸಮ್ಭಾರದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಸದ್ಧಾದಿಪಞ್ಚಕಂ। ತತೋ ವೋದಾನಸಮ್ಭಾರಾ ಇಮೇಹಿ ವಿಸುಜ್ಝನ್ತಿ, ವಿಸುದ್ಧಿಪ್ಪತ್ತಾ, ನಿಟ್ಠಿತಕಿಚ್ಚಾ ಚ ಹೋನ್ತೀತಿ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಅನ್ತೇ ಅನಞ್ಞಾತಞ್ಞಸ್ಸಾಮೀತಿನ್ದ್ರಿಯಾದೀನಿ ತೀಣಿ ವುತ್ತಾನಿ। ಸಬ್ಬತ್ಥ "ಆಧಿಪಚ್ಚತ್ಥಂ ಉಪಾದಾಯಾ"ತಿ ಪದಂ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। ಏತ್ತಾವತಾ ಅಧಿಪ್ಪೇತತ್ಥಸಿದ್ಧೀತಿ ಅಞ್ಞೇಸಂ ಅಗ್ಗಹಣಂ।

ಅಥ ವಾ ಪವತ್ತಿನಿವತ್ತೀನಂ ನಿಸ್ಸಯಾದಿದಸ್ಸನತ್ಥಮ್ಪಿ ಏತಾನಿ ಏವ ವುತ್ತಾನಿ। ಪವತ್ತಿಯಾ ಹಿ ವಿಸೇಸತೋ ಮೂಲನಿಸ್ಸಯಭೂತಾನಿ ಛ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಾನಿ ಆಯತನಾನಿ। ಯಥಾಹ "ಛಸು ಲೋಕೋ ಸಮುಪ್ಪನ್ನೋ"ತಿಆದಿ (ಸು॰ ನಿ॰ ೧೭೧)। ತಸ್ಸಾ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ಇತ್ಥಿಪುರಿಸಿನ್ದ್ರಿಯೇಹಿ। ವಿಸಭಾಗವತ್ಥುಸರಾಗನಿಮಿತ್ತಾ ಹಿ ಯೇಭುಯ್ಯೇನ ಸತ್ತಕಾಯಸ್ಸ ಅಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಿ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ "ತಿಣ್ಣಂ ಖೋ ಪನ, ಮಹಾರಾಜ, ಸನ್ನಿಪಾತಾ ಗಬ್ಭಸ್ಸಾವಕ್ಕನ್ತಿ ಹೋತಿ, ಇಧ ಮಾತಾಪಿತರೋ ಚ ಸನ್ನಿಪತಿತಾ ಹೋನ್ತಿ, ಮಾತಾ ಚ ಉತುನೀ ಹೋತಿ, ಗಬ್ಭೋ ಚ ಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಿತೋ ಹೋತೀ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೪೦೮; ೨.೪೧೧; ಮಿ॰ ಪ॰ ೪.೧.೬)। ಅವಟ್ಠಾನಂ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯೇನ ತೇನ ಅನುಪಾಲೇತಬ್ಬತೋ। ತೇನಾಹ "ಆಯು ಠಿತಿ ಯಪನಾ ಯಾಪನಾ"ತಿಆದಿ। ಉಪಭೋಗೋ ವೇದನಾಹಿ । ವೇದನಾವಸೇನ ಹಿ ಇಟ್ಠಾದಿಸಬ್ಬವಿಸಯುಪಭೋಗೋ। ಯಥಾಹ - "ವೇದಯತಿ ವೇದಯತೀತಿ ಖೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ತಸ್ಮಾ ವೇದನಾತಿ ವುಚ್ಚತೀ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೭೯)। ಏವಂ ಪವತ್ತಿಯಾ ನಿಸ್ಸಯಸಮುಪ್ಪಾದಟ್ಠಿತಿಸಮ್ಭೋಗದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಚಕ್ಖುನ್ದ್ರಿಯಂ ಯಾವ ಉಪೇಕ್ಖಿನ್ದ್ರಿಯನ್ತಿ ಚುದ್ದಸಿನ್ದ್ರಿಯಾನಿ ದೇಸಿತಾನಿ। ಯಥಾ ಚೇತಾನಿ ಪವತ್ತಿಯಾ, ಏವಂ ಇತರಾನಿ ನಿವತ್ತಿಯಾ। ವಿವಟ್ಟಸನ್ನಿಸ್ಸಿತೇನ ಹಿ ನಿಬ್ಬತ್ತಿತಾನಿ ಸದ್ಧಾದೀನಿ ಪಞ್ಚ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿ ನಿವತ್ತಿಯಾ ನಿಸ್ಸಯೋ। ಉಪ್ಪಾದೋ ಅನಞ್ಞಾತಞ್ಞಸ್ಸಾಮೀತಿನ್ದ್ರಿಯೇನ ತಸ್ಸ ಪಠಮಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜನತೋ। ಅವಟ್ಠಾನಂ ಅಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯೇನ। ಉಪಭೋಗೋ ಅಞ್ಞಾತಾವಿನ್ದ್ರಿಯೇನ ಅಗ್ಗಫಲಸಮುಪಭೋಗತೋ। ಏವಮ್ಪಿ ಏತಾನಿ ಏವ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿ ದೇಸಿತಾನಿ। ಏತ್ತಾವತಾ ಯಥಾಧಿಪ್ಪೇತತ್ಥಸಿದ್ಧಿತೋ ಅಞ್ಞೇಸಂ ಅಗ್ಗಹಣಂ। ಏತೇನಾಪಿ ನೇಸಂ ದೇಸನಾನುಕ್ಕಮೋಪಿ ಸಂವಣ್ಣಿತೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

೨೨೦. **ಕುಸಲಾಕುಸಲವೀರಿಯಾದೀನೀ**ತಿ ಏತ್ಥ **ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಕುಸಲಸಮಾಧಿಆದೀನಂ, ಅಬ್ಯಾಕತವೀರಿಯಾದೀನಞ್ಚ ಸಙ್ಗಹೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। **ಪಚ್ಚಯಾದೀ**ತಿ **ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ದೇಸಾರಮ್ಮಣಾದಯೋ ಗಹಿತಾ, ಯಥಾವುತ್ತವೀರಿಯಾದೀನಿ, ಚಕ್ಖಾದೀನಿ ಚ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ। ಇಚ್ಚೇವಂ ಸಬ್ಬಸಙ್ಗಾಹಿಕಾನಿ ವೀರಿಯಿನ್ದ್ರಿಯಾದಿಪದಾನಿ, ಚಕ್ಖುನ್ದ್ರಿಯಾದಿಪದಾನಿ ಚ। **ತೇನಾ**ತಿ "ಏವಂ ಸನ್ತೇಪೀ"ತಿಆದಿನಾ ಭೂಮಿವಿಭಾಗಕಥನೇನ। **ತನ್ನಿವತ್ತನೇನಾ**ತಿ ಸಬ್ಬೇಸಂ ಸಬ್ಬಭೂಮಿಕತ್ತನಿವತ್ತನೇನ। **ಅವಿಜ್ಜಮಾನಸಙ್ಗಾಹಕತ್ತ**ನ್ತಿ ತಸ್ಸಂ ತಸ್ಸಂ ಭೂಮಿಯಂ ಅನುಪಲಬ್ಭಮಾನಸ್ಸ ಇನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ ಸಙ್ಗಾಹಕತಾ।

ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

### ೨. ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಣ್ಣನಾ

**ಇಧ** ಇಮಸ್ಮಿಂ "ಸತ್ತಿನ್ದ್ರಿಯಾ ಅನಾರಮ್ಮಣಾ"ತಿ ಏವಂ ಏಕನ್ತಾನಾರಮ್ಮಣತ್ತೇ ವುಚ್ಚಮಾನೇ **ನ ಆಭಟ್ಠಂ** ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಂ ನ ಭಾಸಿತಂ। ಟೀಕಾಯಂ ಪನ **ಅನಾಭಟ್ಠ**ನ್ತಿ ಕತಸಮಾಸಂ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತಂ। **ರೂಪಧಮ್ಮೇಸು ಸಙ್ಗಹಿತತ**ನ್ತಿ "ರೂಪ"ನ್ತಿ ಗಣಿತತಂ। **ಅರೂಪಕೋಟ್ಠಾಸೇನ** ಅರೂಪಭಾವೇನ ಸಿಯಾಪಕ್ಖೇ ಸಙ್ಗಹಿತಂ। ಕಸ್ಮಾ? ತಸ್ಸ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಾದಿತಾ ಅತ್ಥೀತಿ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ರೂಪಾರೂಪಮಿಸ್ಸಕಸ್ಸೇವ ವಸೇನ ಸಿಯಾಪಕ್ಖಸಙ್ಗಹೋ ಯುತ್ತೋ, ನ ಏಕದೇಸಸ್ಸ, ತಸ್ಮಾ ಏಕದೇಸಸ್ಸ ತಂ ಅನಿಚ್ಛನ್ತೋ ಆಹ

**“ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ”**ತಿ। ಇದಾನಿ ತಮತ್ಥಂ ಪಕಾಸೇತುಂ **“ಅರೂಪಕೋಟ್ಠಾಸೇನ ಪನಾ”**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। **ನವತ್ತಬ್ಬತಾತಿ** ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಾದಿಭಾವೇನ ನವತ್ತಬ್ಬತಾ। ಕಥಂ ಪನ ರೂಪಕೋಟ್ಠಾಸೇನಸ್ಸಾನಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ನವತ್ತಬ್ಬತಾತಿ ಚೋದನಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ **“ನ ಹಿ ಅನಾರಮ್ಮಣ”**ನ್ತಿಆದಿ। **“ಅವಿಜ್ಜಮಾನಾರಮ್ಮಣಾನಾರಮ್ಮಣೇಸೂ”**ತಿ ಇಮಿನಾ “ಅನಾರಮ್ಮಣಾ”ತಿ ಬಾಹಿರತ್ಥಸಮಾಸೋ ಅಯನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತಿ । **ನವತ್ತಬ್ಬೇಸೂತಿ** ಸಾರಮ್ಮಣಭಾವೇನ ನವತ್ತಬ್ಬೇಸು। **ಅನಾರಮ್ಮಣತ್ತಾತಿ** ಆರಮ್ಮಣರಹಿತತ್ತಾ। “ನವಿನ್ದ್ರಿಯಾ ಸಿಯಾ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಾ, ಸಿಯಾ ಮಹಗ್ಗತಾರಮ್ಮಣಾ, ಸಿಯಾ ಅಪ್ಪಮಾಣಾರಮ್ಮಣಾ, ಸಿಯಾ ನ ವತ್ತಬ್ಬಾ ‘ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಾ’ತಿಪಿ ‘ಮಹಗ್ಗತಾರಮ್ಮಣಾ’ತಿಪಿ ‘ಅಪ್ಪಮಾಣಾರಮ್ಮಣಾ’ತಿಪೀ”ತಿಆದೀಸು (ವಿಭಂ॰ ೨೨೩) ವಿಯ ನ ಸಾರಮ್ಮಣಸ್ಸೇವ ನವತ್ತಬ್ಬತಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ಯಥಾ ಚ ನ ಸಾರಮ್ಮಣಸ್ಸೇವ ನವತ್ತಬ್ಬತಾಪರಿಯಾಯೋ, ಅಥ ಖೋ ಅನಾರಮ್ಮಣಸ್ಸಾಪೀತಿ ಸಾರಮ್ಮಣೇ ನಿಯಮಾಭಾವೋ। ಏವಂ ನವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಾರಮ್ಮಣಮೇವಾತಿ ಅಯಮ್ಪಿ ನಿಯಮೋ ನತ್ಥೀತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **“ನವತ್ತಬ್ಬಸ್ಸ ವಾ ಸಾರಮ್ಮಣತ”**ನ್ತಿ ಆಹ। ತಸ್ಸ ನ ದಸ್ಸೇತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। **“ನ ಹೀ”**ತಿಆದಿನಾ ತಮೇವತ್ಥಂ ವಿವರತಿ।

ತತ್ಥ ರೂಪನಿಬ್ಬಾನಾನಂ ಸುಖಾದಿಸಮ್ಪಯುತ್ತಭಾವೇನ ನವತ್ತಬ್ಬತಾ, ನ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಾದಿಭಾವೇನಾತಿ ಚೋದನಂ ಮನಸಿ ಕತ್ವಾ ಆಹ **“ಅಥಾಪೀ”**ತಿಆದಿ। ತತ್ಥ ಅಥಾಪಿ ವತ್ತತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। **ಸಿಯಾ ಅನಾರಮ್ಮಣನ್ತಿಪಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾತಿ** ಅನಾರಮ್ಮಣಂ ಧಮ್ಮಾಯತನಂ ಸಾರಮ್ಮಣೇಹಿ ವಿಸುಂ ಕತ್ವಾ ಏವಂ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ। **ನವತ್ತಬ್ಬ**-ಸದ್ದೋ ಯದಿ ಸಾರಮ್ಮಣೇಸ್ವೇವ ವತ್ತೇಯ್ಯ, ನ ಚೇವಂ ವುತ್ತಂ, ಅವಚನೇ ಚ ಅಞ್ಞಂ ಕಾರಣಂ ನತ್ಥೀತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ **“ನ ಹಿ ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕೇ ಸಾವಸೇಸಾ ದೇಸನಾ ಅತ್ಥೀ”**ತಿ। ತಸ್ಮಾ **ನವತ್ತಬ್ಬ**-ಸದ್ದೋ ಅನಾರಮ್ಮಣೇಸುಪಿ ವತ್ತತೇವಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಯಾಪಿ “ಅಟ್ಠಿನ್ದ್ರಿಯಾ ಸಿಯಾ ಅಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣಾ”ತಿ ಅಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣಾದಿಭಾವೇನ ನವತ್ತಬ್ಬತಾ ವುತ್ತಾ, ಸಾ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಕಾಲೇ ಪಠಮಾರುಪ್ಪವಿಞ್ಞಾಣಾಭಾವಮತ್ತಾರಮ್ಮಣತಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಾ, ನ ಸಾರಮ್ಮಣಸ್ಸೇವ ನವತ್ತಬ್ಬತಾದಸ್ಸನತ್ಥಂ, ನಾಪಿ ಅನಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಾದಿಭಾವೇನ ನವತ್ತಬ್ಬತಾಭಾವದಸ್ಸನತ್ಥನ್ತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **“ಅಟ್ಠಿನ್ದ್ರಿಯಾ ಸಿಯಾ ಅಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣಾತಿ ಏತ್ಥ ಚಾ”**ತಿಆದಿಮಾಹ। ತತ್ಥ **ಸಿಯಾ ಅಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣಾತೀತಿ ಇತಿ**-ಸದ್ದೋ ಆದಿಅತ್ಥೋ। ತೇನ ಅವಸಿಟ್ಠಪಾಳಿಸಙ್ಗಣ್ಹನೇನ “ಸಿಯಾ ನ ವತ್ತಬ್ಬಾ ‘ಅಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣಾ’ತಿಪಿ ‘ಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣಾ’ತಿಪಿ ‘ಅಜ್ಝತ್ತಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣಾ’ತಿಪೀ”ತಿ ಇಮಾಯ ಪಾಳಿಯಾ ವುತ್ತಮತ್ಥಂ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **“ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ…ಪೇ॰… ನವತ್ತಬ್ಬತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ”**ತಿ ಆಹ, ತಂ ವುತ್ತತ್ಥಮೇವ।

ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಇನ್ದ್ರಿಯವಿಭಙ್ಗವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

# ೬. ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದವಿಭಙ್ಗೋ

## ೧. ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯಂ

### ಉದ್ದೇಸವಾರವಣ್ಣನಾ

**೨೨೫**. **“ವುತ್ತತ್ತಾ”**ತಿ ಇದಂ ನಿಸ್ಸಕ್ಕಂ ಕಿಂ ಲಕ್ಖಣಂ? ಹೇತುಲಕ್ಖಣಂ। ಯದಿ ಏವಂ ತಂಹೇತುಕೋ ವಿಭಜ್ಜವಾದಿಭಾವೋ ಆಪಜ್ಜತಿ। ನ ಹಿ ಮೋಗ್ಗಲಿಪುತ್ತತಿಸ್ಸತ್ಥೇರೇನ ವುತ್ತತ್ತಾ ಬುದ್ಧಸಾವಕಾ ವಿಭಜ್ಜವಾದಿನೋ ಅಹೇಸುನ್ತಿ? ನಯಿದಮೇವಂ। ತಿವಿಧೋ ಹಿ ಹೇತು ಞಾಪಕೋ, ಕಾರಕೋ, ಸಮ್ಪಾಪಕೋತಿ। ತೇಸು ಞಾಪಕಹೇತು ಇಧಾಧಿಪ್ಪೇತೋ, ತಸ್ಮಾ ತೇನ ಮಹಾಥೇರೇನ “ಕಿಂ ವಾದೀ, ಭನ್ತೇ, ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧೋ”ತಿ ಪುಟ್ಠೇನ “ವಿಭಜ್ಜವಾದೀ, ಮಹಾರಾಜಾ”ತಿ ತದಾ ವುತ್ತವಚನೇನ ಞಾಯತಿ “ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧಸಾವಕಾ ವಿಭಜ್ಜವಾದಿನೋ”ತಿ ಇಮಮತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇತಿ **ಕಿಂ…ಪೇ॰… ವುತ್ತತ್ತಾ…ಪೇ॰… ವಿಭಜ್ಜವಾದಿನೋ**”ತಿ। “ಅಹಞ್ಹಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ವಿನಯಾಯ ಧಮ್ಮಂ ದೇಸೇಮಿ ರಾಗಸ್ಸಾ”ತಿಆದಿಂ ವತ್ವಾ “ನೋ ಚ ಖೋ ಯಂ ತ್ವಂ ಸನ್ಧಾಯ ವದೇಸೀ”ತಿಆದಿನಾ (ಪಾರಾ॰ ೫-೯) ವೇರಞ್ಜಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ಸ ಭಗವತಾ ವೇನಯಿಕಾದಿಭಾವೋ ವಿಭಜ್ಜ ವುತ್ತೋತಿ ತಂ ಅನುವದನ್ತಾ ಸಾವಕಾಪಿ ತಥಾ ವದನ್ತೀತಿ ಆಹ **“ತೇ ಹಿ ವೇನಯಿಕಾದಿಭಾವಂ ವಿಭಜ್ಜ ವದನ್ತೀ**”ತಿ। **ಚೀವರಾದೀನನ್ತಿ ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಸೋಮನಸ್ಸಾದೀನಂ ಸಙ್ಗಹೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ತಾನಿಪಿ ಹಿ ಸೇವಿತಬ್ಬಾಸೇವಿತಬ್ಬಭಾವೇನ ವಿಭಜ್ಜ ವುತ್ತಾನಿ। ವಿಭಜ್ಜವಾದಿಪರಿಸಾ **ವಿಭಜ್ಜವಾದಿಮಣ್ಡಲ**ನ್ತಿ ಏತಸ್ಮಿಂ ಅತ್ಥೇ ಯಥಾ ತಂ ಓತಿಣ್ಣೋ ನಾಮ ಹೋತಿ, ತಂದಸ್ಸನತ್ಥಂ **“ಆಚರಿಯೇ ಅನಬ್ಭಾಚಿಕ್ಖನ್ತೇನಾ**”ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ಸಕಸಮಯಾವೋಕ್ಕಮಾದಿ ಹಿ ಪರಮತ್ಥತೋ ತದೋತಾರೋ। “ಅಸಂಕಿಲಿಟ್ಠಾಪಿ ಅವಿಜ್ಜಾ ಅತ್ಥಿ ಅಮಗ್ಗವಜ್ಝಾ, ಯಾಯ ನಿವುತಾ ಖೀಣಾಸವಾಪಿ ನಾಮಗೋತ್ತಾದೀಸು ಏಕಚ್ಚಂ ನ ಜಾನನ್ತಿ, ಸಾ ಕುಸಲಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೇಸುಪಿ ಪವತ್ತತೀ”ತಿ ನಿಕಾಯನ್ತರಿಯಾ। ತಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ **“ಅವಿಜ್ಜಾ ಪುಞ್ಞಾನೇಞ್ಜಾಭಿಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಹೇತುಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀತಿಆದಿಂ ವದನ್ತೋ**”ತಿ। ಉಪಲಕ್ಖಣಞ್ಚೇತಂ ಸಹಜಾತಕೋಟಿಯಾ। **ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಅಕುಸಲಚಿತ್ತೇನಪಿ ಞಾಣಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಯಾ ಸಂಕಿಲಿಟ್ಠಾ ಪಞ್ಞಾತಿ, ಅಚೇತಸಿಕಂ ಸೀಲಂ, ಅವಿಞ್ಞತ್ತಿಸಙ್ಖಾತಂ ರೂಪಭಾವಂ ದುಸ್ಸೀಲ್ಯನ್ತಿ ಏವಮಾದಿಂ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ। ಪರಸಮಯಾಯೂಹನಂ ಪರಸಮಯೇ ಬ್ಯಾಪಾರಾಪತ್ತಿಯಾ। ಯೋ ತತ್ಥ ಸಕಸಮಯೇನ ವಿರುದ್ಧೋ ಅತ್ಥೋ, ತಸ್ಸ ವಾ ದೀಪನೇನ ಸಿಯಾ, ಪರಸಮಯೇ ವಾದಾರೋಪನೇನ ವಾ । ತೇಸು ಪುರಿಮಂ “ಆಚರಿಯೇ ಅನಬ್ಭಾಚಿಕ್ಖನ್ತೇನಾ”ತಿ ಇಮಿನಾ ಅಪನೀತನ್ತಿ ಇತರಂ ದಸ್ಸೇತಿ **“ಪರಸಮಯಂ…ಪೇ॰… ಅನಾಯೂಹನ್ತೇನಾ**”ತಿ। **ಅಸಮ್ಭಿನ್ದನ್ತೇನಾ**ತಿ ಉಪಚಯತ್ಥಂ ಸನ್ಧಾಯ ವದನ್ತಿ। ಆಯೂಹನ-ಸದ್ದೋ ಪನ ಉಪಚಯತ್ಥೋ ನ ಹೋತೀತಿ ಕೇಚಿವಾದೋ ನ ಸಾರತೋ ಗಹೇತಬ್ಬೋ।

**ತಬ್ಬಿಪರಿಯಾಯೇನಾ**ತಿ ಯಥಾವಿನಯಂ ಅವಟ್ಠಾನೇನ। ಸಾವಜ್ಜಸ್ಸ ಅನವಜ್ಜತಾದೀಪನಾದಿನಾ **ಕಮ್ಮನ್ತರಂ ಭಿನ್ದನ್ತೋ** ವಿನಾಸೇನ್ತೋ, ಆಲೋಳೇನ್ತೋ ವಾ **ಧಮ್ಮತಂ** ಧಮ್ಮಸಭಾವಂ **ವಿಲೋಮೇತಿ** ವಿಪರೀತತೋ ದಹತಿ। **ಮಹಾಪದೇಸೇ**ತಿ ಮಹಾಅಪದೇಸೇ, ಬುದ್ಧಾದಯೋ ಮಹನ್ತೇ ಮಹನ್ತೇ ಅಪದಿಸಿತ್ವಾ ವುತ್ತಾನಿ ಮಹಾಕಾರಣಾನಿ। **ಮಹಾಪದೇಸೇ**ತಿ ವಾ ಮಹಾಓಕಾಸೇ, ಮಹನ್ತಾನಿ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಪತಿಟ್ಠಾನಟ್ಠಾನಾನೀತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ತತ್ರಾಯಂ ವಚನತ್ಥೋ - ಅಪದಿಸೀಯತೀತಿ ಅಪದೇಸೋ, ಬುದ್ಧೋ ಅಪದೇಸೋ ಏತಸ್ಸಾತಿ ಬುದ್ಧಾಪದೇಸೋ। ಏಸ ನಯೋ ಸೇಸೇಸುಪಿ। ಅತ್ಥತೋ ಚಾಯಂ ಮಹಾಪದೇಸೋ “ಸಮ್ಮುಖಾ ಮೇತಂ ಭಗವತೋ ಸುತ”ನ್ತಿಆದಿನಾ ಕೇನಚಿ ಆಭತಸ್ಸ “ಧಮ್ಮೋ”ತಿ ವಾ “ಅಧಮ್ಮೋ”ತಿ ವಾ ವಿನಿಚ್ಛಯನೇ ಕಾರಣಂ। ಕಿಂ ಪನ ತನ್ತಿ? ತಸ್ಸ ಯಥಾಭತಸ್ಸ ಸುತ್ತೋತರಣಾದಿ ಏವ। ಯದಿ ಏವಂ ಕಥಂ ಚತ್ತಾರೋತಿ? ಧಮ್ಮಸ್ಸ ದ್ವೇ ಸಮ್ಪದಾಯೋ ಭಗವಾ, ಸಾವಕಾ ಚ। ತೇಸು ಸಾವಕಾ ಸಙ್ಘಗಣಪುಗ್ಗಲವಸೇನ ತಿವಿಧಾ। ಏವಂ “ಅಮುಮ್ಹಾ ಮಯಾ ಅಯಂ ಧಮ್ಮೋ ಪಟಿಗ್ಗಹಿತೋ”ತಿ ಅಪದಿಸಿತಬ್ಬಾನಂ ಭೇದೇನ ಚತ್ತಾರೋ। ತೇನಾಹ **“ಸಮ್ಮುಖಾ ಮೇತಂ ಭಗವತೋ ಸುತ**”ನ್ತಿಆದಿ। ನೇತ್ತಿಯಮ್ಪಿ ವುತ್ತಂ “ಬುದ್ಧಾಪದೇಸೋ ಸಙ್ಘಾಪದೇಸೋ ಸಮ್ಬಹುಲತ್ಥೇರಾಪದೇಸೋ ಏಕತ್ಥೇರಾಪದೇಸೋ”ತಿ।

**ಸುತ್ತಸುತ್ತಾನುಲೋಮಆಚರಿಯವಾದಅತ್ತನೋಮತಿಮಹಾಪದೇಸೇ**ತಿ ಏತ್ಥ ತಿಸ್ಸೋ ಸಙ್ಗೀತಿಯೋ ಆರುಳ್ಹಾನಿ ತೀಣಿ ಪಿಟಕಾನಿ ಅತ್ಥಸೂಚನಾದಿಅತ್ಥೇನ **ಸುತ್ತಂ**। ಯಥಾವುತ್ತಸ್ಸ ಸುತ್ತಸ್ಸ ಅನುಲೋಮತೋ ಯಥಾವುತ್ತಾ ಏವ ಚತ್ತಾರೋ ಮಹಾಪದೇಸಾ **ಸುತ್ತಾನುಲೋಮಂ**। ಪಾಳಿಯಾ ಅತ್ಥಗಾಹಣೇನ ಧಮ್ಮತಾಯಂ ಪತಿಟ್ಠಾಪನತೋ ಅಟ್ಠಕಥಾ **ಆಚರಿಯವಾದೋ**। ನಯಗ್ಗಾಹೇನ ಅನುಬುದ್ಧಿಯಾ ಅತ್ತನೋ ಪಟಿಭಾನಂ **ಅತ್ತನೋಮತಿ**। ಏತ್ಥ ಚ ಸುತ್ತಆಚರಿಯವಾದಅತ್ತನೋಮತೀನಮ್ಪಿ ಕೇನಚಿ ಆಭತಸ್ಸ ಧಮ್ಮಾಧಮ್ಮಾದಿಭಾವವಿನಿಚ್ಛಯನೇ ಕಾರಣಭಾವಸಭಾವತೋ ಮಹಾಪದೇಸತಾ ವುತ್ತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। **ಸನ್ತಿಟ್ಠತಿ** ಅಪ್ಪಟಿಬಾಹನ್ತೋ, ಅವಿಲೋಮೇನ್ತೋ ಚ। ತಬ್ಬಿಪರಿಯಾಯೇನ ಅತಿಧಾವತಿ। ಏಕಸ್ಸ ಪದಸ್ಸ ಏಕೇನ ಪಕಾರೇನ ಅತ್ಥಂ ವತ್ವಾ ತಸ್ಸೇವ ಪುನ ಪಕಾರನ್ತರೇನ ಅತ್ಥಂ ವದನ್ತೋ ವಾ ಅಪರೇಹಿ ಪರಿಯಾಯೇಹಿ ನಿದ್ದಿಸತಿ ನಾಮ ಯಥಾ "ಅವಿಜ್ಜಾ ದುಕ್ಖಸಚ್ಚಸ್ಸ ಯಾಥಾವಸರಸಲಕ್ಖಣಂ ಪಟಿವಿಜ್ಝಿತುಂ ನ ದೇತೀ"ತಿಆದಿಂ ವತ್ವಾ ಪುನ "ಅಯಂ ಅವಿಜ್ಜಾ ದುಕ್ಖಾದೀಸು ಅಞ್ಞಾಣ"ನ್ತಿ ವುತ್ತಾಪಿ "ದುಕ್ಖಸಚ್ಚಸ್ಸ ಏಕದೇಸೋ ಹೋತೀ"ತಿಆದಿವಚನಂ। ಅಥ ವಾ ಹೇತುಭಾವೇನ ವುತ್ತಸ್ಸ ಅತ್ಥಸ್ಸ ಪುನ ಫಲಭಾವೇನ ವಚನಂ ತಮೇವತ್ಥಂ ಪುನರಾವತ್ತೇತ್ವಾ ನಿದ್ದಿಸನಂ ಯಥಾ "ವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಾ ನಾಮರೂಪ"ನ್ತಿ ವತ್ವಾ ಪುನ "ನಾಮರೂಪಪಚ್ಚಯಾ ಸಳಾಯತನ"ನ್ತಿ ವಚನಂ। ಅಥ ವಾ "ಸಬ್ಬಮೇತಂ ಭವಚಕ್ಕಂ ಕಮ್ಮಞ್ಚೇವ ವಿಪಾಕೋ ಚ। ಕಿಲೇಸಕಮ್ಮವಿಪಾಕವಸೇನ ತಿವಿಧ"ನ್ತಿ ಚ ಆದಿನಾ ವುತ್ತಸ್ಸೇವತ್ಥಸ್ಸ ದುವಿಧತಿವಿಧಾದಿವಿಭಾಗದಸ್ಸನಂ ತಮೇವತ್ಥಂ ಪುನರಾವತ್ತೇತ್ವಾ ನಿದ್ದಿಸನನ್ತಿ ಏವಮೇತ್ಥ ಅತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

**ಸತ್ತವೋಹಾರೋ**ತಿ "ಸತ್ತೋ"ತಿ ಸಮಞ್ಞಾ। ಯೇ ಹಿ ಧಮ್ಮೇ ಸಮೂಹಭೂತೇ ಸನ್ತಾನವಸೇನ ವತ್ತಮಾನೇ ಉಪಾದಾಯ ಸತ್ತಪಞ್ಞತ್ತಿ, ತಸ್ಸಾ ತತೋ ಅಞ್ಞಥಾನಾಞ್ಞಥಾಅಚ್ಚನ್ತಾಭಾವಸಙ್ಖಾತೇ ಅನ್ತೇ ಅನುಪಗಮ್ಮ ಯಾಥಾವತೋ ಸಙ್ಗಹಣಂ, ಬೋಧನಞ್ಚ ಧಮ್ಮತಾಯಂ ಅಕುಸಲಸ್ಸ ದುಕ್ಕರಂ ದುರಭಿಸಮ್ಭವನ್ತಿ। ಅವಿಜ್ಜಾದಿಕಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಧಮ್ಮಸ್ಸ ಸಙ್ಖಾರಾದಿಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಧಮ್ಮಂ ಪತಿ ಹೇತುಆದಿನಾ ಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯಭಾವೋ **ಪಚ್ಚಯಾಕಾರೋ,** ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ವುತ್ತನಯೇನಾ**ತಿ "ಆಚರಿಯೇ ಅನಬ್ಭಾಚಿಕ್ಖನ್ತೇನಾ"ತಿಆದಿನಾ ವುತ್ತನಯೇನ। ಕಾಮಞ್ಚೇತ್ಥ ಸಬ್ಬಾಪಿ ಅತ್ಥವಣ್ಣನಾ ಇಮಿನಾವ ನಯೇನ ಕಾತಬ್ಬಾ, ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದವಣ್ಣನಾಯ ಪನ ಗರುತರಭಾವಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಏವಂ ವದತಿ।

**ಪಾಳಿಧಮ್ಮ**ನ್ತಿ ತೇಪಿಟಕಬುದ್ಧವಚನಂ। **ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದ**ನ್ತಿ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದಪಾಳಿಂ।

**ಅತ್ಥಂ ಕತ್ವಾ**ತಿ ಹಿತಂ ಕತ್ವಾ। ಯಥಾಯಂ ಹಿತಾವಹೋ ಹೋತಿ, ಏವಂ ಕತ್ವಾ। **ಅಟ್ಠಿಂ ಕತ್ವಾ**ತಿ ವಾ ಅತ್ತಾನಂ ಅತ್ಥಿಕಂ ಕತ್ವಾ। ಸುತಚಿನ್ತಾಮಯಾದಿಂ **ಞಾಣವಿಸೇಸಂ**। ತದಙ್ಗವಿಕ್ಖಮ್ಭನಾದಿನಾ **ಕಿಲೇಸಕ್ಖಯವಿಸೇಸಂ**।

ಭವಾದೀಸು ಆದೀನವಪ್ಪಟಿಚ್ಛಾದನತೋ, ಬಲವೂಪನಿಸ್ಸಯತೋ, ಕಮ್ಮಸ್ಸ ವಿಸೇಸಹೇತುಭಾವತೋ ಚ ವಟ್ಟಸ್ಸ ಮೂಲಕಾರಣಂ ಅವಿಜ್ಜಾ। ವಿಪಾಕವಟ್ಟನಿಮಿತ್ತಸ್ಸ ಕಮ್ಮವಟ್ಟಸ್ಸ ಕಾರಣಭೂತಮ್ಪಿ ಕಿಲೇಸವಟ್ಟಂ ಅವಿಜ್ಜಾಮೂಲಕನ್ತಿ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಅವಿಜ್ಜಾ ಆದಿತೋ ವುತ್ತಾ। ತಣ್ಹಾಪಿ ಹಿ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಪಟಿಚ್ಛಾದಿತಾದೀನವೇ ಏವ ವಿಸಯೇ ಅಸ್ಸಾದಾನುಪಸ್ಸಿನೋ ಪವತ್ತತಿ, ನ ಅಞ್ಞಥಾ। **ಮೂಲಾದಿದಸ್ಸನಸಾಮಞ್ಞಞ್ಚಾ**ತಿ ವಲ್ಲಿಯಾ ಮೂಲಮಜ್ಝಪರಿಯೋಸಾನಸ್ಸ ದಸ್ಸನೇನ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದಸ್ಸ ತಂದಸ್ಸನಸಾಮಞ್ಞಞ್ಚ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ, ಸಮನ್ತಚಕ್ಖುನಾ ಸಬ್ಬಸ್ಸ ದಿಟ್ಠತ್ತೇಪಿ ದೇಸನಾಕಾಲೇ ದೇಸನಾಞಾಣಚಕ್ಖುನಾ ಬೋಧೇತಬ್ಬತಾವಸೇನ ಏಕದೇಸದಸ್ಸನಸ್ಸ ಅಧಿಪ್ಪೇತತ್ತಾ।

ದಿಟ್ಠಿಸಹಿತಾಯ ಮಾನಸಹಿತಾಯ ವಾ ತಣ್ಹಾಯ "ಅಹ"ನ್ತಿ, ಇತರಾಯ "ಮಮ"ನ್ತಿ **ಅಭಿವದತೋ**। "ಅಭಿನನ್ದನತೋ"ತಿ ಹಿ ಇಮಿನಾ ಸಪ್ಪೀತಿಕಾಯ ತಣ್ಹಾಯ ಪವತ್ತಿ ದಸ್ಸಿತಾ। **"ಅಭಿವದತೋ"**ತಿ ಇಮಿನಾ ತತೋ ಬಲವತರಾಯ ದಿಟ್ಠಿಸಹಿತಾಯ ಮಾನಸಹಿತಾಯ ವಾ। **"ಅಜ್ಝೋಸಾಯ ತಿಟ್ಠತೋ"**ತಿ ಇಮಿನಾ ಪನ ತತೋಪಿ ಬಲವತಮಾಯ ದಿಟ್ಠಿಸಹಿತಾಯ, ಕೇವಲಾಯ ವಾ

ತಣ್ಹಾಯ ಪವತ್ತಿ ದಸ್ಸಿತಾ। ಗಿಲಿತ್ವಾ ಪರಿನಿಟ್ಠಾಪೇತ್ವಾ ಠಾನಞ್ಚ ಅಜ್ಝೋಸಾನಂ। **ತಪ್ಪಚ್ಚಯನ್ತಿ** ತಣ್ಹಾಪಚ್ಚಯಂ। ಕಥಂ ಪನ ನನ್ದಿವಚನೇನ ಚತುಬ್ಬಿಧಮ್ಪಿ ಉಪಾದಾನಂ ವುತ್ತನ್ತಿ ಆಹ **"ನನ್ದಿತಾ"**ತಿಆದಿ। ತತ್ಥ **ನನ್ದಿತಾತದವಿಪ್ಪಯೋಗತಾಹೀತಿ** ನನ್ದಿಭಾವೇನ ಸಭಾವತೋ ತಣ್ಹುಪಾದಾನಂ, ತಾಯ ನನ್ದಿಯಾ ತಣ್ಹಾಯ ಅವಿಪ್ಪಯೋಗೇನ ಅವಿನಾಭಾವೇನ ದಿಟ್ಠುಪಾದಾನಂ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। **"ದಿಟ್ಠಾಭಿನನ್ದನಭಾವೇನಾ"**ತಿ ಇಮಿನಾ ದಿಟ್ಠಿಯಾಪಿ ನನ್ದಿಭಾವಮಾಹ।

**ಪಟಿಸನ್ಧಿಪವತ್ತಿಫಸ್ಸಾದಯೋತಿ** ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ ಪವತ್ತೇ ಚ ಉಪ್ಪನ್ನಫಸ್ಸಮನೋಸಞ್ಚೇತನಾವಿಞ್ಞಾಣಾನಿ। **"ವಿಪಾಕವಟ್ಟಭೂತೇ"**ತಿ ಚ ಇದಂ ಪವತ್ತವಿಸೇಸನಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। **ವಟ್ಟೂಪತ್ಥಮ್ಭಕಾತಿ** ವಟ್ಟತ್ತಯೂಪನಿಸ್ಸಯಾ। **ಇತರೇತಿ** ಅಕಮ್ಮಜಾ। **ತಸ್ಮಿನ್ತಿ** ಯಥಾವುತ್ತೇ ಆಹಾರಚತುಕ್ಕೇ। **ವತ್ತುಂ ವಟ್ಟನ್ತೀತಿ** ತಣ್ಹಾನಿದಾನೂಪನಿಸ್ಸಯತೋ "ತಣ್ಹಾನಿದಾನಾ"ತಿ ವತ್ತುಂ ಯುಜ್ಜನ್ತಿ।

ಯಥಾ ಅರಿಯಮಗ್ಗೋ ಅನ್ತದ್ವಯವಜ್ಜಿತಮಜ್ಝಿಮಪಟಿಪದಾಭಾವತೋ "ಞಾಯೋ"ತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ಏವಂ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋಪೀತಿ ಆಹ **"ಞಾಯೋತಿ ಮಗ್ಗೋ, ಸೋಯೇವ ವಾ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋ"**ತಿ। **ಅತ್ತನೋ ಪಟಿವೇಧಾಯ ಸಂವತ್ತತಿ** ಅಸಮ್ಮೋಹಪಟಿವೇಧೇನ ಪಟಿವಿಜ್ಝಿತಬ್ಬತ್ತಾ। **ಸಂವತ್ತತೀತಿ** ಚ ನಿಮಿತ್ತಸ್ಸ ಕತ್ತೂಪಚಾರವಸೇನೇತಂ ವುತ್ತಂ ಯಥಾ "ಅರಿಯಭಾವಕರಾನಿ ಸಚ್ಚಾನಿ ಅರಿಯಸಚ್ಚಾನೀ"ತಿ। **ಪಕತಿಆದಯೋ ಹೇತೂ** ಸಚ್ಚವಿಭಙ್ಗೇ ಹೇತುವಿಪ್ಪಟಿಪತ್ತಿಕಥಾಯಂ ದಸ್ಸಿತಾ ಏವ। **ಅಕಾರಣಂ "ಕಾರಣ"ನ್ತಿ ಗಣ್ಹನ್ತಿ** ಯಥಾ ಕಾಪಿಲಾದಯೋ। **ನ ಕಿಞ್ಚಿ ಕಾರಣಂ ಬುಜ್ಝನ್ತಿ** ಯಥಾ ತಂ ಅಞ್ಞೇ ಬಾಲಪುಥುಜ್ಜನಾ। **ಇತರಾಸನ್ತಿ** ಮಜ್ಝತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಯಾವ ಪರಿಯೋಸಾನಾ ದೇಸನಾದೀನಂ ತಿಸ್ಸನ್ನಂ। **ತದತ್ಥತಾಸಮ್ಭವೇಪೀತಿ** ಯಥಾಸಕೇಹಿ ಕಾರಣೇಹಿ ಪವತ್ತಿದಸ್ಸನತ್ಥತಾಸಮ್ಭವೇಪಿ। **ಅತ್ಥನ್ತರಸಬ್ಭಾವತೋತಿ** ಪಯೋಜನನ್ತರಸಬ್ಭಾವತೋ। ವುತ್ತಾನಿ ಹಿ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨೨೫) "ಜರಾಮರಣಾದಿಕಸ್ಸ ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಅತ್ತನಾ ಅಧಿಗತಕಾರಣಸನ್ದಸ್ಸನತ್ಥಂ। ಆಹಾರನಿದಾನವವತ್ಥಾಪನಾನುಸಾರೇನ ಯಾವ ಅತೀತಂ ಅದ್ಧಾನಂ ಅತಿಹರಿತ್ವಾ ಪುನ ಅತೀತದ್ಧತೋ ಪಭುತಿ ಹೇತುಫಲಪಟಿಪಾಟಿಸನ್ದಸ್ಸನತ್ಥಂ। ಅನಾಗತದ್ಧಹೇತುಸಮುಟ್ಠಾನತೋ ಪಭುತಿ ಅನಾಗತದ್ಧಸನ್ದಸ್ಸನತ್ಥ"ನ್ತಿ ತಿಸ್ಸನ್ನಂ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ತೀಣಿ ಪಯೋಜನಾನಿ।

**ತಂತಂಫಲಪಟಿವೇಧೋತಿ** ಜಾತಿಆದೀನಂ ಜರಾಮರಣಾದಿತಂತಂಫಲಾವಗಮೋ। **ಅನುವಿಲೋಕಯತೋತಿ** ಪುರಿಮೇ ವಿಕಪ್ಪೇ ವಿಪಸ್ಸನಾನಿಮಿತ್ತಂ ಅನುವಿಲೋಕನಂ, ದುತಿಯೇ ದೇಸನಾನಿಮಿತ್ತಂ। ಕಾಮುಪಾದಾನಭೂತಾ ತಣ್ಹಾ ಮನೋಸಞ್ಚೇತನಾಹಾರಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಭವಸ್ಸ, ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಂ, ತನ್ನಿಮಿತ್ತಾನಞ್ಚ ಸೇಸಾಹಾರಾನಂ ವಿಸೇಸಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀತಿ ಆಹ **"ಆಹಾರತಣ್ಹಾದಯೋ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನದ್ಧಾ"**ತಿ। **ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಯಾವ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಗಹೇತಬ್ಬಂ। **ಆಹಾರತಣ್ಹಾದಯೋತಿ** ಏತ್ಥ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಕಮ್ಮವಟ್ಟಪರಿಯಾಪನ್ನೇ ಆಹಾರೇ ಗಹೇತ್ವಾ ಅದ್ಧಯೋಜನಂ ಕತ್ವಾ ಅನಾಗತವಿಪಾಕವಟ್ಟಪರಿಯಾಪನ್ನೇ ಗಹೇತ್ವಾ ಯೋಜೇತುಂ ವುತ್ತಂ **"ಆಹಾರಾ ವಾ ತಣ್ಹಾಯ ಪಭಾವೇತಬ್ಬಾ ಅನಾಗತೋ ಅದ್ಧಾ"**ತಿ। **ಪಭಾವೇತಬ್ಬಾತಿ** ಆಯತಿಂ ಉಪ್ಪಾದೇತಬ್ಬಾ। **ಯುಜ್ಜತೀತಿ** ಫಲಭೂತೇ ಆಹಾರೇ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೇ ಪಚ್ಚಕ್ಖತೋ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ "ತಂನಿದಾನಂ ತಣ್ಹಂ ತಸ್ಸಾ ನಿದಾನ"ನ್ತಿಆದಿನಾ ಫಲಪರಮ್ಪರಾಯ ಕಾರಣಪರಮ್ಪರಾಯ ಚ ದಸ್ಸನಂ ತಥಾಬುಜ್ಝನಕಾನಂ ಪುಗ್ಗಲಾನಂ ಅಜ್ಝಾಸಯಾನುಲೋಮತೋ, ಧಮ್ಮಸಭಾವಾವಿಲೋಮನತೋ ಚ ಯುತ್ತಿಯಾ ಸಙ್ಗಯ್ಹತಿ। ಯದಿ ತಣ್ಹಾದಯೋ ಅತೀತೋ ಅದ್ಧಾ, ತಣ್ಹಾಗ್ಗಹಣೇನೇವ ಸಙ್ಖಾರಾವಿಜ್ಜಾ ಗಹಿತಾತಿ ಕಿಮತ್ಥಂ ಪುನ ತೇ ಗಹಿತಾತಿ ಆಹ **"ಸಙ್ಖಾರಾವಿಜ್ಜಾ ತತೋಪಿ ಅತೀತತರೋ ಅದ್ಧಾ ವುತ್ತೋ ಸಂಸಾರಸ್ಸ ಅನಾದಿಭಾವದಸ್ಸನತ್ಥ"**ನ್ತಿ। **ಅತೀತನ್ತಿ** ವಾ ಅತೀತತಾಸಾಮಞ್ಞೇನ ಅತೀತತರಮ್ಪಿ ಸಙ್ಗಹಿತಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

**ಪುನಬ್ಭವಾಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಿಆಹಾರಕಾತಿ** ಪುನಬ್ಭವೂಪಪತ್ತಿಪಚ್ಚಯಾ। **ಇತಿ ವಚನತೋತಿ** ಏವಂ ವುತ್ತವಚನಸಬ್ಭಾವತೋ। ವಿಞ್ಞಾಣಾಹಾರೋ ತಾವ ಪುನಬ್ಭವಾಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಿಯಾ ಹೇತು, ಇತರೇ ಪನ ಕಥನ್ತಿ ಆಹ **"ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತತ್ತಾ...ಪೇ॰... ಕಬಳೀಕಾರಾಹಾರಸ್ಸಾ"**ತಿ। ತಸ್ಸ ಆಯತಿಂ ಪುನಬ್ಭವಾಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಿಆಹಾರಕಾ ಚತ್ತಾರೋ ಆಹಾರಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಸದ್ಧಾದೀನಂ ಉಪನಿಸ್ಸಯತಾ ಪರಿಚ್ಚಾಗಾದಿಕಾಲೇ, ರಾಗಾದೀನಂ ಗಧಿತಸ್ಸ ಭೋಜನಾದಿಕಾಲೇ। ತೇನ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ಕುಸಲಾಕುಸಲಕಮ್ಮವಿಞ್ಞಾಣಾಯೂಹನಂ ದಸ್ಸಿತಂ। **ತಸ್ಮಾತಿ** ಯಸ್ಮಾ ಆಯತಿಂ ಪುನಬ್ಭವಾಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಿಆಹಾರಕಾ ಚತ್ತಾರೋ

ಆಹಾರಾ ಗಯ್ಹನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ। **ಪುರಿಮೋಯೇವತ್ಥೋ**ತಿ "ಆಹಾರತಣ್ಹಾದಯೋ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನದ್ಧಾ"ತಿಆದಿನಾ ವುತ್ತಅತ್ಥೋ। **ಅತೀತೇ**ತಿ ಅತೀತೇ ಅದ್ಧನಿ। **ತತೋ ಪರ**ನ್ತಿ ತತೋ ಅತೀತದ್ಧತೋ ಪರಂ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೇ ಅನಾಗತೇ ಚ ಅದ್ಧನಿ "ಸಙ್ಖಾರಪಚ್ಚಯಾ ವಿಞ್ಞಾಣ"ನ್ತಿಆದಿನಾ। **ಪಚ್ಚಕ್ಖಾನ**ನ್ತಿ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಭವಪರಿಯಾಪನ್ನತಾಯ ಪಚ್ಚಕ್ಖಭೂತಾನಂ। **ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ಹೇತು**ನ್ತಿ ಏತರಹಿ ವತ್ತಮಾನಂ ತಣ್ಹಾದಿಕಂ ಆಹಾರಾದೀನಂ ಹೇತುಂ।

**ಸುತ್ತಂ ಆಹರತಿ** "ಆಸವಸಮುದಯಾ ಅವಿಜ್ಜಾಸಮುದಯೋ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೧೦೩)। **ವಟ್ಟಹೇತುನೋ**ತಿ ವಿಪಾಕವಟ್ಟಹೇತುನೋ, ಸಕಲವಟ್ಟಹೇತುನೋ ವಾ। ಅಕುಸಲಞ್ಹಿ ಕಮ್ಮಂ ಕಮ್ಮವಟ್ಟಸ್ಸ ಕಿಲೇಸವಟ್ಟಸ್ಸ ಚ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿಯೇವ। **"ಭವತಣ್ಹಾಯಪಿ ಹೇತುಭೂತಾ"**ತಿ ಇಮಿನಾ ಕಿಲೇಸವಟ್ಟಸ್ಸಾಪಿ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಪಚ್ಚಯಭಾವಮಾಹ। **ಏವಞ್ಚೇತಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ವುಚ್ಚತೀ**"ತಿಆದಿನಾ ವಟ್ಟಸೀಸಾನಮ್ಪಿ ಅವಿಜ್ಜಾತಣ್ಹಾನಂ ಸಪ್ಪಚ್ಚಯತಾದಸ್ಸನಾಪದೇಸೇನ ಸಬ್ಬೇಸಮ್ಪಿ ಸಙ್ಖತಧಮ್ಮಾನಂ ಹೇತುಫಲಪರಮ್ಪರಾವಿಚ್ಛೇದವುತ್ತಿಯಾ ಪುರಿಮಾಯ ಕೋಟಿಯಾ ಅಪಞ್ಞಾಯನಂ ವಿಭಾವೇತಿ।

**ಅವಿಜ್ಜಂ ತಣ್ಹಾ ಅನುವತ್ತತೀ**ತಿ ದುಕ್ಖೇ ತಣ್ಹಂ ಅಭಿಭವಿತ್ವಾ ಪವತ್ತಿಯಾ ತತೋ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಬಲವಭಾವಮಾಹ। ಅವಿಜ್ಜಾಭಿಭೂತಾ ಹಿ ಸತ್ತಾ ಸತಿಪಿ ತಣ್ಹಾಪರಿತಸ್ಸಿತೇ ಏಕನ್ತಾನತ್ಥಸಞ್ಞಿತಂ ಅತ್ತಕಿಲಮಥಾನುಯೋಗದುಕ್ಖಮನುಯುಞ್ಜನ್ತಿ। **ತಣ್ಹಂ ಅವಿಜ್ಜಾ ಅನುವತ್ತತೀ**ತಿ ಸುಖೇ ಅವಿಜ್ಜಂ ಅಭಿಭವಿತ್ವಾ ಪವತ್ತಿಯಾ ತತೋ ತಣ್ಹಾಯ ಬಲವಭಾವಮಾಹ। ಯದಿಪಿ ಸಾವಜ್ಜಸುಖಾನುಭವೇ ಬಲವತೀಯೇವ ಅವಿಜ್ಜಾ ವಿಜ್ಜಮಾನಆದೀನವಂ ಪಟಿಚ್ಛಾದೇನ್ತೀ ತಿಟ್ಠತಿ, ತಣ್ಹಾ ಪನ ತತೋಪಿ ಬಲವತರತಾಯ ಸತ್ತೇ ವಿಪುಲಾನತ್ಥಸಞ್ಹಿತೇ ಅನರಿಯೇ ಸುಖೇ ನಿಯೋಜೇತೀತಿ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ತದನುವತ್ತನಂ ವುತ್ತಂ।

ಆಯತನಛಕ್ಕಂ ವಾ ಕಾಯೋತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। **ಚಕ್ಖಾದಿನಿಸ್ಸಯೇ ಸೇಸಧಮ್ಮೇ**ತಿ ಚಕ್ಖಾದಿನಿಸ್ಸಯಭೂತೇ, ತಪ್ಪಟಿಬದ್ಧೇ ಚ ಸಸನ್ತಾನಪರಿಯಾಪನ್ನೇ ಧಮ್ಮೇ। **ಚಕ್ಖಾದಿನಿಸ್ಸಿತೇ ಏವ ಕತ್ವಾ**ತಿ ಚಕ್ಖಾದಿಗ್ಗಹಣೇನೇವ ಗಹಿತೇ ಕತ್ವಾ। **ಚಕ್ಖಾದಿಕಾಯ**ನ್ತಿ ಚಕ್ಖಾದಿಧಮ್ಮಸಮೂಹಂ ಪರೇಸಂ ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಂ। **ಫಸ್ಸೇನ ಫುಟ್ಠೋ**ತಿ ಆರಮ್ಮಣಂ ಫುಸನ್ತೇನ ವಿಯ ಉಪ್ಪನ್ನೇನ ಸುಖವೇದನಿಯೇನ, ದುಕ್ಖವೇದನಿಯೇನ ಚ ಫಸ್ಸೇನ ಫುಟ್ಠೋ। ಫಸ್ಸೇ ಹಿ ತಥಾ ಉಪ್ಪನ್ನೇ ತಂಸಮಙ್ಗೀಪುಗ್ಗಲೋ ಫುಟ್ಠೋತಿ ವೋಹಾರೋ ಹೋತೀತಿ।

ಯಥಾ ಸಳಾಯತನಾನಿ ಫಸ್ಸಸ್ಸ ವಿಸೇಸಪಚ್ಚಯೋ, ಏವಂ ವೇದನಾಯಪೀತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ಸಳಾಯತನಾನಂ ವೇದನಾಯ ವಿಸೇಸಪಚ್ಚಯಭಾವ**"ನ್ತಿ ಆಹ। **ತನ್ನಿಸ್ಸಿತ**ನ್ತಿ ಸಳಾಯತನನಿಸ್ಸಿತಂ। **ಅತೀತದ್ಧಾವಿಜ್ಜಾತಣ್ಹಾಮೂಲಕೋ**ತಿ ಅತೀತದ್ಧಭೂತಅವಿಜ್ಜಾತಣ್ಹಾಮೂಲಕೋ। **ಕಾಯಸ್ಸ ಭೇದಾ ಕಾಯೂಪಗೋ**ತಿ ಉಭಯತ್ಥಾಪಿ ಕಾಯಸದ್ದೇನ ಉಪಾದಿನ್ನಕ್ಖನ್ಧಪಞ್ಚಕೋ ಗಹಿತೋ। ತದುಪಗತಾ ಉಪಪಜ್ಜನಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಗ್ಗಹಣಂ। **ಉಭಯಮೂಲೋ**ತಿ ಅವಿಜ್ಜಾತಣ್ಹಾಮೂಲೋ।

**ಅನಭಿಸಮಯಭೂತತ್ತಾ**ತಿ ಅಭಿಸಮಯಸ್ಸ ಪಟಿಪಕ್ಖಭೂತತ್ತಾ। **ಅವಿಜ್ಜಾಯಾ**ತಿ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಸತಿ।

**ಗಹಣ**ನ್ತಿ ಗಹೇತಬ್ಬತಂ। **ತಸ್ಮಾ**ತಿ ಯಸ್ಮಾ ಸತಿ ಸಙ್ಖಾರಸದ್ದೇನ ಆಗತಸಙ್ಖಾರತ್ತೇಪಿ ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರಾ ಪಧಾನತಾಯ ವಿಸುಂ ವುತ್ತಾ ಗೋಬಲೀಬದ್ದಞಾಯೇನ, ತಸ್ಮಾ। **ತತ್ಥ ವುತ್ತಮ್ಪೀ**ತಿ ಸಙ್ಖಾರಸದ್ದೇನ ಆಗತಸಙ್ಖಾರೇಸು ವುತ್ತಮ್ಪಿ ಅಭಿಸಙ್ಖರಣಕಸಙ್ಖಾರಂ **ವಜ್ಜೇತ್ವಾ** ಅಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ಇತರೇ ಸಙ್ಖಾರಾ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ। ಏವಞ್ಹಿ ಅತ್ಥಸ್ಸ ಉದ್ಧರಣುದ್ಧರಿತಬ್ಬತಾದ್ವಯಂ ಅಸಙ್ಕರತೋ ದಸ್ಸಿತಂ ಹೋತಿ। **"ಇಧ ವಣ್ಣೇತಬ್ಬಭಾವೇನಾ**"ತಿ ಇಮಿನಾ ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಸತಿಪಿ ಸಙ್ಖಾರಸದ್ದೇನ ಆಗತಸಙ್ಖಾರಭಾವೇ ಯಥಾವುತ್ತಮೇವ ಪಧಾನಭಾವಂ ಉಲ್ಲಿಙ್ಗೇತಿ। "ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರಾ"ತಿ ತದೇಕದೇಸೋ ವುತ್ತೋತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಇಮಸ್ಮಿಂ ಅತ್ಥವಿಕಪ್ಪೇ ಸಙ್ಗಣ್ಹನವಸೇನ ಸಙ್ಖಾರಸದ್ದೇನ ಆಗತಸಙ್ಖಾರೇಹಿ ಸಙ್ಗಹಿತಾಪಿ ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರಾ ಇಧ ವಣ್ಣೇತಬ್ಬಭಾವೇನ ಪಧಾನಾತಿ ವಿಸುಂ ಗಹಿತಾ, ಪುರಿಮಸ್ಮಿಂ ತೇ ವಜ್ಜೇತ್ವಾತಿ ಅಯಂ ವಿಸೇಸೋ। ತೇನಾಹ **"ವಣ್ಣೇತಬ್ಬಸಬ್ಬಸಙ್ಗಹಣವಸೇನ ದುವಿಧತಾ ವುತ್ತಾ**"ತಿ। ಸಾಮಞ್ಞತೋ ಸಙ್ಗಯ್ಹಮಾನಮ್ಪಿ ಪಧಾನಭಾವಜೋತನತ್ಥಂ ವಿಸುಂ ಗಯ್ಹತಿ ಯಥಾ ತಂ "ಪುಞ್ಞಞಾಣಸಮ್ಭಾರಾ"ತಿ।

ಯೇನ ಕುಸಲಾಕುಸಲಧಮ್ಮಾ "ವಿಪಾಕಧಮ್ಮಾ"ತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ, ತಂ ಆಯೂಹನಂ, ಕಿಂ ಪನ ತನ್ತಿ? ಅನುಪಚ್ಛಿನ್ನತಣ್ಹಾವಿಜ್ಜಾಮಾನೇ ಸನ್ತಾನೇ ಸಬ್ಯಾಪಾರತಾ। ತೇನಾಹ "**ಪಟಿಸನ್ಧಿ...ಪೇ... ಆಯೂಹನರಸಾ**"ತಿ। ಚೇತನಾಪಧಾನತ್ತಾ ಪನ ತಸ್ಸ ಚೇತನಾಕಿಚ್ಚಂ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತಂ। **ರಾಸಿಕರಣಂ, ಆಯೂಹನ**ನ್ತಿ ಚ ರಾಸಿಭೂತಸ್ಸ ರೂಪಾರೂಪಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಫಲಸ್ಸ ನಿಬ್ಬತ್ತನತೋ ವುತ್ತಂ। "**ಅನಾರಮ್ಮಣತಾ ಅಬ್ಯಾಕತತಾ**"ತಿ ಇದಂ ಅಬ್ಯಾಕತಸ್ಸೇವ ಅನಾರಮ್ಮಣತ್ತಾ ಅಬ್ಯಾಕತಸಮ್ಬನ್ಧಿನೀ ಅನಾರಮ್ಮಣತಾತಿ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತಂ। **ಆಯತನಂ, ಘಟನ**ನ್ತಿ ಚ ತಂತಂದ್ವಾರಿಕಧಮ್ಮಪ್ಪವತ್ತನಮೇವ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

ಅನನುಬೋಧಾದಯೋ ಅವಿಜ್ಜಾಪದನಿದ್ದೇಸೇ ಆಗತಾ। ಅವಿಜ್ಜಾಪದಸಮ್ಬನ್ಧೇನ **ದಿಟ್ಠಿವಿಪ್ಪಯುತ್ತಾತಿ** ಇತ್ಥಿಲಿಙ್ಗನಿದ್ದೇಸೋ। **ಅಸಣ್ಠಾನತ್ತಾತಿ** ಅವಿಗ್ಗಹತ್ತಾ।

**ಸೋಕಾದೀನಂ ಸಬ್ಭಾವಾತಿ** "ಜಾತಿಪಚ್ಚಯಾ ಜರಾಮರಣ"ನ್ತಿ ಅನಿಟ್ಠಾಪೇತ್ವಾ ತದನನ್ತರಂ ಸೋಕಾದೀನಮ್ಪಿ ವುತ್ತಾನಂ ವಿಜ್ಜಮಾನತ್ತಾ ತೇಸಂ ವಸೇನ **ಅಙ್ಗಬಹುತ್ತಪ್ಪಸಙ್ಗೇ** ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದಙ್ಗಾನಂ ಬಹುಭಾವೇ ಆಪನ್ನೇ। **ದ್ವಾದಸೇವಾತಿ** ಕಥಂ ದ್ವಾದಸೇವ, ನನು ಸೋಕಾದಯೋಪಿ ಧಮ್ಮನ್ತರಭೂತಾ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದದೇಸನಾಯಂ ವುತ್ತಾತಿ? ಸಚ್ಚಂ ವುತ್ತಾ, ನ ಪನ ಅಙ್ಗನ್ತರಭಾವೇನಾತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ "**ನ ಹೀ**"ತಿಆದಿಮಾಹ। ತತ್ಥ **ಫಲೇನಾತಿ** ಫಲಭೂತೇನ ಜರಾಮರಣಙ್ಗಸಙ್ಗಹಿತೇನ ಸೋಕಾದಿನಾ। **ಮೂಲಙ್ಗಂ ದಸ್ಸೇತು**ನ್ತಿ ಇಮಾಯ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದದೇಸನಾಯ ಮೂಲಭೂತಂ ಅವಿಜ್ಜಙ್ಗಂ ಸೋಚನಾದೀಹಿ ಸಮ್ಮೋಹಾಪತ್ತಿಕಥನೇನ ದಸ್ಸೇತುಂ **ತೇ** ಸೋಕಾದಯೋ ವುತ್ತಾ ಭವಚಕ್ಕಸ್ಸ ಅವಿಚ್ಛೇದದಸ್ಸನತ್ಥಂ। ಜರಾಮರಣಂ ಕಾರಣಂ ಏತೇಸನ್ತಿ ಜರಾಮರಣಕಾರಣಾ , ಸೋಕಾದಯೋ, ತಬ್ಭಾವೋ **ಜರಾಮರಣಕಾರಣತಾ**। ಜರಾಮರಣಂ ನಿಮಿತ್ತಂ ಏತಸ್ಸಾತಿ **ಜರಾಮರಣನಿಮಿತ್ತಂ। ತಂ ತನ್ನಿಮಿತ್ತಾನ**ನ್ತಿ ಏತ್ಥ ತನ್ತಿ ಸುತ್ತಂ। **ತನ್ನಿಮಿತ್ತಾನಂ** ದುಕ್ಖನಿಮಿತ್ತಾನಂ ಸೋಕಾದೀನಂ। **ತತೋ ಪರಾಯಾತಿ** ಅನಾಗತೇ ದುತಿಯತ್ತಭಾವತೋ ಪರಾಯ ತತಿಯತ್ತಭಾವಾದೀಸು ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ। **ಹೇತುಹೇತುಭೂತಾತಿ** ಕಾರಣಸ್ಸ ಕಾರಣಭೂತಾ। ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಹಿ ಸಙ್ಖಾರಾ ಕಾರಣಂ, ತೇಸಂ ಅವಿಜ್ಜಾ। **ಸುತ್ತ**ನ್ತಿ "ಅಸ್ಸುತವಾ ಪುಥುಜ್ಜನೋ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೨, ೧೭; ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೬೧; ಧ॰ ಸ॰ ೧೦೦೭) ಇಮಂ ಸುತ್ತಂ ಸನ್ಧಾಯ ವದತಿ। **ಅವಿಜ್ಜಾ ಸೋಕಾದೀನಂ ಕಾರಣನ್ತಿ ದಸ್ಸಿತಾ** ಅಸ್ಸುತವತಾಯ ಅವಿಜ್ಜಾಭಿಭವನದೀಪನಿಯಾ ತದುಪ್ಪತ್ತಿವಚನತೋ। "ನ ಸೋಕಾದೀನಂ ಬಾಲಸ್ಸ ಜರಾಮರಣನಿಮಿತ್ತತಾಮತ್ತಸ್ಸ ಸಾಧಕಂ ಸುತ್ತ"ನ್ತಿ ವುತ್ತಮತ್ಥಂ ಪಾಕಟಂ ಕಾತುಂ "**ನ ಚಾ**"ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ತೇನ ನ ಚ ಜರಾಮರಣನಿಮಿತ್ತಮೇವ ದುಕ್ಖಂ ದುಕ್ಖಂ, ಅಥ ಖೋ ಅವಿಜ್ಜಾನಿಮಿತ್ತಮ್ಪೇತ್ಥ ವುತ್ತನಯೇನ ಯೋಜೇತಬ್ಬನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। ಏವಂ ಜರಾಮರಣೇನ ಸೋಕಾದೀನಂ ಏಕಸಙ್ಖೇಪಂ ಕತ್ವಾ ದ್ವಾದಸೇವ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದಙ್ಗಾನಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ।

> ಕಸ್ಮಾ ಪನೇತ್ಥ ಜರಾಮರಣನ್ತಾ ಏವ ದೇಸನಾ ಕತಾ, ಕಿಂ ತತೋ ಪರಾ ಪವತ್ತಿ ನತ್ಥೀತಿ? ನೋ ನತ್ಥಿ, ಅಪ್ಪಹೀನಕಿಲೇಸಸ್ಸ ಹಿ ಕಮ್ಮತೋ, ವಿಞ್ಞಾಣಾದಿಪರಿಯೋಸಾನಭೂತಾಯ ಚ ಚುತಿಯಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿಪಾತುಭಾವೋತಿ ಪವತ್ತಿತದುಪರಮಭೂತಂ ಜರಾಮರಣಂ ಪುನಬ್ಭವಾಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಂ। ತಂ ಪನ ಕಮ್ಮೂಪಪತ್ತಿಭವತೋ ಜಾತಿಯಾ ದಸ್ಸಿತತ್ತಾ "ಭವಪಚ್ಚಯಾ ಜಾತೀ"ತಿ ಇಮಿನಾವ ಪಕಾಸಿತನ್ತಿ ನ ಪುನ ವುಚ್ಚತಿ, ನ ತತೋ ಪರಂ ಪವತ್ತಿಯಾ ಅಭಾವತೋ। ಏಕಕಮ್ಮನಿಬ್ಬತ್ತಸ್ಸ ಚ ಸನ್ತಾನಸ್ಸ ಜರಾಮರಣಂ ಪರಿಯೋಸಾನಂ। ಸತಿ ಕಿಲೇಸವಟ್ಟೇ ಕಮ್ಮುನಾ ತತೋ ಪುನಬ್ಭವೂಪಪತ್ತಿ, ಅಸತಿ ಪನ ತಸ್ಮಿಂ "ಏಸೇವನ್ತೋ ದುಕ್ಖಸ್ಸಾ"ತಿ ಜರಾಮರಣಪರಿಯೋಸಾನಾವ ದೇಸನಾ ಕತಾ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ನ ಅಮರಣಾ ಜರಾ ಅತ್ಥಿ ಸಬ್ಬೇಸಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿಮನ್ತಾನಂ ಪಾಕಾನನ್ತರಭೇದತೋ, ನ ಚಾಜರಂ ಮರಣಂ ಅಪಾಕಭೇದಾಭಾವಾ, ತಸ್ಮಾ ತದುಭಯಮೇಕಮಙ್ಗಂ ಕತಂ, ನ ನಾಮರೂಪಂ ವಿಯ ಉಭಯಟ್ಠಾನೇ ಏಕಙ್ಗಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿಯಾ, ಸಳಾಯತನಂ ವಿಯ ವಾ ಆಯತನಭಾವೇನ ಕಿಚ್ಚಸಮತಾಯ। ಯಾ ಪನಾಯಂ ಓಸಾನಂ ಗತಾ ಪುನಬ್ಭವಾಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಿ ದೀಪಿತಾ, ತಾಯ "ವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಾ ನಾಮರೂಪ"ನ್ತಿಆದಿ, ಕಿಲೇಸಕಮ್ಮಾಭಾವೇ ತದಭಾವತೋ "ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರಾ"ತಿ ಏವಮಾದಿ ಏವ ವಾ ಅತ್ಥತೋ ಪಕಾಸಿತೋ ಹೋತೀತಿ ವಟ್ಟತ್ತಯಸ್ಸ ಅನವಟ್ಠಾನೇನ

ಪರಿಬ್ಭಮನಂ ದಸ್ಸಿತಂ ಹೋತಿ। ಅಥ ವಾ ಜರಾಗಹಣೇನ ಪರಿಪಕ್ಕಪರಿಪಕ್ಕತರಾದಿಕ್ಕಮೇನ ವತ್ತಮಾನಂ ನಾಮರೂಪಾದಿ, ಸೋಕಾದಿ ಚ ಗಯ್ಹತಿ, ತಥಾಸ್ಸ ಪರಿಪಾಕಕಾಲವತ್ತಿನೀ ಅವಿಜ್ಜಾ ಚ। ಯಥಾಹ -

“ಸ ಖೋ ಸೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಕುಮಾರೋ ವುದ್ಧಿಮನ್ವಾಯ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಂ ಪರಿಪಾಕಮನ್ವಾಯ ಪಞ್ಚಹಿ ಕಾಮಗುಣೇಹಿ ಸಮಪ್ಪಿತೋ ಸಮಙ್ಗೀಭೂತೋ ಪರಿಚಾರೇತಿ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞೇಯ್ಯೇಹಿ ರೂಪೇಹಿ…ಪೇ॰… ಕಾಯವಿಞ್ಞೇಯ್ಯೇಹಿ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬೇಹಿ…ಪೇ॰… ರಜನೀಯೇಹಿ। ಸೋ ಚಕ್ಖುನಾ ರೂಪಂ ದಿಸ್ವಾ ಪಿಯರೂಪೇ ರೂಪೇ ಸಾರಜ್ಜತಿ, ಅಪ್ಪಿಯರೂಪೇ ರೂಪೇ ಬ್ಯಾಪಜ್ಜತಿ, ಅನುಪಟ್ಠಿತಕಾಯಸತಿ ಚ ವಿಹರತಿ ಪರಿತ್ತಚೇತಸೋ, ತಞ್ಚ ಚೇತೋವಿಮುತ್ತಿಂ ಪಞ್ಞಾವಿಮುತ್ತಿಂ ಯಥಾಭೂತಂ ನಪ್ಪಜಾನಾತಿ, ಯತ್ಥಸ್ಸ ತೇ ಪಾಪಕಾ ಅಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ ಅಪರಿಸೇಸಾ ನಿರುಜ್ಝನ್ತೀ”ತಿಆದಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೪೦೮)।

ಏತ್ಥ ಹಿ ಪರಿಪಕ್ಕಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ ಛಸು ದ್ವಾರೇಸು ಸರಾಗಾದಿಗ್ಗಹಣೇನ ತದವಿನಾಭಾವಿತಾಯ ವಿಮುತ್ತಿಯಾ ಅಪ್ಪಜಾನನೇ ಚ ಸೋಕಾದೀನಂ ಪಚ್ಚಯಭೂತಾ ಅವಿಜ್ಜಾ ಪಕಾಸಿತಾ। ಅಪಿಚ “ಪಿಯಪ್ಪಭವಾ ಸೋಕಪರಿದೇವದುಕ್ಖದೋಮನಸ್ಸುಪಾಯಾಸಾ”ತಿ ವಚನತೋ ಕಾಮಾಸವಭವಾಸವೇಹಿ, “ತಸ್ಸ ‘ಅಹಂ ರೂಪಂ, ಮಮ ರೂಪನ್ತಿ ಪರಿಯುಟ್ಠಟ್ಠಾಯಿನೋ…ಪೇ॰… ರೂಪವಿಪರಿಣಾಮಞ್ಞಥಾಭಾವಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ ಸೋಕಪರಿದೇವದುಕ್ಖದೋಮನಸ್ಸುಪಾಯಾಸಾ”ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೧) ವಚನತೋ ದಿಟ್ಠಾಸವತೋ, “ಅಸ್ಸುತವಾ”ತಿಆದಿವಚನತೋ ಅವಿಜ್ಜಾಸವತೋ ಸೋಕಾದೀನಂ ಪವತ್ತಿ ದೀಪಿತಾತಿ ತೇಸಂ ಹೇತುತಾಯ ತಗ್ಗಹಣೇನ ಗಹಿತಾ ಆಸವಾ। ತೇಸಂ ಸಯಞ್ಚ ಜರಾಸಭಾವತಾಯ ಜರಾಗಹಣೇನ ಗಯ್ಹನ್ತಿ, ತತೋ ಚ “ಆಸವಸಮುದಯಾ ಅವಿಜ್ಜಾಸಮುದಯೋ”ತಿ ವಚನತೋ ಆಸವನಿಮಿತ್ತಾಯ ಚ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಜರಾಗಹಣೇನ ಗಹಣಂ। ತತೋ ಚ “ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರಾ”ತಿ ಆವಟ್ಟತಿ ಭವಚಕ್ಕಂ। ಅಪಿಚ “ಸಙ್ಖಾರಪಚ್ಚಯಾ ವಿಞ್ಞಾಣ”ನ್ತಿ ವತ್ವಾ “ಭವಪಚ್ಚಯಾ ಜಾತೀ”ತಿ ವದನ್ತೇನಪಿ ಭವಚಕ್ಕಸ್ಸ ಅನವಟ್ಠಾನತೋ ಪರಿಬ್ಭಮನಂ ದಸ್ಸಿತಂ। ಏತ್ಥ ಹಿ ವಿಞ್ಞಾಣೇನ ಅವಿಜ್ಜಾನಿವುತಸ್ಸ ಪುನಬ್ಭವೋ ದಸ್ಸಿತೋ, ಜಾತಿಯಾ ತಣ್ಹಾಯ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಸ್ಸ, ಉಭಯತ್ಥ ಉಭಿನ್ನಂ ಅನುವತ್ತಮಾನತ್ತಾತಿ ಅವಿಜ್ಜಾತಣ್ಹಾನಿಮಿತ್ತಂ ಭವಚಕ್ಕಂ ಅನವಟ್ಠಾನತೋ ಪರಿಬ್ಭಮತೀತಿ ಅಯಮತ್ಥೋ ದೀಪಿತೋತಿ ಜರಾಮರಣನ್ತಾಪಿ ದೇಸನಾ ನ ತತೋ ಪರಂ ಪವತ್ತಿಯಾ ಅಭಾವಂ ಸೂಚೇತಿ ಅತದತ್ಥತ್ತಾ, ನ ಚ ಪಚ್ಚಯನ್ತರದಸ್ಸನತ್ಥಮೇವ ಪುನ ವಚನನ್ತಿ ಸಕ್ಕಾ ವಿಞ್ಞಾತುಂ ಏಕತ್ರೇವ ತದುಭಯದೇಸನಾಯ ತಸ್ಸ ಸಿದ್ಧತ್ತಾ। ತಥಾ ಯಂ ಕಮ್ಮಂ ಅವಿಜ್ಜಾಹೇತುಕಂ, ತಂ ತಣ್ಹಾಹೇತುಕಮ್ಪಿ। ಯಂ ತಣ್ಹಾಹೇತುಕಂ, ತಂ ಅವಿಜ್ಜಾಹೇತುಕಮ್ಪಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಕಸ್ಮಾ? ದ್ವಿನ್ನಂ ಭವಮೂಲಾನಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಾವಿರಹತೋ। ಯಥಾ ಹಿ ತಣ್ಹಾಪಚ್ಚಯಾ ಕಾಮುಪಾದಾನಹೇತುಕಂ ಕಮ್ಮಭವಸಙ್ಖಾರಂ ವದನ್ತೋ ನ ವಿನಾ ಭವತಣ್ಹಾಯ ಅವಿಜ್ಜಾ ಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಪಚ್ಚಯೋತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। ತಥಾ ತಮೇವ ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಂ ದೇಸೇನ್ತೋ ನ ಅನ್ತರೇನ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಭವತಣ್ಹಾ ಕಮ್ಮಭವಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋತಿ। ತತೋ ಚ ಪುಬ್ಬೇ ಪವತ್ತಾ ಅವಿಜ್ಜಾದಿಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರಾದಯೋ , ತಣ್ಹುಪಾದಾನಾದಿಪಚ್ಚಯಾ ಭವಾದಯೋ ಚ, ತಥಾ ತಣ್ಹಾಹೇತುಉಪಾದಾನಪಚ್ಚಯಾ ಭವೋ, ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರಾ, ಭವಪಚ್ಚಯಾ ಜಾತಿ, ಸಙ್ಖಾರಪಚ್ಚಯಾ ವಿಞ್ಞಾಣಂ, ಜಾತಿಪಚ್ಚಯಾ ಜರಾಮರಣಂ, ವಿಞ್ಞಾಣಾದಿಪಚ್ಚಯಾನಾಮರೂಪಾದೀತಿ ಏವಮೇತೇಸಂ ಅಙ್ಗಾನಂ ಪುಬ್ಬಾಪರಸಮ್ಬನ್ಧೋ ದಸ್ಸಿತೋ ಹೋತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಉದ್ದೇಸವಾರವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**ಅವಿಜ್ಜಾಪದನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ**

೨೨೬. **ಪಿತಾ ಕಥೀಯತೀತಿ** ಅಸುಕೋ ಅಸುಕಸ್ಸ ಪಿತಾತಿ ಪಿತುಭಾವೇನ ಕಥೀಯತಿ। ಕಥಿಯಮಾನೋ ಚ ಅಸನ್ದೇಹತ್ಥಂ ಅಞ್ಞೇಹಿ ಮಿತ್ತದತ್ತೇಹಿ ವಿಸೇಸೇತ್ವಾ ಕಥೀಯತೀತಿ ತಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ “**ದೀಘೋ...ಪೇ॰... ದತ್ತೋ**”ತಿ।

**ಯಾಥಾವೋತಿ** ಅವಿಪರೀತೋ। **ಕಿಚ್ಚಜಾತಿತೋತಿ** ಪಟಿಚ್ಛಾದನಕಿಚ್ಚತೋ, ಉಪ್ಪಜ್ಜನಟ್ಠಾನತೋ ಚ।

**ಗಹಣಕಾರಣವಸೇನಾತಿ** ಗಹಣಸ್ಸ ಕಾರಣಭಾವವಸೇನ। ಅಞ್ಞಸೇತಾದೀನಂ ನಿವತ್ತಕಾನೀತಿ ಪದಂ ಆನೇತ್ವಾ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

**ಛಾದೇನ್ತಿಯಾತಿ** ಛಾದನಾಕಾರೇನ ಪವತ್ತನ್ತಿಯಾ। ತಥಾ ಪವತ್ತನಹೇತು **ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ** ಅವಿಜ್ಜಾಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ **ದುಕ್ಖಾರಮ್ಮಣಾ** ಹೋನ್ತಿ।

**ತಸ್ಮಾತಿ** ಸಭಾವತೋ ಅಗಮ್ಭೀರತ್ತಾ ತೇಸಂ ದುದ್ದಸಭಾವಕರಣೀ ತದಾರಮ್ಮಣತಾ ಅವಿಜ್ಜಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। **ಇತರೇಸನ್ತಿ** ನಿರೋಧಮಗ್ಗಾನಂ। ಸಮಾನೇಪಿ ಪಣೀತಅಸಂಕಿಲೇಸಿಕಾದಿಭಾವೇ ಸಪ್ಪಚ್ಚಯತೋ ಅಪ್ಪಚ್ಚಯಸ್ಸ ವಿಸೇಸಂ ದಸ್ಸೇತುಂ “**ಮಗ್ಗಸ್ಸಾ**”ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ।

ಅವಿಜ್ಜಾಪದನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**ಸಙ್ಖಾರಪದನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ**

“**ಸೋಧೇತಿ ಅಪುಞ್ಞಫಲತೋ**”ತಿ ಇಮಿನಾ ಪುಞ್ಞಸ್ಸ ವಿಪಾಕದುಕ್ಖವಿವಿತ್ತತಂ ಆಹ, “**ದುಕ್ಖತೋ**”ತಿ ಇಮಿನಾ ಚೇತೋದುಕ್ಖವಿವಿತ್ತತಂ, “**ಸಂಕಿಲೇಸತೋ**”ತಿ ಇಮಿನಾ ಕಿಲೇಸದುಕ್ಖವಿವಿತ್ತತಂ। “**ಅಪುಞ್ಞಫಲತೋ**”ತಿ ವಾ ಇಮಿನಾ ಪುಞ್ಞಸ್ಸ ಆಯತಿಂ ಹಿತತಂ ದಸ್ಸೇತಿ। “**ದುಕ್ಖಸಂಕಿಲೇಸತೋ**”ತಿ ಇಮಿನಾ ಪವತ್ತಿಹಿತತಂ ಪವತ್ತಿಸುಖತಞ್ಚ ದಸ್ಸೇತಿ। **ತಂನಿಪ್ಫಾದನೇನಾತಿ** ಹಿತಸುಖನಿಬ್ಬತ್ತನೇನ। ಪುಜ್ಜಭವನಿಬ್ಬತ್ತಕೋ **ಪುಜ್ಜನಿಬ್ಬತ್ತಕೋ**।

“ಏವಮಿದಂ ಪುಞ್ಞಂ ಪವಡ್ಢತೀ”ತಿಆದೀಸು ಪುಞ್ಞಫಲಮ್ಪಿ ಪುಞ್ಞನ್ತಿ ವುಚ್ಚತೀತಿ ಆಹ “**ಪುಞ್ಞುಪಗನ್ತಿ ಭವಸಮ್ಪತ್ತುಪಗ**”ನ್ತಿ।

**ಆದಿಭಾವನಾತಿ** “ಪಥವೀ ಪಥವೀ”ತಿಆದಿನಾ ಕಸಿಣೇಸು ಪವತ್ತಭಾವನಾ। **ಪಥವೀ ಪಥವೀತಿ** ವಾ ಏತ್ಥ **ಇತಿ**-ಸದ್ದೋ ಆದಿಅತ್ಥೋ, ಪಕಾರತ್ಥೋ ವಾ। ತೇನ ಇತರಕಸಿಣಾನಂ ಗಹಣಂ। **ಆದಿಭಾವನಾತಿ**ಆದಿಭೂತಾ ಭಾವನಾ। ಸಾ ಹಿ “ಪರಿಕಮ್ಮ”ನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। **ಮಣ್ಡಲಕರಣಂ** ಕಸಿಣಮಣ್ಡಲಕರಣಂ।

**ದಾನವಸೇನಾತಿ** ದೇಯ್ಯಧಮ್ಮಪರಿಚ್ಚಾಗವಸೇನ। **ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾ ಧಮ್ಮಾ ದಾನಂ** ದಿಯ್ಯತಿ ಏತೇನಾತಿ। **ತತ್ಥಾತಿ** ತೇಸು ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕೇಸು। **ದಾನಂ ಆರಬ್ಭಾತಿ** ತೇಹಿ ನಿಬ್ಬತ್ತಿಯಮಾನಂ ಪರಿಚ್ಚಾಗಂ ಉದ್ದಿಸ್ಸ। ಯಥಾ ವಾ ಸೋ ನಿಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತಥಾ ಠಪೇತ್ವಾ। **ಅಧಿಕಿಚ್ಚಾತಿ** ತಸ್ಸೇವ ವೇವಚನಂ। ಯಥಾ ವಾ ಸಮ್ಪಯುತ್ತೇಹಿ ನಿಬ್ಬತ್ತಿಯಮಾನಾ ದಾನಕಿರಿಯಾ ನಿಪ್ಫತ್ತಿವಸೇನ ಅಧಿಕತಂ ಪಾಪುಣಾತಿ, ತಥಾ ಕತ್ವಾ। ಚೇತನಾವಸೇನೇವ ಹಿ ದಾನಾದಿಕಮ್ಮನಿಪ್ಫತ್ತಿ। **ಇತರೇಸೂತಿ** “ಸೀಲಂ ಆರಬ್ಭಾ”ತಿಆದೀಸು।

**ಅಸರಿಕ್ಖಕಮ್ಪೀತಿ** ಅತ್ತನಾ ಅಸದಿಸಮ್ಪಿ ಕಟತ್ತಾರೂಪನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। **ವಿನಾಪಿ** ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನವಿಪಾಕೇನ। **ರೂಪತಣ್ಹಾಸಙ್ಖಾತಸ್ಸಾತಿ** “ರೂಪತಣ್ಹಾ”ತಿ ಏತ್ಥ ವುತ್ತರೂಪತಣ್ಹಮಾಹ। **ಗುಞ್ಜನ್ತಿ** ಗುಞ್ಜಫಲಪರಿಮಾಣಂ ಧಾರಣೀಯವತ್ಥುಂ। ತಥಾ **ತಣ್ಡುಲಂ**।

“**ವಚನವಿಸೇಸಮತ್ತಮೇವಾ**”ತಿ ಅತ್ಥವಿಸೇಸಾಭಾವೋ ವುತ್ತೋತಿ ಅತ್ಥವಿಸೇಸಾಭಾವಮಾಹ “**ಕಾಯದ್ವಾರೇ ಪವತ್ತಿ ಏವ ಹಿ ಆದಾನಾದಿಪಾಪನಾ**”ತಿ। **ಪುರಿಮೇನಾತಿ** “ಕಾಯದ್ವಾರೇ ಪವತ್ತಾ”ತಿ ಇಮಿನಾ। ತಞ್ಚ ಪವತ್ತಿಮತ್ತಕಥನತೋ ದ್ವಾರೂಪಲಕ್ಖಣಂ

ಹೋತಿ। **ಪಚ್ಛಿಮೇನಾ**ತಿ "ಆದಾನಾ"ದಿವಚನೇನ।

**ಕಾಯವಚೀಸಙ್ಖಾರಗ್ಗಹಣೇ**ತಿ ಉದ್ದೇಸಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ। **ಕಾಯವಚೀಸಞ್ಚೇತನಾಗಹಣೇ**ತಿ ನಿದ್ದೇಸಂ। **ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸಾ**ತಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ। ಸಹಜಾತಸ್ಸ ಪನ ಅನನ್ತರಸ್ಸ ಚ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿಯೇವ। **"ಕುಸಲಾ ವಿಪಾಕಧಮ್ಮಾ ಚಾ"**ತಿ ಇದಂ ಸೇಕ್ಖಪುಥುಜ್ಜನಸನ್ತಾನೇ ಅಭಿಞ್ಞಾಚೇತನಾ ಇಧಾಧಿಪ್ಪೇತಾ, ನ ಇತರಾತಿ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತಂ। ತೇನ ಯಥಾವುತ್ತಅಭಿಞ್ಞಾಚೇತನಾಪಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಸಿಯಾ ಕುಸಲಸಭಾವತ್ತಾ, ವಿಪಾಕಧಮ್ಮತ್ತಾ ವಾ ತದಞ್ಞಕುಸಲಾಕುಸಲಚೇತನಾ ವಿಯಾತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। ತಯಿದಂ ಲೋಕುತ್ತರಕುಸಲಾಯ ಅನೇಕನ್ತಿಕಂ। ನ ಹಿ ಸಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ। ಅಥ ವಿಪಾಕದಾಯಿನೀತಿ ವುಚ್ಚೇಯ್ಯ, ಏವಮ್ಪಿ ಅಹೋಸಿಕಮ್ಮೇನ ಅನೇಕನ್ತಿಕಂ। ನ ಹಿ ತಸ್ಸಾ ವಿಪಾಕುಪ್ಪಾದನಂ ಅತ್ಥೀತಿ ಆಹ **"ನ ವಿಪಾಕುಪ್ಪಾದನೇನ ಕುಸಲತಾ ವಿಪಾಕಧಮ್ಮತಾ ಚಾ"**ತಿ। ಕೇವಲಞ್ಹಿ ಯಾ ಅಞ್ಞೇಸಂ ವಿಪಾಕಧಮ್ಮಾನಂ ಸಬ್ಯಾಪಾರಾ ಸಉಸ್ಸಾಹಾ ಪವತ್ತಿ, ತದಾಕಾರಾವಸ್ಸಾ ಅಪ್ಪಹೀನಕಿಲೇಸೇ ಸನ್ತಾನೇ ಪವತ್ತೀತಿ ವಿಪಾಕಧಮ್ಮತಾ, ಅನವಜ್ಜಟ್ಠೇನ ಕುಸಲತಾ ಚ ವುತ್ತಾ। ಏವಮ್ಪಿ ಯದಿ ವಿಪಾಕಧಮ್ಮಾ ಅಭಿಞ್ಞಾಚೇತನಾ, ಕಥಂ ಅವಿಪಾಕಾತಿ? ಅಸಮ್ಭವತೋತಿ ತಂ ಅಸಮ್ಭವಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಸಾ ಪನಾ"**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ಅಭಿಞ್ಞಾಚೇತನಾ ಹಿ ಯದಿ ವಿಪಾಕಂ ಉಪ್ಪಾದೇಯ್ಯ, ಸಭೂಮಿಕಂ ವಾ ಉಪ್ಪಾದೇಯ್ಯ ಅಞ್ಞಭೂಮಿಕಂ ವಾ। ತತ್ಥ ಅಞ್ಞಭೂಮಿಕಸ್ಸ ತಾವ ಉಪ್ಪಾದನಂ ಅಯುತ್ತಂ ಪಚ್ಚಯಾಭಾವತೋ, ತಥಾ ಅದಸ್ಸನತೋ ಚ। ತೇನಾಹ **"ನ ಹೀ"**ತಿಆದಿ। ಸಭೂಮಿಕಂ ನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಂ ವಾ ಉಪ್ಪಾದೇಯ್ಯ ಪರಿತ್ತಾದಿಆರಮ್ಮಣಂ ವಾ, ತೇಸು ಅತ್ತನೋ ಕಮ್ಮಸಮಾನಾರಮ್ಮಣತಾಯ ರೂಪಾವಚರವಿಪಾಕಸ್ಸ ದಸ್ಸಿತತ್ತಾ, ಪರಿತ್ತಾದಿಆರಮ್ಮಣತ್ತಾ ಚ ಅಭಿಞ್ಞಾಚೇತನಾಯ ನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಂ ನ ಉಪ್ಪಾದೇಯ್ಯ। ತಥಾ ಏಕನ್ತನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣತ್ತಾ ರೂಪಾವಚರವಿಪಾಕಸ್ಸ ಪರಿತ್ತಾದಿಆರಮ್ಮಣಞ್ಚ ನ ಉಪ್ಪಾದೇಯ್ಯಾತಿ ಅಯಮಸಮ್ಭವೋ। ತೇನಾಹ **"ಅತ್ತನಾ ಸದಿಸಾರಮ್ಮಣಞ್ಚಾ"**ತಿಆದಿ। ತತ್ಥ **ತಿಟ್ಠಾನಿಕ**ನ್ತಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿಭವಙ್ಗಚುತಿವಸೇನ ಠಾನತ್ತಯವನ್ತಂ। "ಪಥವೀಕಸಿಣಂ ಆಪೋಕಸಿಣ"ನ್ತಿಆದಿನಾ ಕುಸಲೇನ ಅಭಿನ್ನಂ ಕತ್ವಾ ವಿಪಾಕಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಂ ದೇಸಿತನ್ತಿ ಆಹ **"ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಕಣ್ಡೇ...ಪೇ... ವುತ್ತತ್ತಾ"**ತಿ। "ರೂಪಾವಚರತಿಕಚತುಕ್ಕಜ್ಝಾನಾನಿ ಕುಸಲತೋ ಚ ವಿಪಾಕತೋ ಚ ಕಿರಿಯತೋ ಚ ಚತುತ್ಥಸ್ಸ ಝಾನಸ್ಸ ವಿಪಾಕೋ ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಂ ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಂ ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ನವತ್ತಬ್ಬಾ 'ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಾ'ತಿಪಿ 'ಮಹಗ್ಗತಾರಮ್ಮಣಾ'ತಿಪಿ 'ಅಪ್ಪಮಾಣಾರಮ್ಮಣಾ'ತಿಪೀ"ತಿ ವಚನತೋ ರೂಪಾವಚರವಿಪಾಕೋ ಏಕನ್ತನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣೋತಿ ಆಹ **"ನ ಚ ರೂಪಾವಚರವಿಪಾಕೋ ಪರಿತ್ತಾದಿಆರಮ್ಮಣೋ ಅತ್ಥೀ"**ತಿ। ಸ್ವಾಯಮಸಮ್ಭವೋ ಪರಿತ್ತಾದಿಆರಮ್ಮಣಾಯ ಅಭಿಞ್ಞಾಚೇತನಾಯ ವಿಪಾಕಾಭಾವಂ ಸಾಧೇತಿ, ನ ನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಾಯ । ನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಾಪಿ ಹಿ ಸಾ ಅತ್ಥೀತಿ ನ ಬ್ಯಾಪೀತಿ ವಿಪಾಕಾನುಪ್ಪಾದನೇ ತಸ್ಸಾ ಅಞ್ಞಂ ಕಾರಣಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಕಸಿಣೇಸು ಚಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। ಸಮಾಧಿವಿಜಮ್ಭನಭೂತಾ ಅಭಿಞ್ಞಾ ಸಮಾಧಿಸ್ಸ ಆನಿಸಂಸಮತ್ತನ್ತಿ **"ಸಮಾಧಿಫಲಸದಿಸಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಅಧಿಟ್ಠಾನವಿಕುಬ್ಬನದಿಬ್ಬಸದ್ದಸವನಾದಿಕಸ್ಸ ಯದಿಚ್ಛಿತಸ್ಸ ಕಿಚ್ಚಸ್ಸ ನಿಪ್ಫಾದನಮತ್ತಂ ಪನ ಅಭಿಞ್ಞಾಚೇತನಾ, ನ ಕಾಲನ್ತರಫಲಾ, ದಿಟ್ಠಧಮ್ಮವೇದನೀಯಂ ವಿಯ ನಾಪಿ ವಿಪಾಕಫಲಾ, ಅಥ ಖೋ ಯಥಾವುತ್ತಆನಿಸಂಸಫಲಾ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

> ಕೇಚಿ ಪನ "ಸಮಾನಭೂಮಿಕತೋ ಆಸೇವನಲಾಭೇನ ಬಲವನ್ತಾನಿ ಝಾನಾನೀತಿ ತಾನಿ ವಿಪಾಕಂ ದೇನ್ತಿ ಸಮಾಪತ್ತಿಭಾವತೋ, ಅಭಿಞ್ಞಾ ಪನ ಸತಿಪಿ ಝಾನಭಾವೇ ತದಭಾವತೋ ತಸ್ಮಿಂ ತಸ್ಮಿಂ ಆರಮ್ಮಣೇ ಆಗನ್ತುಕಾವಾತಿ ದುಬ್ಬಲಾ, ತಸ್ಮಾ ವಿಪಾಕಂ ನ ದೇತೀ"ತಿ ವದನ್ತಿ। ತಂ ಅಕಾರಣಂ ಪುನಪ್ಪುನಂ ಪರಿಕಮ್ಮವಸೇನ ಅಭಿಞ್ಞಾಯಪಿ ವಸೀಭಾವಸಬ್ಭಾವತೋ। ಯಂ ಪನ ವದನ್ತಿ "ಪಾದಕಜ್ಝಾನೇ ಅತ್ತನಾ ಸಮಾನಸಭಾವೇಹಿ ಜವನೇಹಿ ಲದ್ಧಾಸೇವನೇ ಸಮ್ಮದೇವ ವಸೀಭಾವಪ್ಪತ್ತೇ ಪರಿಸುದ್ಧತಾದಿಅಟ್ಠಙ್ಗಸಮನ್ನಾಗಮೇನ ಸಾತಿಸಯೇ ಜಾತೇ ಅಭಿಞ್ಞಾ ನಿಬ್ಬತ್ತನ್ತಿ, ತಾಸಞ್ಚ ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಿಕತ್ತಾ ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಭೂಮಿಕೋ ಏವ ವಿಪಾಕೋ ನಿಬ್ಬತ್ತೇಯ್ಯ, ಸೋ ಚ ಯಥಾವುತ್ತಗುಣೇನ ಬಲವತಾ ಪಾದಕಜ್ಝಾನೇನೇವ ಕತೋಕಾಸೇನ ಸಿಜ್ಝತೀತಿ ಅನೋಕಾಸತಾಯ ಅಭಿಞ್ಞಾ ನ ವಿಪಾಕಂ ದೇತೀ"ತಿ। ತಮ್ಪಿ ಅಕಾರಣಂ

ಅವಿಪಾಕಭಾವತೋ ತಾಸಂ। ಸತಿ ಹಿ ವಿಪಾಕದಾಯಿಭಾವೇ ವಿಪಾಕಸ್ಸ ಅನೋಕಾಸಚೋದನಾ ಯುತ್ತಾ, ಅವಿಪಾಕತಾ ಚ ತಾಸಂ ವುತ್ತನಯಾ ಏವ।

**ನ ಹೋತೀ**ತಿ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ನ ಹೋತೀತಿ। ಉದ್ಧಚ್ಚಚೇತನಾಪಿ ಅಭಿಞ್ಞಾಚೇತನಾತೋ ನಿಬ್ಬಿಸೇಸೇನ ವುತ್ತಾತಿ ಮಞ್ಞಮಾನೋ "ವಿಪಾಕೇ"ತಿ ಚ ವಚನಂ ನ ವಿಪಾಕಾರಹತಾಮತ್ತವಾಚಕೋ, ಅಥ ಖೋ ವಿಪಾಕಸಬ್ಭಾವವಾಚಕೋತಿ ಆಹ **"ವಿಚಾರೇತಬ್ಬ"**ನ್ತಿ। ತಥಾ ಚ ವುತ್ತಂ "ನ ಹಿ 'ವಿಪಾಕೇ'ತಿ ವಚನಂ ವಿಪಾಕಧಮ್ಮವಚನಂ ವಿಯ ವಿಪಾಕಾರಹತಂ ವದತೀ"ತಿ। ತತ್ಥ ಯಂ ವಿಚಾರೇತಬ್ಬಂ, ತಂ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತಮೇವ। ಇದಂ ಪನೇತ್ಥ ಸನ್ನಿಟ್ಠಾನಂ - ಯಸ್ಮಾ ಉದ್ಧಚ್ಚಚೇತನಾ ಪವತ್ತಿವಿಪಾಕಮೇವ ದೇತಿ, ನ ಪಟಿಸನ್ಧಿವಿಪಾಕಂ, ತಸ್ಮಾ ತಸ್ಸಾ ಪವತ್ತಿವಿಪಾಕಸ್ಸ ವಸೇನ ವಿಭಙ್ಗೇ ವಿಪಾಕೋ ಉದ್ಧಟೋ। ಉಭಯವಿಪಾಕದಾಯಿಕಾಯ ಪನ ಚೇತನಾಯ ನಾನಾಕ್ಖಣಿಕಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯೋ ವುಚ್ಚತೀತಿ ತದಭಾವತೋ ಪಟ್ಠಾನೇ ತಸ್ಸಾ ಸೋ ನ ವುತ್ತೋ। ಯಂ ಪನ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ "ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಭಾವೇ ಅಪನೇತಬ್ಬಾ"ತಿ (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨೨೬ ಸಙ್ಖಾರಪದನಿದ್ದೇಸ) ವುತ್ತಂ, ತಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿವಿಞ್ಞಾಣಮೇವ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ। **"ಏವಂ ಉದ್ಧಚ್ಚಚೇತನಾಪಿ ನ ಹೋತೀ"**ತಿ ಇದಮ್ಪಿ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯತಾಭಾವಮತ್ತಂ ಗಹೇತ್ವಾ ವುತ್ತಂ। ಏವಞ್ಚೇತ್ಥ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಪಾಳಿಯಾ ಅಟ್ಠಕಥಾಯ ಚ ಅವಿರೋಧೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

**ಏತ್ಥಾ**ತಿ ಉದ್ಧಚ್ಚಚೇತನಾಯ ವಿಪಾಕದಾನೇ। **ಅಮತಗ್ಗಪಥೇ**ತಿ ಏವಂನಾಮಕೇ ಪಕರಣೇ। "ಪುಥುಜ್ಜನಸನ್ತಾನೇ ಅಕುಸಲಾ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಾ, ಸೇಕ್ಖಸನ್ತಾನೇ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಾ"ತಿ ಇಮಸ್ಸ ಅತ್ಥಸ್ಸ ವುತ್ತತ್ತಾ **"ಪುಥುಜ್ಜನಾನಂ ಪನಾ"**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। **"ನ ವುಚ್ಚನ್ತೀ"**ತಿ ಇಮಿನಾ ಪುಥುಜ್ಜನೇ ಪವತ್ತಬಹಿದ್ಧಾಸಂಯೋಜನಾದೀನಂ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಪರಿಯಾಯಾಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತಿ। **"ಯದಿ ವುಚ್ಚೇಯ್ಯು"**ನ್ತಿಆದಿನಾ ತಮೇವತ್ಥಂ ಯುತ್ತಿತೋ ಚ ಆಗಮತೋ ಚ ವಿಭಾವೇತಿ। ತತ್ಥ **ಕೇಸಞ್ಚೀ**ತಿ ಸಕಭಣ್ಡೇ ಛನ್ದರಾಗಾದೀನಂ। **ಕೇಚೀ**ತಿ ಸಕ್ಕಾಯದಿಟ್ಠಿಆದಯೋ। **ಕದಾಚೀ**ತಿ ಅತೀತಾದಿಕೇ ಕಿಸ್ಮಿಞ್ಚಿ ಕಾಲೇ। **ಚತ್ತತ್ತಾ**ತಿಆದಿ ಪರಿಯಾಯವಚನಂ। **ಉಪನಿಸ್ಸಾಯಾ**ತಿ ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೇ ಕತ್ವಾ।

**ಇತರೇಸ**ನ್ತಿ ನದಸ್ಸನೇನಪಹಾತಬ್ಬಾನಂ। ನ ಚ ನ ಹೋನ್ತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। **ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ**ತಿ ಯಥಾವುತ್ತಪಾಳಿಯಂ ಉದ್ಧಚ್ಚಗ್ಗಹಣೇನ ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೋ ಗಹಿತೋ, ನ ಯತ್ಥ ಕತ್ಥಚಿ ಉದ್ಧಚ್ಚನ್ತಿ ಏವಮತ್ಥೇ ಸತಿ। **ತನ್ತಿ** ದಿಟ್ಠಿಂ। "ಅತೀತಾದಿಭಾವೇನ ನವತ್ತಬ್ಬತ್ತೇ"ತಿ ಕಸ್ಮಾ ವುತ್ತಂ, ನನು ಅನಾಗತಾ ಏವ ಪಹಾತಬ್ಬಾತಿ? ನ, ಉಪ್ಪಜ್ಜನಾರಹಾ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯೇನ ಅನಾಗತಾ ನಾಮ, ಪಹಾತಬ್ಬಾ ಪನ ನ ಉಪ್ಪಜ್ಜನಾರಹಾತಿ ತೇಸಂ ಅತೀತಾದಿಭಾವೇನ ನವತ್ತಬ್ಬತಾ ವುತ್ತಾ। **ದಸ್ಸನಂ ಅಪೇಕ್ಖಿತ್ವಾ**ತಿ ಭಾವಿತಂ ದಸ್ಸನಮಗ್ಗಂ ಉಪನಿಧಾಯ। **ಸಹಾಯವಿರಹಾ**ತಿ ದಸ್ಸನಪಹಾತಬ್ಬಸಙ್ಖಾತಸಹಕಾರಿಕಾರಣಾಭಾವತೋ। **ವಿಪಾಕಂ ನ ಜನಯನ್ತೀ**ತಿ ಸಕಲಕಿಲೇಸಪರಿಕ್ಖಯೇ ವಿಯ ಏಕಚ್ಚಪರಿಕ್ಖಯೇಪಿ ತನ್ನಿಮಿತ್ತಂ ತಂ ಏಕಚ್ಚಂ ಕಮ್ಮಂ ನ ವಿಪಚ್ಚತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। **ವಿಪಾಕೋ ವಿಭಙ್ಗೇ ವುತ್ತೋ**ತಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿಪವತ್ತಿಭೇದಂ ದುವಿಧಮ್ಪಿ ವಿಪಾಕಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ।

**ಅಕುಸಲಾನ**ನ್ತಿ ಯಥಾವುತ್ತವಿಸೇಸಾನಂ ಪುಥುಜ್ಜನಸನ್ತಾನೇ ಅಕುಸಲಾನಂ। **ಅಪ್ಪಹಾತಬ್ಬಾನ**ನ್ತಿ ಅಪ್ಪಹಾತಬ್ಬಸಭಾವಾನಂ ಕುಸಲಾದೀನಂ। **ಅಪ್ಪಹಾತಬ್ಬವಿರುದ್ಧಸಭಾವತಾ** ಸಾವಜ್ಜತಾ। **"ಏವಮ್ಪೀ"**ತಿಆದಿ ದೋಸನ್ತರದಸ್ಸನಂ। ತೇನ ಯದಿಪಿ ತೇಸಂ ಅಕುಸಲಾನಂ ಇಮಸ್ಮಿಂ ತಿಕೇ ತತಿಯಪದಸಙ್ಗಹೋ ನ ಸಿಯಾ, ನವತ್ತಬ್ಬತಾ ಪನ ಆಪಜ್ಜತೀತಿ ದೀಪೇತಿ। ಸಬ್ಬೇನ ಸಬ್ಬಂ ಧಮ್ಮವಸೇನ ಅಸಙ್ಗಹಿತಸ್ಸ ತಿಕದುಕೇಸು ನವತ್ತಬ್ಬತಾಪತ್ತೀತಿ ಆಹ **"ನಾಪಜ್ಜತೀ"**ತಿ। ಇದಾನಿ ತಂ ನವತ್ತಬ್ಬತಾನಾಪಜ್ಜನಂ "ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಕಣ್ಡೇ"ತಿಆದಿನಾ ಕಾರಣತೋ, ನಿದಸ್ಸನತೋ ಚ ವಿಭಾವೇತಿ। **ಯತ್ಥಾ**ತಿ ಯಸ್ಮಿಂ ತಿಕೇ। **ನಿಯೋಗತೋ**ತಿ ನಿಯಮತೋ ಏಕನ್ತತೋ। **ತೇಸ**ನ್ತಿ ಪದತ್ತಯಸಙ್ಗಹಿತಧಮ್ಮಾನಂ। **ಯಥಾವುತ್ತಪದೇಸು ವಿಯಾ**ತಿ ಯಥಾವುತ್ತೇಸು ಪಠಮಾದೀಸು ತೀಸು ಪದೇಸು। ಯಥಾ ಭಿನ್ದಿತಬ್ಬಾ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾ, ಇತರೇ ಚ ಯಥಾರಹಂ ರಾಸಿತ್ತಯವಸೇನ ಭಿನ್ದಿತ್ವಾ ಭಜಾಪಿತಾ

ತಂತಂಕೋಟ್ಠಾಸತೋ ಕತಾ, ಏವಂ। **ತತ್ಥಾಪೀತಿ** ಚತುತ್ಥಕೋಟ್ಠಾಸೇಪಿ। **ಭಜಾಪೇತಬ್ಬೇತಿ** ನವತ್ತಬ್ಬಭಾವಂ ಭಜಾಪೇತಬ್ಬೇ। **ತದಭಾವಾತಿ** ತಸ್ಸ ಚತುತ್ಥಕೋಟ್ಠಾಸಸ್ಸ ಅಭಾವಾ। **ತಥಾತಿ** ನವತ್ತಬ್ಬಭಾವೇನ।

ಉಪ್ಪನ್ನತ್ತಿಕೇ ಅತೀತಾ, ಇಧ ಯಥಾವುತ್ತಅಕುಸಲಾ ನ ವುತ್ತಾ, ಅಪೇಕ್ಖಿತಬ್ಬಭಾವೇನಾರಹಿತಾಪಿ ತಂಸಭಾವಾನತಿವತ್ತನತೋ ತಥಾ ವುಚ್ಚನ್ತೀತಿ ನವತ್ತಬ್ಬತಾಪತ್ತಿದೋಸಂ ಪರಿಹರನ್ತೋ ತಸ್ಸ ಉದಾಹರಣಂ ತಾವ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಅಥ ವಾ ಯಥಾ ಸಪ್ಪಟಿಘೇಹೀ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। ತಂಸಭಾವೋ ಚೇತ್ಥ ಸಾವಜ್ಜತಾವಿಸಿಟ್ಠೋ ದಸ್ಸನಪಹಾತಬ್ಬಭಾವಾಭಾವೋ। **"ಏವಞ್ಚ ಸತೀ"**ತಿಆದಿನಾ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಪಕ್ಖೇ ಲದ್ಧಗುಣಂ ದಸ್ಸೇತಿ। **ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಾನನ್ತಿ** ಪರಿಯಾಯೇನ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯೇನ ಚ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಾನಂ, ತತ್ಥ ಪುರಿಮಾನಂ ಅಮುಖ್ಯಸಭಾವತ್ತಾ, ಪಚ್ಛಿಮಾನಂ ಅವಿಪಾಕತ್ತಾ ನಾನಾಕ್ಖಣಿಕಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯತಾ ನ ವುತ್ತಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಯಥಾ ಚ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಾನಂ ನಾನಾಕ್ಖಣಿಕಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ನತ್ಥಿ, ಏವಂ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಾನಂ ವಸೇನ ತೇಸಂ ಪಚ್ಚಯಲಾಭೋಪಿ ನತ್ಥೀತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ನ ಚ...ಪೇ॰... ವುತ್ತಾ"**ತಿ ವತ್ವಾ ತತ್ಥ ಕಾರಣಮಾಹ **"ಯೇ ಹಿ...ಪೇ॰... ಪವತ್ತನ್ತೀ"**ತಿ। ತತ್ಥ **ನ ತೇ ದಸ್ಸನತೋ ಉದ್ಧಂ ಪವತ್ತನ್ತೀತಿ** ಯೇ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಪಚ್ಚಯಾ ಕಿಲೇಸಾ, ತೇ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಪಕ್ಖಿಕಾ ಏವಾತಿ ತೇಸಂ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಪರಿಯಾಯೋ ಏವ ನತ್ಥಿ, ಕಥಂ ತೇಸಂ ವಸೇನ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಾ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಾನಂ ಕೇನಚಿ ಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋತಿ ವುಚ್ಚೇಯ್ಯಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅಥ ವಾ ಯೇ ಪುಥುಜ್ಜನಸನ್ತಾನೇ ನ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಾ, ನ ತೇ ಪರಮತ್ಥತೋ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಾ। ಯೇ ಪನ ತೇ ಸೇಕ್ಖಸನ್ತಾನೇ, ನ ತೇಸಂ ಪಚ್ಚಯಭೂತಾ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಾ ಅತ್ಥೀತಿ ಏವಮ್ಪಿ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಾ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಾನಂ ಕೇನಚಿ ಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋತಿ ನ ವುತ್ತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಯದಿ ದಸ್ಸನೇನಪಹಾತಬ್ಬಪಚ್ಚಯಾ ಕಿಲೇಸಾ ದಸ್ಸನಪಕ್ಖಿಕಾ, ತಪ್ಪಚ್ಚಯಂ ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತಂ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾತಿ ಕಥಂ ತಸ್ಸ ಏಕನ್ತಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬತಾ ವುತ್ತಾತಿ ಚೋದನಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ **"ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಪಚ್ಚಯಸ್ಸಾ"**ತಿಆದಿ। **ತಸ್ಮಾತಿ** ಯಸ್ಮಾ ಸರಾಗವೀತರಾಗಸನ್ತಾನೇಸು ಸಹಾಯವೇಕಲ್ಲೇನ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ವಿಪಾಕಾವಿಪಾಕಧಮ್ಮತಾ ವಿಯ ಪುಥುಜ್ಜನಸೇಕ್ಖಸನ್ತಾನೇಸು ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತಸ್ಸ ವುತ್ತನಯೇನ ಸವಿಪಾಕಾವಿಪಾಕತಾ ಸಿದ್ಧಾ, ತಸ್ಮಾ। **ತಸ್ಸಾತಿ** ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತಸ್ಸ। **ತಾದಿಸಸ್ಸೇವಾತಿ** ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತಭಾವೇನ ಏಕಸಭಾವಸ್ಸ।

> ಏತ್ಥ ಚ ಯಂ "ನ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಮ್ಪಿ ಅತ್ಥಿ ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತ"ನ್ತಿಆದಿ ಅಮತಗ್ಗಪಥೇ ವುತ್ತಂ, ತಂ ಅಕಾರಣಂ, ಕಸ್ಮಾ? ತಸ್ಸ ಏಕನ್ತೇನ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬತ್ತಾ। ಯಥಾಹ "ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಾ? ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತೋ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೋ"ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೧೫೮೪)। ಯದಿ ಹಿ ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತಂ ನ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಮ್ಪಿ ಅಭವಿಸ್ಸ, ಯಥಾ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣತ್ತಿಕೇ "ನಿಯೋಗಾ ಅನಾಗತಾರಮ್ಮಣಾ ನತ್ಥೀ"ತಿ ವತ್ವಾ "ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಸ್ಸ ವಿಪಾಕತೋ ದಸ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾ"ತಿಆದಿನಾ ಪುನ ವಿಭಜಿತ್ವಾ ವುತ್ತಂ, ಏವಮಿಧಾಪಿ "ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಾ? ನಿಯೋಗಾ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಾ ನತ್ಥೀ"ತಿ ವತ್ವಾ "ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತೋ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೋ ಸಿಯಾ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬೋ, ಸಿಯಾ ನ ವತ್ತಬ್ಬೋ 'ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬೋ'ತಿಪಿ 'ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬೋ'ತಿಪೀ"ತಿಆದಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ, ನ ಚ ತಥಾ ವುತ್ತಂ। ಯಾ ಚ ತಮತ್ಥಂ ಪಟಿಪಾದೇನ್ತೇನ "ಯದಿ ವುಚ್ಚೇಯ್ಯು"ನ್ತಿಆದಿನಾ ಯುತ್ತಿ ವುತ್ತಾ, ಸಾಪಿ ಅಯುತ್ತಿ। ಕಸ್ಮಾ? ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಾನಂ ರಾಗದಿಟ್ಠಿವಿಚಿಕಿಚ್ಛುದ್ಧಚ್ಚಾನಂ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಭಾವಸ್ಸೇವ ಇಚ್ಛಿತತ್ತಾ।
>
> ಯಞ್ಚ "ಉದ್ಧಚ್ಚಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ"ತಿ ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೋ ವುತ್ತೋತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ ಅಧಿಪತಿಪಚ್ಚಯನಿದ್ದೇಸೇ ಉದ್ಧಚ್ಚಸ್ಸ ಅನುದ್ಧರಣಂ ಕಾರಣಭಾವೇನ ವುತ್ತಂ, ತಮ್ಪಿ ಅಕಾರಣಂ ಅಞ್ಞಥಾಪಿ ಸಾವಸೇಸಪಾಠದಸ್ಸನತೋ। ತಥಾ ಹಿ "ಅತೀತೋ ಧಮ್ಮೋ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ಧಮ್ಮಸ್ಸ, ಅನಾಗತೋ ಧಮ್ಮೋ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯೇನ

ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧೮.೨) ಏತೇಸಂ ವಿಭಙ್ಗೇ ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಗ್ಗಹಣಂ ಕತ್ವಾ "ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೋ ಧಮ್ಮೋ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ಧಮ್ಮಸ್ಸಾ"ತಿ ಇಮಸ್ಸ ವಿಭಙ್ಗೇ ಲಬ್ಭಮಾನಮ್ಪಿ ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಗ್ಗಹಣಂ ನ ಕತಂ।

ಸಹಾಯಭಾವೋ ಚ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಾನಂ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಸ್ಸ ವಿಪಾಕದಾನಂ ಪತಿ ವಿಚಾರೇತಬ್ಬೋ। ಕಿಂ ಅವಿಜ್ಜಾದಿ ವಿಯ ದಾನಾದೀನಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಏವ ವಿಕುಪ್ಪಾದನಸಮತ್ಥತಾಪಾದನೇನ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಾ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಾನಂ ಸಹಕಾರಿಕಾರಣಂ ಹೋನ್ತಿ, ಉದಾಹು ಕಿಲೇಸೋ ವಿಯ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಪಟಿಸನ್ಧಿದಾನೇ ಸತೀತಿ, ಕಿಞ್ಚೇತ್ಥ - ಯದಿ ಪುರಿಮನಯೋ, ಸೋತಾಪನ್ನಾದಿಸೇಕ್ಖಸನ್ತಾನೇ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಸ್ಸ ಕಿರಿಯಭಾವೋ ಆಪಜ್ಜತಿ, ಸಹಾಯವೇಕಲ್ಲೇನ ಅವಿಪಾಕಸಭಾವತಾಯ ಆಪಾದಿತತ್ತಾ ಖೀಣತಣ್ಹಾವಿಜ್ಜಮಾನೇ ಸನ್ತಾನೇ ದಾನಾದಿ ವಿಯ। ಅಥ ದುತಿಯೋ, ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಾಭಿಮತಸ್ಸಾಪಿ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಭಾವೋ ಆಪಜ್ಜತಿ, ಪಟಿಸನ್ಧಿದಾನೇ ಸತಿ ಅಪಾಯಗಮನೀಯಸಭಾವಾನತಿವತ್ತನತೋ। ಯಂ ಪನೇತ್ಥ ವತ್ತಬ್ಬಂ, ತಂ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತಮೇವ, ತಸ್ಮಾ ಪಾಳಿಯಾ ಅಟ್ಠಕಥಾಯ ಚ ಅವಿರುಜ್ಝನವಸೇನೇತ್ಥ ಅತ್ಥವಿನಿಚ್ಛಯೋ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಸಾತಿ ಉದ್ಧಚ್ಚಚೇತನಾ। **ವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಭಾವೇತಿ** ಸಮ್ಪುಣ್ಣವಿಪಾಕವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಭಾವೇ। **ಕಾರಣಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋತಿ** ಅವಿಕಲಫಲುಪ್ಪಾದನಾಧಿಕಾರೇ ತದಭಾವತೋ ಯದಿಪಿ ಉದ್ಧಚ್ಚಚೇತನಾ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಭಾವೇ ಅಪನೇತಬ್ಬಾ, ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಪನ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಭಾವೇ ಗಹೇತಬ್ಬಾತಿ ಇಮಂ ಕಾರಣಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ। **ಸಬ್ಬಾಪೀತಿ** ವೀಸತಿಪಿ। ತೇನಾಹ **"ಏಕವೀಸತೀತಿ ವತ್ತಬ್ಬ"**ನ್ತಿ। **ತನ್ತಿ** ಯೇನ ಕಾರಣೇನ ಸಙ್ಖಾರಗ್ಗಹಣೇನ ಅಭಿಞ್ಞಾಚೇತನಾಯ ಅಗ್ಗಹಣಂ, ತಂ ಕಾರಣಂ। **ಇತರಾವಚನಸ್ಸಾಪೀತಿ** ಉದ್ಧಚ್ಚಚೇತನಾವಚನಸ್ಸಾಪಿ। ಕಿಂ ಪನ ತಂ? ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಭಾವಾಭಾವೋ ಏವ। **ಭೇದಾಭಾವಾತಿ** ಕಾಯವಚೀಸಙ್ಖಾರವಸೇನ ವಿಭಾಗಾಭಾವತೋ। **ಸಂಯೋಗೋತಿ** ತಿಕನ್ತರಪದವಸೇನ ಸಂಯೋಜನಂ, ತಥಾ ಸಙ್ಗಹೋತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಸುಖಸಞ್ಞಾಯ ಗಹಣಂ ಅಸ್ಸಾದನನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನಾಹ **"ಸುಖಸಞ್ಞಾಯ...ಪೇ॰... ದಸ್ಸೇತೀ"**ತಿ। **"ಸುಖಸಞ್ಞಾಯಾ"**ತಿ ಚ ಇದಂ ಕರಣತ್ಥೇ ಕರಣವಚನಂ। ವಿಪಲ್ಲಾಸೋ ಹಿ ದುಕ್ಖೇ ಸುಖಸಞ್ಞಾ। ಯಂ ಪನ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ "ಅಞ್ಞಾಣೇನಾ"ತಿ ವುತ್ತಂ, ತಂ ಹೇತುಮ್ಹಿ ಕರಣವಚನಂ ವಿಪಲ್ಲಾಸಸ್ಸಾದನಾನಂ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಹೇತುಭಾವದಸ್ಸನತೋ। "ರಥೋ ಸೇತಪರಿಕ್ಖಾರೋ"ತಿಆದೀಸು (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೪) ಪರಿವಾರತ್ಥೋಪಿ ಪರಿಕ್ಖಾರಸದ್ದೋ ಹೋತೀತಿ ವುತ್ತಂ **"ತಣ್ಹಾಯ ಪರಿವಾರೇ"**ತಿ। **ತಣ್ಹಾಪರಿವಾರೇತಿ** ಚ ತಣ್ಹಾಯ ಕಿಚ್ಚಸಾಧನೇನ ಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಸಹಕಾರಿಕಾರಣಭಾವಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ। ಪರಿಕ್ಖಾರಟ್ಠೋ ಸಙ್ಖಾರಟ್ಠೋ ವಿಯ ಭೂಸನಟ್ಠೋ ಹೋತೀತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ಸಙ್ಖತೇ ಅಲಙ್ಕತೇ"**ತಿ ಆಹ। **ಪರಿಕ್ಖರೋತಿ** ಯಥಾ ಫಲದಾನಸಮತ್ಥಾ ಹೋನ್ತಿ, ತಥಾ ಸಙ್ಖರೋತಿ। **ಅಮರಣತ್ಥಾತಿ** ಅಮತತ್ಥಾ, ನಿಬ್ಬಾನತ್ಥಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ದುಕ್ಕರಕಿರಿಯಾತಿ** ಪಞ್ಚಾತಪತಪ್ಪನಾದಿದುಕ್ಕರಚರಿಯಾ। ದೇವಭಾವಾಯ ತಪೋ **ದೇವಭಾವತ್ಥಂ ತಪೋ**। ಮಾರೇತೀತಿ **ಮರೋ** ಹೇತುಅತ್ಥಂ ಅನ್ತೋನೀತಂ ಕತ್ವಾ। ಅಮಙ್ಗಲಮ್ಪಿ ಮಙ್ಗಲಪರಿಯಾಯೇನ ವೋಹರನ್ತಿ ಮಙ್ಗಲಿಕಾತಿ ವುತ್ತಂ **"ದಿಟ್ಠೇ ಅದಿಟ್ಠಸದ್ದೋ ವಿಯಾ"**ತಿ ಯಥಾ "ಅಸಿವೇ ಸಿವಾ"ತಿ।

ಪಪಾತಂ ಪತನದುಕ್ಖಸದಿಸನ್ತಿ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತಂ **"ಜಾತಿಆದಿಪಪಾತದುಕ್ಖ"**ನ್ತಿ। ಇನ್ದದುದ್ದಬ್ರಹ್ಮಕೂಟಸಞ್ಞಿತಪಬ್ಬತಸಿಖರಪ್ಪಪಾತೋ **ಮರುಪಪಾತೋ**। ತಂ ಪುಞ್ಞಫಲಂ ಅತ್ಥೋ ಪಯೋಜನಂ ಏತಸ್ಸಾತಿ **ತದತ್ಥೋ**।

**ಪರಿಬ್ಬಾಜಿಕಾಯ** ತರುಣಿಯಾ। **ಅಸವಸೋ** ಅಸೇರಿವಿಹಾರೀ। ಕಿಲೇಸಾಸುಚಿಪಗ್ಘರಣೇನ ಪಣ್ಡಿತೇಹಿ **ಜಿಗುಚ್ಛನೀಯಂ**। ರಾಗಾದಿಪರಿಳಾಹೇನ, ಕಟುಕವಿಪಾಕತಾಯ ಚ **ದುಕ್ಖಂ**। **ಆರಭತಿ** ಕರೋತಿ। ಸಭಯಸ್ಸಾಪಿ ಪಿಸಾಚನಗರಸ್ಸ ಕಾಮಗುಣಸಮಿದ್ಧಿಯಾ

ಸುಖವಿಪಲ್ಲಾಸಹೇತುಭಾವೋ ವಿಯಾತಿ ಯೋಜನಾ। ಭಿನ್ನಜಾತಿಯೇನ ಅವೋಮಿಸ್ಸತಾ **ನಿರನ್ತರತಾ**। ಜರಾಯ ಮರಣೇನ ಚ ಅಞ್ಞಥತ್ತಂ **ವಿಪರಿಣಾಮೋ**।

“ನ ತಾವಾಹಂ ಪಾಪಿಮ ಪರಿನಿಬ್ಬಾಯಿಸ್ಸಾಮೀ”ತಿ ವಚನತೋ “ತಾತ ಏಹಿ, ತಾವ ಇದಂ ರಜ್ಜಂ ಪಟಿಪಜ್ಜಾಹೀ”ತಿಆದೀಸು ಯದಿಪಿ ಪರಿಮಾಣನಿಯಮನಕಮಪದಪೂರಣಮತ್ತಾದೀಸುಪಿ **ತಾವ**-ಸದ್ದೋ ದಿಸ್ಸತಿ, ಇಧ ಪನ ವಕ್ಖಮಾನತ್ತಾಪೇಕ್ಖೋ ಅಧಿಪ್ಪೇತೋತಿ ವುತ್ತಂ **“ತಾವಾತಿ ವತ್ತಬ್ಬನ್ತರಾಪೇಕ್ಖೋ ನಿಪಾತೋ”**ತಿ। **ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಪನ...ಪೇ॰... ದಸ್ಸೇತೀತಿ** ಪುಬ್ಬೇನಾಪರಂ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ಅವಿರುಜ್ಝನಮಾಹ।

**ರಾಗಾದಿಅಸ್ಸಾದನಕಾಲೇಸೂತಿ** ರಾಗಾದೀನಂ ಅಸ್ಸಾದನಕಾಲೇಸು। “ರಾಗದಿಟ್ಠಿಸಮ್ಪಯುತ್ತಾಯಾ”ತಿ ಏತ್ಥ ರಾಗಸಮ್ಪಯುತ್ತಾಯ ತಾವ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಯೋಜನಾ ಹೋತು ರಾಗಸ್ಸ ಅಸ್ಸಾದನಭಾವತೋ, ದಿಟ್ಠಿಸಮ್ಪಯುತ್ತಾಯ ಪನ ಕಥನ್ತಿ ಆಹ **“ತದವಿಪ್ಪಯುತ್ತಾ ಚ ದಿಟ್ಠೀ...ಪೇ॰... ವೇದಿತಬ್ಬಾ”**ತಿ। **ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಸಙ್ಖಾರಸ್ಸಾತಿ** ರಾಗಾದಿಸಮ್ಪಯುತ್ತಸಙ್ಖಾರಸ್ಸ। **ಅವಿಜ್ಜಾರಮ್ಮಣಾದಿತ**ನ್ತಿ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಆರಮ್ಮಣಾದಿತಂ। **ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಆರಮ್ಮಣಾಧಿಪತಿಆರಮ್ಮಣೂಪನಿಸ್ಸಯಪಕತೂಪನಿಸ್ಸಯೇ, ಅನನ್ತರಾದಿಕೇ ಚ ಪಚ್ಚಯೇ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ। **ಅನವಿಜ್ಜಾರಮ್ಮಣಸ್ಸಾತಿ** ನ ಅವಿಜ್ಜಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಅವಿಜ್ಜಂ ಅನಾರಬ್ಭ ಪವತ್ತಸ್ಸ। **ಆರಮ್ಮಣಾಧಿಪತಿಅನನ್ತರಾದಿಪಚ್ಚಯವಚನೇಸೂತಿ** ಆರಮ್ಮಣಾಧಿಪತಿಆರಮ್ಮಣೂಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯವಚನೇಸು ಅವುತ್ತಸ್ಸ ಅನವಿಜ್ಜಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ, ಅನನ್ತರಾದಿಪಚ್ಚಯವಚನೇಸು ಅವುತ್ತಸ್ಸ ಪಠಮಜವನಸ್ಸ, ದ್ವೀಸುಪಿ ವುತ್ತಸ್ಸ ಅವಿಜ್ಜಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ದುತಿಯಾದಿಜವನಸ್ಸಾತಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯಲಾಭಿನೋ ಅನನ್ತರಾದಿನಾ, ಸಹಜಾತಸ್ಸ ಹೇತುಆದಿನಾ, ಅಸಹಜಾತಸ್ಸ ಉಪನಿಸ್ಸಯಾದಿನಾ ಸಙ್ಖಾರಸ್ಸ ಅವಿಜ್ಜಾ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀತಿ ಅಯಮತ್ಥೋ **“ಯಂ ಕಿಞ್ಚೀ”**ತಿಆದಿನಾ ದಸ್ಸಿತೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। **ಸಮತಿಕ್ಕಮಭವಪತ್ಥನಾವಸೇನಾತಿ** ಅವಿಜ್ಜಾಸಮತಿಕ್ಕಮತ್ಥಾಯ ಅರೂಪಾವಚರಜ್ಝಾನಾನಿ ಉಪ್ಪಾದೇನ್ತಸ್ಸ, ಅವಿಜ್ಜಾಸಮ್ಮೂಳ್ಹತ್ತಾ ಅರೂಪಭವಸಮ್ಪತ್ತಿಯೋ ಪತ್ಥೇತ್ವಾ ತಾನೇವ ಝಾನಾನಿ ನಿಬ್ಬತ್ತೇನ್ತಸ್ಸಾತಿ ಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರೇ ವುತ್ತೇನ ನಯೇನ, ವುತ್ತನಯಾನುಸಾರೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ಏಕಕಾರಣವಾದೋ ಆಪಜ್ಜತಿ** ಯಥಾ ಪಕತಿಇಸ್ಸರಪಜಾಪತಿಪುರಿಸಕಾಲಾದಿವಾದಾ। ಏಕಸ್ಮಿಂಯೇವ ಲೋಕಸ್ಸ ಕಾರಣಭೂತೇ ಸತಿ ತತೋ ಸಕಲಾಯ ಪವತ್ತಿಯಾ ಅನವಸೇಸತೋ, ಸಬ್ಬದಾ ಚ ಪವತ್ತಿತಬ್ಬಂ ಅಪೇಕ್ಖಿತಬ್ಬಸ್ಸ ಕಾರಣನ್ತರಸ್ಸ ಅಭಾವತೋ। ನ ಚೇತಂ ಅತ್ಥಿ ಕಮೇನೇವ ಪವತ್ತಿಯಾ ದಸ್ಸನತೋ। ಕಾರಣನ್ತರಾಪೇಕ್ಖತಾಯ ಪನ ಏಕಕಾರಣವಾದೋ ಅಪಹತೋ ಸಿಯಾ ಏಕಸ್ಸ ಚ ಅನೇಕಸಭಾವತಾಭಾವಾ। ಯತ್ತಕಾ ತತೋ ನಿಬ್ಬತ್ತನ್ತಿ, ಸಬ್ಬೇಹಿ ತೇಹಿ ಸಮಾನಸಭಾವೇಹೇವ ಭವಿತಬ್ಬಂ, ನ ವಿಸದಿಸೇಹಿ, ಇತರಥಾ ತಸ್ಸ ಏಕಭಾವೋ ಏವ ನ ಸಿಯಾತಿ ಇಮಮತ್ಥಮಾಹ **“ಸಬ್ಬಸ್ಸ...ಪೇ॰... ಪತ್ತಿತೋ ಚಾ”**ತಿ। **ಪಾರಿಸೇಸೇನಾತಿ** ಏಕತೋ ಏಕಂ, ಏಕತೋ ಅನೇಕಂ, ಅನೇಕತೋ ಏಕನ್ತಿ ಇಮೇಸು **ತೀಸು ಪಕಾರೇಸು ಅವಿಜ್ಜಮಾನೇಸು** ಅನುಪಲಬ್ಭಮಾನೇಸು ಪಾರಿಸೇಸಞಾಯೇನ। ಅನೇಕತೋ ಅನೇಕನ್ತಿ ಏಕಸ್ಮಿಂ **ಚತುತ್ಥೇ ಏವ ಚ** ಪಕಾರೇ **ವಿಜ್ಜಮಾನೇ**। ಯದಿದಂ “ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರಾ, ಫಸ್ಸಪಚ್ಚಯಾ ವೇದನಾ”ತಿಆದಿನಾ ಏಕಹೇತುಫಲದೀಪನಂ, ತಂ ಏತ್ಥ ದೇಸನಾವಿಲಾಸೇನ, ವಿನೇಯ್ಯಜ್ಝಾಸಯವಸೇನ ವಾ ಧಮ್ಮಾನಂ ಪಧಾನಪಾಕಟಾಸಾಧಾರಣಭಾವವಿಭಾವನತ್ಥನ್ತಿ ಏಕಹೇತುಫಲದೀಪನಂ **ನ ನುಪಪಜ್ಜತಿ** ಉಪಪಜ್ಜತಿಯೇವಾತಿ ದಸ್ಸೇತಿ **“ಯಸ್ಮಾ”**ತಿಆದಿನಾ।

**ಯಥಾಫಸ್ಸ**ನ್ತಿ ಸುಖವೇದನೀಯಾದಿಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಾದಿತಂತಂಫಸ್ಸಾನುರೂಪನ್ತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತೀತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **“ಸುಖವೇದನೀಯ”**ನ್ತಿಆದಿಂ ವತ್ವಾ **“ವೇದನಾವವತ್ಥಾನತೋ”**ತಿ ಪದಸ್ಸ ಅತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **“ಸಮಾನೇಸೂ”**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ತತ್ಥ **ಸಮಾನೇಸೂತಿ** ಅವಿಸಿಟ್ಠೇಸು। **ಫಸ್ಸವಸೇನಾತಿ** ಸುಖವೇದನೀಯಾದಿಫಸ್ಸವಸೇನ। **ವಿಪರಿಯಾಯಾಭಾವತೋತಿ** ಬ್ಯತ್ತಯಾಭಾವತೋ। ನ ಹಿ ಕದಾಚಿ ಸುಖವೇದನೀಯಂ ಫಸ್ಸಂ ಪಟಿಚ್ಚ ದುಕ್ಖವೇದನಾ, ದುಕ್ಖಾದಿವೇದನೀಯಂ ವಾ ಫಸ್ಸಂ ಪಟಿಚ್ಚ ಸುಖವೇದನಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। **ಸುಖಾದಿಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಜಾದೀನ**ನ್ತಿ ಸುಖಾದೀನಂ, ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಜಾದೀನಞ್ಚ ವೇದನಾನಂ।

**ಓಳಾರಿಕಸುಖುಮಾದೀತಿ ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಹೀನಪಣೀತಾದಿಸಙ್ಗಹೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ತತ್ಥ ಯಂ ಉಪಾದಾಯ ಯಾ ವೇದನಾ "ಓಳಾರಿಕಾ, ಹೀನಾ"ತಿ ವಾ ವುಚ್ಚತಿ, ನ ತಂಯೇವ ಉಪಾದಾಯ ತಸ್ಸಾ ಕದಾಚಿಪಿ ಸುಖುಮತಾ ಪಣೀತತಾ ವಾ ಅತ್ಥೀತಿ ವುತ್ತಂ **"ಓಳಾರಿಕಸುಖುಮಾದಿಸಙ್ಕರಾಭಾವತೋ"**ತಿ। **ಯಥಾವುತ್ತಸಮ್ಫಸ್ಸಸ್ಸಾತಿ** ಸುಖವೇದನೀಯಾದಿಫಸ್ಸಸ್ಸ। ಸುಖವೇದನೀಯಫಸ್ಸತೋಯೇವ ಸುಖವೇದನಾ, ನ ಇತರಫಸ್ಸತೋ। ಸುಖವೇದನೀಯಫಸ್ಸತೋ ಸುಖವೇದನಾವ, ನ ಇತರವೇದನಾ। ತಥಾ ಸೇಸೇಸುಪೀತಿ ಉಭಯಪದನಿಯಮವಸೇನ ಯಥಾಫಸ್ಸಂ ವೇದನಾವವತ್ಥಾನಂ, ಯಥಾವೇದನಂ ಫಸ್ಸವವತ್ಥಾನನ್ತಿ ಪದದ್ವಯೇನ ಕಾರಣನ್ತರಾಸಮ್ಮಿಸ್ಸತಾ ಫಲಸ್ಸ, ಫಲನ್ತರಾಸಮ್ಮಿಸ್ಸತಾ ಚ ಕಾರಣಸ್ಸ ದಸ್ಸಿತಾ ಪಠಮಪಕ್ಖೇ ಅಸಂಕಿಣ್ಣತಾವವತ್ಥಾನನ್ತಿ ಕತ್ವಾ। ದುತಿಯಪಕ್ಖೇ ಪನ ಪಚ್ಚಯಭೇದಭಿನ್ನೇನ ಕಾರಣವಿಸೇಸೇನ ಫಲವಿಸೇಸೋ, ಫಲವಿಸೇಸೇನ ಚ ಕಾರಣವಿಸೇಸೋ ನಿಚ್ಛೀಯತೀತಿ ಅಯಮತ್ಥೋ ದಸ್ಸಿತೋ ಸನ್ನಿಟ್ಠಾನಂ ವವತ್ಥಾನನ್ತಿ ಕತ್ವಾ। ಪುರಿಮಸ್ಮಿಞ್ಚ ಪಕ್ಖೇ ಧಮ್ಮಾನಂ ಅಸಙ್ಕರತೋ ವವತ್ಥಾನಂ ವುತ್ತಂ, ದುತಿಯಸ್ಮಿಞ್ಚ ಯಥಾವವತ್ಥಿತಭಾವಜಾನನನ್ತಿ ಅಯಮೇತೇಸಂ ವಿಸೇಸೋ। **ಉತುಆದಯೋತಿ ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಚಿತ್ತವಿಸಮಾಚಾರಾ ಪಿತ್ತವಾತಾದಯೋಪಿ ಸಙ್ಗಯ್ಹನ್ತಿ। ಏಕಸ್ಮಿಂ ದೋಸೇ ಕುಪಿತೇ ಇತರೇಪಿ ಖೋಭಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿ। ಸನ್ತೇಸುಪಿ ತೇಸು **ಸೇಮ್ಹಪಟಿಕಾರೇನ ರೋಗವೂಪಸಮತೋ** ಸೇಮ್ಹೋ ಪಾಕಟೋತಿ ಅತ್ಥೋ।

"ಭವೋ"ತಿ ವುತ್ತಾನಂ ಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಕಾರಣಸ್ಸ ಪಕಾರಣಂ, ಕಾರಣಮೇವ ವಾ ತಣ್ಹಾತಿ ಆಹ **"ತಣ್ಹಾಯ ಸಙ್ಖಾರಕಾರಣಭಾವಸ್ಸ ವುತ್ತತ್ತಾ"**ತಿ। **ತಸ್ಸಾಪೀತಿ** ತಣ್ಹಾಯಪಿ। ತಣ್ಹಾ ಹಿ ಕಾಮಾಸವೋ ಭವಾಸವೋ ಚ। ಕಾಮಾಸವಭವಾಸವಾ ಕಾಮುಪಾದಾನಂ, ದಿಟ್ಠಾಸವೋ ಇತರುಪಾದಾನನ್ತಿ ಆಹ **"ಚತುರುಪಾದಾನಭೂತಾ ಕಾಮಭವದಿಟ್ಠಾಸವಾ"**ತಿ। ತೇ ಚ "ಉಪಾದಾನಪಚ್ಚಯಾ ಭವೋ"ತಿ ವಚನತೋ ಉಪಾದಾನಞ್ಚ, "ತಣ್ಹಾಪಚ್ಚಯಾ ಉಪಾದಾನ"ನ್ತಿ ವಚನತೋ ತಣ್ಹಾ ಚ ಸಙ್ಖಾರಸ್ಸ ಕಾರಣನ್ತಿ ಪಾಕಟಾ। ಅನಸ್ಸಾದನೀಯೇಸು ಅನೇಕಾದೀನವವೋಕಿಣ್ಣೇಸು ಸಙ್ಖಾರೇಸು ಅಸ್ಸಾದಾನುಪಸ್ಸನಾ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ವಿನಾ ನ ಹೋತೀತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ **"ಅಸ್ಸಾದಾನುಪಸ್ಸಿನೋ…ಪೇ॰… ದಸ್ಸಿತಾ ಹೋತೀ"**ತಿ। **ಖೀಣಾಸವಸ್ಸ ಸಙ್ಖಾರಾಭಾವತೋತಿ** ಬ್ಯತಿರೇಕೇನಪಿ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಸಙ್ಖಾರಕಾರಣಭಾವಂ ವಿಭಾವೇತಿ। ಏಕನ್ತೇನ ಹಿ ಖೀಣಾಸವೋವ ವಿದ್ದಸು। ಏತೇನ ಬಾಲಾನಂ ಏವ ಸಮ್ಭವತೋ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಅಸಾಧಾರಣತಾ ವುತ್ತಾತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। ವತ್ಥಾರಮ್ಮಣಾದೀನಿ ಹಿ ಇತರೇಸಮ್ಪಿ ಸಾಧಾರಣಾನಿ। ವತ್ಥಾರಮ್ಮಣತಣ್ಹುಪಾದಾನಾದೀನಿ ವಿಯ ಅವಿಜ್ಜಾಪಿ ಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರಾದೀನಂ ಸಾಧಾರಣಕಾರಣನ್ತಿ ಚೋದನಂ ಮನಸಿ ಕತ್ವಾ ಆಹ **"ಪುಞ್ಞಭವಾದೀ"**ತಿಆದಿ। ತತ್ಥ **ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಅಪುಞ್ಞಾನೇಞ್ಜಭವಾ ಗಹೇತಬ್ಬಾ। **ಪುಞ್ಞಭವೋತಿ** ಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರಹೇತುಕೋ ಉಪಪತ್ತಿಭವೋ। ಏಸ ನಯೋ ಸೇಸೇಸು। ಏತ್ಥ ಚ ಕಿಚ್ಚಕರಣಟ್ಠಾನಭೇದೇನ ಕಿಚ್ಚವತೀ ಅವಿಜ್ಜಾ ಭಿನ್ದಿತ್ವಾ ದಸ್ಸಿತಾ। ನ ಹಿ ಯದವತ್ಥಾ ಅವಿಜ್ಜಾ ಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಉಪನಿಸ್ಸಯೋ, ತದವತ್ಥಾ ಏವ ಇತರೇಸಂ ಉಪನಿಸ್ಸಯೋತಿ ಸಕ್ಕಾ ವಿಞ್ಞಾತುಂ। ಏತ್ಥ ಚ **ಭವಾದೀನವಪ್ಪಟಿಚ್ಛಾದನನ್ತಿ** ಅತ್ಥತೋ ಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರಾದೀನಂ ತಂತಂಭವಸಙ್ಖಾತದುಕ್ಖಹೇತುಸಭಾವಾನಭಿಸಮಯನಿಮಿತ್ತತಾ।

**ಠಾನನ್ತಿ** ಧರಮಾನತಾ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾತಿ ವುತ್ತಂ **"ಠಾನವಿರುದ್ಧೋತಿ ಅತ್ಥಿತಾವಿರುದ್ಧೋ"**ತಿ। ಠಾನಾವಿರುದ್ಧಾ ಚಕ್ಖುರೂಪಾದಯೋ। "ಪುರಿಮಚಿತ್ತಞ್ಹೀ"ತಿಆದಿನಾ ಠಾನವಿರುದ್ಧೋ ಚ ಉದಾಹಟೋತಿ ಆಹ **"ನ ಇದಂ ಏಕನ್ತಿಕಂ ಸಿಯಾ"**ತಿ। "ಚಕ್ಖುರೂಪಾದಯೋ"ತಿಆದಿನಾ ಹಿ ಪರತೋ ಠಾನಾವಿರುದ್ಧಾ ಉದಾಹರೀಯನ್ತೀತಿ। ಪುರಿಮಸಿಪ್ಪಾದಿಸಿಕ್ಖಾ ಹಿ ಪಚ್ಛಾ ಪವತ್ತಮಾನಸಿಪ್ಪಾದಿಕಿರಿಯಾನಂ ಸಮೋಧಾನಾಸಮ್ಭವಾ ಠಾನವಿರೋಧೋತಿ ಯಥಾವುತ್ತಮತ್ಥಂ ಸಮತ್ಥೇತುಂ **"ನ ಚ ಸಿಪ್ಪಾದೀನ"**ನ್ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ತತ್ಥ **ತನ್ತಿ** ಪಟಿಸನ್ಧಿಆದಿಠಾನಂ। **ಇಧಾತಿ** ಠಾನಸಭಾವಕಿಚ್ಚಾದಿಗ್ಗಹಣೇ। **ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಆರಮ್ಮಣಭೂಮಿಸನ್ತಾನಾದಿವಿರುದ್ಧಾ ಗಹೇತಬ್ಬಾ, ತೇ ಚ ಅನುಲೋಮತೋ ಗೋತ್ರಭುಸ್ಸ, ಗೋತ್ರಭುತೋ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಲಿಙ್ಗಪರಿವತ್ತನಾದಿವಸೇನ ಚ ಪವತ್ತಿಯಂ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ನಮನರುಪ್ಪನವಿರೋಧಾ ಸಭಾವವಿರುದ್ಧೋ ಪಚ್ಚಯೋತಿ ಯೋಜನಾ। ತತ್ಥ **ನಮನರುಪ್ಪನನ್ತಿ** ಅರೂಪರೂಪಭಾವಮೇವ ದಸ್ಸೇತಿ। ಕಮ್ಮಂ ಚೇತನಾಸಭಾವಂ, ರೂಪಂ ರುಪ್ಪನಸಭಾವನ್ತಿ ಸಭಾವವಿರುದ್ಧಂ।

**ಮಧುರಮ್ಬಿಲರಸಾದೀ**ತಿ ಖೀರಂ ಮಧುರರಸಂ ಪಿತ್ತುಪಸಮನಂ ಮಧುರವಿಪಾಕಸಭಾವಂ, ದಧಿ ಅಮ್ಬಿಲರಸಂ ಪಿತ್ತಬ್ರೂಹನಂ ಕಟುಕವಿಪಾಕಸಭಾವನ್ತಿ ಅತೋ ಸಭಾವವಿರೋಧಾ।

**ದಧಿಆದೀನೀ**ತಿ ದಧಿಪಲಾಲಾನಿ। **ಭೂತಿಣಕಸ್ಸಾ**ತಿ ಭೂತಿಣಕನಾಮಕಸ್ಸ ಓಸಧಿವಿಸೇಸಸ್ಸ। **ಅವೀ** ನಾಮ ಏಳಕಾ, ತಾ ಪನ ಯೇಭುಯ್ಯೇನ ರತ್ತಲೋಮಕಾ **ಹೋನ್ತೀ**ತಿ ವುತ್ತಂ **“ರತ್ತಾ ಏಳಕಾ”**ತಿ। ವಿಪಾಕಾನಮ್ಪಿ ಪಚ್ಚಯಭಾವತೋ, ಅವಿಪಾಕಾನಮ್ಪಿ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಭಾವತೋ ನ ವಿಪಾಕಧಮ್ಮವಿಪಾಕಾಪೇಕ್ಖಾ ಪಚ್ಚಯಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನತಾತಿ ವುತ್ತಂ **“ವಿಪಾಕಾಯೇವ ತೇ ಚ ನಾ”**ತಿ। ತೇನಾಹ **“ತಸ್ಮಾ”**ತಿಆದಿ। **ತದವಿಪಾಕಾನ**ನ್ತಿ ತಸ್ಸಾ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಅವಿಪಾಕಭೂತಾನಂ। **ನ ನ ಯುಜ್ಜತಿ** ಯುಜ್ಜತಿ ಏವ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನತಾಮತ್ತಸ್ಸ ಅಧಿಪ್ಪೇತತ್ತಾ। **ತದವಿರುದ್ಧಾನ**ನ್ತಿ ತಾಯ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಅವಿರುದ್ಧಾನಂ।

**ಪುಬ್ಬಾಪರಿಯವವತ್ಥಾನ**ನ್ತಿ ಕಾಯಪವತ್ತಿಗತಿಜಾತಿಆದೀನಂ ಯಥಾರಹಂ ಪುಬ್ಬಾಪರಭಾವೇನ ಪವತ್ತಿ, ಸಾ ಪನ ಕೇನಚಿ ಅಕಟಾ ಅಕಟವಿಧಾ ಪಟಿನಿಯತಸಭಾವಾತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ ನಿಯತಿವಾದಿನಾ ವುತ್ತನಿದಸ್ಸನಂ ಆಹರನ್ತೋ **“ಅಚ್ಛೇಜ್ಜಸುತ್ತಾವುತಾಭೇಜ್ಜಮಣೀನಂ ವಿಯಾ”**ತಿ ಆಹ। ದುತಿಯವಿಕಪ್ಪೇ **ಸಙ್ಗತೀ**ತಿ ಅಧಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋ ಯಾದಿಚ್ಛಿಕತಾ, ಯಂ ಸನ್ಧಾಯ “ಯದಿಚ್ಛಾಯ ಪವತ್ತನಂ ನಿವತ್ತನಂ ಯದಿಚ್ಛಾಯಾ”ತಿಆದಿ ವುಚ್ಚತಿ। **ಭಾವೋ**ತಿ ಧಮ್ಮಾನಂ ಸಭಾವಸಿದ್ಧಿತಾ, ಯಂ ಸನ್ಧಾಯ ವದನ್ತಿ “ಕಣ್ಟಕಸ್ಸ ಕೋಟಿತಿಖಿಣಭಾವಂ, ಕಪಿಟ್ಠಫಲಸ್ಸ ವಟ್ಟಭಾವಂ, ಮಿಗಪಕ್ಖೀನಂ ವಾ ವಿಚಿತ್ತವಣ್ಣಸಣ್ಠಾನಾದಿತಂ ಕೋ ಅಭಿಸಙ್ಖರೋತಿ, ಕೇವಲಂ ಸಭಾವಸಿದ್ಧೋವಾಯಂ ವಿಸೇಸೋ”ತಿ। ತೇನಾಹ “ಸಬ್ಬೇ ಸತ್ತಾ, ಸಬ್ಬೇ ಪಾಣಾ , ಸಬ್ಬೇ ಭೂತಾ, ಸಬ್ಬೇ ಜೀವಾ ಅವಸಾ ಅಬಲಾ ಅವೀರಿಯಾ ನಿಯತಿಸಙ್ಗತಿಭಾವಪರಿಣತಾ”ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೧೬೮)। **ಏತೇಹಿ ವಿಕಪ್ಪನೇಹೀ**ತಿ ಚುತಿಆದೀಸು ಸಮ್ಮೂಳ್ಹತಾಯ “ಸತ್ತೋ ಮರತೀ”ತಿಆದಿವಿಕಪ್ಪನೇಹಿ ಕಾರಣಭೂತೇಹಿ। **ಅಕುಸಲಂ ಚಿತ್ತಂ ಕತ್ವಾ**ತಿ ಅಯೋನಿಸೋಮನಸಿಕಾರಪರಿಬ್ರೂಹನೇನ ಚಿತ್ತಂ ಅಕುಸಲಂ ಕತ್ವಾ।

**ಸುತ್ತಾದಿಧಮ್ಮ**ನ್ತಿ ಸುತ್ತಗೇಯ್ಯಾದಿಪರಿಯತ್ತಿಧಮ್ಮಂ। ಪರಿಯತ್ತಿಧಮ್ಮಞ್ಹಿ ಸಮ್ಮದೇವ ಜಾನನ್ತೋ ಪಟಿಪತ್ತಿಧಮ್ಮಂ ಪರಿಪೂರೇತ್ವಾ ಪಟಿವೇಧಧಮ್ಮೇ ಪತಿಟ್ಠಹತಿ। **ತ**ನ್ತಿ ತಂ ಜಾನನಂ, ನಿಬ್ಬಾನಾಭಿಸಮಯೋತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಸಙ್ಖಾರಪದನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**ವಿಞ್ಞಾಣಪದನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ**

೬೧೬. **ಯಥಾವುತ್ತಸಙ್ಖಾರಪಚ್ಚಯಾ**ತಿ ಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರಾದಿವುತ್ತಪ್ಪಕಾರಸಙ್ಖಾರಪಚ್ಚಯಾ। ವಿಞ್ಞಾಣಾದಯೋ ವೇದನಾಪರಿಯೋಸಾನಾ ಏತರಹಿ ವಿಪಾಕವಟ್ಟಭೂತಾ ಇಧಾಧಿಪ್ಪೇತಾತಿ ಆಹ **“ತಂಕಮ್ಮನಿಬ್ಬತ್ತಮೇವ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಭವಿತುಂ ಅರಹತೀ”**ತಿ। ಅಯಞ್ಚ ಅತ್ಥವಣ್ಣನಾ ಧಾತುಕಥಾಪಾಳಿಯಾ ನ ಸಮೇತೀತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **“ಧಾತುಕಥಾಯಂ ಪನಾ”**ತಿಆದಿಮಾಹ। ತತ್ಥ ಧಾತುಕಥಾಯಂ ವಚನತೋ ಸಬ್ಬವಿಞ್ಞಾಣಫಸ್ಸವೇದನಾಪರಿಗ್ಗಹೋ ಕತೋ ಧಾತುಕಥಾಯನ್ತಿ ಯೋಜನಾ। **ಸಪ್ಪದೇಸಾ**ತಿ ಸಾವಸೇಸಾ, ವಿಪಾಕಾ ಏವಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ವಿಞ್ಞಾಣಾದೀಸು ಹಿ ವಿಪಾಕೇಸುಯೇವ ಅಧಿಪ್ಪೇತೇಸು ಯಥಾ -

> “ವಿಪಾಕೇಹಿ ಧಮ್ಮೇಹಿ ಯೇ ಧಮ್ಮಾ ವಿಪ್ಪಯುತ್ತಾ, ತೇ ಧಮ್ಮಾ ಅಸಙ್ಖತಂ ಖನ್ಧತೋ ಠಪೇತ್ವಾ ಪಞ್ಚಹಿ ಖನ್ಧೇಹಿ ದ್ವಾದಸಹಾಯತನೇಹಿ ತೇರಸಹಿ ಧಾತೂಹಿ ಸಙ್ಗಹಿತಾ। ಕತಿಹಿ ಅಸಙ್ಗಹಿತಾ? ನ ಕೇಹಿಚಿ ಖನ್ಧೇಹಿ ನ ಕೇಹಿಚಿ ಆಯತನೇಹಿ ಪಞ್ಚಹಿ ಧಾತೂಹಿ ಅಸಙ್ಗಹಿತಾ”ತಿ (ಧಾತು॰ ೪೭೭) -

ವಿಪಾಕವಿಪ್ಪಯುತ್ತಾನಂ ಸಙ್ಗಹಾಸಙ್ಗಹಾ ವಿಸ್ಸಜ್ಜಿತಾ, ಏವಮಿಧಾಪಿ ವಿಸ್ಸಜ್ಜಿತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ। ತೇನಾಹ **“ವಿಪಾಕಾ ಧಮ್ಮಾತಿ ಇಮಸ್ಸ ವಿಯ ವಿಸ್ಸಜ್ಜನಂ ಸಿಯಾ”**ತಿ। **ತಸ್ಮಾ**ತಿ ಯಸ್ಮಾ ವಿಪ್ಪಯುತ್ತೇನ ಸಙ್ಗಹಿತಾಸಙ್ಗಹಿತಪದನಿದ್ದೇಸೇ ನಿಪ್ಪದೇಸಾವ

ವಿಞ್ಞಾಣಫಸ್ಸವೇದನಾ ಗಹಿತಾ, ತಸ್ಮಾ। **ತತ್ಥಾತಿ** ಧಾತುಕಥಾಯಂ। **ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಸೇನಾತಿ** ಇಮಸ್ಮಿಂ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದವಿಭಙ್ಗೇ ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಸೇನ। ತೇನಾಹ **"ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರಾ ಚಾ"**ತಿಆದಿ। ತೇನ ಯಥಾವುತ್ತಅತ್ಥವಣ್ಣನಾ ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯವಸೇನ ವುತ್ತಾತಿ ಯಥಾದಸ್ಸಿತಂ ವಿರೋಧಂ ಪರಿಹರತಿ। ಯದಿ ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಸೇನ ಧಾತುಕಥಾಪಾಳಿ ಪವತ್ತಾ, ಅಥ ಕಸ್ಮಾ "ಕಾಮಭವೋ ಪಞ್ಚಹಿ ಖನ್ಧೇಹಿ ಏಕಾದಸಹಾಯತನೇಹಿ ಸತ್ತರಸಹಿ ಧಾತೂಹಿ ಸಙ್ಗಹಿತೋ। ರೂಪಭವೋ ಪಞ್ಚಹಿ ಖನ್ಧೇಹಿ ಪಞ್ಚಹಾಯತನೇಹಿ ಅಟ್ಠಹಿ ಧಾತೂಹಿ ಸಙ್ಗಹಿತೋ"ತಿಆದಿನಾ (ಧಾತು॰ ೬೭-೬೮) ಉಪಾದಿನ್ನಕ್ಖನ್ಧವಸೇನ ಭವೋ ವಿಸ್ಸಜ್ಜಿತೋತಿ ಚೋದನಂ ಮನಸಿ ಕತ್ವಾ ಆಹ **"ಭವೋ ಪನ…ಪೇ॰… ನ ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಸೇನ ಗಹಿತೋ"**ತಿ। **ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾತಿ** ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಸೇನ ಅಗ್ಗಹಿತತ್ತಾ ಏವ। **ತತ್ಥಾತಿ** ಧಾತುಕಥಾಯಂ। **ವಿಪಾಕಞ್ಹೇತನ್ತಿ ಹಿ**-ಸದ್ದೋ ಹೇತುಅತ್ಥೋ। ಯಸ್ಮಾ ಯಥಾವುತ್ತಬಾತ್ತಿಂಸವಿಧವಿಞ್ಞಾಣಂ ವಿಪಾಕಂ, ತಸ್ಮಾ ತಂ ಸಙ್ಖಾರಪಚ್ಚಯನ್ತಿ ಇಮಮತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ವಿಪಾಕತ್ತಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ।

**"ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾನೇವ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತ"**ನ್ತಿ ಇದಂ ವಿಚಾರೇತಬ್ಬಂ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಕುಸಲಾಕುಸಲಜವನಾನನ್ತರಮ್ಪಿ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತತದಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಇಚ್ಛಿತತ್ತಾ। ತಥಾ ಹಿ **ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ** "ಚತುನ್ನಂ ಪನ ದುಹೇತುಕಕುಸಲಚಿತ್ತಾನಂ ಅಞ್ಞತರಜವನಸ್ಸ ಪರಿಯೋಸಾನೇ ಅಹೇತುಕಚಿತ್ತಂ ತದಾರಮ್ಮಣಭಾವೇನ ಪತಿಟ್ಠಾತೀ"ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೪೯೮ ವಿಪಾಕುದ್ಧಾರಕಥಾ) ವತ್ವಾ "ಇಟ್ಠಾರಮ್ಮಣೇ ಪನ ಸನ್ತೀರಣಮ್ಪಿ ತದಾರಮ್ಮಣಮ್ಪಿ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಮೇವಾ"ತಿ ವುತ್ತಂ। ಕುಸಲಾಕುಸಲಞ್ಹಿ ಅಭಿಇಟ್ಠಮ್ಪಿ ಆರಮ್ಮಣಂ ತಥಾಭಿಸಙ್ಖರಣೇನ ಕದಾಚಿ ನ ಮಜ್ಝತ್ತಂ ಕತ್ವಾ ನ ಪವತ್ತತಿ, ವಿಪಾಕಂ ಪನ ಯಥಾಸಭಾವತೋವ ಆರಮ್ಮಣರಸಂ ಅನುಭವತಿ। ತೇನಾಹ "ನ ಸಕ್ಕಾ ವಿಪಾಕಂ ವಞ್ಚೇತು"ನ್ತಿ। ಕಿರಿಯಜವನಾನಂ ಪನ ವಿಸಯಾಭಿಸಙ್ಖರಣಸ್ಸ ಬಲವಭಾವತೋ ತದನನ್ತರಾನಂ ತದಾರಮ್ಮಣಾನಂ ಯಥಾವಿಸಯಂ ವೇದನಾವಸೇನ ತದನುಗುಣತಾ ಇಚ್ಛಿತಾ। ಯೇ ಪನ ಕಿರಿಯಜವನಾನನ್ತರಂ ತದಾರಮ್ಮಣಂ ನ ಇಚ್ಛನ್ತಿ, ತೇಸಂ ವತ್ತಬ್ಬಮೇವ ನತ್ಥಿ। ಯಂ ಪನ "ಜವನೇನ ತದಾರಮ್ಮಣಂ ನಿಯಮೇತಬ್ಬ"ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ, ತಂ ಕುಸಲಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತನ್ತಿ ಚ ವುತ್ತಂ। ತಸ್ಮಾ ಯಥಾವುತ್ತೋ ವಿಚಾರೇತಬ್ಬೋ। ತಿಹೇತುಕಜವನಾವಸಾನೇ ಚ ದುಹೇತುಕಜವನಾವಸಾನೇ ಚಾತಿ ಸಮುಚ್ಚಯತ್ಥೋ **ಚ**-ಸದ್ದೋ। ಕೇಚಿ ಪನ ವಿಭಾಗಂ ಅಕತ್ವಾ "ಕುಸಲಜವನಾವಸಾನೇಪಿ ಅಹೇತುಕತದಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತೀತಿ 'ಯೇಭುಯ್ಯೇನಾ'ತಿ ವುತ್ತ"ನ್ತಿ ವದನ್ತಿ। ಲೋಭಚಿತ್ತಸ್ಸ ವಾ ಸತ್ತಾನಂ ಬಹುಲಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜನತೋ **"ಯೇಭುಯ್ಯೇನಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। "ಸಕಿಂ ವಾ"ತಿ ವಚನಸಿಲಿಟ್ಠತಾವಸೇನ ವುತ್ತಂ ಯಥಾ "ಅಟ್ಠ ವಾ ದಸ ವಾ"ತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ದಿರತ್ತತಿರತ್ತಾದೀಸು ವಿಯ ವೇದಿತಬ್ಬ"**ನ್ತಿ ಆಹ। **ವಾ-ಸದ್ದಸ್ಸ ಅಭಾವಾತಿ** ಸುಯ್ಯಮಾನಸ್ಸ **ವಾ**-ಸದ್ದಸ್ಸ ಅಭಾವೇನ ವುತ್ತಂ। ಅತ್ಥತೋ ಪನ ತತ್ಥಾಪಿ **ವಾ**-ಸದ್ದೋ ಲಬ್ಭತೇವ। ತಿರತ್ತಂ ಪನ ವಾಸಾದಿಕೇ ಲಬ್ಭಮಾನೇ ದಿರತ್ತೇ ವತ್ತಬ್ಬಮೇವ ನತ್ಥೀತಿ ದಿರತ್ತಗ್ಗಹಣಂ ವಿಸುಂ ನ ಯೋಜೇತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನ **"ವಚನಸಿಲಿಟ್ಠತಾಮತ್ತೇನಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। ಕೇವಲಂ "ತಿರತ್ತ"ನ್ತಿ ವುತ್ತೇ ಅಞ್ಞತ್ಥ ವಾಸಾದಿನಾ ಅನ್ತರಿತಮ್ಪಿ ತಿರತ್ತಂ ಗಣ್ಹೇಯ್ಯ, ದಿರತ್ತವಿಸಿಟ್ಠಂ ಪನ ತಿರತ್ತಂ ವುಚ್ಚಮಾನಂ ತೇನ ಅನನ್ತರಿತಮೇವ ತಿರತ್ತಂ ದೀಪೇತೀತಿ ಆಹ **"ನಿರನ್ತರತಿರತ್ತದಸ್ಸನತ್ಥಂ ವಾ"**ತಿ। **ಬಲವರೂಪಾದಿಕೇ ಆರಮ್ಮಣೇತಿ** ಅತಿಮಹತಿ ರೂಪಾದಿಆರಮ್ಮಣೇ। **"ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ"**ತಿ ಏತೇನ ಏಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕೇಪಿ ವಿಸಯೇ ಕದಾಚಿ ತದಾರಮ್ಮಣಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜೇಯ್ಯಾತಿ **"ಸಕಿಂ ಏವಾ"**ತಿಆದಿನಾ ವುತ್ತಮತ್ಥಂ ಉಲ್ಲಿಙ್ಗೇತಿ। "ಸಬ್ಬದ್ವಾರೇಸು ತದಾರಮ್ಮಣೇ ದ್ವೇ ಏವ ಚಿತ್ತವಾರಾ ಆಗತಾ"ತಿ ವುತ್ತತ್ತಾ ಅಯಮ್ಪಿ ಅತ್ಥೋ ವಿಚಾರೇತ್ವಾ ಗಹೇತಬ್ಬೋ। **ಅನುರೂಪಾಯ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾತಿ** ಅತ್ತನೋ ಅತ್ತನೋ ಅನುಚ್ಛವಿಕೇನ ಪಟಿಸನ್ಧಾನಕಿಚ್ಚೇನ।

"ಕತಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯೋ, ಕತಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತಾನೀ"ತಿಆದಿನಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿವಿಚಾರೋ ಪರತೋ ವಿತ್ಥಾರತೋ ಕಥೀಯತೀತಿ ಆಹ **"ಪಟಿಸನ್ಧಿಕಥಾ ಮಹಾವಿಸಯಾತಿ ಕತ್ವಾ ಪವತ್ತಿಮೇವ ತಾವ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ"**ತಿ। **ಅಹೇತುಕದ್ವಯಾದೀನನ್ತಿ ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಮಹಾವಿಪಾಕಮಹಗ್ಗತವಿಪಾಕೇ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ। **ದ್ವಾರನಿಯಮಾನಿಯಮಾವಚನನ್ತಿ** ದ್ವಾರಸ್ಸ ನಿಯತಾನಿಯತಾವಚನಂ, ನಿಯತದ್ವಾರಂ ಅನಿಯತದ್ವಾರನ್ತಿ ವಾ ಅವಚನನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಅನುಪ್ಪತ್ತಿತೋತಿ** ನ ಉಪ್ಪಜ್ಜನತೋ। ಯದಿಪಿ "ಅನುರೂಪಾಯ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ"ತಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿಪಿ ಹೇಟ್ಠಾ ಗಹಿತಾ, "ಪವತ್ತಿಯಂ ಪನಾ"ತಿ ಅಧಿಕತತ್ತಾ ಪನ ಪವತ್ತಿಯೇವ ಪಚ್ಚಾಮಟ್ಠಾ। ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಭಾವೇನ

ಪಠಮುದ್ದಿಟ್ಠಾನಿ ಸಬ್ಬಾನಿಪಿ ಲೋಕಿಯವಿಪಾಕಚಿತ್ತಾನಿ ಅನ್ವಾದೇಸಂ ಅರಹನ್ತೀತಿ ಆಹ **"ತತ್ರಸ್ಸಾತಿ ಪವತ್ತಿಯಂ ಬಾತ್ತಿಂಸವಿಧಸ್ಸಾ"**ತಿ।

ಯಥಾ ಕಾಮಾವಚರಪಟಿಸನ್ಧಿವಿಞ್ಞಾಣಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಬೀಜಸ್ಸ ಅಭಾವೇಪಿ ರೂಪಭವೇ ಚಕ್ಖುಸೋತಿನ್ದ್ರಿಯಪವತ್ತಿಆನುಭಾವತೋ ಚಕ್ಖುಸೋತವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ ಸಮ್ಭವೋ, ಏವಂ ತೇನೇವ ಕಾರಣೇನ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಾದೀನಮ್ಪಿ ತತ್ಥ ಸಮ್ಭವೋತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ಇನ್ದ್ರಿಯಪವತ್ತಿಆನುಭಾವತೋ ಏವಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। ತತ್ಥ **ಚಕ್ಖುಸೋತದ್ವಾರಭೇದೇನಾ**ತಿ ಚಕ್ಖುಸೋತದ್ವಾರವಿಸೇಸೇನ ಭವಿತಬ್ಬನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। **ತಸ್ಸಾ**ತಿ ಚಕ್ಖುಸೋತದ್ವಾರಸ್ಸ। ದ್ವಾರವನ್ತಾಪೇಕ್ಖೋ ದ್ವಾರಭಾವೋತಿ ಆಹ **"ವಿಞ್ಞಾಣವೀಥಿಭೇದಾಯತ್ತತ್ತಾ"**ತಿ। **ತಸ್ಮಿಞ್ಚ ಸತೀ**ತಿ ತಸ್ಮಿಂ ದ್ವಾರಭೇದೇ ವೀಥಿಭೇದೇ ಚ ಸತಿ। **ಭಾವೋ**ತಿ ಉಪ್ಪತ್ತಿ। **ಜನಕಂ ಅನುಬನ್ಧತಿ ನಾಮಾ**ತಿ ತಂಸದಿಸೇ ತಬ್ಬೋಹಾರಂ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತಂ।

**ಇದಂ ಪನ ವತ್ವಾ**ತಿ ರೂಪಾರೂಪಾವಚರಧಮ್ಮೇ ಆರಬ್ಭ ತದಾರಮ್ಮಣಾನುಪ್ಪತ್ತಿಂ ವತ್ವಾ। **ಭಾವನಾಯಾ**ತಿ ಅಕುಸಲಭಾವನಾಯ ಸಂಕಿಲೇಸವಡ್ಢನೇನ, ಸಂಕಿಲಿಟ್ಠಸಮಾಧಾನೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ತಥಾ ಹಿ ಲೋಭದೋಸಸಹಗತಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೇಪಿ ಸಮಾಧಿ "ಅವಟ್ಠಿತಿ ಅವಿಸಾಹಾರೋ ಅವಿಕ್ಖೇಪೋ ಅವಿಸಾಹಟಮಾನಸತಾ"ತಿಆದಿನಾ (ಧ॰ ಸ॰ ೧೧) ನಿದ್ದಿಟ್ಠೋ। **ಅವತ್ಥುಭಾವದಸ್ಸನತ್ಥ**ನ್ತಿ ಅಟ್ಠಾನಭಾವದಸ್ಸನತ್ಥಂ, ಅನಾರಮ್ಮಣಭಾವದಸ್ಸನತ್ಥನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

"ಕೇನ ಕತ್ಥಾ"ತಿ ಪದಸ್ಸ **"ಕೇನ ಚಿತ್ತೇನ ಕಸ್ಮಿಂ ಭವೇ"**ತಿ ಸಙ್ಖೇಪೇನ ವುತ್ತಮತ್ಥಂ ವಿತ್ಥಾರತೋ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಏಕೂನವೀಸತೀ"**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ತತ್ಥ **ತೇನ ತೇನ ಚಿತ್ತೇನಾ**ತಿ ತೇನ ತೇನ ಅಹೇತುಕದ್ವಯಾದಿಚಿತ್ತೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಪವತ್ತಮಾನಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿಕ್ಖಣೇ ರೂಪಾರೂಪಧಮ್ಮಾ ಏಕೂನವೀಸತಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯೋತಿ ಯೋಜನಾ। **ತೇನ ತೇನ ಚಿತ್ತೇನ** ಸಹಜಾತಾದಿಪಚ್ಚಯತಾಯ ಹೇತುಭೂತೇನ, ಕರಣಭೂತೇನ ವಾ। **ತತ್ಥ ತತ್ಥ** ಭವೇ।

ಅನುಸ್ಸರಣತ್ಥೋ ಬ್ಯಾಪಾರೋ **ಅನುಸ್ಸರಣಬ್ಯಾಪಾರೋ**। **ಕೇಚೀ**ತಿ **ಧಮ್ಮಸಿರಿತ್ಥೇರಂ** ಸನ್ಧಾಯ ವದತಿ। **ತೀಸು ಜವನವಾರೇಸು...ಪೇ॰... ಭವಿತಬ್ಬ**ನ್ತಿ ಕಮ್ಮಾದಿಉಪಟ್ಠಾನಸ್ಸ ಪರತೋ ತೀಹಿ ಜವನವಾರೇಹಿ ಪವತ್ತಿತಬ್ಬನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ತೇನಾಹ **"ಅನೇಕ...ಪೇ॰... ಅಭಿಪ್ಪಲಮ್ಬನಞ್ಚ ಹೋತೀ"**ತಿ। **ತಸ್ಮಾ**ತಿ ಯಸ್ಮಾ ಏಕಜವನವಾರಸ್ಸೇವ ಕಮ್ಮಾದಿಉಪಟ್ಠಾನೇನ ಮರಣಂ ನ ಸಮ್ಭವತಿ, ತಸ್ಮಾ। **ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಸ್ಸಾ**ತಿ ಪಹಾರಫೋಟ್ಠಬ್ಬಸ್ಸ । ಭವಙ್ಗಚಿತ್ತೇ ವತ್ತಮಾನೇ, ಅನ್ತರನ್ತರಾ ಪಞ್ಚದ್ವಾರವೀಥಿಯಾ ವಾ ವತ್ತಮಾನಾಯ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಸಮಾಯೋಗೇ ಪಠಮಂ ಕಾಯದ್ವಾರಾವಜ್ಜನುಪ್ಪತ್ತಿ ಯುತ್ತಾ, ತಥಾಪಿ ಕಿಸ್ಮಿಞ್ಚಿ ಚಿನ್ತಿಯಮಾನೇ ತಮೇವಾರಬ್ಭ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಜವನವಾರೇ ಪವತ್ತೇ ಪಚ್ಛಾ ಕಾಯದ್ವಾರಾವಜ್ಜನುಪ್ಪತ್ತಿ ಸಿಯಾ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಲಹುಪರಿವತ್ತಿಭಾವತೋತಿ ಕೇಚಿವಾದಸ್ಸ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಯಥಾ ನಿದ್ದಾಯನ್ತಸ್ಸ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಸಮಾಯೋಗೇನ ಪಬುಜ್ಝನಕಾಲೇ ಮನೋದ್ವಾರಾವಜ್ಜನಮೇವ ಆವಟ್ಟೇತಿ, ನ ಕಾಯದ್ವಾರಾವಜ್ಜನಂ। "ಪಞ್ಚಹಿ ವಿಞ್ಞಾಣೇಹಿ ನ ಪಟಿಬುಜ್ಝತೀ"ತಿ (ವಿಭ॰ ೭೫೧) ಹಿ ವುತ್ತಂ। ಏವಂಸಮ್ಪದಂ ವಾ ಏತಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। **ಲಹುಕಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನ**ನ್ತಿ ಲಹುಉಪಟ್ಠಾನಂ। **ಮನೋದ್ವಾರಸ್ಸ ವಿಸಯೋ** ಕಮ್ಮಾದಿಕೋ। **ಲಹುಕತಾ**ತಿ ಲಹುಪಟ್ಠಾನತಾ। **ರೂಪಾನ**ನ್ತಿ ಚಕ್ಖಾದಿರೂಪಧಮ್ಮಾನಂ। **ವಿಸಯಭಾವೇಪೀ**ತಿ ರೂಪಾಯತನಾದಿವಿಸಯಸಬ್ಭಾವೇಪಿ। **ಯೇಸಂ ವಿಸಯೋ ಅತ್ಥೀ**ತಿ ಯೇಸಂ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯೇನ ವಿಸಯೋ ಅತ್ಥಿ। **ತಂದಸ್ಸನತ್ಥಮೇವಾ**ತಿ ತೇಸಂ ಸಾರಮ್ಮಣಾನಂಯೇವ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ। **ತೇನಾ**ತಿ ತಸ್ಮಾ।

**"ಭೂಮಿಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾದಿವಸೇನಾ"**ತಿ ಇದಂ ಕಮ್ಮಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ, ಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಸ್ಸಪಿ ವಸೇನ ಲಬ್ಭತೇವ ತಸ್ಸ ಛಳಾರಮ್ಮಣಭಾವತೋ। ಗತಿನಿಮಿತ್ತಸ್ಸ ಪನ ಪಭೇದೋ ನೀಲಾದಿಕೋಯೇವ।

**ಅನುಪಚ್ಛಿನ್ನೇಸು** ಮಗ್ಗೇನ ಅಪ್ಪಹೀನೇಸು। **ತಞ್ಚ** ಕಮ್ಮಾದಿಂ। **ಭವನ್ತರನಿನ್ನಾದಿತಾ** ಚಿತ್ತಸನ್ತಾನಸ್ಸ ಭವಪತ್ಥನಾಯ ತಥಾಭಿಸಙ್ಖತತ್ತಾ। ಯಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ಚಿತ್ತಸನ್ತಾನೇ ಪುಞ್ಞಾದಿಚೇತನಾಯ ವಿಯ ಭವಪತ್ಥನಾಯ ಪರಿಭಾವನಾ ಅನುಪಚ್ಛಿನ್ನಾ, ತತ್ಥೇವ

ಭವನ್ತರಪರಿಯಾಪನ್ನಚಿತ್ತುಪ್ಪತ್ತಿ। ತಂ ಪನ ಚಿತ್ತಂ ತಥಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ತಾಯ ವಿನಾಮಿತಂ ವಿಯ ಹೋತೀತಿ ವುತ್ತಂ **“ಅನುಪಚ್ಛಿನ್ನಕಿಲೇಸಬಲವಿನಾಮಿತ”**ನ್ತಿ। **ಸಬ್ಬತ್ಥಾ**ತಿ ಸುಗತಿದುಗ್ಗತೀಸು। **ಇತರಾಯಾ**ತಿ ಸುಗತಿಪಟಿಸನ್ಧಿನಿನ್ನಾಯ ಚುತಿಯಾ। **“ನಿಚ್ಛಿನನ್ತೀ”**ತಿ ವುತ್ತಸ್ಸ ನಿಚ್ಛಯಸ್ಸ ನಿಬನ್ಧನಂ ಆಗಮಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **“ನಿಮಿತ್ತಸ್ಸಾದಗಧಿತಂ ವಾ”**ತಿಆದಿಮಾಹ।

ಅಕುಸಲೇ ಹಿ ದುಗ್ಗತೂಪನಿಸ್ಸಯೇ ನಿಯಮಿತೇ ಕುಸಲಂ ಸುಗತೂಪನಿಸ್ಸಯೋತಿ ನಿಯಮಿತಮೇವ ಹೋತೀತಿ।

**ಅನಿಟ್ಠಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಆಹ** ಯತೋ ದುಗ್ಗತಿಪಟಿಸನ್ಧಿ ದಸ್ಸೀಯತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಯದಿ ಏವಂ “ರಾಗಾದಿಹೇತುಭೂತ”ನ್ತಿ ಕಸ್ಮಾ ವುತ್ತನ್ತಿ ಆಹ **“ತಮ್ಪಿ ಹಿ…ಪೇ॰… ಹೋತೀ”**ತಿ। **ತಮ್ಪೀ**ತಿ ಅನಿಟ್ಠಾರಮ್ಮಣಮ್ಪಿ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಹೀನಂ ಆರಮ್ಮಣನ್ತಿ ಆರಮ್ಮಣಭೂತಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಂ ಅಧಿಪ್ಪೇತಂ, ತಸ್ಮಾ **“ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಜನಕಕಮ್ಮಸಹಜಾತಾನಂ ವಾ”**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಭೂತಞ್ಹಿ ಆರಮ್ಮಣಂ ಯಂ ವಿಪಾಕಸ್ಸ ಜನಕಂ ಕಮ್ಮಂ, ತೇನ ಸಹಜಾತಾನಂ, ತಸ್ಸ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಸದಿಸಾಸನ್ನಜವನಸಹಜಾತಾನಞ್ಚ ರಾಗಾದೀನಂ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯಸಙ್ಖಾತೋ ಹೇತು ಹೋತಿ, ಸೋ ಏವ ಚಸ್ಸ ಹೀನಭಾವೋತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ **“ತಞ್ಹೀ”**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। **ಕಮ್ಮವಸೇನ ಅನಿಟ್ಠ**ನ್ತಿ ಹೀನಸ್ಸ ಅಕುಸಲಕಮ್ಮಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣತೋ ಆರಮ್ಮಣತಾವಸೇನ ಹೀನನ್ತಿ ಕತ್ವಾ ಅನಿಟ್ಠಂ, ಸಭಾವೇನ ಇಟ್ಠಮ್ಪೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। **“ಅಞ್ಞಥಾ ಚಾ”**ತಿಆದಿನಾ ಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಸ್ಸ ನ ಸಮ್ಭವೋತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। **ಆಸನ್ನಕತಕಮ್ಮಾರಮ್ಮಣಸನ್ತತಿಯ**ನ್ತಿ ಆಸನ್ನಕತಸ್ಸ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಸನ್ತಾನೇ। **ತಂಸದಿಸ**ನ್ತಿ ಯಥಾವುತ್ತಕಮ್ಮಾರಮ್ಮಣಸದಿಸಂ। **ಪಟಿಸನ್ಧಿಆರಮ್ಮಣೂಪಟ್ಠಾಪಕ**ನ್ತಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಉಪಟ್ಠಾಪಕಂ। ಚುತಿಆಸನ್ನಜವನಾನಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಜನಕತ್ತೇ ಅಯಮತ್ಥೋ ಲಬ್ಭೇಯ್ಯಾತಿ ಚೋದನಂ ಮನಸಿ ಕತ್ವಾ ಆಹ **“ನ ಚ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ”**ತಿಆದಿ। **ತಂಸಮಾನವೀಥಿಯ**ನ್ತಿ ತಾಯ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಏಕವೀಥಿಯಂ। **ನ ಅಸ್ಸಾದಿತಾನೀ**ತಿ ಅಸ್ಸಾದನಭೂತಾಯ ತಣ್ಹಾಯ ನ ಆಮಟ್ಠಾನಿ।

**ಸಮತ್ತಾ**ತಿ ಪರಿಪುಣ್ಣಾ, ಪರಿಯತ್ತಾ ವಾ। “ಮರಣಕಾಲೇ…ಪೇ॰… ಸಮಾದಿನ್ನಾ”ತಿ ವಚನತೋ ಯಥಾವುತ್ತಚುತಿಆಸನ್ನಜವನಾನಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿದಾನಂ ಸಿದ್ಧನ್ತಿ ಚೋದನಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ **“ನ ಚ ದುಬ್ಬಲೇಹೀ”**ತಿಆದಿ। **“ವಕ್ಖತಿ ಚಾ”**ತಿಆದಿನಾ ವುತ್ತಮೇವತ್ಥಂ ಉಪಚಯೇನ ಪಾಕಟತರಂ ಕರೋತಿ। ಞಾಣವತ್ಥುವಿಭಙ್ಗವಣ್ಣನಾಯಞ್ಹಿ “ಪಞ್ಚಹಿ ವಿಞ್ಞಾಣೇಹಿ ನ ಕಞ್ಚಿ ಧಮ್ಮಂ ಪಟಿವಿಜಾನಾತೀ”ತಿ ಪದಾನಂ ಅತ್ಥಂ ವಿವರನ್ತೋ ವಕ್ಖತಿ **“ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ…ಪೇ॰… ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತಾನೀ”**ತಿ। ತತ್ಥ **ಪಟಿವಿಜಾನನಾದೀತಿ ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಇರಿಯಾಪಥಕಪ್ಪನಕಾಯವಚೀಕಮ್ಮಪಟ್ಠಾಪನಕುಸಲಾಕುಸಲಧಮ್ಮಸಮಾದಾನಸಮಾಪಜ್ಜನವುಟ್ಠಾನಾನಿ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ। ಉಪಪಜ್ಜನಸುಪಿನದಸ್ಸನಾದೀನಂ ಮನೋದ್ವಾರಿಕಚಿತ್ತೇನೇವ ಪವತ್ತಿ ಪಾಕಟಾತಿ ತಾನಿ ಬಹಿ ಕರೋನ್ತೋ **“ಚವನಪರಿಯೋಸಾನಂ ಕಿಚ್ಚ”**ನ್ತಿ ಆಹ। **ಸಹಜವನಕಾನೀ**ತಿ ಜವನಸಹಿತಾನಿ, ಪಞ್ಚದ್ವಾರಿಕಜವನೇಹಿ ಸದ್ಧಿನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ತತ್ಥಾ**ತಿ “ಪಞ್ಚಹಿ ವಿಞ್ಞಾಣೇಹಿ ನ ಕಞ್ಚಿ ಧಮ್ಮಂ ಪಟಿವಿಜಾನಾತೀ”ತಿ ಪಾಳಿವಣ್ಣನಾಯಂ। **ನ ಕಞ್ಚಿ ಧಮ್ಮಂ ಪಟಿವಿಜಾನಾತೀ**ತಿ ಏತ್ಥ ನ ಸಬ್ಬೇ ರೂಪಾದಿಧಮ್ಮಾ ಧಮ್ಮಗ್ಗಹಣೇನ ಗಹಿತಾತಿ ಯಥಾಧಿಪ್ಪೇತಧಮ್ಮದಸ್ಸನತ್ಥಂ “ಮನೋಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಾ ಧಮ್ಮಾತಿ (ಧ॰ ಪ॰ ೧-೨) ಏವಂ ವುತ್ತಂ ಏಕಮ್ಪಿ ಕುಸಲಂ ವಾ ಅಕುಸಲಂ ವಾ ನ ಪಟಿವಿಜಾನಾತೀ”ತಿ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ವುತ್ತನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ತಸ್ಸ ಅತ್ಥಂ ವಿವರನ್ತೋ **“ಯೇಸ”**ನ್ತಿಆದಿಮಾಹ। ತಸ್ಸತ್ಥೋ - **ಯೇಸಂ** ಕುಸಲಾಕುಸಲಧಮ್ಮಾನಂ **ಪಟಿವಿಭಾವನಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ** ಸಿದ್ಧಾ ವಿಪಾಕಧಮ್ಮತಾ ಯೋನಿಸೋಮನಸಿಕಾರಅಯೋನಿಸೋಮನಸಿಕಾರಸಮುಟ್ಠಾನಾ, ಯಾಯ **ಸುಖಂ ವಾ ದುಕ್ಖಂ ವಾ** ತಂಸನ್ತಾನೇ **ಅನ್ವೇತಿ** ಅನುಗಚ್ಛತಿ, ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ **ಸಾ ವಿಪಾಕಧಮ್ಮತಾ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತಾ** ಪಟಿಸೇಧಿತಾತಿ। **ತಾದಿಸಮೇವಾ**ತಿ ಕುಸಲಾಕುಸಲಧಮ್ಮಪಟಿವಿಜಾನನಸದಿಸಮೇವ। ಯದಿ ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ಯಥಾವುತ್ತಕಿಚ್ಚಸ್ಸ ಕರಣೇ ಸಹಜವನಕಾನಿ ವೀಥಿಚಿತ್ತಾನಿ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತಾನಿ, ಕಥಂ ತತ್ಥ ಚವನುಪಪಜ್ಜನಾನಿ ಸಮ್ಭವನ್ತೀತಿ ಚೋದನಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ **“ತದಾರಮ್ಮಣಾನನ್ತರಂ ಪನಾ”**ತಿಆದಿ।

ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯೇನ ಮನೋದ್ವಾರಿಕಭಾವೋ ಮನೋದ್ವಾರಾವಜ್ಜನುಪ್ಪತ್ತಿಪುಬ್ಬಕೋತಿ ತದಭಾವೇನಾಹ **“ಇಮಿನಾ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನಾ”**ತಿ। ಅವಸೇಸೇಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕೇ ರೂಪಾದಿಮ್ಹೀತಿ ಯೋಜನಾ।

**ಉಪಚಾರೋ ವಿಯ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ** ಸಮಾನಾರಮ್ಮಣತ್ತಾ, ಉಪಪತ್ತಿನಿಮಿತ್ತತ್ತಾ ಚ। **ಕೇಚೀತಿ ಧಮ್ಮಸಿರಿತ್ಥೇರಂ** ಸನ್ಧಾಯ ವದತಿ। **ಮಹಗ್ಗತಾವಸಾನಂ ವದನ್ತೀ**ತಿ ಯಥಾಪಚ್ಚಯಂ ಮಹಗ್ಗತಸಮಾಪತ್ತಿಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ವುಟ್ಠಿತಸ್ಸ ಸಾ ವೀಥಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತತೋ ಚುತಿಚಿತ್ತಂ ಹೋತೀತಿ ವದನ್ತಿ। **ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಾ ಏಕಾದಸವಿಧಾ**ತಿ ನವ ಕಾಮಾವಚರಸುಗತಿಚುತಿಯೋ, ದ್ವೇ ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾಯತನನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಆರುಪ್ಪಚುತಿಯೋತಿ ಏವಂ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಾ ಏಕಾದಸವಿಧಾ ಸುಗತಿಚುತಿಯೋ। ಪಞ್ಚ ರೂಪಾವಚರಾ, ವುತ್ತಾವಸೇಸಾ ದ್ವೇ ಅರೂಪಾವಚರಾತಿ **ನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಾ ಸತ್ತವಿಧಾ** ಚುತಿಯೋ। ದುಗ್ಗತಿಚುತಿ ಪನ ಪರತೋ ವುಚ್ಚತೀತಿ ಇಧ ನ ಗಹಿತಾ। ತಥಾ ಹಿ ವಕ್ಖತಿ “ದುಗ್ಗತಿಚುತಿಯಾ ಪನ...ಪೇ॰... ನ ದಸ್ಸಿತಾ”ತಿ।

**ಏವಮಾದಿಕೇತಿ ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ “ಸುದ್ಧಾಯ ವಾ ಜವನವೀಥಿಯಾ”ತಿಆದಿವಚನಂ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ। ತಥಾ ಹಿ ವುತ್ತಂ “ಸುದ್ಧಾಯ ವಾತಿ ಮಹಗ್ಗತಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಾಯ ಜವನವೀಥಿಯಾ”ತಿ। **“ವಿಞ್ಞಾಯತೀ”**ತಿ ಇಮಿನಾ ಯದಿಪಿ “ಪಥವೀಕಸಿಣಾದೀ”ತಿಆದಿಸದ್ದೇನ ಅರೂಪಾವಚರಜ್ಝಾನಾರಮ್ಮಣಸ್ಸಾಪಿ ಸಙ್ಗಹೋ ಸಮ್ಭವತಿ, “ಚಕ್ಖುಸೋತಾನಂ ವಾ”ತಿ ಪನ ದ್ವಾರದ್ವಯಸ್ಸೇವ ವಸೇನ ವಿಕಪ್ಪನ್ತರಕರಣಂ ಯಥಾಧಿಪ್ಪೇತಸ್ಸ ಅತ್ಥಸ್ಸ ಞಾಪಕನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। ಞಾಪಕಞ್ಚ ನಾಮ ಅಗತಿಕಾ ಗತೀತಿ ಯಥಾವುತ್ತಂ ಞಾಪಕಂ ಅಸಮ್ಭಾವೇನ್ತೋ **“ಅಥಾಪೀ”**ತಿಆದಿಮಾಹ। ಯೋ ಯತ್ಥ ಸಮ್ಭವತಿ, ತಸ್ಸ ಯೋಜನಾ **ಯಥಾಸಮ್ಭವಯೋಜನಾ,** ತಾಯ। **ಅಯಮ್ಪಿ ಪಟಿಸನ್ಧೀ**ತಿ ಆರುಪ್ಪಚುತಿಯಾ ಅನನ್ತರಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಂ ವದತಿ। **ತತ್ಥೇವಾ**ತಿ “ಪಥವೀಕಸಿಣಾದಿಕಂ ವಾ ನಿಮಿತ್ತ”ನ್ತಿ ವುತ್ತೇ ಪಠಮೇ ವಿಕಪ್ಪೇ ಏವ। ಹೇಟ್ಠಿಮಾ ಹೇಟ್ಠಿಮಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿ ನತ್ಥೀತಿ ಯೋಜನಾ। **ತೇನಾ**ತಿ ತಸ್ಮಾ। **ತತೋ**ತಿ ಚತುತ್ಥಾರುಪ್ಪಚುತಿತೋ। **ತತ್ಥೇವಾ**ತಿ ಚತುತ್ಥಾರುಪ್ಪೇ ಏವ। **ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಾ** ಪಟಿಸನ್ಧಿ, ತತೋ ಚತುತ್ಥಾರುಪ್ಪಚುತಿತೋ **ಕಾಮಾವಚರೇ ಅತೀತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿ। ಇತರಾಹೀ**ತಿ ಆರುಪ್ಪಚುತೀಹಿ। ದುತಿಯಾ ಆರುಪ್ಪಪಟಿಸನ್ಧಿ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಾ, ಇತರಾ ನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಾತಿ ಆಹ **“ಯಥಾಸಮ್ಭವ”**ನ್ತಿ। **ಅತೀತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಾ ಚ ಕಾಮಾವಚರಪಟಿಸನ್ಧೀ**ತಿ ಏತ್ಥಾಪಿ ಇತರಾಹೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಸಬ್ಬತ್ಥ ಚ “ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ”ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧಿತಬ್ಬಂ। **ಇಮಸ್ಸ ವಿಸೇಸಸ್ಸಾ**ತಿ “ತೇನಾ”ತಿಆದಿನಾ ಯಥಾವುತ್ತಸ್ಸ ವಿಸೇಸಸ್ಸ। **ವಿಸುಂ ಉದ್ಧರಣಂ ಕತಂ** ಅಧಿಕವಚನಮಞ್ಞಮತ್ಥಂ ಬೋಧೇತೀತಿ।

**ಆರಮ್ಮಣವಸೇನ ಏಕವಿಧಾಯಾ**ತಿ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣತಾವಸೇನ ಏಕವಿಧಾಯ। **ದುವಿಧಾ**ತಿ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಾ, ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಾ ಚಾತಿ ದ್ವಿಪ್ಪಕಾರಾ। ದುಗ್ಗತಿಚುತಿಯಾ ಆರಮ್ಮಣವಸೇನ “ಏಕವಿಧಾಯಾ”ತಿ ಪದಂ ಆನೇತ್ವಾ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। ಅತೀತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣತಾಯ ದ್ವಿಪ್ಪಕಾರಾ ಕಾಮಾವಚರಪಟಿಸನ್ಧಿ, ನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣತಾಯ ಏಕಪ್ಪಕಾರಾ ರೂಪಾವಚರಪಟಿಸನ್ಧಿ, ನವತ್ತಬ್ಬಾತೀತಾರಮ್ಮಣತಾಯ ದ್ವಿಪ್ಪಕಾರಾ ಆರುಪ್ಪಪಟಿಸನ್ಧೀತಿ ಆಹ **“ದ್ವಿಏಕದ್ವಿಪ್ಪಕಾರಾನಂ ಕಾಮರೂಪಾರುಪ್ಪಾನಂ ವಸೇನಾ”**ತಿ। **“ತಥೇವಾ”**ತಿ ಇಮಿನಾ “ದ್ವಿಏಕದ್ವಿಪ್ಪಕಾರಾನಂ ಕಾಮರೂಪಾರುಪ್ಪಾನಂ ವಸೇನಾ”ತಿ ಪದದ್ವಯಂ ಆಕಡ್ಢತಿ। **ದುವಿಧಾಯಾ**ತಿ ನವತ್ತಬ್ಬಾತೀತಾರಮ್ಮಣತಾವಸೇನ ದುವಿಧಾಯ। **ಪಚ್ಚೇಕ**ನ್ತಿ ವಿಸುಂ ವಿಸುಂ। **ದ್ವಿನ್ನಂ ದ್ವಿನ್ನಂ ಕಾಮಾರುಪ್ಪಾನ**ನ್ತಿ ಏತ್ಥಾಯಂ ಯೋಜನಾ - ನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಾಯ ಆರುಪ್ಪಚುತಿಯಾ ಅನನ್ತರಾ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಾ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಾ ಚ ದ್ವೇ ಕಾಮಪಟಿಸನ್ಧೀ, ನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಾ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಾ ಚ ದ್ವೇ ಆರುಪ್ಪಪಟಿಸನ್ಧೀ, ತಥಾ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಾಯಪೀತಿ ಇಮಾಸಂ ವಸೇನ ಅಟ್ಠವಿಧಾ।

“ದ್ವಿದ್ವೀ”ತಿ ಗಾಥಾಯ ವುತ್ತಮೇವತ್ಥಂ ಸುಖಗ್ಗಹಣತ್ಥಂ ಸಙ್ಗಹೇತ್ವಾ ದಸ್ಸೇತಿ। ಯದಿಪಿ “ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಕತತ್ತಾ”ತಿಆದಿನಾಪಿ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ವಿಪಾಕಾನಂ ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ಗಹಿತೋಯೇವ ಹೋತಿ, “ಕುಸಲಾಕುಸಲಂ ಕಮ್ಮ”ನ್ತಿಆದಿನಾ ಪನ ವಿಸುಂ ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ದಸ್ಸೀಯತೀತಿ **“ಕಾಮಾವಚರಸ್ಸ...ಪೇ॰... ಆದಿನಾ ನಾನಾಕ್ಖಣಿಕಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ದಸ್ಸಿತಪ್ಪಕಾರೋ”**ತಿ ಆಹ।

**ಆದಿನಾ ವಿಮಿಸ್ಸವಿಞ್ಞಾಣೇನಾ**ತಿ ಏಕಸ್ಸ ಭವಸ್ಸ ಆದಿಭೂತೇನ ರೂಪವಿಮಿಸ್ಸೇನ ಪಟಿಸನ್ಧಿವಿಞ್ಞಾಣೇನ। **ಅಞ್ಞತ್ಥಾ**ತಿ ಸಂಸೇದಜಓಪಪಾತಿಕಯೋನಿಯಂ। ಅವಚನಂ ಪಟಿಕ್ಖೇಪಂ ಮಞ್ಞಮಾನೋ "**ಗನ್ಧರಸಾಹಾರಾನಂ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತತ್ತಾ**"ತಿ ವತ್ವಾ ಸಬ್ಬೇನ ಸಬ್ಬಂ ರೂಪಭವೇ ತೇ ನತ್ಥೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನಾಹ "**ಚಕ್ಖುಸೋತವತ್ಥುಸತ್ತಕಜೀವಿತಛಕ್ಕಭಾವೇಪೀ**"ತಿ। **ಪಾಳಿಯ**ನ್ತಿ ಧಮ್ಮಹದಯವಿಭಙ್ಗಪಾಳಿಯಂ। **ಪಞ್ಚಾಯತನಾನೀ**ತಿ ಚಕ್ಖುಸೋತಮನರೂಪಧಮ್ಮಾಯತನಾನಿ। **ಪಞ್ಚ ಧಾತುಯೋ**ತಿ ತಾ ಏವ ಪಞ್ಚ ಧಾತುಯೋ। ವುತ್ತಞ್ಹಿ - "ರೂಪಧಾತುಯಾ ಉಪಪತ್ತಿಕ್ಖಣೇ ಕತಮಾನಿ ಪಞ್ಚಾಯತನಾನಿ ಪಾತುಭವನ್ತಿ? ಚಕ್ಖಾಯತನಂ ರೂಪಾಯತನಂ ಸೋತಾಯತನಂ ಮನಾಯತನಂ ಧಮ್ಮಾಯತನಂ। ಇಮಾನಿ ಪಞ್ಚಾಯತನಾನಿ ಪಾತುಭವನ್ತಿ। ಕತಮಾ ಪಞ್ಚ ಧಾತುಯೋ ಪಾತುಭವನ್ತಿ? ಚಕ್ಖುಧಾತು...ಪೇ॰... ಧಮ್ಮಧಾತು। ಇಮಾ ಪಞ್ಚ ಧಾತುಯೋ ಪಾತುಭವನ್ತೀ"ತಿ (ವಿಭ॰ ೧೦೦೭)। **ಛ ಆಯತನಾನಿ** ಸದ್ದಾಯತನೇನ ಸದ್ಧಿಂ ತಾನಿಯೇವ। **ನವ ಧಾತುಯೋ**ತಿ ಚಕ್ಖುರೂಪಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಸೋತಸದ್ದಸೋತವಿಞ್ಞಾಣಮನೋಧಮ್ಮಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯೋ। **ಸಬ್ಬಸಙ್ಗಹವಸೇನಾ**ತಿ ಅನವಸೇಸಪರಿಗ್ಗಹವಸೇನ। **ತತ್ಥಾ**ತಿ ರೂಪಧಾತುಯಂ। "**ಕಥಾವತ್ಥುಮ್ಹಿ ಚಾ**"ತಿಆದಿನಾ ನ ಕೇವಲಂ ಧಮ್ಮಹದಯವಿಭಙ್ಗಪಾಳಿಯಂಯೇವ, ಅಥ ಖೋ ಪಕರಣನ್ತರೇಪಿ ಗನ್ಧಾದಯೋ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತಾತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। ತತ್ಥ **ಘಾನಾಯತನಾದೀನಂ ವಿಯಾ**ತಿ ಸದಿಸೂದಾಹರಣದಸ್ಸನಂ। ಯಥಾ ಘಾನಾಯತನಾದೀನಂ ತತ್ಥ ರೂಪಭವೇ ಭಾವೋ ಅತ್ಥಿ, ತಾ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತಾ, ಏವಂ ಗನ್ಧಾಯತನಾದೀನಞ್ಚಾತಿ। **ಅತ್ಥಿ ತತ್ಥ ಘಾನಾಯತನ**ನ್ತಿ ಪುಚ್ಛಾ ಸಕವಾದಿಸ್ಸ। ಯಞ್ಹಿ ತತ್ಥ ಆಯತನಂ ನತ್ಥಿ, ತಸ್ಸ ವಸೇನಾಯಂ ಚೋದನಾ। ತತೋ ಪರವಾದೀ ಯಂ ತತ್ಥ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಾನಂ ತಿಣ್ಣಂ ಆಯತನಾನಂ ಘಾನಾದಿಕಂ ಸಣ್ಠಾನನಿಮಿತ್ತಂ, ತದೇವ ಆಯತನನ್ತಿ ಲದ್ಧಿಯಾ "**ಆಮನ್ತಾ**"ತಿ ಪಟಿಜಾನಾತಿ। ಬಾಹಿರಾನಂ ಗನ್ಧಾಯತನಾದೀನಂ ವಸೇನ ಪುಟ್ಠೋ ಯಸ್ಮಾ ಘಾನಪ್ಪಸಾದಾದಯೋ ತತ್ಥ ನ ಇಚ್ಛತಿ, ತಸ್ಮಾ ತೇಸಂ ಗೋಚರಂ ಪಟಿಸೇಧೇನ್ತೋ "**ನ ಹೇವಂ ವತ್ತಬ್ಬೇ**"ತಿ ಪಟಿಕ್ಖಿಪತಿ। **ಆದಿ-**ಸದ್ದೇನ "ಅತ್ಥಿ ತತ್ಥ ಜಿವ್ಹಾಯತನನ್ತಿ? ಆಮನ್ತಾ। ಅತ್ಥಿ ತತ್ಥ ರಸಾಯತನನ್ತಿ? ನ ಹೇವಂ ವತ್ತಬ್ಬೇ"ತಿಆದಿನಯಪ್ಪವತ್ತಾನಂ ಅನುಲೋಮಪಟಿಲೋಮಸಂಸನ್ದನಪಞ್ಹಾದೀನಂ ಸಙ್ಗಹೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। **ಅಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾಯತನಾನ**ನ್ತಿ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾಯತನಭಾವರಹಿತಾನಂ, ಅಫೋಟ್ಠಬ್ಬಸಭಾವಾನನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಇದಾನಿ ಅನಾಯತನಸಭಾವೇ ಗನ್ಧರಸೇ ಪಟಿಜಾನಿತ್ವಾಪಿ ದೋಸಂ ವದನ್ತೋ "**ಯದಿ ಚಾ**"ತಿಆದಿಮಾಹ। **ಅವಚನೇ ನತ್ಥಿ ಕಾರಣಂ** ಯಥಾಧಮ್ಮಸಾಸನೇ ಅಭಿಧಮ್ಮೇ, ತೇಸಂ ವಾ ನಿಸತ್ತನಿಜ್ಜೀವಸಭಾವತ್ತಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಯಥಾ ಚ ಧಾತುಭಾವೋ, ಏವಂ ಧಮ್ಮಭಾವೋ ಚ ತೇಸಂ ಏಕನ್ತಿಕೋ, ತಥಾ ಆಯತನಭಾವೋ ಚಾತಿ ಸಬ್ಬಥಾಪಿ ತತ್ಥ ವಿಜ್ಜಮಾನಾನಂ ಗನ್ಧರಸಾನಂ ಆಯತನೇಸು ಅವಚನೇ ಕಾರಣಂ ನತ್ಥೀತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ "**ಧಮ್ಮಭಾವೋ ಚಾ**"ತಿಆದಿಮಾಹ। **ಅಞ್ಞಸ್ಸ** ಪರಮತ್ಥಸ್ಸ ಅಭಾವಾ। **ಕೋಚಿ ಆಯತನಸಭಾವೋ**ತಿ ಧಮ್ಮಾಯತನಮೇವ ಸನ್ಧಾಯ ವದತಿ। ತೇನ ಯದಿ ರೂಪಭವೇ ಗನ್ಧರಸಾ ವಿಜ್ಜನ್ತಿ, ಯಥಾವುತ್ತಕಾರಣತೋ ಗನ್ಧರಸಾಯತನಭಾವೇನ ಅವುಚ್ಚಮಾನಾಪಿ ಧಮ್ಮಾಯತನಭಾವೇನ ವತ್ತಬ್ಬಾ ಸಿಯುಂ, ನ ಚ ವುತ್ತಾ। ತಸ್ಮಾ ನಿಟ್ಠಮೇತ್ಥ ಗನ್ತಬ್ಬಂ "ನತ್ಥೇವ ರೂಪಭವೇ ಗನ್ಧರಸಾ"ತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। ಕಿಞ್ಚ ರೂಪಧಾತುಯಂ ಗನ್ಧರಸಭಾವೇನ ಅವುತ್ತಾನಂ, ಕಾಮಧಾತುಯಂ ವುತ್ತಾನಂ ತೇಸಂ ಕಿಂ ಗನ್ಧರಸಭಾವತೋ ಅಞ್ಞೇನ ಸಭಾವೇನ ರೂಪಧಾತುಯಂ ಅತ್ಥಿಭಾವೋ, ಉದಾಹು ಗನ್ಧರಸಭಾವೇನ। ಯದಿ ಪುರಿಮೋ ಪಕ್ಖೋ ಧಮ್ಮಾಯತನೇ ತೇಸಂ ಸಙ್ಗಹೋ ಸಿಯಾ ಅನಾಯತನಸಭಾವಸ್ಸ ಸಭಾವಧಮ್ಮಸ್ಸ ಅಭಾವಾ, ಅಥ ದುತಿಯೋ ತೇನೇವ ಕಾರಣೇನ ನೇಸಂ ಗನ್ಧರಸಾಯತನಭಾವೋ ಸಿದ್ಧೋತಿ ಇಮಮತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ "**ಯದಿ ಚಾ**"ತಿಆದಿಮಾಹ। **ತಸ್ಮಾ**ತಿ ಯಸ್ಮಾ ಗನ್ಧರಸಾ ಧಮ್ಮಹದಯವಿಭಙ್ಗೇ ನ ವುತ್ತಾ, ಕಥಾವತ್ಥುಮ್ಹಿ ಚ ತೇಸಂ ಭಾವೋ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತೋ, ಫುಸಿತುಂ ಅಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯಾ ಪಥವೀಆದಯೋ ವಿಯ ಘಾಯಿತುಂ ಸಾಯಿತುಞ್ಚ ಅಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯಾ ತೇ ನತ್ಥಿ, ಧಾತುಸದ್ದೇನ ಚ ತೇ ಗಹಿತಾ, ಧಮ್ಮಭಾವೋ ಚ ತೇಸಂ ಏಕನ್ತಿಕೋ, ತಸ್ಮಿಞ್ಚ ಸತಿ ಸಿದ್ಧೋ ಆಯತನಭಾವೋ, ತಸ್ಮಾ। **ತಥಾ**ತಿ ಪಾಳಿಯಂ ಅವುತ್ತಧಮ್ಮೇ ಹಾಪೇತ್ವಾ ಚಕ್ಖುಸತ್ತಕಾದಿವಸೇನ। **ಏವ**ನ್ತಿ ಚಕ್ಖುಸತ್ತಕಾದಿವಸೇನ ರೂಪಗಣನಾಯ ಕರಿಯಮಾನಾಯ। **ಧಮ್ಮತಾ**ತಿ ಪಾಳಿಧಮ್ಮೋ , ರೂಪಭವೇ ವಾ ಪವತ್ತನಕರೂಪಧಮ್ಮತಾ। "**ನ ವಿಲೋಮಿತಾ**"ತಿ ಇಮಿನಾ ಯಥಾಪಟಿಞ್ಞಾತಂ ಧಮ್ಮಂ ದೀಪಿತಂ ಉಲ್ಲಿಙ್ಗೇತಿ।

ಏತ್ಥ ಚ ರೂಪಾವಚರಸತ್ತಾನಂ ಘಾನಜಿವ್ಹಾಯತನಾಭಾವತೋ ವಿಜ್ಜಮಾನಾಪಿ ಗನ್ಧರಸಾ ಆಯತನಕಿಚ್ಚಂ ನ ಕರೋನ್ತೀತಿ ತೇ ಅನಾಮಸಿತ್ವಾ ಪಾಳಿಯಂ "ಪಞ್ಚಾಯತನಾನಿ ಪಾತುಭವನ್ತಿ, ಛ ಆಯತನಾನೀ"ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। "ತಯೋ ಆಹಾರಾ"ತಿ ಚ ಅಜ್ಝೋಹರಿತಬ್ಬಸ್ಸ ಆಹಾರಸ್ಸ ಅಭಾವೇನ ಓಜಟ್ಠಮಕರೂಪಸಮುಟ್ಠಾಪನಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಆಹಾರಕಿಚ್ಚಸ್ಸ ಅಕರಣತೋ, ನ ಸಬ್ಬೇನ ಸಬ್ಬಂ ಗನ್ಧರಸಾನಂ ಓಜಾಯ ಚ ಅಭಾವತೋ। ಇತಿ ವಿಸಯಿನೋ ಕಿಚ್ಚಸ್ಸ ಚ ಅಭಾವೇನ ವಿಸಯೋ, ಕಿಚ್ಚವಾ ಚ ಧಮ್ಮೋ ನ ವುತ್ತೋ। ಯಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ಭವೇ ವಿಸಯೀ ನತ್ಥಿ, ತಸ್ಮಿಂ ತಂಹೇತುಕೋ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯೇನ ವಿಸಯಸ್ಸ ಆಯತನಭಾವೋ ನತ್ಥೀತಿ ವಿಜ್ಜಮಾನಸ್ಸಾಪಿ ಅವಚನಂ, ಯಥಾ ರೂಪಭವೇ ಪಥವೀತೇಜೋವಾಯೋಧಾತೂನಂ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾಯತನಭಾವೇನ। ಯಸ್ಸ ಪನ ಯತ್ಥ ವಚನಂ, ತಸ್ಸ ತತ್ಥ ವಿಸಯೀಸಬ್ಭಾವಹೇತುಕೋ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯೇನ ಆಯತನಭಾವೋ ವುತ್ತೋ ದಿಟ್ಠೋ ಯಥಾ ತತ್ಥೇವ ರೂಪಾಯತನಸ್ಸ। ಯದಿ ವಿಸಯೀಸಬ್ಭಾವಹೇತುಕೋ ವಿಸಯಸ್ಸ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯೇನ ಆಯತನಭಾವೋ, ಕಥಂ ಅಸಞ್ಞಸತ್ತಾನಂ ದೇವಾನಂ ದ್ವೇ ಆಯತನಾನಿ ಪಾತುಭವನ್ತೀತಿ। ಅಸಞ್ಞಸತ್ತಾನಞ್ಹಿ ಚಕ್ಖಾಯತನಂ ನತ್ಥಿ, ಅಚಕ್ಖಾಯತನಭಾವೇನ ಚ ನೇಸಂ ರೂಪಾಯತನಂ ಅಞ್ಞೇಸಂ ಅವಿಸಯೋತಿ? ನಾಯಂ ವಿರೋಧೋ। ಯೇನ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನ ರೂಪಧಾತುಯಂ ಸಞ್ಞೀನಂ ಗನ್ಧಾಯತನಾದೀನಂ ಅವಚನಂ, ತೇನ ರೂಪಾಯತನಸ್ಸಾಪಿ ಅವಚನನ್ತಿ ಅಸಞ್ಞೀನಂ ಏಕಂ ಆಯತನಂ ವತ್ತಬ್ಬಂ। ಯಥಾಸಕಞ್ಹಿ ಇನ್ದ್ರಿಯಗೋಚರಭಾವಾಪೇಕ್ಖಾಯ ಯೇಸಂ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯೇನ ಆಯತನಭಾವೋ ಅತ್ಥಿ, ತೇಸು ನಿದ್ದಿಸಿಯಮಾನೇಸು ತದಭಾವತೋ ರೂಪಧಾತುಯಂ ಸಞ್ಞೀನಂ ಗನ್ಧಾದಿಕೇ ವಿಸುಂ ಆಯತನಭಾವೇನ ಅವತ್ವಾ ಧಮ್ಮಸಭಾವಾನತಿವತ್ತನತೋ, ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಚ ವಿಸಯಭಾವೂಪಗಮನತೋ ಧಮ್ಮಾಯತನನ್ತೋಗಧೇ ಕತ್ವಾ "ಪಞ್ಚಾಯತನಾನೀ"ತಿ ಪಾಳಿಯಂ ವುತ್ತಂ। ಏತದತ್ಥಞ್ಹಿ "ಧಮ್ಮಾಯತನ"ನ್ತಿ ಸಾಮಞ್ಞತೋ ನಾಮಕರಣಂ, ಪಿಟ್ಠಿವಟ್ಟಕಾನಿ ವಾ ತಾನಿ ಕತ್ವಾ "ಪಞ್ಚಾಯತನಾನೀ"ತಿ ವುತ್ತಂ। ಯೇನ ಚ ಪನ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನ ಅಸಞ್ಞೀನಂ ರೂಪಾಯತನಂ ವುತ್ತಂ, ತೇನ ಸಞ್ಞೀನಮ್ಪಿ ಗನ್ಧಾದೀನಂ ವಿಸುಂ ಗಹಣಂ ಕಾತಬ್ಬನ್ತಿ ಇಮಸ್ಸ ನಯಸ್ಸ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ "ಅಸಞ್ಞಸತ್ತಾನಂ ದೇವಾನಂ ದ್ವೇ ಆಯತನಾನಿ ಪಾತುಭವನ್ತೀ"ತಿ (ವಿಭ॰ ೧೦೦೭) ವುತ್ತಂ। ಅಸತಿಪಿ ಹಿ ಅತ್ತನೋ ಇನ್ದ್ರಿಯೇ ರೂಪಸ್ಸ ವಣ್ಣಾಯತನಸಭಾವಾತಿಕ್ಕಮೋ ನತ್ಥೇವಾತಿ ತಂ ರೂಪಾಯತನನ್ತ್ವೇವ ವುಚ್ಚತಿ। ಇಮಿನಾ ಚ ನಯದಸ್ಸನೇನ ಗನ್ಧಾದೀನಿ ತೀಣಿ ಪಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ಸಞ್ಞೀನಂ ಅಟ್ಠ ಆಯತನಾನಿ, ಅಸಞ್ಞೀನಂ ಪಞ್ಚಾತಿ ಅಯಮತ್ಥೋ ದಸ್ಸಿತೋ ಹೋತಿ। ಏವಞ್ಚೇತಂ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛಿತಬ್ಬಂ। ಅಞ್ಞಥಾ ರೂಪಲೋಕೇ ಫುಸಿತುಮಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯತಾಯ ಪಥವೀಆದೀನಂ ವಚೀಘೋಸೋ ಏವ ನ ಸಿಯಾ। ನ ಹಿ ಪಟಿಘಟ್ಟನಾನಿಘಂಸಮನ್ತರೇನ ಸದ್ದಪ್ಪವತ್ತಿ ಅತ್ಥಿ, ನ ಚ ಫುಸನಸಭಾವಾನಂ ಕತ್ಥಚಿ ಅಫುಸನಸಭಾವತಾ ಸಕ್ಕಾ ವಿಞ್ಞಾತುಂ। ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾಯತನಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಚ ಭೂತತ್ತಯಸ್ಸ ಅಭಾವೇ ರೂಪಭವೇ ರೂಪಾಯತನಾದೀನಮ್ಪಿ ಸಮ್ಭವೋ ಏವ ನ ಸಿಯಾ, ತಸ್ಮಾ ಫುಸಿತುಂ ಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯತಾಯಪಿ ಪಥವೀಆದೀನಂ ತತ್ಥ ಕಾಯಿನ್ದ್ರಿಯಾಭಾವೇನ ತೇಸಂ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಭಾವೋ ನ ವುತ್ತೋ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ ರೂಪಧಾತುಯಂ ತೇಸಂ ಸಪ್ಪಟಿಘವಚನಞ್ಚ ಸಮತ್ಥಿತಂ ಹೋತಿ। ವುತ್ತಞ್ಹಿ "ಅಸಞ್ಞಸತ್ತಾನಂ ಅನಿದಸ್ಸನಸಪ್ಪಟಿಘಂ ಏಕಂ ಮಹಾಭೂತಂ ಪಟಿಚ್ಚ ದ್ವೇ ಮಹಾಭೂತಾ"ತಿಆದಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧೧.೧೭)। ಪಟಿಘೋ ಹೇತ್ಥ ಭೂತತ್ತಯಸ್ಸ ಕಾಯಪ್ಪಸಾದಂ ಪತಿ ತಂನಿಸ್ಸಯಭೂತಘಟ್ಟನದ್ವಾರೇನ ಅಭಿಮುಖಭಾವೋ, ಸೋ ಚ ಫುಸಿತುಂ ಅಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯಸಭಾವಸ್ಸ ಘಟ್ಟನಾಯ ಅಭಾವತೋ ನತ್ಥಿ। ನನು "ದ್ವೇ ಆಯತನಾನೀ"ತಿ ಏತ್ಥ ಪರಿಯಾಯಾಯತನಂ ಅಧಿಪ್ಪೇತಂ, ಅಥ ಕಸ್ಮಾ ಗನ್ಧಾಯತನಾದೀನಿಪಿ ಗಹೇತ್ವಾ "ಪಞ್ಚಾಯತನಾನೀ"ತಿ ನ ವುತ್ತನ್ತಿ? "ನಯದಸ್ಸನವಸೇನ ದೇಸನಾ ಪವತ್ತಾ"ತಿ ವುತ್ತೋವಾಯಮತ್ಥೋ। ಅಥ ವಾ ತತ್ಥ ರೂಪಾಯತನಸ್ಸೇವ ವಚನಂ ಕದಾಚಿ ಅಞ್ಞಭೂಮಿಕಾನಂ ಪಸಾದಸ್ಸ ವಿಸಯಭಾವಂ ಸನ್ಧಾಯ, ನ ಪನ ಇತರೇಸಂ ಅಭಾವತೋ। ನಾಪಿ ಪರಿಯಾಯೇನ ಗನ್ಧಾಯತನಾದೀನಂ ಆಯತನಸಭಾವಾಭಾವತೋ। ಅಸಞ್ಞೀನಞ್ಹಿ ರೂಪಾಯತನಂ ಸಮಾನಭೂಮಿಕಾನಂ ವೇಹಪ್ಫಲಾನಂ, ಉಪರಿಭೂಮಿಕಾನಞ್ಚ ಸುದ್ಧವಾಸಾನಂ ಪಸಾದಸ್ಸ ವಿಸಯಭಾವಂ ಗಚ್ಛತಿ, ನ ಪನ ಗನ್ಧರಸಾತಿ ತೇಸಂಯೇವ ತತ್ಥಾವಚನಂ ಯುತ್ತಂ। ಕಥಾವತ್ಥುಮ್ಹಿ ಚ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯೇನ ಗನ್ಧಾಯತನಾದೀನಂ ಅತ್ಥಿಭಾವಂ ಪಟಿಜಾನನ್ತಂ ಸನ್ಧಾಯ ಪಟಿಸೇಧೋ ಕತೋ। ಯದಿಪಿ ಚೇತಂ ವಚನಂ ತತ್ಥ ಗನ್ಧಾಯತನಾದೀನಂ ಅಭಾವವಿಭಾವನಂ ನ ಹೋತಿ, ಅತ್ಥಿಭಾವದೀಪನಮ್ಪಿ ಪನ ಅಞ್ಞವಚನಂ ನತ್ಥೇವಾತಿ? ನಯಿದಮೇವಂ ಅಟ್ಠಕಥಾಸು ತತ್ಥ ನೇಸಂ ಅತ್ಥಿಭಾವಸ್ಸ ನಿದ್ಧಾರೇತ್ವಾ ವುತ್ತತ್ತಾ। ಯಞ್ಹಿ ಅಟ್ಠಕಥಾವಚನಂ ಪಾಳಿಯಾ ನ ವಿರುಜ್ಝತಿ, ತಂ ಪಾಳಿ ವಿಯ ಪಮಾಣಭೂತಂ ಅಗರಹಿತಾಯ ಆಚರಿಯಪರಮ್ಪರಾಯ ಯಾವಜ್ಜತನಾ ಆಗತತ್ತಾ। ತತ್ಥ ಸಿಯಾ - ಯಂ ಪಾಳಿಯಾ ನ ವಿರುಜ್ಝತಿ

ಅಟ್ಠಕಥಾವಚನಂ, ತಂ ಪಮಾಣಂ। ಇದಂ ಪನ ವಿರುಜ್ಝತೀತಿ? ನಯಿದಮೇವಂ ಯಥಾ ನ ವಿರುಜ್ಝತಿ , ತಥಾ ಪಟಿಪಾದಿತತ್ತಾ। ಚಕ್ಖಾದೀನಂ ಆಯತನಾನಂ, ತನ್ನಿಸ್ಸಯಾನಞ್ಚ ವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ ಸತ್ತಸುಞ್ಞತಾಸನ್ದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಭಗವತೋ ಧಾತುದೇಸನಾತಿ ಆಯತನಭಾವೇನ ವುತ್ತಾನಂಯೇವ ಧಾತುಭಾವದೀಪನತೋ ಧಾತುಭಾವಸ್ಸಾಪಿ ನೇಸಂ ಅವಚನಂ ಯುಜ್ಜತಿ ಏವ, ತಸ್ಮಾ ಯಥಾ ಪಾಳಿಯಾ ಅವಿರೋಧೋ ಹೋತಿ, ತಥಾ ಚಕ್ಖುದಸಕಾದಿವಸೇನ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ರೂಪಗಣನಾ ಕತಾತಿ ನ ಏತ್ಥ ಧಮ್ಮತಾವಿಲೋಮನಾಸಙ್ಕಾಯ ಓಕಾಸೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಏಳಕಸ್ಸ ಜಾತಕಾಲೇ ಉಣ್ಣಾ **ಜಾತಿಉಣ್ಣಾ**ತಿ ಪರಮೋ ಅತ್ಥೋ। ತತೋ ಸುಖುಮತರತಂ ಸನ್ಧಾಯ **"ಗಬ್ಭಂ...ಪೇ॰... ಇತಿಪಿ ವದನ್ತೀ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। ಸಮ್ಭವನಸ್ಸ ಭೇದೋ ವಾ **ಸಮ್ಭವಭೇದೋ,** ಪವತ್ತಿಭೇದೋತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ರೂಪೀಬ್ರಹ್ಮೇಸೂ**ತಿ ಅಧಿಕರಣೇ ಭುಮ್ಮಂ, **ಓಪಪಾತಿಕಯೋನಿಕೇಸೂ**ತಿ ನಿದ್ಧಾರಣೇತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ಓಪಪಾತಿಕಯೋನಿಕೇಹಿ ರೂಪೀಬ್ರಹ್ಮೇ ನಿದ್ಧಾರೇತೀ"**ತಿ ಆಹ। ತೇನ "ಓಪಪಾತಿಕಯೋನಿಕೇಸೂ"ತಿ ಸಾಮಞ್ಞತೋ ವುತ್ತರಾಸಿತೋ "ರೂಪೀಬ್ರಹ್ಮೇಸೂ"ತಿ ವಿಸೇಸಂ ನಿದ್ಧಾರೇತಿ। **ನ ಸಮೇತೀ**ತಿ ನ ಸಂಸನ್ದತಿ, ವಿರುಜ್ಝತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಯಾಯ ಪಾಳಿಯಾ ನ ಸಮೇತಿ, ತಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ಧಮ್ಮಹದಯವಿಭಙ್ಗೇ ಹೀ"**ತಿಆದಿಮಾಹ।

**ಏಕಾದಸಾ**ತಿ ಪರಿಪುಣ್ಣಾಯತನಸ್ಸ ಸದ್ದಾಯತನವಜ್ಜಾನಿ ಏಕಾದಸಾಯತನಾನಿ। **ಕಸ್ಸಚಿ ದಸಾಯತನಾನೀ**ತಿ ಅನ್ಧಸ್ಸ ಚಕ್ಖಾಯತನವಜ್ಜಾನಿ। **ಕಸ್ಸಚಿ ಅಪರಾನಿ ದಸಾಯತನಾನೀ**ತಿ ಬಧಿರಸ್ಸ ಸೋತಾಯತನವಜ್ಜಾನಿ। **ಕಸ್ಸಚಿ ನವಾಯತನಾನೀ**ತಿ ಅನ್ಧಬಧಿರಸ್ಸ ಚಕ್ಖುಸೋತಾಯತನವಜ್ಜಾನಿ। **ಕಸ್ಸಚಿ ಸತ್ತಾಯತನಾನೀ**ತಿ ಗಬ್ಭಸೇಯ್ಯಕಸ್ಸ ರೂಪಗನ್ಧರಸಕಾಯಫೋಟ್ಠಬ್ಬಮನೋಧಮ್ಮಾಯತನವಸೇನ ವುತ್ತಂ।

**"ನ ವುತ್ತಂ ಅಟ್ಠಾಯತನಾನಿ ಪಾತುಭವನ್ತೀ"**ತಿ ಇದಂ "ನ ಹಿ ಪಾಳಿಯಂ...ಪೇ॰... ವುತ್ತಾ"ತಿ ಏತಸ್ಸ ಅತ್ಥವಿವರಣಂ। ಚಕ್ಖುಸೋತಘಾನವಿಕಲಸ್ಸ ಹಿ ಉಪಪಜ್ಜಮಾನಸ್ಸ ಅಟ್ಠೇವ ಆಯತನಾನಿ ಸಿಯುನ್ತಿ। ಸತಿ ಚ ಅಘಾನಕುಪಪತ್ತಿಯಂ ಪುನಪಿ "ಕಸ್ಸಚಿ ಅಪರಾನಿ ದಸಾಯತನಾನಿ ಪಾತುಭವನ್ತೀ"ತಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ। ತಥಾ ಚ ಸತಿ ಯಥಾ ಅನ್ಧಬಧಿರಸ್ಸ ವಸೇನ "ಕಸ್ಸಚಿ ನವಾಯತನಾನಿ ಪಾತುಭವನ್ತೀ"ತಿ (ವಿಭ॰ ೧೦೦೭) ಏಕವಾರಂ ವುತ್ತಂ, ಏವಂ ಅನ್ಧಾಘಾನಕಸ್ಸ, ಬಧಿರಾಘಾನಕಸ್ಸ ಚ ವಸೇನ "ಕಸ್ಸಚಿ ಅಪರಾನಿ ನವಾಯತನಾನಿ, ಕಸ್ಸಚಿ ಅಪರಾನಿ ನವಾಯತನಾನಿ ಪಾತುಭವನ್ತೀ"ತಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ, ಏವಂ ನ ವುತ್ತನ್ತಿ ಇಮಮತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇತಿ **"ತಥಾ...ಪೇ॰... ನ ಚ ತಂ ವುತ್ತ"**ನ್ತಿ। **ಏವಂ ಧಾತುಪಾತುಭಾವಾದಿಪಞ್ಹೇಸೂ**ತಿ "ಕಸ್ಸಚಿ ಏಕಾದಸ ಧಾತುಯೋ ಪಾತುಭವನ್ತಿ, ಕಸ್ಸಚಿ ದಸ ಧಾತುಯೋ, ಕಸ್ಸಚಿ ಅಪರಾ ದಸ ಧಾತುಯೋ, ಕಸ್ಸಚಿ ನವ ಧಾತುಯೋ, ಕಸ್ಸಚಿ ಸತ್ತ ಧಾತುಯೋ ಪಾತುಭವನ್ತೀ"ತಿ (ವಿಭ॰ ೧೦೦೭) ಏವಂ ಧಾತುಪಾತುಭಾವಪಞ್ಹೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। **ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ "ಕಸ್ಸಚಿ ಚುದ್ದಸಿನ್ದ್ರಿಯಾನಿ ಪಾತುಭವನ್ತೀ"ತಿಆದಿ (ವಿಭ॰ ೧೦೦೭) ನಯಪ್ಪವತ್ತಾ ಇನ್ದ್ರಿಯಪಞ್ಹಾದಯೋ ಸಙ್ಗಹಿತಾ।

ಏತ್ಥ ಚ ಯಥಾ "ಸತ್ತತಿ ಉಕ್ಕಂಸತೋ ಚ ರೂಪಾನೀ"ತಿ ಪದಂ "ಸಂಸೇದಜೋಪಪಾತೀಸೂ"ತಿ ಏತ್ಥ ಯೋನಿದ್ವಯವಸೇನ ಯೋಜೀಯತಿ, ನ ಏವಂ "ಅವಕಂಸತೋ ತಿಂಸಾ"ತಿ ಇದಂ, ಇದಂ ಪನ ಸಂಸೇದಜಯೋನಿವಸೇನೇವ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ, ಏಕಯೋಗನಿದ್ದಿಟ್ಠಸ್ಸಾಪಿ ಏಕದೇಸೋ ಸಮ್ಬನ್ಧಂ ಲಭತೀತಿ। ಸಂಸೇದಜಸ್ಸೇವ ಚ ಜಚ್ಚನ್ಧಬಧಿರಅಘಾನಕನಪುಂಸಕಸ್ಸ ಜಿವ್ಹಾಕಾಯವತ್ಥುದಸಕಾನಂ ವಸೇನ ತಿಂಸ ರೂಪಾನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೀತಿ ವುತ್ತಂ, ನ ಓಪಪಾತಿಕಸ್ಸಾತಿ ಅಯಮೇತ್ಥ ಅಟ್ಠಕಥಾಯ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಯೇ ಪನ "ಓಪಪಾತಿಕಸ್ಸ ಜಚ್ಚನ್ಧ...ಪೇ॰... ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೀತಿ **ಮಹಾಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ** ವುತ್ತ"ನ್ತಿ ವದನ್ತಿ, ತಂ ನ ಗಹೇತಬ್ಬಂ। ಸೋ ಹಿ ಪಮಾದಪಾಠೋ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ ಆಯತನಯಮಕವಣ್ಣನಾಯ "ಕಾಮಧಾತುಯಂ ಪನ ಅಘಾನಕೋ ಓಪಪಾತಿಕೋ ನತ್ಥಿ। ಯದಿ ಭವೇಯ್ಯ, 'ಕಸ್ಸಚಿ ಅಟ್ಠಾಯತನಾನಿ ಪಾತುಭವನ್ತೀ'ತಿ ವದೇಯ್ಯಾ"ತಿ (ಯಮ॰ ಅಟ್ಠ॰ ಆಯತನಯಮಕ ೧೮-೨೧) ವಕ್ಖತಿ। ಅಪರೇ ಪನಾಹು "ಕಸ್ಸಚಿ ಏಕಾದಸಾಯತನಾನಿ ಪಾತುಭವನ್ತಿ, ಯಾವ 'ಕಸ್ಸಚಿ ನವಾಯತನಾನೀ'ತಿ ಪಾಳಿ ಓಪಪಾತಿಕೇ ಸನ್ಧಾಯ

ವುತ್ತಾ। ತಸ್ಮಾ ಪುಬ್ಬೇನಾಪರಂ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ಅವಿರೋಧೋ ಸಿದ್ಧೋ ಹೋತಿ, ತಥಾ ಚ ಯಥಾವುತ್ತಪಾಳಿಯಾ ಅಯಮತ್ಥವಣ್ಣನಾ ಅಞ್ಞದತ್ಥು ಸಂಸನ್ದತಿ ಸಮೇತಿಯೇವಾ"ತಿ। ಯಂ ಪನೇಕೇ ವದನ್ತಿ "ಓಪಪಾತಿಕಗ್ಗಹಣೇನ ಸಂಸೇದಜಾಪಿ ಸಙ್ಗಯ್ಹನ್ತಿ। ತಥಾ ಹಿ **ಧಮ್ಮಹದಯವಿಭಙ್ಗೇ** 'ಕಾಮಧಾತುಯಾ ಉಪಪತ್ತಿಕ್ಖಣೇ ಕಸ್ಸಚಿ ಏಕಾದಸಾಯತನಾನಿ ಪಾತುಭವನ್ತೀ'ತಿಆದೀನಂ (ವಿಭ॰ ೧೦೦೭) ಉದ್ದೇಸೇ 'ಓಪಪಾತಿಕಾನಂ ಪೇತಾನ'ನ್ತಿಆದಿನಾ ಓಪಪಾತಿಕಗ್ಗಹಣಮೇವ ಕತಂ, ನ ಸಂಸೇದಜಗ್ಗಹಣ"ನ್ತಿ, ತಂ ಪರಿಪುಣ್ಣಾಯತನಾನಂಯೇವ ಸಂಸೇದಜಾನಂ ಓಪಪಾತಿಕೇಸು ಸಙ್ಗಹಣವಸೇನ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ತಥಾ ಹಿ ವಕ್ಖತಿ "ಸಂಸೇದಜಯೋನಿಕಾ ಪರಿಪುಣ್ಣಾಯತನಾಪರಿಪುಣ್ಣಾಯತನಭಾವೇನ ಓಪಪಾತಿಕಸಙ್ಗಹಂ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತಾ"ತಿ "ಪಧಾನಾಯ ವಾ ಯೋನಿಯಾ ಸಬ್ಬಂ ಪರಿಪುಣ್ಣಾಯತನಯೋನಿಂ ದಸ್ಸೇತುಂ 'ಓಪಪಾತಿಕಾನ'ನ್ತಿ ವುತ್ತ"ನ್ತಿ ಚ। ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ಪನ ಯೋನಿದ್ವಯಂ ಸರೂಪೇನೇವ ಪಕಾಸೇತುಂ, ಸಂಸೇದಜಯೋನಿವಸೇನೇವ ಚ ಅವಕಂಸತೋ ಪವತ್ತಿಂ ದಸ್ಸೇತುಂ ಓಪಪಾತಿಕಯೋನಿಯಾ ಇತರಂ ಅಸಙ್ಗಹೇತ್ವಾ "ಸಂಸೇದಜೋಪಪಾತೀಸೂ"ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ। ಸಬ್ಬಂ ತಂ ವೀಮಂಸಿತ್ವಾ ಗಹೇತಬ್ಬಂ।

**ಚುತಿಪಟಿಸನ್ಧೀನ**ನ್ತಿ ಅನನ್ತರಾತೀತಚುತಿಯಾ, ತದನನ್ತರಾಯ ಮಿಸ್ಸಾಮಿಸ್ಸಭೇದಾಯ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ। **ಖನ್ಧಾದೀಹೀ**ತಿ ಖನ್ಧಾರಮ್ಮಣಗತಿಹೇತುವೇದನಾಪೀತಿವಿತಕ್ಕವಿಚಾರೇಹಿ। ಮಹಗ್ಗತಅಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣಾಯ ಮಹಗ್ಗತಅಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣಾ, ಅಮಹಗ್ಗತಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣಾಯ ಅಮಹಗ್ಗತಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣಾತಿ ಏವಮಾದಿನೋ ಅರೂಪಭೂಮೀಸುಯೇವ ಚುತಿಪಟಿಸನ್ಧೀನಂ ಭೇದಾಭೇದವಿಸೇಸಸ್ಸ ಸಮ್ಭವತೋ **"ನಯಮುಖಮತ್ತಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। **ಏಕಚ್ಚಸುಗತೀ**ತಿ ಮಹಗ್ಗತವಜ್ಜಸುಗತಿ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾತಿ ಆಹ **"ರೂಪಾರೂಪಾವಚರಾನ"**ನ್ತಿಆದಿ। ಕೇಚಿ ಪನ "ಯಥಾ ಮಹಗ್ಗತಾವಜ್ಜಾ, ಏವಂ ಉತ್ತರಕುರುಕವಜ್ಜಾ"ತಿಪಿ ವದನ್ತಿ। **ಏಕಚ್ಚಸುಗತಿಚುತಿಯಾ**ತಿ ವುತ್ತಸುಗತಿಚುತಿಯಾ। ಯದಿಪಿ "ಅಯಂ ನಾಮ ದುಗ್ಗತಿಪಟಿಸನ್ಧಿ ನ ಹೋತೀ"ತಿ ನಿಯಮೋ ನತ್ಥಿ, ದೇಸನಾ ಪನ ಸೋತಪತಿತಾ ಗತಾತಿ ವದನ್ತಿ। ನಿಯತಬೋಧಿಸತ್ತಾಪೇಕ್ಖಾಯ ವಾ ಏವಂ ವುತ್ತಂ। ತೇಸಞ್ಹಿ ಏಕಚ್ಚದುಗ್ಗತಿಪಟಿಸನ್ಧಿ ನತ್ಥಿ ಅವೀಚಿಆದೀಸು ಅನುಪಪಜ್ಜನತೋ। **"ಏಕಚ್ಚದುಗ್ಗತಿಚುತಿಯಾ"**ತಿ ಏತ್ಥಾಪಿ ಇಮಿನಾ ನಯೇನ ಅತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

**ಏಕಚ್ಚಸುಗತಿಪಟಿಸನ್ಧೀ**ತಿ ಪನ ಕಾಮಾವಚರಸುಗತಿಪಟಿಸನ್ಧಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। **ಸಯಮೇವಾ**ತಿ ಅತ್ತನಾ ಏವ। **"ಭೇದವಿಸೇಸೋ ಏವ ಚ ಏವಂ ವಿತ್ಥಾರೇನ ದಸ್ಸಿತೋ"**ತಿ ಇದಂ "ಅಮಹಗ್ಗತಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣಾಯಾ"ತಿಆದಿಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ। **"ಚತುಕ್ಖನ್ಧಾಯ... ಪೇ॰... ಪಟಿಸನ್ಧಿ ಹೋತೀ"**ತಿ ಇದಂ ಪನ ಅಭೇದವಿಸೇಸದಸ್ಸನಮೇವಾತಿ। **ಏಕೇಕಸ್ಮಿಂ ಭೇದೇ**ತಿ "ಅಮಹಗ್ಗತಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣಾಯಾ"ತಿ ಏವಮಾದಿಕೇ ಏಕೇಕಸ್ಮಿಂ ಭಾಗೇ। **ತತ್ಥ ತತ್ಥೇವಾ**ತಿ "ಅಮಹಗ್ಗತಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣಾಯ ಮಹಗ್ಗತಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣಾ, ಅಮಹಗ್ಗತಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣಾಯ ಮಹಗ್ಗತಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣಾ"ತಿಆದಿನಾ ತಸ್ಮಿಂ ತಸ್ಮಿಂ ಭೇದೇ, **ತತ್ಥ ತತ್ಥೇವ** ವಾ ಭವಾದಿಕೇ ಚವಿತ್ವಾ ಉಪಪಜ್ಜನ್ತಸ್ಸ ವಸೇನ ಚುತಿಪಟಿಸನ್ಧಿಯೋಜನಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಭುಮ್ಮತ್ಥೇ ಅಯಂ ತೋ-ಸದ್ದೋತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ತತೋ ಹೇತುಂ ವಿನಾತಿ ತತ್ಥ ಹೇತುಂ ವಿನಾ"**ತಿ ಆಹ। ತಸ್ಸತ್ಥೋ - ತಸ್ಮಿಂ ಪುರಿಮಭವೇ ನಿಪ್ಫನ್ನಂ ಅವಿಜ್ಜಾಸಙ್ಖಾರಾದಿಕಂ ಕಾರಣಂ ವಿನಾ ನ ಹೋತೀತಿ।

**ಅತಿಮನ್ದಭಾವೂಪಗಮನಂ** ಸಕಿಚ್ಚಾಸಮತ್ಥತಾ। ಪಞ್ಚದ್ವಾರಿಕವಿಞ್ಞಾಣವಸೇನ ಚುತಿ ಪಟಿಸಿದ್ಧಾ, ನ ತದನನ್ತರವಿಞ್ಞಾಣವಸೇನ। ಸ್ವಾಯಮತ್ಥೋ "ಪಞ್ಚನ್ನಂ ದ್ವಾರಾನ"ನ್ತಿಆದಿನಾ ಹೇಟ್ಠಾ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಮಾಗತೋತಿ ಆಹ **"ಪಞ್ಚದ್ವಾರಿಕವಿಞ್ಞಾಣಾನನ್ತರಮ್ಪಿ ಹಿ ಪುಬ್ಬೇ ಚುತಿ ದಸ್ಸಿತಾ"**ತಿ। ತತ್ಥ ಯಂ ವತ್ತಬ್ಬಂ, ತಂ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತಮೇವ। ಚುತಿಚಿತ್ತೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಚಕ್ಖಾಯತನಾದೀನಂ ನಿರೋಧೋ ಹೋತೀತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಯಮಕೇ ಚಾ"**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। **ಪರಿಣತತ್ತಾ**ತಿ ಪರಿಪಾಕವಸೇನ ಪರಿಯೋಸಾನಂ ಗತತ್ತಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। **ಫಸ್ಸಾದಯೋ** ಯಥಾವುತ್ತಚೇತನಾಸಹಜಾತಫಸ್ಸಾದಯೋ। ಯಥಾಉಪಟ್ಠಿತೇ ಕಮ್ಮಾದಿಆರಮ್ಮಣೇ ಅನೇಕವಾರಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಸನ್ತಾನಸ್ಸ ಅಭಿಸಙ್ಖರಣಂ ತತ್ಥ ಪಟಿಸನ್ಧಿ**ವಿಞ್ಞಾಣಪತಿಟ್ಠಾನಸ್ಸ ಹೇತುಭಾವೋ**।

ಸನ್ತಾನವಸೇನ ನಿಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾನಂ ನಮನಾದಿಕಿರಿಯಾನಂ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿವಿಞ್ಞಾಣೇಯೇವ ಅತ್ಥಸಿದ್ಧೀತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ **"ನಮನ...ಪೇ॰... ದಸ್ಸೇತೀ"**ತಿ। **ಪಥವಿಯಂ ಸಬಲಪಯೋಗೇಹೀ**ತಿ ಪಥವಿಯಾ ಆಧಾರಣಭೂತಾಯ ಅತ್ತನೋ ಬಲೇನ

ಪಯೋಗೇನ ಚ ಕರಣಭೂತೇನ।

**ಸದ್ದಹೇತುಕೋ**ತಿ ಸದ್ದಸ್ಸ ಪಧಾನಾದಿಭಾವಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ। ತಾದಿಸೋ ಪಬ್ಬತಕುಚ್ಛಿಆದಿಪದೇಸೋಪಿ ತಸ್ಸ ಹೇತುಯೇವ। **ಪದೀಪನ್ತರಾದೀತಿ ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ತೇಲವಟ್ಟಿಆದಿಕೇ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ। **ತತೋ** ಸದ್ದಾದಿಪ್ಪವತ್ತಿತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಅಭಾವಾ। ಪಟಿಘೋಸಾದೀನಞ್ಹಿ ಸದ್ದಾದಿಪ್ಪವತ್ತಿತೋ ಸತಿ ಪುರಿಮಸಿದ್ಧಿಯಂ ತೇ ಸದ್ದಾದಿಪಚ್ಚಯದೇಸಂ ಗಚ್ಛೇಯ್ಯುಂ, ನ ಪನ ತೇ ಅತ್ಥೀತಿ ವುತ್ತಂ **"ತತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಅಭಾವಾ"**ತಿ। ಉಪಮೇಯ್ಯೇಪಿ ಏವಮೇವ ಅತ್ಥೋ ಯೋಜೇತಬ್ಬೋ। ಯಥಾ ಚ ಹೇತುದೇಸಂ ನ ಗಚ್ಛತಿ ಹೇತುಸಮುಪ್ಪನ್ನಂ, ಏವಂ ತತೋ ನಾಗಚ್ಛತೀತಿ ಆಹ **"ತಸ್ಮಾ ನ…ಪೇ॰… ಆಗತ"**ನ್ತಿ। ತೇ ಸದ್ದಾದಯೋ ಪಚ್ಚಯಾ ಏತೇಸನ್ತಿ **ತಪ್ಪಚ್ಚಯಾ। ವುತ್ತನಯೇನಾ**ತಿ ಉಪಮಾಯಂ ವುತ್ತನಯೇನೇವ। ಪುರಿಮಭವಹೇತುದೇಸೇ ಸನ್ನಿಹಿತಂ ಹುತ್ವಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿವಿಞ್ಞಾಣಂ ತತೋ ಅಞ್ಞತ್ರ ಭವನ್ತರೇ ತಂ ಉಪಗನ್ತ್ವಾ ತಪ್ಪಚ್ಚಯಂ ನ ಹೋತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಪಚ್ಚಯತೋ ನಿಬ್ಬತ್ತಮಾನಂ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಂ ಅಞ್ಞತ್ರ ಅಗನ್ತ್ವಾ ಪಚ್ಚಯದೇಸಂ ಅನುಪಗತಮೇವ ಹುತ್ವಾ ನಿಬ್ಬತ್ತತೀತಿ ಪಠಮೋ ಅತ್ಥೋ। ಪಠಮಂ ಪಚ್ಚಯೇನ ಸಮೋಧಾನಗತಂ ಹುತ್ವಾ ತತೋ ಅಞ್ಞತ್ರ ಗನ್ತ್ವಾ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನವತ್ಥುಭಾವಂ ನಾಪಜ್ಜತೀತಿ ದುತಿಯೋ ಅತ್ಥೋ। **ಯಥಾಸಮ್ಭವ**ನ್ತಿ ಯಾಯ "ನ ಖೀರತೋ ದಧಿ ಸಮ್ಭೂತಂ ಸಿಯಾ, ನ ಖೀರಸಾಮಿನೋ ದಧಿ ಸಿಯಾ"ತಿ ಚ ಖೀರದಧೀಸು ಏಕನ್ತಂ ಏಕತಾಯ ನಾನತಾಯ ಚ ದೋಸಯೋಜನಾ ಕತಾ। ಇಮಿನಾ ನಯೇನ ಬೀಜಾದೀಸು ಸಬ್ಬಹೇತೂಸು, ಅಙ್ಕುರಾದೀಸು ಸಬ್ಬಹೇತುಸಮುಪ್ಪನ್ನೇಸು ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ ಹೇತುಅನುರೂಪಂ, ಹೇತುಸಮುಪನ್ನಾನುರೂಪಞ್ಚ ದೋಸಯೋಜನಾ ಕಾತಬ್ಬಾ। ಸನ್ತಾನಬದ್ಧೇಸು ಧಮ್ಮೇಸು ಏಕನ್ತಏಕತಾಪಟಿಸೇಧೇನ ಸಸ್ಸತಗಾಹಸ್ಸ ಪಟಿಸೇಧಿತತ್ತಾ ವುತ್ತಂ **"ಸಯಂಕತಂ ಸುಖಂ ದುಕ್ಖನ್ತಿ ಇಮಂ ದಿಟ್ಠಿಂ ನಿವಾರೇತೀ"**ತಿ। ತಥಾ ಏಕನ್ತನಾನತಾಪಟಿಸೇಧೇನ ಉಚ್ಛೇದಗಾಹೋ ಪಟಿಸೇಧಿತೋ ಹೋತೀತಿ ಆಹ **"ಪರಂಕತಂ ಸುಖಂ ದುಕ್ಖಂ ಅಞ್ಞೋ ಕರೋತಿ, ಅಞ್ಞೋ ಪಟಿಸಂವೇದೇತೀತಿ ಇಮಂ ದಿಟ್ಠಿಂ ನಿವಾರೇತೀ"**ತಿ। ತೇನ ಕತನಾಸೋ, ಅಕತಾಗಮೋ ಚ ನಿವತ್ತಿತೋ ಹೋತೀತಿ ಅಧಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪನ್ನದಿಟ್ಠಿನಿವಾರಣೇನೇವ ನಿಯತಿಸಭಾವವಾದಪಟಿಸೇಧೋಪಿ ಕತೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

**ತತ್ಥಾ**ತಿ ಅಙ್ಕುರಾದಿಪ್ಪಬನ್ಧಸಙ್ಖಾತೇ ಭೂತುಪಾದಾರೂಪಸನ್ತಾನೇ। **ತನ್ತಿ** ವಿಜ್ಜಾಪಾಟವಾದಿ। **ಅಞ್ಞಸ್ಸಾ**ತಿ ಬಾಲಕಾಲೇ ಕತವಿಜ್ಜಾಪರಿಯಾಪುಣನಾದಿತೋ ಅಞ್ಞಸ್ಸ। ಸಙ್ಖಾರತೋ ಅಞ್ಞೋ ತಣ್ಹಾದಿಕೋ **ಅಞ್ಞಪಚ್ಚಯೋ।**

ನಿಯ್ಯಾತನಾದಿ ಏವ ಫಲಂ ನಿಯ್ಯಾತನಾದಿಫಲಂ, ಅಫಲಿತಂ ನಿಯ್ಯಾತನಾದಿಫಲಂ ಏತಸ್ಸಾತಿ **ಅಫಲಿ…ಪೇ॰… ಫಲಂ,** ಯಥಾವುತ್ತಕಿರಿಯಾಕರಣಂ।

**ಪಿಣ್ಡವಸೇನಾ**ತಿ ಅಕತಾವಯವವಿಭಾಗಸ್ಸ ಸಮುದಾಯಸ್ಸ ವಸೇನ। **ಸಬ್ಬತ್ಥಾ**ತಿ ಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರಾದಿಕೇ ಸಬ್ಬಸ್ಮಿಂ ಪಚ್ಚಯಧಮ್ಮೇ, ಪಟಿಸನ್ಧಿಭೇದೇ ವಾ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಧಮ್ಮೇ। **ಬಲವಕಮ್ಮಸ್ಸ ವಸೇನ ಯೋಜೇತಬ್ಬೋ।** ಭುಸೋ ನಿಸ್ಸಯೋ ಹಿ **ಉಪನಿಸ್ಸಯೋ।** "ಅವಿಸೇಸೇನಾ"ತಿ ವುತ್ತೇಪಿ ಕಾಮಾವಚರಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರೋ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಂ ಪಞ್ಚನ್ನಂ ಪವತ್ತೇ, ಇತರೋ ಪಠಮಜ್ಝಾನವಿಪಾಕಾದೀನಂ ಪವತ್ತೇ ಚ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಞ್ಚ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀತಿ ಪಾಕಟೋಯಮತ್ಥೋತಿ ತಂ ಅವಿಭಜಿತ್ವಾ **"ಸಬ್ಬಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರಂ ಸಹ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ"**ಚ್ಚೇವ ವುತ್ತಂ। **ದ್ವಾದಸಾಕುಸಲಚೇತನಾಭೇದೋ**ತಿ ನಯಿದಂ ಸಮಾಸಪದಂ, ಸನ್ಧಿವಸೇನ ಪನೇತಂ ವುತ್ತಂ। **ದ್ವಾದಸಾ**ತಿ ಚ ಭುಮ್ಮತ್ಥೇ ಪಚ್ಚತ್ತವಚನಂ, ದ್ವಾದಸಸು ಅಕುಸಲಚೇತನಾಸು। **ಅಕುಸಲಚೇತನಾಭೇದೋ**ತಿ ಏಕಾದಸಾಕುಸಲಚೇತನಾಪಭೇದೋ, ದ್ವಾದಸಾಕುಸಲಚೇತನಾಪಭೇದೋ ಚಾತಿ ಅತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಏವಞ್ಹಿ ಸತಿ ನ ಏತ್ಥ ಕಿಞ್ಚಿ ವಿಚಾರೇತಬ್ಬಂ ಹೇಟ್ಠಾ ವಿತ್ಥಾರಿತತ್ತಾ। ಕೇಚಿ ಪನ "ದ್ವಾದಸಾಕುಸಲಚೇತನಾಭೇದೋತಿ ಇದಂ 'ಛನ್ನಂ ಪವತ್ತೇ'ತಿಆದಿನಾ ಯೋಜೇತಬ್ಬ"ನ್ತಿ ವದನ್ತಿ, ತೇಸಂ ಮತೇನ ಉದ್ಧಚ್ಚಚೇತನಾಯ ಗಹಣೇ ಪಯೋಜನಂ ವಿಚಾರೇತಬ್ಬಮೇವ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾಪಿ ಪಚ್ಚಯಭಾವಸ್ಸ ವುತ್ತತ್ತಾ। **ಏಕಸ್ಸಾ**ತಿ ಏತ್ಥ ಏವ-ಸದ್ದೋ ಲುತ್ತನಿದ್ದಿಟ್ಠೋತಿ ಆಹ **"ಏಕಸ್ಸೇವ ಪಚ್ಚಯಭಾವನಿಯಮೋ"**ತಿ। **ಮಿಲಾತಮಾಲಾದೀನ**ನ್ತಿ ಮಿಲಾತಮಾಲಕಿಲಿಟ್ಠವತ್ಥಾದೀನಂ। ಮನೋಪದೋಸಿಕಾನಂ ತದಞ್ಞವತ್ಥೂನಮ್ಪಿ **ಅನಿಟ್ಠತಾ ಕಥಂ ನ ಸಿಯಾ,** ಸಿಯಾ ಏವಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। **ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ** (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨೨೭) ಪನ ಪಚುರತಾಭಾವತೋ ತಂ ಅನಾಮಸಿತ್ವಾ

“**ತಥಾ ಕಾಮಾವಚರದೇವಲೋಕೇಪೀ**”ತಿ ವುತ್ತಂ. ಕೇಚಿ ಪನ “ದೇವಲೋಕೇ ಅನಿಟ್ಠಂ ನಾಮ ಪರಿಕಪ್ಪನವಸೇನ, ಸಭಾವತೋ ಪನ ತತ್ಥುಪ್ಪನ್ನಂ ಇಟ್ಠಮೇವಾ”ತಿ ವದನ್ತಿ.

“**ಏಕೂನತಿಂಸಚೇತನಾಭೇದಮ್ಪೀ**”ತಿ ಇಮಿನಾ ಉದ್ಧಚ್ಚಚೇತನಾಯಪಿ ಪವತ್ತಿವಿಪಾಕದಾಯಿತಂ ಅನುಜಾನಾತಿ, ಅಟ್ಠಕಥಾಅಧಿಪ್ಪಾಯವಸೇನ ವಾ ಏವಮಾಹ. ಪಞ್ಚದಸನ್ನಂ ಅಹೇತುಕವಿಪಾಕವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ ಪಞ್ಚಟ್ಠಾನಾನಿ ದ್ವೇ ಅಪನೇತ್ವಾ ಅವಸೇಸಾನಂ **ತೇರಸನ್ನಂ**. ದ್ವೇ ದ್ವೇ ಚಕ್ಖುಸೋತಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನವಿಞ್ಞಾಣಾನಿ, ತೀಣಿ ಸನ್ತೀರಣಾನೀತಿ **ನವನ್ನಂ**. **ಏಕದೇಸಪಚ್ಚಯಭಾವೇನಾ**ತಿ ಏಕದೇಸಸ್ಸ ವೀಸತಿಚೇತನಾಭೇದಸ್ಸ ಕಾಮಾವಚರಚಿತ್ತಸಙ್ಖಾರಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಭಾವೇನ ಏಕೂನತಿಂಸಚೇತನಾಭೇದೋ ಸಮುದಾಯೋ ವುತ್ತೋ. **ಸ್ವೇವಾ**ತಿ ಅವಯವಗತೇನಾಪಿ ವಿಸೇಸೇನ ಸಮುದಾಯೋ ವೋಹರೀಯತಿ ಯಥಾ “ಅಲಙ್ಕತೋ ರಾಜಕುಮಾರೋ”ತಿ.

**ಯತ್ಥಾ**ತಿ ಪಞ್ಚವೋಕಾರಭವಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ. ತತ್ಥ ಹಿ “ಕಾಮಾವಚರಸುಗತಿಯಂ ತಾವ ಠಿತಸ್ಸಾ”ತಿಆದಿನಾ (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨೨೭) ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ ಪವತ್ತಿಯಞ್ಚ ವಿಪಾಕಸ್ಸ ವಿತ್ಥಾರಪ್ಪಕಾಸನಂ ಕತಂ. **ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಭೂಮೀ**ತಿ ವೇಹಪ್ಫಲಭೂಮಿಂ ವದತಿ. ತೇನಾಹ “**ಅಸಞ್ಞಾರುಪ್ಪವಜ್ಜಾ**”ತಿ. ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಮೇವ ಹಿ ಭಾವನಾವಿಸೇಸಪ್ಪವತ್ತಂ ಅಸಞ್ಞಭೂಮಿಂ ಆರುಪ್ಪಭೂಮಿಞ್ಚ ನಿಪ್ಫಾದೇತಿ, ಚತುಕ್ಕನಯವಸೇನ ವಾ ಸಂವಣ್ಣನಾ ವುತ್ತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ. ಅಟ್ಠ ಮಹಾವಿಪಾಕಾ, ಪರಿತ್ತವಿಪಾಕೇಸು ಪಚ್ಛಿಮೋ, ಪಞ್ಚ ರೂಪಾವಚರವಿಪಾಕಾತಿ ಏವಂ **ಚುದ್ದಸನ್ನಂ**. **ಸತ್ತನ್ನ**ನ್ತಿ ಸೇಸಾನಂ ಪರಿತ್ತವಿಪಾಕಾನಂಯೇವ ಸತ್ತನ್ನಂ.

**ಭವಾದಯೋ**ತಿ ಭವಯೋನಿಗತಿಸತ್ತಾವಾಸೇ. **ತಿಣ್ಣಂ ವಿಞ್ಞಾಣಾನ**ನ್ತಿ ಪುರಿಮಾನಂ ತಿಣ್ಣಂ ಆರುಪ್ಪವಿಪಾಕವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ. **ತೀಸೂ**ತಿ ಪಞ್ಚಮಾದೀಸು ತೀಸು ವಿಞ್ಞಾಣಟ್ಠಿತೀಸು. **ವುತ್ತನಯೇನಾ**ತಿ “ಕಾಮಭವೇ ಪನ ದುಗ್ಗತಿಯಂ ಅಟ್ಠನ್ನಮ್ಪಿ ಪರಿತ್ತವಿಪಾಕವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ ತಥೇವ ಪಚ್ಚಯೋ ಪವತ್ತೇ, ನೋ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯ”ನ್ತಿಆದಿನಾ (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨೨೭) ವುತ್ತನಯೇನೇವ.

ವಿಞ್ಞಾಣಪದನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ.

### ನಾಮರೂಪಪದನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

**೨೨೮.** ಯದಿಪಿ ಸುತ್ತನ್ತೇ ಅಭಿಧಮ್ಮೇ ಚ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದನಿದ್ದೇಸೇ ರೂಪಪದಸ್ಸ ದೇಸನಾಭೇದೋ ನತ್ಥಿ, ಅಭಿಧಮ್ಮೇ ಪನ “ಸಬ್ಬಂ ರೂಪಂ ನ ಹೇತೂ”ತಿಆದಿನಾ (ಧ॰ ಸ॰ ೫೮೪) ಸುತ್ತನ್ತತೋ ತಸ್ಸ ದೇಸನಾಭೇದೋ ಅತ್ಥೀತಿ ಆಹ “**ಸುತ್ತನ್ತಾ…ಪೇ॰… ಭೇದೋ**”ತಿ. ಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯೇಸು ಪರಿಚ್ಛೇದತೋ ಗಹಿತೇಸು ಅತ್ಥಸಿದ್ಧೋ ತತ್ಥ ಸಙ್ಖ್ಯಾಪರಿಚ್ಛೇದೋತಿ ವುತ್ತಂ “**ಅತ್ಥತೋ ಪನ ವುತ್ತಮೇವ ಹೋತೀ**”ತಿ.

**ಓಪಪಾತಿಕಸತ್ತೇಸೂ**ತಿ ವಾ ಸಾಮಞ್ಞತೋ ಸಬ್ಬೇ ಓಪಪಾತಿಕಾ ವುತ್ತಾ. ತೇಸು ಬ್ರಹ್ಮಕಾಯಿಕಾದಿಗ್ಗಹಣೇನ ರೂಪಾವಚರಾವ ವುತ್ತಾತಿ ತದಞ್ಞೇ ಸನ್ಧಾಯ **ಸೇಸಓಪಪಾತಿಕಾನ**ನ್ತಿ ಸೇಸಗ್ಗಹಣಂ ಸಾತ್ಥಕಮೇವ. **ವುತ್ತನಯೇನಾ**ತಿ “ದ್ವೇ ವಾ ತಯೋ ವಾ ದಸಕಾ, ಓಮತೋ ಆದಿನಾ ಸಹಾ”ತಿಆದಿನಾ (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨೨೭) ರೂಪಮಿಸ್ಸಕವಿಞ್ಞಾಣೇ ವುತ್ತನಯೇನ.

“ದ್ವೇ ಸನ್ತತಿಸೀಸಾನೀ”ತಿ ಆರಬ್ಭ ಯಾವ “ಸತ್ತ ಸನ್ತತಿಸೀಸಾನೀ”ತಿ (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨೨೮) ಏತ್ತಕಂ ಅಟ್ಠಕಥಾಪಾಠಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ “**ಸತ್ತಕಪರಿಯೋಸಾನ**”ನ್ತಿ. ಏಕೇಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣೇ ತಿಕ್ಖತ್ತುಂ ರೂಪುಪ್ಪತ್ತಿಂ ಅನನುಜಾನನ್ತೋ ಆಹ “**ಇಮಿನಾಧಿಪ್ಪಾಯೇನಾ**”ತಿ. ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇಯೇವ ಸಬ್ಬಂ ರೂಪಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ಹಿ ಅತ್ತನೋ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ.

“**ರೂಪಾಜನಕಕಮ್ಮಜ**”ನ್ತಿ ಇದಂ ಭೂತಕಥನಮತ್ತಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ ಅತಂಸಭಾವತಾಭಾವಾ. **ರೂಪಾಜನಕಕಮ್ಮಜ**ನ್ತಿ ವಾ ಚುತಿಚಿತ್ತಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ. ಪಟಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತಂ ಪನ “ಪವತ್ತಿಯ”ನ್ತಿ ಇಮಿನಾವ ನಿವತ್ತಿತಂ. “ಸಬ್ಬೇಸಮ್ಪಿ

ಚುತಿಚಿತ್ತಂ ರೂಪಂ ನ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತೀ"ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ಮೂಲಟೀ॰ ೬೩೬) ಅಟ್ಠಸಾಲಿನೀಟೀಕಾಯಂ ವುತ್ತೋವಾಯಮತ್ಥೋ। ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖಣೇ ತಪ್ಪಚ್ಚಯಾ ರೂಪುಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಅಭಾವೇನ ವುತ್ತಂ **"ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಪ್ಪವತ್ತಿಕಾಲಂ ಸನ್ಧಾಯಾ"**ತಿ। ತತ್ಥಾಪಿ ಅಸಹಜಾತವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಾ ಅತ್ಥೇವ ರೂಪುಪ್ಪತ್ತೀತಿ ಆಹ **"ಸಹಜಾತವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಞ್ಚಾ"**ತಿ। **ಭವಙ್ಗಾದೀತಿ** ಭವಙ್ಗಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಸನ್ತೀರಣತದಾರಮ್ಮಣಾನಿ। **ಅಞ್ಞೇನಾತಿ** ಯಥಾವುತ್ತಕಮ್ಮವಿಞ್ಞಾಣತೋ ಅಞ್ಞೇನ ಅಭಿಸಙ್ಖಾರವಿಞ್ಞಾಣೇನ। ರೂಪಮೇವ ಹಿ ಕುಸಲಾಕುಸಲಕಿರಿಯಚಿತ್ತಪ್ಪವತ್ತಿಕ್ಖಣೇ ಅಭಿಸಙ್ಖಾರವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ನ ನಾಮಂ ಭವಙ್ಗಂ। **ತಂಜನಕೇನಾತಿ** ಭವಙ್ಗಾದಿಜನಕೇನ। ಕಮ್ಮವಿಞ್ಞಾಣಪ್ಪಚ್ಚಯಾ ವಿಪಾಕಚಿತ್ತಪ್ಪವತ್ತಿಕಾಲೇ ವಿಪಾಕನಾಮಸ್ಸ ಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನರೂಪಸ್ಸ ಚ ವಸೇನ। ಸಹಜಾತವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಾ ಪನ ಇತರಚಿತ್ತಪ್ಪವತ್ತಿಕಾಲೇಪಿ ವಿಪಾಕೋ ವಿಪಾಕನಾಮವಸೇನ, ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನರೂಪವಸೇನ ಚ ನಾಮರೂಪಸ್ಸ ಸಮ್ಭವೋ ದಸ್ಸೇತಬ್ಬೋತಿ ಆಹ **"ಸಹಜಾತ...ಪೇ॰... ಯೋಜೇತಬ್ಬ"**ನ್ತಿ। ರೂಪಸದ್ದೇನ ಚ ಅತ್ತನೋ ಏಕದೇಸೇನಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। "ಸರೂಪಾನಂ ಏಕದೇಸೋ ಏಕವಿಭತ್ತಿಯ"ನ್ತಿ (ಪಾಣಿನೀ ೧.೨.೬೪) ಸದ್ದಲಕ್ಖಣಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ **"ಸರೂಪಾನಂ ಏಕದೇಸೋ"**ತಿ। ಇಚ್ಛಿತೋ ಹಿ ಏಕದೇಸಸರೂಪಾನಮ್ಪಿ ಏಕದೇಸೋ ಯಥಾ "ನಿದಸ್ಸಿತವಿಪಕ್ಖೇಹೀ"ತಿ। ನಿದಸ್ಸಿತೋ ಚ ನಿದಸ್ಸಿತವಿಪಕ್ಖೋ ಚ **ನಿದಸ್ಸಿತವಿಪಕ್ಖೋತಿ** ಅಯಞ್ಹೇತ್ಥ ಅತ್ಥೋ। **"ಠಾನ"**ನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ಸೇಸಸದ್ದಸ್ಸ ಅತ್ಥಂ ವದತಿ। ಸರೂಪೇನ ಠಪನಞ್ಹಿ ಇಧ ಸೇಸನಂ।

**ಯಂ-ತಂ**-ಸದ್ದಾನಂ ಅಬ್ಯಭಿಚಾರಿತಸಮ್ಬನ್ಧತ್ತಾ ಅವುತ್ತಮ್ಪಿ ತತೋ-ಸದ್ದಂ ಆನೇತ್ವಾ ಆಹ **"ತತೋ ಯುತ್ತಮೇವ ಇದನ್ತಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬ"**ನ್ತಿ। ವಿಪಾಕಸ್ಸ ಅಜನಕಂ ವಿಪಾಕಾಜನಕಂ, ನಿಸ್ಸನ್ದಫಲಮತ್ತದಾಯಕಕಮ್ಮಂ, ತಂ ಸಮುಟ್ಠಾನಂ ಏತಸ್ಸಾತಿ **ವಿಪಾಕಾಜನಕಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನಂ। ವುತ್ತನಯೇನಾತಿ** "ವತ್ಥುಕಾಯವಸೇನ ರೂಪತೋ ದ್ವೇ ಸನ್ತತಿಸೀಸಾನಿ, ತಯೋ ಚ ಅರೂಪಿನೋ ಖನ್ಧಾ"ತಿಆದಿನಾ (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨೨೮) ವುತ್ತೇನ ನಯೇನ। **ಉಭಯ**ನ್ತಿ ನಾಮಂ ರೂಪಞ್ಚ।

**ಕಮ್ಮಾರಮ್ಮಣಪಟಿಸನ್ಧಿಆದಿಕಾಲೇತಿ** ಏತ್ಥ **ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಸಮ್ಮಸನಾದಿಕಾಲಸಙ್ಗಹೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। **ತನ್ತಿ** ಅಭಿಸಙ್ಖಾರವಿಞ್ಞಾಣಂ।

ಯದಿಪಿ "ಅತ್ಥಿ ರೂಪಂ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನ"ನ್ತಿಆದಿವಚನತೋ (ಧ॰ ಸ॰ ೫೮೪) ರೂಪಸ್ಸಪಿ ವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯತಾ ಸುತ್ತತೋ ಜಾನಿತಬ್ಬಾ, ವಿಞ್ಞಾಣಸನ್ನಿಸ್ಸಿತಾ ಇಟ್ಠಾನುಭವನಾದಯೋ ತಸ್ಮಿಂ ಸತಿ ಸಬ್ಭಾವತೋ, ಅಸತಿ ಚ ಅಭಾವತೋ ಯಥಾ ಸದ್ಧೇಯ್ಯಾದಿವತ್ಥುಮ್ಹಿ ಸದ್ಧಾದಯೋತಿ ನಾಮಸ್ಸಪಿ ಯುತ್ತಿತೋ ವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯತಾ ಸಿದ್ಧಾ, ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ಪನ ವುತ್ತಮತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ಸುತ್ತತೋ ನಾಮಂ...ಪೇ॰... ಜಾನಿತಬ್ಬ"**ನ್ತಿ ಆಹ। ಯಾವದೇವ ಪಚ್ಚಯಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಧಮ್ಮಮತ್ತತಾವಿಭಾವನಮುಖೇನ ಅವಿಪರೀತತೋ ಪವತ್ತಿನಿವತ್ತಿಸನ್ದಸ್ಸನಂ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದದೇಸನಾ, ತಾವದೇವ ಚ ಧಮ್ಮಚಕ್ಕಪ್ಪವತ್ತನನ್ತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ಯಸ್ಮಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ । ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಪವತ್ತಿನಿವತ್ತಿವಿಭಾವನತೋ ಸಚ್ಚದೇಸನಾವ ಪಚ್ಚಯಾಕಾರದೇಸನಾ, ಸಚ್ಚದೇಸನಾ ಚ ಧಮ್ಮಚಕ್ಕಪ್ಪವತ್ತನಂ। ಯಥಾಹ "ಇದಂ ದುಕ್ಖನ್ತಿ ಮೇ ಭಿಕ್ಖವೇ...ಪೇ॰... ಬಾರಾಣಸಿಯಂ ಇಸಿಪತನೇ ಮಿಗದಾಯೇ ಅನುತ್ತರಂ ಧಮ್ಮಚಕ್ಕಂ ಪವತ್ತಿತ"ನ್ತಿಆದಿ, ತಸ್ಮಾ "ವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಾ ನಾಮರೂಪ"ನ್ತಿ ಪದಸ್ಸ ಸಚ್ಚದೇಸನಾಭಾವದೀಪನೇನ ಧಮ್ಮಚಕ್ಕಪ್ಪವತ್ತನಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ನಾಮರೂಪಮತ್ತತಾವಚನೇನೇವ ವಾ"**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ।

ನಾಮರೂಪಪದನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**ಸಳಾಯತನಪದನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ**

೨೨೯. **ಯಥಾಸಮ್ಭವ**ನ್ತಿ ಸಮ್ಭವಾನುರೂಪಂ। ತೇನ ಚತುನ್ನಂ ತಾವ ಭೂತಾನಂ ಸಹಜಾತನಿಸ್ಸಯಅತ್ಥಿಅವಿಗತವಸೇನ ಚಕ್ಖಾಯತನಾದೀನಂ ಪಞ್ಚನ್ನಂ ಪಚ್ಚಯಭಾವೋ, ವತ್ಥೂಸು ಪನ ಹದಯವತ್ಥುನೋ ಛಟ್ಠಾಯತನಸ್ಸ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ

ಸಹಜಾತನಿಸ್ಸಯಅಞ್ಞಮಞ್ಞವಿಪ್ಪಯುತ್ತಅತ್ಥಿಅವಿಗತವಸೇನ, ಪವತ್ತಿಯಂ ಯಸ್ಮಾ ಅನನ್ತರಚಿತ್ತೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಉಪ್ಪನ್ನಮೇವ ವತ್ಥು ಠಿತಿಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಬಲವಭಾವೇನ ತಸ್ಸ ನಿಸ್ಸಯೋ ಭವಿತುಂ ಸಕ್ಕೋತಿ, ನ ಸಹಜಾತಂ, ತಸ್ಮಾ ಪುರೇಜಾತನಿಸ್ಸಯವಿಪ್ಪಯುತ್ತಅತ್ಥಿಅವಿಗತವಸೇನ। ಇತರವತ್ಥೂನಂ ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಛಟ್ಠಾಯತನಸ್ಸ ಇನ್ದ್ರಿಯಪಚ್ಚಯವಸೇನ ಚ, ಜೀವಿತಸ್ಸ ಇನ್ದ್ರಿಯಅತ್ಥಿಅವಿಗತವಸೇನ ಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ವುತ್ತೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। **ಏಕಪ್ಪಕಾರೇನೇವಾತಿ** ಯಥಾ ಚಕ್ಖಾದೀನಂ ಮನಾಯತನಸ್ಸ ಪಟಿನಿಯತದಸ್ಸನಾದಿಕಿಚ್ಚಾನುವಿಧಾನತೋ ನಿಯತೋ ಏಕಪ್ಪಕಾರೇನೇವ ಪಚ್ಚಯಭಾವೋ, ನ ಏವಂ ರೂಪಾಯತನಾದೀನಂ, ತೇಸಂ ಪನ ರೂಪಾರಮ್ಮಣಾದಿನಾ ಪಕಾರನ್ತರೇನ ತಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಭಾವೋತಿ **"ಅನಿಯಮತೋ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। ಕೇಚಿ ಪನ "ನಿಯಮತೋ"ತಿ ಪದಂ "ಸಸನ್ತತಿಪರಿಯಾಪನ್ನ"ನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ಸಮ್ಬನ್ಧಿತ್ವಾ ಅತ್ಥಂ ವದನ್ತಿ "ಏಕನ್ತೇನ ಸಸನ್ತತಿಪರಿಯಾಪನ್ನ"ನ್ತಿ।

**"ಛಟ್ಠಾಯತನಞ್ಚ ಮನಾಯತನಞ್ಚ ಛಟ್ಠಾಯತನ"**ನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ವಿಗ್ಗಹೇನ ಅತ್ಥತೋ, ಇತರೇಹಿ ದ್ವೀಹಿ ಸದ್ದತೋಪಿ ಅತ್ಥತೋಪಿ ಸರೂಪತಂ ದಸ್ಸೇತಿ। **"ಚಕ್ಖಾದೀಹಿ ಸಹ 'ಸಳಾಯತನ'ನ್ತಿ ವುತ್ತ"**ನ್ತಿ ವುತ್ತನಯೇನ ಏಕಸೇಸಂ ಕತ್ವಾ ಮನಾಯತನಂ ಚಕ್ಖಾದೀಹಿ ಸದ್ಧಿಂ "ಸಳಾಯತನ"ನ್ತಿ ಪಾಳಿಯಂ ವುತ್ತಂ "ನಾಮರೂಪಪಚ್ಚಯಾ ಸಳಾಯತನ"ನ್ತಿ। **ಯಥಾವುತ್ತೋತಿ** "ಛಟ್ಠಾಯತನಞ್ಚ ಮನಾಯತನಞ್ಚಾ"ತಿಆದಿನಾ ಅತ್ತನಾ ವುತ್ತಪ್ಪಕಾರೋ। **ಸಬ್ಬತ್ಥಾತಿ** ನಾಮರೂಪಸದ್ದೇನ ಸಳಾಯತನಸದ್ದೇನ ಚ ಸದ್ದಸರೂಪತಾಸು, ಅತ್ಥಸರೂಪತಾಸು ವಾ। ಯದಿ ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯೇ ವಿಪಾಕಛಟ್ಠಾಯತನಮೇವ ಅಧಿಪ್ಪೇತಂ, ಅಥ ಕಸ್ಮಾ "ಇತರಂ ಪನಾ"ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ಅವಿಪಾಕಞ್ಹಿ ತತ್ಥ ಇತರನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪೇತನ್ತಿ ಚೋದನಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ **"ಪಚ್ಚಯನಯೇ ಪನಾ"**ತಿಆದಿ।

ಸಹಜಾತಾದೀಸು ಹೇತುಆಹಾರಿನ್ದ್ರಿಯಪಚ್ಚಯೇ ಪಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ **ದಸಧಾ,** ತತೋ ಏಕಂ ಅಪನೇತ್ವಾ **ನವಧಾ,** ತತೋ ಏಕಂ ಅಪನೇತ್ವಾ **ಅಟ್ಠಧಾ** ಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಏವಮೇತ್ಥ ಸಾಧಾರಣವಸೇನ **ಅವಕಂಸೋ,** ಹೇತುಆದಿಅಸಾಧಾರಣವಸೇನ **ಉಕ್ಕಂಸೋತಿ** ಝಾನಾದೀನಮ್ಪಿ ವಸೇನ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ ಅರೂಪಧಮ್ಮಾ ಕಮ್ಮಜರೂಪಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇ ಪಚ್ಚಯಾ ಹೋನ್ತೀತಿ **"ಪವತ್ತೇ"**ತಿ ವಿಸೇಸೇತಿ। **"ಪಚ್ಛಾಜಾತವಿಪ್ಪಯುತ್ತಾದಯೋ ಏವಾ"**ತಿ ನಿಯಮೇನ ಸಹಜಾತಪುರೇಜಾತವಿಪ್ಪಯುತ್ತಾದಯೋ ನಿವತ್ತೇತಿ।

"ಅವಸೇಸಮನಾಯತನಸ್ಸಾ"ತಿ ಅವಸೇಸಗ್ಗಹಣಮ್ಪಿ ಪಕರಣತೋ ವಿಸಿಟ್ಠವಿಸಯಮೇವಾತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಭವೇ"**ತಿಆದಿಮಾಹ, ಯತೋ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ "ವತ್ಥುರೂಪ"ನ್ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। **ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ ಯೋಜೇತಬ್ಬೋತಿ ನಾಮರೂಪಸ್ಸ** ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ ಸಹಜಾತಅಞ್ಞಮಞ್ಞನಿಸ್ಸಯಅತ್ಥಿಅವಿಗತಾದಿಪಚ್ಚಯಭಾವೋ **ಸಹಜಾತಾದಿಸಾಧಾರಣಪಚ್ಚಯಭಾವೋ,** ಸಮ್ಪಯುತ್ತವಿಪಾಕಹೇತುಆಹಾರಿನ್ದ್ರಿಯಾದಿಪಚ್ಚಯಭಾವೋ **ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾದಿಅಸಾಧಾರಣಪಚ್ಚಯಭಾವೋ** ನಾಮಸ್ಸ, ರೂಪಸ್ಸ ಪನ ವಿಪ್ಪಯುತ್ತಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ಯೋಜೇತಬ್ಬೋ।

ಸಳಾಯತನಪದನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

### ಫಸ್ಸಪದನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೨೩೦. **ತದಭೇದವಸೇನಾತಿ** ತಸ್ಸ ಫಸ್ಸಸ್ಸ ಅಭೇದವಸೇನ, ಫಸ್ಸಭಾವಸಾಮಞ್ಞೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ನ ಯುತ್ತಂ** ಏಕಸ್ಸೇವ ವಚನಂ। **ಅಞ್ಞಸ್ಸಾಪೀತಿ** ಯಥಾವುತ್ತತೋ ಅಞ್ಞಸ್ಸಾಪಿ। ಸಬ್ಬಾಯತನತೋ ಹಿ ಏಕಸ್ಸ ಫಸ್ಸಸ್ಸ ಅಸಮ್ಭವಚೋದನಾಯಂ ತಪ್ಪಸಙ್ಗೇನ ಏಕಾಯತನತೋ ಅನೇಕಸ್ಸಾಪಿ ಸಮ್ಭವೋ ನತ್ಥೀತಿ ಚೋದನಾ "ಈದಿಸೀ ಧಮ್ಮತಾ ನತ್ಥೀ"ತಿ ಞಾಪನತ್ಥಾತಿ ದಸ್ಸೇತಿ **"ಅಞ್ಞಸ್ಸಾಪೀ"**ತಿಆದಿನಾ। **ನಿದಸ್ಸನವಸೇನಾತಿ** ಉದಾಹರಣದಸ್ಸನವಸೇನ । **ಏಕಫಸ್ಸಸ್ಸ ಸಮ್ಭವತೋತಿ** ಕಾರಣಾಪದೇಸೋ। ಏಕಫಸ್ಸಸಮ್ಭವಸ್ಸ ಲಬ್ಭಮಾನತ್ತಾ "ಸಳಾಯತನಪಚ್ಚಯಾ ಫಸ್ಸೋ"ತಿ ಭಗವತಾ ವುತ್ತನ್ತಿ ಪರಿಹಾರಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋತಿ ಯೋಜನಾ।

**ಸೇಸೇಸೂ**ತಿ ಏಕನ್ತಿಆದೀಸು। ನವಧಾ ಪಚ್ಚಯತ್ತೇ ಏಕಂ ವಿಪಾಕಮನಾಯತನಂ ವಿಭಾವಯೇ। **ತಥಾ ಚಾ**ತಿ ಆರಮ್ಮಣಪುರೇಜಾತಅತ್ಥಿಅವಿಗತವಸೇನ। ಯ್ವಾಯಂ ಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ಯಾದಿಸಾನಂ ಹೋತಿ, ತಂ ದಸ್ಸೇತುಂ "**ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾನಿ... ಪೇ॰... ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತ**"ನ್ತಿ ಆಹ। ಅತೀತಾನಾಗತಕಾಲವಿಮುತ್ತಾನಮ್ಪಿ ಆರಮ್ಮಣಮತ್ತತಾಯ ಸಮ್ಭವತೋ ಆಹ "**ಆರಮ್ಮಣ...ಪೇ॰... ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತ**"ನ್ತಿ। ತತ್ಥ ತನ್ತಿ ರೂಪಾಯತನಾದಿಂ।

ಫಸ್ಸಪದನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ವೇದನಾಪದನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೨೩೧. **ಅನನ್ತರಾದೀಹೀ**ತಿ ಅನನ್ತರಸಮನನ್ತರೂಪನಿಸ್ಸಯನತ್ಥಿವಿಗತಪಚ್ಚಯೇಹಿ। **ಉಪನಿಸ್ಸಯೇ**ತಿ ಅನನ್ತರೂಪನಿಸ್ಸಯೇ। ಅನನ್ತರಸಮನನ್ತರಪಚ್ಚಯಾ ಹಿ ಅನನ್ತರತಾವಸೇನೇವ ಅನನ್ತರೂಪನಿಸ್ಸಯೇ ಅನ್ತೋಗಧಾ। ನತ್ಥಿವಿಗತಪಚ್ಚಯಾ ಪನ ಅನನ್ತರಸಮನನ್ತರಪಚ್ಚಯಧಮ್ಮಾನಂಯೇವ ತಥಾಭಾವತೋ ತದನ್ತೋಗಧಾ। **ತಸ್ಸಾ**ತಿ ಉಪನಿಸ್ಸಯಸ್ಸ।

**ಸಬ್ಬಸ್ಸಾ**ತಿ ವಿಪಾಕಸ್ಸ, ಅವಿಪಾಕಸ್ಸ ಚ। ಪಟಿಸನ್ಧಿಭವಙ್ಗಚುತಿಚಿತ್ತಸಮ್ಪಯುತ್ತಾಯ ಹಿ ವೇದನಾಯ ಸಹಜಾತಮನೋಸಮ್ಫಸ್ಸೋ ವುತ್ತನಯೇನ ಅಟ್ಠಧಾ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ। ಅನನ್ತರೋ ಅನನ್ತರಾದಿನಾ, ಅನಾನನ್ತರೋ ಉಪನಿಸ್ಸಯವಸೇನೇವ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ। ಸಮ್ಭವದಸ್ಸನಞ್ಚೇತಂ, ನ ತಾಸಂ ಮನೋದ್ವಾರಿಕಭಾವದಸ್ಸನನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

ವೇದನಾಪದನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ತಣ್ಹಾಪದನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೨೩೨. ಯಥಾ ಚ ರಸಾಯನಜಾನಿ ಓಜಾಜೀವಿತಾನಿ, ಏವಂ ತಂನಿಮಿತ್ತಂ ಸುಖಂ, ತದಪನೇಯ್ಯಂ ಜರಾದಿದುಕ್ಖಞ್ಚ ಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣಭಾವೇನ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ।

ಕಮ್ಮಫಲಾಭಿಪತ್ಥನಾವಸೇನ ಸತ್ತಾ ಕಮ್ಮಾನಿಪಿ ಆಯೂಹನ್ತೀತಿ ಸಾತಿಸಯಂ ತಣ್ಹಾಯ ವಿಪಾಕವೇದನಾ ಉಪನಿಸ್ಸಯೋ, ನ ತಥಾ ಇತರಾತಿ ಆಹ "**ವಿಪಾಕಾ ವಿಸೇಸೇನ...ಪೇ॰... ಅವಿಸೇಸೇನ ಇತರಾ ಚಾ**"ತಿ। **ಇತರಾ**ತಿ ಅವಿಪಾಕಾತಿ ಅತ್ಥೋ। "**ಸುಖಮಿಚ್ಚೇವ ಭಾಸಿತಾ**"ತಿ ಇದಂ ಇಟ್ಠಸಭಾವಂಯೇವ ಉಪೇಕ್ಖಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ, ನ ಅನಿಟ್ಠಸಭಾವಂ। ತೇನಾಹ "**ಉಪೇಕ್ಖಾ ಪನಾ**"ತಿಆದಿ। **ಸಬ್ಬಸ್ಸಾ**ತಿ ಅವೀತರಾಗಸ್ಸ ವೀತರಾಗಸ್ಸ ಚ ವೇದನಾವತೋ ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ।

**ವೇದನಾಪಚ್ಚಯಾ ಏವಾ**ತಿ ಅಯಂ ನಿಯಮೋ ನಿಯಮನ್ತರನಿವತ್ತನಪರೋತಿ ನಾಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯನ್ತರನಿವತ್ತನತ್ಥತಾ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ಏತೇನ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನನ್ತರಪಟಿಕ್ಖೇಪೋಪಿ ನಿವತ್ತಿತೋ ಹೋತಿ।

ತಣ್ಹಾಪದನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ಉಪಾದಾನಪದನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೨೩೩. **ಪುರಿಮದಿಟ್ಠಿ**ನ್ತಿ "ಸಸ್ಸತೋ ಅತ್ತಾ"ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೩೧) ಪಗೇವ ಅಭಿನಿವಿಟ್ಠಂ ಸಸ್ಸತಗಾಹಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ। ತೇನಾಹ "**ಅತ್ತಗ್ಗಹಣಂ...ಪೇ॰... ದಟ್ಠಬ್ಬ**"ನ್ತಿ। **ಉಪಾದಿಯಮಾನ**ನ್ತಿ ಗಣ್ಹನ್ತಂ। **ಲೋಕೋತಿ ವಾ ಗಹಣ**ನ್ತಿ ಯಂ "ಲೋಕೋ ಸಸ್ಸತೋ"ತಿ ಗಹಣಂ, ಸಾ ದಿಟ್ಠೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ತೇನಾಹ "**ದಿಟ್ಠುಪಾದಾನಭೂತ**"ನ್ತಿ। "**ಧಮ್ಮಸಙ್ಖೇಪ...ಪೇ॰... ದಿಟ್ಠಿಮತ್ತಮೇವಾ**"ತಿ ಇದಂ ಬ್ಯವಹಿತಾನಂ ಪದಾನಂ ಸಮ್ಬನ್ಧದಸ್ಸನಂ। ತತ್ಥ ಸಙ್ಖೇಪತೋ ತಣ್ಹಾದಳ್ಹತ್ತಂ, ಸಙ್ಖೇಪತೋ ದಿಟ್ಠಿಮತ್ತಮೇವ ಚತ್ತಾರಿ

ಉಪಾದಾನಾನೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। **ಧಮ್ಮಸಙ್ಖೇಪವಿತ್ಥಾರತೋತಿ** ಸಮುದಾಯಭೂತತೋ ಧಮ್ಮಸಙ್ಖೇಪವಿತ್ಥಾರತೋ ತದವಯವಭೂತಂ ಸಙ್ಖೇಪಂ ವಿತ್ಥಾರಞ್ಚ ನಿದ್ಧಾರೇತಿ।

ಸಸ್ಸತಗಾಹಪುಬ್ಬಙ್ಗಮೋ, ಉಚ್ಛೇದಗಾಹಪುಬ್ಬಙ್ಗಮೋ ಚ ಅತ್ತಗಾಹೋತಿ ಯೋಜನಾ। **ತೇಸ**ನ್ತಿ ಯಥಾವುತ್ತಸಸ್ಸತುಚ್ಛೇದಗಾಹಾನಂ ಮೂಲಭಾವೇನ ವಿಧಾಯಕತ್ತಾ **ಸಾಮಿಭೂತೋ। ಆದಿನಾ ವಾ**ತಿ "ಪಠಮಂ ಅತ್ತವಾದುಪಾದಾನ"ನ್ತಿಆದಿನಾ ವಾ ವಾಕ್ಯೇನ।

ಯೇನ ಭವಸ್ಸಾದೇನ ಗಧಿತಚಿತ್ತೋ ಭವನಿಬ್ಬತ್ತಕಂ ಕಮ್ಮಂ ಕತ್ವಾ ಉಪಪನ್ನೋ, ಸಾ ಭವನಿಕನ್ತಿ ಸನ್ತಾನೇ ಚಿರಾನುಬನ್ಧಾ ಅಭಿಣ್ಹುಪ್ಪತ್ತಿಕಾ ಉಪಪನ್ನಮತ್ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ಆಹ **"ಯದಿಪಿ...ಪೇ॰... ಪವತ್ತಿತಬ್ಬತ್ತಾ"**ತಿ। ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗವಜ್ಝತ್ತಾ ಭವರಾಗಸ್ಸಪಿ ಕಾಮುಪಾದಾನಭಾವೋ ಅತ್ಥೇವಾತಿ ಆಹ **"ತಣ್ಹಾದಳ್ಹತ್ತಂ ನ ಹೋತೀತಿ ಮಞ್ಞಮಾನೋ"**ತಿ। ಭವರಾಗೋಪಿ ಹಿ ಸವಿಸಯೇ ದಳ್ಹಂ ಪವತ್ತತೀತಿ। **ಸಬ್ಬಾಪಿ ತಣ್ಹಾ ಕಾಮುಪಾದಾನ**ನ್ತಿ ಏತ್ಥಾಪಿ ತಸ್ಸ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗವಜ್ಝತಾ ವುತ್ತಾತಿ ಆನೇತ್ವಾ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ।

**ಉಪ್ಪತ್ತಿಟ್ಠಾನಭೂತಾ** ನ ಆರಮ್ಮಣಭೂತಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। **ತೇನಾ**ತಿ ಖನ್ಧಾನಂ ಆಲಯಭಾವೇನ। **ಆರಮ್ಮಣಾನನ್ತರಪಕತೂಪನಿಸ್ಸಯಾ**ತಿ ಆರಮ್ಮಣೂಪನಿಸ್ಸಯಅನನ್ತರೂಪನಿಸ್ಸಯಪಕತೂಪನಿಸ್ಸಯಾ। **ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯಾದೀನ**ನ್ತಿ ಅನನ್ತರಸಮನನ್ತರಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯಾದೀನಂ।

ಉಪಾದಾನಪದನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**ಭವಪದನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ**

**೨೩೪**. "**ಭವತೀ**"ತಿ ಇದಂ ಉಪಪತ್ತಿಭವನಿಬ್ಬಚನಂ। **ದ್ವಯಸ್ಸಾ**ತಿ ಕಮ್ಮುಪಪತ್ತಿಭವದ್ವಯಸ್ಸ। **ನಿಪ್ಫಾದನಫಲಂ** ಫಲಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದನಸಮತ್ಥತಾ। **ನಿಬ್ಬತ್ತನಂ** ನಿಪ್ಫಾದನಂ।

"ಭಗವಂಮೂಲಕಾ"ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೮.೮೩; ೯.೧; ೧೦.೫೮; ೧೧.೧೯) ವಿಯ "ಸಞ್ಞಾವಂಭವೋ"ತಿ ವತ್ತಬ್ಬೇ ಅತ್ಥಿ-ಅತ್ಥೇ ವಾ **ವಂ**-ಸದ್ದೋ ಲುತ್ತನಿದ್ದಿಟ್ಠೋತಿ ಆಹ **"ಸಞ್ಞಾಭವೋ"**ತಿ। **ತಸ್ಸ ವಾ ಅತ್ಥೇ**ತಿ ತಸ್ಸ ವನ್ತುಸದ್ದಸ್ಸ ಅತ್ಥೇ, ಅತ್ಥಿ-ಅತ್ಥೇತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಅಕಾರಂ ಕತ್ವಾ**ತಿ ಯಥಾ "ಪೀತಿಸುಖಂ ಅಸ್ಸ ಅತ್ಥೀ"ತಿ ಅತ್ಥೇ ಅಕಾರಂ ಕತ್ವಾ ಉಪ್ಪಾದೇತ್ವಾ ಝಾನಂ ಪೀತಿಸುಖನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ಏವಂ ಸಞ್ಞಾ ಅಸ್ಸ ಅತ್ಥೀತಿ ಸಞ್ಞೋ, ಭವೋ, ಸೋಏವ **ಸಞ್ಞಭವೋ। ಏಕಸ್ಮಿ**ನ್ತಿ ರೂಪಕ್ಖನ್ಧೇ ಏವ। **ಪವತ್ತತ್ತಾ**ತಿ ಪವತ್ತಕಪವತ್ತನಟ್ಠಾನಾನಂ ಅಭೇದೇಪಿ ಉಪಚಾರವಸೇನ ಭಿನ್ನಂ ವಿಯ ಕತ್ವಾ ದಸ್ಸೇತಿ।

**ಕಮ್ಮಸಙ್ಖಾತತ**ನ್ತಿ "ಕಮ್ಮ"ನ್ತಿ ವತ್ತಬ್ಬತಂ, ಕಮ್ಮಕೋಟ್ಠಾಸತಂ ವಾ। "ಚೇತನಾಹಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಕಮ್ಮಂ ವದಾಮೀ"ತಿಆದಿನಾ (ಅ॰ ನಿ॰ ೬.೬೩) ಸುತ್ತೇಪಿ ಚೇತನಾಯ ಕಮ್ಮಭಾವೋ ಆಗತೋಏವ। ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯೇನ ಪನ ಚೇತನಾವ ಕಮ್ಮಭವೋತಿ ವುತ್ತಮತ್ಥಂ ಅಭಿಧಮ್ಮಪಾಳಿಯಾವ ಸಾಧೇನ್ತೋ **"ವುತ್ತಞ್ಚೇ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। ಇಮಾಯ ಹಿ ವೇದನಾಸಞ್ಞಾವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧೇಹಿ, ಮನಾಯತನಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತೂಹಿ, ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧಧಮ್ಮಾಯತನಧಮ್ಮಧಾತುಏಕದೇಸೇನ ಚ ಕಮ್ಮಭವಸ್ಸ ಸಮ್ಪಯುತ್ತತಂ ವದನ್ತಿಯಾ ಧಾತುಕಥಾಪಾಳಿಯಾ ತಸ್ಸ ಚೇತನಾಭಾವೋ ದೀಪಿತೋತಿ।

**ಧಮ್ಮಭೇದತೋ**ತಿ ಚೇತನಾಚೇತನಾಸಮ್ಪಯುತ್ತಭಾವೇನ, ಕುಸಲಾಕುಸಲಾಬ್ಯಾಕತಭಾವೇನ ಚ ಧಮ್ಮವಿಭಾಗತೋ। "ಪುನವಚನ"ನ್ತಿ ಇಮಿನಾವ ಪುನರುತ್ತಿದೋಸಾಪತ್ತಿ ಪಟಿಞ್ಞಾತಾತಿ ಪರಸ್ಸ ಆಸಙ್ಕಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ಸಾತ್ಥಕಮೇವಿದಂ ಪುನವಚನನ್ತಿ ಏತಂ ನ ಯುತ್ತನ್ತಿ ಚೇ"**ತಿ ಆಹ। **ಭವೇಕದೇಸಭಾವೇನಾ**ತಿ ಕಮ್ಮಭವಸ್ಸ ಏಕದೇಸತ್ತಾ ಸಙ್ಖಾರಾನಂ। ತೇನ ಯೇಸಂ ಧಮ್ಮಾನಂ

ಸಮುದಾಯೋ ಭವೋ ವುತ್ತೋ, ತದೇಕದೇಸಾ ಸಙ್ಖಾರಾ, ಸಮುದಾಯೇಕದೇಸಾ ಚ ಅತ್ಥತೋ ಭಿನ್ನಾ ಏವಾತಿ ವುತ್ತಮೇವೇತನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। ಪುನ ಯಥಾವುತ್ತಮೇವ ಭೇದಂ ಮನಸಿ ಕತ್ವಾ ಅತ್ಥತೋ ಪುನವಚನಾಭಾವಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ “**ಪರೇನ ವಾ**”ತಿಆದಿಮಾಹ।

**ಅನ್ತೋಗಧೇತಿ** ಕಾಮಭವಾದಿಅನ್ತೋಗಧೇ ಸಞ್ಞಾಭವಾದಿಕೇ। **ಕಾಮಭವಾದಿಕೇತಿ** ಕಾಮರೂಪಾರೂಪಭವೇ।

**ಉಪಾದಾನಭೇದನ್ತಿ** ಕಾಮುಪಾದಾನಾದಿಉಪಾದಾನವಿಸೇಸಂ।

**ತೇನಾತಿ** ಸೀಲಬ್ಬತುಪಾದಾನೇನ। **ವಕ್ಖಮಾನೇನಾತಿ** “ಇದಂ ಸೀಲಬ್ಬತಂ ನಾಮಾ”ತಿಆದಿನಾ (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨೩೪) **ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ** ವಕ್ಖಮಾನೇನ ಪಕಾರೇನ। **ಪುರಾಣಂ** ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಡಲಿಙ್ಗಖನ್ದಪುರಾಣಾದಿ। “ಸೇತವಧಯಞ್ಞಂ ಆರಭತೇ ಭೂತಿಕಾಮೋ”ತಿಆದಿನಾ (ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ಮಹಾಟೀ॰ ೨.೭೫೦) ಪಸುಮಾರಣವಿಧಾನಯುತ್ತೋ ಯಞ್ಞವಿಧಿ **ಪಸುಬನ್ಧವಿಧಿ**।

ಅತ್ತನೋ ಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗಪರಾಮಾಸಮತ್ತತ್ತಾ ಸೀಲಬ್ಬತುಪಾದಾನಸ್ಸ ಅತ್ತವಾದುಪಾದಾನನಿಮಿತ್ತಂ ವುತ್ತಂ।

**ಮಗ್ಗಪಚ್ಚಯಾ ಹೋನ್ತಿ** ಮಿಚ್ಛಾನಿಯ್ಯಾನಸಭಾವತ್ತಾ। ಅನನ್ತರಸ್ಸ ಪನ ಕಾಮಕಮ್ಮಭವಸ್ಸ ಅನನ್ತರಸಮನನ್ತರಅನನ್ತರೂಪನಿಸ್ಸಯನತ್ಥಿವಿಗತಾಸೇವನಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಉಪಾದಾನಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ಪಾಕಟೋಯೇವಾತಿ ನ ವುತ್ತೋ।

ಭವಪದನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

### ಜಾತಿಜರಾಮರಣಾದಿಪದನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೨೩೫. **ಉಪಪತ್ತಿಭವುಪ್ಪತ್ತೀತಿ** ಉಪಪತ್ತಿಭವೇ, ಉಪಪತ್ತಿಭವಭಾವೇನ ವಾ ಉಪಾದಿನ್ನಕ್ಖನ್ಧಾನಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿ। **ಜಾಯಮಾನಸ್ಸ** ಖನ್ಧಸ್ಸ। **ಜಾತಿ** ನಿಬ್ಬತ್ತಿವಿಕಾರೋ। ಉಪಪತ್ತಿಭವೋಪಿ ಜಾತಿಯಾ ಪಚ್ಚಯೋ। ಕಸ್ಮಾ? ಉಪಪತ್ತಿಭವೇ ಅಸತಿ ಜಾತಿಯಾ ಅಭಾವಾತಿ ಯೋಜನಾ। “**ಜಾಯಮಾನರೂಪಪದಟ್ಠಾನತಾ**”ತಿಆದಿನಾಪಿ ತಸ್ಸ ಜಾತಿಯಾ ಪಚ್ಚಯಭಾವಂಯೇವ ವಿಭಾವೇತಿ।

ಸತಿಪಿ ಸುಕ್ಕಸೋಣಿತಾದಿಕೇ ಪಿತುಗತವಿಸೇಸಾದಿಕಾರಣೇ ಬಾಹಿರೇ ಪಚ್ಚಯೇ ತಸ್ಸ ಪನ ಅನಿಯತತ್ತಾ, ಹೀನಪಣೀತಾದಿವಿಸೇಸಸ್ಸ ಚ ಅಧಿಪ್ಪೇತತ್ತಾ ವುತ್ತಂ “**ಅಜ್ಝತ್ತ...ಪೇ॰... ಅಭಾವಾ**”ತಿ।

ಜಾತಿಜರಾಮರಣಾದಿಪದನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

### ಭವಚಕ್ಕಕಥಾವಣ್ಣನಾ

೨೪೨. ಸಮ್ಬನ್ಧಂ ಇತಂ ಗತನ್ತಿ **ಸಮಿತಂ**। ತೇನಾಹ “**ಸಙ್ಗತ**”ನ್ತಿ।

**ಭವಚ್ಛನ್ದೋ** ಭವರಾಗೋ। **ತಸ್ಸಾರುಪ್ಪಕಥಾಸವನನ್ತಿ** ತಸ್ಸ ಬಾಲಭಾವಸ್ಸ ಅಯುತ್ತಕಾರಿತಾಯ ಅನುಚ್ಛವಿಕಕಥಾಸವನಂ। ಏತೇನ ಪರೂಪವಾದಹೇತುಕಾದಿದುಕ್ಖಂ ದಸ್ಸೇತಿ, “**ಕಮ್ಮಕಾರಣಾದಸ್ಸನ**”ನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ದಣ್ಡಹೇತುಕಂ, ಇತರೇನ ದುಗ್ಗತಿನಿಬ್ಬತ್ತಿಹೇತುಕಂ । **ಗಮೇನ್ತೀತಿ** ಞಾಪೇನ್ತಿ। ಫಲೇನಾಪಿ ಹಿ ಅಬ್ಯಭಿಚಾರಿನಾ ಹೇತು ಞಾಯತಿ, ವುಟ್ಠಿನಿಮಿತ್ತೇನ ವಿಯ ಮಹೋಘೇನ ಉಪರಿದೇಸೇ ವುಟ್ಠಿನಿಪಾತೋ। ತೇನ ವುತ್ತಂ “**ಬೋಧೇನ್ತೀ**”ತಿ।

**ವಿಸೇಸನಿವತ್ತಿಅತ್ಥೋ ಮತ್ತಸದ್ದೋ** "ಅವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಮತ್ತಾ"ತಿಆದೀಸು (ಧ॰ ಸ॰ ತಿಕಮಾತಿಕಾ ೬) ವಿಯ। ಅಪ್ಪಹೀನಾವಿಜ್ಜಾ ಕಾರಣಲಾಭೇ ಉಪ್ಪತ್ತಿಅರಹತಾಯ ಸಮೀಪೇಯೇವಾತಿ ಆಹ **"ಸನ್ನಿಹಿತಭಾವಕರಣೇನಾ"**ತಿ। **ವೇದೇತೀತಿ** ವೇದಯತಿ। ತಸ್ಸ ಅತ್ಥವಚನಂ **ಅನುಭವತೀತಿ**। ವೇದಂ ವಾ ಞಾಣಂ ಕರೋತಿ ಉಪ್ಪಾದೇತೀತಿ **ವೇದೇತಿ**। ತಸ್ಸ ಅತ್ಥವಚನಂ **ಜಾನಾತೀತಿ**। **ವೇದಿಯತೀತಿ** ಪನ ಕಮ್ಮಕತ್ತುಕಮ್ಮಾನಂ ವಸೇನ ನಿದ್ದೇಸೋತಿ ತಸ್ಸಪಿ ಅತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ಜಾನಾತಿ, ಞಾಯತಿ ಚಾ"**ತಿ ಆಹ। **ಚ-ಸದ್ದತ್ಥೋತಿ** ಸಮುಚ್ಚಯತ್ಥೋ, ಬ್ರಹ್ಮಾದಿನಾ ಚ ಕಾರಕೇನ, ಅತ್ತನಾ ಚ ವೇದಕೇನ ರಹಿತನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಚ-ಸದ್ದತ್ಥಸಮಾಸನ್ತಿ** ದ್ವನ್ದಸಮಾಸಮಾಹ।

**ಚತುಬ್ಬಿಧಮ್ಪಿ ವಾ ಸುಞ್ಞತನ್ತಿ** ಧುವಭಾವಾದಿಸುಞ್ಞತಂ, ಅತ್ತಾದಿಸುಞ್ಞತಞ್ಚ ಸನ್ಧಾಯ ವದತಿ।

**ಪುಬ್ಬನ್ತತೋತಿ** ಅತೀತಕೋಟ್ಠಾಸತೋ। ವೇದನಾವಸಾನಮ್ಪಿ ಭವಚಕ್ಕಂ ಪರಿಪುಣ್ಣಮೇವಾತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ವೇದನಾ ವಾ"**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ಅವಿಜ್ಜಾಗಹಣೇನ ವಾ ತಣ್ಹುಪಾದಾನಾನಿ, ಸಙ್ಖಾರಗ್ಗಹಣೇನ ಭವೋ, ವಿಞ್ಞಾಣಾದಿಗ್ಗಹಣೇನ ಜಾತಿಜರಾಮರಣಾನಿ ಸೋಕಾದಯೋ ಚ ಗಹಿತಾತಿ ಏವಮ್ಪಿ **ವೇದನಾವಸಾನಂ ಭವಚಕ್ಕನ್ತಿ ಯುತ್ತಮೇವೇತಂ**। **ತಣ್ಹಾಮೂಲಕೇ ಚಾತಿ** ತಣ್ಹುಪಾದಾನಗ್ಗಹಣೇನ ಅವಿಜ್ಜಾ ಗಹಿತಾತಿಆದಿನಾ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। ತೇನಾಹ **"ದ್ವಿನ್ನಂ...ಪೇ॰... ಹೋತೀ"**ತಿ। ತತ್ಥ **ದ್ವಿನ್ನನ್ತಿ** ಪುರಿಮಪಚ್ಛಿಮಾನಂ ಉಭಿನ್ನಂ ಹೇತುಫಲವಜ್ಜಾನಂ। **ವಿಪರೀತಾಭಿನಿವೇಸಂ ಕರೋನ್ತೀತಿ** ನಿಮಿತ್ತಂ ಕತ್ತುಉಪಚಾರೇನ ವದತಿ। ಅನುಪಚ್ಛೇದಮೇವ ಪಕಾಸೇತೀತಿ ಯೋಜನಾ।

ಹೇತುಫಲಸನ್ಧಿ, ಫಲಹೇತುಸನ್ಧಿ, ಪುನಪಿ ಹೇತುಫಲಸನ್ಧೀತಿ ಏವಂ ಹೇತುಆದಿಪುಬ್ಬಕಾ **ಹೇತುಫಲಹೇತುಪುಬ್ಬಕಾ**। **ಹೇತುಫಲಹೇತುಫಲವಸೇನಾತಿ** ಅವಿಜ್ಜಾದಿಹೇತು, ವಿಞ್ಞಾಣಾದಿಫಲ, ತಣ್ಹಾದಿಹೇತು, ಜಾತಿಫಲವಸೇನ। ಉಪಸಗ್ಗವಿಸೇಸೇನ ಅತ್ಥವಿಸೇಸೋ ಹೋತೀತಿ **"ಆಕಿರೀಯನ್ತೀ"**ತಿ ಪದಸ್ಸ **ಪಕಾಸೀಯನ್ತೀತಿ** ಅತ್ಥೋ ವುತ್ತೋ। **ಕಿಲೇಸಕಮ್ಮವಿಪಾಕಾತಿ** ಅವಿಜ್ಜಾದಿಕೇ ವೇದನಾಪರಿಯೋಸಾನೇ ವದತಿ। **ವಿಪಾಕಕಿಲೇಸಕಮ್ಮೇಹೀತಿ** ವಿಞ್ಞಾಣಾದೀಹಿ ಭವಪರಿಯೋಸಾನೇಹಿ। ಪುನ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ವಿಪಾಕಸಮ್ಬನ್ಧೋ ವುತ್ತನಯತ್ತಾ ನ ಗಹಿತೋ। **"ವಟ್ಟಾನೀ"**ತಿ ಚ ಇದಂ "ತೀಣಿ ವಟ್ಟಾನೀ"ತಿ ವಿಗ್ಗಹವಸೇನ ಲಬ್ಭಮಾನಂ ಗಹೇತ್ವಾ ವುತ್ತಂ।

"ಪುರಿಮಕಮ್ಮಭವಸ್ಮಿಂ ಮೋಹೋ"ತಿಆದಿನಾ (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨೪೨) ಅಟ್ಠಕಥಾಯ ಆಗತತ್ತಾ ಆಸನ್ನಪಚ್ಚಕ್ಖತಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ **"ಇಮಿಸ್ಸಾ"**ತಿ। **ವಿಭಙ್ಗಪಾಳಿಯಾ ವಸೇನ ದಸ್ಸಿತಂ,** ತಸ್ಮಾ ನ ಅಟ್ಠಕಥಾಯ ಪುಬ್ಬಾಪರವಿರೋಧೋ ಯಥಾಪಾಠಂ ಅತ್ಥಸ್ಸ ಪಕಾಸಿತತ್ತಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ತತ್ಥ ಚೇತನಾಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಞ್ಚ ಚೇತನಾಯ ಚ ಸಙ್ಖಾರಭಾವೇನ ಕಮ್ಮಭವಭಾವೇನ ಚ ವತ್ತಬ್ಬಮೇವಾತಿ ಪಾಳಿದ್ವಯಾಧಿಪ್ಪಾಯವಿವರಣವಸೇನ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ತತ್ಥಾ"**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। **ಭವಸ್ಸಾತಿ** ಉಪಪತ್ತಿಭವಸ್ಸ। "ಭವೋ"ತಿ ವುತ್ತಾ ಚೇತನಾಸಮ್ಪಯುತ್ತಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। **ಗಹಣನ್ತಿ** ನಿಕಾಮನವಸೇನ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಗಹಣಂ। ತೇನಾಹ **"ಕಾಮುಪಾದಾನಂ ಕಿಚ್ಚೇನಾಹಾ"**ತಿ। ಇತರಾನಿ ಕಿಚ್ಚೇನಾಹಾತಿ ಯೋಜನಾ। **ತೀಸು ಅತ್ಥವಿಕಪ್ಪೇಸೂತಿ** "ತಂ ಕಮ್ಮಂ ಕರೋತೋ ಪುರಿಮಾ ಚೇತನಾಯೋ"ತಿಆದಿನಾ ವುತ್ತೇಸು ತೀಸು ಆಯೂಹನಚೇತನಾನಂ ಅತ್ಥವಿಕಪ್ಪೇಸು। ನನು ಚ ತತಿಯೇ ಅತ್ಥವಿಕಪ್ಪೇ ಆಯೂಹನಸ್ಸ ಅವಸಾನೇ ಚೇತನಾ ನ ವುತ್ತಾತಿ? ಯದಿಪಿ ಸರೂಪತೋ ನ ವುತ್ತಾ, "ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ"ತಿ ಪನ ಸದ್ದತೋ ಪಧಾನಭಾವೇನ ವುತ್ತಸ್ಸ ಆಯೂಹನಸ್ಸ ಅಪ್ಪಧಾನಭಾವೇನ ವುತ್ತಾ ಅವಸಾನೇ ಪಚ್ಛತೋ ವುತ್ತಾ ವಿಯ ಹೋತೀತಿ ಇಮಂ ಪರಿಯಾಯಂ ಸನ್ಧಾಯ **"ತೀಸುಪಿ...ಪೇ॰... ಅವಸಾನೇ"**ತಿ ವುತ್ತಂ।

ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯೇನ ಪನ ಯೇಸು ಆಯೂಹನಸ್ಸ ಅವಸಾನೇ ಚೇತನಾ ವುತ್ತಾ, ತೇ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ದ್ವೀಸು...ಪೇ॰... ಆಹಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। **ತತಿಯೇ** ಅತ್ಥವಿಕಪ್ಪೇ **ವುತ್ತೇ** ಆಯೂಹನಸಙ್ಖಾರೇ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಾತಿ ಆಹಾತಿ ಯೋಜನಾ। **ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಭೂತನ್ತಿ**

ಸಙ್ಖಾರಪಚ್ಚಯಂ। ತೇನ “ಕಮ್ಮಕರಣಕಾಲೇ”ತಿ ಏತ್ಥ ಕಮ್ಮ-ಸದ್ದೇನ ಸಬ್ಬಸ್ಸಪಿ ಸಙ್ಖಾರಸ್ಸ ಗಹಿತತಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ತೇನಾಹ “**ನ ಕಮ್ಮಸಮ್ಪಯುತ್ತಮೇವಾ**”ತಿ।

**ಕಮ್ಮಾನೇವಾ**ತಿ ಕಮ್ಮಾನಿಯೇವ। ವಿಪಾಕಧಮ್ಮತಾಯ **ಕಮ್ಮಸರಿಕ್ಖಕಾ।** ಸಹಜಾತಕೋಟಿಯಾ, ಉಪನಿಸ್ಸಯಕೋಟಿಯಾ ಚ ತಸ್ಸ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಉಪಕಾರಕಾತಿ **ತದುಪಕಾರಕಾ। ಸಂಖಿಪ್ಪನ್ತೀ**ತಿ ಸಂಖಿಪೀಯನ್ತಿ ಸಂಯೂಹೀಯನ್ತಿ। “ಸಂಖಿಪ್ಪನ್ತಿ ಏತ್ಥಾ”ತಿ ಅಧಿಕರಣಸಾಧನವಸೇನ ಸಙ್ಖೇಪಸದ್ದಸ್ಸ ಅತ್ಥಂ ವತ್ವಾ ಪುನ ಕಮ್ಮಸಾಧನವಸೇನ ವತ್ತುಂ “**ಸಂಖಿಪೀಯತೀ**”ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ।

**ತತ್ಥಾಪೀ**ತಿ “ಕಮ್ಮ”ನ್ತಿ ವುತ್ತಕಮ್ಮಸಮ್ಭಾರೇಪಿ। **ಗಮನಧಮ್ಮ**ನ್ತಿ ಭಙ್ಗುಪಗಮನಧಮ್ಮಂ। ತೇನ **ಇತ್ತರ**ನ್ತಿ ಭಙ್ಗಪರನ್ತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। **ತೇನಾ**ತಿ ವಿನಸ್ಸನಧಮ್ಮತಾದೀಪಕೇನ ಇತ್ತರಸದ್ದೇನ। **ನಿಸ್ಸಾರತಂ** ಅತ್ತಸಾರಾಭಾವಂ ದೀಪೇತಿ। ಏವಂ “ಇತ್ತರ”ನ್ತಿಆದಿನಾ ಅನಿಚ್ಚಂ ಚಲಂ ಇತ್ತರಂ ಅದ್ಧುವನ್ತಿ ಚತುನ್ನಂ ಪದಾನಂ ಅತ್ಥವಿಸೇಸವಾಚಿತಂ ದಸ್ಸೇತಿ। **ಠಾನಸೋ**ತಿ ಏತ್ಥ ವುತ್ತಟ್ಠಾನಂ ನಾಮ ಪಚ್ಚಯೋ। **ಅಞ್ಞಮ್ಪೀ**ತಿ ಅಞ್ಞತ್ಥ ವುತ್ತಂ। **ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ** ಫಲಸ್ಸ। ಧಮ್ಮಮತ್ತಸಮ್ಭವೇ ಸತಿ ವಟ್ಟುಪಚ್ಛೇದೇ ಸತೀತಿ ಯೋಜನಾ। **ಏವನ್ತಿ** ವುತ್ತಪ್ಪಕಾರೇನ ಸಮುಚ್ಚಯತ್ಥೇ ಚ-ಸದ್ದೇ ಸತಿ।

ಸಚ್ಚಾನಿಯೇವ ಪಭವೋತಿ ಸಮಾನಾಧಿಕರಣಪಕ್ಖಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ “**ಸಚ್ಚಪ್ಪಭವತೋತಿ ಸಚ್ಚತೋ**”ತಿ। “ಯಸ್ಸ ಪಹಾನತ್ಥಂ ಭಗವತಿ ಬ್ರಹ್ಮಚರಿಯಂ ವುಸ್ಸತೀ”ತಿ ಏವಂಭೂತಂ ಅರಿಯಸಚ್ಚಂ **ವಿಸೇಸಂ ಅಕತ್ವಾ।**

**ತೇಹಿ** ಸೋಕಾದೀಹಿ। “ಸೋಕದೋಮನಸ್ಸುಪಾಯಾಸಾ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಅವಿಯೋಗಿನೋ”ತಿಆದಿನಾ ಪುಬ್ಬೇ ವುತ್ತನಯೇನ **ಸಿದ್ಧಾಯ ಅವಿಜ್ಜಾಯ। ಅತ್ತನೋಯೇವಾ**ತಿ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಂ ಅನಪೇಕ್ಖಿತ್ವಾ ಅತ್ತನೋಯೇವ ಪವತ್ತಸಙ್ಖಾತಕಿಚ್ಚತೋ।

**ಸೋಕಾದಯೋಪಿ ಹೀ**ತಿ ಏತ್ಥ **ಹಿ**-ಸದ್ದೋ ಹೇತುಅತ್ಥೋ। ಯಸ್ಮಾ “ಸೋಕಾದಯೋ ಪಚ್ಚಯಾಯತ್ತಾ ಅವಸವತ್ತಿನೋ”ತಿ ಇದಂ “ಜಾತಿಪಚ್ಚಯಾ…ಪೇ॰… ಸಮ್ಭವನ್ತೀ”ತಿ ಏತೇನ ವಚನೇನ ಸಿದ್ಧಂ, ತಸ್ಮಾ ತಂ “ಅತ್ತಾ ಸೋಚತೀ”ತಿಆದಿದಸ್ಸನನಿವಾರಣನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಸತಿ ಚ ಪರಿಗ್ಗಹೇ ರಜ್ಜಂ ವಿಯ ಗತಿಯೋ ಅನೇಕಾನತ್ಥಾನುಬನ್ಧನಾ, ತಾಹಿ ಚ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಉಪದ್ದುತತಾತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ “**ಸಙ್ಖಾರಪರಿಗ್ಗಹಿತಂ…ಪೇ॰… ರಜ್ಜೇ**”ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ಏವಂ ವಾ ಏತ್ಥ ಅತ್ಥೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಯಥಾಉಪಟ್ಠಿತಾನಿ ಕಮ್ಮಾದೀನಿ ಚುತಿಆಸನ್ನಜವನೇಹಿ ಪರಿಕಪ್ಪೇತ್ವಾ ವಿಯ ಗಹಿತಾನಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿವಿಞ್ಞಾಣೇನಪಿ ಪರಿಕಪ್ಪಿತಾನಿ ವಿಯ ಹೋನ್ತಿ, ತಂ ಪನಸ್ಸ ಪರಿಕಪ್ಪನಂ ಅತ್ಥತೋ ಆರಮ್ಮಣಕರಣಮೇವಾತಿ ವುತ್ತಂ “**ಪರಿ…ಪೇ॰… ತೋ**”ತಿ। ಸಙ್ಕಪ್ಪನಂ ವಾ ಪರಿಕಪ್ಪನನ್ತಿ ವುತ್ತಂ “**ವಿತಕ್ಕೇನ ವಿತಕ್ಕನತೋ**”ತಿ। ಸಸಮ್ಭಾರಚಕ್ಖುಆದಯೋ ಸಳಾಯತನಸ್ಸ **ಪತಿಟ್ಠಾವಿಸೇಸೋ।**

ಯದಾಕಾರಾಯ ಜಾತಿಯಾ ಯದಾಕಾರಂ ಜರಾಮರಣಂ ಸಮ್ಭವತಿ, ಸಮ್ಭವನ್ತಞ್ಚ ಯಥಾನುಪುಬ್ಬಂ ಪವತ್ತಂ, ಸೋ ಅತ್ಥೋ **ಜಾತಿಪಚ್ಚಯಸಮ್ಭೂತಸಮುದಾಗತಟ್ಠೋ,** ಸಹಿತಸ್ಸ ಸಮುದಿತಸ್ಸ ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ ಜೀರಣಭಿಜ್ಜನಾವತ್ಥಾ ಧಮ್ಮಾ ಜರಾಮರಣಾಪದೇಸೇನ ವುತ್ತಾ, ಸಾ ಚ ನೇಸಂ ಅವತ್ಥಾ ಜಾತಿಪುಬ್ಬಿಕಾ, ತೇ ಚ ಸಮುದಿತಾ ಏವ ಪವತ್ತನ್ತೀತಿ ಏವಂ ಜಾತಿತೋ ಜರಾಮರಣಸ್ಸ ಸಮ್ಭೂತಸಮುದಾಗತಟ್ಠೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಜಾತಿತೋ ಜರಾಮರಣಂ ನ ನ ಹೋತಿ ಹೋತಿಯೇವ ಏಕನ್ತೇನ ಜಾತಸ್ಸ ಜರಾಮರಣಸಮ್ಭವತೋ, ನ ಚ ಜಾತಿಂ ವಿನಾ ಹೋತಿ ಅಜಾತಸ್ಸ ತದಭಾವತೋತಿ ಜರಾಮರಣಸ್ಸ ಜಾತಿಪಚ್ಚಯತಂ ಅನ್ವಯಬ್ಯತಿರೇಕೇಹಿ ವಿಭಾವೇತಿ “**ನ ಜಾತಿತೋ**”ತಿಆದಿನಾ। **ಇತ್ಥ**ನ್ತಿ ಜಾತಿಪಚ್ಚಯಾ ಜರಾಮರಣಸ್ಸ ನಿಬ್ಬತ್ತಾಕಾರಂ ವದತಿ।

**ನಿರೋಧಾ ನಿರೋಧಸಙ್ಖಾತ**ನ್ತಿ ಪಚ್ಚಯನಿರೋಧಾ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನನಿರೋಧಸಙ್ಖಾತಂ। ಅನುಲೋಮದೇಸನಾಯ ಚ ವೇಮಜ್ಝತೋ ಪಟ್ಠಾಯಾತಿ ಯೋಜನಾ।

**ಅಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರೇಕದೇಸೋ ಸರಾಗೋ** ರಾಗೇನ ಸಹಜೇಕಟ್ಠೋತಿ ಕತ್ವಾ। **ಸಬ್ಬೋಪಿ ಅಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರೋ ಸರಾಗೋ** ಪಹಾನೇಕಟ್ಠಭಾವತೋ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಅಕುಸಲಧಮ್ಮೋ ಅಕುಸಲಧಮ್ಮಸ್ಸ ಸಭಾಗೋ, ಅನಕುಸಲಧಮ್ಮೋ ವಿಸಭಾಗೋ, ಯಥಾರಹಂ ಪಚ್ಚಯೋ ಚ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಾ "ಅಪಟಿಪಕ್ಖಭಾವತೋ, ರಾಗಪ್ಪವಡ್ಢಕೋ"ತಿ ಚ ವುತ್ತಂ । "ತದೇವ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಸನ್ಧಾವತಿ ಸಂಸರತೀ"ತಿ ಮಿಚ್ಛಾಭಿನಿವೇಸಸಬ್ಭಾವತೋ ಸಂಸರಣಕಿರಿಯಾಯಪಿ ಸಬ್ಯಾಪಾರತಾ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ವುತ್ತಾ। ಸಬ್ಯಾಪಾರತಾಭಿನಿವೇಸಬಲವತಾಯ, ಸಙ್ಕನ್ತಿಅಭಿನಿವೇಸಬಲವತಾಯಾತಿ ಪಚ್ಚೇಕಂ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। **"ಅಸಹವತ್ತನತೋ, ಸಹವತ್ತನತೋ"**ತಿ ಏತೇನ ಅಸಹವುತ್ತಿ ವಿನಿಬ್ಭೋಗೋ, ಸಹವುತ್ತಿ ಅವಿನಿಬ್ಭೋಗೋತಿ ದಸ್ಸೇತಿ।

ಸಭಾವಾಧಿಗಮನಿಮಿತ್ತತಾ **ಓಭಾಸನಂ**। ಚಕ್ಖಾದಿಸನ್ನಿಸ್ಸಯೇನ ಹಿ ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಾನಿ ರೂಪಾದಿಸಭಾವಂ ಉಪಲಭನ್ತಿ। **ಇತರೇ** ಫುಸನಸಙ್ಗತಿಸನ್ನಿಪಾತಟ್ಠಾ। **ಛನ್ನನ್ತಿ** ಛನ್ನಮ್ಪಿ ಸಮ್ಫಸ್ಸಾನಂ।

**ಆದಾನನ್ತಿ** ಉಪಸದ್ದೇನ ವಿನಾಪಿ ದಳ್ಹಗಾಹೋ ಅಧಿಪ್ಪೇತೋತಿ ಆಹ **"ಆದಾನಟ್ಠೋ ಚತುನ್ನಮ್ಪಿ ಉಪಾದಾನಾನಂ ಸಮಾನೋ"**ತಿ। **ಗಹಣನ್ತಿ** ನಿಕಾಮನವಸೇನ ವಿಸಯಸ್ಸ ಪಟಿಚ್ಛನ್ನನ್ತಿ ವುತ್ತಂ **"ಗಹಣಟ್ಠೋ ಕಾಮುಪಾದಾನಸ್ಸಾ"**ತಿ। **ಇತರೇಸನ್ತಿ** ದಿಟ್ಠುಪಾದಾನಾದೀನಂ। **ತಸ್ಮಾತಿ** ವಿಭತ್ತಿಯಾ ಅಲುತ್ತಭಾವತೋ। **ತೇನಾತಿ** ಖಿಪನಸದ್ದೇನ। ಹಾನಿ ವಾ ಖೀಣಭಾವೋ ಖಯೋತಿ **"ಖಯಟ್ಠೋ ವಾ"**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। **ದ್ವಿನ್ನನ್ತಿ** ಜರಾಮರಣಾನಂ। ಮರಣೂಪನಯನರಸತ್ತಾ ವಾ ಜರಾಯಪಿ ಮರಣಟ್ಠೋ ಏವ ದಸ್ಸಿತೋ।

ನೀಯನ್ತಿ ಗಮೇನ್ತೀತಿ **ನಯಾ,** ಏಕತ್ತಾದಯೋ। ಕೇಹಿ ನೀಯನ್ತಿ? ಅವಿಜ್ಜಾದಿಅತ್ಥೇಹೀತಿ ಇಮಮತ್ಥಮಾಹ **"ಅವಿಜ್ಜಾದೀ"**ತಿಆದಿನಾ। **ಸೇನ ಭಾವೇನಾತಿ** ಸಕೇನ ಅವಿಜ್ಜಾದಿಭಾವೇನ, ತಂ ಅಮುಞ್ಚಿತ್ವಾ ಏವ। ನ ಹಿ ಅವಿಜ್ಜಾದಿವಿನಿಮುತ್ತಂ ಏಕತ್ತಂ ನಾಮ ಕಿಞ್ಚಿ ಪರಮತ್ಥತೋ ಅತ್ಥಿ। **ಸೇನ ಭಾವೇನಾತಿ** ವಾ ಸಕೇನ ಏಕತ್ತಾದಿಭಾವೇನ। ಅವಿಜ್ಜಾದೀಸು ವಿಞ್ಞಾಯಮಾನೋ ಹೇತುಫಲಧಮ್ಮಾನಂ ಏಕಸನ್ತತಿಪತಿತಾದಿಸಙ್ಖಾತೋ ಏಕತ್ತಾದಿಭಾವೋ ತೇನೇವ ಸಭಾವೇನ ಞಾಯತಿ, ನ ಅವಿಜ್ಜಾದಿಭಾವೇನಾತಿ। ತೇ ಹಿ ನೇತಬ್ಬಾತಿ **ತೇಸಂ ನಯಾ**। **ಅತ್ಥಾ ಏವ ವಾ** ಅವಿಜ್ಜಾದಯೋ। ಅನೇಕೇಪಿ ಸಮಾನಾ ಧಮ್ಮಾ ಯೇನ ಸನ್ತಾನಾನುಪಚ್ಛೇದೇನ "ಏಕ"ನ್ತಿ ಞಾಯನ್ತಿ ವೋಹರೀಯನ್ತಿ, ಸೋ ತತ್ಥ ಕರಣಭಾವೇನ ವತ್ತಬ್ಬತಂ ಅರಹತಿ, ತಥಾ ಇತರೇಪೀತಿ ಆಹ **"ಏಕತ್ತಾದೀಹಿ ಚ ಅತ್ಥಾ 'ಏಕ'ನ್ತಿಆದಿನಾ ನೀಯನ್ತೀ"**ತಿ। ತತ್ಥ **ನೀಯನ್ತೀತಿ** ಞಾಯನ್ತಿ, ಪಞ್ಞಾಪೀಯನ್ತಿ ಚ। ಪುರಿಮಪಚ್ಛಿಮಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ನಿರೋಧುಪ್ಪಾದನಿರನ್ತರತಾಯ ನಾಮಕಾಯಸ್ಸ, ಸಮ್ಬನ್ಧವುತ್ತಿತಾಯ ರೂಪಕಾಯಸ್ಸ, ಉಭಯಸ್ಸ ಚ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಸನ್ನಿಸ್ಸಿತತಾಯ ದುವಿಞ್ಞೇಯ್ಯನಾನತ್ತೋ ಏಕೀಭೂತಸ್ಸ ವಿಯ ಘನಭಾವಪ್ಪಬನ್ಧೋ ಹೇತುಫಲಭಾವೇನ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಸಮ್ಮಾ ತಾನೋತಿ ಸನ್ತಾನೋ, ತಸ್ಸ ಅನುಪಚ್ಛೇದೋ ತಥಾಪವತ್ತಿ ಏಕತ್ತನ್ತಿ ಆಹ **"ಸನ್ತಾನಾನುಪಚ್ಛೇದೋ ಏಕತ್ತ"**ನ್ತಿ।

**ಸಮ್ಬನ್ಧರಹಿತಸ್ಸಾತಿ** ಹೇತುಫಲಭಾವೇನ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಸಮ್ಬನ್ಧಭಾವರಹಿತಸ್ಸ। **ಸತ್ತನ್ತರೋತಿ** ಅಞ್ಞೋ ಸತ್ತೋ। **ಉಚ್ಛೇದದಿಟ್ಠಿಮುಪಾದಿಯತೀತಿ** ಯಥಾನುರೂಪಕಾರಣತೋ ಫಲಪ್ಪವತ್ತಿಂ ಅಸಮನುಪಸ್ಸನ್ತೋ ನಾನಾಸನ್ತಾನೇ ವಿಯ ಅಸಮ್ಬನ್ಧನಾನತ್ತದಸ್ಸನತೋ ಹೇತುಭಾವರಹಿತಾನಂ ನಿಪ್ಪಯೋಜನಾನಂ ಪುರಿಮುಪ್ಪನ್ನಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ನಿರೋಧೇ ಹೇತುನಿಯಮಾಭಾವತೋ ಏಕನ್ತೇನ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ನ ಯುತ್ತಾ, ತಥಾ ಸನ್ತಾನೇನ ಉಪ್ಪತ್ತಿ, ಸದಿಸಭಾವೇನ ಉಪ್ಪತ್ತಿ, ಸಮಾನಜಾತಿದೇಸಪರಿಣಾಮವಯರೂಪಬಲಸಣ್ಠಾನಾನಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ನ ಯುತ್ತಾತಿಆದೀನಿ ವಿಕಪ್ಪೇನ್ತೋ ಉಚ್ಛೇದದಿಟ್ಠಿಂ ಗಣ್ಹಾತಿ।

**ಕಸ್ಮಾ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ನ ಸಿಯಾತಿ** ವಾಲಿಕಾಹಿ ವಿಯ ತಿಲೇಹಿಪಿ ತೇಲಸ್ಸ, ಉಚ್ಛುತೋ ವಿಯ ಗಾವಿತೋಪಿ ಖೀರಸ್ಸ ಅಞ್ಞಾಭಾವತೋ ಕೇನ ಕಾರಣೇನ ತೇಹಿ ತೇಸಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ನ ಸಿಯಾ, ಇತರೇಹಿ ಏವ ಚ ನೇಸಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ಹೋತೀತಿ। **ತಸ್ಮಾತಿ** ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಅಞ್ಞತೋ ಉಪ್ಪತ್ತಿಯಂ ಸಬ್ಬಸ್ಸ ಸಬ್ಬಸೋ ಉಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಭವಿತಬ್ಬಂ, ನ ಚೇತಂ ಅತ್ಥಿ, ತಸ್ಮಾ। ಯಸ್ಮಾ ನಿಯತಿವಾದೀ ಅನುರೂಪಾ ಹೇತುತೋ ಫಲುಪ್ಪತ್ತಿಂ ನ ಇಚ್ಛತಿ, ಸಭಾವಸಿದ್ಧಮೇವ ಚ ಧಮ್ಮಪ್ಪವತ್ತಿಂ ಇಚ್ಛತಿ, ತಸ್ಮಾ **"ಅವಿಜ್ಜಮಾನೇಪಿ ಹೇತುಮ್ಹೀ"**ತಿ ವುತ್ತಂ।

ಸಭಾವಸಿದ್ಧಾ ಏವ ಹಿ ಅಚ್ಛೇಜ್ಜಸುತ್ತಾವುತಾಭೇಜ್ಜಮಣಿ ವಿಯ ಕಮಲಙ್ಘನರಹಿತಾ ತಥಾ ತಥಾ ಸರೀರಿನ್ದ್ರಿಯಸುಖಾದಿಭಾವಪರಿಣಾಮಾಯ ನಿಯತಿಯಾವ ಕಾಯಾ ಸಮಾಗಚ್ಛನ್ತಿ, ಯತೋ ಗತಿಜಾತಿಬನ್ಧಾ, ಅಪವಗ್ಗೋ ಚ ಹೋತೀತಿ ನಿಯತಿವಾದೋ। ತೇನಾಹ **"ನಿಯತತಾಯ...ಪೇ॰... ಪವತ್ತನ್ತೀ"**ತಿ। ನಿಯತಿಅತ್ಥೋ ವುತ್ತೋಯೇವ।

**ಏತಸ್ಸ** ಅತ್ಥಸ್ಸ **ಸಾಧಕಂ** ಸುತ್ತಂ। ಆಕುಲಮೇವ, ಆಕುಲಭಾವೋ ವಾ **ಆಕುಲಕಂ**। **ಜಟಿತಾತಿ** ಹೇಟ್ಠುಪರಿಯವಸೇನ ಪವತ್ತಮಾನೇಹಿ ಕಿಲೇಸಕಮ್ಮವಿಪಾಕೇಹಿ ಜಾತಜಟಾ। **ನೀಡ**ನ್ತಿ ಕುಲಾವಕಂ। **ಸಂಸಾರ**ನ್ತಿ ಇಧ ಸಮ್ಪತ್ತಿಭವಪ್ಪಬನ್ಧಮಾಹ ಅಪಾಯಾದಿಪದೇಹಿ ದುಗ್ಗತಿಪ್ಪಬನ್ಧಸ್ಸ ವುತ್ತತ್ತಾ।

ಭವಚಕ್ಕಕಥಾವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

### ೨. ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ

**೨೪೩**. **ತಂ** ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದಂ। **ಏಕೇಕಚಿತ್ತಾವರುದ್ಧ**ನ್ತಿ ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯೇ ವಿಯ ಏಕೇಕಸ್ಮಿಂ ಚಿತ್ತೇ ಅವರುದ್ಧಂ ಅನ್ತೋಗಧಂ ಅಕತ್ವಾ। **ಅಸಹಜಾತಾನಞ್ಚ** "ಅಸಹಜಾತಾನಂ, ಸಹಜಾತಾನಞ್ಚಾ"ತಿ ಏವಂ ಪಠಮಪದೇ ಏಕಸೇಸನಿದ್ದೇಸೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। "ಸಙ್ಖಾರಪಚ್ಚಯಾ ವಿಞ್ಞಾಣ"ನ್ತಿ ಅಸಹಜಾತಾಯೇವ ಪಚ್ಚಯಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಾ ದಸ್ಸಿತಾ ವಿಪಾಕವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸೇವ ಅಧಿಪ್ಪೇತತ್ತಾ। "ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರಾ, ವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಾ ನಾಮರೂಪ"ನ್ತಿ (ವಿಭ॰ ೨೨೫) ಚ ಏವಮಾದೀಸು ಅಸಹಜಾತಾ, ಸಹಜಾತಾ ಚ। **"ಏಕೇಕೇನ ನಯೇನಾ"**ತಿ ಪುರಾತನೋ ಪಾಠೋ, ಏತರಹಿ ಪನ "ಏಕೇಕೇನ ಚತುಕ್ಕೇನ" ಇಚ್ಚೇವ ಬಹೂಸು ಪೋತ್ಥಕೇಸು ಪಾಠೋ। **ನಯಚತುಕ್ಕವಾರಾತಿ** ನಯೇಸು ಚತುಕ್ಕಾನಂ ವಾರಾ, ಅವಿಜ್ಜಾಮೂಲಕಾದೀಸು ನವಸು ನಯೇಸು ಪಚ್ಚೇಕಂ ಪಚ್ಚಯಚತುಕ್ಕಾದೀನಂ ಚತುನ್ನಂ ಚತುಕ್ಕಾನಂ "ನಾಮಪಚ್ಚಯಾ ಛಟ್ಠಾಯತನ"ನ್ತಿಆದಿವಿಸೇಸಭಿನ್ನಾ ಚತ್ತಾರೋ ವಾರಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ವವತ್ಥಿತಾತಿ** ಯಥಾವುತ್ತವಿಸೇಸೇನ ಅಸಂಕಿಣ್ಣಾ। **ಚತುಕ್ಕಾನ**ನ್ತಿ ವಾರಚತುಕ್ಕಾನಂ ವಾರಸೋಳಸಕಸ್ಸ ನಯಭಾವತೋತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

### ೧. ಪಚ್ಚಯಚತುಕ್ಕವಣ್ಣನಾ

ಪಚ್ಚಯಸಹಿತಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಾನಿ ಅಙ್ಗಭಾವೇನ ವುತ್ತಾನಿ, ನ ಕೇವಲಂ ಪಚ್ಚಯಾ। ತಸ್ಮಾ "ಛಟ್ಠಾಯತನಪಚ್ಚಯಾ ಫಸ್ಸೋ"ತಿ ಏತ್ಥ ನ ಛಟ್ಠಾಯತನಸ್ಸ ಅಙ್ಗತಾ। ತೇನ ವುತ್ತಂ **"ನ, ತಸ್ಸ ಅನಙ್ಗತ್ತಾ"**ತಿ। **ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾತಿ** ಪಚ್ಚಯಸಹಿತಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ಅಙ್ಗಭಾವತೋ। **ತೀಸು ಪಕಾರೇಸೂತಿ** "ಪಠಮೋ ಸಬ್ಬಸಙ್ಗಾಹಿಕಟ್ಠೇನಾ"ತಿಆದಿನಾ (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨೪೩) ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ವುತ್ತೇಸು ತೀಸುಪಿ ಪಕಾರೇಸು। **ಪಚ್ಚಯವಿಸೇಸಾದೀತಿ** ಏತ್ಥ ನಾಮಂ, ಛಟ್ಠಾಯತನಞ್ಚ ಪಚ್ಚಯವಿಸೇಸೋ। **ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಯೋನಿವಿಸೇಸೋ, ಆಯತನಾನಂ ಅಪಾರಿಪೂರಿಪಾರಿಪೂರಿಭವವಿಸೇಸೋ ಚ ಗಹಿತೋ। ತೇ ಹಿ ದುತಿಯವಾರಾದೀನಂ ನಾನತ್ತಕರಾ। **ಅತ್ಥವಿಸೇಸೇನಾತಿ** ಯದಿಪಿ ಅಞ್ಞತ್ಥ "ಸಳಾಯತನಪಚ್ಚಯಾ ಫಸ್ಸೋ"ತಿ ಸಳಾಯತನಪಚ್ಚಯೋ ವುತ್ತೋ, ತಥಾಪಿ ಸಹಜಾತಾದಿನಾಮಸನ್ನಿಸ್ಸಯೇನ ಪವತ್ತನತೋ ನಾಮಮತ್ತಪಚ್ಚಯಾಪಿ ಸೋ ಹೋತೀತಿ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದಸ್ಸ ನಾನಾನಯವಿಚಿತ್ತತಾನುಮಿತಸ್ಸ ಗಮ್ಭೀರಭಾವಸ್ಸ ವಿಭಾವನಸಙ್ಖಾತೇನ, ಅನವಸೇಸನಾಮಪಚ್ಚಯದಸ್ಸನಸಙ್ಖಾತೇನ ಚ ಅತ್ಥವಿಸೇಸೇನ। ತಥಾ ಹಿ "ಯೇಹಿ, ಆನನ್ದ, ಆಕಾರೇಹಿ ಯೇಹಿ ಲಿಙ್ಗೇಹಿ ಯೇಹಿ ನಿಮಿತ್ತೇಹಿ ಯೇಹಿ ಉದ್ದೇಸೇಹಿ ನಾಮಕಾಯಸ್ಸ ಪಞ್ಞತ್ತಿ ಹೋತಿ, ತೇಸು ಆಕಾರೇಸು...ಪೇ॰... ಉದ್ದೇಸೇಸು ಅಸತಿ ಅಪಿ ನು ಖೋ ರೂಪಕಾಯೇ ಅಧಿವಚನಸಮ್ಫಸ್ಸೋ ಪಞ್ಞಾಯೇಥಾ"ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೨.೧೧೪) ಫಸ್ಸಸ್ಸ ನಾಮಪಚ್ಚಯತಾವಿಭಾವನವಸೇನ ಮಹಾನಿದಾನದೇಸನಾ ಪವತ್ತಾ। ತಥಾ

“ನಾಮರೂಪಪಚ್ಚಯಾ ಫಸ್ಸೋತಿ ಇಚ್ಚಸ್ಸ ವಚನೀಯ”ನ್ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೨.೯೭) “ನಾಮರೂಪಪಚ್ಚಯಾ”ತಿ ವದನ್ತೇನ “ನಾಮಪಚ್ಚಯಾ”ತಿಪಿ ವುತ್ತಮೇವ ಹೋತೀತಿ।

ವಾರಚತುಕ್ಕೇ “ಸಙ್ಖಾರೋ”ತಿ ವುತ್ತಂ, ಸೋಕಾದಯೋ ನ ವುತ್ತಾ, ಪುರಿಮಸ್ಮಿಂ ವಾರದ್ವಯೇ ರೂಪಂ ನ ವುತ್ತಂ, ವಾರತ್ತಯೇ ಸಳಾಯತನಂ ನ ವುತ್ತನ್ತಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ।

**ಸಬ್ಬ...ಪೇ॰... ರಣತೋ**ತಿ ಸಬ್ಬಸ್ಸ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಪವತ್ತಿಟ್ಠಾನಭೂತಸಬ್ಬಭವಸಾಧಾರಣತೋ, ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ವಾ ಪವತ್ತಿಟ್ಠಾನಭೂತಸಬ್ಬಭವಸಾಧಾರಣತೋ। **ಸಮಾನಂ ಫಲಂ** ಸಮಾನೋ **ಪಚ್ಚಯೋ** ಸಹಜಾತಾದಿಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಉಪಕತ್ತಬ್ಬತೋ, ಉಪಕಾರಕತೋ ಚ। **ತಸ್ಸ** ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ। **ವಿಞ್ಞಾಣಾಹರಣ**ನ್ತಿ ವಿಪಾಕವಿಞ್ಞಾಣನಿಬ್ಬತ್ತನಂ। **ಅಸ್ಸ** ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ।

**ಗತಿಸೂಚಕೋ**ತಿ ಹಿ-ಸದ್ದಂ ಲೋಕೇ ಗತಿಅತ್ಥಂ ವದನ್ತೀತಿ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತಂ। “ವಿಗತ”ನ್ತಿ ಏತ್ಥ ವಿ-ಸದ್ದೋ ಪಟಿಸೇಧದೀಪಕೋತಿ ದ್ವೇ ಪಟಿಸೇಧಾ ಪಕತಿಂ ಞಾಪೇನ್ತೀತಿ ಆಹ **“ವಿಗತತಾನಿವಾರಣವಸೇನ ಗತಿ ಏವ ಹೋತೀ”**ತಿ।

**ತಿಧಾ ಚತುಧಾ ಪಞ್ಚಧಾ ವಾ**ತಿ ಏತ್ಥ ಸಞ್ಞಾಮನಸಿಕಾರಾದಯೋ ಸಹಜಾತನಿಸ್ಸಯಅತ್ಥಿಪಚ್ಚಯವಸೇನ ತಿಧಾ, ಫಸ್ಸಚೇತನಾದಯೋ ತೇಸಞ್ಞೇವ ಆಹಾರಾದೀನಞ್ಚ ವಸೇನ ಚತುಧಾ, ವೇದನಾವಿತಕ್ಕಾದಯೋ ತೇಸಞ್ಞೇವ ಝಾನಿನ್ದ್ರಿಯಾದೀನಞ್ಚ ವಸೇನ ಪಞ್ಚಧಾ। ಯಥಾ ಸಮಾಧಿ, ಏವಂ ವೀರಿಯಮ್ಪಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ತಮ್ಪಿ ಹಿ ಅಧಿಪತಿನ್ದ್ರಿಯಮಗ್ಗಪಚ್ಚಯೇಹಿ **ಛಧಾ** ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ।

**“ವಚನವಸೇನಾ”**ತಿ ಇಮಿನಾ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಚತುಕ್ಕೇ ಸಹಜಾತಪಚ್ಚಯಂ ಧುರಂ ಕತ್ವಾ ದೇಸನಾ ಪವತ್ತಾತಿ ತೇಸಂ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। **ಅತ್ಥೋ**ತಿ ಪಚ್ಚಯಧಮ್ಮೋ। **ಕತ್ಥಚೀ**ತಿ ಕಿಸ್ಮಿಞ್ಚಿ ವಾರೇ ಅತ್ತನೋ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ಯಥಾಸಕೇಹಿ ಪಚ್ಚಯೋ ನ ನ ಹೋತಿ। **“ಅತ್ಥತೋ”**ತಿ ಚ ಪಾಠೋ। “ಭವಪಚ್ಚಯಾ ಜಾತೀ”ತಿಆದಿ ನ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ, ವುತ್ತಞ್ಚ ತಂ। ತಸ್ಮಾ ಸಹಜಾತಪಚ್ಚಯವಸೇನೇವ ಪಠಮಚತುಕ್ಕೋ ವುತ್ತೋತಿ ನ ಗಹೇತಬ್ಬನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। ತೇನಾಹ **“ನ ಚ ತಂ ನ ವುತ್ತ”**ನ್ತಿಆದಿ। ಇಮಸ್ಸ ಚ “ಭವಪಚ್ಚಯಾ ಜಾತೀತಿಆದಿ ನ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ”ತಿ ಇಮಿನಾ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। **ಪಚ್ಚಯವಚನಮೇವಾ**ತಿ “ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ”ತಿಆದೀಸು ವುತ್ತಪಚ್ಚಯವಚನಮೇವ ಚ। **ತೇಸ**ನ್ತಿ ತೇಸಂ ಆಚರಿಯಾನಂ। ಅಯೋಜೇತ್ವಾ ವುತ್ತನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಕಥಂ ಪನ ವುತ್ತನ್ತಿ ಆಹ **“ಸಾಮಞ್ಞೇನ...ಪೇ॰... ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತ”**ನ್ತಿ। ಏತ್ಥ ಚ **“ಸಹಜಾತಸೂಚಕ”**ನ್ತಿಆದಿನಾ ಯಥಾಧಿಪ್ಪೇತಸ್ಸ ಅತ್ಥಸ್ಸ ವಚನತೋ ಅಸಿದ್ಧಿಮಾಹ, **“ಸಹಜಾತತೋ”**ತಿಆದಿನಾ ಪನ ಅತ್ಥಾಪತ್ತಿತೋ। ಅಸಮ್ಭವೇ ಹಿ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಅತ್ಥತೋ ಸಿಜ್ಝೇಯ್ಯ ವಚನತೋ ವಾ ಅತ್ಥತೋ ವಾ ಅಧಿಪ್ಪೇತತ್ಥಸಾಧನಾತಿ।

**ಅಞ್ಞತ್ಥಾ**ತಿ ಅಞ್ಞಸ್ಮಿಂ ಸುತ್ತೇ। ಅತೀತದ್ಧಂ ನಿದ್ಧಾರೇತ್ವಾ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾನಾಗತೇಹಿ ಸದ್ಧಿಂ **ಅದ್ಧತ್ತಯದಸ್ಸನತ್ಥಂ**। **ತಂದೇಸನಾಪರಿಗ್ಗಹತ್ಥ**ನ್ತಿ ಮಹಾನಿದಾನದೇಸನಾಪರಿಗ್ಗಹತ್ಥಂ। ಸೋ ಚ ಉಭಿನ್ನಂ ದೇಸನಾನಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಸಂಸನ್ದನಭಾವದಸ್ಸನತ್ಥಂ। ಏವಂ ಸಬ್ಬಞ್ಞುಬುದ್ಧಭಾಸಿತಾ ದೇಸನಾ ಅಞ್ಞದತ್ಥು ಸಂಸನ್ದತೀತಿ।

**ಇಮಸ್ಸಾ**ತಿ ಇಮಸ್ಸ ತತಿಯವಾರಸ್ಸ।

ಅಪರಾಪೇಕ್ಖತಾಯ, ಅಪರಿಕಿಲಿಟ್ಠುಪಪತ್ತಿತಾಯ, ಅಸುಚಿಅಮಕ್ಖಿತತಾಯ ಕಾಮಾವಚರದೇವಾನಂ, ಸಬ್ಬೇಸಞ್ಚ ಬ್ರಹ್ಮಾನಂ ತಥಾ ಉಪಪಜ್ಜನತೋ ಚ ಓಪಪಾತಿಕಯೋನಿಯಾ ಪಧಾನತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। **ಸಙ್ಗಹನಿದಸ್ಸನವಸೇನಾ**ತಿ ಓಪಪಾತಿಕಯೋನಿಯಾ ಏವ ಸಂಸೇದಜಯೋನಿಯಾ ಸಙ್ಗಹಸ್ಸ ನಿದಸ್ಸನವಸೇನ ಉದಾಹರಣವಸೇನ। ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯಸ್ಸಾಪಿ ಫಸ್ಸಸ್ಸ ಸತಿಪಿ

ಪವತ್ತಿಹೇತುಭಾವೇ ಸೋ ಪನ ಸಹಜಾತಾದಿಪಚ್ಚಯಭೂತಸ್ಸ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಸ್ಸ ಛಟ್ಠಾಯತನಸ್ಸ ವಿಯ ನ ಸಾತಿಸಯೋತಿ ವುತ್ತಂ **"ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯೋ ಚೇತ್ಥ ಪವತ್ತಕೋ ನ ಹೋತೀ"**ತಿ।

**ಕೇಸಞ್ಚೀತಿ** ಪರಿಪುಣ್ಣಾಯತನಾನಂ ಗಬ್ಭಸೇಯ್ಯಕಾನಂ। **"ಪಚ್ಛಿಮ...ಪೇ॰... ಸದಾ ಸಮ್ಭವತೀ"**ತಿ ಇದಂ ಗಬ್ಭಸೇಯ್ಯಕಾನಂ ವಿಯ ಇತರಯೋನಿಕಾನಂ ಕಮೇನ ಆಯತನುಪ್ಪತ್ತಿ ನತ್ಥೀತಿ ವುತ್ತಂ। ತಥಾ ಚಾಹ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ "ಸಹುಪ್ಪತ್ತಿದೀಪನತೋ"ತಿ।

ಪಚ್ಚಯಚತುಕ್ಕವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ೨. ಹೇತುಚತುಕ್ಕವಣ್ಣನಾ

**೨೪೪. ಅಭಾವತೋತಿ** ಭಾವಾಭಾವತೋ। ಯಞ್ಹಿ ಜಾತಿಕ್ಖಣಮತ್ತೇಯೇವ ಭವತಿ, ನ ತತೋ ಪರಂ, ತಂ ಜಾತಿಯಾ ಅವಿಗತಪಚ್ಚಯೋ ಸಿಯಾ ಅವಿಗತಪಚ್ಚಯನಿಯಮಸಬ್ಭಾವತೋ। ಭವೋ ಪನ ಯಸ್ಮಾ ಜಾತಿಕ್ಖಣತೋ ಪರಮ್ಪಿ ಭವತಿ, ತಸ್ಮಾ ನ ಸೋ ತಸ್ಸಾ ಅವಿಗತಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ। ತೇನ ವುತ್ತಂ **"ತತೋ ಉದ್ಧಂ ಭಾವತೋತಿ ಅತ್ಥೋ"**ತಿ। **ಭವೇತಿ** ಭವಪದೇ, ಭವೇ ವಾ ನಿಪ್ಫಾದೇತಬ್ಬೇ। ಏಸ ನಯೋ **ಜಾತಿಆದೀಸೂತಿ** ಏತ್ಥಾಪಿ। **"ಯಥಾ ಪನಾ"**ತಿಆದಿನಾ "ಅವಿಗತಪಚ್ಚಯಸ್ಸ ಅಭಾವತೋ, ನಿಯಮಾಭಾವತೋ ಚಾ"ತಿ ವುತ್ತಾನಂ ಹೇತೂನಂ ವುತ್ತನಯೇನ ಅಬ್ಯಾಪಿಭಾವವಿಭಾವನೇನ ಅಕಾರಣತಂ ದಸ್ಸೇತಿ ಅಯಾವಭಾವಿನೋ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ, ಪಚ್ಚಯಧಮ್ಮಸ್ಸ ಚ ಅವಿಗತಪಚ್ಚಯಭಾವದಸ್ಸನತೋ। **ಸಞ್ಞಾರಕ್ಖನ್ಧೇತಿ**ಆದಿ ಮಗ್ಗಸೋಧನವಸೇನ ವುತ್ತಂ। ತಸ್ಸ ಪರಿಹಾರಂ ಸಯಮೇವ ವದತಿ। ಸೋ ಖಣೋ ಏತಸ್ಸ ಅತ್ಥೀತಿ ತಕ್ಖಣಿಕೋ, ನ ತಕ್ಖಣಿಕೋ **ಅತಕ್ಖಣಿಕೋ,** ತಸ್ಸ ಸಬ್ಭಾವಾ, ಅಯಾವಭಾವಿಕಸಬ್ಭಾವಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಯಥಾ ಪನ ಹೇತೂ ಹೋನ್ತಿ, ತಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಸಙ್ಖತಲಕ್ಖಣಾನಂ ಪನಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ।

**ಏವನ್ತಿ** ಏವಂ ಯಥಾವುತ್ತನಯೇ ಸತಿ, ಏವಂ ಸನ್ತೇತಿ ಅತ್ಥೋ। **"ನ ಹಿ...ಪೇ॰... ಅತ್ಥೀ"**ತಿ ಇಮಿನಾ ಜಾತಿಆದೀನಂ ಅವಿಗತಪಚ್ಚಯವಸೇನ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಭಾವೋ ವಿಯ ಪಚ್ಚಯಭಾವೋಪಿ ನತ್ಥೀತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। ತತ್ಥ ಕಾರಣಮಾಹ **"ಅಸಭಾವಧಮ್ಮತ್ತಾ"**ತಿ।

ಕಥಂ ಪನ ಅಸಭಾವಧಮ್ಮಾನಂ ಜಾತಿಆದೀನಂ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನತಾ, ಪಚ್ಚಯತಾ ಚಾತಿ ಆಹ **"ಜಾಯಮಾನಾನಂ ಪನಾ"**ತಿಆದಿ। **ತಸ್ಸಾತಿ** ಜಾತಿಜರಾಮರಣಸ್ಸ। **ವತ್ತಬ್ಬಪದೇಸೋತಿ** "ಠಪೇತ್ವಾ"ತಿ ವತ್ತಬ್ಬಪದೇಸೋ। ಕೋ ಪನ ಸೋತಿ? ಯಥಾವುತ್ತಂ ನಾಮಂ, ನಾಮರೂಪಞ್ಚ ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧೇನ ರೂಪಕ್ಖನ್ಧೇನ ಚ ಜರಾಮರಣಾನಂ ಸಙ್ಗಹಿತತ್ತಾ । **"ಯೋ ಭವೋ ಜಾತಿಯಾ ಪಚ್ಚಯೋ"**ತಿ ಏತೇನ ಭವಸಙ್ಗಹಿತಾನಿಪಿ ಜಾತಿಆದೀನಿ ಜಾತಿಯಾ ಅಪ್ಪಚ್ಚಯತ್ತಾ ಏವ "ಠಪೇತ್ವಾ"ತಿ ನ ವುತ್ತಾನೀತಿ ದಸ್ಸೇತಿ, ಪಚ್ಚಯಭಾವಾಸಙ್ಕಾ ಏವ ನೇಸಂ ತಸ್ಸಾ ನತ್ಥೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ತೇನೇವ **ಠಪೇತಬ್ಬಗಹೇತಬ್ಬವಿಸೇಸೇ ಸತೀತಿ** ಸಾಸಙ್ಕಂ ವದತಿ।

ಹೇತುಚತುಕ್ಕವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ೪. ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಚತುಕ್ಕವಣ್ಣನಾ

**೨೪೬. ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಸ್ಸಾತಿ** ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಭಾವಿನೋ। **ವಿಸುಂ ಠಿತಸ್ಸಾತಿ** ಭವೇನ ಅಸಙ್ಗಹಿತಸ್ಸ। **ಸಪ್ಪದೇಸಮೇವ ಗಹಿತಂ** ಇಧ ವೇದನಾದಿಕ್ಖನ್ಧತ್ತಯಸ್ಸೇವ ಅಧಿಪ್ಪೇತತ್ತಾ ನಿರುಳ್ಹತ್ತಾ ಚ। ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಂ ಠಪೇತ್ವಾ ಪಚ್ಚಯಭೂತಂಯೇವ ನಾಮಂ ಗಹಿತಂ, ಅವಿಗತಪಚ್ಚಯನಿಯಮಾಭಾವೋ ವಿಯ ಭವೇ ಉಪಾದಾನಸ್ಸ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಪಚ್ಚಯನಿಯಮಾಭಾವೋತಿ ಯೋಜನಾ। **ವುತ್ತನಯೇನಾತಿ** "ಸಙ್ಖತಲಕ್ಖಣಾನಂ ಪನಾ"ತಿಆದಿನಾ ವುತ್ತನಯೇನ।

ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಪಚ್ಚಯೋ ವಿಯ **ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಪಚ್ಚಯೋ**ತಿ ಅಯಮತ್ಥೋ ಇಧಾಧಿಪ್ಪೇತೋತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **“ಅಞ್ಞಮಞ್ಞ…ಪೇ॰… ಅಧಿಪ್ಪೇತೋ ಸಿಯಾ”**ತಿ ಆಹ। ತಥಾ ಚ ವದನ್ತಿ “ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಞ್ಚೇತ್ಥ ನ ಪಟ್ಠಾನೇ ಆಗತಅಞ್ಞಮಞ್ಞವಸೇನ ಗಹೇತಬ್ಬ”ನ್ತಿ। **ಚಕ್ಖಾಯತನುಪಚಯಾದೀನ**ನ್ತಿ ಉಪರೂಪರಿ ಚಿತಾನಿ ವಿಯ ಉಪ್ಪನ್ನಚಕ್ಖಾಯತನಾದೀನಿ, ಚಕ್ಖಾಯತನಾದೀನಂ ವಾ ಉಪತ್ಥಮ್ಭಕಾನಿ ಚಕ್ಖಾಯತನುಪಚಯಾದೀನಿ।

ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಚತುಕ್ಕವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

### ಸಙ್ಖಾರಾದಿಮೂಲಕನಯಮಾತಿಕಾವಣ್ಣನಾ

೧೪೭. ಯದಿಪಿ ಸಾಮಞ್ಞತೋ ಗತವಿಸೇಸೋ, ತಥಾಪಿ ಸಾಮಞ್ಞಗ್ಗಹಣೇನ ನಯಗತೋ ವಿಸೇಸೋ ಸರೂಪತೋ ದಸ್ಸಿತೋ ಹೋತೀತಿ **“ನಾಮಪಚ್ಚಯಾ ಅವಿಜ್ಜಾ”**ತಿ ವತ್ವಾಪಿ ನಾಮವಿಸೇಸಾನಂ ತಸ್ಸಾ ಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ದಸ್ಸೇತಬ್ಬೋತಿ ಆಹ **“ನಾಮವಿಸೇಸಾನಂ…ಪೇ॰… ವುತ್ತಾ”**ತಿ। “ಯದೇವ ಪನ ನಾಮ”ನ್ತಿಆದಿ ಕಸ್ಮಾ ವುತ್ತಂ, ನನು ನಾಮಗ್ಗಹಣೇನ ಅಗ್ಗಹಿತೋಪಿ ಜಾತಿಆದಿ ಭವಗ್ಗಹಣೇನ ಗಹಿತೋತಿ ದಸ್ಸಿತೋವಾಯಮತ್ಥೋತಿ ಚೋದನಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ **“ಭವಗ್ಗಹಣೇನ ಚಾ”**ತಿಆದಿ। **ಇಧಾಪೀ**ತಿ “ಭವಪಚ್ಚಯಾ ಅವಿಜ್ಜಾ”ತಿ ಇಧಾಪಿ। **ನ ಸಿಯಾ**ತಿ “ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಅವಿಜ್ಜಾ”ತಿ ವುತ್ತಂ ನ ಸಿಯಾ। **ತಸ್ಮಾ**ತಿ ಯಸ್ಮಾ ಸಾಮಞ್ಞಚೋದಿತಂ ವಿಸೇಸಚೋದಿತಮೇವ ನ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಾ। **ಸೋ**ತಿ ಭವೋ। **ತೇನಾ**ತಿ ಸಭಾವಾಸಭಾವಧಮ್ಮಸಙ್ಗಹಣೇನ।

ಉಪಾದಾನಸ್ಸಪಿ ಭವೇಕದೇಸತ್ತಾ ವುತ್ತಂ **“ಉಪಾದಾನಪಚ್ಚಯಾ…ಪೇ॰… ಅಗ್ಗಹಿತೇ”**ತಿ। “ಭವಪಚ್ಚಯಾ ಜಾತೀ”ತಿ ಇದಂ ವಚನಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ **“ಭವಸದ್ದೋ…ಪೇ॰… ವುಚ್ಚಮಾನೋ”**ತಿ। “ನಾಮಪಚ್ಚಯಾ ಅವಿಜ್ಜಾ”ತಿ ಏತ್ಥ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಂ ಠಪೇತ್ವಾ ಪಚ್ಚಯಸ್ಸ ಗಹಣತೋ ಅವಿಜ್ಜಾವಿನಿಮುತ್ತಾ ಏವ ಚತ್ತಾರೋ ಖನ್ಧಾ ನಾಮಸದ್ದೇನ ವುಚ್ಚನ್ತೀತಿ ಆಹ **“ನ ನಾಮಸದ್ದೋ ನಿರವಸೇಸಬೋಧಕೋ”**ತಿ। ನ ಚೇತ್ಥ ಏಕಂಸತೋ ಕಾರಣಂ ಮಗ್ಗಿತಬ್ಬಂ। ಯೇನ **ಭವ**-ಸದ್ದೋ ನಿರವಸೇಸಬೋಧಕೋ, ನ **ನಾಮ**-ಸದ್ದೋತಿ ಆಹ **“ಏವಂಸಭಾವಾ ಹಿ ಏತಾ ನಿರುತ್ತಿಯೋ”**ತಿ। **ಇಮಿನಾ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನಾ**ತಿ ಭವಸದ್ದೋ ನಿರವಸೇಸಬೋಧಕೋ ಉಪಾದಿನ್ನಚತುಕ್ಖನ್ಧವಿಸಯತ್ತಾತಿ ಇಮಿನಾ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನ। ಜಾಯಮಾನಾದಿಧಮ್ಮವಿಕಾರಭಾವತೋ ಜಾಯಮಾನಾದಿಕ್ಖನ್ಧಪಟಿಬದ್ಧಾ ಜಾತಿಆದಯೋ ವುಚ್ಚೇಯ್ಯುಂ, ನ ಪನ ಜಾತಿಆದಿಪಟಿಬದ್ಧಾ ಜಾಯಮಾನಾದಿಕ್ಖನ್ಧಾತಿ ನ ಏಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣೇ ಜಾತಿಆದೀನಂ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ಸಮ್ಭವತೀತಿ ಇಮಮತ್ಥಮಾಹ **“ಜಾಯಮಾನಾನಂ ಪನಾ”**ತಿಆದಿನಾ। ನಾನಾಚಿತ್ತಕ್ಖಣೇ ಪನ ಜಾತಿಆದಯೋ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೋ ಹೋನ್ತೀತಿ **“ಏಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣೇ”**ತಿ ವಿಸೇಸಿತಂ। **ತೇನೇವಾ**ತಿ ಅಸಮ್ಭವೇನೇವ।

ಮಾತಿಕಾವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

### ಅಕುಸಲನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೧೪೮-೯. ತನ್ತಿ ದಿಟ್ಠುಪಾದಾನಂ। **ಇತರಸ್ಸಾ**ತಿ ಕಾಮುಪಾದಾನಸ್ಸ। **ತಣ್ಹಾಗಹಣೇನಾ**ತಿ “ತಣ್ಹಾಪಚ್ಚಯಾ”ತಿ ಏತ್ಥ ತಣ್ಹಾಗಹಣೇನ ಗಹಿತತ್ತಾ। ಯದಿ ಏವಂ ನಾಮಗ್ಗಹಣೇನ ಗಹಿತಾ ತಣ್ಹಾ ಕಸ್ಮಾ ಪುನ ವುತ್ತಾತಿ ಆಹ **“ನಾಮೇ ವಿಯ ವಿಸೇಸಪಚ್ಚಯತ್ತಾಭಾವಾ”**ತಿ। “ನಾಮಪಚ್ಚಯಾ ಛಟ್ಠಾಯತನ”ನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಹಿ ಕಾಮತಣ್ಹಾಪಿ ನಾಮೇ ಸಙ್ಗಹಿತಾತಿ ನಾಮಸ್ಸ ಯಥಾರಹಂ ಛಟ್ಠಾಯತನಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ವುತ್ತೋತಿ ಅತ್ಥಿ ತತ್ಥ ವಿಸೇಸಪಚ್ಚಯತ್ತಂ, ಉಪಾದಾನಸ್ಸ ಪನ ಭವಸಙ್ಗಹೋಪಿ ಅತ್ಥೀತಿ “ತಣ್ಹಾಪಚ್ಚಯಾ ಉಪಾದಾನ”ನ್ತಿ ಏತೇನ “ಕಾಮುಪಾದಾನಪಚ್ಚಯಾ ಭವೋ”ತಿ ಏತಸ್ಸ ನತ್ಥೇವ ವಿಸೇಸೋತಿ ವುತ್ತಂ **“ನಾಮೇ ವಿಯ ವಿಸೇಸಪಚ್ಚಯತ್ತಾಭಾವಾ”**ತಿ। ತಣ್ಹಾ ಏತಿಸ್ಸಾ ಪಚ್ಚಯೋತಿ **ತಣ್ಹಾಪಚ್ಚಯಾ,** ದಿಟ್ಠಿ । **ಭವಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಭೂತಾ**ತಿ ದುವಿಧಸ್ಸಪಿ ಭವಸ್ಸ ಕಾರಣಭೂತಾ। ಉಭಯೇನಪಿ ಉಪಾದಾನಸ್ಸ ಭವನಿದ್ದೇಸೇ ಠಪೇತಬ್ಬತಂಯೇವ ವಿಭಾವೇತಿ। **ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಂ**

**ಪಚ್ಚಯೋ ಚ ಏಕಮೇವಾತಿ** "ತಣ್ಹಾಪಚ್ಚಯಾ ಉಪಾದಾನ"ನ್ತಿ ಏತ್ಥ ವುತ್ತಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಂ, "ಉಪಾದಾನಪಚ್ಚಯಾ ಭವೋ"ತಿ ಏತ್ಥ ವುತ್ತಪಚ್ಚಯೋ ಚ ಏಕೋ ಏವತ್ಥೋ, ತಸ್ಮಾ ಪಚ್ಚಯೋ ವಿಸುಂ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನತೋ ಭಿನ್ನಂ ಕತ್ವಾ ನ ವಿಭತ್ತೋ।

೧೫೨. **ಉಪತ್ಥಮ್ಭಕಸಮುಟ್ಠಾಪನಪಚ್ಛಾಜಾತಪಚ್ಚಯವಸೇನಾತಿ** ಉಪತ್ಥಮ್ಭಕಸ್ಸ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನರೂಪಸ್ಸ ಸಮುಟ್ಠಾಪನವಸೇನ, ಪಚ್ಛಾಜಾತಪಚ್ಚಯವಸೇನ ಚ।

೧೫೪. **ಪಞ್ಚನ್ನನ್ತಿ** ಚಕ್ಖಾಯತನಾದೀನಂ ಪಞ್ಚನ್ನಂ। **ಸಹಜಾತಾದಿಪಚ್ಚಯೋತಿ** ಸಹಜಾತನಿಸ್ಸಯಅತ್ಥಿಅವಿಗತಾದಿಪಚ್ಚಯೋ। **ವತ್ಥುಸಙ್ಖಾತಂ** ರೂಪಂ। **ಪುರೇಜಾತಾದಿಪಚ್ಚಯೋತಿ** ಪುರೇಜಾತನಿಸ್ಸಯವಿಪ್ಪಯುತ್ತಅತ್ಥಿಅವಿಗತಪಚ್ಚಯೋ। **ಪಚ್ಛಾಜಾತಾದಿಪಚ್ಚಯೋತಿ** ಪಚ್ಛಾಜಾತವಿಪ್ಪಯುತ್ತಅತ್ಥಿಅವಿಗತಪಚ್ಚಯೋ। **ಛಟ್ಠಸ್ಸ ಸಹಜಾತಾದೀತಿ ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞನಿಸ್ಸಯಸಮ್ಪಯುತ್ತಅತ್ಥಿಅವಿಗತಾದಯೋ ಗಹಿತಾ।

೧೭೪. **ಯಸ್ಮಾತಿ** "ಯಸ್ಸ ಚ ಹೋತೀ"ತಿ ಏತ್ಥ ವುತ್ತಂ "ಯಸ್ಮಾ"ತಿ ಪದಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ। ತೇನಾಹ **"ಹೋತೀತಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬ"**ನ್ತಿ।

೧೮೦. **ತಸ್ಮಾತಿ** "ಬಲವಕಿಲೇಸಭೂತಾಯ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಯಾ"ತಿ (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧೮೦) ಪದಸ್ಸ। **ತೇನಾತಿ** "ತಣ್ಹಾಟ್ಠಾನೇ"ತಿ ಪದೇನ। **ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಕಣ್ಡಾದೀಸೂತಿ ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದವಿಭಙ್ಗೇ ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯಾದಿಂ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ।

ಅಕುಸಲನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

### ಕುಸಲಾಬ್ಯಾಕತನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೨೦೮. **ಸಬ್ಯಾಪಾರಾನೀತಿ** ಸಉಸ್ಸಾಹಾನಿ, ವಿಪಾಕಧಮ್ಮಾನೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಪರಿಹೀನಂ ಅವಿಜ್ಜಾಟ್ಠಾನಂ ಏತೇಸನ್ತಿ **ಪರಿಹೀನಾವಿಜ್ಜಾಟ್ಠಾನಾ**।

**ಸನ್ಧಾಯಾತಿ** ಅಧಿಪ್ಪಾಯಂ ವಿಭಾವೇನ್ತೋ ವಿಯ ವದತಿ, ಸರೂಪೇನೇವ ಪನ "ನ ಚ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಿ ರೂಪಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇನ್ತೀ"ತಿ (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨೦೮) **ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ** ವುತ್ತಂ। ನಾಮರೂಪಂ ನ ನ ಲಬ್ಭತೀತಿ ಯೋಜನಾ।

ಕುಸಲಾಬ್ಯಾಕತನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

### ಅವಿಜ್ಜಾಮೂಲಕಕುಸಲನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೨೨೪. **ಕುಸಲಫಲೇತಿ** ಕುಸಲವಿಪಾಕಪಟಿಸನ್ಧಿವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಗಹಿತತ್ತಾ ತಸ್ಸ ಸಾದುರಸವಿಸರುಕ್ಖಬೀಜಸದಿಸತಾ ವುತ್ತಾ।

ಯದಿಪಿ "ಸಙ್ಖಾರಹೇತುಕ"ನ್ತಿಆದಿನಾ ಯೋಜನಾ ಲಬ್ಭತಿ, ಅವಿಗತಚತುಕ್ಕಾದೀನಿ ಪನ ನ ಲಬ್ಭನ್ತಿ ಯಥಾಲಾಭಯೋಜನಾಯ ದಸ್ಸಿತತ್ತಾ।

ಅವಿಜ್ಜಾಮೂಲಕಕುಸಲನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

### ಕುಸಲಮೂಲಕವಿಪಾಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

**೩೪೩. ಕಮ್ಮಂ ವಿಯ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ** ವಿಪಾಕಭಾವತೋತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ವಿಪಾಕಸ್ಸ ಕಮ್ಮಂ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋನ್ತಂ ಸಾತಿಸಯಂ ಹೋತೀತಿ ತಸ್ಸ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯತಾ, ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಂ ಪರಿಯಾಯತಾ ಸಿಯಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನ **"ಪರಿಯಾಯೇನ ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೋತಿ ವುತ್ತಾನೀ"**ತಿ ಆಹ। "ಕುಸಲೋ ಧಮ್ಮೋ ಅಬ್ಯಾಕತಸ್ಸ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೪೨೩), ಅಕುಸಲೋ ಧಮ್ಮೋ ಅಬ್ಯಾಕತಸ್ಸ ಧಮ್ಮಸ್ಸ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೪೨೩), ವಿಪಾಕಧಮ್ಮಧಮ್ಮೋ ನೇವವಿಪಾಕನವಿಪಾಕಧಮ್ಮಧಮ್ಮಸ್ಸ ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೩.೧೦೩) ಪನ ವಚನತೋ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯೇನ ಸಬ್ಬೇಪಿ ಕುಸಲಾಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ ವಿಪಾಕಸ್ಸ ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀತಿ ಅಯಮತ್ಥೋ ದಿಸ್ಸತಿ। "ಕುಸಲಮೂಲಂ ಅಕುಸಲಮೂಲ"ನ್ತಿ ಇಮೇಸಂ ಅನ್ವಾದೇಸೋಪಿ ಪಚ್ಚಯಸದ್ದಾಪೇಕ್ಖಾಯ "ಏಸಾ"ತಿ ಪುಲ್ಲಿಙ್ಗವಸೇನ ವುತ್ತೋತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ **"ಏಸಾತಿ...ಪೇ॰... ಯೋಜೇತಬ್ಬ"**ನ್ತಿ।

**"ಮನಸಿಕಾರೋಪೀ"**ತಿಆದಿನಾ ಅಪ್ಪಹೀನಾವಿಜ್ಜಾನಮ್ಪಿ ಕಿರಿಯಾಯ ಕುಸಲಾಕುಸಲಮೂಲಾನಿ, ಅವಿಜ್ಜಾ ಚ ಉಪನಿಸ್ಸಯಾ ನ ಹೋನ್ತೀತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। ಕಮ್ಮವಟ್ಟವಿಪಾಕವಟ್ಟಭೂತಾನಿಯೇವ ಸಙ್ಖಾರವಿಞ್ಞಾಣಾನಿ ಪಚ್ಛಿಮನಯೇ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾನೀತಿ ವುತ್ತಂ **"ಕಿರಿಯಾನಿ ಪನ...ಪೇ॰... ಗಚ್ಛನ್ತೀ"**ತಿ। ತೇಸಂ ಪಚ್ಚಯಾನಂ ವಸೇನ ಅನೇಕಪ್ಪಕಾರತೋತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋತಿ ಯೋಜನಾ।

**ನವಾದಿಭೇದಾನ**ನ್ತಿ ನವಅಟ್ಠಸತ್ತಭಾತಿ ಏವಂಪಭೇದಾನಂ। **ಚತುನ್ನಂ ಚತುಕ್ಕಾನ**ನ್ತಿ ಪುರಿಮನಯೇ ಪಚ್ಛಿಮನಯೇ ಚ ಆಗತಾನಂ ಯಥಾಲಾಭಂ ಚತುನ್ನಂ ಚತುನ್ನಂ ಚತುಕ್ಕಾನಂ। "ಕುಸಲಾಕುಸಲಾನಂ ಪನ ವಿಪಾಕೇ ಚಾ"ತಿ **ಚ**-ಸದ್ದೇನ ಕುಸಲಾಕುಸಲೇ ಚಾತಿ ಸಮುಚ್ಚೇತಬ್ಬೋತಿ ಆಹ **"ಕುಸಲ...ಪೇ॰... ವತ್ತಬ್ಬ"**ನ್ತಿ। **ಮೂಲಪದೇಕಪಚ್ಚಯತಾವಸೇನಾತಿ** ಮೂಲಪದಸ್ಸ ಏಕಪಚ್ಚಯಭಾವವಸೇನ ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯತಾವಸೇನ। **ಏಕಸ್ಸೇವ ನಯಸ್ಸಾತಿ** ಕುಸಲಾಕುಸಲೇಸು ಅವಿಜ್ಜಾಮೂಲಕಸ್ಸ, ವಿಪಾಕೇಸು ಕುಸಲಾಕುಸಲಮೂಲಕಸ್ಸಾತಿ ಏವಂ ಏಕಸ್ಸೇವ ನಯಸ್ಸ ವಸೇನ। **ಧಮ್ಮಪಚ್ಚಯಭೇದೇತಿ** ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಭೂತಸ್ಸ, ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ವಾ ಪಚ್ಚಯಭಾವೇನ ಭೇದೇತಿ ಇಮಮತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ಅವಿಜ್ಜಾದೀನ"**ನ್ತಿಆದಿಂ ವತ್ವಾ ಪುನ ತಮೇವ **"ತಂತಂಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾ"**ತಿಆದಿನಾ ಪಕಾರನ್ತರೇನ ವಿಭಾವೇತಿ।

ಕುಸಲಮೂಲಕವಿಪಾಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದವಿಭಙ್ಗವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

# ೭. ಸತಿಪಟ್ಠಾನವಿಭಙ್ಗೋ

## ೧. ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯಂ

### ಉದ್ದೇಸವಾರವಣ್ಣನಾ

**೩೫೫**. ಸಮಾನಸದ್ದವಚನೀಯಾನಂ ಅತ್ಥಾನಂ ಉದ್ಧರಣಂ **ಅತ್ಥುದ್ಧಾರೋ**। ಸೋ ಯಸ್ಮಾ ಸದ್ದತ್ಥವಿಚಾರೋ ನ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಾ ವುತ್ತಂ **''ನ ಇಧ...ಪೇ॰... ಅತ್ಥದಸ್ಸನ''ನ್ತಿ। ಪ-ಸದ್ದೋ ಪಧಾನತ್ಥದೀಪಕೋ** ''ಪಣೀತಾ ಧಮ್ಮಾ''ತಿಆದೀಸು (ಧ॰ ಸ॰ ತಿಕಮಾತಿಕಾ ೧೪) ವಿಯ।

**ಅನವಸ್ಸುತತಾ** ಅನುಪಕಿಲಿಟ್ಠತಾ। ತೇನಾಹ **''ತದುಭಯವೀತಿವತ್ತತಾ''**ತಿ।

**ಭುಸತ್ಥಂ ಪಕ್ಖನ್ದನ**ನ್ತಿ ಭುಸತ್ಥವಿಸಿಟ್ಠಂ ಪಕ್ಖನ್ದನಂ ಅನುಪವಿಸನಂ।

**ಅಸ್ಸಾದಸ್ಸಾ**ತಿ ತಣ್ಹಾಯ। ''ನಿಚ್ಚಂ ಅತ್ತಾ''ತಿ ಅಭಿನಿವೇಸವತ್ಥುತಾಯ ದಿಟ್ಠಿಯಾ ವಿಸೇಸಕಾರಣಾನಂ ಚಿತ್ತಧಮ್ಮಾನಂ ತಣ್ಹಾಯಪಿ ವತ್ಥುಭಾವತೋ ವಿಸೇಸಗ್ಗಹಣಂ, ತಥಾ ಕಾಯವೇದನಾನಂ ದಿಟ್ಠಿಯಾಪಿ ವತ್ಥುಭಾವಸಮ್ಭವತೋ **''ವಿಸೇಸೇನಾ''**ತಿ ವುತ್ತಂ। ಸರಾಗವೀತರಾಗಾದಿವಿಭಾಗದ್ವಯವಸೇನೇವ ಚಿತ್ತಾನುಪಸ್ಸನಾಯ ವುತ್ತತ್ತಾ ತಂ **''ನಾತಿಪಭೇದಗತ''**ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। **ಧಮ್ಮಾ**ತಿ ಇಧ ಸಞ್ಞಾಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧಾ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾ, ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧೋ ಚ ಫಸ್ಸಾದಿವಸೇನ ಅನೇಕಭೇದೋತಿ ಧಮ್ಮಾನುಪಸ್ಸನಾ **''ಅತಿಪಭೇದಗತಾ''**ತಿ ವುತ್ತಾ। ಸರಾಗಾದಿವಿಭಾಗವಸೇನ ಸೋಳಸಭೇದತ್ತಾ ವಾ ಚಿತ್ತಾನುಪಸ್ಸನಾ ನಾತಿಪಭೇದಗತಾ ವುತ್ತಾ, ಸುತ್ತೇ ಆಗತನಯೇನ ನೀವರಣಾದಿವಸೇನ ಅನೇಕಭೇದತ್ತಾ ಧಮ್ಮಾನುಪಸ್ಸನಾ ಅತಿಪಭೇದಗತಾ ವುತ್ತಾ। ''ವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗೇತಿ ವುತ್ತಾನೀ''ತಿ ಆನೇತ್ವಾ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। ತಾ ಅನುಪಸ್ಸನಾ ಏತೇಸನ್ತಿ **ತದನುಪಸ್ಸನಾ,** ಚಿತ್ತಧಮ್ಮಾನುಪಸ್ಸಿನೋ ಪುಗ್ಗಲಾ, ತೇಸಂ।

ತತ್ಥ ''ಅಸುಭಭಾವದಸ್ಸನೇನಾ''ತಿ ಯಥಾರಿತವಸೇನಾಪಿ ಯೋಜನಾ ಲಬ್ಭತೇವ। **ಭವೋಘಸ್ಸ ವೇದನಾ ವತ್ಥು** ಭವಸ್ಸಾದಭಾವತೋ। **ನಿಚ್ಚಗ್ಗಹಣವಸೇನಾ**ತಿ ಅತ್ತಾಭಿನಿವೇಸವಿಸಿಟ್ಠಸ್ಸ ನಿಚ್ಚಗ್ಗಹಣಸ್ಸ ವಸೇನ। ತಥಾ ಹಿ ವುತ್ತಂ **''ಸಸ್ಸತಸ್ಸ ಅತ್ತನೋ''**ತಿ। ಓಘೇಸು ವುತ್ತನಯಾ ಏವ ಯೋಗಾಸವೇಸುಪಿ ಯೋಜನಾ ಅತ್ಥತೋ ಅಭಿನ್ನತ್ತಾತಿ ತೇ ನ ಗಹಿತಾ। **ನಿಚ್ಚಗ್ಗಹಣವಸೇನಾ**ತಿ ಅತ್ತಾಭಿನಿವೇಸವಿಸಿಟ್ಠಸ್ಸ ನಿಚ್ಚಗ್ಗಹಣಸ್ಸ ವಸೇನ। ಪಠಮೋಘತತಿಯಚತುತ್ಥಗನ್ಥಯೋಜನಾಯಂ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಕಾಯಚಿತ್ತಧಮ್ಮಾನಂ ಇತರುಪಾದಾನವತ್ಥುತಾ ಗಹೇತಬ್ಬಾತಿ ವೇದನಾಯ ದಿಟ್ಠುಪಾದಾನವತ್ಥುತಾ ದಸ್ಸಿತಾ। ತಥಾ ಕಾಯವೇದನಾನಂ ಛನ್ದದೋಸಾಗತಿವತ್ಥುತಾ ಕಾಮೋಘಬ್ಯಾಪಾದಕಾಯಗನ್ಥವತ್ಥುತಾವಚನೇನ ವುತ್ತಾತಿ। ತೇನಾಹ **''ಅವುತ್ತಾನಂ ವುತ್ತನಯೇನ ವತ್ಥುಭಾವೋ ಯೋಜೇತಬ್ಬೋ''**ತಿ।

**ಧಾರಣತಾ** ಅಸಮ್ಮುಸ್ಸನತಾ, ಅನುಸ್ಸರಣಮೇವ ವಾ। **ಏಕತ್ತೇ**ತಿ ಏಕಸಭಾವೇ ನಿಸ್ಸರಣಾದಿವಸೇನ। **ಸಮಾಗಮೋ** ಸಚ್ಛಿಕಿರಿಯಾ। **ಸತಿಪಟ್ಠಾನಸಭಾವೋ** ಸಮ್ಮಾಸತಿತಾ ನಿಯ್ಯಾನಸತಿತಾ ಸಮಾನಭಾಗತಾ ಏಕಜಾತಿತಾ ಸಭಾಗತಾ। **ಪುರಿಮಸ್ಮಿ**ನ್ತಿ ''ಏಕತ್ತೇ ನಿಬ್ಬಾನೇ ಸಮಾಗಮೋ ಏಕತ್ತಸಮೋಸರಣ''ನ್ತಿ ಏತಸ್ಮಿಂ ಅತ್ಥೇ। **ವಿಸು**ನ್ತಿ ನಾನಾಅತ್ಥದ್ವಯಭಾವೇನ। ತದೇವ ಗಮನಂ ಸಮೋಸರಣನ್ತಿ ಸತಿಸದ್ದತ್ಥನ್ತರಾಭಾವಾ...ಪೇ॰... ಏಕಭಾವಸ್ಸಾತಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। **ಸತಿಸದ್ದತ್ಥವಸೇನ ಅವುಚ್ಚಮಾನೇ**ತಿ ''ಏಕೋ ಸತಿಪಟ್ಠಾನಸಭಾವೋ ಏಕತ್ತ''ನ್ತಿಆದಿನಾ ಅವುಚ್ಚಮಾನೇ, ''ಏಕತ್ತೇ ನಿಬ್ಬಾನೇ ಸಮಾಗಮೋ ಏಕತ್ತಸಮೋಸರಣ''ನ್ತಿ ಏವಂ ವುಚ್ಚಮಾನೇತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಧಾರಣತಾವ ಸತೀ**ತಿ ''ಸರಣತಾ''ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೧೪) ವುತ್ತಧಾರಣತಾ ಏವ ಸತೀತಿ ಕತ್ವಾ। **ಸತಿಸದ್ದತ್ಥನ್ತರಾಭಾವಾ**ತಿ ಸತಿಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಸರಣೇಕತ್ತಸಮೋಸರಣಸದ್ದತ್ಥತೋ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಅತ್ಥಸ್ಸ ಅಭಾವಾ। **ಪುರಿಮ**ನ್ತಿ ಸರಣಪದಂ। **ನಿಬ್ಬಾನಸಮೋಸರಣೇಪೀ**ತಿ ಯಥಾವುತ್ತೇ ದುತಿಯೇ ಅತ್ಥೇ ಸರಣೇಕತ್ತಸಮೋಸರಣಪದಾನಿ ಸಹಿತಾನೇವ ಸತಿಪಟ್ಠಾನೇಕಭಾವಸ್ಸ

ಞಾಪಕಾನಿ, ಏವಂ ನಿಬ್ಬಾನಸಮೋಸರಣೇಪಿ "ಏಕತ್ತೇ ನಿಬ್ಬಾನೇ ಸಮಾಗಮೋ ಏಕತ್ತಸಮೋಸರಣ"ನ್ತಿ ಏತಸ್ಮಿಮ್ಪಿ ಅತ್ಥೇ ಸತಿ... ಪೇ॰... ಕಾರಣಾನಿ।

**ಆನಾಪಾನಪಬ್ಬಾದೀನ**ನ್ತಿ ಆನಾಪಾನಪಬ್ಬಇರಿಯಾಪಥಚತುಸಮ್ಪಜಞ್ಞಕೋಟ್ಠಾಸ ಧಾತುಮನಸಿಕಾರನವಸಿವಥಿಕಪಬ್ಬಾನೀತಿ ಏತೇಸಂ। ಇಮೇಸು ಪನ ಯಸ್ಮಾ ಕೇಸುಚಿ ದೇವಾನಂ ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಂ ನ ಇಜ್ಝತಿ, ತಸ್ಮಾ ತಾನಿ ಅನಾಮಸಿತ್ವಾ ಯದಿಪಿ ಕೋಟ್ಠಾಸಧಾತುಮನಸಿಕಾರವಸೇನೇವೇತ್ಥ ದೇಸನಾ ಪವತ್ತಾ, ದೇಸನನ್ತರೇ ಪನ ಆಗತಂ ಅನವಸೇಸಂ ಕಾಯಾನುಪಸ್ಸನಾವಿಭಾಗಂ ದಸ್ಸೇತುಂ "ಚುದ್ದಸವಿಧೇನ ಕಾಯಾನುಪಸ್ಸನಂ ಭಾವೇತ್ವಾ"ತಿ (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೩೫೫) ವುತ್ತಂ। ತೇನಾಹ **"ಮಹಾಸತಿಪಟ್ಠಾನಸುತ್ತೇ ವುತ್ತಾನ**"ನ್ತಿ। **"ತಥಾ**"ತಿ ಇಮಿನಾ "ಮಹಾಸತಿಪಟ್ಠಾನಸುತ್ತೇ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೨.೩೮೨) ವುತ್ತಾನ"ನ್ತಿ ಇಮಮೇವ ಉಪಸಂಹರತಿ। **ಪಞ್ಚವಿಧೇನಾ**ತಿ ನೀವರಣಉಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧಾಯತನಬೋಜ್ಝಙ್ಗಅರಿಯಸಚ್ಚಾನಂ ವಸೇನ ಪಞ್ಚಧಾ। **ಭಾವನಾನುಭಾವೋ** ಅರಿಯಮಗ್ಗಗ್ಗಹಣಸಮತ್ಥತಾ।

**ತಂನಿಯಮತೋ**ತಿ ತಸ್ಸಾ ಕಾಯಾನುಪಸ್ಸನಾದಿಪಟಿಪತ್ತಿಯಾ ನಿಯಮತೋ। ತಸ್ಸಾ ಭಿಕ್ಖುಭಾವೇ ನಿಯತೇ ಸಾಪಿ ಭಿಕ್ಖುಭಾವೇ ನಿಯತಾಯೇವ ನಾಮ ಹೋತಿ।

### ಕಾಯಾನುಪಸ್ಸನಾಉದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

**ಏತ್ಥಾ**ತಿ ಕಾಯೇ। ಅವಯವಾ ಅಸ್ಸ ಅತ್ಥೀತಿ ಅವಯವೀ, ಸಮುದಾಯೋ, ಸಮೂಹೋತಿ ಅತ್ಥೋ, ಸೋ ಪನ ಅವಯವವಿನಿಮುತ್ತಂ ದಬ್ಬನ್ತರನ್ತಿ ಗಾಹೋ ಲದ್ಧಿ **ಅವಯವೀಗಾಹೋ**। ಹತ್ಥಪಾದಾದಿಅಙ್ಗುಲಿನಖಾದಿಅಙ್ಗಪಚ್ಚಙ್ಗೇ ಸನ್ನಿವೇಸವಿಸಿಟ್ಠೇ ಉಪಾದಾಯ ಯಾಯಂ ಅಙ್ಗಪಚ್ಚಙ್ಗಸಮಞ್ಞಾ ಚೇವ ಕಾಯಸಮಞ್ಞಾ ಚ, ತಂ ಅತಿಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ಇತ್ಥಿಪುರಿಸರಥಘಟಾದಿದಬ್ಬನ್ತಿಪರಿಕಪ್ಪನಂ **ಸಮಞ್ಞಾತಿಧಾವನಂ**। ಅಥ ವಾ ಯಥಾವುತ್ತಸಮಞ್ಞಂ ಅತಿಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ಪಕತಿಆದಿದಬ್ಬಾದಿಜೀವಾದಿಕಾಯಾದಿಪದತ್ಥನ್ತರಪರಿಕಪ್ಪನಂ **ಸಮಞ್ಞಾತಿಧಾವನಂ**। ನಿಚ್ಚಸಾರಾದಿಗಾಹಭೂತೋ ಅಭಿನಿವೇಸೋ **ಸಾರಾದಾನಾಭಿನಿವೇಸೋ**।

**ನ ತಂ ದಿಟ್ಠ**ನ್ತಿ ತಂ ಇತ್ಥಿಪುರಿಸಾದಿ ದಿಟ್ಠಂ ನ ಹೋತಿ। ದಿಟ್ಠಂ ವಾ ಇತ್ಥಿಪುರಿಸಾದಿ ನ ಹೋತೀತಿ ಯೋಜನಾ। **ಯಥಾವುತ್ತ**ನ್ತಿ ಕೇಸಾದಿಭೂತುಪಾದಾಯಸಮೂಹಸಙ್ಖಾತಂ।

**ಕೇಸಾದಿಪಥವಿ**ನ್ತಿ ಕೇಸಾದಿಸಣ್ಠಿತಂ ಸಸಮ್ಭಾರಪಥವಿಂ। **ಪುಬ್ಬಾಪರಿಯಭಾವೇನಾ**ತಿ ಸನ್ತಾನವಸೇನ। **ಅಞ್ಞತ್ಥಾ**ತಿ "ಆಪೋಕಾಯ"ನ್ತಿ ಏವಮಾದೀಸು।

**ಅಜ್ಝತ್ತಬಹಿದ್ಧಾ**ತಿ ಸಪರಸನ್ತಾನೇ ಕಾಯೋ ವುತ್ತೋತಿ। **"ಕಾಯೋ**"ತಿ ಚೇತ್ಥ ಸಮ್ಮಸನುಪಗಾ ರೂಪಧಮ್ಮಾ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾತಿ ಆಹ **"ಅಜ್ಝತ್ತಬಹಿದ್ಧಾಧಮ್ಮಾನ**"ನ್ತಿ। ಘಟಿತಂ ಏಕಾಬದ್ಧಂ ಆರಮ್ಮಣಂ **ಘಟಿತಾರಮ್ಮಣಂ,** ಏಕಾರಮ್ಮಣಭೂತನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ತೇನಾಹ **"ಏಕತೋ ಆರಮ್ಮಣಭಾವೋ ನತ್ಥೀ**"ತಿ।

**ಅನ್ತೋಓಲೀಯನಾ** ಅನ್ತೋಸಙ್ಕೋಚೋ ಅನ್ತರಾವೋಸಾನಂ।

**ದ್ವೀಹೀ**ತಿ ಅಭಿಜ್ಝಾವಿನಯದೋಮನಸ್ಸವಿನಯೇಹಿ।

ಸತಿ ಚ ಸಮ್ಪಜಞ್ಞಞ್ಚ **ಸತಿಸಮ್ಪಜಞ್ಞಂ,** ತೇನ। **ಏತೇನ** ಕರಣಭೂತೇನ। ವಿಪಕ್ಖಧಮ್ಮೇಹಿ ಅನನ್ತರಿತತ್ತಾ **ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನಸ್ಸ**। **ತಸ್ಸ** ಸಬ್ಬತ್ಥಿಕಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಸ್ಸ।

ಕಾಯಾನುಪಸ್ಸನಾಉದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**ವೇದನಾನುಪಸ್ಸನಾದಿಉದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ**

**ಸುಖಾದೀನ**ನ್ತಿ ಸುಖದುಕ್ಖಾದುಕ್ಖಮಸುಖಾನಂ।

ರೂಪಾದಿಆರಮ್ಮಣನಾನತ್ತಭೇದಾನಂ ವಸೇನ ಯೋಜೇತಬ್ಬನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ತಥಾ ಚ ಸೇಸೇಸುಪಿ। **ಸವತ್ಥುಕಾವತ್ಥುಕಾದೀ**ತಿ **ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಹೀನಾದಿಯೋನಿಆದಿಭೇದಂ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ। ವಿಸುಂ ವಿಸುಂ ನ ವತ್ತಬ್ಬನ್ತಿ ಚೋದನಂ ದಸ್ಸೇತೀತಿ ಯೋಜನಾ। **ಏಕತ್ಥಾ**ತಿ ಕಾಯಾದೀಸು ಏಕಸ್ಮಿಂ। **ಪುರಿಮಚೋದನಾಯಾ**ತಿ "ಪುಬ್ಬೇ ಪಹೀನತ್ತಾ ಪುನ ಪಹಾನಂ ನ ವತ್ತಬ್ಬ"ನ್ತಿ ಚೋದನಾಯ। **ಪಹೀನ**ನ್ತಿ ವಿಕ್ಖಮ್ಭಿತಂ। **ಪಟಿಪಕ್ಖಭಾವನಾಯಾ**ತಿ ಮಗ್ಗಭಾವನಾಯ। **ಉಭಯತ್ಥಾ**ತಿ ಉಭಯಚೋದನಾಯ। **ಉಭಯ**ನ್ತಿ ಪರಿಹಾರದ್ವಯಂ। ಯಸ್ಮಾ ಪುರಿಮಚೋದನಾಯ ನಾನಾಪುಗ್ಗಲಪರಿಹಾರೋ, ನಾನಾಚಿತ್ತಕ್ಖಣಿಕಪರಿಹಾರೋ ಚ ಸಮ್ಭವತಿ, ದುತಿಯಚೋದನಾಯ ಪನ ನಾನಾಚಿತ್ತಕ್ಖಣಿಕಪರಿಹಾರೋಯೇವ, ತಸ್ಮಾ ವುತ್ತಂ **"ಸಮ್ಭವತೋ ಯೋಜೇತಬ್ಬ"**ನ್ತಿ। ಮಗ್ಗಸತಿಪಟ್ಠಾನಭಾವನಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ। **ಸಬ್ಬತ್ಥಾ**ತಿ ಸಬ್ಬೇಸು ಕಾಯಾದೀಸು।

ವೇದನಾನುಪಸ್ಸನಾದಿಉದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಉದ್ದೇಸವಾರವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**ಕಾಯಾನುಪಸ್ಸನಾನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ**

**೩೫೬**. **ಅಜ್ಝತ್ತಾದೀತಿ ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಇಧ ವುತ್ತಾ ಬಹಿದ್ಧಾಅಜ್ಝತ್ತಬಹಿದ್ಧಾಅನುಪಸ್ಸನಪ್ಪಕಾರಾ ವಿಯ ಮಹಾಸತಿಪಟ್ಠಾನಸುತ್ತೇ ವುತ್ತಾ ಸಮುದಯಧಮ್ಮಾನುಪಸ್ಸಿಆದಿಅನುಪಸ್ಸನಪ್ಪಕಾರಾಪಿ ಕಾಯಾನುಪಸ್ಸನಾಭಾವತೋ ಗಹಿತಾ ಇಚ್ಚೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। **ತತ್ಥಾ**ತಿ ಅಜ್ಝತ್ತಾದಿಅನುಪಸ್ಸನಾಯಂ। **ಚುದ್ದಸ ಪಕಾರಾ** ಮಹಾಸತಿಪಟ್ಠಾನಸುತ್ತೇ ಆಗತಚುದ್ದಸಪ್ಪಕಾರಾದಿಕೇ ಅಪೇಕ್ಖಿತ್ವಾ ಇಧ ವುತ್ತಾ। ಅಜ್ಝತ್ತಾದಿಪ್ಪಕಾರೋ ಏಕೋ ಪಕಾರೋತಿ ಆಹ **"ಏಕಪ್ಪಕಾರನಿದ್ದೇಸೇನಾ"**ತಿ। **ಬಾಹಿರೇಸೂ**ತಿ ಏಕಚ್ಚೇಸು ಅಙ್ಗತಿತ್ಥಿಯೇಸು। ತೇಸಮ್ಪಿ ಹಿ ಆನಾಪಾನಾದಿವಸೇನ ಸಮಥಪಕ್ಖಿಕಾ ಕಾಯಾನುಪಸ್ಸನಾ ಸಮ್ಭವತಿ। ತೇನಾಹ **"ಏಕದೇಸಸಮ್ಭವತೋ"**ತಿ।

ತಚಸ್ಸ ಚ ಅತಚಪರಿಚ್ಛಿನ್ನತಾ ತಚೇನ ಅಪರಿಚ್ಛಿನ್ನತಾ ಅತ್ಥೀತಿ ಯೋಜನಾ। "ದೀಘಬಾಹು ನಚ್ಚತೂ"ತಿಆದೀಸು ವಿಯ ಅಞ್ಞಪದತ್ಥೇಪಿ ಸಮಾಸೇ ಅವಯವಪದತ್ಥಸಙ್ಗಹೋ ಲಬ್ಭತೇವಾತಿ ವುತ್ತಂ **"ಕಾಯೇಕದೇಸಭೂತೋ ತಚೋ ಗಹಿತೋ ಏವಾ"**ತಿ। ತಚಪಟಿಬದ್ಧಾನಂ ನಖದನ್ತನ್ಹಾರುಮಂಸಾನಂ, ತಚಪಟಿಬದ್ಧಾನಂ ತದನುಪ್ಪವಿಟ್ಠಮೂಲಾನಂ ಕೇಸಲೋಮಾನಂ, ತಪ್ಪಟಿಬದ್ಧಪಟಿಬದ್ಧಾನಂ ಇತರೇಸಂ ಸಮೂಹಭೂತೋ ಸಬ್ಬೋ ಕಾಯೋ "ತಚಪರಿಯನ್ತೋ"ತ್ವೇವ ವುತ್ತೋತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ತಪ್ಪಟಿಬದ್ಧಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। ಅತ್ಥಿ ಕೇಸಾ, ಅತ್ಥಿ ಲೋಮಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ತತ್ಥ **ಅತ್ಥೀ**ತಿ ಪುಥುತ್ತವಾಚೀ ಏಕಂ ನಿಪಾತಪದಂ, ನ ಕಿರಿಯಾಪದಂ। ಕಿರಿಯಾಪದತ್ತೇ ಹಿ ಸನ್ತೀತಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ, ವಚನವಿಪಲ್ಲಾಸೇನ ವಾ ವುತ್ತನ್ತಿ।

ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಸ್ಸ ವಾಚುಗ್ಗತಕರಣಾದಿನಾ ಉಗ್ಗಣ್ಹನಂ **ಉಗ್ಗಹೋ**। ಕೋಟ್ಠಾಸಪಾಳಿಯಾ ಹಿ ವಾಚುಗ್ಗತಕರಣಂ, ಮನಸಿಕಿರಿಯಾಯ ಕೇಸಾದೀನಂ ವಣ್ಣಾದಿತೋ ಉಪಧಾರಣಸ್ಸ ಚ ಪಗುಣಭಾವಾಪಾದನಂ ಇಧ ಉಗ್ಗಹೋ। ಯೇನ ಪನ ನಯೇನ ಯೋಗಾವಚರೋ ತತ್ಥ ಕುಸಲೋ ಹೋತಿ, ಸೋ **ವಿಧೀ**ತಿ ವುತ್ತೋ।

**ಪುರಿಮೇಹೀ**ತಿ ಪುರಿಮಪುರಿಮೇಹಿ ಪಞ್ಚಕಛಕ್ಕೇಹಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ವುತ್ತೋ। "ಮಂಸಂ…ಪೇ॰… ವಕ್ಕ"ನ್ತಿ ಹಿ ಅನುಲೋಮತೋ ವಕ್ಕಪಞ್ಚಕಸ್ಸ ಪುನ "ವಕ್ಕಂ…ಪೇ॰… ಕೇಸಾ"ತಿ ವಕ್ಕಪಞ್ಚಕಸ್ಸ, ತಚಪಞ್ಚಕಸ್ಸ ಚ ಪಟಿಲೋಮತೋ ಸಜ್ಝಾಯಕ್ಕಮೋ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ

ದಸ್ಸಿತೋ। ಸ್ವಾಯಂ ಸಜ್ಝಾಯೋತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। **ವಿಸುಂ ತಿಪಞ್ಚಾಹ**ನ್ತಿ ಅನುಲೋಮತೋ ಪಞ್ಚಾಹಂ, ಪಟಿಲೋಮತೋ ಪಞ್ಚಾಹಂ, ಅನುಲೋಮಪಟಿಲೋಮತೋ ಪಞ್ಚಾಹನ್ತಿ ಏವಂ ಪಞ್ಚಕಛಕ್ಕೇಸು ಪಚ್ಚೇಕಂ ತಿಪಞ್ಚಾಹಂ। **ಪುರಿಮೇಹಿ ಏಕತೋ ತಿಪಞ್ಚಾಹ**ನ್ತಿ ತಚಪಞ್ಚಕಾದೀಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ಅನುಲೋಮತೋ ವಕ್ಕಪಞ್ಚಕಾದೀನಿ ಏಕಜ್ಝಂ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ತಿಪಞ್ಚಾಹಂ । **ಆದಿಅನ್ತದಸ್ಸನವಸೇನಾ**ತಿಆದಿಭೂತಸ್ಸ ಅನುಲೋಮತೋ ಸಜ್ಝಾಯಸ್ಸ, ಅನುಲೋಮಪಟಿಲೋಮತೋ ಸಜ್ಝಾಯೇ ಅನ್ತಭೂತಸ್ಸ ಪಟಿಲೋಮತೋ ಸಜ್ಝಾಯಸ್ಸ ದಸ್ಸನವಸೇನ। ತೇನಾಹ "**ಅನುಲೋಮ...ಪೇ॰... ಅನ್ತಿಮೋ**"ತಿ। **ಏತಮ್ಪೀ**ತಿ ಯದಿದಂ ಪುರಿಮೇಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ಪಚ್ಛಿಮಸ್ಸ ಪಞ್ಚಕಾದಿನೋ ಏಕತೋ ಸಜ್ಝಾಯಕರಣಂ, ಪಞ್ಚಕಾದೀನಂ ಪಚ್ಚೇಕಂ ಅನುಲೋಮಾದಿನಾ ಸಜ್ಝಾಯಪ್ಪಕಾರತೋ ಅಞ್ಞೋ ಸಜ್ಝಾಯಪ್ಪಕಾರೋ ಏಸೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ದ್ವಿನ್ನಂ ಹತ್ಥಾನಂ ಏಕಮುಖಾ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಸಮ್ಬನ್ಧಾ ರಚಿತಾ ಅಙ್ಗುಲಿಯೋ ಇಧ ಹತ್ಥಸಙ್ಖಲಿಕಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾತಿ ಆಹ "**ಅಙ್ಗುಲಿಪನ್ತೀ**"ತಿ। **ಅಸುಭಲಕ್ಖಣಂ** ಕೇಸಾದೀನಂ ಪಟಿಕ್ಕೂಲಭಾವೋ। ಥದ್ಧಾದಿಭಾವೋ **ಧಾತುಲಕ್ಖಣಂ**।

ಅತ್ತನೋ ಕೋಟ್ಠಾಸೋ, ಸಮಾನೋ ವಾ ಕೋಟ್ಠಾಸೋ ಸಕೋಟ್ಠಾಸೋ, ತತ್ಥ ಭವೋ **ಸಕೋಟ್ಠಾಸಿಕೋ,** ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಂ।

**ಕಾಯಾನುಪಸ್ಸನಂ ಹಿತ್ವಾ**ತಿ ಅಸುಭತೋ ವಾ ಧಾತುತೋ ಅನುಪಸ್ಸನಂ ಮನಸಿಕಾರಂ ಅಕತ್ವಾ। ಪುಬ್ಬೇ ವಿಯ ಪರಿಯನ್ತತಾಲಞ್ಚ ಆದಿತಾಲಞ್ಚ ಅಗನ್ತ್ವಾ।

ಸಮಾಧಾನಾದಿವಿಸೇಸಯೋಗೇನ ಅಧಿಕಂ ಚಿತ್ತನ್ತಿ **ಅಧಿಚಿತ್ತಂ**। ತೇನ ವುತ್ತಂ "**ಸಮಥವಿಪಸ್ಸನಾಚಿತ್ತ**"ನ್ತಿ। **ಮನಸಿಕರಣಂ ಚಿತ್ತ**ನ್ತಿ ಏಕನ್ತಂ ಸಮಾಧಿನಿಮಿತ್ತಸ್ಸೇವ ಸಮನ್ನಾಹಾರಕಂ ಚಿತ್ತಂ। ವಿಕ್ಖೇಪವಸೇನ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ನಾನಾರಮ್ಮಣೇ ವಿಸಟಪ್ಪವತ್ತಿ ಇಧ ಪಭಞ್ಜನಂ, ಸಮಾಧಾನೇನ ತದಭಾವತೋ **ನ ಚ ಪಭಞ್ಜನಸಭಾವಂ**।

**ಸಕ್ಖಿಭವನತಾ** ಪಚ್ಚಕ್ಖಕಾರಿತಾ। **ಪುಬ್ಬಹೇತಾದಿಕೇ**ತಿ **ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ತದನುರೂಪಮನಸಿಕಾರಾನುಯೋಗಾದಿಂ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ।

**ಸಮಪ್ಪವತ್ತ**ನ್ತಿ ಲೀನುದ್ಧಚ್ಚರಹಿತಂ। **ತಥಾಪವತ್ತಿಯಾ**ತಿ ಮಜ್ಝಿಮಸಮಥನಿಮಿತ್ತಂ ಪಟಿಪತ್ತಿಯಾ, ತತ್ಥ ಚ ಪಕ್ಖನ್ದನೇನ ಸಿದ್ಧಾಯ ಯಥಾವುತ್ತಸಮಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ। **ಪಞ್ಞಾಯ ತೋಸೇತೀ**ತಿ ಯಾಯಂ ತತ್ಥ ಜಾತಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಅನತಿವತ್ತನಾ, ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಂ ಏಕರಸತಾ, ತದುಪಗವೀರಿಯವಾಹನಾ, ಆಸೇವನಾತಿ ಇಮಾಸಂ ಸಾಧಿಕಾ ಭಾವನಾಪಞ್ಞಾ, ತಾಯ ಅಧಿಚಿತ್ತಂ ತೋಸೇತಿ ಪಹಟ್ಠಂ ಕರೋತಿ। ಯಥಾವುತ್ತವಿಸೇಸಸಿದ್ಧಿಯಾವ ಹಿ ತಂಸಾಧಿಕಾಯ ಪಞ್ಞಾಯ ತಂ ಚಿತ್ತಂ ಸಮ್ಪಹಂಸಿತಂ ನಾಮ ಹೋತಿ। ಏವಂ ಸಮ್ಪಹಂಸನ್ತೋ ಚ ಯಸ್ಮಾ ಸಬ್ಬಸೋ ಪರಿಬನ್ಧವಿಸೋಧನೇನ ಪಞ್ಞಾಯ ಚಿತ್ತಂ ವೋದಾಪೇತೀತಿ ಚ ವುಚ್ಚತಿ, ತಸ್ಮಾ "**ಸಮುತ್ತೇಜೇತಿ ಚಾ**"ತಿ ವುತ್ತಂ। **ನಿರಸ್ಸಾದ**ನ್ತಿ ಪುಬ್ಬೇನಾಪರಂ ವಿಸೇಸಾಲಾಭೇನ ಭಾವನಾರಸವಿರಹಿತಂ। **ಸಮ್ಪಹಂಸೇತೀ**ತಿ ಭಾವನಾಯ ಚಿತ್ತಂ ಸಮ್ಮಾ ಪಹಾಸೇತಿ ಪಮೋದೇತಿ। **ಸಮುತ್ತೇಜೇತೀ**ತಿ ಸಮ್ಮಾ ತತ್ಥ ಉತ್ತೇಜೇತಿ।

**ಆಸಯೋ** ಪವತ್ತಿಟ್ಠಾನಂ।

**ವವತ್ಥಿತತ**ನ್ತಿ ಅಸಂಕಿಣ್ಣತಂ।

**ಅನ್ತೋ**ತಿ ಅಬ್ಭನ್ತರೇ ಕೋಟ್ಠಾಸೇ। **ಸುಖುಮ**ನ್ತಿ ಸುಖುಮನ್ಹಾರುಆದಿಂ ಸನ್ಧಾಯ ವದತಿ।

**ತಾಲಪಟ್ಟಿಕಾ** ತಾಲಪತ್ತವಿಲಿವೇಹಿ ಕತಕಟಸಾರಕೋ।

ಗಣನಾಯ **ಮತ್ತಾ**-ಸದ್ದೋ ಕತಿಪಯೇಹಿ ಊನಭಾವದೀಪನತ್ಥಂ ವುಚ್ಚತಿ। ದನ್ತಟ್ಠಿವಜ್ಜಿತಾನಿ ತೀಹಿ ಊನಾನಿ ತೀಣಿ ಅಟ್ಠಿಸತಾನಿ। ತಸ್ಮಾ "**ತಿಮತ್ತಾನೀ**"ತಿ ವುತ್ತಂ। ಯಂ ಪನ ವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗೇ "ಅತಿರೇಕತಿಸತಅಟ್ಠಿಕಸಮುಸ್ಸಯ"ನ್ತಿ (ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೧.೧೨೨)

ವುತ್ತಂ, ತಂ ದನ್ತಟ್ಠೀನಿಪಿ ಗಹೇತ್ವಾ ಸಬ್ಬಸಙ್ಗಾಹಿಕನಯೇನ ವುತ್ತಂ। “ಗೋಪ್ಫಕಟ್ಠಿಕಾದೀನಿ ಅವುತ್ತಾನೀ”ತಿ ನ ವತ್ತಬ್ಬಂ “ಏಕೇಕಸ್ಮಿಂ ಪಾದೇ ದ್ವೇ ಗೋಪ್ಫಕಟ್ಠೀನೀ”ತಿ ವುತ್ತತ್ತಾ, “ಆನಿಸದಟ್ಠಿಆದೀನೀ”ತಿ ಪನ ವತ್ತಬ್ಬಂ।

**ತೇನ ಅಟ್ಠಿನಾತಿ** ಊರುಟ್ಠಿನಾ।

**ಮರುಮ್ಬೇಹೀತಿ** ಮರುಮ್ಬಚುಣ್ಣೇಹಿ।

**ಸುಸಮಾಹಿತಚಿತ್ತೇನ** ಹೇತುಭೂತೇನ। **ನಾನಾರಮ್ಮಣವಿಪ್ಫನ್ದನವಿರಹೇನಾತಿ** ನಾನಾರಮ್ಮಣಭಾವೇನ ವಿಪ್ಫನ್ದನಂ ನಾನಾರಮ್ಮಣವಿಪ್ಫನ್ದನಂ, ತೇನ ವಿರಹೇನ। **ಅನತಿಕ್ಕನ್ತಪೀತಿಸುಖಸ್ಸ** ಝಾನಚಿತ್ತಸ್ಸ। ತಂಸಮಙ್ಗೀಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ ವಾ।

**ಪಟಿಕ್ಕೂಲಧಾತುವಣ್ಣವಿಸೇಸನ್ತಿ** ಪಟಿಕ್ಕೂಲವಿಸೇಸಂ, ಧಾತುವಿಸೇಸಂ, ವಣ್ಣಕಸಿಣವಿಸೇಸಂ। ವಕ್ಕಪಞ್ಚಕಾದೀಸು ಪಞ್ಚಸು ವಿಸುಂ, ಹೇಟ್ಠಿಮೇಹಿ ಏಕತೋ ಚ ಸಜ್ಝಾಯೇ ಛನ್ನಂ ಛನ್ನಂ ಪಞ್ಚಾಹಾನಂ ವಸೇನ ಪಞ್ಚ ಮಾಸಾ ಪರಿಪುಣ್ಣಾ ಲಬ್ಭನ್ತಿ, ತಚಪಞ್ಚಕೇ ಪನ ವಿಸುಂ ತಿಪಞ್ಚಾಹಮೇವಾತಿ ಆಹ **“ಅದ್ಧಮಾಸೇ ಊನೇಪೀ”**ತಿ। **ಮಾಸನ್ತರಗಮನಂ** ಸಜ್ಝಾಯಸ್ಸ ಸತ್ತಮಾದಿಮಾಸಗಮನಂ।

**ಯಮೇನ್ತನ್ತಿ** ಬನ್ಧೇನ್ತಂ।

“ನೀಲಂ ಪೀತ”ನ್ತಿಆದಿನಾ ಸಙ್ಖಾಟೇ ನೀಲಾದಿವವತ್ಥಾನಂ ತಂನಿಸ್ಸಯತ್ತಾ ಮಹಾಭೂತೇ ಉಪಾದಾಯಾತಿ ಆಹ **“ಮಹಾಭೂತಂ...ಪೇ॰... ದುಗ್ಗನ್ಧನ್ತಿಆದಿನಾ”**ತಿ। ಉಪಾದಾಯರೂಪಂ ಮಹಾಭೂತೇನ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನನ್ತಿ ಯೋಜನಾ। **ತಸ್ಸಾತಿ** ಉಪಾದಾರೂಪಸ್ಸ। **ತತೋತಿ** ಮಹಾಭೂತತೋ। ಛಾಯಾಯ ಆತಪಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ಆತಪೋ ಪಚ್ಚಯೋ ಏತಿಸ್ಸಾತಿ, ಆತಪಸ್ಸ ಛಾಯಾಯ ಉಪ್ಪಾದಕಭಾವೋ **ಛಾಯಾತಪಾನಂ ಆತಪಪಚ್ಚಯಭಾಯುಪ್ಪಾದಕಭಾವೋ**। ತೇನ ಉಪ್ಪಾದೇತಬ್ಬಉಪ್ಪಾದಕಭಾವೋ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಪರಿಚ್ಛೇದಕತಾತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। **ಆಯತನಾನಿ ಚ ದ್ವಾರಾನಿ ಚಾತಿ** ದ್ವಾದಸಾಯತನಾನಿ, ತದೇಕದೇಸಭೂತಾನಿ ದ್ವಾರಾನಿ ಚ।

**ಸಪ್ಪಚ್ಚಯಭಾವಾತಿ** ಸಪ್ಪಚ್ಚಯತ್ತಾ।

**ಯಥಾವುತ್ತೇನ ಆಕಾರೇನಾತಿ** “ಇತಿ ಇದಂ ಸತ್ತವಿಧಂ ಉಗ್ಗಹಕೋಸಲ್ಲಂ ಸುಗ್ಗಹಿತಂ ಕತ್ವಾ”ತಿಆದಿನಾ (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೩೫೮), “ಇಮಂ ಪನ ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಂ ಭಾವೇತ್ವಾ ಅರಹತ್ತಂ ಪಾಪುಣಿತುಕಾಮೇನಾ”ತಿಆದಿನಾ (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೩೫೮) ವಾ ವುತ್ತಪ್ಪಕಾರೇನ ವಿಧಿನಾ। “ಅವಿಸೇಸತೋ ಪನ ಸಾಧಾರಣವಸೇನ ಏವಂ ವೇದಿತಬ್ಬಾ”ತಿ, “ಇತೋ ಪಟ್ಠಾಯಾ”ತಿ ಚ ವದನ್ತಿ। **ವಣ್ಣಾದಿಮುಖೇನಾತಿ** ವಣ್ಣಪಟಿಕ್ಕೂಲಸುಞ್ಞತಾಮುಖೇನ। **ಉಪಟ್ಠಾನನ್ತಿ** ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಸ್ಸ ಉಪಟ್ಠಾನಂ, ಯೋ ಉಗ್ಗಹೋತಿ ವುತ್ತೋ। **ಏತ್ಥಾತಿ** ಚತುಕ್ಕಪಞ್ಚಕಜ್ಝಾನಪಠಮಜ್ಝಾನವಿಪಸ್ಸನಾಸು ಏಕಸ್ಮಿಂ ಸನ್ಧೀಯತಿ। ಕೇನ? ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಮನಸಿಕಾರೇನೇವ, ತಸ್ಮಾ ಉಗ್ಗಹೋವ ಸನ್ಧಿ **ಉಗ್ಗಹಸನ್ಧೀತಿ** ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

**ಉಟ್ಠಾನಕಂ** ಉಪ್ಪಜ್ಜನಕಂ। ಸಾತಿರೇಕಾನಿ ಛ ಅಮ್ಬಣಾನಿ **ಕುಮ್ಭಂ**। **ತತೋತಿ** ಮುಖಧೋವನಖಾದನಭೋಜನಕಿಚ್ಚತೋ। **ನಿವತ್ತತೀತಿ** ಅರಹತ್ತಾಧಿಗಮೇನ ಅಚ್ಚನ್ತನಿವತ್ತಿವಸೇನ ನಿವತ್ತತಿ।

**ಕಮ್ಮಮೇವಾತಿ** ಮನಸಿಕಾರಕಮ್ಮಮೇವ। **ಆರಮ್ಮಣನ್ತಿ** ಪುಬ್ಬಭಾಗಭಾವನಾರಮ್ಮಣಂ।

**ತಥಾತಿ** ವನಮಕ್ಕಟೋ ವಿಯ।

**ಏಕನ್ತಿ** ಏಕಂ ಕೋಟ್ಠಾಸಂ।

**ಸತ್ತಗಹಣರಹಿತೇ**ತಿ ಸತ್ತಪಣ್ಣತ್ತಿಮ್ಪಿ ಅನಾಮಸಿತ್ವಾ ದೇಸಿತತ್ತಾ ವುತ್ತಂ। ಸಸನ್ತಾನತಾಯ ಅಹಂಕಾರವತ್ಥುಮ್ಪಿ ಅಪ್ಪಹೀನಮಾನಸ್ಸ ಪಹೀನಾಕಾರಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ **"ವಿದ್ಧಸ್ತಾಹಂಕಾರೇ"**ತಿ। **ತತ್ಥಾ**ತಿ ಪರಸ್ಸ ಕಾಯೇ।

**೩೫೭**. **ಆದಿಮ್ಹಿ ಸೇವನಾ** ಮನಸಿಕಾರಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದನಾ ಆರಮ್ಭೋ।

**೩೬೧**. **ಗಮಿತಾ**ತಿ ವಿಗಮಿತಾ।

ಕಾಯಾನುಪಸ್ಸನಾನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ವೇದನಾನುಪಸ್ಸನಾನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

**೩೬೩**. **ಸಮ್ಪಜಾನಸ್ಸಾ**ತಿ ಸಮ್ಮಾ ಪಕಾರೇಹಿ ಜಾನನ್ತಸ್ಸ, ವತ್ಥಾರಮ್ಮಣೇಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ಸುಖಸಾಮಿಸಾದಿಪ್ಪಕಾರೇಹಿ ಅವಿಪರೀತಂ ವೇದನಂ ಜಾನನ್ತಸ್ಸಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಪುಬ್ಬಭಾಗಭಾವನಾ ವೋಹಾರಾನುಸಾರೇನೇವ ಪವತ್ತತೀತಿ ಆಹ **"ವೋಹಾರಮತ್ತೇನಾ"**ತಿ। **ವೇದಯಾಮೀ**ತಿ "ಅಹಂ ವೇದಯಾಮೀ"ತಿ ಅತ್ತುಪನಾಯಿಕಾ ವುತ್ತಾತಿ, ಪರಿಞ್ಞಾತವೇದನೋಪಿ ವಾ ಉಪ್ಪನ್ನಾಯ ಸುಖವೇದನಾಯ ಲೋಕವೋಹಾರೇನ "ಸುಖಂ ವೇದನಂ ವೇದಯಾಮೀ"ತಿ ಜಾನಾತಿ, ವೋಹರತಿ ಚ, ಪಗೇವ ಇತರೋ। ತೇನಾಹ **"ವೋಹಾರಮತ್ತೇನ ವುತ್ತ"**ನ್ತಿ।

**ಉಭಯ**ನ್ತಿ ವೀರಿಯಸಮಾಧಿಂ। **ಸಹ ಯೋಜೇತ್ವಾ**ತಿ ಸಮಧುರಕಿಚ್ಚತೋ ಅನೂನಾಧಿಕಂ ಕತ್ವಾ। ಅತ್ಥಧಮ್ಮಾದೀಸು ಸಮ್ಮೋಹವಿದ್ಧಂಸನವಸೇನ ಪವತ್ತಾ ಮಗ್ಗಪಞ್ಞಾ **ಏವ ಲೋಕುತ್ತರಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ**।

ವಣ್ಣಮುಖಾದೀಸು **ತೀಸುಪಿ ಮುಖೇಸು**। **ಪರಿಗ್ಗಹಸ್ಸಾ**ತಿ ಅರೂಪಪರಿಗ್ಗಹಸ್ಸ। "ವತ್ಥು ನಾಮ ಕರಜಕಾಯೋ"ತಿ ವಚನೇನ ನಿವತ್ತಿತಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ನ ಚಕ್ಖಾದೀನಿ ಛ ವತ್ಥೂನೀ"**ತಿ ಆಹ। ಅಞ್ಞಮಞ್ಞುಪತ್ಥಮ್ಭೇನ ಠಿತೇಸು ದ್ವೀಸು ನಳಕಲಾಪೇಸು ಏಕಸ್ಸ ಇತರಪಟಿಬದ್ಧಟ್ಠಿತಿತಾ ವಿಯ ನಾಮಕಾಯಸ್ಸ ರೂಪಕಾಯಪಟಿಬದ್ಧವುತ್ತಿತಾದಸ್ಸನತ್ಥೇತಂ ನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯವಿಸೇಸದಸ್ಸನನ್ತಿ।

**ತೇಸ**ನ್ತಿ ಯೇಸಂ ಫಸ್ಸವಿಞ್ಞಾಣಾನಿ ಪಾಕಟಾನಿ, ತೇಸಂ। **ಅಞ್ಞೇಸ**ನ್ತಿ ತತೋ ಅಞ್ಞೇಸಂ, ಯೇಸಂ ಫಸ್ಸವಿಞ್ಞಾಣಾನಿ ನ ಪಾಕಟಾನಿ। ಸುಖದುಕ್ಖವೇದನಾನಂ ಸುವಿಭೂತವುತ್ತಿತಾಯ ವುತ್ತಂ **"ಸಬ್ಬೇಸಂ ವಿನೇಯ್ಯಾನಂ ವೇದನಾ ಪಾಕಟಾ"**ತಿ। **ವಿಲಾಪೇತ್ವಾ ವಿಲಾಪೇತ್ವಾ**ತಿ ಸುವಿಸುದ್ಧಂ ನವನೀತಂ ವಿಲಾಪೇತ್ವಾ ಸೀತಿಭೂತಂ ಅತಿಸೀತಲೇ ಉದಕೇ ಪಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ಪತ್ಥಿನ್ನಂ ಠಿತಂ ಮತ್ಥೇತ್ವಾ ಪರಿಪಿಣ್ಡೇತ್ವಾ ಪುನ ವಿಲಾಪೇತ್ವಾತಿ ಸತವಾರಂ ಏವಂ ಕತ್ವಾ।

**ತತ್ಥಾಪೀ**ತಿ ಯತ್ಥ ಅರೂಪಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಂ ಏವ…ಪೇ॰… ದಸ್ಸಿತಂ, ತತ್ಥಾಪಿ। ಯೇಸು ಸುತ್ತೇಸು ತದನ್ತೋಗಧಂ ರೂಪಕಮ್ಮಟ್ಠಾನನ್ತಿ ಯೋಜನಾ।

ವೇದನಾನುಪಸ್ಸನಾನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ಚಿತ್ತಾನುಪಸ್ಸನಾನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

**೩೬೫**. ಕಿಲೇಸಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಂ ನ ವಿಸುದ್ಧತಾ ಹೋತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। **ಇತರೇಹಿಪೀ**ತಿ ಅತ್ತನಾ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಿಲೇಸತೋ ಇತರೇಹಿಪಿ ಅಸಮ್ಪಯುತ್ತೇಹಿ। **ವಿಸುಂ ವಚನ**ನ್ತಿ ಅಞ್ಞಾಕುಸಲತೋ ವಿಸುಂ ಕತ್ವಾ ವಚನಂ। **ವಿಸಿಟ್ಠಗ್ಗಹಣ**ನ್ತಿ ವಿಸಿಟ್ಠತಾಗಹಣಂ, ಆವೇಣಿಕಸಮೋಹತಾದಸ್ಸನನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ, ಯತೋ ತದುಭಯಂ ಮೋಮೂಹಚಿತ್ತನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ।

ಚಿತ್ತಾನುಪಸ್ಸನಾನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ಧಮ್ಮಾನುಪಸ್ಸನಾನಿದ್ದೇಸೋ

### ಕ. ನೀವರಣಪಬ್ಬವಣ್ಣನಾ

೩೮೭. ಏಕಸ್ಮಿಂ ಯುಗೇ ಬದ್ಧಗೋಣಾನಂ ವಿಯ ಏಕತೋ ಪವತ್ತಿ **ಯುಗನದ್ಧತಾ**।

**ಗಹಣಾಕಾರೇನಾ**ತಿ ಅಸುಭೇಪಿ ಆರಮ್ಮಣೇ "ಸುಭ"ನ್ತಿ ಗಹಣಾಕಾರೇನ। **ನಿಮಿತ್ತನ್ತಿ ಚಾ**ತಿ ಸುಭನಿಮಿತ್ತನ್ತಿ ಚ ವುಚ್ಚತೀತಿ ಯೋಜನಾ। ಏಕಂಸೇನ ಸತ್ತಾ ಅತ್ತನೋ ಅತ್ತನೋ ಹಿತಸುಖಮೇವ ಆಸೀಸನ್ತೀತಿ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತಂ **"ಆಕಙ್ಖಿತಸ್ಸ ಹಿತಸುಖಸ್ಸಾ"**ತಿ। **ಅನುಪಾಯೋ** ಏವ ಚ ಹಿತವಿಸಿಟ್ಠಸ್ಸ ಸುಖಸ್ಸ ಅಯೋನಿಸೋಮನಸಿಕಾರೋ, ಆಕಙ್ಖಿತಸ್ಸ ವಾ ಯಥಾಧಿಪ್ಪೇತಸ್ಸ ಹಿತಸುಖಸ್ಸ **ಅನುಪಾಯಭೂತೋ**। ಅವಿಜ್ಜನ್ಧಾ ಹಿ ತಾದಿಸೇಪಿ ಪವತ್ತನ್ತೀತಿ। **ನಿಪ್ಫಾದೇತಬ್ಬೇ**ತಿ ಅಯೋನಿಸೋಮನಸಿಕಾರೇನ ನಿಬ್ಬತ್ತೇತಬ್ಬೇ ಕಾಮಚ್ಛನ್ದೇತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ತದನುಕೂಲತ್ತಾ**ತಿ ತೇಸಂ ಅಸುಭೇ "ಸುಭ"ನ್ತಿ, "ಅಸುಭ"ನ್ತಿ ಚ ಪವತ್ತಾನಂ ಅಯೋನಿಸೋಮನಸಿಕಾರಯೋನಿಸೋಮನಸಿಕಾರಾನಂ ಅನುಕೂಲತ್ತಾ। ರೂಪಾದೀಸು ಅನಿಚ್ಚಾದಿಅಭಿನಿವೇಸಸ್ಸ, ಅನಿಚ್ಚಸಞ್ಞಾದೀನಞ್ಚ ಯಥಾವುತ್ತಮನಸಿಕಾರೂಪನಿಸ್ಸಯತಾ ತದನುಕೂಲತಾ।

ಆಹಾರೇ ಪಟಿಕ್ಕೂಲಸಞ್ಞಂ ಸೋ ಉಪ್ಪಾದೇತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। **ತಬ್ಬಿಪರಿಣಾಮಸ್ಸಾ**ತಿ ಭೋಜನಪರಿಣಾಮಸ್ಸ ನಿಸ್ಸನ್ದಾದಿಕಸ್ಸ। **ತದಾಧಾರಸ್ಸಾ**ತಿ ಉದರಸ್ಸ, ಕಾಯಸ್ಸೇವ ವಾ। **ಸೋತಿ** ಭೋಜನೇಮತ್ತಞ್ಞೂ। ಸುತ್ತನ್ತಪರಿಯಾಯೇನ ಕಾಮರಾಗೋ "ಕಾಮಚ್ಛನ್ದನೀವರಣ"ನ್ತಿ ವುಚ್ಚತೀತಿ ಆಹ **"ಅಭಿಧಮ್ಮಪರಿಯಾಯೇನಾ"**ತಿ। ಅಭಿಧಮ್ಮೇ ಹಿ "ನೀವರಣಂ ಧಮ್ಮಂ ಪಟಿಚ್ಚ ನೀವರಣೋ ಧಮ್ಮೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ನಪುರೇಜಾತಪಚ್ಚಯಾ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೩.೮.೮) ಏತಸ್ಸ ವಿಭಙ್ಗೇ "ಅರೂಪೇ ಕಾಮಚ್ಛನ್ದನೀವರಣಂ ಪಟಿಚ್ಚ ಥಿನಮಿದ್ಧನೀವರಣಂ ಉದ್ಧಚ್ಚನೀವರಣಂ ಅವಿಜ್ಜಾನೀವರಣಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ"ತಿಆದಿವಚನತೋ ಭವರಾಗೋಪಿ ಕಾಮಚ್ಛನ್ದನೀವರಣಂ ವುತ್ತನ್ತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ। ತೇನಾಹ **"ಸಬ್ಬೋಪಿ ಲೋಭೋ ಕಾಮಚ್ಛನ್ದನೀವರಣ"**ನ್ತಿ।

**ಸೀಮಾಭೇದೇ ಕತೇ**ತಿ ಅತ್ತಾದಿಮರಿಯಾದಾಯ ಭಿನ್ನಾಯ, ಅತ್ತಾದೀಸು ಸಬ್ಬತ್ಥ ಏಕರೂಪಾಯ ಮೇತ್ತಾಭಾವನಾಯಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ವಿಹಾರಾದಿಉದ್ದೇಸರಹಿತ**ನ್ತಿ ವಿಹಾರಾದಿಪದೇಸಪರಿಚ್ಛೇದರಹಿತಂ। **ಉಗ್ಗಹಿತಾಯ** ಮೇತ್ತಾಯ। **ಅಟ್ಠವೀಸತಿವಿಧಾ**ತಿ ಇತ್ಥಿಆದಿವಸೇನ ಸತ್ತವಿಧಾ ಪಚ್ಚೇಕಂ ಅವೇರಾದೀಹಿ ಯೋಜನಾವಸೇನ ಅಟ್ಠವೀಸತಿವಿಧಾ। **ಸತ್ತಾದಿಇತ್ಥಿಆದಿಅವೇರಾದಿಯೋಗೇನಾ**ತಿ ಏತ್ಥ ಸತ್ತಾದಿಅವೇರಾದಿಯೋಗೇನ ವೀಸತಿ, ಇತ್ಥಿಆದಿಅವೇರಾದಿಯೋಗೇನ ಅಟ್ಠವೀಸತೀತಿ ಅಟ್ಠಚತ್ತಾರೀಸಂ ಏಕಿಸ್ಸಾ ದಿಸಾಯ। ತಥಾ ಸೇಸದಿಸಾಸುಪೀತಿ ಸಬ್ಬಾ ಸಙ್ಗಹೇತ್ವಾ ಆಹ **"ಅಸೀತಾಧಿಕಚತುಸತಪ್ಪಭೇದಾ"**ತಿ।

ಕತಾಕತಾನುಸೋಚನಞ್ಚ ನ ಹೋತೀತಿ ಯೋಜನಾ। "ಬಹುಕಂ ಸುತಂ ಹೋತಿ ಸುತ್ತಂ ಗೇಯ್ಯ"ನ್ತಿಆದಿವಚನತೋ (ಅ॰ ನಿ॰ ೪.೬) ಬಹುಸ್ಸುತತಾ ನವಙ್ಗಸ್ಸ ಸಾಸನಸ್ಸ ವಸೇನ ವೇದಿತಬ್ಬಾ, ನ ವಿನಯಮತ್ತಸ್ಸೇವಾತಿ ವುಡ್ಢತಂ ಪನ ಅನಪೇಕ್ಖಿತ್ವಾ ಇಚ್ಚೇವ ವುತ್ತಂ, ನ ಬಹುಸ್ಸುತತಞ್ಚಾತಿ।

**ತಿಟ್ಠತಿ** ಅನುಪ್ಪನ್ನಾ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ **ಏತ್ಥ** ಏತೇಸು "ಅಹೋಸಿಂ ನು ಖೋ ಅಹಮತೀತಮದ್ಧಾನ"ನ್ತಿಆದಿಕಾಯ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೧೮; ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೨೦) ಪವತ್ತಿಯಾ ಅನೇಕಭೇದೇಸು ಪುರಿಮುಪ್ಪನ್ನೇಸು ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಧಮ್ಮೇಸೂತಿ ತೇ **ಠಾನೀಯಾ** ವುತ್ತಾ।

**ಅಟ್ಠವತ್ಥುಕಾಪೀ**ತಿ ನ ಕೇವಲಂ ಸೋಳಸವತ್ಥುಕಾ, ನಾಪಿ ರತನತ್ತಯವತ್ಥುಕಾ ಚ, ಅಥ ಖೋ ಅಟ್ಠವತ್ಥುಕಾಪಿ। ರತನತ್ತಯೇ ಸಂಸಯಾಪನ್ನಸ್ಸ ಸಿಕ್ಖಾದೀಸು ಕಙ್ಖಾಸಮ್ಭವತೋ, ತತ್ಥ ನಿಬ್ಬೇಮತಿಕಸ್ಸ ತದಭಾವತೋ ಚ ಸೇಸವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾನಂ ರತನತ್ತಯವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಮೂಲಿಕತಾ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। **ಅನುಪವಿಸನಂ** ''ಏವಮೇತ''ನ್ತಿ ಸದ್ದಹನವಸೇನ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಪಕ್ಖನ್ದನಂ।

ನೀವರಣಪಬ್ಬವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

### ೫. ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಪಬ್ಬವಣ್ಣನಾ

**ತೇನಾ**ತಿ ಅತ್ಥಸನ್ನಿಸ್ಸಿತಗ್ಗಹಣೇನ।

ಪಚ್ಚಯವಸೇನ ದುಬ್ಬಲಭಾವೋ **ಮನ್ದತಾ**।

ಪಬ್ಬತಪದೇಸವನಗಹನನ್ತರಿತೋಪಿ ಗಾಮೋ ನ ದೂರೇ, ಪಬ್ಬತಂ ಪರಿಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ಗನ್ತಬ್ಬತಾಯ ಆವಾಸೋ ಅರಞ್ಞಲಕ್ಖಣೂಪೇತೋ, ತಸ್ಮಾ ಮಂಸಸೋತೇನೇವ ಅಸ್ಸೋಸೀತಿ ವದನ್ತಿ।

ಸಮ್ಪತ್ತಿಹೇತುತಾಯ ಪಸಾದೋ ಸಿನೇಹಪರಿಯಾಯೇನ ವುತ್ತೋ।

ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಂ ತಿಕ್ಖಭಾವಾಪಾದನಂ **ತೇಜನಂ**। **ತೋಸನಂ** ಪಮೋದನಂ।

ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಪಬ್ಬವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**ಸಮಥವಿಪಸ್ಸನಾವಸೇನ** ಪರಮಸ್ಸ ಸತಿಪಟ್ಠಾನಸ್ಸ, **ಸುದ್ಧವಿಪಸ್ಸನಾವಸೇನ** ಇತರೇಸಂ। ಆಗಮನವಸೇನ **ವುತ್ತಂ** ಅಞ್ಞಥಾ ಮಗ್ಗಸಮ್ಮಾಸತಿಯಾ ಕಥಂ ಕಾಯಾರಮ್ಮಣತಾ ಸಿಯಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। **ಕಾಯಾನುಪಸ್ಸಿಆದೀನಂ** ಚತುಬ್ಬಿಧಾನಂ ಪುಗ್ಗಲಾನಂ ವುತ್ತಾನಂ। ತೇನಾಹ **''ನ ಹಿ ಸಕ್ಕಾ ಏಕಸ್ಸ...ಪೇ॰... ವತ್ತು''**ನ್ತಿ। **ಅನೇಕಸತಿಸಮ್ಭವಾವಬೋಧಪಸಙ್ಗಾ**ತಿ ಏಕಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೇನ ಅನೇಕಿಸ್ಸಾ ಸತಿಯಾ ಸಮ್ಭವಸ್ಸ, ಸತಿ ಚ ತಸ್ಮಿಂ ಅನೇಕಾವಬೋಧಸ್ಸ ಚ ಆಪಜ್ಜನತೋ। **ಸಕಿಚ್ಚಪರಿಚ್ಛಿನ್ನೇ**ತಿ ಅತ್ತನೋ ಕಿಚ್ಚವಿಸೇಸವಿಸಿಟ್ಠೇ। **ಧಮ್ಮಭೇದೇನಾ**ತಿ ಆರಮ್ಮಣಭೇದವಿಸಿಟ್ಠೇನ ಧಮ್ಮವಿಸೇಸೇನ। **ನ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಧಮ್ಮೋ ಕಿಚ್ಚ**ನ್ತಿ ಏಕಸ್ಸ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಅಞ್ಞಧಮ್ಮೋ ಕಿಚ್ಚಂ ನಾಮ ನ ಹೋತಿ ತದಭಾವತೋ। **ಧಮ್ಮಭೇದೇನ** ಧಮ್ಮಸ್ಸ ವಿಭಾಗೇನ। **ತಸ್ಸ ಭೇದೋ**ತಿ ತಸ್ಸ ಕಿಚ್ಚಸ್ಸ ಭೇದೋ ನತ್ಥಿ। **ತಸ್ಮಾ**ತಿ ಯಸ್ಮಾ ನಯಿಧ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ವಿಭಾಗೇನ ಕಿಚ್ಚಭೇದೋ ಇಚ್ಛಿತೋ, ಕಿಚ್ಚಭೇದೇನ ಪನ ಧಮ್ಮವಿಭಾಗೋ ಇಚ್ಛಿತೋ, ತಸ್ಮಾ। ತೇನ ವುತ್ತಂ **''ಏಕಾವಾ''**ತಿಆದಿ।

ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

### ೨. ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ

**೩೭೪**. **''ಕಾಯೇ ಕಾಯಾನುಪಸ್ಸೀ''**ತಿ ಇದಂ ಪುಗ್ಗಲಾಧಿಟ್ಠಾನೇನ ಸತಿಪಟ್ಠಾನವಿಸೇಸನಂ, ತಞ್ಚ ಆಗಮನಸಿದ್ಧಂ, ಅಞ್ಞಥಾ ತಸ್ಸ ಅಸಮ್ಭವತೋತಿ ಆಹ **''ಆಗಮನವಸೇನ...ಪೇ॰... ದೇಸೇತ್ವಾ''**ತಿ। **ಪುಗ್ಗಲಂ ಅನಾಮಸಿತ್ವಾ**ತಿ ''ಕಾಯೇ ಕಾಯಾನುಪಸ್ಸೀ''ತಿ ಏವಂ ಪುಗ್ಗಲಂ ಅಗ್ಗಹೇತ್ವಾ। ತಥಾ ಅನಾಮಸನತೋ ಏವ **ಆಗಮನವಿಸೇಸನಂ ಅಕತ್ವಾ**। **ನಯದ್ವಯೇ**ತಿ ಅನುಪಸ್ಸನಾನಯೋ, ಸುದ್ಧಿಕನಯೋತಿ ಏತಸ್ಮಿಂ ನಯದ್ವಯೇ।

ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಸತಿಪಟ್ಠಾನವಿಭಙ್ಗವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

# ೮. ಸಮ್ಮಪ್ಪಧಾನವಿಭಙ್ಗೋ

## ೧. ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ

೩೯೦. ಕಾರಣಸದ್ದೋ ಯುತ್ತಿವಾಚಕೋ ‘‘ಸಬ್ಬಮೇತಂ ಅಕಾರಣಂ ವದತೀ’’ತಿಆದೀಸು ವಿಯ, ತಸ್ಮಾ **ಕಾರಣಪ್ಪಧಾನಾ**ತಿ ಯುತ್ತಿಪ್ಪಧಾನಾ, ಅನುಪ್ಪನ್ನಪಾಪಕಾನುಪ್ಪಾದನಾದಿಕಿರಿಯಾಯ ಅನುರೂಪಪ್ಪಧಾನಾತಿ ಏವಂ ವಾ ಏತ್ಥ ಅತ್ಥೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಅನುಪ್ಪನ್ನಪಾಪಕಾದೀನಂ ಅನುಪ್ಪಾದಾದಿ **ಅನುಪ್ಪನ್ನಪಾಪಕಾನುಪ್ಪಾದಾದಿ**।

೩೯೧. ‘‘**ನ ಅಞ್ಞೋ ಧಮ್ಮೋ**’’ತಿ ಯಥಾ ತಣ್ಹಾಯನಮಿಚ್ಛಾಭಿನಿವೇಸವಾಯಮನಸಭಾವಾನಂ ತಣ್ಹಾದೀನಂ ಛನ್ದಪರಿಯಾಯೋ ಅಞ್ಞಧಮ್ಮೋ ನಾಮ ಹೋತಿ ಕತ್ತುಕಮ್ಯತಾಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಛನ್ದನಿಯಸ್ಸ ತೇಸು ಅಭಾವಾ, ಧಮ್ಮಚ್ಛನ್ದೋ ಪನ ತಂಸಭಾವತ್ತಾ ಅಞ್ಞಧಮ್ಮೋ ನ ಹೋತಿ। ತೇನಾಹ ‘‘**ಧಮ್ಮಚ್ಛನ್ದೋತಿ ಸಭಾವಚ್ಛನ್ದೋ**’’ತಿ।

೪೦೬. **ಅಟ್ಠಕಥಾಯ**ನ್ತಿ ಪೋರಾಣಟ್ಠಕಥಾಯಂ। **ವಟ್ಟಾನತ್ಥಸಂವತ್ತನತೋ**ತಿ ಸಂಸಾರದುಕ್ಖಸಮ್ಭವತೋ।

**ನ ಸಕ್ಕೋನ್ತೀತಿ ಆಹ** ‘‘ಸನ್ತಾಯ ಸಮಾಪತ್ತಿಯಾ ಪರಿಹೀನಾ ಬ್ರಹ್ಮಚರಿಯವಾಸೇ ಸನ್ಧಮ್ಭಿತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋನ್ತೀ’’ತಿ।

ತತ್ಥ ದುವಿಧಾಯಾತಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। **ಉಪ್ಪನ್ನಾಯೇವಾ**ತಿ ಉಪ್ಪನ್ನಪುಬ್ಬಾ ಏವ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ ಸಮುದಾಚಾರಾದಿವಸೇನ।

**ಸಬ್ಬಾಸು ಅವತ್ಥಾಸೂ**ತಿ ಪಕತತ್ತಾದಿಅವತ್ಥಾಸು। ಪಕತತ್ತಾವತ್ಥೇನ ಹಿ ಸಬ್ಬೇನ ಸಬ್ಬಂ ತಾನಿ ನ ಚರಿತಬ್ಬಾನಿ। ಇತರಾವತ್ಥೇನ ಚ ತದವತ್ಥಾಯ ತಾನಿ ತಾನಿಯೇವ ಚರಿತಬ್ಬಾನಿ। **ವತ್ತಬ್ಬನ್ತಿಆದೀನೀತಿ ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ‘‘ನ ಏಕಚ್ಛನ್ನೇ ಅನಾವಾಸೇ ವತ್ಥಬ್ಬಂ, ನ ಏಕಚ್ಛನ್ನೇ ಆವಾಸೇ ವಾ ಅನಾವಾಸೇ ವಾ ವತ್ಥಬ್ಬಂ, ನ ಏಕಾಸನೇ ನಿಸೀದಿತಬ್ಬಂ, ನ ನೀಚೇ ಆಸನೇ ನಿಸಿನ್ನೇ ಉಚ್ಚೇ ಆಸನೇ ನಿಸೀದಿತಬ್ಬಂ, ನ ಛಮಾಯಂ ನಿಸಿನ್ನೇ ಆಸನೇ ನಿಸೀದಿತಬ್ಬಂ, ನ ಏಕಚಙ್ಕಮೇ ಚಙ್ಕಮಿತಬ್ಬಂ, ನ ನೀಚೇ ಚಙ್ಕಮೇ ಚಙ್ಕಮನ್ತೇ ಉಚ್ಚೇ ಚಙ್ಕಮೇ ಚಙ್ಕಮಿತಬ್ಬಂ, ನ ಛಮಾಯಂ ಚಙ್ಕಮನ್ತೇ ಚಙ್ಕಮೇ ಚಙ್ಕಮಿತಬ್ಬ’’ನ್ತಿ ಇಮಾನಿ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ। **ತೇಸ**ನ್ತಿ ಪಾರಿವಾಸಿಕವುಡ್ಢತರಾದೀನಂ ವಸೇನ। **ಸಮ್ಪಿಣ್ಡೇತ್ವಾ**ತಿ ಸಙ್ಕಡ್ಢಿತ್ವಾ। **ಏಕೇಕಂ ಕತ್ವಾ**ತಿ ನವಾಪಿ ಏಕಮೇಕಂ ಕತ್ವಾ। ‘‘ಅಭಿವಾದನಪಚ್ಚುಟ್ಠಾನಅಞ್ಜಲಿಕಮ್ಮಸಾಮೀಚಿಕಮ್ಮಂ ನ ಸಾದಿತಬ್ಬಂ, ಆಸನಾಭಿಹಾರಂ, ಸೇಯ್ಯಾಭಿಹಾರಂ, ಪಾದೋದಕಂ, ಪಾದಪೀಠಂ, ಪಾದಕಠಲಿಕಂ, ಪತ್ತಚೀವರಪಟಿಗ್ಗಹಣಂ ನ ಸಾದಿತಬ್ಬ’’ನ್ತಿ ಇದಂ ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ಅಸಾದಿಯನಸಾಮಞ್ಞೇನ ಏಕಂ। **ದಸಾ**ತಿ ‘‘ನ ಸೀಲವಿಪತ್ತಿಯಾ, ನ ಆಚಾರವಿಪತ್ತಿಯಾ, ನ ದಿಟ್ಠಿವಿಪತ್ತಿಯಾ, ನ ಆಜೀವವಿಪತ್ತಿಯಾ, ನ ಭಿಕ್ಖೂ ಭಿಕ್ಖೂಹಿ ಭೇದೇತಬ್ಬಾ, ನ ಗಿಹಿದ್ಧಜೋ ಧಾರೇತಬ್ಬೋ, ನ ತಿತ್ಥಿಯದ್ಧಜೋ ಧಾರೇತಬ್ಬೋ, ನ ತಿತ್ಥಿಯಾ ಸೇವಿತಬ್ಬಾ, ಭಿಕ್ಖೂ ಸೇವಿತಬ್ಬಾ, ಭಿಕ್ಖುಸಿಕ್ಖಾಯ ಸಿಕ್ಖಿತಬ್ಬ’’ನ್ತಿ (ಚೂಳವ॰ ೬೦) ಏವಮಾಗತಾ ದಸ।

‘‘**ಕಮ್ಮಞ್ಚಾ**’’ತಿ ಪಚ್ಚತ್ತವಸೇನ ವುತ್ತಂ ಕಮ್ಮಂ ‘‘ಅವಿಪಕ್ಕವಿಪಾಕಸ್ಸಾ’’ತಿ ಏತ್ಥ ‘‘ಕಮ್ಮಸ್ಸಾ’’ತಿ ಸಾಮಿವಚನವಸೇನ ಪರಿಣಾಮೇತ್ವಾ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। ಭೂತಾಪಗತುಪ್ಪನ್ನನ್ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। **ಇಧಾ**ತಿ ಇಮಿಸ್ಸಾ ಸಮ್ಮೋಹವಿನೋದನಿಯಾ। ‘‘ಏವಂ ಕತೇ ಓಕಾಸೇ ವಿಪಾಕೋ…ಪೇ॰… ಉಪ್ಪನ್ನೋತಿ ವುಚ್ಚತೀ’’ತಿ ವದನ್ತೋ **ವಿಪಾಕಮೇವ ವದತಿ**। **ತತ್ಥಾ**ತಿ ಅಟ್ಠಸಾಲಿನಿಯಂ। ಮಗ್ಗೇನ ಸಮುಚ್ಛಿನ್ನಾ ಥಾಮಗತಾ ಕಾಮರಾಗಾದಯೋ ‘‘ಅನುಸಯಾ’’ತಿ ವುಚ್ಚನ್ತೀತಿ ಆಹ ‘‘**ಅನುಸಯಿತ…ಪೇ॰… ಮಗ್ಗೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಾ**’’ತಿ।

**ಆಹತಖೀರರುಕ್ಖೋ ವಿಯ ಆರಮ್ಮಣಂ,** ಕಥಂ? ನಿಮಿತ್ತಗ್ಗಾಹವಸೇನ। ತಮೇವತ್ಥಂ ವಿವರತಿ ‘‘**ಅಧಿಗತ**’’ನ್ತಿಆದಿನಾ। ತತ್ಥ ನಿಮಿತ್ತಗ್ಗಾಹವಸೇನ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಅಧಿಗ್ಗಹಿತತ್ತಾ ತಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಅನುಸ್ಸರಿತಾನುಸ್ಸರಿತಕ್ಖಣೇ ಕಿಲೇಸುಪ್ಪತ್ತಿಹೇತುಭಾವೇನ ಉಪ್ಪತ್ತಿಟ್ಠಾನತೋ ಅಧಿಗತಮೇವ ನಾಮ ಹೋತೀತಿ ಆಹ ‘‘**ಅಧಿಗತಂ ನಿಮಿತ್ತಗ್ಗಾಹವಸೇನಾ**’’ತಿ, ತಂ ಆರಮ್ಮಣಂ

ಪಾತುಭೂತಕಿಲೇಸನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಕಿಲೇಸುಪ್ಪತ್ತಿನಿಮಿತ್ತತಾಯ ಉಪ್ಪತ್ತಿರಹಂ ಕಿಲೇಸಂ **“ಆರಮ್ಮಣಂ ಅನ್ತೋಗಧಕಿಲೇಸ”**ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ತಞ್ಹಿ ಖೋ ಗಾಹಕೇ ಲಬ್ಭಮಾನಂ ಗಹೇತಬ್ಬೇ ಉಪಚರಿತ್ವಾ, ಯಥಾ ನಿಸ್ಸಿತೇ ಲಬ್ಭಮಾನಂ ನಿಸ್ಸಯೇ ಉಪಚರಿತ್ವಾ “ಮಞ್ಚಾ ಉಕ್ಕುಟ್ಠಿಂ ಕರೋನ್ತೀ”ತಿ। ಇದಾನಿ ಉಪಚಾರಂ ಮುಞ್ಚಿತ್ವಾ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯೇನೇವ ಅತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **“ನಿಮಿತ್ತಗ್ಗಾಹ... ಪೇ॰... ಸದಿಸಾ”**ತಿ ಆಹ। **ವಿತ್ಥಾರೇತಬ್ಬ**ನ್ತಿ “ಯಥಾ ಕಿಂ? ಸಚೇ ಖೀರರುಕ್ಖ”ನ್ತಿಆದಿನಾ ವಿತ್ಥಾರೇತಬ್ಬಂ।

**ತಿಧಾ**ತಿ ಅತೀತಾದಿವಸೇನ ತಿಧಾ। **ಆಭತೋ** ಉಪಮಾವಸೇನ। **ಅಪ್ಪಹೀನತಾದಸ್ಸನತ್ಥಮ್ಪೀತಿ ಪಿ**-ಸದ್ದೇನ “ತಿಧಾ ನವತ್ತಬ್ಬತಾದಸ್ಸನತ್ಥಮ್ಪೀ”ತಿ ವುತ್ತಮೇವ ಸಮ್ಪಿಣ್ಡೇತಿ। **ಏವಂ ಮಗ್ಗೇನ ಪಹೀನಕಿಲೇಸಾ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ** ಮಗ್ಗೇ ಅನುಪ್ಪನ್ನೇ ಉಪ್ಪತ್ತಿರಹಾನಮ್ಪಿ ಉಪ್ಪನ್ನೇ ಸಬ್ಬೇನ ಸಬ್ಬಂ ಅಭಾವತೋ।

ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**೩. ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಣ್ಣನಾ**

೪೨೭. **ವೀರಿಯಜೇಟ್ಠಿಕಾಯ ಪನ ಮಗ್ಗಭಾವನಾಯ ನ ವತ್ತಬ್ಬಾನಿ** ಸಮ್ಮಪ್ಪಧಾನಾನಿ **“ಮಗ್ಗಾಧಿಪತೀನೀ”ತಿ ವಾ “ನಮಗ್ಗಾಧಿಪತೀನೀ”ತಿ ವಾ**ತಿ ವಾತಿ ಏತ್ಥ ಪರಮಸ್ಸ ವೀರಿಯನ್ತರಾಭಾವೋ, ಇತರಸ್ಸ ಇತರಾಧಿಪತಿನೋ, ನಮಗ್ಗಭೂತವೀರಿಯಾಧಿಪತಿನೋ ಚ ಅಭಾವೋ ನವತ್ತಬ್ಬತಾಯ ಕಾರಣನ್ತಿ ಇಮಮತ್ಥಮಾಹ **“ಮಗ್ಗಾಧಿಪತೀನೀ”**ತಿಆದಿನಾ। **ತದಾ**ತಿ ವೀರಿಯಜೇಟ್ಠಿಕಮಗ್ಗಭಾವನಾಕಾಲೇ।

ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಸಮ್ಮಪ್ಪಧಾನವಿಭಙ್ಗವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

# ೬. ಇದ್ಧಿಪಾದವಿಭಙ್ಗೋ

## ೧. ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ

೪೩೧. **ಪಠಮೋ ಕತ್ತುಅತ್ಥೋ** "ಇಜ್ಝತೀತಿ ಇದ್ಧೀ"ತಿ। **ದುತಿಯೋ ಕರಣತ್ಥೋ** "ಇಜ್ಝನ್ತಿ ಏತಾಯಾ"ತಿ। ಪಜ್ಜಿತಬ್ಬಾ ಇದ್ಧಿ ವುತ್ತಾ "ಇದ್ಧಿಂ ಪಜ್ಜನ್ತಿ ಪಾಪುಣನ್ತೀ"ತಿ ಕತ್ತುಸಾಧನಸ್ಸ ಇದ್ಧಿಸದ್ದಸ್ಸ ಕರಣಸಾಧನೇನ ಪಾದಸದ್ದೇನ ಸಮಾನಾಧಿಕರಣತಾಯ ಅಸಮ್ಭವತೋ, ಇಜ್ಝನಕಸ್ಸ ಚ ಅತ್ಥಸ್ಸ ಕರಣಭೂತೇನ ಪಾದೇನ ಪಜ್ಜಿತಬ್ಬತ್ತಾ "ಇದ್ಧಿ ಏವ ಪಾದೋ"ತಿ ಸದ್ದಯೋಜನಾ ನ ಸಮ್ಭವತೀತಿ ಇಮಮತ್ಥಮಾಹ **"ನ ಚ…ಪೇ॰… ವತ್ತು"**ನ್ತಿ। **ಇದ್ಧಿಕಿರಿಯಾಕರಣೇನಾತಿ** ಇಜ್ಝನಕಿರಿಯಾಯ ಕರಣಭೂತೇನ ಅತ್ಥೇನ ಸಾಧೇತಬ್ಬಾ ಚ ಇದ್ಧಿ ಪಜ್ಜಿತಬ್ಬಾತಿ ಯೋಜನಾ। **ದ್ವಿನ್ನಂ ಕರಣಾನ**ನ್ತಿ ಇಜ್ಝನಪಜ್ಜನಕಿರಿಯಾಕರಣಾನಂ ಇದ್ಧಿಪಾದತ್ಥಾನಂ। ನ **ಅಸಮಾನಾಧಿಕರಣತಾ ಸಮ್ಭವತಿ** ಪಟಿಸೇಧದ್ವಯಂ ಪಕತಿಯಂ ಠಪೇತೀತಿ। **ತಸ್ಮಾತಿ** ಯಸ್ಮಾ ಪಠಮೇನತ್ಥೇನ ಸಮಾನಾಧಿಕರಣಸಮಾಸೋ, ದುತಿಯೇನ ಸಾಮಿವಚನಸಮಾಸೋ ಇದ್ಧಿಪಾದಸದ್ದಾನಂ ನ ಯುಜ್ಜತಿ, ತಸ್ಮಾ। ಯಥಾವುತ್ತಾ ವಾ ಪಠಮೇನತ್ಥೇನ ಸಮಾನಾಧಿಕರಣಸಮಾಸವಸೇನೇವ ಯೋಜನಾ ಯುಜ್ಜತಿ ಪಾದಸ್ಸ ಪಜ್ಜಮಾನಕೋಟ್ಠಾಸಭಾವತೋ। ದುತಿಯೇನತ್ಥೇನ ಇತರಸಮಾಸೇನೇವ ಯೋಜನಾ ಯುಜ್ಜತಿ ಪಾದಸ್ಸ ಇಜ್ಝನಕರಣೂಪಾಯಭಾವತೋ।

**ಕೇಚೀತಿ ಧಮ್ಮಸಿರಿತ್ಥೇರಂ** ಸನ್ಧಾಯ ವದತಿ। **ದುವಿಧತ್ಥಾಯಾತಿ** ನಿಬ್ಬತ್ತಿಅತ್ಥಾಯ, ವುದ್ಧಿಅತ್ಥಾಯ ಚ। **ವಿಸು**ನ್ತಿ "ಇದ್ಧಿ ಏವ ಪಾದೋ ಇದ್ಧಿಪಾದೋ"ತಿ ಇಮಸ್ಮಾ ವಿಸುಂ। **ಸಮಾಸಯೋಜನಾವಸೇನಾತಿ** "ಇದ್ಧಿಯಾ ಪಾದೋ ಇದ್ಧಿಪಾದೋ"ತಿ ಏವಂ ಸಮಾಸಯೋಜನಾವಸೇನ। **ಯಥಾಯುತ್ತೋತಿ** ಕತ್ತುಕರಣತ್ಥೇಸು ಯೋ ಯೋ ಯುತ್ತೋ। **ಪಟಿಲಾಭಪುಬ್ಬಭಾಗಾನ**ನ್ತಿ ವಿಸೇಸಾಧಿಗಮತಂಪುಬ್ಬಭಾಗಾನಂ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ಕತ್ತಿದ್ಧಿಕರಣಿದ್ಧಿಭಾವಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತೋತಿ ಯೋಜನಾ। ಉತ್ತರಚೂಳಭಾಜನೀಯೇ "ಛನ್ದೋಯೇವ ಛನ್ದಿದ್ಧಿಪಾದೋ, ಚಿತ್ತಮೇವ, ವೀರಿಯಮೇವ, ವೀಮಂಸಾವ ವೀಮಂಸಿದ್ಧಿಪಾದೋ"ತಿ ವುತ್ತತ್ತಾ ಆಹ **"ಉತ್ತರಚೂಳಭಾಜನೀಯೇ ವಾ ವುತ್ತೇಹಿ ಛನ್ದಾದೀಹಿ ಇದ್ಧಿಪಾದೇಹೀ"**ತಿಆದಿ।

ಛನ್ದಚಿತ್ತವೀಮಂಸಿದ್ಧಿಪಾದೇಸು ತಾವ ಯುತ್ತಂ ಪಧಾನಸಙ್ಖಾರಗ್ಗಹಣಂ ಅಪುಬ್ಬತ್ತಾ, ವೀರಿಯಿದ್ಧಿಪಾದೇ ಪನ ಕಥನ್ತಿ ಚೋದನಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ **"ವೀರಿಯಿದ್ಧಿಪಾದನಿದ್ದೇಸೇ"**ತಿಆದಿ। ಯದಿ ದ್ವೇಯೇವ ಸಮನ್ನಾಗಮಙ್ಗಾನಿ, ಛನ್ದಾದಯೋ ಕಿಮತ್ಥಿಯಾತಿ ಆಹ **"ಸಮಾಧಿವಿಸೇಸನಾನೀ"**ತಿ। **ನ ಇಧ…ಪೇ॰… ವುತ್ತಾ ಹೋತಿ** ಅತಬ್ಬಿಸೇಸನತ್ತಾ। ಯದಿಪಿ ಸಮಾಧಿವಿಸೇಸನಸಮನ್ನಾಗಮಙ್ಗದಸ್ಸನತ್ಥಂ ದ್ವಿಕ್ಖತ್ತುಂ ವೀರಿಯಂ ಆಗತನ್ತಿ ವುತ್ತಂ, ತಂ ಪನ "ವೀರಿಯಸಮಾಧಿಸಮನ್ನಾಗತ"ನ್ತಿ ಏತ್ತಾವತಾಪಿ ಸಿದ್ಧಂ ಹೋತಿ। ಏವಂ ಸಿದ್ಧೇ ಸತಿ ಪುನ ವಚನಂ ವೀರಿಯನ್ತರಸಬ್ಭಾವಂ ನು ಖೋ ದೀಪೇತೀತಿ ಕದಾಚಿ ಆಸಙ್ಕೇಯ್ಯಾತಿ ತದಾಸಙ್ಕಾನಿವತ್ತನತ್ಥಂ **"ವೀರಿಯಞ್ಚಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। **ಛನ್ದಾದೀಹಿ ವಿಸಿಟ್ಠೋತಿ** ಛನ್ದಾದೀನಂ ಅಧಿಪತಿಪಚ್ಚಯತಾವಿಸೇಸೇನ ವಿಸಿಟ್ಠೋ। ತೇನೇವ ಹಿ ಛನ್ದಾದಿಮುಖೇನೇವ ಇದ್ಧಿಪಾದಾ ದೇಸಿತಾ। ತಥಾ ಚ ವುತ್ತಂ "ಛನ್ದಂ ಚೇ ಭಿಕ್ಖು ಅಧಿಪತಿಂ ಕರಿತ್ವಾ ಲಭತಿ ಸಮಾಧಿ"ನ್ತಿಆದಿ। **ತಂತಂಅವಸ್ಸಯನವಸೇನಾತಿ** ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಛನ್ದಸ್ಸ ಸಮಾಧಿನೋ ಅವಸ್ಸಯತಾವಸೇನ, ಪಚ್ಚಯವಿಸೇಸತಾಯಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಉಪಾಯತ್ಥೇನ…ಪೇ॰… ವುತ್ತಾ ಹೋತಿ** ಅಧಿಗಮೂಪಾಯತಾಪಿ ನಿಸ್ಸಯಭಾವೋಯೇವಾತಿ। **"ತೇನೇವಾ"**ತಿಆದಿನಾ ಯಥಾವುತ್ತಂ ಛನ್ದಾದೀನಂ ಇದ್ಧಿಪಾದತಂ ಪಾಳಿಯಾಯೇವ ವಿಭಾವೇತಿ। ತತ್ಥ **ತೇನೇವಾತಿ** ಛನ್ದಾದೀನಂಯೇವ ಉಪಾಯತ್ಥಭಾವೇನೇವ ಇದ್ಧಿಪಾದಭಾವಸ್ಸ ಅಧಿಪ್ಪೇತತ್ತಾ। **ಉಪಾಯಿದ್ಧಿಪಾದದಸ್ಸನತ್ಥಮೇವಾತಿ** ಛನ್ದಾದಿಕೇ ಧುರೇ ಜೇಟ್ಠಕೇ ಪುಬ್ಬಙ್ಗಮೇ ಕತ್ವಾ ನಿಬ್ಬತ್ತಿತಸಮಾಧಿ ಛನ್ದಾದೀನಂ ಇದ್ಧಿಯಾ ಅಧಿಗಮೂಪಾಯತಾದಸ್ಸನಂ ಉಪಾಯಿದ್ಧಿಪಾದದಸ್ಸನಂ, ತದತ್ಥಮೇವ "ತಥಾಭೂತಸ್ಸ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧೋ…ಪೇ॰… ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧೋ"ತಿ ತತ್ಥ ತತ್ಥ ಪಾಳಿಯಂ ನಿಸ್ಸಯಿದ್ಧಿಪಾದದಸ್ಸನಂ ಕತಂ ಛನ್ದಾದಿವಿಸಿಟ್ಠಾನಂಯೇವ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧಾದೀನಂ ಅಧಿಪ್ಪೇತತ್ತಾ। ಏವಞ್ಚೇತಂ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛಿತಬ್ಬಂ।

**ಅಞ್ಞಥಾ** ಕೇವಲಂ ಇದ್ಧಿಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಂಯೇವ ಖನ್ಧಾನಂ ವಸೇನ ಇದ್ಧಿಪಾದಭಾವೇ ಗಯ್ಹಮಾನೇ **ಚತುಬ್ಬಿಧತಾ ನ ಹೋತಿ** ವಿಸೇಸಕಾರಣಾಭಾವತೋತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

**೪೩೩. ತೋಸನಂ** ಸತ್ಥು ಆರಾಧನಂ, ಸಿಕ್ಖಾಯ ವಾ। **ಥಾಮಭಾವತೋತಿ** ಥಿರಭಾವತೋ। ಕುಲಾಪದೇಸೇ ಜಾತಿಮಾ ಪುರಿಸ್ಸರೋ ಹೋತೀತಿ **"ಪುಬ್ಬಙ್ಗಮತ್ತಾ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ವಿಸಿಟ್ಠಜಾತಿಸದಿಸತಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। ವಿಚಾರಣಾಪಞ್ಞಾಹೇತುಕತ್ತಾ ಮನ್ತಸ್ಸ ವೀಮಂಸಾಸದಿಸತಾ ಸುವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾವಾತಿ ನ ಉದ್ಧಟಾ।

**ಛನ್ದಾದಿಕೇತಿ** ಛನ್ದಸಮಾಧಿಪಧಾನಸಙ್ಖಾರಾ, ವೀರಿಯಚಿತ್ತವೀಮಂಸಾಸಮಾಧಿಪಧಾನಸಙ್ಖಾರಾತಿ ಇಮೇ ತಯೋ ತಯೋ ಧಮ್ಮೇ। **ಅಭೇದತೋ** ಭೇದಂ ಅಕತ್ವಾ ಅಭಿನ್ದಿತ್ವಾ ಇದ್ಧಿಭಾವಸಾಮಞ್ಞೇನ, ಇದ್ಧಿಪಾದಭಾವಸಾಮಞ್ಞೇನ ಚ ಸಙ್ಗಣ್ಹಿತ್ವಾ। ತೇನಾಹ **"ಸಮ್ಪಿಣ್ಡೇತ್ವಾ"**ತಿ। ಭೇದನಂ ವಾ ಸಮ್ಭೇದನಂ ಮಿಸ್ಸೀಕರಣನ್ತಿ ಆಹ **"ಅಮಿಸ್ಸೇತ್ವಾ"**ತಿ। ತಥಾ ಹಿ "ಸೇಸಾ ಪನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾ ಚತ್ತಾರೋ ಖನ್ಧಾ ಇದ್ಧಿಪಾದಾಯೇವಾ"ತಿ (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೪೩೩) ಇದ್ಧಿಇದ್ಧಿಪಾದೇ ಅಮಿಸ್ಸೇತ್ವಾಪಿ ಕಥಿತಂ। **ವಿಸೇಸೇನಾತಿ** ಭೇದೇನ ಚತೂಸು ಇದ್ಧಿಪಾದೇಸು ಅಸಮ್ಮಿಸ್ಸಭಾವೇನ ಆವೇಣಿಕತ್ತಾ। ಆವೇಣಿಕಾ ಹಿ ಛನ್ದಾದಯೋ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಇದ್ಧಿಪಾದಸ್ಸ। **ಅವಿಸೇಸೇನಾತಿ** ಅಭೇದೇನ, ಚತುರಿದ್ಧಿಪಾದಸಾಧಾರಣಭಾವೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ಛನ್ದಿದ್ಧಿಪಾದಸಮಾಧಿದ್ಧಿಪಾದಾದಯೋತಿ ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಪಧಾನಸಙ್ಖಾರಂ, ವೀರಿಯಚಿತ್ತವೀಮಂಸಾ ಚ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ। **ಪಾದೋತಿ** ತೇಹಿ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಚತುಕ್ಖನ್ಧಮಾಹ। "ಛನ್ದಿದ್ಧಿಪಾದೇ ಪವಿಸನ್ತೀ"ತಿಆದಿನಾ **ವಿಸಿಟ್ಠೇಸ್ವೇವ ಪವೇಸಂ ಅವತ್ವಾ। ಚತೂಸೂತಿ** ಛನ್ದೋ, ಸಮಾಧಿ, ಪಧಾನಸಙ್ಖಾರಾ, ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಖನ್ಧಾತಿ ಏವಂ ಚತೂಸು। ಛನ್ದಹೇತುಕೋ, ಛನ್ದಾಧಿಕೋ ವಾ ಸಮಾಧಿ ಅಧಿಪ್ಪೇತೋತಿ ಆಹ **"ಛನ್ದವತೋ ಕೋ ಸಮಾಧಿ ನ ಇಜ್ಝಿಸ್ಸತೀ"**ತಿ। **ಇತೀತಿ** ಏವಂ ಅನೇನ ಪಕಾರೇನ, ಯಂ ಸಮಾಧಿಭಾವನಾಮುಖಂ। ಸಮಾಧಿಭಾವನಾನುಯೋಗೇನ ಭಾವಿತಾ ಖನ್ಧಾ **ಸಮಾಧಿಭಾವಿತಾ।**

**"ಯೇ ಹೀ"**ತಿಆದಿನಾ "ಅಭಿನವಂ ನತ್ಥೀ"ತಿ ಸಙ್ಖೇಪತೋ ವುತ್ತಂ ವಿವರತಿ। **ತಿಣ್ಣನ್ತಿ** ಛನ್ದಸಮಾಧಿಪಧಾನಸಙ್ಖಾರಾನಂ। **ಇದನ್ತಿ** "ಇಮೇ ಹಿ ತಯೋ"ತಿಆದಿವಚನಂ। **ಪುರಿಮಸ್ಸಾತಿ** "ಛನ್ದೋ ಸಮಾಧೀ"ತಿಆದಿವಚನಸ್ಸ। **ಕಾರಣಭಾವೇನಾತಿ** ಸಾಧನಭಾವೇನ। **ತೇನಾತಿ** "ಇಮೇ ಹಿ ತಯೋ ಧಮ್ಮಾ"ತಿಆದಿವಚನೇನ। ಯಸ್ಮಾ ಛನ್ದಾದಯೋ ತಯೋ ಧಮ್ಮಾ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ, ಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾನಞ್ಚ ನಿಸ್ಸಯಭಾವೇನ ಪವತ್ತನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ತೇಸಮ್ಪಿ ಇದ್ಧಿಪಾದಭಾವೋ ವುತ್ತೋ। ಸೋ ಪನ ನಿಸ್ಸಯಭಾವೋ ಸಮ್ಪಯೋಗಾವಿನಾಭಾವೀತಿ ಆಹ **"ತದನ್ತೋಗಧತ್ತಾ"**ತಿ, ಸಮ್ಪಯುತ್ತಕನ್ತೋಗಧತ್ತಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಛನ್ದಾದೀನಂ ವಿಯ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಕ್ಖನ್ಧಾನಂ ಸಭಾವತೋ ಇದ್ಧಿಭಾವೋ ನತ್ಥೀತಿ ಆಹ **"ಇದ್ಧಿಭಾವಪರಿಯಾಯೋ ಅತ್ಥೀ"**ತಿ। ತೇನ ವುತ್ತಂ **"ಸೇಸಾ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾ...ಪೇ॰... ನ ಅತ್ತನೋ ಸಭಾವೇನಾ"**ತಿ। **ಏಕದೇಸಸ್ಸಾತಿ** ಛನ್ದಾದೀನಂ। **ಚತುನ್ನಮ್ಪಿ** ಖನ್ಧಾನಂ, ಛನ್ದಾದೀನಂ ವಾ **ಚತುನ್ನಂ। ಪುನಪೀತಿ** "ಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾ ಪನಾ"ತಿಆದಿಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ। **ಇಮಿನಾ** ಚತುಕ್ಖನ್ಧತದೇಕದೇಸಾನಂ ಇದ್ಧಿಭಾವದೀಪನೇನ।

ಪುಬ್ಬೇ ವುತ್ತತೋ ವಚನಕ್ಕಮೇನ ಅಞ್ಞನ್ತಿ ಆಹ **"ಅಪುಬ್ಬನ್ತಿ ಕತ್ವಾ"**ತಿ। ಕೇನಟ್ಠೇನ ಇದ್ಧಿ ಪಟಿಲಾಭೋ, ಕೇನಟ್ಠೇನ ಪಾದೋ ಪುಬ್ಬಭಾಗೋತಿ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ಯೋಜನಾ। ಯದಿ ಪತಿಟ್ಠಾನಟ್ಠೇನ ಪಾದೋ, ನಿಸ್ಸಯಿದ್ಧಿಪಾದೋಯೇವ ವುತ್ತೋ ಸಿಯಾ, ನ ಉಪಾಯಿದ್ಧಿಪಾದೋತಿ ಆಹ **"ಉಪಾಯೋ ಚಾ"**ತಿಆದಿ। **ಸಬ್ಬತ್ಥಾತಿ** ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯೇ, ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯೇ ಚ। ತೇನಾಹ **"ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯೇ ಹೀ"**ತಿಆದಿ। **ಸಮಾಧಿವಿಸೇಸನಭಾವೇನಾತಿ** "ಛನ್ದಾಧಿಪತಿ, ಛನ್ದಹೇತುಕೋ, ಛನ್ದಾಧಿಕೋ ವಾ ಸಮಾಧಿ ಛನ್ದಸಮಾಧೀ"ತಿಆದಿನಾ ಸಮಾಧಿಸ್ಸ ವಿಸೇಸನಭಾವೇನ । "ಸಮಾಧಿಸೇವನವಸೇನಾ"ತಿ ಚ ಪಾಠೋ। ತತ್ಥ **ಸಮಾಧಿಸೇವನವಸೇನಾತಿ** ಛನ್ದಾಧಿಕೇ ಅಧಿಪತಿಂ ಕರಿತ್ವಾ ಸಮಾಧಿಸ್ಸ ಆಸೇವನವಸೇನ। **ಉಪಾಯಭೂತಾನನ್ತಿ** "ಛನ್ದವತೋ ಚೇ ಸಮಾಧಿ ಇಜ್ಝತಿ, ಮಯ್ಹೇವ ಇಜ್ಝತೀ"ತಿ ಸಮಾಧಿಆಸೇವನಾಯ ಉಪಾಯಭೂತಾನಂ।

ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ೧. ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ

**೪೪೪**. ಸಾಧಿಪತಿವಾರಾನಿ ಅಟ್ಠಸತಾನಿ, ತೇಸು ಪಚ್ಚೇಕಂ ಚತ್ತಾರೋ ಇದ್ಧಿಪಾದಾ ನ ಸಮ್ಭವನ್ತೀತಿ ಆಹ **''ಸಾಧಿಪತಿವಾರಾನಂ ಪರಿಪುಣ್ಣಾನಂ ಅಭಾವಾ''**ತಿ। ತತ್ಥ ಕಾರಣಮಾಹ **''ನ ಹಿ ಅಧಿಪತೀನಂ ಅಧಿಪತಯೋ ವಿಜ್ಜನ್ತೀ''**ತಿ। ಯದಿ ಹಿ ಅಧಿಪತೀ ಸಿಯುಂ ಸಾಧಿಪತೀತಿ ಇದ್ಧಿಪಾದಭೇದೇನ ದ್ವತ್ತಿಂಸ ನಯಸತಾನಿ, ಸುದ್ಧಿಕಾನಿ ಅಟ್ಠಾತಿ ಚತ್ತಾರಿ ನಯಸಹಸ್ಸಾನಿ ಭವೇಯ್ಯುಂ, ತಂ ಪನ ನತ್ಥೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಯತ್ತಕಾ ಪನ ನಯಾ ಇಧ ಲಬ್ಭನ್ತಿ, ತಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **''ಏಕೇಕಸ್ಮಿಂ ಪನಾ''**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ಸುದ್ಧಿಕಾನಿ ಅಟ್ಠ ನಯಸತಾನಿ ಸಾಧಿಪತಿಕಾನಿಪಿ ಅಟ್ಠೇವಾತಿ ಚತುನ್ನಂ ಮಗ್ಗಾನಂ ವಸೇನ ಸೋಳಸ ನಯಸತಾನಿ।

ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ೨. ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಣ್ಣನಾ

ಸಯಂ ಜೇಟ್ಠಕಭಾವೇನ ಪವತ್ತನತೋ ಚತ್ತಾರೋ ಅಧಿಪತಯೋ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಗರುಂ ನ ಕರೋನ್ತಿ। ತಸ್ಮಾ ''ಚತ್ತಾರೋ ಇದ್ಧಿಪಾದಾ ನ ಮಗ್ಗಾಧಿಪತಿನೋ''ತಿ ವುತ್ತಾ। ತೇನಾಹ **''ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಸ್ಸ ಪನ ಅಧಿಪತಯೋ ನ ಭವನ್ತೀ''**ತಿ। **ಏತಮತ್ಥನ್ತಿ** ''ಅಧಿಪತಯೋ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಸ್ಸ ಅಧಿಪತೀ ನ ಭವನ್ತೀ''ತಿ ಏತಮತ್ಥಂ। **ಅಧಿಪತಿನೋ**ತಿ ಅಧಿಪತಿ ಭವಿತುಂ ಸಮತ್ಥಸ್ಸ। **ಅಧಿಪತಿಂ ನ ಕರೋನ್ತೀ**ತಿ ಅಧಿಪತಿಂ ಕತ್ವಾ ಗರುಂ ಕತ್ವಾ ನಪ್ಪವತ್ತನ್ತಿ। **ಅಧಿಪತೀನಂ ಸಹಭಾವೇ**ತಿ ಅಧಿಪತಿಕಿಚ್ಚಕರಣೇನ ಸಹಪವತ್ತಿಯಂ। **''ಅವೀಮಂಸಾಧಿಪತಿಕಸ್ಸ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಅಭಾವಾ''**ತಿ ಇದಂ ''ಅಧಿಪತಿತಾಸಮತ್ಥಾ ಧಮ್ಮಾ ಅಧಿಪತಿಭಾವೇನೇವ ಪವತ್ತೇಯ್ಯು''ನ್ತಿ ದೋಸಾರೋಪನವಸೇನಾಹ, ನ ಯಥಾಧಿಗತವಸೇನ। ಅಧಿಪತಿಧಮ್ಮಾನಞ್ಹಿ ಪುಬ್ಬಾಭಿಸಙ್ಖಾರೇ ಸತಿ ಅಧಿಪತಿಭಾವೇನ ಪವತ್ತಿ, ನ ಅಞ್ಞಥಾತಿ ಸಹಭಾವೇಪಿ ತದಭಾವಂ ಸನ್ಧಾಯ ವಿಸೇಸನಂ ನ ಕತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾತಿ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುಂ। **ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಾಧಿಪತಿಕರಣಭಾವೇ**ತಿ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಅಧಿಪತಿಂ ಕತ್ವಾ ಪವತ್ತಿಯಂ। **ವೀಮಂಸಾಧಿಪತಿಕತ್ತವಚನ**ನ್ತಿ ವೀಮಂಸಾಧಿಪತಿಕಭಾವಸ್ಸ ವಚನಂ। **ನ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ** ಸಬ್ಬೇಸಮ್ಪಿ ಅಧಿಪತೀನಂ ಸಾಧಿಪತಿಕತ್ತಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। **ಸಹಭಾವೋ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತೋ ಏವ** ಸಾಧಿಪತಿಭಾವಸ್ಸ ಅನೇಕಂಸಿಕತಾವಚನತೋ।

ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಇದ್ಧಿಪಾದವಿಭಙ್ಗವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

# ೧೦. ಬೋಜ್ಝಙ್ಗವಿಭಙ್ಗೋ

## ೧. ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯಂ

### ಪಠಮನಯವಣ್ಣನಾ

**೪೬೬**. ಪತಿಟ್ಠಾನಂ ಇಧ ಸಂಸಾರೇ ಅವಟ್ಠಾನಂ, ತಸ್ಸ ಮೂಲಂ ಕಿಲೇಸಾತಿ ಆಹ **“ಕಿಲೇಸವಸೇನ ಪತಿಟ್ಠಾನ”**ನ್ತಿ। ಪತಿಟ್ಠಾನಾಯ ಪನ ಬ್ಯಾಪಾರಾಪತ್ತಿ ಕಮ್ಮನ್ತಿ ವುತ್ತಂ **“ಅಭಿಸಙ್ಖಾರವಸೇನ ಆಯೂಹನಾ”**ತಿ। ಯಸ್ಮಾ ಕಿಲೇಸೇಸು ತಣ್ಹಾದಿಟ್ಠಿಯೋ ತಣ್ಹಾದಿಟ್ಠಿಚರಿತಾನಂ ವಿಸೇಸತೋ ಸಂಸಾರನಾಯಿಕಾ, ಕಿಲೇಸಸಹಿತಮೇವ ಚ ಕಮ್ಮಂ ಪತಿಟ್ಠಾನಾಯ ಹೋತಿ, ನ ಕೇವಲಂ, ತಸ್ಮಾ ವುತ್ತಂ **“ತಣ್ಹಾದಿಟ್ಠೀಹಿ…ಪೇ॰… ಆಯೂಹನಾ”**ತಿ। ತಥಾ ತಣ್ಹಾಯ ಭವಸ್ಸಾದಭಾವತೋ, ದಿಟ್ಠಿಯಾ ವಿಭವಾಭಿನನ್ದನಭೂತಾಯ ವಿಭವಾಭಿಸಙ್ಖರಣಭಾವತೋ **“ತಣ್ಹಾವಸೇನ ಪತಿಟ್ಠಾನಂ, ದಿಟ್ಠಿವಸೇನ ಆಯೂಹನಾ”**ತಿ ವುತ್ತಂ। ದಿಟ್ಠೀಸುಪಿ ಅನ್ತೋಮುಖಪ್ಪವತ್ತಾಯ ಭವದಿಟ್ಠಿಯಾ ವಿಸೇಸತೋ ಸಂಸಾರೇ ಅವಟ್ಠಾನಂ, ಯತೋ ಓಲೀಯನಾತಿ ವುಚ್ಚತೀತಿ ಆಹ **“ಸಸ್ಸತದಿಟ್ಠಿಯಾ ಪತಿಟ್ಠಾನ”**ನ್ತಿ। ಬಹಿಮುಖಪ್ಪವತ್ತಾಪಿ ವಿಭವದಿಟ್ಠಿ ಭವಾಭಿಸಙ್ಖರಣಂ ನಾತಿವತ್ತತೀತಿ ವುತ್ತಂ **“ಉಚ್ಛೇದದಿಟ್ಠಿಯಾ ಆಯೂಹನಾ”**ತಿ। ಲಯಾಪತ್ತಿ ಯಥಾರದ್ಧಸ್ಸ ಆರಮ್ಭಸ್ಸ ಅನಿಟ್ಠಾನಂ ಅನ್ತೋಸಙ್ಕೋಚಭಾವತೋತಿ ಆಹ **“ಲೀನವಸೇನ ಪತಿಟ್ಠಾನ”**ನ್ತಿ। ಉದ್ಧತಾಪತ್ತಿ ಅನುಪಾಯಭೂತಾ ಬ್ಯಾಪಾರಾಪತ್ತಿ ಅಸಙ್ಕೋಚಭಾವತೋತಿ ವುತ್ತಂ **“ಉದ್ಧಚ್ಚವಸೇನ ಆಯೂಹನಾ”**ತಿ। ತಥಾ ಕೋಸಜ್ಜಪಕ್ಖಿಕತ್ತಾ ಚ ಕಾಮಸುಖಾನುಯೋಗಸ್ಸ ಉದ್ಧಚ್ಚಪಕ್ಖಿಕತ್ತಾ ಚ ಅತ್ತಕಿಲಮಥಾನುಯೋಗಸ್ಸ ತದುಭಯವಸೇನ ಪತಿಟ್ಠಾನಾಯೂಹನಾ ವುತ್ತಾ, ಇತರಂ ವುತ್ತನಯಾನುಸಾರೇನ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। **ಇಧಾತಿ** ಇಮಿಸ್ಸಾ **ಸಮ್ಮೋಹವಿನೋದನಿಯಾ। ಅವುತ್ತಾನನ್ತಿ** “ಕಿಲೇಸವಸೇನ ಪತಿಟ್ಠಾನ”ನ್ತಿಆದೀನಂ ವಸೇನ ವೇದಿತಬ್ಬಾ ಪತಿಟ್ಠಾನಾಯೂಹನಾತಿ ಯೋಜನಾ।

**ಸಮಪ್ಪವತ್ತೇ ಧಮ್ಮೇ**ತಿ ಲೀನುದ್ಧಚ್ಚವಿರಹೇನ ಸಮಪ್ಪವತ್ತೇ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮೇ। **ಪಟಿಸಙ್ಖಾತೀತಿ** ಪತಿರೂಪಂ ಸಙ್ಖಲೇತಿ ಗಣೇತಿ ತುಲೇತಿ। ತೇನಾಹ **“ಉಪಪತ್ತಿತೋ ಇಕ್ಖತೀ”**ತಿ। **ತದಾಕಾರೋ**ತಿ ಪಟಿಸಙ್ಖಾನಾಕಾರೋ ಉಪಪತ್ತಿತೋ ಇಕ್ಖನಾಕಾರೋ। **ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ**ತಿ ಪಟಿಸಙ್ಖಾನಸಭಾವತ್ತಾ ಏವ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಸ್ಸ। **ಪಚ್ಛಿಮಪಚ್ಛಿಮಕಾರಣಭಾವೋ**ತಿ ಪಚ್ಛಿಮಸ್ಸ ಪಚ್ಛಿಮಸ್ಸ ಕಾರಣಭಾವೋ। ಪುರಿಮಂ ಪುರಿಮಞ್ಹಿ ಪಚ್ಛಿಮಸ್ಸ ಪಚ್ಛಿಮಸ್ಸ ವಿಸೇಸಪಚ್ಚಯೋತಿ।

**೪೬೭**. ಅವಿಪರೀತಕಾಯಾದಿಸಭಾವಗ್ಗಹಣಸಮತ್ಥತಾಯ **ಬಲವತೀ ಏವ ಸತಿ। ಪಞ್ಞಾ ಗಹಿತಾ** ಸತಿನೇಪಕ್ಕೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಏವಂಚಿತ್ತೋ**ತಿ ಏವಂ ಲಾಭಸಕ್ಕಾರಸಿಲೋಕಸನ್ನಿಸ್ಸಿತಚಿತ್ತೋ। **ಚಿರಕತವತ್ತಾದಿವಸೇನಾ**ತಿ ಚಿರಕತವತ್ತಾದಿಸೀಸೇನ। **“ವುತ್ತೋ”**ತಿ ಇಮಿನಾಪಿ “ಕತ್ವಾ ಆಹ ಕಾಯವಿಞ್ಞತ್ತಿಂ…ಪೇ॰… ಕೋಟ್ಠಾಸ”ನ್ತಿ ಯೋಜನಾ।

**ಪರೇಸ**ನ್ತಿ ನ ಅನನ್ತರಾನಂ। **ಸಬ್ಬೇಸಂ…ಪೇ॰… ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ** “ಸಬ್ಬೇ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಾ ಸಬ್ಬೇಸಂ ಪಚ್ಚಯವಿಸೇಸಾ ಹೋನ್ತಿಯೇವಾ”ತಿ। ಕಾಮೇತೀತಿ ಕಾಮೋ, ಅಸ್ಸಾದನವಸೇನ ಆಮಸತೀತಿ ಆಮಿಸಂ, ಕಾಮೋವ ಆಮಿಸನ್ತಿ **ಕಾಮಾಮಿಸಂ,** ಕಿಲೇಸಕಾಮೋ। ವತ್ಥುಕಾಮೋ ಪನ ಆಮಸೀಯತೀತಿ **ಆಮಿಸಂ**। ಏವಂ ಸೇಸದ್ವಯಮ್ಪಿ। ತೇಸು ಲೋಕೀಯನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಸುಖವಿಸೇಸಾತಿ **ಲೋಕೋ,** ಉಪಪತ್ತಿವಿಸೇಸೋ। **ವಟ್ಟಂ** ಸಂಸಾರೋ। ಕಾಮಸ್ಸಾದವಸೇನ ಪವತ್ತೋ ಲೋಭೋ **ಕಾಮಾಮಿಸಂ**। ಭವವಿಸೇಸಪತ್ಥನಾವಸೇನ ಪವತ್ತೋ **ಲೋಕಾಮಿಸಂ**। ವಿಭವೋ ನಾಮ ಕಿಮತ್ಥಿಯೋ, ಕೋ ವಾ ತಂ ಅಭಿಪತ್ಥೇಯ್ಯಾತಿ ವಟ್ಟಾನುಗೇಧಭೂತೋ ಲೋಭೋ ವಟ್ಟಾಮಿಸನ್ತಿ ಚ ವದನ್ತಿ। **ತದಾರಮ್ಮಣ**ನ್ತಿ ತಸ್ಸಾ ತಣ್ಹಾಯ ಆರಮ್ಮಣಂ, ರೂಪಾದಿ। **ಲೋಕಧಮ್ಮಾ** ಲಾಭಾದಯೋ। ವುತ್ತಾವಸೇಸಾ ಸಬ್ಬಾವ ತಣ್ಹಾ **ಸಂಸಾರಜನಕೋ ರಾಗೋ**।

ಪಠಮನಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ದುತಿಯನಯವಣ್ಣನಾ

**೪೬೮-೯. ಸಬ್ಬೇ ಸತ್ತಾ**ತಿ ಕಾಮಭವಾದೀಸು, ಸಞ್ಞೀಭವಾದೀಸು, ಏಕವೋಕಾರಭವಾದೀಸು ಚ ಸಬ್ಬಭವೇಸು ಸಬ್ಬೇ ಸತ್ತಾ। ಆಹಾರತೋ ಠಿತಿ ಏತೇಸನ್ತಿ **ಆಹಾರಟ್ಠಿತಿಕಾ,** ಪಚ್ಚಯಟ್ಠಿತಿಕಾ। ಯೇನ ಪಚ್ಚಯೇನ ತೇ ತಿಟ್ಠನ್ತಿ, ಸೋ ಏಕೋವ ಧಮ್ಮೋ ಞಾತಪರಿಞ್ಞಾಸಙ್ಖಾತಾಯ ''ಆಹಾರಟ್ಠಿತಿಕಾ''ತಿ ಅಭಿಞ್ಞಾಯ ಅಭಿಞ್ಞೇಯ್ಯೋ। **ದ್ವೇ ಧಾತುಯೋ**ತಿ ಸಙ್ಖತಾಸಙ್ಖತಧಾತುಯೋ। **ತಿಸ್ಸೋ ಧಾತುಯೋ**ತಿ ಕಾಮಧಾತುರೂಪಧಾತುಅರೂಪಧಾತುಯೋ। **ಪಞ್ಚ ವಿಮುತ್ತಾಯತನಾನೀ**ತಿ ''ಇಧ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಭಿಕ್ಖುನೋ ಸತ್ಥಾ ಧಮ್ಮಂ ದೇಸೇತಿ ಅಞ್ಞತರೋ ವಾ ಗರುಟ್ಠಾನಿಯೋ''ತಿಆದಿನಾ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೩.೩೨೨, ೩೫೫; ಅ॰ ನಿ॰ ೫.೨೬) ಆಗತಾನಿ ವಿಮುಚ್ಚನಕಾರಣಾನಿ। **ಅನುತ್ತರಿಯಾನೀ**ತಿ ದಸ್ಸನಾನುತ್ತರಿಯಾದೀನಿ ಛ ಅನುತ್ತರಿಯಾನಿ। **ನಿದ್ದಸವತ್ಥೂನೀ**ತಿ ಯೇಹಿ ಕಾರಣೇಹಿ ನಿದ್ದಸೋ ಹೋತಿ, ತಾನಿ ನಿದ್ದಸವತ್ಥೂನಿ ನಾಮ। ದೇಸನಾಮತ್ತಞ್ಚೇತಂ। ಖೀಣಾಸವೋ ಹಿ ದಸವಸ್ಸೋ ಹುತ್ವಾ ಪರಿನಿಬ್ಬುತೋ ಪುನ ದಸವಸ್ಸೋ ನ ಹೋತಿ। ನ ಕೇವಲಞ್ಚ ದಸವಸ್ಸೋ, ನವವಸ್ಸೋಪಿ…ಪೇ॰… ಏಕಮುಹುತ್ತಿಕೋಪಿ ನ ಹೋತಿಯೇವ ಪುನ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಅಭಾವಾ, ಅಟ್ಠುಪ್ಪತ್ತಿವಸೇನ ಪನೇವಂ ವುತ್ತಂ। ತಾನಿ ಪನ ''ಇಧ, ಭಿಕ್ಖು, ಸಿಕ್ಖಾಸಮಾದಾನೇ ತಿಬ್ಬಚ್ಛನ್ದೋ ಹೋತೀ''ತಿಆದಿನಾ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೩.೩೩೧) ಸುತ್ತೇ ಆಗತಾನಿಯೇವ। ''ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಸ್ಸ ಪುರಿಸಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿ ನಿಜ್ಜಿಣ್ಣಾ ಹೋತೀ''ತಿಆದೀನಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೩.೩೬೦; ಅ॰ ನಿ॰ ೧೦.೧೦೬) **ದಸ ನಿಜ್ಜರವತ್ಥೂನಿ। ಖನ್ಧಾದಯೋ**ತಿ ಖನ್ಧಾಯತನಧಾತಾದಯೋ। **ವಿನನ್ಧನ**ನ್ತಿ ''ಭವಾದಿವಿನನ್ಧನಟ್ಠೇನ ವಾನಂ ವುಚ್ಚತಿ ತಣ್ಹಾ''ತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। **ಗಮನ**ನ್ತಿ ಅಸ್ಸಾದನವಸೇನ ಆರಮ್ಮಣೇ ಪವತ್ತಿಮಾಹ। ತೇನ ವುತ್ತಂ **''ಪಿಯರೂಪಸಾತರೂಪೇಸೂ''**ತಿ।

**ವಿಪಸ್ಸನಾಸಹಗತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ** ವಿಞ್ಞತ್ತಿಸಮುಟ್ಠಾಪಕತ್ತಾ। ''ಮಗ್ಗಂ ಅಪ್ಪತ್ತಂ ಕಾಯಿಕಂ ವೀರಿಯ''ನ್ತಿ ವಿಸೇಸೇತ್ವಾ ವುತ್ತತ್ತಾ ಪನ ಲೋಕುತ್ತರವೀರಿಯಮ್ಪಿ ಪರಿಯಾಯೇನ ಕಾಯಿಕಂ ನಾಮ ಅತ್ಥೀತಿ ದೀಪಿತಂ ಹೋತಿ।

ರೂಪಾವಚರೇ ಪೀತಿಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗೋತಿ ನ ವುಚ್ಚತೀತಿ ಆಹ **''ರೂಪಾವಚರೇ…ಪೇ॰… ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತಾ''**ತಿ। ಯಥಾ ವಿಪಸ್ಸನಾಸಹಗತಾ ಪೀತಿ ಪರಿಯಾಯೇನ ''ಪೀತಿಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗೋ''ತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ಏವಂ ರೂಪಾವಚರೇ ಪೀತಿ ನಿಬ್ಬೇಧಭಾಗಿಯಾ ವತ್ತಬ್ಬಾ ಸಿಯಾ। ಏವಂ ಲಬ್ಭಮಾನಾಪಿ ಅಲಬ್ಭಮಾನಂ ಉಪಾದಾಯ ನ ವುತ್ತಾ। **''ಅವಿತಕ್ಕಅವಿಚಾರಾ''**ತಿ ವಿಸೇಸನಂ ಸನ್ತಪಣೀತಾಯ ಪೀತಿಯಾ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ। **ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಭೂತಾ**ತಿ ಪರಿಯಾಯಬೋಜ್ಝಙ್ಗಭೂತಾ। **ಅವಿತಕ್ಕಅವಿಚಾರೋ ಪೀತಿ…ಪೇ॰… ನ ವುತ್ತೋ** ಸವಿತಕ್ಕಸವಿಚಾರತ್ತಾ ತಸ್ಸ। ನ ಹಿ ಕಾಮಾವಚರಾ ಅವಿತಕ್ಕಅವಿಚಾರಾ ಪೀತಿ ಅತ್ಥಿ।

**ಇಧ ವುತ್ತೋ** ಪರಿಯಾಯೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಮಗ್ಗಪಟಿವೇಧಾನುಲೋಮನತೋ ವಿಪಸ್ಸನಾಯ ವಿಯ ಪಾದಕಜ್ಝಾನೇಸುಪಿ ಸತಿಆದಯೋ ''ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಾ''ತ್ವೇವ ವುಚ್ಚನ್ತೀತಿ ಆಹ **''ನಿಬ್ಬೇಧಭಾಗಿಯತ್ತಾ ನ ಪಟಿಕ್ಖಿಪಿತಬ್ಬೋ''**ತಿ। ಏವಂ ಕಸಿಣಜ್ಝಾನಾದೀಸು ಬೋಜ್ಝಙ್ಗೇ ಉದ್ಧರನ್ತಾನಂ ಅಧಿಪ್ಪಾಯಂ ವತ್ವಾ ಅನುದ್ಧರನ್ತಾನಂ ಅಧಿಪ್ಪಾಯಂ ವತ್ತುಂ **''ಅನುದ್ಧರನ್ತಾ ಪನಾ''**ತಿಆದಿಮಾಹ। ತೇ ಹಿ ಆಸನ್ನೇಕನ್ತಕಿಚ್ಚನಿಬ್ಬತ್ತೀಹಿ ವಿಪಸ್ಸನಾಕ್ಖಣೇ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗೇ ಉದ್ಧರನ್ತಿ, ನ ಝಾನಕ್ಖಣೇ ತದಭಾವತೋ। ತೇನಾಹ **''ವಿಪಸ್ಸನಾಕಿಚ್ಚಸ್ಸ ವಿಯ…ಪೇ॰… ನ ಉದ್ಧರನ್ತೀ''**ತಿ। ಕಸಿಣನಿಸ್ಸನ್ದೋ ಅರೂಪಾನೀತಿ ಆಹ **''ತದಾಯತ್ತಾನೀ''**ತಿ।

ದುತಿಯನಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ತತಿಯನಯವಣ್ಣನಾ

**೪೭೦-೧**. ವೋಸ್ಸಜ್ಜನಂ ಪಹಾನಂ ವೋಸ್ಸಗ್ಗೋ, ವೋಸ್ಸಜ್ಜನಂ ವಾ ವಿಸ್ಸಟ್ಠಭಾವೋ ನಿರಾಸಙ್ಗಾನುಪ್ಪವೇಸೋತಿ ಆಹ **''ವೋಸ್ಸಗ್ಗಸದ್ದೋ...ಪೇ॰... ದುವಿಧತಾ ವುತ್ತಾ''**ತಿ। ವಿಪಸ್ಸನಾಕ್ಖಣೇ **ತದಙ್ಗತನ್ನಿನ್ನಪ್ಪಕಾರೇನ,** ಮಗ್ಗಕ್ಖಣೇ **ಸಮುಚ್ಛೇದತದಾರಮ್ಮಣಕರಣಪ್ಪಕಾರೇನ**।

ತತಿಯನಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ೨. ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ

**೪೭೨**. ಉಪೇಕ್ಖನಮುಪೇಕ್ಖಾಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಸ್ಸ ಸಭಾವೋ, ಸೋ ಚ ಸಮಾಧಿವೀರಿಯಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗೋ ವಿಯ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಂ ಊನಾಧಿಕಭಾವಬ್ಯಾವಟೋ ಅಹುತ್ವಾ ತೇಸಂ ಅನೂನಾನಧಿಕಭಾವೇ ಮಜ್ಝತ್ತಾಕಾರಪ್ಪವತ್ತೀತಿ ಇಮಮತ್ಥಂ ಆಹ **''ಉಪೇಕ್ಖನವಸೇನಾ''**ತಿಆದಿನಾ। ತತ್ಥ **ಉಪಪತ್ತಿತೋ ಇಕ್ಖನ**ನ್ತಿ ಪಟಿಸಙ್ಖಾನಮಾಹ।

ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಬೋಜ್ಝಙ್ಗವಿಭಙ್ಗವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

# ೧೧. ಮಗ್ಗಙ್ಗವಿಭಙ್ಗೋ

## ೧. ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ

೪೯೦. **ಅಭಿಧಮ್ಮೇತಿ** ಧಮ್ಮಸಙ್ಗಹೇ। ಸೋ ಹಿ ನಿಬ್ಬತ್ತಿತಾಭಿಧಮ್ಮದೇಸನಾ, ನ ವಿಭಙ್ಗದೇಸನಾ ವಿಯ ಸುತ್ತನ್ತನಯವಿಮಿಸ್ಸಾ। **ಅರಿಯೋಪಪದತಂ ನ ಕರೋತಿ** ವಿನಾಪಿ ತೇನಸ್ಸ ಅರಿಯಭಾವಸಿದ್ಧಿತೋ। ತೇನಾಹ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ‘‘ಯಥಾ ಹೀ’’ತಿಆದಿ।

೪೯೩. **‘‘ಲೋಕಿಯಕಾಲೇನಾ’’**ತಿ ಇದಂ ಪುಬ್ಬಭಾಗಭಾವನಾನುಭಾವೇನ ಕಿಚ್ಚಾತಿರೇಕಸಿದ್ಧೀತಿ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ ವುತ್ತಂ। **ಏತೇಸನ್ತಿ** ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಆದೀನಂ। ಅಪ್ಪಹಾನೇ, ಪಹಾನೇ ಚ ಆದೀನವಾನಿಸಂಸವಿಭಾವನಾದಿನಾ ವಿಸೇಸಪ್ಪಚ್ಚಯತ್ತಾ **ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಆದೀನಿ ಮಿಚ್ಛಾವಾಚಾದೀನಿ ಪಜಹಾಪೇನ್ತೀತಿ ವುತ್ತಾನಿ**। ಮಿಚ್ಛಾವಾಚಾದಿತೋ ನಿವತ್ತಿ ಸಮ್ಮಾವಾಚಾದಿಕಿರಿಯಾತಿ ವುತ್ತಂ **‘‘ಸಮ್ಮಾವಾಚಾದಿಕಿರಿಯಾ ಹಿ ವಿರತೀ’’**ತಿ। ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಆದಯೋ ವಿಯ **ನ ಕಾರಾಪಕಭಾವೇನ,** ತಂಸಮಙ್ಗೀಪುಗ್ಗಲೋ ವಿಯ ನ **ಕತ್ತುಭಾವೇನ। ಲೋಕುತ್ತರಕ್ಖಣೇಪೀತಿ** ನ ಕೇವಲಂ ಲೋಕಿಯಕ್ಖಣೇಯೇವ, ಅಥ ಖೋ ಲೋಕುತ್ತರಕ್ಖಣೇಪಿ।

**ಖನ್ಧೋಪಧಿಂ ವಿಪಚ್ಚತೀತಿ** ಪಟಿಸನ್ಧಿದಾಯಿಕಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ। **ತತ್ಥ ವಿಪಚ್ಚತೀತಿ** ಪವತ್ತಿವಿಪಾಕದಾಯಿಕಂ।

**ಏಕೇಕನ್ತಿ** ‘‘ತತ್ಥ ಕತಮಾ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠೀ’’ತಿಆದಿನಾ ಏಕೇಕಂ ಅಙ್ಗಂ ಪುಚ್ಛಿತ್ವಾ। **ತಸ್ಸ ತಸ್ಸೇವಾತಿ** ಏಕೇಕಅಙ್ಗಸ್ಸೇವ, ನ ಅಙ್ಗಸಮುದಾಯಸ್ಸ। **ಸಹ ಪನ ಪುಚ್ಛಿತ್ವಾತಿ** ‘‘ತತ್ಥ ಕತಮೋ ಪಞ್ಚಙ್ಗಿಕೋ ಮಗ್ಗೋ’’ತಿ ಪುಚ್ಛಿತ್ವಾ। **ಏಕತೋ ವಿಸ್ಸಜ್ಜನಪಟಿನಿದ್ದೇಸತ್ತಾತಿ** ಯದಿಪಿ ‘‘ತತ್ಥ ಕತಮಾ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿ? ಯಾ ಪಞ್ಞಾ’’ತಿಆದಿನಾ (ವಿಭಂ॰ ೪೯೫) ವಿಸ್ಸಜ್ಜನಂ ಕತಂ, ‘‘ತತ್ಥ ಕತಮೋ ಪಞ್ಚಙ್ಗಿಕೋ ಮಗ್ಗೋ’’ತಿ (ವಿಭಂ॰ ೪೯೮) ಪನ ಏಕತೋ ಕತಾಯ ಪುಚ್ಛಾಯ ವಿಸ್ಸಜ್ಜನವಸೇನ ಪಟಿನಿದ್ದೇಸಭಾವತೋ ನ ಪಾಟಿಯೇಕ್ಕಂ ಪುಚ್ಛಾವಿಸ್ಸಜ್ಜನಂ ನಾಮ ಹೋತಿ। ಕಸ್ಮಾ ಪನೇತ್ಥ ಪಞ್ಚಙ್ಗಿಕವಾರೇ ಏವ ಪಾಟಿಯೇಕ್ಕಂ ಪುಚ್ಛಾವಿಸ್ಸಜ್ಜನಂ ಕತಂ, ನ ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕವಾರೇತಿ ಚೋದನಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ **‘‘ತತ್ಥಾ’’**ತಿಆದಿ। **ಏಕೇಕಮುಖಾಯಾತಿ** ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಆದಿಮುಖಾಯ। ತೇನ ವುತ್ತಂ ‘‘ಅರಿಯಂ ವೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಂ ದೇಸೇಸ್ಸಾಮಿ ಸಉಪನಿಸಂ ಸಪರಿಕ್ಖಾರ’’ನ್ತಿಆದಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೨೮)। **ಪುಬ್ಬಸುದ್ಧಿಯಾ ಸಿಜ್ಝನ್ತಿ**। ತಥಾ ಹಿ ವುತ್ತಂ ‘‘ಪುಬ್ಬೇವ ಖೋ ಪನಸ್ಸ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ವಚೀಕಮ್ಮಂ ಆಜೀವೋ ಸುಪರಿಸುದ್ಧೋ ಹೋತೀ’’ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೪೩೧), ತಸ್ಮಾ ಸಮ್ಮಾವಾಚಾದಿಮುಖಾ ಭಾವನಾ ನತ್ಥೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ತೇನಾಹ **‘‘ನ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಉಪಚಾರೇನಾ’’**ತಿ।

ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಮಗ್ಗಙ್ಗವಿಭಙ್ಗವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

# ೧೨. ಝಾನವಿಭಙ್ಗೋ

## ೧. ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯಂ

### ಮಾತಿಕಾವಣ್ಣನಾ

೫೦೮. **ಪಾತಿಮೋಕ್ಖಸಂವರಾದೀತಿ ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಇನ್ದ್ರಿಯೇಸು ಗುತ್ತದ್ವಾರತಾ, ಭೋಜನೇ ಮತ್ತಞ್ಞುತಾ, ಸತಿಸಮ್ಪಜಞ್ಞಂ, ಜಾಗರಿಯಾನುಯೋಗೋತಿ ಏವಮಾದಿಕೇ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ। **ಅಸುಭಾನುಸ್ಸತಿಯೋ**ತಿ ಅಸುಭಝಾನಾನಿ, ಅನುಸ್ಸತಿಝಾನಾನಿ ಚ। ಸತಿ ಸಮಣಭಾವಕರಪುಬ್ಬಭಾಗಕರಣೀಯಸಮ್ಪತ್ತಿಯಂ ಸಮಣಭಾವೋಪಿ ಸಿದ್ಧೋಯೇವ ಹೋತೀತಿ ಆಹ **"ಸುಞ್ಞಾ...ಪೇ॰... ದಸ್ಸೇತೀ"**ತಿ। ಕಾರಣೇ ಹಿ ಸಿದ್ಧೇ ಫಲಮ್ಪಿ ಸಿದ್ಧಮೇವ ಹೋತೀತಿ। ಸಿಕ್ಖಾಪದಾನಂ ಸರೂಪಂ, ಸಿಕ್ಖಿತಬ್ಬಾಕಾರಂ, ಸಙ್ಖೇಪತೋ ವಿಭಾಗಞ್ಚ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಸಿಕ್ಖಾಪದೇಸೂ"**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ತತ್ಥ **ನಾಮಕಾಯಾದಿವಸೇನಾ**ತಿ ನಾಮಕಾಯಪದಕಾಯಬ್ಯಞ್ಜನಕಾಯವಸೇನ ವುತ್ತೇಸು। ಇಮಿನಾ ಸಿಕ್ಖಾಪದಾನಂ ಸಿಕ್ಖಾಯ ಅಧಿಗಮೂಪಾಯಭೂತಪಣ್ಣತ್ತಿಸಭಾವತಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ತೇಸು ಸಿಕ್ಖಿತಬ್ಬಾಕಾರೋ ಸತ್ಥುಆಣಾನತಿಕ್ಕಮೋಯೇವಾತಿ ಆಹ **"ವಚ... ಪೇ॰... ತಬ್ಬೇಸೂ"**ತಿ। **ಸಿಕ್ಖಾಕೋಟ್ಠಾಸೇಸೂ**ತಿ ವುತ್ತಪ್ಪಭೇದೇಸು ಅಧಿಸೀಲಸಿಕ್ಖಾಭಾಗೇಸು। ತೇಸು ಸಮಾದಾನಮೇವ ಸಿಕ್ಖಿತಬ್ಬಾಕಾರೋತಿ ವುತ್ತಂ **"ಪರಿಪೂರಣವಸೇನ ಸಿಕ್ಖಿತಬ್ಬೇಸೂ"**ತಿ। **ಸಿಕ್ಖಾಪದೇಕದೇಸಭೂತಾ**ತಿ ಸಿಕ್ಖಾಪದಸಮುದಾಯಸ್ಸ ಅವಯವಭೂತಾ। ಭಿಕ್ಖುಸಿಕ್ಖಾ ಹಿ ಇಧಾಧಿಪ್ಪೇತಾ "ಇಧ ಭಿಕ್ಖೂ"ತಿ ವುತ್ತತ್ತಾ। ತಥಾ ಹಿ ವಕ್ಖತಿ "ಸೇಸಸಿಕ್ಖಾ ಪನ ಅತ್ಥುದ್ಧಾರವಸೇನ ಸಿಕ್ಖಾಸದ್ದಸ್ಸ ಅತ್ಥದಸ್ಸನತ್ಥಂ ವುತ್ತಾ"ತಿ (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೫೧೯)।

ಮಾತಿಕಾವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

### ನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೫೦೯. **ದಿಟ್ಠತ್ತಾ**ತಿ ಸಯಮ್ಭೂಞಾಣೇನ ಸಚ್ಛಿಕತತ್ತಾ। **ಖನ್ತಿ**ಆದೀಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಸಯಮ್ಭೂಞಾಣೇನ ಸಚ್ಛಿಕರಣವಸೇನೇವ ಹಿ ಭಗವತೋ ಖಮನರುಚ್ಚನಾದಯೋ, ನ ಅಞ್ಞೇಸಂ ವಿಯ ಅನುಸ್ಸವಾಕಾರಪರಿವಿತಕ್ಕಾದಿಮುಖೇನ। **ಅವಿಪರೀತಟ್ಠೋ** ಏಕನ್ತನಿಯ್ಯಾನಟ್ಠೇನ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। **ಸಿಕ್ಖಿಯಮಾನೋ**ತಿ ಸಿಕ್ಖಾಯ ಪಟಿಪಜ್ಜಿಯಮಾನೋ । **ಸಿಕ್ಖಿತಬ್ಬಾನಿ ಸಿಕ್ಖಾಪದಾನೀ**ತಿ ಸಿಕ್ಖಾಪದಪಾಳಿಂ ವದತಿ। **ಖನ್ಧತ್ತಯ**ನ್ತಿ ಸೀಲಾದಿಕ್ಖನ್ಧತ್ತಯಂ। "ಸಬ್ಬಪಾಪಸ್ಸ...ಪೇ॰... ಬುದ್ಧಾನ ಸಾಸನ"ನ್ತಿ (ಧ॰ ಪ॰ ೧೮೩; ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೯೦; ನೇತ್ತಿ॰ ೩೦) ವಚನತೋ ಆಹ **"ಅನುಸಾಸನದಾನಭೂತಂ ಸಿಕ್ಖತ್ತಯ"**ನ್ತಿ।

**ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಯಾ ಪಚ್ಚಯತ್ತಾ**ತಿ ಮಗ್ಗಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಯಾ ಏಕನ್ತಹೇತುಭಾವತೋ। ಏತ್ಥ ಚ **ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠೀ**ತಿ ಕಮ್ಮಸ್ಸಕತಾಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿ, ಕಮ್ಮಪಥಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿ ಚ। **ಫಲಕಾರಣೋಪಚಾರೇಹೀ**ತಿ ಫಲೂಪಚಾರೇನ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಪಚ್ಚಯತ್ತಾ, ಕಾರಣೂಪಚಾರೇನ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಪುಬ್ಬಙ್ಗಮತ್ತಾ। **ಕುಸಲಧಮ್ಮೇಹಿ ಅತ್ತನೋ ಏಕದೇಸಭೂತೇಹೀ**ತಿ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಧಮ್ಮೇ ಸನ್ಧಾಯಾಹ। ಕುಸಲಪಞ್ಞಾವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ ವಾ ಪಜಾನನವಿಜಾನನವಸೇನ ದಸ್ಸನಂ **ದಿಟ್ಠೀ**ತಿ। ತೇನ ಅವಯವಧಮ್ಮೇನ ಸಮುದಾಯಸ್ಸ ಉಪಚರಿತತಂ ದಸ್ಸೇತಿ। **ವಿನಯನಕಿರಿಯತ್ತಾ**ತಿ ದೇಸನಾಭೂತಂ ಸಿಕ್ಖತ್ತಯಮಾಹ। **ಧಮ್ಮೇನಾ**ತಿ ಧಮ್ಮತೋ ಅನಪೇತೇನ। **ಅವಿಸಮಸಭಾವೇನಾ**ತಿ ಅವಿಸಮೇನ ಸಭಾವೇನ, ಸಮೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

೫೧೦. **ಅನಞ್ಞತ್ಥೇನಾ**ತಿ ಗರಹಾದಿಅಞ್ಞತ್ಥರಹಿತೇನ ಸಕತ್ಥೇನ। **ಭಿನ್ನಪಟಧರೇ**ತಿ ಭಿಕ್ಖುಸಾರುಪ್ಪವಸೇನ ಪಞ್ಚಖಣ್ಡಾದಿನಾ ಭೇದೇನ ಭಿನ್ನಚೀವರಧರೇ।

**ಭೇದನಪರಿಯಾಯವಸೇನ ವುತ್ತಂ,** ತಸ್ಮಾ ಕಿಲೇಸಾನಂ ಪಹಾನಾ ಕಿಲೇಸಾನಂ ಭೇದಾ ಭಿಕ್ಖೂತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ।

**ಗುಣವಸೇನಾ**ತಿ ಸೇಕ್ಖಧಮ್ಮಾದಿಗುಣಾನಂ ವಸೇನ। ತೇನ ಭಾವತ್ಥತೋ ಭಿಕ್ಖುಸದ್ದೋ ದಸ್ಸಿತೋ ಹೋತಿ।

**ಇದಂ ದ್ವಯ**ನ್ತಿ "ಏತ್ಥ ಚಾ"ತಿಆದಿನಾ ಪರತೋ ಸಙ್ಗಹದಸ್ಸನವಸೇನ ವುತ್ತಂ "ಸೇಕ್ಖೋ"ತಿಆದಿಕಂ ವಚನದ್ವಯಂ। **ಇಮಿನಾ**ತಿ "ಸೇಕ್ಖೋ ಭಿಕ್ಖು ಭಿನ್ನತ್ತಾ ಪಾಪಕಾನ"ನ್ತಿ ಪದಾನಂ ಅತ್ಥದಸ್ಸನೇನ। **ನ ಸಮೇತಿ** ಸೇಕ್ಖಅಸೇಕ್ಖಪುಥುಜ್ಜನಾಸೇಕ್ಖದೀಪನತೋ। **ತದಿದ**ನ್ತಿ ಪಠಮದ್ವಯಂ। **ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯದಸ್ಸನಂ** ಅರಿಯಾನಂ , ಅಸೇಕ್ಖಾನಂಯೇವ ಚ ಸೇಕ್ಖಭಿನ್ನಕಿಲೇಸಭಾವದೀಪನತೋ। **ವುತ್ತೋ**ತಿ ಪಟಿಞ್ಞಾವಚನಂ, ಸಚ್ಚಂ ವುತ್ತೋತಿ ಅತ್ಥೋ। **ನ ಪನ ಇಧಾಧಿಪ್ಪೇತೋ** ಅತ್ಥುದ್ಧಾರವಸೇನ ದಸ್ಸಿತತ್ತಾ।

**ಭಗವತೋ ವಚನ**ನ್ತಿ ಉಪಸಮ್ಪದಾಕಮ್ಮವಾಚಮಾಹ। **ತದನುರೂಪ**ನ್ತಿ ತದನುಚ್ಛವಿಕಂ, ಯಥಾವುತ್ತನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಪರಿಸಾವತ್ಥುಸೀಮಾಸಮ್ಪತ್ತಿಯೋ "ಸಮಗ್ಗೇನ ಸಙ್ಘೇನ ಅಕುಪ್ಪೇನಾ"ತಿ (ವಿಭ॰ ೫೧೦) ಇಮಿನಾ ಪಕಾಸಿತಾತಿ **"ಠಾನಾರಹ**"ನ್ತಿ ಪದಸ್ಸ **"ಅನೂನ...ಪೇ॰... ಅವುತ್ತ**"ನ್ತಿ ಏತ್ತಕಮೇವ ಅತ್ಥಮಾಹ।

೫೧೧. **ಅವೀತಿಕ್ಕಮನವಿರತಿಭಾವತೋ**ತಿ ಅವೀತಿಕ್ಕಮಸಮಾದಾನಭೂತಾ ವಿರತೀತಿ ಕತ್ವಾ ವಾರಿತ್ತಸೀಲಂ ಪತ್ವಾ ವಿರತಿ ಏವ ಪಧಾನನ್ತಿ ಚೇತನಾಸೀಲಸ್ಸಪಿ ಪರಿಯಾಯತಾ ವುತ್ತಾ। **"ನಗರವಡ್ಢಕೀ ವತ್ಥುವಿಜ್ಜಾಚರಿಯೋ**"ತಿ ಇದಂ ಇಧಾಧಿಪ್ಪೇತನಗರವಡ್ಢಕೀದಸ್ಸನಂ। ವತ್ಥುವಿಜ್ಜಾ, ಪಾಸಾದವಿಜ್ಜಾತಿ ದುವಿಧಾ ಹಿ ವಡ್ಢಕೀವಿಜ್ಜಾ। **ಲೇಹಿತಬ್ಬ**ನ್ತಿ ಸಾಯಿತಬ್ಬಂ। **ಚುಬಿತಬ್ಬ**ನ್ತಿ ಪಾತಬ್ಬಂ।

**ಇನ್ದ್ರಿಯಸಂವರಾಹಾರತ್ತಾ**ತಿ ಇನ್ದ್ರಿಯಸಂವರಹೇತುಕತ್ತಾ। ಪಾತಿಮೋಕ್ಖಸೀಲಂ ಸಿಕ್ಖಾಪದಸೀಲಂ ನ ಪಕತಿಸೀಲಾದಿಕೇನ ಗಯ್ಹತೀತಿ ಆಹ **"ಪಾತಿಮೋಕ್ಖತೋ ಅಞ್ಞಂ ಸೀಲಂ ಕಾಯಿಕಅವೀತಿಕ್ಕಮಾದಿಗ್ಗಹಣೇನ ಗಹಿತ**"ನ್ತಿ। ತಂ ಪನ ಪಾತಿಮೋಕ್ಖಸೀಲೇನ ನ ಸಙ್ಗಯ್ಹತೀತಿ ನ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುಂ, ಕಾಯಿಕವಾಚಸಿಕಸಂವರಸ್ಸ ತಬ್ಬಿನಿಮುತ್ತಸ್ಸ ಅಭಾವತೋತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ಇಮಿನಾ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನ ವುತ್ತ**"ನ್ತಿ ಆಹ।

ತತ್ಥ ಪಾತಿಮೋಕ್ಖಸದ್ದಸ್ಸ ಏವಂ ಅತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ - ಕಿಲೇಸಾನಂ ಬಲವಭಾವತೋ, ಪಾಪಕಿರಿಯಾಯ ಸುಕರಭಾವತೋ, ಪುಞ್ಞಕಿರಿಯಾಯ ಚ ದುಕ್ಕರಭಾವತೋ ಬಹುಕ್ಖತ್ತುಂ ಅಪಾಯೇಸು ಪತನಸೀಲೋತಿ ಪಾತೀ, ಪುಥುಜ್ಜನೋ, ಅನಿಚ್ಚತಾಯ ವಾ ಭವಾದೀಸು ಕಮ್ಮವೇಗಕ್ಖಿತ್ತೋ ಘಟಿಯನ್ತಂ ವಿಯ ಅನವಟ್ಠಾನೇನ ಪರಿಬ್ಭಮನತೋ ಗಮನಸೀಲೋತಿ ಪಾತೀ, ಮರಣವಸೇನ ವಾ ತಮ್ಹಿ ತಮ್ಹಿ ಸತ್ತನಿಕಾಯೇ ಅತ್ತಭಾವಸ್ಸ ಪಾತನಸೀಲೋತಿ ಪಾತೀ, ಸತ್ತಸನ್ತಾನೋ, ಚಿತ್ತಮೇವ ವಾ। ತಂ ಪಾತಿನಂ ಸಂಸಾರದುಕ್ಖತೋ ಮೋಕ್ಖೇತೀತಿ **ಪಾತಿಮೋಕ್ಖಂ**। ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಹಿ ವಿಮೋಕ್ಖೇನ ಸತ್ತೋಪಿ "ವಿಮುತ್ತೋ"ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ವುತ್ತಞ್ಹಿ "ಚಿತ್ತವೋದಾನಾ ವಿಸುಜ್ಝನ್ತೀ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೧೦೦), "ಅನುಪಾದಾಯ ಆಸವೇಹಿ ಚಿತ್ತಂ ವಿಮುತ್ತ"ನ್ತಿ (ಮಹಾವ॰ ೨೮) ಚ। ಅಥ ವಾ ಅವಿಜ್ಜಾದಿನಾ ಹೇತುನಾ ಸಂಸಾರೇ ಪತತಿ ಗಚ್ಛತಿ ಪವತ್ತತೀತಿ ಪಾತೀ। "ಅವಿಜ್ಜಾನೀವರಣಾನಂ ಸತ್ತಾನಂ ತಣ್ಹಾಸಂಯೋಜನಾನಂ ಸನ್ಧಾವತಂ ಸಂಸರತ"ನ್ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೧೨೪; ೩.೯೯; ೫.೫೨೦; ಕಥಾ॰ ೭೫) ಹಿ ವುತ್ತಂ। ತಸ್ಸ ಪಾತಿನೋ ಸತ್ತಸ್ಸ ತಣ್ಹಾದಿಸಂಕಿಲೇಸತ್ತಯತೋ ಮೋಕ್ಖೋ ಏತೇನಾತಿ **ಪಾತಿಮೋಕ್ಖಂ**। "ಕಣ್ಠೇಕಾಳೋ"ತಿಆದೀನಂ ವಿಯ ತಸ್ಸ ಸಮಾಸಸಿದ್ಧಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಅಥ ವಾ ಪಾತೇತಿ ವಿನಿಪಾತೇತಿ ದುಕ್ಖೇತಿ ಪಾತಿ, ಚಿತ್ತಂ। ವುತ್ತಞ್ಹಿ "ಚಿತ್ತೇನ ನೀಯತಿ ಲೋಕೋ, ಚಿತ್ತೇನ ಪರಿಕಸ್ಸತೀ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೧.೬೨)। ತಸ್ಸ ಪಾತಿನೋ ಮೋಕ್ಖೋ ಏತೇನಾತಿ **ಪಾತಿಮೋಕ್ಖಂ**। ಪತತಿ ವಾ ಏತೇನ ಅಪಾಯದುಕ್ಖೇ ವಾ ಸಂಸಾರದುಕ್ಖೇ ವಾತಿ ಪಾತೀ, ತಣ್ಹಾದಿಸಂಕಿಲೇಸೋ। ವುತ್ತಞ್ಹಿ "ತಣ್ಹಾ ಜನೇತಿ ಪುರಿಸಂ (ಸಂ॰ ನಿ॰

೧.೫೫-೫೭), ತಣ್ಹಾದುತಿಯೋ ಪುರಿಸೋ"ತಿ (ಇತಿವು॰ ೧೫; ಮಹಾನಿ॰ ೧೯೧; ಚೂಳನಿ॰ ಪಾರಾಯನಾನುಗೀತಿಗಾಥಾನಿದ್ದೇಸ ೧೦೭) ಚ ಆದಿ। ತತೋ ಮೋಕ್ಖೋತಿ **ಪಾತಿಮೋಕ್ಖಂ**।

ಅಥ ವಾ ಪತತಿ ಏತ್ಥಾತಿ ಪಾತೀನಿ, ಛ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಬಾಹಿರಾನಿ ಆಯತನಾನಿ। ವುತ್ತಞ್ಹಿ "ಛಸು ಲೋಕೋ ಸಮುಪ್ಪನ್ನೋ, ಛಸು ಕುಬ್ಬತಿ ಸನ್ಥವ"ನ್ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೧.೭೦; ಸು॰ ನಿ॰ ೧೭೧)। ತತೋ ಛಅಜ್ಝತ್ತಿಕಬಾಹಿರಾಯತನಸಙ್ಖಾತತೋ ಪಾತಿತೋ ಮೋಕ್ಖೋತಿ **ಪಾತಿಮೋಕ್ಖಂ**।

ಅಥ ವಾ ಪಾತೋ ವಿನಿಪಾತೋ ಅಸ್ಸ ಅತ್ಥೀತಿ ಪಾತೀ, ಸಂಸಾರೋ, ತತೋ ಮೋಕ್ಖೋತಿ **ಪಾತಿಮೋಕ್ಖಂ**।

ಅಥ ವಾ ಸಬ್ಬಲೋಕಾಧಿಪತಿಭಾವತೋ ಧಮ್ಮಿಸ್ಸರೋ ಭಗವಾ "ಪತೀ"ತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ಮುಚ್ಚತಿ ಏತೇನಾತಿ ಮೋಕ್ಖೋ, ಪತಿನೋ ಮೋಕ್ಖೋ ತೇನ ಪಞ್ಞತ್ತತ್ತಾತಿ ಪತಿಮೋಕ್ಖೋ, ಪತಿಮೋಕ್ಖೋ ಏವ **ಪಾತಿಮೋಕ್ಖಂ**। ಸಬ್ಬಗುಣಾನಂ ವಾ ಮೂಲಭಾವತೋ ಉತ್ತಮಟ್ಠೇನ ಪತಿ ಚ ಸೋ ಯಥಾವುತ್ತೇನತ್ಥೇನ ಮೋಕ್ಖೋ ಚಾತಿ ಪತಿಮೋಕ್ಖೋ, ಪತಿಮೋಕ್ಖೋ ಏವ **ಪಾತಿಮೋಕ್ಖಂ**। ತಥಾ ಹಿ ವುತ್ತಂ "ಪಾತಿಮೋಕ್ಖನ್ತಿ ಮುಖಮೇತಂ ಪಮುಖಮೇತ"ನ್ತಿ (ಮಹಾವ॰ ೧೩೫) ವಿತ್ಥಾರೋ।

ಅಥ ವಾ ಪ-ಇತಿ ಪಕಾರೇ, ಅತೀತಿ ಅಚ್ಚನ್ತತ್ಥೇ ನಿಪಾತೋ, ತಸ್ಮಾ ಪಕಾರೇಹಿ ಅಚ್ಚನ್ತಂ ಮೋಕ್ಖೇತೀತಿ **ಪಾತಿಮೋಕ್ಖಂ**। ಇದಞ್ಹಿ ಸೀಲಂ ಸಯಂ ತದಙ್ಗವಸೇನ, ಸಮಾಧಿಸಹಿತಂ ಪಞ್ಞಾಸಹಿತಞ್ಚ ವಿಕ್ಖಮ್ಭನವಸೇನ ಸಮುಚ್ಛೇದವಸೇನ ಚ ಅಚ್ಚನ್ತಂ ಮೋಕ್ಖೇತಿ ಮೋಚೇತೀತಿ **ಪಾತಿಮೋಕ್ಖಂ**। ಪತಿ ಪತಿ ಮೋಕ್ಖೋತಿ ವಾ ಪತಿಮೋಕ್ಖೋ, ತಮ್ಹಾ ತಮ್ಹಾ ವೀತಿಕ್ಕಮದೋಸತೋ ಪಚ್ಚೇಕಂ ಮೋಕ್ಖೋತಿ ಅತ್ಥೋ, ಪತಿಮೋಕ್ಖೋಯೇವ **ಪಾತಿಮೋಕ್ಖಂ**। ಮೋಕ್ಖೋ ವಾ ನಿಬ್ಬಾನಂ, ತಸ್ಸ ಮೋಕ್ಖಸ್ಸ ಪಟಿಬಿಮ್ಬಭೂತೋತಿ ಪತಿಮೋಕ್ಖಂ। ಸೀಲಸಂವರೋ ಹಿ ನಿಬ್ಬೇಧಭಾಗಿಯೋ ಸೂರಿಯಸ್ಸ ಅರುಣುಗ್ಗಮನಂ ವಿಯ ನಿಬ್ಬಾನಸ್ಸ ಉದಯಭೂತೋ ತಪ್ಪಟಿಭಾಗೋ ವಿಯ ಹೋತಿ ಯಥಾರಹಂ ಕಿಲೇಸನಿಬ್ಬಾಪನತೋತಿ ಪತಿಮೋಕ್ಖಂ, ಪತಿಮೋಕ್ಖಂಯೇವ **ಪಾತಿಮೋಕ್ಖಂ**।

ಅಥ ವಾ ಮೋಕ್ಖಂ ಪತಿ ವತ್ತತಿ, ಮೋಕ್ಖಾಭಿಮುಖನ್ತಿ ವಾ ಪತಿಮೋಕ್ಖಂ, ಪತಿಮೋಕ್ಖಂಯೇವ **ಪಾತಿಮೋಕ್ಖನ್ತಿ**। ಇದಮ್ಪಿ ಪಾತಿಮೋಕ್ಖಸದ್ದಸ್ಸ ಮುಖಮತ್ತದಸ್ಸನಮೇವ। ಸಬ್ಬಾಕಆರೇನ ಪನ ಜಿನಪಾತಿಮೋಕ್ಖೋ ಭಗವಾವ ಅನವಜ್ಜಪತಿಮೋಕ್ಖಂ ಪಾತಿಮೋಕ್ಖಂ ಸಂವಣ್ಣೇಯ್ಯ।

**೫೧೩**. ಗರುಭಣ್ಡವಿಸ್ಸಜ್ಜನಕರಣಭೂತಂ ಏತಸ್ಸ ಅತ್ಥೀತಿ **ಗರುಭಣ್ಡವಿಸ್ಸಜ್ಜನಂ**। **ಗರುಭಣ್ಡನ್ತರಭೂತಂ** ಥಾವರಾದಿ। ಊನಕಂ ನ ವಟ್ಟತೀತಿ **ಫಾತಿಕಮ್ಮಂ** ವುತ್ತಂ। ಅತಿರೇಕಗ್ಘನಕಂ, ತದಗ್ಘನಕಮೇವ ವಾ ವಟ್ಟತೀತಿ। **ಯಥಾವುತ್ತನ್ತಿ** ಪೋಕ್ಖರಣಿತೋ ಪಂಸುಉದ್ಧರಣಾದಿಥಾವರಕಮ್ಮಂ।

**ಧಾರೇತಿ, ಪೋಸೇತಿ ವಾ** ಪರೇಸಂ ದಾರಕೇ।

**ಗಿಹೀನಂ ಕರಿಯಮಾನಂ ವುತ್ತಂ,** ನ ಸಙ್ಘಸ್ಸ, ಗಣಸ್ಸ ವಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಪಿಣ್ಡಪಟಿಪಿಣ್ಡನ್ತಿ** ಉತ್ತರಪದಲೋಪಂ, ಪುರಿಮಪದೇ ಉತ್ತರಪದಲೋಪಞ್ಚ ಕತ್ವಾ ನಿದ್ದೇಸೋತಿ ಆಹ **"ಪಿಣ್ಡತ್ಥ"**ನ್ತಿಆದಿ। **ಅಯೋನಿಸೋ ವಿಚಾರಣಂ** ಅಯಾಥಾವಪಟಿಪತ್ತಿ।

**೫೧೪**. ಗಚ್ಛನ್ತಿ ಯಥಾಸಕಂ ವಿಸಯೇ ಪವತ್ತನ್ತೀತಿ **ಗಾವೋ,** ಚಕ್ಖಾದೀನಿ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿ।

**ವಿಧುನನಂ** ಪಪ್ಫೋಟನಂ, ಪವಾಹನನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

೫೦೫. ಯಥಾ ಕರಣತ್ಥೋ ಕರಣೀಯಸದ್ದೋ, ಏವಂ ವಿಕಿರಣತ್ಥೋಪಿ ಹೋತೀತಿ ಆಹ **“ವಿಕ್ಖಿಪಿತಬ್ಬಾನೀ”**ತಿ, ವಿದ್ಧಂಸಿತಬ್ಬಾನೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸಂಯಮನೀಯಾನಿ ವಾ **ಸಂಯಮಕರಣೀಯಾನಿ,** “ನ ಪುನ ಏವಂ ಕರೋಮೀ”ತಿ ಅತ್ತನೋ ದಹನಂ ಮನಸಾ ಅಧಿಟ್ಠಾನಂ ಸಂಯಮನಂ, ಸಂಯಮನಕರಣೀಯಾನಿ **ಸಂವರಕರಣೀಯಾನೀ**ತಿ ಚಿತ್ತಮತ್ತಾಯತ್ತಾ ಏವ ಸಂಯಮಸಂವರಾ ಆಚರಿಯೇನ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾತಿ ಆಹ **“ಅನಾಪತ್ತಿಗಮನೀಯಾನೀ”**ತಿ । ಅನ್ತೇವಾಸಿಕತ್ಥೇರೋ ಪನ ದೇಸನಾಪಿ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಮನಸಿಕಾರೇಹಿ ವಿನಾ ನ ಹೋತೀತಿ ದೇಸನಾವಿಸುದ್ಧಿಂ ನಿಸ್ಸರಣಂ ವದತಿ।

೫೦೬. “ಅಲಙ್ಕತೋ ಚೇಪಿ…ಪೇ॰… ಸ ಭಿಕ್ಖೂ”ತಿಆದೀಸು (ಧ॰ ಪ॰ ೧೪೨) ವಿಯ ಇಧಾಪಿ **ಗುಣತೋ ಭಿಕ್ಖು ಅಧಿಪ್ಪೇತೋ।** ತಥಾ ಚ ವುತ್ತಂ “ಇಧ ಭಿಕ್ಖೂತಿ ಪಟಿಪತ್ತಿಯಾ ಭಿಕ್ಖುಭಾವದಸ್ಸನತೋ ಏವಮಾಹಾ”ತಿ (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ३೫೫)। ಯತ್ತಕಂ ಏಕೇನ ಪುಗ್ಗಲೇನ ಅಸೇಸೇತ್ವಾ ಸಮಾದಾತುಂ ಸಕ್ಕಾ, ತಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ **“ಯೇನ ಸಮಾದಾನೇನ ಸಬ್ಬಾಪಿ ಸಿಕ್ಖಾ ಸಮಾದಿನ್ನಾ ಹೋನ್ತೀ”**ತಿ ಯಥಾ ಉಪಸಮ್ಪದಾಪಾರಿಪೂರಿಯಾ ಅಸೇಸಂ ಉಪಸಮ್ಪನ್ನಸಿಕ್ಖಾಸಮಾದಾನಂ। **ತನ್ತಿ** ಸಮಾದಾನಂ। **ಅನೇಕೇಸೂತಿ** ವಿಸುಂ ವಿಸುಂ ಸಮಾದಾನೇಸು। ಯಥಾ ಸಮಾದಿನ್ನಾಯ ಸಿಕ್ಖಾಯ ಸಬ್ಬೇನ ಸಬ್ಬಂ ಅವೀತಿಕ್ಕಮನಂ ಸಿಕ್ಖಿತಬ್ಬಾಕಾರೋ, ಏವಂ ಸತಿ ವೀತಿಕ್ಕಮೇ ದೇಸನಾಗಾಮಿನಿಯಾ ದೇಸನಾ, ವುಟ್ಠಾನಗಾಮಿನಿಯಾ ವುಟ್ಠಾನಂ ತದುಪಾಯಭೂತಂ ಪಾರಿವಾಸಿಕವತ್ತಚರಣಾದೀತಿ ವುತ್ತಂ **“ಅವೀತಿ…ಪೇ॰… ಆಕಾರೇನಾ”**ತಿ। ಯಂ ಸಿಕ್ಖಾಪದಂ ಪಮಾದೇನ ವೀತಿಕ್ಕನ್ತಂ, ತಂ ಸಿಕ್ಖಿಯಮಾನಂ ನ ಹೋತೀತಿ ಸೇಸಿತಂ ನಾಮ ಹೋತೀತಿ ಆಹ **“ವೀತಿಕ್ಕಮನವಸೇನ ಸೇಸಸ್ಸಾ”**ತಿ।

೫೦೯. **ಚಿತ್ತಪರಿಸೋಧನಭಾವನಾ**ತಿ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಪರಿಸೋಧನಭೂತಾ ಆವರಣೀಯಧಮ್ಮವಿಕ್ಖಮ್ಭಿಕಾ ಸಮಾಧಿವಿಪಸ್ಸನಾಭಾವನಾ ಚಿತ್ತಪರಿಸೋಧನಭಾವನಾ। **ಸುಪ್ಪಪರಿಗ್ಗಾಹಕನ್ತಿ** ನಿದ್ದಾಪರಿಗ್ಗಾಹಕಂ। **ಇದನ್ತಿ** ಇದಂ ಅಬ್ಬೋಕಿಣ್ಣಭವಙ್ಗೋತ್ತರಣಸಙ್ಖಾತಂ ಕಿರಿಯಮಯಚಿತ್ತಾನಂ ಅಪ್ಪವತ್ತನಂ ಸುಪ್ಪಂ ನಾಮ। **ಇತೋ** ಭವಙ್ಗೋತ್ತರಣತೋ। **ಪುಬ್ಬೇ ಇತೋ** ಕಿರಿಯಮಯಚಿತ್ತಪ್ಪವತ್ತಿತೋ ಪರಞ್ಚ ನತ್ಥಿ। **ಅಯಂ** ಕಾಯಕಿಲಮಥೋ, ಥಿನಮಿದ್ಧಞ್ಚ **ಏತಸ್ಸ** ಸುತ್ತಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ।

೫೧೧. **ಸತಿಪಟ್ಠಾನಾದಯೋ**ತಿ ಸತಿಪಟ್ಠಾನಸಮ್ಮಪ್ಪಧಾನಇದ್ಧಿಪಾದಾ, ಏಕಚ್ಚೇ ಚ ಮಗ್ಗಧಮ್ಮಾ ಸಹ ನ ಪವತ್ತನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ಪಾಳಿಯಂ ನ ವುತ್ತಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಏತೇ ತಾವ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಆರಮ್ಮಣೇ ಸಹ ನ ಪವತ್ತನ್ತೀತಿ ನ ಗಣ್ಹೇಯ್ಯುಂ, ಇನ್ದ್ರಿಯಬಲಾನಿ ಕಸ್ಮಾ ನ ಗಹಿತಾನೀತಿ ಆಹ **“ಪವತ್ತ…ಪೇ॰… ಹೋನ್ತೀ”**ತಿ। ಏವಮ್ಪಿ ಸದ್ಧಿನ್ದ್ರಿಯಬಲಾನಿ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗೇಹಿ ನ ಸಙ್ಗಯ್ಹನ್ತೀತಿ ಕಥಂ ತೇಸಂ ತದನ್ತೋಗಧತಾತಿ ಚೋದನಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ **“ಪೀತಿ…ಪೇ॰… ವುತ್ತತ್ತಾ”**ತಿ।

೫೧೨. **ಸಮನ್ತತೋ**ತಿ ಸಬ್ಬಭಾಗೇಸು ಸಬ್ಬೇಸು ಅಭಿಕ್ಕಮಾದೀಸು, ಸಬ್ಬಭಾಗತೋ ವಾ ತೇಸು ಏವ ಅಭಿಕ್ಕಮಾದೀಸು ಅತ್ಥಾನತ್ಥಾದಿಸಬ್ಬಭಾಗತೋ ಸಬ್ಬಾಕಾರತೋ। **ಸಮ್ಮಾ**ತಿ ಅವಿಪರೀತಂ ಯೋನಿಸೋ। **ಸಮನ್ತಿ** ಅವಿಸಮಂ, ಇಟ್ಠಾದಿಆರಮ್ಮಣೇ ರಾಗಾದಿವಿಸಮರಹಿತಂ ಕತ್ವಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಭಿಕ್ಖಾ ಚರೀಯತಿ ಏತ್ಥಾತಿ ಭಿಕ್ಖಾಚಾರೋ, ಭಿಕ್ಖಾಯ ಚರಣಟ್ಠಾನಂ, ಸೋ ಏವ ಗೋಚರೋ, ಭಿಕ್ಖಾಯ ಚರಣಮೇವ ವಾ ಸಮ್ಪಜಞ್ಞಸ್ಸ ವಿಸಯಭಾವತೋ ಗೋಚರೋ, ತಸ್ಮಿಂ **ಭಿಕ್ಖಾಚಾರಗೋಚರೇ।** ಸೋ ಪನ ಅಭಿಕ್ಕಮಾದಿಭೇದಭಿನ್ನನ್ತಿ ವಿಸೇಸನವಸೇನ ವುತ್ತಂ **“ಅಭಿಕ್ಕಮಾದೀಸು ಪನಾ”**ತಿ। **ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಸಙ್ಖಾತೇ**ತಿ ಯೋಗಕಮ್ಮಸ್ಸ ಭಾವನಾಯ ಪವತ್ತಿಟ್ಠಾನಸಙ್ಖಾತೇ ಆರಮ್ಮಣೇ, ಭಾವನಾಕಮ್ಮೇಯೇವ ವಾ, ಯೋಗಿನೋ ಸುಖವಿಸೇಸಹೇತುತಾಯ ವಾ ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಸಙ್ಖಾತೇ ಸಮ್ಪಜಞ್ಞಸ್ಸ ವಿಸಯಭಾವೇನ **ಗೋಚರೇ। ಅಭಿಕ್ಕಮಾದೀಸೂ**ತಿ ಅಭಿಕ್ಕಮಪಟಿಕ್ಕಮಾದೀಸು ಚೇವ ಚೀವರಪಾರುಪನಾದೀಸು ಚ। **ಅಸಮ್ಮುಯ್ಹನಂ** ಚಿತ್ತಕಿರಿಯಾವಾಯೋಧಾತುವಿಪ್ಫಾರವಸೇನೇವ ತೇಸಂ ಪವತ್ತಿ, ನ ಅಞ್ಞಥಾತಿ ಯಾಥಾವತೋ ಜಾನನಂ।

**ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಂ ಪಧಾನಂ ಕತ್ವಾ**ತಿ ಚೀವರಪಾರುಪನಾದಿಸರೀರಪರಿಹರಣಕಿಚ್ಚಕಾಲೇಪಿ ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಮನಸಿಕಾರಮೇವ ಪಧಾನಂ ಕತ್ವಾ।

**ತಸ್ಮಾತಿ** ಯಸ್ಮಾ ಉಸ್ಸುಕ್ಕಜಾತೋ ಹುತ್ವಾ ಅತಿವಿಯ ಮಂ ಯಾಚಸಿ, ಯಸ್ಮಾ ಚ ಜೀವಿತನ್ತರಾಯಾನಂ ದುಜ್ಜಾನತಂ ವದಸಿ, ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿ ಚ ತೇ ಪರಿಪಾಕಂ ಗತಾನಿ, ತಸ್ಮಾ। **ತಿಹಾ**ತಿ ನಿಪಾತಮತ್ತಂ। **ತೇ** ತಯಾ। **ಏವ**ನ್ತಿ ಇದಾನಿ ವತ್ತಬ್ಬಾಕಾರಂ ವದತಿ। **ಸಿಕ್ಖಿತಬ್ಬ**ನ್ತಿ ಅಧಿಸೀಲಸಿಕ್ಖಾದೀನಂ ತಿಸ್ಸನ್ನಮ್ಪಿ ಸಿಕ್ಖಾನಂ ವಸೇನ ಸಿಕ್ಖನಂ ಕಾತಬ್ಬಂ। ಯಥಾ ಪನ ಸಿಕ್ಖಿತಬ್ಬಂ, ತಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ "**ದಿಟ್ಠೇ ದಿಟ್ಠಮತ್ತಂ ಭವಿಸ್ಸತೀ**"ತಿಆದಿಮಾಹ।

ತತ್ಥ **ದಿಟ್ಠೇ ದಿಟ್ಠಮತ್ತ**ನ್ತಿ ರೂಪಾಯತನೇ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣೇನ ದಿಟ್ಠಮತ್ತಂ। ಯಥಾ ಹಿ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ ರೂಪೇ ರೂಪಮತ್ತಮೇವ ಪಸ್ಸತಿ, ನ ನಿಚ್ಚಾದಿಸಭಾವಂ, ಏವಂ ಸೇಸತಂದ್ವಾರಿಕವಿಞ್ಞಾಣೇಹಿಪಿ ಮೇ ಏತ್ಥ ದಿಟ್ಠಮತ್ತಮೇವ ಭವಿಸ್ಸತೀತಿ ಸಿಕ್ಖಿತಬ್ಬನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅಥ ವಾ **ದಿಟ್ಠೇ ದಿಟ್ಠಂ** ನಾಮ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ, ರೂಪೇ ರೂಪವಿಜಾನನನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಮತ್ತಾ**ತಿ ಪಮಾಣಂ। ದಿಟ್ಠಂ ಮತ್ತಾ ಏತಸ್ಸಾತಿ **ದಿಟ್ಠಮತ್ತಂ,** ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಮತ್ತಮೇವ ಮೇ ಚಿತ್ತಂ ಭವಿಸ್ಸತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಇದಂ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ - ಯಥಾ ಆಪಾಥಗತೇ ರೂಪೇ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ ನ ರಜ್ಜತಿ ನ ದುಸ್ಸತಿ ನ ಮುಯ್ಹತಿ, ಏವಂ ರಾಗಾದಿವಿರಹೇನ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಮತ್ತಮೇವ ಮೇ ಜವನಂ ಭವಿಸ್ಸತಿ, ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಪ್ಪಮಾಣೇನೇವ ನಂ ಠಪೇಸ್ಸಾಮೀತಿ। ಅಥ ವಾ **ದಿಟ್ಠಂ** ನಾಮ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣೇನ ದಿಟ್ಠರೂಪಂ। **ದಿಟ್ಠೇ ದಿಟ್ಠಂ** ನಾಮ ತತ್ಥೇವ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಸನ್ತೀರಣವೋಟ್ಠಬ್ಬನಸಙ್ಖಾತಂ ಚಿತ್ತತ್ತಯಂ। ಯಥಾ ತಂ ನ ರಜ್ಜತಿ ನ ದುಸ್ಸತಿ ನ ಮುಯ್ಹತಿ, ಏವಂ ಆಪಾಥಗತೇ ರೂಪೇ ತೇನೇವ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಾದಿಪ್ಪಮಾಣೇನ ಜವನಂ ಉಪ್ಪಾದೇಸ್ಸಾಮಿ, ನಾಸ್ಸ ತಂ ಪಮಾಣಂ ಅತಿಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ರಜ್ಜನಾದಿವಸೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತುಂ ದಸ್ಸಾಮೀತಿ ಏವಮೇತ್ಥ ಅತ್ಥೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಏಸ ನಯೋ ಸುತಮುತೇಸು। **ಮುತ**ನ್ತಿ ಚ ತದಾರಮ್ಮಣವಿಞ್ಞಾಣೇಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ಗನ್ಧರಸಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾಯತನಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। **ವಿಞ್ಞಾತೇ ವಿಞ್ಞಾತಮತ್ತ**ನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಪನ **ವಿಞ್ಞಾತಂ** ನಾಮ ಮನೋದ್ವಾರಾವಜ್ಜನೇನ ವಿಞ್ಞಾತಾರಮ್ಮಣಂ, ತಸ್ಮಿಂ ವಿಞ್ಞಾತೇ। **ವಿಞ್ಞಾತಮತ್ತ**ನ್ತಿ ಆವಜ್ಜನಪ್ಪಮಾಣಂ। ಯಥಾ ಆವಜ್ಜನಂ ನ ರಜ್ಜತಿ ನ ದುಸ್ಸತಿ ನ ಮುಯ್ಹತಿ, ಏವಂ ರಜ್ಜನಾದಿವಸೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತುಂ ಅದತ್ವಾ ಆವಜ್ಜನಪ್ಪಮಾಣೇನೇವ ಚಿತ್ತಂ ಠಪೇಸ್ಸಾಮೀತಿ ಅಯಮೇತ್ಥ ಅತ್ಥೋ। **ಏವಞ್ಹಿ ತೇ ಬಾಹಿಯ ಸಿಕ್ಖಿತಬ್ಬ**ನ್ತಿ ಏವಂ ಇಮಾಯ ಪಟಿಪದಾಯ ತಯಾ ಬಾಹಿಯ ತಿಸ್ಸನ್ನಂ ಸಿಕ್ಖಾನಂ ಅನುಪವತ್ತನವಸೇನ ಸಿಕ್ಖಿತಬ್ಬಂ। ಇತಿ ಭಗವಾ ಬಾಹಿಯಸ್ಸ ಸಂಖಿತ್ತರುಚಿತಾಯ ಛಹಿ ವಿಞ್ಞಾಣಕಾಯೇಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ಛಳಾರಮ್ಮಣಭೇದಭಿನ್ನಂ ವಿಪಸ್ಸನಾವಿಸಯಂ ದಿಟ್ಠಾದೀಹಿ ಚತೂಹಿ ಕೋಟ್ಠಾಸೇಹಿ ವಿಭಜಿತ್ವಾ ತತ್ಥಸ್ಸ ಞಾತತೀರಣಪರಿಞ್ಞಂ ದಸ್ಸೇತಿ।

ಕಥಂ? ಏತ್ಥ ಹಿ ರೂಪಾಯತನಂ ಪಸ್ಸಿತಬ್ಬಟ್ಠೇನ **ದಿಟ್ಠಂ** ನಾಮ, ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ ಪನ ಸದ್ಧಿಂ ತಂದ್ವಾರಿಕವಿಞ್ಞಾಣೇಹಿ ದಸ್ಸನಟ್ಠೇನ, ತದುಭಯಮ್ಪಿ ಯಥಾಪಚ್ಚಯಂ ಪವತ್ತಮಾನಂ ಧಮ್ಮಮತ್ತಮೇವ, ನ ಏತ್ಥ ಕೋಚಿ ಕತ್ತಾ ವಾ ಕಾರೇತಾ ವಾ। ಯತೋ ತಂ ಹುತ್ವಾ ಅಭಾವಟ್ಠೇನ ಅನಿಚ್ಚಂ, ಉದಯಬ್ಬಯಪಟಿಪೀಳನಟ್ಠೇನ ದುಕ್ಖಂ, ಅವಸವತ್ತನಟ್ಠೇನ ಅನತ್ತಾತಿ ಕುತೋ ತತ್ಥ ಪಣ್ಡಿತಸ್ಸ ರಜ್ಜನಾದೀನಂ ಓಕಾಸೋತಿ ಅಯಞ್ಹೇತ್ಥ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಏಸ ನಯೋ ಸುತಾದೀಸುಪಿ।

ಇದಾನಿ ಞಾತತೀರಣಪರಿಞ್ಞಾಸು ಪತಿಟ್ಠಿತಸ್ಸ ಉಪರಿ ಸಹ ಫಲೇನ ಪಹಾನಪರಿಞ್ಞಂ ದಸ್ಸೇತುಂ "**ಯತೋ ಖೋ ತೇ ಬಾಹಿಯಾ**"ತಿಆದಿ ಆರದ್ಧಂ। ತತ್ಥ **ಯತೋ**ತಿ ಯದಾ, ಯಸ್ಮಾ ವಾ। **ತೇ**ತಿ ತವ। **ತತೋ**ತಿ ತದಾ, ತಸ್ಮಾ ವಾ। **ತೇನಾ**ತಿ ತೇನ ದಿಟ್ಠಾದಿನಾ, ದಿಟ್ಠಾದಿಪಟಿಬದ್ಧೇನ ವಾ ರಾಗಾದಿನಾ। ಇದಂ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ - ಬಾಹಿಯ, ತವ ಯಸ್ಮಿಂ ಕಾಲೇ, ಯೇನ ವಾ ಕಾರಣೇನ ದಿಟ್ಠಾದೀಸು ಮಯಾ ವುತ್ತವಿಧಿಂ ಪಟಿಪಜ್ಜನ್ತಸ್ಸ ಅವಿಪರೀತಸಭಾವಾವಬೋಧೇನ ದಿಟ್ಠಾದಿಮತ್ತಂ ಭವಿಸ್ಸತಿ, ತಸ್ಮಿಂ ಕಾಲೇ, ತೇನ ವಾ ಕಾರಣೇನ ತ್ವಂ ತೇನ ದಿಟ್ಠಾದಿಪಟಿಬದ್ಧೇನ ರಾಗಾದಿನಾ ಸಹ ನ ಭವಿಸ್ಸಸಿ, ರತ್ತೋ ವಾ ದುಟ್ಠೋ ವಾ ಮೂಳ್ಹೋ ವಾ ನ ಭವಿಸ್ಸಸಿ ಪಹೀನರಾಗಾದಿಕತ್ತಾ, ತೇನ ವಾ ದಿಟ್ಠಾದಿನಾ ಸಹ ಪಟಿಬದ್ಧೋ ನ ಭವಿಸ್ಸಸೀತಿ। **ತತೋ ತ್ವಂ, ಬಾಹಿಯ, ನ ತತ್ಥಾ**ತಿ ಯದಾ, ಯಸ್ಮಾ ವಾ ತ್ವಂ ತೇನ ರಾಗೇನ ವಾ ರತ್ತೋ, ದೋಸೇನ ವಾ ದುಟ್ಠೋ, ಮೋಹೇನ ವಾ ಮೂಳ್ಹೋ ನ ಭವಿಸ್ಸಸಿ, ತದಾ, ತಸ್ಮಾ ವಾ ತ್ವಂ ತತ್ಥ ದಿಟ್ಠಾದಿಕೇ ನ ಭವಿಸ್ಸಸಿ, ತಸ್ಮಿಂ ದಿಟ್ಠೇ ವಾ ಸುತಮುತವಿಞ್ಞಾತೇ ವಾ "ಏತಂ ಮಮ, ಏಸೋಹಮಸ್ಮಿ, ಏಸೋ ಮೇ ಅತ್ತಾ"ತಿ (ಮಹಾವ॰ ೨೧) ತಣ್ಹಾಮಾನದಿಟ್ಠೀಹಿ ಅಲ್ಲೀನೋ ಪತಿಟ್ಠಿತೋ ನ ಭವಿಸ್ಸಸಿ। ಏತ್ತಾವತಾ ಪಹಾನಪರಿಞ್ಞಂ ಮತ್ಥಕಂ ಪಾಪೇತ್ವಾ ಖೀಣಾಸವಭೂಮಿ ದಸ್ಸಿತಾ। **ತತೋ ತ್ವಂ, ಬಾಹಿಯ, ನೇವಿಧ, ನ ಹುರಂ, ನ ಉಭಯಮನ್ತರೇನಾ**ತಿ ಯದಾ

ತ್ವಂ, ಬಾಹಿಯ, ತೇನ ರಾಗಾದಿನಾ ತತ್ಥ ದಿಟ್ಠಾದೀಸು ಪಟಿಬದ್ಧೋ ನ ಭವಿಸ್ಸಸಿ, ತದಾ ತ್ವಂ ನೇವ ಇಧ ಲೋಕೇ, ನ ಪರಲೋಕೇ, ನ ಉಭಯತ್ಥ ಹೋಸಿ। **ಏಸೇವನ್ತೋ ದುಕ್ಖಸ್ಸಾತಿ** ಕಿಲೇಸದುಕ್ಖಸ್ಸ, ವಟ್ಟದುಕ್ಖಸ್ಸ ಚ ಅಯಮೇವ ಅನ್ತೋ ಅಯಂ ಪರಿಚ್ಛೇದೋ ಪರಿವಟುಮಭಾವೋತಿ ಅಯಮೇವ ಹಿ ಏತ್ಥ ಅತ್ಥೋ । ಯೇ ಪನ "ಉಭಯಮನ್ತರೇನಾ"ತಿ ಪದಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಅನ್ತರಾಭವಂ ನಾಮ ಇಚ್ಛನ್ತಿ, ತೇಸಂ ತಂ ಮಿಚ್ಛಾ। ತತ್ಥ ಯಂ ವತ್ತಬ್ಬಂ, ತಂ ಪರತೋ **ಅನ್ತರಾಭವಕಥಾಯಂ** (ಕಥಾ॰ ೫೦೫ ಆದಯೋ ) ಆವಿ ಭವಿಸ್ಸತಿ।

**ಏತೇಸನ್ತಿ** ಅತಿಹರಣವೀತಿಹರಣಾನಂ।

**"ತತ್ಥ ಹೀ"**ತಿಆದಿನಾ ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣವೀಥಿಯಂ ಪುರೇತರಂ ಪವತ್ತಅಯೋನಿಸೋಮನಸಿಕಾರವಸೇನ ಆವಜ್ಜನಾದೀನಂ ಅಯೋನಿಸೋ ಆವಜ್ಜನಾದಿನಾ ಇಟ್ಠಾದಿಆರಮ್ಮಣೇ ಲೋಭಾದಿಪ್ಪವತ್ತಿಮತ್ತಂ ಹೋತಿ, ನ ಪನ ಇತ್ಥಿಪುರಿಸಾದಿವಿಕಪ್ಪಗಾಹೋ, ಮನೋದ್ವಾರೇಯೇವ ಪನ ಸೋ ಹೋತೀತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। **ತಸ್ಸಾತಿ** "ಇತ್ಥೀ, ಪುರಿಸೋ"ತಿ ರಜ್ಜನಾದಿಕಸ್ಸ। **ಭವಙ್ಗಾದೀತಿ** ಭವಙ್ಗಆವಜ್ಜನದಸ್ಸನಾನಿ, ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಸನ್ತೀರಣವೋಟ್ಠಬ್ಬನಪಞ್ಚದ್ವಾರಿಕಜವನಞ್ಚ। **ಅಪುಬ್ಬತಿತ್ತರತಾವಸೇನಾತಿ** ಅಪುಬ್ಬತಾಇತ್ತರಭಾವಾನಂ ವಸೇನ।

**ಅತಿಹರತೀತಿ** ಮುಖದ್ವಾರಂ ಅತಿಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ಹರತಿ। **ತಂತಂವಿಜಾನನನಿಪ್ಫಾದಕೋತಿ** ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಪರಿಯೇಸನಾದಿವಿಸಯಸ್ಸ, ವಿಜಾನನಸ್ಸ ಚ ನಿಪ್ಫಾದಕೋ। ಯೇನ ಹಿ ಪಯೋಗೇನ ಪರಿಯೇಸನಾದಿ ನಿಪ್ಫಜ್ಜತಿ, ಸೋ ತಬ್ಬಿಸಯಂ ವಿಜಾನನಮ್ಪಿ ನಿಪ್ಫಾದೇತಿ ನಾಮ ಹೋತಿ। **ಸಮ್ಮಾಪಟಿಪತ್ತಿನ್ತಿ** ಧಮ್ಮೇಸು ಅವಿಪರೀತಪಟಿಪತ್ತಿಂ ಯಥಾಭೂತಾವಬೋಧಂ।

**ಗಮನೇಪೀತಿ** ಗಮನಪಯೋಗೇಪಿ। **ಅತಿಹರಣಂ** ಯಥಾಠಿತಸ್ಸೇವ ಕಾಯಸ್ಸ ಇಚ್ಛಿತದೇಸಾಭಿಮುಖಕರಣಂ। **ಗಮನಂ** ದೇಸನ್ತರುಪ್ಪತ್ತಿ। **ವಕ್ಖಮಾನೋತಿ** "ಅಭಿಕ್ಕನ್ತೇ ಪಟಿಕ್ಕನ್ತೇತಿ...ಪೇ॰... ಅದ್ಧಾಗಮನವಸೇನ ಕಥಿತೋ। ಗತೇ ಠಿತೇ ನಿಸಿನ್ನೇತಿ ಏತ್ಥ ವಿಹಾರೇ ಚುಣ್ಣಿಕಪಾದುದ್ಧಾರಇರಿಯಾಪಥವಸೇನ ಕಥಿತೋ"ತಿ (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೫೨೩) ವಕ್ಖಮಾನೋ ವಿಸೇಸೋ।

**ಪವತ್ತೇತಿ** ಚಕ್ಖಮಾದೀಸು ಪವತ್ತೇ ರೂಪಾರೂಪಧಮ್ಮೇ। **ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹನ್ತಸ್ಸ** ಅನಿಚ್ಚಾದಿತೋ।

ಕಾಯಿಕಕಿರಿಯಾದಿನಿಬ್ಬತ್ತಕಜವನಂ ಫಲೂಪಚಾರೇನ **"ಕಾಯಾದಿಕಿರಿಯಾಮಯ"**ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। **ಕಿರಿಯಾಸಮುಟ್ಠಿತತ್ತಾತಿ** ಪನ ಕಾರಣೂಪಚಾರೇನ।

೫೨೮. **ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಉಪಾಸನಸ್ಸಾತಿ** ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಭಾವನಾಯ। **ಯೋಗಪಥನ್ತಿ** ಭಾವನಾಯೋಗ್ಗಕಿರಿಯಾಯ ಪವತ್ತನಮಗ್ಗಂ।

೫೩೭. **ಕಾಯಾದೀಸೂತಿ** ಕಾಯವೇದನಾಚಿತ್ತಧಮ್ಮೇಸು। **ಸುಟ್ಠು ಪವತ್ತಿಯಾತಿ** ಅಸುಭಾನುಪಸ್ಸನಾದಿವಸೇನ ಪವತ್ತಿಯಾ। **ನಿಯ್ಯಾನಸಭಾವೋ** ಸಮ್ಮಾಸತಿತಾ ಏವ । **ಉಪಟ್ಠಾನನ್ತಿ** ಸತಿಂ ಕಿಚ್ಚತೋ ದಸ್ಸೇತಿ। ಏತ್ಥ ಚ ಯಥಾವುತ್ತೋ ಪರಿಗ್ಗಹೋ ಜಾತೋ ಏತಿಸ್ಸಾತಿ **ಪರಿಗ್ಗಹಿತಾ,** ತಂ ಪರಿಗ್ಗಹಿತಂ ನಿಯ್ಯಾನಭೂತಂ ಸತಿಂ ಕತ್ವಾತಿ ಅತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

೫೪೧-೨. ಪಕುಪ್ಪನಂ ಇಧ **ವಿಕಾರಾಪತ್ತಿಭಾವೋ।**

೫೫೦. **ತಪ್ಪಟಿಪಕ್ಖಸಞ್ಞಾತಿ** ಥಿನಮಿದ್ಧಪಟಿಪಕ್ಖಸಞ್ಞಾ। ಸಾ ಅತ್ಥತೋ ತದಙ್ಗಾದಿವಸೇನ ಥಿನಮಿದ್ಧವಿನೋದನಾಕಾರಪ್ಪವತ್ತಾ ಕುಸಲವಿತಕ್ಕಸಮ್ಪಯುತ್ತಸಞ್ಞಾ, ತಥಾಭೂತೋ ವಾ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೋ ಸಞ್ಞಾಸೀಸೇನ ವುತ್ತೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

೫೫೩. **ಸಾರಮ್ಭನ್ತಿ** ಆರಮ್ಭವನ್ತಂ, ಸಹಾರಮ್ಭನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। **ನಿರಾವರಣಾಭೋಗಾ** ಥಿನಮಿದ್ಧನ್ಧಕಾರವಿಗಮೇನ ನಿರಾವರಣಸಮನ್ನಾಹಾರಸಞ್ಞಾ। **ವಿವಟಾ** ಅಪ್ಪಟಿಚ್ಛಾದನಾ।

**೫೬೪. ತತ್ಥ ತತ್ಥಾ**ತಿ "ಇಮಿನಾ ಪಾತಿಮೋಕ್ಖಸಂವರೇನ ಉಪೇತೋ ಹೋತೀ"ತಿಆದೀಸು (ವಿಭ॰ ೫೧೧)।

**೫೮೮.** ಯಥಾ ಕೇನಚಿ ನಿಕ್ಕುಜ್ಜಿತಂ "ಇದಂ ನಾಮೇತ"ನ್ತಿ ಪಕತಿಞಾಣೇನ ನ ಞಾಯತಿ, ಏವಂ ಸಬ್ಬಪ್ಪಕಾರೇನ ಅವಿದಿತಂ ನಿಕ್ಕುಜ್ಜಿತಂ ವಿಯ ಹೋತೀತಿ ಆಹ **"ಸಬ್ಬಥಾ ಅಞ್ಞಾತತಾ ನಿಕ್ಕುಜ್ಜಿತಭಾವೋ"**ತಿ। **ನಿರವಸೇಸಪರಿಚ್ಛಿನ್ದನಾಭಾವೋ**ತಿ ದುವಿಞ್ಞೇಯ್ಯತಾಯ ನಿರವಸೇಸತೋ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ದಿತಬ್ಬತಾಭಾವೋ, ಪರಿಚ್ಛಿನ್ದಿಕಾಭಾವೋ ವಾ। ಏಕದೇಸೇನೇವ ಹಿ ಗಮ್ಭೀರಂ ಞಾಯತಿ।

**ಆಚಿಕ್ಖನ್ತೀ**ತಿಆದಿತೋ ಪರಿಬ್ಯತ್ತಂ ಕಥೇನ್ತಿ। **ದೇಸೇನ್ತೀ**ತಿ ಉಪದಿಸನವಸೇನ ವದನ್ತಿ, ಪಬೋಧೇನ್ತಿ ವಾ। **ಪಞ್ಞಾಪೇನ್ತೀ**ತಿ ಪಜಾನಾಪೇನ್ತಿ, ಸಂಪಕಾಸೇನ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಪಟ್ಠಪೇನ್ತೀ**ತಿ ಪಕಾರೇಹಿ ಅಸಙ್ಕರತೋ ಠಪೇನ್ತಿ। **ವಿವರನ್ತೀ**ತಿ ವಿವಟಂ ಕರೋನ್ತಿ। **ವಿಭಜನ್ತೀ**ತಿ ವಿಭತ್ತಂ ಕರೋನ್ತಿ। **ಉತ್ತಾನೀಕರೋನ್ತೀ**ತಿ ಅನುತ್ತಾನಂ ಗಮ್ಭೀರಂ ಉತ್ತಾನಂ ಪಾಕಟಂ ಕರೋನ್ತಿ। ಏತ್ಥ ಚ **"ಪಞ್ಞಾಪೇನ್ತೀ"**ತಿಆದೀಹಿ ಛಹಿ ಪದೇಹಿ ಅತ್ಥಪದಾನಿ ದಸ್ಸಿತಾನಿ। **"ಆಚಿಕ್ಖನ್ತಿ ದೇಸೇನ್ತೀ"**ತಿ ಪನ ದ್ವೀಹಿ ಪದೇಹಿ ಬ್ಯಞ್ಜನಪದಾನೀತಿ ಏವಂ ಅತ್ಥಬ್ಯಞ್ಜನಪದಸಮ್ಪನ್ನಾಯ ಉಳಾರಾಯ ಪಸಂಸಾಯ ಪಸಂಸನಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ಯಂ ಪನೇತೇಸು ಅತ್ಥಬ್ಯಞ್ಜನಪದೇಸು ವತ್ತಬ್ಬಂ, ತಂ **ನೇತ್ತಿಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ (ನೇತ್ತಿ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨೩ ಆದಯೋ)** ವಿತ್ಥಾರತೋ ವುತ್ತಮೇವ, ತಸ್ಮಾ ತತ್ಥ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

**೬೦೨. ಏತ್ಥೇವ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ** ತಸ್ಸ ಹೇಟ್ಠಾಭೂಮಿಸಮತಿಕ್ಕಮನಮುಖೇನ ಭೂಮಿವಿಸೇಸಾಧಿಗಮುಪಾಯದೀಪನತೋ। **ಸಬ್ಬತ್ಥಾಪೀ**ತಿ "ರೂಪಸಞ್ಞಾನಂ ಸಮತಿಕ್ಕಮಾ, ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಂ ಸಮತಿಕ್ಕಮ್ಮಾ"ತಿ ಸಬ್ಬೇಸುಪಿ ಸಮತಿಕ್ಕಮವಚನೇಸು।

**೬೧೧. ತಂಯೇವ ಆಕಾಸಂ ಫುಟಂ ವಿಞ್ಞಾಣ**ನ್ತಿ ತಂಯೇವ ಕಸಿಣುಗ್ಘಾಟಿಮಾಕಾಸಂ "ಅನನ್ತ"ನ್ತಿ ಮನಸಿಕಾರೇನ ಫುಟಂ ಫರಿತ್ವಾ ಠಿತಂ ಪಠಮಾರುಪ್ಪವಿಞ್ಞಾಣಂ "ಅನನ್ತಂ ವಿಞ್ಞಾಣ"ನ್ತಿ **ಮನಸಿ ಕರೋತೀ**ತಿ ಅತ್ಥೋ। ದುತಿಯವಿಕಪ್ಪೇ ಪನ ಸಾಮಞ್ಞಜೋತನಾ ವಿಸೇಸೇ ತಿಟ್ಠತೀತಿ "ಫುಟ"ನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ವಿಞ್ಞಾಣಮೇವ ವುತ್ತನ್ತಿ **ಫುಟಂ ವಿಞ್ಞಾಣ**ನ್ತಿ ಪಠಮಾರುಪ್ಪವಿಞ್ಞಾಣಮಾಹ। ತಞ್ಹಿ ಆಕಾಸಸ್ಸ ಸಫರಣಕವಿಞ್ಞಾಣಂ। **ವಿಞ್ಞಾಣೇನಾ**ತಿ ಚ ಕರಣತ್ಥೇ ಕರಣವಚನಂ, ತಞ್ಚ ದುತಿಯಾರುಪ್ಪವಿಞ್ಞಾಣಂ ವದತೀತಿ ಆಹ **"ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾಯತನವಿಞ್ಞಾಣೇನ ಮನಸಿ ಕರೋತೀ"**ತಿ। **ತೇನಾ**ತಿ ಪಠಮಾರುಪ್ಪವಿಞ್ಞಾಣೇನ। **ಗಹಿತಾಕಾರ**ನ್ತಿ ಅನನ್ತಫರಣವಸೇನ ಗಹಿತಾಕಾರಂ। **ಮನಸಿ ಕರೋತೀ**ತಿ ದುತಿಯಾರುಪ್ಪಪರಿಕಮ್ಮಮನಸಿಕಾರೇನ ಮನಸಿ ಕರೋತಿ। **ಏವ**ನ್ತಿ ಯಥಾವುತ್ತಾಕಾರಂ ಕಸಿಣುಗ್ಘಾಟಿಮಾಕಾಸೇ ಪಠಮಾರುಪ್ಪವಿಞ್ಞಾಣೇನ ಅನನ್ತಫರಣವಸೇನ ಯೋ ಗಹಿತಾಕಾರೋ, ತಂ ಮನಸಿ ಕರೋನ್ತಂಯೇವ। **ತಂ ವಿಞ್ಞಾಣ**ನ್ತಿ ತಂ ದುತಿಯಾರುಪ್ಪವಿಞ್ಞಾಣಂ। **ಅನನ್ತಂ ಫರತೀ**ತಿ "ಅನನ್ತ"ನ್ತಿ ಫರತಿ, ತಸ್ಮಾ ದುತಿಯೋಯೇವತ್ಥೋ ಯುತ್ತೋತಿ। **"ಯಞ್ಚೀ"**ತಿಆದಿನಾ ಯಥಾವುತ್ತಮತ್ಥಂ ಪಾಕಟಂ ಕರೋತಿ। **ತಂಫರಣಾಕಾರಸಹಿತ**ನ್ತಿ ತಸ್ಮಿಂ ಆಕಾಸೇ ಫರಣಾಕಾರಸಹಿತಂ। **ವಿಞ್ಞಾಣ**ನ್ತಿ ಪಠಮಾರುಪ್ಪವಿಞ್ಞಾಣಂ।

**೬೧೫. ಪುಬ್ಬೇ**ತಿ ದುತಿಯಾರುಪ್ಪಪರಿಕಮ್ಮಕಾಲೇ। ಯಂ "ಅನನ್ತಂ ವಿಞ್ಞಾಣ"ನ್ತಿ ಮನಸಿ ಕತಂ, **ತಂಯೇವ** ಪಠಮಾರುಪ್ಪವಿಞ್ಞಾಣಮೇವ। ತಂಯೇವ ಹಿ ಅಭಾವೇತಿ। ಆರಮ್ಮಣಾತಿಕ್ಕಮವಸೇನ ಹಿ ಏತಾ ಸಮಾಪತ್ತಿಯೋ ಲದ್ಧಬ್ಬಾತಿ।

ನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**೨. ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ**

**೭೨೩**. ಚತುಕ್ಕನಯೇ ದುತಿಯಜ್ಝಾನಮೇವ ಯೇಸಂ ವಿಚಾರೋ ಓಳಾರಿಕತೋ ನ ಉಪಟ್ಠಾತಿ, ಯೇಸಞ್ಚ ಉಪಟ್ಠಾತಿ, ತೇಸಂ ವಸೇನ ದ್ವಿಧಾ ಭಿನ್ದಿತ್ವಾ ದೇಸಿತನ್ತಿ ಚತುಕ್ಕನಯತೋ ಪಞ್ಚಕನಯೋ ನೀಹತೋತಿ ಆಹ **"ಉದ್ಧಟಾನಂಯೇವ ಚತುನ್ನಂ... ಪೇ... ದಸ್ಸನತೋ ಚಾ"**ತಿ।

ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**೩. ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಣ್ಣನಾ**

**೭೪೦**. **ತೀಸೂತಿ** ಪರಮಾದೀಸು ತೀಸು। ಚತುಕ್ಕನಯೇನ ಹಿ ತಂ ವುತ್ತಂ। **ಏವಂಕೋಟ್ಠಾಸಿಕಾತಿ** ಅಪ್ಪಮಾಣಾತಿ ವುತ್ತಾ। ತೇನಾಹ **"ಲೋಕುತ್ತರಭೂತಾ ಏವಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ"**ತಿ। ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಾಕಾಸ...ಪೇ... ಚತುತ್ಥಾನಂ ವಟ್ಟವಿಪಸ್ಸನಾಪಾದಕತ್ತಾ **"ಸಬ್ಬತ್ಥಪಾದಕಚತುತ್ಥೇ ಸಙ್ಗಹಿತಾನೀ"**ತಿ ವುತ್ತಂ।

**ಅಯಂ ಕಥಾತಿ** ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಾದಿಕಥಾ। ಹೇಟ್ಠಿಮೋ ಅರಿಯೋ ಉಪರಿಮಸ್ಸ ಅರಿಯಸ್ಸ ಲೋಕುತ್ತರಚಿತ್ತಾನಿ ಪಟಿವಿಜ್ಝಿತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತೀತಿ ವುತ್ತಂ **"ನ ಚ...ಪೇ... ಸಕ್ಕೋತೀ"**ತಿ।

"ಕಿರಿಯತೋ ದ್ವಾದಸನ್ನ"ನ್ತಿ ಚ ಪಾಠೋ ಅತ್ಥಿ। **ಸಹ ವದತಿ** ಲೋಕುತ್ತರಫಲಚತುತ್ಥತಾಸಾಮಞ್ಞೇನಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಇಧ ಸಬ್ಬಸದ್ದಸ್ಸ ಪದೇಸಸಬ್ಬವಾಚಿಭಾವತೋ ಏಕದೇಸಸ್ಸ ಅಸಮ್ಭವೇಪಿ ಸಬ್ಬತ್ಥಪಾದಕತಾ ಏವ ವೇದಿತಬ್ಬಾತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಸಬ್ಬತ್ಥ... ಪೇ... ದಟ್ಠಬ್ಬ"**ನ್ತಿ ಆಹ। **ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಾಕಾಸಕಸಿಣಚತುತ್ಥಾದೀನೀತಿ ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಆನಾಪಾನಚತುತ್ಥಾದಯೋ ಸಙ್ಗಹಿತಾ। **ನವತ್ತಬ್ಬತಾಯಾತಿ** ನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣತಾಯ।

**ನಿಬ್ಬಾನಞ್ಚಾತಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ** ತದಾರಮ್ಮಣಸ್ಸಾಪಿ ಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣಭಾವತೋ।

**"ಸಸನ್ತಾನಗತಮ್ಪೀ"**ತಿ ಇದಂ **ರೂಪ**-ಸದ್ದೇನ, **ಕಮ್ಮ**-ಸದ್ದೇನ ಚ ಸಮ್ಬನ್ಧಿತಬ್ಬಂ "ಸಸನ್ತಾನಗತಮ್ಪಿ ಅಪಾಕಟಂ ರೂಪಂ ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖು ವಿಯ ಸಸನ್ತಾನಗತಮ್ಪಿ ಅಪಾಕಟಂ ಕಮ್ಮಂ ವಿಭಾವೇತೀ"ತಿ। ಪಾಕಟೇ ಪನ ಸಸನ್ತಾನಗತೇ ರೂಪೇ, ಕಮ್ಮೇ ಚ ಅಭಿಞ್ಞಾಞಾಣೇನ ಪಯೋಜನಂ ನತ್ಥೀತಿ **"ಅಪಾಕಟ"**ನ್ತಿ ವಿಸೇಸೇತ್ವಾ ವುತ್ತಂ।

ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಝಾನವಿಭಙ್ಗವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

# ೧೩. ಅಪ್ಪಮಞ್ಞಾವಿಭಙ್ಗೋ

## ೧. ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ

**೬೪೨. ದಿಸಾದೇಸೋಧಿನಾ**ತಿ "ಏಕಂ ದಿಸ"ನ್ತಿಆದಿದಿಸೋಧಿನಾ, ವಿಹಾರಗಾಮನಿಗಮನಗರಜನಪದರಜ್ಜಾದಿದೇಸೋಧಿನಾ ಚ। **ಸತ್ತೋಧಿನಾ**ತಿ "ಸಬ್ಬಾ ಇತ್ಥಿಯೋ, ಸಬ್ಬೇ ಪುರಿಸಾ, ಅರಿಯಾ, ಅನರಿಯಾ"ತಿಆದಿವಸಪ್ಪವತ್ತೇನ ಸತ್ತೋಧಿನಾ। **ಏತಸ್ಸಾ**ತಿ ಏತಸ್ಸ ಪದಸ್ಸ, ಪದತ್ಥಸ್ಸ ವಾ। **ಅನುವತ್ತಕ**ನ್ತಿ ಅಧಿಕಾರವಸೇನ ಪವತ್ತಕಂ। **ತಂ ದ್ವಯ**ನ್ತಿ ತಥಾ-ಸದ್ದೋ, ಇತಿ-ಸದ್ದೋತಿ ಉಭಯಂ। "ತಥಾ ದುತಿಯ"ನ್ತಿ ಹಿ ವುತ್ತೇ "ತಥಾ-ಸದ್ದೋ ಯಥಾ ಮೇತ್ತಾಸಹಗತೇನ ಚೇತಸಾ ಪುರತ್ಥಿಮಾದೀಸು ಏಕಂ ದಿಸಂ ಫರಿತ್ವಾ ವಿಹರತಿ, ತಥಾ ದುತಿಯಮ್ಪಿ ದಿಸಂ ಮೇತ್ತಾಸಹಗತೇನ ಚೇತಸಾ ಫರಿತ್ವಾ ವಿಹರತೀ"ತಿ ಇಮಮತ್ಥಂ ದೀಪೇತಿ। ಸೇಸದ್ವಯೇಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಯಸ್ಮಾ **ಇತೀ**ತಿ ಅಯಂ ಇತಿ-ಸದ್ದೋ ಪಕಾರತ್ಥೇ, ಏವನ್ತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಾ "ಯಥಾ ಮೇತ್ತಾಸಹಗತೇನ ಚೇತಸಾ ಏಕಂ, ದುತಿಯಂ, ತತಿಯಂ, ಚತುತ್ಥಂ ದಿಸಂ ಫರಿತ್ವಾ ವಿಹರತಿ, ಏವಂ ಉದ್ಧಂ, ಅಧೋ, ತಿರಿಯಂ ಮೇತ್ತಾಸಹಗತೇನ ಚೇತಸಾ ಫರಿತ್ವಾ ವಿಹರತೀ"ತಿ ಇಮಮತ್ಥಂ ದೀಪೇತಿ। ತೇನ ವುತ್ತಂ **"ಮೇತ್ತಾ...ಪೇ॰... ತಂ ದ್ವಯ"**ನ್ತಿ। **ತಸ್ಸಾ**ತಿ ದ್ವಯಸ್ಸ। **ಫರಣನ್ತರಾದಿಟ್ಠಾನ**ನ್ತಿ ಫರಣತೋ ಅಞ್ಞಂ ಫರಣನ್ತರಂ, ತಂ ಆದಿ ಯಸ್ಸ, ತಂ ಫರಣನ್ತರಾದಿ। ಫರಣನ್ತರಞ್ಚೇತಂ ಮೇತ್ತಾಭಾವನಾಯ, ಯದಿದಂ ವಿಪುಲತಾ। **ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಭುಮ್ಮನ್ತರಪಗುಣಭಾವಾದಿ ಗಯ್ಹತಿ, ತಸ್ಸ ಫರಣನ್ತರಾದಿನೋ ಠಾನಂ ಠಾನಭೂತೋ "ವಿಪುಲೇನಾ"ತಿಆದಿನಾ ವುಚ್ಚಮಾನೋ ಮೇತ್ತಾಭಾವನಾವಿಸೇಸೋ। ವುತ್ತಪ್ಪಕಾರಮತ್ತಪರಾಮಸನಸ್ಸ **ತಸ್ಸ** ದ್ವಯಸ್ಸ **ಅಟ್ಠಾನಂ** ಅನೋಕಾಸೋತಿ। **ಇತಿ ಕತ್ವಾ** ಇಮಿನಾ ಕಾರಣೇನ ನ ವುತ್ತಂ ತಂ ದ್ವಯನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

**೬೪೩. ರಾಗಸ್ಸಾ**ತಿ ಕಾಮರಾಗಸ್ಸ। **ಸಿನೇಹಸ್ಸಾ**ತಿ ಪುತ್ತಸಿನೇಹಾದಿಸಿನೇಹಸ್ಸ। **ವಿಪತ್ತಿಯಾ**ತಿ ರಾಗಸಿನೇಹಸಙ್ಖಾತಾಯ ಮೇತ್ತಾಭಾವನಾಯ ವಿಪತ್ತಿಯಾ ವಿನಾಸಸ್ಸ। **ಅನುಪ್ಪತ್ತಿತೋ** ಹಿರೋತ್ತಪ್ಪಬಲೇನ ಅನುಪ್ಪಜ್ಜನತೋ।

**೬೪೫. ಅಧಿಮುಚ್ಚಿತ್ವಾ**ತಿ ಭಾವನಾಚಿತ್ತಂ ಆರಮ್ಮಣೇ ಸುಟ್ಠು ವಿಸ್ಸಜ್ಜೇತ್ವಾ, ತಂ ಪನೇತ್ಥ ಅಧಿಮುಚ್ಚನಂ ಯಸ್ಮಾ ಫರಣವಸೇನೇವ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಾ ವುತ್ತಂ **"ಸುಟ್ಠು ಪಸಾರೇತ್ವಾ"**ತಿ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಆರಮ್ಮಣೇ ಸುಟ್ಠು ಅಸಂಸಪ್ಪನವಸೇನೇವ ತಂ ಮೇತ್ತಾಭಾವನಾಯ ಅಧಿಮುಚ್ಚನಂ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಾ **"ಬಲವತಾ ವಾ ಅಧಿಮೋಕ್ಖೇನ ಅಧಿಮುಚ್ಚಿತ್ವಾ"**ತಿ ಚ ವುತ್ತಂ।

**೬೪೮. ಏತೇಸಂ** ಪದಾನಂ **ಸಬ್ಬೇನ** ಸಕಲೇನ ದಿಸಾದೇಸಾದಿಭೇದೇನ **ಅವಧಿನಾ। ಸಬ್ಬಾವಧಿದಿಸಾದಿಫರಣಾಕಾರೇಹೀ**ತಿ ಸಬ್ಬಾವಧಿಭೂತದಿಸಾದೇಸಪುಗ್ಗಲಫರಣಪ್ಪಕಾರೇಹಿ।

**೬೫೦. ವಿಘಾತವಸೇನಾ**ತಿ ವಿಕ್ಖಮ್ಭನವಸೇನ।

ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ೩. ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಣ್ಣನಾ

**೬೯೯. ಕಥಿತಾನಂ** ಕುಸಲಾದಿಧಮ್ಮಾನಂ। ಇಮಸ್ಮಿಂ ಪನ ಅಪ್ಪಮಞ್ಞಾವಿಭಙ್ಗೇ ಕಥಿತಾ ಅಪ್ಪಮಞ್ಞಾ, ತಾ ಚ ಸಭಾವತೋ ಲೋಕಿಯಾ ಏವ, ನ ಖನ್ಧವಿಭಙ್ಗಾದೀಸು ಕಥಿತಾ ಖನ್ಧಾದಯೋ ವಿಯ ಲೋಕುತ್ತರಾಪೀತಿ ಏಕಂಸತೋ ಸಬ್ಬಾಸಂ ಅಪ್ಪಮಞ್ಞಾನಂ ಲೋಕಿಯಭಾವಮೇವ ದೀಪೇತುಂ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ "ಇಮಸ್ಮಿಂ ಪನಾ"ತಿಆದಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ಇಮಮತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ **"ಇಮಸ್ಮಿಂ ಪನ...ಪೇ॰... ಹೋತೀ"**ತಿ।

ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಅಪ್ಪಮಞ್ಞಾವಿಭಙ್ಗವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

# ೧೪. ಸಿಕ್ಖಾಪದವಿಭಙ್ಗೋ

## ೧. ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ

೭೦೩. ಸಿಕ್ಖಾಸಙ್ಖಾತಾನಂ ಕುಸಲಧಮ್ಮಾನಂ ಪಞ್ಚ ಸೀಲಙ್ಗಾನಿ ನಿಸ್ಸಯಭಾವೇನ ವಾ ಪತಿಟ್ಠಾ ಸಿಯುಂ, ಉಪನಿಸ್ಸಯಭಾವೇನ ವಾತಿ ತದುಭಯಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ **"ಸಮ್ಪಯೋಗವಸೇನ, ಉಪನಿಸ್ಸಯವಸೇನ ಚ ಓಕಾಸಭಾವೇನಾ"**ತಿ।

೭೦೪. "ಕಮ್ಮಪಥಾ ಏವಾ"ತಿ ನಿಯಮಸ್ಸ ಕತತ್ತಾ ವುತ್ತಂ **"ಅಸಬ್ಬಸಾಧಾರಣೇಸೂ"**ತಿ। ನ ಹಿ ಸಕ್ಕಾ ಇನ್ದ್ರಿಯಾದಿಸಾಧಾರಣಕೋಟ್ಠಾಸವಸೇನ ನಿಯಮಂ ಕಾತುಂ। **ಕಮ್ಮಪಥಕೋಟ್ಠಾಸಿಕಾ ಏವ,** ನ ಝಾನಾದಿಕೋಟ್ಠಾಸಿಕಾ। **ಕಮ್ಮಪಥಭಾವೇನ ಆಗತನ್ತಿ ವದನ್ತಿ,** ದುಗ್ಗತಿಯಾ, ತತ್ಥ ಉಪ್ಪಜ್ಜನದುಕ್ಖಸ್ಸ ಚ ಪವತ್ತಿಉಪಾಯಭಾವತೋತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। **ಅಸ್ಸ** ಸುರಾಪಾನಸ್ಸ। **ಉಪಕಾರಕತ್ತಂ** ಸಬ್ಬೇಸಂ। **ಸಭಾಗತ್ತಂ** ಮಿಚ್ಛಾಚಾರಸ್ಸ।

**ತಥಾಗಹಿತಸಙ್ಖಾರಾರಮ್ಮಣತಾಯಾತಿ** "ಸತ್ತಂ ಅವಹರಾಮಿ, ಸತ್ತೇ ವಿಪ್ಪಟಿಪಜ್ಜಾಮೀ"ತಿಆದಿನಾ ಸತ್ತಾಕಾರೇನ ಗಹಿತಸಙ್ಖಾರಾರಮ್ಮಣತಾಯ, ನ ಪನ ಸತ್ತಪಞ್ಞತ್ತಿಆರಮ್ಮಣತಾಯಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। **"ಪಞ್ಚ ಸಿಕ್ಖಾಪದಾ"**ತಿಆದಿನಾ ತಮೇವತ್ಥಂ ವಿವರತಿ।

**ತಸ್ಸ ತಸ್ಸಾತಿ** ಯಸ್ಸ ಯಸ್ಸ ಬ್ಯಸನತ್ಥಾಯ। ಸಯಂ ವಾ ಉಸುಆದಿಂ ಖಿಪತಿ, ಓಪಾತಖಣನಾದಿಂ ಕರೋತಿ, ತಾದಿಸಂ ಮನ್ತಂ ಪರಿಜಪ್ಪತಿ, ಕಮ್ಮಜಇದ್ಧಿಂ ವಳಞ್ಜೇತಿ, ಅಞ್ಞೇನ ವಾ ತಂ ಸಬ್ಬಂ ಕಾರೇತೀತಿ ಆಹ **"ನಿಸ್ಸಗ್ಗಿಯ...ಪೇ॰... ದ್ವೇ ಏವ ಗಹಿತಾ"**ತಿ।

ಯದಿಪಿ ಕೋಟ್ಠಾಸವಾರೇ ವಿರತಿ ಸರೂಪೇನ ನಾಗತಾ "ಯೇವಾಪನಾ"ತ್ವೇವ ವುತ್ತಾ, ಭಜಾಪಿಯಮಾನಾ ಪನ ಮಗ್ಗಭಾವಂಯೇವ ಭಜತೀತಿ ಆಹ **"ವಿರತಿಸೀಲಂ ಪನ ಮಗ್ಗಕೋಟ್ಠಾಸಿಕ"**ನ್ತಿ। **ಸೇಸಸೀಲಾನನ್ತಿ** ಸೇಸಅವೀತಿಕ್ಕನ್ತಸೀಲಾನಂ।

೭೧೨. **ಅಭಬ್ಬಟ್ಠಾನಾತಿ** ಪಾಣಾತಿಪಾತಾದಯೋ। ಯಥಾ ಪಾಣಾತಿಪಾತಾದಯೋ ವೇರಹೇತುತಾಯ ವೇರಂ, ಏವಂ ತದಞ್ಞೇಪಿ ಅಕುಸಲಾತಿ ವುತ್ತಂ **"ತಂಸಭಾಗತಾಯ ವೇರಭೂತಾನ"**ನ್ತಿ। ವಿರತೀನಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ನ ನ ಭವಿಸ್ಸತಿ ಸೇಕ್ಖಾನನ್ತಿ ಯೋಜನಾ। **"ಅಕುಸಲಸಮುಟ್ಠಿತಾನಿ ಚಾ"**ತಿಆದಿನಾಪಿ ಸೇಕ್ಖಾನಂ ಉಭಯೇನ ವಿರತಿಸಬ್ಭಾವಂಯೇವ ವಿಭಾವೇತಿ। ತಸ್ಸತ್ಥೋ - ಯಾನಿ ಅಕುಸಲಸಮುಟ್ಠಿತಾನಿ ಕಾಯಕಮ್ಮಾದೀನಿ, ತಾನಿ ತೇಸಂ ಸೇಕ್ಖಾನಂ ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತಾದೀನೀತಿ ವೇರಾನಿಯೇವ , **ತೇಹಿ** ವೇರೇಹಿ **ತೇಸಂ** ಸೇಕ್ಖಾನಂ ವಿರತಿಯೋ ಸಮ್ಭವನ್ತಿಯೇವ। **ಯತೋತಿ** ಯಸ್ಮಾ ಪಾಣಾತಿಪಾತಾದಿವಿರಮಿತಬ್ಬನಿಪ್ಪರಿಯಾಯವೇರಾಭಾವೇಪಿ ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತಾದಿವೇರಮತ್ತತೋ ಸೇಕ್ಖಾನಂ ವಿರತಿಸಮ್ಭವತೋ। **ನಫಲಭೂತಸ್ಸಾಪೀತಿ** ಯಥಾ ಫಲಸ್ಸ ಮಗ್ಗಪಟಿಬಿಮ್ಬಭೂತತ್ತಾ ಮಗ್ಗಸದಿಸಂ ಸತ್ತಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕತಾ ಸಿಯಾ, ಏವಂ ಅಫಲಭೂತಸ್ಸಾಪಿ ಸಕದಾಗಾಮಿಮಗ್ಗಾದಿಕಸ್ಸ ಯತೋ ವಿರತಿಸಮ್ಭವತೋ **ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕತಾ ಹೋತಿ,** ಅಞ್ಞಥಾ ಪಞ್ಚಙ್ಗಿಕೋ ಏವ ಸಿಯಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ೨. ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಣ್ಣನಾ

೭೧೪. **ಯಥಾವಿರಮಿತಬ್ಬತೋತಿ** ಯೋ ಯೋ ಪಾಣಾತಿಪಾತಾದಿ ವಿರಮಿತಬ್ಬೋ, ತತೋ ವಿರತಿವಸೇನ।

ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಸಿಕ್ಖಾಪದವಿಭಙ್ಗವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

# ೧೫. ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾವಿಭಙ್ಗೋ

## ೧. ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯಂ

### ೧. ಸಙ್ಗಹವಾರವಣ್ಣನಾ

೭೧೮. “ಏಸೇವ ನಯೋ”ತಿ ಧಮ್ಮಾದೀಸು ಕತೋ ಅತಿದೇಸೋ ಸಙ್ಖೇಪತೋ ತೇಸಂ ದಸ್ಸನಂ ಹೋತೀತಿ ಆಹ **“ಸಙ್ಖೇಪೇನ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ”**ತಿ। ತೇಸಂ ನಿರುತ್ತಿಪಟಿಭಾನಾನಂ ವಿಸಯಾ **ತಬ್ಬಿಸಯಾ,** ತೇಸಂ, ನಿರುತ್ತಿಪಟಿಭಾನವಿಸಯಭೂತಾನನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಾದಿಭೇದೇಹೀ**ತಿ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನನಿಬ್ಬಾನಭಾಸಿತತ್ಥಾದಿಭೇದೇಹಿ।

ದುಕ್ಖಹೇತುಫಲಜಾತಾದಿಧಮ್ಮಜರಾಮರಣಾನಿ **ದುಕ್ಖಾದೀನಿ**। ಸಚ್ಚಹೇತುಧಮ್ಮಪಚ್ಚಯಾಕಾರವಾರೇಸು ದುಕ್ಖಸಮುದಯಾದಿಪರಿಯಾಯೇನ ಆಗತೋ ಫಲನಿಬ್ಬತ್ತಕೋ ಹೇತು, ಸಚ್ಚಪಚ್ಚಯಾಕಾರವಾರೇಸು ಅರಿಯಮಗ್ಗೋ, ಪರಿಯತ್ತಿವಾರೇ ಭಾಸಿತಂ, ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯೇ ಕುಸಲಂ, ಅಕುಸಲನ್ತಿ ಏವಂ ಪಾಳಿಯಂ ವುತ್ತಾನಂಯೇವ ವಸೇನ ಪಞ್ಚ ಧಮ್ಮಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾತಿ ಇಮಮತ್ಥಮಾಹ **“ತಥಾ ಧಮ್ಮಾ ಚಾ”**ತಿ ಇಮಿನಾ।

**ನಿಬ್ಬತ್ತಕಹೇತುಆದೀನ**ನ್ತಿ ನಿಬ್ಬತ್ತಕಸಮ್ಪಾಪಕಞಾಪಕಾನಂ। **ಪುರಿಮೋ**ತಿ ಪವತ್ತನತ್ಥೋ। **ತಸ್ಮಿ**ನ್ತಿ ಮಗ್ಗೇ। **ಪಚ್ಛಿಮೋ**ತಿ ಪಾಪನತ್ಥೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

**ಅವಿಪರೀತನಿರುತ್ತೀ**ತಿ ಬುದ್ಧಾದೀಹಿ ಆಚಿಣ್ಣಾ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಅತ್ಥಸ್ಸ ವಾಚಕಭಾವೇ ನಿರುಳ್ಹಾ ಯಾಥಾವನಿರುತ್ತಿ। ಯಸ್ಮಾ ವಿಞ್ಞತ್ತಿವಿಕಾರಸಹಿತೋ ಸದ್ದೋ ಪಞ್ಞತ್ತೀತಿ ಅತ್ತನೋ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ, ತಸ್ಮಾ ಪರಮತತೋ ತಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **“ಅವಚನಭೂತಾಯಾ”**ತಿ ವಿಸೇಸೇತ್ವಾ **“ಕೇಚಿ ವಣ್ಣಯನ್ತೀ”**ತಿ ಆಹ। **ಏವಂ ಸತೀ**ತಿ ಏವಂ ನಿರುತ್ತಿಯಾ ಪಞ್ಞತ್ತಿಭಾವೇ ಸತಿ। ಪಞ್ಞತ್ತಿ ಅಭಿಲಪಿತಬ್ಬಾತಿ ಆಪಜ್ಜತೀತಿ ವುತ್ತೇ, ಹೋತು, ಕೋ ದೋಸೋ ತಸ್ಸಾ ವಚನೀಯಭಾವತೋತಿ ಕದಾಚಿ ವದೇಯ್ಯಾತಿ ಆಸಙ್ಕನ್ತೋ ಆಹ **“ನ ಚ ವಚನತೋ…ಪೇ॰… ಉಚ್ಚಾರೇತಬ್ಬಂ ಅತ್ಥೀ”**ತಿ। **ತೇಸಂ** ಅತ್ಥಧಮ್ಮಾನಂ। ನ ವಚನನ್ತಿ **ಅವಚನಂ** ಅವಚನಸಭಾವಂ। **ಏವಂಪಕಾರ**ನ್ತಿ ಏವಂವಿಧಂ ಏವಂ ನಿಯತಲಿಙ್ಗವಿಸೇಸಜೋತನಾಕಾರಂ।

**ಪರತೋ**ತಿ ಪರಭಾಗೇ ಅನನ್ತರಮನೋದ್ವಾರೇ। ಸದ್ದಗ್ಗಹಣಾನುಸಾರೇನ ಗಹಿತಾಯ ನಾಮನಿರುತ್ತಿಯಂ ನಿರುತ್ತಿಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ ಪವತ್ತತೀತಿ ವದನ್ತಿ। ಯದಿ ಏವಂ ಕಸ್ಮಾ ಪಾಳಿಯಂ “ನಿರುತ್ತಿಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಾ”ತಿ ವುತ್ತಾತಿ ಆಹ **“ನಿರುತ್ತಿ…ಪೇ॰… ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತ”**ನ್ತಿ। **ಪಚ್ಛಾ ಜಾನನ**ನ್ತಿ ಸದ್ದಗ್ಗಹಣುತ್ತರಕಾಲಂ ನಾಮನಿರುತ್ತಿಯಾ ಜಾನನಂ। **ಏವ**ನ್ತಿ ಏವಂ ಸದ್ದಗ್ಗಹಣತೋ ಪಚ್ಛಾ ನಾಮನಿರುತ್ತಿಂ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತಂ ಞಾಣಂ ನಿರುತ್ತಿಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾತಿ ಗಯ್ಹಮಾನೇ। ಏವಂ ನಿರುತ್ತಿಯಾ ನಾಮಪಞ್ಞತ್ತಿಪಕ್ಖೇ ಪಾಳಿಯಾ, ಅಟ್ಠಕಥಾಯ ಚ ವಿರೋಧಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಸದ್ದಪಕ್ಖೇ ತದಭಾವಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **“ಯಥಾ ಪನಾ”**ತಿಆದಿಮಾಹ। **ತಂತಂಸದ್ದವಿಭಾವಕ**ನ್ತಿ ಯಥಾ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಸದ್ದಪ್ಪಭೇದನಿಚ್ಛಯಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಭೂತಂ ದಿಬ್ಬಸೋತಞಾಣಂ ಸದ್ದಾರಮ್ಮಣಮೇವ ತಂ ತಂ ಸದ್ದಂ ವಿಭೂತಂ ಕರೋತಿ, ಏವಂ ನಿರುತ್ತಿಪ್ಪಭೇದನಿಚ್ಛಯಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಭೂತಂ ನಿರುತ್ತಿಸದ್ದಾರಮ್ಮಣಮೇವ ನಿರುತ್ತಿಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಞಾಣಂ ತಂ ವಿಭೂತಂ ಕರೋತೀತಿ ತಸ್ಸ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣತಾ ವುತ್ತಾ। ಸದ್ದಂ ಪನ ವಿಭಾವೇನ್ತಂ ಏಕನ್ತತೋ ಸದ್ದೂಪನಿಬನ್ಧಂ ಪಞ್ಞತ್ತಿಮ್ಪಿ ವಿಭಾವೇತಿಯೇವ, ಯತೋ ಸಭಾವಾಸಭಾವವಿಸೇಸವಿಭಾವನಂ ಸಮ್ಪಜ್ಜತಿ। ಅಞ್ಞಥಾ ಹಿ ಸದ್ದಮತ್ತಗ್ಗಹಣೇ ವಿಸೇಸಾವಬೋಧೋ ಏವ ನ ಸಿಯಾತಿ ಪೋರಾಣಾ ಪಞ್ಞತ್ತಿವಿಭಾವನಮ್ಪಿ ತಸ್ಸ ಇಚ್ಛನ್ತಿ। **ತಂವಿಭಾವಕ**ನ್ತಿ ನಿರುತ್ತಿಸದ್ದವಿಭಾವಕಂ। **ನ ಪಾಳಿವಿರೋಧೋ ಹೋತೀ**ತಿ ಯದಿಪಿ ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯೇ “ಯಾಯ ನಿರುತ್ತಿಯಾ ತೇಸಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಪಞ್ಞತ್ತಿ ಹೋತೀ”ತಿ (ವಿಭ॰ ೭೨೮) ವುತ್ತಂ, ತಮ್ಪಿ ಸಭಾವನಿರುತ್ತಿಸದ್ದೇನ ಧಮ್ಮಾನಂ ಪಬೋಧನಮೇವ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ, ನ ತಬ್ಬಿನಿಮುತ್ತಂ ಪಞ್ಞತ್ತಿನ್ತಿ “ನಿರುತ್ತಿಸದ್ದಾರಮ್ಮಣಾ

ನಿರುತ್ತಿಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ"ತಿ ವುಚ್ಚಮಾನೇ ಪಾಳಿಯಾ ವಿರೋಧೋ ನ ಹೋತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। "ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖನ್ತಸ್ಸಾ"ತಿ ವುತ್ತತ್ತಾ ಸದ್ದಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಪಚ್ಛಾ ಗಹಿತಾಯ ಪಞ್ಞತ್ತಿಯಾ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣೇನ ಭವಿತಬ್ಬನ್ತಿ ಆಸಙ್ಕೇಯ್ಯಾತಿ ತದಾಸಙ್ಕಾನಿವತ್ತನತ್ಥಮಾಹ **"ತಂ ಸಭಾವನಿರುತ್ತಿಂ ಸದ್ದಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ"**ತಿಆದಿ। **ಸಭಾವನಿರುತ್ತಿಂ ವಿಭಾವೇನ್ತಂಯೇವಾ**ತಿ ಸಭಾವನಿರುತ್ತಿವಿಸಯಸ್ಸ ಸಮ್ಮೋಹಸ್ಸ ಪಗೇವ ವಿದ್ಧಂಸಿತತ್ತಾ ಅತ್ಥಸಾಧನವಸೇನ ಅಭಿಞ್ಞಾಞಾಣಂ ವಿಯ ತಂ ವಿಭಾವೇನ್ತಮೇವ ಪವತ್ತತಿ। ತೇನಾಹ **"ನಿರುತ್ತಿಂ ಭಿನ್ದನ್ತಂ ಪಟಿವಿಜ್ಝನ್ತಮೇವ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ"**ತಿ। ಪಭೇದಗಮನಞ್ಚೇತ್ಥ ಅನವಸೇಸತೋ ನಿರುತ್ತಿವಿಭಾಗಜಾನನಂ। ತಥಾ ಸೇಸೇಸು। **ಸಕ್ಕಟನಾಮಾದೀ**ತಿ ಸಕ್ಕಟವಸೇನ ವುತ್ತನಾಮಾಖ್ಯಾತಾದಿ। ನಿಪಾತಪದಂ ನಾಮಾದಿಪದಾನಿ ವಿಯ ಅತ್ಥಂ ನ ವದತಿ, ಅಥ ಖೋ ಬ್ಯಞ್ಜೇತಿ ಜೋತೇತೀತಿ **"ಬ್ಯಞ್ಜನ"**ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ ನಿಪಾತಪದಂ।

ಬೋಧಿ ಞಾಣಂ ಮಣ್ಡಭೂತಂ ಏತ್ಥಾತಿ **ಬೋಧಿಮಣ್ಡೋ,** ಮಹಾಬೋಧಿಟ್ಠಾನಂ। ತೇನಾಹ **"ಪರಮಾಭಿಸಮ್ಬುದ್ಧಟ್ಠಾನೇ"**ತಿ। **ಅಞ್ಞೇನ ಪಕಾರೇನಾ**ತಿ ಉಗ್ಗಹಾದಿಪ್ಪಕಾರೇನ।

**ಅಞ್ಞಥಾ ಹೋನ್ತೀ**ತಿ ಪುರಿಸಯುಗೇ ಪುರಿಸಯುಗೇ ಏಕದೇಸೇನ ಪರಿವತ್ತನ್ತಾ ಕಾಲನ್ತರೇ ಅಞ್ಞಾಕಾರಾ ಭವನ್ತಿ। **ವಿನಸ್ಸನ್ತೀ**ತಿ ತಂತಂಭಾಸಾನಂ ಮನುಸ್ಸಾನಂ ವಿನಾಸೇನ ನ ಪಞ್ಞಾಯನ್ತಿ, ಮನುಸ್ಸಾನಂ ದುರುಗ್ಗಹಣಾದಿನಾ ಕತ್ಥಚಿ ಕದಾಚಿ ಪರಿವತ್ತನ್ತೀಪಿ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಾದೀಸು ಯಥಾಸಭಾವೇನೇವ ಅವಟ್ಠಾನತೋ ನ ಸಬ್ಬತ್ಥ, ಸಬ್ಬದಾ, ಸಬ್ಬಥಾ ಚ ಪರಿವತ್ತತಿ। ತೇನಾಹ **"ಕಪ್ಪವಿನಾಸೇಪಿ ತಿಟ್ಠತಿಯೇವಾ"**ತಿ। **ಏತಸ್ಸ** ನಿರುತ್ತಿಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಞಾಣಸ್ಸ।

**ಅತ್ಥಾದೀಸು ಞಾಣ**ನ್ತಿ ಅತ್ಥಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾದಿ। ಅತ್ಥಧಮ್ಮನಿರುತ್ತಿವಸೇನ **ತೀಸು**। ಅತ್ಥಧಮ್ಮನಿರುತ್ತಿಪಟಿಭಾನವಸೇನ **ಚತೂಸುಪಿ ವಾ**। ಅತ್ಥಧಮ್ಮಾದಿನಾ ಅತ್ತನಾ ಜೋತೇತಬ್ಬೇನ ಸಹ ಅತ್ಥೇನಾತಿ **ಸಾತ್ಥಕಾನಿ। ಸಬ್ಬೋ** ಅತ್ಥಧಮ್ಮಾದಿಕೋ **ಅತ್ಥೋ** ವಿಸಯಭೂತೋ **ಏತಸ್ಸ** ಞಾಣಸ್ಸ ಅತ್ಥೀತಿ **ಸಬ್ಬತ್ಥಕಂ। ಸಬ್ಬಸ್ಮಿಂ** ಅತ್ಥಾದಿಕೇ ವಿಸಯೇ **ಖಿತ್ತಂ** ಅತ್ತನೋ ಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಠಪಿತಂ ಪವತ್ತಿತಂ। **ಅರಹತ್ತಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ವಿಸದಾ ಹೋನ್ತಿ** ಪಟಿಪಕ್ಖಧಮ್ಮಾನಂ ಸಬ್ಬಸೋ ವಿದ್ಧಂಸಿತತ್ತಾ। **ಪಞ್ಚನ್ನ**ನ್ತಿ ಅಧಿಗಮಪರಿಯತ್ತಿಸವನಪರಿಪುಚ್ಛಾಪುಬ್ಬಯೋಗಾನಂ। **ಯಥಾಯೋಗ**ನ್ತಿ ಯಂ ಯಂ ಯಸ್ಸ ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ ವಿಸದತಾಯ ಯುಜ್ಜತಿ, ತಥಾ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ।

ಪರಿಪುಚ್ಛಾಹೇತು ಪವತ್ತಾ ಕಥಾ ಪರಿಪುಚ್ಛಾತಿ ವುತ್ತಾತಿ ಆಹ **"ಪುಚ್ಛಾಯ...ಪೇ॰... ಪರಿಪುಚ್ಛಾತಿ ವುತ್ತಾ"**ತಿ।

**ತೇಹೀ**ತಿ ಮಗ್ಗೇಹಿ। **ಪಟಿಲಾಭೋ** ನಾಮ ಪುಬ್ಬಯೋಗಸಮ್ಪತ್ತಿಯಾ ಅತ್ಥಾದಿವಿಸಯಸ್ಸ ಸಮ್ಮೋಹಸ್ಸ ಸಮುಚ್ಛಿನ್ದನಂ, ತಂ ಪನ ಮಗ್ಗಕಿಚ್ಚಮೇವಾತಿ ಆಹ **"ಸೋ ಲೋಕುತ್ತರೋ"**ತಿ। ಅತ್ಥಾದೀನಂ ಪಭೇದತೋ ಸಲ್ಲಕ್ಖಣವಿಭಾವನವವತ್ಥಾಪನಾ ಯಥಾರಹಂ ಪರಿತ್ತಕುಸಲಮಹಾಕಿರಿಯಚಿತ್ತವಸೇನ ಹೋತೀತಿ ವುತ್ತಂ **"ಪಭೇದೋ ಕಾಮಾವಚರೋ"**ತಿ। **ಯಥಾ** ಪುಬ್ಬಯೋಗೋ **ಅಧಿಗಮಸ್ಸ ಬಲವಪಚ್ಚಯೋ** ಸಭಾವಹೇತುಭಾವತೋ, **ನ ತಥಾ ಪಭೇದಸ್ಸ** ಅಸಭಾವಹೇತುತಾಯ, ಪರಮ್ಪರಪಚ್ಚಯತಾಯ ಚಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। **ಪರಿಯತ್ತಿಆದೀನಂ** ಪಭೇದಸ್ಸ ಬಲವಪಚ್ಚಯತಾಯ , **ಅಧಿಗಮಸ್ಸ** ಚ ತದಭಾವೇ ಏಸೇವ ನಯೋ। **ತತ್ಥಾ**ತಿ ನಿಮಿತ್ತತ್ಥೇ ಭುಮ್ಮಂ, ತಾಸು ಪರಿಯತ್ತಿಸವನಪರಿಪುಚ್ಛಾಸು ನಿಮಿತ್ತಭೂತಾಸೂತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಯಂ ವುತ್ತಂ ಹೋತೀ**ತಿ "ಏತೇಸು ಪನಾ"ತಿಆದಿನಾ ಅಟ್ಠಕಥಾವಚನೇನ ಯಂ ಅತ್ಥಜಾತಂ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। **ತಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ**ತಿ ತಂ ನಿದ್ಧಾರೇತ್ವಾ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ। **"ಪುಬ್ಬಯೋಗಾಧಿಗಮಾ"**ತಿ ವತ್ವಾ **"ದ್ವೇಪೀ"**ತಿ ವಚನಂ ಅಧಿಗಮಸಹಿತೋಯೇವ ಪುಬ್ಬಯೋಗೋ ಪಭೇದಸ್ಸ ಬಲವಪಚ್ಚಯೋ, ನ ಕೇವಲೋತಿ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ। ತೇನ ವುತ್ತಂ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ "ದ್ವೇಪಿ ಏಕತೋ ಹುತ್ವಾ"ತಿ (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೭೧೮)। "ದ್ವೇಪಿ ವಿಸದಕಾರಣಾ"ತಿ ವುತ್ತೇ ಪುಬ್ಬಯೋಗಸ್ಸಾಪಿ ವಿಸದಕಾರಣತ್ತಂ ಲಬ್ಭತೇವಾತಿ ಆಹ **"ದ್ವೇಪಿ ವಿಸದಕಾರಣಾತಿ...ಪೇ॰... ವುತ್ತ"**ನ್ತಿ।

ಸಙ್ಗಹವಾರವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ೧. ಸಚ್ಚವಾರಾದಿವಣ್ಣನಾ

೭೧೯. **ಕಾಲತ್ತಯೇಪೀತಿ** ಅತೀತಾದೀಸು ತೀಸುಪಿ ಕಾಲೇಸು। **ಹೇತುಫಲಧಮ್ಮಾ** ಹೇತೂನಂ ಫಲಭೂತಾ ಧಮ್ಮಾ, ಪಚ್ಚಯನಿಬ್ಬತ್ತಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ತೇಸಞ್ಚ ಹೇತುಧಮ್ಮಾತಿ** ತೇಸಂ ಹೇತುಫಲಾನಂ ಪಚ್ಚಯನಿಬ್ಬತ್ತಾನಂ ಹೇತುಭೂತಾ ಧಮ್ಮಾ ''ಧಮ್ಮಾ''ತಿ ವುತ್ತಾತಿ ಯೋಜನಾ। **ವಿನೇಯ್ಯವಸೇನಾತಿ** ತಥಾವಿನೇತಬ್ಬಪುಗ್ಗಲಜ್ಝಾಸಯವಸೇನ। **ಉಪ್ಪನ್ನಾ ಸಮುಪ್ಪನ್ನಾತಿಆದಿ ನ ವುತ್ತನ್ತಿ** ಉಪ್ಪನ್ನಾ ಸಮುಪ್ಪನ್ನಾ ಉಟ್ಠಿತಾ ಸಮುಟ್ಠಿತಾ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾತಿಆದಿ ನ ವುತ್ತಂ ಏಕನ್ತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಸ್ಸೇವ ಸಙ್ಗಾಹಕತ್ತಾ। **ತಂನಿಬ್ಬತ್ತಕಾತಿ** ತೇಸಂ ಅತ್ಥಭಾವೇನ ವುತ್ತಾನಂ ನಿಪ್ಫಾದಕಾ। **ಧಮ್ಮಾತಿ ವುತ್ತಾ** ಧಮ್ಮಭಾವೇನ ಕಥಿತಾ।

ಸಚ್ಚವಾರಾದಿವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ೨. ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ

೭೨೫. **ಸಾಮಞ್ಞೇನ ವತ್ವಾ ವಿಸೇಸೇನ ಅವುತ್ತತ್ತಾತಿ** ''ತೇಸಂ ವಿಪಾಕೇ''ತಿ ಯಥಾವುತ್ತಕುಸಲವಿಪಾಕತಾದಿಸಾಮಞ್ಞೇನ ವತ್ವಾ ಸಹೇತುಕಾಹೇತುಕಾದಿವಿಸೇಸೇನ ಅವುತ್ತತ್ತಾ, ಸರೂಪೇನ ನಿದ್ಧಾರೇತ್ವಾ ಅವುತ್ತತ್ತಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಅವಿಪಾಕತ್ತಾತಿ** ಅವಿಪಾಕಧಮ್ಮತ್ತಾ। **ಯದಿ ಏವನ್ತಿ** ಪಚ್ಚಯಭಾವತೋ ಲಬ್ಭಮಾನೋಪಿ ಧಮ್ಮಭಾವೋ ಅವಿಪಾಕಧಮ್ಮತಾಯ ಕಿರಿಯಾನಂ ಯದಿ ನ ವುತ್ತೋ, ಏವಂ ಸತಿ। ಸತಿಪಿ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಭಾವೇ ಅವಿಪಾಕಭಾವತೋ ಅತ್ಥಭಾವೋಪಿ ನ ವತ್ತಬ್ಬೋ। ತೇನಾಹ **''ವಿಪಾಕಾ ನ ಹೋನ್ತೀತಿ ಅತ್ಥಭಾವೋ ಚ ನ ವತ್ತಬ್ಬೋ''**ತಿ। **ಏವಞ್ಚೇತಿ** ಯದಿ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನತ್ತಾ ಕಿರಿಯಾನಂ ಅತ್ಥಭಾವೋ ವುತ್ತೋ। **ನಪ್ಪಟಿಸಿದ್ಧೋ** ಇಚ್ಛಿತೋವಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಯದಿ ಏವಂ ಕಸ್ಮಾ ನ ವುತ್ತೋತಿ ಆಹ **''ವಿಪಾಕಸ್ಸ ಪನಾ''**ತಿಆದಿ। **ತೇಸನ್ತಿ** ಕುಸಲಾಕುಸಲಾನಂ, ವಿಪಾಕಕಿರಿಯಧಮ್ಮಾನಞ್ಚ। **ಅತ್ಥಧಮ್ಮತಾತಿ** ವುತ್ತನಯೇನ ಲಬ್ಭಮಾನೋಪಿ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ಅತ್ಥಭಾವೋ, ಧಮ್ಮಭಾವೋ ಚ ನ ವುತ್ತೋ। **ಪಚ್ಚಯಭಾವಂ ಸತ್ತಿವಿಸೇಸಂ ಸನಿಪ್ಫಾದೇತಬ್ಬತನ್ತಿ** ಪದತ್ತಯೇನಾಪಿ ವಿಪಾಕಧಮ್ಮತಮೇವಾಹ। ಸಾ ಹಿ ವಿಪಾಕಾನಂ ಹೇತುಭಾವತೋ ಪಚ್ಚಯಭಾವೋ, ತದುಪ್ಪಾದನಸಮತ್ಥತಾಯ ಸತ್ತಿವಿಸೇಸೋ, **ತೇಹಿ** ಸಗಬ್ಭಾ ವಿಯ ಹೋತೀತಿ ''ಸನಿಪ್ಫಾದೇತಬ್ಬತಾ''ತಿ ಚ ವುಚ್ಚತಿ। ತಂ **ಪಸ್ಸನ್ತೀ** ನಿಪ್ಫಾದಕವಿಸೇಸಾಪಿ **ನಿಪ್ಫಾದೇತಬ್ಬಾಪೇಕ್ಖಾ ಹೋತಿ** ಧಮ್ಮಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ। **ತಂಸಮ್ಬನ್ಧೇನಾತಿ** ನಿಪ್ಫಾದೇತಬ್ಬಸಮ್ಬನ್ಧೇನ। ಧಮ್ಮಪಟಿಸಮ್ಭಿದಂ ವದನ್ತೇನ ಅತ್ಥಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಪಿ ವುತ್ತಾ।

ಸಭಾವಧಮ್ಮೇ ಪಞ್ಞತ್ತಿ **ಸಭಾವಪಞ್ಞತ್ತೀತಿ** ಆಹ **''ನ ಸತ್ತಾದಿಪಞ್ಞತ್ತಿಯಾ''**ತಿ। ಸಭಾವೇನ, ನಿರುತ್ತಿಯೇವ ವಾ ಸಭಾವಪಞ್ಞತ್ತೀತಿ ವುತ್ತಾತಿ ಆಹ **''ಅವಿಪರೀತಪಞ್ಞತ್ತಿಯಾ ವಾ''**ತಿ।

೭೪೬. ವೋಹಾರಭೂಮಿಂ, ಅಧಿಗಮಭೂಮಿಞ್ಚ ಏಕಜ್ಝಂ ಕತ್ವಾ ಆಹ **''ಕಾಮಾವಚರಾ, ಲೋಕುತ್ತರಾ ಚ ಭೂಮಿ ಭೂಮೀ''**ತಿ। **ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾ ವಾ** ಪವತ್ತಿಟ್ಠಾನಭಾವತೋ ಭೂಮಿ।

ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ೩. ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಣ್ಣನಾ

೭೪೭. **ಸಬ್ಬಞಾಣಾರಮ್ಮಣತಾಯಾತಿ** ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಞಾಣಾರಮ್ಮಣತಾಯ। ''ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯೇ ಪನ…ಪೇ॰… ಸಿಯಾ''ತಿ ಇದಂ ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯೇನ ವಿರುಜ್ಝತಿ, ತಸ್ಸ ವಾ ಸಾವಸೇಸದೇಸನತಾ ಆಪಜ್ಜತೀತಿ ಚೋದನಂ ಮನಸಿ ಕತ್ವಾ ಆಹ **''ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯೇ''**ತಿಆದಿ। **ನಿರವಸೇಸಕಥನನ್ತಿ** ಅಸೇಸೇತ್ವಾ ಕಥನಂ। ತೇನ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಸಙ್ಗಹಿತೇ ಅತ್ಥೇ ಅಸೇಸೇತ್ವಾ

ದೇಸನಾ ಇಧ ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯಸ್ಸ ಭಾರೋ, ನ ಸಬ್ಬಞೇಯ್ಯಧಮ್ಮೇತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। **ಯಥಾದಸ್ಸಿತವಿಸಯವಚನವಸೇನಾತಿ** ದಸ್ಸಿತಪ್ಪಕಾರವಿಸಯಸ್ಸ ಕಥನವಸೇನ, ಧಮ್ಮತ್ಥವಸೇನ ದಸ್ಸಿತೇ ತಂತಂಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೇ ತತ್ಥ ಧಮ್ಮನಿರುತ್ತಾಭಿಲಾಪೇನ ಞಾಣಸ್ಸ ಕಥನವಸೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಅಞ್ಞಾರಮ್ಮಣತಂ ನ ಪಟಿಸೇಧೇತಿ** ಅತಪ್ಪರಭಾವತೋತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। **ನ ನಿರವಸೇಸೇನ ಕಥನಂ** ಅಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಪರಿಯಾಪನ್ನಸ್ಸ ವಿಸಯಸ್ಸ ಅಕಥಿತತ್ತಾ। ಏವಂ ಪಟಿಭಾನಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾವಿಸಯಸ್ಸಾಪಿ ನ ನಿರವಸೇಸೇನ ಕಥನನ್ತಿ ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯೇ ಅವಿಸೇಸವಚನೇನ ಸಬ್ಬಞಾಣಾರಮ್ಮಣತಂಯೇವ ಪಟಿಭಾನಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಯ ಪತಿಟ್ಠಾಪೇತಿ। ತಥಾ **ತಿಸ್ಸೋ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾತಿ**ಆದಿಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕಪಾಳಿಯಾಪಿ। **ತಿಸ್ಸೋತಿ** ಅತ್ಥಧಮ್ಮಪಟಿಭಾನಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ। ನಿರುತ್ತಿಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ ಹಿ "ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಾ"ತೇವ ವುತ್ತಾ।

ಯದಿಪಿ ಸಿಯಾ ನ ತಸ್ಸಾ ಮಹಗ್ಗತಾರಮ್ಮಣತಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। **"ನ ಹಿ ಮಗ್ಗೋ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನೋ ನ ಹೋತೀ"**ತಿ ಇಮಿನಾ "ಅತ್ಥಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ ನ ಮಗ್ಗಾರಮ್ಮಣಾ"ತಿ ವಚನಸ್ಸ ಯಥಾವುತ್ತತ್ಥಸಾಧಕತಂ ವಿಭಾವೇತಿ। **ತಸ್ಸಾತಿ** ಪಟಿಭಾನಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಯ **ನ ಮಹಗ್ಗತಾರಮ್ಮಣತಾ** ಸಮ್ಭವತಿ ನನು ನಯಂ ಅನುಸ್ಸರನ್ತಸ್ಸಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। **ದ್ವೇಪೀತಿ** "ಅತ್ಥಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ ನ ಮಗ್ಗಾರಮ್ಮಣಾ, ತಿಸ್ಸೋ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ ಸಿಯಾ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಾ, ಸಿಯಾ ಮಹಗ್ಗತಾರಮ್ಮಣಾ, ಸಿಯಾ ಅಪ್ಪಮಾಣಾರಮ್ಮಣಾ"ತಿ ಚ ದ್ವೇಪಿ ಏತಾ ಪಾಳಿಯೋ। ತಾಸು ಬಲವತರಾಯ ಠಾನಸ್ಸ, ಇತರಾಯ ಅಧಿಪ್ಪಾಯಮಗ್ಗನಸ್ಸ ಚ ಉಪಾಯದಸ್ಸನಮುಖೇನ ತಾಸಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಅವಿರೋಧಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಕುಸಲಾಕುಸಲಾನಂ ಪನಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। **"ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯಾ ತತ್ಥ ಧಮ್ಮಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ"**ತಿ ಏತೇನ ತತ್ಥ ಅತ್ಥಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಯ ಪರಿಯಾಯಭಾವಮಾಹ। **ತಥಾ ವಿಪಾಕಕಿರಿಯಾನನ್ತಿ**ಆದಿ ಯಥಾಧಿಪ್ಪೇತಸ್ಸ ಅತ್ಥಸ್ಸ ವಿಸದಿಸೂದಾಹರಣದಸ್ಸನಂ। ಉಭಯೇನಪಿ "ಅತ್ಥಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ ನ ಮಗ್ಗಾರಮ್ಮಣಾ"ತಿ (ವಿಭಂ॰ ೭೪೯) ವಚನಂ ಸುತ್ತನ್ತನಯಾನುಗತಂ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯತ್ಥಸ್ಸ ತತ್ಥ ಅಧಿಪ್ಪೇತತ್ತಾತಿ ದೀಪೇತಿ। **ಕಿಞ್ಚಿ ಪನ ಞಾಣನ್ತಿ**ಆದಿ "ತಿಸ್ಸೋ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ"ತಿಆದಿಪಾಳಿಯಾ ಸಮತ್ಥಕಂ। ಯಥಾಧಿಪ್ಪೇತಸ್ಸ ಅತ್ಥಸ್ಸ ಪಟಿಭಾನಂ ದೀಪನಂ **ಪಟಿಭಾನಂ**। ತೇನಾಹ **"ಞೇಯ್ಯಪ್ಪಕಾಸನತೋ"**ತಿ। ಇತಿ ಯಾ "ತಿಸ್ಸೋ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ"ತಿ ಪಾಳಿ, ತಸ್ಸಾ ಬಲವಭಾವವಿಭಾವನೇನ ಇತರಾಯ ಅಧಿಪ್ಪಾಯಮಗ್ಗನಂ ಕತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। **ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯಾತಿ** ಪರಿಯಾಯರಹಿತಾ ಉಜುಕಂ ಸರೂಪೇನೇವ ಪವತ್ತಾ। **ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯ...ಪೇ॰... ಪವತ್ತಿಯನ್ತಿ** ಏಕನ್ತಿಕಅತ್ಥಾರಮ್ಮಣಂ ಞಾಣಂ ಅತ್ಥಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ, ಞಾಣಾರಮ್ಮಣಂ ಪಟಿಭಾನಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾತಿ ಗಹೇತ್ವಾ ದೇಸನಾಯಂ।

**ಸೋ ಏವಾತಿ** ಪರಸ್ಸ ಅಭಿಲಾಪಸದ್ದೋ ಏವ। ಅನುವತ್ತಮಾನತಾ ಚಸ್ಸ ನಿರುತ್ತಿಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಮೇವ ಸದ್ದಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕರೋನ್ತೀ, ಸದ್ದಂ ಸುತ್ವಾ "ಅಯಂ ಸಭಾವನಿರುತ್ತಿ, ಅಯಂ ನ ಸಭಾವನಿರುತ್ತೀ"ತಿ ಜಾನನ್ತೀತಿ ಚ ಆದಿವಚನವಸೇನ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾವಿಭಙ್ಗವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

# ೧೬. ಞಾಣವಿಭಙ್ಗೋ

## ೧. ಏಕಕಮಾತಿಕಾದಿವಣ್ಣನಾ

೭೫೧. ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಂ ನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯತಾಯ, ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಪವತ್ತಿಟ್ಠಾನತಾಯ ಓಕಾಸಟ್ಠೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। **ನಹೇತಾದೀತಿ ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ "ಅಹೇತುಕಾ"ತಿಆದಿಕಂ ಸಬ್ಬಂ ಏಕವಿಧೇನ ಞಾಣವತ್ಥುಂ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ। **ಏಕಂ ನಹೇತೂತಿ** ನಹೇತುತಾಯ ಏಕಂ ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಂ ನಹೇತೂತಿ ವುತ್ತಾ ತೇಸಂ ನಹೇತುತಾ। ಏಕನ್ತಾಹೇತುಭಾವೇನ ಹಿ ತೇ ಏಕಪ್ಪಕಾರಾವಾತಿ। **ಅಞ್ಞಮ್ಪೀತಿ** ಅಹೇತುಕಾದಿ। **ಅವಿತಥಸಾಮಞ್ಞಯುತ್ತನ್ತಿ** ತೇನೇವ ಅಹೇತುಕತಾದಿನಾ ಯಥಾಭೂತೇನ ಸಮಾನಭಾವೇನ ಯುತ್ತಂ। **ಞಾಣಾರಮ್ಮಣನ್ತಿ** ಞಾಣಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಂ ಯಥಾವುತ್ತಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಾದಿ। **ವತ್ಥುವಿಭಾವನಾತಿ** ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಾದಿಕಸ್ಸ ಞಾಣವತ್ಥುಸ್ಸ ಯಥಾವುತ್ತವಿಸೇಸೇನ ವಿಭಾವನಾ ಪಕಾಸನಾ ಪಞ್ಞಾ।

**ಓಸಾನದುಕಸ್ಸಾತಿ** "ಅತ್ಥಜಾಪಿಕಾ ಪಞ್ಞಾ, ಜಾಪಿತತ್ಥಾ ಪಞ್ಞಾ"ತಿ ಇಮಸ್ಸ ದುಕಸ್ಸ। ದುಕಮಾತಿಕಾ ಧಮ್ಮಸಙ್ಗಣಿಯಂ ವುತ್ತದುಕಮಾತಿಕಾತಿ ಆಹ **"ದುಕಮಾತಿಕಂ ಅನಿಸ್ಸಾಯಾ"**ತಿ।

"ಚಿನ್ತಾಮಯಾ ಪಞ್ಞಾ"ತಿಆದಿಕಾ ತಿಕಮಾತಿಕಂ ಅನಿಸ್ಸಾಯ ವುತ್ತಾತಿ ಆಹ **"ಏವಂ ತಿಕಾನುರೂಪೇಹೀತಿ ಏತ್ಥಾಪಿ ದಟ್ಠಬ್ಬ"**ನ್ತಿ। ಯದಿಪಿ ಜಾಪ-ಸದ್ದೋ ಬ್ಯತ್ತವಚನೇ, ಮಾನಸೇ ಚ ಪವತ್ತತಿ, ಜನನತ್ಥೇಪಿ ಪನ ದಟ್ಠಬ್ಬೋತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ **"ಅನೇಕತ್ಥತ್ತಾ ಧಾತುಸದ್ದಾನ"**ನ್ತಿಆದಿ। ಕುಸಲಪಞ್ಞಾ ವಿಪಾಕಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ, ಕಿರಿಯಪಞ್ಞಾ ಪರಿಕಮ್ಮಾದಿಭೂತಾ ಅತ್ತನಾ ನಿಬ್ಬತ್ತೇತಬ್ಬಫಲಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಅತ್ಥಸ್ಸ ನಿಬ್ಬತ್ತನತೋ ಅತ್ಥಜಾಪಿಕಾತಿ ವುತ್ತಾತಿ ಆಹ **"ಅತ್ಥಜಾಪಿಕಾ ಕಾರಣಗತಾ ಪಞ್ಞಾ"**ತಿ। ವಿಪಾಕಪಞ್ಞಾ, ಕಿರಿಯಪಞ್ಞಾ ಚ ಸಹಜಾತಾದಿಪಚ್ಚಯವಸೇನ ತಂತಂವಿಪಾಕಾದಿಅತ್ಥಂ ಜಾಪೇತಿ ಜನೇತೀತಿ ಆಹ **"ಜಾಪಿತೋ ಜನಿತೋ ಅತ್ಥೋ ಏತಿಸ್ಸಾತಿ ಜಾಪಿತತ್ಥಾ"**ತಿ। ಸತಿಪಿ ಸಹಜಾತಾನಂ ಪಚ್ಚಯಭಾವೇ ವಿಪಾಕಕಿರಿಯಪಞ್ಞಾ ನ ಕುಸಲಾ ವಿಯ ವಿಪಾಕಾನಂ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯೇನ ಕಾರಣವೋಹಾರಂ ಲಭತೀತಿ ಆಹ **"ಕಾರಣಪಞ್ಞಾಸದಿಸೀ"**ತಿ। ವಿಭಾವನತ್ಥೇನ ಪಞ್ಞಾ ಆರಮ್ಮಣಂ ವಿಯ ಸಮ್ಪಯುತ್ತೇಪಿ ಪಕಾಸೇತಿಯೇವಾತಿ ವುತ್ತಂ **"ಫಲಪ್ಪಕಾಸನಭೂತಾ"**ತಿ। ಯತೋ ಸಾ ಆಲೋಕೋಭಾಸಪಜ್ಜೋತಪರಿಯಾಯೇಹಿ ವಿಭಾವಿತಾ।

## ೧೦. ದಸಕಮಾತಿಕಾವಣ್ಣನಾ

೭೬೦. "ಜಾತಿಪಚ್ಚಯಾ ಜರಾಮರಣನ್ತಿ ಞಾಣಂ, ಅಸತಿ ಜಾತಿಯಾ ನತ್ಥಿ ಜರಾಮರಣನ್ತಿ ಞಾಣಂ। ಅತೀತಮ್ಪಿ ಅದ್ಧಾನಂ ಜಾತಿಪಚ್ಚಯಾ ಜರಾಮರಣನ್ತಿ ಞಾಣಂ, ಅಸತಿ ಜಾತಿಯಾ ನತ್ಥಿ ಜರಾಮರಣನ್ತಿ ಞಾಣಂ। ಅನಾಗತಮ್ಪಿ ಅದ್ಧಾನಂ ಜಾತಿಪಚ್ಚಯಾ ಜರಾಮರಣನ್ತಿ ಞಾಣಂ, ಅಸತಿ ಜಾತಿಯಾ ನತ್ಥಿ ಜರಾಮರಣನ್ತಿ ಞಾಣಂ। ಯಮ್ಪಿಸ್ಸ ತಂ ಧಮ್ಮಟ್ಠಿತಿಞಾಣಂ, ತಮ್ಪಿ ಖಯಧಮ್ಮಂ ವಯಧಮ್ಮಂ ವಿರಾಗಧಮ್ಮಂ ನಿರೋಧಧಮ್ಮನ್ತಿ ಞಾಣಂ। ಭವಪಚ್ಚಯಾ…ಪೇ॰… ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರಾ…ಪೇ॰… ನಿರೋಧಧಮ್ಮ"ನ್ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೩೪) ಏವಮಾಗತಾನಿ **ಸತ್ತಸತ್ತತಿ ಞಾಣಾನಿ**। "ಜರಾಮರಣೇ ಞಾಣಂ, ಜರಾಮರಣಸಮುದಯೇ ಞಾಣಂ, ಜರಾಮರಣನಿರೋಧೇ ಞಾಣಂ, ಜರಾಮರಣನಿರೋಧಗಾಮಿನಿಯಾ ಪಟಿಪದಾಯ ಞಾಣಂ। ಜಾತಿಯಾ ಞಾಣಂ…ಪೇ॰… ಸಙ್ಖಾರೇಸು ಞಾಣಂ…ಪೇ॰… ಪಟಿಪದಾಯ ಞಾಣ"ನ್ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೩೩) ಏವಮಾಗತಾನಿ **ಚತುಚತ್ತಾರೀಸಂ ಞಾಣಾನಿ**। ಸುತಮಯಞಾಣಾದೀನಿ ಅನಾವರಣಞಾಣಪರಿಯೋಸಾನಾನಿ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಮಗ್ಗೇ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ಮಾತಿಕಾ ೧.೧ ಆದಯೋ) ಆಗತಾನಿ **ತೇಸತ್ತತಿ ಞಾಣಾನಿ**। ತೇನಾಹ **"ತೇಸತ್ತತಿ ಪನ…ಪೇ॰… ನ ಸಂಯುತ್ತಕೇ"**ತಿ। "ಸಂಯುತ್ತಕೇ"ತಿ ವಾ ಇದಂ "ಸತ್ತಸತ್ತತಿ ಞಾಣಾನೀ"ತಿ ಇಮಿನಾ ಸಮ್ಬನ್ಧಿತಬ್ಬಂ, ನ "ತೇಸತ್ತತೀ"ತಿ ಇಮಿನಾ। **ಅಞ್ಞತ್ಥ** ನಿಕ್ಖೇಪಕಣ್ಡಾದೀಸು। ಯಥಾ ಸಮ್ಮಾಪಟಿವೇಧಾಭಾವತೋ ಮಿಚ್ಛಾಞಾಣಾದಿ ಥುಸರಾಸಿಮ್ಹಿ ನಿಖಾತಖಾಣುಕೋ ವಿಯ ಆರಮ್ಮಣೇ ಚಞ್ಚಲಂ ಹೋತಿ, ನ ಏವಂ ಹೋತಿ ಯಥಾಭೂತಾವಬೋಧಕಂ ಞಾಣನ್ತಿ ಆಹ **"ಯಾಥಾವಪಟಿವೇಧತೋ ಸಯಞ್ಚ ಅಕಮ್ಪಿಯ"**ನ್ತಿ। ಅಧಿಬಲಕರಣಂ

ಉಪತ್ಥಮ್ಭನನ್ತಿ ತಂ ಪುಗ್ಗಲೇ ಆರೋಪೇನ್ತೋ ಆಹ **"ಪುಗ್ಗಲಞ್ಚ...ಪೇ॰... ಕರೋತೀ"**ತಿ। ವಿಸಭಾಗಧಮ್ಮೇಸು ವಾ ಅಕಮ್ಪಿಯತ್ಥೋ, ಸಭಾಗಧಮ್ಮೇಸು ಉಪತ್ಥಮ್ಭನತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

**ಅಭಿಮುಖಂ ಗಚ್ಛನ್ತೀ**ತಿ "ಉಪಗಚ್ಛನ್ತೀ"ತಿ ಪದಸ್ಸ ಅತ್ಥವಚನಂ। ಉಪಗಮನಞ್ಚೇತ್ಥ ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಾಯ ಪಟಿಜಾನನಮೇವಾತಿ ವುತ್ತಂ **"ಪಟಿಜಾನನವಸೇನಾ"**ತಿ। **ಅಟ್ಠ ವಾ ಪರಿಸಾ ಉಪಸಙ್ಕಮನ್ತೀ**ತಿ ಏತ್ಥಾಪಿ ಪಟಿಜಾನನವಸೇನ ಸಬ್ಬಞ್ಞುತನ್ತಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। ಅಟ್ಠಸು ಪರಿಸಾಸು ದಸ್ಸಿತಅಕಮ್ಪಿಯಞಾಣಯುತ್ತೋತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

**ಫಲಸಮ್ಪತ್ತಿಪವತ್ತೀ**ತಿ ಸಪ್ಪುರಿಸೂಪನಿಸ್ಸಯಾದೀನಂ ಕಾರಣಸಮ್ಪತ್ತೀನಂ ಫಲಭೂತಾಯ ಪತಿರೂಪದೇಸವಾಸಅತ್ತಸಮ್ಮಾಪಣಿಧಿಆದಿಸಮ್ಪತ್ತಿಯಾ ಪವತ್ತನಂ। **ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಸುತ್ತಸೇಸಾ ಸಙ್ಗಹಿತಾ। **ತತ್ಥ** ಸಪ್ಪುರಿಸೂಪನಿಸ್ಸಯಾದಿಕೇ। ಕಸ್ಮಾ ಪನೇತ್ಥ ಸಮಾನೇ ಅತ್ಥಕಿಚ್ಚೇ ಪಟಿವೇಧಞಾಣಸ್ಸ ವಿಯ ದೇಸನಾಞಾಣಸ್ಸಾಪಿ ಯಾವ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನತಾ ನ ವುತ್ತಾತಿ ಚೋದನಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ **"ಪಟಿವೇಧನಿಟ್ಠತ್ತಾ"**ತಿಆದಿ । **ಪಟಿವೇಧನಿಟ್ಠತ್ತಾ**ತಿ ಪಟಿವೇಧಸ್ಸ ಪರಿಯೋಸಾನತ್ತಾ। **ತೇನಾ**ತಿ ಪಟಿವೇಧಪರಿಯೋಸಾನಭೂತೇನ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗಞಾಣೇನ। ತದಧಿಗಮೇನ ಹಿ ಸಮ್ಪತ್ತಸಕಲಸಬ್ಬಞ್ಞುಗುಣೋ ಭಗವಾ ಅನನ್ತಪಟಿಭಾನೋ ಅನುಪಮಾಯ ಬುದ್ಧಲೀಳಾಯ ಧಮ್ಮಂ ದೇಸೇತುಂ ಸಮತ್ಥೋ ಅಹೋಸಿ। **"ಪಟಿಲದ್ಧಸ್ಸಾಪೀ"**ತಿ ಇಮಿನಾ ಸಬ್ಬಥಾ ಲಭಾಪಕಸ್ಸ ಪಟಿವೇಧಾನುರೂಪತಾ ದೇಸನಾಞಾಣಸ್ಸ ಅಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯಾತಿ ದೀಪೇತಿ, ತೇನ ಚ ಪಟಿವೇಧನಮತ್ತೇನೇತ್ಥ ಅತ್ಥಸಿದ್ಧೀತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। ತೇನಾಹ **"ದೇಸನಾಞಾಣಸ್ಸಾ"**ತಿಆದಿ।

**ಹಾನಭಾಗಿಯಧಮ್ಮ**ನ್ತಿ ವಾ ಹಾನಭಾಗಿಯಭಾವಸ್ಸ ಕಾರಣಂ। **ಕಾಮಸಹಗತಸಞ್ಞಾದಿಧಮ್ಮ**ನ್ತಿ ಕಾಮಗುಣಾರಮ್ಮಣಂ ಸಞ್ಞಾಮನಸಿಕಾರಾದಿಂ। **ಪುಬ್ಬೇವ ಕತಾಭಿಸಙ್ಖಾರಾದಿ**ನ್ತಿ "ಚನ್ದೇ ವಾ ಸೂರಿಯೇ ವಾ ಏತ್ತಕಂ ಗತೇ ವುಟ್ಠಹಿಸ್ಸಾಮೀ"ತಿಆದಿನಾ ಸಮಾಪಜ್ಜನತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಪವತ್ತಚಿತ್ತಾಭಿಸಙ್ಖಾರಪರಿಕಮ್ಮಾದಿಂ।

**ತದಭಾವಗ್ಗಹಣೇನಾ**ತಿ ಕಿಲೇಸಾವರಣಾಭಾವಗ್ಗಹಣೇನ। **ಠಿತಿ**ನ್ತಿ ಅತ್ಥಿಭಾವಂ। **ತಬ್ಬಿಪರೀತಾಯಾ**ತಿ "ನತ್ಥಿ ದಿನ್ನ"ನ್ತಿಆದಿಕಾಯ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿಯಾ। **ಠಾನಾಭಾವ**ನ್ತಿ ಅಪ್ಪವತ್ತಿಂ, ನತ್ಥಿಭಾವಂ ವಾ। **ಉಪರೀ**ತಿ ಇಮಿಸ್ಸಾ ಬಲಾನಂ ಅನುಕ್ಕಮಕಥಾಯ ಉಪರಿ ಅನನ್ತರಮೇವ। **ವಿಪಾಕಾವರಣಾಭಾವದಸ್ಸನಾದಿಕಸ್ಸಾತಿ ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಕಮ್ಮಾವರಣಾಭಾವದಸ್ಸನಂ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ। **ಇತರ**ನ್ತಿ ಅಧಿಗಮಸ್ಸ ಅಟ್ಠಾನದಸ್ಸನಂ। **ತಂಸಹಿತಾನಂ ಧಾತೂನ**ನ್ತಿ ರಾಗಾದಿಸಹಿತಾನಂ ಸಭಾವಾನಂ। **ವೇಮತ್ತತಾ** ಚ ತೇಸಂ ಪಚ್ಚಯವಿಸೇಸಸಿದ್ಧೇನ ಅವತ್ಥಾದಿವಿಸೇಸೇನ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। **ಚರಿಯಾಹೇತೂನ**ನ್ತಿ ರಾಗಾದಿಚರಿಯಾಕಾರಣಭೂತಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ।

### ೧. ಏಕಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೭೬೧. **ಅಯಂ ವಿಸೇಸೋ**ತಿ ಸಮಾನೇಪಿ ನಯದ್ವಯಸ್ಸ ತೇಸಂ ಅಹೇತುಭಾವಾದಿದೀಪನೇ ಏಕಸ್ಸ ಹೇತುಭಾವಾದಿಪಟಿಸೇಧತಾ, ಇತರಸ್ಸ ರಾಸನ್ತರಾಸಙ್ಗಹೋತಿ ಇದಂ ನಾನಾಕರಣಂ। **ಏಕಾಯ ಜಾತಿಯಾ**ತಿ ಆದಾನನಿಕ್ಖೇಪಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಸ್ಸ ಏಕಸ್ಸ ಭವಸ್ಸ। **ತದನ್ತೋಗಧತಾಯಾ**ತಿ ಗತಿಅನ್ತೋಗಧತಾಯ। **ತತ್ಥ ತತ್ಥಾ**ತಿ ತಂತಂಗತಿಚುತಿಭವೇಸು।

೭೬೨. **ತಥಾ**ತಿ ಅಞ್ಞದ್ವಾರಾರಮ್ಮಣತಾಯ। **ಖೀರಾದೀನಂ...ಪೇ॰... ವಿಲಕ್ಖಣತಾ**ತಿ ಯಥಾ ಖೀರಸ್ಸ ದಧಿಭಾವೇನ, ದಧಿನೋ ತಕ್ಕಭಾವೇನ ವಿಲಕ್ಖಣತಾಪತ್ತಿ, ನ ಏವಂ ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ ನಹೇತುಭಾವಾದಿತೋ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಸಭಾವಾಪತ್ತಿ ಅತ್ಥೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

೭೬೪. **ಮಹತ್ತೇಪೀ**ತಿ ಪುಥುತ್ತೇಪಿ। ಬಹುಭಾವವಾಚಕೋ ಹಿ ಅಯಂ ಮಹಾ-ಸದ್ದೋ "ಮಹಾಜನೋ"ತಿಆದೀಸು ವಿಯ ರೂಪಸಙ್ಘಾಟಸ್ಸ ಅಧಿಪ್ಪೇತತ್ತಾ। ಅಞ್ಞಥಾ ಸಭಾವಧಮ್ಮಸ್ಸ ಕಾ ಮಹನ್ತತಾ, ಸುಖುಮತಾ ವಾ। ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ವಚನಂ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತತ್ತಾ ಆಹ **"ಚಕ್ಖುಪಸಾದೇ ಮಮ ವತ್ಥುಮ್ಹೀ"**ತಿ। **ಇಸ್ಸರಿಯಟ್ಠಾನ**ನ್ತಿ ಇಸ್ಸರಿಯಪವತ್ತನಟ್ಠಾನಂ। ತಥಾ ಹಿ ನಂ ಅಞ್ಞತ್ಥ ಭಾವಿತಂ

ವಿಭಾವೇನ್ತಮೇವ ತಿಟ್ಠತಿ, ಅಞ್ಞವಿಞ್ಞಾಣಾನಿ ಚ ತೇನ ದಿನ್ನನಯಾನೇವ ತತ್ಥ ಪವತ್ತನ್ತಿ, ಅಪಿ ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖುಞಾಣಂ, ಯತೋ ತಂ ಅನ್ಧಸ್ಸ ನ ನಿಪ್ಫಜ್ಜತಿ।

೭೮೪. **ವವತ್ಥಿತಾನಮ್ಪೀತಿ** ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಅಸಂಕಿಣ್ಣಾನಮ್ಪಿ। **ಪಟಿಪಾಟಿನಿಯಮೋ** ನಿಯತಾನುಪುಬ್ಬಿಕತಾ। **ತೇನಾತಿ** "ಅಬ್ಬೋಕಿಣ್ಣಾ"ತಿ ವಚನೇನ।

೭೮೬. **ಆವಟ್ಟನಭಾವೋ** ಆವಜ್ಜನಕಿಚ್ಚತಾ।

**ತೇಸನ್ತಿ** ರೂಪಾದೀನಂ। ಏತೇಸಞ್ಹಿ ರೂಪಾದೀನಂ ಪಞ್ಚಹಿ ವಿಞ್ಞಾಣೇಹಿ ಸಮಾಗಮೋ। **ಅಭಿನಿಪತಿತಬ್ಬಾನಿ** ಆಲಮ್ಬಿತಬ್ಬಾನಿ, ವಿಜಾನಿತಬ್ಬಾನೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ತೇನಾಹ **"ಆರಮ್ಮಣಕರಣೇನ ಪಟಿವಿಜಾನಿತಬ್ಬಾನೀ"**ತಿ। ಕುಸಲಾಕುಸಲಚೇತನಾಯ, ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಞ್ಚ ಯಥಾವುತ್ತಾನಂ "ಮನೋಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಾ…ಪೇ॰… ಅಕುಸಲಂ ವಾ"ತಿ (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೭೮೬) ಏವಂ ವುತ್ತಾನಂ ಪಟಿವಿಜಾನಿತಬ್ಬಾನಂ ಪಟಿವಿಜಾನನನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಕಮ್ಮತ್ಥೇ ಹಿ ಏತಂ ಸಾಮಿವಚನಂ। **ಸಹಜಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಧಮ್ಮೇನಾತಿ** ದಸ್ಸನಾದೀಹಿ ಸಹಜಾತಫಸ್ಸಾದಿನಾ ಪುಬ್ಬಙ್ಗಮೇನ ಆವಜ್ಜನಾದಿನಾ। **ಕಿಚ್ಚನ್ತರನ್ತಿ** ದಸ್ಸನಾದಿಕಿಚ್ಚತೋ ಅಞ್ಞಂ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಾದಿಕಿಚ್ಚಂ।

**ಅವಿಪಾಕಭಾವೇನ** ಕಾರಣೇನ, ತೇನ ವಾ ಸದ್ಧಿಂ। **ಅಞ್ಞನ್ತಿ** ರೂಪಭಾವಾದಿಂ। **ಭಾಸನಕರಣಕರಾತಿ** ವಿಞ್ಞತ್ತಿಸಮುಟ್ಠಾಪನವಸೇನ ಪವತ್ತಕುಸಲಾಕುಸಲಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಧಮ್ಮಾ। ತೇ ಏವ ಕಾಯಙ್ಗವಾಚಙ್ಗಂ ಅಚೋಪೇತ್ವಾ ಪವತ್ತಾ **ತಂಸದಿಸಾ। ಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಪಟಿವಿಜಾನನನ್ತಿ** ಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಭಾವೇನ ವಿಜಾನನಂ ಮನೋದ್ವಾರಿಕಜವನಾನಂ ಪುರೇಚರಭಾವೇನ ಗಹಣಂ। **ತತ್ಥಾತಿ** ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ। **"ನ ಪಟಿಸಿದ್ಧ"**ನ್ತಿ ವತ್ವಾ ಸ್ವಾಯಮಪ್ಪಟಿಸೇಧೋ ಸಾಮತ್ಥಿಯಲದ್ಧೋತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ನ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ…ಪೇ॰… ಅನುಞ್ಞಾತತ್ತಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। **"ತಥಾ"**ತಿ ಇದಂ ಯಥಾ ಕಾಯವಚೀಕಮ್ಮಪಟ್ಠಪನಂ, ಏವಂ ಕುಸಲಾದಿಧಮ್ಮಸಮಾದಾನಮ್ಪಿ ನತ್ಥೀತಿ ಉಪಸಂಹರಣತ್ಥಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಯದಿ ನ ಭವತೋ ಚವತಿ, ಕಥಂ ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ಚುತಿ ವುತ್ತಾತಿ ಆಹ **"ನ ಪಞ್ಚದ್ವಾರಿಕ…ಪೇ॰… ಅತಂದ್ವಾರಿಕತ್ತಾ"**ತಿ। **ತಸ್ಸಾ** ಪಾಳಿಯಾ। **ಆಪಾಥಮತ್ತನ್ತಿ** ಆಪಾಥಗಮನಮತ್ತಂ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯಭಾವಮತ್ತಂ। **ಅಞ್ಞನ್ತಿ** "ರೂಪಂ ನೀಲ"ನ್ತಿ ಏವಮಾದಿಧಮ್ಮವಿಸೇಸಂ। ತೇನಾಹ **"ಧಮ್ಮಸಭಾವ"**ನ್ತಿ। **ರೂಪನ್ತಿ ಚ ನ ಗಣ್ಹಾತೀತಿ** ರೂಪಾರಮ್ಮಣಮ್ಪಿ ಸಮಾನಂ "ರೂಪಂ ನಾಮೇತ"ನ್ತಿ ನ ಗಣ್ಹಾತಿ। ತಥಾ ಚಾಹು ಏಕೇ "ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಸಮಙ್ಗೀ ನೀಲಂ ವಿಜಾನಾತಿ, ನೋ ತು ನೀಲ"ನ್ತಿ। **ರೂಪನೀಲಾದಿಆಕಾರೋ** ರೂಪಾರಮ್ಮಣರೂಪಾದಾನಾಕಾರಪಞ್ಞತ್ತಿ। ತಜ್ಜಾಪಞ್ಞತ್ತಿ ಹೇಸಾ ಯಥಾ ಅನಿಚ್ಚತಾದಿ। **ಸಾತಿಸಯಂ** ಸವಿತಕ್ಕಸವಿಚಾರತ್ತಾ। **ತತೋ ಅಞ್ಞನ್ತಿ** ಸದ್ದಾರಮ್ಮಣತೋ ಅಞ್ಞಂ ನಾಮಪಞ್ಞತ್ತಿಆರಮ್ಮಣಂ, ಅಞ್ಞಥಾ ಸಹುಪ್ಪತ್ತಿಪಟಿಸೇಧೋ ನ ಸಮ್ಭವೇಯ್ಯಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

**ಮನೋದ್ವಾರೇಪೀತಿ** ನ ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇಯೇವ ದುತಿಯೇ ಮೋಘವಾರೇ, ಅಥ ಖೋ ಮನೋದ್ವಾರೇಪಿ। **ಆವಜ್ಜನಂ ದ್ವತ್ತಿಕ್ಖತ್ತುಂ…ಪೇ॰… ದಟ್ಠಬ್ಬಂ** ಏಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣಿಕಸ್ಸ ಆವಜ್ಜನಸ್ಸ ಉಪ್ಪತ್ತಿಯಂ ತಥಾ ಅಸಮ್ಭವತೋ।

**ತಸ್ಸಾತಿ** ಯಾಥಾವಕವತ್ಥುವಿಭಾವನಾಯ ಪಞ್ಞಾಯ।

ಏಕಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ೨. ದುಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೭೯೭. **ಅಧಿಕರಣೇಸೂತಿ** ಪದತ್ಥೇಸು। **ಅಞ್ಞತ್ರ ಸಭಾವಂ ಗಹೇತ್ವಾತಿ** ಅತ್ಥಸದ್ದಸ್ಸ ತತ್ಥ ಪವತ್ತನಾಕಾರದಸ್ಸನಂ, ತೇನ ಅತ್ಥಸದ್ದಸ್ಸ ಸಭಾವತ್ಥತಂ ದಸ್ಸೇತಿ। **ಅಧಿಕರಣವಸೇನ ಲಿಙ್ಗಪರಿವತ್ತಿಂ ಗಚ್ಛತಿ।** "ಅಭಿಧೇಯ್ಯಾನುರೂಪಂ ಲಿಙ್ಗವಚನಾನೀ"ತಿ ಹಿ ಸದ್ದವಿದೂ ವದನ್ತಿ।

ದುಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**೩. ತಿಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ**

೭೬೮. **ಪರಿಪಾಚಿತೇಸೂತಿ** ಸಾಧಿತೇಸು। "ವಿಹಿತೇಸೂ"ತಿ ಏತ್ಥ ದುದ್ಧಾದೀಸು ವಿಯ ಭೂತಕಾಲತಾ ನಾಧಿಪ್ಪೇತಾತಿ ಆಹ **"ವಿಸಯವಿಸೇಸನಮತ್ತಮೇವಾ"**ತಿ। **"ಕಮ್ಮಂ, ಸಿಪ್ಪ"**ನ್ತಿ ಪಞ್ಞಾ ಕಾರಣೂಪಚಾರೇನ ವುತ್ತಾತಿ ಆಹ **"ಪಞ್ಞಾ ಏವ ವಾ...ಪೇ॰... ವೇದಿತಬ್ಬಾ"**ತಿ।

**ಕುಸಲಂ ಕಮ್ಮಂ ಸಕಂ** ಏಕನ್ತಂ ಹಿತಸುಖಾವಹತ್ತಾ। ತಪ್ಪಟಿಪಕ್ಖತ್ತಾ **ಇತರಂ** ಅಕುಸಲಂ ಕಮ್ಮಂ **ನೋಸಕಂ**। ಸಚ್ಚಪಟಿವೇಧಾನುಲೋಮನಂ ಸಚ್ಚಾನುಲೋಮನಂ ವುತ್ತನ್ತಿ ಆಹ **"ತಪ್ಪಟಿವೇಧಪಚ್ಚಯಭಾವೇನಾ"**ತಿ। ಮಗ್ಗಸಚ್ಚಸ್ಸ ಅನುಲೋಮನತೋ ವಾ ಸಚ್ಚಾನುಲೋಮಿಕತಾ, ತಥಾ ಪರಮತ್ಥಸಚ್ಚಸ್ಸ ಅನುಲೋಮನತೋ। ತೇನಾಹ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ **"ಮಗ್ಗಸಚ್ಚಸ್ಸಾ"**ತಿಆದಿ। **ಪಞ್ಞಾ ವುತ್ತಾ** ಪಞ್ಞಾವಿಸಯೇ ಪಞ್ಞಾಕಿಚ್ಚಸ್ಸ ದಸ್ಸಿತತ್ತಾ। "ಯೋಗವಿಹಿತೇಸೂ"ತಿಆದಿನಾ ವುತ್ತಭೂಮಿನಿದ್ದೇಸೋ, "ಕಮ್ಮಸ್ಸಕತಂ ಸಚ್ಚಾನುಲೋಮಿಕ"ನ್ತಿ ವುತ್ತಸರೂಪನಿದ್ದೇಸೋ, "ರೂಪಂ ಅನಿಚ್ಚ"ನ್ತಿಆದಿನಾ ವುತ್ತಪ್ಪಕಾರನಿದ್ದೇಸೋ ಚ **ಯಥಾವುತ್ತಾ...ಪೇ॰... ನಿದ್ದೇಸಾ**। "ಯೋಗವಿಹಿತೇಸು ಕಮ್ಮಾಯತನೇಸು ಖನ್ತಿಂ, ಕಮ್ಮಸ್ಸಕತಂ ಖನ್ತಿಂ, 'ರೂಪಂ ಅನಿಚ್ಚ'ನ್ತಿ ಖನ್ತಿ"ನ್ತಿಆದಿನಾ ಖನ್ತಿಆದಿಪದೇಹಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ। **ಓಲೋಕನಂ** ಪಚ್ಚಕ್ಖಕರಣಂ। **ಧಮ್ಮಾ ಓಲೋಕನಂ ಖಮನ್ತೀತಿ** ಪಞ್ಞಾಯ ತದೋಲೋಕನಸಮತ್ಥತಮಾಹ।

೭೬೯. **ಮುಞ್ಚತೀತಿ** ಪಜಹತಿ। ಆರಬ್ಭ-ಕಿರಿಯಾಯ ಅಧಿಟ್ಠಾನಂ ಸಮಙ್ಗಿಭಾವೋ, ಅಧಿಕರಣಂ ಪಟ್ಠಪನನ್ತಿ ಆಹ **"ಮುಞ್ಚ... ಪೇ॰... ವತ್ತುಂ ಯುತ್ತ"**ನ್ತಿ।

೭೭೦. ಪಞ್ಚಸೀಲದಸಸೀಲಾನಿ ಕಮ್ಮವಟ್ಟೇಕದೇಸಭೂತಾನಿ ಸನ್ಧಾಯ ತೇಸಂ ಧಮ್ಮಟ್ಠಿತಿಯಂ ಸಮವರೋಧೋ ವುತ್ತೋ। **ಸತಿಪಿ ಸವನೇತಿ** "ಇಧ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅರಿಯಸಾವಕೋ ಪಾಣಾತಿಪಾತಾ ಪಟಿವಿರತೋ"ತಿಆದಿನಾ (ಅ॰ ನಿ॰ ೮.೩೯; ಕಥಾ॰ ೪೮೦) ತಥಾಗತತೋ ಸವನೇ ಸತಿಪಿ। **ಭಿಕ್ಖುಆದೀನಮ್ಪಿ ತಂ ವುತ್ತಂ** ಅಧಿಸೀಲಪಞ್ಞಾಪನಂ ವಿಯ ನ ಬುದ್ಧಾವೇಣಿಕನ್ತಿ।

**ಅಧಿಪಞ್ಞಾನಿಬ್ಬತ್ತೇಸೂತಿ** ಠಪೇತ್ವಾ ಅಧಿಪಞ್ಞಂ ತದಞ್ಞೇಸು ಮಗ್ಗಫಲಧಮ್ಮೇಸು। **ತದಧಿಟ್ಠಾನೇಸೂತಿ** ತಸ್ಸಾ ಅಧಿಪಞ್ಞಾಯ ಅಧಿಟ್ಠಾನೇಸು ವಿಪಸ್ಸನಾಧಮ್ಮೇಸು।

೭೭೧. **ಅಪಾಯುಪ್ಪಾದನಂ** ಅವಡ್ಢಿನಿಬ್ಬತ್ತನಂ। **ತಸ್ಮಿಂಯೇವ ಠಾನೇತಿ** ತಸ್ಮಿಂಯೇವ ಖಣೇ।

ತಿಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**೪. ಚತುಕ್ಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ**

೭೯೩. ಪರಿತಸ್ಸನಂ ಪರಿತ್ತಾಸೋ, ಚಿತ್ತುತ್ರಾಸೋ ಚಾತಿ **"ನ ಪರಿತಸ್ಸತೀ"**ತಿ ಪದಸ್ಸ **"ನ ಪತ್ಥೇತಿ ನ ಉತ್ತಸತೀ"**ತಿ ಅತ್ಥಮಾಹ।

೭೯೭. **ಅರಿಯಸಚ್ಚೇಸು ಧಮ್ಮಸದ್ದೋ** "ದಿಟ್ಠಧಮ್ಮೋ"ತಿಆದೀಸು ವಿಯ। **ಅರಿಯಮಗ್ಗೋ, ತಸ್ಸ ಚ ಫಲಂ ಧಮ್ಮೋ** ಯಥಾನುಸಿಟ್ಠಂ ಪಟಿಪನ್ನೇ ಅಪಾಯೇಸು ಅಪತಮಾನೇ ಧಾರೇತೀತಿ। **ತತ್ಥ ಪಞ್ಞಾತಿ** ತಸ್ಮಿಂ ಅರಿಯಮಗ್ಗಫಲೇ ನಿಸ್ಸಯಭೂತೇ ಪಞ್ಞಾ। ತೇನಾಹ **"ತಂಸಹಗತಾ"**ತಿ। ಅವಿದಿತಂ ವಿದಿತಂ ವಿಯ ನೇತಿ ಞಾಪೇತೀತಿ **ನಯೋ,** ಅನುಮಾನಂ, ತಸ್ಸ **ನಯನಂ**

ಪವತ್ತನಂ, ತಂ ಪನ ವಿಸುಂಯೇವೇಕಂ ಞಾಣುಪ್ಪಾದನನ್ತಿ ಆಸಙ್ಕಾಯ ನಿವತ್ತನತ್ಥಮಾಹ **“ನ ಅಞ್ಞ…ಪೇ॰… ವಿಸೇಸೋ”**ತಿ। ಅತ್ತನೋ ಹಿ ಅಧಿಗಮಾನುಸಾರೇನ ಪರಾಧಿಗತಾನಂ ಕಾಲತ್ತಯೇ ಮಗ್ಗಾದೀನಂ ಪವತ್ತಿಆಕಾರಾನುಮಾನಂ **ನಯನಯನಂ**। ಅನುಮಿನನಾಕಾರಮೇವ ಹಿಸ್ಸ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ **“ಞಾಣಸ್ಸೇವ ಪವತ್ತಿವಿಸೇಸೋ”**ತಿ। **ಕಾರಣಞ್ಚ ನಯನಯನಸ್ಸ** ಸಚ್ಚೇಸು ಪಚ್ಚಕ್ಖಪವತ್ತನತೋ। **“ತಥಾ”**ತಿ ಇಮಿನಾ ಯಥಾ ಮಗ್ಗಞಾಣತೋ ಅಞ್ಞಾಪಿ “ಇಮಿನಾ ಧಮ್ಮೇನಾ”ತಿ ವತ್ತುಂ ಯುತ್ತಂ, ತಥಾ ಪಕಾರನ್ತರೇನಪಿ “ಇಮಿನಾ ಧಮ್ಮೇನ ಞಾಣೇನಾ”ತಿ ಏತ್ಥ ಅತ್ಥೋ ಯುಜ್ಜತೀತಿ ಇಮಮತ್ಥಂ ಉಪಸಂಹರತಿ। **ತೇನಾತಿ** ತಸ್ಮಾ ಞಾಣೇನ ಞಾತತೋ ಸಮ್ಪಯೋಗೇಹಿ ನಯನಯನತೋ। **ಞಾಣವಿಸಯಭಾವೇನಾತಿ** ಪಟಿವೇಧಞಾಣಸ್ಸ ವಿಸಯಭಾವೇನ। **ಞಾತೇನ** ಪಟಿವಿದ್ಧೇನ ಚತುಸಚ್ಚಧಮ್ಮೇನ, ಞಾಣಸಮ್ಪಯೋಗೇನ ವಾ ಞಾತೇನ ಜಾನಿತ್ವಾ ಠಿತೇನ ಮಗ್ಗಫಲಧಮ್ಮೇನ।

**ಸಬ್ಬೇನ ಸಬ್ಬನ್ತಿ** ಸಬ್ಬಪ್ಪಕಾರೇನ ಸಬ್ಬಂ, ಅನವಸೇಸನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅದ್ಧತ್ತಯಪರಿಯಾಪನ್ನಞ್ಹಿ ಸಬ್ಬಂ ತೇಭೂಮಕಸಙ್ಖಾರಗತಂ ಸಮ್ಮಸೀಯತಿ। **ನಯನತೋತಿ** ನಯಗ್ಗಾಹತೋ। **ಅನುರೂಪತ್ಥವಾಚಕೋ ವಾ ಕಾರಣಸದ್ದೋ** “ಕಾರಣಂ ವದತೀ”ತಿಆದೀಸು ವಿಯ।

ಅನ್ವಯಞಾಣಸ್ಸಪಿ ಪರಿಯೋಗಾಹೇತ್ವಾ ಪವತ್ತನತೋ ಸವಿಸೇಸೋ ವಿಸಯಾವಬೋಧೋತಿ ವುತ್ತಂ **“ಧಮ್ಮೇ ಞಾಣ…ಪೇ॰… ಅಭಾವಾ”**ತಿ। **ವಿಸಯೋಭಾಸನಮತ್ತಜಾನನಸಾಮಞ್ಞೇನಾತಿ** ಅಸತಿಪಿ ಅಭಿಸಮೇಚ್ಚ ಗಹಣೇ ವಿಸಯವಿಭಾವನಸಙ್ಖಾತಅವಬೋಧಸಾಮಞ್ಞಮತ್ತೇನ। **“ಞಾಣ”ನ್ತಿ ಸಮ್ಮತೇಸೂತಿ** “ಞಾಣ”ನ್ತಿ ವೋಹರಿತೇಸು ಲದ್ಧಞಾಣವೋಹಾರೇಸು। **ಸಮ್ಮುತಿವಸೇನಾತಿ** ಧಮ್ಮಞಾಣಾದಿ ವಿಯ ಸಮುಖೇನ ವಿಸಯೇ ಅಪ್ಪವತ್ತಿತ್ವಾ ಪಞ್ಞತ್ತಿಮುಖೇನ ಪವತ್ತಂ। **ಅವಸೇಸನ್ತಿ** ಸಮ್ಮುತಿಞಾಣಮೇವಾಹ। **ಇತರಞಾಣತ್ತಯವಿಸಭಾಗನ್ತಿ** ಧಮ್ಮಞಾಣಾದಿಞಾಣತ್ತಯವಿಧುರಂ।

೭೯೭. **ಕಾಮಭವಧಮ್ಮೇತಿ** ಕಾಮಭವಸಙ್ಖಾತೇ ಧಮ್ಮೇ।

೭೯೮. ಸಾತಿ ಪರಮಜ್ಝಾನಪಞ್ಞಾ। **ವೀತರಾಗಭಾವನಾವತ್ಥಸ್ಸಾತಿ** “ವೀತರಾಗೋ ಹೋತೀ”ತಿ ಏವಂ ವುತ್ತಸ್ಸ। **ತನ್ತಿ** ಛಟ್ಠಾಭಿಞ್ಞಂ। ಮಗ್ಗಞಾಣಞ್ಹಿ ಕಿಚ್ಚತೋ ಮಗ್ಗಸಚ್ಚಮ್ಪಿ ಪಟಿವಿಜ್ಝತಿ। **ಇತರಾತಿ** ಹೇಟ್ಠಿಮಮಗ್ಗಪಞ್ಞಾ। **ತದುಪನಿಸ್ಸಯತ್ತಾತಿ** ತಸ್ಸಾ ಛಟ್ಠಾಭಿಞ್ಞಾಯ, ತಸ್ಸ ವಾ ಪಟಿವಿಜ್ಝನಸ್ಸ ಉಪನಿಸ್ಸಯತ್ತಾ ಪಟಿವಿಜ್ಝತಿ ನಾಮ। **ಯಥಾನುರೂಪನ್ತಿ** ದಿಟ್ಠಾಸವಾದೀನಂ ಯಥಾನುರೂಪಂ। **ಆಸವಕ್ಖಯೇತಿ** ಆಸವಕ್ಖಯಪರಿಯಾಯೇ ಕಾರಣೂಪಚಾರೇನ। **ತಂನಿಬ್ಬತ್ತನತೋತಿ** ತಸ್ಸ ಆಸವಕ್ಖಯಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಫಲಸ್ಸ ನಿಬ್ಬತ್ತನತೋ। ಇದಞ್ಚ “ಆಸವಾನಂ ಖಯೇ ಞಾಣಂ ಛಟ್ಠಾಭಿಞ್ಞಾ”ತಿ ಸುತ್ತೇ ಆಗತತ್ತಾ ವುತ್ತಂ।

೮೦೧. **ಅಭಿವಿಸಿಟ್ಠೇನ ವಾ ಞಾಣೇನ ಪಾಕಟಂ ಕರೋನ್ತಸ್ಸಾತಿ** ಅಧಿಗಮವಸೇನ ಪಕಾಸಂ ವಿಭೂತಂ ಕರೋನ್ತಸ್ಸ।

೮೦೨. **ವಸಿತಾಪಞ್ಚಕರಹಿತಂ** ವಸಿಭಾವಂ ಅಪಾಪಿತಂ ಪಟಿಲದ್ಧಮತ್ತಂ। ಪಟಿಪದಾರಮ್ಮಣಸಹಗತಾ ಪಞ್ಞಾ ಪಟಿಪದಾರಮ್ಮಣಸಮ್ಬನ್ಧಿನೀತಿ ಆಹ **“ಪಞ್ಞಾಯ ಪಟಿಪದಾರಮ್ಮಣುದ್ದೇಸೇನಾ”**ತಿ।

ಚತುಕ್ಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

### ೫. ಪಞ್ಚಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೮೦೪. **ತಮೇವ** ಪಞ್ಚಂ “ದ್ವೀಸು ಝಾನೇಸು ಪಞ್ಞಾ ಪೀತಿಫರಣೇನಾ”ತಿಆದಿನಾ **ವಿಭಜತಿ**। ಅಭಿಸನ್ದನಪರಿಸನ್ದನಪರಿಪೂರಣಾನಿಪಿ ಪರಿಪ್ಫರಣಂ ವಿಯ ಫರಣಾಪೀತಿಯಾ, ತಂಸಹಗತಸುಖಸ್ಸ ಚ ಕಿಚ್ಚವಿಸೇಸಭೂತಾನಿ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾನೀತಿ ಆಹ **“ಅಭಿಸನ್ದೇತೀತಿ…ಪೇ॰… ವೇದಿತಬ್ಬ”**ನ್ತಿ। **ಆದಿನಾ ನಯೇನಾತಿ** “ಅಭಿಸನ್ದೇತೀ”ತಿಆದಿನಾ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೨೨೬; ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೪೨೭) ಸುತ್ತೇ ಆಗತನಯೇನ। ಫರಣಞ್ಚೇತ್ಥ ಪೀತಿಸುಖಸಮುಟ್ಠಿತಪಣೀತರೂಪೇಹಿ ಕಾಯಸ್ಸ ಅಭಿಬ್ಯಾಪನಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

**ಆರಮ್ಮಣೇತಿ** ಪೀತಿಫರಣತಾಸುಖಫರಣತಾಸೀಸೇನ ವುತ್ತಾನಂ ತಿಕದುಕಝಾನಾನಂ ಆರಮ್ಮಣೇ। **ತಾತಿ** ಪೀತಿಫರಣತಾಸುಖಫರಣತಾ।

**ಸಮಾಧಿಮುಖೇನಾತಿ** ಸಮಾಧಿಂ ಮುಖಂ ಪಮುಖಂ ಕತ್ವಾ, ಸಮಾಧಿಸೀಸೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ, ಸಮಾಧಿಪಮುಖೇನ ವಾ ಉದ್ದೇಸನಿದ್ದೇಸೇನ। **ಅಞ್ಞೇ ಕಿಲೇಸಾ** ದಿಟ್ಠಿಮಾನಾದಯೋ । **ಅಪ್ಪಯೋಗೇನಾತಿ** ಝಾನವಿಮೋಕ್ಖಾದೀನಂ ವಿಯ ಉಪ್ಪಾದನೀಯಪರಿಕಮ್ಮಪಯೋಗೇನ ವಿನಾ। ಆವಜ್ಜನಾಸದಿಸೋ ಹಿ ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿಅತ್ಥೋ ಸಮ್ಮಸನಚಾರೋ। **ಠಪಿತತ್ತಾತಿ** ಪವತ್ತಿತತ್ತಾ। **ಸತಿಬಹುಲತಾಯಾತಿ** ಸತಿಯಾ ಅಭಿಣ್ಹುಪ್ಪತ್ತಿಯಾ। ಪರಿಚ್ಛಿನ್ದನಸತಿಯಾ ಕಾಲಸ್ಸ ಸತೋತಿ ದಸ್ಸೇತೀತಿ ಯೋಜನಾ।

ಪಞ್ಚಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

### ೬. ಛಕ್ಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

**೮೦೫. ವಿಸುದ್ಧಿಭಾವನ್ತಿ** ವಿಸುದ್ಧಿಯಾ ಸಬ್ಭಾವಂ। **"ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖುಞಾಣೇಕದೇಸತ್ತಾ"**ತಿ ಇದಂ ತಸ್ಸ ಪರಿಭಣ್ಡಞಾಣತ್ತಾ ವುತ್ತಂ। ತಥಾ ಹಿ ಪಾಳಿಯಂ "ಸತ್ತಾನಂ ಚುತೂಪಪಾತಞಾಣಾಯ ಚಿತ್ತಂ ಅಭಿನೀಹರತಿ ಅಭಿನಿನ್ನಾಮೇತೀ"ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೨೪೮) ಆರಭಿತ್ವಾ "ಸೋ ದಿಬ್ಬೇನ ಚಕ್ಖುನಾ ವಿಸುದ್ಧೇನಾ"ತಿಆದಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೨೪೯) ವುತ್ತಂ। ದಿಬ್ಬಸ್ಸ ತಿರೋಹಿತವಿಪ್ಪಕಟ್ಠಾದಿಭೇದಸ್ಸ, ಇತರಸ್ಸ ಚ ರೂಪಾಯತನಸ್ಸ ದಸ್ಸನಸಮತ್ಥಸ್ಸಾಪಿ ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖುಞಾಣಸ್ಸ ಸಿಖಾಪತ್ತಿ ಚವಮಾನೋಪಪಜ್ಜಮಾನಸತ್ತದಸ್ಸನನ್ತಿ ಆಹ **"ಮುದ್ಧಪ್ಪತ್ತೇನ ಚಾ"**ತಿಆದಿ।

ಛಕ್ಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

### ೭. ಸತ್ತಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

**೮೦೭. ಛಬ್ಬಿಧಮ್ಹಿ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಞಾಣನ್ತಿ** "ಜಾತಿಪಚ್ಚಯಾ ಜರಾಮರಣನ್ತಿ ಞಾಣ"ನ್ತಿಆದಿನಾ (ವಿಭ॰ ೮೦೯) ವುತ್ತಂ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದಜಾನಂ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣವಸೇನ ಪವತ್ತಞಾಣಂ। **ಸಹ ಗಹೇತ್ವಾತಿ** ಏಕಜ್ಝಂ ಗಹೇತ್ವಾ ವಿಪಸ್ಸನಾರಮ್ಮಣಭಾವಸಾಮಞ್ಞೇನ ಏಕತ್ತೇನ ಗಹೇತ್ವಾ। **ಸಙ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ವುತ್ತೇನಾತಿ** ಪುಬ್ಬೇ ಛಧಾ ವುತ್ತಂ ವಿಯ ದಸ್ಸಿತಂ ಧಮ್ಮಟ್ಠಿತಿಞಾಣನ್ತಿ ಏವಂ ಸಙ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ವುತ್ತೇನ। "ಖಯಧಮ್ಮ"ನ್ತಿಆದಿನಾ ಪಕಾರೇನ ದಸ್ಸನನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। **ಪವತ್ತಞಾಣಸ್ಸಾತಿ** "ಜಾತಿಪಚ್ಚಯಾ ಜರಾಮರಣ"ನ್ತಿಆದಿನಾ ಪವತ್ತಸ್ಸ ಞಾಣಸ್ಸ, ಪವತ್ತೇ ವಾ ಸಂಸಾರವಟ್ಟೇ ಞಾಣಸ್ಸ। ಞಾಣಾರಮ್ಮಣಾ ವಿಪಸ್ಸನಾ **ಞಾಣವಿಪಸ್ಸನಾ। ವಿಪಸ್ಸನಾತಿ** ಚ "ಜಾತಿಪಚ್ಚಯಾ ಜರಾಮರಣ"ನ್ತಿಆದಿನಾ ಪಚ್ಚಯಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಧಮ್ಮೇ ವಿಭಾಗೇನ ದಸ್ಸನತೋ ಧಮ್ಮಟ್ಠಿತಿಞಾಣಂ ಇಧಾಧಿಪ್ಪೇತಂ। ತಸ್ಸ ಖಯಧಮ್ಮತಾದಿಜಾನನಂ **ಪಟಿವಿಪಸ್ಸನಾ।** ತೇನಾಹ **"ವಿಪಸ್ಸನಾಪಟಿವಿಪಸ್ಸನಾದಸ್ಸನಮತ್ತ"**ನ್ತಿ।

ಏವಮೇತ್ಥ ಅಟ್ಠಕಥಾಧಿಪ್ಪಾಯವಸೇನ ಪಾಳಿಯಾ ಅತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಇದಾನಿ ಅತ್ತನೋ ಅಧಿಪ್ಪಾಯವಸೇನ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಪಾಳಿಯಂ ಪನಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। **ಸಬ್ಬತ್ಥಾತಿ** ಅದ್ಧತ್ತಯೇ ಪಚ್ಚಯವಿಸೇಸೇನ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನವಿಸೇಸನಿದ್ಧಾರಣೇ। **ಞಾಣವಚನೇನಾತಿ** "ಜಾತಿಪಚ್ಚಯಾ ಜರಾಮರಣ"ನ್ತಿಆದಿನಾ ಞಾಣಸ್ಸ ಗಹಣೇನ। **ಅಞ್ಞಾನನ್ತಿ** ಸತ್ತಸತ್ತತಿಯಾ ಅಞ್ಞಾನಂ। **ಇತಿಸದ್ದೇನಾತಿ** "ನಿರೋಧಧಮ್ಮ"ನ್ತಿ ಏತ್ಥ ವುತ್ತಇತಿಸದ್ದೇನ। **ಪಕಾಸೇತ್ವಾತಿ** ಞಾಣಸ್ಸ ಪವತ್ತಿಆಕಾರಂ ಜೋತೇತ್ವಾ। ತೇನ ಧಮ್ಮಟ್ಠಿತಿಞಾಣತೋ ಅಞ್ಞಂಯೇವ ಪರಿಯೋಸಾನೇ ವುತ್ತಂ ಞಾಣನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। ತೇನಾಹ **"ವಿಪಸ್ಸನಾಞಾಣಂ ಸತ್ತಮಂ ಞಾಣ"**ನ್ತಿ। ಅಯಮೇವ ಚೇತ್ಥ ಅತ್ಥೋ ಯುತ್ತೋತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ನ ಹೀ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। ತತ್ಥ **"ತಮ್ಪಿ ಞಾಣನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ನ ಹೋತೀ"**ತಿ ಏವಂ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ನ ಯುತ್ತೋ ಅಞ್ಞನ್ತರಭಾವಸ್ಸ ಅವಿಭಾವನತೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ತೇನ ವುತ್ತಂ **"ತಂಞಾಣ...ಪೇ॰... ಅನಧಿಪ್ಪೇತತ್ತಾ"**ತಿ। ನ ಹಿ ವಿಸುಂ

ವಿಸುಂ ವುತ್ತಮೇವ ಏಕಜ್ಝಂ ವಚನಮತ್ತೇನ ಅತ್ಥನ್ತರಂ ಹೋತೀತಿ। **''ಖಯಧಮ್ಮಂ...ಪೇ॰... ಚಾ''**ತಿ ಇಮಿನಾ ಪುರಿಮಸ್ಮಿಂ ಪಕ್ಖೇ ಉಪಚಯೇನ ದೋಸಮಾಹ।

ಸತ್ತಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**೮. ಅಟ್ಠಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ**

**೮೦೮. ಪಚ್ಚನೀಕಧಮ್ಮೇತಿ** ನೀವರಣಾದಿಪಚ್ಚನೀಕಧಮ್ಮೇ। **ದುಕ್ಖನ್ತಿ** ಸಮಾಪಜ್ಜನೇ ಅಸತಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನಕದುಕ್ಖಂ।

ಅಟ್ಠಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**೧೦. ದಸಕನಿದ್ದೇಸೋ**

**ಪಠಮಬಲನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ**

**೮೦೯**. ನ ಠಾನನ್ತಿ **ಅಟ್ಠಾನಂ,** ಅನುಪಲಬ್ಭನತ್ಥೋ ಅಯಮಕಾರೋತಿ ಆಹ **''ಅವಿಜ್ಜಮಾನಂ ಠಾನಂ ಅಟ್ಠಾನ''**ನ್ತಿ। ಅಭಾವತ್ಥೋ ವಾ, ನ ಅಞ್ಞಪಟಿಪಕ್ಖಾದಿಅತ್ಥೋತಿ ಆಹ **''ನತ್ಥಿ ಠಾನನ್ತಿ ವಾ ಅಟ್ಠಾನ''**ನ್ತಿ। ಕೋ ಪನೇತಸ್ಸ ಅತ್ಥದ್ವಯಸ್ಸ ವಿಸೇಸೋತಿ? ಪಠಮೋ ಹೇತುಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಅನುಪಲಬ್ಭಮಾನತಂ ವದತಿ, ದುತಿಯೋ ಸಬ್ಬೇನ ಸಬ್ಬಂ ಅಭಾವನ್ತಿ ಅಯಮೇತೇಸಂ ವಿಸೇಸೋ। ತಣ್ಹುಪಾದಾನಾದೀನಮ್ಪಿ ಸುಖತೋ ಉಪಗಮನಸ್ಸ ಹೇತುಭಾವೇ ದಿಟ್ಠಿವಿಪಲ್ಲಾಸಸ್ಸ ಸೋ ಸಾತಿಸಯೋ ಅಸುಖೇಪಿ ದಳ್ಹಂ ಪವತ್ತಾಪನತೋತಿ ಆಹ **''ದಿಟ್ಠಿವಿಪಲ್ಲಾಸೋವ...ಪೇ॰... ಅಧಿಪ್ಪೇತ''**ನ್ತಿ। ''ಅತ್ತದಿಟ್ಠಿವಸೇನಾ''ತಿ ಕಸ್ಮಾ ವಿಸೇಸೇತ್ವಾ ವುತ್ತಂ, ನನು ಅರಿಯಸಾವಕಸ್ಸ ಸಬ್ಬಾಪಿ ದಿಟ್ಠಿಯೋ ನತ್ಥೀತಿ? ಸಚ್ಚಂ ನತ್ಥಿ, ಅತ್ತದಿಟ್ಠಿಸನ್ನಿಸ್ಸಯಾ ಪನ ಸಬ್ಬದಿಟ್ಠಿಯೋತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ **''ಅತ್ತದಿಟ್ಠಿವಸೇನಾತಿ ಪಧಾನದಿಟ್ಠಿಮಾಹಾ''**ತಿ ವುತ್ತಂ। **ಭೇದಾನುರೂಪಸ್ಸ** ವತ್ಥುನೋ। **ಭೇದಾನುರೂಪೇನ** ''ಅಧಮ್ಮೋ ಧಮ್ಮೋ''ತಿಆದಿನಯಪ್ಪವತ್ತೇನ।

**ಸೋ ಏವಾತಿ** ಯೋ ಲಿಙ್ಗೇ ಅಪರಿವತ್ತೇ ತಸ್ಮಿಂ ಅತ್ತಭಾವೇ ಭವಙ್ಗಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಪ್ಪಬನ್ಧೋ, ಸೋ ಏವ। ತಞ್ಹಿ ಉಪಾದಾಯ ಏಕಜಾತಿಸಮಞ್ಞಾ, ನ ಚೇತ್ಥ ಭಾವಕಲಾಪಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ ವಸೇನ ಚೋದನಾ ಕಾತಬ್ಬಾ ತದಞ್ಞಸ್ಸೇವ ಅಧಿಪ್ಪೇತತ್ತಾ। ತಞ್ಹಿ ತತ್ಥ ಅವಿಚ್ಛೇದವುತ್ತಿಯಾ ಪಬನ್ಧವೋಹಾರಂ ಲಭತಿ, ಇತರಮ್ಪಿ ವಾ ಭಾವಾನುಪಾಲನತಾಸಾಮಞ್ಞೇನಾತಿ ಅನೋಕಾಸಾವ ಚೋದನಾ।

**ಸಪತ್ತವಸೇನ ಯೋಜೇತಬ್ಬನ್ತಿ** ''ಸಪತ್ತಂ ಮಾರೇಮೀತಿ ಅಭಿಸನ್ಧಿನಾ ಸಪತ್ತೇನ ನಿಪನ್ನಟ್ಠಾನೇ ನಿಪನ್ನಂ ಮನುಸ್ಸಭೂತೋ ಮನುಸ್ಸಭೂತಂ ಮಾತರಂ ಪಿತರಂ ವಾ ಮಾರೇನ್ತೋ''ತಿಆದಿನಾ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। **ಸಬ್ಬತ್ಥಾತಿ** ಚತೂಸುಪಿ ವಿಕಪ್ಪೇಸು। **ಪುರಿಮಂ ಅಭಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತನ್ತಿ** ಪುಬ್ಬಭಾಗಿಯೋ ಮರಣಾಧಿಪ್ಪಾಯೋ। **ಅಪ್ಪಮಾಣಂ** ತೇನ ಅತ್ಥಸಿದ್ಧಿಯಾ ಅಭಾವತೋ। **ಪುಥುಜ್ಜನಸ್ಸೇವ ತಂ ದಿನ್ನಂ ಹೋತೀತಿ** ಏತ್ಥ ಯಥಾ ಅರಹತ್ತಂ ಪತ್ವಾ ಪರಿಭುತ್ತಮ್ಪಿ ಪುಥುಜ್ಜನಕಾಲೇ ದಿನ್ನಂ ಪುಥುಜ್ಜನದಾನಮೇವ ಹೋತಿ, ಏವಂ ಮರಣಾಧಿಪ್ಪಾಯೇನ ಪುಥುಜ್ಜನಕಾಲೇ ಪಹಾರೇ ದಿನ್ನೇ ಅರಹತ್ತಂ ಪತ್ವಾ ತೇನೇವ ಪಹಾರೇನ ಮತೇ ಕಸ್ಮಾ ಅರಹನ್ತಘಾತೋಯೇವ ಹೋತಿ, ನ ಪುಥುಜ್ಜನಘಾತೋತಿ? ವಿಸೇಸಸಮ್ಭವತೋ। ಯಥಾ ಹಿ ದಾನಂ ದೇಯ್ಯಧಮ್ಮಸ್ಸ ಪರಿಚ್ಚಾಗಮತ್ತೇನ ಹೋತಿ, ನ ಏವಂ ವಧೋ। ಸೋ ಹಿ ಪಾಣೋ, ಪಾಣಸಞ್ಞಿತಾ, ವಧಕಚೇತನಾ, ಉಪಕ್ಕಮೋ, ತೇನ ಮರಣನ್ತಿ ಇಮೇಸಂ ಪಞ್ಚನ್ನಂ ಅಙ್ಗಾನಂ ಪಾರಿಪೂರಿಯಾವ ಹೋತಿ, ನ ಅಪಾರಿಪೂರಿಯಾ। ತಸ್ಮಾ ಅರಹತ್ತಂ ಪತ್ತಸ್ಸೇವ ಮರಣನ್ತಿ ಅರಹನ್ತಘಾತೋಯೇವ ಹೋತಿ , ನ ಪುಥುಜ್ಜನಘಾತೋ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ''ಇಮಂ ಮಾರೇಮೀ''ತಿ ಯಂ ಸನ್ತಾನಂ ಆರಬ್ಭ ಮಾರಣಿಚ್ಛಾ, ತಸ್ಸ ಪುಥುಜ್ಜನಖೀಣಾಸವಭಾವೇನ ಪಯೋಗಮರಣಕ್ಖಣಾನಂ ವಸೇನ ಸತಿಪಿ ಸನ್ತಾನಭೇದೇ ಅಭೇದೋಯೇವ। ಯದಾ ಚ ಅತ್ಥಸಿದ್ಧಿ, ತದಾ ಖೀಣಾಸವಭಾವೋ। ತಸ್ಮಾ ಅರಹನ್ತಘಾತೋವ ಹೋತೀತಿ ನಿಟ್ಠಿತಂ। ಕಥಂ ಪನೇತ್ಥ ವಧಕಚೇತನಾ

ವತ್ತಮಾನವಿಸಯಾ ಸಿಯಾತಿ ಆಹ **“ವಧಕಚಿತ್ತಂ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಮ್ಪಿ…ಪೇ॰… ಪವತ್ತತೀ”**ತಿ। ತತ್ಥ **ಪಬನ್ಧವಿಚ್ಛೇದವಸೇನಾತಿ** ಯೇನ ಪಬನ್ಧೋ ವಿಚ್ಛಿಜ್ಜತಿ, ತಾದಿಸಂ ಪಯೋಗಂ ನಿಬ್ಬತ್ತೇತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ತೇನ ಯದಾ ಪಬನ್ಧವಿಚ್ಛೇದೋ, ತದಾ ಅರಹಾತಿ ಯಥಾವುತ್ತಂ ಅರಹನ್ತಘಾತಂ ಪತಿಟ್ಠಾಪೇತಿ। **ನ ಏವನ್ತಿ** ಯಥಾ ಕಾಲನ್ತರಾಪೇಕ್ಖಕಿಚ್ಚಸಿದ್ಧಂ ವಧಕಚಿತ್ತಂ, ನ ಏವಂ ಚಾಗಚೇತನಾ। **“ಸಾ ಹೀ”**ತಿಆದಿನಾ ಚಾಗಚೇತನಾಯ ಕಾಲನ್ತರಾನಪೇಕ್ಖಕಿಚ್ಚಸಿದ್ಧಿತಂಯೇವ ವಿಭಾವೇತಿ। **ಅಞ್ಞಸಕಕರಣನ್ತಿ** ಅತ್ತತೋ ವಿನಿಮೋಚೇತ್ವಾ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ದಕ್ಖಿಣೇಯ್ಯಸ್ಸ ಸನ್ತಕಭಾವಕರಣಂ। **ತಸ್ಸಾತಿ** ಚಜಿತಬ್ಬಸ್ಸ ವತ್ಥುನೋ। **ಯಸ್ಸಾತಿ** ಯಸ್ಸ ಪುಥುಜ್ಜನಸ್ಸ। **ತಸ್ಸೇವ** ತಂ **ದಿನ್ನಂ ಹೋತಿ,** ಸಚೇಪಿ ಅರಹತ್ತಂ ಪತ್ವಾ ತೇನ ಪರಿಭುತ್ತನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

“ಕಪ್ಪವಿನಾಸೇ”ತಿ ಇದಂ “ಸಣ್ಠಹನ್ತೇ ಕಪ್ಪೇ”ತಿ ವುತ್ತತ್ತಾ ಮಹಾಕಪ್ಪವಿನಾಸಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತನ್ತಿ ಆಹ **“ಕಪ್ಪಟ್ಠಕಥಾಯ ನ ಸಮೇತೀ”**ತಿ ಏತ್ಥ ಆಯುಕಪ್ಪಸ್ಸ ಅಧಿಪ್ಪೇತತ್ತಾ। ಆಯುಕಪ್ಪೋ ಚೇತ್ಥ ಅವೀಚಿಯಂ ನಿಬ್ಬತ್ತಸತ್ತಾನಂ ಅನ್ತರಕಪ್ಪಪರಿಮಾಣಂ ಪರಮಾಯು ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ತಞ್ಹಿ ಸನ್ಧಾಯ “ಏಕಂ ಕಪ್ಪಂ ಅಸೀತಿಭಾಗೇ ಕತ್ವಾ ತತೋ ಏಕಭಾಗಮತ್ತಂ ಕಾಲ”ನ್ತಿ (ಕಥಾ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೬೫೪-೬೫೭) ವುತ್ತಂ। ತಯಿದಂ **“ಏಕಂ ಕಪ್ಪ”**ನ್ತಿ ಯದಿ ಏಕಂ ಮಹಾಕಪ್ಪನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ, ತಥಾ ಸತಿ ವೀಸತಿಅನ್ತರಕಪ್ಪಪರಿಮಾಣೋ ಏಕೋ ಅಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯಕಪ್ಪೋತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಅಥ ಏಕಂ ಅಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯಕಪ್ಪನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ, ಸಬ್ಬಥಾಪಿ “ಚತುಸಟ್ಠಿ ಅನ್ತರಕಪ್ಪಾ”ತಿ ವಚನೇನ ವಿರುಜ್ಝತೀತಿ ವೀಮಂಸಿತಬ್ಬಂ। ಯಥಾ ಪನ ಕಪ್ಪಟ್ಠಕಥಾಯ ಅಯಂ ಅಟ್ಠಕಥಾ ಸಮೇತಿ, ತಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **“ಕಪ್ಪವಿನಾಸೇಯೇವಾತಿ ಪನಾ”**ತಿಆದಿಮಾಹ।

**ಪಕತತ್ತೋ** ವಾ ಅಪಾರಾಜಿಕೋ। **ಸಮಾನಸಂವಾಸಕೋ** ಕಮ್ಮಲದ್ಧೀನಂ ವಸೇನ ಅನಾನಾಸಂವಾಸಕೋತಿ ಏವಮೇತ್ಥ ಅತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ನಿಯತಸ್ಸ ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ ವಿಜ್ಜಮಾನತಂ ಪಟಿಸೇಧೇತ್ವಾತಿ ಯೋಜನಾ। ತತ್ಥ **ಪಟಿಸೇಧೇತ್ವಾತಿ** “ಪುಗ್ಗಲೋ ಪನ ನಿಯತೋ ನಾಮ ನತ್ಥೀ”ತಿ ಏವಂ ಪಟಿಸೇಧೇತ್ವಾ। ತತ್ಥ ಕಾರಣಮಾಹ **“ಮಿಚ್ಛತ್ತಸಮ್ಮತ್ತನಿಯತಧಮ್ಮಾನಂ ವಿಯ ಸಭಾವತೋ”**ತಿ। ಪಞ್ಞತ್ತಿಮತ್ತಞ್ಹೇತಂ ಮಿಚ್ಛತ್ತಸಮ್ಮತ್ತನಿಯತಧಮ್ಮನಿಸ್ಸಯಂ, ಯದಿದಂ ನಿಯತೋ ಪುಗ್ಗಲೋತಿ । **ಯಥಾಪುಚ್ಛಿತನ್ತಿ** “ಕಿಂ ಪುಬ್ಬಹೇತು ನಿಯಮೇತೀ”ತಿಆದಿನಾ ಪುಚ್ಛಿತಪ್ಪಕಾರಂ ನಿಯಾಮಕಹೇತುಂ। **ಯೇನಾತಿ** ಯೇನ ಉಪರಿಮಗ್ಗತ್ತಯವಿಪಸ್ಸನಾಞಾಣೇನ। **ನಿಯತಾನಿಯತಭೇದನ್ತಿ** ಸೋತಾಪನ್ನಾದಿನಿಯತಭೇದಂ, ಸತ್ತಕ್ಖತ್ತುಪರಮಾದಿಅನಿಯತಭೇದಞ್ಚ। ಸೋತಾಪನ್ನೋ ಏವ ಹಿ ಏಕೋ ಸತ್ತಕ್ಖತ್ತುಪರಮೋ ನಾಮ ಹೋತಿ, ಏಕೋ ಕೋಲಂಕೋಲೋ ನಾಮ, ಏಕೋ ಏಕಬೀಜೀ ನಾಮಾತಿ ಸೋತಾಪನ್ನಸ್ಸ ನಿಯತಭಾವೋ ವುತ್ತೋತಿ ಆಹ **“ಸೋತಾಪನ್ನೋ ಚ ನಿಯತೋ”**ತಿ। ಬ್ಯತಿರೇಕತ್ಥೋ ಹಿ ಅಯಂ **ಚ**-ಸದ್ದೋ। **ತತೋ ಪುಬ್ಬೇತಿ** ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗತೋ ಪುಬ್ಬೇ। **“ಪುಬ್ಬಹೇತುಕಿಚ್ಚಂ ನತ್ಥೀ”**ತಿ ಇದಂ ಸೋತಾಪನ್ನಸ್ಸ ನಿಯತತಾಯ ವುತ್ತತ್ತಾ ವಕ್ಖಮಾನಞ್ಚ ದೋಸಂ ಹದಯೇ ಠಪೇತ್ವಾ ವುತ್ತಂ। ಉಪರಿಮಗ್ಗಾನಂ ಸಉಪನಿಸ್ಸಯತ್ತೇ ಪಠಮಮಗ್ಗಸ್ಸಾಪಿ ಸಉಪನಿಸ್ಸಯತಾ ಸಿದ್ಧಾ ಏವಾತಿ ಚೋದನಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ **“ಯದಿ ಹೀ”**ತಿಆದಿ। **ತಞ್ಚ** ನಿಯತತ್ತಂ। **ಅಸ್ಸಾತಿ** ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗಸ್ಸ।

**ತೇನೇವ ಖೀಣಾತಿ** ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗೇನೇವ ಖೀಣಾ। ಕಾರಣುಪಚ್ಛೇದೇನ ಹಿ ಫಲುಪಚ್ಛೇದೋ ಸಿಯಾ। **ತತೋತಿ** ಸತ್ತಕ್ಖತ್ತುಪರಮಾದಿತೋ। **ಸಾತಿ** ಸತ್ತಕ್ಖತ್ತುಪರಮಾದಿತಾ। **ಪವತ್ತಿತೋತಿ** ವಿಪಾಕಪ್ಪಬನ್ಧತೋ। **ತೇನಾತಿ** ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗೇನ। **ವುಟ್ಠಾನೇತಿ** ವುಟ್ಠಾನೇ ಸತಿ। ಕಾರಣೇನ ವಿನಾ ಫಲಂ ನತ್ಥೀತಿ ಆಹ **“ಸಕ್ಕಾಯ…ಪೇ॰… ಭವಿತಬ್ಬ”**ನ್ತಿ। **“ನಾಮಕರಣನಿಮಿತ್ತತೋ”**ತಿ ಇಮಿನಾ ನಾಮಕರಣಹೇತುತಾಯ ನಿಯಾಮಕತಂ ವಿಭಾವೇತಿ ಏಕಬೀಜಿಆದಿಸಮಞ್ಞಾನಂ ಅನ್ವತ್ಥಸಞ್ಞಾಭಾವತೋ। ತೇನಾಹ **“ವಿಪಸ್ಸನಾ…ಪೇ॰… ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತ”**ನ್ತಿ।

ಆದಿ-ಸದ್ದೇನ “ಏಕೋಮ್ಹಿ ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧೋ, ಸೀತಿಭೂತೋಸ್ಮಿ ನಿಬ್ಬುತೋ”ತಿಆದೀನಿ (ಮಹಾವ॰ ೧೧; ಕಥಾ॰ ೪೦೫; ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೨೮೫) ಸಙ್ಗಯ್ಹನ್ತಿ। ಏತ್ಥ ಚ “ಸದಿಸೋ ಮೇ ನ ವಿಜ್ಜತಿ, ಏಕೋಮ್ಹಿ ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧೋ (ಮಹಾವ॰ ೧೧; ಕಥಾ॰ ೪೦೫;

ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೨೮೫)। ‘ಅತ್ಥೇತರಹಿ ಅಞ್ಞೋ ಸಮಣೋ ವಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ವಾ ಭಗವತಾ ಸಮಸಮೋ ಸಮ್ಬೋಧಿಯ’ನ್ತಿ ಏವಂ ಪುಟ್ಠೋ ಅಹಂ, ಭನ್ತೇ, ‘ನೋ’ತಿ ವದೇಯ್ಯ”ನ್ತಿಆದಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೩.೧೬೧) ವಚನೇಹಿ ಇಮಿಸ್ಸಾ ಲೋಕಧಾತುಯಾ ವಿಯ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಬುದ್ಧಸ್ಸ ಅಞ್ಞಿಸ್ಸಾ ಲೋಕಧಾತುಯಾ ಉಪ್ಪಾದೋ ನಿವಾರಿತೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ನ ಹಿ ವಿಜ್ಜಮಾನೇ “ಸದಿಸೋ ಮೇ ನ ವಿಜ್ಜತೀ”ತಿಆದಿ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುಂ। ಯಂ ಪನ ವದನ್ತಿ “ಲೋಕಧಾತುವಿಸೇಸಾಪೇಕ್ಖಾಯ ವುತ್ತ”ನ್ತಿ, ತಮ್ಪಿ ನತ್ಥಿ ತಥಾ ವಿಸೇಸನಸ್ಸ ಅಭಾವತೋ, ಬುದ್ಧಾನುಭಾವಸ್ಸ ಚ ಅಸಮತ್ಥಭಾವವಿಭಾವನತೋ। ಆಣಾಖೇತ್ತಕಿತ್ತನಞ್ಚೇತ್ಥ ಧಮ್ಮತಾದಸ್ಸನತ್ಥಂ। ಸಕ್ಕೋತಿ ಹಿ ಭಗವಾ ಯತ್ಥ ಯತ್ಥ ಇಚ್ಛತಿ, ತತ್ಥ ತತ್ಥ ಆಣಂ ವತ್ತೇತುಂ। **“ಏಕಿಸ್ಸಾ ಲೋಕಧಾತುಯಾ”**ತಿ ಚ ಇದಂ ಬುದ್ಧಖೇತ್ತಭೂತಾಯ ಲೋಕಧಾತುಯಾ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ ವುತ್ತಂ। ತತ್ಥಾಯಮತ್ಥೋ - ಬುದ್ಧಖೇತ್ತಭೂತಾ ಏಕಾವಾಯಂ ಲೋಕಧಾತು। ತತ್ಥ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಕಾಲೇ ಏಕೋ ಏವ ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ। ತೇನಾಹ **“ಬುದ್ಧಖೇತ್ತ...ಪೇ॰... ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ”**ತಿ।

**ತಸ್ಮಾ**ತಿ ಯಸ್ಮಾ ಉಪಸಮ್ಪದಾಧೀನಂ ಪಾತಿಮೋಕ್ಖಂ, ಉಪಸಮ್ಪದಾ ಚ ಪಬ್ಬಜ್ಜಾಧೀನಾ, ತಸ್ಮಾ। **ಪಾತಿಮೋಕ್ಖೇ** ಸಿದ್ಧೇ, ಸಿದ್ಧಾಸು **ತಾಸು** ಪಬ್ಬಜ್ಜೂಪಸಮ್ಪದಾಸು। **ತತೋ ಪರಂ ವಿನಟ್ಠಂ ನಾಮ ಹೋತೀ**ತಿ ಪಚ್ಛಿಮಪಟಿವೇಧತೋ ಪರಂ ಪಟಿವೇಧಸಾಸನಂ, ಪಚ್ಛಿಮಸೀಲಭೇದತೋ ಚ ಪರಂ ಪಟಿಪತ್ತಿಸಾಸನಂ ವಿನಟ್ಠಂ ನಾಮ ಹೋತೀತಿ ಸಾಸನಭಾವಸಾಮಞ್ಞೇನ ಪನ ಉಭಯಂ ಏಕಜ್ಝಂ ಕತ್ವಾ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **“ಪಚ್ಛಿಮ...ಪೇ॰... ಏಕತೋ ಕತ್ವಾ”**ತಿ ಆಹ।

**ಪರಿದೇವನಕಾರುಞ್ಞ**ನ್ತಿ ಪರಿದೇವನೇನ ಕರುಣಾಯಿತಬ್ಬತಾ ಕರುಣಾಯನಾ।

**ಧಮ್ಮಾನಂ ಸಭಾವವಿಸೇಸೋ ನ ಸಕ್ಕಾ ಧಾರೇತುಂ,** ಯತೋ ಪಾರಮೀಪವಿಚಯಾದೀಸು ಉದಕಪರಿಯನ್ತಂ ಕತ್ವಾ ಮಹಾಪಥವೀಕಮ್ಪೋ ಅಹೋಸಿ, ಅಭಿಸಮ್ಬೋಧಿದಿವಸೇ ಚ ಠಪೇತ್ವಾ ಪುಬ್ಬುತ್ತರದಿಸಾಭಾಗೇ ಬೋಧಿರುಕ್ಖಮೂಲೇ ಭೂಮಿಭಾಗೋ ಮಹಾಪುರಿಸಂ ಧಾರೇತುಂ ನಾಸಕ್ಖಿ, ಅಞ್ಞದತ್ಥು ಏಕಪಸ್ಸೇ ಪಕ್ಖಿತ್ತಅತಿಭಾರಭರಿತನಾವಾ ವಿಯ ಚಕ್ಕವಾಳಗಬ್ಭೋ ವಿಪರಿವತ್ತೋ। “ಸಮುಪ್ಪಾದಿಕಾ”ತಿ ವತ್ತಬ್ಬೇ ಸ-ಕಾರೇ ಅ-ಕಾರಸ್ಸ ಆ-ಕಾರೋ, ಏಕಸ್ಸ ಚ ಪ-ಕಾರಸ್ಸ ಲೋಪೋ ಕತೋತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ **“ಸಮಂ ಉದ್ಧಂ ಪಜ್ಜತೀತಿ ಸಾಮುಪಾದಿಕಾ”**ತಿ। ಸಮಂ ಉಪಾದಿಯತೀತಿ ವಾ ಸಮುಪಾದಾ, ಸಮುಪಾದಾ ಏವ **ಸಾಮುಪಾದಿಕಾ,** ಸಮುಪಾಹಿನೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

**ಸನ್ತತಿಖಣವಸೇನಾ**ತಿ ಸನ್ತತಿವಸೇನ ಆಯೂಹನಸಮಙ್ಗಿತಾ, ಸಪುಬ್ಬಪಚ್ಛಾಭಾಗಸ್ಸ ಗಹಣವಸೇನ ಚೇತನಾಕ್ಖಣವಸೇನ ಚೇತನಾಸಮಙ್ಗಿತಾತಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ। ಏಕಸ್ಮಿಂ ಉಪಟ್ಠಿತೇ ಪಚ್ಚಯವಸೇನ ತದಞ್ಞಸ್ಸ ಉಪಟ್ಠಾನಂ ಪರಿವತ್ತನಂ।

ಪಠಮಬಲನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

### ದುತಿಯಬಲನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೮೧೦. ಭೋಗೇ ಭುಞ್ಜಿತುಂ ನ ಜಾನಾತಿ, ವಿನಾಸೇತೀತಿ ಯೋಜನಾ।

**ಲಹುಪರಿವತ್ತಿತಾಯ** ಜೀವಿತಸ್ಸಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

**ನ ಅದಾಸಿ** ಪಯುತ್ತವಾಚಾಯ ಉಪ್ಪನ್ನನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನ।

**ಸಮ್ಮಾಪಯೋಗೇನಾ**ತಿ ಸಮ್ಮಾಪಟಿಪತ್ತಿಯಾ।

ದುತಿಯಬಲನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ಪಞ್ಚಮಬಲನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೮೧೩. **ಧಾತುಸಭಾವೋತಿ** ಭೂತಾದಿಸಙ್ಖಾತಧಾತೂನಂ ಸಭಾವೋ। **ಸಭಾಗವಸೇನ** ಫಲಭೂತೇನ। **ಅಜ್ಝಾಸಯಧಾತುಪರಿಚ್ಛಿನ್ನನತೋತಿ** ಅಜ್ಝಾಸಯಸಭಾವಸ್ಸ "ಹೀನಂ, ಪಣೀತ"ನ್ತಿ ವಾ ಪರಿಚ್ಛಿಜ್ಜ ಜಾನನತೋ, ವುಟ್ಠಿನಿಮಿತ್ತೇನ ವಿಯ ಮಹೋಘೇನ ಉಪರಿಮೇಘವುಟ್ಠಿಯಾ।

ಪಞ್ಚಮಬಲನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ಛಟ್ಠಬಲನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

**ಸದ್ದತ್ಥೋ ಸಮ್ಭವತಿ** ಸಮಾಸನ್ತೇನೇವ ತಥಾ ಸದ್ದಸಿದ್ಧಿತೋ। **ತೇಸನ್ತಿ** ಪರೋಪರಾನಂ ವಿಸದಾವಿಸದಾನಂ ಸದ್ಧಾದಿಇನ್ದ್ರಿಯಾನಂ। **ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾತಿ** ಆಸಯಾದಿತೋ ಇನ್ದ್ರಿಯಪರೋಪರಿಯತ್ತಸ್ಸ, ಇನ್ದ್ರಿಯಪರೋಪರಿಯತ್ತತೋ ಚ ಅಧಿಮುತ್ತಿಭೇದಸ್ಸ ವಿಸಿಟ್ಠಸಭಾವತ್ತಾ ಏವ।

೮೧೫. "ಕೇ ಪನ ತೇ ಅರಿಯಾವಾಸಾ"ತಿ ಪುಚ್ಛಿತ್ವಾ ತೇ ಸುತ್ತೇನೇವ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ಇಧ, ಭಿಕ್ಖವೇ"**ತಿಆದಿಪಾಳಿಂ ಆಹರಿತ್ವಾ **"ಏವಂ ವುತ್ತಾ"**ತಿ ನಿಗಮೇತ್ವಾ ಪುನ ಮಗ್ಗಾಧಿಗಮೇನೇವ ತೇಸಂ ಅಧಿಗಮಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ಏತೇಸೂ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। ತತ್ಥ **ಇತರೇತಿ** ಛಳಙ್ಗಸಮನ್ನಾಗಮಏಕಾರಕ್ಖಾಸಙ್ಖಾಯಪಟಿಸೇವನಾದಯೋ।

೮೧೬. **ಆರಮ್ಮಣಸನ್ತಾನಾನುಸಯನೇಸೂತಿ** ಆರಮ್ಮಣಾನುಸಯನಂ, ಸನ್ತಾನಾನುಸಯನನ್ತಿ ದ್ವೀಸು ಅನುಸಯನೇಸು। ಯಥಾ ಹಿ ಮಗ್ಗೇನ ಅಸಮುಚ್ಛಿನ್ನೋ ರಾಗೋ ಕಾರಣಲಾಭೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜನಾರಹೋ ಥಾಮಗತಟ್ಠೇನ ಸನ್ತಾನೇ ಅನುಸೇತೀತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ಏವಂ ಇಟ್ಠಾರಮ್ಮಣೇಪೀತಿ ತಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಾನುಸಯನಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ತಂ ಪನಸ್ಸ ಅನುಸಯನಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಪಾಕಟಂ ಹೋತೀತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ "ಯಥಾ ನಾಮಾ"ತಿಆದಿ (ವಿಭಂ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೮೧೬) ವುತ್ತಂ। **"ಆಚಿಣ್ಣಸಮಾಚಿಣ್ಣಾ"**ತಿ ಏತೇನ ಇಟ್ಠಾರಮ್ಮಣೇ ರಾಗಸ್ಸ ಚಿರಪರಿಭಾವನಂ ವಿಭಾವೇತಿ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಏವಂ ಚಿರಪರಿಭಾವಿತಂ ಪರಿವೇಠೇತ್ವಾ ವಿಯ ಠಿತಂ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಾ **"ಸಮನ್ತತೋ ವೇಠೇತ್ವಾ ವಿಯ ಠಿತಭಾವೇನ ಅನುಸಯಿತತಂ ದಸ್ಸೇತೀ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। ತಥಾ ಹಿ ಉದಕೇ ನಿಮುಗ್ಗಸದಿಸೋ ಉದಾಹಟೋ। "ಸಬ್ಬೇಪಿ ತೇಭೂಮಕಾ ಧಮ್ಮಾ ಕಾಮನೀಯಟ್ಠೇನ ಕಾಮಾ"ತಿಆದಿಪಾಳಿವಸೇನ ಭವರಾಗಸ್ಸಾಪಿ ವತ್ಥುಕಾಮತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। **ರಾಗವಸೇನಾತಿ** ಆರಮ್ಮಣರಜ್ಜನವಸೇನ।

೮೧೮. **ಇನ್ದ್ರಿಯವಿಸೇಸೋ** ವಿನೇಯ್ಯಾನಂ ಇನ್ದ್ರಿಯಪರೋಪರಿಯತ್ತಂ।

೮೧೯. ಪಹಾತಬ್ಬೇನ ಉಪದ್ದುತನಿರೋಧನತ್ಥಂ ಪಹಾಯಕಂ ಪರಿಯೇಸತೀತಿ ಪಠಮಂ ಪಹಾತಬ್ಬಂ, ಪಚ್ಛಾ ಪಹಾಯಕನ್ತಿ ಅಯಂ **ಪಹಾತಬ್ಬಪಜಹನಕ್ಕಮೋ** ಪಹಾನಕ್ಕಮಪದೇನ ವುತ್ತೋ। **ಯಸ್ಸಾತಿ** ಪಹಾತಬ್ಬಸ್ಸ। **ತನ್ತಿ** ಪಹಾತಬ್ಬಂ। **ಪಠಮಂ ವುಚ್ಚತೀತಿ** ಪಹಾನವಿಚಾರಣಾನಂ ಪಠಮಂ ವುಚ್ಚತಿ। **ತತೋ** ಪಚ್ಛಾ **ಅಪ್ಪಹಾತಬ್ಬಂ** ಯಥಾ ತಂ ದಸ್ಸನತ್ತಿಕಾದೀಸು।

೮೨೬. ತನ್ತಿ ಭವಙ್ಗಂ। **ತಸ್ಸಾತಿ** ಲೋಕುತ್ತರಸ್ಸ। **ಪಾದಕನ್ತಿ** ಅನ್ತಿಮಭವಿಕಸ್ಸ ಭವಙ್ಗಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ।

ಛಟ್ಠಬಲನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ಸತ್ತಮಬಲನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೮೨೮. **ಸಮಾಪನ್ನೋಮ್ಹೀತಿ** ಮಞ್ಞತೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಸಮಾಧಿ ವಾ ತಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಭೂತಂ **ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಂ ವಾ** ಚಿತ್ತಮಜ್ಝೋಸಾತಿ ಯೋಜನಾ। **ಠಪೇತು**ನ್ತಿ ಯಥಾಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಂ ಕಾಲಂ ಸಮಾಪತ್ತಿಚಿತ್ತಂ ಪವತ್ತೇತುಂ।

**ತೇಹೀ**ತಿ ಸಞ್ಞಾಮನಸಿಕಾರೇಹಿ। **ತಂಸಭಾವತಾ**ತಿ ಕಾಮಾದಿದುತಿಯಜ್ಝಾನಾದಿಅನುಪಕ್ಖನ್ದನಸಭಾವತಾ। **ಪಗುಣವೋದಾನಂ** ಪಗುಣಭಾವಸಿದ್ಧಾ ಝಾನಸ್ಸ ಪಟಿಪಕ್ಖತೋ ವಿಸುದ್ಧಿ।

ಸತ್ತಮಬಲನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**ದಸಮಬಲನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ**

೮೩೧. **ಪಞ್ಞಾವ ವಿಮುತ್ತೀ**ತಿ ರಾಗಾದೀಹಿ ವಿಮುತ್ತಿಭೂತಾ ಪಞ್ಞಾವ ವಿಮುತ್ತೀತಿ ಯೋಜನಾ। **ಕಮ್ಮನ್ತರಸ್ಸ ವಿಪಾಕನ್ತರಮೇವಾತಿ ಅತ್ಥೋ** ವಿಪಾಕನ್ತರಜಾನನಸ್ಸೇವ ದುತಿಯಬಲಕಿಚ್ಚತ್ತಾ, ಕಮ್ಮನ್ತರಜಾನನಸ್ಸ ಚ ತತಿಯಬಲಕಿಚ್ಚತ್ತಾ। **ಬಲಸದಿಸ**ನ್ತಿ ಏಕಚ್ಚಬಲಸದಿಸತಂ। ಕಸ್ಮಾ ಪನೇತ್ಥ ಬಲಞಾಣಕಿಚ್ಚೇ ವುಚ್ಚಮಾನೇ ಝಾನಾದಿಅಬಲಞಾಣಂ ಉದಾಹಟನ್ತಿ ಚೋದನಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ **"ಯದಿಪೀ"**ತಿಆದಿ। **ತದನ್ತೋಗಧ**ನ್ತಿ ತಸ್ಮಿಂ ಝಾನಾದಿಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಾಸಭಾವೇ ಸತ್ತಮಬಲಞಾಣೇ ಅನ್ತೋಗಧಂ। **ಏವ**ನ್ತಿ ಝಾನಾದಿಞಾಣಂ ವಿಯ। **ಅಪ್ಪೇತುಂ, ವಿಕುಬ್ಬಿತುಞ್ಚಾ**ತಿ ಅತ್ತನಾ ವುತ್ತಾಕಾರಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ। ಸಮುದಯಪ್ಪಹಾನಾದಿಏಕಚ್ಚಞಾಣಕಿಚ್ಚಮ್ಪಿ ಅಕರೋನ್ತಂ ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣಂ ಕಥಮಪ್ಪನಾದಿಕಂ ಝಾನಾದಿಕಿಚ್ಚಂ ಕರೇಯ್ಯ, ಬಲಞಾಣೇಹಿ ಪನ ಜಾನಿತಬ್ಬಂ, ತತೋ ಉತ್ತರಿಞ್ಚ ಜಾನನ್ತಮ್ಪಿ ಯಸ್ಮಾ ಏಕಚ್ಚಬಲಕಿಚ್ಚಂ ನ ಕರೋತಿ, ತಸ್ಮಾ ಅಞ್ಞಾನೇವ ಬಲಞಾಣಾನಿ, ಅಞ್ಞಂ ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣನ್ತಿ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ "ಏತೇಸಂ ಪನ ಕಿಚ್ಚಂ ನ ಸಬ್ಬಂ ಕರೋತೀ"ತಿಆದಿ (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೮೩೧) ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ವುತ್ತಂ। ತತ್ಥ ಯಥಾ ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣಂ ಅಬಲಕಿಚ್ಚಂ ಏಕಚ್ಚಂ ನ ಕರೋತಿ, ಏವಂ ಬಲಕಿಚ್ಚಮ್ಪೀತಿ ಉದಾಹರಣದಸ್ಸನವಸೇನ "ತಞ್ಹಿ ಝಾನಂ ಹುತ್ವಾ ಅಪ್ಪೇತು"ನ್ತಿಆದಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಅಥ ವಾ...ಪೇ॰... ದಟ್ಠಬ್ಬ"**ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ।

ದಸಮಬಲನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಞಾಣವಿಭಙ್ಗವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

# ೧೭. ಖುದ್ದಕವತ್ಥುವಿಭಙ್ಗೋ

## ೧. ಏಕಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೮೪೩-೪. **ಅತ್ಥಿಪಟಿಚ್ಚಂ ನಾಮಾತಿ** ಅತ್ಥಿತಾ ಪಟಿಚ್ಚತ್ಥೋ ನಾಮ, ಅಸತಿಪಿ ಸಹಜಾತಪುರೇಜಾತಾದಿಭಾವೇ ಯಸ್ಮಿಂ ಸತಿ ಯಂ ಹೋತಿ, ಸೋ ತಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋತಿ ಕತ್ವಾ ಯಥಾ ತಥಾ ಅತ್ಥಿತಾಮತ್ತಂ ಇಧ ಪಟಿಚ್ಚತ್ಥೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ತಂ ಪನ ಪಟಿಚ್ಚತ್ಥಂ ಬ್ಯತಿರೇಕಮುಖೇನ ಪಾಕಟತರಂ ಕಾತುಂ **"ಯಥಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। ತತ್ಥ **ನಿಸ್ಸಯಾದಿಪಚ್ಚಯಭಾವೇನ ಪಟಿಚ್ಚಾತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ** ನಿಸ್ಸಯಾದಿಪಚ್ಚಯಭಾವತೋ ಪಚ್ಚಯಭೂತಂ ಚಕ್ಖಾದಿ "ಪಟಿಚ್ಚಾ"ತಿ ವುತ್ತಂ। **ಏಕಿಸ್ಸಾ ಸೇಣಿಯಾತಿ** ಅಟ್ಠಾರಸಸು ಸೇಣೀಸು ಮಯಂ ಅಮುಕಾಯ ಸೇಣಿಯಾ ಜಾತಾಮ್ಹ, ನ ಅಞ್ಞೇ ವಿಯ ಅಪ್ಪಞ್ಞಾತಾತಿ ಏವಮೇತ್ಥ ಅತ್ಥಂ ವದನ್ತಿ।

**ಪುರತೋ ಕರಣಂ** ಪಮುಖಭಾವಕರಣಂ। **ನಿಧಾನರಾಸೀತಿ** ನಿದಹಿತ್ವಾ ಠಪಿತಧನನಿಚಯೋ। **ಯಸೋತಿ** ಇಸ್ಸರಿಯಂ। ತಂ ಪನ ಯೇಸು ವತ್ತತಿ, ತೇಸು ಪಟ್ಠಾಪಕಆಣಾಕರಣೇಹಿ ಪಾಕಟೋ ಹೋತೀತಿ **"ಪಟ್ಠಾಪಕಮದೋ, ಆಣಾಕರಣಮದೋ"**ತಿ ಚ ವುತ್ತಂ।

೮೪೫. **ವತ್ಥುನಾತಿ** ಜಾತಿಆದಿಪವತ್ತಿಹೇತುನಾ।

೮೪೬. **ಪತಿಟ್ಠಾಭಾವೋತಿ** ಕುಸಲಕಮ್ಮೇಸು ಪತಿಟ್ಠಾನಾಭಾವೋ, ಸೋ ಪನ ಯಸ್ಮಾ ಕುಸಲಕಿರಿಯಾಯ ಠಾನಂ ನ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಾ **"ಕುಸಲಕರಣೇ ಅಟ್ಠಾನ"**ನ್ತಿ ಆಹ। ಪಮಾದಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಅತ್ಥಸ್ಸ ಏವಮಾದಿಕೋ ಪರಿಯಾಯೋತಿ ಯೋಜನಾ। **ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ "ವಚೀದುಚ್ಚರಿತೇ, ಮನೋದುಚ್ಚರಿತೇ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ವೋಸ್ಸಗ್ಗೋ, ಮಕ್ಖೋ, ಪಳಾಸೋ"ತಿ ಚ ಏವಮಾದಿಕಸ್ಸ ಸಙ್ಗಹೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। "ಪಮಾದೋ ಪಮಜ್ಜನಾದೀ"ತಿಆದಿಕೋ **ತದತ್ಥಪ್ಪಕಾಸಕೋ,** "ಚಿತ್ತಸ್ಸ ವೋಸ್ಸಗ್ಗೋ ವೋಸ್ಸಗ್ಗಾನುಪ್ಪಾದನ"ನ್ತಿಆದಿಕೋ **ತಪ್ಪರಿಯಾಯಪ್ಪಕಾಸಕೋ** ಬ್ಯಞ್ಜನಪರಿಯಾಯೋ ಚ ಅಪರಿಯನ್ತೋತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। **"ಚತ್ತಾರೋ ಖನ್ಧೇ ದಸ್ಸೇತೀ"**ತಿ ಇಮಿನಾ ಸತಿವೋಸ್ಸಗ್ಗಾಕಾರಪ್ಪವತ್ತಾ ಚತ್ತಾರೋ ಅಕುಸಲಕ್ಖನ್ಧಾ ಪಮಾದೋತಿ ವದತಿ।

೮೪೭. ಅನಿವಾತವುತ್ತಿತಾಯ ಹೇತುಭೂತೋ ಚಿತ್ತಸಮ್ಪಗ್ಗಹೋ **ಮಾನವಿಸೇಸೋ**।

೮೪೮. ಉತ್ತರಭಾವೋ ಉತ್ತರಿಯಂ, ಕರಣೇನ ಉತ್ತರಿಯಂ **ಕರಣುತ್ತರಿಯಂ,** ಸಾರಮ್ಭೇನ ಪರಸ್ಸ ಕಿರಿಯತೋ ಉತ್ತರಿಕಿರಿಯಾ।

೮೪೯. **ನೇರುತ್ತಿಕವಿಧಾನೇನಾತಿ** ಇ-ಕಾರಚ್ಚ-ಕಾರಾನಞ್ಚ ರ-ಕಾರತಾಪಾದನೇನ।

**ಅತ್ತಹಿತಂ ಅತ್ತಾತಿ** ಉತ್ತರಪದಲೋಪೇನ ನಿದ್ದೇಸಮಾಹ ಯಥಾ "ರೂಪಭವೋ ರೂಪಂ, ಭೀಮಸೇನೋ ಭೀಮೋ"ತಿ ಚ। **ಆದಿನ್ನೋ, ಪತ್ತೋ** ವಾ ಅತ್ಥೋ **ಅತ್ತಾತಿ** ನಿರುತ್ತಿನಯೇನ ಪದಸಿದ್ಧಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

**ಮುದ್ದಿತಸ್ಸಾತಿ** ಅಙ್ಕಿತಸ್ಸ।

೮೫೦. **ಜಾನನ್ತಸ್ಸೇವ** ಮಹಾಜನಸ್ಸ। **ಉಪಾದಾನಾದಿಪಚ್ಚಯೇತಿ** ಇನ್ಧನುದಕಚೀವರಾದಿಕೇ ಪಾರಿಪೂರಿಹೇತುಕೇ।

೮೫೧. **ಗಣ್ಡಿಕಾ** ಸಯಂ ಗಣ್ಡಿಕರಣತೋ। ಪತಿರೂಪವಚನತೋ, ಅಞ್ಞೇಸಂ ಗಣ್ಡಿಭೇದತೋ ಚ **ಗಣ್ಡಿಭೂತಾ।**

೮೫೨. ಅಭೇಜ್ಜನ್ತರತಾಯ **ಸಮಾಸೇವಿತತಾಯ** ಸುಟ್ಠು ಆಸೇವಿತತಾಯ।

೮೫೩. ಚಿರಕಾಲಪರಿಭಾವಿತತ್ತೇನ **ತೇಮನಕರಣಂ** ಅಲ್ಲಭಾವಕರಣಂ, ಲೋಭವಸೇನ ಅವಸ್ಸವನನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಏವಂ ಸನ್ತೇ ಕಥಂ ಖೀಯನನ್ತಿ ನಿದ್ದೇಸೋತಿ ಆಹ **"ಖೀಯನನ್ತಿ ಚಾ"**ತಿಆದಿ।

**೮೫೪. ಚೀವರಮಣ್ಡನಾದೀನ**ನ್ತಿ ಚೀವರಮಣ್ಡನಾ ಪತ್ತಮಣ್ಡನಾ ಸೇನಾಸನಮಣ್ಡನಾತಿ ಇಮೇಸಂ। ಇದಾನಿ ತಂ ವಿಸೇಸನಭಾವಂ ಯೋಜೇತ್ವಾ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಚೀವರೇನ ಹೀ"**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ।

೮೫೫. ಸಭಾಗರಹಿತೋ, ಸಭಾಗಪಟಿಪಕ್ಖೋ ವಾ **ಅಸಭಾಗೋ,** ಅನನುಕೂಲಾನಂ ಪಟಿಕ್ಕೂಲತಾ ವಾ। ತೇನಾಹ **"ಮಾನಥದ್ಧತಾ, ವಿರೋಧೋ ವಾ"**ತಿ।

೮೫೬. **ಸಙ್ಕಮ್ಪನಾ** ಉಕ್ಕಣ್ಠನಾವಸೇನ ಅನವಟ್ಠಾನಂ, ಅನವಧಾನಂ ವಾ। **ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ** ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ **ತಣ್ಹಾಯನಾ।**

೮೫೭. **ಕಾಯಸ್ಸಾ**ತಿ ನಾಮಕಾಯಸ್ಸ। ತಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ಅವಿಪ್ಫಾರಿಕೇ ರೂಪಕಾಯೋಪಿ ಅವಿಪ್ಫಾರಿಕೋ ಹೋತಿ।

೮೬೦. **ರಾಗಾದೀನ**ನ್ತಿ ರಾಗಮೋಹಅಹಿರಿಕಾನೋತ್ತಪ್ಪವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾದೀನಂ।

೮೬೧. ತಿವಿಧಮ್ಪಿ ಕುಹನವತ್ಥುಂ ದಸ್ಸೇತುನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। **ತತ್ಥಾ**ತಿ ಮಹಾನಿದ್ದೇಸೇ। "ತತ್ಥ ಕತಮಾ ಕುಹನಾ ಲಾಭಸಕ್ಕಾರಸಿಲೋಕಸನ್ನಿಸ್ಸಿತಸ್ಸಾ"ತಿಆದಿನಾ (ವಿಭ॰ ೮೬೧) ಇಧ ಖುದ್ದಕವಿಭಙ್ಗೇ ಆಗತಂ ದೇಸನಾನಯಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ಮಹಾನಿದ್ದೇಸದೇಸನಾ ಪವತ್ತಾತಿ ಆಹ **"ನಿಸ್ಸಯಭೂತಾಯ ಇಮಾಯ ಪಾಳಿಯಾ"**ತಿ।

**ಅನ್ತರಹಿತಾನೀ**ತಿ ಅನ್ತವಿಕಲಾನಿ ಛಿನ್ದನ್ತಾನಿ।

ಲಾಭಸಕ್ಕಾರಸಿಲೋಕಹೇತು ಸಮ್ಭಾವನಾಧಿಪ್ಪಾಯೇನ ಸಂಯತಾಕಾರದಸ್ಸನಂ ಕೋಹಞ್ಞನ್ತಿ ಆಹ **"ಪಾಪಿಚ್ಛತಾಯ ನಿರತ್ಥಕಕಾಯವಚೀವಿಪ್ಫನ್ದನಿಗ್ಗಹಣಂ ಕೋರಜ"**ನ್ತಿ। ಯೋ ಸಂವೇಗಬಹುಲೋ ಕುಕ್ಕುಚ್ಚಕೋ ಪುಬ್ಬೇನಾಪರಂ ಅತ್ತನೋಪಿ ಕಿರಿಯಂ ಪರಿಸಙ್ಕನ್ತೋ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಮಾನೋ ತಿಟ್ಠತಿ, ತಾದಿಸಂ ವಿಯ ಅತ್ತಾನಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ಅತಿಪರಿಸಙ್ಕಿತೋ"**ತಿ ವುತ್ತೋ।

೮೬೪. ಪಸಂಸಾಮುಖೇನ ನಿನ್ದನನ್ತಿ ಪಸಂಸಾವತ್ಥುತೋ ಖಿಪನಂ **ಬಹಿ ಛಡ್ಡನಂ** ಯಥಾ "ಅದಾಯಕಂ ಅಹೋ ದಾನಪತೀ"ತಿ।

೮೬೫. **ಗವೇಸನಕಮ್ಮ**ನ್ತಿ ಅಪ್ಪಕೇನ ಲಾಭೇನ ಮಹನ್ತಸ್ಸ ಪರಿಯೇಸನಕಬ್ಯಾಪಾರೋ।

೮೬೬. ಪೋಕ್ಖರಂ ವುಚ್ಚತಿ ಸುನ್ದರಂ, ವಣ್ಣಸ್ಸ ಸುನ್ದರಭಾವೋ ವಣ್ಣಪಾರಿಪೂರೀ ಹೋತೀತಿ ಆಹ **"ವಣ್ಣಪಾರಿಪೂರೀ ವಾ ವಣ್ಣಪೋಕ್ಖರತಾ"**ತಿ।

೮೭೯. **ಸೇಯ್ಯಮಾನಾದಿನಿದ್ದೇಸೇಸೂ**ತಿ "ತತ್ಥ ಕತಮೋ ಸೇಯ್ಯಸ್ಸ 'ಸೇಯ್ಯೋಹಮಸ್ಮೀ'ತಿ ಮಾನೋ"ತಿಆದಿನಾ (ವಿಭ॰ ೮೭೯) ನಿದ್ದಿಟ್ಠೇಸು ನವಸು ಮಾನನಿದ್ದೇಸೇಸು। **"ಸೇಯ್ಯಾದಿಪುಗ್ಗಲೋ"**ತಿ ಇದಂ ತತ್ಥ ಪಾಳಿಯಂ ಸೇಯ್ಯಾದೀನಂ ನವನ್ನಂ ಪುಗ್ಗಲಾನಂ ಆಮಟ್ಠತ್ತಾ ವುತ್ತಂ। ಇಧ ಪನ ಪುಗ್ಗಲಾಮಸನೇ ಸತಿ ಸೇಯ್ಯಪುಗ್ಗಲೋ ಚ ಆಮಸಿತಬ್ಬೋ ಸಿಯಾ। ತೇನೇವಾಹ **"ಸೇಯ್ಯಮಾನಭಾವೇಪೀ"**ತಿ। **ಸೇಯ್ಯಮಾನಭಾವೇಪೀತಿ ಪಿ**-ಸದ್ದೋ ಆಕಡ್ಢಕೋ ಅಸೇಯ್ಯಮಾನನಿದ್ದೇಸೇಪಿ ಪುಗ್ಗಲಾಮಸನಸ್ಸ ಕತತ್ತಾ। **ಯಸ್ಸ ಕಸ್ಸಚೀ**ತಿ ಸೇಯ್ಯಾದೀಸು ಯಸ್ಸ ಕಸ್ಸಚಿ ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ।

**೮೮೦**. **ಪುರಿಮಮಾನಸ್ಸಾತಿ** ಪುಬ್ಬೇ ಪವತ್ತಸ್ಸ ಸದಿಸಮಾನಸ್ಸ, ಹೀನಮಾನಸ್ಸ ವಾ, ಸದಿಸಮಾನವಸೇನೇವ ಪನ ಪಾಳಿ ಆಗತಾ।

**೮೮೧**. "ಮಿಗಾನಂ ಕೋತ್ಥುಕೋ ಅನ್ತೋ, ಪಕ್ಖೀನಂ ಪನ ವಾಯಸೋ"ತಿ (ಜಾ॰ ೧.೩.೧೩೫) ವಚನತೋ ಆಹ **"ಪಕ್ಖಿಜಾತೀಸು ವಾಯಸೋ ಅನ್ತೋ ಲಾಮಕೋ"**ತಿ।

**೮೮೨**. **ವಿರಾಗನ್ತಿ** ಅರಹತ್ತಂ।

**೮೮೩**. **ಮಾನಸಮ್ಪಯುತ್ತಛನ್ದೋ** ತಣ್ಹಾಛನ್ದೋ। **ಮಾನಸಭಾವಂ ಅನುಗತೋ** ಸೇಯ್ಯಾದಿತೋ ಸಮ್ಪಗ್ಗಣ್ಹನವಸೇನ ಪವತ್ತೋ ಮಾನಸಮ್ಪಯುತ್ತಕತ್ತುಕಮ್ಯತಾಛನ್ದೋ **ವಾ ಮಾನಛನ್ದೋ**।

**೮೮೪**. **ತತ್ಥಾತಿ** ತಸ್ಮಿಂ ವಿಲಮ್ಬನೇ ನಿಪ್ಫಾದೇತಬ್ಬೇ। **ಯುತ್ತಂ** ಅನುಚ್ಛವಿಕಂ। **ಮುತ್ತಂ** ವಿಸ್ಸಟ್ಠಂ। **ಸಿಲಿಟ್ಠಂ** ಸಹಿತಂ, ಅತ್ಥದ್ವಯವಿಭಾವಕಂ ವಾ।

**೮೮೮**. **ಅನುದ್ದಯಸ್ಸೇವಾತಿ** ಮೇತ್ತಾಯನ್ತಸ್ಸ ವಿಯ ಅನುಕಮ್ಪನ್ತಸ್ಸ ವಿಯ ವಿಕಪ್ಪನಾತಿ ಆಹ **"ಸಹನನ್ದಿತಾದಿಕಸ್ಸಾ"**ತಿ, ಮೇತ್ತಾದಿಪತಿರೂಪೇನ ಪವತ್ತಗೇಹಸಿತಸಿನೇಹಸ್ಸಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ತೇನಾಹ **"ತಾದಿಸೋ ರಾಗೋ"**ತಿ। **ಅತ್ಥೋ ಯುಜ್ಜತೀತಿ** ಏವಮ್ಪಿ "ತತ್ಥಾ"ತಿ ಪಾಳಿಪದಸ್ಸ ಅತ್ಥೋ ಯುಜ್ಜತಿ। ಪರಾನುದ್ದಯತಾಹೇತುಕೋ ಹಿ ಪರಾನುದ್ದಯತಾಸಹಿತೋ ಸೋ ವಿತಕ್ಕೋತಿ।

**೮೯೦**. ಕಾಮಗುಣಪಾರಿಪೂರಿಯಾ ಯೇಭುಯ್ಯೇನ ಲೋಕೋ ಸಮ್ಭಾವೇತೀತಿ ಆಹ **"ಅನವಞ್ಞತ್ತತ್ಥಮೇವ ಕಾಮಗುಣೇ ಚ ಪತ್ಥೇತೀ"**ತಿ।

ಏಕಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

### ೨. ದುಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

**೮೯೧**. **ಬನ್ಧತೀತಿ** ಕುಜ್ಝನಾಕಾರಂ ಬನ್ಧತಿ ಘಟೇತಿ। ಉಪನಾಹೋ ಹಿ ಆಘಾತವತ್ಥುನಾ ಚಿತ್ತಂ ಬನ್ಧನ್ತೋ ವಿಯ ಹೋತಿ, ಯತೋ ಅಞ್ಞಥಾ ಪವತ್ತಿತ್ವಾಪಿ ಅವಿದಿತೇ ಉಪನಾಹೇ ಆಘಾತವತ್ಥುಸನ್ನಿಸ್ಸಿತೋವ ಹೋತಿ।

**೮೯೨**. **ದನ್ತೇಹಿ ಛಿನ್ದಿತ್ವಾತಿ** ದನ್ತೇಹಿ ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ ವಿಯ ಏಕದೇಸಂ ಅಪನೇತ್ವಾ ಏಕದೇಸಂ ಗಹೇತ್ವಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

**೮೯೪**. **ಅಚ್ಚಯಂ ಕತ್ವಾತಿ** ವೀತಿಕ್ಕಮಂ ಕತ್ವಾ। **ಪಟಿಚ್ಛಾದನೇತಿ** ಅತ್ತನಾ ಕತಸ್ಸ ಅಚ್ಚಯಸ್ಸ ಪಟಿಚ್ಛಾದನೇ। ವೋಚ್ಛಿನ್ದನಂ ವೀತಿಕ್ಕಮಕಿರಿಯಾಯ ಅಪ್ಪಟಿಜಾನವಸೇನ ಉಪಚ್ಛಿನ್ದನಂ, ವೋಚ್ಛಿನ್ದನೇನ ಛಾದನಾ **ವೋಚ್ಛಿನ್ದನಛಾದನಾ**।

ಅಸಮ್ಮಾಭಾಸನೇ ಸಠ-ಸದ್ದೋ ಲೋಕೇ ನಿರುಳ್ಹೋತಿ ಆಹ **"ಯೋ ನ ಸಮ್ಮಾ ಭಾಸತಿ, ಸೋ ಸಠೋ"**ತಿ। ಸಠಸ್ಸ ಯಕ್ಖಸೂಕರಸದಿಸತಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ಕುಚ್ಛಿ ವಾ ಪಿಠಿ ವಾ ಜಾನಿತುಂ ನ ಸಕ್ಕಾ"**ತಿ ಆಹ, ಇನ್ದಜಾಲಸದಿಸೋ ವಾ ಏಸೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

ಯೋ ಸಬ್ಬಥಾ ವಿಪನ್ನಜ್ಝಾಸಯೋಪಿ ಸಮಾನೋ ಕಾಯವಚೀಭೇದಮತ್ತೇನ ಅತ್ತಾನಂ ಸಮ್ಪನ್ನಂ ವಿಯ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಲೋಕಂ ವಞ್ಚೇನ್ತೋ ಅಞ್ಞಥಾ ಸನ್ತಂ ಅಞ್ಞಥಾ ಪವೇದೇತಿ। ತೇನಾಹ **"ತೇನೇತಂ ಸಾಠೇಯ್ಯಂ ಮಾಯಾತೋ ಬಲವತರಾ ವಞ್ಚನಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬ"**ನ್ತಿ। ಸನ್ತದೋಸಪಟಿಚ್ಛಾದನಮೇವ ಹಿ ಮಾಯಾ। **ತೇನೇವಾತಿ** ಬಲವತರವಞ್ಚನಾಭಾವೇನೇವ। ದಳ್ಹಕೇರಾಟಿಯಞ್ಹಿ **"ಪರಿಕ್ಖತತಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ।

೬೦೮. **ಅಭಾವೇಪೀತಿ ಪಿ**-ಸದ್ದೇನ "ಕೋ ಪನ ವಾದೋ ಭಾವೇ"ತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। ಯದಿಪಿ ಹಿ ಪುಥುಜ್ಜನಾನಂ, ಏಕಚ್ಚಾನಞ್ಚ ಸೇಕ್ಖಾನಂ ಯಥಾರಹಂ ಅತ್ತಾಭಿನಿವೇಸಾದೀಹಿ ಕತೂಪಕಾರಂ ರೂಪರಾಗಾದಿಸಂಯೋಜನಕಿಚ್ಚಂ ಸಾಧೇತಿ, ಏಕಚ್ಚಾನಂ ಪನ ವಿನಾ ಏವ ತೇಹೀತಿ ಕಸ್ಸಚಿಪಿ ಕಿಲೇಸಸ್ಸ ಅವಿಕ್ಖಮ್ಭಿತತ್ತಾ ಕಥಞ್ಚಿಪಿ ಅವಿಮುತ್ತೋ ಕಾಮಭವೋ ಅಜ್ಝತ್ತಗ್ಗಹಣಸ್ಸ ವಿಸೇಸಪಚ್ಚಯೋತಿ "ಅಜ್ಝತ್ತ"ನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ತದಭಾವತೋ "ಬಹಿದ್ಧಾ"ತಿ ಲದ್ಧವೋಹಾರೇ ರೂಪಾರೂಪಭವೇ ಕೇವಲಮ್ಪಿ ಸಂಯೋಜನಕಿಚ್ಚಂ ಸಾಧೇನ್ತಂ ಪವತ್ತತೀತಿ, ತತೋ ಏವ ರೂಪಾರೂಪಾವಚರಸತ್ತಾನಂ ಬಹಿದ್ಧಾಸಂಯೋಜನಭಾವಹೇತಜಾತನ್ತಿ ಚ "ಬಹಿದ್ಧಾಸಂಯೋಜನ"ನ್ತಿ ವುಚ್ಚತೀತಿ ಇಮಮತ್ಥಮಾಹ **"ಸಕ್ಕಾಯದಿಟ್ಠಾದೀನಂ...ಪೇ॰... ಯೋಜನಂ ನಾಮಾ"**ತಿ।

ದುಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

### ೩. ತಿಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೬೦೯. ಅವಿಜ್ಜಾಭವತಣ್ಹಾಹಿ ವಿಯ ಇಸ್ಸಾಮಚ್ಛರಿಯದೋಮನಸ್ಸಾದಿಸಹಾಯಭೂತೇನ ದೋಸೇನಪಿ ಭವಾಭಿಸಙ್ಖರಣಂ ಹೋತೀತಿ **"ಅಕುಸಲಮೂಲಾನೇವ ವಟ್ಟಮೂಲಾನೀ"**ತಿ। ತೇನಾಹ **"ತೀಹಿ...ಪೇ॰... ಕಥಿತೋ"**ತಿ।

೬೧೯. ರೂಪಾರೂಪಾವಚರವಿಪಾಕಾನಂ ಸನ್ತಪಣೀತಭಾವೇನ ಉಳಾರತಮತ್ತಾ ತತ್ಥ **ಸಾತಿಸಯೋ ಭವರಾಗೋ** ವುತ್ತೋ।

೬೨೦. **ಮಾನೇನ ಠಪನಾತಿ** ಮಾನೇನ ಸೇಯ್ಯಾದಿವಸೇನ ಅತ್ತನೋ ಠಪನಾ। **ಠಪನಾತಿ** ಚ ದಹನಾ, ಪಗ್ಗಣ್ಹನಾ ವಾ।

೬೨೧. **ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಾತಿ** ದೋಸಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ।

೬೨೨. **ತೇಸಂ ವಣ್ಣಭೇದನ್ತಿ** ತೇಸಂ ಜೀವಾನಂ ವಣ್ಣವಿಸೇಸಂ, ತೇಸಂ ವಾ ತಥಾ ಕಥೇನ್ತಾನಂ ಸುತ್ವಾ। **ಬ್ಯಾಪೀತಿ** ಸಕಲಲೋಕಬ್ಯಾಪೀ, ಸಕಲಸರೀರಬ್ಯಾಪೀ ವಾ। **ಪರಿಮಣ್ಡಲೋತಿ** ಪರಮಾಣುಪ್ಪಮಾಣೋ ಹುತ್ವಾ ಪರಿಮಣ್ಡಲೋ। **ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಅಙ್ಗುಟ್ಠಪ್ಪಮಾಣೋ ವಯಪ್ಪಮಾಣೋತಿಆದಿಕಂ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ।

೬೨೩. **ಉತುವಿಪರಿಣಾಮಜೋ** ಸೀತಾದಿಉತುವಿಪರಿವತ್ತಜಾತೋ। **ಓಪಕ್ಕಮಿಕೋ** ಅತ್ತನೋ, ಪರಸ್ಸ ವಾ ತಾದಿಸಉಪಕ್ಕಮನಿಬ್ಬತ್ತೋ। **ವಿಸಮಪರಿಹಾರಜೋ** ಚಿರಾಸನಚಿರಟ್ಠಾನಾದಿನಾ ಕಾಯಸ್ಸ ವಿಸಮಪರಿಹರಣತೋ ಜಾತೋ। **ಸನ್ನಿಪಾತಜೋ** ಸಙ್ಖಯತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಪಚ್ಚೇಕಂ ವಿಸಮಾಕಾರತೋ ದೋಸತ್ತಯಸಮೋಧಾನತೋ ಜಾತೋ। **ಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನೋ** ಉತುವಿಪರಿಣಾಮಾದೀಹಿ ವಿನಾ ಕಮ್ಮತೋ ಸಮುಟ್ಠಿತೋ। **ಪಿತ್ತಸೇಮ್ಹವಾತಸಮುಟ್ಠಾನಾ** ಪನ ಪಿತ್ತಾದೀನಂ ಅಧಿಕಭಾವೇನೇವ ವುತ್ತಾ। ಸಬ್ಬಸ್ಸಾಪಿ ಹಿ ರೋಗಸ್ಸ ದೋಸತ್ತಯಂ ಆಸನ್ನಕಾರಣಂ ದೋಸಪ್ಪಕೋಪೇನ ವಿನಾ ಅಭಾವತೋ। ಕಮ್ಮಂ ಪಧಾನಕಾರಣಂ ಕತೋಕಾಸೇ ಏವ ತಸ್ಮಿಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜನತೋ, ಇತರಂ ಪನ ತಸ್ಸ ಸಹಕಾರಿಕಾರಣಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ತಯಿದಂ ಪುಬ್ಬೇಕತಹೇತುವಾದಿನೋ ಪಟಿಕ್ಖಿಪನ್ತಿ। ಉಪಪಜ್ಜವೇದನೀಯಫಲಮ್ಪಿ ಪುಬ್ಬೇಕತಹೇತುಕಪಕ್ಖಿಕಮೇವ ಅತೀತದ್ಧಿಕತ್ತಾ ಕಮ್ಮಸ್ಸಾತಿ ಅರುಚಿಸೂಚನತ್ಥಂ ಕಿರ-ಸದ್ದಗ್ಗಹಣಂ ಕರೋತಿ **"ಉಪಪಜ್ಜವೇದನೀಯಞ್ಚ ಕಿರ ಪಟಿಕ್ಖಿಪನ್ತೀ"**ತಿ।

೬೨೪. **ದಾಹಕಾರಣತಾಯಾತಿ** ರಾಗಾದಿದಸವಿಧಗ್ಗಿದಾಹಸ್ಸ, ನರಕಗ್ಗಿದಾಹಸ್ಸ ಚ ಕಾರಣತಾಯ।

೬೨೮. **ಪುಥುನಿಮಿತ್ತಸಭಾವೇಸೂತಿ** ಪುಥು ನಾನಾಕಿಲೇಸಾದೀನಂ ಕಾರಣಸಭಾವೇಸು।

೬೩೧. ಅದ್ದನಂ **ಅದ್ದಾ** ಮದ್ದವೋ, ಅನೇಕತ್ಥತ್ತಾ ಧಾತೂನಂ ತಪ್ಪಟಿಕ್ಖೇಪೇನ **ಅನದ್ದಾತಿ** ಆಹ **"ಅಮುದುತಾ ವಾ ಅನದ್ದಾ"**ತಿ।

೬೩೮. ಅಯೋನಿಸೋಮನಸಿಕಾರಹೇತುಕತ್ತಾ ಆವಜ್ಜನಾಯ ಅಕುಸಲಾನುಕೂಲಕಿಚ್ಚತಾ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

ತಿಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ೪. ಚತುಕ್ಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೯೩೯. **ಏವಂ-ಸದ್ದೇನಾತಿ** ನಿದಸ್ಸನತ್ಥೇನ ಏವಂ-ಸದ್ದೇನಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಭವೋ ಏವ ಅಭಿವುದ್ಧೋ **ಅಭವೋ** ಯಥಾ "ಅಸೇಕ್ಖಾ ಧಮ್ಮಾ"ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ತಿಕಮಾತಿಕಾ ೧೧)। ದುತಿಯಸ್ಮಿಂ ಪಕ್ಖೇ ಭವಾಭವಸದ್ದೇನ ಸಮ್ಪತ್ತಿವಿಪತ್ತಿಯೋ, ವುದ್ಧಿಹಾನಿಯೋ ವಾ ವುತ್ತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

**ಅಗತಿಯಾತಿ** ಅಯುತ್ತಗತಿಯಾ, ಅಪ್ಪತಿರೂಪಕಿರಿಯಾಯಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಕೋಧೂಪಾಯಾಸ...ಪೇ॰... ಮಾತುಗಾಮಾ ವಾ ಊಮಿಆದಿಭಯನ್ತಿ ಯೋಜನಾ। **ಪಞ್ಚಕಾಮಗುಣಮಾತುಗಾಮಗ್ಗಹಣೇತಿ** ಪಞ್ಚಕಾಮಗುಣಗ್ಗಹಣೇ, ಮಾತುಗಾಮಗ್ಗಹಣೇ ಚ।

"ಸಯಂಕತಂ ಸುಖದುಕ್ಖ"ನ್ತಿಆದಿಕಾ ದಿಟ್ಠಿ ಯದಿಪಿ ಅಞ್ಞೇಸಮ್ಪಿ ದಿಟ್ಠಿಗತಿಕಾನಂ ಅತ್ಥೇವ, **ತಿಮ್ಬರುಕೋ** ಪನ ತಥಾದಿಟ್ಠಿಕೋ ಭಗವನ್ತಂ ಉಪಸಙ್ಕಮಿತ್ವಾ ಪುಚ್ಛೀತಿ ಸಾ ದಿಟ್ಠಿ **"ತಿಮ್ಬರುಕದಿಟ್ಠೀ"**ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೧೮) ವುತ್ತಾ। ತೇನಾಹ **"ತಿಮ್ಬರುಕೋ...ಪೇ॰... ಆಗತತ್ತಾ"**ತಿ।

ಚತುಕ್ಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ೫. ಪಞ್ಚಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೯೪೦. **ಆಗಮನಸ್ಸ** ಪಟಿಸನ್ಧಿಗ್ಗಹಣವಸೇನಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

೯೪೧. **ಉಪಚಯನತೋತಿ** ವಡ್ಢನತೋ। **ಅಞ್ಞಥಾತಿ** ಲಾಭತೋ ತಕ್ಕನತೋ ಚ ಅಞ್ಞಪ್ಪಕಾರೋ ಗಹಿತೋತಿ ತಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ಸದ್ಧಾರುಚಿಆದೀಹೀ"**ತಿ ಆಹ। ಅನುಸ್ಸವತೋ ಹಿ ಸದ್ದಹನಂ, ರುಚ್ಚನಂ ಪನ ಜಾತಿಸ್ಸರಞಾಣತೋಪಿ ಹೋತಿ। **ಆದಿ-** ಸದ್ದೇನ ಖನ್ತಿಆದೀನಂ ಸಙ್ಗಹೋ।

೯೪೨. ಅಕ್ಖನ್ತಿ ಮೂಲಂ ಏತೇಸನ್ತಿ **ಅಕ್ಖನ್ತಿಮೂಲಕಾ। ದುಕ್ಕಟದುಬ್ಭಾಸಿತತಾದಿದೋಸಾ** ತಾದಿಸಾನಿ ಕಾಯವಚೀಮನೋದುಚ್ಚರಿತಾನಿ।

೯೪೩. **ಉದಗ್ಗತಾಸಙ್ಖಾತೋ ಅವೂಪಸಮೋ** ನ ಉದ್ಧಚ್ಚಸಙ್ಖಾತೋತಿ ಪೀತಿಯಾ ಏವ ಸವಿಪ್ಫಾರಿಕತಾಸಙ್ಖಾತಂ ಅಸನ್ತಸಭಾವಂ ಆಹ। **ಅವೂಪಸಮಹೇತುಭೂತೋತಿ** ವಿಕ್ಖೇಪಹೇತುಭೂತೋ। **ಪೀತಿಯಾ ಆಕಾರೋತಿ** ಪೀತಿಯಾ ಪವತ್ತಿಆಕಾರೋ।

ಪಞ್ಚಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ೬. ಛಕ್ಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೯೪೪. **ತೇನಾತಿ** ಕೋಧಾದೀನಂಯೇವ ವಿವಾದಮೂಲತ್ತಾ।

೯೪೫. ಕುಸಲಾನುಯೋಗೇ ಸಾತಚ್ಚಂ **ಕುಸಲಾನುಯೋಗಸಾತಚ್ಚಂ**।

ಗಣೇನ ಸತ್ತಸಮೂಹೇನ ಸಙ್ಗಣಿ ಸನ್ನಿಪತನಂ ಯೇನ ಸದ್ಧಿಂ, ತೇನ ಸಙ್ಗತಿ **ಗಣಸಙ್ಗಣಿಕಾ**। **ಕಸ್ಸಚಿ** ಘಾಸಚ್ಛಾದನಾದಿಕಸ್ಸ।

೯೪೬. **ಉಪವಿತಕ್ಕೇತೀತಿ** ಆರಮ್ಮಣಂ ಉಪೇಚ್ಚ ತಕ್ಕೇತಿ।

೯೪೮. **ಅಧಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪನ್ನಿಕೋತಿ** "ಅಧಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪನ್ನೋ ಅತ್ತಾ ಚ ಲೋಕೋ ಚಾ"ತಿ ಏವಂವಾದೀ।

ಛಕ್ಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ೮. ಅಟ್ಠಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೯೫೭. **ಓಸೀದನಾಕಾರೇನಾತಿ** ಕತ್ತಬ್ಬಕಮ್ಮೇ ಅನುಸ್ಸಹನಾಕಾರೇನ।

೯೫೮. **ತೇ** ಅಭಿನಿವೇಸಾ **ಅಸಞ್ಞೀವಾದಾ** ವದನ್ತಿ ಏತೇಹೀತಿ।

ಅಟ್ಠಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ೯. ನವಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೯೬೦-೯೬೩. **ದಸಮಸ್ಸಾತಿ** ಅಟ್ಠಾನಘಾತಸ್ಸ।

**ಅಜ್ಝತ್ತನ್ತಿ** ಗೋಚರಜ್ಝತ್ತಂ ಅಧಿಪ್ಪೇತಂ। **ಏತಸ್ಸ** ಗಾಥಾವಚನಸ್ಸ। **ನಿಟ್ಠಪೇತ್ವಾತಿ** ಅಭಿನಿವಿಸ್ಸ।

೯೬೪. **ಅಞ್ಞೇಸಂ** ಫಸ್ಸಾದೀನಂ **ಸಞ್ಞತಭಾವೇ** ಯಥಾಸಕಂಪಚ್ಚಯೇಹಿ। ಯೇನಾಕಾರೇನ ಮಾನಸ್ಸ ಸಾತಿಸಯಾ ಪವತ್ತಿ, ತಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಅಹನ್ತಿ, ಅಸ್ಮೀತಿ ಚಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। **ಅತ್ತನೋತಿ** ದಿಟ್ಠಿಗತಪರಿಕಪ್ಪಿತಸ್ಸ ಅತ್ತನೋ। ಯಥಾ ಮಾನಸ್ಸ ಸಮ್ಪಗ್ಗಹವಸೇನ, ಏವಂ ತಣ್ಹಾಯ ಮಮತ್ತವಸೇನ, ದಿಟ್ಠಿಯಾ ನಿಚ್ಚಾದಿವಸೇನ **ಪವತ್ತಿ ವಿಸೇಸವತೀ** ಸಮಾನೇಪಿ ಅನಾಗತಕಾಲಾಮಸನೇತಿ ಆಹ **"ಭವಿಸ್ಸನ್ತೀ…ಪೇ॰… ವುತ್ತೋ"**ತಿ। "ಅಹಮಸ್ಮೀ"ತಿ ಪನ ಪವತ್ತಮಾನಸ್ಸೇವ ಭವತೀತಿ ಸಬ್ಬಪದಸಾಧಾರಣಸ್ಸ ಮಾನಸ್ಸೇವ ವಸೇನ ಇಞ್ಜಿತಾದಿತಾ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ವುತ್ತಾ।

ನವಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ೧೦. ದಸಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೯೭೦. **ಸಙ್ಕಪ್ಪನನ್ತಿ** "ಕುಸಲತಾ"ತಿ ವುತ್ತಪದಸ್ಸ ಅತ್ಥವಚನಂ। **ತಸ್ಸಾ** ಉಪಾಯಚಿನ್ತಾಯ। **ಮಿಚ್ಛಾಭಾವೋ** ಸಾವಜ್ಜಭಾವೋ। **ತದಾಕಾರೋ ಮೋಹೋತಿ** ಯಥಾವುತ್ತಾಕಾರೇನ ಪವತ್ತೇ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೇ ಮೋಹೋ। **ತಸ್ಸಾಪಿ** ಯಥಾವುತ್ತಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಾಯಪಿ ಯಥಾಕತಪಾಪೇಪಿ। **ಅಧಿಮಾನಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಸಞ್ಜಾನನಂ** ಪಕತಿಪುರಿಸನ್ತರದಸ್ಸನಾದಿವಸೇನ ಪವತ್ತಂ ದಿಟ್ಠಿಸಮ್ಪಯುತ್ತಚಿತ್ತಂ ಫಲಂ ವಿಯ ವಿಮುತ್ತನ್ತಿ ಗಹಿತಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

ದಸಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ತಣ್ಹಾವಿಚರಿತನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

**೯೭೩. ವಿಸೇಸಂ ಅಕತ್ವಾತಿ** ಅನುಪನಿಧಾನಂ, ಸಮತೋ ಚ ಅಸಮತೋ ಚ ಉಪನಿಧಾನನ್ತಿ ಇಮಂ ವಿಭಾಗಂ ಅಕತ್ವಾ, ಯೋ "ಇತ್ಥಂ, ಏವಂ, ಅಞ್ಞಥಾ"ತಿ ಪದೇಹಿ ಪಕಾಸಿತೋ।

**ವಿಸೇಸಸ್ಸಾತಿ** "ಇತ್ಥಂ, ಏವಂ, ಅಞ್ಞಥಾ"ತಿ ಯಥಾವುತ್ತಸ್ಸೇವ ವಿಸೇಸಸ್ಸ। **ದಿಟ್ಠಿಯಾತಿ** ದಿಟ್ಠಿಯಾ ಗಹಿತಾಯ ತದವಿನಾಭಾವಿನೀ **ತಣ್ಹಾ** ದಸ್ಸಿತಾ। **ಸೀಸಸೀಸಮೂಲಕೇಹೀತಿ** ಚತೂಹಿ ಸೀಸೇಹಿ, ದ್ವಾದಸಹಿ ಚ ಸೀಸಮೂಲಕೇಹಿ। ಸಯಮೇವ ಚ ತಣ್ಹಾ ದಸ್ಸಿತಾತಿ ಯೋಜನಾ। ಯದಿ ದಿಟ್ಠಿಮಾನಗಾಹೋಪಿ ಇಧಾಧಿಪ್ಪೇತೋ, ಯತೋ "ತಣ್ಹಾಮಾನದಿಟ್ಠಿವಸೇನ ಸಮೂಹಗಾಹತೋ"ತಿ (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೯೭೩) ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ವುತ್ತಂ, ಕಥಂ "ತಣ್ಹಾವಿಚರಿತಾನೀ"ತಿ ವಚನನ್ತಿ ಆಹ **"ದಿಟ್ಠಿಮಾನೇಸೂ"**ತಿಆದಿ। **ತಂಮೂಲಕತ್ತಾತಿ** ತಣ್ಹಾಮೂಲಕತ್ತಾ।

**೯೭೪**. ನ ಅವಕ್ಕರೀಯತೀತಿ **ಅನವಕಾರೀ,** ತಂ ಅನವಕಾರಿಂ ಕತ್ವಾ, ತಂ ಪದನ್ತರೇನ ವಿಭಾವೇನ್ತೋ **"ಅನವಕ್ಕರಿ, ತಂ ಕತ್ವಾ"**ತಿ ಆಹ। **ವಿಕ್ಖೇಪನಂ** ಅವಯವತೋ ವಿಭಾಗೋ। **ಅತ್ತತೋ ಅವಿನಿಬ್ಭುಜಿತ್ವಾತಿ** ಯ್ವಾಯಂ ದಿಟ್ಠಿಗತಿಕಪರಿಕಪ್ಪಿತೋ ಅತ್ತಾ, ತತೋ ಅವಿಸುಂ ಕತ್ವಾ।

**೯೭೬**. ಬಹಿಕತಾನಿ ರೂಪಾದೀನಿ ಉಪಗನ್ತ್ವಾ ಪವತ್ತಾ ತಣ್ಹಾ ಉಪಾದಾಯಾತಿ ವುತ್ತಾತಿ ಯೋಜನಾ।

ಏಕಚ್ಚಸ್ಸ ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಅತ್ತಭಾವೇ ಕಸ್ಸಚಿ ತಣ್ಹಾವಿಚರಿತಸ್ಸ ಅಸಮ್ಭವೋ, ಕಸ್ಸಚಿದೇವ ಸಮ್ಭವೋತಿ ಆಹ **"ಕಸ್ಸಚಿ ಸಮ್ಭವದಸ್ಸನತ್ಥಂ ವುತ್ತ"**ನ್ತಿ।

ತಣ್ಹಾವಿಚರಿತನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಖುದ್ದಕವತ್ಥುವಿಭಙ್ಗವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

# ೧೮. ಧಮ್ಮಹದಯವಿಭಙ್ಗೋ

## ೧. ಸಬ್ಬಸಙ್ಗಾಹಿಕವಾರವಣ್ಣನಾ

೯೭೮. **ಧಾತುಸಮ್ಭವ...ಪೇ॰... ಸಙ್ಗಹಿತತ್ತಾ**ತಿ ಏತ್ಥ ಖನ್ಧಾದೀನಂ ಕಾಮಧಾತುಆದಿಧಾತೂಸು ಸಮ್ಭವಭೇದಭಿನ್ನಾನಂ ನಿರವಸೇಸತೋ ಸಙ್ಗಹಿತತ್ತಾತಿ ವಿಭಾಗೇನ ಯೋಜನಾ, ತಥಾ ಸೇಸೇಸುಪಿ ಪರಿಯಾಪನ್ನಪಭೇದಭಿನ್ನಾನನ್ತಿಆದಿನಾ। ತತ್ಥ **"ನಿರವಸೇಸತೋ ಸಙ್ಗಹಿತತ್ತಾ"**ತಿ ಇಮಿನಾ "ಸಬ್ಬಸಙ್ಗಾಹಿಕವಾರೋ"ತಿ ಅಯಮಸ್ಸ ಅತ್ಥಾನುಗತಾ ಸಮಞ್ಞಾತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। ಯಸ್ಮಾ ಚೇತ್ಥ ಖನ್ಧಾದೀನಂ ದ್ವಾದಸನ್ನಂ ಕೋಟ್ಠಾಸಾನಂ ಅನವಸೇಸಸಙ್ಗಹೋ, ತಸ್ಮಾ ಏವಂ ದುತಿಯವಾರಾದೀನಞ್ಚೇತ್ಥ ಅನುಪ್ಪವೇಸೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಖನ್ಧಾದೀನಮೇವ ಹಿ ತೇಸಂ ಸಮ್ಭವಾದಿವಿಚಾರೋ ಉಪ್ಪತ್ತಾನುಪ್ಪತ್ತಿದಸ್ಸನವಾರೋತಿ ವತ್ತುಂ ಯುತ್ತೋತಿ ಯೋಜನಾ। ಅನುಪ್ಪತ್ತಿದಸ್ಸನಞ್ಚೇತ್ಥ ಅತ್ಥಾಪತ್ತಿಸಿದ್ಧಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ನ ಹಿ ತತ್ಥ "ಕತಿ ಖನ್ಧಾ ನ ಪಾತುಭವನ್ತೀ"ತಿಆದಿಪಾಳಿ ಅತ್ಥಿ।

೯೭೯. **ಪುಚ್ಛಾನುರೂಪ**ನ್ತಿ ಯೇನಾಧಿಪ್ಪಾಯೇನ ಪುಚ್ಛಾ ಕತಾ, ತದನುರೂಪಂ। **ಅವಿತಥಬ್ಯಾಕರಣಂ** ನಾಮ ಬುದ್ಧಾನಂ ಏವ ಆವೇಣಿಕಂ, ಅಞ್ಞೇಸಂ ತಂ ಯಾದಿಚ್ಛಿಕಂ ಸುತಕ್ಖರಸದಿಸನ್ತಿ ಆಹ **"ಸಬ್ಬಞ್ಞುವಚನಂ ವಿಞ್ಞಾಯ ಕತತ್ತಾ"**ತಿ।

ಸಬ್ಬಸಙ್ಗಾಹಿಕವಾರವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ೨. ಉಪ್ಪತ್ತಾನುಪ್ಪತ್ತಿವಾರವಣ್ಣನಾ

೯೯೧. "ಕಾಮಭವೇ"ತಿ ಇದಂ ಓಕಾಸವಸೇನ ವತ್ವಾ ಪುನ ಸತ್ತಸನ್ತಾನವಸೇನ ವತ್ತುಂ "ಕಾಮಧಾತುಸಮ್ಭೂತಾನಞ್ಚಾ"ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ತಮತ್ಥವಿಸೇಸಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ಇದ್ಧಿಯಾ...ಪೇ॰... ಅತ್ಥೋ"**ತಿ ಆಹ। "ನ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ"ತಿ ಕಸ್ಮಾ ವುತ್ತಂ, ಯದಿಪಿ ಅಸಞ್ಞಸತ್ತಾನಂ ಅಚಕ್ಖುಕತ್ತಾ ರೂಪಾಯತನಂ ಅಚ್ಚನ್ತಸುಖುಮತ್ತಾ ಹೇಟ್ಠಿಮಭೂಮಿಕಾನಞ್ಚ ಅಗೋಚರೋ, ಸಮಾನಭೂಮಿಕಾನಂ ಪನ ವೇಹಪ್ಫಲಾನಂ, ಉಪರಿಭೂಮಿಕಾನಞ್ಚ ಸುದ್ಧಾವಾಸಾನಂ ಚಕ್ಖಾಯತನಸ್ಸ ಗೋಚರೋ ಹೋತೀತಿ ಆಯತನಾದಿಕಿಚ್ಚಂ ಕರೋತಿಯೇವಾತಿ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುಂ। ಯಂ ಪನೇತ್ಥ ವಿತ್ಥಾರತೋ ವತ್ತಬ್ಬಂ, ತಂ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತಮೇವ। "ಹೇಟ್ಠತೋ ಅವೀಚಿನಿರಯಂ ಪರಿಯನ್ತಂ ಕತ್ವಾ ಉಪರಿತೋ ಪರನಿಮ್ಮಿತವಸವತ್ತಿದೇವೇ ಅನ್ತೋಕರಿತ್ವಾ ಯಂ ಏತಸ್ಮಿ"ನ್ತಿಆದಿನಾ (ಧ॰ ಸ॰ ೧೨೮೭) ವುತ್ತಪದೇಸಾ **ಕಾಮಾವಚರಾದಿಓಕಾಸಾ। ತೇ ಸತ್ತನಿಕಾಯಾ ಚ ಧಾತೂತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ** ಸಮುದಾಯಸ್ಸ ಅವಯವಾಧಾರಭಾವತೋ ಯಥಾ "ಮಾಸಪುಞ್ಜೋ ಮಾಸೋ"ತಿ। ಸತ್ತಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ ಏತ್ಥಾತಿ ಸತ್ತುಪ್ಪತ್ತಿ, ಉಪ್ಪಜ್ಜನಟ್ಠೇನ ಸತ್ತಾವ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ಸತ್ತುಪ್ಪತ್ತೀತಿ ಏವಂ ಓಕಾಸಸತ್ತಲೋಕದ್ವಯಸ್ಸ ಸತ್ತುಪ್ಪತ್ತಿಪರಿಯಾಯೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। **ಸತ್ತಭಾವೇನ ಉಪ್ಪತ್ತಿ,** ನ ಅನುಪಾದಿನ್ನಕ್ಖನ್ಧಾ ವಿಯ ಸಙ್ಖಾರಭಾವೇನೇವಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಕೇ ಪನ ತೇತಿ ಆಹ **"ಸತ್ತಾವಾಸವಸೇನ...ಪೇ॰... ಉಪಾದಿನ್ನಕಕ್ಖನ್ಧಾ"**ತಿ। **ತಂತಂಪರಿಯಾಪನ್ನಾ**ನನ್ತಿ ತಂತಂಸತ್ತಾವಾಸಪರಿಯಾಪನ್ನಾನಂ ಸತ್ತಾನಂ, ಸಙ್ಖಾರಾನಮೇವ ವಾ। **ಸದಿಸಾಧಿಟ್ಠಾನಭಾವೇನಾ**ತಿ ಸದಿಸಾಕಾರೇನ ಪವತ್ತಮಾನಾನಂ ಖನ್ಧಾನಂ ಪತಿಟ್ಠಾನಭಾವೇನ। ಯೇಭುಯ್ಯೇನ ಹಿ ತಸ್ಮಿಂ ಸತ್ತಾವಾಸೇ ಧಮ್ಮಾ ಸಮಾನಾಕಾರೇನ ಪವತ್ತನ್ತಿ।

ಉಪ್ಪತ್ತಾನುಪ್ಪತ್ತಿವಾರವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

## ೩. ಪರಿಯಾಪನ್ನಾಪರಿಯಾಪನ್ನವಾರವಣ್ಣನಾ

೯೯೯. **ತತ್ಥ, ಅಞ್ಞತ್ಥ ಚಾ**ತಿ ತಸ್ಮಿಂ, ಅಞ್ಞಸ್ಮಿಞ್ಚ ಭವೇ, ಓಕಾಸೇ ಚ। ಪರಿಚ್ಛೇದಕಾರಿಕಾಯ ಕಾಮಾದಿತಣ್ಹಾಯ ಪರಿಚ್ಛಿಜ್ಜ ಆಪನ್ನಾ ಗಹಿತಾತಿ ಪರಿಯಾಪನ್ನಾತಿ ತಂತಂಭವಾದಿಅನ್ತೋಗಧಾ **ತಂತಂಪರಿಯಾಪನ್ನಾ।**

ಪರಿಯಾಪನ್ನಾಪರಿಯಾಪನ್ನವಾರವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ.

## ೬. ಉಪ್ಪಾದಕಕಮ್ಮಆಯುಪ್ಪಮಾಣವಾರೋ

### ೧. ಉಪ್ಪಾದಕಕಮ್ಮವಣ್ಣನಾ

೧೦೨೧. **ಧಾತುತ್ತಯಭೂತದೇವವಸೇನಾತಿ** ಕಾಮಾದಿಧಾತುತ್ತಯೇ ನಿಬ್ಬತ್ತದೇವಾನಂ ವಸೇನ.

ಉಪ್ಪಾದಕಕಮ್ಮವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ.

### ೨. ಆಯುಪ್ಪಮಾಣವಣ್ಣನಾ

೧೦೨೬. ಸುಪರಿಮಜ್ಜಿತಕಞ್ಚನಾದಾಸಂ ವಿಯ ಸೋಭತಿ ವಿಜ್ಜೋತತೀತಿ ಸುಭೋ, ಸರೀರೋಭಾಸೋ, ತೇನ ಸುಭೇನ ಕಿಣ್ಣಾ ವಿಕಿಣ್ಣಾತಿ **ಸುಭಕಿಣ್ಣಾ.**

೧೦೨೭. **ತಂತಂಮನಸಿಕಾರನ್ತಿ** ಪರಿತ್ತಪಥವೀಕಸಿಣಾದಿಗತಮನಸಿಕಾರಂ. **ಅಪ್ಪನಾಕ್ಖಣೇಪೀತಿ ಪಿ**-ಸದ್ದೇನ ಪುಬ್ಬಭಾಗಂ ಸಮ್ಪಿಣ್ಡೇತಿ. ಛನ್ದನಂ ಆರಮ್ಮಣಪರಿಯೇಸನಂ **ಛನ್ದೋ,** ಕತ್ತುಕಮ್ಯತಾಛನ್ದೋ. ಪಣಿಧಾನಂ ಚಿತ್ತಟ್ಠಪನಾ **ಪಣಿಧಿ,** ಸಞ್ಞಾವಿರಾಗಾದೀಹಿ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ವಿಸೇಸನಂ ತಥಾಪವತ್ತಾಯ ಭಾವನಾಯ ಆರಮ್ಮಣಕರಣಮೇವ.

ವಿಪುಲಂ ವುಚ್ಚತಿ ಮಹನ್ತಂ, ಸನ್ತಭಾವೋಪಿ ಮಹನೀಯತಾಯ ಮಹನ್ತಮೇವಾತಿ ಆಹ "**ವಿಪುಲಾ ಫಲಾತಿ ವಿಪುಲಸನ್ತಸುಖಾಯುವಣ್ಣಾದಿಫಲಾ**"ತಿ.

೧೦೨೮. ಯಂ ಚಾತುಮಹಾರಾಜಿಕಾನಂ ಆಯುಪ್ಪಮಾಣಂ, **ಸಞ್ಜೀವೇ** ಏಸೋ ಏಕೋ ರತ್ತಿದಿವೋ, ತಾಯ ರತ್ತಿಯಾ ತಿಂಸ ರತ್ತಿಯೋ ಮಾಸೋ, ತೇನ ಮಾಸೇನ ದ್ವಾದಸಮಾಸಿಕೋ ಸಂವಚ್ಛರೋ, ತೇನ ಸಂವಚ್ಛರೇನ ಪಞ್ಚ ವಸ್ಸಸತಾನಿ ಸಞ್ಜೀವೇ ಆಯುಪ್ಪಮಾಣಂ. ಯಂ ತಾವತಿಂಸಾನಂ ಆಯುಪ್ಪಮಾಣಂ, ಏಸೋ **ಕಾಳಸುತ್ತೇ** ಏಕೋ ರತ್ತಿದಿವೋ…ಪೇ॰… ತೇನ ಸಂವಚ್ಛರೇನ ವಸ್ಸಸಹಸ್ಸಂ ಕಾಳಸುತ್ತೇ ಆಯುಪ್ಪಮಾಣಂ. ಯಂ ಯಾಮಾನಂ ಆಯುಪ್ಪಮಾಣಂ, ಏಸೋ **ಸಙ್ಘಾತೇ** ಏಕೋ ರತ್ತಿದಿವೋ…ಪೇ॰… ತೇನ ಸಂವಚ್ಛರೇನ ದ್ವೇ ವಸ್ಸಸಹಸ್ಸಾನಿ ಸಙ್ಘಾತೇ ಆಯುಪ್ಪಮಾಣಂ. ಯಂ ತುಸಿತಾನಂ ಆಯುಪ್ಪಮಾಣಂ, **ರೋರುವೇ** ಏಸೋ ಏಕೋ ರತ್ತಿದಿವೋ…ಪೇ॰… ತೇನ ಸಂವಚ್ಛರೇನ ಚತ್ತಾರಿ ವಸ್ಸಸಹಸ್ಸಾನಿ ರೋರುವೇ ಆಯುಪ್ಪಮಾಣಂ. ಯಂ ನಿಮ್ಮಾನರತೀನಂ ಆಯುಪ್ಪಮಾಣಂ, **ಮಹಾರೋರುವೇ** ಏಸೋ ಏಕೋ ರತ್ತಿದಿವೋ…ಪೇ॰… ತೇನ ಸಂವಚ್ಛರೇನ ಅಟ್ಠ ವಸ್ಸಸಹಸ್ಸಾನಿ ಮಹಾರೋರುವೇ ಆಯುಪ್ಪಮಾಣಂ. ಯಂ ಪರನಿಮ್ಮಿತವಸವತ್ತೀನಂ ದೇವಾನಂ ಆಯುಪ್ಪಮಾಣಂ, **ತಾಪನೇ** ಏಸೋ ಏಕೋ ರತ್ತಿದಿವೋ…ಪೇ॰… ತೇನ ಸಂವಚ್ಛರೇನ ಸೋಳಸ ವಸ್ಸಸಹಸ್ಸಾನಿ ತಾಪನೇ ಆಯುಪ್ಪಮಾಣಂ. **ಮಹಾತಾಪನೇ** ಉಪಡ್ಢನ್ತರಕಪ್ಪೋ. **ಅವೀಚಿಯಂ** ಏಕೋ ಅನ್ತರಕಪ್ಪೋ ಚ ಆಯುಪ್ಪಮಾಣನ್ತಿ ವದನ್ತಿ. ದೇವಾನಂ ಅಧಿಮುತ್ತಕಾಲಕಿರಿಯಾ ವಿಯ ತಾದಿಸೇನ ಪುಞ್ಞಬಲೇನ ಅನ್ತರಾಪಿ ಮರಣಂ ಹೋತೀತಿ "**ಕಮ್ಮಮೇವ ಪಮಾಣ**"ನ್ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ. ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ ಅಬ್ಬುದಾದಿಆಯುಪರಿಚ್ಛೇದೋಪಿ ಯುತ್ತತರೋ ಹೋತೀತಿ.

**ಕಿಂ ಝಾನನ್ತಿ** ಅಟ್ಠಸು ಝಾನೇಸು ಕತರಂ ಝಾನಂ. **ಭವಸೀಸಾನೀತಿ** ಭವಗ್ಗಾನಿ, ಪುಥುಜ್ಜನಭವಗ್ಗಂ ಅರಿಯಭವಗ್ಗಂ ಸಬ್ಬಭವಗ್ಗನ್ತಿ ವೇಹಪ್ಫಲಾದೀನಂ ಸಮಞ್ಞಾ. **ಕಸ್ಸಚಿ ಸತ್ತಾತಿ** ಪುಥುಜ್ಜನಸ್ಸ, **ಕಸ್ಸಚಿ ಪಞ್ಚಾತಿ** ಸೋತಾಪನ್ನಸ್ಸ, ಸಕದಾಗಾಮಿನೋ ಚ, **ಕಸ್ಸಚಿ ತಯೋತಿ** ಅನಾಗಾಮಿನೋ ವಸೇನ ವುತ್ತಂ. ತಸ್ಮಾ ಸೋ ಬ್ರಹ್ಮಕಾಯಿಕಾದೀಹಿ ಚುತೋ ಅರೂಪಂ ಉಪಪಜ್ಜನ್ತೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ. "ನವಸು ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕೇಸು ನಿಬ್ಬತ್ತಅರಿಯಸಾವಕಾನಂ ತತ್ರೂಪಪತ್ತಿಯೇವ ಹೋತಿ, ನ ಹೇಟ್ಠೂಪಪತ್ತೀ"ತಿ (ವಿಭ॰

ಅಟ್ಠ॰ ೧೦೨೮) ಅಯಂ ಅಟ್ಠಕಥಾಪಾಠೋತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನ **“ಯಂ ಪನಾ”**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। “ತತ್ರೂಪಪತ್ತಿಪಿ ಹೋತಿ ಉಪರೂಪಪತ್ತಿಪಿ, ನ ಹೇಟ್ಠೂಪಪತ್ತೀ”ತಿ ಪನ ಪಾಠೋತಿ ತೇನ “ಹೇಟ್ಠೂಪಪತ್ತಿಯೇವ ನಿವಾರಿತಾ”ತಿಆದಿವಚನೇನ ಪಯೋಜನಂ ನತ್ಥಿ। ಅರೂಪಧಾತೂಪಪತ್ತಿ ಚ ನ ನಿವಾರಿತಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಅರೂಪಧಾತೂಪಪತ್ತಿ ನ ನಿವಾರಿತಾ “ಮತ್ಥಕೇ ಠಿತೋವ ಪರಿನಿಬ್ಬಾತೀ”ತಿ ನಿಯಮಸ್ಸ ಅನಿಚ್ಛಿತತ್ತಾ।

**ಅಞ್ಞತ್ಥಾ**ತಿ ಕಾಮಲೋಕೇ। **ತತ್ಥಾ**ತಿ ರೂಪಲೋಕೇ। **ಅಯಂ ಅಟ್ಠಕಥಾ**ತಿ “ಪಠಮಜ್ಝಾನಭೂಮಿಯಂ ನಿಬ್ಬತ್ತೋ…ಪೇ॰… ಪರಿನಿಬ್ಬಾತೀ”ತಿ ಏವಂ ಪವತ್ತಾ ಅಟ್ಠಕಥಾ। **ತೇನೇವಾ**ತಿ ಯಸ್ಮಾ ರೂಪಧಾತುಯಂ ಉಪಪನ್ನೋ ಅಧಿಪ್ಪೇತೋ, ನ ಉಪಪಜ್ಜನಾರಹೋ, ತೇನೇವ ಕಾರಣೇನ। **ತಸ್ಸಾ**ತಿ ಯಥಾವುತ್ತಸ್ಸ ರೂಪಧಾತುಯಂ ಉಪಪನ್ನಸ್ಸ ಅರಿಯಸಾವಕಸ್ಸ। ಯೇನ ರೂಪರಾಗೇನ ತತ್ಥ ರೂಪಭವೇ ಉಪಪನ್ನೋ, ತಸ್ಮಿಂ ಅರೂಪಜ್ಝಾನೇನ ವಿಕ್ಖಮ್ಭಿತೇ ಸಮ್ಮದೇವ ದಿಟ್ಠಾದೀನವೇಸು ಯಥಾ ಕಾಮರೂಪಭವೇಸು ಆಯತಿಂ ಭವಾಭಿಲಾಸೋ ನ ಭವಿಸ್ಸತಿ, ಏವಂ ಅರೂಪಭವೇಪೀತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ **“ಪುನ…ಪೇ॰… ಭವಿಸ್ಸತಿಯೇವಾ”**ತಿ। **ತತ್ಥ ನಿಬ್ಬತ್ತೋ**ತಿ ರೂಪಧಾತುಯಂ ಉಪಪನ್ನೋ। **ಅರಿಯಮಗ್ಗಂ ಭಾವೇತ್ವಾ**ತಿ ಹೇಟ್ಠಿಮಂ ಅರಿಯಮಗ್ಗಂ ಸಮ್ಪಾದೇತ್ವಾ। **ನಿಬ್ಬತ್ತಭವಾದೀನವದಸ್ಸನವಸೇನಾ**ತಿ ತಸ್ಮಿಂ ರೂಪಭವೇ ನಿಬ್ಬತ್ತೋಪಿ ತತ್ಥೇವ ಆದೀನವದಸ್ಸನವಸೇನ। **ಅನಿವತ್ತಿತಭವಾಭಿಲಾಸೋ**ತಿ ಉಪರಿ ಅರೂಪಭವೇ ಅವಿಸ್ಸಟ್ಠಭವಪತ್ಥನೋ, ಯತೋ ಅರೂಪಧಾತುಯಂ ಉಪಪಜ್ಜನಾರಹೋ। **ತಸ್ಸ ವಸೇನಾ**ತಿ ತಾದಿಸಸ್ಸ ಅರಿಯಸಾವಕಸ್ಸ ವಸೇನ। “ಕಸ್ಸಚಿ ಪಞ್ಚ, ಕಸ್ಸಚಿ ತಯೋ ಅನುಸಯಾ ಅನುಸೇನ್ತೀ”ತಿ ಅಯಂ **ಯಮಕಪಾಳಿ** (ಯಮ॰ ೨.ಅನುಸಯಯಮಕ.೩೧೧) **ಪವತ್ತಾ।**

ಆಯುಪ್ಪಮಾಣವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

**೬. ಅಭಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾದಿವಾರವಣ್ಣನಾ**

**೧೦೩೦**. “ರುಪ್ಪನಲಕ್ಖಣಂ ರೂಪಂ, ಅನುಭವನಲಕ್ಖಣಾ ವೇದನಾ”ತಿಆದಿನಾ **ಸಾಮಞ್ಞಲಕ್ಖಣಪರಿಗ್ಗಾಹಿಕಾ**। “ಫುಸನಲಕ್ಖಣೋ ಫಸ್ಸೋ, ಸಾತಲಕ್ಖಣಂ ಸುಖ”ನ್ತಿಆದಿನಾ **ವಿಸೇಸಲಕ್ಖಣಪರಿಗ್ಗಾಹಿಕಾ**।

“ಚತ್ತಾರೋ ಖನ್ಧಾ ಸಿಯಾ ಕುಸಲಾ”ತಿಆದೀಸು ಇಧ ಯಂ ವತ್ತಬ್ಬಂ, ತಂ ಖನ್ಧವಿಭಙ್ಗಾದೀಸು ವುತ್ತಂ, ತಸ್ಮಾ ತತ್ಥ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಗಹೇತಬ್ಬನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಸೇಸಂ ಯದೇತ್ಥ ನ ವುತ್ತಂ, ತಂ ಸುವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಮೇವಾತಿ।

ಅಭಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾದಿವಾರವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಧಮ್ಮಹದಯವಿಭಙ್ಗವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಇತಿ ಸಮ್ಮೋಹವಿನೋದನಿಯಾ ಟೀಕಾಯ ಲೀನತ್ಥವಣ್ಣನಾ

ವಿಭಙ್ಗ-ಅನುಟೀಕಾ ಸಮತ್ತಾ।